

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ –
ΚΛΙΝΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ
(ΥΠΟ ΕΡΓΑΣΤ. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ)**

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ –ΚΛΙΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

ΘΕΜΑ:

**ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΝΕΩΝ, ΧΡΗΣΤΩΝ
ΤΟΞΙΚΩΝ ΟΥΣΙΩΝ (ΤΑ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΤΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ ΠΟΥ
ΣΥΝΘΕΤΟΥΝ ΤΗΝ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ
ΕΛΛΗΝΑ ΧΡΗΣΤΗ -ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ
ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ)**

ΤΗΣ

ΣΟΦΙΑΣ Σ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΟΥ

**ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ –ΒΑΛΕΝΤΙΝΗ ΡΗΓΑ
ΑΝΑΠΛ. ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ – ΚΛΙΝΙΚΗΣ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ**

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

- 1. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ -ΒΑΛΕΝΤΙΝΗ
ΡΗΓΑ**
- 2. ΘΑΝΟΣ ΛΙΠΟΒΑΤΣ**
- 3. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ**

**ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ 1999 -2000
ΡΕΘΥΜΝΟ, ΚΡΗΤΗ**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ -ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	σ.7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΣΤΑΤΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ	σ. 11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.	
ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	
1.1. ΤΑ «ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΑ» ΔΕΔΟΜΕΝΑ.	
1.1.1. Τα «Προϊόντα»	σ. 17
1.1.2. Χρήση και Εξάρτηση	σ. 20
1.1.3. Το Νομοθετικό Πλαίσιο.....	σ. 23
1.1.4. Μορφή και Έκταση του Φαινομένου της Χρήσης Ναρκωτικών στη Σύγχρονη Ευρώπη	σ. 27
1.1.5. Οι Διαστάσεις του Φαινομένου της Χρήσης Ναρκωτικών στη Σύγχρονη Ελληνική Πραγματικότητα	σ. 31
1.1.6. Θεραπευτικά Μοντέλα. Το Ζήτημα της Παρέμβασης	σ. 39
1.2. ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ	
1.2.1. Το Ζήτημα της Κοινωνικής Λειτουργίας των Ναρκωτικών	σ. 43
1.2.2. Κοινωνικές Εικόνες των Μη -Χρηστών για τα Ναρκωτικά και τη Χρήση	σ. 46
1.2.3. Κοινωνικές Εικόνες των Χρηστών για τα Ναρκωτικά και τη Χρήση	σ. 50
1.3. ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ	
1.3.1. Λογοτεχνία και Χρήση	σ. 55
1.3.2. Επιστήμη και Χρήση: Το Πρόβλημα της Αντικειμενικότητας στη Μελέτη της Χρήσης	σ. 57
1.4. ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ	
1.4.1. Η Συμπεριφοριστική Προοπτική - Η Εξάρτηση ως «Αυτόματη Ρύθμιση»	σ. 61
1.4.2. Οι Βιολογικές και Ψυχοβιολογικές Προσεγγίσεις	σ. 63

1.4.3. Οι Ψυχαναλυτικού Τύπου Προσεγγίσεις	σ. 66
1.4.4. Η Θεωρία της Παρεμποδισμένης Ανάπτυξης του Χρήστη: Η Σημασία των Πρώιμων Προσκολλήσεων	σ. 68
1.4.5. Τοξικοεξάρτηση και Πατρική Φιγούρα	σ. 71
1.4.6. Οικογενειακά Συστήματα και Χρήση	σ. 73
1.4.7. Η Χρήση ως Αποτέλεσμα Κοινωνικής Μάθησης	σ. 75
1.4.8. Οι Κοινωνιοκεντρικές Προσεγγίσεις	σ. 77
1.4.9. Η Γνωστική Προοπτική της Τοξικοεξάρτησης	σ. 80
1.4.10. Οι Πειραματιστές Ερευνητές	σ. 82
1.5. ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ	
1.5.1. Η Προοπτική της «Ταυτότητας»: Ένα «Στρατηγικό Σημείο» για τη Διερεύνηση των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων της Χρήσης.....	σ. 87
1.5.2. Προέλευση και Έννοια του Όρου «Ταυτότητα»	σ. 88
1.5.3. Η Εξέλιξη της Έννοιας «Ταυτότητα» στην Ψυχολογία.....	σ. 90
1.5.3.1. Η Ταυτότητα ως Συνένωση Ενδοψυχικού και Κοινωνικού	σ. 91
1.5.3.2. Οι Γνωστικές Προσεγγίσεις της Ταυτότητας: Αντίληψη -Μνήμη	σ. 93
1.5.3.3. Η Σύνθεση Αντίληψης και Ενδοομαδικών Διαδικασιών στη Μελέτη της Ταυτότητας	σ. 95
1.5.3.4. Ταυτότητα και Πολιτισμικά Εργαλεία	σ. 97
1.5.3.5. Από την Πολλαπλότητα στην Απουσία του Εαυτού	σ. 99
1.5.3.6. Η Ψυχοκοινωνική Ταυτότητα στην Εγω -Οικολογική Θεωρία	σ. 101

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΕΡΕΥΝΑ

2.1. Ο ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ: ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΗΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ -ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ, ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ.

2.1.1. Κριτήρια Επιλογής της Εγω –Οικολογικής Προσέγγισης	σ. 106
2.1.2. Στόχοι της Έρευνας	σ. 109
2.1.3. Υποθέσεις	σ. 110

2.2. ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ: ΑΠΟ ΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΨΝΑ, ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΧΡΗΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

- 2.2.1. Μορφή και Όρια της Ερευνητικής Διαδικασίας στο ΨΝΑ.....σ. 114
- 2.2.2. Η Ελεύθερη Αναζήτηση Χρηστών στην Περιοχή της Αθήνας σ.117
- 2.2.3. Ο Εντοπισμός των Μη -Χρηστών Συμμετεχόντων σ. 119
- 2.2.4. Σχέσεις με τους Συμμετέχοντες και Εμπλοκή της Ερευνήτριαςσ. 120
- 2.2. ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ
- 2.3.1. Το Νόημα της Αντιπροσωπευτικότητας στη Μελέτη Περίπτωσης.....σ. 121
- 2.3.2. Αξιοπιστία και Εγκυρότητα της Εγω –Οικολογικής Μεθόδου: Η Δομή του Ερωτηματολογίου IMIS.....σ. 123
- 2.4. ΤΟ ΥΛΙΚΟ.
- 2.4.1. Καταγραφή Κοινωνικών -Δημογραφικών Χαρακτηριστικών των Συμμετεχόντων, μέσω του Ερωτηματολογίου της Ρήγα (1997).....σ. 125
- 2.4.2. Η Χορήγηση του Ερωτηματολογίου IMIS (Zavalloni & Louis –Guerin, 1984 /1996)σ. 126
- 2.4.3. Οργάνωση –Ταξινόμηση του Υλικού σ. 138
- 2.4.4. Οι Συμμετέχοντες της Έρευναςσ. 140

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

3.1. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ -ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΩΝ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ: Η ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ.

- 3.1.1. Κοινωνικά -Δημογραφικά Χαρακτηριστικά των Συμμετεχόντων, Χρηστών Ηρώνης (Πρωτόκολλα 1 -8) και Μη -Χρηστών (Πρωτόκολλα 9 - 16).....σ. 143
- 3.1.2. Κοινωνικά -Δημογραφικά Χαρακτηριστικά των Συμμετεχόντων, Χρηστών Συνθετικών Ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -24) και Μη -Χρηστών (Πρωτόκολλα 25 -32).....σ. 145
- 3.1.3. Συμπεράσματα για τα Χαρακτηριστικά της «Αντικειμενικής» Κοινωνικής Ταυτότητας των Συμμετεχόντων, μέσω των Κοινωνικών –Δημογραφικών τους Χαρακτηριστικών.....σ. 147

3.2. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ IMIS

3.2.1. Αποτελέσματα Φάσης I του IMIS

- 3.2.1.1. Παραγωγή Αναπαραστατικών Ενοτήτων –Περιγραφών των Συμμετεχόντων για τις Ομάδες Ταυτότητας «Χρήστες» και «Μη – Χρήστες».....σ. 152
- 3.2.1.2. Συμπεράσματα: Αναπαραστατικός Κώδικας Λόγου των Συμμετεχόντων για την περιγραφή των Ομάδων Ταυτότητας «Χρήστες» και «Μη – Χρήστες».....σ. 172
- 3.2.1.3. Αναπαραστατικές Ενότητες -Περιγραφές των Συμμετεχόντων για τις Ομάδες Ταυτότητας του Φύλου («Άνδρες» - «Γυναίκες») σ. 176
- 3.2.1.4. Συμπεράσματα: Αναπαραστατικός Κώδικας Λόγου των Συμμετεχόντων για την περιγραφή των Ομάδων Ταυτότητας του Φύλου («Άνδρες» – «Γυναίκες»).....σ. 193
- 3.2.1.5. Αναπαραστατικές Ενότητες -Περιγραφές των Συμμετεχόντων για την Ομάδα Ταυτότητας «Οικογένεια» («Εμείς /Αυτοί στην Οικογένεια») σ. 197
- 3.2.1.6. Συμπεράσματα: Αναπαραστατικός Κώδικας Λόγου των Συμμετεχόντων για την περιγραφή της Ομάδας Ταυτότητας «Οικογένεια».....σ. 206
- 3.2.1.7. Αναπαραστατικές Ενότητες -Περιγραφές των Συμμετεχόντων για την Ομάδα Ταυτότητας «Φίλοι»..... σ. 209
- 3.2.1.8. Συμπεράσματα: Αναπαραστατικός Κώδικας Λόγου των Συμμετεχόντων για την περιγραφή της Ομάδας Ταυτότητας «Φίλοι».....σ. 219
- 3.2.1.9. Γενικά Συμπεράσματα για τα Αναπαραστατικά Ρεπερτόρια που παρήχθησαν από τους Συμμετέχοντες κατά την Φάση I του IMIS....σ. 221
- 3.2.1.10. Υποκειμενική Εκτίμηση των Συμμετεχόντων για την Ένταξή τους στις Κοινωνικές Ομάδες που συμπεριλαμβάνονται στο Ερωτηματολόγιο IMIS.....σ. 233
- 3.2.1.11. Συμπεράσματα για τη «Συνείδηση Κοινωνικής Ένταξης» των Συμμετεχόντων.....σ. 240
- 3.2.1.12. Ανακεφαλαίωση –Πορίσματα (Φάση I του IMIS).....σ. 241
- 3.2.2. Αποτελέσματα Φάσης II του IMIS. 1ο Στάδιο

3.2.2.1.	IMIS, Φάση II, 1 ^ο Στάδιο: Διερεύνηση της Αξιολογικής Φόρτισης των Α.Ε. -Εγωμορφισμός και Αλλομορφισμός των Α.Ε. - Εντοπισμός Σημαντικών Α.Ε.....	σ. 246
3.2.2.2.	«Χρήστες» και «μη -Χρήστες»: Ενσωμάτωση Χαρακτηριστικών στην Ταυτότητα των Συμμετεχόντων.....	σ. 249
3.2.2.3.	Η Ομάδα Ταυτότητας του Φύλου («Ανδρες» - «Γυναίκες»).....	σ. 267
3.2.2.4.	Η «Οικογένεια» ως Ομάδα Ταυτότητας	σ. 284
3.2.2.5.	Οι «Φίλοι» ως Ομάδα Ταυτότητας	σ. 300
3.2.2.6.	Συμπεράσματα 1 ^ο Σταδίου της Φάσης II του IMIS.....	σ. 316
3.2.3.	Αποτελέσματα Φάσης II του IMIS. 2ο Στάδιο.	
3.2.3.1.	IMIS, Φάση II, 2 ^ο Στάδιο: Η Ανακωδικοποίηση των Ομάδων.....	σ. 325
3.2.3.2.	Συμπεράσματα 2 ^ο Σταδίου της Φάσης II του IMIS	σ. 342
3.2.4.	Αποτελέσματα Φάσης III του IMIS	
3.2.4.1.	Περιεχόμενα Σκέψης Βάθους που αποδίδουν το Ατομικό και Συλλογικό Πλαίσιο της Ταυτότητας των Συμμετεχόντων.....	σ. 350
3.2.4.2.	Ατομικά και Συλλογικά Περιεχόμενα Σκέψης Βάθους	σ. 351
3.2.4.3.	Συμπεράσματα Φάσης III του IMIS	
	α. Ατομικά Περιεχόμενα: Το «Υπαρξιακό Πλαίσιο» των Ταυτοτήτων των Συμμετεχόντων	σ. 404
	β. Συλλογικά Περιεχόμενα	σ. 409
	γ. Πολιτισμικές Δημιουργίες τα ν Ομάδων	σ. 420

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ - ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

4.1.1.	Χρήση και Συμβολική Ένταξη στις Ομάδες Ταυτότητας («Χρήστες», «Μη -Χρήστες», «Φύλο», «Οικογένεια», «Φίλοι»).....	σ. 426
4.1.2.	Χρήση και Αρνητικά Περιεχόμενα Ταυτότητας	σ. 430
4.1.3.	Τοξικοεξάρτηση και Ενσωμάτωση Πληροφοριών στο Σύστημα Ταυτότητας	σ. 432
4.1.4.	Πολιτισμικές Δημιουργίες των Ομάδων –Κοινωνική Ένταξη και Δυνατότητες Επίδρασης στην Κοινωνική Πραγματικότητα	σ. 435

Επίδρασης στην Κοινωνική Πραγματικότητα	σ. 435
4.1.5. Πορίσματα.....	σ. 440
4.2. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ - ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	
4.2.1. Σχεδιασμός Παρεμβάσεων - Προτάσεις Πρόληψης και Ψυχοκοινωνικής Στήριξης	σ. 445
4.2.1.1. Επισήμανση Προβλημάτων.....	σ. 445
4.2.1.2. Παρεμβάσεις.....	σ. 452
4.2.2. Προεκτάσεις της Έρευνας	
4.2.2.1. Προοπτικές προέκτασης της Έρευνας σε Συμμετέχοντες με διαφορετικά Κοινωνικά -Δημογραφικά Χαρακτηριστικά	σ. 458
4.2.2.2. Η σκοπιμότητα της προσέγγισης Εγώ -Οικολογίας και Νευρο-Ψυχολογίας στη Μελέτη της Ταυτότητας του Χρήστη	σ. 459
4.2.2.3. Η Εφαρμογή της Εγώ-Οικολογικής Προσέγγισης στην Ανάλυση του Γραπτού (Λογοτεχνικού –Φιλοσοφικού) Λόγου. Η Ιστορία Μιας Μέθης από Χασίς του W. Benjamin: Εγώ –Οικολογική Προσέγγιση.....	σ. 462

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΕΝΔΟΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑΣ	σ. 475
--	--------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ	σ. 478
B. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ	σ. 493

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ - ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ	σ. 524
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2. ΤΟ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ IMIS	σ. 532
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3. ΠΙΝΑΚΕΣ 3 –30: ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ -ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ, ΧΡΗΣΤΩΝ ΚΑΙ ΜΗ – ΧΡΗΣΤΩΝ	σ. 578
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ	σ. 591

ΠΡΟΛΟΓΟΣ -ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Από την αρχή του 20ου αιώνα μέχρι σήμερα, έχει αναπτυχθεί μια ποικιλία τυπολογιών σχετικά με τους χρήστες ναρκωτικών και τις αιτίες της χρήσης, καθώς και μια σειρά συναφών αναδυόμενων αναπαραστάσεων των χρηστών, άλλοτε ως «θύματα», άλλοτε ως «εγκληματίες», ως «ασθενείς», ή και ως «αντικοινωνικές ή ανώριμες προσωπικότητες» (Stanley, 1983, Cohen et al., 1977). Παράλληλα, η ιδέα της ετερογένειας του φαινομένου, παρέμεινε για πολύ στον ψυχολογικό χώρο, ως διαπίστωση θεωρητικού επίπεδου: «Είναι δελεαστικό να θεωρήσουμε τους εξαρτημένους ως μια ομοιογενή ομάδα, ενώ το μόνο κοινό που έχουν μεταξύ τους, δεν είναι παρά η εξάρτησή τους» (Subcommittee of the New York Academy of Medicine, 1955, αναφ. από την Stanley, 1983).

Το άγχος της ψυχολογικής ανάγκης για «αντικειμενικότητα» (Perls et al., 1951), συντέλεσε κατά πολύ σε αυτή τη διαδικασία αναζήτησης σταθερών και γενικευμένων κανόνων οι οποίοι να διέπουν τη συμπεριφορά του «εξαρτημένου» ατόμου. Μόνο πολύ πρόσφατα, η αναγνώριση ότι οι πεποιθήσεις των ατόμων που κάνουν χρήση ναρκωτικών, διαδραματίζουν έναν σημαντικό ρόλο ως προτρεπτικοί ή αποτρεπτικοί παράγοντες για τη χρήση και η πρόταση για ένα γνωστικό μοντέλο μελέτης της ουσιοεξάρτησης (Beck et al., 1993), έδωσε το έδαφος για μια προσέγγιση του φαινομένου που θα συμπεριλάμβανε τόσο τα κοινά χαρακτηριστικά, όσο και τις διαφοροποιήσεις του ανά περίπτωση.

Η κοινωνική ψυχολογία, γράφει η Zavalloni (1998), δε μπορεί να αποδώσει μια πραγματική κατανόηση του νοήματος των πεποιθήσεων, ιδεών, στάσεων, συναισθημάτων που διατηρεί το άτομο προς τα ποικίλα αντικείμενα του κοινωνικού του κόσμου, όσο περιορίζεται στη μελέτη των «στερεοτύπων» (μιας σταθερής και στατικής εσωτερικής πραγματικότητας, που θεωρείται ότι απλοποιεί το σύνθετο περιβάλλον που μας περιτριγυρίζει): Οι οντολογίες που διατηρούν τα άτομα, δεν αφορούν την αναπαράσταση ενός προδεδωμένου κόσμου από έναν προδεδωμένο νου, αλλά την ενεργοποίηση ενός κόσμου και ενός νου, στη βάση των αλληλεπιδράσεών τους (Costalat -Founeau, 1997). Η Zavalloni, εντοπίζει ως «στρατηγικό σημείο» για τη μελέτη της δυναμικής λειτουργίας της γνώσης του ατόμου για τον Εαυτό, τον Άλλον και τον Κοινωνικό του κόσμο, τον χώρο της ψυχοκοινωνικής ταυτότητας (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996, Ρήγα, 1996).

Έτσι, το βασικό ερώτημα που θέτει αυτή η έρευνα, αφορά τους μηχανισμούς με τους οποίους οι ίδιοι οι χρήστες ναρκωτικών, αφομοιώνουν στον χώρο των ψυχοκοινωνικών τους ταυτοτήτων το γεγονός της χρήσης και τις βαθύτερες ανάγκες, ελλείψεις, προσδοκίες ή αξίες και υπαρξιακούς προσανατολισμούς του Εαυτού, που τους κινητοποιούν προς τη χρήση. Είναι ένα ερώτημα που δε μπορεί να καλυφθεί με όρους ποσοτικής καταγραφής κάποιων μετρήσιμων χαρακτηριστικών των χρηστών. Πέρα από την καταγραφή αυτών των χαρακτηριστικών και την ιστορία των εξωτερικά ορατών δράσεων, υπάρχει και ένα βαθύτερο επίπεδο δράσης, εκείνο της εμπειρία που συμβαίνει εντός και που προβάλλεται στην τυπική ιστορία των γεγονότων (Wittgenstein, 1967).

Αυτή η εμπειρία, δεν είναι λεκτικά ανέκφραστη, αλλά μπορεί να γίνει αντικείμενο επικοινωνίας μεταξύ ερευνητή και συμμετέχοντος, εφόσον προσεγγιστούν οι μηχανισμοί με τους οποίους τα άτομα συνθέτουν και διατηρούν στο νου, τις απόψεις, κρίσεις, ιδέες, εικόνες, αναπαραστάσεις του Εαυτού, του Άλλου και του κοινωνικού τους κόσμου και δημιουργούν τις δικές τους σχέσεις εσωτερικού- εξωτερικού περιβάλλοντος και ατομικού-συλλογικού.

Η ιδέα μιας μελέτης περιπτώσεων ψυχοκοινωνικών ταυτοτήτων, για τη διαλεύκανση του φαινομένου της χρήσης στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα, εδραιώνεται στην αναγνώριση ότι οι χρήστες δεν αποτελούν μία ομοιογενή ομάδα με απόλυτα κοινές πολιτισμικές κατασκευές (Ρήγα, 1998), αλλά ότι κάθε υπο -ομάδα χρηστών, -και, ενδεχομένως και κάθε άτομο- αντλεί (και διοχετεύει) διαφορετικές πολιτισμικές πληροφορίες, έχει διαφορετική ατομική και κοινωνική ιστορία κι ακόμη, επενδύει στην έννοια της χρήσης διαφορετικά συναισθήματα και αναπαραστάσεις του Εαυτού. Η αποσαφήνιση των αναπαραστάσεων -λέξεων ταυτότητας και της υποσυνείδητης σκέψης βάθους που τις συνοδεύει (Zavalloni, 1983, Costalat -Founeau, 1997, Rigas, 1998), μπορεί να διαφωτίσει το πραγματικό νόημα της χρήσης για τα άτομα που κινητοποιούνται προς αυτήν τη μορφή δράσης.

Οι θεωρητικές αναφορές αυτού του είδους, επικαλύπτουν πως η δράση και η υλοποίηση ενός ερευνητικού έργου, είναι συνήθως χρονοβόρα και δύσκολη, όπως και ότι οι άνθρωποι που συντελούν, καθένας από τη δική του θέση και με τη δική του εμπλοκή, στην ολοκλήρωση της προσπάθειας, είναι συνήθως πολλοί. Στην προκειμένη περίπτωση, θα ήθελα να τους ευχαριστήσω όλους για την πολύτιμη συμβολή τους.

Κατ' αρχήν, θα πρέπει να ευχαριστήσω τα μέλη της τριμελούς Επιστημονικής Επιτροπής, Αναστασία -Βαλεντίνη Ρήγα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Κοινωνικής -Κλινικής Ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο της Κρήτης και Επιβλέπουσα της παρούσας διατριβής, Θάνο Λίποβατς, Καθηγητή Πολιτικής Ψυχολογίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, Νικόλαο Παπαδόπουλο, Αναπληρωτή Καθηγητή Γενικής Ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο της Κρήτης, καθώς και τα λοιπά μέλη της Επταμελούς Επιστημονικής Επιτροπής.

Τον τότε Γενικό Γραμματέα της ΓΓΕΤ, καθ. Ε.Γ. Φραγκούλη και την Επιστημονική Επιτροπή που ενέκρινε τη χρηματοδότηση της έρευνας, καθώς και τους υπεύθυνους παρακολούθησης του έργου της ΓΓΕΤ, οι οποίοι διευκόλυναν τη διεξαγωγή της έρευνας, με την άμεση ανταπόκρισή τους σε όλα τα προβλήματα που προέκυπταν κατά τη διάρκεια των τεσσάρων ετών του Προγράμματος ιδιαίτερα δε, τον κ. Γ. Ανεστόπουλο, Ι. Ζαββό και την κα Μ. Παπαχρόνη.

Τους υπεύθυνους της Γραμματεία του Τμήματος Ψυχολογίας, και της Επιτροπής Ερευνών του Πανεπιστημίου της Κρήτης, Μαρία Μπουρμπάκη, Ειρήνη Λιανοπούλου και Εσθήρ Γελασάκη, που συντέλεσαν με την εργασία και το ενδιαφέρον τους, στη διεκπεραίωση πολλών διαδικασιών, απαραίτητων για τη διαχείριση του έργου.

Την Διευθύνουσα του ΨΝΑ, κα. Α. Μάτσα, για τα πρώτα εναύσματα που έδωσε στην έρευνα και τις προσπάθειές της να επιλύσει τα προβλήματα στη συμμετοχή του πρώτου Φορέα -Χρήστη αυτού του έργου, ΨΝΑ.

Τον Καθηγητή και Προεδρεύοντα του Τμήματος Ψυχολογίας, κ. Ιωάννη Νέστορος και όλους τους υπεύθυνους του Εργαστηρίου Κλινικής και Κοινωνικής Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης, που εξέφρασαν ενδιαφέρον για την παρούσα έρευνα και έδωσαν τη συγκατάθεσή τους για την ενίσχυση του έργου από το Εργαστήριο.

Την Καθηγήτρια Mariza Zavalloni, για τους δρόμους που διάνοιξε στις αναζητήσεις της σύγχρονης Κοινωνικής Ψυχολογίας, με την εισαγωγή της Εγω-Οικολογικής θεωρίας, αλλά και για τη βοήθεια που παρείχε, απαντώντας προσωπικά στα ποικίλα μεθοδολογικά ερωτήματα της γράφουσας, με την μεσολάβηση της Επιβλέπουσας της διδακτορικής αυτής διατριβής, κας Α.Β. Ρήγα.

Τον Υπεύθυνο της EUROPOL Ευάγγελο Στεργιούλη που με μεγάλη προθυμία μας προσανατόλισε στις πηγές αναζήτησης πρόσφατων στατιστικών στοιχείων για τη χρήση ναρκωτικών στην Ευρώπη και τον Νομικό Σύμβουλο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Αθήνα, Μιχάλη Αγγελόπουλο, που μας επέτρεψε την ενσωμάτωση των αντίστοιχων πινάκων στο έργο, καθώς και τον αρχισυντάκτη της Εφημερίδας ΕΘΝΟΣ, για την ευγενική παραχώρηση της άδειας να χρησιμοποιήσουμε δύο διαγράμματα από δημοσίευση της εφημερίδας.

Την βιβλιοθηκάρια της Εθνικής Βιβλιοθήκης, Βασιλική Τσιγκούνη, για την εξυπηρετικότητα και το ενδιαφέρον με το οποίο μας παρείχε απαραίτητες πληροφορίες και την Τζούλη Μπάρδη, η οποία εργάστηκε με μεγάλη υπευθυνότητα και συνέπεια, για την πληκτρολόγηση του υλικού.

Ευχαριστίες οφείλονται και σε όλους τους ανθρώπους από τους οποίους «εξαρτήθηκα» κατά τη διάρκεια αυτής της προσπάθειας, τους ίδιους τους συμμετέχοντες, για την υπομονή με την οποία διέθεσαν τον χρόνο τους, σε μια δραστηριότητα από την οποία δεν είχαν κάποιο άμεσο και ορατό κέρδος, αλλά και τους ακόμη πιο «αφανείς» συντελεστές της έρευνας, τους ανθρώπους που βοήθησαν στις εργασίες για την τελική εκτύπωση του κειμένου και οι οποίοι είναι, ομολογουμένως, πάρα πολλοί. Χωρίς αυτούς, δεν θα είχε ολοκληρωθεί αυτό το έργο.

Τέλος, είναι ίσως αυτονόητο, ότι οι θερμότερες ευχαριστίες, δε μπορεί παρά να απευθύνονται στην Επιβλέπουσα και Επιστημονικά Υπεύθυνο του έργου, την Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Κοινωνικής -Κλινικής Ψυχολογίας, Αναστασία - Βαλεντίνη -Ρήγα, όχι μόνο για το ότι εκείνη εισήγαγε και δίδαξε την Εγω - Οικολογική μεθοδολογία στο Τμήμα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου της Κρήτης, ούτε μόνο για την καθοδήγηση στο ερευνητικό πεδίο την οποία μου προσέφερε, αλλά και για τον γενικότερο ρόλο που επωμίστηκε: Εκείνον ενός έμπειρου οδηγού που σκύβει με βαθιά διαίσθηση και κατανόηση πάνω από την προσπάθεια και τα προβλήματα που κάθε φορά εμφανίζονται, προσπαθώντας να βρει όλο και αμεσότερους και εκφραστικότερους τρόπους για να εξηγήσει, να μεταφέρει την γνώση του και να διορθώσει με υπομονή τις ελλείψεις.

Η πραγματική αφοσίωση της Επιβλέπουσας της παρούσας διατριβής, επί επτά ολόκληρα χρόνια, σε ένα έργο το οποίο δεν ήταν ούτε απλό, ούτε εύκολο αλλά και το κομμάτι της ζωής της όπου διέθεσε στο ερευνητικό πεδίο, δε μπορεί παρά να εμπνέουν άπειρο σεβασμό. Προσωπικά, δε θα μπορούσα να παραλείψω ότι η ίδια μου δίδαξε πολύ περισσότερα απ' όσα θα απαιτούσε ένας τυπικός ρόλος επιβλέπουσας, μου δίδαξε την προσοχή, την επιμονή και κυρίως τους τρόπους θέασης των κόσμων των Άλλων, είτε θεωρητικών, είτε συμμετεχόντων. Πιστεύω πως αυτό, τα λέει όλα.

Αθήνα, 1-6-2000

«Εγώ δε θέλω να πεθάνω καθαρός. Θέλω να πεθάνω κοινωνικός. Πιο κοινωνικός δηλαδή είμαι όταν πίνω, βγαίνω, πάω, κλέβω τον άλλονε, ψειρίζω τον άλλονε, έχω μια Χ σχέση με τον κόσμο. Τώρα, για να το σταματήσω, αυτόματα πρέπει να κλειστώ μέσα. Και καλά, πες τον χειμώνα τον βγάζουμε. Άντε και τον βγάλαμε το χειμώνα. Το καλοκαίρι τι γίνεται; Που αρχίζει και μεγαλώνει η μέρα και σκας μέσα στο σπίτι... έξω βγαίνει κόσμος, βόλτες, τα μαγαζιά γεμίζουν... πώς θα το περάσω το καλοκαίρι στη χαρμόνα; Και πες μου έναν τρόπο να είμαι κοινωνικός, χωρίς να πίνω. Τι είδους σχέσεις να έχω με τους έξω δηλαδή; Τι σχέση έχουν αυτοί κι εγώ πώς να βγω στον έξω κόσμο και τι να κάνω εκεί πέρα;»

(Αναφορά Ανώνυμου Χρήστη σε ανοιχτή συνάντηση του Ν.Α., 4-4-1998.)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ. ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΣΤΑΤΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ.

Στην καθαρά σημειολογική τους εκδοχή, τα ονόματα δεν διαθέτουν υπερβατική διάσταση. Γι αυτό και η προκατάληψη ελλοχεύει σε κάθε ανάγνωση της ετυμολογίας τους. Είναι πιθανόν να δελεαστεί κανείς από τον πλούτο των εννοιών που φαίνεται να μεταφέρουν τα ονόματα μέσα στο χρόνο και να επιχειρήσει να επιβάλλει εξ' αρχής αυτές τις έννοιες στο αντικείμενο που μελετά, αποδίδοντάς του νοήματα τα οποία ενδέχεται αυτό το ίδιο να μην διαθέτει, τουλάχιστον όχι αυτούσια, μια και οι πηγές των ονομάτων που αναζητούνται, δεν είναι παρά κομμάτια μιας πολιτισμικής ζωής που έχει παρέλθει.

Έτσι, αν και στην αρχή μιας έρευνας, οι ετυμολογίες δεν προσφέρουν βέβαιους προσανατολισμούς, παρέχουν όμως ένα ικανοποιητικό σημείο αφετηρίας: μια εικόνα του ιστορικού παρελθόντος της έννοιας, περισσότερο ή λιγότερο ξεκάθαρη, όπως έχει καταγραφεί μέσα στο λόγο, ή μέσα στους μύθους που η γλώσσα ενσωματώνει (Wittgenstein, 1931/1990).

Το όνομα «Ναρκωτικά», παραγόμενο από την αρχαιοελληνική λέξη «νάρκη» (μούδιασμα, παράλυση και απονέκρωση των αισθήσεων), όπως και το ρήμα «ναρκόω» -ναρκώνω-, συνδέεται ετυμολογικά, με το όνομα του μυθικού Νάρκισσου, που γοητεύτηκε από το καθρέπτισμα της διάφανης, νερένιας εικόνας του μέσα σ' ένα ρυάκι, περιφρονώντας την αγάπη που ενώνει με τα άλλα ανθρώπινα όντα, ώστε να τιμωρηθεί από τον Έρωτα και να παραμείνει ως σύμβολο του ύπνου και του θανάτου (Wieseler, 1856).

Τι είναι όμως το «ναρκωτικό»; Οι περισσότεροι ορισμοί συγκλίνουν στον μύθο της ουσίας που δίνει ηδονή, αλλά σκλαβώνει και καταστρέφει τον άνθρωπο (Αγναο, 1978/1983, σ. 13). Αλλά δεν είναι λίγοι και οι συγγραφείς που σχετίζουν το ναρκωτικό με νοητικές καταστάσεις υπέρβασης και αυξημένης συνειδητότητας (Munn, 1971, Mc Kenna, 1992). «Δεν εγγυώμαι ότι η θέα ενός διάφανου βάραθρου είναι εντελώς ακίνδυνη για ένα πνεύμα ερωτευμένο με την έκσταση και το κρύσταλλο...», έγραφε πολλούς αιώνες μετά ο Baudelaire (1964).

Αλλά σε ποιο βαθμό το πνεύμα του σύγχρονου χρήστη θα μπορούσε να θεωρηθεί ως «πνεύμα ερωτευμένο» με τη μεταβατική κατάσταση μιας έκστασης (Eliade, 1964); Και ποιος είναι ο κίνδυνος αυτής της χίμαιρας ή αυτής της

πραγματικότητας, που αφήνει το σώμα ανοιχτό στην καταστροφή του και το πνεύμα με την αίσθηση της αποδέσμευσης από τις υλικές επιδράσεις ;

Η ετυμολογία μας προσέφερε και πάλι ένα χρήσιμο σημείο αναφοράς. Το ελληνικό ρήμα εξ-ιστάνω (εξιστάω, εξίστημι), απ' όπου προέρχεται το ουσιαστικό έκσταση, υποδεικνύει κατ' αρχήν τη μετατόπιση, τη μετάβαση, μεταφορά και αλλαγή κάποιου πράγματος ή μιας κατάστασης πραγμάτων αλλά και την έξοδο, τη φυγή, την απομάκρυνση, την εγκατάλειψη, όπως επίσης και την αποφυγή ή την υποχώρηση (Δορμπαράκης, 1987).

Κατά τον Couliano (1984/1986), κοινό σ' όλη τη σημασιολογική οικογένεια είναι το στοιχείο του αποχωρισμού, «κάποτε μάλιστα και του εκφυλισμού», ώστε το ουσιαστικό «έκσταση», σε ευρύ σημασιολογικό πεδίο, αναφέρεται στην έννοια της «διάζευξης», της παραβίασης των πλαισίων που, σε κάποια δεδομένη κοινωνία και ιστορική στιγμή, «ρυθμίζουν τα κριτήρια του φυσιολογικού» και ερμηνεύεται επίσης, ως μετατόπιση, αλλαγή, παρέκκλιση, εκφυλισμός, αλλοτρίωση, ταραχή, παραλήρημα, αποχαύνωση, ερεθισμός που προκαλείται από μεθυστικά ποτά (Couliano, οπ.π., σ.20).

Η έκσταση, ως συνώνυμο της μεταρσίωσης, αναφέρεται κυρίως σε βίωση τριών διαφορετικών καταστάσεων: εκείνης του «οίστρου», όπου το υποκείμενο εκτίθεται σε παράξενες δραστηριότητες, εκείνης της υπνωτικής «μεταρσίωσης», «όπου το υποκείμενο είναι ήρεμο αν και πρακτικά ενεργό», καθώς και εκείνης της «καταληψίας», «όπου το υποκείμενο έχει στερηθεί όλες τις λειτουργίες -ως την αναπνοή και τον σφυμό-, σε σημείο που να αποκτά όψη νεκρού», αλλά που, ωστόσο, επιστρέφοντας στη ζωή, έχει τη δυνατότητα να διηγηθεί τις διά του πνεύματος αποκτημένες αντιλήψεις και γνώσεις του (Bolton, 1962), από την βίωση ενός ιερού κόσμου, ο οποίος είναι «Απολύτως Άλλος» (Mc Kenna & Mc Kenna, 1975).

Μια από τις πρώτες περιγραφές αντιλήψεων αποκτημένων μέσα από τη χρήση ecstasy που έδωσε ένας από τους συμμετέχοντες αυτής της έρευνας, έδινε εκ πρώτης όψεως αρκετά σημεία προσέγγισης αυτής της ετυμολογίας, καθώς αναφερόταν στο βίωμα του να «περπατάς στο δρόμο και να μη νιώθεις καθόλου το σώμα σου... τα πόδια σου είναι αφρός...»

Από την άλλη πλευρά, «το να νιώθεις ένα με όλους, να αγαπάς όλους...», η αίσθηση ότι «είσαι μέσα σε όλα τα πράγματα και μπορείς να τα αγκαλιάσεις όλα και να ενωθείς με τα πάντα...» (περιγραφή ενός δεύτερου συμμετέχοντος για την

εμπειρία του ecstasy), έδινε ένα εκ διαμέτρου αντίθετο σημείο αναφοράς: Εδώ ο Άλλος έμοιαζε να διαχέεται πλήρως μέσα στο Εγώ και το αντίστροφο. Αλλά και στις δύο περιπτώσεις, κάθε είδους διαφορετικότητα έδειχνε να εκλείπει. Ο Εαυτός, είτε απλώς δεν εμφανιζόταν πουθενά για τους άλλους ανθρώπους, είτε υπήρχε παντού, αλλά ποτέ σε μια σαφώς καθορισμένη θέση.

Οι ενδείξεις μιας αποχώρησης από τον κόσμο «των γύρω ανθρώπων», μιας ιδιότυπης εξαφάνισης κάθε «περισπασμού» του σώματος και παράλληλα απώλειας του Άλλου, τοποθετούσαν τον Εαυτό σε μια θέση που, από πλευράς βιώματος, δημιουργούσε την αίσθηση του απρόσιτου στον ερευνητή. Αλλά επρόκειτο για ένα βίωμα που, συχνά, έδειχνε εξίσου αμφισβητούμενο για πολλούς από τους συμμετέχοντες: Όταν ζητήθηκε από τον πρώτο ερωτώμενο να περιγράψει την αίσθησή του για τον Εαυτό σ' εκείνες τις στιγμές, υπό την επίρροια της χρήσης, αφού σκέφτηκε λίγο, απάντησε κάτι παρεμφερές με το «Όνειρο του Τσουάνγκ Τσου» του Giles (1889), «Ο Τσουάνγκ Τσου ονειρεύτηκε πως ήταν πεταλούδα, κι όταν ξύπνησε, δεν ήξερε αν ήταν άνθρωπος που ονειρεύτηκε πως ήταν πεταλούδα, ή πεταλούδα που τώρα ονειρευόταν ότι ήταν άνθρωπος». Αναζητήσαμε την ακριβή διατύπωση σ' ένα βιβλίο του Borghes (1941/1990). Αυτές οι προτάσεις μελετήθηκαν αρκετά, αλλά δεν αρκούσαν για να προσφέρουν μια κατανόηση εκείνου του υποκειμενικού βιώματος. Αυτά τα αποκτημένα θραύσματα πληροφοριών, ετυμολογιών και ιδεών για τη χρήση, έπρεπε να βρουν έναν τόπο συνένωσης, άλλον από την κοινή λογική, τη «διαίσθηση», ή την απλή «αίσθηση» που δημιουργούσαν.

Οι μηχανιστικές ταξινομήσεις των τοξικών ουσιών και τα στατιστικά ή πειραματικά δεδομένα γύρω από το φαινόμενο της χρήσης, απέδιδαν τα παρατηρήσιμα και μετρήσιμα στοιχεία, που όμως δεν θα μπορούσαν να γίνουν κατανοητά, αποκομμένα από τη γνώση του πλαισίου τους, των κοινωνικών εικόνων, αντιλήψεων, ιδεολογιών και πρακτικών γύρω από τη χρήση. Από την άλλη πλευρά, η απόφαση του Bataille (1985, σ.15) ότι από το βάθος του μύχιου κόσμου όπου εκτυλίσσονται τα εσωτερικά γεγονότα «δε μπορούμε να τα ανασύρουμε δίχως να τους στερήσουμε την αλήθεια τους», παρέπεμπε στην ανάγκη κατάδυσης στο εσωτερικό περιβάλλον των ατόμων -χρηστών, που έφτανε εκφρασμένο στον «έξω κόσμο» όχι μόνο συμβολικά αλλά και σιβυλλικά.

Έτσι, αν η αφετηρία αυτής της έρευνας δεν ήταν παρά μια συλλογή πληροφοριών και περιγραφικών στοιχείων, ή «αντικειμενικών δεδομένων», το

ζωοποιό της στοιχείο ήταν αυτή ακριβώς η κατάδυση στον κόσμο της βιωμένης εμπειρίας των ατόμων, που κάνει τις πληροφορίες μέρος μιας ιστορίας (ιστοριών) με πραγματικό νόημα.

Η έρευνα ξεκινά με την παράθεση αυτών των πληροφοριών, που αποτέλεσαν το θεωρητικό της υπόβαθρο, ξεκινώντας από τα «αντικειμενικά» δεδομένα, τα «προϊόντα» που ονομάζονται ναρκωτικά, ως την βιβλιογραφική διερεύνηση του κοινωνικού νοήματος της χρήσης ναρκωτικών στην σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα, μέσω της συγκέντρωσης πηγών που αφορούν τις βασικές εικόνες - αναπαραστάσεις που φαίνεται να διακινούνται γύρω από τη χρήση και τους χρήστες και να απηχούνται στο νου, αφ' ενός των μη -χρηστών και αφ' ετέρου των ίδιων των χρηστών. Τέλος, γίνεται αναφορά σε δύο τομείς διανόησης, που τηρούν εντελώς διαφορετικές προσεγγίσεις στο φαινόμενο της χρήσης ναρκωτικών, την βιοματική προοπτική της λογοτεχνίας και την, συνήθως αποστασιοποιημένη, θέση της επιστήμης.

Αυτή η τελευταία διαφοροποίηση, εισάγει στην ανασκόπηση των βασικότερων θεωριών για την χρήση και την εξάρτηση, άλλες από τις οποίες κρατούν μια απόλυτη απόσταση απέναντι στο αντικείμενο που μελετάται και άλλες, επιδιώκουν την άμεση και βιοματική μελέτη των ουσιών. Αυτή ακριβώς είναι και η διχοτομία που παραπέμπει στην αναζήτηση ενός νέου θεωρητικού -μεθοδολογικού πλαισίου μελέτης της χρήσης, που αποφεύγει, τόσο τα τρωτά σημεία των προσεγγίσεων που επιδιώκουν μια απόλυτη «αντικειμενικότητα», αγνοώντας τον ζωτικό χώρο του βιώματος, όσο και τις δυσκολίες των προσεγγίσεων που επιδιώκουν την είσοδο στην υποκειμενικότητα του Άλλου.

Ο θεωρητικός -μεθοδολογικός προσανατολισμός της έρευνας, που παρουσιάζεται στο Κεφάλαιο 1, αποτελεί μια προσπάθεια υπέρβασης αυτής της διχοτομίας, μέσω της προοπτικής της Εγω -Οικολογικής, «ψυχοκοινωνικής ταυτότητας» (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996), ενός πεδίου μελέτης κοινωνικών φαινομένων, μέσω της κατάδυσης στο ατομικό.

Στη συνέχεια, περιγράφεται η διοχέτευση όλων των προαναφερόμενων θεωρητικών διαπιστώσεων, στη διαμόρφωση των ερευνητικών υποθέσεων και την διεξαγωγή της έρευνας (Κεφάλαιο 2), ενώ το απαύγασμα της όλης προσπάθειας, εμπεριέχεται στα αποτελέσματα της ανάλυσης των δεδομένων που συλλέχθηκαν (Κεφάλαιο 3) και στα συμπεράσματα -τις προεκτάσεις της έρευνας (Κεφάλαιο 4). Το

έργο κλείνει με την ενδοσκόπηση της ερευνήτριας (Κεφάλαιο 5), τη βιβλιογραφία και τα Παραρτήματα που ακολουθούν.

Σε κάθε φάση, η έρευνα προχώρησε από το «εξωτερικό» υπόβαθρο των άμεσα παρατηρήσιμων στοιχείων -πληροφοριών, προς το «εσώτερο» περιεχόμενο, έως την εκπλήρωση του σκοπού της, της αποκάλυψης των βαθύτερων διαστάσεων της χρήσης, στο εσωτερικό περιβάλλον των συμμετεχόντων, χρηστών και μη -χρηστών, μια πορεία που ελπίζουμε ότι καταφέραμε να μεταφέρουμε και στο γραπτό κείμενο. Πρόκειται για ένα επίπεδο βάθους, που δεν υπόσχεται να οδηγήσει μέχρι τα έσχατα μη -συνειδητά ψυχικά περιεχόμενα των συμμετεχόντων, αλλά που πρεσβεύει ότι η μελέτη των νοητικών δικτύων των λέξεων -αναπαραστάσεων των ατόμων, μπορεί να αποκαλύψει πολύ περισσότερα απ' όσα μέχρι πρόσφατα πιστεύαμε, φέρνοντας στο φως τις καταγραφές και τους νοητικούς μηχανισμούς, μέσω των οποίων οι συμμετέχοντες έχουν εδραιώσει στο νου, την ταυτότητα του «χρήστη», ή του «μη -χρήστη».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1
ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΗΣ
ΕΡΕΥΝΑΣ

1.1.ΤΑ «ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΑ» ΔΕΔΟΜΕΝΑ.

1.1.1. Τα Προϊόντα.

Οι ουσίες που μπορούν να αλλάξουν την εγκεφαλική λειτουργία ως προς την εγρήγορση, διάθεση, ή ακόμη και την πνευματική δημιουργικότητα, είναι πολυάριθμες και επιδρούν κυρίως στο ντοπαμινεργικό σύστημα, το οποίο έχει βασικό ρόλο για τη διατήρηση της νευροφυσιολογικής ισορροπίας, καθώς επιτρέπει την υποκειμενική βίωση της ευχαρίστησης και την ενίσχυση συγκεκριμένων αντιδράσεων της συμπεριφοράς (Fournier, 1998, Παναγής & Καστελλάκης, 1999).

Η ανατολή του 19^{ου} αιώνα, βλέπει στην άνθηση της οργανικής χημείας και της ψυχιατρικής, τη στροφή του ενδιαφέροντος στην απομόνωση δραστικών συστατικών και τη μελέτη της επίδρασής τους, με την πρώτη συστηματική, επιστημονική καταγραφή των ψυχότροπων ουσιών της νεώτερης εποχής, από τον Carolo Linnaeo (αναφ. από τον Μαρσέλο, 1986, σ. 19). Έκτοτε, έχουν προταθεί ποικίλες ταξινομήσεις των ναρκωτικών, που αποδίδουν το «φυσικό περίγραμμα» του υπό έρευνα αντικειμένου (Μάνος, 1988, Νέστορος, 1988, 1992), εδραιωμένες κυρίως στον εντοπισμό και τη διάκριση των φυσικών και αντιληπτικών επιδράσεων των ουσιών (Hamilton et al., 1991) και όχι στην «κοινωνική τους έννοια», σύμφυτη με την κοινωνική αντίληψη που διαμορφώνεται γι' αυτές τις ουσίες (Gossop, 1982, Fournier, 1998). Ωστόσο, ακόμη και αυτές οι ταξινομήσεις, δεν εμφανίζουν σύγκλιση:

Σύμφωνα με ορισμένους ερευνητές, τα ναρκωτικά μπορούν να διακριθούν σε: «διεγερτικά του κεντρικού νευρικού συστήματος» (κοκαΐνη, αμφεταμίνη), «κατασταλτικά του Κ.Ν.Σ.» (οινόπνευμα, οργανικοί διαλύτες και ατμοί), «κατεξοχήν ναρκωτικά» (όπιο και παράγωγά του, μορφίνη, ηρωίνη) και «παραισθησιογόνα» (LSD, μεσκαλίνη, τρυπταμίνες, STP, MHDA, MDA, TMA, «68», μοσχοκάρυδο, υπόμαιο, χασίς, ganja, μαριχουάνα) (Κουτσελίνης & Δημόπουλος, 1973, Erickson et al., 1990, Αλεβιζόπουλος, 1998). Σύμφωνα με άλλες απόψεις, το χασίς (Γρίβας, 1993, McIlveen & Gross, 1996), το MDMA και το MDA (Stafford, 1977 /1988), δε μπορούν να συμπεριληφθούν ανάμεσα στα παραισθησιογόνα, αλλά ανήκουν σε

ξεχωριστές κατηγορίες και οι επιδράσεις τους δεν έχουν καμία σχέση με εκείνες των κατεξοχήν παραισθησιογόνων όπως το LSD.

Μια πρόσφατη ταξινόμηση των ουσιών που προτείνεται από τον OFDT, (1997), υιοθετεί τη διάκριση σε:

(α) Οπιοειδή (μορφίνη, ηρωίνη, κωδεΐνη κ.λ.π.), αναλγητικά που παράγονται από το όπιο, τα οποία δημιουργούν ισχυρή φυσική και ψυχική εξάρτηση, καθώς και μια έντονη αίσθηση απώλειας. Τα υποκατάστατά τους (μεθαδόνη, μπουφερονορφίνη), χαρακτηρίζονται από επίδραση με περισσότερο παρατεταμένη διάρκεια.

(β) Κοκαΐνη και κρακ, διεγερτικά εκχυλίσματα των φύλλων της κόκας, που θεωρούνται ότι δημιουργούν ισχυρή ψυχική εξάρτηση. Η χρόνια κατανάλωση κοκαΐνης, έχει συσχετιστεί με ψυχικές διαταραχές (Μάνος, 1988, Νέστορος, 1992), αλλά και με σωματικά προβλήματα (έμφραγμα του μυοκαρδίου, βλάβες στο ρινικό διάφραγμα, που προκαλούνται από την ρινική αναρρόφηση της ουσίας).

(γ) Παραισθησιογόνα (LSD, μεσκαλίνη, peyotl), τα οποία δεν θεωρείται ότι προκαλούν σημαντική εξάρτηση. Χαρακτηριστικό είναι ότι η χρήση τους σπάνια εκλαμβάνεται ως «ευχάριστη εμπειρία» από τους καταναλωτές τους (Fouquier, ο.π.), ενώ η «κλινική εικόνα» που παρουσιάζουν οι χρήστες τους, είναι ορισμένες φορές, εκείνη της ψύχωσης (Νέστορος, 1993).

(δ) Ινδική κάνναβη (σε μορφή φύλλων, ρητίνης ή ελαίου), που λαμβάνεται με κάπνισμα ή με κατάποση. Η συγκέντρωση της ενεργούς ουσίας (δελτα-9-τετραυδροκανναβινόλη), ποικίλλει από φυτό σε φυτό και ανάλογα με τον τρόπο προετοιμασίας του προϊόντος. Η κάνναβη σπανίως έχει συσχετιστεί με φυσικές βλάβες, αλλά το θέμα των ψυχικών επιδράσεών της παραμένει αμφιλεγόμενο, με άλλους μελετητές να υποστηρίζουν ότι ενδέχεται να επιφέρει παραληρητικές διαταραχές (Μάνος, 1988, Νέστορος, 1992) και άλλους, ότι δεν έχει κανένα απολύτως τοξικό αποτέλεσμα, αλλά είναι αγχολυτική, ευφορική και οξύνει την αντίληψη (Αρναο, 1987 /1983, Γρίβας, 1993).

(ε) Πολλά ψυχοφάρμακα όπως τα ηρεμιστικά και τα αναλγητικά (βαρβιτουρικά, αναισθητικά, βενζοδιαπίνες κ.α.), που είναι αγχολυτικά σε μικρή δόση, ευφορικά σε μέση δόση και υπνωτικά σε ισχυρή. Έντονη θεωρείται η εξάρτηση που προκαλούν, ενώ η σύγχυση και οι κρίσεις επιληψίας, θεωρούνται ως συχνές παρενέργειές τους. Στα παιδιά, παραδόξως, επιφέρουν αναστάτωση και αϋπνία..

(στ) Ορισμένα διαλύματα (τολουένη, τριχλωροθυλένιο, αιθέρας), που λαμβάνονται με αναρρόφηση από τη μύτη και με επιδράσεις που πλησιάζουν εκείνες του αλκοόλ.

(ζ) Το ecstasy (MDMA) και τα συγγενικά του «συνθετικά» ναρκωτικά (MDA, DET, DMT) με κυρίως θετικά αλλά ενίοτε και αρνητικά εκλαμβανόμενη επίδραση που διαρκεί κατά μέσο όρο πέντε έως επτά ώρες (ευφορία, ένταση των αισθήσεων, ενεργητικότητα και άλλοτε, άσχημη διάθεση, άγχος, ψυχοκινητικά προβλήματα) (OFDT, 1997). Η επίδραση του ecstasy θεωρείται ότι ποικίλλει από χρήστη σε χρήστη, ενώ ο βαθμός επικινδυνότητας της ουσίας δεν έχει καθοριστεί και τεκμηριωθεί ερευνητικά, αν και έχουν ήδη σημειωθεί θάνατοι ατόμων μετά τη χρήση (Δικαιάκου, 1996).

Μια εκτενέστερη επισκόπηση, δείχνει ότι οι υποκατηγορίες στις οποίες θα μπορούσαν να χωριστούν οι ουσίες ανάλογα με την ιδιαίτερη επίδρασή τους είναι πολύ περισσότερες σε αριθμό, κάτι που ισχύει για όλες σχεδόν τις ουσίες, τα χάπια, τους διάφορους τύπους LSD, ακόμη και το χασίς, με διαφορετική επίδραση ανάλογα με τη μορφή επεξεργασίας του (φύλλα, επεξεργασμένη ρητινώδης ουσία, έλαιο, συγκεκριμένο φυτό προέλευσης της ουσίας, τρόπος καλλιέργειάς του κ.λ.π.) (Stafford, 1977/1988, σσ. 41 -89).

Σταδιακά, οι ταξινομήσεις των ναρκωτικών ενσωμάτωσαν και νόμιμα προϊόντα που μπορούν να δημιουργήσουν εξάρτηση (Fournier, οπ.π.). Ενδιαφέρον παρουσιάζει η διάκριση σε νόμιμες και παράνομες τοξικές ουσίες, όπου, ανάμεσα στις πρώτες συγκαταλέγονται οι ουσίες που χορηγούνται με ιατρική συνταγή, εκείνες που δεν έχουν κατεξοχήν «ναρκωτική» χρήση αλλά που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως «ναρκωτικά» (όπως το κοινό μοσχοκάρυδο, οι σπόροι του φυτού ιπτόμαια ή τα φύλλα της ορτανσίας) και τα λεγόμενα «κοινωνικά ναρκωτικά» (αλκοόλ, νικοτίνη, καφεΐνη). Άλλες ταξινομήσεις, ανάμεσα στις κατεξοχήν παράνομες τοξικές ουσίες (την ηρωίνη, την κοκαΐνη, τη μαριχουάνα, το κρακ), συγκαταλέγουν επίσης και πολλά από τα προαναφερόμενα «νόμιμα» ναρκωτικά, όταν η διακίνηση τους γίνεται άτυπα, στους δρόμους (Raj Gupta, 1993).

Είναι επομένως, εμφανές, πως τόσο ο ίδιος ο ορισμός του «ναρκωτικού», όσο και οι ταξινομήσεις των ουσιών, μεταβάλλονται, σε αλληλεπίδραση με τα κοινωνικά

συστήματα γνώσης. Ενδεικτικά, θυμίζουμε την αρχική εισαγωγή πολλών ναρκωτικών ουσιών ως φάρμακα για τη θεραπεία των εξαρτήσεων.¹ Ο Γρίβας (1995), αναφέρει ως παραπλανητικό, ακόμη και τον ίδιο τον όρο «drug» (φάρμακο), που επικρατεί στην αγγλική βιβλιογραφία των ναρκωτικών, δημιουργώντας μια σύγχυση εννοιών. Συνεπώς, θα πρέπει να διευκρινίσουμε ότι μιλώντας για «ναρκωτικά» στην παρούσα έρευνα, χρησιμοποιούμε τον τρέχοντα, συμβατικό, νομικό - ιατρικό ορισμό του ναρκωτικού στη σύγχρονη Ελλάδα, αναφερόμενοι στις παράνομες τοξικές ουσίες όπως προσδιορίζονται από τη σύγχρονη ελληνική νομοθεσία (βλ. και Παρ. 1.1.3.) έχοντας όμως στο νου, ότι η ερμηνεία του φαινομένου της χρήσης που επιδιώκουμε, δε μπορεί παρά να υπερβαίνει την στενή περιχαράκωση αυτού του ορισμού, προχωρώντας στη μελέτη της γενικότερης έννοιας «εξάρτηση».

1.1.2. Χρήση και Εξάρτηση.

Το ενδιαφέρον για την «εξάρτηση», αναπαριστά τη στροφή των προσεγγίσεων του φαινομένου της χρήσης ναρκωτικών, από τον εστιασμό στην τυπολογία και την κατηγοριοποίηση των ουσιών, στην ίδια τη συμπεριφορά των καταναλωτών τους (Fournier, 1998).

Η έννοια «εξάρτηση», δεν έχει μέχρι στιγμής βρει μια θέση στα περισσότερα εγχειρίδια που αφορούν τις ψυχικές και νοητικές δυσλειτουργίες εν γένει (Valleur, 1998), αλλά παραμένει αποκλειστικά συνδεδεμένη στην κοινωνική σκέψη, με την έννοια του ναρκωτικού. Το 1934, η Αμερικανική Ψυχιατρική Ένωση, αναφέρεται για πρώτη φορά στην εξάρτηση, με τον όρο «φαρμακευτικός εθισμός» (αναφ. από τον Γρίβα, 1990). Εκτοτε, ο ορισμός της εξάρτησης, αποτέλεσε και αποτελεί αντικείμενο

¹ Η Χάϊδου (1995), αναφέρεται στα παραδείγματα της κωδεΐνης, της κοκαΐνης και της ηρωΐνης, ως που είχαν αρχικά προβληθεί ως φάρμακα, θεραπευτικά των εξαρτήσεων, κάτι αντίστοιχο με τη σημερινή χρήση της μεθαδόνης. Θυμίζουμε επίσης, ότι το ecstasy είχε πρωτοεμφανιστεί ως ενδεικνύμενο μέσο ψυχοθεραπείας, έως το 1985, όπου και απαγορεύτηκε λόγω της διαπίστωσης βλαπτικών συνεπειών της ουσίας στις εγκεφαλικές λειτουργίες. Έκτοτε, άρχισε να διακινείται παράνομα, σε περιορισμένους κύκλους και σε αρκετά ακριβή τιμή στην αρχή, για να γίνει σήμερα δευτέρα στην Ευρώπη (μετά το χασίς) παράνομη τοξική ουσία, στις προτιμήσεις των Ευρωπαίων ηλικίας 15 έως 25 ετών (Εφ. Ελευθεροτυπία, 21/01/96).

ποικίλων διχογνωμιών και αμφισβητήσεων (Βότσης, 1993), ακόμη και από την καθαρά φαρμακολογική άποψη (ποιες ουσίες προκαλούν εξάρτηση και ποιες όχι, πώς μπορεί να διαγνωσθεί η εξάρτηση κ.λ.π.) (Sutherland, 1991, Παπαδόπουλος, 1994).

Η διάγνωση της φυσικής (σωματικής) εξάρτησης, βασίζονταν, ως και τις τελευταίες δεκαετίες του αιώνα μας, στις έντονες σωματικές διαταραχές που εμφανίζονται στον χρήστη με τη διακοπή της λήψης της ουσίας, ύστερ' από μια παρατεταμένη περίοδο χρήσης της (Κουτσελίνης & Δημόπουλος, 1973, Παπαδόπουλος, 1994) και στην ανάπτυξη ανοχής στην ουσία, δηλαδή στη μείωση των αποτελεσμάτων μιας καθορισμένης δόσης ναρκωτικού ύστερα από μια περίοδο χρήσης του, που οδηγεί στην ανάγκη σταδιακής αύξησης της δόσης (Αρναο, 1978 /1983, Παπαδόπουλος, 1994). Αντίστοιχα, η ψυχολογική εξάρτηση, συχνά αναφέρεται ως «αίσθηση ικανοποίησης και ψυχολογική τάση που απαιτεί περιοδική ή συνεχή λήψη του ναρκωτικού για να παράγει το επιθυμητό αποτέλεσμα ή να αποτρέψει τη δυσφορία (της στέρησης ή της μη χρήσης)» (WHO, 1965).

Οι απόψεις που έχουν διατυπωθεί, σχετικά με τις εξαρτησιογόνες ιδιότητες κάθε ουσίας είναι ποικίλες και με εξαίρεση την περίπτωση της ηρωίνης (για την οποία υπάρχει ομοφωνία στο ότι επιφέρει τόσο φυσική, όσο και ψυχική εξάρτηση και ανοχή), δεν εμφανίζουν ιδιαίτερη σύγκλιση. Για παράδειγμα, σε ορισμένες αναφορές, οι αμφεταμίνες και το χασίς, δεν θεωρούνται ότι προκαλούν ψυχική εξάρτηση (Κουτσελίνης & Δημόπουλος, 1973), ενώ η σε άλλες το αντίθετο (Παπαδόπουλος, 1978). Σε άλλες ταξινομήσεις (Raj Gupta, 1993), το αλκοόλ, ως «νόμιμο ναρκωτικό», θεωρείται ότι επιφέρει εξάρτηση ισχυρότερη ακόμη κι από εκείνη της ηρωίνης.

Η τελευταία δεκαετία του 20ου αιώνα, έφερε αρκετές αλλαγές των εννοιών και ορισμών, που, συγκλίνοντας με την άποψη του Goodman (1990, αναφ. από τον Valleur, 1998), οριοθετούν την εξάρτηση με κριτήρια κατάχρησης μιας ουσίας και ποικίλων ψυχοπαθολογικών προβλημάτων που μπορούν να συσχετιστούν με την κατάχρηση. Ένας πρόσφατος, διευρυμένος ορισμός της εξάρτησης, την τοποθετεί ως «σύμπλεγμα γνωστικών συμπεριφορών και σωματικών συμπτωμάτων που δείχνουν ότι το άτομο έχει έκπτωση στην ικανότητα ελέγχου της χρήσης της ψυχοδραστικής ουσίας και συνεχίζει τη χρήση της, παρά τις αρνητικές συνέπειες» (Μάνος, 1988, 1992, Νέστορος, 1992).

Οι σύγχρονες απόψεις της επιστημονικής κοινότητας, απηχούν μια νέα διάκριση, αυτήν ανάμεσα στη χρήση, τη βλαπτική χρήση και την εξάρτηση,² όπως έγινε αποδεκτή και διατυπώθηκε πρόσφατα από την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (WHO, 1992) και την Αμερικανική Ψυχιατρική Ένωση (APA, 1994). Στη βάση αυτής της διάκρισης, ως απλή «χρήση», ορίζεται η κατανάλωση ναρκωτικών που δεν επιφέρει επιπλοκές ή βλάβες (CFES, 1998) μια ιδέα που εντούτοις δεν είναι αποδεκτή και από το σύνολο των ειδικών. Αντίθετα, η «βλαπτική χρήση», ορίζεται ως κατάχρηση ναρκωτικών που είναι «ύποπτη» για πρόκληση σωματικών, ψυχικών ή κοινωνικών προβλημάτων στον ίδιο τον χρήστη, στους γύρω του ή και στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο (χωρίς να γίνεται αναφορά στον νόμιμο ή παράνομο χαρακτήρα του προϊόντος). Τέλος, η «εξάρτηση» περιγράφεται ως ακατάλληλος τρόπος χρήσης μιας ουσίας, που οδηγεί σε σημαντική κλινική δυσλειτουργία, με κοινωνικές προεκτάσεις. Κατ' αυτήν την τοποθέτηση, η εξάρτηση από μια ουσία, δεν είναι αναγκαστικά και σωματικό φαινόμενο.³ Η Αμερικανική Ψυχιατρική Ένωση (ο.π.) αναγνωρίζει ότι η ανάπτυξη ανοχής και τα συμπτώματα στέρησης, είναι απαραίτητα κριτήρια για τη διάγνωση σωματικής ή φυσικής εξάρτησης, αλλά αναγνωρίζει και την ύπαρξη εξαρτήσεων που δεν είναι «φυσικού τύπου».

Συμπερασματικά, οι πρόσφατες προσεγγίσεις της εξάρτησης, λαμβάνουν υπόψη τόσο τον βιολογικό και ψυχολογικό, όσο και τον κοινωνικό τομέα, ως πεδία στα οποία εμφανίζονται προβλήματα στην εκπλήρωση των καθημερινών λειτουργιών του ατόμου, εξαιτίας της χρήσης μιας ουσίας και αναγνωρίζουν τη διάκριση μεταξύ σωματικής και ψυχικής εξάρτησης. Εξαιτίας της σχετικότητας και της έλλειψης

² Μέχρι σήμερα, η διάκριση δεν χρησιμοποιείται από τα περισσότερα εγχειρίδια (Stanley, 1983, Mc Murray, 1997). Ωστόσο πρόσφατες έρευνες έχουν δείξει ότι η συμπεριφορά των ατόμων που απλώς «πειραματίζονται» με τα ναρκωτικά, είναι επιβαρυνόμενη από παράγοντες όπως το άγχος και η έλλειψη αυτοελέγχου, πολύ λιγότερο απ' ό,τι ισχύει για τους χρόνιους χρήστες (Wills et al., 1997).

³ Σύμφωνα με αυτήν τη διάκριση, προκειμένου να διαγνωσθεί η εξάρτηση, πρέπει να πληρούνται τρία τουλάχιστον από τα παρακάτω κριτήρια, ταυτόχρονα και μέσα στη χρονική περίοδο ενός έτους:

- α. Ανάπτυξη ανοχής προς την ουσία (εθισμός).
- β. Φαινόμενα στέρησης.
- γ. Συχνή λήψη της ουσίας σε μεγάλη δόση και για μεγάλο χρονικό διάστημα.
- δ. Επίμονη επιθυμία για την ουσία, ή αποτυχία των προσπαθειών μείωσης ή ελέγχου της χρήσης.
- ε. Διάθεση αξιοσημείωτου χρόνου για ανεύρεση και προετοιμασία της κατανάλωσης.
- στ. Εγκατάλειψη ή μείωση των δραστηριοτήτων εξαιτίας της χρήσης.
- ζ. Επιδίωξη της χρήσης, παρά την αναγνώριση εκ μέρους του ατόμου, ότι υπάρχει ένα φυσικό ή ψυχολογικό πρόβλημα που προκαλείται ή επιδεινώνεται από αυτήν.

χρήσης, περιστασιακής χρήσης, και απλής δοκιμής, πειραματισμού με το ναρκωτικό, μία ή λίγες φορές κατά τη διάρκεια της ζωής (WHO, 1992).

συναίνεσης στην αποδοχή ενός κοινού ορισμού από όλους τους φορείς που έχουν κατά καιρούς ασχοληθεί με το ζήτημα των ναρκωτικών, στην παρούσα έρευνα, με τους όρους «χρήση» και «χρήστης», θα αναφερόμαστε στη σχέση με το ναρκωτικό, ως «βλαπτική χρήση» και ως «εξάρτηση» (με τους όρους της WHO, 1992). Για ειδικότερες αναφορές, θα χρησιμοποιήσουμε την απλή, περιγραφική διάκριση μεταξύ τακτικής ή συχνής χρήσης, περιστασιακής χρήσης, και απλής δοκιμής, πειραματισμού με το ναρκωτικό, μία ή λίγες φορές κατά τη διάρκεια της ζωής.

1.1.3. Το Νομοθετικό Πλαίσιο.

Το νομοθετικό πλαίσιο προτείνει τη δική του οριοθέτηση σχετικά με το τι είναι το «ναρκωτικό». Εξετάζοντας τα τρέχοντα δεδομένα των νομοθεσιών στις χώρες της Ευρώπης, διαπιστώνουμε σημαντικές διαφοροποιήσεις ανά χώρα, ως προς τις ταξινομήσεις των ναρκωτικών και την αυστηρότητα των προβλεπόμενων ποινών (Πίνακας 1).

ΧΩΡΑ	ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ	ΧΡΗΣΗ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ	ΚΑΤΟΧΗ ΓΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΧΡΗΣΗ*	ΚΑΤΟΧΗ, ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ, ΑΛΛΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ*
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	Καμία διάκριση μεταξύ ναρκωτικών	Μη – ποινικοποιημένη άμεσα	3-5 χρόνια	1-15 χρόνια
ΑΥΣΤΡΙΑ	Καμία διάκριση μεταξύ «σκληρών» και «μαλακών» ναρκωτικών	Μη – ποινικοποιημένη άμεσα	Έως και 6 μήνες	Έως και 5 χρόνια
ΒΕΛΓΙΟ	Καμία διάκριση μεταξύ ναρκωτικών	Ομαδική χρήση 3-5 χρόνια	Όμοια με τη διακίνηση	3 μήνες έως και 20 χρόνια
ΔΑΝΙΑ	Καμία διάκριση μεταξύ ναρκωτικών	Μη – ποινικοποιημένη άμεσα	Όμοια με τη διακίνηση	Έως και 6 χρόνια
ΙΣΠΑΝΙΑ	Διάκριση μεταξύ κάνναβης και άλλων ναρκωτικών	Δημόσια χρήση – διοικητική ποινή	Διοικητική ποινή	ν: 10 - 17 χρόνια Ν: 14 – 23 χρόνια
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	Καμία διάκριση μεταξύ «σκληρών» και «μαλακών» ναρκωτικών	Έως και 2 χρόνια	Όμοια με τη διακίνηση, έως και 2 χρόνια	Έως και 2 χρόνια
ΓΑΛΛΙΑ	Καμία διάκριση μεταξύ ναρκωτικών	Έως και 1 χρόνο	Όμοια με τη διακίνηση	Έως και ισόβια φυλάκιση

ΕΛΛΑΔΑ	Καμία διάκριση μεταξύ ναρκωτικών	Μη – ποινικοποιημένη άμεσα	10 μέρες έως και 5 χρόνια	Από πέντε χρόνια έως και ισόβια φυλάκιση
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	Διάκριση μεταξύ κάνναβης και άλλων ναρκωτικών	Μη – ποινικοποιημένη (με εξαίρεση το όπιο – έως και 14 χρόνια)	ν: έως και 3 χρόνια N: έως και 7 χρόνια	ν: έως και 7 χρόνια N: έως και ισόβια
ΙΤΑΛΙΑ	Διάκριση μεταξύ κάνναβης και άλλων ναρκωτικών	Μη – ποινικοποιημένη άμεσα	Διοικητική ποινή	ν: 2 – 6 χρόνια N: έως και 12 χρόνια
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	Καμία διάκριση μεταξύ ναρκωτικών	Ατομική χρήση: 3 μήνες έως 3 χρόνια. Ομαδική χρήση: 1-5 χρόνια	3 μήνες έως και 3 χρόνια	Από 1 έτος έως και ισόβια φυλάκιση
ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ	Διάκριση μεταξύ κάνναβης και άλλων ναρκωτικών	Μη – ποινικοποιημένη άμεσα	Θεωρητικά: ν: έως και 3 μήνες N: έως και 1 χρόνο	ν: έως και 4 χρόνια N: έως και 12 χρόνια
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	Καμία διάκριση μεταξύ ναρκωτικών	Έως και 3 μήνες	Έως και 3 μήνες	4 – 15 χρόνια
ΑΓΓΛΙΑ	Διάκριση σε τρία επίπεδα επικινδυνότητας	Μη – ποινικοποιημένη (με εξαίρεση το όπιο – έως και 14 χρόνια)	A: έως και 7 χρόνια B: έως και 5 χρόνια Γ: έως και 2 χρόνια	A: ισόβια φυλάκιση B: έως και 14 χρόνια Γ: έως και 5 χρόνια
ΣΟΥΗΔΙΑ	Καμία διάκριση μεταξύ «σκληρών» και «μαλακών» ναρκωτικών	Μη – ποινικοποιημένη άμεσα	Έως και 6 μήνες	2-10 χρόνια

*τα χρονικά διαστήματα αναφέρονται στη διάρκεια της φυλάκισης ν: «μαλακό» ναρκωτικό Α: τοξική ουσία Γ: επικίνδυνο ναρκωτικό
N: «σκληρό» ναρκωτικό Β: ναρκωτικό

Πίνακας 3: Νομικές κυρώσεις για παραβάσεις που σχετίζονται με τη χρήση Ναρκωτικών στην Ευρώπη (Πηγή OFDT, 1996).**

Στη διαμόρφωση των αντίστοιχων νομοθεσιών, επιδρούν όχι μόνον οι θεωρίες για τα κατάλληλα μέσα αντιμετώπισης του προβλήματος, από την καταστολή, ως την αποποινικοποίηση, αλλά και οι κυρίαρχες απόψεις για το κοινωνικό κόστος της χρήσης, ένα κόστος που σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες αξιολογείται ως «μέγιστο» (Kopp, 1998), συμπεριλαμβάνοντας τις δαπάνες των καταναλωτών για την αγορά ουσιών, τις κρατικές δαπάνες για την αντιμετώπιση του προβλήματος, τη μείωση της παραγωγικότητας και την εγκληματικότητα με την οποία συχνά συσχετίζεται η χρήση.

** Ο Πίνακας παρατίθεται κατόπιν αδείας του Νομικού Συμβούλου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ελλάδα.

Η σύγχρονη ελληνική νομοθεσία, παρέχει μια λεπτομερή καταγραφή των παράνομων ναρκωτικών, ανάλογα με τη χημική τους σύσταση και χρησιμοποιώντας τον όρο «ναρκωτικά», για όλες τις «τεχνητές ή φυσικές ουσίες που δρουν στο κεντρικό νευρικό σύστημα και προκαλούν εξάρτηση», σωματική ή ψυχική στον χρήστη (Άρθρο 4, Παρ. 1, Ν1728/87). Αλλά, όπως προαναφέρθηκε (Παρ. 1.1.2.), η έννοια της «εξάρτησης» δεν είναι μία και ενιαία ανά κοινωνία και εποχή.

Διαχρονικά, παρατηρούνται σημαντικές διαφοροποιήσεις του νομοθετικού πλαισίου, ενδεικτικές του ότι το νομοθετικό πλαίσιο περί της χρήσης ναρκωτικών ουσιών, έχει τη δική του δυναμική, που είναι πάντοτε αλληλένδετη, όπως συμβαίνει με κάθε θεσμικό σύστημα, με τις κοινωνικο -οικονομικές και πολιτισμικές δομές⁴ (Μαβίδης, 1983, Χάϊδου, 1995).

Στην περίπτωση της Ελλάδας, όπως επισημαίνει ο Μαβίδης (1993), η απαγόρευση της καλλιέργειας, εμπορίας και κατανάλωσης της ινδικής κάνναβης και η επιβολή κρατικού ελέγχου στην παραγωγή και εμπορία του οπίου, της μορφίνης, της ηρωίνης και της κοκαΐνης, εφαρμόζεται οριστικά το 1932, όπου και πρωτοχρησιμοποιείται ο γενικός όρος «ναρκωτικά», για να χαρακτηρίσει όλες εν γένει τις ως τότε γνωστές ουσίες (όπιο, μορφίνη, ηρωίνη, χασίς, κοκαΐνη κ.λ.π.). Κατά τις δεκαετίες που ακολουθούν, η πολιτεία αντιμετωπίζει το ζήτημα των τοξικών ουσιών, με ένα νομοθετικό πλαίσιο το οποίο δέχτηκε πολλές επικρίσεις, κυρίως λόγω του ότι επιφυλάσσει επιεική σχετικά ποινική μεταχείριση στους τοξικομανείς, ενώ ο τίθεται, αρκετά σκληρή αντιμετώπιση σε όσους κάνουν χρήση χωρίς να είναι τοξικομανείς.

Η επιτυχής παρακολούθηση θεραπευτικού προγράμματος, απαλλάσσει τους εξαρτημένους που έχουν συλληφθεί, από την επιβολή ποινής (Άρθρο 12, Ν.2161/1993), μέτρο που, κατά πολλούς σχολιαστές, οδηγεί τους χρήστες που έχουν συλληφθεί στα Θεραπευτικά Καταστήματα, χωρίς να το έχουν επιλέξει στην πραγματικότητα οι ίδιοι και πιθανά, χωρίς να πετυχαίνουν πράγματι την οριστική ανεξάρτησή τους, με υποτροπή αμέσως μετά την απαλλαγή τους από την ποινή (Μάτσα, 1990, σσ. 284 - 288). Παρόλ' αυτά, ο αριθμός των υποτροπών που

⁴ Ο Μαβίδης (1983), παραθέτει διεξοδικά το παράδειγμα της πορείας της ελληνικής νομοθεσίας, υποστηρίζοντας ότι η πρώτη νόμιμη παρέμβαση στο θέμα της ινδικής κάνναβης, το 1906, αποσκοπούσε στην επιβολή φόρου στους καλλιεργητές κάνναβης (που μέχρι τότε ήταν εξαγωγίμο προϊόν).

ενδεχομένως προκαλούνται από παρεμφερείς αιτίες, παραμένει αδιακρίβωτος. Αντίθετα, άλλοι σχολιαστές εξακολουθούν να βλέπουν μια θετική στροφή στην ευκαιρία εισαγωγής του χρήστη σε Πρόγραμμα Θεραπείας, αφού έτσι του δίδεται η δυνατότητα να απεμπλακεί από το σύστημα απονομής ποινικής δικαιοσύνης, που «ενδεχομένως να τον οδηγούσε σε μεγαλύτερη πτώση» (Χαΐδου, 1989, 1995).

Σύμφωνα με την τρέχουσα νομοθεσία (5N.1729/1987 και 10N.2161/1993), αξιόποινη είναι και η οποιοδήποτε είδους συμβολή στη διάδοση της χρήσης ναρκωτικών, με αυστηρότερες ποινές σε περίπτωση «διακεκριμένων μορφών» όπως η διακίνηση σε σχολικές μονάδες ή στους χώρους των ενόπλων δυνάμεων, προσθέτοντας κάποια διάσταση ηθικής δεοντολογίας στο πλαίσιο αντιμετώπισης. Αξιοσημείωτη είναι η πρόβλεψη του νομοθέτη για τις επιβολή ποινών σε περιπτώσεις διαφήμισης της χρήσης, ή παροχής πληροφοριών για την κατασκευή και προμήθεια ναρκωτικών, με σκοπό τη διάδοσή τους (Άρθρο 9 Ν.2161/1993).

Μια σημαντική έκφανση του νομοθετικού πλαισίου, που επιδρά στη γνώση μας για τα ναρκωτικά (αλλά και επηρεάζεται από αυτήν), είναι η ύπαρξη ή όχι διαχωρισμού σε «μαλακά» και «σκληρά» ναρκωτικά (Αγναο, 1987 /1983). Σε γενικές γραμμές, παρά την απουσία σαφών οροθετικών γραμμών μεταξύ «μαλακών» (χαμηλού κινδύνου) και «σκληρών» (υψηλού κινδύνου, των οποίων η χρήση θα πρέπει να ελεγχθεί νομικά) ναρκωτικών, η διάκριση έχει αποτυπωθεί στον «κοινό νομο», όπου ως ελαφρά ή μαλακά ναρκωτικά εγγράφονται τα προϊόντα της κάνναβης και τα παραισθησιογόνα, ενώ σκληρά, θεωρούνται τα οπιούχα (Αγναο, οπ.π.).

Η προοπτική της νομιμοποίησης των μαλακών ναρκωτικών, έχει βασιστεί στην ιδέα ότι κάθε απαγορευτικό σύστημα, προκαλεί «παρενέργειες», βλάπτει την κοινότητα, ευνοεί τα παράνομα οικονομικά ωφέλη, τη διαφθορά, την έξαρση της εγκληματικότητας (Bagge, 1996) και των προβλημάτων ιατρικής φύσης, αλλά και από την αντίληψη ότι είναι «παραλογισμός» να θεωρείται παράνομο, κάτι που διαπράττεται από ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού. Η διαπίστωση ότι η προσπάθεια νομικού ελέγχου και καταστολής της χρήσης ναρκωτικών, δεν επέφερε σημαντικά αποτελέσματα ως προς τη μείωση της ζήτησης των ουσιών, ενίσχυσε ιδιαίτερα αυτήν την προοπτική (Μαγκίνα - Βλαχαντώνη, 1990), που προτείνει ως εναλλακτική πολιτική στο θέμα της χρήσης, τη θεραπεία, αντί για την τιμωρία, τόσο των απλών χρηστών που το επιθυμούν, όσο και των εξαρτημένων (Χαΐδου, 1995).

Μεταξύ των ετών 1894 και 1977, οι επίσημες εκθέσεις διαφόρων χωρών της Ευρώπης, συμφωνούν ότι η κάνναβη δεν προκαλεί εξάρτηση και δεν έχει αποδειχθεί αιτιολογική σχέση μεταξύ της χρήσης της και της χρήσης άλλων ουσιών (Γρίβας, 1993), ανατρέποντας έτσι τη θεωρία της «κλιμάκωσης» της χρήσης από τα μαλακά στα σκληρά ναρκωτικά (Wills et al., 1997). Αλλά, όπως δείχνει ο Πίνακας 1, οι νομοθεσίες των χωρών της Ευρώπης διχάζονται, με αρκετές χώρες να εφαρμόζουν πολιτική αποποινικοποίησης των μαλακών ναρκωτικών και άλλες να διατηρούν ενιαίο νομικό πλαίσιο αντιμετώπισης του προβλήματος. Η τελευταία αυτή στάση, κατά πολλούς σχολιαστές έχει ως αποτέλεσμα την εισαγωγή του καταναλωτή μαριχουάνας, με την ενδεχόμενη φυλάκισή του, «σ' έναν κόσμο πολύ πιο διαφορούμενο και εγκληματικό, στον κόσμο του ηρωινομανή, του κοκαίνομανή, του μορφινομανή» (Maffi, 1969 /1983, Χάϊδου, 1995).

Αλλά ο διαχωρισμός ανάμεσα σε μαλακά και σκληρά ναρκωτικά, είναι ίσως πολύ πιο σαφής ανάμεσα στους ίδιους τους χρήστες. «Υπήρξα ναρκομανής επί δεκαπέντε χρόνια.» γράφει ο Burroughs (αναφ. από τον Maffi, οπ.π.). «Όταν μιλάω για εθισμό στα ναρκωτικά, δεν αναφέρομαι στο keif, στη μαριχουάνα ή στα παρασκευάσματα του χασίς, τη μεσκαλίνη... το LSD... ή άλλα ναρκωτικά της οικογένειας των παραισθησιογόνων. Δημιουργήθηκε μια δυσάρεστη σύγχυση ανάμεσα στις δύο κατηγορίες ναρκωτικών.» Όπως το διατυπώνει ο Maffi (οπ.π.), για τις εφημερίδες, το ραδιόφωνο, την τηλεόραση, «τα ναρκωτικά, είναι τα ναρκωτικά, είτε ονομάζονται ηρωίνη, είτε μαριχουάνα, είτε LSD, αδιακρίτως».

1.1.4. Μορφή και Έκταση του Φαινομένου της Χρήσης Ναρκωτικών στη Σύγχρονη Ευρώπη.

Οι πρώτες δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά των ναρκωτικών, ξεκίνησαν το 1990, με τις συνθήκες του Maastricht και του Amsterdam, όπου επιβεβαιώθηκε η συμφωνία των χωρών που έλαβαν μέρος, κατά της διακίνησης των παράνομων ναρκωτικών και υπέρ της παρατήρησης του φαινομένου της χρήσης και της ανεύρεσης στρατηγικών πρόληψης (αναφ. από τον Fournier, 1998). Υπεύθυνος φορέας για τη συλλογή πληροφοριών σχετικά με το φαινόμενο της τοξικομανίας και

των ναρκωτικών στην Ευρώπη, των τάσεων που εμφανίζονται και των πολιτικών που υιοθετούνται σε κάθε χώρα, είναι ο OFDT (Observatoire Francais des Drogues et des Toxicomanies), ένα κεντρικό δίκτυο παρατήρησης, συνδεδεμένο με αντίστοιχα εθνικά δίκτυα των χωρών -μελών (Fournier, 1998).

Ο ακριβής συσχετισμός ποσοτικών στοιχείων σχετικά με τη χρήση τοξικών ουσιών και τις συνέπειές τους στις χώρες της Ευρώπης, καθίσταται αδύνατος, αφ' ενός λόγω έλλειψης στοιχείων από πολλές χώρες (όπως η Ελλάδα, η Πορτογαλία, η Αυστρία) και αφ' ετέρου διότι το θεσμικό, κοινωνικό και μεθοδολογικό πλαίσιο από το οποίο αντλούνται τα συλλεχθέντα στοιχεία, ποικίλλει από χώρα σε χώρα.⁵ Εντούτοις, τα υπάρχοντα στοιχεία που προέρχονται από δημοσκοπήσεις σε διάφορες χώρες της Ευρώπης (EMCDDA, 1996, 1997), πληροφορούν ότι:

Η αναλογία των ενηλίκων που έχουν πειραματιστεί με κάποιο παράνομο ναρκωτικό, έστω και μία μόνον φορά στη ζωή τους, είναι της τάξης του 5% έως 8% στο Βέλγιο, στη Φινλανδία, στην Ανατολική Γερμανία και τη Σουηδία, 11% έως 16% στη Γαλλία, τη Δυτική Γερμανία και την Αγγλία και γύρω στο 40% στη Δανία. Κατά τη διάρκεια του 1997, εμφανίζεται συχνότητα χρήσης στον γενικό πληθυσμό των ενηλίκων, λίγο μεγαλύτερη από 1% στη Φινλανδία και 4% έως 5% στη Δανία, τη Γαλλία και την Αγγλία, ενώ για την ηλικιακή ομάδα των 18 έως 24 ετών, οι αντίστοιχοι δείκτες κυμαίνονται από 5% έως 15% ή και υψηλότερα, σε κάθε Ευρωπαϊκή χώρα.

Η ουσία που φάνηκε να χρησιμοποιείται από το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού των χρηστών, είναι η κάνναβη. Πρόκειται, πιθανώς για «περιστασιακή χρήση», ή «χρήση κατά διαστήματα».⁶ Η αναλογία των χρηστών ηρωίνης εμφανίζεται χαμηλότερη, από εκείνη των χρηστών κάνναβης, αν και η ηρωίνη είναι το κατεξοχήν ναρκωτικό που εμφανίζεται σε ποσοτικού τύπου έρευνες γύρω από θέματα που αφορούν τη θεραπεία, τα φυσικά προβλήματα, τη θνησιμότητα των χρηστών και τους συσχετισμούς χρήσης και εγκληματικότητας (EMCDDA, 1997).

⁵ Για παράδειγμα, στις στατιστικές που αφορούν τους θανάτους από ναρκωτικά, σε ορισμένες χώρες, η καταμέτρηση συμπεριλαμβάνει και περιπτώσεις που συσχετίζονται έμμεσα με τη χρήση (αυτοκτονία, ατύχημα, AIDS) (Fournier, οπ.π.).

⁶ Ενώ, για παράδειγμα, το 40% του γενικού πληθυσμού στη Δανία, ανέφεραν ότι είχαν κάνει τουλάχιστον μια φορά στη ζωή τους χρήση κάνναβης, μόνον 5% - 7% δήλωσαν ότι είχαν κάνει χρήση μέσα στους 12 προηγούμενους μήνες του έτους διεξαγωγής της έρευνας και μόνον 2%, ότι είχαν κάνει χρήση κατά τη διάρκεια του τελευταίου μήνα. Αντίστοιχες διαφορές παρουσιάστηκαν και στις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες για τις οποίες υπήρχαν διαθέσιμα δεδομένα (EMCDDA, 1997).

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπολογίζεται ότι μισό έως ένα εκατομμύριο άτομα, κατά προσέγγιση, είναι σήμερα εξαρτημένα από την ηρωίνη, αλλά τα πρόσφατα πρότυπα χρήσης, εμφανίζουν μεγάλη διασπορά: κατά τη δεκαετία του '80, στις περισσότερες χώρες υπήρξε άνοδος στη χρήση ηρωίνης. Στην επόμενη δεκαετία, φαίνεται πως ο αριθμός των νέων χρηστών ηρωίνης μειώνεται, αφού υπάρχει τάση σταθεροποίησης ή ελαφράς πτώσης του αριθμού των χρηστών ηρωίνης σε αρκετές χώρες. Επιπλέον, σε κάποιες χώρες όπως το Βέλγιο, η Δανία, η Ιρλανδία και η Σουηδία, αναφέρεται ανοδική τάση καπνίσματος ηρωίνης αντί για τη λήψη της σε ενέσιμη μορφή, ιδιαίτερα ανάμεσα στους νέους (Council of Europe, 1992, 1995, 1997, βλ. OFDT, 1997). Στα δεδομένα αυτά, αναφέρονται σημαντικές διαφοροποιήσεις ανά πόλη, ως προς τη διάδοση της ενέσιμης ηρωίνης, τον βαθμό συσχετισμού κοινωνικο-οικονομικού επιπέδου και εξάρτησης, αλλά και ως προς τις προτεραιότητες που έθεταν οι κοινωνικές στρατηγικές για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

Για τη χρήση κοκαΐνης, υπάρχει έλλειψη δεδομένων στις περισσότερες χώρες. Κάποιες επιθεωρήσεις δείχνουν την αναλογία ενηλίκων που έχουν πειραματιστεί με κοκαΐνη, να ανέρχεται μόλις στο 1% και λιγότερο, στη Φινλανδία, τη Γαλλία, τη Γερμανία, 2% στη Δανία και την Αγγλία και 4% στην Ισπανία, συχνότητες που διπλασιάζονται για τους νεαρούς ενήλικες, ενώ για τους εφήβους ηλικίας 15 -16 ετών, πέφτουν σε 1% στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες και σε περίπου 2% στις Κάτω Χώρες και την Ισπανία.

Το LSD, φαίνεται να γνωρίζει αρκετή διάδοση στη Σκανδιναβία και την Αγγλία των τελευταίων δεκαετιών, αν και έγινε λιγότερο δημοφιλές μετά το '70, ενώ οι αμφεταμίνες και τα παράγωγά τους, συμπεριλαμβανόμενου και του ecstasy, διαδόθηκαν κατά τη δεκαετία του '90 ιδιαίτερα στο περιβάλλον των clubs ή των «rave parties» και «house parties». Σύμφωνα με έρευνα του OFDT (1997b), το ecstasy δεν είναι ουσία εισαγωγής στον κόσμο των τοξικών ουσιών, αλλά λαμβάνεται κατά μέσο όρο στην ηλικία των 23 (± 4.6) ετών, αφού πρώτα έχουν δοκιμασθεί άλλα ναρκωτικά. Κατά την ίδια έρευνα οι χρήστες ecstasy ήταν κυρίως άνδρες (2/3 του δείγματος, έναντι 1/3 των γυναικών) και είχαν αρκετά υψηλό μορφωτικό επίπεδο (το 65% ήταν σε επίπεδο baccalaureat).

Η χρήση άλλων ουσιών (κόλλες, διαλύματα, φαρμακευτικά προϊόντα όπως τα υπνωτικά χάπια), φαίνεται στις περισσότερες δημοσκοπήσεις να αφορά κυρίως τους

εφήβους ηλικίας 13 - 14 ετών, αν και μερικές φορές αναφέρεται η χρήση τους και από μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες, με την ίδια συχνότητα στις αστικές και αγροτικές περιοχές, σε αντίθεση με τα κατεξοχήν παράνομα ναρκωτικά, που είναι περισσότερο διαδεδομένα στις μεγάλες αστικές περιοχές (OFDT, 1996).

Σε όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες, έχει σημειωθεί ραγδαία αύξηση των θανάτων που σχετίζονται με τη χρήση τοξικών ουσιών,⁷ κατά το δεύτερο μισό της δεκαετίας του '80 και τις αρχές του '90. Στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης ο αριθμός αυτών των θανάτων φάνηκε να σταθεροποιείται ή να πέφτει κατά τα έτη 1991 - 1993, αλλά νέα άνοδος εντοπίστηκε κατά την τετραετία 1994 -1998.

Στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης, ο αριθμός των περιπτώσεων παραβατικότητας σε σχέση με τη χρήση τοξικών ουσιών αυξήθηκε κατά τη δεκαετία του '80, σταθεροποιήθηκε κατά τις αρχές του '90 σε ορισμένες μόνον χώρες, αλλά συνέχισε να αυξάνεται στην πλειοψηφία των χωρών. Οι ουσίες που συσχετίστηκαν με αυτές τις περιπτώσεις, στην Αυστρία, την Ιρλανδία και την Αγγλία, ήταν κυρίως το χασίς, στην Πορτογαλία και την Ισπανία η ηρωίνη, ενώ η κοκαΐνη ήταν συνδεδεμένη με ελάχιστα περιστατικά παραβατικότητας, σε όλες τις χώρες (Bapte, 1996, OFDT, 1996). Για τη χρήση ναρκωτικών στις φυλακές, οι μισές μόνον χώρες της Ένωσης διαθέτουν πληροφορίες. Τα (περιορισμένα) στοιχεία, δείχνουν ότι ένας μεγάλος αριθμός χρηστών (30% στη Δανία, την Ιταλία και την Ισπανία, 40% στην Σουηδία και 12% στη Φινλανδία), έχουν κάποτε βρεθεί, ή βρίσκονται σε εγκλεισμό.

⁷ Τα στοιχεία των αναφερόμενων περιπτώσεων AIDS, δείχνουν ότι η Ισπανία, η Ιταλία και η Γαλλία, έχουν την υψηλότερη συχνότητα AIDS ανάμεσα σε χρήστες που λαμβάνουν την ουσία σε ενέσιμη μορφή (CESES, 1996). Το AIDS ήταν και η βασικότερη αιτία θανάτου που διαπιστώθηκε ανάμεσα στους τοξικομανείς, με δεύτερη βασική αιτία την υπερβολική δόση, τρίτη κατά σειρά τις αυτοκτονίες ή άλλου είδους βίαιους θανάτους και τέλος τις μολύνσεις και τα νοσήματα ηπατιτικού τύπου (Polomeni & Gremy, 1998).

1.1.5. Οι Διαστάσεις του Φαινομένου της Χρήσης Ναρκωτικών στη Σύγχρονη Ελληνική Πραγματικότητα.

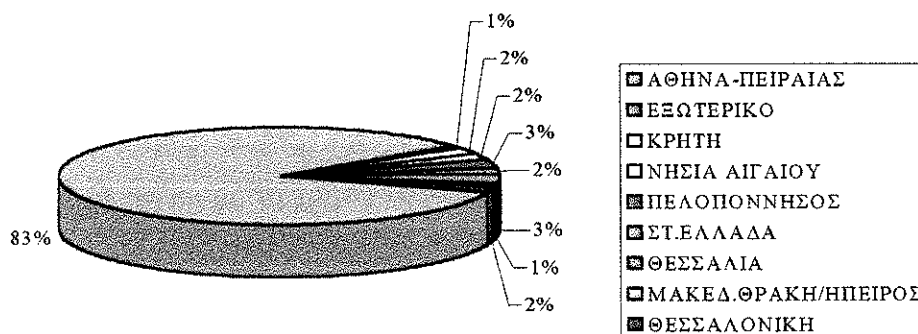
Στη χώρα μας δεν υπάρχουν επίσημες στατιστικές οι οποίες να αποδίδουν επακριβώς την έκταση του φαινομένου της χρήσης ναρκωτικών από τον γενικό πληθυσμό και τα κοινωνικά -δημογραφικά χαρακτηριστικά των χρηστών, γεγονός που όσο κι αν δυσχεραίνει την έρευνα, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι, βραχυπρόθεσμα, λειτουργεί «προστατευτικά» για τους χρήστες, εξαιτίας της έννοιας της παρανομίας που εμπλέκεται στο γεγονός της χρήσης και που θα έκανε τους χρήστες να μην επιθυμούν να γίνουν διακριτοί ως ομάδα και ν' αποφύγουν την συνακόλουθη περιθωριοποίηση.

Όσον αφορά τη χρήση ναρκωτικών στις φυλακές, σύμφωνα με πηγές του Υπουργείου Δικαιοσύνης, το ποσοστό αγγίζει περίπου το 60% των κρατουμένων, τουλάχιστον στις φυλακές του Κορυδαλλού. Οι μισοί από τους κρατούμενους των δύο τελευταίων ετών είναι Αλβανοί και θεωρείται ότι «πρωτοστατούν» στην εισαγωγή ναρκωτικών στον Κορυδαλλό, χωρίς να κάνουν χρήση οι ίδιοι (Σιούτη, 1999).

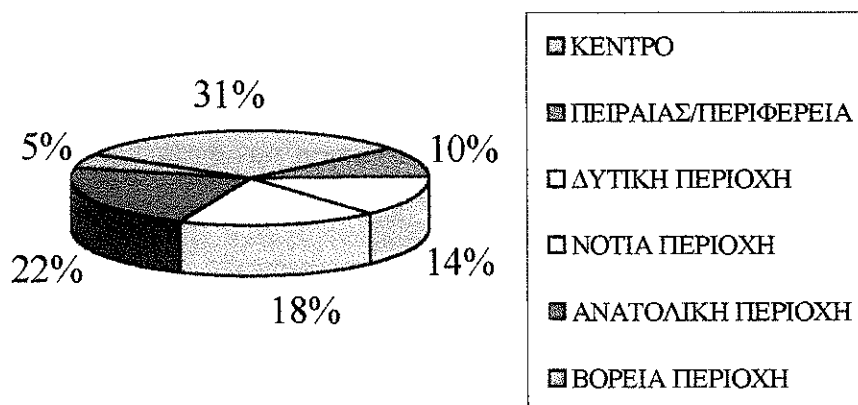
Επανερχόμενοι στο θέμα της διάδοσης του φαινομένου ανάμεσα στον γενικό πληθυσμό, τα στοιχεία που προέρχονται από δημοσιεύσεις του ημερήσιου τύπου, επιτρέπουν να γίνει μόνο μια πολύ γενική εκτίμηση των αντικειμενικών διαστάσεων του φαινομένου. Τα δύο διαγράμματα που ακολουθούν (Αλμαλιώτου, 1993), απεικονίζουν την κατανομή τοξικών ουσιών στις περιοχές της Ελλάδας (Διάγραμμα 1) και το ποσοστό τοξικομανών στις διάφορες περιοχές της Αθήνας (Διάγραμμα 2). Η εικόνα αναπαριστά τη μέγιστη συγκέντρωση και διακίνηση τοξικών ουσιών να λαμβάνει χώρα στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα (Αθήνα και Πειραιά) και την όξυνση του προβλήματος της τοξικομανίας στο κέντρο της Αθήνας (ποσοστό 31%). Τα ίδια δεδομένα εμφανίζονται να ισχύουν και σήμερα, όπως επιβεβαιώνεται από τις πρόσφατες έρευνες του ΕΚΤΕΠΝ (1998).

Επιπλέον, πρόσφατη χαρτογράφηση της εγκληματικότητας στους δήμους και τις κοινότητες της Αττικής από στοιχεία της Ελληνικής Αστυνομίας, δείχνει τις παραβάσεις περί ναρκωτικών (κυρίως διακίνηση και χρήση) να καταγράφονται σε συγκεκριμένες περιοχές της Αθήνας, όπως το Πολυτεχνείο, ο λόφος του Στρέφη, η πλατεία Εξαρχείων και η πλατείες Ομονοίας και Συντάγματος, το τρίγωνο των οδών

Ευριπίδου, Αθηνάς και Πειραιώς στο κέντρο της Αθήνας, το Ζάππειο και το Πεδίον του Άρεως (Χατζίδης, 1999). Επισημαίνουμε όμως, ότι οι συγκεκριμένες ζώνες αφορούν τις περιοχές όπου έχει εντοπιστεί το πρόβλημα και που δεν είναι, ενδεχομένως, οι μοναδικές περιοχές όπου πράγματι εμφανίζεται.

Διάγραμμα 1: Κατανομή Ναρκωτικών στην Ελλάδα (Πηγή: Εφ. ΕΘΝΟΣ, 20/11/1993)*.

Διάγραμμα 2: Κατανομή Ναρκωτικών στην Αθήνα (Πηγή: Εφ. ΕΘΝΟΣ, 20/11/1993)*.

* Παρατίθενται με την άδεια του Αρχισυντάκτη της Εφημερίδας ΕΘΝΟΣ.

Αρκετές πρόσφατες έρευνες, καταγράφουν λεπτομερέστερα, ορισμένες ενδείξεις για τις σύγχρονες τάσεις και πρότυπα χρήσης στη χώρα μας, εμφανίζοντας το πρόβλημα οξύ (Τσαούσης, 1980, Μαρσέλος & Φραγκίδης, 1985, Κοκκέβη κ.α., 1993, Μαδιανού κ.α., 1993, ΕΚΤΕΠΝ, 1998) και παρέχοντας κυρίως ποσοτικά, αλλά ορισμένες φορές και ποιοτικά στοιχεία, για την τρέχουσα κατάσταση του φαινομένου:

Έρευνα 1. Επιδημιολογικές έρευνες της Ψυχιατρικής Κλινικής του Πανεπιστημίου Αθηνών και του Ερευνητικού Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου Ψυχικής Υγείας (Κοκκέβη, Μαδιανού & Στεφανής, 1993, Μαδιανού, Μαδιανός, Κοκκέβη & Στεφανής, 1993, Στεφανής & Κοκκέβη, 1994), σε αντιπροσωπευτικό δείγμα 2.100 ατόμων από την ευρύτερη περιοχή της πρωτεύουσας και δείγμα 11.000 μαθητών 14-18 ετών απ' όλη την Ελλάδα, δείχνουν ότι μεταξύ των ετών 1984 και 1993, παρουσιάστηκε αύξηση μεγαλύτερη του 50% στη χρήση τοξικών ουσιών από τους μαθητές ιδιωτικών σχολείων μεταξύ των ετών 1984 και 1993, αλλά και γενική αύξηση των μαθητών που είχαν δοκιμάσει τοξικές ουσίες, σε διάφορες αστικές περιοχές της Ελλάδας (από 4.5% το 1984, σε 6.0% το 1993), στην Αθήνα (από 6.4% σε 7.7%) και ιδιαίτερα στη Θεσσαλονίκη (από 5.6% σε 7.6%).

Το 61% των μαθητών του δείγματος, ανεξαρτήτως σχολείου, δήλωσαν ότι είχαν κάποια εμπειρία με ναρκωτικά, το 4.6% των μαθητών ότι είχαν κάνει χρήση μέσα στον τελευταίο χρόνο της έρευνας, ενώ το 2.6% μέσα στον τελευταίο μήνα της έρευνας, γεγονός που κατά τους ερευνητές υποδεικνύει γενικότερη αύξηση και συστηματοποίηση της χρήσης ανάμεσα στον μαθητικό πληθυσμό.

Η αύξηση της χρήσης τοξικών ουσιών που εντοπίστηκε, συνδέθηκε από τους ερευνητές με την αύξηση της διαθεσιμότητάς τους, αφού, όπως δείχτηκε στην ίδια έρευνα, το 72.8% του μαθητικού πληθυσμού θεωρούσαν εύκολο το να βρουν «χάπια» και το 40% του πληθυσμού θεωρούσε εύκολο το να βρει μαριχουάνα. Για τη σχέση της ηλικίας με τη χρήση, η έρευνα έδειξε ότι η εμπειρία με χρήση τοξικών ουσιών τριπλασιαζόταν από τη μικρή ηλικία (13-14 ετών) στη μεγαλύτερη εφηβική ηλικία (17-18 ετών). Διπλάσιος αριθμός αγοριών σε σχέση με τα κορίτσια (8% έναντι 4.2%) είχαν δοκιμάσει ή χρησιμοποιήσει περισσότερες φορές κάποιες τοξικές ουσίες.

Στο ίδιο διάστημα, φαίνεται πως η χρήση ναρκωτικών αυξήθηκε και στον γενικό πληθυσμό της Αθήνας (ηλικίες 12 -64 ετών), από 5.9% σε 9.5%. Ειδικότερα,

στην ηλικιακή ομάδα 18 -34 ετών, το ποσοστό εκείνων που είχαν δοκιμάσει ναρκωτικά, έφτανε το 14.9 κατά το 1993, ποσοστό στο οποίο «υπερτερούσαν» οι άνδρες, με 21.5% των ανδρών και 8.3% των γυναικών του δείγματος να αναφέρουν κάποια εμπειρία με τοξικές ουσίες. Το χασίς και η μαριχουάνα, φάνηκαν να είναι οι πιο διαδεδομένες τοξικές ουσίες στην Ελλάδα, καθώς το 28% των ανδρών ηλικίας 25 -35 ετών δήλωσαν ότι είχαν κάνει χρήση τους.

Έρευνα 2. Ο συσχετισμός της χρήσης ψυχοδραστικών ουσιών και επιθετικότητας, υπάρχει σε αρκετές βιβλιογραφικές αναφορές (Μάνος, 1988, Νέστορος, 1992). Κατά τον Παπαδόπουλο (1992), οι αντίξοες συνθήκες του περιβάλλοντος με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπο το άτομο, καθώς και η έλλειψη ουσιαστικής παιδείας, αποτελούν βασικούς παράγοντες όξυνσης του προβλήματος. Το 1994, οι Φακιολάς και Αρμενάκης, δημοσιεύουν τα αποτελέσματα ερευνών που διεξήγαγαν (Εφ. Τα Νέα, 12/12/1994) σχετικά με τη χρήση τοξικών ουσιών, σε γυμνάσια και λύκεια της περιοχής της Αθήνας, με σκοπό τη μελέτη του βαθμού εμπλοκής των μαθητών που είναι χρήστες ουσιών, σε βίαια επεισόδια (Φακιολάς & Αρμενάκης, 1994, 1995, Φακιολάς, 1995). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα αυτών των ερευνών, η χρήση τοξικών ουσιών συνδέεται με την παραβατικότητα και την επιθετική συμπεριφορά των έφηβων μαθητών, ενώ είναι πολύ συχνότερη στα παιδιά οικογενειών που ζουν σε άσχημες οικονομικά συνθήκες. Το 21% των παιδιών του δείγματος που έκαναν χρήση, είχαν πατέρα αναλφάβητο, ενώ το ποσοστό έπεφτε στο 7%, στην περίπτωση όπου ο πατέρας είχε προχωρήσει σε σπουδές μεταπτυχιακού επιπέδου.

Για την οικογενειακή κατάσταση των γονέων των συμμετεχόντων, η έρευνα έδειξε ότι τα παιδιά που είχαν χάσει τον έναν γονέα, έκαναν χρήση τοξικών ουσιών κατά 18%, ενώ στους μαθητές των οποίων οι γονείς ήταν παντρεμένοι και ζούσαν μαζί, μόνον ένα ποσοστό 3% έκανε χρήση τέτοιων ουσιών. Για τους μαθητές των οποίων οι γονείς είχαν χωρίσει, σημειώθηκε ένα ποσοστό 10%, που έκανε χρήση τοξικών ουσιών.

Έρευνα 3. Το 1997, το ΚΕΘΕΑ σκιαγραφεί το προφίλ των τοξικομανών (Εφ. Ελευθεροτυπία, 13/4/1997, Καλλαρύτης & Υφαντή, 1998), με δείγμα 988 χρήστες που προσέφυγαν στους συμβουλευτικούς σταθμούς του Κέντρου στον Πειραιά, την

Θεσσαλονίκη, τον Βόλο, τη Λάρισα και το Ηράκλειο Κρήτης κατά το 1995, για αναζήτηση πληροφοριών για τα θεραπευτικά προγράμματα, ένα δείγμα από το οποίο μόλις το 15% ήταν γυναίκες. Το 61.6% αυτών των ατόμων, ερχόταν για πρώτη φορά σε επαφή με υπηρεσίες θεραπείας, ενώ οι οκτώ στους δέκα, δεν είχαν απολύτως καμία εμπειρία απεξάρτησης.

Από το ολικό δείγμα, επτά στους δέκα έκαναν παράλληλη χρήση πολλών ουσιών. Ενώ μόνον το 7.3% του δείγματος είχε ξεκινήσει με ηρωίνη, κατά το έτος διεξαγωγής της έρευνας, το 82.5% επιθυμούσε απεξάρτηση από την ηρωίνη. Το 62% είχε ξεκινήσει με ινδική κάνναβη και το 26.1% με κατασταλτικά χάπια. Η χρήση είχε ξεκινήσει γι' αυτά τα άτομα γύρω στην ηλικία των δεκαέξι, αλλά εκείνοι που είχαν προχωρήσει στη συνέχεια στην ηρωίνη, ξεκίνησαν την ουσία λίγα χρόνια μετά, κατά προσέγγιση στα δεκαεννιά τους.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας, ο «μέσος Έλληνας χρήστης» έχει ηλικία 26 ετών. Επτά στους δέκα χρήστες ζουν με τους γονείς, ενώ 77% δεν έχουν σταθερή απασχόληση. Το εκπαιδευτικό επίπεδο είναι σχετικά χαμηλό: 31.8% ήταν τελειόφοιτοι δημοτικού, 35.5% τελειόφοιτοι γυμνασίου, 28% απόφοιτοι λυκείου, ενώ 4.7% έχουν ανώτερες σπουδές.

Σημειώνουμε και πάλι, τη σχετικότητα της ισχύος αυτών των αποτελεσμάτων, καθώς ο όρος «μέσος χρήστης», δεν αφορά παρά μια αφαίρεση, που μάλιστα προκύπτει από ένα δείγμα με πολύ συγκεκριμένα χαρακτηριστικά: χρήστες, που κατέφυγαν στα Κέντρα με σκοπό την απεξάρτηση από την ηρωίνη, σε ποσοστό 82.5%, δηλαδή, κυρίως χρήστες ηρωίνης και μάλιστα εκείνοι από τους χρήστες ηρωίνης που είχαν προσανατολιστεί προς την προοπτική αναζήτησης βοήθειας.

Έρευνα 4. Οι πρόσφατες επιδημιολογικές έρευνες του Ερευνητικού Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου Ψυχικής Υγιεινής (ΕΚΤΕΠΝ, 1998), παρέχουν αρκετά ποσοτικά, αλλά και ποιοτικά στοιχεία για την τρέχουσα κατάσταση του φαινομένου της χρήσης ναρκωτικών στη χώρα μας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των επιδημιολογικών ερευνών που διεξάχθηκαν το 1998, σε δείγμα γενικού πληθυσμού 4000 ατόμων, ηλικίας 12 -64 ετών και σε δείγμα 9000 μαθητών, ηλικίας 13 -18 ετών, τα ποσοστά της χρήσης ναρκωτικών στη χώρα μας, προσεγγίζουν εκείνα των άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Το ανδρικό φύλο, φαίνεται να διατηρεί το «προβάδισμα» στη χρήση ναρκωτικών, ενώ η πλέον διαδεδομένη παράνομη ουσία, είναι η κάνναβη, η

οποία είχε χρησιμοποιηθεί από το σύνολο των συμμετεχόντων που ανέφεραν ότι είχαν κάνει χρήση. Επιπλέον, «δημοτικότητα» φάνηκε ότι παρουσιάζουν και τα συνθετικά ναρκωτικά, ιδιαίτερα ανάμεσα στους μαθητές, αφού η χρήση της ουσίας ecstasy εμφάνισε ποσοστό 3.1% και το LSD, με ποσοστό 2.9%, εμφάνισε αύξηση σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια. Η «μέση ηλικία» του χρήστη, εντοπίστηκε στα 31.6 χρόνια, σχετικά αυξημένη σε σύγκριση με τα αντίστοιχα δεδομένα προηγούμενων ετών.

Σχετικά με τη χρήση του ecstasy και των παρόμοιου τύπου «χημικών ναρκωτικών» στην Ελλάδα, αν και δεν υπάρχουν ακριβή στοιχεία, τα δημοσιεύματα του τύπου που αναφέρονται σ' ένα υπαρκτό πρόβλημα και η καθημερινή εμπειρία μας προσανατολίζουν στην υπόθεση ότι η συχνότητα χρήσης θα πρέπει να είναι εξίσου υψηλή: Το 1996, κατασχέθηκαν στην Ελλάδα 650 χάπια που συγκαταλέγονται ανάμεσα στα λεγόμενα «Smart Drugs», διαπίστωση που, αν μη τι άλλο, μπορεί να θεωρηθεί ένδειξη της πιθανής διάδοσης αυτού του τύπου ουσιών (Εφ. Ελευθεροτυπία, 13/4/1997).

Η ποιοτική έρευνα του ΕΚΤΕΠΝ, αφορούσε στη χρήση ουσιών από τους νέους, στους χώρους διασκέδασης πέντε μουσικών σκηνών της Αθήνας, με τη χρήση ερωτηματολογίου που χορηγήθηκε σε 305 θαμώνες και 24 επαγγελματίες στους χώρους της νυχτερινής ζωής και διασκέδασης. Κι εδώ, οι συνηθέστερες ουσίες που φάνηκε να καταναλώνουν συστηματικά οι νέοι, ήταν η κάνναβη (46.5% του δείγματος), το ecstasy (12.5%) και το LSD (10.5%), ενώ η ηρωίνη και οι άλλες οπιούχες ουσίες, φάνηκαν λιγότερο δημοφιλείς μεταξύ των θαμώνων της νυχτερινής διασκέδασης (5.9% του δείγματος). Το 32.7% αυτών των νέων, θεωρούσαν ότι η τακτική χρήση κάνναβης, είναι ελάχιστα ή καθόλου επικίνδυνη.

Οι προαναφερόμενες πρόσφατες ελληνικές έρευνες, δεν αφήνουν πολλά περιθώρια εφησυχασμού σχετικά με την έκταση του φαινομένου της χρήσης στη χώρα μας, κυρίως εάν λάβουμε υπόψη τα αποτελέσματα της έρευνας του ΚΕΘΕΑ (ο.π.π.) και του ΕΚΤΕΠΝ (1998) που προσδιορίζουν την έναρξη της χρήσης γύρω στα 16 με 19 έτη, δηλαδή κοντά το τέλος της σχολικής φοίτησης, καθώς και τον πιθανό δισταγμό των έφηβων και νέων ατόμων, να μιλήσουν ανοιχτά για τις σχετικές τους εμπειρίες.

Όλα τα ερευνητικά αποτελέσματα που παρατέθηκαν, αποτελούν κομμάτια της εικόνας του φαινομένου της χρήσης στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα. Αλλά

η δυνατότητα σύνθεσης και γενίκευσης των ευρημάτων είναι περιορισμένη, καθώς η διαφορά στις χρησιμοποιούμενες προσεγγίσεις, στο μέγεθος και τα χαρακτηριστικά του δείγματος κάθε έρευνας, δεν μας δίνουν τη δυνατότητα εξαγωγής μιας συνεκτικής γραμμής συμπερασμάτων.

Έρευνα 5. Η πρόσφατη έρευνα της Ρήγα και ομάδας φοιτητών της (1997α), για την Ψυχοκοινωνική Ταυτότητα του Έλληνα Χρήστη, μέσω ενός πρωτότυπου συνδυασμού Εγω-Οικολογικής και Βιογραφικής προσέγγισης, μια ποιοτική μελέτη του φαινομένου της χρήσης ναρκωτικών (μελέτη περιπτώσεων, με καινοτόμο μεθοδολογία ανάλυσης του λόγου από τους ίδιους τους συμμετέχοντες), απέδωσε σημαντικά αποτελέσματα: Η εν λόγω μελέτη διεξάχθηκε με 28 συμμετέχοντες, χρήστες διάφορων ουσιών (ηρωίνης, χαπιών, χασίς), από την περιοχή της πρωτεύουσας και του Ρεθύμνου Κρήτης. Οι συμμετέχοντες, ήταν από 20 έως 34 ετών (με την πλειοψηφία ανάμεσα στο 20ο και το 25ο έτος της ηλικίας τους), με μέσο προς ανώτερο εκπαιδευτικό επίπεδο στην πλειοψηφία τους, ενώ το βιοτικό τους επίπεδο ήταν μέσο προς υψηλό.

Η μελέτη αποσκοπούσε σε μια εμβάθυνση στην ψυχική πραγματικότητα των συμμετεχόντων, η οποία επιτεύχθηκε με τον συνδυασμό Εγω-Οικολογικής προσέγγισης (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996) και βιογραφικής μεθόδου. Η Ρήγα (οπ.π.), προσέθεσε στην Εγω-Οικολογική μεθοδολογία μια τέταρτη Φάση ανάλυσης, ώστε την καταγραφή του αναπαραστατικού λόγου των συμμετεχόντων ακολούθησε η συλλογή αυτοβιογραφικού υλικού. Το σώμα των δεδομένων, αναλύθηκε με τη συνεργασία των συμμετεχόντων, μέσω μιας καινοτόμου τεχνικής ανάλυσης περιεχομένου, σχεδιασμένης από την ίδια την Ρήγα (1991, 1997α), στη βάση των αρχών, αφ' ενός της Εγω -Οικολογίας και αφ' ετέρου της Κατευθυνόμενης Ονειροπόλησης του Desoille (αναφ. από την Ρήγα, οπ.π.).

Ο αναπαραστατικός λόγος των συμμετεχόντων, που είχε συλλεχθεί μέσω της Εγω -Οικολογικής μεθόδου, αντιπαρατέθηκε στις βιογραφικές τους αναφορές, ώστε το σώμα του υλικού που συλλέχθηκε, μελετήθηκε σε διάφορα επίπεδα, συνειδητό, προσυνειδητό και ασυνειδητό (σύμφωνα με τις αρχές της Κατευθυνόμενης Ονειροπόλησης), ως «λέξεις -εικόνες», που, κατά την Ρήγα (οπ.π., βλ. και Rigas, 1998), αντλούν τις πηγές τους από πολύ παλιές εμπειρίες των συμμετεχόντων, οι

οποίες λειτουργούν στο μεν συνειδητό επίπεδο, ως λόγος, μνήμη, εικόνα, πληροφορία, συναίσθημα, στο δε ασυνείδητο, ως βίωμα και λησμονημένη εμπειρία.

Σύμφωνα με τα ευρήματα αυτής της μελέτης, οι συμμετέχοντες χρήστες αναπαριστούσαν τη γενική ομάδα «χρήστες», διαχωρίζοντάς την σε τρεις βασικές υπο-ομάδες (χρήστες χασίς, χρήστες ηρωίνης, χρήστες χαπιών) στις οποίες τοποθετούσαν επιλεκτικά τον Εαυτό. Η μελέτη των αναπαραστάσεων που αποδόθηκαν από τους συμμετέχοντες ως περιγραφείς κάθε μιας από αυτές τις ομάδες μέσω της Εγω-Οικολογικής μεθόδου, έδειξε πως οι χρήστες χασίς διαφοροποιούνταν πλήρως από το στερεότυπο του «εξαρτημένου» και ταυτίζονταν θετικά με την υπο-ομάδα ένταξής τους («Εμείς, οι χρήστες χασίς»), στην οποία προέβαλαν τις αξίες του Εαυτού, αντλώντας υπερηφάνεια από την ένταξη στη συγκεκριμένη υπο-ομάδα. Αντίθετα, οι αναφορές των χρηστών ηρωίνης στην υπο-ομάδα ένταξής τους («Εμείς, οι χρήστες ηρωίνης»), εξέφραζαν χαμηλή αυτοεκτίμηση και συνδέονταν με ψυχικά περιεχόμενα που εξέφραζαν ενόρμηση θανάτου (Ρήγα, οπ.π.).

Ο «κίνδυνος», η «αποξένωση», ο «θάνατος», η αναπαράσταση του Εαυτού ως «φυλακισμένου αγγέλου», οι εικόνες ενός «λαβιρυνθώδους κόσμου χωρίς μέλλον», εντοπίστηκαν ως κοινές θεματικές, που κυριαρχούσαν σε όλες τις υπαρξιακές σφαίρες των συμμετεχόντων, χρηστών ναρκωτικών, τόσο μέσω της Εγω-Οικολογικής και βιογραφικής προσέγγισης, όσο και μέσω των προβολικών δοκιμασιών. Σύμφωνα με την Ρήγα (οπ.π.), οι συμμετέχοντες χρήστες αντιμετώπιζαν τον Ψυχολογικό τους Κόσμο ως «ένα σύμπαν χωρίς διέξοδο» και ο λόγος τους εξέφραζε αρνητισμό προς τη ζωή, είτε κοινωνική (χρήστες χασίς), είτε φυσική και κοινωνική (χρήστες ηρωίνης και χαπιών). Η μελέτη, έφερε στην επιφάνεια το θέμα της ενόρμησης του θανάτου και του ασφυκτικού εγκλωβισμού που βίωναν οι συμμετέχοντες, σ' όλη του την έκταση και το βάθος.

Ένα έτος αργότερα, τα στοιχεία του Ευρωπαϊκού Κέντρου Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας, επισημαίνουν μια έκρηξη του αριθμού θανάτων από το 1991 έως το 1998 στην Ελλάδα (OFDT, 1998).⁸ Αυτή η διαπίστωση που έρχεται σε σύγκλιση με τα προαναφερόμενα ευρήματα της Ρήγα (1997α), επιβεβαιώνει ότι

⁸ Αν και στα αίτια των θανάτων των χρηστών συμπεριλαμβάνονται και αιτίες άλλες από την άμεση επίδραση της ουσίας (π.χ. AIDS ή άλλες μολυσματικές ασθένειες), η διαπίστωση δεν παύει να είναι ανησυχητική, αφού ο OFDT δίνει στην Ελλάδα την πρώτη θέση σε αριθμό θανάτων από χρήση ναρκωτικών (Πίνη, 1999).

παρόλο που η ψυχοκοινωνική έρευνα στην Ελλάδα δεν έχει ακόμη καταστήσει πλήρως αποδεκτές τις ποιοτικές μεθοδολογίες, αναμένοντας κυρίως αριθμητικά – ποσοτικά αποτελέσματα, η ποιοτική προσέγγιση ενδείκνυται για την εις βάθος μελέτη και κατανόηση του φαινομένου της χρήσης, καθώς επιτρέπει την ανίχνευση των νοητικών περιεχομένων που κατευθύνουν τις παρατηρήσιμες συμπεριφορές των ατόμων, οι οποίες καταγράφονται και καταμετρούνται από τις ποσοτικού τύπου έρευνες. Όπως επισημαίνει το ΕΚΤΕΠΝ (1998), η διεξαγωγή ποιοτικών ερευνών στον Ελληνικό χώρο, γύρω από το θέμα της χρήσης ναρκωτικών, είναι απαραίτητη προκειμένου να αποδοθεί μια βαθύτερη προσέγγιση και να συντεθεί μια ολόπλευρη εικόνα του φαινομένου.

1.1.6. Τα Θεραπευτικά Μοντέλα.

Από τις αρχές της δεκαετίας του '60 όπου αρχίζει να επισημαίνεται στην Ευρώπη και στην Αμερική η όξυνση του φαινομένου της εξάρτησης από τα ναρκωτικά και η αποτυχία των εφαρμοσμένων μεθόδων ατομικής ψυχοθεραπείας να δώσουν λύσεις, ιδρύονται οι πρώτες θεραπευτικές κοινότητες «δημοκρατικού τύπου», οι οποίες όμως σύντομα αποδεικνύονται ανεπαρκείς για την αντιμετώπιση του προβλήματος (Φωστήρη, 1990, Λιάππας, 1995). Στη συνέχεια, ως εναλλακτικό μοντέλο, οργανώνονται αρκετές ιεραρχημένες θεραπευτικές κοινότητες (Synanon, Day Top Village κ.λ.π.) που λειτουργούσαν με «στεγνά» προγράμματα, χωρίς φάρμακα, αυστηρή ιεραρχία και κανόνες απαιτώντας από τους (εθελοντικά) εισαγόμενους μια εντελώς πειθαρχημένη συμπεριφορά.

Αυτό το μοντέλο παρέμβασης, με μικρότερες ή μεγαλύτερες παραλλαγές, διατηρείται έως και σήμερα και γνωρίζει μεγάλη διάδοση σε παγκόσμιο επίπεδο (Φωστήρη, 1990, Χάιδου, 1995). Αλλά τα ποσοτικά στοιχεία που αφορούν τα θεραπευτικά αποτελέσματα των κοινοτήτων, δεν είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικά: το ποσοστό επιτυχίας υπολογίζεται σε 3 -5% σε παγκόσμιο επίπεδο (με υποτροπές πάνω από 90% και με μέση ετήσια αύξηση των εξαρτημένων γύρω στο 7 -8%), ένα

ποσοστό ενδεχομένως «ίσο, αν όχι μικρότερο από τα αποτελέσματα που επιτυγχάνονται με τις προσωπικές προσπάθειες απεξάρτησης» (Γρίβας, 1995).

Την ίδια εποχή, έχει ξεκινήσει στην Αμερική και λίγο αργότερα και στην Ευρώπη⁹ (με εξαίρεση την Ελλάδα), ο πειραματισμός με τα βιολογικά μοντέλα απεξάρτησης και οι πρώτες εφαρμογές προγραμμάτων χορήγησης μεθαδόνης σε εξαρτημένους από ηρωίνη (Nyswander, 1956, Dole & Nyswander, 1986, Dole, 1988), ως υποκατάστατο, για μια σταδιακή απεξάρτηση από τα ναρκωτικά.

Στη χώρα μας, από το 1983 μέχρι σήμερα, εφαρμόζεται κυρίως το ιεραρχημένο μοντέλο κοινοτήτων με «στεγνό» πρόγραμμα (Φωστέρη, 1990), με τη σύσταση χώρων όπως οι θεραπευτικές κοινότητες του ΚΕΘΕΑ και το «18 ΑΝΩ» του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Αττικής. Όλοι αυτοί οι χώροι λειτουργούν με συγκεκριμένους κανόνες γύρω από τους οποίους αναπτύσσεται και μεταδίδεται μια φιλοσοφία που μοιράζονται οι κοινότητες, τουλάχιστον στις γενικές γραμμές της: ανακάλυψη των ορίων των δυνατοτήτων του ατόμου, σεβασμός προς τις αξίες της ειλικρίνειας, του ενδιαφέροντος για τους άλλους, της υπευθυνότητας, της αποδοχής της βοήθειας των άλλων. Ως βασικό εργαλείο στις θεραπευτικές κοινότητες χρησιμοποιούνται οι αντιπαραθετικές ομάδες, που βοηθούν στο να βιώσει το άτομο τις πραγματικές του ανάγκες και να ζητήσει ευθέως την κάλυψη τους, βγαίνοντας από τη μοναξιά του, μαθαίνοντας να υπολογίζει στη βοήθεια των άλλων (Φωστέρη, 1990, Μπατσαλιάς, 1995).

Επιπλέον, πρόσφατα άρχισε να αναγνωρίζεται ως ένας από τους βασικούς λόγους αποτυχίας των παραδοσιακών κοινοτήτων, ο αποκλεισμός της οικογένειας από τη διαδικασία και η ανάγκη να συνοδεύονται τα θεραπευτικά προγράμματα από κάποιον τύπο παρέμβασης στην οικογένεια, που θα ενημερώνει και θα κινητοποιεί τα μέλη της να «αναλάβουν τις ευθύνες τους» για την πιθανή δυσλειτουργία της οικογένειας και να συμμαχήσουν με τον χρήστη που επιδιώκει την απεξάρτησή του (Μπαρδάνης, 1990, Μπαλατσός, 1994).

⁹ Από το 1994, τα προγράμματα θεραπείας με υποκατάστατο επανέρχονται στο προσκήνιο του ενδιαφέροντος από τους αρμόδιους φορείς της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Advisory Commission for Substitute Treatments, 7/3/1994) και εντάσσονται σε ένα γενικό πλαίσιο αντιμετώπισης των εξαρτήσεων με σκοπό τη μείωση της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών, την ενδοφλέβια χρήση με όλους τους κινδύνους που κυφορεί, την αντιμετώπιση των παθολογιών που σχετίζονται με την εξάρτηση και την κοινωνική ολοκλήρωση των εξαρτημένων ατόμων (βλ. OFDT, 1996).

Από το 1996, εφαρμόζονται επίσης προγράμματα υποκατάστασης με μεθαδόνη σε άτομα εξαρτημένα από παράγωγα του οπίου. Τα προγράμματα ξεκίνησαν από μονάδες του ΟΚΑΝΑ στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη (ΕΚΤΕΠΙΝ, 1998), αν και όλα τα Κέντρα Απεξάρτησης, έχουν τη δυνατότητα να χορηγήσουν μεθαδόνη, εφόσον διαθέτουν το κατάλληλο ιατρικό προσωπικό. Εντούτοις η χρήση της μεθαδόνης συνεχίζει να αποτελεί αντικείμενο διχογνωμιών και αντιπαραθέσεων, ενώ τα ευρήματα των σχετικών ερευνών ποικίλουν:¹⁰ αρκετά προγράμματα απεξάρτησης με μεθαδόνη έχουν αξιολογηθεί ως υψηλής αποτελεσματικότητας και άλλα, έχουν φανεί εντελώς αναποτελεσματικά. Η μεθαδόνη οπωσδήποτε δεν είναι μια μαγική θεραπεία, αλλά «ένα βήμα εξόδου από την εξάρτηση», επισημαίνει ο Lhomme (1998, σ. 48). Εάν και πότε θα συντελεστεί η έξοδος, αυτό παραμένει ακαθόριστο και αβέβαιο.

Σε επίπεδο πρόληψης, οι συνθήκες που έχουν συσχετιστεί με τη χρήση ναρκωτικών, όπως το δυσλειτουργικό οικογενειακό σύστημα (Μάτσα, 1994), η ανεργία (Vaillant, 1966, 1975, 1988) η αρνητική επίδραση των μέσων μαζικής ενημέρωσης (Παναγιωτοπούλου, 1990) οι γενικότερες κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες που δημιουργούν στον νέο άνθρωπο την τάση φυγής από την πραγματικότητα (Φύλιας, 1982, 1990), οπωσδήποτε δε μπορούν να αντιμετωπιστούν από τον μεμονωμένο φορέα που θα ασχοληθεί με το πρόβλημα της εξάρτησης. Αρκετά από τα σχολικά προγράμματα σε σχέση με την τοξικοεξάρτηση που εφαρμόζονται στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, αποσκοπούν στην γνωστική, συναισθηματική, κοινωνική ενδυνάμωση του ίδιου του ατόμου και στη διδασκαλία κοινωνικών προσόντων και δεξιοτήτων για τη ζωή, που θα βοηθήσουν το άτομο να βγει από την «επικίνδυνη ζώνη» (Worrall, 1995).

Στην Ελλάδα υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός (κρατικών και μη) Συμβουλευτικών Κέντρων και Φορέων Ενημέρωσης σχετικά με το πρόβλημα της

¹⁰ Ορισμένες σχετικές έρευνες δείχνουν ότι τα τοξικοεξαρτημένα άτομα που εντάσσονται σε παρόμοια προγράμματα, έχουν πολύ λιγότερες ποινικές εμπλοκές, επιτυγχάνουν πολύ καλύτερη κοινωνική ολοκλήρωση, από την άποψη της εργασίας, των σπουδών, και των διαπροσωπικών τους σχέσεων και έχουν καλύτερη ψυχοθεραπευτική προσέγγιση (US Public Health Publication, 1971, αναφ. από τον Γρίβα, 1995, Dole & Nyswander, 1986, Koob & Bloom, 1988). Κατά άλλους ερευνητές, οι παρεμβάσεις με χορήγηση υποκατάστατου είναι αναποτελεσματικές (Μάνος, 1990) και χωρίς την συνδρομή της ψυχοκοινωνικής στήριξης των εξαρτημένων ατόμων, μετατρέπουν τα άτομα σε «νόμιμους» πλέον εξαρτημένους που συνεχίζουν την παράλληλη χρήση ηρωίνης, διατηρούν υψηλό δείκτη εγκληματικότητας, ή και, ενδεχομένως, εμπορεύονται τη χορηγούμενη σ' αυτούς μεθαδόνη (Fairbank, 1994, αναφ. από τους Αλεβιζόπουλος & Κουτσελίνης, 1995).

εξάρτησης από τα ναρκωτικά (OKANA, ΕΣΕΑΝ, ΚΕΕΓΕΝ, αρκετά δημοτικά συμβουλευτικά κέντρα κ.λ.π.) αλλά εκλείπει η εφαρμογή οργανωμένων προγραμμάτων πρόληψης στον χώρο της παιδείας (Χαΐδου, 1995). Στα σχολεία εφαρμόζεται μόνον η στρατηγική των ενημερωτικών ομιλιών, μέτρο που όμως έχει θεωρηθεί ότι κάνει περισσότερο καλό παρά κακό, αφού νοηματοδοτεί διάφορους προβληματισμούς γύρω από τα ναρκωτικά και εξάπτει την περιέργεια (Χαλκιά, 1995).

Συνοψίζοντας, διαπιστώνεται ότι πέρα από τη νομική αντιμετώπιση του θέματος των ναρκωτικών, οι βασικές πρακτικές παρέμβασης στο πρόβλημα της εξάρτησης από τα ναρκωτικά που κατάφεραν να υλοποιηθούν και να λειτουργήσουν (ασχέτως αποτελέσματος), κινούνται κυρίως γύρω από δύο βασικές ιδέες: την ιδέα της ανάγκης βιολογικής αντιμετώπισης του προβλήματος και την πίστη στη δυναμική της ομάδας (θεραπευτικές κοινότητες). Σε αυτό το επίπεδο, από τη δεκαετία του '60 μέχρι σήμερα, οι δύο αυτές «ανταγωνιστικές» κατευθύνσεις, δείχνουν να είναι αποκλειστικές και να αλληλο-εναλλάσσονται, αντικαθιστώντας η μια την άλλη, και επανερχόμενες με κάποιες τροποποιήσεις, σ' έναν συνεχή κύκλο.

1.2. ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ.

1.2.1. Το Ζήτημα της Κοινωνικής Λειτουργίας των Ναρκωτικών.

Τους πολλαπλούς τρόπους με τους οποίους οι κοινωνικές παράμετροι διαγράφουν τις έννοιες της χρήσης, διαφωτίζει ως ένα βαθμό η βιβλιογραφία που προέρχεται από ανθρωπολογικές, εθνολογικές και θρησκευολογικές μελέτες. Υπάρχει πλήθος στοιχείων για την χρήση πολλών από τα σήμερα γνωστά ναρκωτικά, σε θεραπευτικές και ιερατικές τελετουργίες, σε νεολιθικούς πολιτισμούς, σε όλες σχεδόν τις προαστικές κοινωνίες αλλά και στον Ευρωπαϊκό Μεσαίωνα (Stafford, 1977 /1988, Τερζάκης, 1988, McKenna, 1992).¹¹

Η σύνδεση των ναρκωτικών με μια λατρευτική και τελετουργική διάσταση, παραμένει ανερμήνευτη πρακτική, στο βαθμό που οι ιδέες μας για τους συγκεκριμένους ανθρώπους και για την εξέλιξη του ανθρώπου εν τω κόσμω, από γενικότερα, παραμένει βασισμένη σε μονοδιάστατες υποθέσεις, διατυπωμένες μέσα από το πρίσμα της δικής μας νοοτροπίας και εποχής (Κωβαίος, 1990). Εντούτοις, τα ιστορικά στοιχεία δίνουν την εντύπωση μιας πολιτισμικά ενσωματωμένης χρήσης του ναρκωτικού, που λειτουργούσε ως «συλλογικά και ατομικά ελεγχόμενη έξοδος από την πραγματικότητα», αντίθετα με ό,τι ισχύει σήμερα, όπου το ναρκωτικό εμφανίζεται ως ανεξέλεγκτη φυγή από την πραγματικότητα (Φύλιας, 1982, 1990, Γρίβας, 1990, Ρογκότης κ.α., 1992).

Κατά πόσο, όμως, είναι δυνατόν τα ναρκωτικά να διατηρούν και σήμερα μια διάσταση κοινωνικής ενσωμάτωσης; Οι Coffield και Cofton (1991 -1993) μελέτησαν τα κίνητρα, τις στάσεις και τα εννοιολογικά συστήματα που είχαν διαμορ-

¹¹ Ο Ηρόδοτος (Βιβλίο Δ'), αναφέρεται στις Σκυθικές τελετές εξαγνισμού που ακολουθούσαν την ταφή του βασιλιά και κατά τις οποίες καίγονταν σπόροι κάνναβης, ενώ η χρήση του φυτού ως ευφορικού στην αρχαία Ρώμη, πιστοποιείται από τον Γαληνό (Stafford, 1977/1988, σ. 43). Κατά πολλούς μελετητές, ο κυκεώνας, το ιερό ποτό της Ελευσίνειας ιερουργίας, περιείχε δημητριακά μολυσμένα από τον μύκητα της ερυσιβάδου ολύρας, από την οποία λαμβάνεται το ενεργό συστατικό του LSD, ενώ για τους αρχαίους Αιγύπτιους, λέγεται ότι χρησιμοποιούσαν ιερατικά την αμάνιτα μουσκάρια (Τερζάκης, 1988, Mc Kenna, 1992). Για επίσης τελετουργικούς σκοπούς, οι Αζτέκοι χρησιμοποιούσαν το *reyoti* και άλλα ψυχοενεργά φυτά (*tillitzin, ololiuqui* κ.α., βλ. Stafford, *οπ.π.*). Στον Ευρωπαϊκό Μεσαίωνα, η οικογένεια των σωλανιδών ψυχότροπων φυτών, όπως η μπελλαντόνα, ο μανδραγόρας, ο νοσκύαμος, συνδέθηκε με λαϊκές μαγικές τελετές, όπως δείχνουν τα κείμενα της Ιεράς Εξέτασης (αναφ. από τον Τερζάκη, *οπ.π.*, σ. 23).

φώσει 145 νέοι, χρήστες χασίς και χημικών ναρκωτικών, σε σχέση με το αλκοόλ, το κάπνισμα και τις παράνομα διακινούμενες τοξικές ουσίες (Coffield & Cofton, 1994). Οι συμμετέχοντες είχαν ηλικία από 12 έως 18 ετών και διέμεναν σε διάφορες περιοχές της Νότιας Αγγλίας.

Οι ερευνητές, αποφεύγοντας να θεωρήσουν εξ' αρχής τη χρήση ως αποτέλεσμα αδυναμίας των υποκειμένων να ανταπεξέλθουν σε συγκεκριμένες δυσκολίες της πορείας ζωής τους, ή ως αποτέλεσμα εξάρτησης, ξεκινούν με την υπόθεση ότι η χρήση ενδέχεται να αποτελεί λειτουργικό στοιχείο της πορείας αυτών των νέων προς την ενηλικίωση. Κατά τους ίδιους, στην προβιομηχανική Αγγλική κοινωνία η χρήση ήταν ενσωματωμένη στις διαδικασίες μετάβασης στην ενήλικη ζωή και αποτελούσε στοιχείο που συνέδεε τις γενεές, λειτουργώντας ως «συνδετικό υλικό» για τον κοινωνικό ιστό και παρέχοντας ρόλους και πρότυπα συμπεριφοράς για την εκμετάλλευση του ελεύθερου χρόνου. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80, οι χώροι διασκέδασης όπως οι Αγγλικές pub, μετατράπηκαν, από χώρους συγκέντρωσης, σε σημεία απ' όπου θα περνούσε κανείς βιαστικά, «για ένα ποτό», ενώ ο παραδοσιακός τρόπος διασκέδασης και έκφρασης κοινωνικότητας, αντικαταστάθηκε από τα «rave party» για νέους, όπου γίνεται χρήση παράνομων τοξικών ουσιών.

Τα «rave party», τα οποία τυπικά διαρκούν 12 ώρες ή περισσότερο, παρέχουν πολλαπλές φυσικές, κοινωνικές και ψυχολογικές ικανοποιήσεις, ανάμεσα στις οποίες συγκαταλέγεται η αίσθηση της ασφάλειας μέσω της συνάντησης μεγάλου αριθμού ομήλικων ατόμων με κοινά ενδιαφέροντα ή της κατάστασης του να «χάνεσαι» μέσα στο πλήθος. Οι ουσίες που χρησιμοποιούνται σ' αυτούς τους χώρους («μαλακά ναρκωτικά» και ναρκωτικά όπως το ecstasy), μπορούν να θεωρηθούν κατάλληλες για δραστηριότητες όπως ο χορός, η μουσική, η έκφραση κοινωνικότητας και η προσέγγιση ατόμων του αντίθετου φύλου (Kaufman & Kaufman, 1979). Εξάλλου, η κουλτούρα των «rave party», επισημαίνουν οι Coffield και Cofton, είναι συμβατή με τους ρυθμούς ζωής των άνεργων νέων, που διαθέτουν άφθονο ελεύθερο χρόνο.

Κάποιοι «πιστοί του rave» που έλαβαν μέρος στη μελέτη, δήλωσαν ότι κατά την άποψή τους το αλκοόλ αντιτίθεται στα ήθη του rave, που βασίζονται στα «ειρηνικά συναισθήματα αγάπης». Αυτοί οι νέοι διαχώριζαν πλήρως την εικόνα του εαυτού από το στερεότυπο του αβοήθητου χρήστη ηρωίνης. Ο μέγιστος κίνδυνος που εντόπισαν στη χρήση, ήταν η πιθανότητα σύλληψής τους από την αστυνομία. Η

χρήση «μαλακών» ναρκωτικών, δεν θεωρούνταν ως πρόβλημα από τους συμμετέχοντες, που είχαν την αίσθηση του πλήρους ελέγχου σ' αυτές τις ουσίες, αντίθετα απ' ότι δήλωσαν για το αλκοόλ ή για τον καπνό. Η χρήση ήταν γι' αυτούς μία καθημερινή καταναλωτική τους δραστηριότητα, μια υιοθέτηση ενός κοινωνικού τρόπου ζωής.

Κατά τους Coffield και Cofton, η μελέτη των κινήτρων, των στάσεων και των συναισθημάτων απέναντι στη χρήση, αποδίδει την εικόνα μιας πλούσιας και ενδιαφέρουσας κουλτούρας την οποία δε μπορούν να προσεγγίσουν οι επίσημες στατιστικές. Στη βάση των ευρημάτων τους, οι ερευνητές, προτείνουν ότι αντί να συμπεριφερόμαστε στους χρήστες σα να ήταν μέτρο αξιολόγησης της φυσικής, ψυχολογικής και ηθικής υγείας της κοινωνίας, θά 'πρεπε να αρχίσουμε «να τους θεωρούμε ως υπεύθυνους και δημιουργικούς νέους ενήλικες, άξιους εμπιστοσύνης».

Σε συμφωνία με αυτήν την τοποθέτηση, κατά πολλούς χρήστες ecstasy, η εν λόγω ουσία θεωρείται ως «πολιτισμικό ένζυμο», που λειτουργεί σαν χημικός νευροδιαβιβαστής, δημιουργώντας σχέσεις συνάφειας μεταξύ των ανθρώπων και προσφέροντας μια εμπειρία με «εξαιρετικά κοινωνικό πλαίσιο» (Περ. Το Ανεξήγητο, No 110, 1996, σ. 69).

Μια εντελώς διαφορετική θέση συναντάμε στον ισχυρισμό του Paz (1967/1980), ότι η χρήση ναρκωτικών θεωρείται επιβλαβής και αντικοινωνική, γιατί απομακρύνει τον άνθρωπο από τις παραγωγικές του δυνάμεις,¹² κάτι που ισχύει και για τη μυστική, τη ερωτική, την καλλιτεχνική, τη στοχαστική δραστηριότητα. Κατά τον Paz (ο.π.), οι τελευταίες αυτές δραστηριότητες, δεν απορρίπτονται, επειδή είναι αδύνατη η ολοκληρωτική τους εξάλειψη -αν και γίνεται πάντα μια προσπάθεια περιορισμού ή «ελέγχου» τους- αλλά ο άνθρωπος, έχει πάντοτε τη νοσταλγία του απείρου και είναι αυτή ακριβώς η νοσταλγία που υποδηλώνεται μέσω της χρήσης.

Η ερμηνεία της χρήσης ως φυγής από την πραγματικότητα ή ως μεταφυσικής αναζήτησης, την τοποθετεί ως δράση που -άμεσα ή έμμεσα- απομακρύνει από την κοινωνική -παραγωγική ζωή. Από την άλλη πλευρά, οι Coffield και Cofton (1994), προτείνουν ότι η ίδια η χρήση δεν είναι παρά μια απλή καταναλωτική δραστηριότητα και ότι ο αντικοινωνικός χαρακτήρας που της αποδίδεται, είναι ένα κοινωνικό στε-

¹² Η θέση προσεγγίζει τα ευρήματα ερευνών όπως εκείνη των Baumrind και Moselle (1985), κατά τους οποίους η κάνναβη επιφέρει το λεγόμενο «σύνδρομο απραξίας» (amotivational syndrome).

ρεότυπο που έχει αναπτυχθεί γύρω από την χρήση. Το κατά πόσο κάθε μια από αυτές τις δύο θέσεις έχει στοιχεία αλήθειας, είναι ένα από τα ζητήματα που επιχειρεί να δια φωτίσει η παρούσα έρευνα.

1.2.2. Κοινωνικές Εικόνες των Μη -Χρηστών για τα Ναρκωτικά και τη Χρήση.

Οι δυο πιο διαδεδομένες αναπαραστάσεις του ναρκωτικού στον αιώνα μας, φαίνεται να είναι αυτή της χρήσης ως «ηθικού παραπτώματος» κι εκείνη της τοξικοεξάρτησης ως «αρρώστιας» (McMurran, 1997), σύμφωνα με τις οποίες το ναρκωτικό τοποθετείται ως αντικείμενο αρρωστημένης ευχαρίστησης, που εγκλωβίζει και καταστρέφει τον άνθρωπο.

Πράγματι, ο κοινωνικός φόβος για τις τοξικές ουσίες και τις συνέπειες της χρήσης τους, είναι κυρίαρχος σε αρκετούς τίτλους δημοσιευμάτων του ημερήσιου τύπου («Θερίζουν τα ναρκωτικά», εφ. Η Πρώτη, 22/1/1990, «Πόρτα θανάτου», εφ. Το Βήμα, 13/5/1990) και σε άρθρα πολλών εβδομαδιαίων περιοδικών και ενημερωτικών φυλλαδίων, που απευθύνονται κυρίως σ' ένα γυναικείο αναγνωστικό κοινό, ή, γενικά, στην οικογένεια. Εκτός από τα κείμενα, οι εικόνες αυτών των δημοσιευμάτων, συμβολοποιούν και μεταβιβάζουν μία άποψη για την καταστροφική επίδρασή των τοξικών ουσιών και για το βίωμα του χρήστη.

Η ίδια άποψη διαφαίνεται σε τίτλους βιβλίων που διαπραγματεύονται το πρόβλημα, («Στο δρόμο της καταστροφής», Skoglund, 1980, «Το ταξίδι που σκοτώνει», Κοντολέων, 1989), αλλά και στην ίδια την ονοματολογία οργανισμών και συμβουλίων κατά των ναρκωτικών, όπου υπονοείται μια πάλη ενάντια σε έναν (προσωποποιημένο στις τοξικές ουσίες) αντίπαλο. Η μεταβολή της ψυχικής και νοητικής δραστηριότητας που επιφέρει η χρήση, θεωρείται «ακοινωνησία, άκοσμη διαγωγή, πτώση της προσωπικότητας και υπανθρωπισμός του χρήστη», που περιγράφεται ως «ανώριμη ψυχοπαθητική» ή «προνοσηρή» προσωπικότητα. Είναι, στην καλύτερη περίπτωση, ο «συναισθηματικά ανώριμος έφηβος που κυριαρχείται από την αρχή της ευχαρίστησης» (Δρούλιας, 1978). Κατά άλλους ερευνητές, «τα

ισχυρά ναρκωτικά», καταναλώνονται από ιδιαίτερες ομάδες ατόμων, όπως «οι εγκληματικές συμμορίες και οι πόρνες» (Πόθος, 1971).

Οι «υστερικές» αντιδράσεις και η άγνοια των μεγαλύτερων σχετικά με τους «πειραματισμούς» των νέων με τα ναρκωτικά, γίνονται αντικείμενο διακωμώδησης από τους νέους, με το πνεύμα που πολύ καθαρά αποτυπώνεται στο απόσπασμα που ακολουθεί:

«Ο Σκάι μας έχει προσφέρει κατά καιρούς αμέτρητες στιγμές διασκέδασης με το δελτίο ειδήσεων, το οποίο επιδίδεται σε στιγμές λεπταίσθητου χιούμορ κάθε φορά που ερευνά το θέμα «rave». Μερικές από τις πιο λαμπρές στιγμές υπήρξαν οι ακόλουθες:

Η μητέρα rave: Έξαλλη μπροστά στον κυκεώνα παρωδίας που παρασέρνει το γιο της σε μια δίνη ναρκωτικών/σατανιστικού σεξ/διαβολικής μουσικής, η μητέρα rave από τα παράθυρα του Σκάι προκαλεί ατελείωτα γέλια.

Ο πατέρας rave: Ο εν λόγω πάτερ φαμίλιας παρακολούθησε τον άσωτο υιό του ως το ανόσιο rave (...), παρασύρθηκε από τους επαναληπτικούς ρυθμούς της μουσικής και συμμετείχε κι αυτός χορεύοντας (...).

Τα ecstasy των 500 δρχ.: Σε μια από τις εφόδους που έκανε η αστυνομία σε ένα συνοικιακό rave (... βρέθηκε και ένας αυτοσχέδιος τιμοκατάλογος αναψυκτικών που περιείχε το γνωστό ισοτονικό αναψυκτικό XTC στη φιλική τιμή των 500 δρχ. Η παρερμηνεία του ρεπόρτερ (...), δημιούργησε αρκετές παρεξηγήσεις μεταξύ ντίλερ και πελατών.»

(Πηγή: Περ. Νίτρο, 36, 1998, σ. 174).

Για τη διάψευση ή την επιβεβαίωση των παραπάνω παρατηρήσεων, που αφορούν μια πλήρη διάσταση απόψεων μεταξύ χρηστών και μη -χρηστών, ειδικότερα, νεαρών χρηστών και μεγαλύτερων μη -χρηστών, περί της χρήσης ναρκωτικών ουσιών, δεν υπάρχουν αντίστοιχα ερευνητικά δεδομένα από τον Ελληνικό χώρο. Ενδεικτικά, θα αναφέρουμε κάποια συμπεράσματα ερευνών που διαξάχθηκαν σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, αναγνωρίζοντας όμως τη σχετικότητα της ισχύος τους για την περίπτωση της Ελλάδας.

Πρόσφατη μελέτη του Γαλλικού Ινστιτούτου Bessis (1990), έδειξε ότι κατά τα τέλη της δεκαετίας ο γενικός πληθυσμός της Γαλλίας διατηρούσε αρνητικές εικόνες για τη χρήση, αποσυνδέοντάς την πλήρως από τις αξίες με τις οποίες είχε συνδεθεί κατά τη δεκαετία του '60 και συσχετίζοντάς την με την «απελπισία», την «απώλεια», τη «δυστυχία», την «αποξένωση» και το «θάνατο», την «επιθετικότητα» και τη «βία» (αναφ. από τον Dressen, 1998, σσ. 21 -22). Αλλά αντίστοιχη μελέτη του Ινστιτούτου Adage (1996), οδήγησε στο συμπέρασμα πως για την πλειοψηφία των νέων ανθρώπων στη Γαλλία, η χρήση «μαλακών» ναρκωτικών αποτελεί μια οικεία

πραγματικότητα, συνδεδεμένη με την παρέα, τη συμμετοχή, τη χαλάρωση και όχι με την τοξικομανία. Ειδικότερα το χασίς, ανακαλούσε εικόνες ευχαρίστησης και αναπαραστάθηκε κυρίως ως «φυσικό προϊόν». Η περιορισμένη χρήση του, θεωρήθηκε από την πλειοψηφία των ερωτώμενων νέων ως δημιουργικό ερέθισμα, αντίθετα με την κατάχρηση που συνδέονταν με το αποτέλεσμα της «απάθειας».

Η μελέτη του Ingold (1998) δείχνει πως η κάνναβη αναπαρίσταται ανάμεσα στους νέους, πολύ πιο θετικά από άλλα προϊόντα όπως το ecstasy (που αναπαρίσταται ως «σκληρό» ή «χημικό» προϊόν), η κοκαΐνη («πολύ επικίνδυνη»), ή το όπιο, το LSD, τα αμφεταμινοειδή και τα διαλύματα (που αφορούσαν, κατά τους ερωτώμενους, «έναν πολύ ειδικό πληθυσμό»). Η κατανάλωση κάνναβης δεν συσχετίζεται, για την πλειοψηφία των νέων, με ψυχοκοινωνικά προβλήματα. Το 79% του δείγματος του 1997, θεώρησε ότι η κάνναβη δεν δημιουργεί κανενός είδους εξάρτηση και ότι υπάρχει πάντα η δυνατότητα διακοπής της χρήσης της.

Το 1992, οι Echabe, Guede, Guillen και Garate, μελέτησαν τις κοινωνικές αναπαραστάσεις, αντιλήψεις και κρίσεις σχετικά με τη χρήση τοξικών ουσιών, υιοθετώντας το θεωρητικό μοντέλο της κοινωνικής επιρροής (Moscovici, 1961, 1976, 1988, Di Giacomo, 1986, Jodelet, 1991, αναφ. από Echabe et al., 1992, βλ. και Παπαστάμου, 1989, Ρήγα, 1991β). Η έρευνά τους αφορά ειδικότερα την περίπτωση της Ισπανίας, αλλά παρέχει χρήσιμο υλικό, καθώς διαπραγματεύεται τις κοινωνικές αναπαραστάσεις της χρήσης, ως εννοιολογικά συστήματα που δημιουργούνται μέσω της επαφής και της αλληλεπίδρασης, ανάμεσα σε άτομα και ομάδες.

Η διερεύνηση των κοινωνικών αναπαραστάσεων 47 χρηστών και 80 μη - χρηστών, οδήγησε στον εντοπισμό τριών διαφορετικών προτύπων αναπαράστασης των τοξικών ουσιών: Όσοι από τους ερωτώμενους ήταν χρήστες, διατηρούσαν μια θετικότερη - ή αμφιθυμική σε κάποιες περιπτώσεις - αναπαράσταση των ουσιών, αλλά επίσης και αρνητικότερες αντιλήψεις για την εξάρτηση, σε σύγκριση με τους ερωτώμενους που δεν ήταν χρήστες, αποτελέσματα αντίστοιχα με εκείνα που απέδωσε η έρευνα της Α.Β. Ρήγα (Παρ. 1.1.5., βλ. Ρήγα, 1996α, 1997α). Από την ομάδα των μη - χρηστών, εκείνοι οι οποίοι δεν είχαν κοινωνικές επαφές με χρήστες, ούτε συγγενείς ή φίλους οι οποίοι να κάνουν χρήση, διατηρούσαν αναπαραστάσεις απορριπτικές της χρήσης, που δεν είχαν κοινά σημεία μ' εκείνες των χρηστών, ενώ στην πλειοψηφία τους δήλωναν ότι θ' απέφευγαν ένα άτομο εάν γνώριζαν ότι είναι

χρήστης και ότι δεν θα επιθυμούσαν, ένας χρήστης να είναι φίλος, συγγενής ή συγγάτοικός τους.

Διαπιστώθηκε, επίσης, ότι στις περιπτώσεις όπου υπήρχε κάποιος δεσμός με άτομο χρήστη, εμφανίζονται δύο τουλάχιστον περιγραφές της χρήσης που ήταν κοινές μ' εκείνες των ίδιων των χρηστών για τη χρήση. Οι ερωτώμενοι αυτής της υπο-ομάδας (μη-χρήστες που είχαν όμως κάποια σχέση με «τον κόσμο των ναρκωτικών»), έδιναν μεγαλύτερη έμφαση στους οικονομικούς και κοινωνικούς παράγοντες ως αυτές της εξάρτησης. Αντίθετα, εκείνοι που δεν είχαν καμία σχέση με άτομα χρήστες, απέδιδαν τη μέγιστη ευθύνη στην οικογένεια και δε λάμβαναν υπόψη τους κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες ως αιτιολογίες.

Αυτά τα αποτελέσματα στηρίζουν το συμπέρασμα ότι διαφορετικές κοινωνικές ομάδες, καθοριζόμενες στην προκειμένη περίπτωση από την εγγύτητά τους σε πρόσωπα αναμειγμένα στη χρήση τοξικών ουσιών, μοιράζονται διαφορετικούς κώδικες λόγου (απαντήσεις -περιγραφές) για τη χρήση και για τις αιτίες της και διατηρούν διαφορετικά συναισθήματα και επίπεδα αποδοχής των χρηστών.

Από την άλλη πλευρά, πρόσφατες ποιοτικές και ποσοτικές μελέτες σε αντιπροσωπευτικά δείγματα ενήλικου πληθυσμού στη Γαλλία (CFES, 1995, IFOP, 1990, 1996, 1997, αναφ. από τον Dressen, 1998), έδειξαν πως οι ενήλικοι δεν κάνουν διάκριση μεταξύ «σκληρών» και «μαλακών» ναρκωτικών, αλλά διατηρούν μια αγχογόνο εικόνα για τα ναρκωτικά εν γένει, ενώ το 70.5% του δείγματος ήταν αντίθετο προς την ελεύθερη διακίνηση των «μαλακών» ναρκωτικών. Η εικόνα που διατηρούσαν οι ερωτώμενοι για τον «τοξικομανή», ήταν διπλή: άλλοτε ήταν εκείνη του αδύναμου θύματος των περιστάσεων και άλλοτε εκείνη του δράστη, θύτη ή «ντήλερ», μια εικόνα που, ενδεχομένως, αποτελεί την αναγκαία προσωποποίηση του εχθρού ή του υπαίτιου που αναζητούν οι γονείς (Stanton & Todd, 1979), για την προσωπική και οικογενειακή τους απενοχοποίηση.

Από όλα τα προαναφερόμενα, είναι σαφές ότι συχνά η χρήση ναρκωτικών, εμφανίζεται στην κοινωνική σκέψη, ως παραβατική, αντικοινωνική και αυτοκαταστροφική συμπεριφορά και άρα ως απειλή προς τις βασικές κοινωνικές αξίες. Η εισαγωγή ενός νέου στοιχείου «αποκλίνουσας» συμπεριφοράς, βιώνεται πάντοτε ως απειλή και δημιουργεί πανικό στα άτομα που απέχουν από αυτήν τη συμπεριφορά, καθώς νιώθουν ότι υποσκάπτονται αξίες που υποστηρίζουν την

προσωπική και κοινωνική τους ασφάλεια (Cohen, 1972, Ρήγα, 1997β). Ο φόβος συνήθως σταματά, στο σημείο όπου είτε υψώνεται η απάθεια και η αόριστη ελπίδα ότι το πρόβλημα θα παραμείνει «έξω από την πόρτα μας», είτε η γνώση και κατανόηση του φαινομένου.

1.2.3. Κοινωνικές Εικόνες των Χρηστών για τα Ναρκωτικά και τη Χρήση.

«Ψυχότροπα», «ψυχοδηλωτικά», «ναρκωτικά» ή «τοξικές ουσίες», τα αντικείμενα χρήσης, κατάχρησης, προβληματισμού και στοχασμού που συνδέθηκαν με αυτά τα ονόματα, επανεμφανίστηκαν στο σύγχρονο αστικό κόσμο με νέο πρόσωπο, νόημα και λειτουργία, συνοδευόμενα, για τους νέους χρήστες της Αμερικής και της Ευρώπης των δεκαετιών του '50 και του '60, από μια ιδεολογία εξέγερσης κατά των εξουσιών ενός κόσμου «άδικου» και «παράλογου», που αναπαρίσταται χαρακτηριστικά από τον J. C. Holmes (1968):

«Είναι η πρώτη γενιά στην Αμερικάνικη ιστορία που μεγάλωσε σε μια εποχή, όπου, τα στρατιωτικά γυμνάσια σε καιρό ειρήνης, είναι στοιχείο της εθνικής ζωής. Είναι η πρώτη γενιά για την οποία οι μαγικές συνταγές της ψυχανάλυσης έγιναν καθημερινή τροφή της διάνοιας, σε βαθμό που να αρνείται σθεναρά να τις δεχθεί σαν έσχατο μέτρο των όσων συμβαίνουν στην ανθρώπινη ψυχή. Είναι η πρώτη γενιά που η γενοκτονία, η πλύση εγκεφάλου, η κυβερνητική, η διερεύνηση των αιτιών -και η αναπόφευκτη συνέπειά της ο περιορισμός δηλαδή της έννοιας της ελεύθερης βούλησης- τους είναι γνώριμα όπως το πρόσωπό τους. Και τέλος, είναι η πρώτη γενιά που μεγάλωσε σε έναν κόσμο όπου η τελική λύση όλων των προβλημάτων μοιάζει να είναι μόνο μία: η πυρηνική καταστροφή.»

Σ' αυτές τις δεκαετίες, η εμπειρία των «μαλακών» κυρίως ναρκωτικών, συνενώνει στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες και στην Αμερική, σε ένα πολιτισμικό ρεύμα τον ιδεαλισμό, το ρομαντισμό, το μυστικισμό, τις ανατολικές θρησκείες, τον ειρηνισμό και τον αναρχισμό. Χρησιμοποιείται, ως οδός για την επίτευξη μιας κοινωνικής επανάστασης και πνευματικής ένωσης των ανθρώπων, όπως και ως μέσο αυτογνωσίας, αλλά καταλήγει αυτοσκοπός, υπό το σύνθημα,

«κάντε λοιπόν παγκόσμια την χρήση των ναρκωτικών και θα αλλάξετε τον κόσμο.»
(Rostack, 1971).

Ειδικότερα η χρήση της κάνναβης, εξαπλώθηκε κυρίως ανάμεσα στους φοιτητές και γενικότερα τους νέους στη δεκαετία του 60, στο πλαίσιο των σημαντικών κοινωνικών και πολιτικών ανακατατάξεων εκείνης της εποχής, με την πεποίθηση ότι, αντίθετα από τα οπιοειδή, που απομακρύνουν τα άτομα και τα κάνουν να κλείνονται στον εαυτό τους, τα παράγωγα της κάνναβης τονώνουν την κοινωνικότητα, δημιουργούν στενότερους δεσμούς μεταξύ των ατόμων, απομακρύνουν τις αναστολές, επιλύουν τις εσωτερικές συγκρούσεις και οδηγούν μέχρι και στην αυτογνωσία (Stafford, 1983 /1988). Η εκστρατεία κατά των «μαλακών ναρκωτικών», θεωρήθηκε ως προσπάθεια παρεμπόδισης της αυτογνωσίας και συναδέλφωσης των ανθρώπων, από ένα «σύστημα» που είχε ανάγκη από άτομα «άβουλα και απομονωμένα, πεπεισμένα για το ρόλο τους ως homo hominī lupus» (Maffi, 1969 /1983).

Στη χώρα μας, η καταγραφή της νεότερης κοινωνικής ιστορίας της χρήσης τοξικών ουσιών, ξεκινά γύρω στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ου αιώνα, συνδεδεμένη με μια ομάδα που ξεπηδά από την τότε εργατική τάξη, για να δημιουργήσει έναν τρόπο ζωής που εμφανίζεται ως αντίδραση στην τότε «αστική» νοοτροπία, απορρίπτοντας τις αξίες του «κοινωνικού παιχνιδιού δύναμης και εξουσίας»: οι μάγκες, ή, «οι άνθρωποι του τεκέ», συνήθως ανειδίκευτοι εργάτες, ζουν με τη μουσική, στο χώρο της οποίας προωθούν τη λαϊκή παράδοση και απέχουν από τον καινοφανή τότε τρόπο ζωής που είναι οργανωμένος γύρω από τα νέα αστικά κέντρα (Βέλιου -Καίλ, 1978). Αυτό που κληροδοτούν στις επόμενες δεκαετίες, είναι μια πολιτισμική παράδοση συνδεδεμένη στην κοινωνική σκέψη με τη νοοτροπία του ν' αψηφά κανείς την «άδικη εξουσία» και αντίθετα από τον σοσιαλιστή της εποχής, να αποσύρεται από τη διεκδίκηση, οριοθετώντας στα πλαίσια της παρέας τον δικό του τρόπο ζωής (Ρήγα, 1996β).

Κατά το τέλος της δεκαετίας του '90 και στη διάρκεια της τρέχουσας δεκαετίας, η κουλτούρα του ρεμπέτικου διασπείρεται ως φαινόμενο μειονοτικής επιρροής (Ρήγα, 1996β) στον ευρύτερο πληθυσμό και αποσυνδέεται από την χρήση ουσιών, ενώ το φαινόμενο της χρήσης, φαίνεται να προσλαμβάνει μια νέα κοινωνική εικόνα, που συμπεριλαμβάνει τόσο την αύξηση των θανάτων από χρήση ηρωίνης (Ραφαηλίδης, 1990), όσο και την κουλτούρα του rave, που επιβάλλει τη δική της

μουσική και ενδυματολογική άποψη (η trance και rave μουσική, τα φαρδιά παντελόνια, τα πανύψηλα παπούτσια και τα έντονα χρώματα) (Simon, 1998).

Ο «θεσμός» των rave party, με ηλεκτρονική μουσική «trance» και χρήση ναρκωτικών, κυρίως ecstasy, LSD, χασίς, κοκαΐνη (αλλά μερικές φορές και ηρωίνη), διαδίδεται όλο και περισσότερο ανάμεσα στους νέους στη χώρα μας (ΕΚΤΕΠΙΝ, 1998). Η χρήση κυρίως ecstasy, LSD και χασίς σε αυτά τα πάρτυ, θεωρείται ότι φέρνει τους ρυθμούς και την ενέργεια του σώματος πιο κοντά σ' εκείνους της δυνατής ηλεκτρονικής μουσικής (Εφ. Ελευθεροτυπία, 9/6/1998) και δίνει ελεύθερη έκφραση σε κρυφές πτυχές της προσωπικότητας, ενισχύοντας την εσωτερική φύση του χρήστη, την «θετική του ενέργεια» (Στεργίου, 1996). Όπως περιγράφει ο Eisner (1996), η χρήση του ecstasy μεταμορφώνει την εσωτερική εμπειρία και τις σχέσεις με τους άλλους, κάνει τον χρήστη να νιώθει τους γύρω του αξιαγάπητους και τις σκέψεις του να κυλάνε αβίαστα και να μεταμορφώνονται σε λέξεις, που προηγουμένως ήταν μπλοκαρισμένες από το φόβο και τις αναστολές, κι επιστρέφοντας, να νιώθει κουρασμένος αλλά διαφορετικός, «πιο ανοιχτός» και γεμάτος εμπειρίες από αυτήν τη «μαγική του μεταμόρφωση».

Τα rave party, λήγουν, επίσης, όλο και πιο συχνά, με την επέμβαση της αστυνομίας: χαρακτηριστικό ήταν το περιστατικό της σύλληψης 33 ατόμων ηλικιών 18 έως 25 ετών, που συμμετείχαν σε rave party της Εύβοιας, τον Ιούνιο του 1988 (Εφ. Ελευθεροτυπία, 9/6/1998).

Ενώ όμως γράφονται αυτές οι γραμμές, το 1998 και η ίδια η rave κουλτούρα θεωρείται ότι έχει επίσης περάσει στην ιστορία, ενώ στη βάση της αναγνωρίζεται μια πολιτισμική επανάσταση, «αντίστοιχη μ' αυτήν της jazz και του rock'n'roll», που «αφομοιώθηκε από την κοινωνική δομή την οποία αμφισβητούσε» (Χατζηστεφάνου & Χατζηστεφάνου, 1998). Το άρθρο, όπως και το σχόλιο του Maffi (1968 /1983) για τη νομιμοποίηση των ναρκωτικών, η ιδέα της νομιμοποιημένης μαριχουάνα «που θα πουλιέται στα περίπτερα, μια άλλη μορφή ελέγχου, μια άλλη τηλεόραση... άλλο ένα καταναλωτικό αγαθό... μια άλλη υποχώρηση από την πλευρά του (κατεστημένου) για να κρατήσει ήσυχο τον κόσμο», προβάλλει τον εχθρό στο «κατεστημένο», μετασηματίζοντας κάθε πιθανή οδό ατομικής ανάπτυξης, σε τρόπο εκμετάλλευσης του ανθρώπου. Ωστόσο, αξιοσημείωτη είναι η παράλληλη αποδοχή (στη συνέχεια του εν λόγω άρθρου), ότι αυτή «η ξέφρενη επαφή μιας ολόκληρης γενιάς με την

ψυχοφαρμακολογία», δεν είναι παρά σύμπτωμα «μιας κουλτούρας που προτιμά να καλλωπίζει την πραγματικότητα με ένα χάπι» (οπ.π., σ. 167).

Πράγματι, κατά την ίδια εποχή, το φαινόμενο της μαζικής κατανάλωσης φαρμάκων, οδήγησε τις φαρμακοβιομηχανίες στην ανάπτυξη μιας «αισθητικής» των προϊόντων τους, με την κυκλοφορία χαπιών σε διάφορα χρώματα, γεύσεις και σχήματα, που απομακρύνονται από την παραδοσιακή, άχρωμη και ουδέτερη εικόνα του φαρμάκου.

Επιπλέον, σε μερικές αναφορές, η έννοια της εξάρτησης (εκφρασμένη με τον λόγο των νέων, ως «κόλλημα») εφαρμόζεται σε χρήστες και μη -χρήστες, ανεξαιρέτως:

«Το μυαλό του ανθρώπου κολλάει. Με ό,τι να 'ναι. Με όλα, (...) Άλλος την πρέζα του, άλλος τις πρωινές εκπομπές, άλλος το αυτοκίνητό του. Ο καθένας είναι ελεύθερος να διαλέξει κόλλημα. Ποιος είναι πιο κολλημένος; (...) Ο πιτσιρικάς που παίρνει ένα τάληρο φούντα ρεφενέ με άλλους τέσσερις κολλητούς και το καπνίζουν στην πλατεία γελώντας σαν τους ηλίθιους ή ο κύριος (...) που καταθέτει απόψεις περί ήθους στις κόρες του και μετά, αφού δειρεί τη γυναίκα του, πηγαίνει με τους φίλους του (...) στα μπουζούκια (...) Πρέζα, ούισκυ, τηλεόραση (...), προαγωγή (...). Όλοι έχουν το κόλλημά τους...»

(Χρηστίδης, 1997, σσ. 136 -137).

Παράλληλα, εξίσου διαδεδομένη ανάμεσα στις νεαρές ηλικίες, είναι μια δεύτερη μαζική τάση αντιμετώπισης του ναρκωτικού ως μέσο διεύρυνσης της αντίληψης (Mc Kenna, 1992), που, στην τυποποιημένη της μορφή εκφράζεται μαζικά, από πολλά νεανικά περιοδικά, εδραιωμένη στην αντίληψη ότι «ο Λάιμπνιτς, ο Πουανκαρέ, ο Κοσύ πιο πολύ «ονειρεύτηκαν» τις θεωρίες τους παρά κατέληξαν σ' αυτές μετά από «ώριμη σκέψη» και ότι «ορισμένα ντηζάινερ ντραγκς βοηθάνε αυτά τα «όνειρα», ή ακόμη ότι μια ουσία όπως το DMT «εξαφανίζει σ' ένα λεπτό το Εγώ, πετάει το σώμα σαν άχρηστη μπανανόφλουδα, ενώ εκτοξεύει την ψυχή σ' ένα διαστημόπλοιο μέσα από ακτίνες λευκής ενέργειας σ' ένα αστρικό ταξίδι ως τα όρια της Ύπαρξης» (Μελισσινός, 1991).

Η ουσία, εκλαμβάνεται ως διευρυντικό της αντίληψης. Τα παιδιά των ηλεκτρονικών ονείρων, μιλάνε για φράκταλς, Χάος (Davies, 1991), αυρικά πεδία, έκσταση και υποστηρίζουν πως «ο παλιός κόσμος» έχει ξεπεραστεί, πως οι χωρο-χρονικές πραγματικότητες μπορούν να αποκαλυφθούν σ' έναν διευρυμένο από χημικές ουσίες νου, την ίδια στιγμή που οι αναλυτές του μεταμοντέρνου, αναγγέλουν

τη φθορά όλων των συνεκτικών μύθων και την κυριαρχία της ρευστότητας, της εγκατάλειψης κάθε ορισμού και οριοθεσίας.

Μερικοί σχολιαστές των ναρκωτικών, παρουσιάζουν τη χρήση ως μυστικιστική δραστηριότητα και ως διείσδυση στην αντικειμενικότητα (Paz, 1967 /1980). Άλλοι, αποδίδουν έμφαση στην απώλεια της υποκειμενικότητας μέσα από την χρήση: «Εγώ δεν είμαι εγώ, είμαι το χασίς, κάποιες στιγμές του» (Benjamin, 1972 /1992, σ. 104). Κατά τον Racionero (οπ. π.), η ενοποιητική εμπειρία των ναρκωτικών, συνδέεται με τη χαλάρωση και σωματική εξασθένιση, που προεκτείνεται ως την αίσθηση της εξαφάνισης του Εγώ, της «ατομικής προσωπικότητας» και τη διάχυση των ορίων του ατόμου με τον περίγυρο. Η μεταβλητότητα, περιγράφεται ως αντίληψη μιας αδιάκοπης ροής των πραγμάτων, αντίστοιχη μ' εκείνη που αποδίδει η Ηρακλείτεια φιλοσοφία. Η αίσθηση του χρόνου εξαφανίζεται, μπροστά σε μια μορφή αντίληψης όπου όλες οι καταστάσεις βιώνονται ως συγχρονικές, μέσα στην αμεσότητα της στιγμής.

Και όμως, παρά την επίφαση του ανοίγματος του εαυτού προς τον κόσμο, η απομόνωση των χρηστών, σύμφωνα με άλλους ερευνητές, δείχνει να αυξάνεται: Κατά τον Ingold (1998), η κατανάλωση τοξικών ουσιών τείνει σήμερα να γίνει όλο και περισσότερο εξατομικευμένη. Ο χρήστης κάνναβης καλλιεργεί το φυτό του και υιοθετεί μια αναπαλλοτριωτή ιδιωτική πρακτική. Ο χρήστης ecstasy καταπίνει τα χάπια του χορεύοντας στον δικό του ρυθμό, μέσα σε ένα ανώνυμο πλήθος και όχι σε μια μικρή ομάδα φίλων.

Κατά τον Valleur (1998), η ομάδα των ομοίων έχει χάσει το ρόλο της και την επιρροή της, προς όφελος μιας αχανούς και αδιάφορης «οντότητας», που αφήνει το άτομο μόνο μπροστά στην ευθύνη των επιλογών του, κατάσταση πολύ διαφορετική από εκείνη των χρηστών ηρωίνης, που έχουν ίσως την ευκαιρία, χάρη στην ομαδοποίησή τους, να συνειδητοποιήσουν την κατάσταση στην οποία βρίσκονται και να αναζητήσουν τρόπους διαφυγής, μέσα από ομάδες όπως οι Ανώνυμοι Ναρκομανείς (Du Pont, 1997), που δίνουν έμφαση στην απομάκρυνση της αποξένωσης και την ενίσχυση της αίσθησης προσωπικής επάρκειας των ατόμων.

1.3. ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ.

1.3.1. Λογοτεχνία και Χρήση

Η λογοτεχνική παραγωγή, ως «δομή σημείων στην υπηρεσία αισθητικού σκοπού» (Σταυροπούλου, 1983) και χωρίς να οφείλει κανενός είδους «αντικειμενικότητα», αποδίδει μια βιωματική προοπτική της χρήσης, είτε ως αναφορά στην προσωπική εμπειρία του ίδιου του συγγραφέα, είτε ως ελεύθερη μεταφορά των προσωπικών του εικόνων για τη χρήση. Το σώμα της λογοτεχνικής παραγωγής του ρομαντικού κινήματος του 19ου και 20ου αιώνα στην Ευρώπη και στην Αμερική, έχει να παρουσιάσει πλήθος λεπτομερών περιγραφών του κόσμου του χασίς (Benjamin, 1972, 1972α, 1972β) του οπίου, (Baudelaire, 1964), ή της μεσκαλίνης (Huxley, 1954, Michaux, 1964) και ορισμένα εντυπωσιακά δείγματα μιας τέχνης που ονομάστηκε «ψυχεδελική», όπου το ναρκωτικό (κυρίως LSD), λειτουργούσε ως ερέθισμα για τη δημιουργία πρωτότυπων συνθέσεων (Masters & Houston, 1968, Hartmann, 1974).

Πρόκειται για μια τέχνη γεμάτη περιγραφές από οράματα κήπων που μένουν ανθισμένοι για πάντα, παιδικών παιχνιδιών που ζωντανεύουν, περιέργων τόπων όπου δεν πάτησε ποτέ ανθρώπινο πόδι, ξωτικών, μαγισσών και δαιμόνων, γραμμένα, τα περισσότερα απ' α τά, μέσα από την έμπνευση των «συναρπαστικών ανεβασμάτων», ή «εφιαλτικών πτώσεων» που επέφεραν τα παραισθησιογόνα (Κοντογούρης, 1988): «Δηλητηριώδεις κήποι /θανατηφόροι και εύοσμοι /φαρμακερά άνθη... παμφάγες ορχιδέες /παραμονεύουν προσεκτικά /καραδοκούν πεινασμένα /Θα τα βρεις στα μάτια της /στα μάτια της.» (Moskowitz & Byrd, 1968).¹³ Αλλού αναφέρεται: «Θ' ακούσω τον ήχο της σιωπής /και τι δε θ' ανακαλύψω με το acid /θα με βοηθήσει να διαβώ την ανύπαρκτη χώρα του χαμένου μυαλού μου /ο ζαχαρένιος κύβος της γλύκας /θα καταβροχθίσει το συνειδητό μου /οι τοίχοι, τα πατώματα και τα ταβάνια /θα μου αποκαλύψουν τι ζει μέσα μου...» (Levine, 1967).

¹³ Το απόσπασμα προέρχεται από τον «Κήπο των Γήινων Απολαύσεων» (Garden of Earthly Delights), τίτλος δανεισμένος από τον πίνακα του Ιερώνυμου Μπος, του οποίου τα φανταστικά ζωγραφικά ταξίδια είχαν ερμηνευτεί από πολλούς, ως αναπαραστάσεις ενός «άσχημου ταξιδιού με LSD» (Κοντογούρης, σ.π.).

Οι καταγραμμένες ιστορίες που αφορούν την εμπειρία της χρήσης, εκφράζουν ένα μέρος της εσωτερικής ζωής των αφηγητών τους (Dolby- Stahl, 1985, αναφ. από Ρήγα, 1997), παραθέτοντας με τόνο εξομολογητικό το προσωπικό βίωμα: «Έφυγα από τη ζωή μου για να την ατενίσω», θα πει ο Michaux (1964), «περνά από τα δάση των εικόνων», αναφέρει ο Benjamin (Benjamin, 1972, σ.120) κι αλλού, ο ίδιος περιγράφει πως «το χασίς ξέρει να πείθει τη φύση να μας επιτρέψει το σκόρπισμα της ίδιας μας της ύπαρξης που γνωρίζει ο έρωτας - λιγότερο εγωιστικά απ' αυτόν» (Benjamin, οπ.π., σ.34).

Σε περιγραφικότερες αναφορές, η κυριαρχία του χρώματος είναι έκδηλη: «Το όπιο και το κούνημα της βάρκας, έχυσαν μια ευχάριστη νωθρότητα σ' όλο το κορμί του. Εικόνες πλανήθηκαν μπροστά στα μάτια του... Ένα τεράστιο ερειπωμένο πέτρινο κτίριο... σε πράσινο υποβρύχιο φως... μια φωτεινή πράσινη ομίχλη, πιο πυκνή και πιο σκοτεινή κοντά στο έδαφος... σωροί από βιολετί φως που πέφτουν σα βροχή πάνω σε σκαλοπάτια από αμμόλιθο... ένα λευκό πλοίο που διασχίζει έναν λαμπερό άδειο ουρανό διάστικτο από αστέρια.» (Burroughs, 1981, σσ. 48 -49). Αλλά και σε έργα που δεν αφορούν άμεσα τη χρήση, εμφανίζονται αντίστοιχες αναφορές: «- Μπορώ να σας ρωτήσω αν έχετε για τη ώρα καμιά υπόθεση στο μυαλό σας;» (Η ερώτηση απευθύνεται στον Σέρλοκ Χολμς, χρήστη κοκαίνης και μορφίνης στο έργο του Doyle, «The Sign of Four».) «- Όχι. Γι' αυτό και η κοκαΐνη. Δε μπορώ να ζήσω έχοντας το μυαλό μου σε απραξία. Υπάρχει κάποια άλλη δραστηριότητα στη ζωή που να αξίζει τον κόπο;» (Conan Doyle, 1888).

Η ελληνική λογοτεχνία, έως και το τέλος της δεκαετίας του '80, δεν έχει να παρουσιάσει έναν αντίστοιχο πλούτο περιγραφών. Οι αναφορές καθαυτές, σπανίζουν. Κάποιες μεμονωμένες περιγραφές συναντάμε στο έργο του Καββαδία και στην ποίηση του ρεμπέτικου, εντούτοις μέσα σε μια γενική ατμόσφαιρα παρακμής που δε θυμίζει σε τίποτα τη «γοητευτική» ατμόσφαιρα των εικόνων που παραθέσαμε μέχρι στιγμής : «Ακόμα, λένε πως τραβώ χασίσι και κοκό /πως κάποιο πάθος με κρατεί φριχτό και σιχαμένο...» (Καββαδίας, 1933 /1990).

Το ίδιο παρακμιακό κλίμα, διατηρείται και στις αναφορές στη χρήση που εμφανίζονται στη λογοτεχνική παραγωγή των επόμενων δεκαετιών: «Κρύωνα. /Κι όπου κι αν έστρεψα, /όξος και πρέζα και χολή. /Και τά 'παιρνα να μη λυπήσω τους ανθρώπους...» (Γώγου, 1988), καταμαρτυρώντας ότι, πιθανότατα, το ρεύμα που ονομάστηκε «ψυχεδελική επανάσταση», δεν είχε ιδιαίτερη πολιτισμική επίδραση στη

χώρα μας, τουλάχιστον όχι τέτοιας έκτασης και έντασης ώστε ν' αποδώσει τα ζωντανά βιώματα που θ' αναζητούσαν διόδους έκφρασης μέσα από τον έντεχνο γραπτό λόγο.

1.3.2. Επιστήμη και Χρήση: Το Πρόβλημα της Αντικειμενικότητας στη Μελέτη της Χρήσης.

Εκείνο το στοιχείο του θετικισμού που μοιάζει με αντικειμενικότητα, δεν είναι παρά η άλλη όψη μιας κυριαρχίας, που είναι κενή από γνώση, έγραφε ο Foucault (1964 /1975, σ. 262). Πράγματι, οι περισσότερες φαρμακολογικές, νομικές και επιστημονικές προσεγγίσεις του ζητήματος των ναρκωτικών, μπορούν να εγκαθιδρύσουν μια σχέση εξουσίας και ελέγχου της κοινωνικής τους λειτουργίας. Όταν όμως γίνεται λόγος περί του προσωπικού, εσωτερικού βιώματος της χρήσης, οι παραδοσιακές προσεγγίσεις των ερευνητών αντιμετωπίζουν ιδιαίτερη δυσκολία στο να μεταγράψουν αυτό το αντικείμενο και να αποκρυπτογραφήσουν τη δομή του. Ίσως επειδή *«εκείνος που βρίσκεται υπό την επίρροια αυτής της μέθης, ανακοινώνει στους άλλους αυτά όλα, σε μια μορφή που αποκλίνει κατά μεγάλο ποσοστό από τον κανόνα. Δύσκολα μπορεί να ακολουθήσει κανείς τις αλληλουχίες καθώς συχνά με αιφνίδιο τρόπο διακόπτεται κάθε ανάμνηση του παρελθόντος, η σκέψη δεν σχηματοποιείται σε λέξη...»* (Joel & Frankel, 1962).

Λέγεται πως οι εσωτερικές ταλαντώσεις του χρήστη, «αδιάκοπες» και εντέλει «εξαντλητικές», όπως κάτι που «κάθε φορά σε ρίχνει σε τελείως διαφορετικούς κόσμους» (Joel και Frankel, οπ.π.), είναι αδύνατον να ακολουθηθούν από τους εξωτερικούς μελετητές της χρήσης. Είναι αυτό που ο Πετρόπουλος (1991) με σατιρικό ύφος διατυπώνει, «τα όσα κατέχει ο έσχατος χασίκλας, δεν τα υποψιάζεται μήτε ο διασημότερος προφέσορας.»

Έτσι, το μεγαλύτερο ίσως πρόσκομμα στις προσεγγίσεις του φαινομένου, είναι ότι το εσωτερικό βίωμα της χρήσης, εμφανίζεται ως κατεξοχήν ανορθολογικό, ώστε ακόμη κι αν έχουμε μια ικανοποιητική μελέτη των βιοχημικών αλλαγών και των αντίστοιχων συμπεριφορών ή και του ιστορικού του χρήστη, το ίδιο το βίωμα θα διαφεύγει των ορθολογικών θέσεων μας.

Σ' αυτό το ερώτημα για την θέση και την εξουσία του ορθολογισμού απέναντι στον κατεξοχήν ανορθολογικό κόσμο των «ναρκωτικών», έδωσαν έμμεσα ή άμεσα τις απαντήσεις τους, οι θεωρητικοί και ερευνητές που διαπραγματεύτηκαν το ζήτημα της χρήσης. Οι θεωρίες είναι πολυάριθμες και συνδεδεμένες με ποικίλες ψυχολογικές θέσεις που αφορούν την ανάπτυξη, το εγγενές ή το μεμαθημένο της συμπεριφοράς, την λειτουργία της οικογένειας και πλήθος άλλων θεμάτων, αλλά οι βάσεις τους είναι λίγο -πολύ κοινές: βιολογικές, ψυχαναλυτικές, οικογενειοκεντρικές, ή κοινωνιοκεντρικές. Στον Πίνακα 2 παρουσιάζονται ορισμένες από αυτές:

ΘΕΩΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΑΡΤΗΣΗ

Θεωρία της μεταβολικής δυσλειτουργίας	Dole, V.P., 1988
Νευροφαρμακολογική Θεωρία	Martin, W., 1977
Θεωρία Κοινωνικής Νευροφαρμακολογίας	Prescott, W.J., 1975
Θεωρία των υποδοχέων των οπιούγων	Simon, W.E., 1974
Θεωρία της εξάρτησης στην ευχαρίστηση	Bejerot, N., 1972
Θεωρία αποτυχημένης αναπλήρωσης	Rado, S., 1926
Θεωρία αναισθητοποίησης	Petit, P., 1988
Θεωρία του ανολοκλήρωτου πένθους	Coleman, S., 1979
Θεωρία της αυτοαπόρριψης	Kaplan, H. Et al., 1984
Οικογενειακή θεωρία -Εξάρτηση ως φόβος αποχωρισμού	Stanton, M.D., et al., 1978
Θεωρία των αναπτυξιακών σταδίων	Kandel, D., 1984
Θεωρία συνδυασμένων αγχογόνων παραγόντων	Mc Auliffe, W.E. et al., 1984
Θεωρία της διαταραγμένης αίσθησης του Εαυτού	Khantzian, E., 1980
Θεωρία χαμηλής ανοχής στη ματαίωση	Smart, R.G. & Jones, D., 1970
Θεωρία στρατηγικών χειρισμού	Milkman, H. & Frosch, W., 1980
Θεωρία κοινωνικής απόκλισης	Hill, H., 1973
Θεωρία αντισυμβατικής -προβληματικής συμπεριφοράς	Jessor, R. & Jessor, J., 1980
Θεωρία της υποκοουλτούρας των ναρκωτικών	Johnson, B.D., 1980
Θεωρία της μεμαθημένης συμπεριφοράς	Friederick, C., 1977
Θεωρία κοινωνικού ελέγχου	Zinberg, H.E., 1980

Πίνακας 2: Θεωρίες για την Εξάρτηση (Συγκεντρωτικές πηγές: Lettieri, 1980, Stanley, 1983, Γριβας, 1995).

Οι περισσότερες θεωρίες, δίνουν πολλαπλές, παράλληλες ερμηνείες στη χρήση, ώστε σε πολλά σημεία να αλληλοεπικαλύπτονται (Wortall, 1995). Αξιοσημείωτο είναι επίσης, ότι ακόμη και οι προσεγγίσεις που υποστηρίζουν κάποιου είδους σύνδεση της τοξικοεξάρτησης με την «δύσκολη ιδιοσυγκρασία» στην

παιδική ηλικία, αδυνατούν να τεκμηριώσουν την ύπαρξη μιας συγκεκριμένης χαρακτηριστικής που να συνδέεται αιτιακά με την χρήση ναρκωτικών, χωρίς την συνδρομή άλλων, κυρίως κοινωνικών παραγόντων (Goldberg & Stolerman, 1986, Γρίβας, 1995). Έτσι, αν και ορισμένες προσεγγίσεις τοποθέτησαν την τοξικοεξάρτηση ως αλληλένδετη με κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας και τη συνέδεσαν με τα ψυχοπαθολογικά προβλήματα του χρήστη (Smart & Jones, 1970, Keller & Redfering, 1973, Rounsaville & Weissman, 1980, Khantzian, 1980, 1985), ούτε ο παράγοντας «προσωπικότητα», ούτε τα προβλήματα του χρήστη δεν ήταν δυνατόν να τεκμηριωθούν ως αποτελέσματα εξ' ολοκλήρου ιδιοσυγκρασιακών στοιχείων. Επιπλέον, η αναζήτηση ενός συγκεκριμένου τύπου προσωπικότητας του χρήστη, αποδείχτηκε μάταιο εγχείρημα, καθώς δεκαετίες έρευνας δεν απέδωσαν συνεκτικά αποτελέσματα (Berkeley, 1990).

Οι θεωρητικοί ψυχοδυναμικής κατεύθυνσης (Rado, 1926, Petit, 1988, Worgall, 1995) εστιάζονται μεν στο ενδοψυχικό στοιχείο, αλλά ακόμη και μέσ' απ' αυτό το πρίσμα, τοποθετούν την ερμηνεία της χρήσης, στο πλαίσιο των πρώιμων σχέσεων του ατόμου. Άλλοι θεωρητικοί, μελετούν περισσότερο emphaticά τις επιδράσεις του μικροκοινωνικού ή του ευρύτερου κοινωνικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος στο άτομο (Stanton, 1978, Kandel, 1984, Miller, 1991) προσπαθώντας να εντοπίσουν συγκεκριμένους παράγοντες που να συνδέονται με την χρήση, ή υιοθετούν γεφυρωτικές θέσεις, όπως αυτή του Olievenstein (1982), κατά τον οποίον η τοξικοεξάρτηση είναι αποτέλεσμα «συνάντησης» των παραγόντων (ουσίας - προσωπικότητας του χρήστη - κοινωνικοπολιτισμικής στιγμής), που σηματοδοτούν στον αλληλοσυσχετισμό τους, το φαινόμενο.

Αλλά εκτός από τους ερευνητές που επιδίωξαν την «αντικειμενικότητα», και την απόδοση ερμηνειών σε ένα φαινόμενο το οποίο δεν αποτελούσε προσωπική τους βιωμένη εμπειρία, υπήρξαν και άλλοι, οι οποίοι προχώρησαν σε χρήση των υπό έρευνα ουσιών, θεωρώντας ότι μια έγκυρη γνώση του αντικειμένου, απαιτούσε την κατάδυση στον υποκειμενισμό τους ή στον υποκειμενισμό του χρήστη, καθώς και άλλοι που χορήγησαν τις ουσίες για ψυχοθεραπευτικούς σκοπούς. Ενδεικτικές αυτών των εναλλακτικών προσεγγίσεων είναι οι τοποθετήσεις του Cooper (1974 /1977) και του Abrams (1966). Ο δεύτερος, αναφέρει, μεταξύ άλλων, για την κάνναβη: «*Η κάνναβη (...) επαναφέρει τη φυσική ισορροπία μεταξύ σκέψης και αίσθησης. Με αλλά λόγια, διορθώνει δομική ανισορροπία της κοινωνίας μας, μια «τεχνητότητα» που τη*

μεταμορφώνει ταχύτατα σε μια κοινωνία νευρωτικών ρομπότ.(...). Η κάνναβη δρα ως παράγοντας διευκρίνησης, ξαναδίνει στην εμπειρία την αρχική της φρεσκάδα και δίνει στο άτομο να καταλάβει αυτό που συμβαίνει στην πραγματικότητα» (Abrams, 1966).

Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί ότι οι ερμηνείες και οι αξιολογήσεις του φαινομένου της χρήσης τοξικών ουσιών, ποικίλλουν όσο και τα πεδία λόγου μέσα στα οποία εμφανίζονται (επιστήμη, τέχνη, καθημερινός λόγος των ανθρώπων...). Κάθε πεδίο διαμορφώνει τις δικές του θεωρίες για τον καθορισμό του αντικειμένου «ναρκωτικά» και του νοήματος της χρήσης. Οι επιστήμες του ανθρώπου (και ειδικότερα η ψυχολογία) είναι ιδιαίτερα επιδραστικές στη διάδοση αναπαραστάσεων σχετικά με κατηγορίες αντικειμένων που, όπως οι τοξικές ουσίες, βρίσκονται εκτός της βιωμένης εμπειρίας πολλών ατόμων. Αλλά και η κοινωνική σκέψη, δεν είναι απίθανο να έχει τον δικό της αντίκτυπο στις επιστημονικές ιδέες που διαμορφώνονται (Roth, 1994). Στη συνέχεια, θα παρουσιαστούν οι βασικότερες θεωρητικές τάσεις μελέτης του φαινομένου της χρήσης, που ενδέχεται να έχουν σχέση αλληλο -ανατροφοδότησης, με αρκετές από τις κοινωνικές εικόνες της χρήσης στις οποίες έχει γίνει αναφορά.

1.4. ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ.

1.4.1. Η Συμπεριφοριστική Προοπτική -Η Εξάρτηση ως «Αυτόματη Ρύθμιση».

Κατά τη συμπεριφοριστική προοπτική, η «εξάρτηση» δεν είναι παρά μια εξαρτημένη αντανάκλαστική αντίδραση (Worfall, 1995) και το κλειδί για τη μελέτη της, είναι το ενισχυτικό αποτέλεσμα που επιφέρει στον χρήστη (Beach, 1957, Kumar et al., 1968, βλ. και Goldberg & Stolerman, 1986).¹⁴ Ορισμένοι από τους ερευνητές που ενστερνίστηκαν αυτήν την προσέγγιση, υποστήριζαν ότι τα ίδια τα ναρκωτικά διαμορφώνουν μια συμπεριφορά αναζήτησής τους (Weeks, 1962, Deneau et al., 1969), ενώ άλλοι εξέτασαν τα ενισχυτικά αποτελέσματα των ναρκωτικών, όχι ως απόλυτες ιδιότητες των ουσιών, αλλά σε σχέση με τις συνθήκες κάτω από τις οποίες γίνονταν η χρήση (Stolerman & D'Mello, 1981). Υπάρχουν αρκετές έρευνες που έχουν υποστηρίξουν αυτήν την άποψη, με το εύρημα ότι η έκθεση σε περιβάλλοντα που έχουν συνδεθεί με τη χρήση ναρκωτικών, επιφέρει -φυσιολογικά και νοητικά- την έντονη επιθυμία για αναζήτηση των ουσιών (Stewart, De Wit & Eikelboom, 1984, Siegel, Krank & Hinson, 1987).

Μια συγγενή ερμηνεία της εξάρτησης ως αποτελέσματος «αυτόματης ρύθμισης», αποδίδει η θεωρία του Solomon («Opponent Process Theory of Motivation», 1968 /1980), σύμφωνα με την οποία κάθε συναισθηματική διέγερση - ευχάριστη ή δυσάρεστη, δημιουργημένη από θετική ή αρνητική ενίσχυση- τείνει να προκαλεί την αντίθετή της διαδικασία, που θα κυριαρχήσει όταν αποσυρθεί το αρχικό «ακραίο» ερέθισμα (Sutherland, 1991). Ο Solomon (1968 /1980) εστιάζεται στο ρόλο δύο αντιτιθέμενων συναισθηματικών αντιδράσεων -απαντήσεων, στα ισχυρά φυσιολογικά ερεθίσματα που δίνει η χρήση τοξικών ουσιών και συσχετίζει την εξάρτηση με την ανοχή που αναπτύσσει ο χρήστης απέναντι στις τοξικές ουσίες. Το αρχικό αποτέλεσμα που επιφέρει η χρήση, είναι συνήθως μια ιδιαίτερα ευχάριστη

¹⁴ Οι μελέτες αυτού του τύπου ξεκίνησαν σε εργαστήρια, με την παρατήρηση της εξάρτησης που ανέπτυσαν τα πειραματόζωα απέναντι σε ουσίες όπως η μορφίνη (Weeks, 1962, Pickens & Thompson, 1968) και ελεγκτάθηκαν στη μελέτη της επίδρασης των ναρκωτικών ως «εσωτερικών ερεθισμάτων» σε ανθρώπινα υποκείμενα (Thompson & Pickens, 1971).

συναισθηματική κατάσταση, αλλά με την ανάπτυξη ανοχής στην ουσία, επέρχεται μια μετέπειτα επίδραση «αντίθετης» συναισθηματικής φόρτισης από την αρχική.¹⁵

Αν, λοιπόν, στα πρώτα στάδια της χρήσης, μια μικρή ποσότητας ουσίας είναι αρκετή για την πρόκληση του αρχικού, θετικού συναισθηματικού αποτελέσματος, με την πάροδο του χρόνου και εφόσον η χρήση συνεχίζεται, το άτομο πρέπει να αυξάνει σταδιακά τη δόση, προκειμένου να επιτύχει το ίδιο αποτέλεσμα. Επιπλέον, το μετέπειτα αρνητικό συναισθηματικό αποτέλεσμα που ακολουθεί τη χρήση, αυξάνεται ανάλογα με την αύξηση της ανοχής του χρήστη, παγιδεύοντάς τον σε ένα διπλό κύκλο εξαρτημένης συμπεριφοράς.

Κατά τον Solomon, τα συγκεκριμένα ερεθίσματα που έχουν συνδεθεί με τη χρήση (τόπος, χρόνος, πρόσωπα, κοινωνικές περιστάσεις), μπορούν να οδηγήσουν στη μηχανική επανάληψη της ίδιας αντίδρασης, της αναζήτησης της ουσίας.

Επιπλέον, η αρνητική συναισθηματική κατάσταση που ακολουθεί μετά το πρώτο, θετικό συναισθηματικό αποτέλεσμα που επιφέρει η χρήση, μπορεί επίσης να συνδεθεί με συγκεκριμένα εξωτερικά ερεθίσματα οδηγώντας τον χρήστη στην εκ νέου αναζήτηση της ουσίας, ως απάντηση (αντίδραση). Κατ' αυτόν τον τρόπο, τόσο το θετικό όσο και το αρνητικό αποτέλεσμα της χρήσης, διαγωνίζουν την εξάρτηση και την παγίδευση του.

Η θεωρία του Solomon, όπως και η συμπεριφοριστική προοπτική, παρέχουν ένα εύχρηστο μοντέλο κατανόησης και αντιμετώπισης των εξαρτήσεων, που δεν αναλώνεται μέσα σε ασάφειες και θεωρητικολογίες, ούτε και συντηρεί ιδιαίτερα (όπως και η βιολογική προσέγγιση) τον κοινωνικό φόβο απέναντι στα ναρκωτικά, αρκούμενη στο σκεπτικό ότι η χρήση έχει ηδονιστικό χαρακτήρα και κατ' επέκταση δεν είναι παρά μια «κακή συνήθεια». Ειδικότερα, η θεωρία του Solomon έχει επικριθεί, με το σκεπτικό ότι παραμένει σε επίπεδο σύνοψης των παρατηρήσιμων φαινομένων (Sutherland, 1991).

«Σύνοψη» ή «πραγματική ερμηνεία», η μηχανιστική φύση μελέτης που προτείνουν αυτά τα μοντέλα, αναπόφευκτα παραβλέπει τη σημασία της χρήσης για το ίδιο το άτομο -χρήστη, καθώς και τη σημασία της αναζήτησης των αρχικών της

¹⁵ Αυτές οι δύο αντιτιθέμενες καταστάσεις που βιώνονται από τον χρήστη, μπορούν να παραλληλιστούν με το οπτικό φαινόμενο κατά το οποίο, εάν κάποιος εστιαστεί σταθερά για μερικά λεπτά σε ένα κόκκινο φως και στη συνέχεια κλείσει τα μάτια, θα δει το συμπληρωματικό του χρώμα, το πράσινο (Varela et al., 1996).

και δεν υποδεικνύει τρόπους ολικής αναθεώρησης του σχεδίου ζωής των ατόμων. Επιπλέον, η αντίστοιχη μεθοδολογία παρέμβασης, με σκοπό την απόσβεση των παλαιών συνδέσεων και την ανάπτυξη νέων (Donovan & Chaney, 1985), θέτει το ηθικό δίλημμα εάν η κοινωνία θα έπρεπε να «εξυγιανθεί» από τους ειδικούς που θα αποφασίσουν την αναδιαμόρφωση της συμπεριφοράς των ατόμων, χωρίς τη βαθύτερη προσωπική εμπλοκή των ίδιων των δρώντων προσώπων, των χρηστών, η οποία θα απαιτούσε μια πολύπλευρη διερεύνηση του νοήματος της χρήσης, πέρα από το επίπεδο των ορατών εκδηλώσεων της συμπεριφοράς.

1.4.2. Οι Ψυχοβιολογικές Προσεγγίσεις.

Κατά την ψυχοβιολογική προοπτική, όμοια με τα φυσικά χαρακτηριστικά, η συμπεριφορά των ατόμων, κινείται από συγκεκριμένες προδιαθέσεις, των οποίων η βάση είναι βιολογική¹⁶ και κληροδοτημένη. Αρκετοί θεωρητικοί και ερευνητές που υιοθέτησαν αυτήν την κατεύθυνση (Eysenck, 1970, Eaves et al., 1989), παρείχαν στοιχεία για την γενετική βάση συμπεριφορών όπως η εξωστρέφεια ή η συναισθηματικότητα των ατόμων, ή, επιχείρησαν να δώσουν ερμηνείες συγκεκριμένων κοινωνικών συμπεριφορών, εξετάζοντας τις πιθανές συνδέσεις τους με την επιβίωση και την αναπαραγωγή (Wilson, 1978).¹⁷

¹⁶ Οι πρώιμες βιολογικές προσεγγίσεις που εστιάζονταν στη μελέτη κοινωνικών συμπεριφορών, έφεραν έντονη την επίδραση των αρχών της εξελικτικής θεωρίας (Darwin, 1859), με πυρηνική έννοια την «φυσική επιλογή», που αναφέρεται στη διαίωσιση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τα οποία είναι καταλληλότερα για την προσαρμογή του ατόμου στο περιβάλλον και την έννοια του χρόνου, με το σκεπτικό ότι οι ουσιαστικές εξελικτικές αλλαγές ενός είδους, λαμβάνουν χώρα μέσα από μια μακρά πορεία πολλών γενεών στον χρόνο, κατά την οποία εδραιώνονται τα χαρακτηριστικά εκείνα που ευνοούν την προσαρμογή στο περιβάλλον (Levinson & Stevens, 1995).

¹⁷ Έτσι, για παράδειγμα, η βιολογική προοπτική, ανάγει την ιδιαίτερη σωματική ισχύ των ανδρών σε σύγκριση με τις γυναίκες (Levinson & Stevens, 1995, σ. 165) και τις τάσεις των ανδρών να δρουν με ρινοκίνδυνους τρόπους και να είναι λιγότερο αποτελεσματικοί στη διαπροσωπική επικοινωνία, σε αντίθεση με τις γυναίκες (Maccoby & Jacklin, 1974, Hite, 1989), στις εξελικτικές στρατηγικές που είχαν υιοθετήσει για πολλές γενεές τα δύο φύλα, προκειμένου να εξασφαλιστεί η επιβίωση και η διαίωσιση του είδους. Αλλά, επανερχόμενοι στο κυρίως θέμα, σε ποιο βαθμό μπορούμε να θεωρήσουμε ότι ο μεγαλύτερος αναλογικά πειραματισμός των ανδρών με τα ναρκωτικά, οφείλεται στην βιολογική τους φύση, παραγνωρίζοντας τα κοινωνικά στερεότυπα και την εν γένει κοινωνική κατασκευή του φύλου; (Φρειδερίκου, 1995).

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η ανάπτυξη και η λειτουργία του νευρικού, αισθητηριακού και ορμονικού συστήματος, επιδρά στα συναισθήματα που βιώνονται και στον τρόπο συμπεριφοράς.¹⁸ Με αυτήν την έννοια, η φυσική επίδραση των ναρκωτικών ουσιών, έχει οπωσδήποτε κάποιον αντίκτυπο στην ψυχολογία του χρήστη (Νέστορος, 1988, Παπαδόπουλος, 1994, Παναγής & Καστελλάκης, 1999). Σε επίπεδο φυσιολογικών λειτουργιών του ανθρώπινου οργανισμού, έχειδειχθεί, ότι στο νευρικό σύστημα των ζωντανών οργανισμών, υπάρχουν ενδογενείς οπιοειδείς ουσίες (ενδορφίνες), οι οποίες αυξάνουν την ανοχή στον πόνο και συμβάλλουν σε πλήθος άλλων λειτουργιών που συνδέονται με τη γενική ψυχολογική κατάσταση, τη φυσική και ψυχική ευεξία, τη σεξουαλική δραστηριότητα κ.λ.π. (Γρίβας, 1995). Με βάση αυτό το δεδομένο, όπως αναφέρει ο Γρίβας (ο.π.), είναι πολύ πιθανό ότι η τάση προσφυγής στη λήψη εξωγενών οπιούχων ουσιών (όπιο, μορφίνη, ηρωίνη), συνδέεται με την ανάγκη αντιστάθμισης «μιας ενδεχομένως μειωμένης παραγωγής ενδογενών μορφινών από τον οργανισμό».¹⁹ Αρκετές μελέτες της εξαρτητικής συμπεριφοράς, δείχνουν ότι η πρόσληψη ναρκωτικών ουσιών, επιφέρει στους ντοπαμινεργικούς υποδοχείς, αλλαγές οι οποίες έχουν σαν αποτέλεσμα την ανάπτυξη ανοχής στο ναρκωτικό και την ανάγκη αύξησης της δόσης (Koob et al., 1992, Παναγής & Καστελλάκης, 1999).

Δεν θα προχωρήσουμε σε λεπτομερή ανάλυση των νευρωνικών μηχανισμών που, σύμφωνα με την ψυχοβιολογία, συμμετέχουν στον εθισμό. Αυτό είναι έργο των

¹⁸ Η επίδραση των ορμονών και της λειτουργίας του κεντρικού νευρικού συστήματος, στην κοινωνική συμπεριφορά, έχειδειχθεί από πολυάριθμες μελέτες (Fries, 1954, Rose, 1974, Olweus, 1988, βλ. και Μάνος, 1993). Μια πιο συγκεκριμένη υπόθεση, είναι εκείνη της «γενετικής του αλκοολισμού»: Κατά τον Marshall (1990), υπάρχει κάποια «γενετική μεταβολική ευαισθησία» των Ανατολικών φυλών (Ιαπώνων και Κινέζων) που εμποδίζει, λόγω της βιολογικής καταβολής τους αυτά τα άτομα, να φθάσουν σε σημεία κατάχρησης της συγκεκριμένης ουσίας. Ο McMurran (1997), προτείνει ότι το ίδιο θα μπορούσε, ενδεχομένως, να ισχύει και για το γυναικείο φύλο.

¹⁹ Εάν διακοπεί η λήψη των εξωγενών μορφινών, οι υποδοχείς του εξαρτημένου δεν θα καλύπτονται από την ποσότητα των ενδογενών μορφινών και θα εκδηλωθεί το σύνδρομο στερητικών φαινομένων, διάρκειας μερικών ημερών, μέχρις ότου οι ενδορφίνες φτάσουν πάλι στο οριακό επίπεδο που είναι απαραίτητο για τη στοιχειώδη κάλυψη των απαιτήσεων των υποδοχέων του ατόμου. Σε αυτή τη βάση του απαραίτητου χρονικού διαστήματος για την επαναπροσαρμογή του οργανισμού, ερμηνεύεται και το μεταστερητικό σύνδρομο που έχει εντοπιστεί στους πρώην χρήστες, με στοιχεία κατάθλιψης και μειωμένης ανοχής στον ψυχικό και σωματικό πόνο (Αλεβιζόπουλος & Κουτσελίνης, 1995, Γρίβας, 1995). Οι Παναγής και Καστελλάκης (ο.π.), αναφέρουν μια παρεμφερή ερμηνεία του λεγόμενου «συμπτώματος κατάπτωσης» που έχει διαπιστωθεί στη φάση του συνδρόμου στέρησης της κοκαΐνης (Μαγκου & Koob, 1991), του οποίου τα συμπτώματα αποδίδονται σε νευροχημικές αλλαγές και νευρωνικές δυσλειτουργίες.

ψυχοβιολόγων. Εντούτοις, ακόμη κι αν ένα πρόβλημα εντοπιστεί στη βιοχημεία του ατόμου, δεν παύει να διυλίζεται από κοινωνικούς, οικονομικούς και ψυχολογικούς παράγοντες (Παναγής & Καστελλάκης, 1999), ή, όπως το διατυπώνει ο Davies (1992), αν και οι ουσίες έχουν ψυχοδραστικά αποτελέσματα, η εξάρτηση δε μπορεί να ερμηνευθεί από τη φαρμακολογία μεμονωμένη. Κατά τις τελευταίες δεκαετίες, επήλθε η συνειδητοποίηση ότι βιολογία, νευρολογία και κοινωνική ψυχολογία, μπορούν και οφείλουν να συνεργαστούν (Cacioppo & Berntson, 1992, Παναγής & Καστελλάκης, 1999), προκειμένου να δοθούν πληρέστερες απαντήσεις σε σύνθετα κοινωνικά φαινόμενα (Montague, 1980, Smith, 1983, Plomin, 1989) όπως η ουσιοεξάρτηση.²⁰

Σε πεδίο πρακτικής, η πλέον διαδεδομένη βιολογική αντιμετώπιση του προβλήματος της εξάρτησης είναι, μέχρι στιγμής, η χρήση υποκαταστάτων ή «ανταγωνιστών» των οπιοειδών, όπως η μεθαδόνη και η ναλτρεζόνη, αντίστοιχα. Το ενδιαφέρον στρέφεται στα συμπτώματα, τις βιολογικές λειτουργίες και τη φυσική κατάσταση του χρήστη για την αντιμετώπιση των οργανικών του προβλημάτων, το ιατρικό ή ψυχιατρικό ιστορικό του, τον τύπο της χρησιμοποιούμενης ουσίας, την δόση και τον χρόνο έκθεσης σε αυτήν (Hamilton et al., 1991).

Η φαρμακοθεραπεία, δίνει έναν τρόπο άμεσης αντιμετώπισης των συμπτωμάτων στέρσης και ταυτόχρονα μπορεί να δημιουργήσει το υπόβαθρο για ψυχοκοινωνική παρέμβαση, προκειμένου να επέλθουν μονιμότερες και βαθύτερες αλλαγές. Εντούτοις, η ουσιαστική, κατά την άποψή μας, προσφορά της βιοψυχολογικής προσέγγισης, είναι ότι ελευθερώνει το φαινόμενο της χρήσης από μια ολόκληρη μυθοπλασία περί του χρήστη ως ιδιάζουσας προσωπικότητας, θύματος της κοινωνίας ή θύτη και με τη σαφήνεια της ερμηνείας της διώχνει σε μεγάλο βαθμό το φόβο που επικαλύπτει το φαινόμενο και την όλη «δαιμονολογική αντίληψη περί ναρκωτικών» (Γρίβας, 1995).

²⁰ Πρόσφατα δεδομένα που προέρχονται από τομείς των γνωστικών επιστημών, από τη μελέτη του εγκεφάλου, την ψυχοανοσοβιολογία και την ψυχοθεραπεία (Pribram, 1971, Tolman, 1948, Lewin, 1951, Kelly, 1963 κ.α), συγκλίνουν στο ότι οι εκδηλώσεις των ψυχοκοινωνικών, ακόμη δε και των οργανικών δυσλειτουργιών, δε μπορούν να ερμηνευθούν στη βάση κάποιων «αντικειμενικών» κριτηρίων (Rose et al., 1984). Σύμφωνα με κάποιες ανανεωμένες ψυχοβιολογικές θέσεις (Eibl - Eibesfeldt, 1970, Anastasi, 1975, Plomin, 1989), τα φαινόμενα της κοινωνικής ζωής, είναι αποτελέσματα πολυσύνθετων αλληλεπιδράσεων μεταξύ των βιολογικών προδιαθέσεων και των κοινωνικών διαδικασιών, με τις τελευταίες να μορφοποιούν τις πρώτες, αλλά και με την αποδοχή μιας συνεχούς αλληλεπιδραστικής σχέσης μεταξύ βιολογίας και συμπεριφοράς.

1.4.3. Οι Ψυχαναλυτικού Τύπου Προσεγγίσεις.

Ο Freud (1915), συγκαταλέγει τα ναρκωτικά ανάμεσα στις υποκατάστατες ικανοποιήσεις που χρησιμοποιεί ο άνθρωπος για την αντιμετώπιση της οδύνης, των απογοητεύσεων, των ματαιώσεων της ζωής, που έχουν κοινωνική αρχή και έρχονται σε αντίθεση με την αρχή της ηδονής (βλ. και Παπαδόπουλος, 1991). Τέτοια μέσα καταπράυνσης, θεώρησε την τέχνη, που προσφέρει ψευδαισθήσεις αναφορικά με την πραγματικότητα, οι οποίες έχουν ψυχική αποτελεσματικότητα, χάρη στο ρόλο της φαντασίας στην ψυχική ζωή, τους καθημερινούς αντιπερισπασμούς που μας επιτρέπουν «να βλέπουμε μικρή την αθλιότητά μας» και τα ναρκωτικά, τα οποία τροποποιούν τη χημική κατάσταση του οργανισμού και παρέχουν ευχάριστα συναισθήματα, ή επηρεάζουν την ικανότητα του ατόμου για ευαισθησία, καθιστώντας το «ανίκανο για κάθε δυσάρεστο συναίσθημα» (Freud, οπ.π., σσ. 28 - 33). Έτσι η χρήση ερμηνεύεται, όχι μόνον ως μέσο αποφυγής του πόνου και ως τρόπος απαλλαγής από το βάρος της εξωτερικής πραγματικότητας, μια ιδιότητα την οποία ο Freud θεωρεί συνάμα και ως κίνδυνο των ναρκωτικών, αφού έτσι δαπανάται αρκετή ενέργεια, που θα μπορούσε να διατεθεί για την ουσιαστική βελτίωση της ανθρώπινης τύχης.

Οι ψυχικές διεργασίες, έχουν, κατά τον Freud (οπ.π.) τη δική τους «τοξική πλευρά», αφού υπάρχουν νεσηρές καταστάσεις όπως η μανία, που επιφέρουν «ψυχικά αποτελέσματα αντίστοιχα μ' εκείνα της μέθης», ή φυσιολογικές καταστάσεις όπου η ευαισθησία και η δυσαρέσκεια αποδυναμώνονται ή εντείνονται.

Αν και ο Freud θεωρούσε ότι η ψυχανάλυση αντενδείκνυται ως θεραπεία για τοξικομανείς, καθώς κάθε δυσκολία τους οδηγούσε εκ νέου στο φάρμακο (Byke, 1989, σσ. 19-20) εντούτοις η ψυχαναλυτική παράδοση (Freud, 1915, Klein, 1975, Winnicott, 1958, 1964), έδωσε μια χρήσιμη θεωρητική βάση για την ερμηνεία όσων θα μπορούσε να αντιπροσωπεύει η χρήση τοξικών ουσιών για το άτομο.

Σε αυτήν τη θεωρητική βάση, το φαινόμενο της χρήσης ναρκωτικών, μπορεί να αναχθεί στις πολύ πρώιμες εμπειρίες του ατόμου και στο ξεκίνημα της πορείας του προς τη διαμόρφωση του Εγώ, στη βάση της υπόθεσης ότι στις λεγόμενες «εξαρτημένες προσωπικότητες», θα πρέπει να μεσολάβησε κάποιος τραυματισμός σ' αυτές τις πρώιμες φάσεις ανάπτυξης -ιδιαίτερα δε στη στοματική φάση, στη σχέση με το πρωτογενές αντικείμενο αγάπης (μητέρα) (Παπαγεωργίου, 1990, 1995). Το άτομο

που ανακαλύπτει την τοξική ουσία, βρίσκει, στην πραγματικότητα, μια άμυνα στον αποχωρισμό κι ένα τέλει υποκατάστατο του πρωτογενούς αντικειμένου αγάπης καθώς μπορεί να το ενσωματώσει και να αποφύγει την απειλή της εξαφάνισής του (Winnicott, 1969, Klein, 1975, Weir, 1995, Παπαγεωργίου, 1995).

Πολλοί από τους θεωρητικούς ψυχοδυναμικής κατεύθυνσης που μελέτησαν την εξάρτηση, επικεντρώθηκαν στο ερώτημα γιατί οι χρήστες επιλέγουν συγκεκριμένες τοξικές ουσίες ο καθένας, επιχειρώντας να εντοπίσουν κάποια σχέση μεταξύ συγκεκριμένης προτιμητέας ουσίας και χαρακτηριστικών του ατόμου. Έτσι, οι Milkman και Frosch (1973, 1980), διερευνώντας τη σχέση ουσίας και προσωπικότητας, βρήκαν ότι ενώ η χρήση ηρωίνης οδηγεί στην απόσυρση, αντίθετα, η χρήση αμφεταμινών ωθεί προς την ανάπτυξη μιας τάσης αντιπαράθεσης του ατόμου με το περιβάλλον, καταστάσεις που θεωρήθηκαν ως παλινδρομήσεις. Έτσι, η χρήση ηρωίνης παραλληλίστηκε με τη ναρκισσιστική φάση του δεύτερου εξαμήνου της ζωής του ατόμου (εξάρτηση από τη γονεϊκή μέριμνα / από το μητρικό γάλα), ενώ η χρήση αμφεταμινών με την κινητική φάση του μέσου του δεύτερου έτους, όπου το παιδί δραστηριοποιείται μέσα σ' ένα περιβάλλον που εκλαμβάνεται ως απειλητικό και χτίζει τον μύθο της παντοδυναμίας του (Μενούτης & Κρητικού, 1990, Παπαγεωργίου, 1995).

Στο ίδιο θεωρητικό πρότυπο βασίστηκε και η θεωρία της εξάρτησης του Rado (1926, 1957), κατά τον οποίο τα άτομα που στρέφονται στα ναρκωτικά, εμφανίζουν μια ναρκισσιστική παθολογία, εφόσον «ζητούν ικανοποίηση χωρίς καμιά ικανότητα για ανταπόδοση» (Διδασκάλου κ.α., 1995). Η θεωρία βρίσκει απήχηση μέχρι σήμερα, στο έργο ερευνητών όπως ο Kernberg (1991), που προτείνει ότι κάθε αντικοινωνική συμπεριφορά, μπορεί να συνδεθεί με ναρκισσιστικές διαταραχές της προσωπικότητας, έλλειψη της ικανότητας επένδυσης σε μη -εκμεταλλευτικές σχέσεις με τους άλλους και αδύναμα συναισθηματικά βιώματα.

Με τους ίδιους όρους, ο Bergeret (1981), θεωρεί ως ιδιαίτερα κατατοπιστική την ετυμολογία του όρου «εξάρτηση» (προέρχεται από το λατινικό «addictus» που σημαίνει τον περιορισμό που θέτει το σώμα) και υποστηρίζει ότι η σωματική εξάρτηση, παραπέμπει στην υποσυνείδητη τάση του ατόμου να πληρώσει ένα χρέος του ή να αυτοτιμωρηθεί, για να καταλήξει ότι θα πρέπει να αναζητηθούν οι συναισθηματικές ανεπάρκειες που οδηγούν το άτομο να πληρώνει με το σώμα του, τις υποχρεώσεις που δεν πλήρωσε και που του δημιουργούν εντάσεις.

Η ψυχοδυναμική πρόσφερε ανεκτίμητο βάθος στην προσέγγιση της τοξικοεξάρτησης,²¹ όπως όμως επισημαίνει ο Λίποβατς (1998, 1996), οι ερμηνείες βάθους, δεν θα πρέπει να αποδίδουν μικρότερη βαρύτητα στη θεώρηση του πολιτισμικού πλαισίου μέσα στο οποίο εκτυλίσσεται η βιωματική πορεία των ατόμων.²² Η έλλειψη αυτής της ευρύτερης προοπτικής, μπορεί ακόμη και να εντείνει την αίσθηση αδυναμίας και την παθητικότητα των ατόμων στο σύγχρονο κόσμο.

1.4.4. Η Θεωρία της Παρεμποδισμένης Ανάπτυξης του Χρήστη. Η Σημασία των Πρώιμων Προσκολλήσεων.

Στη βάση παρατηρήσεων σε αγόρια εφηβικής ηλικίας με παραβατική - αποκλίνουσα συμπεριφορά, ο Bowlby (1944, 1951, 1953), υποστήριξε ότι η απουσία μιας σταθερής μητρικής φιγούρας κατά την παιδική ηλικία, σχετίζονταν άμεσα με την παραβατικότητα κατά την εφηβεία. Έτσι, η θεωρία της προσκόλλησης στη μητέρα, παρείχε την δυνατότητα αναλυτικού συσχετισμού μεταξύ των σχέσεων μητέρας - παιδιού κατά την πρώιμη ηλικία και της τοξικομανίας ως αποκλίνουσας συμπεριφοράς (Worral, 1995).

Στη βάση αυτής της θεωρίας συναντάμε την ιδέα ότι το άτομο έχει δύο εγγενείς, βιολογικές και εξελικτικές τάσεις, της προσκόλλησης και της διερεύνησης του περιβάλλοντος. Κατά τον Bowlby, καθοριστική παράμετρος για την προσωπική ανάπτυξη κατά τις πρώιμες ηλικίες, είναι η ισορροπία μεταξύ των δύο τάσεων.

²¹ Εκτός των όσων ενδεικτικά αναφέραμε, υπάρχουν πολύ περισσότερες ερμηνείες της χρήσης εμπνευσμένες από αυτόν τον προσανατολισμό, που διακρίνονται μεταξύ τους, κυρίως ως προς τα διαφορετικά σημεία εστιασμού τα οποία χρησιμοποιούν. Για παράδειγμα, ερμηνείες όπως εκείνη του Petit (1988), που τοποθετεί την χρήση ως «αναισθητοποίηση», ή του Valleur (1998), ο οποίος εστιάζεται στην εξάρτηση ως μηχανισμό άμυνας για την αντιμετώπιση των αγχογόνων αναπαραστάσεων του ατόμου.

²² Ένα σημαντικό βήμα προς αυτήν την απαραίτητη γεφύρωση του πολιτισμικού με το ενδοψυχικό βάθος, αποτελεί το έργο του Olievenstein (1982, 1987), κατά τον οποίον, αν και τα στοιχεία της πραγματικότητας του τοξικομανούς αγγίζουν το παιχνίδι μεταξύ των ενορμήσεων της ζωής και του θανάτου (Ρήγα, 1991γ), το φαινόμενο της τοξικομανίας δε μπορεί να ερμηνευθεί παρά ως τριγωνικό γεγονός, με την έννοια της «συνάντησης» ενός ατόμου, μιας κοινωνικής-πολιτισμικής στιγμής και μιας ναρκοτικής ουσίας (Olievenstein, 1982, 1987).

Μεταγενέστερες έρευνες (Bowlby, 1951, Dunn & Kendrick, 1982, Smith, 1991) έδειξαν ότι η χαμένη μητρική φροντίδα, μπορεί να αντικατασταθεί από άλλα πρόσωπα του περιβάλλοντος του παιδιού.²³ Εάν δεν συντρέξουν ούτε αυτές οι αντισταθμιστικές εμπειρίες, τότε το άτομο θα διατηρήσει το εσωτερικό νοητικό μοντέλο²⁴ των πρώτων του, διαταραγμένων ή ελλιπών σχέσεων προσκόλλησης, που θα καθορίσουν τις δράσεις στη μετέπειτα ζωή του (Bowlby, 1969).

Όπως επισημαίνει ο Worrall (1995), σε απόλυτη συνοχή με τις παραπάνω θεωρητικές απόψεις, η χαμηλή αυτοεκτίμηση και η κατάθλιψη και η εμπλοκή σε παραπρωματικές δράσεις, αναφέρονται στις έρευνες των Στεφανή και Κοκκέβη (Stefanis & Kokkevi, 1986, Kokkevi, 1987, Κοκκέβη, 1987, 1988), ως χαρακτηριστικά που εντοπίζονται στο ιστορικό των χρηστών τοξικών ουσιών. Κατά τον Worrall (οπ.π., σσ.180-181), η κατάθλιψη στην οποία οδηγεί μια απώλεια της πρώιμης παιδικής ηλικίας, μπορεί να επανενεργοποιηθεί από τις πιθανές νέες εμπειρίες απώλειας που θα βιώσει το άτομο στην πορεία ζωής του, οδηγώντας ασυνείδητα, στην ανάγκη ανεύρεσης αντισταθμιστικών ικανοποιήσεων, όπως τα ναρκωτικά.

Η θεωρία φαίνεται να δίνει ικανοποιητικές ερμηνείες του προβλήματος, παράλληλα όμως, δε μπορούμε να αγνοήσουμε τον κίνδυνο δημιουργίας ενός ρομαντικού μύθου για τον χρήστη, ως πρόσωπο στερημένο από αγάπη, καθώς και τις συνέπειες της ενδεχόμενης ενοχοποίησης των προσώπων με τα οποία ο χρήστης πέρασε τα πρώτα χρόνια της ζωής του, ιδιαίτερα δε, της μητέρας (Χουρδάκη, 1992).

Από την άλλη πλευρά, δεν είναι λίγες οι έρευνες που έχουν δείξει ότι είναι υπερπροστατευτικότητα της μητέρας (κι όχι τόσο η απουσία της) που θα μπορούσε να θεωρηθεί ως παράγων «υψηλού κινδύνου» για την ανάπτυξη τοξικοεξάρτησης

²³ Ωστε ο όρος «προσκόλληση στη μητέρα», χρησιμοποιείται για να εκφράσει τα βιώματα ασφάλειας που δημιουργεί ένα προστατευτικό περιβάλλον που απαντά με συνέπεια στις ανάγκες του παιδιού κι όχι αποκλειστικά το πρόσωπο της μητέρας.

²⁴ Αναπτύσσοντας περισσότερο αυτήν την προοπτική, η Ainsworth (1985), μελέτησε τους τύπους προσκόλλησης στη μητέρα και βρήκε ότι κάθε τύπος οδηγούσε το παιδί στη δόμηση ενός διαφορετικού νοητικού μοντέλου. Κατά την Ainsworth (οπ.π.), τα μοντέλα αυτά χρησιμοποιούνταν από το παιδί, προκειμένου να ανταπεξέλθει στις απαιτήσεις του περιβάλλοντος, ανάλογα με την υποστήριξη /ασφάλεια που θεωρούσε ότι λάμβανε από τη μητέρα. Αντίστοιχη έρευνα των Main και Goldwyn (1984), έδειξε ότι τα πρώιμα νοητικά μοντέλα, διατηρούνται και στη μετέπειτα ζωή και επιδρούν στη διαμόρφωση των μεταγενέστερων σχέσεων προσκόλλησης. Για παράδειγμα, η πρώιμη έλλειψη εμπιστοσύνης, μπορεί να οδηγήσει το άτομο σε ακραίες μορφές εκδήλωσης ανεξαρτησίας, ενώ η μειωμένη αυτοεκτίμηση των παιδιών που δέχονται πρώιμες εμπειρίες απόρριψης, σε αγχωτικές και καταθλιπτικές διαταραχές.

από το παιδί (Fort, 1954, Stanton, 1976, Stanton et al., 1978, Stanton & Todd, 1979, Newcomb et al., 1986, Hawkins et al., 1992, Wills et al., 1997).²⁵

Επιπλέον, η Ρήγα (1991γ), μελετώντας περιπτώσεις άγαμων τοξικομανών μητέρων, υποστηρίζει ότι η εμπειρία της μητρότητας, σε πολλές περιπτώσεις, βρέθηκε να απομακρύνει την άγαμη τοξικομανή από το παιχνίδι με τον κίνδυνο και από την επιδίωξη της προσωπικής ικανοποίησης, με ευνοϊκά αποτελέσματα, τόσο για την ίδια τη μητέρα, όσο και για το παιδί.

Είναι εμφανές, ότι οι προσεγγίσεις που εστιάζονται στον ρόλο της μητρικής φιγούρας στη ζωή του χρήστη, δεν συγκλίνουν ως προς το θέμα των προσκολλήσεων και του προσδιορισμού της «καλής μητέρας» (Woollett & Phoenix, 1991), η επίδραση της οποίας θα μειώσει τις πιθανότητες ανάπτυξης προβλημάτων όπως η ουσιοεξάρτηση στο παιδί. Σε κάθε περίπτωση, το όλο εννοιολογικό πλαίσιο υποδεικνύει ως βασικούς στόχους ενός προγράμματος αντιμετώπισης της τοξικοεξάρτησης, την «ουσιαστική παιδεία» (Παπαδόπουλος, 1982, 1991), την αύξηση του αυτοσεβασμού, της αυτοεκτίμησης και την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων, όπως οι δεξιότητες διαχείρισης της ζωής και αναδιαμόρφωσης του τρόπου αντιμετώπισης των πιέσεων και των εμποδίων στο καθημερινό περιβάλλον του ατόμου (Κρασανάκης, 1986, 1987, Wortall, 1995, σσ. 188-189).

²⁵ Στην έρευνα του Stanton (Stanton, 1976), το 82% των ανδρών τοξικοεξαρτημένων του δείγματος, έβλεπαν τη μητέρα τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα και το 72% άλλου δείγματος τοξικοεξαρτημένων ανδρών, βρέθηκε να ζουν με τη μητέρα ως τα 22 τους χρόνια. Κατά τον Fort (1954), που ήταν από τους πρώτους ερευνητές που υποστήριξαν την σύνδεση μεταξύ μητρικής υπερπροστατευτικότητας και τοξικοεξάρτησης, η μητέρα του τοξικοεξαρτημένου είναι τόσο ελεγκτική ώστε είναι έτοιμη να κάνει το παν γι' αυτόν, εκτός από το «να τον αφήσει μόνο».

1.4.5. Τοξικοεξάρτηση και Πατρική Φιγούρα.

Ο ρόλος της πατρικής φιγούρας στην ανάπτυξη του παιδιού, έχει αναπτυχθεί ιδιαίτερα από την ψυχαναλυτική προοπτική, κατά την οποία η βασική λειτουργία του πατέρα συνίσταται στην απαγόρευση της αιμομικτικής σχέσης με τη μητέρα. Η εσωτερίκευση αυτής της απαγόρευσης, που φέρνει το παιδί αντιμέτωπο με τον νόμο, θεωρείται καθοριστική για την ψυχοσεξουαλική του ανάπτυξη (Freud, 1909, Λίποβατς, 1991, Τζούλης, 1996, Δραγώνα & Ναζίρη, 1995).

Με αφετηρία αυτήν την θέση, έχει υποστηριχθεί (Fort, 1954, Schwartzman, 1975, Petit, 1988, Μάτσα, 1994), ότι η τοξική ουσία υπεισέρχεται εκεί όπου ο πατέρας αδυνατεί να εκπληρώσει τον δικό του ρόλο: το ρόλο εκείνου που θα κόψει τον ομφάλιο λώρο που συνδέει τη μητέρα με το παιδί, σεβόμενος τη σχέση τους και χωρίς να είναι υπερβολικά αυστηρός. Ο πατέρας, είναι εκείνος που θα οδηγήσει το παιδί έξω από την αρχική δυάδα (μητέρα-παιδί) και θα το εισάγει στην ευρύτερη κοινωνία (Dolto, 1982, αναφ. από την Ρήγα, 1991, 1991γ). Αν εκείνος είναι αδύναμος, αδιάφορος επιθετικός στα μάτια του παιδιού, ή απών, η σχέση μητέρας-παιδιού κινδυνεύει να γίνει κλειστή και ασφυκτικά υπερπροστατευτική, ή «συμβιωτική» (Kaufman & Kaufman, 1979), δίνοντας έδαφος στην ανάπτυξη εξαρτήσεων.

Στο έργο του Olievenstein (1987), που υιοθετεί την βάση της Λακανικής θεωρίας για να προσεγγίσει το φαινόμενο της τοξικομανίας, η πατρική φιγούρα κατέχει μια θέση -κλειδί. Κατά τον Olievenstein (οπ.π.) οι συμβολικοί ή πραγματικοί τραυματισμοί που συμβάλλουν στη γένεση της τοξικοεξάρτησης, εντοπίζονται στο στάδιο του «καθρέπτη», γύρω από το οποίο οργανώνεται η αναζήτηση της ταυτότητας του ατόμου. Η έννοια του «ραγισμένου καθρέπτη», αναφέρεται στην αδυναμία του παιδιού να αναγνωρίσει ολοκληρωτικά τον εαυτό, εισερχόμενο στο συμβολικό και στην τάξη του λόγου. Αυτή η αδυναμία ανάγεται σε μια αδιάφορη παρουσία του πατέρα, μια αδύναμη πατρική φιγούρα, ακατάλληλη για να εκπροσωπήσει τον Νόμο παρέχοντας στο παιδί πρόσβαση στη διαδικασία συμβολοποίησης (Lacan, 1966, Λίποβατς, 1991, 1988, 1996). Όπως επισημαίνει ο Λίποβατς (1988), συμβολικά, το Όνομα του Πατέρα, λείπει από το δίκτυο των σημαινόντων, σε κάθε κοινωνία όπου επικρατεί η αυθαιρεσία, ο νόμος της ζούγκλας, η ανομία και η αναξιοπιστία.

Σε συμφωνία με τα παραπάνω, υπάρχουν αρκετές έρευνες που έχουν δείξει έναν συσχετισμό «καλής ποιότητας» σχέσεων με τον πατέρα και επιτυχούς κοινωνικής προσαρμογής του παιδιού και το αντίστροφο²⁶ (Lamb, 1976, Καλλινικάκη, 1996), αν και θα πρέπει να επισημανθεί ότι τα αποτελέσματα παρόμοιων ερευνών, χρειάζεται να αντιμετωπιστούν με επιφυλακτικότητα.

Αφ' ενός διότι το πρότυπο της απομακρυσμένης σχέσης του παιδιού με τον πατέρα, ιδίως δε ο περιορισμός του πατρικού ρόλου στην κάλυψη των υλικών αναγκών της οικογένειας, που ενδεχομένως να παρατηρείται στις οικογένειες των εξαρτημένων ατόμων, δεν είναι ιδιαίτερο χαρακτηριστικό, αλλά μάλλον ένα σύγχρονο «τυπικό» μοντέλο συμμετοχής του πατέρα στην ανατροφή του παιδιού (Lamb, 1987). Αφ' ετέρου, διότι η αποτυχία του πατέρα να γίνει φορέας του Νόμου (του Ονόματος του Πατέρα), δεν συμπίπτει πάντοτε με την φυσική απουσία του, αλλά εξαρτάται από πολλαπλές και λιγότερο ορατές διαστάσεις, όπως το κύρος που αποδίδει η μητέρα στον λόγο του πατέρα και η σχέση του ίδιου του πατέρα με τον Νόμο (Λίποβατς, 1988, 1991, 1996, Ρήγα, 1991γ).

Όπως το διατυπώνει ο Mirschenbaum (Mirschenbaum et al., 1974), «η θέση του πατέρα ως ισχυρού ηγέτη της οικογένειας, είναι ένας μύθος που τροφοδοτείται από τη μητέρα». Ερευνητικά ευρήματα που δείχνουν ότι η χρήση ναρκωτικών συνδέεται με ελλειπίες στρατηγικές γονεϊκού ελέγχου (Dishion et al., 1988, Hawkins et al., 1992), αλλά και με την έλλειψη παροχής υποστήριξης από τους γονείς (Hawkins et al., 1992, Wills et al., 1997), μας δίνουν την ευκαιρία μιας ευρύτερης τοποθέτησης του ζητήματος, στα πλαίσια της δυναμικής του οικογενειακού συστήματος του ατόμου.

²⁶ Σύμφωνα με πολλούς ερευνητές (Fort, 1954, Vaillant, 1966, Ziegler -Driscoll, 1979, Minuchin et al., 1967, Schwartzman, 1975), ο πατέρας των χρηστών τοξικών ουσιών είναι συνήθως απών, ή έχει τη θέση μιας περιφερειακής φιγούρας στην οικογένεια, ανταποκρινόμενος μόνο στις υλικές ανάγκες του παιδιού και δευτερεύων, με όρους ισχύος, απέναντι στη μητέρα. Ο Baumrind (1983), βρήκε ότι οι χρήστες τοξικών ουσιών θεωρούν τον πατέρα τους ως εχθρικό απέναντί τους (βλ. και Κρασανάκης, 1992, για μια μελέτη της τιμωρίας ως επιθετικής συμπεριφοράς των Ελλήνων πατέρων προς τα παιδιά τους), ενώ κατά άλλους ερευνητές (Andry, 1962, αναφ. από τους Μενούτη & Κρητικού, 1990), η απουσία του πατέρα οδηγεί το παιδί σε εκδικητικές -επιθετικές αντιδράσεις, οι οποίες στη συνέχεια γενικεύονται προς την οικογένεια και την κοινωνία, ευνοώντας την υιοθέτηση παραπρωματικής και αντικοινωνικής συμπεριφοράς, όπως η χρήση ναρκωτικών.

1.4.6. Οικογενειακά Συστήματα και Χρήση.

Πέρα από τη μελέτη της βιολογικής και ψυχολογικής επίδρασης που ενδέχεται να έχει στο παιδί, η χρήση ναρκωτικών από τους γονείς (κυρίως δε, τη μητέρα) κατά τη διάρκεια της προγεννητικής περιόδου (Παπαδόπουλος, 1991, Ρήγα, 1991γ), οι λειτουργίες του οικογενειακού συστήματος και οι πρώιμες επιδράσεις που ασκεί στο άτομο, έχουν θεωρηθεί ως θεμελιώδεις για τις μετέπειτα κοινωνικές εμπλοκές, επιλογές, συμπεριφορές του (Μαρκαντώνης, 1986, Wachs, 1992). Στη χώρα μας, δεν είναι παρά στις δύο τελευταίες δεκαετίες, όπου η επίδραση του οικογενειακού συστήματος συμπεριλήφθηκε στους αιτιολογικούς παράγοντες της τοξικοεξάρτησης και στα προγράμματα απεξάρτησης (Μπατσαλιάς, 1995), αν και οι θεωρητικές και ερευνητικές προσεγγίσεις του θέματος είναι πολυάριθμες (Stanton, 1976, Kaufman & Kaufman, 1979, Ziegler -Driscoll, 1979).

Οι συστημικές προσεγγίσεις απομακρύνθηκαν από την έννοια της απλής «μάθησης» ή «μίμησης», απέδωσαν έμφαση στη διερεύνηση των επικοινωνιακών συναλλαγών στο πλαίσιο της οικογένειας, της δομικής οργάνωσής της και των κανόνων που διέπουν τη λειτουργία του οικογενειακού συστήματος (Minuchin, 1974),²⁷ χαρακτηριστικά που θεωρούνται ότι σχετίζονται άμεσα με το σύμπτωμα της εξάρτησης που μπορεί να εμφανίσει ένα μέλος της οικογένειας.

Αρκετή έμφαση έχει αποδοθεί στη σχέση της τοξικομανίας με την προσπάθεια του ατόμου να εξατομικεύσει την προσωπικότητά του και με τις δυσμενείς συνθήκες που μπορεί να παρεμποδίζουν αυτήν την πορεία. Ένα οικογενειακό περιβάλλον που φορτίζει το άτομο με αίσθηση χαμηλής αυτοεκτίμησης και δεν παρέχει τις ευκαιρίες για ανάπτυξη θετικών σχέσεων με τους άλλους, χαρακτηρίζεται από χαλαρούς συναισθηματικούς δεσμούς και σύγχυση ρόλων των μελών της οικογένειας (Baer et al., 1987, McKay et al., 1991), έχει θεωρηθεί ως περιβάλλον «υψηλού κινδύνου» για την ανάπτυξη τοξικοεξάρτησης από το παιδί (Newcomb et al., 1986, Hawkins et al., 1992, Wills et al., 1994).

²⁷ Σε αρκετές έρευνες σε οικογένειες τοξικομανών, οι διαγενεακές σχέσεις βρέθηκαν διάχυτες και συχνή ήταν η διαμόρφωση δυαδικών συμμαχιών ανάμεσα στο παιδί και τον έναν από τους δυο γονείς (Kaufman & Kaufman, 1979), με σύνηθες χαρακτηριστικό την κυριαρχία της σχέσης μητέρας και παιδιού -χρήστη, αλλά και συχνή τη διαμόρφωση συμμαχιών ανάμεσα σε αδέρφια (Coleman, 1979).

Κατά πολλούς ερευνητές (Vaillant, 1975, Stanton, 1978, Goldstein, 1979, Kosten, 1983), η χρήση ενδέχεται να παρέχει στο άτομο την ψευδαίσθηση αυτονομίας και κατάκτησης μιας προσωπικής ταυτότητας, ενώ στην πραγματικότητα συντηρεί την εξάρτηση από τους γονείς: Οι εξαρτημένοι συχνά είναι παιδιά που επιθυμούν να παραμείνουν «παιδιά», αποφεύγοντας τις ευθύνες της ενήλικης ζωής (Kaufman & Kaufman, 1979).²⁸

Γενικότερα, σύμφωνα με τη συστημική οπτική, το σύμπτωμα της εξάρτησης δρα ως μηχανισμός αντίστασης στις απαραίτητες δομικές αλλαγές, που η οικογένεια αποφεύγει (Μπατσαλιάς, 1995), ή ως τρόπος να βιωθούν συναισθήματα μέσα σε μια «νεκρή» συναισθηματικά οικογένεια (Kaufman & Kaufman, 1979). Όπως αναφέρει ο Μπατσαλιάς (1995), η οικογένεια του εξαρτημένου, έχει αφήσει πολλά ζητήματα αναπάντητα και ταυτόχρονα έχει χάσει την ικανότητα να «ακούει» και να παίρνει τα μηνύματα, γι' αυτό και συνήθως αιφνιδιάζεται μπροστά στη διαπίστωση ότι ένα μέλος της είναι χρήστης.

Σύμφωνα με ορισμένους ερευνητές, αυτό που κάνει τις οικογένειες των χρηστών να μην αφήνουν το χρόνο να περάσει και να μη σέβονται την ατομικότητα των μελών τους, είναι η «καθήλωση του κύκλου ζωής της οικογένειας» (Paul, 1967, Noone & Reddig, 1976, βλ. και Μάτσα, 1994), εξαιτίας ενός παλαιού άλτου πένθους. Πράγματι, η θεματική του θανάτου, έχει επισημανθεί ως κεντρική, τόσο στην οικογένεια του τοξικομανή, όσο και στον λόγο των εξαρτημένων ατόμων (Coleman, 1979, Κονταζά της κ.α., 1992, Ρήγα, 1997α).

Η Ρήγα (1997α), εντοπίζει τη θεματική του θανάτου ως κεντρική έννοια - κλειδί στις βιογραφικές αφηγήσεις χρηστών ναρκωτικών και ερμηνεύει τον θάνατο ως «κοινωνικό θάνατο» και αποδέσμευση από τους συμβιβασμούς που αντικατοπτρίζει γι' αυτά τα άτομα η κοινωνική πραγματικότητα.

Κατά την Coleman (Coleman & Stanton, 1978, Coleman, 1979, 1980), η πλειονότητα των οικογενειών των τοξικομανών, έχει ζήσει μια τουλάχιστον τραυματική απώλεια ενός μέλους της την οποία δε μπόρεσε να πενήσει.

²⁸ Πράγματι, στην έρευνα του Vaillant (1966), το 72% του δείγματος χρηστών, ζούσαν με τη μητέρα ως τα 22 τους χρόνια, στην έρευνα των Noone & Reddig (1976), το 72.5% του δείγματος των χρηστών, ζούσαν ακόμη με τις οικογένειες τους, ενώ σε αντίστοιχη έρευνα των Stanton και Todd (1979), το 66% των ανδρών τοξικοεξαρτημένων του δείγματος, ζούσαν με τους γονείς, ή έβλεπαν τη μητέρα καθημερινά. Για τον Kosten (Kosten, 1983, Kosten & Kosten, 1991), ακόμη και ο γάμος των χρηστών ηρωίνης, είναι μια αποτυχημένη προσπάθεια εξατομίκευσης και αποχωρισμού των γονέων.

Ο Reilly (1979), υποστηρίζει ότι οι γονείς των χρηστών συχνά υποφέρουν από σημαντικές απώλειες αντικειμένων αγάπης που δεν έχουν αναπληρωθεί. Πρόκειται για μια κατάσταση που η παραδοσιακή ψυχανάλυση θεωρεί ως αιτία της μελαγχολίας (ταύτιση του Εγώ με το χαμένο αντικείμενο), με την διαφορά ότι εδώ οι γονείς αμύνονται κατά αυτού του πόνου, προβάλλοντάς τον στο παιδί: Οι Stanton εάέ Todd (1978) ερμηνεύουν την εξάρτηση του χρήστη, ως μια «ευγενή θυσιαστική στάση» (Stanton et al., 1979), που θα αποκαταστήσει τη χαμένη οικογενειακή ισορροπία, πληρώνοντας προσωπικά το αντίτιμο, υιοθετώντας τον ρόλο του μάρτυρα» (Oughourlian, 1978), του «μαύρου προβάτου» (Reilly, 1979) ή του «αποδιοπομπαίου τράγου» (Μάτσα & Μαρινοπούλου, 1991, Μάτσα, 1994) που θα αποκαθάρει την οικογένεια από τα δεινά της.

Ο εξαρτητικός κύκλος οικογένεια -χρήστης -ουσία, δεν ξεπερνιέται, παρά με θεμελιακές ανακατατάξεις του οικογενειακού συστήματος (Κατάκη, 1994), στα πλαίσια μιας «θεραπευτικής συμμαχίας» όλων των μελών της οικογένειας, με το εξαρτημένο μέλος της (Μπατσαλιάς, 1995, Μάτσα, 1994, 1995). Ο κλινικός ψυχολόγος, θα πρέπει να επιδιώξει αυτές ακριβώς τις δομικές αλλαγές, που ισοδυναμούν με απελευθέρωση του δυναμικού και των αναπτυξιακών αναγκών του κάθε μέλους του συστήματος (Νέστορος, 1993, Μπατσαλιάς, 1995).

1.4.7. Η Χρήση ως Αποτέλεσμα Κοινωνικής Μάθησης.

Η παρατήρηση ότι συχνά οι τοξικοεξαρτημένοι έχουν γονείς χρήστες (Hochman & Brill, 1973, Ziegler -Driscoll, 1979, Hawkins, 1985, Hawkins et al., 1992, βλ. και Χείλαρη, 1995), όπως και η διαπίστωση πως συχνά γίνεται χρήση μιας κοινής τοξικής ουσίας από γονείς και παιδιά (Dishion et al., 1989), οδήγησε αρκετούς ερευνητές να εστιαστούν στο θέμα της μίμησης των γονεϊκών προτύπων (Johnson,

1988, Patterson et al., 1989, Hawkins et al., 1992), ερμηνεύοντας τη χρήση ως αποτέλεσμα «κοινωνικής μάθησης».²⁹

Σύμφωνα με αυτήν την προοπτική, ακόμη και η επιτρεπτική στάση των γονέων προς τη χρήση τοξικών ουσιών, ενδέχεται να ωθεί τα παιδιά προς τη χρήση, ίσως δε, περισσότερο κι από την ίδια τη χρήση τοξικών ουσιών από τους γονείς, περνώντας τους μηνύματα για τη χρήση (Mc Dermott, 1984, αναφ. από Χείλαρη, 1995, McMuffan, 1997). Τα παιδιά παρατηρούν και αφομοιώνουν, όχι μόνον τα άμεσα πρότυπα, αλλά και τις κοινωνικές νόρμες που αφορούν τη χρήση και τα αποτελέσματά της, μαθαίνουν κάτω από ποιες κοινωνικές περιστάσεις θεωρείται η χρήση «αποδεκτή» και υιοθετούν τις αντίστοιχες συμπεριφορές, πεποιθήσεις, στάσεις, προσδοκίες από τη χρήση (Miller, 1964, Smith, 1985, Marlatt & Gordon, 1985).

Άλλες έρευνες (Kandel, 1984, Elliott et al., 1985, Mosbach & Leventhal, 1988), έδειξαν ότι η κυρίαρχη ομάδα επιρροής όσον αφορά τη συστηματική χρήση τοξικών ουσιών, είναι η ομάδα των συνομηλίκων. Η χρήση τοξικών ουσιών από τα αδέρφια (Kandel, 1984), και η ένταξη σε μια ομάδα φίλων -χρηστών (Wills et al., 1994), έχουν επισημανθεί ως ισχυροί προγνωστικοί παράγοντες για τη μύηση του ατόμου στις τοξικές ουσίες, συχνά ισχυρότεροι απ' ότι η χρήση από τους γονείς (Kandel, οπ.π., βλ. και Χείλαρη, 1995).

Οι Kaufman και Kaufman (1979a), αναφέρουν την ταύτιση του χρήστη με «σχεδόν γονεϊκές φιγούρες» μεγαλύτερων φίλων ή αδελφών. Κατά τους Stanton και Todd (1979), στους στόχους της θεραπείας του εξαρτημένου ατόμου, θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται και τα αδέρφια, ενώ κατά τον Patterson (Patterson et al., 1988), ο ελλιπής γονεϊκός έλεγχος που φάνηκε να διατηρεί συσχετισμούς με την χρήση ναρκωτικών από τα παιδιά, δεν οδηγεί άμεσα στη χρήση, αλλά ωθεί το παιδί να μπει

²⁹ Όπως υποστηρίζει η θεωρία της κοινωνικής μάθησης (Bandura, 1965, 1980, βλ. και Μάνιου - Βακάλη, 1995), κάθε ατομική συμπεριφορά, είναι αποτέλεσμα ενσωμάτωσης ιδεών ή εννοιών, ως αποτέλεσμα παρατήρησης και μίμησης κάποιου μοντέλου και όχι μέσω ενίσχυσης (βλ. και Μάνιου - Βακάλη, 1995). Έτσι, η παρατήρηση της συμπεριφοράς των γονέων -χρηστών, οδηγεί το παιδί στην υιοθέτηση αντίστοιχων στάσεων προς τη χρήση τοξικών ουσιών (Abrams & Niaura, 1987, Patterson et al., 1989).

σε «κακές παρέες»,³⁰ απ' όπου και ενδέχεται να ξεκινήσει τη χρήση.

Η Kandel (1984), υποστηρίζει πως όταν τα πρότυπα των γονέων και των συνομηλίκων αντιτίθενται, οι έφηβοι δέχονται πολύ εντονότερη την επίδραση των συνομηλίκων τους, παρά εκείνη των γονέων, όσον αφορά τη μύηση στη χρήση και τη συνέχισή της, αλλά, όπως επισημαίνει η ίδια ερευνήτρια, οι φίλιες συχνά είναι μεταβατικές και τα πρότυπα που υιοθετούνται μέσω αυτών, μπορούν να αλλάζουν, ενώ η όποια γονεϊκή επίδραση, φάνηκε να διατηρείται σταθερή.

Ο McMurran (1997), προσθέτει ότι δε μπορούμε να μιλάμε για αποκλειστική «επίδραση» των συνομηλίκων, εφόσον το άτομο εν μέρει επιλέγει τους φίλους του, με βάση τις προσωπικές του επιθυμίες και κρίσεις.

1.4.8. Οι Κοινωνιοκεντρικές Προσεγγίσεις.

Ενώ οι ατομοκεντρικές θεωρήσεις επιχειρούν να ερμηνεύσουν σύνθετα κοινωνικά φαινόμενα, μελετώντας κυρίως ενδοψυχικές ή φυσιολογικές διαδικασίες και οι οικογενειοκεντρικές προσεγγίσεις εστιάζονται στον χώρο του οικογενειακού συστήματος, οι κοινωνιοκεντρικές προσεγγίσεις, εδραιώνονται στη μελέτη των επιδράσεων του ευρύτερου κοινωνικο -πολιτισμικού πεδίου.

Η ιδέα ότι το άτομο αφομοιώνει τις κοινωνικές νόρμες και πεποιθήσεις που αφορούν τη χρήση (Miller, 1964, Smith, 1985), δεν εξηγεί πώς ο χρήστης μαθαίνει να μοιράζεται την υποκουλτούρα μιας ομάδας, οι αξίες της οποίας έρχονται σε σύγκρουση με τις κυρίαρχες κοινωνικές αξίες. Κατά πολλούς ερευνητές (Jessor & Jessor, 1980, Akers et al., 1979), η χρήση αποτελεί μέρος της διαδικασίας ένταξης σε μια ομάδα που συμερίζεται «αποκλίνουσες» ή «απορριπτέες» για το ευρύ κοινωνικό σώμα αξίες, θεωρώντας τις ως «φυσιολογικές». Μέσω της μίμησης και της

³⁰ Σημειώνουμε, εντούτοις, ότι στη βάση της θεωρίας της κοινωνικής μάθησης, το κοινωνικό δίκτυο που θα χρησιμοποιήσει το άτομο προκειμένου να καθοδηγήσει τη συμπεριφορά του σχετικά με τη χρήση ουσιών, δεν είναι κατ' ανάγκη μια «αποκλίνουσα» ομάδα αναφοράς (Jessor & Jessor, 1977). Ακόμη και ο γιατρός, ως «αντιπρόσωπος του ιατρικού κόσμου» που προμηθεύει στον ασθενή φαρμακευτικά προϊόντα τα οποία συγκαταλέγονται ανάμεσα στις τοξικές ουσίες, μπορεί κατ' αυτήν τη προοπτική ν' αποτελέσει «μοντέλο» ή άξονα αναφοράς για την συμπεριφορά του ατόμου που θα προχωρήσει στην χρήση ενσωματώνοντας τις αξίες της ομάδας του ιατρικού κόσμου (Kaplan, Martin & Robins, 1984, Kaplan et al., 1986, Raj Gupta, 1993, σσ.226-229).

καθοδήγησης της συμπεριφοράς, η χρήση υιοθετείται ως ένας τύπος κοινωνικής συμπεριφοράς, που μπορεί να ενισχύεται από την ομάδα των ομοίων και να οδηγεί (μέσω της ομαδοποίησης) στην αποξένωση από τους «συμβατικούς» κοινωνικούς στόχους και αξίες (Patterson et al., 1989).

Πράγματι, πολλοί χρήστες ναρκωτικών, μπορεί να μην επιδιώκουν την ευφορία του ναρκωτικού, η οποία δεν είναι πάντοτε δεομένη, αλλά την κοινωνικά «έγκυρη» ταυτότητα του χρήστη (Cochrane, 1984, Zaccane, 1976). Κατά πολλούς ερευνητές (Cochrane, 1984, Mc Murrain et al., 1997), ακόμη και τα κοινωνικά στερεότυπα για τον χρήστη, μπορεί να λειτουργήσουν ως αυτοεκπληρούμενες προφητείες, που ωθούν το άτομο στην υιοθέτησή τους.

Η παρατήρηση ότι οι περισσότερες σύγχρονες κοινωνίες που αντιμετωπίζουν το πρόβλημα της τοξικοεξάρτησης είναι σε υψηλό βαθμό εκβιομηχανισμένες και ότι τα υψηλά επίπεδα άγχους συνδέονται με την κλιμάκωση της χρήσης (Kaplan et al., 1986, Wills et al., 1997), οδήγησε ορισμένους θεωρητικούς στο συμπέρασμα ότι τα αίτια του προβλήματος θα πρέπει να αναζητηθούν σε ευρύτερη κλίμακα, στις πολιτισμικές αξίες του δυτικού βιομηχανικού κόσμου³¹ και να τοποθετήσουν τη χρήση ως προσπάθεια άμυνας στα προβλήματα που αυτή η κοινωνική πραγματικότητα θέτει ενώπιον του ατόμου, ή διαφυγής από τα συναισθηματικά προβλήματα που του δημιουργεί (Lynn, 1971, Φίλιας, 1982, Peele, 1985, Mc Murrain et al., 1997). Κατά άλλους (Raj Gupta, 1993), η χρήση δεν θα πρέπει να μελετάται χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η κοινωνική θέση των χρηστών και η κοινωνική ισχύς που διαθέτουν ή στερούνται: η παράνομη διακίνηση τοξικών ουσιών σε ιδιαίτερα υψηλές τιμές, ενδέχεται να οδηγεί τους χρήστες των χαμηλότερων κοινωνικο-οικονομικών στρωμάτων, στην υιοθέτηση παραβατικών συμπεριφορών για την εξασφάλιση των ουσιών. Έτσι, αυτή η κατηγορία χρηστών, έχει πολύ περισσότερες

³¹ Για παράδειγμα, η έμφαση που προσδίδεται στις «δυτικού τύπου» κοινωνίες, στην προσωπική ανάδειξη του ατόμου σε τομείς όπως η εκπαίδευση, το επάγγελμα, η οικονομία, ενδέχεται να αυξάνει το άγχος που προκαλείται από τους κοινωνικούς ρόλους τους οποίους καλείται ν' αναλάβει το άτομο. Η χρήση των τοξικών ουσιών μπορεί να θεωρηθεί ως ένα μέσο μείωσης του άγχους και της κοινωνικής πίεσης αυτού του είδους (Mc Awliffe et al., 1984).

Κατά άλλους ερευνητές, οι συνεχείς και γρήγορες μεταβολές του κοινωνικού σώματος και η ανισορροπία που αυτές προκαλούν, οδηγούν στην απώλεια ή τη σύγχυση των κοινωνικών νορμών («ανομία») και την κατάρρευση της συνοχής των κοινωνικών ομάδων και της ατομικής αίσθησης του δεσμού με την ομάδα συμμετοχής. Η απομόνωση του ατόμου, σε συνδυασμό με την απώλεια της αίσθησης «νοήματος» στη ζωή, εντείνει τις καθημερινές ανησυχίες και κινητοποιεί συγκινησιακές αντιδράσεις όπως ο θυμός ή η κατάθλιψη.

πιθανότητες σύλληψης, καταδίκης, φυλάκισης και περιθωριοποίησης, απ' ότι οι χρήστες της μέσης ή ανώτερης κοινωνικο-οικονομικής τάξης.³²

Τέλος, άλλοι κοινωνικοί αναλυτές, θεώρησαν τη νομική απαγόρευση των ψυχεδελικών ουσιών και τη διοχέτευση κατασταλτικών όπως η ηρωίνη, στην παράνομη αγορά, ως προσπάθεια της εκάστοτε εξουσίας να καταστρατηγήσει τα ειρηνιστικά και επαναστατικά κινήματα των δεκαετιών του '60 και '70 που συνδέθηκαν ιδεολογικά με τη χρήση των ψυχοδρωτικών³³ (Τερζάκης, 1988).

Ο Μάνος (1993), επισημαίνει ως επιπρόσθετο κοινωνικό αίτιο της υιοθέτησης παραβατικής ή αποκλίνουσας συμπεριφοράς, όπως η χρήση ναρκωτικών, την τάση αναζήτησης αποδιοπομπαίων τράγων από το κοινωνικό σώμα και θεωρεί ότι υπάρχει μια συστηματική εκμετάλλευση των νέων που εκδηλώνουν εν γένει παραβατική συμπεριφορά, από το εμπόριο, την τηλεόραση, τη λογοτεχνία και τον κινηματογράφο. Με την παρουσίαση των «κατορθωμάτων» αυτών των αποδιοπομπαίων τράγων, αφ' ενός βρίσκονται πολλοί μιμητές τους, που έλκονται από τον ριψοκίνδυνο χαρακτήρα των δράσεών τους και αφ' ετέρου «ικανοποιούνται παρόμοια ένστικτα πολλών άλλων μελών της κοινωνίας, που με την εκτόνωση που υφίστανται, δεν εκτίθενται πέφτοντας σε παρόμοια παραπτώματα» (Μάνος, οπ.π., σ. 237). Κατά τον Γρίβα (1982, 1983, 1990), ο χρήστης ναρκωτικών είναι ο κατεξοχόν σύγχρονος «αποδιοπομπαίος τράγος», μια μειονεκτούσα κοινωνική ομάδα, στην οποία η εξουσία προβάλλει την απειλή και καθησυχάζει την πλειοψηφία για την πρόνοια και την αποτελεσματικότητά της, υιοθετώντας μια «σωτηριακή στάση» (Γρίβας, 1990, σ. 23).

Οι προσεγγίσεις αυτού του τύπου, αν και απενοχοποιούν αρκετά την αναπαράσταση του χρήστη, όμως εμπεριέχουν τον κίνδυνο να ευνοηθούν μοιρολατρικές και εξίσου «εξαρτητικές» στάσεις απέναντι στο φαινόμενο της

³² Πρόκειται για μια υπόθεση που υποστηρίζεται από τα ευρήματα μελέτης του 1989 που διεξήχθη στην πολιτεία της Florida (αν και τα δεδομένα αναφέρονται αποκλειστικά στην περίπτωση της Βόρειας Αμερικής): 254 νέοι χρήστες crack είχαν διαπράξει κατά τη διάρκεια του προηγούμενου έτους της μελέτης (1988), 880 παραβάσεις ο καθένας (223.000 παραβάσεις συνολικά), προκειμένου να συντηρήσουν την κατάσταση της εξάρτησής τους. Όλοι τους ανήκαν στην χαμηλότερη κοινωνικο-οικονομική τάξη (Raj Gupta, 1993, σ. 227).

³³ «Η σύγχυση που προκάλεσε στη νεολαία και στους κάθε είδους αντικομμφορμιστές η τεχνική εξομοίωση από την πλευρά της νομοθεσίας, των ψυχεδελικών ουσιών με τα κατασταλτικά ναρκωτικά, έπαξε καθοριστικό ρόλο», αναφέρει ο Τερζάκης στην εισαγωγή της Εγκυκλοπαίδειας των Ψυχεδελικών, «για την τελική έκβαση του σχεδίου, στο βαθμό που, καταστρατηγώντας μια διάκριση κι ένα κριτήριο, τους οδήγησε στην αποδοχή της χρήσης των δεύτερων» (Τερζάκης, 1988).

εξάρτησης (μια εικόνα του χρήστη ως «αβοήθητου» και «θύματος της κοινωνίας»). Εάν, μάλιστα, ληφθούν υπόψη οι πολυσύνθετοι μηχανισμοί συγκρότησης της σκέψης και της συμπεριφοράς, όπως διαφωτίζονται μέσα από τον λόγο των ατόμων (Chomsky, 1957, Vygotsky, 1962, Bruner, 1975, Ρήγα, 1991, 1996, 1997α), γίνεται αντιληπτό, ότι η κοινωνική ένταξη του ατόμου μεμονωμένη, δεν αρκεί για να ερμηνεύσει τα εσωτερικά κίνητρα της οντότητας που ονομάζεται εαυτός.

1.4.9. Η Γνωστική Προοπτική της Τοξικοεξάρτησης.

Η γνωστική προοπτική της εξάρτησης έχει τις ρίζες τις στην «Θεωρία των Προσδοκιών» (Expectancy Theory) του Tolman (1932), σύμφωνα με την οποία, τα άτομα μαθαίνουν για τις ουσίες από πολύ πρώιμη ηλικία, μέσω της παιδείας και της κοινωνικοποίησής τους και διαμορφώνουν πεποιθήσεις για τα (εκλαμβανόμενα) αποτελέσματα των ναρκωτικών, που συνιστούν προσδοκίες του τύπου «εάν (κάνω χρήση)», «τότε...(αποτέλεσμα)». Έτσι, η μύηση των ατόμων στα ναρκωτικά, ερμηνεύεται ως αποτέλεσμα των θετικών προδιαμορφωμένων αντιλήψεών τους για τη χρήση (βλ. και Marlatt & Gordon, 1985, Mc Murtan, 1997, Beck et al., 1993).³⁴

Στην βάση της θεωρίας, βρίσκουμε την άποψη ότι η συμπεριφορά και η δράση του ατόμου, είναι προβλέψιμη έκφραση των εσωτερικών διαδικασιών και λειτουργιών που λαμβάνουν χώρα στο νου, στη βάση των προδιαμορφωμένων πεποιθήσεων, κρίσεων, ιδεών του ατόμου. Κατά τον Beck (Beck et al., 1993), ακόμη και οι τρέχουσες ερμηνείες που αποδίδουν οι χρήστες στις καταστάσεις που βιώνουν και που επιδρούν στα συναισθήματα –κίνητρα και δράσεις τους, έχουν διαμορφωθεί από τις προϋπάρχουσες πεποιθήσεις τους, οι οποίες ενεργοποιούνται κάτω από συγκεκριμένες περιστάσεις. Για παράδειγμα, η πεποίθηση «η κοκαΐνη με κάνει πιο κοινωνικό», μπορεί να ενεργοποιηθεί σε μια συγκεκριμένη κοινωνική περίσταση και να δημιουργήσει στο άτομο την επιθυμία της χρήσης.

³⁴ Για την περίπτωση του αλκοόλ, η διαχρονική μελέτη του Christiansen (Christiansen et al., 1982), έχει ήδη δείξει ότι οι θετικές προσδοκίες από την χρήση αλκοόλ, προϋπήρχαν της χρήσης.

Οι πεποιθήσεις θεωρούνται επίσης διαμορφωτικές για τις αντιδράσεις των ατόμων ακόμη και απέναντι στις φυσικές τους αισθήσεις (Beck et al., 1985), όπως, για παράδειγμα, η πεποίθηση του ατόμου για το κατά πόσο μπορεί ή όχι να αντιμετωπίσει το άγχος ή τη φυσική επιθυμία του για χρήση, έχει άμεση σχέση με το εάν το άτομο θα ενδώσει ή όχι στη χρήση («δεν αντέχω χωρίς κοκαΐνη»).

Η θεωρία διαχωρίζει τις σταθερές («πυρηνικές») πεποιθήσεις ή «σχήματα», που ξεκινούν από τις γενικές συνθήκες μέσα στις οποίες βιώνει το άτομο, από τις προσωρινές ιδέες-τάσεις, που κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες ευνοούν τη χρήση. Ο εξαρτημένος, θεωρείται ότι οδηγείται από τα γνωστικά του σχήματα, δηλαδή, οι αναπαραστάσεις του παράγονται από τις εσωτερικές γνωστικές δομές που περιέχουν την «φόρμα», τον κώδικα τον οποίο θα εφαρμόσει ανά περίπτωση (Beck, 1976, Beck et al., 1993, Μάνιου -Βακάλη, 1974, 1995, Μαριδάκη -Κασσωτάκη, 1997, Κωσταρίδου -Ευκλείδη, 1999). Συχνά μπορεί να υπάρχουν αντιφατικές πεποιθήσεις από τις οποίες, κατά τον Beck (ο.π.), θα ενεργοποιηθούν διαφορετικές κάθε φορά, ανάλογα με το πλαίσιο, την σχετική ισχύ της πεποίθησης, αλλά και τη διαθεσιμότητα του ναρκωτικού στη δεδομένη στιγμή.

Οι περιστάσεις που θα ενεργοποιήσουν πεποιθήσεις ευνοϊκές για τη χρήση, θεωρούνται ως προβλέψιμες (Mooney, 1989), κάτι αντίστοιχο με αυτό που οι Marlatt και Gordon (1985) ονόμασαν παράγοντες «υψηλού κινδύνου για τη χρήση», αλλά η ενεργοποίηση είναι κάτι που γίνεται τόσο άμεσα, ώστε να δίνει την εντύπωση «εξαρτημένου αντανακλαστικού» (O'Brien, 1992). Γι' αυτό και το άτομο δεν έχει τα περιθώρια να επεξεργαστεί το «σχήμα», αλλά εστιάζεται αποκλειστικά στις στρατηγικές επίτευξης του στόχου (χρήση). Παράλληλα, «μπλοκάρονται» όλες οι ιδέες που είναι αντίθετες -ασύμβατες προς την κυρίαρχη ενεργοποιημένη πληροφορία (π.χ., πληροφορίες για τις αρνητικές συνέπειες της χρήσης).

Επιπλέον, η μελέτη των εσωτερικών νοητικών διαδικασιών που σχετίζονται με τη χρήση, εστιάζεται ιδιαίτερα στους τρόπους με τους οποίους τα ερεθίσματα του περιβάλλοντος εντάσσονται στο όλο γνωστικό σύστημα του ατόμου, ως εσωτερική, νοητική αναπαράσταση της πραγματικότητας (Τομαράς, 1994, Μπατσαλιάς, 1995).

Στη βάση αυτού του προτύπου, υπάρχει αρκετό έδαφος, τόσο για θεραπεία, όσο και για πρόληψη των εξαρτήσεων. Η εκτίμηση των προσδοκιών από τη χρήση, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέσο διάγνωσης του κατά πόσο ένα άτομο εμφανίζει επιρρέπεια στη χρήση (Mc Mullan, 1997). Στόχος της θεραπείας της εξάρτησης, θα

πρέπει να είναι η μείωση των ακραίων συναισθηματικών αντιδράσεων και των αυτοκαταστροφικών τάσεων του ατόμου, μέσω της τροποποίησης των δυσλειτουργικών ή λανθασμένων πεποιθήσεων που βρίσκονται κάτω από αυτές (Beck, 1976, Beck et al., 1993).

Όπως επισημαίνει ο Τομαράς (1994), σ' αυτήν την προσπάθεια, μια από τις βασικές στρατηγικές, αποτελεί η τεχνική της αναπλαισίωσης, της μεταβολής του γνωστικού πλαισίου ή «χάρτη της πραγματικότητας» που διατηρούν στο νου τα άτομα ως οδηγό των συναισθημάτων, των ιδεών και της συμπεριφοράς τους. Ο ρόλος του θεραπευτή, είναι να βοηθήσει στο να εκτυλιχθούν αυτές οι πληροφορίες και ολόκληρα τα γνωστικά τους πλαίσια, να τους εφαρμοστεί μια λογική επεξεργασία, αλλά και να ενεργοποιηθούν αντίθετες πληροφορίες (πληροφορίες κατά της χρήσης), επιστρατεύοντας τόσο τη λογική, όσο και τη φαντασία (Childress et al., 1990, Beck et al., 1993).

1.4.10. Οι Πειραματιστές Ερευνητές.

«Το να βλέπουμε τους εαυτούς μας όπως μας βλέπουν οι άλλοι, είναι ένα πολύ ευεργετικό χάρισμα. Σχεδόν εξίσου σημαντική είναι η ικανότητα να βλέπουμε τους άλλους όπως βλέπουν τους εαυτούς τους. Αλλά τι συμβαίνει αν οι άλλοι ανήκουν σε διαφορετικό είδος και κατοικούν ένα ριζοσπαστικά ξένο σύμπαν; Για παράδειγμα, πώς μπορούν οι υγιείς να ξέρουν πως είναι πραγματικά το να είσαι τρελός; Ή, εάν δεν ξαναγεννιόμασταν, ως οραματιστές ή μέντιουμ ή ιδιοφυείς μουσικοί, πώς θα μπορούσαμε ποτέ να επισκεφθούμε τους κόσμους που ήταν οικείοι για τον Blake, τον Swedenborg, τον Johann Sebastian Bach;» (Huxley, 1954, σ.14).

Στο ερώτημα του Huxley, απάντησαν οι ερευνητές εκείνοι που προχώρησαν οι ίδιοι σε χρήση, προκειμένου να μελετήσουν με αμεσότερο τρόπο τις επιδράσεις του ναρκωτικού. Το να πειραματίζεται κάποιος στον εαυτό του με μια τοξική ουσία, ή να τη χρησιμοποιεί ως μέσο θεραπευτικής αγωγής, αποτελεί αμφιλεγόμενη,

εντούτοις εφαρμοσμένη, πρακτική. Γνωστός ως προάγγελος του μοντέλου υπήρξε ο Moreau de Tours (1845), που χρησιμοποίησε χασίς για να μελετήσει την ψύχωση.³⁵

Αν και ο Freud είναι ελάχιστα γνωστός για την ψυχοφαρμακολογική του εργασία, εντούτοις, κατά πολλούς (Byck, 1989) θα μπορούσε να θεωρηθεί και ως «ιδρυτής της ψυχοφαρμακολογίας». Γύρω στα 1884, ο Freud αναζητούσε μια αποτελεσματική θεραπεία για την κατάθλιψη και την ψύχωση. Εκείνη την εποχή, ξεκινά τις πειραματικές του έρευνες γύρω από τις επιδράσεις της κοκαΐνης, κάνοντας αρχικά ο ίδιος χρήση της ουσίας και καταγράφοντας τις εμπειρίες του, για να ταξινομήσει τελικά την κοκαΐνη ανάμεσα στα διεγερτικά του κεντρικού νευρικού συστήματος και να την προτείνει ως αντικαταθλιπτικό (Freud, 1884). Παρόλο που οι εν λόγω έρευνες κατέληξαν σε συσκότιση του όλου ζητήματος εξαιτίας των επικρίσεων που δέχτηκε ο Freud γι' αυτήν του την εργασία, η μεθοδολογία που χρησιμοποίησε, είναι αξιοσημείωτη.³⁶

Αν οι πειραματισμοί του Freud με την κοκαΐνη είναι ελάχιστα γνωστοί, ο A. Hoffmann (1943 /1970, 1978), υπήρξε ένας από τους διασημότερους ερευνητές που κατέγραψαν τις προσωπικές τους εμπειρίες από την χρήση.³⁷ Οι αναφορές του μιλούν για «δονούμενες αισθήσεις», για μια «απολύτως άλλη πραγματικότητα», έντονα χρώματα, μεταπτώσεις από την ευφορία στην κατάθλιψη και για εντυπωσιακές εικόνες («θυσιαστικές φωτιές», «ψευδαισθησιακές φιγούρες» κ.λ.π.), που διατηρούνταν πλήρως στη μνήμη μετά την επίδραση (Hoffmann, 1978).

³⁵ Μια από τις «ιδιόρρυθμες ιδιότητες» της κάνναβης, σχολιάζει ο Holmstedt (1967), «είναι ότι κρατά ανέπαφη τη συνείδηση και τα πιο βαθιά συναισθήματα του χρήστη. Αυτό το χαρακτηριστικό του επιτρέπει να αναλύει όλες τις εντυπώσεις και να έχει κατά κάποιον τρόπο συνείδηση της αποδιοργάνωσης όλων των διανοητικών λειτουργιών του...». Ο De Tours, θέλοντας να συμπληρώσει την αυτοπαρατήρηση στην οποία προχώρησε μέσω της χρήσης LSD, «ανέθεσε στους ανθρώπους που βρίσκονταν γύρω του να σημειώσουν λεπτομερώς τις ενέργειες και τις κινήσεις του, τα λόγια και τις εκφράσεις του προσώπου του...» και προέτρεψε τους μαθητές του να προχωρήσουν και οι ίδιοι σε αντίστοιχα πειράματα με το χασίς... Έγιναν οι συγκρίσεις (των παρατηρήσεών τους) και έδειξαν την τέλεια συμφωνία τους» (Holmstedt, 1967).

³⁶ «Αναγκάστηκα να ενεργήσω με αυτόν τον τρόπο», έγραφε τότε (1884) ο Freud, «για λόγους έξω από την θέληση μου και γιατί κανένα άτομο από αυτά που είχα στη διάθεση μου δεν είχε αντιδράσει τόσο τακτικές στην κοκαΐνη.» Ο Freud επιλέγει ένα υποκείμενο δοκιμασμένο στην παρατήρηση, ανεξάρτητα αν πρόκειται για τον ίδιο, γεγονός που, κατά τον Byck (1989, σ. 28) είναι ενδεικτικό της επιστημονικής του οξυδέρκειας.

³⁷ «Αποφάσισα να κάνω μερικά πειράματα στον ίδιο μου τον εαυτό με την εν λόγω ουσία (Διαθλαμίδη του d - Λυσεργικού οξέως - LSD)», αναφέρει ο Hoffmann και στη συνέχεια παραθέτει τις λεπτομερείς σημειώσεις του εργαστηριακού σημειωματαρίου του καθώς και τις σημειώσεις συνεργατών του ψυχιάτρων από αντίστοιχες εμπειρίες (Hoffmann, σ.π.).

Την ίδια ερευνητική παράδοση υιοθέτησε και ο Gordon Alles, δοκιμάζοντας τα παρασκευάσματα της οικογένειας των αμφεταμινών: «Έκανα υποκειμενικές παρατηρήσεις πάνω στα αποτελέσματα της αγρύπνιας και τις αϋπνίας και στηρίχτηκα κυρίως σε αυτές για να εκτιμήσω τη δραστηριότητα του κεντρικού νευρικού συστήματος», αναφέρει ο ίδιος για τις έρευνές του (Alles, 1935).

Με μια λιγότερο άμεση προσέγγιση, οι Masters και Houston (1966), μελετώντας αναφορές από συνεντεύξεις ατόμων που είχαν κάνει χρήση LSD, συμπεραίνουν ότι η χρήση μπορεί να διανοίξει νέες διαστάσεις συνειδητότητας, αυτογνωσίας και δημιουργικότητας, να ενεργοποιήσει υπολανθάνουσες καλλιτεχνικές ικανότητες, να αποδώσει έναν φιλοσοφικό αναπροσανατολισμό των ατόμων, καθώς και μια συναισθηματική και αισθητηριακή εξοικείωσή τους με τον κόσμο. Αντίστοιχη έρευνα του Hartmann (1974) με τριάντα διάσημους ζωγράφους που εργάστηκαν υπό την επίρροια LSD, οδήγησε στο συμπέρασμα ότι το LSD προσφέρει πρόσβαση στις βαθύτερες νοητικές δομές, που ενεργοποιούνται και ανέρχονται στο συνειδητό με την επίρροια της ουσίας.

Στον ελληνικό χώρο, η γνωστότερη πειραματική εργασία με χρήση ψυχοτρόπων φαρμάκων ως ψυχοθεραπευτικών μέσων, είναι εκείνη του Καυκαλίδη που άρχισε τις νευροφυσιολογικές του έρευνες χρησιμοποιώντας το LSD σε απειροελάχιστες δόσεις, ως βοηθητικό ψυχοθεραπευτικό μέσο, επειδή «αυτό το ψυχοδηλωτικό φάρμακο, αυξάνει τις διαστάσεις του χώρου του συνειδητού της καθημερινής ζωής», όπως και την ικανότητα αυτοπαρατήρησης, αυτοενδοσκόπησης και αυτοκριτικής, έως την «Αυτοψυχογνωσία» (Καυκαλίδης, 1987).

Με τη χρήση της συγκεκριμένης ουσίας, ο Καυκαλίδης πίστευε ότι θα διευκολύνονταν η συγκινησιακή αναβίωση των ψυχοτραυματικών εμπειριών των ασθενών του και θα εξουδετερώνονταν οι αντιστάσεις τους, ως αίτιο των οποίων έθετε την επανενεργοποίηση του παλιού, εμβρυϊκού φόβου της εξώθησης από την μήτρα, της «ενδομήτριας απόρριψης».

Παρεμφερής προσέγγιση υιοθετήθηκε και από τον Οικονομόπουλο (1980, 1994), γνωστό για τη δημόσια υπεράσπιση της χρήσης χασίς, ουσία την οποία διαχωρίζει πλήρως από τα σκληρά, «άχρηστα και επικίνδυνα» ναρκωτικά. Κατά τον Οικονομόπουλο, η χρήση της κάνναβης μπορεί, για ορισμένους τουλάχιστον ανθρώπους, να έχει δημιουργικές συνέπειες, όπως «το λύσιμο ορισμένων ψυχικών κόμπων, οι οποίοι όταν φύγουν διευκολύνουν την επαφή, την επικοινωνία και ο

άνθρωπος κατακτά μια διαφορετική αισθαντικότητα». Για τον ίδιο, η νομική απαγόρευση των μαλακών ναρκωτικών όπως η κάνναβη είναι «εξουσιαστικός έλεγχος των Συνειδήσεων που συντελείται με την απαγόρευση της αυτοδιάθεσης του ψυχισμού (...), γεννήτορας κάθε αρρώστιας, θανάτου, εγκληματικότητας και κέρδους (...)» (Οικονομόπουλος, 1994).

Η ιδέα πως κάποιες ψυχοδηλωτικές τοξικές ουσίες, θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν με θετικά αποτελέσματα για το άτομο, ως μέσο απελευθέρωσης του, βρήκε ένα θεωρητικό υπόβαθρο στις προσέγγισης της αντιψυχιατρικής (Laing & Cooper, 1964). Ο Laing αμφισβήτησε την έννοια της φυσιολογικότητας, υποστηρίζοντας ότι η φαντασίωση και η παραίσθηση, δεν παύει να είναι μια βαθιά μεστή νοήματος και λειτουργική εμπειρία του εαυτού, που δεν πρέπει να ταυτίζεται με την «ασθένεια» ή τη «μη-φυσιολογικότητα».³⁸

Προχωρώντας περισσότερο, ο Cooper (1967) πρεσβεύει πως εκείνο που ονομάζουμε «συνείδηση», είναι συνήθως μια «ψευδής συνείδηση» που επιβλήθηκε στο άτομο από μια κοινωνική μορφή «πλύσης εγκεφάλου» (Laing & Cooper, 1964), προκειμένου να εξασφαλιστεί η προσαρμογή του στο «κατεστημένο».³⁹ Ουσίες όπως το LSD, η μεσκαλίνη, η ψιλοκυβίνη, το S81, τις οποίες ο Cooper ονομάζει «αντιναρκωτικά» (Cooper, 1974 /1977, σ. 53), μπορούν κατά τον ίδιο όταν είναι χημικά καθαρές, ν' αποτελέσουν μέσο θεραπείας, με τελικό στόχο, την επιτέλεση μιας προσωπικής επανάστασης που ισοδυναμεί με μάχη κατά της «σκοτεινής μάζας υποβολών» που έχει δεχτεί το άτομο από την κοινωνία του και μέσω των οποίων αντιλαμβάνεται τον εαυτό του (Cooper, 1974 /1977, σ. 51).

Η χρήση αυτών των ουσιών, των οποίων η εμπειρία απέχει, όπως αναφέρει ο Cooper, «έτη φωτός από την ψυχαναλυτική εμπειρία» (Cooper, 1974 /1977, σ. 59), πρέπει να γίνεται με προσοχή και με καθοδήγηση από οδηγό και συμμετέχοντα στην

³⁸ Κατά τον Laing (1967), αυτό που αποκαλούμε «φυσιολογικό» είναι ένα προϊόν απόθησης, άρνησης, διχασμού, προβολής, ενδοβολής και άλλων μορφών καταστροφικών ενεργειών που λειτουργούν στην εμπειρία. Κάτι τέτοιο είναι ριζικά ξένο προς τη δομή της ύπαρξης (...)» Η κοινωνία αποδίδοντας τρομακτική αξία στο «φυσιολογικό», εκπαιδεύει τα παιδιά ώστε να χάνουν τον εαυτό του και να γίνονται παράλογα (Laing, 1967).

³⁹ Έτσι, οι «καλοί» και οι «υγιείς», εκείνοι που αυτοχαρακτηρίζονται έτσι αποκλείοντας τους άλλους από την ομάδα, ως «κακούς» ή «τρελούς», διατηρώντας μια ασφαλή και άνετη ισορροπία, ενώ οι «επιλεγμένοι σαν αποδιοπομπαίοι τράγοι, βοηθούν πολλές φορές τη διαδικασία αυτή, κρίνοντας πώς το μόνο μέσο για να θεωρηθούν απαραίτητοι στους άλλους, ή για να καθοριστεί κάπως η ταυτότητά τους, είναι να υιοθετήσουν τον κοινωνικό ρόλο του τρελού (Cooper, 1967).

εμπειρία, άτομο πεπειραμένο στη χρήση και κατά προτίμηση όχι επαγγελματία γιατρό, γιατί αυτός δεν θα μπορούσε να συμμετέχει πλήρως εξαιτίας της ειδικότητάς του. Εξάλλου, ούτε όλοι οι χώροι, ούτε όλες οι φάσεις της ζωής του ατόμου ενδείκνυται για ένα τέτοιο εκστατικό ταξίδι. Στον Cohen (1967), υπάρχουν αρκετές αναφορές «άσχημων ταξιδιών» με παραισθησιογόνα, η χρήση των οποίων έγινε χωρίς καθοδήγηση.⁴⁰

Ο κατάλληλος τόπος για ένα τέτοιο «ψυχοπρόγραμμα» (Hoffmann, 1978), κατά τον Cooper (οπ.π.), θα πρέπει να είναι απαραίτητα ζεστός ώστε τα άτομα να μπορούν να βιώσουν το σώμα τους γυμνό και μάλιστα άλλος από ένα ιατρικό περιβάλλον. Ο «θεραπευόμενος» θα πρέπει να είναι έτοιμος για την επακόλουθη αλλαγή, ενώ, αντίθετα, πρέπει να αποφεύγεται μια τέτοια θεραπεία κατά τις ιδιαίτερα παραγμένες περιόδους της ζωής του.

Άλλοι ερευνητές (Grof, 1973, Grof & Halifax, 1978), υποστήριξαν ότι ουσίες όπως το LSD και η μαριχουάνα, μπορούν να φέρουν το άτομο σε επαφή με τους υποσυνείδητους φόβους του και να βοηθήσει στην προσπάθεια να ξεπεραστούν, δίνοντας μια βάση για την αυτοβελτίωσή του. Ειδικότερα, οι Grof και Halifax (1978), χορήγησαν μαριχουάνα και LSD σε άτομα που επρόκειτο να επεξεργαστούν επώδυνες εμπειρίες (π.χ., ένας επικείμενος θάνατος) με σκοπό να συμφιλιωθούν με αυτές, χωρίς να αρνηθούν το γεγονός.

Αυτές οι απόψεις, οι οποίες στην πορεία συχνά αναιρέθηκαν από τους πρώτους υποστηρικτές τους, βρήκαν σταθερή απήχηση τη στην κουλτούρα υποομάδων νέων των δεκαετιών του '80 και του '90 που συσχετίζει τη χρήση με την επανάσταση και την αυτοβελτίωση: «Μερικά ναρκωτικά... επιτρέπουν στο άτομο να δει για πρώτη φορά τον κόσμο ελεύθερα... να ξεμασκαρέψει την ανισότητα της κοινωνίας και την παράλογη φάρσα που του παίζει...», διαβάζουμε στον «Τσελεμεντέ του Αναρχικού» (Powell, 1971), πριν την παράθεση «συνταγών» για την κατασκευή ναρκωτικών ουσιών.

⁴⁰ Κατά τον Hoffmann (1978), αυτός είναι ο λόγος για τον οποίον το LSD έχει ονομαστεί και «ναρκωτικό της παράνοιας», ή «σατανική εφεύρεση» («insanity drug», «satanic invention»).

1.5. ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ.

1.5.1. Η Προοπτική της «Ταυτότητας»: Ένα «Στρατηγικό Σημείο» για τη Διερεύνηση των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων της Χρήσης.

Μέχρι στιγμής, έχει παρουσιαστεί μια γενική προοπτική του φαινομένου της χρήσης ναρκωτικών και αναγνωριστεί ο χώρος που διαμορφώνουν οι θεωρίες που αναπτύχθηκαν γύρω από αυτό και τα ερευνητικά δεδομένα που αποδίδουν τη μορφή και την έκταση του φαινομένου στην Ευρώπη και στη χώρα μας. Τα δεδομένα αυτά, παρουσιάζουν το πρόβλημα οξύ και καινοφανές σε ορισμένες του όψεις, όπως η χρήση συνθετικών ναρκωτικών τύπου ecstasy, που έχει γνωρίσει ιδιαίτερη διάδοση κατά την τελευταία δεκαετία (OFDT, 1997b).

Επιπλέον, μερικές από τις θεωρίες που έχουν αναπτυχθεί σχετικά με τη χρήση ναρκωτικών, επιχειρούν να προσεγγίσουν το φαινόμενο με όρους ενδοψυχικών διαδικασιών, ενώ άλλες υπερβαίνουν το επίπεδο του ατόμου μελετώντας ως καθοριστικούς, τους κοινωνικούς παράγοντες. Ωστόσο, όπως επισημαίνει η CFES (1998, σ. 11), το πρόβλημα των ναρκωτικών, θα έπρεπε να τοποθετηθεί συνθετικά, συνεξετάζοντας τόσο την ψυχοσυναισθηματική οργάνωση και την προσωπική ιστορία του χρήστη, όσο και την κοινωνική διάσταση του ζητήματος, προκειμένου να γίνει κατανοητό το νόημα και το σχέδιο δράσης που ο ίδιος ο χρήστης τοποθετεί στη ζωή του.

Από την άλλη πλευρά, ενώ κάποιες προσεγγίσεις εστιάζονται στο φαινόμενο με όρους αντικειμενικότητας και αποστασιοποίησης του ερευνητή, άλλες καταφεύγουν στην ίδια την εμπειρία των τοξικών ουσιών, είτε για την κατανόηση του υποκειμενικού βιώματος της χρήσης, είτε, ακόμη και για θεραπευτικούς σκοπούς.

Σ' αυτή τη βάση, αναζητήθηκε μια θεωρητική -μεθοδολογική προσέγγιση, που, αφ' ενός θα υπερέβαινε τη μεθοδολογική διχοτομία μεταξύ εσωτερικού (ατόμου /συνείδησης) και εξωτερικού (κοινωνικού περιβάλλοντος)⁴¹ και αφ' ετέρου, δεν θα

⁴¹ Αναφερόμαστε στην ανάγκη να υπερβούμε το επίπεδο της απλής συνένωσης στοιχείων από ατομοκεντρικές και κοινωνιοκεντρικές προσεγγίσεις, μέσα από μια τεκμηριωμένη ενοποιητική προοπτική, με πρακτικό αντίκρουσμα στον ερευνητικό τομέα

επέβαλλε τις ερμηνείες του ερευνητή στο αντικείμενο της έρευνας, αλλ' αντίθετα, θα οδηγούσε τον ερευνητή στο ίδιο το αντικείμενο, το νόημα της χρήσης για τα ίδια τα άτομα, είτε ως βιωμένης τους δραστηριότητας (χρήστες), είτε ως δράση που έχουν αποφύγει (μη χρήστες).

Αυτή η προοπτική, εντοπίστηκε στην Εγω-Οικολογική θεωρία της ψυχοκοινωνικής ταυτότητας (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996). Τα πλεονεκτήματα που προσφέρει στην έρευνα η Εγω -Οικολογική προσέγγιση θα παρατεθούν εκτενέστερα, αφού πρώτα οριοθετηθεί, όσο πιο συνοπτικά είναι δυνατόν, η έννοια «ταυτότητα». Επιπλέον, η σύντομη αναδρομή στις θεωρίες της ταυτότητας, που ακολουθεί, αποσκοπεί στον διαχωρισμό της Εγω -Οικολογικής προοπτικής, από τις πολλαπλές αναφορές άλλων θεωριών στην «ταυτότητα», μέσω της κατάδειξης των βασικών ομοιοτήτων και διαφορών της.

1.5.2. Προέλευση και Έννοια του Όρου «Ταυτότητα».

Η λέξη «ταυτότητα», παράγωγο του «εαυτός» (ο αυτός, το αυτό, ο εαυτός) (Δορμπαράκης, 1987), παραπέμπει σε έννοιες που αναπτύχθηκαν κάτω από πολλαπλές οπτικές γωνίες, από τις πρώιμες αναζητήσεις των Προσωκρατικών φιλοσόφων, μέχρι και σήμερα (Βουδούρης, 1974, 1984, Μουτσόπουλος, 1984, Ρήγα, 1991, 1996, 1997α, Παπαδόπουλος, 1994, Λεονταρή, 1996).⁴²

Από την εποχή της Αναγέννησης μέχρι και τον 18^ο αιώνα, η γνωσεολογία της ευρωπαϊκής φιλοσοφίας, έχοντας ασχοληθεί αρκετά με τα ζητήματα της εσωτερικής εμπειρίας, της φύσης της υποκειμενικότητας και της γνώσης του εξωτερικού κόσμου, παρείχε σημαντικό υλικό σε αναζητήσεις που προσέγγιζαν το θέμα της ταυτότητας. Αλλά το ρεύμα που συνδέθηκε περισσότερο με την ταυτότητα καθαυτή, είναι η Φαινομενολογία:

Οι παραδοσιακές, πειραματικές επιστήμες, εδραιώθηκαν σε μια ερμηνεία του Καρτεσιανισμού, που υπέθετε τη διχοτομία μεταξύ «εξωτερικού», «φυσικού»,

⁴² Αρκετοί στοχαστές αναφέρονται στην εμφανή διάσταση μεταξύ του τρόπου με τον οποίο εμφανίζεται το ανθρώπινο υποκείμενο στα αρχαιοελληνικά έπη και στα μεταγενέστερα έργα της λυρικής ποίησης. Ενώ τα Ομηρικά έπη μιλούν κυρίως με όρους της δράσης και χωρίς ιδιαίτερες αναφορές στον συναισθηματικό κόσμο του δημιουργού τους, η λυρική ποίηση, με την προβολή των λεπτών ψυχικών διαθέσεων του προσωπικού πλέον ποιητή, καταμαρτυρά την "ανακάλυψη" του εαυτού (Σκιαδάς, 1986, Vernant & Naquet, 1988).

«μετρήσιμου» και «εσωτερικού», «πνευματικού», «μη - προσεγγίσιμου από την επιστήμη».⁴³ Αλλά ο εισηγητής της σύγχρονης Φαινομενολογίας, Edmund Husserl, εντόπισε τη βάση για μια νέα τοποθέτηση της αλληλοδιαπλοκής υποκειμενικού και αντικειμενικού, στη θέση του Descartes (1637/1988), ότι «το αντικείμενο θεωρείται ότι κατέχει αντικειμενική πραγματικότητα, στο βαθμό που υφίσταται αναπαριστώμενο στη νόηση» (Descartes, οπ.π., σ. 249) και θεμελίωσε μια περιγραφική φιλοσοφία της συνείδησης (Husserl, 1976, βλ. και Μουτσόπουλος, 1984), η αποβλεπτική⁴⁴ λειτουργία της συνείδησης, επιτρέπει την εμπειρία του Εαυτού για την εμπειρία των Άλλων, ώστε ο κόσμος καθίσταται «διυποκειμενικός».

Οι νέοι προβληματισμοί που αναδύθηκαν, οδήγησαν σε μια επανατοποθέτηση εννοιών όπως η «εσωτερική» και «εξωτερική πραγματικότητα», ο «υποκειμενισμός» και η «αντικειμενικότητα», στηρίζοντας την άποψη ότι η κοινωνική πραγματικότητα είναι αλληλένδετη με το νου και δομημένη από το νου (Smith & Heshusius, 1986, σ. 5). Όπως το διατύπωσε ο Heisenberg (1976), ακόμη και οι φυσικές επιστήμες, δεν περιγράφουν απλά τη φύση, αλλά «τη φύση όπως αυτή εκτίθεται στη μέθοδο προσέγγισής τους», μια πιθανότητα που η αυστηρή διάκριση «κόσμου» και «συνείδησης», δεν είχε λάβει υπόψη. Κατά τους Harre και Gillet (1994), αυτές οι σκέψεις είναι και τα πρώτα βήματα προς την ανάπτυξη της γνωστικής επιστήμης.

Με την επίδραση του φαινομενολογικού ρεύματος στην ψυχολογία, αρχίζει να αποδίδεται έμφαση στο προσωπικό νόημα που διατηρούν τα άτομα για τα γεγονότα (Snygg & Combs, 1949). Κι ενώ η τάση που είναι γνωστή ως πρώτη «γνωστική στροφή» στην ψυχολογία (Lewin, 1936, Sherif, 1936, Asch, 1946, 1952), επεκτάθηκε στη διερεύνηση των γνωστικών διαδικασιών που, έως εκείνη την εποχή, θεωρούνταν εκτός προσέγγισης (αναφ. στο Abrams & Hogg, 1999), σύντομα το πεδίο μελέτης στράφηκε προς τη δράση των ατόμων μέσα στις κοινωνικές τους συναλλαγές (Mucchielli, 1986). Η μελέτη του ατόμου ως «δρώντος προσώπου», αποτελεί μια κεντρική διάσταση διαφοροποίησης των θεωριών της ταυτότητας, τόσο από την

⁴³ Πρόκειται για μια διχοτομία που βρίσκουμε ακόμη και σήμερα, στη σκέψη πολλών θεωρητικών, όπως ο Morgan (1998), κατά τον οποίον η επιστήμη έχει χρέος να περιγράψει «αντικειμενικά», μια σταθερή, «αντικειμενική» πραγματικότητα.

⁴⁴ Κατά τον Husserl (1976, αναφ. και από τον Μουτσόπουλο, 1984), η αποβλεπτικότητα συντίθεται από το «νόημα» και τη «νόηση». Το μεν «νόημα» είναι αυτό που δίνει στη συνείδηση την κατεύθυνσή της προς κάτι, πραγματικό ή φανταστικό, ενώ η «νόηση» αναφέρεται στις λειτουργίες του νου (αντίληψη, μνήμη, κρίση, συναίσθημα), μέσω των οποίων αποκτούν ύπαρξη τα αντικείμενα της συνείδησης.

παραδοσιακή ψυχανάλυση, όσο και από τις θεωρίες που βασίζονται σε συμπεριφοριστικά μοντέλα (Wohlwill, 1973).

Αλλά η σημαντικότερη ίσως διάσταση των θεωριών της ταυτότητας, είναι η αποδοχή ότι η συμπεριφορά, σκέψη και δράση των ατόμων, έχει πολιτισμική βάση (Markus & Kitayama, 1991, Triandis, 1989). Αντλώντας στοιχεία από την πολιτική επιστήμη, την κοινωνιολογία, τις οικονομικές θεωρίες, την ανθρωπολογία, η μελέτη της κοινωνικής ταυτότητας έθεσε το ζήτημα της μακρο-κοινωνικής προοπτικής στην ανθρώπινη συμπεριφορά και αναζήτησε λύσεις στη βασική διχοτομία ατομικού και κοινωνικού (Abrams & Hogg, 1999).⁴⁵

1.5.2. Η Εξέλιξη της Έννοιας «Ταυτότητα» στην Ψυχολογία.

Στην ιστορία των ψυχολογικών ιδεών, ο όρος «ταυτότητα» χρησιμοποιείται για να καλύψει πολύ διαφορετικές μεταξύ τους έννοιες και θεωρητικές αποδοχές, συχνά ως εναλλακτικός όρος για τη έννοια «εαυτός» ή «προσωπικότητα»⁴⁶ (Varela et al., 1996, Κωσταρίδου –Ευκλείδη, 1999). Θα αναφερθούμε σε εκείνες τις θεωρίες, που πρόσθεσαν κι από ένα χαρακτηριστικό κομμάτι γνώσης στην εξέλιξη της έννοιας, έως την Εγώ –Οικολογική «ταυτότητα» (Zavalloni & Louis –Guerin, 1984 /1996), που αποτελεί το θεωρητικό πλαίσιο της παρούσας έρευνας.

⁴⁵ Από μια καθαρά ιστορική προοπτική, η ανάδυση της έννοιας “κοινωνική ταυτότητα”, θεωρήθηκε ως προϊόν της ψυχολογίας της μεταπολεμικής Ευρώπης, που επιχειρώντας να αποδεσμευτεί από την επίδραση της ψυχολογίας των ΗΠΑ, εστίαστηκε στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο της συμπεριφοράς, προκειμένου ν’ αποκτήσει η ίδια την διακριτή επιστημονική της ταυτότητα, ως προς τις μεθόδους, τις θεωρίες και την έρευνα (βλ. Abrams & Hogg, 1999).

⁴⁶ Παρόλο που οι θεωρίες που χρησιμοποιούν τον όρο “ταυτότητα”, είναι πολυάριθμες, εκείνες που αποδίδουν στην ταυτότητα τις διαστάσεις με τις οποίες ενσωματώνεται στην παρούσα έρευνα, είναι, περιορισμένες. Μια καίρια διαφορά, είναι ότι οι θεωρίες της “προσωπικότητας”, αναπτύχθηκαν στο ιδιαίτερο πλαίσιο μιας αναδιάρθρωσης των σχέσεων μεταξύ ατόμων και κοινότητας στον εκβιομηχανισμένο κόσμο, όπου τα άτομα διαχωρίζονταν όλο και περισσότερο από τον συλλογικό τους χώρο και από το θρησκευτικό δόγμα περί αθάνατης ψυχής, ως μοναδικού πυρήνα της προσωπικής ύπαρξης (Cazeneuve, 1972, Danziger, 1990, 1997). Αντίθετα, η “ταυτότητα” απέχει πολύ από την παραδοσιακή Δυτική αντίληψη περί προσώπου, ως σταθερού και αυτοτελούς κέντρου συνειδητότητας (Geertz, 1973), λαμβάνοντας υπόψη την αλληλεπίδραση Εαυτού και Άλλου

1.5.3.1. Η Ταυτότητα ως Συνένωση Ενδοψυχικού και Κοινωνικού.

Αν και η ιδέα ότι το κοινωνικό στοιχείο παίζει σημαντικό ρόλο στη διανοητική ζωή υπήρχε ήδη στο έργο του Freud (αναφ. από την Ρήγα, 1991α, Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996), η συμφιλίωση των πολιτισμικών νοημάτων με τα ατομικά κίνητρα, δεν ήταν δυνατή, ούτε στην καθαρά ψυχαναλυτική προοπτική, ούτε και στη μεταγενέστερη παράδοση που επηρέασε (Kardiner, 1946, Whiting, 1961), μια παράδοση που επέμεινε για πολύ στον λόγο για το Εγώ⁴⁷ (Gananath, 1990).

Τις ρίζες της συνένωσης των ενδοψυχικών λειτουργιών με την κοινωνική διάσταση, τις συναντάμε στη θεωρία της συμβολικής αλληλεπίδρασης (Mead, 1934, Hamel et al., 1993), με την εισαγωγή της έννοιας «κοινωνικο -ψυχολογικός εαυτός». Ο Mead προσεγγίζει τη διαμόρφωση του εαυτού, όχι μόνον στη βάση πηγαίων, εσωτερικών πτυχών («I»), αλλά και στη βάση της αλληλεπίδρασης ατόμου - κοινωνίας και των υποθέσεων που διαμορφώνει το άτομο για τον τρόπο με τον οποίο το αντιλαμβάνονται οι (πραγματικοί ή φανταστικοί) άλλοι («Me»). Κατά τον Mead (οπ.π.), ο «Εαυτός ως υποκείμενο», («I»), εκφράζει την ενεργό διαδικασία δόμησης του μοναδικού, ατομικού βιώματος, ενώ ο «Εαυτός ως αντικείμενο», («Me»), τις εσωτερικευμένες απόψεις των άλλων για τον εαυτό.⁴⁸ Η βασική αυτή διάκριση του Mead, άνοιξε το δρόμο προς τη μελέτη της αλληλοδιαπλοκής κοινωνικού και προσωπικού και στην ανάπτυξη των θεωριών της ταυτότητας (Leladakis, 1995). Αλλά η ίδια η έννοια της ταυτότητας, εμφανίζεται για πρώτη φορά ως βασικός

⁴⁷ Κατά τον Freud (1923, 1936, αναφ. από την Ρήγα, 1991α), οι επιθυμητές όψεις του κόσμου που δε μπορούν να προσεγγιστούν, αφομοιώνονται στην ψυχή και συνιστούν μέρος της νοητικής δομής του ατόμου. Κατ' αυτήν την έννοια, η ταυτότητα διαμορφώνεται μέσω της εσωτερικευσης εμπειριών. Έτσι, ο λόγος του Freud για τον Εαυτό, είναι κυρίως λόγος για το "Εγώ" ως ένα από τα τρία δομικά συστατικά του ψυχικού κόσμου (Frosch, 1991, Ρήγα, 1991α Λεονταρή, 1996). Σε αρκετές μεταγενέστερες ψυχαναλυτικές προσεγγίσεις, συναντάμε την ιδέα της ταυτότητας, φυλετικής, εθνικής, οικογενειακής, ταυτότητας φύλου κ.λ.π., ως απαραίτητου συστατικού για την επιβεβαίωση της ατομικότητας και της μοναδικότητας του ατόμου (Betty, 1987). Αλλά και σε αυτό το πλαίσιο, η ανάγκη της επιβεβαίωσης μιας ατομικής ταυτότητας, θεωρείται πάντα πιο ισχυρή απ' ότι η ανάγκη του ανήκειν σε μια ομάδα, αφού "καμιά ομάδα δεν εγγυάται στο υποκείμενο την εσωτερική αίσθηση της ταυτότητάς του" (Betty, οπ.π., σ. 172).

⁴⁸ Στην πρώτη φάση αυτής της διαδικασίας, το παιδί εσωτερικεύει ρόλους μέσα από τις αλληλεπιδράσεις με τους συνομηλίκους του και προσπαθώντας να διαβλέψει τις κινήσεις τους, ώστε αποκτά μια αρχική επίγνωση της διαφορετικότητας του Άλλου. Στην συνέχεια, υιοθετεί τις προσδοκίες, τους κανόνες και τις αξίες της ομάδας στην οποία ανήκει (Blanchet & Trognon, 1997). Τέλος, εσωτερικεύει, ως μέρος της αυτοαντίληψής του, τον ρόλο του "Γενικευμένου Άλλου", του κοινωνικού συνόλου ως συμβολικής εσωτερικής πραγματικότητας.

άξονας αναφοράς μιας ψυχολογικής προσέγγισης, στην ψυχοκοινωνική θεωρία του Erikson (1950).

Σε μια σειρά κειμένων, ο Erikson (1950, 1956, 1964, 1965), χρησιμοποιεί τον όρο «ταυτότητα», για να περιγράψει την αίσθηση του ατόμου για το γεγονός της ύπαρξής του, που περιστρέφεται γύρω από το ερώτημα «ποιος είμαι;». Αυτό το ερώτημα -και όχι οι άμυνες απέναντι στις δυσάρεστες εντάσεις, όπως στη φροϋδική θεωρία, είναι, κατά τον Erikson, το βασικό θέμα ζωής των ατόμων. Ο όρος «ταυτότητα», εισάγεται προκειμένου να εκφράσει μια επέκταση της ψυχαναλυτικής σκέψης σε άλλους τομείς εκτός από τον κλινικό (όπως η κοινωνική ανθρωπολογία), ώστε η ψυχανάλυση και η κοινωνική επιστήμη να συνενωθούν και να αποδώσουν μια πληρέστερη χαρτογράφηση του της ζωής του ατόμου, υφασμένης μέσα στην ιστορία της κοινότητας. Κατά τον Erikson, η ταυτότητα διαμορφώνεται μέσω του βασικού μηχανισμού της ταύτισης. Η τελική μορφή της ταυτότητας, της οποίας η βάση εδραιώνεται κατά το τέλος της εφηβείας, υπερισχύει όλων των ταυτίσεων του παρελθόντος και τις μετασχηματίζει σ' ένα μοναδικό, συνεκτικό σύνολο.⁴⁹

Η ταυτότητα συνδέει τη μοναδική προσωπική ιστορία του ατόμου με τις αξίες και την ιστορία της ομάδας του, εκφράζοντας όχι μόνο τη συνεχή «ομοιότητα με τον εαυτό» («selfsameness»), αλλά και ένα «μοίρασμα» χαρακτηριστικών με τους άλλους (Erikson, 1959/1980, σ. 109), με τη μεσολάβηση των ταυτίσεων που εγκαθιδρύουν ένα συναισθηματικό δίκτυο σύνδεσης του ατόμου και της ομάδας. Με αυτούς τους όρους, η ετερότητα είναι συστατική της ταυτότητας, ή, «η ταυτότητα προϋποθέτει την ετερότητα» (Ricoeur, 1992, σ.3).

Σύμφωνα με αυτήν την προοπτική, το ερευνητικό ενδιαφέρον οφείλει να εστιαστεί στις διαδικασίες αλληλεπίδρασης «ανάμεσα στο ψυχολογικό και το κοινωνικό, το αναπτυξιακό και το ιστορικό» (Erikson, 1968, σ. 24), μια ιδέα που, όπως θα διαπιστωθεί στη συνέχεια, διαπνέει εξίσου και την Εγω -Οικολογική προοπτική της ταυτότητας (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996).

⁴⁹ Αυτή η τελική διαδικασία, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον τρόπο με τον οποίο η κοινωνία εν γένει, ή οι κοινωνικές υπο-ομάδες αναγνωρίζουν το άτομο, το οποίο θα λάβει υπόψη ως δεδομένο, αυτό που σημαίνει για τον εαυτό του, η συγκεκριμένη αντιμετώπιση. Αντίστροφα, η κοινωνία θα δεχτεί επίσης την αναγνώριση ή την απόρριψη του ατόμου, ανάλογα με τις προσωπικές του επιδιώξεις, ώστε κοινωνικές και οργανισμικές λειτουργίες, καταδεικνύονται ως αλληλένδετες σε πολλαπλά επίπεδα (Erikson, 1959 /1980).

1.5.3.2. Οι Γνωστικές Προσεγγίσεις της Ταυτότητας: Αντίληψη –Μνήμη.

Αν η πρόωμη επιστήμη (Αίγυπτος, αρχαία Ελλάδα, αναγεννησιακή Ευρώπη), εστιαζόταν στην έννοια της «ουσίας των αντικειμένων», η επιστήμη του 19^ο αιώνα, εστιάζεται στην έννοια της «ενέργειας» (μηχανική, χημική, πυρηνική), ενώ πιο πρόσφατα, φέρνει στο προσκήνιο την έννοια της πληροφορίας (Heisenberg, 1976). Στην ψυχολογία, η τάση αυτή εκφράζεται από τα γνωστικά μοντέλα, που εστιάστηκαν στις νοητικές λειτουργίες με όρους οργάνωσης και χειρισμού των πληροφοριών από τον νου, δίνοντας έδαφος στη μελέτη της ταυτότητας ως γνωστικής δομής (Μάνιου -Βακάλη, 1974, Mucchielli, 1986, Κωσταρίδου -Ευκλείδη, 1992, Ρήγα, 1997α, Rigas, 1998, Μαριδάκη -Κασσωττάκη, 1997, 1997α).

Η αντίληψη την οποία τα άτομα διατηρούν για τον εαυτό, έχει θεωρηθεί ως βασικό συστατικό στοιχείο της ταυτότητας (Rosenberg, 1979, Mucchielli, 1986), αλλά και αντίστροφα, η λειτουργία της αντίληψης, φαίνεται να κατευθύνεται από την εικόνα του εαυτού (Bargh, 1982, Nuttin, 1985, αναφ. από την Κωσταρίδου - Ευκλείδη, 1999). Πώς όμως διαμορφώνονται οι έννοιες για τον εαυτό; Στη βάση των γνωστικών προσεγγίσεων (Bartlett, 1932 /1967), βρίσκουμε την άποψη ότι οι έννοιες αποτελούν νοητικές αναπαραστάσεις που εξασφαλίζουν τη «γνωστική οικονομία» (Μάνιου -Βακάλη, 1974, 1995, Παπαδόπουλος, 1991, 1993), μέσω της λειτουργίας της κατηγοριοποίησης. Έτσι, η γνώση και η αντίληψη του ατόμου για τον εαυτό δεν τοποθετείται τυχαία στο νου, αλλά διαμεσολαβείται από δομές ή «σχήματα»⁵⁰ που επηρεάζουν τον τρόπο επεξεργασίας των εισερχόμενων πληροφοριών (Fiske & Taylor, 1984), επιβάλλοντας τους, αυτόματα, κάποια οργάνωση και καθορίζοντας ποιες πληροφορίες θα κωδικοποιηθούν ώστε να είναι διαθέσιμες στην προσοχή και ποιες θα αγνοηθούν (Billig, 1989, σ. 113).

Σύμφωνα με τη θεωρία των πρωτοτύπων (Rosch, 1978), η αντίληψη ενός νέου αντικειμένου, επέρχεται πάντοτε σε συσχετισμό με τις σύνθετες «εικόνες» των πρωτοτυπικών παραδειγμάτων κάθε κατηγορίας (prototypes) προδιαμορφωμένα δίκτυα νοημάτων και υποθέσεων που έχουν σχετιστεί με μια κατηγορία. Οι περισσότερες νοητικές κατηγορίες διαμορφώνονται στη βάση «πρωτύπων»

⁵⁰ Ο Bartlett (1932), είχε ήδη αναφερθεί στα μνημονικά σχήματα, ως οργανωτικούς πυρήνες της αντίληψης, στη βάση των οποίων οργανώνονται οι μετέπειτα εμπειρίες του ατόμου, εμπνέοντας πολλούς μεταγενέστερους θεωρητικούς.

(prototypes), ή τυπικών παραδειγμάτων, που χρησιμοποιούνται για την κατηγοριοποίηση των αντικειμένων, ανάλογα με την ομοιότητά τους με αυτά (Mervis & Rosch, 1981). Χωρίς αυτές τις αποθηκευμένες καταγραφές, το άτομο δεν θα ήταν σε θέση να προσανατολίσει εύκολα τη δράση του και θα βίωνε τον κόσμο σαν «παντοτινά ξένος σε μια ξένη χώρα» (Billig, 1989, σ. 117). Εντούτοις, σύμφωνα με την προσέγγιση των πρωτοτύπων, οι έννοιες που διατηρεί το άτομο, θεωρούνται μεταβλητές και όχι σταθερές, όπως πρεσβεύει η θεωρία των σχημάτων (αναφ. από την Μαριδάκη -Κασσωτάκη, 1997, 1998).

Μια σημαντική εξέλιξη στα γνωστικά μοντέλα, αποτέλεσε η θεωρία του Neisser (1988), κατά τον οποίον οι αναπαραστάσεις των εννοιών είναι μεταβλητές, ανάλογα με τις μεταβολές του όλου γνωσιοθεωρητικού συστήματος του ατόμου (αναφ. από την Μαριδάκη -Κασσωτάκη, 1997). Το ίδιο ισχύει και για τη γνώση των ατόμων για τον εαυτό. Αν και βιώνεται ως ενοποιημένο αντικείμενο, οι πληροφορίες⁵¹ από τις οποίες προέρχεται η γνώση του εαυτού, έχουν κατά τον Neisser (ο.π.) ποικίλες πηγές. Η αίσθηση συνέχειας του εαυτού (Galotti & Neisser, 1982), αναπτύσσεται μέσω των αλληλεπιδράσεων του παιδιού και των «σημαντικών άλλων» (αρχικά των γονέων), που ασχολούμενοι με την παρελθοντική ιστορία του παιδιού και της οικογένειας, ωθούν το παιδί στη λειτουργία της αναδόμησης μνημών των παρελθοντικών εμπειριών του και στην σταδιακή κατανόηση του κοινωνικού τους νοήματος (Edwards & Middleton, 1988, Edwards, 1989, Billig, 1989).

Έτσι, όχι μόνον ο εαυτός, θεωρείται ως ένα συσσωρευτικό αποτέλεσμα μνημών αλλά και η ύπαρξη διάρκειας στις διαπροσωπικές σχέσεις και η ενδυνάμωση των συνεκτικών δεσμών στις ανθρώπινες ομάδες, αλλά ταυτόχρονα και η ύπαρξη ατομικών και πολιτισμικών διαφορών (ως διαφορών στον τρόπο διαπραγμάτευσης του παρελθόντος), ανάγεται στην ίδια της λειτουργία της μνήμης (Neisser, 1988a).

Παράλληλα, ο εαυτός ως μνήμη («εκτεταμένος εαυτός»), είναι αλληλένδετος με την αυτοαντίληψη («αντιληπτικός εαυτός»), ώστε η μνήμη δεν θεωρείται ως μια παθητική αποθήκη πληροφοριών (Bartlett, 1932 /1967). Οι πεποιθήσεις, ιδεολογίες

⁵¹ Επειδή κατά τον Neisser, ο εαυτός ή η ταυτότητα, διαμορφώνεται από την αντίληψη και τη μνήμη, ο όρος "πληροφορίες", όπως χρησιμοποιείται στο έργο του, παραπέμπει σε δύο βασικές, πρωιμότερες πηγές:

(α) Την Οικολογική θεωρία της αντίληψης του Gibson (1966, 1979), όπου η πληροφορία θεωρείται ότι υπάρχει αντικειμενικά και γίνεται αντιληπτή στο άτομο και
(β) Τα παραδοσιακά μοντέλα της μνήμης, κατά τα οποία οι πληροφορίες αποθηκεύονται στο νου και υπόκεινται σε επεξεργασίες ανακωδικοποίησης.

και θεωρίες για τον εαυτό που διατηρεί το άτομο στο παρόν, επηρεάζουν τόσο τα αντικείμενα όσο και τον τρόπο της ανάκλησης (Neisser, 1988, σ.49, βλ. και Moscovici, 1998, Μαριδάκη -Κασσωτάκη, 1997, 1998, για τη μεταβλητότητα των αναπαραστάσεων). Οι δύο αυτές κεντρικές αποδοχές, για τη μνήμη ως κεντρική λειτουργία στην κατάκτηση της ταυτότητας και για το αδιαχώριστο των νοητικών λειτουργιών, εκφράζουν και το γενικότερο πλαίσιο της Εγω -Οικολογικής σκέψης (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996).

1.5.3.3. Η Σύνθεση Αντίληψης και Ενδοομαδικών Διαδικασιών στη Μελέτη της Ταυτότητας.

Οι μελέτες για την κατηγοριοποίηση των πληροφοριών κατά τη διαδικασία της αντίληψης, ενέπνευσαν στον Tajfel (1957, 1981) μια θεωρία που εισήγαγε το κοινωνικό στοιχείο στην γνωστική ψυχολογία, διαμορφώνοντας το έδαφος για τις μετέπειτα μελέτες της σχέσης μεταξύ αντίληψης και ενδοομαδικών διαδικασιών (βλ. και Larson & Christensen, 1993).

Σύμφωνα με τον Tajfel (1969), κατά τη διάρκεια της κατηγοριοποίησης, οι ομοιότητες ανάμεσα στα ίδια ερεθίσματα της κατηγορίας και οι διαφορές τους σε σχέση με τα ερεθίσματα άλλων κατηγοριών, υπερτονίζονται, ένα αποτέλεσμα που αυξάνεται όταν το ερέθισμα είναι σημαντικό για το άτομο, ειδικότερα δε, όταν αφορά την αντίληψή του για τους άλλους ανθρώπους, επειδή σ' αυτήν την περίπτωση υπάρχει εντονότερη ανάμειξη του εαυτού.

Στο κοινωνικό πεδίο, η σύνδεση μιας διάστασης με μια κοινωνική κατηγορία, είναι η δημιουργία «στερεοτύπων» (Tajfel, 1969, 1970), δηλαδή κοινών κοινωνικών εικόνων για μια ομάδα (Abrams & Hogg, 1999): Τα άτομα έχουν την τάση να υπερτονίζουν νοητικά την ομοιότητα ενός προσώπου με άλλα πρόσωπα της ομάδας όπου ανήκουν (π.χ., οι Έλληνες, οι χρήστες κ.λ.π.) και επιπλέον να πιστεύουν ότι αυτή η ομάδα είναι πολύ διαφορετική από άλλες κοινωνικές κατηγορίες (π.χ., οι Γερμανοί, οι μη -χρήστες κ.λ.π.).

Έτσι, η κοινωνική κατηγοριοποίηση, είναι μια διαδικασία κοινωνικής σύγκρισης της ομάδας όπου ανήκει το άτομο (ομάδα ένταξης), με άλλες εξω -ομάδες

και με όλες τις γνωστικές διαστρεβλώσεις που εμπεριέχει, αντανακλά έναν βασικό μηχανισμό δημιουργίας και συντήρησης της κοινωνικής ταυτότητας (Tajfel, 1981, 1982), την ανάγκη θετικής αξιολόγησης του εαυτού ως μέλους μιας κοινωνικής ομάδας.⁵²

Αντίθετα, άλλοι ερευνητές προτείνουν ότι η βάση διαμόρφωσης της κοινωνικής ταυτότητας μπορεί να αναζητηθεί σε πολύ περισσότερες νοητικές διαδικασίες απ' ό,τι η θεωρία της κοινωνικής σύγκρισης υποθέτει. Ο Turner (1982, 1985, 1991), εισήγαγε μια αλληλεπιδραστική ερμηνεία της ψυχολογικής βάσης των κοινωνικών ομάδων, που λαμβάνει υπόψη τη μεταβλητή φύση των διαδικασιών κατηγοριοποίησης του εαυτού, ενώ ο Brewer (1991), υποστήριξε ότι το βασικό κίνητρο των κοινωνικών ταυτίσεων είναι η ανάγκη των ατόμων για ισορροπία μεταξύ μοναδικότητας και εξομοίωσης του εαυτού.

Με την αποδοχή ότι τα καθιερωμένα πρότυπα κατηγοριοποίησης δεν είναι απολύτως σταθερά και αλλάζουν ανάλογα με το πλαίσιο μέσα στο οποίο απαντώνται (Rosch, 1978), ο Turner (1982, 1991), θεωρεί ότι η κοινωνική κατηγοριοποίηση του εαυτού είναι μια δυναμική διαδικασία που παράγει διάφορα πρότυπα ορισμών των ενδο-ομάδων και εξω-ομάδων και αλλάζει την αυτο-αναπαράσταση, την αντίληψη, τη γνώση, το συναίσθημα του ατόμου, που συμμορφώνεται, κατά τον Turner (1991), στην επιρροή της ομάδας (Oakes, Haslam & Turner, 1994).

Στη βάση αυτής της προοπτικής, οι κοινωνικές ταυτότητες είναι κατηγορίες κοινωνικά δομημένες και αλλάζουν στη βάση των περιστάσεων κι από το ένα πλαίσιο στο άλλο, με αντίστοιχες επιδράσεις στις στάσεις και την συμπεριφορά των ατόμων.

Μια άλλη προοπτική παρέχει η θεωρία του Brewer (Brewer, 1991, Brewer & Weber, 1994, Brewer & Brown, 1998), κατά τον οποίον οι κοινωνικές ταυτίσεις, οδηγούνται από δύο βασικά ανθρώπινα κίνητρα: την ανάγκη να είναι κανείς μοναδικός ή διαφορετικός από τους άλλους και την ανάγκη να ανήκειν ή της εξομοίωσης με τους άλλους. Όταν τα άτομα νιώθουν ότι είναι ανώνυμα μέλη μιας ευρύτερης κοινωνικής οντότητας (ομάδας), επιθυμούν την απόδοση έμφασης στα

⁵² Κατά πολλούς ερευνητές, η κατάκτηση μιας θετικής κοινωνικής ταυτότητας (Tajfel, 1970) αποτελεί το σημαντικότερο κίνητρο των ατόμων. Η τάση να διατηρούμε στο νου, πληροφορίες που τείνουν να επαληθεύουν την αρχική μας υπόθεση (Rothbart, 1981) και η δυνατότητα να ανακωδικοποιούμε και να επανερμηνεύουμε ήδη κωδικοποιημένες και αποθηκευμένες πληροφορίες (Snyder & Uranowitz, 1978), επιτρέπει στο εγώ να ελέγχει τις εικόνες για τον εαυτό και να προστατεύει την αυτοεκτίμηση, απομακρύνοντας από τη συνείδηση εικόνες που θα ήταν δυσάρεστες στην αντίληψη του εαυτού και διατηρώντας πληροφορίες που καθιστούν το άτομο ήρωα των επεισοδίων της ζωής του (Greenwald, 1980). Θυμάται, για παράδειγμα, τα επιτυχημένα του αστεία, ή τις αποστομωτικές απαντήσεις που έχει δώσει (Billig, 1989, σ. 117).

ατομικά τους χαρακτηριστικά. Αντίθετα, όταν νιώθουν απομονωμένα και διαφορετικά από τους άλλους, επιδιώκουν την ταύτιση και την ένταξη σε ευρείες κοινωνικές ομάδες, τονίζοντας την ανάγκη για κοινότητα με τους άλλους. Καθώς τα δύο κίνητρα συνυπάρχουν και βρίσκονται σε αντίθεση, επιλέγεται κάθε φορά, εκείνο το επίπεδο ταύτισης ή διαφοροποίησης που θα φέρει την εξισορρόπησή τους («ομοιοστατική ισορροπία») (Brewer & Brown, 1998).

Έτσι, ενώ για τον Tajfel (οπ.π.), η έννοια -κλειδί για την ταυτότητα είναι η αυτοεκτίμηση και για τον Turner (οπ.π.), η αυτο -κατανόηση, στη θεωρία του Brewer, είναι η ανάγκη εξισορρόπησης των ατόμων. Από την άλλη πλευρά, στην Εγω -Οικολογία, όπως προαναφέρθηκε, ο κεντρικός μηχανισμός για τη δόμηση της ταυτότητας είναι η ίδια η μνημονική λειτουργία και το συναίσθημα με το οποίο επενδύονται οι αναπαραστάσεις των κοινωνικών ομάδων, ως συμβατές ή ασύμβατες με τους προδιαμορφωμένους προσανατολισμούς των ατόμων, με τις εκλαμβανόμενες ελλείψεις ή τα ιδανικά του Εαυτού (Zavalloni, 1983, Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996).

1.5.3.4. Ταυτότητα και Πολιτισμικά Εργαλεία.

Ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός θεμελιώνεται στην ιδέα ότι ο πολιτισμός και η ανθρώπινη νόηση και ψυχολογία είναι αδιαχώριστα⁵³ (Geertz, 1973) και στρέφεται στις διαδικασίες με τις οποίες οι άνθρωποι κατασκευάζουν την πραγματικότητα και διαμορφώνουν ανάλογα τη συμπεριφορά τους (Thomassin, 1993, 1997, σ. 20). Κατά τον Bruner (1990 /1997, σσ. 51, 55) οι ενδοψυχικές διαδικασίες και το νόημα των πράξεων των ατόμων, είναι πολιτισμικά καθορισμένο, μέσα από ένα πλέγμα

⁵³ Τα ευρήματα των νευροεπιστημών, κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 20ου αιώνα, έδωσαν νέες απαντήσεις στην αναζήτηση της ψυχολογικής επιστήμης για καθολικούς νόμους οι οποίοι να διέπουν την ανθρώπινη σκέψη και συμπεριφορά, δείχνοντας, για παράδειγμα, ότι ο σχεδιασμός εργαλείων από τον πρωτόγονο άνθρωπο είχε άμεσες συνέπειες στην ανάπτυξη βασικών όψεων της νόησης, όπως η ιεραρχική οργάνωση των σχέσεων μέσω -σκοπού και η ανάπτυξη αφηρημένων νοητικών αναπαραστάσεων (Parker & Gibson, 1979). Ακόμη και η αύξηση του ανθρώπινου εγκεφάλου σε μέγεθος, φαίνεται να συντελέστηκε ταυτόχρονα με την ανάπτυξη μιας συνθετότερης κοινωνικής ζωής στις ανθρώπινες κοινότητες ώστε εν γένει να μπορούσε να ειπωθεί ότι οι πολιτισμικές απαιτήσεις ανέπτυξαν τον ανθρώπινο εγκέφαλο και τα ψυχολογικά χαρακτηριστικά του ανθρώπου (Rose, 1972, Richards, 1987).

αλληλεπιδράσεων ατομικού -κοινωνικού. Έτσι, για να κατανοήσουμε αυτό που αποκαλούμε «ταυτότητα» ή «εαυτό» (όροι που ο Bruner χρησιμοποιεί παράλληλα), χρειάζεται να μελετήσουμε (α), πώς διαπλάθονται τα βιώματα και οι δράσεις του ατόμου μέσα από την προθετική λειτουργία του νου του και (β), πώς διαμορφώνεται αυτή η προθετικότητα μέσα από τη συμμετοχή του ατόμου στα συμβολικά συστήματα της κουλτούρας.

Κατά τον Bruner (οπ.π.), η κουλτούρα νοηματοδοτεί τις ατομικές πράξεις και συμπεριφορές και που ως «προθετικό τέχνασμα (Bruner, οπ.π., σ. 74), επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο θα οργανωθεί το βίωμα, σύμφωνα με τα δικά της ερμηνευτικά μοντέλα. Είναι μια ιδέα που υιοθετεί και επεξεργάζεται περισσότερο η Zavalloni (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996), θεωρώντας τον πολιτισμό ως «θεμελιώδη προμηθευτή νοημάτων» των ατόμων, αλλά και ως χώρο στον οποίον τα άτομα μπορούν να επιδράσουν, εξωτερικεύοντας κομμάτια της ταυτότητάς τους.

Τέλος, ο Bruner αναγνωρίζει τη σημασία των συναισθημάτων σε όλες τις νοητικές λειτουργίες, άποψη που έχει τις ρίζες της στη διαπίστωση του Bartlett (1932 /1967), ότι η συνοχή του συναισθήματος αποτελεί προϋπόθεση για την οικονομική σχηματοποίηση της μνήμης και τα γνωστικά σχήματα της μνήμης ελέγχονται από το συναίσθημα. Κατά τον Bruner (οπ.π., σ. 102), στην προσπάθειά μας να θυμηθούμε κάτι, πρώτο έρχεται στο νου ένα συναίσθημα ως ένα είδος «δακτυλικού αποτυπώματος» του γνωστικού σχήματος που πρόκειται να ανακατασκευάσουμε (Bruner, οπ.π., σ. 102). Η Zavalloni (1993), προεκτείνει ακόμη περισσότερο αυτήν την ιδέα, τοποθετώντας το συναίσθημα ως καθοριστικό στοιχείο για τη δημιουργία της μνήμης και την παραγωγή του λόγου από τα άτομα, υποστηρίζοντας ότι η ταυτότητα δομείται από συναισθηματικά φορτισμένα αναπαραστατικά «συμπλέγματα» ή «δίκτυα» (βλ. Παρ. 1.5.3.6.). Όπως αναφέρει η Ρήγα (1996, 1997α) το συναίσθημα, που είχε για πολύ παραγνωριστεί από την επιστήμη, ξαναβρίσκει μια σημαντική θέση στο χώρο της έρευνας για την ψυχοκοινωνική ταυτότητα (Zavalloni, 1996, Costalat -Founeau, 1997, Ρήγα, 1997, 1997α), διανοίγοντας νέες προοπτικές, για την κατανόηση του νου και του συστήματος ταυτότητας.

Η Εγω-Οικολογία, βασίζεται σε όμοιες θεωρητικές αποδοχές με εκείνες της προσέγγισης του Bruner, αλλά, όπως επισημαίνει η Zavalloni (1998α), η διαφορά μεταξύ των δύο προσεγγίσεων έγκειται στη μεθοδολογία τους. Η Zavalloni (οπ.π.), θεωρεί την ενσωμάτωση μεθόδων από την ανθρωπολογία, την ιστορία και τη

γλωσσολογία καθώς και την ερμηνευτική ανάλυση, ακατάλληλες για τη διερεύνηση της ταυτότητας και αντιπροτείνει την εναλλακτική μεθοδολογία της Εγω-Οικολογίας (όπως παρουσιάζεται στην Παρ. 1.5.3.6. και στο Κεφάλαιο 2).

1.5.3.5. Από την Πολλαπλότητα στην Απουσία του Εαυτού (Markus, 1977, Markus & Nurius, 1986, Gergen, 1982, 1991).

Η Markus (Markus & Wurf, 1987, αναφ. από την Μαριδάκη -Κασσωτάκη, 1997), συμβάλλει στη μελέτη της ταυτότητας ως σύνθεσης αυτο-σχημάτων, συναισθηματικών και γνωστικών δομών αντίληψης του εαυτού, που δημιουργούνται από τις εμπειρίες και επιδρούν στην επεξεργασία των πληροφοριών που είναι σχετικές με τον εαυτό. Επιπλέον, με τη διαπίστωση ότι υπάρχουν διαπολιτισμικές διαφορές στις προσδοκίες των ατόμων από τον εαυτό και στους τρόπους με τους οποίους κερδίζουν και διατηρούν την αυτοεκτίμηση (Markus & Kitayama, 1991), αποδέχεται ότι η ταυτότητα και τα κίνητρα δράσης, είναι πολιτισμικά καθορισμένα.

Η Markus (Markus & Nurius, 1986, αναφ. από την Costalat -Founeau, 1997) υποστηρίζει ότι υπάρχουν πολλαπλές ταυτότητες ή «πιθανοί εαυτού», όπως ακριβώς υπάρχουν και πολλαπλές αναπαραστάσεις του ατόμου για τις δυνατότητες, τους επιδιωκόμενους στόχους, τις ελπίδες, τους φόβους του, τον εν γένει αυτοπροσδιορισμό του. Όλοι αυτοί ο. «πιθανοί εαυτού», προέρχονται από αναπαραστάσεις είτε διαμορφωμένες μέσω της πραγματικής κοινωνικής εμπειρίας του ατόμου, είτε προϊόντων της φαντασίας, της επιθυμίας, των ελπίδων, των φόβων για τη μελλοντική ή και για την παρελθοντική κατάσταση του εαυτού.

Αλλά παρόλο που ο εαυτός είναι πολυεπίπεδος, σε κάθε δεδομένη στιγμή, υπάρχει, κατά τους Markus και Nurius (1986), ένας κυρίαρχος εαυτός που είναι περισσότερο προσιτός στη συνείδηση, κάτω από την επίδραση της συναισθηματικής κατάστασης του ατόμου και των συνθηκών του ιδιαίτερου πλαισίου. Η Markus χρησιμοποιεί τον όρο «λειτουργική έννοια του εαυτού» («working self –concept»), για να αναφερθεί στην ενεργοποιημένη εικόνα του εαυτού η οποία επικρατεί, σε μια δεδομένη στιγμή, ανάμεσα στους πολυάριθμους πιθανούς εαυτούς του ατόμου.

Κατά την Costalat -Founeau (1997, σσ. 38 -39), η Markus ουσιαστικά παρουσιάζει την «λειτουργική έννοια του εαυτού» των ατόμων ως ρυθμιστή του

συναίσθηματος, αφού θεωρεί ότι τα άτομα αποφεύγουν τη συναισθηματική αναστάτωση, ώστε αδυνατεί να συλλάβει την πολυσυνθετότητα των αλληλεπιδράσεων ατομικού -κοινωνικού. Σε αυτό το σημείο η αναπαραστατική δυναμική του εαυτού που προτείνει η Εγώ -Οικολογική θεωρία (Zavalloni & Louis -Guegin, 1984 /1996), διαχωρίζεται πλήρως από την δυναμική των πολλαπλών εαυτών της Markus, προτείνοντας ένα πολύ ευρύτερο πεδίο διαδικασιών μέσα από τις οποίες συντίθεται η ταυτότητα και χωρίς να επιβάλλει τη «ρυθμιστική» ερμηνεία αυτών των διαδικασιών.

Όπως οι Markus και Nurius (1986), έτσι και ο Gergen (1972, 1981 -για τον Gergen και το έργο του, βλ. Ρήγα, 1991/1997, σ. 52) ασχολήθηκε με την ιδέα της ύπαρξης πολλαπλών ταυτοτήτων, της πολυσυνθετότητας του εαυτού, της μεταβολής της αυτοαντίληψης ανά πλαίσιο, υποστηρίζοντας ότι το άτομο είναι κάτοχος πολλαπλών ταυτοτήτων ή «πολλών φωνών» (Gergen, 1991 /1997, σ. 71) και ότι η επικέντρωση της ψυχολογίας στις λεγόμενες «πυρηνικές» πτυχές του εαυτού (Λεονταρή, 1996, σ. 76), περιορίζει τον πλούτο των δυνατοτήτων που αποδίδουμε στο άτομο.

Αυτή η προοπτική των αλλαγών της αυτοαντίληψης και του αυτοπροσδιορισμού, που παρατηρεί στις διαπροσωπικές επαφές των ατόμων ο Gergen (1982), τοποθετεί τον εαυτό ως προϊόν του πλαισίου ή των καταστάσεων μέσα στις οποίες λειτουργεί. Συνεπώς, η έννοια ενός «αληθινού», «ανεξάρτητου» εαυτού, δεν έχει καμιά περιγραφική ή ερμηνευτική σημασία για την ψυχολογία και η παραδοσιακή άποψη περί ύπαρξης ενός αδιαίρετου εαυτού, μπορεί να θεωρηθεί ως μια απλή κατασκευή. Ο Gergen θεωρεί ότι η σύγχρονη ψυχολογία οφείλει «να απευθύνει ένα αντίο στον εαυτό» (Gergen, 1991 /1997, σ. 260) και, εγκαταλείποντας την αναζήτηση της «αληθινής ταυτότητας» ή του «αυθεντικού αντικειμένου», να στραφεί στην έρευνα της οπτικής γωνίας κατασκευής της ταυτότητας, στην πολιτισμική αναπαράστασή της. Αυτή η αναπαράσταση, δε μπορεί παρά να είναι κοινωνικό δημιούργημα, προϊόν των σχέσεων του ατόμου («συσχετιστικός εαυτός») (ο.π., σ. 272).

Παρόλο που αυτή η προσέγγιση δίνει την εντύπωση μιας ευέλικτης και πολύπλευρης θεωρίας της ταυτότητας, ο αποκλεισμός των συναισθημάτων και της ίδιας της ιστορίας του εαυτού, τα οποία ο Gergen (ο.π.) θεωρεί ως «ξεπερασμένες» έννοιες, συνδεδεμένες με τη φενάκη του ατομικού εαυτού, απολήγει σε μια ψυχολογία χωρίς αντικείμενο, ή, όπως το εκφράζει η Zavalloni (1998), σε μια

«ψυχολογία χωρίς ψυχή» και «μια γλώσσα χωρίς πνεύμα... πάθος και μνήμη» και δεν επιτρέπει την εφαρμογή σε επίπεδο παρέμβασης, αν και θεωρητικά υποστηρίζει την ιδέα της ενίσχυσης των δυνατοτήτων του ατόμου. Κατά την Ρήγα (1996, 1997α, Rigas, 1998), η ανάλυση του λόγου των συμμετεχόντων, δεν θα πρέπει να παραγνωρίζει την εσωτερική τους αίσθηση για τον Εαυτό, τα συναισθήματα και τις μη -συνειδητές νοητικές λειτουργίες, αλλά να λαμβάνει υπόψη τόσο τις συνειδητές, όσο και τις ασυνειδητές διαστάσεις του ψυχισμού τους, τις οποίες εκφράζει ο λόγος τους.

Ως προς αυτά τα σημεία, η Εγω -Οικολογία, αν και ξεκινά από κοινή, κονστρουκτιβιστική βάση, όπως αυτή του Gergen, αναγνωρίζει τον εξέχοντα ρόλο της αυτοβιογραφίας, της μνήμης και των συναισθημάτων στις διαδικασίες δόμησης της ταυτότητας, τοποθετεί το συναίσθημα ως κείμενο παράγοντα για τη δόμηση των γνωστικών σχημάτων της μνήμης και προπάντων, επισημαίνει ως επιτακτική ανάγκη για την ψυχολογία, τον προβληματισμό για τις πολλαπλές κοινωνικές συνέπειες των κατασκευών που δημιουργεί.

1.5.3.6. Η Ψυχοκοινωνική Ταυτότητα στην Εγω-Οικολογική Θεωρία (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996).

Η Εγω-Οικολογική «ταυτότητα» (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984/1996), αφορά ένα πεδίο μελέτης, μέσω του οποίου μπορούμε να προσεγγίσουμε τις διαδικασίες δημιουργίας τόσο του ατομικού νοήματος, όσο και του πολιτισμού.

Η Εγω -Οικολογία εμπνέεται από κάποιες βασικές αρχές της φαινομενολογίας του Husserl, κατά τον οποίον ο Άλλος θεωρείται ως συστατικό στοιχείο του Εγώ, (Husserl, 1976, Zavalloni & Louis -Guerin, 1984/1996), καθώς και από τη συνένωση ενδοψυχικού και κοινωνικού που προτείνει ο Erikson (1959 /1980). Η Zavalloni υποστηρίζει ότι ο Εαυτός, ο Άλλος και η Κοινωνία, αποτελούν συστατικά στοιχεία της ταυτότητας (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984/1996, σ. 71, Zavalloni, 1989) και προτείνει μια ιδιογραφική προσέγγιση για τη διερεύνηση της ψυχοκοινωνικής ταυτότητας, μέσα από τη μελέτη του τρόπου με τον οποίο ο νους, στην καθημερινή ζωή δημιουργεί και ενεργοποιεί τα αναπαραστατικά του περιεχόμενα.

Πρόκειται για μια προσέγγιση, η οποία στοχεύει στην αναδόμηση των λειτουργιών της νόησης, που εξετάζονται σαν ένα ενοποιημένο σύστημα μνήμης, κινήτρων, συναισθημάτων, στάσεων και αναπαραστάσεων του κόσμου και του Εαυτού, ώστε διαφοροποιείται από την προοπτική της παραδοσιακής ψυχολογίας, που μελετά καθέναν από τους παραπάνω παράγοντες ως ξεχωριστό τομέα.

Επιπλέον, η Εγω-Οικολογία διαφέρει ουσιαστικά από την παραδοσιακή προοπτική της γνωστικής κοινωνικής ψυχολογίας που προτείνει, όπως προαναφέρθηκε, το μοντέλο του νου ως απλού επεξεργαστή πληροφοριών, διαχωρίζοντας τα συναισθήματα από τη σκέψη για τον κοινωνικό κόσμο. Η Εγω - Οικολογική προσέγγιση, επαναανακαλύπτει πως ο καθημερινός λόγος των ανθρώπων εκφράζει σκέψεις, πεποιθήσεις και συναισθήματα, αλληλένδετα σε τέτοιο βαθμό, ώστε ακόμη και απλές προτάσεις μπορούν ανά πάσα στιγμή, να εκφράζουν μια πολυσύνθετη ενότητα νοημάτων (Billig, 1989, σ.120).

Η Zavalloni (1989), υποστηρίζει ότι η ποσοτική, εμπειρική έρευνα, αντικαθιστώντας το «λόγο» με μεταβλητές, αφήνει δίχως ανάλυση την εσωτερική λειτουργική πολυσυνθετότητα της συνείδησης, ώστε αδυνατεί να εντοπίσει τα πραγματικά αίτια της ανθρώπινης συμπεριφοράς (Ρήγα, 1996, σσ. 16, 17) και υποστηρίζει πως το φυσικό περιεχόμενο του νου, μπορεί να προσεγγιστεί με την ανάλυση των «αναπαραστατικών ενοτήτων» (ή «λέξεων ταυτότητας»), των λέξεων δηλαδή που παράγει το άτομο προκειμένου να περιγράψει τις ομάδες του κοινωνικού κόσμου και με την ανίχνευση των σκέψεων και συναισθημάτων που συνοδεύουν αυτές τις λέξεις («σκέψη βάθους») (Zavalloni, 1986).

Κατά την Εγω-Οικολογική προοπτική, υπάρχει ένα υπόβαθρο σκέψης, που προσδίδει στις αναπαραστάσεις των ατόμων, μια αίσθηση αληθοφάνειας των όσων εκφράζουν. Πρόκειται για ένα φαντασιακό και βιωματικό περιεχόμενο (εικόνες, παρελθοντικές εμπειρίες, συναισθήματα που κινούνται στην «περιφέρεια του νου»), που συνοδεύει κάθε λέξη ταυτότητας καθώς ενεργοποιείται αυτόματα στο νου, κάθε φορά που η λέξη αναδύεται στο συνειδητό. Το άτομο, δεν συνειδητοποιεί την «υπόγεια» κίνηση αυτών των βαθύτερων νοητικών περιεχομένων, αλλά μένει με την εντύπωση ότι παράγει απλές κρίσεις, πεποιθήσεις, διαφωνίες, αποδείξεις για την «πραγματικότητα», βασισμένες στη γνώση του για τον εξωτερικό κόσμο. Γι' αυτόν το λόγο, η Εγω -Οικολογία, δε μελετά καθαυτές τις απόψεις των ατόμων, αλλά επιχειρεί να διεισδύσει σε μνημονικά περιεχόμενα πολύ ευρύτερα από αυτό που εκφράζουν οι λέξεις: όπως ακριβώς αυτό που φαίνεται εστιασμένο σε μία

φωτογραφία δεν είναι παρά ένα μέρος του θέματος, ενώ ό,τι φαίνεται «θαμπά», είναι ακριβώς αυτό που παρέχει την αντιληπτική αίσθηση του βάθους (Zavalloni, 1983).

Η σκέψη βάθους, είναι και το περιεχόμενο της συγκινησιακής /κινητήριας μνήμης (*memoire e/motionelle*), όρος που εισάχθηκε από την Zavalloni (1983, 1986), με σκοπό να αποδοθεί η *συναισθηματική* φόρτιση των λέξεων ταυτότητας και της σκέψης βάθους που τις συνοδεύει, αλλά και η άποψη ότι κάθε λέξη ταυτότητας, θέτει σε *κίνηση*, ενεργοποιεί, ολόκληρο το αναπαραστατικό δίκτυο και όλο το νοηματικό περιεχόμενο της εμπειρίας στην οποία παραπέμπει η συγκεκριμένη λέξη ταυτότητας (Ρήγα, 1996). Επειδή κάθε λεκτική εκφορά θεωρείται ως αποτέλεσμα μιας εσωτερικής κίνησης που υπερβαίνει το πλαίσιο της συγκεκριμένης λέξης, η ανάλυση των λέξεων ταυτότητας και της δυναμικής του δικτύου τους, μπορεί να οδηγήσει τον ερευνητή στην ανακάλυψη και την αναδόμηση του εσωτερικού περιβάλλοντος των υποκειμένων.

Όπως προαναφέρθηκε, η οργάνωση των αναπαραστάσεων που συνθέτουν την ταυτότητα του εαυτού, επηρεάζεται, κατά την Zavalloni (1983, 1998), από τους συναισθηματικούς παράγοντες, μέσα από τους οποίους «φιλτράρονται» οι αναπαραστάσεις (Costalat -Founeau, 1997). Πώς όμως γίνεται αυτό το «φιλτράρισμα»; Η Zavalloni υποστηρίζει την ύπαρξη ενός φαινομένου που ονομάζει «Συnergieστική στιγμή» («*Moment Synergistique*») (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984/1996), μιας χρονικής στιγμής κατά την οποία ένα ενδιαφέρον, μια ανάγκη ή μια έλλειψη του Εαυτού που βιώνεται ως συναισθηματικό ερέθισμα, συναντάται με μια ιδιότητα ή δραστηριότητα ή χαρακτηριστικό ενός συγκεκριμένου Άλλου. Αυτό το νοητικό περιεχόμενο εγγράφεται τότε στη (μακροπρόθεσμη) συγκινησιακή /κινητήρια μνήμη, εμποτισμένο από συναίσθημα και έκτοτε αποτελεί μέρος του κινητήριου πυρήνα του εσωτερικού κόσμου του υποκειμένου. Αποθηκευμένο εκεί, ως γνώση για τον Εαυτό, τον Άλλο και την Κοινωνία εν γένει, παρέχει τη βάση επί της οποίας θα δομηθούν όσες επιπρόσθετες πληροφορίες είναι συμβατές μ' αυτήν την αρχική σύνδεση. Ταυτόχρονα, αυτό το υπόβαθρο σκέψης, δημιουργεί τη βάση για μια δια βίου επέκταση του αναπαραστατικού κυκλώματος: «πάντα μένει χώρος για νέες αντιλήψεις... κάθε αντίληψη και κάθε αντιληπτικό αντίγραφο μπορεί να επεκταθεί. Έτσι η διαδικασία είναι ατελείωτη» (Husserl, 1913 /1931, αναφ. από τις Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996).

Ιδιαίτερη έμφαση δίνει η Zavalloni (ο.π.), στη λειτουργία των «προτύπων ταυτότητας», πολιτισμικών ηρώων με έντονη επιρροή, που προσωποποιούν, στη

σκέψη βάθους, τα ιδανικά του Εγώ και της ομάδας ένταξης, οδηγώντας στην κατασκευή της συν-ταυτότητας, καθώς τυπώνουν στο νου του ατόμου, τα συλλογικά ιδανικά της ομάδας ως προσωπικά έργα ενός ήρωα και αντίστροφα.

Κατά την Ρήγα (1996), αυτή η αλληλεπιδραστική προοπτική της ταυτότητας ως «σημείου κρυστάλλωσης» της διαλεκτικής σχέσης μεταξύ Εαυτού και Άλλου – Ατομικού και Κοινωνικού, μπορεί να εξηγήσει όχι μόνον τους συναισθηματικούς δεσμούς που αναπτύσσονται μεταξύ των μελών διαφόρων ομάδων στην κοινωνική ζωή, αλλά και την αλληλεπίδραση που ο Ricoeur (1992, σ. 156), ονομάζει «εσωτερικευμένη αλληλεπίδραση», ή «εσωτερικευμένη αναφορά στους άλλους». Ταυτόχρονα, λαμβάνει υπόψη τις πολλαπλές διαστάσεις της ταυτότητας που ενεργοποιούνται στο αναπαραστατικό δίκτυο ενός ατόμου, το συναισθηματικό παράλληλα με το γνωστικό στοιχείο, αλλά και τις νοητικές, συμβολικές εικόνες που διαμορφώνουν την ταυτότητα στην αλληλεπίδραση ατομικού -κοινωνικού (Ρήγα, οπ.π.).

Έτσι, η ταυτότητα, ενσωματώνοντας λόγο, μνήμη, εικόνα, πληροφορίες, συναίσθημα, και εμπειρία, καθίσταται έννοια -κλειδί για την αποδοχή και τη μελέτη της διαλεκτικής κοινωνίας και ατόμου, μια διαλεκτική που μεταφέρεται αμφίδρομα, στην κουλτούρα της κοινωνίας, αλλά και στο λόγο και τη δράση του υποκειμένου και μέσα από την οποία το άτομο βιώνει την μοναδικότητά του (Ρήγα, 1996, Rigas, 1998). Πρόκειται γι' αυτό που ο Gardner (1985), θεώρησε ως αναγκαίο στόχο της σύγχρονης κοινωνικής ψυχολογίας, ν' αναπτύξει ένα ερευνητικό πλαίσιο μέσα στο οποίο η αλληλεπίδραση των πολιτισμικών παραγόντων με τη γνωστική και τη συναισθηματική λειτουργία «να μπορέσει με κάποιο τρόπο να ενταχθεί σε ένα μοντέλο» (αναφ. στο Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΕΡΕΥΝΑ

2.1. Ο ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ: ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΗΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ -ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ - ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ.

2.1.1. Κριτήρια Επιλογής της Εγω-Οικολογικής Προσέγγισης.

Η Εγω-Οικολογική θεωρία της ψυχοκοινωνικής ταυτότητας, κρίθηκε ως κατάλληλο πλαίσιο μελέτης και κατανόησης της «αρχιτεκτονικής» των αναπαραστατικών δικτύων (Zavalloni, 1998a) των συμμετεχόντων, καθώς επιτρέπει την παραγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τους τρόπους με τους οποίους η χρήση εγγράφεται στο εσωτερικό περιβάλλον της ταυτότητας, έναν χώρο όπου, κατά την Zavalloni (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984/1996), ατομικό και συλλογικό συναντώνται.

Σύμφωνα με τις προαναφερόμενες θεωρίες (Κεφάλαιο 1.5.), η ταυτότητα δεν είναι ένα αντικείμενο που μπορεί να γνωσθεί αυτόματα, ούτε μέσω αφαιρέσεων και θεωρητικών υποθέσεων, ούτε και μέσω αυστηρά πειραματικών μεθόδων, όπως εκείνες της πρώιμης γνωστικής ψυχολογίας (Zavalloni, 1998), ή μέσω ποσοτικών μεθόδων που επιδιώκουν να ανακαλύψουν πόσοι και τι είδους άνθρωποι, μοιράζονται ένα συγκεκριμένο χαρακτηριστικό (Mc Cracken, 1988). Για την ανάδυση των βαθύτερων περιεχομένων της ταυτότητας των συμμετεχόντων, χρειάζεται να διαφωτιστεί η μνήμη, η αντίληψη και τα συναισθήματα που πλαισιώνουν τα αναπαραστατικά τους δίκτυα, αποκαλύπτοντας έτσι τα ουσιαστικά περιεχόμενά τους.

Η επιλογή της Εγω-Οικολογικής μεθόδου ήταν, σε μεγάλο βαθμό, αποτέλεσμα της διαπίστωσης της επιτυχίας της προγενέστερης μελέτης της Ρήγα και φοιτητών της (1997a) με χρήστες ναρκωτικών, με την εφαρμογή της εν λόγω μεθόδου, που απέδωσε αποτελέσματα βάθους για τα νοητικά /συναισθηματικά περιεχόμενα της ταυτότητας των συμμετεχόντων χρηστών και μάλιστα επαληθεύσιμα από τα αριθμητικά αποτελέσματα άλλων ερευνών (OFDT, 1998, βλ. και Παρ. 1.1.5.).

Η συνεργασία της γράφουσας στην ανάλυση των περιπτώσεων της εν λόγω μελέτης και σε άλλες προγενέστερες μελέτες της Ρήγα (Ρήγα, 1996α, 1996β, 1997α κ.α.), που διεξάχθηκαν στη βάση της Εγω-Οικολογικής προσέγγισης, βοήθησε στην εξοικείωση με την Εγω-Οικολογική μεθοδολογία, απέδειξε δε, ότι η ψυχοκοινωνική ταυτότητα, τοποθετημένη υπό το πρίσμα της Εγω-Οικολογίας, αποτελεί ένα

σημαντικό πεδίο προσέγγισης ατομικών συμπεριφορών, που ταυτόχρονα έχουν κοινωνικό ενδιαφέρον, ένα «προνομιακό» σημείο έρευνας (Zavalloni & Louis - Guerin, 1984 /1996) για την κατανόηση σύνθετων κοινωνικών φαινομένων, όπως η χρήση ναρκωτικών.

Οι ερευνητές που έχουν εργαστεί στη βάση της Εγω -Οικολογικής προσέγγισης είναι λίγοι (Costalat -Founeau, 1997, Ρήγα, 1996, 1997α, Costalat - Founeau & Marrtinez, 1998), ενώ η μέθοδος θεωρείται, γενικά, δύσκολη και χρονοβόρος. Ειδικότερα, στον ελληνικό χώρο, η ψυχοκοινωνική ταυτότητα δεν έχει μέχρι στιγμής χρησιμοποιηθεί ως σημείο εστιασμού για την εις βάθος μελέτη των αναπαραστατικών δικτύων τα οποία προσανατολίζουν τις δράσεις των ατόμων και των κοινωνικών ομάδων. Με εξαίρεση το έργο της Ρήγα, η οποία εισήγαγε την Εγω - Οικολογική μεθοδολογία στην Ελλάδα, εφαρμόζοντάς την από το 1993 μέχρι και σήμερα σε αρκετές ψυχοκοινωνικές έρευνες πεδίου, που διερευνούσαν επίκαιρα θέματα (ναρκωτικά, μονογονεϊκή οικογένεια, πολιτισμική ταυτότητα, μειονότητες κ.α. -ενδεικτικά: Rigas, 1996, 1996α, Ρήγα, 1996α, 1996β, 1997α, Rigas, 1998, 1998α), η προσέγγιση της ψυχοκοινωνικής ταυτότητας αποτελεί, για τα ελληνικά δεδομένα, ένα «παρθένο» ερευνητικό πεδίο.

Τα βασικά πλεονεκτήματα και -ταυτόχρονα- κριτήρια επιλογής της Εγω- Οικολογικής προσέγγισης, μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

(α) Η προοπτική είναι συγγενής με το γνωστικό μοντέλο διερεύνησης της χρήσης (Beck et al., 1993, βλ. και Παρ. 1.3.9.), το οποίο παρέχει ένα πλαίσιο κατανόησης του τι σημαίνει η χρήση για τα ίδια τα άτομα, και απαλλάσσει την επιστημονική σκέψη από τις γενικεύσεις σχετικά με το ζήτημα. Αλλά η προοπτική της ψυχοκοινωνικής ταυτότητας, όπως τοποθεείται στην παρούσα έρευνα, προχωρά πέρα από το επίπεδο της διερεύνησης των πεποιθήσεων:

Με βάση την κοινή λογική, όλοι οι συμμετέχοντες θα μπορούσαν να απαντήσουν στο ερώτημα «γιατί κάνουν ή δεν κάνουν χρήση ναρκωτικών». Κάνουν -ή όχι- χρήση, επειδή «πιστεύουν» κάτι ή «θέλουν» κάτι, χωρίς όμως να αφήνουν να διαφανεί εάν αυτή η πεποίθηση ή η επιθυμία είναι πράγματι και η αιτία της συμπεριφοράς τους, ή μια «δευτερογενής εκλογίκευσή της» (Wagner, 1994). Η Εγω-Οικολογική προσέγγιση, υπερβαίνει το επίπεδο του «αντικειμενικού» ή «κοινού» νοήματος των λέξεων, προχωρώντας στην ανάλυση του νοητικού και συναισθηματικού υπόβαθρου που βρίσκεται πίσω από αυτές τις πεποιθήσεις, καθώς και των πολιτισμικών νοημάτων που έχουν ενσωματωθεί σε αυτές.

(β) Η Εγω-Οικολογία, είναι εδραιωμένη στη μελέτη των τρόπων με τους οποίους το άτομο, στην αλληλεπίδρασή του με το περιβάλλον, ενσωματώνει και ερμηνεύει τις προγενέστερες εμπειρίες του συνδέοντάς τις με τα δεδομένα του παρόντος, σ' ένα σύστημα νοητικών λειτουργιών, ώστε οι αναφορές των συμμετεχόντων να τοποθετούνται άμεσα, στο ευρύτερο εσωτερικό, ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο των εμπειριών τους.

(γ) Η προσέγγιση εστιάζεται, στη μνήμη, ως χώρο «συγχώνευσης, κινητοποίησης και γνώσης», όπου παράγεται το εσωτερικό περιβάλλον της ταυτότητας του ατόμου (Zavalloni & Louis-Guerin 1984 /1996, Ρήγα, 1997α). Για αρκετές ουσίες όπως το MDMA και το LSD, θεωρείται ότι επιφέρουν το παράξενο αποτέλεσμα, να «απελευθερώνουν», ορισμένες φορές, ιδιαίτερα επώδυνες μνήμες του παρελθόντος, με αποτέλεσμα, κατά άλλους την κάθαρση⁵⁴ (Masters & Houston, 1966, 1968, Grof & Halifax, 1978, Καυκαλίδης, 1987) και κατά άλλους τη νοητική φθορά (Bernabud, 1972, Saraydarian, 1973). Στο σημείο αυτό, η μέθοδος συναντά το ερευνητικό αντικείμενο κατά έναν εσωτερικό τρόπο, καθώς επιτρέπει την ανάδυση μνημονικού υλικού στη βάση του οποίου δομείται το εσωτερικό περιβάλλον της ταυτότητας.

(δ) Η Εγω-Οικολογία, βασίζεται στην αποδοχή ότι δύο άτομα εκτεθειμένα στις ίδιες καταστάσεις (καταστάσεις που σχετίζονται με τις ευκαιρίες που παρέχουν τα κοινωνικά -δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων), ενδέχεται να αποκτήσουν διαφορετικές εμπειρίες, ώστε η ατομική συμπεριφορά δε μπορεί να γίνει κατανοητή, εάν δεν μελετηθεί ο τρόπος με τον οποίο τα συγκεκριμένα άτομα «αντιλαμβάνονται την κατάσταση, τα εμπόδια που πιστεύουν ότι έχουν ν' αντιμετωπίσουν, τις εναλλακτικές λύσεις που βλέπουν να τους παρέχονται» (Becker, 1970, σ. 74), από την οπτική γωνία των ίδιων των συμμετεχόντων.

(ε) Τέλος, η Εγω-Οικολογία παρέχει μια επανατοποθέτηση της αντίληψης για την ύπαρξη, τη δομή και τη λειτουργία του Εαυτού, ως δομημένου μέσα στο σύστημα ταυτότητας των ατόμων, θέση που έχει γεννηθεί από την αμφισβήτηση πολλών συστημάτων παραγωγής γνώσης του αιώνα μας, αλλά και έχει αμφισβητηθεί πολύ από τις σύγχρονες θεωρίες και πρακτικές (Frosh, 1991, σ.19, Zavalloni, 1998α).

⁵⁴ Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας της Ρήγα (1997β) η λέξη «κάθαρση», που συμπεριλαμβάνονταν ανάμεσα στις σημαντικές λέξεις ταυτότητας των συμμετεχόντων, παραπέμπει στην εσωτερική ανάγκη για απόλυτη και άνευ όρων αποδοχή από τους Άλλους («καθολική αποδοχή»), που δεν θα απαιτεί τη «συμμόρφωση» στις κοινωνικές πιέσεις.

2.1.2. Στόχοι της Έρευνας.

Βασικός στόχος της έρευνας, ήταν να διακριβωθούν τα αναπαραστατικά περιεχόμενα σχετικά με τη χρήση ναρκωτικών και την ένταξη στην ομάδα των χρηστών στο εσωτερικό περιβάλλον της ταυτότητας των ατόμων, μέσω της μελέτης μεμονωμένων περιπτώσεων (για τη μελέτη περιπτώσεων, βλ. Ρήγα, 1991, 1991α και επίσης Κεφ. 2.3.), μικρών ομάδων χρηστών της ίδιας ουσίας (χρηστών ηρωίνης και χρηστών συνθετικών ναρκωτικών τύπου ecstasy) σε αντιπαράθεση με τα αναπαραστατικά δίκτυα ατόμων με όμοια κοινωνικά χαρακτηριστικά, εξαιρώντας τη σχέση με την ουσία (μη -χρήστες).

Με αφετηρία την έρευνα της Ρήγα (1997α) για τα ναρκωτικά και με βάση τις υπο-ομάδες χρηστών που είχαν δημιουργηθεί από τον φυσικό λόγο των συμμετεχόντων σε εκείνη την έρευνα (Παράγραφος 1.1.5.) η Εγω-Οικολογική προσέγγιση υιοθετήθηκε και στην παρούσα έρευνα, για την εις βάθος μελέτη των αναπαραστατικών δικτύων που συνθέτουν την ψυχοκοινωνική ταυτότητα:

(α), χρηστών ηρωίνης που επιθυμούσαν να απεξαρτηθούν, μια υπο-ομάδα που επιλέχθηκε λόγω της σημαντικότητας των προβλημάτων που, όπως έδειξε η έρευνα της Ρήγα, αντιμετώπιζαν οι χρήστες ηρωίνης (προβλήματα που άγγιζαν, κατά την Ρήγα, το επίπεδο της ενόρμησης θανάτου), αλλά και λόγω της ανάγκης να διαφωτιστούν οι βαθύτερες επιθυμίες, οι εκλαμβανόμενες ελλείψεις, οι προσανατολισμοί του Εαυτού, των ατόμων που θεωρούσαν «προβληματική» τη σχέση τους με την ουσία

(β), χρηστών συνθετικών ναρκωτικών τύπου ecstasy, που, αντίθετα, δεν θεωρούσαν ότι συντρέχει λόγος απεξάρτησης και που δεν είχαν συμπεριληφθεί στην προγενέστερη μελέτη της Ρήγα (1997α), καθώς κατά την εποχή εκείνης της έρευνας, αν και το ecstasy ήταν ήδη γνωστό στη χώρα μας, το φαινόμενο δεν είχε προσλάβει ακόμη τις διαστάσεις που εμφανίζει σήμερα και δεν είχε γίνει εφικτή η προσέγγιση χρηστών των συγκεκριμένων ουσιών. Η μελέτη της ψυχοκοινωνικής ταυτότητας των χρηστών συνθετικών ναρκωτικών τύπου ecstasy, κρίθηκε ως σημαντική, για τον επιπρόσθετο λόγο ότι λίγα είναι γνωστά στη χώρα μας για τη χρήση και τους χρήστες των συγκεκριμένων ουσιών, καθώς πρόκειται για έναν πληθυσμό που δεν καταφεύγει σε κέντρα απεξάρτησης.

(γ), μη -χρηστών, με κοινωνικά -δημογραφικά χαρακτηριστικά όμοια με εκείνα των χρηστών συμμετεχόντων, προκειμένου, αφ' ενός να συμπεριληφθεί στην

έρευνα μια «άλλη όψη» του ζητήματος της χρήσης, ως κοινωνικές αναπαραστάσεις των μη -χρηστών για το ναρκωτικό και τη χρήση και αφ' ετέρου να ανιχνευθούν οι διαφορές μεταξύ των δικτύων ταυτότητας χρηστών και μη -χρηστών συμμετεχόντων.

Η μελέτη των αναπαραστατικών δικτύων αυτών των υπο-ομάδων συμμετεχόντων, μέσω της Εγω-Οικολογικής προοπτικής, αποτελεί συνέχιση της προαναφερόμενης έρευνας της Ρήγα και συνεισφορά στη βιβλιογραφία τόσο της χρήσης ναρκωτικών, όσο και της μελέτης της ψυχοκοινωνικής ταυτότητας.

Κατανοώντας τη δομή και τη δυναμική του συστήματος ταυτότητας, μέσα από την μελέτη του αναπαραστατικού λόγου των ατόμων, μπορούμε να ερμηνεύσουμε τη σχετική με τη χρήση συμπεριφορά, ως αποτέλεσμα ενεργοποίησης ενός ολόκληρου δικτύου φαντασιακών σχέσεων Εαυτού - Άλλου - Κοινωνίας και να προσεγγίσουμε τις σκέψεις, πεποιθήσεις, συναισθήματα και εμπειρίες που βρίσκονται πίσω από τον άμεσα εκφρασμένο λόγο των συμμετεχόντων (Zavalloni, 1998a).

2.1.3. Υποθέσεις.

Οι υποθέσεις που διατυπώθηκαν μετά τη μελέτη της σύγχρονης βιβλιογραφίας σχετικά με το φαινόμενο της χρήσης ναρκωτικών, αλλά και ενισχύθηκαν με τις πρώτες συναντήσεις με άτομα που ήταν χρήστες, μπορούν να συνοψιστούν στα παρακάτω κεντρικά σημεία :

Υπόθεση 1.

Η μελέτη της βιβλιογραφίας, υποδεικνύει συγκεκριμένα στοιχεία της «αντικειμενικής ταυτότητας» των ατόμων, που φαίνεται να σχετίζονται με την χρήση ναρκωτικών, όπως το φύλο⁵⁵, το οικογενειακό περιβάλλον και η επιρροή της ομάδας

⁵⁵ Η Zavalloni (1983), έχει τονίσει τη σημασία του φύλου, ως την ισχυρότερη ομάδα ταυτότητας των ατόμων, έναν συμβολικό χώρο στον οποίον εγγράφονται νοητικά περιεχόμενα με καθοριστική σημασία για τις συναλλαγές του Εαυτού με το περιβάλλον του.

των συνομηλίκων -φίλων που είναι χρήστες.⁵⁶ Από την οπτική γωνία της Εγω-Οικολογίας, οι ομάδες ένταξης και τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των ατόμων δε μπορούν να μελετηθούν ως μεμονωμένοι παράγοντες «κινδύνου» (Wills et al., 1997) που επιφέρουν την επιρρέπεια προς τη χρήση ουσιών, αλλά ως συμβολικοί χώροι εγγραφής νοητικών περιεχομένων που δομούν την ταυτότητα.

Αυτή η προοπτική, επιτρέπει τη διατύπωση της υπόθεσης ότι δεν είναι απαραίτητα κάποιες «αντικειμενικά» αντίξοες συνθήκες που ωθούν τα άτομα προς τα ναρκωτικά, αλλά οι ιδιαίτεροι νοητικοί μηχανισμοί και τρόποι συναλλαγής των ατόμων με το περιβάλλον, όπως ενσωματώνονται στον χώρο της ταυτότητας. Έτσι, το δίκτυο σημασιών που σχετίζονται με το «ναρκωτικό» και την ταυτότητα του «χρήστη», αναμένεται να βρεθεί ως οργανωμένη νοητική δομή (που έχει κατακτηθεί κατά τη διάρκεια της ζωής και συγκρατηθεί στη μνήμη) ένα «φίλτρο» κωδικοποίησης της πραγματικότητας (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996, Rigas, 1998), μέσω του οποίου οι συμμετέχοντες αντιλαμβάνονται τον Εαυτό, τον Άλλον, τον Κοινωνικό τους κόσμο και την ένταξή τους στις ομάδες του φύλου, της οικογένειας και των φίλων.

Υπόθεση 2.

Η διαπίστωση της Ρήγα (1997α), ότι οι βιογραφίες των χρηστών τις περιπτώσεις των οποίων μελέτησε εις βάθος, χαρακτηρίζονταν από μια σταθερή ύπαρξη «αρνητισμού», είτε προς την ίδια τη ζωή, είτε προς τις κοινωνικές διαστάσεις της ζωής, αποτελεί την αφετηρία της δεύτερης υπόθεσης: Κατά την Zavalloni

⁵⁶ Όσον αφορά τη σχέση της ταυτότητας του φύλου, με τη χρήση (EMCDDA, 1997, ΕΚΤΕΠΝ, 1998), στη μελέτη της Ρήγα σε χρήστες ναρκωτικών (1997α), εντοπίστηκαν συσχετισμοί μεταξύ των νοημάτων που προέτρεπαν προς τη χρήση και των τρόπων με τους οποίους οι συμμετέχοντες χρήστες αντιλαμβάνονταν την ένταξή τους στις ομάδες του φύλου ("Εμείς /Αυτοί. οι Άνδρες" ή "Εμείς /Αυτές. οι Γυναίκες"). Στην εν λόγω έρευνα (Ρήγα, 1997α), δείχθηκε πως η ένταξη στην ομάδα "χρήστες" ("Εμείς. οι χρήστες"), για τις μεν συμμετέχουσες αντιστάθμιζε ελλείψεις της θηλυκής τους ταυτότητας ("Εμείς. οι γυναίκες"), προσδίδοντας τους επιθυμητές ιδιότητες που ως γυναίκες θεωρούσαν ότι δεν διέθεταν, ενώ για τους άνδρες η ένταξη τόσο στην ομάδα του φύλου, όσο και στην ομάδα των χρηστών, βασίζονταν σε ένα κοινό πνεύμα ηρωοποίησης του Εαυτού.

Η επίδραση της οικογενειακής ένταξης στη δόμηση της ταυτότητας των ατόμων, έχει επίσης διερευνηθεί διεξοδικά από την Ρήγα (1990, 1991γ), ενώ σύμφωνα με πολλούς μελετητές του φαινομένου της χρήσης ναρκωτικών, το οικογενειακό περιβάλλον επηρεάζει σημαντικά τις πιθανότητες στροφής προς τις ουσίες ή αποφυγής τους (Kaufman & Kaufman, 1979, Παπαδόπουλος, 1983, Ρήγα, 1991γ, 1997α, Χουρδάκη, 2000, κ.α.). Επιπλέον, η επιρροή των φίλων που είναι χρήστες, έχει θεωρηθεί ως ένας από τους βασικούς παράγοντες που σχετίζονται με τη χρήση ουσιών (Elliott et al., 1985, Kandel, 1984).

(Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996, σ. 186), τα άτομα τείνουν συνήθως να εξομοιώνουν με τον Εαυτό, ό,τι αντιλαμβάνονται ως θετικό στον εξωτερικό κόσμο και να απορρίπτουν εκτός του Εαυτού, ό,τι εκλαμβάνουν ως αρνητικό, ώστε «πολύ σπάνια ο Εαυτός γίνεται μέτοχος σε σημαντικά μειονεκτήματα». Σε αυτή τη βάση, η ενσωμάτωση αρνητικών περιεχομένων στον Εαυτό, ως ιδιάζον χαρακτηριστικό που αναμένεται να εντοπιστεί στις ταυτότητες των χρηστών της παρούσας έρευνας, ενδέχεται να βρίσκει «αντι -στοιχεία», τα οποία να ουδετεροποιούν το αρνητικό συναίσθημα του χαρακτηριστικού που αξιολογείται ως αρνητικό στον Εαυτό και να προστατεύουν, όπως υποστηρίζει η Zavalloni (οπ.π.) τα άτομα, από την πιθανότητα σοβαρής κατάθλιψης.

Υπόθεση 3.

Η τρίτη υπόθεση στην οποία εστιάζεται η έρευνα, βασίζεται στην παρατήρηση ότι η χρήση ναρκωτικών πιθανόν να μην είναι θέμα ελλειπούς ενημέρωσης (Χαλκιά, 1995), εφόσον τόσο οι χρήστες όσο και οι μη -χρήστες, τουλάχιστον στην περιοχή του αστικού κέντρου, έχουν τις ίδιες δυνατότητες /πιθανότητες, να ενσωματώσουν στα νοητικά τους δίκτυα τις ποικίλες διακινούμενες πληροφορίες -αναπαραστάσεις του ναρκωτικού (Κεφ. 1.2), ως απειλή ή ως δέλεαρ.

Στη βάση των αρχών της Εγω -Οικολογίας (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996), οι πληροφορίες καθαυτές, δεν έχουν ιδιαίτερο νόημα, αλλά νοηματοδοτούνται, μέσα στο αντιληπτικό /μνημονικό σύστημα αναπαραστάσεων (Neisser, 1988, Biliig, 1989, Zavalloni, 1993, Μαριδάκη -Κασσωτάκη, 1997, 1998), ώστε μπορούμε να υποθέσουμε μια επιλεκτική ενσωμάτωση και χειρισμό πληροφοριών, ανάλογα με τη συμβατότητά τους με το προδιαμορφωμένο σύστημα ταυτότητας των ατόμων. Αυτοί οι προσανατολισμοί, διαμορφώνονται περισσότερο από το συναίσθημα και τον ιδιαίτερο τρόπο αφομοίωσης των εμπειριών, παρά στη βάση μιας «λογικής διαμόρφωσης πεποιθήσεων» σχετικά με τα ναρκωτικά.

Σ' αυτό το νοηματικό πλαίσιο, μια βασική διαφορά μεταξύ χρηστών και μη χρηστών, αναμένεται να εντοπιστεί στο βαθμό συμβατότητας ή ασυμβατότητας της χρήσης, όπως την νοηματοδοτούν οι ίδιοι, με τους γενικότερους προσανατολισμούς των αναπαραστατικών δικτύων που συνθέτουν τις ταυτότητές τους (συναίσθημα, αξίες, ιδανικά, υπαρξιακοί προσανατολισμοί, αντι-αξίες, εκλαμβανόμενες απειλές).

Υπόθεση 4.

Σχετικά με την κοινωνική ένταξη του χρήστη και τις σχέσεις χρηστών και μη-χρηστών, η μελέτη της βιβλιογραφίας (Ρήγα, 1997α, Dressen, 1998, Ingold, 1998), υποδεικνύει έναν πλήρη νοητικό διαχωρισμό των δύο κόσμων («χρήστες» και «μη-χρήστες») και μια αμφίδρομη φοβική αντιμετώπιση του ενός προς τον άλλον, διαχωρισμός που αναμένουμε να βρούμε εκφρασμένο σε επίπεδο ταυτότητας, ως σχέση Εαυτού -Άλλου, τουλάχιστον όσον αφορά τους χρήστες ηρωίνης και τους μη-χρήστες της έρευνας.

Από την άλλη πλευρά, όσον αφορά τους χρήστες συνθετικών ναρκωτικών τύπου ecstasy, τα αποτελέσματα των σχετικών Ευρωπαϊκών μελετών, δεν εμφανίζουν σύγκλιση: Οι Coffield και Cofton (1994), παρουσιάζουν τη χρήση αυτών των ουσιών ως ένα απλό μέσο έκφρασης κοινωνικότητας, διασκέδασης και προσέγγισης ατόμων του αντίθετου φύλου και ως εμπειρία με κοινωνικό πλαίσιο (αναφ. στο Ρήγα & Τριανταφυλλίδου, 2000), ενώ αντίθετα, ο Ingold (1998), μιλά για την ακραία αποξένωση των χρηστών ναρκωτικών αυτού του τύπου, ένα πρόβλημα που θεωρεί οξύτερο και απ' αυτό των χρηστών ηρωίνης. Επιπλέον, στο πλαίσιο της ψυχεδελικής φιλολογίας και σύμφωνα με τα δημοσιεύματα των Ελληνικών νεανικών περιοδικών που παρατέθηκαν στο Κεφάλαιο 1.2., σχετικά με την χρήση συνθετικών ναρκωτικών τύπου ecstasy, ο χρήστης όχι μόνον δεν θεωρείται απομονωμένος κοινωνικά ή «αποκλεισμένος», αλλά εμφανίζεται να βιώνει την «ενότητα με το σύμπαν μέσω των ουσιών». Σε αυτή τη βάση, οι νέοι Έλληνες χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, ενδεχεται να βιώνουν τον Εαυτό ως ενταγμένο στον Κοινωνικό του Κόσμο και ικανοποιημένο από τις σχέσεις που αναπτύσσονται στις ομάδες των «καταναλωτών» όμοιων ναρκωτικών. Η χρήση και η συμβολική ένταξη στην ομάδα των χρηστών μπορεί να παρέχει έναν τρόπο κατάπαυσης του προβλήματος της αποξένωσης γι' αυτά τα άτομα (Παπαδόπουλος, 1991, Ρήγα, 1997α, Χουρδάκη, 2000).

2.2. ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ: ΑΠΟ ΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΨΝΑ, ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΧΡΗΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ.

2.2.1. Μορφή και Όρια της Ερευνητικής Διαδικασίας στο ΨΝΑ.

Το 1994, ο σχεδιασμός αυτού του έργου είχε κατατεθεί στην ΓΓΕΤ ως πρόταση προσανατολισμένης έρευνας και επιλέχθηκε για χρηματοδότηση στα πλαίσια προγράμματος Υποτροφιών Προσανατολισμένης Έρευνας (ΥΠΕΡ '94), με το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής (ΨΝΑ), στη θέση του Φορέα -Χρήστη του έργου. Έτσι, στο ξεκίνημά της, η παρούσα έρευνα, είχε πρακτικό προσανατολισμό: Τα αποτελέσματα θα αξιοποιούνταν από τη Μονάδα Απεξάρτησης του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου, που είχε εκδηλώσει ενδιαφέρον για την έρευνα.

Η Μονάδα Απεξάρτησης του ΨΝΑ, λειτουργούσε ως κλινική αλκοολικών και τοξικομανών από το 1972, ενώ από το 1987, οργανώθηκε ως τμήμα ψυχολογικής απεξάρτησης αλκοολικών και τοξικομανών, όπου μπορούσαν να εισαχθούν, με τη θέλησή τους, άτομα που επιθυμούσαν να απεξαρτηθούν.⁵⁷

⁵⁷ Το πρόγραμμα απεξάρτησης του ΨΝΑ είναι εθελοντικό και απευθύνεται σε όλους τους χρήστες που προσέρχονται και υπογράφουν, με τη θέλησή τους, το σχετικό «συμβόλαιο». Διαρκεί ενάμιση περίπου χρόνο και περιλαμβάνει τρεις κύριες φάσεις :

(α) Η φάση της προετοιμασίας ή «ευαισθητοποίησης», που πραγματοποιείται στον Συμβουλευτικό Σταθμό του ΨΝΑ, διαρκεί από έναν έως δύο το πολύ μήνες, ως φάση σταθεροποίησης της απόφασης του ατόμου. Σ' αυτό το χρονικό διάστημα, το άτομο απέχει από κάθε ναρκωτική ουσία και από το αλκοόλ, με εξαίρεση μια ολιγόμηρη φαρμακευτική αγωγή που δεν περιλαμβάνει οπιούχα, για την αρχική αντιμετώπιση του συνδρόμου στέρησης. Η αποχή ελέγχεται εργαστηριακά, με εξέταση ούρων, από την αρχή έως το τέλος της θεραπείας. Παράλληλα, το άτομο προετοιμάζεται για τη δεύτερη φάση, της «ψυχολογικής απεξάρτησης».

(β) Η φάση της «ψυχολογικής απεξάρτησης», γίνεται στο ειδικό περίπτερο του ΨΝΑ («18 άνω») και διαρκεί τρεις έως πέντε περίπου μήνες, με πλήρη αποχή του ατόμου από κάθε ουσία και χωρίς άλλη φαρμακευτική αγωγή, αλλά με ατομική - ομαδική ψυχοθεραπεία και άλλες δραστηριότητες συλλογικής ζωής.

(γ) Για έξι με επτά μήνες μετά την έξοδο από το «18 άνω», στη φάση της «κοινωνικής επανένταξης», τα άτομα συνεχίζουν να συμμετέχουν σε ομάδες ψυχοθεραπείας, ενώ αρχίζουν να εργάζονται και να οργανώνουν τη ζωή τους ενεργητικά, με σκοπό την πλήρη κοινωνική τους αποκατάσταση και την κατάκτηση της αυτονομίας τους (Μαργαρίτη -Τζωρτζάκη, 1995).

Στις πρώτες συναντήσεις της επιστημονικής υπευθύνου του έργου, Α.Β. Ρήγα και της ερευνήτριας με την διευθύνουσα του ΨΝΑ, Α. Μάτσα, συζητήθηκαν η λειτουργία και οι ανάγκες της μονάδας, ανάμεσα στις οποίες κρίθηκε ως προέχουσα η ανάγκη δημιουργίας ενός Κέντρου Μελέτης των Εξαρτήσεων, οργανωμένου πάνω στις βασικές γραμμές που θα υποδείκνυαν τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας. Τέλος, στην ερευνήτρια παραχωρήθηκε η δυνατότητα να συναντήσει, στο χώρο του Συμβουλευτικού Σταθμού του ΨΝΑ, στην Αθήνα, άτομα που ήταν εξαρτημένα από την ηρωίνη, που δεν είχαν ακόμη ενταχθεί πλήρως στο πρόγραμμα απεξάρτησης, αλλά είτε διαπραγματεύονταν (με τον εαυτό και με το προσωπικό του ΨΝΑ) την ένταξή τους.

Αυτή η επιλογή συμμετεχόντων, αφ' ενός εξυπηρετούσε τους ερευνητικούς στόχους (έρευνα με άτομα που ήταν ακόμη ενεργοί χρήστες) και αφ' ετέρου, επιβεβαίωνε ότι η ερευνητική διαδικασία δεν θα παρενέβαινε με οποιονδήποτε τρόπο στη θεραπευτική πορεία ατόμων που ήταν ήδη ενταγμένα στο πρόγραμμα του ΨΝΑ. Η διευθύνουσα ήταν κατηγορηματική: Οι χρήστες ηρωίνης, αποτελούσαν έναν «δύσκολο» πληθυσμό, ώστε οι χειρισμοί θα έπρεπε να είναι πολύ επιφυλακτικοί. Από την άψη των στόχων της έρευνας, υπήρχε ένας επιπρόσθετος προβληματισμός: η συμπλήρωση του IMIS στον χώρο του ΨΝΑ, εμπεριείχε τον κίνδυνο να αποδοθεί μια καθαρά «ελεγκτική» ιδιότητα στην ερευνήτρια, κάτι εντελώς ασύμβατο με τους σκοπούς της έρευνας στη θεραπευτική πορεία ατόμων που ήταν ήδη ενταγμένα στο πρόγραμμα του ΨΝΑ.

Ο κίνδυνος αυτός αποφεύχθηκε με τη διάθεση χρόνου για συζήτηση με τους συμμετέχοντες, μετά το τέλος της κατεξοχόν ερευνητικής διαδικασίας, γύρω από διάφορα θέματα του ενδιαφέροντός τους (τονίζοντας ότι η συνομιλήτριά τους σ' αυτήν την ελεύθερη συζήτηση, δεν ήταν γιατρός ή υπεύθυνη της θεραπευτικής μονάδας αλλά ερευνήτρια, ώστε είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον να ακούσει τους ίδιους, όχι όμως και τη δυνατότητα να τους παρέχει συγκεκριμένη καθοδήγηση).

Αρκετοί συμμετέχοντες δεν εμφανίστηκαν ποτέ στην καθορισμένη συνάντηση. Ο προαιρετικός χαρακτήρας της συνέντευξης (που παρουσιάζονταν ως μη-επιβεβλημένη και ανεξάρτητη από το πρόγραμμα απεξάρτησης που σκόπευαν να παρακολουθήσουν) θα πρέπει να ήταν ένας επιπρόσθετος λόγος γι' αυτήν την ασυνέπιά τους, μαζί με το δεδομένο ότι η κυρίαρχη τακτική τους, στην παρούσα φάση της ζωής τους, οργάνωνε το

χρόνο τους κυρίως γύρω από τη χρήση και απ' όσα είχαν σχέση με αυτήν (Μάνος, 1988, Goodman, 1990, αναφ. από τον Valleur, 1998).

Παρέμενε ένα επιπλέον πρόβλημα: ο πληθυσμός που συναντήσαμε στο χώρο του ΨΝΑ, ήταν αντιπροσωπευτικός μιας πολύ ιδιαίτερης υπο-ομάδας χρηστών: χρήστες ηρωίνης, που είχαν σκεφθεί, για προσωπικούς και κοινωνικούς λόγους, την πιθανότητα να απεξαρτηθούν. Η δυναμική του συγκεκριμένου ερευνητικού πεδίου, ήταν αρκετά περιοριστική για τους σκοπούς αυτής της έρευνας. Ήταν προφανές, ότι η ολοκληρωμένη κατανόηση του πώς ενσωματώνεται η ιδιότητα του «χρήστη» στην ψυχοκοινωνική ταυτότητα των χρηστών, απαιτούσε τη συμπερίληψη ενός πολύ ευρύτερου δείγματος (χρήστες ναρκωτικών άλλων από την ηρωίνη, που δεν επιθυμούσαν να απεξαρτηθούν - και συγκεκριμένα, χρήστες συνθετικών ναρκωτικών τύπου ecstasy), ώστε δεν θα μπορούσε να διεξαχθεί αποκλειστικά στο χώρο του ΨΝΑ. Με τη διαπίστωση αυτών των περιορισμών, η έρευνα είχε αρχίσει να αναπροσανατολίζεται με την παράλληλη αναζήτηση χρηστών εκτός του ΨΝΑ.

Επιπλέον, με το τέλος του πρώτου έτους και τις προκύπτουσες ανάγκες για συνεισφορά του Φορέα -Χρήστη στο έργο, με την αγορά απαραίτητου εξοπλισμού, διαπιστώθηκε με απογοήτευση, πως ο γραφειοκρατικός μηχανισμός στον οποίο βασιζόνταν η χρηματοδότηση του ΨΝΑ, καθιστούσε αδύνατη την έγκαιρη κάλυψη των αναγκών του έργου και τη διάθεση του απαραίτητου εξοπλισμού, για την συνέχιση του έργου. Η εκκρεμότητα παρέμεινε και συζητήθηκαν αρκετές πιθανές λύσεις, από τις οποίες, ωστόσο, καμιά δεν απέδωσε. Η μόνη πρόσφορη εκδοχή ήταν, ο Φορέας - Χρήστης να αποσυρθεί από το πρόγραμμα.

Το 1997, μετά από πρόταση της Επιστημονικού Υπευθύνου του έργου, καθηγήτριας Αναστασίας-Βαλεντίνης Ρήγα, το Εργαστήριο Κλινικής και Κοινωνικής Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου της Κρήτης (Σχολή Κοινωνικών Επιστημών), ανέλαβε τη θέση του Φορέα -Χρήστη του έργου, εκδηλώνοντας ενδιαφέρον να αξιοποιήσει, εν καιρώ, τα αποτελέσματά του, μέσω του εργαστηρίου Κοινωνικής Ψυχολογίας. Το ερευνητικό πεδίο, μπορούσε πλέον να αναπροσδιοριστεί, με την ελεύθερη αναζήτηση νέων χρηστών διάφορων τοξικών ουσιών, στην περιοχή της Αθήνας.

2.2.2. Η Ελεύθερη Αναζήτηση Χρηστών στην Περιοχή της Αθήνας.

Η ελεύθερη αναζήτηση συμμετεχόντων χρηστών, δεν ήταν τόσο εύκολη, όσο θα περίμενε κανείς κρίνοντας από τους στατιστικούς πίνακες (ΕΚΤΕΠΝ, 1998), όπου το φαινόμενο της χρήσης δίνει την εντύπωση συρμού.

Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η χρήση τοξικών ουσιών στην Ελλάδα, όπως προαναφέραμε (Παρ. 1.1.5.), φαίνεται να ξεκινά από πολύ μικρή ηλικία, καθώς και τη σημασία των εμπειριών της εφηβικής ηλικίας για τη διαμόρφωση του συστήματος ταυτότητας (Erikson, 1959 /1980, Κρασανάκης, 1986, Παπαδόπουλος, 1993), η πρώτη προσπάθεια προσέγγισης χρηστών, προσανατολίστηκε σε άτομα μικρής ηλικίας, μαθητές γυμνασίου ή λυκείου, που συναντήσαμε μέσω γνωστών (καθηγητών, γονέων, μεγαλύτερων αδελφών κ.λ.π.). Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που έχουν αποδοθεί στην εφηβική ηλικία, όπως η έντονη ύπαρξη του «ηρωικού στοιχείου», με την εξιδανίκευση και λατρεία προτύπων, η τάση για φυγή από την πραγματικότητα και οι φιλοσοφικές ανησυχίες των εφήβων (Παρασκευόπουλος, 1985, Μάνος, 1993, Παπαδόπουλος, 1993), προδιαμόρφωναν άμεσες συνδέσεις με το φαινόμενο της χρήσης και παρέπεμπαν σε αντίστοιχους ερευνητικούς προβληματισμούς. Αλλά η προσπάθεια αυτή δεν βρήκε ευρύ αντίκτυπο στον μαθητικό πληθυσμό, καθώς ελάχιστα από τα άτομα αυτών των ηλικιών που προσεγγίστηκαν, είχαν τη διάθεση να «ομολογήσουν» ότι είχαν κάνει χρήση.

Στρεφόμενοι στις μεγαλύτερες ηλικίες (από είκοσι έως τριάντα ετών), ένα αντίστοιχο πρόβλημα εμφανίστηκε από τις αρχικές συναντήσεις με ορισμένους χρήστες: Τα άτομα που ήταν πρόθυμα να πάρουν μέρος στην έρευνα, ήταν σχεδόν στο σύνολό τους, χρήστες «κατ' όνομα», νέοι άνθρωποι που είχαν δοκιμάσει μερικές φορές χασίς και ήθελαν να περιγράψουν τις εντυπώσεις τους από εκείνες τις φορές, πολλοί απ' αυτούς επώνυμα. Άλλοι, ήταν πρώην χρήστες που είχαν διακόψει τη χρήση χρόνια πριν και αναφέρονταν σ' αυτήν, όπως σε μια μακρινή προϊστορία.

Στα πρώτα στάδια της έρευνας, όπου η ερευνήτρια ήταν ακόμη ξένη προς τον κόσμο των συμμετεχόντων, αφιερώθηκε πολύς χρόνος σε συναντήσεις και ελεύθερες συζητήσεις με άτομα που επιθυμούσαν να λάβουν μέρος στην έρευνα, αλλά όταν στη συνέχεια εφαρμόστηκαν συγκεκριμένα κριτήρια για το ποια άτομα θα μπορούσαν να

θεωρηθούν «κατάλληλοι συμμετέχοντες» για το σκοπό της έρευνας, αυτόματα, οι περισσότεροι από τους πρόθυμους να συμμετέχουν, έπρεπε να αποκλειστούν.

Από την πλευρά τους, οι ενεργοί χρήστες τοξικών ουσιών, που προσεγγίστηκαν σε χώρους διασκέδασης της περιοχής της Αθήνας, συνήθως δεν επιθυμούσαν να συμμετέχουν σε μια έρευνα. Είτε η ίδια η λέξη «έρευνα» τους δυσαρεστούσε, (προκαλώντας τις περισσότερες φορές αντιδράσεις του τύπου «γιατί το κάνεις αυτό;», «τι θα κερδίσεις εσύ απ' αυτό;», ή ακόμη, «θα το διαβάσουν και καθηγητές Πανεπιστημίου;»), είτε ενέκριναν πλήρως το σκοπό, εάν όμως θα επρόκειτο για έρευνα η οποία θα προσανατολιζόταν στην κατάδειξη της ανάγκης νομιμοποίησης των «μαλακών ναρκωτικών». Όταν τους διευκρινίζονταν ότι η ιδέα του έργου δεν είχε σχέση με θέσεις υπέρ ή κατά της χρήσης, απογοητεύονταν και η επιστημονικότητα στην προσέγγιση του θέματος, τους φαινόταν μάλλον υποβιβαστική για τους ίδιους («Δε θα βγάλετε άκρη μ' εμένα, μ' αυτά τα επιστημονικά...»).

Παρά τα προαναφερόμενα προβλήματα στον εντοπισμό των συμμετεχόντων, η όλη διαδικασία είχε το θετικό αποτέλεσμα της εξοικείωσης της ερευνήτριας με τον κόσμο των συμμετεχόντων, τουλάχιστον ως προς τα άμεσα ορατά χαρακτηριστικά του.

Μετά από αρκετές επισκέψεις σε ανοιχτές συναντήσεις του Ν.Α., προσεγγίσαμε άτομα (γυναίκες, χρήστες ηρωίνης), που δεν είχαν ακόμη ενταχθεί σε κάποιο πρόγραμμα απεξάρτησης, αλλά προσανατολιζόνταν προς αυτήν την προοπτική.

Η προσέγγιση χρηστών συνθετικών ναρκωτικών τύπου ecstasy, μιας μικρής ομάδας ατόμων με όμοια μεταξύ τους κοινωνικά -δημογραφικά χαρακτηριστικά, έγινε εφικτή σε πλατεία της Αθήνας και στους γύρω χώρους διασκέδασης. Επρόκειτο για άτομα που δεν θεωρούσαν ότι εμφανίζουν συμπεριφορές εξάρτησης ή ότι έχουν κάποιο ιδιαίτερο προσωπικό πρόβλημα σε σχέση με τη χρήση, δεν επιθυμούσαν να παραιτηθούν από τη χρήση, παρά τα προβλήματα που αναγνώριζαν στη δράση τους και έθεταν προβλήματα διαφορετικά από εκείνα που τοποθετούσαν τα άτομα που αντιλαμβάνονταν τον εαυτό ως εξαρτημένο (Rigas & Triandafyllidou, 1995, Ρήγα & Τριανταφυλλίδου, 1996, 2000, Ρήγα, 1997α).

Η ιδιαίτερη έμφαση στη μελέτη των ψυχοκοινωνικών χαρακτηριστικών αυτού του πληθυσμού, βασίστηκε στο σκεπτικό ότι η συγκεκριμένη ομάδα χρηστών δεν είχε

ληφθεί υπόψη από τις έρευνες των θεραπευτικών κέντρων, εντούτοις αποτελούσε έναν πληθυσμό πολύ ευρύτερο -και συνάμα πολύ πιο «άγνωστο»- από τους χρήστες (κυρίως ηρωίνης), που αποφασίζουν να αναζητήσουν θεραπευτική βοήθεια.

Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου IMIS,⁵⁸ διεξάχθηκε στον προσωπικό χώρο των συμμετεχόντων, προκειμένου να εξασφαλιστεί ένα περιβάλλον άνετο για τους ίδιους, που θα ευνοούσε την αυθόρμητη παραγωγή απαντήσεων στο ερωτηματολόγιο IMIS, με κάθε άτομο ξεχωριστά, χωρίς την παρουσία γονέων ή άλλων προσώπων που θα μπορούσαν να επηρεάσουν τις απαντήσεις τους (Greene, 1990).

2.2.3. Ο Εντοπισμός των Μη -Χρηστών Συμμετεχόντων.

Ακολούθησε η προσέγγιση συμμετεχόντων μη -χρηστών από τις ίδιες περιοχές της Αθήνας όπου είχαν εντοπιστεί και οι χρήστες συμμετέχοντες⁵⁹ και με κοινωνικά - δημογραφικά χαρακτηριστικά όμοια μ' εκείνα των χρηστών, ώστε να καταστεί δυνατός ο έλεγχος των αποτελεσμάτων που θα προέκυπταν για την ομάδα των χρηστών, αλλά και να ανιχνευθεί ο τρόπος με τον οποίο οι νέοι μη -χρήστες με τα συγκεκριμένα κοινωνικά -δημογραφικά χαρακτηριστικά, αναπαριστούν και ενσωματώνουν τη χρήση στο δικό τους σύστημα ταιότητας.

Τα άτομα που δεν ήταν χρήστες, δεν είχαν κανένα λόγο να μην ανταποκριθούν σε μια έρευνα για τα ναρκωτικά, ένα θέμα που, κατά την άποψη των περισσότερων, αποτελούσε σημαντικό κοινωνικό πρόβλημα το οποίο απαιτούσε μια λύση και για το οποίο συνήθως είχαν μια προδιαμορφωμένη άποψη.

⁵⁸ IMIS: Investigateur Multistade de l' Identite Sociale (ΠΙΑΚΤ: «Πολυσύνθετος Ανιχνευτής Κοινωνικής Ταυτότητας»). Το μεθοδολογικό εργαλείο που επινόησε και πρωτοεφάρμοσε η Zavalloni (1983), για τη διερεύνηση της ψυχοκοινωνικής ταυτότητας των συμμετεχόντων, στη βάση της Εγω-Οικολογικής προσέγγισης (Η δομή του ερωτηματολογίου IMIS, παρουσιάζεται αναλυτικά στην Παράγραφο 4.3.2.).

⁵⁹ Σύμφωνα με τα πρώτα αποτελέσματα πρόσφατης έρευνας των Μαλούτα και Πανταζή (1998), το πολεοδομικό συγκρότημα της Αθήνας διακρίνεται από «χωροταξική κοινωνική ανισότητα», ώστε η περιοχή κατοικίας σχετίζεται άμεσα με το επίπεδο διαβίωσης και τα γενικότερα κοινωνικά -δημογραφικά χαρακτηριστικά των ατόμων. Η επιλογή συμμετεχόντων από τις ίδιες περιοχές, αποσκοπούσε στην αποφυγή μιας διαφοροποιητικής επίδρασης του παράγοντα «χωροταξική κατανομή».

Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου IMIS, διεξάχθηκε στον προσωπικό χώρο των συμμετεχόντων, όπου συναντήσαμε κάθε άτομο ξεχωριστά, χωρίς την παρουσία άλλων προσώπων που θα μπορούσαν να επηρεάσουν τις απαντήσεις τους (Greene, 1990) και από μεθοδολογικής απόψεως, ακολούθησε την ίδια ακριβώς πορεία, όπως και στις περιπτώσεις των χρηστών που συμμετείχαν στην έρευνα (όπως περιγράφεται στην Παράγραφο 2.4.2.).

2.2.4. Σχέσεις με τους Συμμετέχοντες και Εμπλοκή της Ερευνήτριας.

Η διαδικασία συμπλήρωσης του IMIS ήταν αρκετά πολυσύνθετη και όσον αφορά τους συμμετέχοντες που ήταν χρήστες, η διαδικασία κατά κανόνα δεν ξεκινούσε από την πρώτη συνάντηση. Στην πρώτη επικοινωνία, οι συμμετέχοντες χρήστες προσπαθούσαν να αξιολογήσουν το κατά πόσο η ερευνήτρια ήταν έμπιστη, αλλά κυρίως το κατά πόσο ήταν σε θέση να κατανοήσει τον τρόπο ζωής και συμπεριφοράς τους, μερικές φορές, ακόμη και τις μουσικές τους προτιμήσεις. Εάν τελικά η γενική τους άποψη ήταν θετική και εγκαθιδρύονταν σχέσεις εμπιστοσύνης, οι συμμετέχοντες προχωρούσαν στη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου.

Η ελεύθερη αναζήτηση συμμετεχόντων χρηστών, εισήγαγε την ερευνήτρια στον «φυσικό χώρο» των συμμετεχόντων -κυρίως χώρους διασκέδασης και σπίτια- ώστε επιδιώχθηκε η εγκαθίδρυση αρμονικών σχέσεων με τους συμμετέχοντες χρήστες, αλλά όχι η στενότερη φιλική σύνδεση με αυτούς, αφού για λόγους ηθικής δεοντολογίας, έπρεπε να αποφευχθεί ο κίνδυνος να νιώσουν οι συμμετέχοντες «εξαπατημένοι», εάν τους δίνονταν η εντύπωση ότι μπορούν να βασίζονται στην ερευνήτρια, σε όλους τους τομείς της ζωής ή σε πολύ περισσότερους απ' ότι εκείνη ήταν πράγματι διαθέσιμη.

Στις περιπτώσεις των συμμετεχόντων που δεν ήταν χρήστες, τηρήθηκε η ίδια τακτική «διακριτικότητας» και κίνησης στα πλαίσια «αυτοαποκάλυψης» που έθεταν οι ίδιοι οι συμμετέχοντες, χωρίς προσπάθεια παραβίασης του εσωτερικού περιβάλλοντός τους, εάν οι ίδιοι δεν το επιθυμούσαν, ώστε ο κάθε συμμετέχων είχε την ευχέρεια να

συνεχίσει τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, μέχρι και την τελευταία φάση, ή να την διακόψει, στο επίπεδο που εκείνος θεωρούσε αρκετό.

2.3. ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.

2.3.1. Το Νόημα της Αντιπροσωπευτικότητας στη Μελέτη Περίπτωσης.

Η κατεξοχήν έννοια της αντιπροσωπευτικότητας, αφορά κυρίως τις στατιστικής φύσης έρευνες (Javeau, 1996), ενώ η διερεύνηση του συστήματος ταυτότητας απαιτεί μια προοπτική τελείως διαφορετική από την ποσοτική ή στατιστική λογική μιας επιθεώρησης (Stanley, 1983), την ποιοτική μελέτη ενός περιορισμένου αριθμού περιπτώσεων.⁶⁰ Στις μελέτες περίπτωσης, η «αντιπροσωπευτικότητα», δεν αφορά το μέγεθος του δείγματος, αλλά το κατά πόσο το σημείο παρατήρησης που επιλέχθηκε από τον ερευνητή (οι συγκεκριμένες περιπτώσεις που μελετήθηκαν) είναι κατάλληλο για την προσέγγιση του αντικειμένου έρευνας (Hamel et al., αναφ. από την Ρήγα, 1997).

Έτσι, δεν υποστηρίζουμε ότι η παρούσα έρευνα μπορεί να αποδώσει μαζικά αποτελέσματα για τους χρήστες εν γένει, ανεξαρτήτως πολιτισμικού υποβιθρου, ηλικίας και λοιπών κοινωνικών -δημογραφικών χαρακτηριστικών. Όπως αναφέρει η Ρήγα (1997, σ. 35), «οι συμμετέχοντες σε μια μελέτη περιπτώσεων, δεν επιλέγονται ως ομάδα αντιπροσωπευτική για το σύνολο του πληθυσμού που μελετάται (στην προκειμένη περίπτωση, για το σύνολο των χρηστών τοξικών ουσιών, εν γένει), αλλά τα συμπεράσματα που εξάγονται, μπορούν να γενικευθούν μόνον σε άτομα που έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά με τους συμμετέχοντες των οποίων οι περιπτώσεις μελετήθηκαν.»

⁶⁰ Για τη μελέτη περιπτώσεων, ισχύει ότι και για όλες τις ποιοτικές μεθόδους έρευνας: «Το λιγότερο (από άποψη δείγματος) είναι το περισσότερο (από άποψη συμπερασμάτων)» (Mc Cracken, 1988). που σημαίνει ότι προτιμάται πάντοτε η ανάλυση των δεδομένων που παρέχει η εις βάθος μελέτη ενός μικρού δείγματος, από την επιφανειακή ενασχόληση με ένα μεγάλο δείγμα.

Κατά τον ίδιο τρόπο, η συμπερίληψη ενός συγκεκριμένου αριθμού συμμετεχόντων, δεν ήταν τυχαία. Η μέθοδος, όπως προαναφέραμε, μας κατεύθυνε ήδη προς έναν σχετικά περιορισμένο αριθμό συμμετεχόντων. Αλλά ποιος ακριβώς αριθμός συμμετεχόντων θα ήταν ο επαρκής, ώστε να θεωρηθούν τα αποτελέσματα ενδεικτικά για την συγκεκριμένη ομάδα; Η απάντηση βρίσκεται, και πάλι, σε μια κοινή πρακτική για τις μελέτες περιπτώσεων (Ρήγα, 1991α, 1997α), όπου τα στάδια της συλλογής και της ανάλυσης των δεδομένων διεξάγονται παράλληλα: η αναζήτηση συμμετεχόντων, σταματά στο σημείο εκείνο όπου διαπιστώνεται επανάληψη των ίδιων δεδομένων, με μικρές ατομικές παραλλαγές, από περίπτωση σε περίπτωση (**κορεσμός των δεδομένων**). Στο σημείο αυτό, η καταγραφή του φαινομένου, θεωρείται ολοκληρωμένη (Ρήγα, 1991α). Στις περιπτώσεις όπου καταγράφονται δεδομένα, που δεν βρίσκουν σημεία σύγκλισης με τα ήδη συλλεχθέντα, η μελέτη αναπροσανατολίζεται.

Έτσι, ενώ η ανάλυση των Πρωτοκόλλων των χρηστών ηρωίνης που έλαβαν μέρος στην έρευνα, έδειξε σύγκλιση στις βασικές θεματικές γύρω από τις οποίες διαπλέκονταν οι ταυτότητες των συμμετεχόντων, η προσέγγιση χρηστών «μαλακών» ναρκωτικών και συνθετικών ναρκωτικών τύπου ecstasy, απέδωσε υλικό που διέφερε στους βασικούς εννοιολογικούς του πυρήνες, ώστε η έρευνα στράφηκε προς την αναζήτηση περισσότερων χρηστών συνθετικών ναρκωτικών, μέχρι το σημείο όπου επήλθε ο κορεσμός και των νέων αυτών δεδομένων.

Θυμίζουμε ωστόσο, ότι τα μεθοδολογικά σχήματα που χρησιμοποιήσαμε για την μελέτη της ταυτότητας των συμμετεχόντων, δεν είναι απλά περιγραφικά μέσα. Αντίθετα, αποσκοπούν στη διαλεύκανση του τρόπου με τον οποίο, σε κάθε υπό μελέτη περίπτωση, ο εσωτερικός κόσμος συναντά τον εξωτερικό, επιλέγοντας τι θα ενσωματώσει και πώς στη συνέχεια θ' απαντήσει στον κόσμο με τις δικές του κατασκευές. Αυτή ακριβώς, είναι, κατά την Zavalloni (1997, 1998), η προσφορά της μελέτης της ψυχοκοινωνικής ταυτότητας δια της Εγω-Οικολογικής μεθόδου. Δηλαδή, η απόδοση συμπερασμάτων για τον πυρήνα του εσωτερικού περιβάλλοντος των συμμετεχόντων στην έρευνα, που ταυτόχρονα, αντιπροσωπεύουν και δια φωτίζουν, ευρύτερα κοινωνικά και πολιτισμικά ζητήματα.

2.3.2. Αξιοπιστία και Εγκυρότητα της Εγω-Οικολογικής Μεθόδου: Η Δομή του Ερωτηματολογίου IMIS.

Μια βασική ασφαλιστική δικλείδα για την εγκαθίδρυση της αξιοπιστίας και εγκυρότητας στην παρούσα έρευνα, αφορά τη συστηματικότητα στη συλλογή δεδομένων από κάθε υπό μελέτη περίπτωση, έτσι ώστε το ολικό σώμα δεδομένων να διαθέτει συνοχή (Breakwell, 1995). Το ερωτηματολόγιο IMIS, είναι ένα συστηματικό και ταυτόχρονα ευέλικτο μέσο συλλογής αυτοαναφορικών δεδομένων: Αν και η δομή του IMIS επιτρέπει τη διαμόρφωση αρκετών μορφολογικών στοιχείων των ερωτήσεων από τους συμμετέχοντες,⁶¹ σε κάθε περίπτωση διατηρείται μια κοινή πορεία που οδηγεί από τα σημαίνοντα του λόγου που αναδύονται στην επιφάνεια της συνείδησης (Φάση Ι), προς τα βαθύτερα αναφορικά τους στοιχεία (Φάση ΙΙ και ΙΙΙ). Παραμένοντας πιστοί σε αυτό το πρότυπο διερεύνησης του αναπαραστατικού λόγου των συμμετεχόντων, σε όλες τις υπό μελέτη περιπτώσεις, διασφαλίζουμε την εσωτερική συνοχή της έρευνας. Επιπλέον, σε κάθε μία από τις τρεις Φάσεις του IMIS, ελέγχονται τα δεδομένα της προηγούμενης (με την παρουσίασή τους ως ερέθισμα στους συμμετέχοντες), σύμφωνα με τις νέες τοποθετήσεις των συμμετεχόντων, ώστε να εξασφαλιστεί η αξιοπιστία των αποτελεσμάτων (Bell, 1997).

Σ' αυτήν τη διαδικασία ανάλυσης των αναπαραστατικών δικτύων της ταυτότητας, κεντρικός παραμένει ο ρόλος της μνήμης, που δεν θα ανακαλέσει, απλά, κάποιο «στατικό» και «αντικειμενικό» υλικό (Παπαδόπουλος, 1985, Κωσταρίδου - Ευκλείδη, 1992, Μάνιου -Βακάλη, 1995, Μαριδάκη -Κασσωτάκη, 1998), αλλά θα αναδομήσει, σταδιακά την ταυτότητα, σε κάθε μια από τις τρεις Φάσεις του IMIS, επιτρέποντας, με την ολοκλήρωση της διαδικασίας, μια κατανόηση του Εαυτού όμοια μ'

⁶¹ Οι συμμετέχοντες έχουν τη δυνατότητα να αναφερθούν στις δικές τους κατηγοριοποιήσεις του κοινωνικού κόσμου, όπως τον βιώνουν. Έτσι, για παράδειγμα, το ερωτηματολόγιο IMIS, ζητά από τους συμμετέχοντες να αναφερθούν στην εθνική τους ομάδα με τους όρους «Εμείς, οι... (εθνική ομάδα ένταξης), είμαστε...», ώστε οι συμμετέχοντες δεν είναι αναγκασμένοι να απαντήσουν για την ομάδα στην οποία αντικειμενικά εντάσσονται, εάν δεν σκέπτονται κατ' αυτόν τον τρόπο για το «εγώ» -«εμείς»). Αντίθετα, έχουν την ευχέρεια να προσδιορίσουν (να ονομάσουν) οι ίδιοι την ομάδα στην οποία έχουν επενδύσει ένα μέρος από το αναπαραστατικό υλικό του δικτύου ταυτότητάς τους.

εκείνη που έχει κανείς κοιτάζοντας από ψηλά και βλέποντας έναν «χάρτη της πόλης, μη-ορατό για κάποιον που βρίσκεται στο έδαφος» (Gusdorf, 1980, σ.38).

Το τρίτο βασικό σημείο, αφορά την λεγόμενη «ερευνητική προκατάληψη» που ενδέχεται να εισδύει στην όλη διαδικασία και να κατευθύνει τα αποτελέσματα, κυρίως στις περιπτώσεις όπου ο ερευνητής επιδιώκει να επιβάλλει ένα νόημα στον λόγο των συμμετεχόντων. Ένα ουσιαστικό πλεονέκτημα της Εγω -Οικολογικής μεθοδολογίας, ήταν ότι οι συμμετέχοντες απέδωσαν οι ίδιοι τη συναισθηματική τους τοποθέτηση απέναντι στα εννοιολογικά αντικείμενα στα οποία είχαν αναφερθεί, εφόσον ζητήθηκε από τους ίδιους να τοποθετηθούν ως προς το σθένος των αναπαραστατικών εκφορών τους (Κωσταρίδου -Ευκλείδη, 1999), εκτιμώντας την αξιολογική τους χροιά, ως θετική, αρνητική ή ουδέτερη για τους ίδιους και να ανακαλέσουν εικόνες, αναμνήσεις, εμπειρίες, γνώσεις, που πλαισίωναν τις αναπαραστάσεις τους αποκαλύπτοντας τα βαθύτερα, «ουσιαστικά» περιεχόμενά τους (αναφ. από την Ρήγα, 1997α).

Έτσι, η μεθοδολογία απέτρεπε τον κίνδυνο ισχυρής προκατάληψης προς τους συμμετέχοντες και ηρωοποίησης ή θυματοποίησής τους. Κοινή είναι η τάση, οι χρήστες τοξικών ουσιών όπως και άλλες κοινωνικές ομάδες που χαρακτηρίζονται ως αποκλίνουσες, να παρουσιάζονται άλλοτε ως δυνατοί χαρακτήρες, «γνώστες των νόμων του δρόμου» (Kleinman & Copp, 1993, σ.14, αναφ. στο Rigas, 1998a), παραλείποντας τον φυσικό, συναισθηματικό και ψυχικό πόνο που μπορεί να βιώσουν, είτε ως θύματα των περιστάσεων, παραλείποντας το θυμό ή την άσχημη συμπεριφορά τους. Η ανάλυση των δεδομένων μέσα στο πλαίσιο εμφάνισης τους, συντέλεσαν στην αποφυγή της εξιδανίκευσης (θετικής ή αρνητικής) των συμμετεχόντων εκ μέρους της ερευνήτριας.

2.4. ΤΟ ΥΛΙΚΟ.

2.4.1. Καταγραφή Κοινωνικών -Δημογραφικών Χαρακτηριστικών των Συμμετεχόντων, μέσω του Ερωτηματολογίου της Ρήγα (1997).

Η συλλογή των δεδομένων, ξεκίνησε με την καταγραφή των κοινωνικών - δημογραφικών χαρακτηριστικών των συμμετεχόντων. Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε γι' αυτόν το σκοπό,⁶² είχε σχεδιαστεί και δομηθεί από την Α.Β. Ρήγα, για τις ανάγκες των ερευνών πεδίου, στα πλαίσια του μαθήματος Εφαρμοσμένης Κοινωνικής Ψυχολογίας του Παν/μίου Κρήτης (1997 -1999). Για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας, προστέθηκαν από την γράφουσα οι ερωτήσεις 19 -24, που είχαν άμεση σχέση με το υπό έρευνα αντικείμενο.

Η καταγραφή των κοινωνικών -δημογραφικών χαρακτηριστικών των συμμετεχόντων, είχε ως βασικό σκοπό να διαπιστωθεί η «αντικειμενική» κοινωνική ταυτότητά τους και να αποφευχθεί η ερευνητική προκατάληψη, ή η γενίκευση συμπερασμάτων που ισχύουν μόνον για έναν ειδικό πληθυσμό (Ρήγα, 1997).

Στην παρούσα έρευνα, οι ομάδες ένταξης ή διαφοροποίησης, αντίστοιχες με τα κοινωνικά -δημογραφικά χαρακτηριστικά στοιχεία των συμμετεχόντων (φύλο, εθνικότητα, ομάδα χρηστών ή μη -χρηστών κ.τ.λ.), δεν μας αφορούν ως σταθερή, εξωτερική πραγματικότητα που επιδρά στα άτομα αλλά ως στοιχεία ενσωματωμένα στα αναπαραστατικά τους δίκτυα.

Εντούτοις, το κοινωνικό βίωμα, η πραγματικότητα που βιώνουν τα άτομα, με τον τρόπο που την βιώνουν, βρίσκει αντίκτυπο στις εσωτερικές δομές τους: Κατά την Zavalloni (1983), οι αναπαραστατικές ενότητες που αποδίδουν οι συμμετέχοντες, ως περιγραφές του Εαυτού, του Άλλου και της Κοινωνίας, ενεργοποιούν ποικίλες πολιτισμικές πληροφορίες, που βρίσκονται ενσωματωμένες στο σύστημα ταυτότητας και επενδεδυμένες με συναίσθημα. Ταυτόχρονα, οι συμμετέχοντες «απαντούν» σε αυτόν τον κοινωνικό κόσμο, όπως τον βιώνουν, παρουσιάζοντας τις δικές τους νοητικές κατασκευές. Είναι καλό, από αυτήν την άποψη, να γνωρίζουμε και τις δυο όψεις του

⁶² Παρατίθεται στο Επίμετρο, ως Παράρτημα 1.

νομίσματος: Το πολιτισμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο κινούνται τα άτομα, είναι και ο «θεμελιώδης προμηθευτής» των νοημάτων, ο χώρος που τους «προμηθεύει» το υλικό μέσα από το οποίο θα δομήσουν τη σχέση Εαυτού -Άλλου (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996), αλλά και ο χώρος στον οποίον θα «απευθύνουν» τις απαντήσεις τους, επιδρώντας σ' αυτόν.

Όπως επισημαίνει ο Coulson (1995), ακόμη και οι αναμνήσεις των ατόμων και η ίδια η σκέψη τους για τα γεγονότα, δομούνται στη βάση τυπικών ακολουθιών («scripts»), που έχουν διαμορφωθεί μέσα από τις κοινωνικές εμπειρίες τους. Μια σημαντική διαφοροποίηση στην κοινωνική τάξη, ή στο εκπαιδευτικό επίπεδο, θα μπορούσε να αλλάξει πολλά σε επίπεδο σκέψης και δράσης και να προσθέσει ή να αφαιρέσει σημαντικές εμπειρίες, πληροφορίες -νοήματα από το αναπαραστατικό δίκτυο των ατόμων. Αξίζει, επομένως, να γνωρίζουμε το κοινό γενικό πλαίσιο μέσα στο οποίο εγγράφονται οι νοητικές κατασκευές των συμμετεχόντων για τον Εαυτό, τον Άλλον και την Κοινωνία και παρ' ότι ο στόχος της έρευνας δεν είναι στατιστικός, η καταγραφή των δημογραφικών στοιχείων διατηρεί τη σημασία της.

2.4.2. Η Χορήγηση του Ερωτηματολογίου IMIS (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996).

Στο σύνολο των συμμετεχόντων, χρηστών και μη -χρηστών, χορηγήθηκε το ερωτηματολόγιο IMIS (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996)⁶³ για την καταγραφή των λέξεων που παρήγαγαν οι συμμετέχοντες, ως περιγραφές του Εαυτού και των ομάδων ένταξης και την ανίχνευση της σκέψης βάθους που συνόδευε αυτές τις περιγραφές. Τα ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν από κάθε συμμετέχοντα ξεχωριστά, παρουσία και με τη βοήθεια της ερευνήτριας.

⁶³ Το ερωτηματολόγιο IMIS παρατίθεται στο Επίμετρο, ως Παράρτημα 2.

Ο έλεγχος της καταλληλότητας και πληρότητας του ερωτηματολογίου για τη διερεύνηση της ψυχοκοινωνικής ταυτότητας χρηστών ναρκωτικών, είχε ήδη πραγματοποιηθεί στην προγενέστερη μελέτη της Ρήγα (1997α), στην οποία συνεργάστηκε η γράφουσα.

Η διερεύνηση της ψυχοκοινωνικής ταυτότητας των συμμετεχόντων, εκτυλίσσονταν σε τρεις Φάσεις, οι οποίες, περιγραφικά, είχαν ως εξής:

(i). IMIS, Φάση I: Παραγωγή και καταγραφή περιγραφών (Αναπαραστατικών Ενότητων) για το συμβολισμό των Ομάδων Ένταξης και Διαφοροποίησης των Συμμετεχόντων (με τους όρους του «Εμείς» και του «Αυτοί»).

Η Φάση I του IMIS, συνίσταται στην καταγραφή των σημαινόντων του λόγου των συμμετεχόντων, περιγραφών διάφορων κοινωνικών ομάδων στις οποίες εντάσσεται, ή από τις οποίες διαφοροποιείται ο Εαυτός, με τους όρους του «Εμείς» και του «Αυτού». Η «αντικειμενική» κοινωνική ταυτότητα του κάθε συμμετέχοντα, αποτελείται από τις ομάδες της «κοινωνικής μήτρας» (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996, σ.72) στις οποίες το άτομο ανήκει, είτε εκ των πραγμάτων, είτε από δική του επιλογή (π.χ. ομάδα εθνικότητας, φύλου, τόπου καταγωγής, ηλικίας, θρησκεύματος, επαγγελματική ομάδα, ομάδα κοινωνικής τάξης κ.λ.π.) και από άλλες ομάδες με τις οποίες το άτομο διατηρεί κάποιους δεσμούς και οι οποίες σχετίζονται με κάποια κατάσταση που βιώνει ή με κάποια ιδιαίτερα ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά του (π.χ. Εμείς, οι χρήστες τοξικών ουσιών, Εμείς, οι αθλητές κ.λ.π.).

Το ερωτηματολόγιο IMIS, παρουσιάζει 12 συνολικά κοινωνικές ομάδες στις οποίες τα άτομα εντάσσονται αντικειμενικά (π.χ., Εμείς, οι Έλληνες, Εμείς οι νέοι, Εμείς, οι άνδρες /γυναίκες κ.λ.π.) και άλλες ομάδες στις οποίες δεν εντάσσονται (π.χ. άλλη εθνικότητα, άλλο φύλο, άλλη ηλικιακή ομάδα κ.λ.π.). Κάθε ομάδα αντικειμενικής ένταξης προσδιορίζεται με τους όρους του «Εμείς» και του «Αυτοί» ενώ οι ομάδες όπου αντικειμενικά δεν εντάσσονται οι συμμετέχοντες, παρουσιάζεται μόνο με τους όρους

του «Αυτού» (π.χ. «Εμείς οι νέοι» - «Αυτοί οι νέοι», ως ομάδα αντικειμενικής ένταξης, «Αυτοί οι ηλικιωμένοι», ως ομάδα μη -ένταξης) (IMIS, Ερωτήσεις 1 -37).

Από τους συμμετέχοντες ζητήθηκε να δώσουν από πέντε περιγραφές -λέξεις ή σύντομες φράσεις- για κάθε μία απ' αυτές τις ομάδες, απαντώντας αυθόρμητα, με ελεύθερους συνειρμούς και με χρονικό περιθώριο 5 το πολύ λεπτών για τη συμπλήρωση κάθε ερώτησης. Τους είχε διευκρινιστεί, ότι στη συγκεκριμένη έρευνα δεν υπήρχαν «σωστές» και «λανθασμένες» απαντήσεις, αλλά ότι αυτό που ενδιέφερε ήταν η πρώτη εντύπωση που ερχόταν στο νου τους, με ερέθισμα την κάθε συγκεκριμένη ομάδα αναφοράς. Εξάλλου, το απόρρητο της έρευνας και η εγγύηση πως ούτε με έμμεσο ούτε με άμεσο τρόπο, δεν θα παρέχονταν στοιχεία αναγνώρισής τους σε κανέναν εκτός του ερευνητή, ενίσχυε την αίσθηση ελευθερίας των συμμετεχόντων να απαντήσουν αυθόρμητα, με ό,τι τους ερχόταν στο νου.

Οι συμμετέχοντες χρήστες, απέδωσαν, για παράδειγμα, περιγραφές της ομάδας των χρηστών τοξικών ουσιών, ως ομάδας ένταξης, απαντώντας στις ερωτήσεις:

«Εάν προσπαθήσεις να σκεφθείς για όσους κάνουν χρήση τοξικών ουσιών, τι σου έρχεται στο νου; Εμείς που κάνουμε χρήση, είμαστε...» και «Αυτοί που κάνουν χρήση, είναι...»
Στη συνέχεια, τους ζητήθηκε να δώσουν περιγραφές της αντίστοιχης ομάδας διαφοροποίησης *«Εάν τώρα προσπαθήσεις να σκεφθείς για όσους δεν κάνουν χρήση τοξικών ουσιών, θά 'λεγες ότι 'Αυτοί που δεν κάνουν χρήση, είναι... ' ».*

Όπως επισημαίνει η Zavalloni (Z. valloni & Louis -Guerin, 1984 /1996), με την επικέντρωση στο «Εμείς» (Π.χ., «Εμείς, οι χρήστες»), παράγονται αναπαραστατικές ενότητες που αφορούν συνήθως τις αντιλήψεις του ατόμου για τον Εαυτό, ενώ ο χαρακτηρισμός «Αυτού», αποδιδόμενος στην ίδια ομάδα (Π.χ., «Αυτοί, οι χρήστες»), δίνει στον συμμετέχοντα την ευκαιρία κάποιας αποστασιοποίησης από το αντικείμενο της αναπαράστασης που διευκολύνει την άσκηση κριτικής (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996, σ.83). Η διπλή αναφορά σε κάθε ομάδα αντικειμενικής ένταξης, επιτρέπει την πληρέστερη και διερεύνηση της ένταξης ή της διαφοροποίησης από κάθε ομάδα.

Η καταγραφή Αναπαραστατικών Ενοτήτων -περιγραφών που αφορούν ομάδες μη -ένταξης, με τον όρο «Αυτοί» (Π.χ., «Αυτοί, οι μη -χρήστες», ως άλλη ομάδα που δίνει στον συμμετέχοντα την εντύπωση ότι είναι διαφορετική ή αντίθετη)

χρησιμοποιείται προκειμένου να διαλευκανθούν οι σχέσεις ομοιότητας, συμπληρωματικότητας, διαφοράς ή αντίθεσης που οι συμμετέχοντες διατηρούν, στο συμβολικό πεδίο με τον Άλλον.

Είναι σημαντικό ότι οι ίδιοι οι συμμετέχοντες πρέπει να αυτοπροσδιοριστούν εντασσόμενοι σε τέτοιες ομάδες, δηλώνοντας με τους δικούς τους όρους, τους κοινωνικούς χώρους όπου ανήκουν, χωρίς τη διαμεσολάβηση αυθαίρετων συμπερασμάτων του ερευνητή, Γι' αυτόν το σκοπό, οι κοινωνικές ομάδες δεν παρουσιάστηκαν ως οριστικά προδεδομένα ερεθίσματα στους συμμετέχοντες, αλλά οι ερωτήσεις εισάγονταν, για παράδειγμα, με τη μορφή: «*Ποια είναι η εθνικότητά σου;*» (Ερ. 4) και συνεχίζοντας με την ερώτηση «*Εάν τώρα σκεφθείς για τους ανθρώπους της ίδιας εθνικότητας με τη δική σου, με τους όρους 'Εμείς, οι... (εθνικότητα), είμαστε...' , τι σου έρχεται στο νου;*» (Ερ. 5). Έτσι, ο κάθε συμμετέχων είναι ελεύθερος να αρνηθεί την ένταξή του σε μία ομάδα όπου αυτονόητα θα υπέθετε κανείς ότι ανήκει, όπως, «Εμείς, οι Έλληνες» και να προσδιορίσει την εθνικότητά του, για παράδειγμα, με τον όρο «Εμείς οι άνθρωποι», απάντηση αποκαλυπτική για τον αυτοπροσδιορισμό του και την αντίληψη που διατηρεί για τον κοινωνικό του κόσμο.

Η ακολουθία των ερωτήσεων, ήταν σχεδιασμένη έτσι ώστε μετά την ολοκλήρωση της καταγραφής των απαντήσεων στις 42 πρώτες ερωτήσεις, να δίδεται η ευκαιρία στους συμμετέχοντες, να αξιολογήσουν τη σημασία που είχε για τους ίδιους η ένταξή τους σε κάθε μια από τις ομάδες στις οποίες είχαν μέχρι στιγμής αναφερθεί, προκειμένου να διακριβωθεί η υποκειμενική τους αξιολόγηση για την ένταξη σε κάθε μια απ' αυτές τις ομάδες («πολύ θετική», «αρκετά θετική», «εν μέρει θετική και εν μέρει αρνητική», «αρκετά αρνητική», «πολύ αρνητική» ή «αδιάφορη») (Ερ. 43).

Οι περιγραφές του «ιδανικού ατόμου» και των ατόμων των «αντίθετων προς τον Εαυτό», ζητήθηκαν αμέσως μετά, ώστε να δοθεί, έτσι, η ευκαιρία στους συμμετέχοντες, να εκφέρουν μια ακόμη άποψη για τον Εαυτό, τον Άλλον και τον Κοινωνικό τους κόσμο, ως «ανασκόπηση» όλων των προηγούμενων απαντήσεών τους και ως εισαγωγή στη Φάση II του IMIS. Εδώ, η αναφορά δεν είναι απαραίτητα σε μια «πρότυπη» ομάδα ανθρώπων, μια και η ερώτηση αφορά ένα «άτομο». Ωστόσο, η ερώτηση τοποθετείται στο πνεύμα όλων των προηγούμενων, αφού ο αφηρημένος χαρακτήρας του ζητούμενου

αντικειμένου («ιδανικό άτομο», «αντίθετο άτομο»), οδηγεί τη σκέψη του συμμετέχοντος, όπως και η αναφορά σε ομάδες, σε γενικότερα μνημονικά περιεχόμενα που συνθέτουν την ταυτότητά του, στοιχεία αποθηκευμένα στη μακροπρόθεσμη μνήμη και φορτισμένα με συναίσθημα..

(ii). IMIS, Φάση II.

Αυτή η Φάση αποτελείται από δύο Στάδια:

1ο Στάδιο: Εστιασμένη (Κατευθυνόμενη) Ενδοσκόπηση των Συμμετεχόντων, για την διευκρίνιση του νοήματος των περιγραφών -Αναπαραστατικών Ενοτήτων που είχαν αποδώσει στις Ομάδες του Κοινωνικού τους Κόσμου.

Οι απαντήσεις που συλλέχθηκαν κατά την Φάση I του IMIS και που αποτελούσαν το σώμα πρωτογενών δεδομένων της έρευνας, χρησιμοποιήθηκαν στη Φάση II και III της έρευνας, ως ερεθίσματα για την παραγωγή ενός νέου κάθε φορά σώματος δεδομένων που αφορούσε το νόημα του κώδικα λόγου των πρώτων απαντήσεων και τη σκέψη βάθους που τον συνόδευε.

Κατά το 1^ο Στάδιο της Φάσης II, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να μελετήσουν εκ νέου τις απαντήσεις που είχαν δώσει ως περιγραφές διαφόρων κοινωνικών ομάδων στην Φάση I και να προσδιορίσουν:

(α) Ποιες από τις περιγραφές που αποδόθηκαν στις ομάδες ένταξης και διαφοροποίησης αντικατόπτριζαν κατά τους συμμετέχοντες χαρακτηριστικά του Εαυτού και σε ποιον βαθμό (πλήρως=1, εν μέρει=2, ελάχιστα=3). Σ' αυτήν την Φάση, το ζητούμενο είναι, αφού έχει έλθει στο φως το αναπαραστατικό ρεπερτόριο των ατόμων, να προσδιοριστεί ο Εγωμορφισμός ή Αλλομορφισμός των στοιχείων αυτού του ρεπερτορίου.

Οι περιγραφές που μπορούν, κατά την άποψη των συμμετεχόντων, να εφαρμοστούν και στον Εαυτό (Εγωμορφικές Α.Ε.), αντανακλώντας τα ατομικά κίνητρα, ενδιαφέροντα και σχέδιά τους, θεωρούνται από την Zavalloni ως ένα είδος «κοινού

παρονομαστή του Εαυτού και της Ομάδας» (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996, σ. 105). Άλλες περιγραφές, αντιστοιχούν σε «αλλομορφικά» χαρακτηριστικά από τα οποία διαφοροποιείται ή προς τα οποία αντιτίθεται ο Εαυτός («Αλλομορφικές» Α. Ε., που επενδύονται μόνον στον Άλλον, χωρίς αντήχηση στον Εαυτό).

Η Zavalloni (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996) παρατηρεί πως, συνήθως, ό,τι εκλαμβάνεται ως θετικό στον εξωτερικό κόσμο, εξομοιώνεται με τον Εαυτό, ενώ ό,τι εκλαμβάνεται ως αρνητικό (αντι-αξία) και ό,τι αρνείται κανείς ν' αναγνωρίσει στον Εαυτό, επενδύεται στον Άλλον. Συχνά, όμως, θα συναντήσουμε και θετικές όψεις τις οποίες οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι στερούνται. Τις διαθέτουν Άλλοι, που διαφοροποιούνται θετικά από τον Εαυτό. Επιπλέον, σπανιότερα, συναντάμε και όψεις τις οποίες το άτομο απορρίπτει μέσα από την οπτική που διατηρεί για τη ζωή και για τον κόσμο που το περιβάλλει, αλλά εντούτοις, τις επενδύει στον Εαυτό, ως αρνητικές του ποιότητες.

Τα δεδομένα αυτού του Σταδίου της Φάσης II, μας επιτρέπουν να προσδιορίσουμε καλύτερα τις σχέσεις του Εαυτού με τον κοινωνικό του κόσμο. Γιατί η ταυτότητα δεν είναι «άπειρη», αλλά αναγκαστικά, διαμορφώνεται μέσα από μια οριοθέτηση του Εαυτού, που συμπεριλαμβάνει κάποια χαρακτηριστικά και αποκλείει κάποια άλλα. Σ' αυτήν την οριοθέτηση, τόσο ο Εαυτός, όσο και ο Άλλος αποτελούν αυτούσια μέρος της ταυτότητας, ως συμβολικά πεδία του νου, όπου εγγράφονται οι αξίες, οι φιλοδοξίες, οι ελλείψεις ή οι αντι-αξίες των συμμετεχόντων.

(β) Ποιο ήταν το «σθένος» (Κωσταρίδου -Ευκλείδη, 1999) των περιγραφών των ομάδων ένταξης και διαφοροποίησης που αποδόθηκαν στην Φάση I από τους συμμετέχοντες (θετικές (+), αρνητικές (-), ή ουδέτερες (0) περιγραφές), προκειμένου να γίνει εφικτή η διευκρίνιση της αξιολογικής χροιάς των Αναπαραστατικών Ενοτήτων και της συναισθηματικής τους φόρτισης. Σ' αυτό το επίπεδο επιτυγχάνεται η ανάδυση του συστήματος αξιών των συμμετεχόντων, με την ενεργοποίηση της νοητικής αντίθεσης καλού (+) - κακού (-).

Αν και εκ πρώτης όψεως η τοποθέτηση του σθένους των περιγραφών μπορεί να φαίνεται ως μια απλή εκτίμηση του τι θεωρείται «ωφέλιμο» ή «ευχάριστο», και το αντίθετο, στην πραγματικότητα, αυτό το Στάδιο θέτει για άλλη μια φορά το ζήτημα του

αυτοπροσδιορισμού των συμμετεχόντων. Η κάθε κρίση του ατόμου για το τι είναι θετικό και τι αρνητικό, η «ηθική» που έχει διαμορφώσει απέναντι στα πράγματα (Bowker, 1998, Πελεγρίνης, 1998), εκφράζει τη θέση που παίρνει ο ίδιος απέναντι στον κόσμο, ως οντότητα που «τοποθετείται», κρίνει, επιβεβαιώνοντας την ύπαρξή του. Έτσι, αυτό που εκφράζεται ως αξιολόγηση, είναι το συναίσθημα του ατόμου (Ρήγα, 1996, 1997α, Rigas, 1998, Costalat -Founeau & Martinez, 1998), η αντήρηση των αναπαραστατικών εκφορών του στη σκέψη βάθους (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996).⁶⁴

(γ) Τέλος, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να επιλέξουν τις αναπαραστατικές ενότητες που κατά τη γνώμη τους, αποτελούσαν ουσιαστικά χαρακτηριστικά με μεγάλη σημασία στη ζωή τους. Οι επιλεγόμενες από τους συμμετέχοντες ως σημαντικές (σημειωμένες με «Σ») αναπαραστατικές ενότητες, αποτέλεσαν κεντρικά σημεία εστιασμού της Φάσης III, με την ανίχνευση των βαθύτερων νοητικών περιεχομένων στα οποία παρέπεμπαν αυτές οι περιγραφές.

2^ο Στάδιο: Η Ανακωδικοποίηση των Ομάδων (Κοινωνικός Μικρόκοσμος -Πρότυπα Ταυτότητας των Συμμετεχόντων).

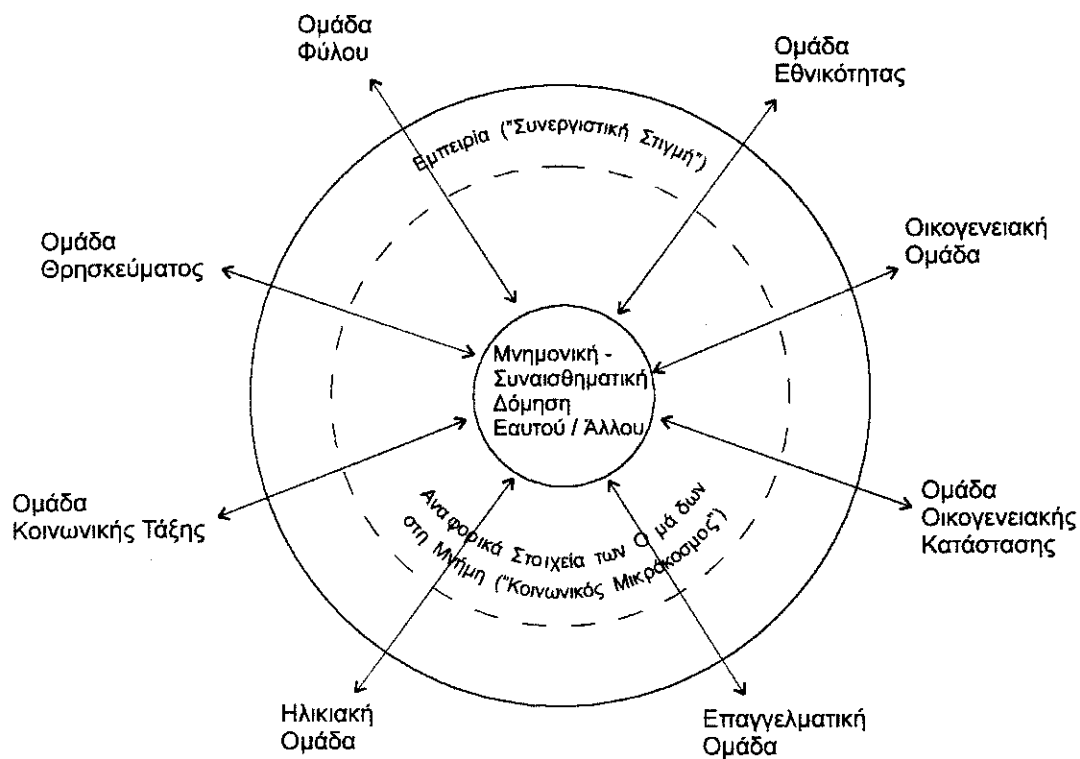
Σε αυτό το Στάδιο της Φάσης II, οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να σκεφθούν και να προσδιορίσουν, ει.ν κάθε μια από τις απαντήσεις -περιγραφές τους, αφορούσε το σύνολο των μελών της ομάδας στην οποία αναφέρονταν, ή κάποια συγκεκριμένη υπο-ομάδα ή πρόσωπο (Ανακωδικοποίηση των Ομάδων), με την ερώτηση «Όταν λες ότι οι ... (ομάδα - ερέθισμα) είναι ... (Α.Ε.), αναφέρεσαι: (α) Στο σύνολο των ανθρώπων σε αυτή την ομάδα; (β) Σε μια υπο -ομάδα ειδικά; Ποια; (γ) Σε κάποια συγκεκριμένα άτομα; Ποια;» Κατ'

⁶⁴ Όπως επισημαίνει η Zavalloni (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996), στην πραγματικότητα, σπανίως υπάρχουν απολύτως «ουδέτερες» ενότητες αναπαράστασης, με την έννοια ότι οι περισσότερες αναπαραστάσεις που ανέρχονται στην επιφάνεια της συνείδησης διατηρούν έντονη συναισθηματική φόρτιση και επομένως έχουν θετική ή αρνητική χροιά για το άτομο, η οποία όμως ενδέχεται να μην είναι εξ' αρχής εμφανής. Προχωρώντας στη διαδικασία της μετέπειτα Φάσης ανάλυσης του αναπαραστατικού δικτύου (IMIS, Φάση III), σταδιακά το άτομο είναι σε θέση να διακρίνει καλύτερα τα νοήματα που φέρουν αυτές οι περιγραφές -αναπαραστάσεις, ώστε αυτό που εκ πρώτης όψεως του φάνονταν ουδέτερο, να αποκαλυφθεί στις πραγματικές του διαστάσεις, ως στήριγμα ή ως απειλή για τον Εαυτό.

αυτόν τον τρόπο διεξάχθηκε η καταγραφή ανακωδικοποιημένων κατηγοριών ένταξης και διαφοροποίησης των συμμετεχόντων, που λειτουργούσαν ως αναφορικά στοιχεία των αναπαραστατικών ενοτήτων που είχαν αποδοθεί στην Φάση Ι. Το σύνολο αυτών των ανακωδικοποιημένων ομάδων, η Zavalloni (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996) το ονομάζει «Κοινωνικό Μικρόκοσμο» του ατόμου, με την έννοια ότι αποτελεί μια μορφή εγγραφής του κοινωνικού κόσμου στο νου.

Κατά την διάρκεια της συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου, στην Φάση Ι του IMIS (Zavalloni, 1993, 1996), κάθε ομάδα για την οποία αποδίδονται περιγραφές, δεν είναι αυτό που αυτονόητα θα υπέθετε κανείς στο άκουσμα της λέξης, αλλά ανάγεται στα αναφορικά στοιχεία που έχουν διατηρηθεί στη μακροπρόθεσμη μνήμη και ενεργοποιούνται στην περιφέρεια της συνείδησης κάθε φορά που ο συμμετέχων με το φυσικό του λόγο παράγει περιγραφές των ομάδων. Επειδή η ομάδα είναι για την σκέψη μια αφηρημένη οντότητα, που δε μπορεί να γίνει άμεσα αντιληπτή, όπως ένα απτό αντικείμενο, γι' αυτό, οι αναπαραστάσεις των ομάδων, παραπέμπουν αποκλειστικά στις ψυχικές (μνημονικές) δομήσεις των ατόμων Έτσι, για παράδειγμα, η αναφορά ενός συμμετέχοντος στην ομάδα «χρήστες», ενδέχεται να ενεργοποιεί αναφορικά στοιχεία όπως «Ένα συγκεκριμένο άτομο χρήστη, Ο Χ.», «μια εικόνα ενός χρήστη στην Ομόνοια», «μια παρατήρηση της μητέρας για τους χρήστες» κ.λ.π.

Η διαδικασία αυτού του Σταδίου, αποσκοπούσε στο να διακριβωθεί, μέσα από πο.ες (συγκεκριμένες) εικόνες και εμπειρίες «διυλίζονταν» η σκέψη των συμμετεχόντων για τις (αφηρημένες) ολότητες τις οποίες περίγραφαν ως ομάδες, είτε επρόκειτο για υπο-ομάδες, είτε για πρόσωπα που, ως πρότυπα (ή και «αντι -πρότυπα») ταυτότητας, ενσάρκωναν για τους συμμετέχοντες, ό,τι εκλάμβαναν οι ίδιοι ως πραγματικότητα των ομάδων. Γνωρίζοντας τα νοητικά αντικείμενα αναφοράς των λέξεων, τα οποία κατά την Zavalloni (οπ.π.) απαρτίζουν τον «Κοινωνικό Μικρόκοσμο» του ατόμου, μπορούμε να κατανοήσουμε καλύτερα τη νοητική διαδικασία μέσω της οποίας έχουν παραχθεί αυτές οι λέξεις. Το Σχήμα 1, αποτελεί μια προσπάθεια απεικόνισης αυτής της διαδικασίας, όπως την αποδίδει η Zavalloni (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996).

Σχήμα 1: Δόμηση της Ψυχοκοινωνικής Ταυτότητας. Οι Κοινωνικές Ομάδες, «Φίλτραρισμένες» μέσω των Αναφορικών τους Στοιχείων στη Μνήμη (Πηγή: Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996, σ. 73).

(iii). IMIS, Φάση III: Εστιασμένη (Κατευθυνόμενη) Ενδοσκόπηση για την ανίχνευση του εσωτερικού περιβάλλοντος των συμμετεχόντων.

Για την ανίχνευση του εσωτερικού περιβάλλοντος των συμμετεχόντων, αφού καταγράψαμε το υλικό που είχε συλλεχθεί από τις Φάσεις I και II του IMIS, ζητήσαμε από κάθε συμμετέχοντα ξεχωριστά, να τοποθετηθεί ως προς το νόημα που είχε για τον ίδιον κάθε μια από τις αναπαραστατικές εκφορές του.

Στο βαθμό που οι λέξεις ταυτότητας έχουν αντήχηση στη σκέψη βάθους, σημαίνουν «κάτι περισσότερο από αυτό που καταφανώς εκφράζουν» (Schneider et al., 1989). Οι αναπαραστατικές αναφορές των ατόμων, μπορεί να είναι πολλαπλές και αλλασσόμενες, (Μαριδάκη -Κασσωτάκη, 1998), αλλά το υπόβαθρο σκέψης στο οποίο εδραιώνονται, έχει δείχθει σταθερό (Zavalloni & Louis -Guerin, 19845 /1996, Ρήγα, 1997α, Costalat -Founeau & Martinez, 1998). Κατά την Φάση III του IMIS, το ζητούμενο ήταν αυτό ακριβώς το «υπόστρωμα» της σκέψης βάθους (Zavalloni, 1988), που συνόδευε σαν ένα υπόβαθρο τα πρωτογενή δεδομένα -περιγραφές.

Πιο συγκεκριμένα, διατυπώνοντας ερωτήσεις σε κάθε συμμετέχοντα ξεχωριστά, σχετικά με το νόημα των αναπαραστατικών αναφορών του, τον κατευθύνουμε προς έναν τρόπο ενδοσκόπησης,⁶⁵ μέσω του οποίου θα αναδυθούν τα νοητικά περιεχόμενα που βρίσκονται στη βάση των εκφρασμένων απόψεων, πεποιθήσεων, στάσεων ή των υιοθετημένων συμπεριφορών του.

Τα περιεχόμενα αυτά, διερευνήθηκαν ως:

(α) Νοήματα που παρέπεμπαν στο υπαρξιακό πλαίσιο των αναπαραστατικών ενοτήτων, είτε αρνητικών, είτε θετικών, είτε ουδέτερων. Για το σκοπό αυτό, οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να σκεφθούν για το νόημα των αναπαραστατικών ενοτήτων που είχαν αποδώσει, με τις ερωτήσεις, «*Τι σημαίνει για σένα το να είσαι...* (Εγωμορφική Α.Ε.)», «*Όταν λες ότι εσύ δεν είσαι...* (Εγωμορφική Α.Ε.), *τι εννοείς;*», «*Τι νόημα έχει*

⁶⁵ Ο όρος «ενδοσκόπηση», όπως χρησιμοποιείται στη μεθοδολογία της Zavalloni (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996), προσεγγίζει σε κάποιο βαθμό αυτό που ο Perls (1969) ονόμασε «ενδοσκόπηση», τη στροφή της συνείδησης προς τα ενδο -νοητικά περιεχόμενά της (Perls, 1969, O' Leary & Martin, 1989), με τη διαφορά ότι το επίπεδο βάθους που επιδιώκεται μέσω της Εγω-Οικολογικής μεθόδου, είναι οι προγενέστερες εμπειρίες και τα συναισθήματα στα οποία παραπέμπουν τα νοητικά -αναπαραστατικά δίκτυα των ατόμων και όχι ένα βαθύτερο συνειδησιακό επίπεδο.

για 'σένα η λέξη... (Ουδέτερη Α.Ε.), καθοδηγούμενοι στα περιεχόμενα της σκέψης βάθους που συνόδευαν τις λέξεις ταυτότητάς τους.

Επιπλέον, διερευνήθηκαν οι εμπειρίες των συμμετεχόντων στις οποίες παρέπεμπαν οι αναπαραστατικές ενότητες -περιγραφές που είχαν αποδώσει. Όπως προαναφέρθηκε, κατά την Εγω -Οικολογική προσέγγιση (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996), ο λόγος των ατόμων για τον Εαυτό, τον Άλλον και τις ομάδες του κοινωνικού κόσμου οι συγκεκριμένες λέξεις -περιγραφές που εμφανίζονται σε μια δεδομένη στιγμή στη συνείδηση των ατόμων ως ιδιότητες των κοινωνικών τους ομάδων, στην πραγματικότητα παραπέμπουν στις συναισθηματικά επενδεδυμένες εμπειρίες (Συnergieτικές εμπειρίες), που έχουν συνδεθεί με αυτό το αναπαραστατικό υλικό.

(β) Πληροφορίες για τις ομάδες και την ιστορία τους, που είχαν ενσωματώσει οι συμμετέχοντες ως μέρος του συστήματος ταυτότητάς τους: Σύμφωνα με την Εγω - Οικολογική προοπτική, τα άτομα αντλούν επιλεκτικά από τον πολιτισμό, την «πρώτη ύλη» των πληροφοριών που περιέχονται στην ταυτότητά τους, «καταναλώνουν» την κουλτούρα της κοινωνίας τους, ως γνώση, ιδεολογία, τέχνη κ.λ.π. (αλλά και, σε ένα άλλο επίπεδο, δημιουργούν, εξωτερικεύοντας κομμάτια της ταυτότητάς τους). Σε αυτή τη Φάση, οι ερωτήσεις του τύπου «τι εννοείς όταν λες ότι οι χρήστες, οι Έλληνες, οι άνδρες κ.λ.π. (ως ομάδα) είναι...», αποσκοπούν στην διαλεύκανση των πολιτισμικών στοιχείων που έχουν συμπεριληφθούν στην ταυτότητα, διαμεσολαβούμενα, κατά την Zavalloni (1983) από τους πολιτισμικούς ήρωες, τα πρότυπα που έχουν εγγραφεί στο νου των ατόμων ως ενσαρκωτές των συγκεκριμένων χαρακτηριστικών.

Κατ' αυτόν τον τρόπο διαπιστώθηκε η διαφορετική σημασία Εαυτού -Άλλου, όσον αφορά τόσο τις Εγωμορφικές όσο και τις Αλλομορφικές Α.Ε., ποια, δηλαδή, έννοια προσέδιδε ο κάθε συμμετέχων σε καθένα από τα Εγωμορφικά χαρακτηριστικά όταν αυτά αποδίδονταν στην ομάδα (ως «πληροφορίες για την ομάδα και την ιστορία της») και όταν αποδίδονταν στον Εαυτό (ως «υπαρξιακό πλαίσιο» των Α.Ε.), ή, πώς αντιλαμβάνονταν τη διαφορά του, λέγοντας ότι ο ίδιος δεν διαθέτει μια ιδιότητα που είχε αποδώσει σε κάποια ομάδα ταυτότητας (Αλλομορφική Α.Ε.). Το σκεπτικό αυτής της διαδικασίας ήταν ότι οι έννοιες των όρων συχνά μεταλλάσσονται, ανάλογα με το σημείο αναφοράς τους. Έτσι, η έννοια της περιγραφής που αποδίδεται σε μια κοινωνική

ομάδα, είναι δυνατόν να διαφοροποιείται εντελώς όταν εφαρμόζεται στον ίδιο τον Εαυτό.

Κατά τη διάρκεια της όλης διαδικασίας, δεν έχει σημασία πόσο απλές η πόσο σύνθετες εμφανίζονται οι λέξεις ταυτότητας στις οποίες εστιάζονται οι συμμετέχοντες. Ισχύει πάντα η ίδια αρχή: ο συμμετέχων κοιτάζει πίσω και αποδίδει στο λόγο του νοήματα που θεωρεί ιδιαίτερα σημαντικά για την παροντική του ζωή. Ακόμη και τα πιο απλά εκ πρώτης όψεως νοήματα, μπορούσαν να αναδειχθούν σε πυρήνες της συναισθηματικής και νοητικής ζωής των συμμετεχόντων, συσπειρώνοντας γύρω τους ένα πλήθος εικόνων και περιεχομένων και αποκαλύπτοντας ουσιαστικές διαστάσεις του Εαυτού, που ενδεχομένως δεν θα έβρισκαν τόπο έκφρασης και δίοδο στον κόσμο χωρίς την αφορμή που προσέφερε το υλικό του αναπαραστατικού τους λόγου (Freeman, 1993). Ο ερευνητής, από την πλευρά του, αντιμετωπίζει τον λόγο των συμμετεχόντων σαν να ήταν απολύτως αληθής και απλός, αποδεχόμενος τον λόγο του στο νου του, σαν να ήταν «οι πιο φυσικές υποθέσεις» (Mc Cracken, 1988, σ. 20) και επιχειρώντας να δει κι ο ίδιος τον κόσμο μέσα από αυτές τις αποδοχές (Ρήγα, 1991α, 1997α).

Συνοψίζοντας, σε αυτή τη Φάση επιχειρούμε να προσδιορίσουμε σαφέστερα, τη μοναδικότητα των νοημάτων που οι συμμετέχοντες αποδίδουν στις λέξεις, μέσω των απαντήσεών τους, που αφορούν τις προσωπικές και κοινωνικές τους εμπειρίες και τα συναισθήματα με τα οποία είναι επενδεδυμένες. Επιπλέον, τα δεδομένα αυτής της Φάσης ανάλυσης, καθιστούν δυνατό τον εντοπισμό του χώρου όπου το ατομικό πεπρωμένο (προσωπικές, βιογραφικές αναφορές) συναντά και συμπίπτει με το συλλογικό (αναφορές στην ομάδα) καθώς ο Εαυτός προβάλλει προσωπικά χαρακτηριστικά του στην ομάδα, ή «δανείζεται» δικές της ιδιότητες (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996, σ. 109).

2.4.3. Οργάνωση – Ταξινόμηση του Υλικού.

Όπως επισημαίνει η Ρήγα (1997α, Rigas, 1998), ο σκοπός των ποιοτικών μελετών, απαιτεί μια ευέλικτη κατηγοριοποίηση των δεδομένων. Τα δεδομένα που συλλέγονται μέσω του IMIS, απαιτούν πράγματι, μια οργάνωση που δεν θα εμποδίζει την «ολιστική» τους θεώρηση (Kleinman & Copp, 1993), κυρίως όσον αφορά τα δεδομένα των Φάσεων II και III του IMIS, που παραπέμπουν στα περιεχόμενα της σκέψης βάθους των συμμετεχόντων.

Ο Desmarais (1998), έχει επινοήσει ένα πρόγραμμα οργάνωσης των δεδομένων που συλλέγονται μέσω του ερωτηματολογίου IMIS με τη χρήση υπολογιστή (PROGIMIS), το οποίο αποτελεί το μοναδικό μηχανικό μέσο που αποδέχεται η ίδια η Zavalloni (1998α) ως κατάλληλο για μια πρώτη ανάλυση των δεδομένων («προ-ανάλυση»), ωστόσο το εν λόγω πρόγραμμα δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί.

Στην παρούσα έρευνα, για την εξασφάλιση της ακρίβειας στην ανάλυση και την αποφυγή της δαπάνης χρόνου σε «άσκοπες περιπλανήσεις» στο σώμα των δεδομένων, χρησιμοποιήσαμε το σύστημα οργάνωσης δεδομένων που προτείνουν οι Bogdan και Biklen (1982), συμβατό, σύμφωνα με την Ρήγα (1997α), με την Εγω-Οικολογική προσέγγιση, μια μέθοδο οργάνωσης του υλικού, τόσο αφαιρετική ώστε ν' ανταποκρίνεται στον χειρισμό ποιοτικών δεδομένων χωρίς τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή, αφού το βαθύτερο περιεχόμενο της συνειδητής εμπειρίας, δε θα μπορούσε να ανιχνευθεί με την μηχανική επεξεργασία των δεδομένων (Ρήγα, ο.π.).

Καθώς στη συγκεκριμένη έρευνα, το πρωτογενές σώμα των δεδομένων, ήταν οι ίδιες οι λέξεις (Αναπαραστατικές Ενότητες – περιγραφές των συμμετεχόντων που αποδόθηκαν κατά την Φάση I του IMIS και διευκρίνιση του νοήματός τους από τους συμμετέχοντες κατά τις Φάσεις II και III), από πολλαπλά αντίγραφα των αρχικά καταγραμμένων στοιχείων κόπηκαν και απομονώθηκαν μεμονωμένες παράγραφοι, λέξεις ή φράσεις, για να αναταξινομηθούν σε περισσότερες από μία κατηγορίες (Ρήγα, 1997α).

Αρχικά, δημιουργήθηκαν πίνακες στους οποίους επισημαίνονταν οι λέξεις ή σύντομες φράσεις – απαντήσεις των συμμετεχόντων, ανά υπο-ομάδα, φύλο και για κάθε ερώτηση της Φάσης I του IMIS ξεχωριστά, ταξινομημένες στη βάση της

κατηγοριοποίησης αναπαραστατικών στοιχείων που προτείνει η Zavalloni (Zavalloni & Louis –Guerin, 1984 /1996, βλ. Παρ. 3.2.1.1.).

Η αναζήτηση της συχνότητας εμφάνισης συγκεκριμένων λέξεων, που επιχειρήθηκε σ' αυτό το στάδιο της έρευνας, απέδωσε κάποιους πρώτους προσανατολισμούς για την «ανάγνωση» των δεδομένων, αλλά δεν φάνηκε επαρκής για την ερμηνεία τους. Αυτό συμβαίνει γιατί κάθε αναπαραστατική μορφή, αντικατοπτρίζει ένα στοιχείο της ταυτότητας, όπως έχει αποτυπωθεί στο νου, μέσω των ιδιαίτερων εμπειριών, συναισθημάτων και προσανατολισμών του ατόμου. Αυτά τα δεδομένα, που αποδίδουν την κατεύθυνση του νου απέναντι στον κόσμο (Mc Ginn, 1991, σ. 29, Ρήγα, 1997α), όπως εγγράφεται στα αναπαραστατικά δίκτυα που συνθέτουν την ταυτότητα των συμμετεχόντων, δεν γίνονται εμφανή παρά στις Φάσεις II και III του IMIS.

Έτσι, η οργάνωση των δεδομένων της Φάσης I, αποδίδει την τυπική δομή του συλλεχθέντος υλικού, προκειμένου να προχωρήσουμε στην αναζήτηση των νοημάτων στα οποία παραπέμπουν οι αναπαραστατικές ενότητες για τους ίδιους τους συμμετέχοντες και του όλου νοηματικού δικτύου που υφαίνονταν γύρω από τις λέξεις ταυτότητας που είχαν αποδώσει (δεδομένα της Φάσης II του IMIS). Η ταξινόμηση των δεδομένων αυτής της Φάσης, είναι εγγενής στη μέθοδο, ώστε δεν χρειάζεται κάποιο επιπρόσθετο οργανωτικό σύστημα. Ο Στοιχειώδης Χώρος Κοινωνικής Ταυτότητας (Zavalloni & Louis –Guerin, 1984 /1996), αποτελεί ένα σχήμα ταξινόμησης και ταυτόχρονα παραστατικής, χαρτογράφησης αυτών των δεδομένων (βλ. Παρ. 3.2.2.).

Τέλος, τα δεδομένα της Φάσης III, ταξινομήθηκαν, όπως προτείνει η Zavalloni (1983, 1996, 1998), σε αναφορές των συμμετεχόντων που παρέπεμπαν σε ατομικά νοήματα –εμπειρίες των ίδιων και σε αναφορές που είχαν να κάνουν με το συλλογικό πλαίσιο του νοητικού υλικού που αναδύθηκε σε αυτήν τη Φάση, την ιστορία των ομάδων και τις πολιτισμικές πληροφορίες που εντοπίστηκαν ενσωματωμένες στα αναπαραστατικά τους δίκτυα.

2.4.4. Οι Συμμετέχοντες της Έρευνας.

Η διερεύνηση της ενσωμάτωσης της χρήσης στην ψυχοκοινωνική ταυτότητα των ατόμων, διεξάχθηκε με τριάντα δύο συνολικά συμμετέχοντες, δεκαέξι χρήστες ναρκωτικών και δεκαέξι μη -χρήστες, στο σύνολό τους Ελληνικής εθνικότητας, Χριστιανοί Ορθόδοξοι και μόνιμοι κάτοικοι της περιοχής της Αθήνας. Οι ηλικίες των συμμετεχόντων κυμαίνονταν από είκοσι, έως τριάντα δύο ετών.

Για τους σκοπούς της έρευνας, το δείγμα αποτελούνταν από τέσσερις υποομάδες:

α. Οκτώ χρήστες ηρωίνης (4 άνδρες και 4 γυναίκες), που σκόπευαν να απεξαρτηθούν από την ουσία, μόνιμους κάτοικους της περιοχής της Αθήνας, ηλικίας 28 -32 ετών, μέσου εκπαιδευτικού και βιοτικού επιπέδου, άνεργοι, που ζούσαν με την οικογένεια, έως και την εποχή διεξαγωγής της έρευνας. Τα χαρακτηριστικά αυτής της υπο-ομάδας συμμετεχόντων, πλησίαζαν εκείνα του «μέσου» χρήστη ηρωίνης, σύμφωνα με τα δεδομένα άλλων ερευνών (ΕΚΤΕΠΙΝ, 1998, Καλλαρύτης και Υφαντή, 1998).

β. Οκτώ μη -χρήστες (4 άνδρες και 4 γυναίκες), με όμοια κοινωνικά - δημογραφικά χαρακτηριστικά με εκείνα των χρηστών ηρωίνης της έρευνας, με εξαίρεση τη σχέση τους με την ουσία.

γ. Οκτώ χρήστες συνθετικών ναρκωτικών τύπου ecstasy⁶⁶ (4 άνδρες και 4 γυναίκες), που δεν θεωρούσαν ότι συνέτρεχε λόγος «απεξάρτησής» τους, μόνιμοι κάτοικοι της περιοχής της Αθήνας, ηλικίας 20 -24 ετών, μέσου προς ανώτερου εκπαιδευτικού και βιοτικού επιπέδου, άνεργοι, που ζούσαν με την οικογένεια έως και την εποχή της διεξαγωγής της έρευνας. Τα χαρακτηριστικά της υπο-ομάδας, πλησίαζαν εκείνα του «μέσου» χρήστη συνθετικών ναρκωτικών, όπως τον αναπαριστούν τα δεδομένα της OFDT (1997b).

δ. Οκτώ μη -χρήστες, (4 άνδρες και 4 γυναίκες), με όμοια κοινωνικά - δημογραφικά χαρακτηριστικά με εκείνα των χρηστών συνθετικών ναρκωτικών της έρευνας, με εξαίρεση τη σχέση τους με την ουσία.

⁶⁶ Συνθετικές ουσίες («synthetic drugs», «designer stimulants») όπως το MDMA και το MDA, που διεγείρουν το Κ.Ν.Σ. (McIlveen & Gross, 1996).

Τα πλήρη κοινωνικά -δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων, χρηστών και μη -χρηστών, παρατίθενται στο Κεφάλαιο 3.1.

Ο αριθμός των συμμετεχόντων, που μπορεί να φαίνεται μικρός με ποσοτικά κριτήρια, είναι ιδανικός από την οπτική γωνία της προσέγγισης που υιοθετήθηκε, μια μελέτη περιπτώσεων, που αποσκοπούσε στην εις βάθος ανάλυση των αναπαραστατικών δικτύων ταυτότητας των συμμετεχόντων (βλ. και Κεφ. 2.3.).⁶⁷ Οι περιπτώσεις, επιλέχθηκαν ώστε να υπάρχει ομοιομορφία στα κοινωνικά -δημογραφικά χαρακτηριστικά ανά δύο υπο-ομάδες δείγματος (χρήστες ηρωίνης - μη -χρήστες και χρήστες ecstasy - μη -χρήστες), ώστε κάθε μια από αυτές τις υπο-ομάδες να συνιστά ένα ενιαίο «πλαίσιο», έναν «οργανισμό» ή «περιστατικό», με τα δικά του μοναδικά χαρακτηριστικά. Τέλος, όσον αφορά την εμβέλεια των ευρημάτων, υπενθυμίζεται ότι το ζητούμενο μιας μελέτης περιπτώσεων, δεν είναι μια αντιπροσωπευτικότητα στον γενικό πληθυσμό, αλλά σε άτομα με κοινά κοινωνικά -δημογραφικά χαρακτηριστικά με εκείνα της μελέτης (Basse, 1981, αναφ. από την Bell, 1993 /1997, Ρήγα, 1997, Javeau, 1996).

⁶⁷ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η πρόσφατη έρευνα των Costalat -Founeau και Martinez (1998), που χρησιμοποίησαν την Εγω -Οικολογική μεθοδολογία, για τη διερεύνηση του νοήματος της σχολικής επιτυχίας στο δίκτυο ταυτότητας, έρευνα που διεξάχθηκε στην Γαλλία, σε δύο ομάδες εφήβων με διαφορετικό εθνικό -πολιτισμικό υπόβαθρο. 7 συμμετέχοντες με καταγωγή από την Βόρεια Αφρική (Maghrebi) και 6 συμμετέχοντες Γαλλικής εθνικότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

3.1. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ - ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ: Η ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ.

3.1.1. Κοινωνικά -Δημογραφικά Χαρακτηριστικά των Συμμετεχόντων, Χρηστών Ηρωίνης (Πρωτόκολλα 1 -8) και Μη -Χρηστών (Πρωτόκολλα 9 - 16).

Οι δύο πρώτες ομάδες συμμετεχόντων, μία υπο-ομάδα χρηστών ναρκωτικών (χρήστες ηρωίνης, Πρωτόκολλα 1 -8) και μία υπο-ομάδα μη -χρηστών (μη -χρήστες, Πρωτόκολλα 9 -16), αποτελούνταν η κάθε μια από οκτώ άτομα και των δύο φύλων, τέσσερις άνδρες και τέσσερις γυναίκες, ηλικίας 28 -32 ετών (Πίνακας 3, Παράρτημα 3).⁶⁸

Στο σύνολό τους οι συμμετέχοντες και των δύο υπο-ομάδων, είχαν γεννηθεί και μεγαλώσει σε αστικό περιβάλλον, στην πρωτεύουσα (15 συμμετέχοντες), ή σε μεγάλη πόλη της επαρχίας (2 άνδρες και 1 γυναίκα, χρήστες ηρωίνης, -1 άνδρας, μη -χρήστης, που ωστόσο ζούσαν στην πρωτεύουσα για τουλάχιστον έξι χρόνια πριν τη διεξαγωγή της έρευνας) και ήταν μόνιμοι κάτοικοι της περιοχής της Αθήνας (Πίνακας 4, Παράρτημα 3).

Ο πατέρας, ήταν για όλους τους συμμετέχοντες απόφοιτος του δημοτικού σχολείου ή είχε προχωρήσει μέχρι και κάποια τάξη του Γυμνασίου (για μία γυναίκα που έκανε χρήση ηρωίνης και έναν άνδρα μη -χρήστη) (Πίνακας 5, Παρ. 3) και εργαζόταν σε απλή υπαλληλική θέση, στον ιδιωτικό ή δημόσιο τομέα (Πίνακας 6, Παρ. 3). Η μητέρα, ήταν παρόμοιου εκπαιδευτικού επιπέδου (απόφοιτος δημοτικού για όλους σχεδόν τους συμμετέχοντες, με εξαίρεση μία γυναίκα που έκανε χρήση ηρωίνης και έναν άνδρα μη -χρήστη) (Πίνακας 7, Παρ. 3) και ασχολούνταν με τα οικιακά (Πίνακας 8, Παρ. 3).

Και στις δύο υπο-ομάδες, το εκπαιδευτικό επίπεδο των ίδιων των συμμετεχόντων, ήταν μέσο (απόφοιτοι Γυμνασίου -Λυκείου) και η εκπαίδευσή τους είχε

⁶⁸ Οι Πίνακες των Παραγράφων 5.1.1. και 5.1.2. (Πίνακες 3 -30), παρατίθενται στο Επίμετρο, Παράρτημα 3.

λήξει (Πίνακας 9, Παρ. 3).

Ως προς την επαγγελματική κατάσταση των ίδιων των συμμετεχόντων, τόσο οι χρήστες όσο και οι μη -χρήστες αυτών των υπο-ομάδων, είχαν κάποια εμπειρία από τον κόσμο της εργασίας (περιστασιακή απασχόληση λίγων μηνών, σε διάφορα επαγγέλματα στα οποία είχαν εργαστεί ως ιδιωτικοί υπάλληλοι σε καταστήματα, (τρεις συμμετέχουσες και ένας συμμετέχων που έκαναν χρήση ηρωίνης - τέσσερις συμμετέχουσες και τρεις συμμετέχοντες μη -χρήστες), σερβιτόροι (τρεις συμμετέχοντες, άνδρες, χρήστες ηρωίνης και ένας συμμετέχων, άνδρας, μη -χρήστης), ή και μικροπωλητές διακοσμητικών αντικειμένων στους δρόμους της Αθήνας (1 συμμετέχουσα που έκανε χρήση ηρωίνης) Κατά την εποχή της διεξαγωγής της έρευνας, κανένας από τους συμμετέχοντες δεν ήταν εν ενεργεία εργαζόμενος (Πίνακας 10, Παρ. 3).

Όλοι οι συμμετέχοντες αυτών των υπο-ομάδων, ήταν άγαμοι και ζούσαν με την οικογένεια των γονέων, μέχρι και την εποχή της διεξαγωγής της έρευνας. Το βιοτικό επίπεδο της οικογένειας εμφανίζονταν μέσο για όλους τους συμμετέχοντες και των δύο υπο-ομάδων, αλλά η προσωπική οικονομική κατάσταση των μη - χρηστών προσδιορίστηκε από τους ίδιους ως «μέτρια», ενώ η οικονομική κατάσταση των χρηστών, προσδιορίστηκε από τους ίδιους ως «κακή», ενδεχομένως λόγω της δαπάνης για τη χρήση (Πίνακας 11, Παρ. 3). Ως βασική πηγή του προσωπικού εισοδήματος, όλοι οι συμμετέχοντες και των δύο υπο-ομάδων, δήλωσαν το οικογενειακό εισόδημα (Πίνακας 12, Παρ. 3).

Όσον αφορά τη σχέση των συμμετεχόντων με τα ναρκωτικά στο παρελθόν (Πίνακας 13, Παρ. 3), στο σύνολό τους οι χρήστες, είχαν κάνει σταθερή χρήση για αρκετά χρόνια (πάνω από μια δεκαετία), ενώ οι μη -χρήστες δεν είχαν δοκιμάσει ποτέ, καμία ουσία. Η χρήση είχε αρχίσει σε διαφορετική ηλικία για τον καθένα από αυτούς τους συμμετέχοντες (Πίνακας 14, Παρ. 3), ξεκινώντας, οι μεν άνδρες από 13 ετών και άνω, οι δε γυναίκες, από 14 ετών και άνω. Για όλους τους συμμετέχοντες χρήστες, η πρώτη γνωριμία με τις ουσίες, είχε πραγματοποιηθεί έως την ηλικία των 18 ετών και η σχέση τους με τις ουσίες είχε εδραιωθεί σταδιακά, μέχρι την εποχή της διεξαγωγής της έρευνας.

Όλοι οι συμμετέχοντες χρήστες, έκαναν χρήση ηρωίνης (Πίνακας 15, Παρ. 3) και, σπανιότερα, χρήση κοκαΐνης και κατασταλτικών χαπιών. Χρήση χασίς, έκανε μόνον ένας συμμετέχων (άνδρας), προσπαθώντας να μειώσει σταδιακά την ηρωίνη. Τέλος, μία συμμετέχουσα, δήλωσε ότι απέφευγε την ενέσιμη ηρωίνη και έπαιρνε την ουσία κυρίως με αναρρόφηση, ενώ ένας συμμετέχων έκανε παράλληλα και χρήση μεθαδόνης.

Όλοι οι συμμετέχοντες χρήστες, έκαναν συνήθως χρήση «μόνου», ή «μαζί μ' έναν -δυο φίλους» (1 γυναίκα και 1 άνδρας, χρήστες ηρωίνης) (Πίνακας 16, Παρ. 3).

3.1.2. Κοινωνικά -Δημογραφικά Χαρακτηριστικά των Συμμετεχόντων, Χρηστών Συνθετικών Ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -24) και Μη -Χρηστών (Πρωτόκολλα 25 -32).

Και αυτές οι υπο-ομάδες συμμετεχόντων, αποτελούνταν η κάθε μια από οκτώ άτομα και των δύο φύλων, τέσσερις άνδρες και τέσσερις γυναίκες που έκαναν χρήση συνθετικών ναρκωτικών τύπου ecstasy (Πρωτόκολλα 17 -24) και, αντίστοιχα, τέσσερις άνδρες και τέσσερις γυναίκες μη -χρήστες (Πρωτόκολλα 25 -32), μόνιμους κάτοικους της περιοχής της Αθήνας, ηλικίας 20 -24 ετών (Πίνακας 17, Παρ. 3).

Οι συμμετέχοντες είχαν στο σύνολό τους γεννηθεί και μεγαλώσει σε αστικό περιβάλλον, στην Αθήνα (14 συμμετέχοντες), ή σε μεγάλη πόλη της επαρχίας (1 συμμετέχουσα, γυναίκα, χρήστης και 2 συμμετέχουσες, γυναίκες, μη -χρήστες, που είχαν μετακινηθεί στην πρωτεύουσα τουλάχιστον έξι χρόνια πριν τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων) (Πίνακας 18, Παρ. 3).

Για όλους σχεδόν τους συμμετέχοντες (με εξαίρεση μία συμμετέχουσα που δεν έκανε χρήση, της οποίας ο πατέρας ήταν απόφοιτος δημοτικού), ο πατέρας είχε μέσο εκπαιδευτικό επίπεδο (είχε ολοκληρώσει το Γυμνάσιο ή το Λύκειο) (Πίνακας 19, Παρ. 3) και εργαζόταν σε δική του επιχείρηση (3 άνδρες και 1 γυναίκα χρήστες -2 άνδρες και 3 γυναίκες μη -χρήστες), σε θέση υπαλλήλου στον ιδιωτικό τομέα (3 γυναίκες που

έκαναν χρήση - 2 άνδρες και 1 γυναίκα μη -χρήστες), ή και σε θέση δημοσίου υπαλλήλου (1 άνδρας χρήστης) (Πίνακας 20, Παρ. 3).

Το εκπαιδευτικό επίπεδο της μητέρας ήταν επίσης μέσο προς ανώτερο (Πίνακας 21, Παρ. 3) και, ως προς την επαγγελματική τους κατάσταση, οι μητέρες σχεδόν όλων των συμμετεχόντων (με εξαίρεση δύο συμμετέχουσες που δεν έκαναν χρήση) εργάζονταν, ή είχαν εργαστεί στο παρελθόν, κυρίως ως απλοί υπάλληλοι (Πίνακας 22, Παρ. 3).

Το εκπαιδευτικό επίπεδο των συμμετεχόντων και των δύο υπο-ομάδων, ήταν μέσο προς ανώτερο (απόφοιτοι Λυκείου και σπουδαστές ιδιωτικών σχολών) και εκπαίδευσή τους βρίσκονταν ακόμη εν εξελίξει (Πίνακας 23, Παρ. 3).

Όσον αφορά την επαγγελματική κατάσταση των συμμετεχόντων, τόσο οι χρήστες όσο και οι μη -χρήστες αυτών των υπο-ομάδων, είχαν κάποια μικρή εμπειρία από τον κόσμο της εργασίας (απασχόληση σε διάφορα επαγγέλματα στα οποία είχαν εργαστεί ως σερβιτόροι (δύο συμμετέχοντες, άνδρες, χρήστες), ιδιωτικοί υπάλληλοι (δύο συμμετέχουσες και δύο συμμετέχοντες που έκαναν χρήση - δύο συμμετέχουσες και τρεις συμμετέχοντες μη -χρήστες), ή σε ελεύθερο επάγγελμα (δύο συμμετέχουσες που έκαναν χρήση - δύο συμμετέχουσες και ένας συμμετέχων, μη -χρήστες). Κατά την εποχή της διεξαγωγής της έρευνας, σχεδόν στο σύνολό τους οι συμμετέχοντες δεν είχαν μόνιμη εργασία, με εξαίρεση έναν άνδρα συμμετέχοντα, που είχε πρόσφατα ξεκινήσει εργασία ως ιδιωτικός υπάλληλος σε κατάστημα (Πίνακας 24, Παρ. 3).

Στο σύνολό τους οι συμμετέχοντες αυτών των υπο-ομάδων, ήταν άγαμοι και ζούσαν με την οικογένεια των γονέων, μέχρι και την εποχή της διεξαγωγής της έρευνας (με εξαίρεση έναν συμμετέχοντα, άνδρα, μη -χρήστη, που είχε μετακινηθεί σε προσωπική κατοικία, λίγους μήνες πριν τη διεξαγωγή της έρευνας). Το βιοτικό επίπεδο της οικογένειας ήταν υψηλό για όλους τους συμμετέχοντες και των δύο υπο-ομάδων, που χαρακτήρισαν τόσο την οικονομική κατάσταση της οικογένειας, όσο και την προσωπική οικονομική τους κατάσταση ως «καλή» (Πίνακας 25, Παρ. 3), ενώ ως βασική πηγή του προσωπικού τους εισοδήματος δήλωσαν όλοι το οικογενειακό εισόδημα (Πίνακας 26, Παρ. 3).

Όσον αφορά τη σχέση των συμμετεχόντων με τα ναρκωτικά στο παρελθόν (Πίνακας 27, Παρ. 3), στο σύνολό τους οι χρήστες, είχαν κάνει σταθερή χρήση για τουλάχιστον τέσσερα και το πολύ οκτώ χρόνια, ενώ ανάμεσα στους 8 μη -χρήστες, οι 6 (3 άνδρες και 3 γυναίκες) δεν είχαν δοκιμάσει ποτέ, καμία ουσία και οι 2 (1 άνδρας και 1 γυναίκα), είχαν κάποια στιγμή δοκιμάσει χασίς, σε φιλική παρέα, ωστόσο δεν είχαν ποτέ επαναλάβει τη «δοκιμή». Η γνωριμία με τις ουσίες, είχε ξεκινήσει, για τους χρήστες συμμετέχοντες, σε διαφορετική ηλικία για τον καθένα (Πίνακας 28, Παρ. 3), ξεκινώντας από 14 ετών και άνω για τους άνδρες και για 16 ετών και άνω για τις γυναίκες.

Οι συμμετέχοντες χρήστες, ήταν «πολυκαταναλωτές» ουσιών (Πίνακας 29, Παρ. 3) και κατά την εποχή διεξαγωγής της έρευνας, το χασίς, το LSD, η κοκαΐνη και το ecstasy χρησιμοποιούνταν από όλους τους συμμετέχοντες, με συχνότητα ανάλογη με εκείνη που «επέτρεπε η ουσία». Για όλους τους συμμετέχοντες χρήστες, ο συνήθης τύπος χρήσης, ήταν η χρήση «μαζί με την παρέα» (Πίνακας 30, Παρ. 3).

3.1.3. Συμπεράσματα για τα Χαρακτηριστικά της «Αντικειμενικής» Κοινωνικής Ταυτότητας των Συμμετεχόντων, μέσω των Κοινωνικών - Δημογραφικών τους Χαρακτηριστικών.

Και οι τέσσερις υπο-ομάδες συμμετεχόντων (δύο υπο-ομάδες χρηστών και δύο μη -χρηστών) αποτελούνται από νέους ανθρώπους (ενήλικες) με αστική καταγωγή στο σύνολό τους, έχοντας γεννηθεί είτε στην Αθήνα, είτε σε άλλες πόλεις της Ελλάδας και βιώνοντας την χρήση μέσα στο πολιτισμικό περιβάλλον της πρωτεύουσας όπου και διαμένουν. Ο «θεμελιώδης προμηθευτής νοημάτων» (Zavalloni, 1996) αυτών των ατόμων, είναι, επομένως, το πολιτισμικό περιβάλλον της μεγάλης πόλης -πρωτεύουσας: Οι συγκεκριμένες πληροφορίες γύρω από την χρήση που αυτό παρέχει στα άτομα και το γενικότερο πλέγμα κοινωνικών παραγόντων που συνθέτουν τη ζωή στο αστικό κέντρο,

παρέχουν την πρώτη ύλη για την δόμηση του συμβολικού, εσωτερικού περιβάλλοντος της ταυτότητάς τους.

Τα αποτελέσματα για την εκπαιδευτική και επαγγελματική κατάσταση των γονέων των συμμετεχόντων, μας δίνουν την εντύπωση ενός οικογενειακού υποβάθρου που θα ονομάζαμε για τους μεν χρήστες ηρωίνης «παραδοσιακό», με τους γονείς να έχουν ολοκληρώσει την στοιχειώδη εκπαίδευση, τους πατέρες αποκαταστημένους σε υπαλληλικά επαγγέλματα και τις μητέρες να κρατούν τον ρόλο της νοικοκυράς, ενώ όσον αφορά τους χρήστες συνθετικών ναρκωτικών (και ενδεχομένως λόγω της νεαρότερης ηλικίας των γονέων), εμφανίζεται μια πιο «σύγχρονη» εικόνα, με σχετικά υψηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο γονέων (μέση εκπαίδευση), απασχόληση του πατέρα σε δική του επιχείρηση και έξοδο της μητέρας από τον οικιακό στον άμεσα παραγωγικό κόσμο (Μουσούρου, 1985, 1995).

Τα δεδομένα για την οικονομική κατάσταση της οικογένειας, δείχνουν τις οικογένειες των συμμετεχόντων χρηστών ηρωίνης να έχουν εν γένει «μέτρια» οικονομική κατάσταση και τους χρήστες συνθετικών ναρκωτικών με «καλή» οικονομική κατάσταση, αντίθετα με τον μύθο προηγούμενων δεκαετιών που ήθελε τον «μέσο» χρήστη φτωχό και «εξαθλιωμένο» (Πλωρίτης, 1982).

Επιπλέον, οι χρήστες ηρωίνης, έχουν μορφωτικό επίπεδο σχετικά χαμηλότερο από εκείνο των χρηστών συνθετικών ναρκωτικών, που προσανατολίζονται προς ανάτερες σπουδές σε ιδιωτικά ιδρύματα. Και στις δύο υπο-ομάδες, οι συμμετέχοντες έχουν ήδη κάποια εμπειρία από τον παραγωγικό κόσμο της εργασίας, χωρίς όμως να είναι μόνιμα ενταγμένοι σε αυτόν. Πολλοί από τους χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, έχουν εμπειρία εργασίας σε ελεύθερα, καλλιτεχνικής ή άλλης φύσης επαγγέλματα (π.χ. γραφίστες ή μουσικοί), που απαιτούν ειδικές γνώσεις και πρωτοβουλία, δεδομένο που εμφανίζει ήδη τους χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, ως αρκετά ενεργητικούς στον κοινωνικό τους κόσμο, σε συμφωνία με τα ευρήματα των Coffield και Cofton (1994) για τους χρήστες αντίστοιχων ουσιών στην Αγγλία.

Ο εντοπισμός συμμετεχόντων μη -χρηστών και των δύο φύλων, που ζουν και συντηρούνται από την οικογένεια, όντας άνεργοι, σε αρκετά μεγάλη ηλικία (28 -32 ετών), χωρίς την προοπτική συνέχισης των σπουδών (και χωρίς καν το πρόσχημα της

αδυναμίας για εργασία που θα τους παρείχε η χρήση), θέτει ένα αρκετά ενδιαφέρον ζήτημα, ως προς τις τοποθετήσεις των ίδιων σχετικά με την κατάσταση στην οποία βιώνουν και τους μελλοντικούς προσανατολισμούς τους. Αν και η στατιστική όψη του ζητήματος δεν εμπίπτει στις αναζητήσεις της παρούσας έρευνας, η ύπαρξη ατόμων που σε ηλικία 28 -32 ετών, δεν έχουν δημιουργήσει δική τους οικογένεια και δεν έχουν αποκατασταθεί επαγγελματικά ή προχωρήσει σε σπουδές, αποτελεί μια ένδειξη αποστασιοποίησης από το πνεύμα του παλαιού status quo για την πρόιμη δημιουργία οικογένειας (Μαρκαντώνης, 1991) και την ένταξη στον παραγωγικό κόσμο.

Για όλους τους συμμετέχοντες που έκαναν χρήση, η σχέση με την ουσία, δεν είχε τη μορφή περιστασιακού πειραματισμού, αλλά επρόκειτο για εδραιωμένη επιλογή την οποία ακολουθούσαν για τουλάχιστον 4 χρόνια οι χρήστες συνθετικών ναρκωτικών και για τουλάχιστον 10 οι χρήστες ηρωίνης.

Όσον αφορά τους χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, όπως επισημάναμε, ήταν όλοι τους «πολυκαταναλωτές» ουσιών, ένα μοντέλο χρήσης που, κατά τον Miller (1991), αποσκοπεί στον συνδυασμό ουσιών που είτε θα εξαίρουν η μια την θετική επίδραση της άλλης, είτε θα μειώνουν η μια τις αρνητικές παρενέργειες της άλλης.⁶⁹ Όπως διαπιστώνουμε από τις ουσίες που κυρίως χρησιμοποιεί κάθε συμμετέχων ξεχωριστά, δεν είναι όλα τα ναρκωτικά «συμβατά» μεταξύ τους. Συγκεκριμένα, οι χρήστες ηρωίνης, σπανιότατα κάνουν παράλληλη χρήση χασίς (αλλά καταφεύγουν σε αυτό όταν προσπαθούν να απεξαρτηθούν από τη / ηρωίνη), ενώ κανένας από τους χρήστες χασίς

⁶⁹ Μέσα στα τρία χρόνια που διήρκεσε η αναζήτηση των «κατάλληλων» για τους σκοπούς της έρευνας συμμετεχόντων, δεν εντοπίστηκε ούτε ένα άτομο χρήστης, που να έκανε αποκλειστικά χρήση ecstasy, χωρίς παράλληλη χρήση άλλων ουσιών. Όταν ένας από τους συμμετέχοντες (Πρωτόκολλο 20) ρωτήθηκε για το θέμα (εάν ενδεχομένως γνώριζε κάποια άτομα που έκαναν αποκλειστικά χρήση ecstasy), θεώρησε την ερώτηση πολύ αστεία και δήλωσε ότι δεν υπάρχει καμία πιθανότητα να βρεθεί κάτι τέτοιο, διότι «αποκλείεται να υπάρχει κάποιος που να παίρνει μόνο ecstasy». Πράγματι, σύμφωνα και με τα δεδομένα του OFDT (1998), το ecstasy δεν είναι ουσία εισαγωγής στον κόσμο των ουσιών, αλλά λαμβάνεται συνήθως, αφού έχουν πρώτα δοκιμαστεί άλλα ναρκωτικά, των οποίων τη χρήση ενδεχομένως συνεχίζουν αυτά τα άτομα.

Έτσι, μιλώντας για χρήστες συνθετικών ναρκωτικών στην παρούσα έρευνα, αναφερόμαστε σε άτομα που είχαν μέσα στις σταθερές επιλογές τους το ecstasy, καθ' ότι στην πορεία της έρευνας, πραγματοποιήθηκαν και συναντήσεις με άτομα που ήταν χρήστες αποκλειστικά χασίς και που δεν συμπεριλήφθηκαν ανάμεσα στους συμμετέχοντες.

και ecstasy της έρευνας δεν βρέθηκε εξαρτημένος από την ηρωίνη, ασχέτως αν είχε δοκιμάσει την ουσία κάποιες φορές.

Το LSD, επίσης συνθετικό ναρκωτικό, συγγενές του ecstasy,⁷⁰ δεν καταναλώνονταν από κανέναν από τους συμμετέχοντες που ήταν χρήστες ηρωίνης, αλλά μόνον από τους συμμετέχοντες χρήστες της δεύτερης υπο-ομάδας.

Τέλος, η κοκαΐνη, βρέθηκε συμβατή και με τους δύο τύπους «σκληρών» και «συνθετικών» ναρκωτικών, εφόσον ανάμεσα στους συμμετέχοντες συμπεριλαμβάνονταν τόσο χρήστες ηρωίνης, όσο και χρήστες ecstasy, που έκαναν παράλληλα και χρήση κοκαΐνης.

Συμπληρωματικά, από την μετέπειτα προσωπική μας επικοινωνία με τους συμμετέχοντες, διαπιστώσαμε ότι αρκετοί μη -χρήστες είχαν τις «νόμιμες» εξαρτήσεις τους, με εννέα καπνιστές (5 άνδρες και 4 γυναίκες) ανάμεσα στους δεκαέξι. Ανάμεσα στους χρήστες συμμετέχοντες, μη -καπνιστές ήταν οι τέσσερις από αυτούς (3 άνδρες και 1 γυναίκα), χρήστες συνθετικών ναρκωτικών. Αυτοί οι συμμετέχοντες, ασχολούνταν με την προσωπική τους υγεία και εμφάνιση, πηγαίνοντας σε γυμναστήρια ή σε σχολές χορού και υποστηρίζοντας ότι η χρήση δεν τους παρεμποδίζει καθόλου σε αυτές τους τις ασχολίες, μια παρατήρηση που υποδεικνύει ότι, πιθανά, οι χρήστες της «νέας γενιάς» ναρκωτικών τύπου ecstasy, δεν παραιτούνται από την ενασχόλησή τους με το σώμα.

Συνοψίζοντας, ως προς τα κοινωνικά -δημογραφικά χαρακτηριστικά, οι συμμετέχοντες χρήστες ηρωίνης της έρευνας, δεν διακρίνονται από κάποιο συγκεκριμένο οικογενειακό, μορφωτικό, ή άλλο κοινωνικό υπόβαθρο, το οποίο να τους διαφοροποιεί σημαντικά από τους μη -χρήστες της αντίστοιχης ηλικιακής υπο-ομάδας μη -χρηστών, ώστε θα λέγαμε ότι οι δυο υπο-ομάδες συμμετεχόντων, τυπικά, δεν ανήκουν σε εντελώς «διαφορετικούς κόσμους», αλλά αντίθετα, υπάρχουν μεταξύ τους πολλά «εξωτερικά» σημεία προσέγγισης.

Από την άλλη πλευρά, οι χρήστες συνθετικών ναρκωτικών δίνουν την εντύπωση μιας πιο «προνομιούχα» υπο-ομάδας, ως προς τα κοινωνικά χαρακτηριστικά τους

⁷⁰ Το ecstasy έχει θεωρηθεί ως ενδιάμεση ουσία, μεταξύ των αμφεταμινών και του LSD, χωρίς όμως τις παραισθησιογόνες ιδιότητες του LSD (McIlveen & Gross, 1996).

(εκπαίδευση, οικονομική κατάσταση, μορφωτικό επίπεδο γονέων), όπως ακριβώς και οι μη -χρήστες της αντίστοιχης ηλικιακής υπο-ομάδας.

Σ' αυτήν την περίπτωση, είναι ενδιαφέρον, να διαπιστώσουμε μέσω ποιών διακριτών νοητικών μηχανισμών έχει εδραιωθεί η χρήση ή η αποχή από τις ουσίες στο σύστημα ταυτότητας αυτών των ατόμων.

3.2. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ IMIS.

3.2.1. Αποτελέσματα Φάσης I του IMIS.

3.2.1.1. Παραγωγή Αναπαραστατικών Ενοτήτων -Περιγραφών των Συμμετεχόντων για τις Ομάδες Ταυτότητας «Χρήστες» και «Μη -Χρήστες».

Κατά την Φάση I του IMIS, διεξάχθηκε η καταγραφή των σημαινόντων του λόγου των συμμετεχόντων, Αναπαραστατικών Ενοτήτων που απέδωσαν ως περιγραφές στις ομάδες ταυτότητας που συμπεριλαμβάνονταν στο IMIS. Για κάθε ομάδα όπου οι συμμετέχοντες εντάσσονταν αντικειμενικά,⁷¹ ζητήθηκαν περιγραφές με τους όρους του «Εμείς» και του «Αυτοί» (π.χ. οι χρήστες συμμετέχοντες, περίγραψαν την ομάδα των χρηστών, όπου αντικειμενικά εντάσσονταν, με τους όρους «Εμείς, οι χρήστες» και «Αυτοί, οι χρήστες»), ενώ οι ομάδες στις οποίες δεν υπήρχε αντικειμενική ένταξη των συμμετεχόντων, περιγράφηκαν μόνο με τους όρους του «Αυτοί» (π.χ. οι χρήστες συμμετέχοντες, περίγραψαν την ομάδα των μη -χρηστών, με τους όρους «Αυτοί, οι μη -χρήστες»).

Κατ' αυτόν τον τρόπο, συλλέχθηκε το πρωτογενές σώμα των δεδομένων, το «αναπαραστατικό ρεπερτόριο»⁷² των συμμετεχόντων, η ανάλυση του οποίου μας επιτρέπει να κατανοήσουμε πώς δομείται, σε νοητικό επίπεδο, η εσωτερική πραγματικότητα στη βάση της οποίας τα άτομα αντιλαμβάνονται και δρουν (Sapir, 1968, Zavalloni, 1983, Costalat -Founeau, 1997).

⁷¹ Αναφερόμαστε στις ομάδες όπου εντάσσονται «αντικειμενικά» ή «τυπικά» οι συμμετέχοντες, όντας, για παράδειγμα, «χρήστες», ή «μη -χρήστες», «άνδρες», ή «γυναίκες» κ.λ.π. Το πώς και κατά πόσο οι ίδιοι βιώνουν τη συμμετοχή τους στις αντίστοιχες ομάδες, αναλύεται στη βάση των αποτελεσμάτων των Φάσεων II και III του IMIS (Παρ. 3.2.2. - 3.2.3.).

⁷² Οι Costalat -Founeau και Martinez (1998), ονομάζουν το σύνολο των περιγραφών των ομάδων που συλλέγονται μέσω του IMIS. «σημαντικό ρεπερτόριο» («repertoire semantique») των ατόμων.

Η ανάλυση εστιάστηκε σε τέσσερις από τις δώδεκα συνολικά ομάδες αναφοράς του IMIS: Τις ομάδες «χρήστες» και «μη -χρήστες», την ομάδα του φύλου («άνδρες» – «γυναίκες»), την ομάδα της «οικογένειας» και την ομάδα των «φίλων».⁷³

Η διερεύνηση των περιγραφών που είχαν αποδοθεί από τους συμμετέχοντες στις ομάδες ταυτότητας «χρήστες» και «μη -χρήστες», αποσκοπούσε στο να επισημανθεί η θέση που κατείχαν αυτές οι συμβολικές ομάδες στο σύστημα ταυτότητάς τους (ως ομάδες με τις οποίες ο Εαυτός μοιράζεται ένα κοινό πεπρωμένο, εχθροί, θύματα, συμπαραστάτες κ.τ.λ.) και να διερευνηθεί, ειδικότερα όσον αφορά τους χρήστες συμμετέχοντες, κατά πόσο η ταυτότητά τους ως «χρήστες», ήταν και η κυρίαρχη, επηρεάζοντας και τις υπόλοιπες διαστάσεις της νοητικής κατασκευής τους για την πραγματικότητα.

Οι περιγραφές των ομάδων «χρήστες» και «μη -χρήστες», συλλέχθηκαν απευθύνοντας, στον καθένα από τους 16 χρήστες συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 1 –8 και 17 –24), τις ερωτήσεις:

- α) *«Εάν σκεφθείς για τους ανθρώπους που κάνουν χρήση ναρκωτικών, με τους όρους 'Εμείς, οι χρήστες, είμαστε...', τι σου έρχεται στο νου;»* (Ερ. 32).
- β) *«Εάν τώρα σκεφθείς για τους ανθρώπους που κάνουν χρήση ναρκωτικών, με τους όρους 'Αυτοί, οι χρήστες, είναι...', τι σου έρχεται στο νου;»* (Ερ. 33).
- γ) *«Και αν σκεφθείς για εκείνους που δεν κάνουν χρήση ναρκωτικών, με τους όρους 'Αυτοί, οι μη -χρήστες, είναι...', τι σου έρχεται στο νου;»* (Ερ. 34).

Αντίστοιχα, σε καθέναν από τους 16 μη -χρήστες συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 9 –16 και 25 –32), απευθύνθηκαν οι ερωτήσεις:

- α) *«Εάν σκεφθείς για τους ανθρώπους που δεν κάνουν χρήση ναρκωτικών, με τους όρους 'Εμείς, οι μη -χρήστες, είμαστε...', τι σου έρχεται στο νου;»* (Ερ. 29).
- β) *«Εάν τώρα σκεφθείς για τους ανθρώπους που δεν κάνουν χρήση ναρκωτικών, με τους όρους 'Αυτοί, οι μη -χρήστες, είναι...', τι σου έρχεται στο νου;»* (Ερ. 30).

⁷³ Η επιλογή των ομάδων εστιασμού της ανάλυσης, έγινε στη βάση των Υποθέσεων της έρευνας (βλ. Κεφ. 2). Οι περιγραφές των υπόλοιπων ομάδων, χρησιμοποιήθηκαν συμπληρωματικά, προκειμένου να διαφωτιστεί το όλο εννοιολογικό δίκτυο που διατηρούσαν οι συμμετέχοντες, οι τρόποι με τους οποίους ενεργοποιούνταν στο νου και ερμηνεύονταν, μέσω αυτού, ολόκληρη η κοινωνική πραγματικότητα.

γ) «Και αν σκεφθείς για εκείνους που κάνουν χρήση ναρκωτικών, με τους όρους 'Αυτοί, οι χρήστες, είναι...'; τι σου έρχεται στο νου» (Ερ. 31).

Οι Α.Ε. που συλλέχθηκαν ως περιγραφές των ομάδων, καταγράφηκαν και ταξινομήθηκαν στη βάση της κατηγοριοποίησης αναπαραστατικών στοιχείων που προτείνει η Zavalloni (Zavalloni & Louis-Guerin, 1984/1996, σελ.184), σε δύο βασικές κατηγορίες:

(α) περιγραφές που εκφράζουν τις εκλαμβανόμενες εσωτερικές ιδιότητες των μελών της ομάδας και

(β) περιγραφές που εκφράζουν τα «εξωτερικά», ή περιστασιακά χαρακτηριστικά της ομάδας, τις δραστηριότητες και σχέσεις των μελών της ομάδας ή τις σχέσεις με την Άλλη ομάδα (αναφορές των χρηστών για τη θέση τους απέναντι στους μη -χρήστες και αναφορές των μη -χρηστών για τη θέση τους απέναντι στους χρήστες).⁷⁴

α. Χρήστες Ηρωίνης (Πρωτόκολλα 1-8).

Οι Α.Ε. που αποδόθηκαν από τους συμμετέχοντες που ήταν χρήστες ηρωίνης, ως περιγραφές των ομάδων «χρήστες» και «μη -χρήστες», παρουσιάζονται συγκεντρωμένες και ταξινομημένες στη βάση των προαναφερόμενων κατηγοριών, για κάθε φύλο ξεχωριστά, στον Πίνακα 3 (περιγραφές για τους «χρήστες») και Πίνακα 4 (περιγραφές για τους «μη -χρήστες»).

Οι άνδρες συμμετέχοντες που ήταν χρήστες ηρωίνης (Πρωτόκολλα 1 -4), παρήγαγαν περιγραφές της ομάδας «χρήστες» (Πίνακας 3), που διαπλέκονταν γύρω από τη θεματική της εξάρτησης («κολλημένου», «εξαρτημένου», «καταπιεσμένου», «ανελεύθερου», «φρεγουλαρισμένου»), της εκλαμβανόμενης απειλής προς την ίδια την

⁷⁴ Ο όρος «περιστασιακά χαρακτηριστικά», δεν αναφέρεται στη μονιμότητα ή παροδικότητα των ιδιοτήτων, αλλά σε ιδιότητες που εκφράζουν τις δράσεις ή τις σχέσεις των ατόμων κάτω από διάφορες περιστάσεις (π.χ. «βρίσκουμε τον εαυτό μας», ως αναφορά σε μια περίπτωση /κατάσταση), αντίθετα με τα «εσωτερικά – ατομικά χαρακτηριστικά», όπου δεν γίνεται αναφορά στις συνθήκες (π.χ. «ευαίσθητου», ως χαρακτηριστικό του Εαυτού) (Zavalloni & Louis - Guerin, 1984/1996).

υπόσταση του χρήστη («δυνάμει νεκροί», «επιζώντες κατά τύχη»), γενικότερες ηθικές διαστάσεις που αποδίδονται με τις Α.Ε. «καθαροί», «σπάνιοι», «με χάρες», αλλά και «φιλο-άθλιοι», νοητικές διαστάσεις, που αποδίδουν μια αίσθηση πνευματικής αδυναμίας («έχουν χάσει το μυαλό τους τελείως», «κοροίδα») και τη θεματική της περιθωριοποίησης («αντικοινωνικοί», «λειτουργούμε μέσα στο συνάφι των ίδιων ανθρώπων»).

Άλλες εκλαμβανόμενες καταστάσεις / ιδιότητες των «χρηστών», εκφράζονται με τις Α.Ε. «τελειωμένοι» και «δήθεν μάγκες» ενώ η προσωπική στάση των ανδρών χρηστών συνίσταται σε μια έκκληση βοήθειας («Οι χρήστες, χρειάζονται βοήθεια»).

Στα αντίστοιχα αποτελέσματα των γυναικών της έρευνας που έκαναν χρήση ηρωίνης (Πρωτόκολλα 5 -8), δεν συμπεριλαμβάνονται άμεσες αναφορές στη θεματική της «αδυναμίας» και της «εξάρτησης» του χρήστη. Η Α.Ε. «άρρωστος» έχει παραχθεί από δύο συμμετέχουσες ως περιγραφή των «χρηστών», ενώ αρκετές αναπαραστάσεις της ομάδας διαπλέκονται γύρω από συναισθηματικές διαστάσεις («ευαίσθητο», «ευαίσθητα παιδιά» -αλλά και «αναίσθητο», «ανασφαλές», «πληγωμένοι», «δυστυχημένοι») και ηθικές διαστάσεις όπως η δέσμευση σε μια υποκριτική αντιμετώπιση των Άλλων, λόγω της χρήσης («λέμε πολλά ψέματα προκειμένου να εξασφαλίσουμε τη δόση μας») και η «κακία» («κακόβουλο», «κακοπροαίρετο»).

Με όρους κοινωνικότητας, οι χρήστες αναπαριστώνται ως ενδεείς απέναντι στον κοινωνικό τους κόσμο («χρειαζόμαστε κατανόηση από την κοινωνία», «μόνοι», «απομονωμένοι»), ενώ η στάση προς την Άλλη ομάδα (των μη -χρηστών), συνίσταται σε μια έκκληση για βοήθεια («χρειαζόμαστε να κάνουν διάφορα πράγματα για μας», «χρειαζόμαστε βοήθεια»).

Οι αναφορές των γυναικών αυτής της υπο-ομάδας, σε εκλαμβανόμενες «εσωτερικές» ιδιότητες των μελών της ομάδας, είναι πολύ περισσότερες (21 Α.Ε.), απ' ό,τι οι αναφορές τους σε «εξωτερικά» χαρακτηριστικά (5 Α.Ε.).

Πίνακας 3: Αναπαραστατικές Ενότητες -Περιγραφές* των Συμμετεχόντων Χρηστών Ηρωίνης για τους «Χρήστες», ανά Φύλο και Κατηγορία Απαντήσεων (Πρωτόκολλα 1-8, $v_{ανδρ.}=4$, $v_{γυν.}=4$).

* Εντός παρενθέσεως σημειώνεται ο αριθμός των συμμετεχόντων που απέδωσαν τη συγκεκριμένη λέξη, ή φράση.

	«Εμείς, οι χρήστες, είμαστε...» «Αυτοί, οι χρήστες, είναι...» (Άνδρες χρήστες ηρωίνης, Πρωτ. 1 -4)	«Εμείς, οι χρήστες, είμαστε...» «Αυτοί, οι χρήστες, είναι...» (Γυναίκες χρήστες ηρωίνης, Πρωτ. 5 -8)
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ Α.Ε.		
Εσωτερικές Ιδιότητες των Μελών της Ομάδας	Ευάλωτοι Άρρωστοι ψυχολογικά και σωματικά Καθαροί Σπάνιοι Διαμάντια Με χάρες Ψιλοάθλιοι Ηλίθιοι Καταπιεσμένοι Καταδικασμένοι Ανελεύθεροι Κολλημένοι Κορόιδα Δήθεν μάγκες	Άνθρωποι Ευαίσθητα παιδιά οι περισσότεροι Καλά παιδιά Υπάρχουν και καλά παιδιά Αναίσθητοι Χάλια Κακόβουλοι Κακοπροαίρετοι Ανασφαλή άτομα Ανασφαλείς Ανώριμοι Άρρωστοι (2) Φοβισμένοι Πονεμένοι Πληγωμένοι Δυστυχισμένοι Τυφλωμένοι Απομονωμένοι Μόνοι (2)
Εξωτερικά ή Περιστασιακά Χαρακτηριστικά της Ομάδας	Χρειάζονται δύναμη θέλησης Φοβούνται τη χαρμάνα, την εξάρτηση Δεν έχουν ρέγουλα Χρειάζεται να βάλουν κάποιο κοντρόλ Ρεγουλαρισμένοι Επιζώντες κατά τύχη Δυνάμει νεκροί Φευγάτοι στα όνειρά μας Έχουν χάσει το μυαλό τους τελείως (Οι χρήστες) χρειάζονται βοήθεια	Λέμε πολλά ψέματα προκειμένου να εξασφαλίσουμε τη δόση μας Υποκρινόμαστε Χρειαζόμαστε να κάνουν διάφορα πράγματα για μας Χρειαζόμαστε βοήθεια Χρειαζόμαστε κατανόηση από την κοινωνία

Ακολουθώντας το ίδιο ακριβώς πρότυπο ταξινόμησης των Α.Ε., διεξάχθηκε η καταγραφή και μελέτη των περιγραφών που είχαν αποδοθεί από τους συμμετέχοντες, χρήστες ηρωίνης, στην ομάδα «μη -χρήστες» (Πίνακας 4).

Οι άνδρες συμμετέχοντες αυτής της υπο-ομάδας (Πρωτόκολλα 1 -4), εστιάζονται στο θέμα της κοινωνικότητας, περιγράφοντας τους μη -χρήστες ως «ενεργούς στην κοινωνία», «πιο εργατικούς», «πιο κοινωνικούς» από τους χρήστες και παράλληλα «αυτάρκεις». Η ομάδα των μη -χρηστών ενσαρκώνει γι' αυτούς τους συμμετέχοντες μια «πλειοψηφία» που έχει τη δυνατότητα να «επιβάλλει το παιχνίδι» στη δική τους ομάδα.

Η προσωπική στάση των ανδρών χρηστών συμμετεχόντων απέναντι στους μη -χρήστες, αποδίδεται με εκφράσεις σύγκρισης μεταξύ των δύο ομάδων, σύμφωνα με τις οποίες, οι μη -χρήστες «είναι τυχεροί που δεν μπήκαν στο λούκι της πρέζας», αν και για ορισμένους συμμετέχοντες, «μπορεί να είναι και χειρότεροι από τους μη -χρήστες». Από το σύνολο των περιγραφών δε λείπουν και οι δηλώσεις αποστασιοποίησης από την ομάδα των «μη -χρηστών» («ακατανόητοι») και οι δεοντολογίες που απευθύνονται προς την Άλλη ομάδα («δεν είναι κακό να δοκιμάσουν», «δεν θα έπρεπε να φοβούνται αυτούς που πίνουν»).

Σε αυτές τις απαντήσεις, οι άνδρες χρήστες ηρωίνης εστιάζονται κυρίως σε εκλαμβανόμενα εξωτερικά χαρακτηριστικά της Άλλης ομάδας (11 Α.Ε.), απ' ότι σε εσωτερικές ιδιότητες των μελών της (4 Α.Ε.).

Οι γυναίκες χρήστες ηρωίνης (Πρωτόκολλα 5 -8), αναπαριστούν τους «μη -χρήστες» αποδίδοντάς τους συναισθηματικές - ηθικές ιδιότητες όπως η «αποστασιοποίηση», η «ψυχραιμία» και η «συνέπεια» («πιο έτοιμοι να αντιμετωπίσουν τη ζωή», «πιο πρακτικοί στην αντιμετώπιση των προβλημάτων τους», «πιο συνεπείς στις υποχρεώσεις τους»). Σε νοητικό επίπεδο, οι μη χρήστες περιγράφονται ως άτομα που στερούνται «πνευματικότητας».

Οι εκφράσεις των προσωπικών στάσεων απέναντι στους μη -χρήστες, κυμαίνονται από την έκφραση προτίμησης προς τους μη -χρήστες («τους προτιμώ»), μέχρι και την αναπαράσταση των μη -χρηστών ως εχθρικής ομάδας («δε μπορούν να κατανοήσουν τους χρήστες», «προκατελιμμένοι»).

Πίνακας 4: Αναπαραστατικές Ενότητες – Περιγραφές των Συμμετεχόντων Χρηστών Ηρωίνης, για την Ομάδα των Μη -Χρηστών, ανά Φύλο και Κατηγορία Απαντήσεων (Πρωτόκολλα 1-8 $n_{\text{ανδρ.}} = 4, n_{\text{γυν.}} = 4$).

	<i>«Αυτοί, οι μη -χρήστες, είναι...» (Ανδρες, χρήστες ηρωίνης, Πρωτ.1 - 4)</i>	<i>«Αυτοί, οι μη -χρήστες, είναι...» (Γυναίκες, χρήστες ηρωίνης, Πρωτ.5 - 8)</i>
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ Α.Ε.		
Εσωτερικές Ιδιότητες των Μελών της Ομάδας	<p>Πιο κοινωνικοί Πιο ενδιαφέροντες Αυτάρκεις Ενεργοί στην κοινωνία</p>	<p>Πιο ψύχραιμοι Πιο αποστασιοποιημένοι Πιο συνεπείς στις υποχρεώσεις τους Πιο έτοιμοι να αντιμετωπίσουν τη ζωή Πιο πρακτικοί στην αντιμετώπιση των προβλημάτων τους Δεν έχουν πνευματικότητα</p>
Εξωτερικά ή Περιστασιακά Χαρακτηριστικά της Ομάδας	<p>Δεν φοβίζονται τους άλλους Τυχεροί που δεν μπήκαν στο λούκι της πρέζας Η πλειοψηφία που επιβάλλει το παιχνίδι Us and Them Ακατανόητοι Δεν είναι πιο σωστοί από τους χρήστες Μπορεί να είναι και χειρότεροι Έχουν, φυσικά, και τα προβλήματά τους Δουλεύουν πιο πολύ Τηρούν τις πατροπαράδοτες αρχές της οικογένειας Δε θα έπρεπε να φοβούνται αυτούς που πίνουν</p>	<p>Έχουν άλλα ενδιαφέροντα Τους προτιμώ Έχουν λιγότερη κατανόηση Δεν μπορούν να κατανοήσουν τους χρήστες Προκατειλημμένοι (προς τους χρήστες)</p>

β. Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 9 -16).

Οι αντίστοιχες περιγραφές που αποδόθηκαν από τους 8 μη -χρήστες συμμετέχοντες, στις ομάδες «μη -χρήστες» και «χρήστες», παρατίθενται στους Πίνακες 5 και 6, ταξινομημένες ανά φύλο και θεματική ενότητα:

Όσον αφορά τους άνδρες μη -χρήστες (Πρωτόκολλα 9 -12), ο Πίνακας 5 είναι ενδεικτικός της γενικής εκτίμησης που φαίνεται να τρέφουν αυτοί οι συμμετέχοντες για την ομάδα αντικειμενικής τους ένταξης («μη -χρήστες»):

Η ανωτερότητα της ομάδας, εδραιώνεται σε προνόμια όπως η «δύναμη», η «ελευθερία», η «ανεξαρτησία», η φυσική, νοητική και συναισθηματική «υγεία» («υγιείς», «έξυπνοι», «ανοιχτόμυαλοι») και τα ποικίλα κοινωνικά προνόμια που εκλαμβάνονται ως ιδιότητες της ομάδας («κοινωνικά αποδεκτοί», «με καλές οικογενειακές σχέσεις», «μας αγαπούν»).

Στον λόγο των γυναικών μη -χρηστών (Πρωτόκολλα 13 -16), οι «μη -χρήστες» αναπαριστώνται ως κάτοχοι ιδιοτήτων που αφορούν επίσης την «δύναμη», την «υγεία», τη συναισθηματική «ισορροπία», την «ελευθερία» και την «ανεξαρτησία», την κοινωνική ένταξη και ανάδειξη, («όχι αλήτες», «εργατικούς» «κοινωνικούς» «αγαπούν τους άλλους», «συμφιλιωμένοι με τις παλαιότερες γενιές») αλλά και τη «μαχητική» νοοτροπία που αποδίδεται στους μη -χρήστες («μαχητές», «μαχητικοί με τα προβλήματά τους»).

Οι περισσότερες περιγραφές που αποδόθηκαν από τις γυναίκες αυτής της υπο-ομάδας, αναφέρονται σε εκλαμβανόμενες εσωτερικές ιδιότητες (23 Α.Ε.) και όχι σε περιστασιακά χαρακτηριστικά (7 Α.Ε.) της ομάδας «μη -χρήστες».

Πίνακας 5: Αναπαραστατικές Ενότητες -Περιγραφές* των Μη -Χρηστών Συμμετεχόντων, για την Ομάδα των Μη -Χρηστών, ανά Φύλο και Κατηγορία Απαντήσεων (Πρωτόκολλα 9- 16, $v_{ανδρ.}=4$, $v_{γυν.}=4$).

* Εντός παρενθέσεως σημειώνεται ο αριθμός των συμμετεχόντων που απέδωσαν τη συγκεκριμένη λέξη, ή φράση.

	<i>«Εμείς, οι μη -χρήστες, είμαστε...» - «Αυτοί, οι μη -χρήστες, είναι...» (Άνδρες, μη -χρήστες, Πρωτ. 9 -12)</i>	<i>«Εμείς, οι μη -χρήστες, είμαστε...» - «Αυτοί, οι μη -χρήστες, είναι...» (Γυναίκες, μη -χρήστες, Πρωτ. 13 -16)</i>
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ Α.Ε.		
Εσωτερικές Ιδιότητες των Μελών της Ομάδας	<p>Δυνατοί Δυναμικοί Υγιείς (2) Σταθεροί χαρακτήρες Έξυπνοι Πιο συνειδητοί Ανοιχτόμυαλοι Κοινωνικοί Φυσιολογικοί τύποι Ωριμοί Ανεξάρτητοι Ανεξάρτητοι απ' τις ουσίες Μη – εξαρτημένοι Ελεύθεροι (2) Με περισσότερες δυνατότητες</p>	<p>Δυνατοί Πιο δυνατοί χαρακτήρες Υγιείς (2) Ζωντανοί Πιο ισορροπημένοι Λιγότερο ευαίσθητοι Θαρραλέοι Αισιόδοξοι Θετικοί με τις δυσκολίες Έξυπνοι Πιο προσγειωμένοι Ανοιχτόμυαλοι Υγιείς πνευματικά Εργατικοί Κοινωνικοί Μαχητές Μαχητικοί με τα προβλήματα της ζωής Ανεξάρτητοι Περισσότερο ανεξάρτητοι Ελεύθεροι Περισσότερο ελεύθεροι Όχι αλήτες</p>
Εξωτερικά ή Περιστασιακά Χαρακτηριστικά της Ομάδας	<p>Έχουν επιλογές Ζουν στην πραγματικότητα Κοινωνικά αποδεκτοί Κοινωνικά ενταγμένοι Τυχεροί Ζούμε καλά Προσπαθούν για κάτι καλύτερο Μας αγαπούν Με καλές οικογενειακές σχέσεις</p>	<p>Λιγότερο εγκλωβισμένοι Εξαρτημένοι από άλλα πράγματα Με περισσότερες ευκαιρίες Όχι αλήτες Ευχαριστημένοι με τη ζωή μας Αγαπούν τους άλλους Συμφύλιωμένοι με τις παλαιότερες γενιές</p>

Περνώντας στις περιγραφές των μη -χρηστών συμμετεχόντων για «Αυτούς, τους χρήστες» (Πίνακας 6), οι άνδρες μη -χρήστες συμμετέχοντες αυτής της υπο-ομάδας (Πρωτόκολλα 9 -12), απέδωσαν περιγραφές της ομάδας των «χρηστών», που εξέφραζαν την εκλαμβανόμενη αδυναμία και καταπίεση που υφίσταται ο χρήστης («αδύναμο», «εξαρτημένο», «φυλακισμένο»), την κακή φυσική κατάσταση («άρρωστο», «οδεύουν προς τον θάνατο»), την «ευαισθησία» και την «αντικοινωνικότητα» («κοινωνικά μη-αποδεκτού», «πιο αντικοινωνικού», «παραστρατημένου», «με κακές οικογενειακές σχέσεις»).

Ο τύπος σχέσης των χρηστών με τον κόσμο, γίνεται αντιληπτός ως «επιπολαιότητα» και άφεση στην «τυχειότητα» των πραγμάτων, που δεν έχει θετική έκβαση («άτυχου»). Ένας από αυτούς τους συμμετέχοντες, περιγράφει τους χρήστες, ειρωνικά, ως «παπαγαλάκια», αποδίδοντάς τους μια τάση «μιμητισμού».

Οι γυναίκες συμμετέχουσες που δεν έκαναν χρήση (Πρωτόκολλα 13 -16), περιέγραψαν τους χρήστες ως «άρρωστους», «ευάλωτους», «θύματα», «παγιδευμένους» και συμπεριέλαβαν ανάμεσα στις συναισθηματικές -ηθικές ιδιότητες των χρηστών την «ευαισθησία» και τον «φόβο» που βιώνει ο χρήστης, («φοβισμένου»), την «συναισθηματική ανισορροπία», την απαισιοδοξία» και τη «δυστυχία». Σε νοητικό επίπεδο, οι χρήστες αναπαριστώνται ως «βλάκες», «κορόιδα», ενώ όσον αφορά τη θεματική της κοινωνικότητας, στους χρήστες αποδίδονται οι περιγραφές «αντικοινωνικού» και «επιθετικού».

Η προσωπική στάση των γυναικών μη -χρηστών της έρευνας, απέναντι στους χρήστες, εκφράζεται άμεσα με δύο Α.Ε. που εκφράζουν οίκτο προς την ομάδα («Οι χρήστες, είναι «καημένοι φουκαράδες ακίνδυνου» και «άρρωστοι που χρειάζονται βοήθεια»).

Οι γυναίκες αυτής της υπο-ομάδας, περιγράφουν τους «μη -χρήστες» με όρους κυρίως εσωτερικών ιδιοτήτων (16 Α.Ε.) και όχι περιστασιακών χαρακτηριστικών της ομάδας (5 Α.Ε.).

Πίνακας 6: Αναπαραστατικές Ενότητες -Περιγραφές* των Μη -Χρηστών Συμμετεχόντων, για την Ομάδα των Μη -Χρηστών, ανά Φύλο και Κατηγορία Απαντήσεων (Πρωτόκολλα 9- 16, $n_{ανδρ.}=4$, $n_{γυν.}=4$).

* Εντός παρενθέσεως σημειώνεται ο αριθμός των συμμετεχόντων που απέδωσαν τη συγκεκριμένη λέξη, ή φράση.

	<i>«Αυτοί, οι χρήστες, είναι...» (Άνδρες, μη - χρήστες, Πρωτ. 9 -12)</i>	<i>«Αυτοί, οι χρήστες, είναι...» (Γυναίκες, μη - χρήστες, Πρωτ. 13 -16)</i>
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ Α.Ε.		
Εσωτερικές Ιδιότητες των Μελών της Ομάδας	Αδύναμοι Άρρωστοι Ευαίσθητοι Επιπόλαιοι Ευκολόπιστοι Πιο αντικοινωνικοί Εξαρτημένοι Εξαρτημένοι από τις ουσίες Κολλημένοι Φυλακισμένοι Παραστρατημένοι	Πιο ευάλωτοι Άρρωστοι Πιθανόν πιο ευαίσθητοι Ανασφαλείς (2) Συναισθηματικά ανισόρροποι Πιο φοβισμένοι Απαισιόδοξοι Βλάκες Κορόιδα Δυστυχισμένοι Κολλημένοι Παγιδευμένοι Εγκλωβισμένοι Πιο εγκλωβισμένοι Επιθετικοί
Εξωτερικά ή Περιστασιακά Χαρακτηριστικά της Ομάδας	Κοινωνικά μη – αποδεκτοί Κοινωνικά μη – ενταγμένοι Με κακές οικογενειακές σχέσεις Ζουν χωρίς μέλλον Οδεύουν προς το θάνατο Αφήνουν τα πράγματα στην τύχη τους Άτυχοι Παπαγαλάκια (μιμούνται)	Θύματα Εξαπατημένοι Σε αδιέξοδο Καημένοι φουκαράδες ακίνδυνοι Άρρωστοι που χρειάζονται βοήθεια

γ. Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 – 24).

Οι Α.Ε. που αποδόθηκαν από τους συμμετέχοντες, που ήταν χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, ως περιγραφές των ομάδων «χρήστες» και «μη -χρήστες», παρουσιάζονται καταγραμμένες ανά φύλο και θεματική ενότητα, στους Πίνακες 7 (περιγραφές για τους «χρήστες») και 8 (περιγραφές για τους «μη -χρήστες»).

Οι περιγραφές των ανδρών που ήταν χρήστες συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 – 20), για την ομάδα αντικειμενικής τους ένταξης (Πίνακας 7), αναπαριστούν τους «χρήστες» ως εξαρτημένους από την ουσία («κολλημένοι», «εξαρτημένοι», «πισμένοι», «θύματα») αλλά και ως γνώστες του ναρκωτικού («ξέρουμε να πίνουμε», «ξέρουμε να χειριστούμε τα ναρκωτικά», «ψαγμένοι»). Η εκλαμβανόμενη απειλή προς την υπόσταση του χρήστη εκφράζεται με τις Α.Ε. «άρρωστο», «νεκρού», «έχουν κιόλας πεθάνει», ενώ ως συναισθηματικές - ηθικές διαστάσεις των χρηστών, αναφέρεται η ευθύτητα («ήρεμοι», «άνετοι», «ντόμπροι», «χύμα»), η ευχάριστη διάθεση («χαρούμενοι άνθρωποι όσο κάνουμε χρήση»), αλλά και η κατάθλιψη («καταθλιπτικοί»).

Άλλες περιγραφές των χρηστών, αφορούν μια προσπάθεια «υπεράσπισης» της ομάδας απέναντι στους Άλλους («Εμείς, οι χρήστες, δεν δημιουργούμε προβλήματα», «οι χρήστες δεν αρμόζουν για τον κόσμο γύρω τους») ή αναφέρονται στον τρόπο ζωής /τις καταστάσεις των χρηστών που «διασκεδάζουν», «περνάνε ωραίες καταστάσεις», ή και προβληματίζονται («ψάχνουν να βρουν μια λύση»).

Όσον αφορά τα αντίστοιχα αποτελέσματα των γυναικών της έρευνας που έκαναν χρήση συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 21 – 24), η «εξάρτηση» από την ουσία και οι αρνητικές της συνέπειες, δηλώνονται έμμεσα, με περιγραφές όπως, «γυρίζουμε συνέχεια γύρω από τα ναρκωτικά», «μόνο με τα ναρκωτικά είμαστε τόσο καλά» και άμεσα με την περιγραφή «εθισμένοι», που, σύμφωνα με μια συμμετέχουσα δεν αποτελεί μοναδικό γνώρισμα των χρηστών («εθισμένοι όπως όλος ο κόσμος»). Παράλληλα οι χρήστες περιγράφονται ως «ελεύθεροι» ή «φιλελεύθεροι» και (αντί των περιγραφών «άρρωστο» που αποδόθηκε από τους χρήστες ηρωίνης) ως «ακούραστοι» και «ζωντανοί».

Αρκετές αναπαραστάσεις της ομάδας των χρηστών διαπλέκονται γύρω από το θέμα της «ευαισθησίας» του χρήστη («ευαίσθητοι», «συναισθηματικοί»,

«ρομαντικού», «σαν παιδιά») ενώ ως κυρίαρχο συναίσθημα αναφέρεται άλλοτε η «χαρά» («πιο χαρούμενοι», «πολύ ανεβασμένοι») και άλλοτε η «μελαγχολία» (πιο μελαγχολικοί). Επιπλέον, οι χρήστες έχουν περιγραφεί από μια συμμετέχουσα ως άτομα «με πολλά ψυχολογικά προβλήματα». Άλλες Α.Ε. – περιγραφές της ομάδας, αφορούν την εκλαμβανόμενη «γνώση» που κερδίζει ο χρήστης μέσω των εμπειριών του, ως νοητική διάσταση («έχει δει άλλα πράγματα το μυαλό», «αγγίζουμε μια άλλη διάσταση»).

Με όρους κοινωνικότητας, οι χρήστες αναπαριστώνται ως «καλοί φίλοι» για τις ίδιες τις συμμετέχουσες, αλλά ενδεείς απέναντι στον κοινωνικό τους κόσμο («εκτός συστήματος», «περιθωριοποιημένοι»), ενώ ο γενικότερος τύπος σχέσης τους με τον κόσμο, αποδίδεται με έμφαση στην απόκτηση νέων εμπειριών («έχουμε ζήσει κάποιες εμπειρίες», «ζούμε τη στιγμή», «ζούμε σ' ένα μαγικό κόσμο») και την ιδιαιτερότητα («ξεχωριστά άτομα»).

Πίνακας 7: Αναπαραστατικές Ενότητες -Περιγραφές* των Συμμετεχόντων, Χρηστών Συνθετικών Ναρκωτικών, για τους «Χρήστες», ανά Φύλο και Κατηγορία Απαντήσεων (Πρωτόκολλα 17 – 24, $n_{\text{ανδρ.}}=4$, $n_{\text{γυν.}}=4$).

* Εντός παρενθέσεως σημειώνεται ο αριθμός των συμμετεχόντων που απέδωσαν τη συγκεκριμένη λέξη, ή φράση.

	<i>«Εμείς, οι χρήστες, είμαστε...» -«Αυτοί, οι χρήστες, είναι...»</i> (Άνδρες, χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, Πρωτ. 17 - 20)	<i>Εμείς, οι χρήστες, είμαστε...» -«Αυτοί, οι χρήστες, είναι...»</i> (Γυναίκες, χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, Πρωτ. 21 – 24)
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ Α.Ε.		
Εσωτερικές Ιδιότητες των Μελών της Ομάδας	Ντόμπροι Ωραίοι Ηρεμοί Άνετοι Χύμα Ψεύτες Καταθλιπτικοί	Φιλελεύθεροι Ευαίσθητοι Συναισθηματικοί Ρομαντικοί Σαν παιδιά Πιο χαρούμενοι

	<p>Ηλίθιοι Πιεσμένοι Θύματα Κολλημένοι Εξαρτημένοι Ψαγμένοι (2) Ήσυχιοι</p>	<p>Πιο μελαγχολικοί Με πολλά ψυχολογικά προβλήματα Ξεχωριστά άτομα Εθισμένοι /Εθισμένοι όπως όλος ο κόσμος Εκτός συστήματος Περιθωριοποιημένοι Ελεύθεροι Ακούραστοι Ζωντανοί Πολύ ανεβασμένοι</p>
<p>Εξωτερικά ή Περιστασιακά Χαρακτηριστικά της Ομάδας</p>	<p>Ξέρουμε να πίνουμε Ξέρουμε να χειριστούμε τα ναρκωτικά Νεκροί Έχουν κιόλας πεθάνει Χαρούμενοι άνθρωποι όσο κάνουμε χρήση Ελπίζουν Δεν αρμόζουν για τον κόσμο γύρω τους Θεωρούν τον εαυτό τους καλύτερο από τους γύρω τους Ψάχνουν διέξοδο Περνάμε ωραίες καταστάσεις Διασκεδάζουν Δεν δημιουργούν προβλήματα, όπως λέει ο κόσμος Δεν ενοχλούν κανέναν</p>	<p>Μόνο με τα ναρκωτικά είμαστε τόσο καλά Έχει δει άλλα πράγματα το μυαλό Έχουμε γνωρίσει μια άλλη πλευρά της ζωής Έχουμε ζήσει κάποιες εμπειρίες Ζούμε τη στιγμή Ζούμε σ' έναν μαγικό κόσμο Γυρίζουμε συνέχεια γύρω από τα ναρκωτικά Αγγίζουμε μια άλλη διάσταση Καλοί φίλοι</p>

Προχωρώντας στις περιγραφές των συμμετεχόντων που ήταν χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, για την ομάδα «μη -χρήστες» (Πίνακας 8), οι άνδρες αυτής της υπο - ομάδας (Πρωτόκολλα 17 - 20), περιγράφουν τους «μη -χρήστες» ως «φοβισμένους» και «δειλούς», αλλά και «ανάλαφρους», «τυχερούς» και «ευχάριστους». Για πολλούς από αυτούς τους συμμετέχοντες, η ομάδα των μη - χρηστών ενσαρκώνει έναν συμβιβαστικό τρόπο σκέψης και δράσης («φλώρου»,

«ξενέρωτου», «κανονικού», «έχουν χάσει ένα περιβάλλον πολύ πιο ωραίο, γεμάτο χρώμα και μουσική»).

Η προσωπική στάση των ανδρών χρηστών συμμετεχόντων απέναντι στους μη - χρήστες, αποδίδεται με αναφορές στο πώς οι μη -χρήστες «αντιμετωπίζουν τους χρήστες» («μας δημιουργούν προβλήματα») και με γενικές εκφράσεις σύγκρισης μεταξύ των δύο ομάδων, που εκφράζουν ανεκτικότητα ή και συμπάθεια («δεν μας ενοχλούν», «ευχάριστοι»), ή και την αντίληψη ότι οι μη -χρήστες «δεν διαφέρουν από τους χρήστες», ίσως μάλιστα «να μην υπάρχουν» καν, υποθέτοντας μια πλήρη εξομοίωση των δύο ομάδων.

Οι γυναίκες χρήστες της ίδιας υπο - ομάδας (Πρωτόκολλα 21 - 24), αναπαριστούν τους «μη -χρήστες» ως «εθισμένους σε κάτι το διαφορετικό απ' ότι οι χρήστες», «υγιείς», αλλά και συναισθηματικά καταπιεσμένους («δεν έχουν ελευθερώσει κάποια συναισθήματα», «κακομοίρηδες», «φοβισμένοι»). Νοητικά, οι «μη - χρήστες» περιγράφονται ως «λιγότερο ψαγμένοι» και κοινωνικά, ως «τυπικοί στις σχέσεις τους». Η «σταθερότητα του χαρακτήρα», που αποδίδεται στους «μη - χρήστες», συνοδεύεται από αναπαραστάσεις ενός «ισοπεδωμένου» τρόπου σκέψης και ζωής («flat», «δεν έχουν ζήσει κάποια πράγματα», «τυπικοί στα πράγματα που περιμένουν από τη ζωή», «ξενέρωτου»).

Οι αναπαραστάσεις των προσωπικών στάσεων απέναντι στους «μη -χρήστες», εκφράζουν αποστασιοποίηση από την ομάδα («μακρινού», «απρόσιτου», «διαφορετικού»), ενώ μια ένδειξη εκλαμβανόμενης προσέγγισης - ε'ξομοίωσης μεταξύ χρηστών και μη -χρηστών, εκφράζεται με την Α.Ε. «(οι μη -χρήστες) τριπάρουν με κάτι άλλο», περιγραφή, δηλωτική της άποψης πως οι μη -χρήστες δεν διαφέρουν από τους χρήστες, παρά στο είδος των εξαρτήσεών τους.

Πίνακας 8: Αναπαραστατικές Ενότητες -Περιγραφές* των Συμμετεχόντων Χρηστών Συνθετικών Ναρκωτικών, για την Ομάδα των Μη -Χρηστών, ανά Φύλο και Κατηγορία Απαντήσεων (Πρωτόκολλα 17 – 24, $n_{\text{ανδρ.}}=4$, $n_{\text{γυν.}}=4$).

* Εντός παρενθέσεως σημειώνεται ο αριθμός των συμμετεχόντων που απέδωσαν τη συγκεκριμένη λέξη, ή φράση.

	<i>«Αυτοί, οι μη-χρήστες, είναι...» (Άνδρες, χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, Πρωτ. 17 – 20)</i>	<i>«Αυτοί, οι μη-χρήστες, είναι...» (Γυναίκες, χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, Πρωτ. 21 – 24)</i>
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ Α.Ε.		
Εσωτερικές Ιδιότητες των Μελών της Ομάδας	Ωραίοι Ξενέρωτοι (2) Φλώροι Κανονικοί Φοβισμένοι Ανάλαφροι – Τυχεροί Ευχάριστοι	Πιο υγιείς Πιο σταθεροί χαρακτήρες Flat
Εξωτερικά ή Περιστασιακά Χαρακτηριστικά της Ομάδας	Έχουν χάσει ένα περιβάλλον πολύ πιο ωραίο, γεμάτο χρώματα και μουσική Τίποτα το ιδιαίτερο Δεν υπάρχουν (μη- χρήστες) Δεν μας ενοχλούν Δικαίωμά τους Δεν έχω πρόβλημα μαζί τους Μας δημιουργούν προβλήματα Ίδιοι μ' εμάς	Εθισμένοι σε κάτι το διαφορετικό Δεν έχουν ελευθερώσει κάποια συναισθήματα Κακομοίρηδες Φοβισμένοι Λιγότερο ψαγμένοι Τυπικοί στις σχέσεις τους Τυπικοί στα πράγματα που περιμένουν από τη ζωή Δεν έχουν ζήσει κάποια πράγματα Μακρινοί Απρόσιτοι Διαφορετικοί (από τους χρήστες) Τριπάρουν με κάτι άλλο

δ. Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 25 – 32).

Οι περιγραφές των Συμμετεχόντων μη – χρηστών, των Πρωτοκόλλων 25 – 32, για τις ομάδες «χρήστες» και «μη-χρήστες» παρατίθενται στους Πίνακες 9 και 10.

Οι άνδρες μη -χρήστες αυτής της υπο – ομάδας (Πρωτόκολλα 25 – 28), φαίνεται να αντιλαμβάνονται την ομάδα αντικειμενικής τους ένταξης («μη -χρήστες») ως ανώτερη από εκείνη των «χρηστών», με προνόμια όπως η ύπαρξη «περισσότερων ευκαιριών» και «λιγότερων περιορισμών» για τα μέλη της ομάδας τους, η φυσική «υγεία», η «αισιοδοξία» και η «σταθερότητα», η «εξυπνάδα» και η κοινωνική ένταξη και αποδοχή που απολαμβάνουν οι «μη – χρήστες» («αποδεκτοί από την κοινωνία», «καθώς πρέπει»), ώστε η ταυτότητα του «μη – χρήστη» θεωρείται ευτύχημα («τυχερό»).

Εντούτοις, για ορισμένους συμμετέχοντες αυτής της υπο – ομάδας, οι μη -χρήστες είναι «εγωπαθείς», «αντιφατικού» και «ξενέρωτου», αλλά και «προκατειλημμένοι» απέναντι στους χρήστες, αν και «ανίδεοι» σχετικά με την κατάσταση των χρηστών, με μια επιπόλαιη ανωτερότητα απέναντι στους χρήστες («νομίζουν ότι είναι διαφορετικοί, ανώτεροι ίσως»).

Παρόμοια, οι γυναίκες μη – χρήστες της ίδιας υπο – ομάδας (Πρωτόκολλα 29 – 32), αναπαριστούν τους «μη -χρήστες» ως «δυνατούς», «ανεξάρτητους», «υγιείς» σωματικά και συναισθηματικά, «σταθερούς», «έμπιστους» και «αισιόδοξους», «ψαγμένους» και «λογικούς». Όσον αφορά στην κοινωνική ένταξη και ανάδειξη, οι μη – χρήστες περιγράφονται ως «εργατικού», «δημιουργικού» και «αποδεκτοί», ενώ ο τύπος σχέσης τους με τον κόσμο αποδίδεται με τις Α.Ε. «αγωνιστές», «δραστήριου», «ενεργητικού».

Όπως και στα Πρωτόκολλα των ανδρών της υπο – ομάδας, στους μη – χρήστες αποδίδεται μια «συμβιβαστική» νοοτροπία που εκφράζεται με τις Α.Ε. «συμβιβασμένου», «ξενέρωτου», «ρουφηγμένοι από το Σύστημα», «συντηρητικού», «τρομαγμένοι», «εγωιστές», «ψεύτες» και «αδιάφοροι» απέναντι στους χρήστες ή αδαείς ως προς το θέμα των ναρκωτικών («άσχετοι»).

Οι συμμετέχουσες αυτής της υπο-ομάδας, αποδίδουν σε περισσότερες απαντήσεις που αναφέρονται σε εκλαμβανόμενες εσωτερικές ιδιότητες των μελών της ομάδας αντικειμενικής τους ένταξης (24 Α.Ε.), απ' ότι σε εξωτερικά χαρακτηριστικά της ομάδας (5 Α.Ε.).

Πίνακας 9: Αναπαραστατικές Ενότητες -Περιγραφές των Μη -Χρηστών Συμμετεχόντων, για την Ομάδα των Μη -Χρηστών, ανά Φύλο και Κατηγορία Απαντήσεων (Πρωτόκολλα 25 – 32, $v_{ανδρ.}=4$, $v_{γυν.}=4$).

	<i>«Εμείς, οι μη-χρήστες, είμαστε...» -«Αυτοί, οι μη-χρήστες, είναι...» (Ανδρες, μη-χρήστες, Πρωτ. 25 – 28)</i>	<i>Εμείς, οι μη-χρήστες, είμαστε...» -«Αυτοί, οι μη-χρήστες, είναι...» (Γυναίκες, μη-χρήστες, Πρωτ. 29 – 32)</i>
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ Α.Ε.		
Εσωτερικές Ιδιότητες των Μελών της Ομάδας	Περισσότερο υγιείς από τους χρήστες Σταθεροί Αξιόπιστοι Αισιόδοξοι Εγωπαθείς Εγωιστές Αυτάρεσκοι Έξυπνοι Φίλικοι Ξενέρωτοι Συντηρητικοί Αντιφατικοί	Υγιείς Υγιείς σωματικά Δυνατοί Σταθεροί Έμπιστοι Αισιόδοξοι Υγιείς συναισθηματικά Ψεύτες Εγωιστές Έξυπνοι Λογικοί Εργατικοί Δημιουργικοί Δραστήριοι Ενεργητικοί Αγωνιστές Ξενέρωτοι Συντηρητικοί Συμβιβασμένοι Υλιστές Ανεξάρτητοι Φοβισμένοι Τρομαγμένοι Ψαγμένοι
Εξωτερικά ή Περιστασιακά Χαρακτηριστικά της Ομάδας	Με περισσότερες ευκαιρίες στη ζωή Με λιγότερους περιορισμούς Έχουμε επαφή με το περιβάλλον Κοινωνικά προβληματισμένοι Καθώς πρέπει Αποδεκτοί από την κοινωνία	Αποδεκτοί Ρουφηγμένοι από το σύστημα Με άλλα ενδιαφέροντα Άσχετοι στο συγκεκριμένο θέμα Αδιάφοροι

	<p>Τυχεροί Αδαείς σχετικά με το θέμα Ανυποψίαστοι Προκατειλημμένοι «Αδέκαστοι κριτές» Νομίζουν ότι είναι διαφορετικοί (ανώτεροι ίσως) Αδιάφοροι απέναντι στους χρήστες</p>	
--	---	--

Σύμφωνα με τις περιγραφές των ανδρών μη -χρηστών συμμετεχόντων (Πρωτόκολλα 25 – 28) για «Αυτούς, τους χρήστες» (Πίνακας 10), οι «χρήστες» είναι «αδύναμοι», «εξαρτημένοι» και στερούνται ενεργητικής πρωτοβουλίας («ακούσιοι πρωταγωνιστές», «υπηρέτες της ανάγκης»), θέτοντας σε κίνδυνο τη φυσική τους υπόσταση («ζωντανοί – νεκροί»).

Σε επίπεδο συναισθηματικών – ηθικών διαστάσεων, οι «χρήστες» περιγράφονται ως «ρομαντικοί ηλίθιοι», «υπερευαίσθητοι», «παρορμητικοί» και «αναξιόπιστοι», αλλά και «κατά βάθος πολύ καλά παιδιά». Ως προς την κοινωνική διάσταση, οι «χρήστες αναπαριστώνται ως «πηγή εγκληματικότητας», ενώ η εκλαμβάνομενη σχέση με τον κόσμο εκ ρράζεται με τις Α.Ε. «άτυχοι» και «θύματα της κρατικής πολιτικής».

Η προσωπική αντίδραση των ανδρών μη - χρηστών συμμετεχόντων απέναντι στους χρήστες, εμφανίζεται κυμαινόμενη από το συναίσθημα του οίκτου απέναντι στους χρήστες («θλιβερό θέαμα», «άξιοι λύπησης»), έως και τη βίωση του χρήστη ως «ενοχλητική», ή και «εχθρική» φιγούρα («ενοχλητικού», «εχθρικού»).

Οι γυναίκες συμμετέχουσες της ίδιας υπο – ομάδας (Πρωτόκολλα 29 – 32), περιέγραψαν τους χρήστες ως «εξαρτημένους», «κολλημένους», «ευαίσθητους», «συναισθηματικούς», «φοβισμένους» και «αυτοκτονικούς». Η κοινωνική διάσταση αποδίδεται με τις Α.Ε. «φοβούνται το σύστημα και τα σικέ», και «φοβούνται την κοινωνικοποίηση». Άλλες ιδιότητες/καταστάσεις των χρηστών, αποδίδονται με τις Α.Ε. «άνεργοι» και «αδικημένοι».

Επιπλέον, οι χρήστες περιγράφονται με τις Α.Ε. «ιδεολόγοι», «ψαγμένοι» και «χύμα», που δηλώνει έναν τύπο σχέσης με τον κόσμο βασισμένο στην πνευματική αναζήτηση και την άνεση, ενώ η προσωπική στάση των γυναικών μη -χρηστών της έρευνας, απέναντι στους χρήστες, εκφράζεται με τις Α.Ε. «ενδιαφέροντες» και «περίεργοι τύπου».

Πολύ λιγότερες Α.Ε. (4 Α.Ε.) που εκφράζουν εξωτερικά χαρακτηριστικά της ομάδας αποδόθηκαν από τις γυναίκες, απ' ότι από τους άνδρες αυτής της υπο-ομάδας (13 Α.Ε.).

Πίνακας 10: Αναπαραστατικές Ενότητες -Περιγραφές των Μη -Χρηστών Συμμετεχόντων, για την Ομάδα των Μη -Χρηστών, ανά Φύλο και Κατηγορία Απαντήσεων (Πρωτόκολλα 25 – 32, $n_{\text{ανδρ.}}=4$, $n_{\text{γυν.}}=4$).

	«Αυτοί, οι μη-χρήστες, είναι...» (Άνδρες, μη-χρήστες, Πρωτ. 25 – 28)	«Αυτοί, οι μη-χρήστες, είναι...» (Γυναίκες, μη-χρήστες, Πρωτ. 29 – 32)
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟ-ΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ Α.Ε.		
Εσωτερικές Ιδιότητες των Μελών της Ομάδας	Αδύναμοι Εξαρτημένοι Κατά βάθος θα πρέπει να είναι πολύ καλά παιδιά Ρομαντικοί ηλίθιοι Υπερευαίσθητοι Παρορμητικοί Αναξιόπιστοι Ενοχλητικοί Εχθρικοί	Ευαίσθητοι /Συναισθηματικοί Αυτοκτονικοί Κολλημένοι /Εξαρτημένοι Ανασφαλείς Αγχωμένοι Φοβισμένοι Ψαγμένοι Ενδιαφέροντες Ιδεολόγοι Περίεργοι τύποι «Χύμα»
Εξωτερικά ή Περιστασιακά Χαρακτηριστικά της Ομάδας	Ελεύθερα πόνια Ακούσιοι πρωταγωνιστές Υπηρετές της ανάγκης Ζωντανοί – Νεκροί Πηγή εγκληματικότητας Θύματα της κρατικής πολιτικής Άτυχοι Δυστυχείς	Φοβούνται το σύστημα και τα σικέ Φοβούνται την κοινωνικοποίηση Αδικημένοι Απόμακροι

	Άξιοι λύπησης Θλιβερό θέαμα Απελπιστική καταστροφή Σου αφήνουν μια αίσθηση ότι είναι βρώμικοι Προκαλούν οίκτο	
--	--	--

3.2.1.2. Συμπεράσματα: Αναπαραστατικός Κώδικας Λόγου των Συμμετεχόντων, για την περιγραφή των Ομάδων Ταυτότητας «Χρήστες» και «Μη -Χρήστες».

α. Χρήστες Ηρωίνης (Πρωτόκολλα 1 -8) - Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 9 -16).

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα που προηγήθηκαν, οι συμμετέχοντες χρήστες ηρωίνης και των δύο φύλων (Πρωτόκολλα 1 -8), αναπαριστούν την ομάδα ταυτότητας «χρήστες», ως «άρρωστους», παραπλανημένους («κοροίδα», «τυφλωμένοι»), κοινωνικά αποσυρμένους («μόνοι», «αντικοινωνικοί»), ανώριμους («δήθεν μάγκες», «ανώριμοι») και αναγκασμένους να επικαλεστούν τη βοήθεια των Άλλων («χρειαζόμαστε βοήθεια»).

Αν και σύμφωνα με ορισμένες περιγραφές των ανδρών χρηστών ηρωίνης (Πρωτόκολλα 1 -4), οι χρήστες αναπαριστώνται ως ικανοί να ελέγξουν την ουσία («ρεγουλαρισμένοι»), ή ως μέτοχοι σε εξαιρετικές ιδιότητες («σπάνιο», «με χάρες»), μια ευρεία σειρά περιγραφών αφορά τις θεματικές της «εξάρτησης» - «καταπίεσης» που βιώνει ο χρήστης, την απόσυρση από τον κοινωνικό κόσμο («αντικοινωνικοί») και το εκλαμβανόμενο παιχνίδι με τη ζωή και τον θάνατο («επιζώντες κατά τύχη», «δυνάμει νεκρού», «τελειωμένοι»).

Οι γυναίκες χρήστες ηρωίνης (Πρωτόκολλα 5 - 8), μετατοπίζουν το σημείο εστιασμού των περιγραφών των «χρηστών», στις εκλαμβανόμενες συναισθηματικές - ηθικές διαστάσεις των χρηστών, την «ευαισθησία», την «ανασφάλεια», τον «φόβο», τη «δυστυχία», την αντίληψη ότι υπάρχουν και «κακόβουλα» άτομα στην ενδο-ομάδα και ότι ο Εαυτός είναι εμπλεγμένος σε μια «υποκριτική» στάση απέναντι στο

περιβάλλον του. Έτσι, το θέμα της «εξάρτησης» και της «αδυναμίας» των χρηστών, δεν θίγεται από αυτές τις συμμετέχουσες, παρά μόνον σε συναισθηματικό επίπεδο.

Όσον αφορά τις περιγραφές των «μη -χρηστών», τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες χρήστες ηρωίνης, εκτιμούν τους «μη -χρήστες» ως περισσότερο αποδοτικούς και αποτελεσματικούς στις δράσεις τους («ενεργοί στην κοινωνία», «πιο πρακτικοί στην αντιμετώπιση των προβλημάτων τους»), αλλά και ως μια «ισχυρή πλειοψηφία» που επιβάλλει τους δικούς της όρους στην κοινωνική ζωή, χωρίς αρκετή «κατανόηση» προς τους χρήστες («προκατειλημμένοι») και βιώνοντας έναν εντελώς διαφορετικό κόσμο από αυτούς. Χαρακτηριστική από αυτήν την άποψη, είναι η Α.Ε. «Us and Them» που απέδωσε ένας συμμετέχων (ως περιγραφή της ομάδας «μη -χρήστες»), αναφερόμενος στην σχέση αντιπαράθεσης -πλήρους διαχωρισμού των δύο ομάδων.

Επιπλέον, οι γυναίκες της υπο-ομάδας, αναπαριστούν τους «μη -χρήστες» ως άτομα πιο «πρακτικά», περισσότερο «αποστασιοποιημένους» και «ψύχραιμους» μπροστά στα προβλήματα, αλλά με λιγότερη «πνευματικότητα» απ' ό,τι τα μέλη της ενδο -ομάδας («χρήστες»).

Από την δική τους πλευρά, οι μη -χρήστες συμμετέχοντες των Πρωτοκόλλων 9 -16, ανεξαρτήτως φύλου, αναπαριστούν τους «μη -χρήστες» ως «δυνατούς», «ανεξάρτητους», «ελεύθερους», «υγιείς», «έξυπνους», «ανοιχτόμυαλους» και «κοινωνικούς» και τους «χρήστες» ως μέτοχους στις διπολικά αντίθετες ιδιότητες («αδυναμία», «εξάρτηση», «εγκλωβισμός», «αρρώστια», «επιπολαιότητα», «αντικοινωνικότητα»).

Το κοινό πνεύμα που αναδύεται μέσα από τον αυθόρμητο λόγο όλων των συμμετεχόντων αυτών των Πρωτοκόλλων, είναι ο εστιασμός στα κοινωνικά αγαθά που απολαμβάνει ο «μη -χρήστης» (ως ευζωία ή ως «ευκαιρίες» για ευζωία) και στις προσωπικές ιδιότητες που συνοψίζονται ως «υγεία», «δύναμη» και συναισθηματική -νοητική «ισορροπία».

Η εμφανής διαφορά ανά φύλο, αφορά τον μεγαλύτερο εστιασμό των γυναικών της υπο - ομάδας (Πρωτόκολλα 13 - 16), στις συναισθηματικές ιδιότητες των «χρηστών» («ευαίσθητου», «ανασφαλείς», «φοβισμένου», «δυστυχισμένου» κ.τ.ο.), αντίθετα με τους άνδρες της υπο -ομάδας (Πρωτόκολλα 9 - 12), που έχουν αρκεστεί στην απόδοση της περιγραφής «ευαίσθητου» σε «Αυτούς, τους χρήστες». Επιπλέον, δύο από τις περιγραφές των γυναικών της υπο -ομάδας, εκφράζουν μια

προστατευτική τάση προς τους χρήστες («καημένοι φουκαράδες ακίνδυνου» και «άρρωστοι που χρειάζονται βοήθεια»), που δεν βρίσκει αντιστοιχία στο λόγο των ανδρών της υπο - ομάδας.

β. Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -24) - Μη - Χρήστες Συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 25 -32).

Οι συμμετέχοντες που ήταν χρήστες συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -24), απέδωσαν αρκετές περιγραφές των «χρηστών» που προσέγγιζαν μια θυματοποιημένη αναπαράσταση της ομάδας των χρηστών («πιεσμένοι», «θύματα», «εξαρτημένοι», «άρρωστοι», «νεκροί»), αλλά και έναν σημαντικό αριθμό αντίθετων περιγραφών που εκφράζουν ασφάλεια και ικανοποίηση από την ένταξη στην ομάδα («ξέρουμε να χειριστούμε το ναρκωτικό», «ήρεμοι», «άνετοι», «ελπίζουν», «ψαγμένοι», «περνάμε ωραίες καταστάσεις», «διασκεδάζουν»).

«Αυτοί, οι μη -χρήστες», αναπαριστώνται από τους συμμετέχοντες της υπο - ομάδας, ως «φοβισμένοι» και συμβατικοί («ξενέρωτοι», «flat», «τυπικοί στα πράγματα που περιμένουν από τη ζωή», «τυπικοί στις σχέσεις τους», «λιγότερο ψαγμένοι»), στερημένοι από τις ευχάριστες εμπειρίες του χρήστη («έχουν χάσει ένα περιβάλλον πολύ πιο ωραίο, γεμάτο χρώματα και μουσική»). Ορισμένοι συμμετέχοντες αυτών των Πρωτοκόλλων, εμφανίζουν μια τάση να εξομαλύνουν τις έντονες διαφορές μεταξύ «χρηστών» και «μη -χρηστών», αποδίδοντας στους μη -χρήστες περιγραφές που τους τοποθετούν κοντά στον κόσμο τους χρήστη («οι μη -χρήστες είναι ίδιοι μ' εμάς», «εθισμένοι σε κάτι το διαφορετικό»), ή αποδίδοντας στους χρήστες περιγραφές που τους εντάσσουν σε έναν «κοινό κόσμο» με τους μη -χρήστες («οι χρήστες είναι εθισμένοι όπως όλος ο κόσμος») και αρνούμενοι την ύπαρξη της «διαφορετικής» ομάδας («δεν υπάρχουν μη -χρήστες»).

Παράλληλα, οι χρήστες αυτής της υπο-ομάδας, εστιάζονται περισσότερο στις νοητικές διαστάσεις των μελών της ομάδας «χρήστες», τους οποίους αναπαριστούν ως «ψαγμένους», άτομα που «αγγίζουν μια άλλη διάσταση». Η χρήση γίνεται αντιληπτή από αυτούς τους συμμετέχοντες, ως μέσο για να «δει άλλα πράγματα το μυαλό», με έμφαση στην απόκτηση εμπειριών μέσω της χρήσης, αλλά και στη διασκέδαση. Τέλος, αξιοσημείωτες είναι οι παράλληλες περιγραφές των χρηστών, «χαρούμενοι» - «καταθλιπτικοί» (αποδόθηκαν από έναν άνδρα συμμετέχοντα αυτής

της υπο -ομάδας) και «πιο χαρούμενοι» - «πιο μελαγχολικοί» (αποδόθηκαν από μία συμμετέχουσα αυτής της υπο -ομάδας).

Όσον αφορά τις διαφορές ανά φύλο, οι άνδρες της υπο -ομάδας (Πρωτόκολλα 17 – 20), φαίνεται να εστιάζονται περισσότερο στην ηθική αποκατάσταση της θέσης του χρήστη μέσα στον κοινωνικό του κόσμο, αποδίδοντας στην ομάδα «χρήστες» τις περιγραφές «δεν δημιουργούμε προβλήματα», «δεν ενοχλούν κανέναν», αλλά και «δεν αρμόζουν για τον κόσμο γύρω τους». Από την άλλη πλευρά, οι γυναίκες της υπο -ομάδας (Πρωτόκολλα 21 – 24), αναπαριστούν τους χρήστες ως «ακούραστους» και «ζωντανούς», αντίθετα με τους άνδρες της υπο -ομάδας, στον λόγο των οποίων εμφανίζονται και οι περιγραφές των χρηστών, «άρρωστων» και «νεκρού».

Οι περιγραφές των μη -χρηστών συμμετεχόντων των Πρωτοκόλλων 25 -32, για την ομάδα ταυτότητας «μη -χρήστες», εκφράζουν αρκετή ικανοποίηση από την ένταξη σε αυτήν την ομάδα, τα μέλη της οποίας αναπαριστώνται ως άτομα «υγιή», «έξυπνα», «δημιουργικά» και «αποδεκτά», με «περισσότερες ευκαιρίες» ζωής από τους χρήστες («υπηρετές της ανάγκης», «ευαίσθητοι» έως και «υπερευαίσθητοι», «άτυχοι», «δυστυχείς»). Ωστόσο δεν είναι λίγες οι περιγραφές που συμφωνούν με τις αναπαραστάσεις των συμμετεχόντων χρηστών συνθετικών ναρκωτικών για τους μη -χρήστες: «Οι μη -χρήστες είναι ξενέρωτοι», «ρουφηγμένοι από το Σύστημα», «υλιστές», «συντηρητικοί» και «φοβισμένοι».

Οι άνδρες συμμετέχοντες αυτής της υπο - ομάδας (Πρωτόκολλα 25 – 28), εκφράζουν περισσότερα συναισθήματα οίκτου αλλά και μια στάση αντιπαλότητας προς την ομάδα των «χρηστών» («άξιοι λύπησης», «προκαλούν οίκτο», «θλιβερό θέαμα» - «ενοχλητικού», «εχθρικού», «πηγή εγκληματικότητας»), ενώ οι γυναίκες (Πρωτόκολλα 29 – 32), εστιάζονται περισσότερο στις προσωπικές ιδιότητες των χρηστών, τους οποίους και αναπαριστούν ως «ιδεολόγους», «ενδιαφέροντες», «ψαγμένους» και «περίεργους τύπους», περιγραφές που δημιουργούν την πρώτη εντύπωση μια περισσότερο «ισότιμης» αντιμετώπισης των «χρηστών», απ' ό,τι ισχύει για τους άνδρες αυτής της υπο -ομάδας.

3.2.1.3. Αναπαραστατικές Ενότητες -Περιγραφές των Συμμετεχόντων για τις Ομάδες Ταυτότητας του Φύλου («Άνδρες» - «Γυναίκες»).

Το πρώτο στάδιο για τη διερεύνηση της εμπλοκής του παράγοντα φύλο στη χρήση ναρκωτικών (πάντοτε με τους όρους και την οπτική γωνία της ταυτότητας), ήταν η ανάλυση των Α.Ε. -περιγραφών που είχαν αποδώσει οι συμμετέχοντες, για την ομάδα του φύλου και για το αντίθετο φύλο.

Οι περιγραφές, συλλέχθηκαν απευθύνοντας σε καθέναν από τους 32 συμμετέχοντες, τις ερωτήσεις:

α) «Εάν επιχειρήσεις να σκεφθείς για τα άτομα του ίδιου φύλου με το δικό σου, χρησιμοποιώντας τη φράση 'Εμείς, οι άνδρες /γυναίκες, είμαστε...', τι σου έρχεται στο νου;» (Ερ. 1).

β) «Εάν τώρα σκεφθείς για την ίδια ομάδα ατόμων, του ίδιου φύλου με το δικό σου, χρησιμοποιώντας τη φράση 'Αυτοί, οι άνδρες /γυναίκες,, είναι...', τι σου έρχεται στο νου;» (Ερ. 2).

γ) «Έχεις αναφερθεί σε άτομα του ίδιου φύλου με το δικό σου. Εάν, τώρα, επιχειρήσεις να σκεφθείς για τα άτομα του αντίθετου φύλου, με τους όρους 'Αυτοί, οι άνδρες' /'Αυτές, οι γυναίκες', τι σου έρχεται στο νου;» (Ερ. 3).

Οι κατηγορίες που χρησιμοποιήθηκαν για την ταξινόμηση των Α.Ε. που αφορούσαν τις ομάδες «χρήστες» και «μη -χρήστες», κάλυπταν ικανοποιητικά και αυτές τις απαντήσεις, ώστε εφαρμόστηκαν και για την κατηγοριοποίηση των περιγραφών για τις ομάδες των φύλων, σε:

α) περιγραφές που εκφράζουν τις εκλαμβανόμενες εσωτερικές ιδιότητες των μελών της ομάδας και

β) περιγραφές που εκφράζουν τα «εξωτερικά» ή περιστασιακά χαρακτηριστικά της ομάδας, τις δραστηριότητες και σχέσεις των μελών της ομάδας, ή τις σχέσεις με την Άλλη ομάδα (το αντίθετο φύλο).

α. Χρήστες Ηρωίνης (Πρωτόκολλα 1-8).

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στον Πίνακα 11, η ταυτότητα του φύλου, για τους άνδρες συμμετέχοντες που ήταν χρήστες ηρωίνης (Πρωτόκολλα 1 -4), διαπλέκεται γύρω από θεματικές όπως η επιθυμητή «δύναμη» και η κυριαρχική διάθεση των ανδρών, απέναντι στο άλλο φύλο αλλά και εν γένει

απέναντι στον κόσμο («δυνατοί», «ισχυρό φύλο», «επιβάλλονται στην εποχή μας», «κατέχουν την ανδροκρατούμενη κοινωνία», «πολεμιστές»). Άλλες περιγραφές των ανδρών εστιάζονται σε συναισθηματικές διαστάσεις («ευαίσθητοι», «ενθουσιώδεις») και στις εκλαμβανόμενες ως «αρρενωπές» νοητικές διαστάσεις («αφελείς» και «περίεργο»).

Κάποιες περιγραφές παρουσιάζουν τον τύπο σχέσης των ανδρών με τον κόσμο, να κυμαίνεται μεταξύ «εργατικότητας» και «καταστροφικότητας» («φτιαγμένοι για τη δουλειά» - «φτιαγμένοι για την καταστροφή»). Απέναντι στις γυναίκες, οι άνδρες αναπαριστώνται άλλοτε ως επιθετικοί («δέρνουν τις γυναίκες») και άλλοτε ως λάτρεις των γυναικών («αγαπάμε τις γυναίκες»).

Όσον αφορά τις συμμετέχουσες που έκαναν χρήση ηρωίνης (Πρωτόκολλα 5 - 8), ορισμένες από τις Α.Ε. που απέδωσαν στην ομάδα ένταξης του φύλου, υποδηλώνουν μια αίσθηση θυματοποίησης, επενδεδυμένη στην ομάδα «γυναίκες» («Οι γυναίκες, είναι πιεσμένες», «θύματα εκμετάλλευσης»). Σύμφωνα με τις συμμετέχουσες, οι «θηλυκές» συναισθηματικές ιδιότητες, είναι η «τρυφερότητα», η «παρορμητικότητα και ο «πόνος», («πονεμένες»), ενώ ως προς τη νοητική σφαίρα, οι γυναίκες περιγράφονται ως «έξυπνες» και «πονηρές», αλλά και ως «χαζές».

Η σχέση με το άλλο φύλο, αναπαρίσταται με τις Α.Ε. «μιλάμε για τους άνδρες», «απαραίτητες στους άνδρες», αλλά και με δύο Α.Ε. που αποδίδουν τα εκλαμβανόμενα σχόλια των ανδρών για τις γυναίκες («Μας έχουν ταραξεί!», και «Αυτές οι γυναίκες!»).

Άλλες Α.Ε. - περιγραφές των «γυναικών», αναφέρονται στο θέμα της γυναικείας ομορφιάς και ελκυστικότητας («όμορφες», «άσχημες», «επιθυμητές», την αίσθηση αδικίας και απομόνωσης που συνοδεύει τη θηλυκή ταυτότητα γι' αυτές τις συμμετέχουσες («αδικημένες», «μόνες»), αλλά και μια αισιόδοξη προοπτική για τις δυνατότητες της ομάδας του φύλου, εκφρασμένη με την Α.Ε. «οι γυναίκες θα τα καταφέρουν».

Τέλος, αξιοπρόσεκτη είναι η συνειρμική σύνδεση μιας συμμετέχουσας, η οποία συμπλήρωσε τη φράση «Εμείς, οι γυναίκες, είμαστε...», με την λέξη «ναρκωτικά», που ήρθε αυθόρμητα στο νου της όταν προσπάθησε να σκεφθεί για τις «γυναίκες», ως έκφραση μιας νοητική σύνδεσης, θηλυκής ταυτότητας και χρήσης. Η Α.Ε. «ναρκωτικά», έγινε δεκτή και καταγράφηκε ανάμεσα στις υπόλοιπες περιγραφές της ομάδας του φύλου, παρόλο που δεν αποτελεί κατεξοχήν περιγραφή

ιδιότητας, εφόσον η συμμετέχουσα θεωρούσε ότι εξέφραζε απόλυτα τη σκέψη της για τις «γυναίκες».

Πίνακας 11: Αναπαραστατικές Ενότητες -Περιγραφές* του Φύλου, που αποδόθηκαν από τους Συμμετέχοντες Χρήστες Ηρωίνης, ανά Φύλο και Κατηγορία Απαντήσεων (Πρωτόκολλα 1-8, $n_{\text{ανδρ}}=4$, $n_{\text{γυν}}=4$).

*Εντός παρενθέσεως σημειώνεται ο αριθμός των συμμετεχόντων που απέδωσαν τη συγκεκριμένη λέξη, ή φράση.

	<i>«Εμείς, οι άνδρες, είμαστε...» -«Αυτοί, οι άνδρες, είναι...» (Άνδρες, χρήστες ηρωίνης, Πρωτ. 1 -4)</i>	<i>«Εμείς, οι γυναίκες, είμαστε...» -«Αυτές, οι γυναίκες, είναι...» (Γυναίκες, χρήστες ηρωίνης, Πρωτ. 5 -8)</i>
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ Α.Ε.		
Εσωτερικές Ιδιότητες Του Φύλου	Δυνατοί (2) Ισχυρό φύλο (2) Δυναμικοί Καλά παιδιά Πιο ευάλωτοι Ευαίσθητοι Γενικά συνεπείς Ενθουσιώδεις Αφελείς Περίεργοι Ψυλοανώμαλοι Φτιαγμένοι για τη δουλειά Τεμπέληδες Φτιαγμένοι για την καταστροφή Καταστροφικοί Πολεμιστές	Τρυφερά όντα Τρυφερές Όμορφες (3) Άσχημες Κουτσομπόλες Παρορμητικές Έξυπνες (2) Πονηρές Χαζές Πιεσμένες Πονεμένες Μόνες Επιθυμητές Σκανδαλώδεις
Εξωτερικά ή Περιστασιακά Χαρακτηριστικά του Φύλου	Επιβάλλονται στην εποχή μας Κατέχουν την ανδροκρατούμενη κοινωνία Παθιασμένοι με τρέχουσες αξίες αλλά όταν χρειαστεί να το δείξουν κάνουν πίσω Τους αρέσει πολύ η ηδονή Αγαπάμε τις γυναίκες Δέρνουν τις γυναίκες Προσπαθούμε για το	Αδικημένες Θύματα Θύματα εκμετάλλευσης Μιλάμε για τους άνδρες Απαραίτητες στους άνδρες «Μας έχουν ταραξεί!» «Αυτές οι γυναίκες!» «Θα τα καταφέρουν!» Συζητάνε τα προσωπικά τους και για δουλειά Ναρκωτικά

	καλύτερο Πάρα πολύ ταυτισμένοι με οικογενειακά πρότυπα Κάνουμε τις πιο δύσκολες δουλειές	
--	--	--

Παράλληλα, οι περιγραφές των συμμετεχόντων χρηστών ηρωίνης για το αντίθετο φύλο (Πίνακας 12), υποδηλώνουν ότι οι άνδρες συμμετέχοντες αυτής της υπο-ομάδας (Πρωτόκολλα 1 -4), αποδίδουν στις γυναίκες αρκετές περιγραφές που αναφέρονται σε συναισθηματικές διαστάσεις («στοργικές», «τρυφερές», «γλυκιές») και αναπαριστούν σε μεγάλο βαθμό τη θηλυκότητα, μέσα από το πρίσμα των σχέσεων των δύο φύλων («οι γυναίκες είναι σύντροφοι», «σε φροντίζουν» κ.τ.ο.).

Ορισμένες περιγραφές αυτών των συμμετεχόντων εστιάζονται στο «δυναμισμό» («δυναμικές», «κρατούν τη μητριαρχική κοινωνία») και την προσφορά των γυναικών στην οικογένεια («στήριγμα του σπιτιού»), ενώ άλλες στη γυναικεία «ομορφιά» («όμορφες», «θελκτικές») και τη διαισθητική φύση των γυναικών («ενστικτώδεις», «λειτουργεί πιο πολύ η διαίσθησή τους»).

Οι συμμετέχουσες που έκαναν χρήση ηρωίνης (Πρωτόκολλα 5 -8), αναπαριστούν την ομάδα «άνδρες», με τις περιγραφές «δυναμικοί», «ευαίσθητοι», «παρορμητικοί», «επιπόλαιοι» και «άρρωστο».

Παρά την οξύμωρη αναπαράσταση «οι άνδρες, είναι μωρά», και την απογοητευτική περιγραφή «Οι άνδρες είναι όλοι ίδιοι», οι άνδρες δεν παύουν να αναπαριστώνται ως «απαραίτητο» συμπλήρωμα στη ζωή των γυναικών («πρέπει να υπάρχουν δύο»), από τις συμμετέχουσες αυτών των Πρωτοκόλλων.

Τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες αυτής της υπο-ομάδας, αναπαριστούν το αντίθετο φύλο με όρους κυρίως εκλαμβανόμενων εσωτερικών χαρακτηριστικών (17 Α.Ε. που αποδόθηκαν από τους άνδρες και 11 Α.Ε. που αποδόθηκαν από τις γυναίκες της υπο-ομάδας), παρά με όρους εξωτερικών χαρακτηριστικών (5 Α.Ε. που αποδόθηκαν από τους άνδρες και 6 Α.Ε. που αποδόθηκαν από τις γυναίκες της υπο-ομάδας).

Πίνακας 12: Αναπαραστατικές Ενότητες -Περιγραφές* του Αντίθετου Φύλου, που αποδόθηκαν από τους Συμμετέχοντες Χρήστες Ηρωίνης, ανά Φύλο και Κατηγορία Απαντήσεων (Πρωτόκολλα 1-8, $n_{\text{ανδρ.}}=4$, $n_{\text{γυν.}}=4$).

* Εντός παρενθέσεως σημειώνεται ο αριθμός των συμμετεχόντων που απέδωσαν τη συγκεκριμένη λέξη, ή φράση.

	<i>«Αυτές, οι γυναίκες, είναι...» (Άνδρες, χρήστες ηρωίνης, Πρωτ. 1 -4)</i>	<i>«Αυτοί, οι άνδρες, είναι...» (Γυναίκες, χρήστες ηρωίνης, Πρωτ. 5 -8)</i>
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ Α.Ε.		
Εσωτερικές Ιδιότητες του Αντίθετου Φύλου	Ασθενέστερο φύλο Δυναμικές Τρυφερές (2) Γλυκιές (3) Στοργικές Ψυχούλες Καλές καρδιές Όμορφες (2) Θελκτικές Ενστικτώδεις Λειτουργεί πιο πολύ η διαίσθηση τους Υπομονετικές Μαζοχίστριε ;	Δυναμικοί (2) Ευαίσθητοι (2) Ευαίσθητοι συγχρόνως Παρορμητικοί Επιτόλαιοι Μωρά Παιδιά Ζώα Άρρωστοι
Εξωτερικά ή Περιστασιακά Χαρακτηριστικά του Αντίθετου Φύλου	Πρόσφορες Σύντροφοι Σε φροντίζουν Στήριγμα του σπιτιού Κρατούν τη μητριαρχική κοινωνία	Κάνουν σα μωρά παιδιά Όλοι ίδιοι Απαραίτητοι(2) Χωρίς αυτούς δε μπορούμε (πρέπει να υπάρχουν δύο) Αναγκαίοι

β. Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 9 - 16).

Όπως δείχνει ο Πίνακας 13, για τους άνδρες μη -χρήστες συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 9 -12), η ταυτότητα του φύλου αποδίδεται με περιγραφές που αναφέρονται στη «δύναμη» και την κυριαρχία των ανδρών, απέναντι στο άλλο φύλο («δυνατοί», «αρχηγοί», «φαλλοκράτες», «δεν κλαίμε»). Οι άνδρες αναπαριστώνται ως «ευαίσθητοι» από έναν μόνο συμμετέχοντα, ενώ σύμφωνα με τις υπόλοιπες Α.Ε., οι άνδρες είναι «σκληροί», «εγωιστές», «ισχυρογνώμονες» αλλά και «ντόμπροι», «καλοί». Η νοητική διάσταση της ταυτότητας του φύλου, αποδίδεται με τις αντιφατικές περιγραφές «έξυπνου», «ξεροκέφαλου», «χαζοί» και «ευκολόπιστου».

Ως προς τις σχέσεις με το άλλο φύλο, οι άνδρες περιγράφονται ως «απαραίτητοι», ενώ άλλες αναπαραστάσεις της ομάδας, αποδίδονται με τις περιγραφές «επιθετικοί», «συνεργάσιμου», «μονοκόμματος», «δραστήριου», «κινητικού», αλλά και «τεμπέληδες».

Από τη δική τους πλευρά, οι γυναίκες μη -χρήστες αυτής της υπο-ομάδας (Πρωτόκολλα 13 -16), περιγράφουν την ομάδα του φύλου τους αναφερόμενες στον δυναμισμό («δυναμικές», «ανθεκτικές») αλλά και στην καταπίεση που, σύμφωνα με τον αυθόρμητο λόγο τους, υφίστανται οι γυναίκες («παγιδευμένες», «εγκλωβισμένες»), στην «ευαισθησία» («τρυφερές», «ευαίσθητες») και την εκλαμβανόμενη νοητική ευελιξία των γυναικών («πανέξυπνες», «καπάτσες», «πανούργες», «όπου και να μας πιάσει λερώνεσαι»). Η γυναικεία ομορφιά («υπέροχες», «πανέμορφες» αλλά «με ημερομηνία λήξης»), φαίνεται να απασχολεί αρκετά και αυτές τις συμμετέχουσες.

Τόσο οι άνδρες, όσο και οι γυναίκες αυτής της υπο-ομάδας, αναπαριστούν το φύλο με περισσότερες Α.Ε. που αφορούν εκλαμβανόμενες εσωτερικές ιδιότητες των μελών της ομάδας (25 Α.Ε. που αποδόθηκαν από τους άνδρες της υπο-ομάδας και 30 Α.Ε. που αποδόθηκαν από τις γυναίκες της υπο-ομάδας) και με λιγότερες Α.Ε. που αφορούν τα εκλαμβανόμενα εξωτερικά χαρακτηριστικά της υπο-ομάδας (2 Α.Ε. που αποδόθηκαν από τους άνδρες και 2 Α.Ε. που αποδόθηκαν από τις γυναίκες της υπο-ομάδας).

Πίνακας 13: Αναπαραστατικές Ενότητες -Περιγραφές* του Φύλου, που αποδόθηκαν από τους Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες, ανά Φύλο και Κατηγορία Απαντήσεων (Πρωτόκολλα 9 - 16, $v_{ανδρ.}=4$, $v_{γυν.}=4$).

*Εντός παρενθέσεως σημειώνεται ο αριθμός των συμμετεχόντων που απέδωσαν τη συγκεκριμένη λέξη, ή φράση.

	<i>«Εμείς, οι άνδρες, είμαστε...» -«Αυτοί, οι άνδρες, είναι...»</i> (Άνδρες, μη -χρήστες, Πρωτ. 9 -12)	<i>«Εμείς, οι γυναίκες, είμαστε...» -«Αυτές, οι γυναίκες, είναι...»</i> (Γυναίκες, μη -χρήστες, Πρωτ. 13 -16)
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ Α.Ε.		
Εσωτερικές Ιδιότητες του Φύλου	Δυνατοί (2) Δραστήριοι Κινητικοί Τεμπέληδες Δυναμικοί Ευαίσθητοι Καλοί Ντόμπροι Σκληροί Επιθετικοί Εγωιστές Ισχυρογνώμονες Έξυπνοι Ξεροκέφαλοι Υπερβολικοί Μονοκόμματοι Φασίστες Φαλλοκράτες Κυνηγοί Αρχηγοί Ευκολόπιστοι Χαζοί Συνεργάσιμοι Ανεξάρτητοι	Δυναμικές Ανθεκτικές Ευαίσθητες (2) Τρυφερές Εκδηλωτικές Νευρωτικές Πανέξυπνες Καπάτσες Πανούργες Πονηρές Πιο πονηρές Πιο ευέλικτες Υπέροχες Πανέμορφες Φιλάρεςκες Φλύαρες Κουτσομπόλες Άστατες Υπομονετικές Υποχωρητικές Συνεργάσιμες Πρόθυμες Αυτάρκειες Παγιδευμένες Εγκλωβισμένες Κατευθυνόμενες Προβλέψιμες «Γυναίκες» Άνθρωποι
Εξωτερικά ή Περιστασιακά Χαρακτηριστικά του Φύλου	Δεν κλάιμε Απαραίτητοι	Όπου και να μας πιάσεις λερώνεσαι Με ημερομηνία λήξης

Προχωρώντας στις αναπαραστατικές ενότητες που αποδόθηκαν από τους μη - χρήστες συμμετέχοντες της υπο-ομάδας, στο αντίθετο φύλο (Πίνακας 14), οι άνδρες μη -χρήστες (Πρωτόκολλα 9 -12), περιγράφουν «Αυτές, τις γυναίκες», ως «αδύναμες» αλλά και «πονηρές», «καπάτσες» και «έξυπνες». Μια σειρά περιγραφών συσπειρώνονται γύρω από την γυναικεία συναισθηματικότητα («ευαίσθητες», «καλές», «στοργικές», «ρομαντικές»), που φθάνει σε ακραίο βαθμό για ορισμένους συμμετέχοντες («υστερικές», «υπερβολικές»).

Άλλες εκλαμβανόμενες ιδιότητες των γυναικών εκφράζονται με τις Α.Ε., «εγωίστριες», «ωραιοπαθείς», «επιθετικές» και «αμυντικές», ενώ την προσωπική στάση προς το άλλο φύλο εκφράζει η Α.Ε. «αγαπητές».

Σύμφωνα με τις περιγραφές των γυναικών μη -χρηστών της ίδιας υπο-ομάδας (Πρωτόκολλα 13 -16), οι άνδρες είναι «δυναμικοί», «αυτάρκεις», «εξουσιαστικού», «εγωιστές», «γκρινιάρηδες» και «επιρρεπείς στα πάθη τους», αν και «λιγότερο συναισθηματικού» από τις γυναίκες, ενώ όσον αφορά τη νοητική διάσταση, οι άνδρες περιγράφονται ως «έξυπνοι στα μηχανολογικά», «αθώου» (ή «πιο αθώου» από τις γυναίκες), «παιδιά». Ως προς τα περιστασιακά τους χαρακτηριστικά, οι άνδρες περιγράφονται με την Α.Ε. «ενδιαφέρονται για την κοινωνική καταξίωση», ενώ η στάση προς το άλλο φύλο εκφράζεται με την Α.Ε. «έμπιστοι φίλοι».

Και σε αυτήν την υπο-ομάδα, οι συμμετέχοντες και των δύο φύλων, τείνουν να αναπαριστούν το αντίθετο φύλο, αποδίδοντας περιγραφές που αφορούν κυρίως εκλαμβανόμενες εσωτερικές ιδιότητες των μελών της ομάδας (16 Α.Ε. που αποδόθηκαν από τους άνδρες και 14 Α.Ε. που αποδόθηκαν από τις γυναίκες της υπο-ομάδας), παρά τα εκλαμβανόμενα εξωτερικά χαρακτηριστικά της ομάδας (1 Α.Ε. που αποδόθηκε από άνδρα της υπο-ομάδας και 2 Α.Ε. που αποδόθηκαν από γυναίκες της υπο-ομάδας).

Πίνακας 14: Αναπαραστατικές Ενότητες -Περιγραφές* του Αντίθετου Φύλου, που αποδόθηκαν από τους Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες, ανά Φύλο και Κατηγορία Απαντήσεων (Πρωτόκολλα 9 -16, $v_{ανδρ.}=4$, $v_{γυν.}=4$).

* Εντός παρενθέσεως σημειώνεται ο αριθμός των συμμετεχόντων που απέδωσαν τη συγκεκριμένη λέξη, ή φράση.

	«Αυτές, οι γυναίκες, είναι...» (Άνδρες, μη - χρήστες, Πρωτ. 9 -12)	«Αυτοί, οι άνδρες, είναι...» (Γυναίκες, μη - χρήστες, Πρωτ. 13 -16)
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ Α.Ε.		
Εσωτερικές Ιδιότητες του Αντίθετου Φύλου	Αδύναμες Στοργικές Καλές Ευαίσθητες Ρομαντικές Υστερικές Εγωίστριες Έξυπνες Πονηρές (3) Καπάτσες Επιθετικές Αμυντικές Ωραιοπαθείς Υπερβολικές	Δυναμικοί /Πιο δυναμικοί Αυτάρκειες Επιρρεπείς στα πάθη τους Εγωιστές Εξουσιαστικοί Γκρινιάρηδες Στριμμένοι Αθώοι / Πιο αθώοι Παιδιά Άνθρωποι Λιγότερο συναισθηματικοί Έξυπνοι στα μηχανολογικά
Εξωτερικά ή Περιστασιακά Χαρακτηριστικά του Αντίθετου Φύλου	Αγαπητές	Ενδιαφέρονται για κοινωνική καταξίωση Έμπιστοι φίλοι

γ. Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -24).

Για τους άνδρες συμμετέχοντες, που ήταν χρήστες συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -20), η ταυτότητα του φύλου συντίθεται από ιδιότητες όπως η αρρενωπή «ανεξαρτησία», η διάθεση επιβολής («σεξιστές») αλλά και η αίσθηση θυματοποίησης της ομάδας του φύλου («θύματα», «θύματα της εποχής») (Πίνακας 15).

Όσον αφορά τις συναισθηματικές - ηθικές διαστάσεις, οι άνδρες περιγράφονται με τις Α.Ε. «δεν έχουν συναισθήματα», «εγωιστές», «αποβράσματα», «ελεεινοί», «άπιστοι» αλλά και «μια χαρά παιδιά», «εντάξει».

Τις εκλαμβανόμενες ως «αρρενωπές» νοητικές διαστάσεις εκφράζουν οι Α.Ε. «παλαβού», «ηλίθιου» «φευγάτου» και «στο χάσιμο».

Σύμφωνα με άλλες περιγραφές, οι άνδρες είναι «ωραιομανείς», «κουτσομπόληδες» και «κολλημένοι με τα αθλητικά». Παράλληλα, στην ομάδα του φύλλου έχουν αποδοθεί και περιγραφές που ταυτίζουν την αρρενωπή ταυτότητα με την χρήση («Οι άνδρες είναι ναρκομανείς», «πρεζάκηδες»), καθώς και αρκετές υπερβολικά γενικευτικές, αόριστες περιγραφές των ανδρών («Οι άνδρες είναι άνθρωποι», «κανονικοί», «όλοι ίδιοι» κ.τ.ο.).

Οι συμμετέχουσες που έκαναν χρήση συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 20 -23), αποδίδουν στην ομάδα ένταξης του φύλου αρκετές Α.Ε. που υποδηλώνουν μια αίσθηση ισχύος επενδεδυμένη στην ομάδα «γυναίκες» («οι γυναίκες είναι δυνατές», «δυναμικές»), ενώ άλλες Α.Ε. αναφέρονται στην εκλαμβανόμενη καταπίεση /θυματοποίηση των γυναικών («καταπιεσμένες», «θύματα»).

Οι εκλαμβανόμενες συναισθηματικές ιδιότητες των γυναικών, είναι η «ευαισθησία» και η μεταβλητότητα του ψυχισμού τους («psycho» = με ψυχολογικές μεταπτώσεις), αλλά και η «σκληρότητα» και η «δειλία», ενώ ως προς τη νοητική σφαίρα, οι γυναίκες περιγράφονται ως «έξυπνες», αλλά και ως «ανόητες», «χωρίς φαντασία», σκεπτόμενες με «αδιέξοδους» τρόπους.

Όσον αφορά τη σχέση με το άλλο φύλο, τονίζεται η «ερωτική» διάσταση («ερωτικές», «αισθησιακές», «femmes fatales», «πρέπει να μας λατρεύουν οι άνδρες») και η προσποιητή αδυναμία των γυναικών, που «αφήνουν τους άνδρες να νομίζουν» ότι οι ίδιες είναι «το αδύνατο φύλο». Συμπληρωματικές είναι και οι Α.Ε. που αφορούν την ενασχόληση με την φυσική ομορφιά («ωραιοπαθείς», «νάρκισσος»). Τέλος, η περιγραφή «μπορούμε να τα καταφέρουμε», αποδίδει μια εν γένει αισιόδοξη προοπτική των δυνατοτήτων που παρέχει η ταυτότητα του φύλου.

Οι περιγραφές των συμμετεχόντων και των δύο φύλων, αφορούν περισσότερο τα εκλαμβανόμενα εσωτερικά χαρακτηριστικά της ομάδας (24 Α.Ε. που αποδόθηκαν από άνδρες και 26 Α.Ε. που αποδόθηκαν από γυναίκες), παρά τα εξωτερικά της χαρακτηριστικά (5 Α.Ε. που αποδόθηκαν από άνδρες και 6 Α.Ε. που αποδόθηκαν από γυναίκες).

Πίνακας 15: Αναπαραστατικές Ενότητες - Περιγραφές* του Φύλου, που αποδόθηκαν από τους Συμμετέχοντες Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών, ανά Φύλο και Κατηγορία Απαντήσεων (Πρωτόκολλα 17-24, ν ανδρ=4, ν γυν=4).

*Εντός παρενθέσεως σημειώνεται ο αριθμός των συμμετεχόντων που απέδωσαν τη συγκεκριμένη λέξη, ή φράση.

	«Εμείς, οι άνδρες, είμαστε...» -«Αυτοί, οι άνδρες, είναι...» (Άνδρες, χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, Πρωτ. 17 – 20)	«Εμείς, οι γυναίκες, είμαστε...» -«Αυτές, οι γυναίκες, είναι...» (Γυναίκες, χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, Πρωτ. 21 – 24)
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ Α.Ε.		
Εσωτερικές Ιδιότητες του Φύλου	<p>Ανεξάρτητοι Δεν έχουν συναισθήματα Υπάρχει ένας μεγάλος εγωισμός μέσα μας / Εγωιστές Σεξιστές Καλά παιδιά (2) Μια χαρά παιδιά Άνθρωποι (2) Κανονικοί Αποβράσματα Ελλεινοί Ηλίθιοι Παλαβοί Αθεόφοβοι Φευγάτοι Κουτσομπόληδες Ωραιομανείς / Έχουν ωραιομανία περισσότερο απ' τις γυναίκες Άπιστοι Στο χάσιμο Ναρκομανείς Πρεζάκηδες</p>	<p>Αυτόνομες Δραστήριες Καταπιεσμένες Δυνατές (2) Δυναμικές Αδύναμες Psycho (με ψυχολογικές μεταπτώσεις) Σκληρές Κακιασμένες Δειλές Έξυπνες Χαζές Ανόητες Χωρίς φαντασία Νάρκισσοι Ωραιοπαθείς Ερωτικές (2) Αισθησιακές Vamp Femmes fatales Προσιτές Προβλέψιμες Απαράδεκτες σε σχέση με τις βλέψεις τους για τη ζωή Παράξενες Ιδεαλίστριες</p>
Εξωτερικά ή Περιστασιακά Χαρακτηριστικά του Φύλου	<p>Θύματα Θύματα της εποχής Δεν ξέρουμε τι είμαστε Όλοι ίδιοι</p>	<p>Θύματα Δημιουργούμε αδιέξοδα Ασχολούμαστε με θέματα εμφάνισης</p>

	Κολλημένοι με τα αθλητικά	Αφήνουμε τους άνδρες να νομίζουν πως είμαστε το αδύνατο φύλο Πρέπει να μας λατρεύουν οι άνδρες Μπορούμε να τα καταφέρουμε
--	---------------------------	---

Σύμφωνα με τις περιγραφές των ανδρών συμμετεχόντων που ήταν χρήστες συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -20), για το αντίθετο φύλο (Πίνακας 16), οι γυναίκες είναι «γλυκιές» αλλά και «διπρόσωπες», «αλαζονικές», «ζηλιάρες». Από το πρίσμα των σχέσεων των δύο φύλων, οι γυναίκες «δίνουν ενθουσιασμό» στη ζωή των ανδρών.

Με την αναφορά στο αντίθετο φύλο, αρκετοί άνδρες χρήστες συμμετέχοντες, εστιάζονται στην γυναικεία «ομορφιά» («όμορφες», «κούκλες», «υπέροχες») και άλλοι στη γυναικεία ωραιопάθεια («κολλημένες με την εμφάνισή τους») και τη ζηλότυπη συμπεριφορά τους σε επίπεδο ενδο-ομάδας («προσπαθεί η μια να βγάλει το μάτι της άλλης»). Άλλες περιγραφές εκφράζουν κριτική στάση απέναντι στο άλλο φύλο («έχουν χάσει την σεξουαλικότητά τους», «έχουν ξεφύγει απ' τη θέση της γυναίκας») και αναπαριστούν τις γυναίκες ως «θύματα του υλισμού», «άτομα που δεν πιστεύουν σε αγάπη και έρωτα».

Οι συμμετέχουσες που έκαναν χρήση συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 21 -24), αναπαριστούν την ομάδα «άνδρες» χρησιμοποιώντας τις αντίθετες μεταξύ τους περιγραφές, «ευαίσθητοι» αλλά και «σκληροί», «ειλικρινείς» αλλά και «προδότες». Σύμφωνα με τον αυθόρμητο λόγο των συμμετεχουσών, οι άνδρες «έχουν χάσει την θέση του κυρίαρχου», είναι «πιο επιπόλαιοι» από τις γυναίκες, «απλοί», «αυθόρμητοι», «μωρά» και αρκετά αποστασιοποιημένοι από την καθημερινή πραγματικότητα («παραμυθένιοι», «υπεράνω»), κλεισμένοι «στον κόσμο τους».

.Στις περιγραφές του αντίθετου φύλου, οι γυναίκες της υπο-ομάδας εστιάζονται περισσότερο σε εκλαμβανόμενες εσωτερικές ιδιότητες της ομάδας (14 Α.Ε.) απ' ότι σε εξωτερικά χαρακτηριστικά (8 Α.Ε.), ενώ για τους άνδρες της υπο-

ομάδας δεν εμφανίζεται αντίστοιχη διαφορά (8 Α.Ε. –περιγραφές εσωτερικών ιδιοτήτων και 7 Α.Ε. –περιγραφές περιστασιακών χαρακτηριστικών).

Πίνακας 16: Αναπαραστατικές Ενότητες -Περιγραφές* του Αντίθετου Φύλου, που αποδόθηκαν από τους Συμμετέχοντες Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών ανά Φύλο και Κατηγορία Απαντήσεων (Πρωτόκολλα 17-24, $n_{ανδρ.}=4$, $n_{γυν.}=4$).

* Εντός παρενθέσεως σημειώνεται ο αριθμός των συμμετεχόντων που απέδωσαν τη συγκεκριμένη λέξη, ή φράση.

	<i>«Αυτές, οι γυναίκες, είναι...» (Ανδρες, χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, Πρωτ. 17 -20)</i>	<i>«Αυτοί, οι άνδρες, είναι...» (Γυναίκες, χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, Πρωτ. 21 - 24)</i>
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ Α.Ε.		
Εσωτερικές Ιδιότητες του Αντίθετου Φύλου	Γλυκίες Ζηλιάρες Διπρόσωπες Αλαζονικές Όμορφες Κούκλες Υπέροχες Άνθρωποι	Ευαίσθητοι (2) Αληθινοί Ειλικρινείς Ανειλικρινείς Σκληροί Βλάκες Πιο επιπόλαιοι Απλοί (2) Αυθόρμητοι Μωρά Ανάξιοι Κινούνται πολύ απ' την διάθεση της στιγμής
Εξωτερικά ή Περιστασιακά Χαρακτηριστικά του Αντίθετου Φύλου	Καρά - θύματα του υλισμού Οι πιο πολλές δεν πιστεύουν σε αγάπη και έρωτα Έχουν χάσει τη σεξουαλικότητά τους Έχουν ξεφύγει απ' τη θέση της γυναίκας και πάνε προς κάτι ερμαφρόδιτο Κολλημένες με την εμφάνισή τους Η μια να βγάλει το μάτι της αλληνής Δίνουν ενθουσιασμό στη ζωή	Καταπιεσμένοι Μπερδεμένοι Προδότες Έχουν χάσει τη θέση του κυρίαρχου Παραμυθένιοι Υπεράνω Πέρα - βρέχει Στον κόσμο τους

δ. Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 25 - 32).

Οι άνδρες μη -χρήστες συμμετέχοντες, αυτής της υπο-ομάδας (Πρωτόκολλα 25 -28), αποδίδουν την ταυτότητα του φύλου τους με περιγραφές που αναφέρονται στην «δύναμη» και τον «παρορμητισμό» των ανδρών, καθώς και στην κυριαρχία τους απέναντι στο άλλο φύλο («δυνατοί», «τσαμπουκάδες», «απειθαρχοί», «όταν βάζουν κάτι στο μυαλό τους το πετυχαίνουν», «ρισοκίνδυνου», «σεξιστές») (Πίνακας 17). Υπάρχουν, ωστόσο, και -λιγότερο ή περισσότερο ήπιες- αναφορές σε διαστάσεις αδυναμίας, έως και θυματοποίησης της ομάδας («μπέμπηδες», «μωρά», «καταπιεσμένοι», «θύματα των κοινωνικών δομών»).

Στον συναισθηματικό - ηθικό τομέα, οι άνδρες αναπαριστώνται ως αρκετά τρυφεροί και ευαίσθητοι («ευαίσθητοι» «μας αρέσουν τα χάρδια»), αλλά ταυτόχρονα και «σκληροί» και «εγωιστές».

Ορισμένες Α.Ε. αναφέρονται στη διανοητικότητα ως βασικό χαρακτηριστικό του ανδρικού του φύλου («οι άνδρες, είναι έξυπνοι», «λογικοί», αλλά και «πονηροί»), σύμφωνα όμως με άλλες περιγραφές, οι άνδρες είναι «χαζοί» ή «ευκολόπιστοι».

Σε σύγκριση με το άλλο φύλο, οι άνδρες αντιλαμβάνονται την ταυτότητα του φύλου τους ως προνομιούχα στο βαθμό που «διασκεδάζουν περισσότερο από τις γυναίκες», αλλά ως προς άλλες ιδιότητες, οι άνδρες αναπαριστώνται σε μειονεκτική θέση απέναντι στο άλλο φύλο, ή, συγκρινόμενοι με το άλλο φύλο («ζούμε λιγότερο από τις γυναίκες», «θύματα της γυναικείας καταπίεσης»).

Οι γυναίκες μη -χρήστες (Πρωτόκολλα 29 -32), αναφέρονται στην ανεξαρτησία αλλά και στην καταπίεση που υφίστανται οι γυναίκες («ανεξάρτητες», «καταπιεσμένες»), στην «ευαισθησία» («τρυφερές», «συναισθηματικές»), αλλά και στη σκληρότητα των γυναικών («σκληρές»). Η «ευαισθησία» των γυναικών, μπορεί σύμφωνα με μια απ' αυτές τις περιγραφές, να παραμένει σε επίπεδο «φαίνεσθαι» («ευαίσθητες εξωτερικά»).

Σε επίπεδο νοητικών ιδιοτήτων, η ομάδα περιγράφεται με Α.Ε. που αναφέρονται σε θέματα όπως η «ευελιξία», η εκλαμβανόμενη «έξυπνάδα» των γυναικών και η ικανότητά τους να «χρησιμοποιούν τεχνάσματα» («πονηρές», «ευρηματικές»), η «πολυπλοκότητα» της σκέψης τους, αλλά και η «ημιμάθεια».

Άλλες περιγραφές πηγάζουν από την αντίληψη των συμμετεχουσών για τις δραστηριότητες των γυναικών στον κοινωνικό κόσμο («κοινωνικές», «κοινωνικές με

βάση το προσωπικό συμφέρον», «δουλεύουν πολύ») και για τη σημαντικότητα της εξωτερικής εμφάνισης για τις γυναίκες («κοκέττες», «ναρκισσίστριες», «ματαιόδοξες»).

Επιπλέον, οι συμμετέχοντες της υπο-ομάδας, τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες αναφέρονται σε περισσότερα εκλαμβανόμενα εσωτερικά χαρακτηριστικά των μελών της ομάδας (25 Α.Ε. που αποδόθηκαν από άνδρες και 27 Α.Ε. που αποδόθηκαν από γυναίκες), απ' ό,τι σε εξωτερικά χαρακτηριστικά (11 Α.Ε. που αποδόθηκαν από άνδρες και 12 Α.Ε. που αποδόθηκαν από γυναίκες της υπο-ομάδας).

Πίνακας 17: Αναπαραστατικές Ενότητες -Περιγραφές* του Φύλου, που αποδόθηκαν από τους Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες, ανά Φύλο και Κατηγορία Απαντήσεων (Πρωτόκολλα 25 - 32, $n_{\text{ανδρ.}}=4$, $n_{\text{γυν.}}=4$).

* Εντός παρενθέσεως σημειώνεται ο αριθμός των συμμετεχόντων που απέδωσαν τη συγκεκριμένη λέξη, ή φράση.

	<i>«Εμείς, οι άνδρες, είμαστε...» -«Αυτοί, οι άνδρες, είναι...» (Άνδρες, μη -χρήστες, Πρωτ. 25 - 28)</i>	<i>«Εμείς, οι γυναίκες, είμαστε...» -«Αυτές, οι γυναίκες, είναι...» (Γυναίκες, μη -χρήστες, Πρωτ. 29 - 32)</i>
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ Α. Ε.		
Εσωτερικές Ιδιότητες του Φύλου	Δυνατοί Αδύναμοι Καταπιεσμένοι Ευαίσθητοι Ανασφαλείς Ηρεμοί Σκληροί Εγωιστές Σεξιστές Έξυπνοι (2) Λογικοί Πονηροί Χαζοί Ευκολόπιστοι Παιδιά Μωρά Μπέμπηδες Ριψοκίνδunami Επικίνδunami Απειθαρχοί	Τρυφερές Συναισθηματικές Καταπιεσμένες Ευαίσθητες εξωτερικά Ανεξάρτητες Ιδιότροπες Στριμμένες Σκληρές Ανήθικες Έξυπνες (3) Ευρηματικές (3) Ευέλικτες (2) Πονηρές Πονηρές και αφελείς μαζί Ημιμαθείς Πολύπλοκες Ωραίο φύλο Ματαιόδοξες Ναρκισσίστριες

	Ανταγωνιστικοί Τσαμπουκάδες Φιγουρατζήδες Άνετοι	Προστατευτικές Κοινωνικές Κοινωνικές με βάση το προσωπικό συμφέρον
Εξωτερικά ή Περιστασιακά Χαρακτηριστικά του Φύλου	Θύματα των κοινωνικών δομών Εκφυλισμένα στερεότυπα Μας αρέσουν τα χάρδια Ζούμε λιγότερο απ' τις γυναίκες Θύματα της γυναικείας καταπίεσης Μας πέφτουν τα μαλλιά Αναλώσιμοι Αποπροσανατολισμένοι από το ένστικτο Διασκεδάζουμε περισσότερο από τις γυναίκες Κάνουν μια καλή ομάδα Όταν βάζουν κάτι στο μυαλό τους το πετυχαίνουν	Δουλεύουν πολύ Τυχερές

Οι άνδρες μη -χρήστες συμμετέχοντες της ίδιας υπο-ομάδας (Πρωτόκολλα 25 -28), αναπαριστούν «Αυτές, τις γυναίκες» (Πίνακας 18), ως «καταπιεσμένες» («από τον εαυτό τους», «από την αλαζονεία τους») «υστερικές» και «κακές», «πονηρές», «αμόρφωτες» και «ηλίθιες». Οι γυναίκες περιγράφονται ως «ό,τι πιο όμορφο» αλλά και «επικίνδυνο» παράλληλα για τους άνδρες («επικίνδυνες», «ύπουλες», «μπορούν να σε πληγώσουν εύκολα», «το άνθος του κακού»).

Σύμφωνα με τις περιγραφές αυτών των συμμετεχόντων, οι γυναίκες «δεν ενστερνίζονται τον πραγματικό τους ρόλο» και διακρίνονται από επιφανειακότητα («επιδιώκουν το image», «αποστρέφονται την ουσία»).

Οι γυναίκες μη -χρήστες αυτής της υπο-ομάδας (Πρωτόκολλα 29 -32), αναπαριστούν τους άνδρες ως «δυνατούς» αλλά και «αδύναμους», «καλομαθημένους», «εγωιστές», «ισχυρογνώμονες» και «μπερδεμένους». Άλλες περιγραφές, αφορούν το θέμα της ανδρικής «γοητείας» («γοητευτικού», «ωραίου», «άσημοι»), τις ποικίλες ηθικές διαστάσεις που αναγνωρίζονται στους άνδρες («ηθικού», «ντροπαλού», «φιλότιμο», «ειλικρινείς»), ή τις δισταμένες απόψεις των συμμετεχουσών σχετικά με

τις δραστηριότητες των ανδρών στον τομέα της εργασίας («επιχειρηματίες» - «δουλεύουν λίγο»).

Οι γυναίκες αυτής της υπο-ομάδας, αναφέρονται σε περισσότερες εκλαμβανόμενες εσωτερικές ιδιότητες των μελών της ομάδας (16 Α.Ε.), απ' ότι σε εξωτερικά χαρακτηριστικά (4 Α.Ε.).

Πίνακας 18: Αναπαραστατικές Ενότητες -Περιγραφές* του Αντίθετου Φύλου, που αποδόθηκαν από τους Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες, ανά Φύλο και Κατηγορία Απαντήσεων (Πρωτόκολλα 25 - 32, $n_{ανδρ.}=4$, $n_{γυν.}=4$).

* Εντός παρενθέσεως σημειώνεται ο αριθμός των συμμετεχόντων που απέδωσαν τη συγκεκριμένη λέξη, ή φράση.

	<i>«Αυτές, οι γυναίκες, είναι...» (Ανδρες, μη - χρήστες, Πρωτ. 25 -28)</i>	<i>«Αυτοί, οι άνδρες, είναι...» (Γυναίκες, μη - χρήστες, Πρωτ. 29 -32)</i>
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ Α.Ε.		
Εσωτερικές Ιδιότητες του Αντίθετου Φύλου	Πονηρές Ηλίθιες Υστερικές Ό,τι πιο όμορφο υπάρχει στον κόσμο Ωραίες «Το άνθος του κακού» Υπουλες Εξωστρεφείς Τεμπέλες Κακόγουστες Αμόρφωτες Επικίνδυνες	Δυνατοί σωματικά Αδύναμοι Ντροπαλοί Ηθικοί Φιλότιμοι Ευλικρινείς Εγωιστές (2) Ισχυρογνώμονες Ξεροκέφαλοι Δύσκαμπτοι Σταθεροί Γοητευτικοί Ωραίοι Άσχημοι Μπερδεμένοι
Εξωτερικά ή Περιστασιακά Χαρακτηριστικά του Αντίθετου Φύλου	Καταπιεσμένες απ' τον εαυτό τους Θύματα της αλαζονείας τους Άχρηστες Δεν ενστερνίζονται τον πραγματικό τους ρόλο Μπορούν να σε πληγώσουν εύκολα Επιδιώκουν το image Αποστρέφονται την ουσία	Καλομαθημένοι απ' την οικογένεια Καλομαθημένοι απ' την κοινωνία Επιχειρηματίες Δουλεύουν λίγο

3.2.1.4. Συμπεράσματα: Αναπαραστατικός Κώδικας Λόγου των Συμμετεχόντων, για την περιγραφή των Ομάδων Ταυτότητας του Φύλου («Άνδρες» – «Γυναίκες»).

α. Χρήστες Ηρωϊνης (Πρωτόκολλα 1 -8) - Μη-Χρήστες Συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 9 -16).

Οι άνδρες συμμετέχοντες που ήταν χρήστες ηρωϊνης (Πρωτόκολλα 1-4), αναπαριστούν την ομάδα του φύλου τους με όρους δύναμης -αποδοτικότητας και αδυναμίας -αντιδημιουργικότητας («δυνατοί», «ευάλωτοι», «επιβάλλοντα», «πολεμιστές», «εργατικοί», «ευάλωτοι», «καταστροφικού» κ.τ.ο.), ενώ ο αναπαραστατικός κώδικας των γυναικών της ίδιας υπο -ομάδας (Πρωτόκολλα 5-8), εκφράζει ως εκλαμβανόμενες ιδιότητες της ομάδας του φύλου την «τρυφερότητα», τον «πόνο» και τη «μοναξιά», αλλά και την ευστροφία και τη φυσική ομορφιά («έξυπνες», «όμορφες») και συμπεριλαμβάνει αρκετές αόριστες λεκτικές εκφράσεις του τύπου «αυτές οι γυναίκες!», «θα τα καταφέρουν!», που παρήχθησαν ως περιγραφές της ομάδας.

Σχετικά με τις περιγραφές του αντίθετου φύλου, οι άνδρες αυτής της υπο -ομάδας, επενδύουν σε «Αυτές, τις γυναίκες», τον «δυναμισμό» αλλά και την «τρυφερότητα» που προσδοκούν να δεχτούν από έναν «σύντροφο», που θα φροντίσει «υπομνητικά» για τους ίδιους, προσδίδοντας στη γυναίκα τις διαστάσεις μιας μητρικής (διαισθητικής και τροφοδοτικής) φιγούρας. Οι γυναίκες της ίδιας υπο -ομάδας, δίνουν συμπληρωματικές περιγραφές των ανδρών, τους οποίους περιγράφουν σαν «μωρά» ή «παιδιά», «ευαίσθητους» και «παρορμητικούς».

Γενικότερα, οι περιγραφές των φύλων, τοποθετούνται από αυτούς τους συμμετέχοντες κυρίως στο επίπεδο των εκλαμβανόμενων εσωτερικών ιδιοτήτων των μελών των ομάδων («άνδρες» – «γυναίκες»).

Οι άνδρες μη -χρήστες συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 9-12), αποδίδουν στην ομάδα του φύλου τους περιγραφές που κινούνται στο ίδιο πνεύμα με εκείνες των χρηστών («δυνατοί», «αρχηγό», «δεν κλαίμε», «σκληροί», «κυνηγοί», «δραστήριοι» αλλά και «τεμπέληδες»), αλλά οι περιγραφές τους για το αντίθετο φύλο, αναπαριστούν σε πολύ μικρότερο βαθμό ένα στήριγμα στις γυναίκες (η περιγραφή

«στοργικές», συνοδεύεται από τις Α.Ε. «υστερικές», «εγωίστριες», «επιθετικές», «αμυντικές» και «υπερβολικές»).

Οι γυναίκες της ίδιας υπο -ομάδας που δεν έκαναν χρήση ουσιών (Πρωτόκολλα 13-16), εστιάζονται στην γυναικεία ευστροφία και ομορφιά («πανέξυπνες», «πιο πονηρές», «πανέμορφες»), αλλά, αντίθετα από τις γυναίκες χρήστες ηρωίνης, αναπαριστούν την ομάδα του φύλου τους όχι μόνον ως «εγκλωβισμένες», αλλά και ως «αυτάρκειες», «δυναμικές» και «ανθεκτικές». Επιπλέον, τη θέση του «πόνου» και της «δυστυχίας» που οι γυναίκες χρήστες ηρωίνης έχουν επενδύσει στο γυναικείο φύλο, την καταλαμβάνει ο νευρωτισμός που οι συμμετέχουσες μη -χρήστες αποδίδουν στις γυναίκες («νευρωτικές»).

Αντίθετα με την έμφαση των γυναικών χρηστών στην αρρενωπή «ευαισθησία» και «επιπολαιότητα», οι γυναίκες μη -χρήστες τονίζουν την «εξουσιαστική διάθεση», τον «δυναμισμό» και τον «κακό χαρακτήρα των ανδρών» («εγωιστές», «γκρινιάρηδες», «στριμμένοι»). Κι ενώ οι γυναίκες χρήστες θεωρούν τους άνδρες ως «απαραίτητους» στη ζωή των γυναικών («πρέπει να υπάρχουν δύο») και επιθυμούν να είναι οι ίδιες «απαραίτητες» στους άνδρες, η αντίστοιχη αναφορά των γυναικών μη -χρηστών στις σχέσεις με το άλλο φύλο, είναι πολύ πιο συγκρατημένη, τοποθετώντας τους άνδρες στη θέση των «έμπιστων φίλων».

Τόσο οι άνδρες, όσο και οι γυναίκες της υπο-ομάδας, αναπαριστούν τις ομάδες του φύλου, αναφερόμενοι κυρίως στις εκλαμβανόμενες εσωτερικές ιδιότητες των μελών τους

β. Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -24) - Μη-Χρήστες Συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 25 -32).

Οι αναπαραστάσεις των ανδρών συμμετεχόντων που έκαναν χρήση συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17-20), για την ομάδα του φύλου τους, αποδίδουν μια εντελώς διαφορετική εικόνα από εκείνη των ανδρών συμμετεχόντων των δύο προηγούμενων υπο -ομάδων (Πρωτόκολλα 1-4 και 9-13), απομακρυνόμενες τελείως από την εικόνα του «άνδρα -πολεμιστή», ή του «ευαίσθητου ανθρώπου». Το σημείο εστιασμού αυτών των περιγραφών, είναι η «εγωιστική» και «αυτάρεσκη» προσωπικότητα των ανδρών, που «δεν έχουν συναισθήματα», είναι «ωραιομανείς», «άπιστου», «φευγάτου», «παλαβού», «κολλημένοι με τα αθλητικά» και «θύματα της εποχής».

Σε αυτά τα Πρωτόκολλα εμφανίζονται πολύ περισσότερες αναφορές σε εκλαμβανόμενα εσωτερικά χαρακτηριστικά των μελών της ομάδας, συνδέσεις της ταυτότητας του φύλου και της χρήσης (οι περιγραφές των ανδρών ως «ναρκομανείς» και «πρεζάκηδες»), καθώς και αποφυγή σαφούς οριοθέτησης της ομάδας του φύλου (οι άνδρες είναι «άνθρωποι», «κανονικοί», «όλοι ίδιοι», «δεν ξέρουμε τι είμαστε»).

Όσον αφορά τις αναπαραστάσεις του αντίθετου φύλου, οι άνδρες χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, παράγουν περιγραφές που αποδίδουν τόσο εσωτερικά, όσο και εξωτερικά χαρακτηριστικά της ομάδας. Παράλληλα στον λόγο τους εμφανίζεται η ιδιαίτερη αναπαράσταση των γυναικών ως «θυμάτων του υλισμού», ενώ η ομάδα του αντίθετου φύλου, από-επενδύεται από ορισμένες της διαστάσεις: «οι γυναίκες, οι πιο πολλές δεν πιστεύουν σε αγάπη και σε έρωτα», «έχουν χάσει τη σεξουαλικότητά τους», «έχουν ξεφύγει απ' τη θέση της γυναίκας και πάνε προς κάτι ερμαφρόδιτο».

Οι περιγραφές των γυναικών της ίδιας υπο-ομάδας, που έκαναν χρήση συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 20 -24), εστιάζονται κυρίως σε εκλαμβανόμενα εσωτερικά χαρακτηριστικά των μελών της ομάδας. Πολλές από αυτές τις περιγραφές, συσπειρώνονται γύρω από το δίπολο «δύναμη» - «αδυναμία» («δυνατές», «δυναμικές», «αυτόνομες», «αφήνουμε τους άνδρες να νομίζουν πως είμαστε το αδύνατο φύλο», «σκληρές» - «ευαίσθητες», «αδύναμες», «δειλές», «καταπιεσμένες»). Το ιδιαίτερο στοιχείο των περιγραφών που αποδόθηκαν στις γυναίκες από τις συμμετέχουσες αυτής της υπο-ομάδας, αφορά την επιτακτική αναζήτηση του θαυμασμού από το αντίθετο φύλο («πρέπει να μας λατρεύουν οι άνδρες»), που συμβαδίζει με τις αναπαραστάσεις μιας γοητευτικής και παράξενης θηλυκής προσωπικότητας, εκφρασμένες κυρίως ξενόγλωσσα («vamp», «femmes fatales», «psycho», «παράξενες»).

Οι περιγραφές των γυναικών χρηστών συνθετικών ναρκωτικών για το αντίθετο φύλο, αναφέρονται σε περισσότερες εκλαμβανόμενες εσωτερικές ιδιότητες απ' ότι σε εξωτερικά χαρακτηριστικά της ομάδας. Οι εκφραστικές μορφές ποικίλουν σε τέτοιο βαθμό («απλοί» αλλά και «μπερδεμένοι», «ευαίσθητοι» αλλά και «σκληροί», «αυθόρμητοι», «επιπόλαιοι» «παραμυθένιοι» κ.λ.π.), ώστε να μην επιτρέπουν γενικές διαπιστώσεις, όσον αφορά τα αποτελέσματα αυτής της Φάσης του IMIS.

Οι άνδρες μη -χρήστες (Πρωτόκολλα 25-28), αποδίδουν περιγραφές των ομάδων του φύλου, αναφερόμενοι εξίσου σε εσωτερικά και σε περιστασιακά χαρακτηριστικά. Στην ομάδα αντικειμενικής τους ένταξης, αποδίδουν αρκετές

περιγραφές που αναφέρονται στη διπολική αντίθεση «δύναμης» - «αδυναμίας» («δυνατοί», «σεξιστές», «τσαμπουκάδες», «όταν βάζουν κάτι στο μυαλό τους το πετυχαίνουν», «σκληροί» - «αδύναμοι», «καταπιεσμένοι», «παιδιά», «ευαίσθητοι»). Αρκετή έμφαση δίνεται επίσης στην εκλαμβανόμενη ευφυΐα των ανδρών («έξυπνοι», «λογικοί», «πονηροί», αλλά και «ευκολόπιστοι», «χαζοί»).

Η περιγραφή των ανδρών ως «θύματα των κοινωνικών δομών», πλησιάζει την αντίστοιχη περιγραφή «θύματα της εποχής», που αποδόθηκε από έναν συμμετέχοντα, χρήστη συνθετικών ναρκωτικών. Όσον αφορά «Αυτές τις γυναίκες», για τους άνδρες αυτής της υπο - ομάδας, οι γυναίκες δεν είναι παρά «θύματα» της ίδιας της «αλαζονείας» τους, επιφανειακές («αποστρέφονται την ουσία») και επικίνδυνες για τους άνδρες («μπορούν να σε πληγώσουν εύκολα», «το άνθος του κακού»).

Οι γυναίκες της ίδιας υπο - ομάδας (Πρωτόκολλα 29-32), εστιάζονται στα εκλαμβανόμενα εσωτερικά χαρακτηριστικά των μελών της ομάδας του φύλου, με αρκετές αναφορές στην ευφυΐα ως χαρακτηριστικό της θηλυκής ταυτότητας («έξυπνες», «πονηρές», «ευρηματικές», «ευέλικτες»). Οι περιγραφές για τους άνδρες, όπως και στα Πρωτόκολλα των γυναικών χρηστών συνθετικών ναρκωτικών, ποικίλλουν σε τέτοιο βαθμό, ώστε να μην επιτρέπουν γενικές διαπιστώσεις σε αυτήν τη Φάση του IMIS.

3.2.1.5. Αναπαραστατικές Ενότητες -Περιγραφές των Συμμετεχόντων για την Ομάδα Ταυτότητας «Οικογένεια» («Εμείς /Αυτοί στην Οικογένεια»).

Για την διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο η οικογενειακή ομάδα διαπλέκονταν στα αναπαραστατικά δίκτυα του συστήματος ταυτότητας των συμμετεχόντων, χρηστών και μη -χρηστών, απομονώθηκε και μελετήθηκε ο αναπαραστατικός τους λόγος για την οικογένεια, ως ομάδα ταυτότητας.

Οι ερωτήσεις του IMIS από τις οποίες συλλέχθηκαν τα σχετικά δεδομένα, ζητούσαν από τους συμμετέχοντες να αποδώσουν περιγραφές της οικογένειας, με τους όρους «*Εμείς, στην οικογένεια, είμαστε...*» (Ερώτηση 12) και «*Αυτοί, στην οικογένεια, είναι...*» (Ερώτηση 13).

Οι Α.Ε. -περιγραφές της οικογένειας, που αποδόθηκαν τόσο από τους άνδρες, όσο και από τις γυναίκες και των τεσσάρων υπο -ομάδων συμμετεχόντων (χρηστών ηρωίνης - μη -χρηστών και χρηστών συνθετικών ναρκωτικών -μη -χρηστών), παρατίθενται στους Πίνακες 19 -22, ταξινομημένες σε:

- (α) περιγραφές που εκφράζουν τις εκλαμβανόμενες εσωτερικές ιδιότητες των μελών της οικογένειας και
- (β) περιγραφές που εκφράζουν τα «εξωτερικά» ή περιστασιακά χαρακτηριστικά της οικογένειας, τις δραστηριότητες και σχέσεις των μελών της οικογένειας.

α. Χρήστες Ηρωίνης (Πρωτόκολλα 1 -8).

Όπως δείχνει ο Πίνακας 19, η οικογένεια εμφανίζεται στον λόγο των συμμετεχόντων χρηστών ηρωίνης και των δύο φύλων, μέσω ποικίλων περιγραφών που αναφέρονται κυρίως στις σχέσεις - δραστηριότητες των μελών της (ως περιστασιακά χαρακτηριστικά της ομάδας). Οι άμεσες αναφορές σε εσωτερικά χαρακτηριστικά είναι πολύ λιγότερες.

Οι άνδρες χρήστες ηρωίνης (Πρωτόκολλα 1 -4), αναφέρουν ανάμεσα στα εσωτερικά χαρακτηριστικά των μελών της οικογένειας, τις περιγραφές «μαστόρου», «αυτάρκεις», «ήσυχος», «όχι πολύ δουλευταράδες», «φοβισμένοι» και «κλεισμένοι», ενώ οι γυναίκες της υπο-ομάδας (Πρωτόκολλα 5 -8), τις εκλαμβανόμενες εσωτερικές ιδιότητες, «συναισθηματικούς», «παθιασμένους», «υπομονετικούς», «έχουν κατανόηση», «εξαρτημένους».

Και για τα δύο φύλα, η οικογενειακή ομάδα προσλαμβάνει τις υποστηρικτικές διαστάσεις μιας ομάδας με ισχυρούς εσωτερικούς δεσμούς («αγαπημένοι», «δεμένοι», «βοηθάνε», «στο πρώτο πρόβλημα καταφεύγουμε εκεί» - άνδρες χρήστες, «αγαπημένοι», «δεμένοι», «μας στηρίζουν» - γυναίκες χρήστες). Για τις γυναίκες της υπο-ομάδας, η οικογένεια κατέχει ακόμη και την θέση ενός καθαγιασμένου περιβάλλοντος («η οικογένεια είναι το παν», «είναι ιερή»).

Από την άλλη πλευρά, εξίσου συχνά η οικογένεια επενδύεται τις διαστάσεις ενός απορριπτικού, καταπιεστικού χώρου, ή και αδιάφορου και απορριπτικού περιβάλλοντος («αδιάφορο», «μ' έχουν πετάξει σα σκυλί χωρίς ούτε κόκαλο», «όχι και τόσο εντάξει ο ένας απέναντι στον άλλον» - άνδρες χρήστες, «αγανακτισμένοι», «διαλυμένοι», -γυναίκες χρήστες). Ακραία έκφραση αμφισβήτησης των οικογενειακών δεσμών, αποτελεί η εκφορά ενός συμμετέχοντος χρήστη ηρωίνης, «απορώ ποιος είναι ο ρόλος τους» (της οικογένειας).

Πίνακας 19: Αναπαραστατικές Ενότητες -Περιγραφές* της Οικογένειας που αποδόθηκαν από τους Συμμετέχοντες Χρήστες Ηρωίνης, ανά Φύλο και Κατηγορία Απαντήσεων (Πρωτόκολλα 1 -8, $n_{ανδρ.}=4$, $n_{γυν.}=4$).

* Εντός παρενθέσεως σημειώνεται ο αριθμός των συμμετεχόντων που απέδωσαν τη συγκεκριμένη λέξη, ή φράση.

	<i>«Εμείς, στην οικογένεια, είμαστε...» -«Αυτοί, στην οικογένεια, είναι...»</i> (Άνδρες, χρήστες ηρωίνης, Πρωτ. 1 -4)	<i>«Εμείς, στην οικογένεια, είμαστε...» -«Αυτοί, στην οικογένεια, είναι...»</i> (Γυναίκες, χρήστες ηρωίνης, Πρωτ. 5 -8)
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ Α.Ε.		
Εσωτερικές Ιδιότητες των Μελών της Οικογένειας	Μαστόροι Αυτάρκειες Ήσυχτοι Όχι πολύ δουλευταράδες Φοβισμένοι Κλεισμένοι	Συναισθηματικοί Παθιασμένοι Υπομονετικοί Έχουν κατανόηση Εξαρτημένοι
Εξωτερικά ή Περιστασιακά Χαρακτηριστικά της Οικογένειας	Αγάπη Αγαπημένοι Δεμένοι (4) Τρυφερότητα	Αγάπη (2) Αγαπημένοι (2) Αγαπούν χωρίς συμφέρον Ανιδιοτέλεια

	<p>Στο πρώτο πρόβλημα καταφεύγουμε εκεί Υπάρχει εμπιστοσύνη Μάνα /Μια δυναμική γυναίκα που αγαπά πολύ Βοηθάνε Ο ένας βοηθά στα προβλήματα του άλλου Με στηρίζουν Σύντροφοι Μαζί Μη –συνεννοήσιμοι Τεκμηριωμένοι Ο καθένας με τις απόψεις του, χωρίς να έχει υπάρξει συζήτηση Όχι και τόσο εντάζει ο ένας απέναντι στον άλλον Μ' έχουν πετάξει σα σκυλί χωρίς ούτε κόκαλο Απορώ ποιος είναι ο ρόλος τους</p>	<p>Συνύπαρξη Υπομονή Θέμα υπομονής Κατανόηση Κάνουν τα πάντα για τα παιδιά τους Μας στηρίζουν «Τα παιδιά παίζουν» Δέσμευση Αγανακτισμένοι Απ' το ζεστό στο κρύο Διαλυμένοι Ακυβέρνητοι Διαφορετικοί μεταξύ μας Πρέπει να είναι δεμένοι Πρέπει να έχουν κατανόηση Η οικογένεια είναι το παν Η οικογένεια είναι ιερή</p>
--	---	--

β. Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 9 - 16).

Ανάμεσα στις περιγραφές των μη -χρηστών συμμετεχόντων αυτής της υποομάδας για την οικογένεια (Πίνακας 20), συμπεριλαμβάνονται αρκετές Α.Ε. που αποδίδουν τις εκλαμβανόμενες «εσωτερικές» ιδιότητες των μελών της οικογένειας. Πρόκειται για περιγραφές που περιστρέφονται γύρω από ποικίλα θέματα όπως η «ηρεμία» - η «νευρικότητα» (ήρεμοι), «φωνακλάδες» - άντρες συμμετέχοντες, «γκρινιάρηδες» - γυναίκες συμμετέχουσες), η διπολική αντίθεση «υποτακτικού» - «αυταρχικού» (γυναίκες μη -χρήστες), ο «εγωισμός» («εγωιστές»), η διάθεση για συνεργασία («συνεργάσιμου»). Για τις γυναίκες της υπο - ομάδας, οι περιγραφές εσωτερικών χαρακτηριστικών είναι πολύ περισσότερες απ' ότι για τους άνδρες (27 Α.Ε., σε σύγκριση με 9 Α.Ε. που αποδόθηκαν από τους άνδρες της υπο-ομάδας).

Ανάμεσα στα περιστασιακά χαρακτηριστικά της οικογένειας, συμπεριλαμβάνεται η κούραση, η απογοήτευση από την οικογενειακή ζωή («κουρασμένοι από υποχρεώσεις», «ευνουχισμένοι στο ρόλο του γονιού») και η

«παραδοσιακή» (για τους άντρες μη -χρήστες), ή «φεμινιστική» (για τις γυναίκες μη -χρήστες) νοοτροπία.

Αρκετές από τις Α.Ε. που απέδωσαν οι συμμετέχοντες μη -χρήστες αυτής της υπο-ομάδας, περιγράφουν το οικογενειακό περιβάλλον ως υποστηρικτικό αλλά και αρκετά ελεύθερο χώρο («αγαπημένου», «ενωμένου», «δεμένου», «βοηθάμε ο ένας τον άλλον», «δεν παρεμβαίνουμε ο ένας στη ζωή του άλλου»). Παράλληλα, όμως, εμφανίζονται και αρκετές Α.Ε. που περιγράφουν την οικογένεια ως χώρο καταπίεσης ή αποξένωσης («μαλωμένου», «αδιάφορο», «δεν επικοινωνούμε», «οικογένεια μόνο στο όνομα», «σκόρπια διαδήλωση», -άνδρες μη -χρήστες, «με υπόγειο ανταγωνισμό», «με πολλές συγκρούσεις», «απομακρυσμένοι συναισθηματικά» -γυναίκες μη -χρήστες).

Πίνακας 20: Αναπαραστατικές Ενότητες -Περιγραφές* της Οικογένειας, που αποδόθηκαν από τους Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες, ανά Φύλο και Κατηγορία Απαντήσεων (Πρωτόκολλα 9 - 16, $n_{\text{ανδρ.}}=4$, $n_{\text{γυν.}}=4$).

* Εντός παρενθέσεως σημειώνεται ο αριθμός των συμμετεχόντων που απέδωσαν τη συγκεκριμένη λέξη, ή φράση.

	<i>«Εμείς, στην οικογένεια, είμαστε...» - «Αυτοί, στην οικογένεια, είναι...»</i> (Άνδρες, μη -χρήστες, Πρωτ. 9 -12)	<i>«Εμείς, στην οικογένεια, είμαστε...» - «Αυτοί, στην οικογένεια, είναι...»</i> (Γυναίκες, μη -χρήστες, Πρωτ. 13 -16)
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ Α.Ε.		
Εσωτερικές Ιδιότητες των Μελών της Οικογένειας	Ήρεμοι Φωνακλάδες Εγωιστές Κλειστοί Ανοιχτοί Εξυπηρετικοί Ανταποδοτικοί Συνεργάσιμοι Συμπαθητικοί	Καλοί Γλυκείς Υπερήφανοι Ευαίσθητοι Τρυφεροί Διαχυτικοί Εκδηλωτικοί Εργατικοί Μυστικοπαθείς Εγωιστές Γκρινιάρηδες Εκνευριστικοί Αλλόκοτοι Σπαστικοί

		<p>Αυταρχικοί Απορριπτικοί Καταπιεστικοί Παρεμβατικοί Υπερπροστατευτικοί με τα παιδιά (δασκαλίστικα) Φεμινιστές Υποτακτικοί Συμβιβαστικοί - Ανεκτικοί Σπάταλοι Φιλόξενοι Συμπονιάρηδες (τους αρέσει να βοηθάνε) Συνεργάσιμοι</p>
<p>Εξωτερικά ή Περιστασιακά Χαρακτηριστικά της Οικογένειας</p>	<p>Αγαπημένοι (3) Ενωμένοι Μάλλον αγαπημένοι Δεμένοι (2) Βοηθάμε ο ένας τον άλλον Δεν παρεμβαίνουμε ο ένας στη ζωή του άλλου Συεννοούνται Ήσυχα Χωρίς εντάσεις Συμβατικά Μαλωμένοι Οικογένεια παραδοσιακή Οικογένεια όποτε θέλουμε Οικογένεια μόνο στο όνομα Οικογένεια κατ' ανάγκη Δεν επικοινωνούμε Ψίλοκολλημένοι «Σκόρπια διαδήλωση»</p>	<p>Αγαπημένοι Ενωμένοι /Δεμένοι Δε σε πουλάνε ποτέ Ασφάλεια Κάνουμε ευχάριστη παρέα Δεν δημιουργούμε προβλήματα σε τρίτους Με υπόγειο ανταγωνισμό Σφαγμένοι Τσακωμένοι Με πολλές συγκρούσεις Ανεύθυνοι για τα οικιακά Κουρασμένοι από υποχρεώσεις Ευνουχισμένοι στο ρόλο του γονιού Απομακρυσμένο συναισθηματικά από την οικογένεια</p>

γ. Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -24).

Οι περιγραφές των συμμετεχόντων που ήταν χρήστες συνθετικών ναρκωτικών (Πίνακας 21), αφορούν κυρίως τα εκλαμβανόμενα εξωτερικά χαρακτηριστικά της οικογένειας (21 Α.Ε. που αποδόθηκαν από τους άνδρες της υπο-ομάδας και 15 Α.Ε. που αποδόθηκαν από τις γυναίκες της υπο-ομάδας) και σε μικρότερο βαθμό τις εσωτερικές ιδιότητες των μελών της (11 Α.Ε. που αποδόθηκαν από τους άνδρες και 11 Α.Ε. που αποδόθηκαν από τις γυναίκες της υπο-ομάδας).

Οι περιγραφές εσωτερικών ιδιοτήτων των μελών της οικογένειας ποικίλλουν («ελικρινείς», «προσγειωμένοι», «ονειροπαρμένοι», «τρελαμένοι», «ψώνια», «συναισθηματικοί» - άνδρες χρήστες, «ισορροπημένοι», «άνετοι», «ανοιχτοί», «δεκτικοί», «με κατανόηση», «υπερπροστατευτικοί», «ευτυχισμένοι» - γυναίκες χρήστες).

Οι υποστηρικτικές διαστάσεις της οικογενειακής ομάδας εκφράζονται με τις Α.Ε. «αγάπη πραγματική», «αληθινά αισθήματα», «συναισθηματική ζεστασιά», «συντονισμένοι» (άντρες χρήστες), «αγαπημένοι», «με κατανόηση», «υπάρχει συμπάρασταση του ενός προς τον άλλον», «αρκετά ελεύθεροι», «μας συγκρατούν» (γυναίκες χρήστες).

Οι αναπαραστάσεις της οικογένειας ως αρνητικού περιβάλλοντος, που αποδόθηκαν από τους άντρες χρήστες αυτής της υπο-ομάδας είναι ελάχιστες σε αριθμό («προβληματισμένοι», «δυστυχισμένοι»), ενώ οι γυναίκες της υπο-ομάδας παράγουν πολύ περισσότερες αρνητικές Α.Ε. - περιγραφές της οικογένειας («καταπιεστικοί», «κυριαρχικοί», «υπερπροστατευτικοί», «ο καθένας στον κόσμο του», «βαριεστημένοι», «δεν έχουμε κοινά ενδιαφέροντα»).

Από τον λόγο των ανδρών χρηστών συμμετεχόντων αυτής της υπο-ομάδας δε λείπουν και οι «ουδέτερες» περιγραφές της οικογένειας («οι οικογένειες είναι διαφόρων ειδών», «κάθε οικογένεια έχει και τα δικά της»). Επιπλέον, ορισμένοι άνδρες χρήστες υπεραμύνονται της θέσης τους ως «σωστά μέλη της οικογένειας» και διαμαρτύρονται για την αναγκαιότητα του να «προσποιούνται» και να παρουσιάζουν ένα Άλλο πρόσωπο στο οικογενειακό τους περιβάλλον («κρυβόμαστε», «άλλα άτομα απ' αυτά που βλέπουνε ... εξωτερικά»).

Πίνακας 21: Αναπαραστατικές Ενότητες -Περιγραφές* της Οικογένειας που αποδόθηκαν από τους Συμμετέχοντες Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών, ανά Φύλο και Κατηγορία Απαντήσεων (Πρωτόκολλα 17 - 24, $n_{\text{ανδρ.}}=4$, $n_{\text{γυν.}}=4$).

* Εντός παρενθέσεως σημειώνεται ο αριθμός των συμμετεχόντων που απέδωσαν τη συγκεκριμένη λέξη, ή φράση.

	«Εμείς, στην οικογένεια, είμαστε...» -«Αυτοί, στην οικογένεια, είναι...» (Άνδρες, χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, Πρωτ. 17 - 20)	«Εμείς, στην οικογένεια, είμαστε...» -«Αυτοί, στην οικογένεια, είναι...» (Γυναίκες, χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, Πρωτ. 21 -24)
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ Α.Ε.		
Εσωτερικές Ιδιότητες των Μελών της Οικογένειας	Είλικρινείς Προσγειωμένοι Ονειροπαρμένοι Ψώνια Συναισθηματικοί Καλά παιδιά Σωστοί Εντάξει Τρελαμένοι Προβληματισμένοι Δυστυχημένοι	Ισορροπημένοι Άνετοι Ανοιχτοί Δεκτικοί Με κατανόηση (2) Υπερπροστατευτικοί Καταπιεστικοί Κυριαρχικοί Μονότονοι Ευτυχημένοι
Εξωτερικά ή Πεισασιακά Χαρακτηριστικά της Οικογένειας	Αγάπη Αγάπη πραγματική Δεμένοι Είλικρίνεια Αληθινά αισθήματα Συναισθηματική ζεστασιά Πανέμορφο περιβάλλον Συντονισμένοι Προσπαθούν Ο καθένας όπως θέλει Διαφορετικά άτομα Διαφόρων ειδών Κάθε οικογένεια έχει τα δικά της Στήριγμα της οικογένειας Σωστά μέλη της οικογένειας Δεν δημιουργούμε προβλήματα Προσποιούμαστε	Αγαπημένοι (3) Έχουμε κατανόηση ο ένας προς τον άλλον Προσπαθώντας να βρει ο ένας τον άλλον Προσπαθώντας να βρει ο καθένας τον εαυτό του Υπάρχει συμπαράσταση του ενός προς τον άλλον Ενδιαφερόμαστε ο ένας για τον άλλον Μας συγκρατούν Αρκετά ελεύθεροι Δικαιολογημένοι στους φόβους τους Υπερβολικοί στις αντιδράσεις τους Βαριεστημένοι Ο καθένας στον κόσμο του

	Αλλάζουμε πρόσωπο Κρυβόμαστε Άλλα άτομα απ' αυτά που βλέπουν βασικά ... εξωτερικά Άλλα άτομα απ' αυτά που βλέπουνε... εξωτερικά	Δεν έχουμε κοινά ενδιαφέροντα
--	---	----------------------------------

δ. Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 25 - 32).

Οι περιγραφές των εκλαμβανόμενων εσωτερικών ιδιοτήτων των μελών της οικογένειας, είναι πολύ περισσότερες (27 Α.Ε.), απ' ότι οι περιγραφές εξωτερικών χαρακτηριστικών (9 Α.Ε.), μια διαφοροποίηση που δεν ισχύει για τους άνδρες συμμετέχοντες αυτής της υπο-ομάδας. Πρόκειται για περιγραφές που συνθέτουν μια πολύπλευρη εικόνα (Πίνακας 22), περιστρεφόμενες γύρω από ποικίλα θέματα, όπως η «καλοσύνη», και η «κατανόηση» αλλά και ο «εγωισμός», η «αχαριστία», η «υποκρισία», και η «ματαιοδοξία» (άνδρες μη-χρήστες), η «υγεία», η «ιδιορρυθμία», ο «ιδεαλισμός» αλλά και η «σκληρότητα» και η «κυκλοθυμία» των μελών της οικογένειας (γυναίκες μη -χρήστες).

Όσον αφορά τα περιστασιακά χαρακτηριστικά της οικογένειας, οι περιγραφές εμφανίζουν πολλές αντιφάσεις, με τα μέλη της οικογένειας να αναπαρίστανται ως «αξιολάτρευτοι» αλλά και «βαρετοί», «άνθρωποι που προσπαθούν να βελτιώσουν τον εαυτό τους» αλλά και «αμόρφωτοι» (άνδρες μη-χρήστες), «παραδοσιακού» και «συντηρητικού», αλλά και «μη-παραδοσιακού» και «απρόβλεπτου» (γυναίκες μη-χρήστες).

Ως προς τις δραστηριότητες και σχέσεις των μελών της οικογένειας, το οικογενειακό περιβάλλον περιγράφεται ως υποστηρικτικός χώρος («αγαπημένου», «δεμένου», - άνδρες μη-χρήστες, «αγαπημένου», «ενωμένου» - γυναίκες μη-χρήστες) αλλά και ως χώρος καταπίεσης, ή και αποξένωσης («αδιάφορο», «άγνωστο», «γνωστοί κατά τύχη» - άνδρες μη -χρήστες, «υπερπροστατευτικού» - γυναίκες μη -χρήστες).

Ένας άνδρας μη -χρήστης αυτής της υπο-ομάδας, προτιμά να αναφερθεί σε δεοντολογίες για την ιδανική οικογένεια (Εμείς, στην οικογένεια, θα έπρεπε να

είμαστε... «αγαπημένου», «ελεύθερου» κ.τ.ο.) ενώ δύο άνδρες μη -χρήστες, απορρίπτουν άμεσα και πλήρως την ιδέα της ένταξης στην οικογενειακή ομάδα («δεν είμαστε οικογένεια»).

Πίνακας 22: Αναπαραστατικές Ενότητες -Περιγραφές* της Οικογένειας, που αποδόθηκαν από τους Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες, ανά Φύλο και Κατηγορία Απαντήσεων (Πρωτόκολλα 25 - 32, , $n_{ανδρ.}=4$, $n_{γυν.}=4$).

* Εντός παρενθέσεως σημειώνεται ο αριθμός των συμμετεχόντων που απέδωσαν τη συγκεκριμένη λέξη, ή φράση.

	<i>«Εμείς, στην οικογένεια, είμαστε...» - «Αυτοί στην οικογένεια, είναι...» (Άνδρες, μη -χρήστες, Πρωτ. 25 -28)</i>	<i>«Εμείς, στην οικογένεια, είμαστε...» - «Αυτοί στην οικογένεια, είναι...» (Γυναίκες, μη -χρήστες, Πρωτ. 29 -32)</i>
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ Α.Ε.		
Εσωτερικές Ιδιότητες των Μελών της Οικογένειας	Όμορφοι Καλοί Με μεγαλύτερη κατανόηση Απαιτητικοί Κι ακόμη άνθρωποι Εγωιστές Ματαιόδοξοι Αχάριστοι Κλειστοί Μίζεροι Άσχημοι Κακοί Πιο δεκτικοί /Ατομα με μεγαλύτερη αποδοχή Ψεύτες Υποκριτές Αξιολάτρευτοι Άνθρωποι που προσπαθούν να βελτιώσουν τον εαυτό τους Φιλόξενοι Καλοφαγάδες Αμόρφωτοι Παραδοσιακοί Βαρετοί	Υγιείς Ιδιόρρυθμοι Συνεπείς Ανοιχτοί Κλειστοί Ιδεαλιστές Εγωιστές Πιο ανεβασμένοι Πιο φιλελεύθεροι Πιο χαρούμενοι Πιο άνετοι Δύσκολοι χαρακτήρες Σκληροί Οξύθυμοι Κυκλοθυμικοί Ηλίθιοι Μίζεροι Βυθισμένοι στη μιζέρια τους Φοβισμένοι Υπερπροστατευτικοί Εξαρτημένοι Πιο γλεντζέδες Ενδιαφέροντες Παραδοσιακοί Συντηρητικοί Μη - παραδοσιακοί Απρόβλεπτοι

Εξωτερικά ή Περιστασιακά Χαρακτηριστικά της Οικογένειας	Αγαπημένοι (2) Δεμένοι Αδιάφοροι Άγνωστοι Παιχνίδι εξουσίας /Προκαταρκτική αγέλη Γνωστοί κατά τύχη Συγκάτοικοι Θα έπρεπε να είμαστε αγαπημένοι Θα έπρεπε να είμαστε ελεύθεροι Θα έπρεπε να ακούμε ο ένας τον άλλον Θα έπρεπε να μην μας τιμωρούν Δεν είμαστε οικογένεια (2)	Αγαπημένοι Ενωμένοι Ενωμένοι στις δυσκολίες Προστατευτικοί Στοργικοί με τα παιδιά Ευγενικοί με τους ξένους Υποκριτικοί κοινωνικά Μεγάλο σόι Διαβάζουν πολύ
--	---	--

3.2.1.6. Συμπεράσματα: Αναπαραστατικός Κώδικας Λόγου των Συμμετεχόντων για την περιγραφή της Ομάδας Ταυτότητας «Οικογένεια».

α. Χρήστες Ηρωίνης (Πρωτόκολλα 1 -8) - Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 9 -16).

Όπως δείχνουν τα αποτελέσματα της Φάσης I του IMIS, οι περιγραφές των συμμετεχόντων χρηστών ηρωίνης και των δύο φύλων, για την οικογενειακή ομάδα, αναφέρονται κυρίως στο επίπεδο των σχέσεων και δραστηριοτήτων των μελών της οικογένειας. Ειδικότερα, όσον αφορά τους άνδρες χρήστες ηρωίνης, οι αναπαραστάσεις που διατηρούν για την οικογένεια, φαίνεται να διαπλέκονται κυρίως γύρω από τον προβληματισμό για το κατά πόσο οι ίδιοι μπορούν ή όχι να βασιστούν στην υποστήριξη της οικογένειας («με στηρίζουν» - «με έχουν πετάξει σα σκυλί χωρίς ούτε κόκαλο»), ενώ οι γυναίκες της υπο -ομάδας, αναφέρονται όχι μόνον στη «στήριξη» και «υπομονή» που αναμένουν από την οικογένεια («μας στηρίζουν», «θέμα υπομονής»), αλλά και στο συναισθηματισμό που αντιλαμβάνονται να διέπει τα μέλη της οικογένειας («συναισθηματικού», παθιασμένου).

Οι συμμετέχοντες των Πρωτοκόλλων 9 -16 (μη -χρήστες), αναφέρονται κυρίως στις εκλαμβανόμενες σχέσεις των μελών της οικογένειας και στους οικογενειακούς δεσμούς, τους οποίους αναπαριστούν άλλοτε ως ισχυρούς δεσμούς αγάπης («δεμένοι», «αγαπημένοι») και άλλοτε ως προβληματικούς ή ανύπαρκτους («μαλωμένοι», «οικογένεια μόνο στο όνομα», «αδιάφοροι», Α.Ε. που αποδόθηκαν από άνδρες της υπο -ομάδας, «τσακωμένοι», «με πολλές συγκρούσεις», «απομακρυσμένοι συναισθηματικά από την οικογένεια», Α.Ε. που αποδόθηκαν από γυναίκες της υπο -ομάδας).

Οι περισσότερες Α.Ε. που αφορούν την αποξένωση από την οικογένεια, έχουν αποδοθεί από τους άνδρες αυτής της υπο -ομάδας, ενώ οι γυναίκες συμμετέχουσες της υπο -ομάδας, ασχολούνται περισσότερο με το θέμα της καταπίεση και της καταπιεστικής ή και εχθρικής αντιμετώπισης που αντιλαμβάνονται ότι δέχονται από το οικογενειακό περιβάλλον («υπερπροστατευτικού», «καταπιεστικού», «απορριπτικού», «με υπόγειο ανταγωνισμό»).

β. Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -24) – Μη - Χρήστες Συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 25 -32).

Οι συμμετέχοντες που ήταν χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, αναπαριστούν την οικογένεια μέσω αρκετών περιγραφών που αναφέρονται στις σχέσεις μεταξύ των μελών της ομάδας και υποδηλώνουν ικανοποίηση από την οικογενειακή τους ένταξη (ένα «πανεμόρφο περιβάλλον»). Οι περισσότερες Α.Ε. εμφανίζονται στο λόγο αυτών των συμμετεχόντων σε ζεύγη διπολικών αντιθέσεων («προσγειωμένοι» - «ονειροπαρμένοι», «ειλικρινείς» - «προσποιούμαστε», Α.Ε. που αποδόθηκαν από τους άνδρες της υπο -ομάδας, «αρκετά ελεύθεροι» - «καταπιεστικού», «προσπαθώντας να βρει ο ένας τον άλλον» - «ο καθένας στον κόσμο του», Α.Ε. που αποδόθηκαν από τις γυναίκες της υπο -ομάδας), ώστε το πραγματικό βίωμα των συμμετεχόντων από τον οικογενειακό χώρο παραμένει ασαφές κατά την Φάση Ι.

Εντούτοις, τα πρώτα αποτελέσματα αυτής της Φάσης, υποδηλώνουν την κοινή ενασχόληση των ανδρών συμμετεχόντων με το θέμα της «ειλικρίνειας» και των συμμετεχουσών, με τα θέματα της «προστατευτικότητας» και της επικοινωνίας των μελών της οικογένειας.

Οι περιγραφές των συμμετεχόντων των Πρωτοκόλλων 25 -32, που δεν ήταν χρήστες ναρκωτικών, για την οικογενειακή ομάδα, ακολουθούν το ίδιο πρότυπο, με αρκετά ζεύγη διπολικά αντίθετων περιγραφών της οικογένειας («όμορφου» - «άσχημου», «καλού» - «κακού», «άτομα με μεγαλύτερη αποδοχή» - «απαιτητικού», «δεμένοι» - «άγνωστοι», Α.Ε. που αποδόθηκαν από άνδρες της υπο -ομάδας, «ανοιχτοί» - «κλειστοί», «χαρούμενοι» - «μίζεροι», «παραδοσιακοί» - «μη - παραδοσιακοί», Α.Ε. που αποδόθηκαν από γυναίκες της υπο -ομάδας), το νόημα των οποίων θα διαλευκανθεί στις επόμενες Φάσεις του IMIS.

Και σε αυτά τα Πρωτόκολλα, πολύ περισσότερες περιγραφές εσωτερικών ιδιοτήτων έχουν αποδοθεί από τις γυναίκες της υπο-ομάδας. Οι άνδρες συμμετέχοντες της υπο -ομάδας, ασχολούνται αρκετά με την έλλειψη ουσιαστικών δεσμών μεταξύ των μελών της οικογένειας («δεν είμαστε οικογένεια», «γνωστοί κατά τύχη»), ενώ οι γυναίκες της υπο -ομάδας, με την προστατευτικότητα - υπερπροστατευτικότητα των γονέων. Ταυτόχρονα, ανάμεσα στις περιγραφές των συμμετεχουσών αυτής της υπο -ομάδας για τα μέλη της οικογένειας, εμφανίζονται και οι περιγραφές «ιδιόρρυθμοι», «ενδιαφέροντες», «ιδεαλιστές» και «διαβάζουν πολύ», Α.Ε. που διακρίνονται για την ιδιομορφία τους, καθώς παρεμφερείς περιγραφές της οικογένειας, δεν αποδίδονται από καμία άλλη υπο -ομάδα συμμετεχόντων.

3.2.1.7. Αναπαραστατικές Ενότητες -Περιγραφές των Συμμετεχόντων για την Ομάδα Ταυτότητας «Φίλοι».

Ακολούθησε η καταγραφή και ταξινόμηση των αναπαραστατικών ενότητων τις οποίες οι συμμετέχοντες είχαν αποδώσει στην ομάδα «φίλοι», συμπληρώνοντας τις ερωτήσεις του IMIS, που ζητούσαν περιγραφές των φίλων, με τους όρους «*Εμείς, οι φίλοι, είμαστε...*» (Ερώτηση 38) και «*Αυτοί, οι φίλοι, είναι...*» (Ερώτηση 39).

Όπως και στην ανάλυση των ερωτήσεων που προηγήθηκαν, η ταξινόμηση των δεδομένων διεξάχθηκε στη βάση δύο κατηγοριών:

(α) περιγραφές που παρέπεμπαν σε εσωτερικές, ατομικές ιδιότητες -χαρακτηριστικά των «φίλων» και (β) περιγραφές που παρέπεμπαν σε εξωτερικά, περιστασιακά χαρακτηριστικά της ομάδας, στις δραστηριότητες και σχέσεις των φίλων.

Όπως μπορούμε να διαπιστώσουμε και στους Πίνακες που ακολουθούν (Πίνακες 23 - 26), παρά την γενικά θετική αντίδραση των συμμετεχόντων όλων των υπο - ομάδων, απέναντι στην ένταξη στην ομάδα των φίλων, δεν έλειπαν και οι περιγραφές που εκφράζουν αρνητικές τοποθετήσεις απέναντι σ' αυτήν την ένταξη. Εντούτοις, για τους περισσότερους συμμετέχοντες χρήστες και των δύο φύλων, οι αναφορές σε αυτή τη διάσταση της ταυτότητας ήταν στην πλειοψηφία τους όχι μόνον θετικές, αλλά και κοινές για το «Εμείς» και το «Αυτού», υποδηλώνοντας την ύπαρξη μιας «πολωμένης», ή «στρατευμένης» ταυτότητας στη βάση μιας ιδεολογίας (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996), που εξαλείφει κάθε διαφοροποίηση μέσα στην ομάδα και εντείνει τη διαφοροποίηση από τις «Άλλες» ομάδες, με αποτέλεσμα την «πόλωση της ταυτότητας».

α. Χρήστες Ηρωϊνης (Πρωτόκολλα 1 – 8).

Για τους άνδρες συμμετέχοντες που ήταν χρήστες ηρωϊνης (Πρωτόκολλα 1-4), οι περιγραφές της ομάδας των φίλων, αφορούν κυρίως εκλαμβανόμενα εξωτερικά χαρακτηριστικά της ομάδας (10 Α.Ε.), παρά εσωτερικές ιδιότητες των μελών της (5 Α.Ε.). Σύμφωνα με αυτές τις περιγραφές, οι «φίλοι» είναι «περιπετειώδεις τύπου», αναπαραστατική ενότητα το νόημα της οποίας εκφράζεται και με ποικίλες άλλες

λεκτικές μορφές («τρελαμένοι», «αλάνια», «την ψάχνουν») (Πίνακας 23). Η περιγραφή «μέσα στην οικογενειακή γαλήνη» έχει αποδοθεί από έναν συμμετέχοντα ως περιγραφή των φίλων, ενώ για έναν άλλο συμμετέχοντα «οι φίλοι, είναι χρήστες». Σε επίπεδο δραστηριοτήτων της ομάδας, η περιγραφή «την ψάχνουν», αποδίδει την εκλαμβανόμενη στάση ζωής των φίλων.

Οι σχέσεις μεταξύ φίλων, εδραιώνονται στην «προσφορά βοήθειας» προς τον Εαυτό («με βοήθησαν», «με στηρίζουν»). Από αυτήν την άποψη, οι φίλοι που είναι χρήστες είναι ανάξιοι της «εμπιστοσύνης» που θα απαιτούσε μια πραγματική φιλία («δεν μπορώ να τους έχω εμπιστοσύνη»). Αντίθετα, οι πραγματικοί φίλοι «ίσως και να μην πίνουν καθόλου». Τέλος, άλλες από τις περιγραφές που αποδόθηκαν στους φίλους, αναπαριστούν τον Εαυτό σε μειονεκτική θέση απέναντι σε φίλους μη - χρήστες («πιο έξυπνοι από εμένα», «με πιο γεμάτη τσέπη», τους δίνω δίκιο που με κάναν πέρα»).

Οι συμμετέχουσες που έκαναν χρήση ηρωίνης (Πρωτόκολλα 5 -8), όπως και οι άνδρες της υπο-ομάδας, εστιάζονται σε μεγαλύτερο βαθμό στα εκλαμβανόμενα εξωτερικά χαρακτηριστικά της ομάδας (18 Α.Ε.), απ' ό,τι σε εσωτερικές ιδιότητες των μελών της (4 Α.Ε.). Ανάμεσα στις εσωτερικές ιδιότητες που επενδύονται στους φίλους, συγκαταλέγεται η ιδιότητα της «ειλικρίνειας», και ο «ανοιχτός» χαρακτήρας, ενώ ανάμεσα στα περιστασιακά χαρακτηριστικά της ομάδας, συμπεριλαμβάνονται οι περιγραφές «οι φίλοι είναι λίγοι», «σπάνιο», «εκλεκτοί» και εξαρτημένοι». Οι δεσμοί μεταξύ των φίλων, εδραιώνονται σε μια αμοιβαία προσπάθεια αλληλοβοήθειας («προσπαθούν να στηρίζουν ο ένας τον άλλον», «αλληλοβοηθιούνται») και στο μοίρασμα σκέψεων και συναισθημάτων («μιλάμε για όλα», «μοιράζομαι τα συναισθήματά μου μαζί τους»). Σύμφωνα με άλλες, πιο «απογοητευτικές» περιγραφές οι φιλίες μπορεί να είναι «επιφανειακές» («φίλοι για το συμφέρον», «φίλοι – γνωστοί»), ή και να επιβαρύνουν το άτομο (αλληλοπαρασυρόμαστε», «δύσκολο να βοηθήσουμε ο ένας τον άλλον»).

Πίνακας 23: Αναπαραστατικές Ενότητες -Περιγραφές* της Ομάδας των Φίλων, που αποδόθηκαν από τους Συμμετέχοντες Χρήστες Ηρωίνης, ανά Φύλο και Κατηγορία Απαντήσεων (Πρωτόκολλα 1 – 8, $n_{ανδρ.}=4$, $n_{γυν.}=4$).

*Εντός παρενθέσεως σημειώνεται ο αριθμός των συμμετεχόντων που απέδωσαν τη συγκεκριμένη λέξη, ή φράση.

	«Εμείς, οι φίλοι, είμαστε...» - «Αυτοί, οι φίλοι, είναι...» (Άνδρες, χρήστες ηρωίνης, Πρωτ. 1 -4)	«Εμείς, οι φίλοι, είμαστε...» - «Αυτοί, οι φίλοι, είναι...» (Γυναίκες, χρήστες ηρωίνης, Πρωτ. 5 -8)
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ Α.Ε.		
Εσωτερικές Ιδιότητες των Μελών της Ομάδας	Τρελαμένοι Αλάνια Τυχοδιώκτες Περιπετειώδεις τύποι Καλά παιδιά	Ανοιχτοί Ευλκρινείς Εκλεκτοί Εξαρτημένοι
Εξωτερικά ή Περιστασιακά Χαρακτηριστικά της Ομάδας	Με βοήθησαν Με στηρίζουν Την ψάχνουν Χρήστες Ίσως και να μην πίνουν καθόλου Πιο έξυπνοι από εμένα Με πιο γεμάτη τσέπη Μέσα στην οικογενειακή γαλήνη Τους δίνω δίκιο που με κάνουν πέρα Δεν μπορώ να τους έχω εμπιστοσύνη (γιατί είναι χρήστες)	Αλληλοβοηθιούνται Δεν σε εγκαταλείπουν Προσπαθούν να στηρίξουν ο ένας τον άλλον Μπορεί να στηριχτεί ο ένας στον άλλον Φίλοι που δεν περιμένουν τίποτα από εμένα Για να είμαι εκεί στις δύσκολες στιγμές τους Για να γελάω με τη χαρά τους Να μοιράζι μαι τα συναίσθηματά μου μαζί τους Μιλάμε για όλα Δεν μπορούμε να ξεκολλήσουμε Αλληλοπαρασυρόμαστε Δύσκολο να βοηθήσουμε ο ένας τον άλλον Φίλοι για το συμφέρον Επιφανειακοί Φίλοι - γνωστοί Σπάνιοι Λίγοι Λίγοι και καλοί

β. Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 9 – 16).

Οι άνδρες μη -χρήστες συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 9 -12), επενδύουν στους «φίλους» αρκετές περιγραφές εσωτερικών ιδιοτήτων (10 Α.Ε.), που είναι δηλωτικές εκτίμησης προς την ομάδα («Οι φίλοι, είναι αξιόλογου», «συναισθηματικού», «ηθικού», «ευγενικού», «χωρίς εγωπάθεια»), αλλά εστιάζονται κυρίως στα εκλαμβανόμενα εξωτερικά χαρακτηριστικά της ομάδας (18 Α.Ε.) (Πίνακας 24).

Σύμφωνα με αυτούς τους συμμετέχοντες, οι σχέσεις μεταξύ φίλων, εδραιώνονται στο «ανιδιοτελές ενδιαφέρον», την «αλληλοβοήθεια» και την προσπάθεια «επικοινωνίας». Οι φίλοι «καλύπτουν» ο ένας τον άλλον και βοηθούν χωρίς να «παρεμβαίνουν». Αλλά δε λείπουν και οι αναπαραστάσεις των φίλων ως «αδιάφορων» (απορροφημένοι ο καθένας στη ζωή του) ή και «άσπονδων ανταγωνιστών». Αρκετές από αυτές τις περιγραφές παρουσιάζουν τις φιλικές σχέσεις σαν αποτέλεσμα τυχαιότητας ή συμβιβασμού («φίλοι από τύχη», «φίλοι από ανάγκη», «φίλοι μόνο σε ειδικές περιπτώσεις»).

Οι συμμετέχουσες της ίδιας υπο -ομάδας που δεν έκαναν χρήση (Πρωτόκολλα 13 -16), αντιλαμβάνονται τους φίλους στη βάση αρκετών εσωτερικών χαρακτηριστικών (12 Α.Ε.), που συμπεριλαμβάνουν το θέμα της χαρούμενης διάθεσης («καλή παρέα», «διασκεδαστικοί στη συντροφιά»), που προσδοκούν να βρουν σε μια ομάδα φίλων, τη συναισθηματική έκφραση («ανοιχτοί συναισθηματικά»), την τιμιότητα («έντιμοι»), την ευφυΐα («με ανοιχτό μυαλό»), αλλά και χαρακτηριστικά, όπως εκείνα που αποδίδονται με τις Α.Ε. «κουτσομπόληδες» και «κουραστικά φλύαροι».

Οι αναφορές σε εκλαμβανόμενα εξωτερικά χαρακτηριστικά της ομάδας, δεν είναι πολύ λιγότερες (14 Α.Ε.). Και σε αυτά τα Πρωτόκολλα, τονίζεται με ποικίλες περιγραφές η σημαντικότητα των φιλικών δεσμών και της υποστήριξης που παρέχει η ομάδα («Οι φίλοι, είναι ένα», «κολλητού», «δεμένου», «αδελφικού», «όλο και περισσότερο αληθινού», «άνθρωποι που μπορείς να εμπιστευτείς»). Ταυτόχρονα, η ομάδα των φίλων περιγράφεται ως μια κλειστή κάστα, τα μέλη της οποίας παραμένουν «στενόμυαλοι με τους εκτός παρέας». Άλλοτε, οι περιγραφές αποδίδουν την αίσθηση προδοσίας και απομάκρυνσης από τους φίλους («Οι φίλοι, είναι ιδιοτελείς», «άσπονδοι στις σχέσεις τους», «με κατά βάθος χαλαρούς δεσμούς μεταξύ τους»).

Πίνακας 24: Αναπαραστατικές Ενότητες -Περιγραφές* της Ομάδας των Φίλων, που αποδόθηκαν από τους Μη - Χρήστες Συμμετέχοντες, ανά Φύλο και Κατηγορία Απαντήσεων (Πρωτόκολλα 9 – 16, $v_{ανδρ.}=4$, $v_{γυν.}=4$).

* Εντός παρενθέσεως σημειώνεται ο αριθμός των συμμετεχόντων που απέδωσαν τη συγκεκριμένη λέξη, ή φράση.

	«Εμείς, οι φίλοι, είμαστε...» - «Αυτοί, οι φίλοι, είναι...» (Άνδρες, μη-χρήστες, Πρωτ. 9 -12)	«Εμείς, οι φίλοι, είμαστε...» - «Αυτοί, οι φίλοι, είναι...» (Γυναίκες, μη-χρήστες, Πρωτ. 13 - 16)
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ Α.Ε.		
Εσωτερικές Ιδιότητες των Μελών της Ομάδας	Συναισθηματικοί Ευγενικοί Φίλικοί Καλοσυνάτοι Ηθικοί Αξιόλογοι Ανήσυχοι Τεμπέληδες Χωρίς εγωπάθεια Ανταγωνιστικοί	Έντιμοι Συμπονετικοί Με ανοιχτό μυαλό Ψαγμένοι Κουτσομπόληδες Κουραστικά φλύαροι Διασκεδαστικοί στη συντροφιά Καλή παρέα Ανοιχτοί συναισθηματικά Ουσιαστικοί Με κατανόηση Ιδιοτελείς
Εξωτερικά ή Περιστασιακά Χαρακτηριστικά της Ομάδας	Αλληλοβοήθεια Βοηθάει ο ένας τον άλλον Δεν παρεμβαίνουμε Ανιδιοτελές ενδιαφέρον Προσπαθούμε να επικοινωνήσουμε Με κοινό κώδικα επικοινωνίας Καλύπτουμε ο ένας τον άλλον Ενωμένοι /Δεμένοι Άσπονδοι Ανταγωνιστές Μερικές φορές αδιάφοροι Απορροφημένοι ο καθένας στη ζωή του Καθένας στον κόσμο του Φίλοι μόνο στο όνομα Φίλοι μόνο σε ειδικές περιπτώσεις Φίλοι από ανάγκη Φίλοι από τύχη	Κολλητοί «Ένα» Αδελφικοί Δεμένοι Αγαπημένοι Από την ίδια πάστα Όλο και περισσότερο αληθινοί Άνθρωποι που μπορεί κανείς να εμπιστευτεί Άσπονδοι Άσυνεπείς στις σχέσεις μας Ορισμένες φορές ψεύτικοι Στενόμυαλοι με τους «εκτός παρέας» Κατά βάθος χαλαροί δεσμοί με την παρέα.

γ. Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -24).

Οι άνδρες χρήστες συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -20), αποδίδουν στους φίλους αρκετές περιγραφές, τόσο εσωτερικών χαρακτηριστικών (9 Α.Ε.), όσο και εξωτερικών χαρακτηριστικών –δραστηριοτήτων (14 Α.Ε.), που εμφανίζουν συνάφεια μεταξύ τους, καθώς αφορούν την ονειροπόλα διάθεση, τη διασκέδαση και την απομάκρυνση από τον καθωσπρεπισμό («ονειροπόλου», «τρελαμένοι», «αλητεία μεγάλη», «χαβαλέδες», «υπάρχει χαβαλές», «διασκεδάζουμε») (Πίνακας 25).

Οι σχέσεις μεταξύ φίλων εμφανίζονται ισχυρές («καλύτερα κι από αδέρφια») και εδραιωμένες στην «αλληλοβοήθεια» και την «ειλικρίνεια», αλλά και σε κοινές δραστηριότητες στις οποίες συμπεριλαμβάνεται η «χρήση» -ιδιαίτερα δε, η χρήση χασίς («Οι φίλοι πίνουν μαύρο»), που εμφανίζεται ως ενισχυτική για την ανάπτυξη φιλικών δεσμών («βοηθάει το να πίνεις»).

Οι συμμετέχουσες που έκαναν χρήση συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 21 -24), επενδύουν στους φίλους ποικίλες εσωτερικές ιδιότητες (10 Α.Ε.), όπως η συναισθηματικότητα («ζεστό»), η «ειλικρίνεια», ο «ιδεαλισμός» και η «ιδιορρυθμία» («ιδεαλιστές», «ιδιόρρυθμο»), η ευχάριστη διάθεση, αλλά και η κατάκτηση της ευτυχίας («όχι μίζερου», «ευτυχισμένου»).

Τα εξωτερικά χαρακτηριστικά (9 Α.Ε.), αναφέρονται κυρίως στους φιλικούς δεσμούς, που εμφανίζονται εδραιωμένοι σε μια αμοιβαία προσπάθεια «διαφυγής» («ξεφεύγουμε»), στο «μοίρασμα» («μοιραζόμαστε τα πάντα», «ξεπερνάμε τον εγωισμό μας»), στην ύπαρξη κοινής νοοτροπίας μεταξύ φίλων («με κοινούς τρόπους σκέψης») και παραλληλίζονται με τους δεσμούς εξ' αίματος («σαν οικογένεια», «εκλεκτικές συγγένειες»).

Πίνακας 25: Αναπαραστατικές Ενότητες -Περιγραφές* της Ομάδας των Φίλων, που αποδόθηκαν από τους Συμμετέχοντες Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών, ανά Φύλο και Κατηγορία Απαντήσεων (Πρωτόκολλα 17 -24, $n_{ανδρ.}=4$, $n_{γυν.}=4$).

* Εντός παρενθέσεως σημειώνεται ο αριθμός των συμμετεχόντων που απέδωσαν τη συγκεκριμένη λέξη, ή φράση.

	«Εμείς, οι φίλοι, είμαστε...» - «Αυτοί, οι φίλοι, είναι...» (Άνδρες, χρήστες συνθετ. ναρκωτικών, Πρωτ. 17 -20)	«Εμείς, οι φίλοι, είμαστε...» - «Αυτοί, οι φίλοι, είναι...» (Γυναίκες, χρήστες συνθετ. ναρκωτικών, Πρωτ. 21 -24)
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ Α.Ε.		
Εσωτερικές Ιδιότητες των Μελών της Ομάδας	Τρελαμένοι Ονειροπόλοι Αλητεία μεγάλη Χαβαλέδες Μπόμπα Σωστοί Ωραίοι Εντάξει παιδιά Μια χαρά παιδιά	Ζεστοί Ειλικρινείς Ιδεαλιστές Ιδιόρρυθμοι Ενδιαφέροντες Αγνοί Καλοί Όχι μίζεροι Κατανοητικοί Ευτυχισμένοι
Εξωτερικά ή Περιστασιακά Χαρακτηριστικά της Ομάδας	Διασκεδάζουμε Υπάρχει χαβαλές Πίνουν μαύρο Βοηθάει το να πίνεις Υπάρχει ειλικρίνεια Υπάρχει πραγματική αγάπη Υπάρχει βοήθεια εκεί όπου τη χρειάζεται ο άλλος Ξέρουμε από φιλία Καταλαβαινόμαστε Αλληλοβοηθιούνται Καλύτερα κι από αδέρφια Ξέρουμε από φιλία Δεμένοι (2)	Ξεφεύγουμε Με κοινούς τρόπους σκέψης Δεμένοι Ενωμένοι Σαν οικογένεια Εκλεκτικές συγγένειες Μοιραζόμαστε τα πάντα Ξεπερνάμε τον εγωισμό μας Ανοιγόμαστε ο ένας προς τον άλλον

δ. Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 25 -32).

Οι συμμετέχοντες αυτής της υπο-ομάδας, αναφέρθηκαν εξίσου σε εκλαμβανόμενες εσωτερικές ιδιότητες των «φίλων» (19 Α.Ε. που αποδόθηκαν από τους άνδρες και 24 Α.Ε. που αποδόθηκαν από τις γυναίκες της υπο-ομάδας) και σε εξωτερικά χαρακτηριστικά της ομάδας (19 Α.Ε. που αποδόθηκαν από άνδρες και 9 Α.Ε. που αποδόθηκαν από γυναίκες της υπο-ομάδας), αλλά οι περιγραφές των γυναικών που αναφέρονται σε εκλαμβανόμενες εσωτερικές ιδιότητες, είναι περισσότερες απ' ό,τι εκείνες που αναφέρονται σε εξωτερικά χαρακτηριστικά, αντίθετα με ό,τι ισχύει για τους άνδρες συμμετέχοντες της υπο-ομάδας.

Η «εξυπνάδα», η δημιουργικότητα, η «ειλικρίνεια», η «σοβαρότητα» και ο ενεργητικός «προβληματισμός» πάνω σε κοινωνικά ζητήματα («έξυπνου», «ειλικρινείς», «δημιουργικού», «σοβαρού», «κοινωνικά προβληματισμένου»), αποτελούν, σύμφωνα με τους άνδρες μη -χρήστες συμμετέχοντες αυτής της υπο -ομάδας (Πρωτόκολλα 25 -28), βασικά χαρακτηριστικά των φίλων (Πίνακας 26).

Παρόλ' αυτά, αρκετοί συμμετέχοντες αυτής της υπο -ομάδας, αναγνωρίζουν στους φίλους και χαρακτηριστικά όπως η «αδυναμία», ο «εγωισμός», η «υποκριτική» συμπεριφορά, ο «μικροαστισμός». Άλλες περιγραφές αναπαριστούν τους φίλους ως κάτι κερτημένο και στατικό, που έχει πάψει να κινεί το ενδιαφέρον («βαρετού», «προβλέψιμου»).

Η ανιδιοτέλεια και το «πραγματικό», έμπρακτο «ενδιαφέρον για τα προβλήματα του Εαυτού («ενδιαφέρονται πραγματικά για τα προβλήματά σου», «σε βοηθάνε όπως μπορούν»), συσχετίζεται από αυτούς τους συμμετέχοντες με την ανάγκη για περιορισμό της «εξουσιαστικής τάσης» των φίλων. Οι φίλοι «σε ακούνε χωρίς να σου δίνουν συμβουλές» και «δεν ενδιαφέρονται να είναι το κέντρο της παρέας».

Η ομάδα των φίλων αναπαρίσταται ως «οικογένεια», αν και σύμφωνα με ορισμένες άλλες Α.Ε., οι φίλοι συνεργάζονται ικανοποιητικά μόνο «σε επιφανειακά θέματα», παραμένοντας στην πραγματικότητα «γνωστοί -άγνωστοι», ή χρησιμοποιώντας τη σχέση τους ως «εναλλακτική λύση διασκευής της μοναξιάς».

Οι συμμετέχουσες αυτής της υπο -ομάδας, που δεν έκαναν χρήση ουσιών (Πρωτόκολλα 29 -32), αναπαριστούν τους φίλους στη βάση κυρίως των εκλαμβανόμενων χαρακτηριστικών τους και όχι των μεταξύ τους σχέσεων. Ανάμεσα

στις περιγραφές αυτών των χαρακτηριστικών συμπεριλαμβάνεται το θέμα της ειλικρίνειας («φιλαλήθεις»), η σταθερότητα, η ευγένεια και η κοινωνικότητα («σταθεροί», «συναισθηματικά σταθεροί», «ευγενείς», «ευγενικοί», «κοινωνικοί», «εξωστρεφείς», «καλόκαρδοι»), ο ρομαντισμός και η αναζητητική διάθεση («ρομαντικοί», «αναζητητές») καθώς και η ανεκτικότητα απέναντι στους Άλλους («ανεκτικοί», «υπομονετικοί»). Ωστόσο, σύμφωνα με άλλες περιγραφές, οι φίλοι είναι «ανέμπιστοι» και «ανέντιμοι», «ευάλωτοι» και «εξαρτημένοι».

Τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των φίλων, φαίνεται να απασχολούν ιδιαίτερα αυτές τις συμμετέχουσες, που περιγράφουν τους φίλους ως «ανύπανδρους», «μορφωμένους», αλλά και «εγκλωβισμένους στα κοινωνικά δεδομένα». Άλλοτε, η ομάδα αποτελεί ερέθισμα για την παραγωγή περιγραφών που αποδίδουν την αίσθηση προδοσίας, από τους φίλους, εν ονόματι του προσωπικού κέρδους («Οι φίλοι, είναι επαγγελματίες», «κοιτούν το συμφέρον τους», «κοιτούν την επαγγελματική τους εξέλιξη»). Τέλος, δύο συμμετέχουσες αυτής της υπο -ομάδας, περιγράφουν την ομάδα των φίλων ως μια κλειστή κάστα, τα μέλη της οποίας μένουν «απόμακρα προς τους υπόλοιπους» ή «αρνητικά προς τους άλλους».

Πίνακας 26: Αναπαραστατικές Ενότητες -Περιγραφές* της Ομάδας των Φίλων, που αποδόθηκαν από τους Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες, ανά Φύλο και Κατηγορία Απαντήσεων (Πρωτόκολλα 25 -32, $n_{ανδρ.}=4$, $n_{γυν.}=4$).

*Εντός παρενθέσεως σημειώνεται ο αριθμός των συμμετεχόντων που απέδωσαν τη συγκεκριμένη λέξη, ή φράση.

	<i>«Εμείς, οι φίλοι, είμαστε...» - «Αυτοί, οι φίλοι, είναι...» (Άνδρες, μη -χρήστες, Πρωτ. 25 -28)</i>	<i>«Εμείς, οι φίλοι, είμαστε...» - «Αυτοί, οι φίλοι, είναι...» (Γυναίκες, μη -χρήστες, Πρωτ. 29 -32)</i>
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ Α.Ε.		
Εσωτερικές Ιδιότητες των Μελών της Ομάδας	Ενδιαφέροντες Αξιοθαύμαστοι Σοβαροί Ωραίοι Ειλικρινείς Δεν είναι υποκριτές Έξυπνοι Δημιουργικοί	Αξιόλογοι Σταθεροί Συναισθηματικά σταθεροί Καλωσυνάτοι Καλόκαρδοι Εξωστρεφείς Κοινωνικοί Ευγενικοί

	<p>Βολεψάκηδες Αδύναμοι Ψεύτες Υποκριτές Φαφλατάδες Πάρα πολύ εγωιστές Βαρετοί Προβλέψιμοι Κοινωνικά προβληματισμένοι Μικροαστοί Ανιδιοτελείς</p>	<p>Ευγενείς Υπομονετικοί Ανεκτικοί Αυθόρμητοι Φιλαλήθεις Ρομαντικοί Αναζητητές Ευκολόπιστοι Ευάλωτοι Εξαρτημένοι Ανέντιμοι Ανέμπιστοι Αδιάκριτοι Ελεύθεροι (Ανύπανδροι) Με μόρφωση Ευτυχισμένοι</p>
<p>Εξωτερικά ή Περιστασιακά Χαρακτηριστικά της Ομάδας</p>	<p>Λίγοι Περασμένοι δια πυρός και σιδήρου Ομάδα Οικογένεια Δεμένοι (2) Συμπαράσταση Αίσθηση του ανήκειν Σε βοηθάνε όπως μπορούν Ενδιαφέρονται πραγματικά για τα προβλήματά σου Σε ακούνε χωρίς να δίνουν συμβουλές Δεν ενδιαφέρονται να είναι το κέντρο της παρέας Θέλουμε να εξουσιάζουμε ο ένας τον άλλον Καλοί συνεργάτες σε επιφανειακά θέματα Γνωστοί – άγνωστοι Σχέσεις καθημερινής ανάγκης Εναλλακτική λύση διασκευής μοναξιάς Σαθρά θεμέλια Faux –bizoux</p>	<p>Δεμένοι Με αλληλεγγύη «Επαγγελματίες» Κοιτούν το συμφέρον τους Κοιτούν την επαγγελματική τους εξέλιξη Αρνητικοί προς τους άλλους Λίγο απόμακροι προς τους υπόλοιπους Τυχεροί Εγκλωβισμένοι στα κοινωνικά δεδομένα</p>

3.2.1.8. Συμπεράσματα: Αναπαραστατικός Κώδικας Λόγου των Συμμετεχόντων για την περιγραφή της Ομάδας Ταυτότητας «Φίλοι».

α. Χρήστες Ηρωίνης (Πρωτόκολλα 1 -8) - Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 9 -16).

Οι αναπαραστατικές ενότητες που χρησιμοποιήθηκαν από τους συμμετέχοντες χρήστες ηρωίνης, υποδεικνύουν τη σημασία της ομάδας των φίλων, ως χώρου επένδυσης κυρίως δράσεων, μιας «περιπετειώδους», «τυχοδιωκτικής» νοοτροπίας για τους άνδρες αυτής της υπο -ομάδας και ως χώρου από τον οποίο αναμένεται συναισθηματική κάλυψη και υποστήριξη, από τους χρήστες ηρωίνης και των δύο φύλων. Επιπλέον, οι περιγραφές αφήνουν ήδη να διαφανούν τα πρώτα ίχνη απογοήτευσης και αίσθησης εγκατάλειψης από τους φίλους, ένα αποτέλεσμα που ισχύει για τους χρήστες συμμετέχοντες αυτής της υπο -ομάδας, ανεξαρτήτως φύλου.

Το αναπαραστατικό ρεπερτόριο των μη -χρηστών των Πρωτοκόλλων 9 -16, για τους φίλους, καλύπτει ποικίλα χαρακτηριστικά της ομάδας, με τις γυναίκες της υπο-ομάδας να περιγράφουν τους «φίλους» με περισσότερους όρους εσωτερικών ιδιοτήτων, ηθικών, συναισθηματικών και νοητικών χαρακτηριστικών. Ως προς τις σχέσεις μεταξύ φίλων, οι περιγραφές των συμμετεχόντων αυτής της υπο -ομάδας, είναι μάλλον αντιφατικές: Τόσο για τους άνδρες, όσο και για τις γυναίκες αυτής της υπο -ομάδας, η αναφορά στους φίλους αποτελεί ερέθισμα για την ανάκληση περιγραφών που αναφέρονται σε μια ειλικρινή σχέση αγάπης και αλληλοβοήθειας, αλλά ταυτόχρονα και στο πνεύμα του ανταγωνισμού που ενδέχεται να επικρατεί σε μια «άσπονδη φιλία». Ιδιαίτερα για τους άνδρες συμμετέχοντες αυτής της υπο -ομάδας, οι φιλικές σχέσεις βιώνονται κάτω από το πρίσμα μιας τυχειότητας, ένα αποτέλεσμα των περιστάσεων που δεν πηγάζει απαραίτητα από μια βαθύτερη συναισθηματική σύνδεση μεταξύ των ατόμων («φίλοι από ανάγκη», «φίλοι από τύχη», «κατά βάθος χαλαροί δεσμοί με την παρέα»).

β. Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -24) - Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 25 -32).

Η διασκέδαση και η περιπέτεια, τόσο σε νοητικό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο εξωτερικής δράσης, φαίνεται να αποτελεί βασικό στοιχείο των φιλικών σχέσεων των ανδρών συμμετεχόντων που ήταν χρήστες συνθετικών ναρκωτικών. Η χρήση, εμφανίζεται άμεσα στον αυθόρμητο αναπαραστατικό λόγο αυτών των συμμετεχόντων, ως ενισχυτικό των φιλικών δεσμών, για τους οποίους δεν τίθεται αμφισβήτηση. Δεν υπάρχουν Α.Ε. οι οποίες να υποδηλώνουν κάποια αίσθηση ανικανοποίητου όσον αφορά τις φιλικές σχέσεις. Η «πραγματική αγάπη», μεταξύ φίλων, αναπαρίσταται ως βιωμένη πραγματικότητα των συμμετεχόντων («υπάρχει πραγματική αγάπη», «καλύτερα κι από αδέλφια»).

Για τις γυναίκες αυτής της υπο -ομάδας, εκτός από την ευχάριστη διάθεση, στην ομάδα των φίλων έχουν επενδυθεί χαρακτηριστικά όπως ο ιδεαλισμός, η ιδιορρυθμία και η ειλικρίνεια. Η φιλική σχέση προσλαμβάνει τις διαστάσεις ενός μέσου διαφυγής («ξεφεύγουμε») και φαίνεται να γίνεται αντιληπτή, όπως και στην περίπτωση των ανδρών της υπο -ομάδας, ως κεκτημένο αγαθό, στο βαθμό που δεν εμφανίζεται καμία Α.Ε. δηλωτική απογοήτευσης από τους φίλους, ένα αποτέλεσμα που δεν εμφανίζεται σε καμία άλλη υπο -ομάδα συμμετεχόντων, χρηστών, ή μη -χρηστών.

Από την άλλη πλευρά, οι μη -χρήστες συμμετέχοντες των Πρωτοκόλλων 25 -32, και των δύο φύλων, περιγράφουν αντιφατικά την ομάδα των φίλων, παράγοντας αρκετά ζεύγη διπολικά αντίθετων ιδιοτήτων -περιγραφών της ομάδας («ειλικρινείς» - «ψεύτες», «ενδιαφέροντες» - «βαρετού», «δεμένοι» - «γνωστοί - άγνωστοι»). Οι αναπαραστάσεις που διατηρούν οι γυναίκες της υπο-ομάδας για τους φίλους, είναι εστιασμένες σε μεγάλο βαθμό στα προσωπικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των φίλων, ενώ η έλλειψη ικανοποίησης και η αμφισβήτηση της ποιότητας των φιλικών σχέσεων, είναι έκδηλη σε αρκετές από τις περιγραφές των συμμετεχόντων και των δύο φύλων για την ομάδα.

3.2.1.9. Γενικά Συμπεράσματα για τα Αναπαραστατικά Ρεπερτόρια που παρήχθησαν από τους Συμμετέχοντες κατά την Φάση I του IMIS.

Μέχρι στιγμής, έχει καταστεί εφικτή η διακρίβωση του ποιες είναι οι αναπαραστατικές ενότητες -περιγραφικές κατηγορίες που διατηρούν και χρησιμοποιούν οι συμμετέχοντες των τεσσάρων υπο -ομάδων, για να συλλάβουν και να περιγράψουν τις κοινωνικές ομάδες στις οποίες εστιάστηκε η ανάλυση («χρήστες», «μη -χρήστες», «άνδρες», «γυναίκες», «οικογένεια», «φίλοι»).

Σε επίπεδο καθαρά ρηματικών εκφράσεων -κωδίκων λόγου των συμμετεχόντων, είναι αξιοσημείωτο ότι οι συμμετέχοντες που ήταν χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, παρήγαγαν συχνά περιγραφές των οποίων η σημασία δεν γίνονταν αντιληπτή, καθώς αντλούνταν από ένα ημικωδικοποιημένο λεξιλόγιο («στο χάσιμο», «χύμα», «φευγάτο», «flat», «psycho», «vamp» κ.λ.π.).

Οι περιγραφές που αποδόθηκαν τόσο από τους χρήστες, όσο και από τους μη -χρήστες συμμετέχοντες και των δύο φύλων, στις ομάδες του κοινωνικού τους κόσμου, ήταν ποικίλες και τα αναπαραστατικά ρεπερτόρια που συλλέχθηκαν, εμφανίζονται σε πολλά σημεία διαφορούμενα (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996). Ωστόσο, όπως υποστηρίζει η Zavalloni (ο.π.), η πραγματική «επαναληπτικότητα» των δεδομένων, εμπίπτει σε επίπεδο εννοιών και όχι σε επίπεδο λεκτικών μορφών. Πράγματι, οι Α.Ε. -περιγραφές των κοινωνικών ομάδων που αποδίδονται από τους συμμετέχοντες, διαπλέκονται γύρω από ευρείες «δομές εννοιών», στη βάση των οποίων οργανώνεται το ολικό σώμα των δεδομένων. Έτσι, για παράδειγμα, ανάμεσα στις περιγραφές των ανδρών χρηστών συμμετεχόντων για την ομάδα «χρήστες», συμπεριλαμβάνεται η Α.Ε. «νεκροί», αλλά και οι παρεμφερείς Α.Ε. «επιζώντες κατά τύχη», «δυνάμει νεκροί», «έχουν κιάλας πεθάνει», τις οποίες μια τυπική καταμέτρηση συχνοτήτων επαναληπτικότητας δε θα μπορούσε να συμπεριλάβει.

Θα επιχειρήσουμε να συνοψίσουμε τις ευρείες νοηματικές δομές που εντοπίζονται στα αναπαραστατικά ρεπερτόρια των συμμετεχόντων, με σημείο εστιασμού τις σχέσεις συνάφειας μεταξύ των Α.Ε. -περιγραφών των ομάδων:

α. Αναπαραστατικό Ρεπερτόριο των Συμμετεχόντων Χρηστών Ηρωϊνης (Πρωτόκολλα 1 -8).

Σε επίπεδο έκδηλου κώδικα λόγου, οι συμμετέχοντες χρήστες ηρωϊνης και των δύο φύλων, «ομολογούν» πολλαπλές αδυναμίες της ομάδας αντικειμενικής τους ένταξης, την οποία συχνά αναπαριστούν ως μειονεκτούσα («καταπιεσμένοι», «θύματα», «άρρωστος» κ.τ.ο.). Οι άνδρες συμμετέχοντες αυτής της υπο -ομάδας (Πρωτόκολλα 1 - 4), αποδίδουν στην Άλλη ομάδα κύρος και ισχύ («Οι μη -χρήστες, είναι αυτάρκειες», «ενεργοί στην κοινωνία»), συχνά δε, με την έννοια της δύναμης του «άδικου καταπιεστή». Η συναφής αναπαράσταση που παρήγαγε ένας άνδρας χρήστης ηρωϊνης, με την φράση «Us and Them» («Εμείς και Αυτού»), συνοψίζει τις αναπαραστάσεις πολλών συμμετεχόντων αυτής της υπο -ομάδας για τους «μη -χρήστες» ως «αντίπαλο στρατόπεδο».

Επιπλέον, αρκετές από τις αναπαραστατικές ενότητες -περιγραφές της ομάδας των «χρηστών», αποτελούν μέρος ενός δικτύου που απλώνεται και σε άλλες όψεις της νοητικής πραγματικότητας που διατηρούν αυτοί οι συμμετέχοντες: Για τους άνδρες χρήστες ηρωϊνης, ορισμένες από τις Α.Ε. που χρησιμοποιήθηκαν ως περιγραφείς της ομάδας του φύλου («άνδρες»), προσεγγίζουν τις περιγραφές των «χρηστών»: Οι άνδρες είναι «πιο ευάλωτοι» από τις γυναίκες και «αφελείς», ενώ οι χρήστες είναι «ευάλωτοι» και κορόιδα». Από την άλλη πλευρά, ορισμένες αναπαραστάσεις που διατηρούν αυτοί οι άνδρες για την θηλυκή ταυτότητα, εκφράζονται ως ιδιότητες που είναι συμπληρωματικές κάποιων περιγραφών που αποδίδονται στην ομάδα των χρηστών: «Οι χρήστες, είναι άρρωστος», «Οι γυναίκες, είναι υπομονετικές, σε φροντίζουν».

Αρκετές περιγραφές της «οικογένειας» και των «φίλων», βρέθηκαν συμβατές με κάποιες από τις ιδιότητες που συνθέτουν την ταυτότητα του χρήστη, ως συμπληρωματικές τους, εφόσον ο χρήστης ως «άρρωστος», μπορεί να βρει καταφυγή στην οικογένεια («στο πρώτο πρόβλημα καταφεύγουμε εκεί») ή στους φίλους («με στηρίζουν») (Πίνακας 27).

	«Εμείς /Αυτοί, οι άνδρες»	«Αυτές, οι γυναίκες»	«Εμείς /Αυτοί, οι χρήστες»	«Αυτοί, οι μη-χρήστες»	«Εμείς /Αυτοί, στην οικογένεια»	«Εμείς /Αυτοί, οι φίλοι»
Α.Ε. – Περιγραφές των Ομάδων	Πιο ευάλωτοι Αφελείς	Δυναμικές Σε φροντίζουν	Άρρωστοι Κορόιδα	Αυτάρκειες	Στο πρώτο πρόβλημα καταφεύγουμε εκεί	Με στηρίζουν

Πίνακας 27: Συναφείς Α.Ε. -περιγραφές που αποδόθηκαν από τους Άνδρες Χρήστες Ηρωϊνης (Πρωτόκολλα 1 -4), στις Ομάδες «Άνδρες», «Γυναίκες», «Χρήστες» και «Μη -Χρήστες», «Οικογένεια», «Φίλοι».

Οι συμμετέχουσες που έκαναν χρήση ηρωϊνης (Πρωτόκολλα 5 -8), αποδίδουν περιγραφές της ομάδας του φύλου τους («γυναίκες»), που συγκλίνουν με τις περιγραφές τους για τους «χρήστες», στην κοινή θεματική της «ευαισθησίας»: Τόσο η ταυτότητα του χρήστη, όσο και η θηλυκή ταυτότητα, συντίθεται, από αυτές τις συμμετέχουσες, μέσω περιγραφικών κατηγοριών που αναφέρονται στην «ευαισθησία» και στον «πόννο»: Οι χρήστες είναι «πονεμένοι», «ευαίσθητου», ενώ οι γυναίκες είναι «πονεμένες» και «τρυφερές». Η σύνδεση της ταυτότητας του φύλου και της χρήσης, εμφανίζεται και αμεσότερα, με την παραγωγή της λέξης «ναρκωτικά», ως αναφορά στην ομάδα «γυναίκες».

Γι' αυτές τις συμμετέχουσες, η αρρενωπή και η θηλυκή ταυτότητα αναπαριστώνται, με ορισμένες κοινές Α.Ε. («παρορμητικές», «ευαίσθητες» - «Γυναίκες», «παρορμητικού», «ευαίσθητου» -«Άνδρες»). Επιπλέον, η αρρενωπή ταυτότητα και η ταυτότητα του χρήστη, συναντώνται άμεσα στην περιγραφή «άρρωστου», που έχει αποδοθεί και στις δύο ομάδες («Άνδρες» – «Χρήστες»).

Στους μη -χρήστες, οι συμμετέχουσες της υπο-ομάδας αποδίδουν ιδιότητες που αντιτίθενται προς την ευαισθησία του «χρήστη» και την «θηλυκή» ευαισθησία («αποστασιοποιημένοι», «ψύχραιμοι» και «πρακτικοί»). Αντίθετα με τους άνδρες χρήστες ηρωϊνης, οι γυναίκες της υπο-ομάδας δε μπαίνουν σε «αγώνα ισχύος» με τους «μη -χρήστες», τους οποίους αρκούνται να περιγράψουν ως «προκατελιμμένους» και με «λιγότερη κατανόηση» απέναντι στους χρήστες.

Το συναίσθημα αποτελεί ένα από τα βασικά σημεία αναφοράς και για τις περιγραφές που αποδόθηκαν στην οικογένεια από αυτές τις συμμετέχουσες, που αποδίδουν στα μέλη της οικογένειας τις Α.Ε. «συναισθηματικού» και «παθιασμένοι» και στην ομάδα των φίλων, την χαρακτηριστική Α.Ε., «(οι φίλοι είναι για) να μοιράζομαι τα συναισθήματά μου μαζί τους» (Πίνακας 28).

	«Εμείς /Αυτές, οι γυναίκες»	«Αυτοί, οι άνδρες»	«Εμείς /Αυτοί, οι χρήστες»	«Αυτοί, οι μη-χρήστες»	«Εμείς /Αυτοί, στην οικογένεια»	«Εμείς /Αυτοί, οι φίλοι»
Α.Ε. - Περιγραφές των Ομάδων	Τρυφερές Πονεμένες «Ναρκωτικό»	Ευαίσθητοι Παρορμητικοί Άρρωστοι	Ευαίσθητοι Πονεμένοι Άρρωστοι	Ψύχραιμοι Αποστασιοποιημένοι	Συναισθηματικοί Παθιασμένοι	Να μοιράζομαι τα συναισθήματά μου μαζί τους

Πίνακας 28: Συναφείς Α.Ε. -περιγραφές που αποδόθηκαν από τις Γυναίκες Χρήστες Ηρωίνης (Πρωτόκολλα 4 -8), στις Ομάδες «Γυναίκες», «Άνδρες», «Χρήστες» και «Μη -Χρήστες», «Οικογένεια», «Φίλοι».

β. Αναπαραστατικό Ρεπερτόριο των Μη -Χρηστών Συμμετεχόντων (Πρωτόκολλα 9 -17).

Κατά την απόδοση περιγραφών στην ομάδα αντικειμενικής τους ένταξης, «Μη -χρήστες», οι άνδρες μη -χρήστες συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 9 -12), εστιάστηκαν ιδιαίτερα στην εκλαμβανόμενη «δύναμη» των «μη -χρηστών», εκφρασμένη είτε ως «δυναμισμός» («δυνατοί», «δυναμικοί»), είτε ως «ανεξαρτησία», είτε ως «σταθερότητα χαρακτήρα», είτε, ακόμη, και ως «υγεία» («υγείς») και νοητική ισχύς («έξυπνοι»).

Όμοια, η ομάδα του φύλου («άνδρες»), αναπαρίσταται με τις Α.Ε. «δυνατοί», «δυναμικοί», «ανεξάρτητοι» και «έξυπνοι», ενώ «αυτοί, οι χρήστες», περιγράφονται με τα αντίθετα χαρακτηριστικά, της «αδυναμίας» και «επιπολαιότητας», ώστε η αρρενωπή ταυτότητα εμφανίζεται ως ασύμβατη με την ταυτότητα του χρήστη σε αυτά τα σημεία.

Οι αναπαραστάσεις που διατηρούν αυτοί οι συμμετέχοντες για τους χρήστες, φαίνεται να προσεγγίζουν αρκετά τις εκλαμβανόμενες ως θηλυκές ιδιότητες. Οι

γυναίκες, περιγράφονται από τους συμμετέχοντες ως «αδύναμες», «ευαίσθητες». Όμοια, «Αυτοί, οι χρήστες», αναπαριστώνται ως «αδύναμοι» και «ευαίσθητοι». Από την άλλη πλευρά, η «ευαισθησία» συμπεριλαμβάνεται στο αναπαραστατικό υλικό που χρησιμοποιείται για τη σύνθεση και της αρρενωπής ταυτότητας: Όμοια με τους «χρήστες» και με τις «γυναίκες», οι άνδρες συμμετέχοντες αυτής της υπο -ομάδας, αναπαριστούν την ομάδα του φύλου τους («άνδρες»), ως «ευαίσθητους».

Τέλος, η αναπαράσταση της οικογένειας και της ομάδας των φίλων, ως υποστηρικτικών χώρων, συμπεριλαμβάνει, γι' αυτούς τους συμμετέχοντες, τη διαφύλαξη της «ανεξαρτησίας» τους. Τα μέλη της οικογένειας, όπως και οι φίλοι, «δεν παρεμβαίνουν» ο ένας στη ζωή του άλλου, περιγραφή συμβατή με την αναπαράσταση των «ανδρών» και των «μη -χρηστών» ως «ανεξάρτητων», αντίθετα με τους «εξαρτημένους» χρήστες (Πίνακας 29).

	«Εμείς /Αυτοί, οι άνδρες»	«Αυτές, οι γυναίκες»	«Εμείς /Αυτοί, οι μη-χρήστες»	«Αυτοί, οι χρήστες»	«Εμείς /Αυτοί, στην οικογένεια»	«Εμείς /Αυτοί, οι φίλοι»
Α.Ε. – Περιγραφές των Ομάδων	Δυνατοί Δυναμικοί Ευαίσθητοι Ανεξάρτητοι Σταθεροί Χαρακτήρες Εξυπνοι	Αδύναμες Ευαίσθητες	Υγιείς Δυνατοί Δυναμικοί Ανεξάρτητοι Εξυπνοι	Άρρωστοι Αδύναμοι Ευαίσθητοι	Δεν παρεμβαίνουν ο ένας στη ζωή του άλλου	Δεν παρεμβαίνουν

Πίνακας 29: Συναφείς Α.Ε. -περιγραφές που αποδόθηκαν από τους Άνδρες Μη -Χρήστες (Πρωτόκολλα 9 -12), στις Ομάδες «Άνδρες», «Γυναίκες», «Μη -Χρήστες» και «Χρήστες», «Οικογένεια», «Φίλοι».

Τα χαρακτηριστικά που επενδύθηκαν στην ομάδα των «μη -χρηστών», από τις συμμετέχουσες που δεν έκαναν χρήση (Πρωτόκολλα 12 -16), εμφανίζουν συνθετότερους συσχετισμούς με τις περιγραφές των φύλων, της «οικογένειας» και των «φίλων»: Οι «γυναίκες» μοιράζονται κάποια χαρακτηριστικά με τους «μη -χρήστες»

(«δυνατοί χαρακτήρες», «έξυπνοι», όπως και οι γυναίκες) και κάποια άλλα με τους «χρήστες» («ευαίσθητοι», «εγκλωβισμένοι», όπως και οι γυναίκες).

Άλλες περιγραφές που αποδόθηκαν στις ίδιες ομάδες, τοποθετούνται σε διπολική αντίθεση: «οι γυναίκες, είναι ευαίσθητες», ενώ «οι μη -χρήστες», (όπως και οι άνδρες), είναι «λιγότερο ευαίσθητοι», «οι γυναίκες είναι κοινωνικές», ενώ «οι χρήστες» είναι «αντικοινωνικοί», οι γυναίκες είναι «έξυπνες», ενώ «οι χρήστες» είναι «βλάκες, κορόιδα».

Η διπολική αντίθεση «υγείας» - «ασθένειας», αποτελεί, και για τις συμμετέχουσες αυτών των Πρωτοκόλλων, θεματική ως προς την οποία αντιτίθενται οι ομάδες «μη -χρήστες» («υγείς») και «χρήστες» («άρρωστοι»). Ωστόσο, η έλλειψη σχέσεων σταθερής αντίθεσης ή συμπληρωματικότητας μεταξύ του συνόλου των περιγραφών αυτών των ομάδων, υποδηλώνει μια πολύ λιγότερο πολωμένη ταυτότητα, για τις συμμετέχουσες αυτής της υπο -ομάδας (Πίνακας 30).

	«Εμείς /Αυτές, οι γυναίκες»	«Αυτοί, οι άνδρες»	«Εμείς /Αυτοί, οι μη χρήστες»	«Αυτοί, οι χρήστες»	«Εμείς /Αυτοί, στην οικογένεια»	«Εμείς /Αυτοί, οι φίλοι»
A.E. - Περιγραφές των Ομάδων	Δυνατές Έξυπνες Κοινωνικές Αυτάρκειες Ευαίσθητες	Δυναμικοί Αυτάρκειες Λιγότερο συναισθηματικοί	Υγιείς Δυνατοί χαρακτήρες Έξυπνοι Ανεξάρτητοι Λιγότερο ευαίσθητοι	Άρρωστοι Βλάκες Κορόιδα Αντικοινωνικοί Εγκλωβισμένοι Πιθανόν πιο ευαίσθητοι	Ευαίσθητοι	Με ανοιχτό μυαλό

Πίνακας 30: Συναφείς A.E. -περιγραφές που αποδόθηκαν από τις Γυναίκες Μη -Χρήστες (Πρωτόκολλα 12 -16), στις Ομάδες «Γυναίκες», «Ανδρες», «Μη -Χρήστες» και «Χρήστες», «Οικογένεια», «Φίλοι».

γ. Αναπαραστατικό Ρεπερτόριο των Συμμετεχόντων Χρηστών Συνθετικών Ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -24).

Οι άνδρες συμμετέχοντες που ήταν χρήστες συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -20), επενδύουν στην ομάδα «χρήστες», ηθικές και νοητικές ιδιότητες όπως η ευθύτητα («ντόμπρου»), η νοητική υπεροχή («ψαγμένοι») και το ενδιαφέρον για τη διασκέδαση («διασκεδάζουμε»), ενώ στην ομάδα των «μη -χρηστών», αποδίδουν ιδιότητες που αποκλείονται από την ταυτότητα του χρήστη («ξενέρωτου», «φοβισμένου».

Μια άλλες εκδοχή των αναπαραστάσεων για τις ομάδες «χρήστες» και «μη -χρήστες», αποδίδεται μέσω περιγραφών των συμμετεχόντων που εξαλείφουν τη διάκριση μεταξύ «χρηστών» και «μη -χρηστών» («αυτοί, οι μη -χρήστες», είναι «ίδιοι μ' εμάς», «δεν υπάρχουν μη -χρήστες». Αυτές οι αναπαραστάσεις, ανακαλούνται όταν οι συμμετέχοντες επιχειρούν να περιγράψουν τους «μη -χρήστες» και όχι την ομάδα αντικειμενικής τους ένταξης («χρήστες»).

Αρκετές από τις περιγραφές που αποδίδουν οι άνδρες χρήστες συνθετικών ναρκωτικών στις ομάδες των δύο φύλων («άνδρες» - «γυναίκες»), εμφανίζουν σύγκλιση: Σύμφωνα με αυτές τις περιγραφές, «οι άνδρες δεν έχουν συναισθήματα» και «οι γυναίκες δεν πιστεύουν σε αγάπη και σε έρωτα», «οι άνδρες είναι ωραιομανείς» και «οι γυναίκες κολλημένες με την εμφάνισή τους», «οι άνδρες είναι θύματα της εποχής μας» και «οι γυναίκες θύματα του υλισμού».

Οι περιγραφές που αποδόθηκαν από αυτούς τους συμμετέχοντες στην ομάδα του αντίθετου φύλου («γυναίκες»), αναπαριστούν τη θηλυκότητα με στοιχεία συμπληρωματικά κάποιων από τις ιδιότητες που αποδίδονται στην ομάδα των χρηστών («Οι χρήστες, διασκεδάζουν» -«Οι γυναίκες, δίνουν ενθουσιασμό στη ζωή»), αλλά και με στοιχεία ασύμβατα με εκείνα που συνθέτουν την αναπαράσταση των «χρηστών» («Οι γυναίκες, είναι διπρόσωπες», Α.Ε. που αντιτίθεται προς την περιγραφή «ντόμπρου», που αποδόθηκε στους «χρήστες» από τους συμμετέχοντες αυτής της υπο - ομάδας).

Σε αντίθεση προς την ιδιότητα «ντόμπρου» («χρήστες»), τοποθετείται και η περιγραφή του οικογενειακού περιβάλλον, ως χώρου που δεν επιτρέπει την ευθύτητα («Εμείς, στην οικογένεια, κρυβόμαστε, προσποιούμαστε»).

Από την άλλη πλευρά, στην ομάδα των «φίλων», επενδύονται ιδιότητες συναφείς εκείνων που αποδόθηκαν τόσο στην ομάδα των «χρηστών», όσο και στην ομάδα των «ανδρών» («παλαβοί», «χαβαλέδες», «τρελαμένου»), ώστε η ομάδα των φίλων, εμφανίζεται επενδεδυμένη με περιγραφικές κατηγορίες που είναι συμβατές με στοιχεία τόσο της ταυτότητας του χρήστη, όσο και της αρρενωπής ταυτότητας, όπως την αντιλαμβάνονται αυτοί οι συμμετέχοντες (Πίνακας 31).

	«Εμείς /Αυτοί, οι άνδρες»	«Αυτές, οι γυναίκες»	«Εμείς /Αυτοί, οι χρήστες»	«Αυτοί, οι μη-χρήστες»	«Εμείς /Αυτοί, στην οικογένεια»	«Εμείς /Αυτοί, οι φίλοι»
Α.Ε. – Περιγραφές των Ομάδων	Παλαβοί Δεν έχουν συνασθήματα Ωραιομανείς Θύματα της εποχής μας	Δίνουν ενθουσιασμό στη ζωή Διπρόσωπες Δεν πιστεύουν σε αγάπη και σε έρωτα Κολλημένες με την εμφάνισή τους Θύματα του υλισμού	Ντόμπροι Ψαγμένοι Διασκεδάζουν	Ξενέρωτοι Ίδιοι μ' εμάς Δεν υπάρχουν μη-χρήστες	Κρυβόμαστε Προσποιούμαστε	Τρελαμένοι Χαβαλέδες

Πίνακας 31: Συναφείς Α.Ε. -περιγραφές που αποδόθηκαν από τους Άνδρες Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -20), στις Ομάδες «Άνδρες», «Γυναίκες», «Χρήστες» και «Μη -Χρήστες», «Οικογένεια», «Φίλοι».

Σύμφωνα με τις περιγραφές των συμμετεχουσών που έκαναν χρήση συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 21 -24), «Οι γυναίκες, είναι psycho» («με ψυχολογικές μεταπτώσεις») και «ευαίσθητες», αντίθετα με τους «μη -χρήστες», που είναι «πιο σταθεροί χαρακτήρες», «flat», «τυπικοί» και «δεν έχουν «ελευθερώσει κάποια συναισθήματα».

Η ευαισθησία και ο παρορμητικός χαρακτήρας, χαρακτηριστικά που γίνονται αντιληπτά και ως ιδιότητες «Αυτών, των ανδρών» («ευαίσθητου», «κινούνται πολύ από τη διάθεση της στιγμής»), απομακρύνουν τις αναπαραστάσεις της ομάδας από τις αντίστοιχες Α.Ε. που αποδόθηκαν στους «μη -χρήστες» («δεν έχουν ελευθερώσει κάποια συναισθήματα», «πιο σταθεροί χαρακτήρες»).

Οι «φίλοι», φαίνεται να μοιράζονται τον «ιδεαλισμό» και την «ιδιορρυθμία» που αποδίδεται στις γυναίκες («Οι γυναίκες, είναι ιδεαλίστριες», «παράξενες», «Οι φίλοι, είναι ιδεαλιστές», «ιδιόρρυθμοι»), αντίθετα με ό,τι ισχύει για την «οικογένεια» («μονότονοι»). Επιπλέον, η περιγραφή «παραμυθένιου», που αποδόθηκε σε «Αυτούς, τους άνδρες», είναι συμβατή με τον εκλαμβανόμενο «ιδεαλισμό» των γυναικών.

Όπως και οι άνδρες χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, αυτές οι συμμετέχουσες αποδίδουν περιγραφές των ομάδων των φύλων («άνδρες» - «γυναίκες») και των φίλων, που είναι συμβατές με την ταυτότητα του χρήστη, καθώς και αρκετές κοινές περιγραφές των ομάδων «άνδρες», «γυναίκες» και «χρήστες». Παράλληλα, οι αντιθέσεις μεταξύ «χρηστών» και «μη -χρηστών», αμβλύνονται μέσω περιγραφών που τοποθετούν τις δύο ομάδες ως μέτοχους σε κοινά χαρακτηριστικά («οι χρήστες, είναι εθισμένοι, όπως όλος ο κόσμος»), ή ως ομάδες που διαφοροποιούνται μόνον ως προς το είδος των ουσιών που χρησιμοποιούν («οι μη -χρήστες, τριπάρουν με κάτι άλλο») (Πίνακας 32).

	«Εμείς /Αυτές, οι γυναίκες»	«Αυτοί, οι άνδρες»	«Εμείς /Αυτοί, οι χρήστες»	«Αυτοί, οι μη -χρήστες»	«Εμείς /Αυτοί, στην οικογένεια»	«Εμείς /Αυτοί, οι φίλοι»
Α.Ε. - Περιγραφές των Ομάδων	Ευαίσθητες Psycho (Με ψυχολογικές μεταπτώσεις) Ιδεαλίστριες Παράξενες	Ευαίσθητοι Μωρά Κινούνται πολύ από τη διάθεση της στιγμής Παραμυθένιοι	Ευαίσθητοι Σαν παιδιά Ξεχωριστά άτομα Ελεύθεροι Εθισμένοι όπως όλος ο κόσμος	Δεν έχουν ελευθερώσει κάποια συναισθήματα Πιο σταθεροί χαρακτήρες Flat Τυπικοί Τριπάρουν με κάτι άλλο	Μονότονοι	Ιδεαλιστές Ιδιόρρυθμοι

Πίνακας 32: Συναφείς Α.Ε. -περιγραφές που αποδόθηκαν από τις Γυναίκες Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 21 -24), στις Ομάδες «Γυναίκες», «Ανδρες», «Χρήστες» και «Μη -Χρήστες», «Οικογένεια», «Φίλοι».

δ. Αναπαραστατικό Ρεπερτόριο των Μη -Χρηστών Συμμετεχόντων (Πρωτόκολλα 25 -32).

Οι άνδρες μη -χρήστες συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 25 -28), αναπαριστούν τους «μη -χρήστες», ως «έξυπνους» και «εγωιστές», ενώ αποδίδουν στην ίδια ομάδα (όπως και οι χρήστες συνθετικών ναρκωτικών) τη νοοτροπία του «ξενέρωτου».

Οι περιγραφές των ομάδων του φύλου, της οικογένειας και των φίλων, μας δίνουν κάποια επιπρόσθετα στοιχεία. Στην ομάδα του φύλου, επενδύεται όχι μόνον η ιδιότητα της «δύναμης», αλλά και της «αδυναμίας» και της «ευαισθησίας». Η «αδυναμία», χρησιμοποιείται επίσης ως περιγραφή των «χρηστών», αλλά και των «φίλων», ενώ η «ευαισθησία», γίνεται αντιληπτή ως ιδιότητα που διαθέτουν και οι χρήστες, αλλά σε υπερβολικό βαθμό («υπερευαίσθητο»).

Επιπλέον, η αρρενωπή ταυτότητα, όπως την αντιλαμβάνονταν οι άνδρες μη -χρήστες αυτών των Πρωτοκόλλων, εμπεριέχει μια μορφή θυματοποίησης («θύματα των κοινωνικών δομών»), παρόμοια με τη θυματοποίηση που αποδίδεται σε «Αυτούς, τους χρήστες» («θύματα της κρατικής πολιτικής»). Αντίθετα, «Αυτές, οι γυναίκες», αναπαριστώνται ως θυματοποιημένες από έναν εσωτερικό παράγοντα («θύματα της αλαζονείας τους»).

Οι ιδιότητες «έξυπνου» και «εγωιστές», που αποδόθηκαν από αυτούς τους συμμετέχοντες ως περιγραφές του φύλου («άνδρες»), αποδίδονται επίσης και ως περιγραφές των «μη -χρηστών» και των «φίλων». Τέλος, εμφανίζεται και στον λόγο αυτών των συμμετεχόντων για τους «μη -χρήστες», η περιγραφή «ξενέρωτου», που, όπως προαναφέρθηκε, έχει αποδοθεί και από τους χρήστες συνθετικών ναρκωτικών και των δύο φύλων, στην ομάδα των «μη -χρηστών» (Πίνακας 33).

	«Εμείς /Αυτοί, οι άνδρες»	«Αυτές, οι γυναίκες»	«Εμείς /Αυτοί, οι μη-χρήστες»	«Αυτοί, οι χρήστες»	«Εμείς /Αυτοί, στην οικογένεια»	«Εμείς /Αυτοί, οι φίλοι»
Α.Ε. – Περιγραφές των Ομάδων	Δυνατοί Αδύναμοι Ευαίσθητοι Θύματα των κοινωνικών δομών Έξυπνοι Εγωιστές	Υστερικές Θύματα της αλαζονείας τους	Έξυπνοι Εγωιστές Ξενέρωτοι	Αδύναμοι Υπερευαίσθητοι Θύματα της κρατικής πολιτικής	Εγωιστές	Αδύναμοι Έξυπνοι Πάρα πολύ εγωιστές

Πίνακας 33: Συναφείς Α.Ε. -περιγραφές που αποδόθηκαν από τους Άνδρες Μη -Χρήστες (Πρωτόκολλα 25 -28), στις Ομάδες «Άνδρες», «Γυναίκες», «Μη -Χρήστες» και «Χρήστες», «Οικογένεια», «Φίλοι».

Σύμφωνα με τις περιγραφές που αποδόθηκαν στην ομάδα των «μη -χρηστών», από τις συμμετέχουσες που δεν έκαναν χρήση (Πρωτόκολλα 29 -32), η συναισθηματικότητα, αποτελεί κοινή ιδιότητα των «γυναικών» («συναισθηματικές») και των «χρηστών» («συναισθηματικοί»), ενώ η ευφυΐα αποτελεί ιδιότητα που η ομάδα του φύλου («έξυπνες») μοιράζεται με τους «μη -χρήστες» («έξυπνοι»), σε αντίθεση με τους «άνδρες» («ξεροκέφαλοι»).

Από την άλλη πλευρά, η «κοινωνικότητα» ως χαρακτηριστικό των «γυναικών» και των «φίλων», αντιτίθεται προς την περιγραφή «φοβούνται την κοινωνικοποίηση», που αποδόθηκε σε «Αυτούς, τους χρήστες».

Η Α.Ε. «δυνατοί», παράγεται ως κοινή περιγραφή των «ανδρών» και των «μη -χρηστών», ενώ η Α.Ε. «εγωιστές», ως κοινή περιγραφή των «ανδρών», των «μη -χρηστών» και των μελών της «οικογένειας».

Ένα ιδιαίζον σημείο αυτών των Πρωτοκόλλων, είναι ότι ορισμένες από τις περιγραφές της οικογένειας («ιδεαλιστές», «ψαγμένοι», «περίεργοι τύπου» και «ενδιαφέροντες»), προσεγγίζουν αρκετά κάποιες από τις περιγραφές των «φίλων» («ρομαντικοί», «αναζητητές»), αλλά και κάποιες από τις περιγραφές των «χρηστών» («ιδεολόγους», «ιδιόρρυθμοι» και «ενδιαφέροντες»). Επιπλέον, συναντάμε και σε αυτά τα Πρωτόκολλα, την Α.Ε. «ξενέρωτοι», που αποδόθηκε ως περιγραφή των «μη -χρηστών».

Όπως ισχύει και για τις συμμετέχουσες των Πρωτοκόλλων 12 -16, που δεν έκαναν χρήση ουσιών, οι συσχετισμοί μεταξύ των αναπαραστάσεων των ομάδων δεν υποδηλώνουν την κυριαρχία κάποιας απ' όλες αυτές τις ταυτότητες, ώστε πρόκειται και σε αυτήν την περίπτωση, για μια ταυτότητα μη -πολωμένη, τουλάχιστον ως προς τις ομάδες που μελετήθηκαν (Πίνακας 34).

	«Εμείς /Αυτές, οι γυναίκες»	«Αυτοί, οι άνδρες»	«Εμείς /Αυτοί, οι μη χρήστες»	«Αυτοί, οι χρήστες»	«Εμείς /Αυτοί, στην οικογένεια»	«Εμείς /Αυτοί, οι φίλοι»
Α.Ε. - Περιγραφές των Ομάδων	Συναίσθημα-τικές Έξυπνες Κοινωνικές	Δυνατοί σωματικά Αδύναμοι Ξεροκέ- Φαλοι Εγωιστές	Δυνατοί Έξυπνοι Εγωιστές Ξενέρωτοι Ψαγμένοι	Συναίσθημα- τικοί Ιδεολόγοι Περίεργοι τύποι Ψαγμένοι Ενδιαφέρο- ντες Φοβούνται την κοινωνικοποί- ηση	Εγωιστές Ιδεαλιστές Ιδιόρρυθμοι Ενδιαφέρον- τες	Κοινωνικοί Ρομαντικοί Αναζητητές

Πίνακας 34: Συναφείς Α.Ε. -περιγραφές που αποδόθηκαν από τις Γυναίκες Μη -Χρήστες (Πρωτόκολλα 29 -32), στις Ομάδες «Γυναίκες», «Ανδρες», «Μη -Χρήστες» και «Χρήστες», «Οικογένεια», «Φίλοι».

3.2.1.10. Υποκειμενική Εκτίμηση των Συμμετεχόντων για την Ένταξή τους στις Κοινωνικές Ομάδες που συμπεριλαμβάνονται στο Ερωτηματολόγιο IMIS.

Την καταγραφή και μελέτη των αναπαραστατικών ρεπερτορίων των συμμετεχόντων, ακολούθησε μια πρώτη ανίχνευση της σημασίας που είχε για τους ίδιους, η ένταξή τους σε κάθε μια από τις κοινωνικές ομάδες οι οποίες συμπεριλαμβάνονταν στο ερωτηματολόγιο IMIS, προκειμένου να εντοπιστεί ο τρόπος με τον οποίον οι συμμετέχοντες αντιλαμβάνονταν αυτές τις εντάξεις, ή (με την ορολογία της Zavalloni), να διακριβωθεί η «συνείδηση κοινωνικής ένταξης» των συμμετεχόντων (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996).

Γι' αυτόν το σκοπό, καταγράφηκαν και αναλύθηκαν οι αναφορές των συμμετεχόντων στο αντίστοιχο φύλλο της Φάσης I του IMIS (Ερώτηση 43), που ζητούσε να σημειώσουν την υποκειμενική τους αίσθηση /εκτίμηση, για το κατά πόσο η ένταξη σε κάθε μία από τις κοινωνικές ομάδες του IMIS, ήταν για τους ίδιους θετική, αρνητική ή αδιάφορη, επιλέγοντας ανάμεσα στις έξι διαβαθμίσεις που παρουσιάζονται στους Πίνακες 35 -38 που ακολουθούν («πολύ θετική», «αρκετά θετική», «εν μέρει θετική και εν μέρει αρνητική», «αρκετά αρνητική», «πολύ αρνητική», «αδιάφορη»).

Στον Πίνακα 35, καταγράφεται η αξία που, σύμφωνα με τις αναφορές των συμμετεχόντων χρηστών ηρωίνης και των δύο φύλων (Πρωτόκολλα 1 -8), είχε για τους ίδιους η ένταξή τους στις ομάδες ταυτότητας του IMIS. Όπως δείχνει ο Πίνακας, η ομάδα στην οποία η ένταξη θεωρείται θετική από τους περισσότερους χρήστες ηρωίνης της έρευνας, είναι εκείνη του φύλου, μια «αρκετά θετική» ένταξη για 6 συμμετέχοντες και «πολύ θετική» για 2 συμμετέχοντες. Η ένταξη στην ομάδα της οικογένειας θεωρείται «πολύ θετική» από 3 συμμετέχοντες και «αρκετά θετική» από 2 συμμετέχοντες, ενώ οι υπόλοιποι 3 συμμετέχοντες θεωρούν την οικογενειακή ένταξη είτε ως «εν μέρει θετική και εν μέρει αρνητική» (1 συμμετέχων), είτε ως «αρκετά αρνητική» (2 συμμετέχοντες). Η ένταξη στην ομάδα των χρηστών, εκτιμήθηκε ως «εν μέρει θετική και εν μέρει αρνητική» από 1 συμμετέχοντα, «αρκετά αρνητική» από 4

συμμετέχοντες και «πολύ αρνητική» από 3 συμμετέχοντες. Η ένταξη στην ομάδα των φίλων, γίνεται αντιληπτή από «πολύ θετική» (3 συμμετέχοντες), «εν μέρει θετική και εν μέρει αρνητική» (3 συμμετέχοντες), έως και «αρκετά αρνητική» (1 συμμετέχων), ή και «αδιάφορη» (1 συμμετέχων).

Ομάδες	Αξία					
	Πολύ θετική	Αρκετά θετική	Εν μέρει θετική και εν μέρει αρνητική	Αρκετά αρνητική	Πολύ αρνητική	Αδιάφορη (ούτε θετική, ούτε αρνητική)
Φύλο (άνδρες ή γυναίκες)	2	6	0	0	0	0
Εθνικότητα (Ελληνες)	0	3	1	0	0	4
Θρήσκευμα	0	0	1	0	0	7
Οικογένεια	3	2	1	2	0	0
Οικογενειακή κατάσταση	0	1	3	0	0	4
Επάγγελμα ή απασχόληση	0	0	0	0	0	8
Κοινωνική θέση (τάξη)	0	0	0	0	1	7
Ομάδα χρηστών	0	0	1	4	3	0
Ηλικιακή Ομάδα	0	0	0	0	0	8
Φίλοι	3	0	3	1	0	1

Πίνακας 35: Υποκειμενική Εκτίμηση των Συμμετεχόντων, Χρηστών Ηρωίνης και των δύο Φύλων, για την Ένταξη του Εαυτού στις Ομάδες Ταυτότητας του IMIS (Πρωτόκολλα 1 -8, Χρήστες Ηρωίνης).

Η ένταξη στην ηλικιακή ομάδα («νέου») και στις ομάδες επαγγέλματος /απασχόλησης εκτιμήθηκαν ως «αδιάφορες», από το σύνολο των συμμετεχόντων χρηστών ηρωίνης. Η ένταξη στις ομάδες κοινωνικής τάξης («μεσαία τάξη») και θρησκευματος («Χριστιανού») εκτιμήθηκε ως αδιάφορη από όλους σχεδόν τους συμμετέχοντες (7 στους 8). Τέλος, η ένταξη στις ομάδες οικογενειακής κατάστασης («ανύπανδροι») και εθνικότητας («Ελληνες») εκτιμήθηκε ως «αδιάφορη» από τους μισούς (4) συμμετέχοντες, ενώ για τους υπόλοιπους, η μεν ένταξη στην ομάδα

οικογενειακής κατάστασης εκτιμήθηκε ως «εν μέρει θετική και εν μέρει αρνητική» (3 συμμετέχοντες) ή ως «αρκετά θετική» (1 συμμετέχων), η δε ένταξη στην ομάδα εθνικότητας εκτιμήθηκε ως «αρκετά θετική» (3 συμμετέχοντες) ή ως «εν μέρει θετική και εν μέρει αρνητική» (1 συμμετέχων).

Στα αντίστοιχα αποτελέσματα των μη -χρηστών συμμετεχόντων (Πίνακας 36), οι βασικές ομάδες στις οποίες η ένταξη αξιολογείται θετικά από την πλειοψηφία, είναι η ομάδα των μη -χρηστών, μια ένταξη που εκτιμήθηκε ως «πολύ θετική» από το σύνολο των συμμετεχόντων, η ομάδα των φίλων (μια «πολύ θετική» ένταξη για 7 συμμετέχοντες και «αρκετά θετική» για 1 συμμετέχοντα), η ηλικιακή ομάδα («πολύ θετική» ένταξη για 3 συμμετέχοντες, «αρκετά θετική» για 4 και «εν μέρει θετική -εν μέρει αρνητική» για 1 συμμετέχοντα), η ομάδα του φύλου (που εκτιμήθηκε ως «πολύ θετική» από 4 συμμετέχοντες, «αρκετά θετική» από 1 συμμετέχοντα και «εν μέρει θετική - εν μέρει αρνητική» από 3 συμμετέχοντες) και η ομάδα της εθνικότητας («πολύ θετική» ένταξη για 2 συμμετέχοντες, «αρκετά θετική» για 4, «εν μέρει θετική -εν μέρει αρνητική» για 1 και «αδιάφορη» για 1 συμμετέχοντα).

Η ένταξη στην οικογενειακή ομάδα, κρίθηκε ως «πολύ θετική» από 1 συμμετέχοντα, «αρκετά θετική» από 3 συμμετέχοντες, «εν μέρει θετική -εν μέρει αρνητική» από 3 και «αρκετά αρνητική» από 1 συμμετέχοντα.

Η ένταξη στην ομάδα οικογενειακής κατάστασης, εκτιμήθηκε ως «πολύ θετική» από 3 συμμετέχοντες, «αρκετά θετική» από 1 συμμετέχοντα, «εν μέρει θετική - εν μέρει αρνητική» από 3 συμμετέχοντες και «αρκετά αρνητική» από 1 συμμετέχοντα.

Η κοινωνική θέση, εκτιμήθηκε ως μια «πολύ θετική» ένταξη για 1 συμμετέχοντα, «αρκετά θετική» για 2, «εν μέρει θετική -εν μέρει αρνητική» για 1, «αρκετά αρνητική» για 3 συμμετέχοντες και «αδιάφορη» για 1 συμμετέχοντα.

Οι «αδιάφορες» εντάξεις αυτών των συμμετεχόντων, είναι ελάχιστες, με μεγαλύτερο αριθμό «αδιάφορων» εντάξεων στην ομάδα του θρησκευματος («αδιάφορη» ένταξη για 5 συμμετέχοντες).

Ομάδες	Αξία					
	Πολύ θετική	Αρκετά θετική	Εν μέρει θετική και εν μέρει αρνητική	Αρκετά αρνητική	Πολύ αρνητική	Αδιάφορη (ούτε θετική, ούτε αρνητική)
Φύλο (άνδρες ή γυναίκες)	4	1	3	0	0	0
Εθνικότητα (Ελληνες)	2	4	1	0	0	1
Θρήσκευμα	1	0	2	0	0	5
Οικογένεια	1	3	2	1	0	1
Οικογενειακή κατάσταση	3	1	3	1	0	0
Επάγγελμα ή απασχόληση	0	0	4	3	0	1
Κοινωνική θέση (τάξη)	1	2	1	3	0	1
Ομάδα μη - χρηστών	8	0	0	0	0	0
Ηλικιακή Ομάδα	3	4	1	0	0	0
Φίλοι	7	1	0	0	0	0

Πίνακας 36: Υποκειμενική Εκτίμηση των Συμμετεχόντων Μη -Χρηστών και των δύο Φύλων, για την Ένταξη του Εαυτού στις Ομάδες Ταυτότητας του IMIS (Πρωτόκολλα 9 -16, Μη -Χρήστες).

Στο σύνολό τους οι συμμετέχοντες χρήστες συνθετικών ναρκωτικών και των δύο φύλων (Πρωτόκολλα 17 -24), εκτίμησαν ως «πολύ θετική» την ένταξη στην ομάδα των φίλων (Πίνακας 37). Ανάμεσα στις υπόλοιπες θετικές εντάξεις, συμπεριλαμβάνεται η οικογενειακή ομάδα, μια «πολύ θετική» ένταξη για 6 συμμετέχοντες (αλλά και, στον αντίποδα, «αρκετά αρνητική» για 1 συμμετέχοντα και «πολύ αρνητική» για 1 συμμετέχοντα), η ομάδα των χρηστών («πολύ θετική» ένταξη για 5 συμμετέχοντες, «αρκετά θετική» για 2 και «εν μέρει θετική -εν μέρει αρνητική» για 1 συμμετέχοντα) και η ομάδα του φύλου (μια «πολύ θετική» ένταξη για 3 συμμετέχοντες, «αρκετά θετική» για 2 συμμετέχοντες, «εν μέρει θετική -εν μέρει αρνητική» για 2 και «αδιάφορη» για 1 συμμετέχοντα).

Η ένταξη στην ομάδα της εθνικότητας εκτιμήθηκε από «αρκετά θετική» (1 συμμετέχων) ή «εν μέρει θετική εν μέρει αρνητική» (1 συμμετέχων), έως και «αρκετά αρνητική» (1 συμμετέχων), «πολύ αρνητική» (3 συμμετέχοντες) και «αδιάφορη» (2 συμμετέχοντες).

Οι περισσότεροι (6) συμμετέχοντες αυτής της υπο-ομάδας, εκτιμούν ως «αδιάφορη» την ένταξη στην ομάδα θρησκειομάτας ενώ οι υπόλοιποι 2 συμμετέχοντες εκτιμούν αυτήν την ένταξη είτε ως «αρκετά αρνητική» (1 συμμετέχων), είτε και ως «πολύ αρνητική» (1 συμμετέχων). Η ένταξη στην ομάδα κοινωνικής τάξης, εκτιμήθηκε ως «αδιάφορη» από όλους σχεδόν τους συμμετέχοντες (7 συμ.), με εξαίρεση 1 άτομο, που εκτίμησε αυτήν την ένταξη ως «πολύ θετική». Η ένταξη στην ομάδα οικογενειακής κατάστασης, εμφανίζεται ως «αδιάφορη» για τους μισούς (4) συμμετέχοντες, «πολύ

Ομάδες	Αξία					
	Πολύ θετική	Αρκετά θετική	Εν μέρει θετική και εν μέρει αρνητική	Αρκετά αρνητική	Πολύ αρνητική	Αδιάφορη (ούτε θετική, ούτε αρνητική)
Φύλο (άνδρες ή γυναίκες)	3	2	2	0	0	1
Εθνικότητα (Ελληνες)	0	1	1	1	3	2
Θρήσκευμα	0	0	0	1	1	6
Οικογένεια	6	0	0	1	1	0
Οικογενειακή κατάσταση	3	0	1	0	0	4
Επάγγελμα ή απασχόληση	3	0	1	0	0	4
Κοινωνική θέση (τάξη)	1	0	0	0	0	7
Ομάδα χρηστών	5	2	1	0	0	0
Ηλικιακή Ομάδα	2	1	2	0	0	3
Φύλοι	8	0	0	0	0	0

Πίνακας 37: Υποκειμενική Εκτίμηση των Συμμετεχόντων, Χρηστών Συνθετικών Ναρκωτικών και των δύο Φύλων, για την Ένταξη του Εαυτού στις Ομάδες Ταυτότητας του IMIS (Πρωτόκολλα 17 -24, Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών).

θετική» για 3 συμμετέχοντες και «εν μέρει θετική -εν μέρει αρνητική» για 1 συμμετέχοντα. Αντίστοιχα, η επαγγελματική ένταξη, εκτιμήθηκε ως «αδιάφορη» από τους μισούς (4) συμμετέχοντες, «πολύ θετική» από 1, «εν μέρει θετική -εν μέρει αρνητική» από 2 και «πολύ αρνητική» από 2 συμμετέχοντες. Τέλος, η ηλικιακή ομάδα, εκτιμήθηκε ως μια «αδιάφορη» ένταξη για 3 συμμετέχοντες, «πολύ θετική» για 2, «αρκετά θετική» για 1 και «εν μέρει θετική -εν μέρει αρνητική» για 2 συμμετέχοντες.

Για τους μη -χρήστες συμμετέχοντες των Πρωτοκόλλων 25 -32 (Πίνακας 38), οι βασικές ομάδες στις οποίες η ένταξη αξιολογείται θετικά από την πλειοψηφία, είναι η ομάδα των μη -χρηστών (μια ένταξη που εκτιμήθηκε ως «πολύ θετική» από 6 συμμετέχοντες, «αρκετά θετική» από 1 και «αδιάφορη» από 1 συμμετέχοντα) και η ομάδα των φίλων («πολύ θετική» ένταξη για 3 συμμετέχοντες, «αρκετά θετική» για 3 και «εν μέρει θετική -εν μέρει αρνητική» για 2 συμμετέχοντες). Η ένταξη στην ομάδα του φύλου εκτιμήθηκε ως «πολύ θετική» από 1 συμμετέχοντα, «αρκετά θετική» από 2, «εν μέρει θετική -εν μέρει αρνητική» από 3, «αρκετά αρνητική» από 1 και «αδιάφορη» από 1 συμμετέχοντα.

Η ομάδα εθνικότητας, εκτιμήθηκε ως «εν μέρει θετική -εν μέρει αρνητική» ένταξη από τους μισούς (4) συμμετέχοντες, «αρκετά θετική» από 1 συμμετέχοντα, «αρκετά αρνητική» από 1 συμμετέχοντα και «αδιάφορη» από 2 συμμετέχοντες.

Η ένταξη στην ομάδα θρησκευματος, εκτιμήθηκε ως «αδιάφορη» από τους περισσότερους (6) συμμετέχοντες, με εξαίρεση 1 συμμετέχοντα που εκτίμησε ως «εν μέρει θετική - εν μέρει αρνητική» αυτήν την ένταξη και 1 συμμετέχοντα που εκτίμησε ως «πολύ αρνητική» την ένταξη στη θρησκευτική ομάδα.

Η οικογενειακή ομάδα, εμφανίζεται ως «πολύ θετική» ένταξη για 1 συμμετέχοντα, «αρκετά θετική ένταξη» για 3 συμμετέχοντες, «εν μέρει θετική - εν μέρει αρνητική» για 1, «αρκετά αρνητική» για 2 και «πολύ αρνητική» για 1 συμμετέχοντα, ενώ η ένταξη στην ομάδα οικογενειακής κατάστασης, εκτιμήθηκε ως «πολύ θετική» από 3 συμμετέχοντες, «αρκετά θετική» από 1, «εν μέρει θετική - εν μέρει αρνητική» από 2 και «αδιάφορη» από 2 συμμετέχοντες.

Η επαγγελματική ένταξη εκτιμήθηκε ως «πολύ θετική» από 3 συμμετέχοντες, «αρκετά θετική» από 2, «εν μέρει θετική -εν μέρει αρνητική» από 1 και «αδιάφορη» από 2 συμμετέχοντες και η ένταξη στην ομάδα κοινωνικής θέσης, εκτιμήθηκε ως «αρκετά θετική» από 3 συμμετέχοντες, «εν μέρει θετική -εν μέρει αρνητική» από 3 συμμετέχοντες και «αδιάφορη» από 2 συμμετέχοντες.

Τέλος, η ηλικιακή ομάδα, εκτιμήθηκε ως μια «πολύ θετική» ένταξη για 3 συμμετέχοντες, «αρκετά θετική» για 2, «εν μέρει θετική -εν μέρει αρνητική» για 1 και «αδιάφορη» για 2 συμμετέχοντες.

Ομάδες	Αξία					
	Πολύ θετική	Αρκετά θετική	Εν μέρει θετική και εν μέρει αρνητική	Αρκετά αρνητική	Πολύ αρνητική	Αδιάφορη (ούτε θετική, ούτε αρνητική)
Φύλο (άνδρες ή γυναίκες)	1	2	3	1	0	1
Εθνικότητα (Ελληνες)	0	1	4	1	0	2
Θρήσκευμα	0	0	1	0	1	6
Οικογένεια	1	3	1	2	1	0
Οικογενειακή κατάσταση	3	1	2	0	0	2
Επάγγελμα ή απασχόληση	3	2	1	0	0	2
Κοινωνική θέση (τάξη)	0	3	3	0	0	2
Ομάδα μη - χρηστών	6	1	0	0	0	1
Ηλικιακή Ομάδα	3	2	1	0	0	2
Φίλοι	3	3	2	0	0	0

Πίνακας 38: Υποκειμενική Εκτίμηση των Συμμετεχόντων Μη -Χρηστών και των δύο Φύλων, για την Ένταξη του Εαυτού στις Ομάδες Ταυτότητας του IMIS (Πρωτόκολλα 25 -32, Μη -Χρήστες).

3.2.1.11. Συμπεράσματα για τη «Συνείδηση Κοινωνικής Ένταξης» των Συμμετεχόντων.

Οι χρήστες ηρωίνης (Πρωτόκολλα 1 –8), εμφανίζονται, σύμφωνα με τις προσωπικές τους εκτιμήσεις, αδιάφοροι απέναντι σε πολλές από τις κοινωνικές εντάξεις που προτείνει το ερωτηματολόγιο IMIS, όπως η ένταξη στην επαγγελματική και ηλικιακή ομάδα, την ομάδα κοινωνικής θέσης και θρησκειότητας, ενώ οι μη -χρήστες συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 9 –16), αναφέρουν πολύ λιγότερες «αδιάφορες» εντάξεις (κυρίως την ένταξη στην ομάδα του θρησκειότητας). Τόσο ανάμεσα στους χρήστες, όσο και ανάμεσα στους μη -χρήστες, υπήρχαν αρκετοί συμμετέχοντες που θεωρούσαν αρνητική ή εν μέρει αρνητική την οικογενειακή ένταξη, ενώ αντίθετα, η συμμετοχή στην ομάδα του φύλου, εμφανίζεται ως μια εν γένει θετική ένταξη του Εαυτού, τόσο για τους χρήστες, όσο και για τους μη -χρήστες συμμετέχοντες. Η ομάδα των φίλων, παρέχει μια αμφίσημη (θετική και αρνητική ένταξη) στους χρήστες ηρωίνης, ενώ αντίθετα, μια εξ' ολοκλήρου θετική ένταξη για τους μη -χρήστες της υπο-ομάδας. Η ένταξη στην ομάδα «χρήστες», εκτιμάται ως εν γένει αρνητική από τους χρήστες ηρωίνης, ενώ οι μη -χρήστες στο σύνολό τους εκτιμούν ως πολύ θετική την ένταξη στην ομάδα «μη -χρήστες».

Οι συμμετέχοντες που ήταν χρήστες συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 – 24), εκτίμησαν ως αδιάφορες τις εντάξεις στην ομάδα θρησκειότητας και κοινωνικής θέσης, ενώ οι μη -χρήστες (Πρωτόκολλα 25 –32), εκτίμησαν ως αδιάφορη κυρίως την ένταξη στην ομάδα του θρησκειότητας. Η ένταξη στην ομάδα του φύλου εκτιμήθηκε ως μια εν γένει θετική ένταξη, τόσο για τους χρήστες, όσο και για τους μη -χρήστες συμμετέχοντες, ενώ η ένταξη στην ομάδα της οικογένειας και των φίλων, εκτιμήθηκε θετικότερα από τους χρήστες, παρά από τους μη -χρήστες συμμετέχοντες αυτών των Πρωτοκόλλων. Θετικά εκτιμήθηκε και η ένταξη στην ομάδα «χρήστες», από την πλειοψηφία των συμμετεχόντων χρηστών συνθετικών ναρκωτικών. Για τους μη -χρήστες συμμετέχοντες αυτής της υπο-ομάδας, η ένταξή τους στην ομάδα «μη -χρήστες» εκλαμβάνεται από την πλειοψηφία θετική, αν και θα πρέπει να επισημανθεί ότι για έναν

συμμετέχοντα η ένταξη αυτή ήταν «αδιάφορη», εφόσον, όπως δήλωσε ο ίδιος, δεν επιθυμούσε να εντάξει τον Εαυτό σε αυτήν την ομάδα, ούτε να «διαχωρίσει τους ανθρώπους» σε χρήστες και μη -χρήστες, θεωρώντας ότι κάτι τέτοιο θα αποτελούσε «προκατάληψη».

3.2.1.12. Ανακεφαλαίωση -Πορίσματα (Φάση I του IMIS).

Παρά την πολυμορφία των περιγραφών που αποδόθηκαν από τους συμμετέχοντες των τεσσάρων υπο-ομάδων, η πρώτη εικόνα που αποδίδουν αυτοί οι εκφραστικοί όροι (στη βάση των θεματικών γύρω από τις οποίες διαπλέκονται), παραπέμπει αρχικά σε έναν «αγώνα» διεκδίκησης της δύναμης, που διεξάγεται σε πολλαπλά επίπεδα, φυσικό, συναισθηματικό, νοητικό, κοινωνικό. Οι συμμετέχοντες μη -χρήστες και των δύο υπο-ομάδων, τείνουν να αναπαριστούν την ομάδα αντικειμενικής τους ένταξης ως ισχυρότερη από την «Άλλη» ομάδα σε όλα αυτά τα επίπεδα. Για τους χρήστες συμμετέχοντες, το αποτέλεσμα αυτό προσλαμβάνει μια ιδιαίτερη μορφή:

Οι χρήστες ηρωίνης και των δύο φύλων (Πρωτόκολλα 1 -8), με την αναφορά στην ομάδα αντικειμενικής τους ένταξης («χρήστες») καταλαμβάνουν τη θέση του αδύναμου ή «άρρωστου» και επικαλούνται τη βοήθεια του Άλλου («μη -χρηστών»).

Αντίθετα, η άμεση αναφορά στην Άλλη ομάδα (των «μη -χρηστών») κινεί στο νου τις αναπαραστάσεις του αντίθετου, εχθρικού Άλλου («προκατειλημμένου», «η πλειοψηφία που επιβάλλει το παιχνίδι»).

Οι συμμετέχοντες που ήταν χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, αναφερόμενοι στην ομάδα αντικειμενικής τους ένταξης («χρήστες»), αποδίδουν περιγραφές μιας ιδιαίτερης ομάδας, με διακριτές αναζητήσεις και χαρακτηριστικά, τα οποία οι «μη -χρήστες», στερούνται. Αντίθετα, όταν ο λόγος έλθει στους «μη -χρήστες», παράγουν περιγραφές σύμφωνα με τις οποίες οι άνθρωποι δε μπορούν να διακριθούν σε «χρήστες» και «μη -χρήστες», στο βαθμό που κάθε άνθρωπος έχει τις δικές του εξαρτήσεις

(«αυτοί, οι μη -χρήστες», «τριπάρουν με κάτι άλλο», είναι «ίδιοι μ' εμάς», «δεν υπάρχουν μη -χρήστες»), σχετικοποιώντας τη διάκριση μεταξύ των δύο ομάδων.

Αυτή η ιδεαλιστική γενίκευση («όλοι οι άνθρωποι είναι χρήστες»), φαίνεται να χρησιμεύει ως μέσο αποφυγής της ενδεχόμενης περιθωριοποίησης της ομάδας των χρηστών (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996)..

Όσον αφορά τις διαφορές ανά φύλο, οι γυναίκες μη -χρήστες και των δύο υπο-ομάδων, φαίνεται να αναπαριστούν την Άλλη ομάδα (των «χρηστών») λιγότερο εχθρικά απ' ό τι οι άνδρες μη -χρήστες. Χαρακτηριστικά, οι γυναίκες μη -χρήστες των Πρωτοκόλλων 13 -16, εκφράζουν συναισθήματα οίκτου και διάθεση για προσφορά βοήθειας προς τους χρήστες, ενώ οι γυναίκες μη -χρήστες των Πρωτοκόλλων 29 -32, αναπαριστούν τους χρήστες ως «ιδεολόγους» και «ενδιαφέροντες τύπους».

Ανεξαρτήτως φύλου, τόσο οι χρήστες συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -24), όσο και οι μη -χρήστες της υπο -ομάδας με την οποία διεξάχθηκε η σύγκριση (Πρωτόκολλα 25 -32), αποδίδουν στους «μη -χρήστες» το χαρακτηριστικό της συμβατικής -συμβιβαστικής νοοτροπίας, και μάλιστα με πανομοιότυπες, ή παρεμφερείς Α.Ε. («συμβιβασμένοι», «ξενέρωτοι»).

Επιπλέον, οι γυναίκες συμμετέχουσες όλων των υπο-ομάδων, με εξαίρεση τις συμμετέχουσες που έκαναν χρήση συνθετικών ναρκωτικών, αποδίδουν περισσότερες Α.Ε. που αναφέρονται σε εκλαμβανόμενες εσωτερικές ιδιότητες των «χρηστών» και των «μη -χρηστών», επενδύοντας περισσότερα εκλαμβανόμενα «ιδιοσυγκρασιακά στοιχεία» (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996) σε αυτές τις ομάδες και άρα εστιαζόμενες περισσότερο στο ποιοι είναι και λιγότερο στο τι κάνουν τα μέλη των ομάδων που περιγράφουν.

Σε ορισμένες υπο-ομάδες συμμετεχόντων, εμφανίζεται ο συσχετισμός του φύλου με την ιδιότητα της ισχύος: Οι άνδρες, αναπαριστώνται ως «δυνατοί» από όλους τους μη -χρήστες συμμετέχοντες, ανεξαρτήτως φύλου και υπο -ομάδας, αλλά και από τους χρήστες ηρωίνης και των δύο φύλων (Πρωτόκολλα 1 -8). Αντίθετα, η περιγραφή δεν εμφανίζεται στο λόγο των συμμετεχόντων χρηστών συνθετικών ναρκωτικών, ούτε των ανδρών, ούτε των γυναικών της υπο -ομάδας. Οι άνδρες συμμετέχοντες χρήστες ηρωίνης (Πρωτόκολλα 1 - 4), οι συμμετέχουσες της συγκρίσιμης υπο -ομάδας, που δεν

έκαναν χρήση (Πρωτόκολλα 13 - 16), καθώς και οι γυναίκες που έκαναν χρήση συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 20 - 24), παρήγαγαν περιγραφές των γυναικών ως «δυνατές» ή «δυναμικές», αποτέλεσμα που δεν βρίσκει αντιστοιχία στον αναπαραστατικό λόγο των υπόλοιπων συμμετεχόντων.

Ο ειδικότερος συσχετισμός ταυτότητας του φύλου και νοητικής ισχύος, εμφανίζεται στον αναπαραστατικό λόγο όλων των συμμετεχόντων, ανεξαρτήτως υπο-ομάδας, με εξαίρεση τους άνδρες χρήστες ηρωίνης, που αναπαριστούν την ομάδα του φύλου τους με την περιγραφή «αφελείς» και τους άνδρες χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, που αποδίδουν στην ομάδα του φύλου τους τις περιγραφές «παλαβού» ή και «ηλίθιου».

Ως προς τις αναπαραστάσεις της οικογένειας, οι περιγραφές χρηστών και μη-χρηστών δεν διαφέρουν ιδιαίτερα, με την χρήση ενός ρεπερτορίου που συνθέτει μια διττή, θετική (υποστηρικτική) και αρνητική (απορριπτική ή απορριπτέα) εικόνα της οικογένειας, χωρίς να υπερισχύει εμφανώς (από απόψεως συχνότητας των Α.Ε.) καμία από αυτές τις δύο όψεις.

Τέλος, η ομάδα των φίλων, αναπαρίσταται ως ένας εν γένει υποστηρικτικός χώρος για όλους τους συμμετέχοντες, ανεξαρτήτως φύλου ή σχέσης με τις ουσίες. Στην περίπτωση των χρηστών συνθετικών ναρκωτικών και των δύο φύλων, δεν υπάρχει καμία εξαίρεση σε αυτόν τον κανόνα. Αντίθετα, όσον αφορά τους χρήστες ηρωίνης και των δύο φύλων, αλλά και τους μη-χρήστες και των δύο φύλων και υπο-ομάδων, διαπιστώνονται αρκετοί εκφραστικοί όροι που υποδηλώνουν δυσπιστία απέναντι στους φίλους ή απογοήτευση από αυτούς.

Για τους όλους τους συμμετέχοντες, ανεξαρτήτως φύλου και υπο-ομάδας, αρκετές από τις αναπαραστάσεις που αναδύονται ως αναφορές στην ομάδα «χρήστες» και «μη-χρήστες», εμφανίζουν συνάφεια με τις αναπαραστάσεις της θηλυκής ή της αρρενωπής ταυτότητας, της ταυτότητάς τους ως μέλη της οικογένειας και ως μέλη μιας ομάδας φίλων, παραπέμποντας σε έννοιες που χρησιμοποιούνται (με κάποιες μικρές παραλλαγές ανά περίπτωση) για την οριοθέτηση ολόκληρου του κοινωνικού κόσμου.⁷⁵

⁷⁵ Για τις άμεσες συνδέσεις χρήσης και ένταξης σε άλλες ομάδες, στις οποίες προχώρησαν οι χρήστες συμμετέχοντες, θυμίζουμε τις χαρακτηριστικές Α.Ε. «ναρκωτικά» (περιγραφή των «γυναικών» που

Όσον αφορά τους χρήστες ηρωίνης, έχει ήδη αρχίσει να διαφαίνεται η μη ταύτισή τους με πολλές από τις «παραδοσιακές» κοινωνικές κατηγοριοποιήσεις, όπως οι ομάδες εθνικότητας, κοινωνικής θέσης (τάξης), θρησκευματος, και οι επαγγελματικές ομάδες. Πρόκειται, λοιπόν, για «φαινομενικές ταυτότητες» (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996), που, σύμφωνα με την Εγω -Οικολογική προοπτική, ενδέχεται να επισκιάζονται από κάποια άλλη, «προνομιακή» ή «κυρίαρχη ταυτότητα»,⁷⁶ η οποία και θα εκδιπλωθεί στη συνέχεια της ανάλυσης.

Τα αναπαραστατικά ρεπερτόρια που παρατέθηκαν, αποτελούν ένα σύστημα στοιχείων αποθηκευμένων στη μακροπρόθεσμη μνήμη, που διαθέτουν και χρησιμοποιούν οι συμμετέχοντες προκειμένου να συλλάβουν και να περιγράψουν το περιβάλλον τους. Στα αποτελέσματα της Φάσης I του IMIS, αυτά τα ρεπερτόρια εμφανίζονται σε αρκετά σημεία διαφορούμενα (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996), αποδίδοντας «κομματιασμένες διαδοχικές όψεις» (Bataille, 1985) της εσωτερικής πραγματικότητας των συμμετεχόντων.

Η διαπλοκή των αναπαραστατικών στοιχείων στον χώρο της ταυτότητας των συμμετεχόντων και το νόημά τους, δεν είναι αυτό που «αυτονόητα» εγκλείουν οι κώδικες λόγου που παρατέθηκαν. Από μια άλλη οπτική γωνία, αρκετά από αυτά τα αναπαραστατικά στοιχεία, θα μπορούσαν να θεωρηθούν «παράλογες» κρίσεις των συμμετεχόντων (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996).⁷⁷ Το «ουσιαστικό» νόημά

αποδόθηκε από χρήστες ηρωίνης), «ναρκομανείς» (περιγραφή των «ανδρών» που αποδόθηκε από χρήστες συνθετικών ναρκωτικών), «χρήστες», «πίνουν μαύρο», «βοηθάει το να πίνεις» (περιγραφές των «φίλων» που αποδόθηκαν από χρήστες συνθετικών ναρκωτικών).

⁷⁶ Κατά την Zavalloni (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996), η πραγματικότητα δομείται στο νου, στη βάση μιας «κυρίαρχης ταυτότητας», οι διαστάσεις της οποίας συνδέονται ή «δανείζονται» σε διάφορες «υπο -ταυτότητες» και διαμορφώνοντας, έτσι, γύρω της, ένα ολόκληρο δίκτυο εννοιών για την κατανόηση της κοινωνικής πραγματικότητας.

⁷⁷ Με βάση την κοινή λογική, ποιος δεν θα έβρισκε παράλογη τη σύνδεση του γυναικείου φύλου με τα «ναρκωτικά», την άποψη ότι χρήστες είναι «καθαροί», οι μη -χρήστες «ανύπαρκτοι», ή οι άνδρες «πρεζάκηδες» (ενδεικτικές Α.Ε. που αποδόθηκαν από συμμετέχοντες χρήστες).

τους, καθίσταται ευκρινές με την ανάλυση των αποτελεσμάτων των επόμενων Φάσεων του IMIS, κατά τις οποίες οι κατηγορίες αυτές ξαναχρησιμοποιούνται ως ερέθισμα για την παραγωγή των νέων δεδομένων και την κατανόηση της δυναμικής του άδηλου νοηματικού τους πλαισίου και των εικόνων αναφοράς που περιγράφουν.

3.2.2. Αποτελέσματα Φάσης II του IMIS. 1ο Στάδιο.

3.2.2.1. IMIS, Φάση II, 1^ο Στάδιο: Διερεύνηση της Αξιολογικής Φόρτισης των Α.Ε. - Εγωμορφισμός και Αλλομορφισμός των Α. Ε. - Εντοπισμός Σημαντικών Α.Ε.

Η Φάση II του IMIS, αποσκοπεί στο να διαφωτίσει το νόημα του αναπαραστατικού ρεπερτορίου των συμμετεχόντων. Στο 1ο Στάδιο αυτής της Φάσης, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες:

(α) Να τοποθετηθούν σε σχέση με κάθε μια από τις περιγραφές που είχαν αποδώσει, διευκρινίζοντας εάν την θεωρούσαν θετική (+), αρνητική (-), ή ουδέτερη (0) ιδιότητα, ώστε να εντοπιστεί το σθένος (Κωσταρίδου -Ευκλείδη, 1999), ή η αξιολογική χροιά των περιγραφών, που υποδηλώνει τη συναισθηματική φόρτιση του αναπαραστατικού ρεπερτορίου των συμμετεχόντων.

(β) Να προσδιορίσουν εάν κάθε Α.Ε. που είχαν αποδώσει στην πρώτη φάση συμπλήρωσης του IMIS, αφορούσε, κατά την άποψή τους, ένα χαρακτηριστικό που ίσχυε και για τον Εαυτό (Εγωμορφική Α.Ε.), ή ένα χαρακτηριστικό που δεν αφορούσε καθόλου τον Εαυτό και που είχε αποδοθεί για να περιγράψει, αποκλειστικά την ομάδα στην οποία αναφέρονταν (Αλλομορφική Α.Ε.). Το ζητούμενο σ' αυτήν τη διαδικασία, ήταν, αφ' ενός να προσδιοριστεί το δίκτυο των λέξεων που αφορούν τον Εαυτό και των λέξεων που έχουν το νόημα των περιγραφών του Άλλου, και αφ' ετέρου να διαλευκανθούν οι πραγματικές εντάξεις των ατόμων, σε επίπεδο βιώματος, κάτι που διαφέρει, κατά την Zavalloni (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996), από τις «αντικειμενικές» τους εντάξεις.⁷⁸

(γ) Να προσδιορίσουν, σε ποιο βαθμό, κάθε Εγωμορφική Α.Ε. εξέφραζε, κατά την άποψή τους, ένα ατομικό τους χαρακτηριστικό (ελάχιστα =3, μέτρια =2, εντελώς =1). Ο βαθμός του Εγωμορφισμού, δείχνει κατά πόσο ένα πλεονέκτημα του Εαυτού

⁷⁸ Ενδέχεται, για παράδειγμα, κάποιοι συμμετέχοντες που κάνουν χρήση, να μην βιώνουν την ένταξη στην ομάδα των χρηστών και να θεωρούν ότι η ομάδα έχει εντελώς διαφορετικά χαρακτηριστικά απ' ότι ο Εαυτός τους (να εκλαμβάνουν την ομάδα των χρηστών, ως ομάδα διαφοροποίησης). Διευκρινίζοντας τον «Εγωμορφικό» ή «Αλλομορφικό» χαρακτήρα των περιγραφών που αποδόθηκαν στις ομάδες, μπορούμε να διαγνώσουμε εάν και κατά πόσο τα άτομα επενδύουν στην ομάδα τους κάποια θετικά ή αρνητικά χαρακτηριστικά του Εαυτού και βιώνουν ουσιαστικά την ένταξη στην ομάδα.

θεωρείται πραγματωμένο (βαθμ. Εγωμορφισμού =1), ή στόχος του Εαυτού, που δεν έχει ακόμη κατακτηθεί (βαθμ. Εγωμ. =2, 3) και κατά πόσο ένα μειονέκτημα ή μια έλλειψη του Εαυτού προβληματίζει έντονα τους ίδιους τους συμμετέχοντες (βαθμ. Εγωμ. =1, 2), ώστε ενδέχεται να αποτελεί πηγή εσωτερικής σύγκρουσης, ή, αποτελεί ένα «λιγότερο σοβαρό μειονέκτημα» (βαθμ. Εγωμ. =3), που δεν τους προβληματίζει ιδιαίτερα.

(δ) Να επισημάνουν τις σημαντικότερες Α.Ε. (σημειωμένες με «Σ»), που, κατά την άποψή τους, αποτελούσαν χαρακτηριστικά θεμελιώδους σπουδαιότητας στη ζωή. Η επισημάνση των Σημαντικών Α.Ε. (Σ), μας προσανατολίζει στις περιγραφές έχουν ιδιαίτερη θέση στα εννοιολογικά δίκτυα που συνθέτουν τις ταυτότητες των συμμετεχόντων.⁷⁹

Με τη συλλογή αυτών των δεδομένων, τόσο οι θετικές, όσο και οι αρνητικές Α.Ε. που απέδωσαν, αρχικά οι χρήστες συμμετέχοντες, στην ομάδα αντικειμενικής τους ένταξης (Εμείς /Αυτοί, οι χρήστες), τοποθετήθηκαν στους άξονες του **Στοιχειώδους Χώρου Ψυχοκοινωνικής Ταυτότητας**,⁸⁰ προκειμένου να διερευνηθούν οι τρόποι ενσωμάτωσης των Α.Ε. στο σύστημα ταυτότητάς τους.

⁷⁹ Αυτές οι πρώτες επισημάνσεις των ίδιων των Συμμετεχόντων, ελέγχονται εκ νέου κατά την Φάση III του IMIS.

⁸⁰ Ο **Στοιχειώδης Χώρος Κοινωνικής Ταυτότητας** (Zavalloni, 1983), εξασφαλίζει μια χαρτογράφηση του εσωτερικού λειτουργικού περιβάλλοντος των συμμετεχόντων, πολύ λεπτομερέστερη απ' ό,τι οι απλοί πίνακες καταγραφής λέξεων και συχνοτήτων επαναληπτικότητας και πολύ πλησιέστερη στον τρόπο με τον οποίο βιώνουν οι ίδιοι τις κοινωνικές τους εντάξεις.

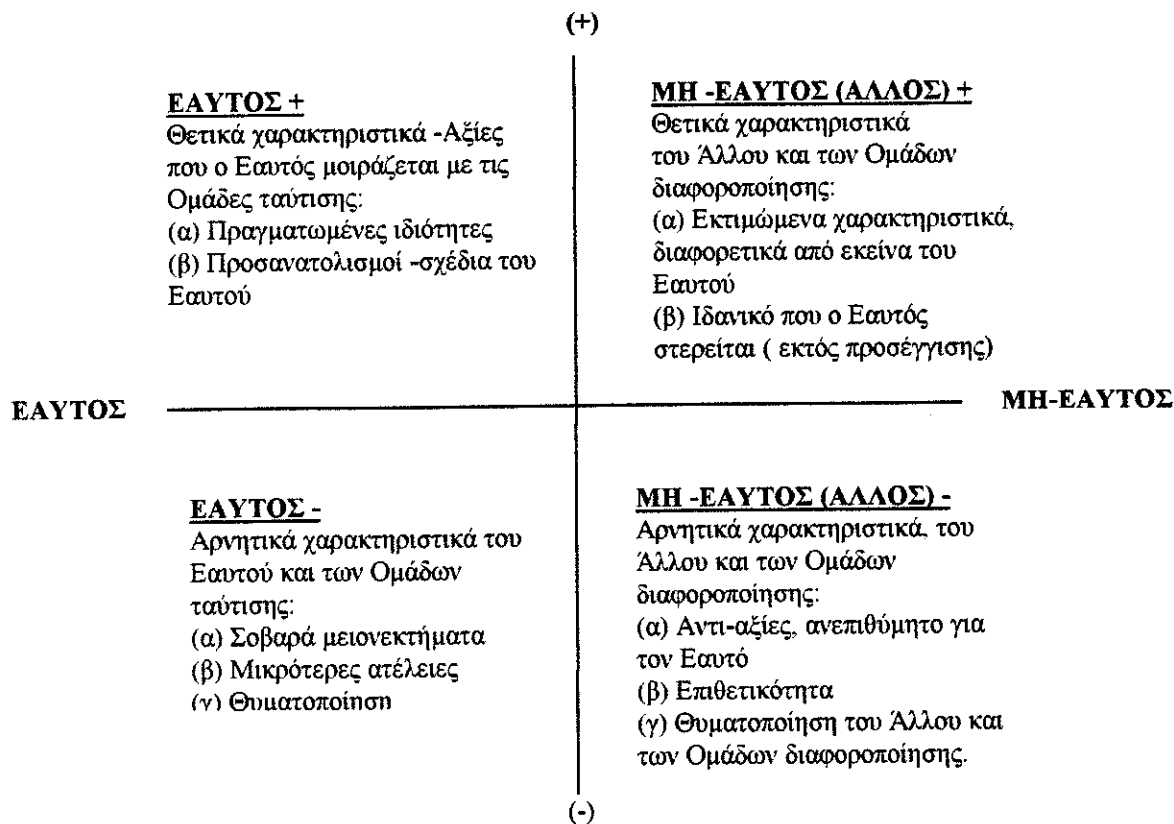
Στο Σχήμα 2, όπως και στα υπόλοιπα Σχήματα που ακολουθούν, ο βασικός χώρος της ταυτότητας των συμμετεχόντων, χαρτογραφείται ως τομή δύο αξόνων όπου τοποθετούνται οι περιγραφές που οι ίδιοι απέδωσαν στις διάφορες κοινωνικές ομάδες (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996, Costalat -Founeau & Martinez, 1998):

Ο πρώτος άξονας (**Εαυτός - Μη-Εαυτός**), αφορά την καταλληλότητα των περιγραφών για τον Εαυτό (Εγωμορφισμό ή Αλλομορφισμό των Α.Ε.). Ο δεύτερος άξονας (+) - (-), αναφέρεται στη συνασθηματική φόρτιση κάθε περιγραφής.

Η τομή των δύο αξόνων, παράγει τα τέσσερα υποδιαστήματα που αναγράφονται ως «Εαυτός +», «Εαυτός -», «Μη -Εαυτός +» και «Μη -Εαυτός -».

Στον χώρο που σημειώνεται ως «Εαυτός +», τοποθετούνται οι απαντήσεις -αναπαραστατικές ενότητες που, σύμφωνα με την άποψη των συμμετεχόντων, έχουν θετική έννοια και δεν ισχύουν μόνο για την ομάδα στην οποία αποδόθηκαν, αλλά και για τον Εαυτό (Θετικές Εγωμορφικές Α.Ε.). Το νόημα αυτών των Α.Ε., παραπέμπει στα εκλαμβανόμενα επιτεύγματα, προνόμια και ιδανικά του ατόμου και στα συνοδευτικά συναισθήματα υπερηφάνειας για τον Εαυτό και την ομάδα ένταξης. Εδώ το άτομο και η ομάδα ένταξης, αναπαριστώνται συνδεδεμένα κάτω από ένα κοινό και θετικό «πεπρωμένο».

Στον χώρο που ορίζεται ως «Άλλος +» (ή «μη -Εαυτός +»), τοποθετούνται οι Α.Ε. τις οποίες οι συμμετέχοντες θεωρούν ως θετικές περιγραφές που ισχύουν μόνον ως περιγραφές του Άλλου, και δεν

Σχήμα 2: Στοιχειώδης Χώρος Κοινωνικής Ταυτότητας (Πηγή: Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996).

αφορούν τον Εαυτό (Θετικές Αλλομορφικές Α.Ε.). Πρόκειται για αναπαραστάσεις των οποίων το νόημα σχετίζεται με:

(α), τις πηγές υποστήριξης τις οποίες το άτομο αντιλαμβάνεται στον κοινωνικό του κόσμο και την ευγνωμοσύνη προς τον Άλλον, (β), τα εκλαμβανόμενα προνόμια του Άλλου, τα οποία ο Εαυτός στερείται και ενδεχομένως φθονεί και (γ), γενικότερες, θετικά αξιολογημένες καταστάσεις και δραστηριότητες από τις οποίες το άτομο απέχει, αν και τις εκτιμά.

Ο χώρος «Εαυτός -», αφορά τις Α.Ε. που θεωρούνται από τους συμμετέχοντες ως αρνητικές ιδιότητες στις οποίες μετέχει και ο Εαυτός (Αρνητικές Εγωμορφικές Α.Ε.). Αυτές οι αναπαραστατικές ενότητες αναφέρονται στις πηγές πίεσης, ή απειλής που αντιλαμβάνονται τα άτομα και αντανακλούν τα συναισθήματα κατωτερότητας και ταυτόχρονα συνενοχής ή αρνητικού κοινού πεπρωμένου που μοιράζονται με τις ομάδες ένταξης.

Τέλος ως Άλλος - (ή «Μη -Εαυτός -»), καταγράφονται οι αναπαραστατικές ενότητες εκείνες, για τις οποίες οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι εκφράζουν αρνητικές ιδιότητες και δεν αφορούν καθόλου τον Εαυτό. Στον χώρο αυτό αντικατοπτρίζονται νοήματα που παραπέμπουν στις ομάδες που γίνονται αντιληπτές είτε ως επιθετικές απέναντι στον Εαυτό, κινώντας συναισθήματα οργής και μίσους, είτε ως κατώτερες και θυματοποιημένες, κινώντας συναισθήματα οίκτου ή και περιφρόνησης.

3.2.2.2. «Χρήστες» και «Μη -Χρήστες»: Ενσωμάτωση Χαρακτηριστικών στην Ταυτότητα των Συμμετεχόντων.

α. Χρήστες Ηρωϊνης (Πρωτόκολλα 1 -8).

Στο Σχήμα 3α παρουσιάζονται οι αναπαραστατικές ενότητες που παρήγαγαν αυθόρμητα οι άνδρες συμμετέχοντες χρήστες ηρωϊνης (Πρωτόκολλα 1 -4), ως περιγραφές των ομάδων «Χρήστες» και «Μη -χρήστες», τοποθετημένες στους άξονες του Στοιχειώδους Χώρου Ταυτότητας. Αναλυτικά, κάθε ένα από τα τέσσερα υποδιαστήματα του Στοιχειώδους Χώρου Ταυτότητας των ανδρών χρηστών ηρωϊνης, διαμορφώνεται ως εξής:

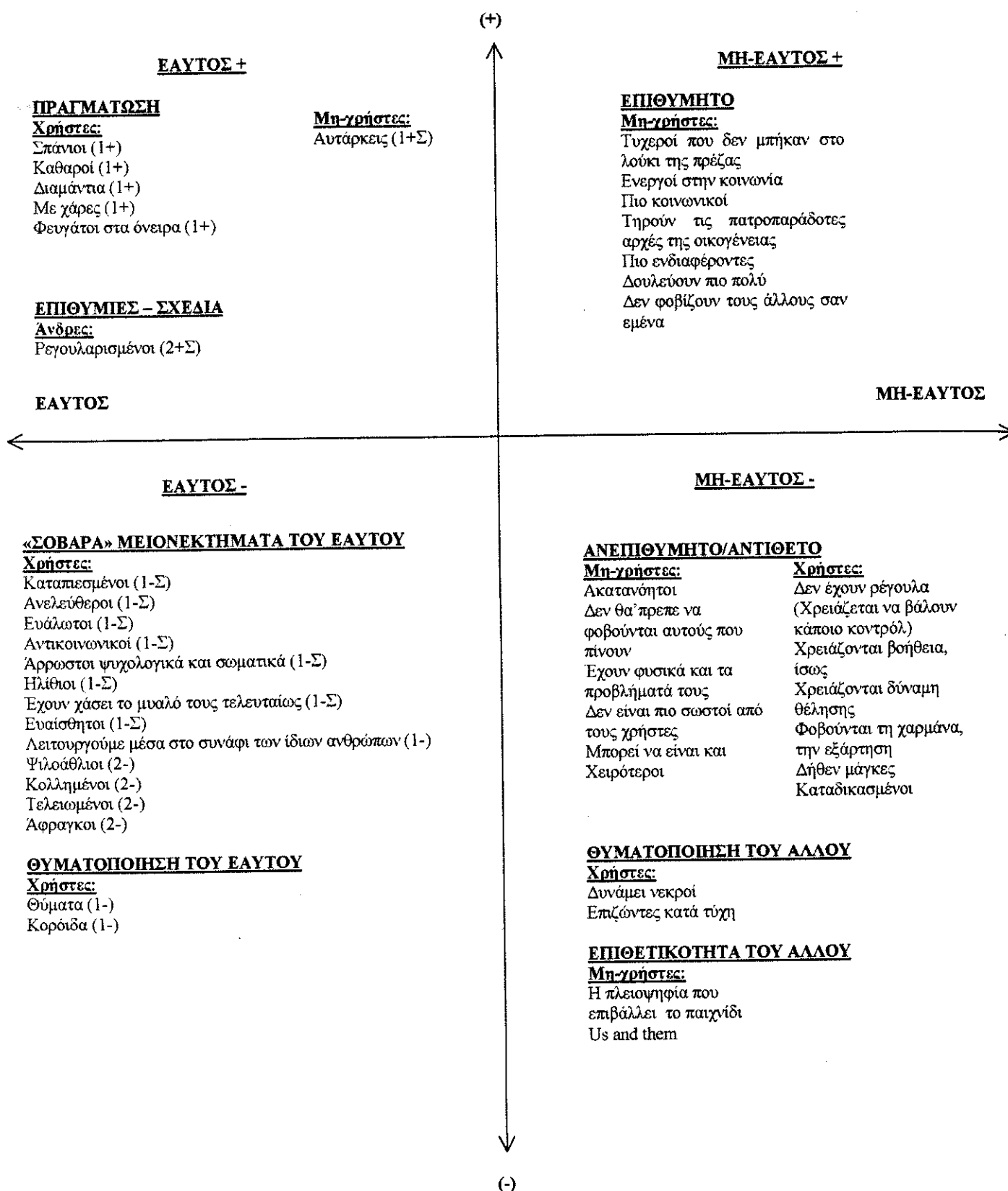
Εαυτός +: Στον χώρο του θετικού Εαυτού, εγγράφονται οι εκλαμβανόμενες ως πραγματωμένες ιδιότητες⁸¹ που ο Εαυτός μοιράζεται με την ομάδα ένταξης «χρήστες» («ντόμπρο», «σπάνιο», «διαμάντια», «φευγάτοι στα όνειρά μας κ.λ.π.), καθώς και η Σημαντική (σημειωμένη με «Σ»)⁸² Α.Ε. «αυτάρκεις», που αποδόθηκε ως περιγραφή των «μη - χρηστών», αλλά εκτιμήθηκε ως Εγωμορφική Α.Ε. Η επίσης Σημαντική Α.Ε. «ρεγουλαρισμένου» («χρήστες»), αποτελεί προσανατολισμό -σχέδιο⁸³ του Εαυτού και δεν εκλαμβάνεται ως πλήρως πραγματωμένη ιδιότητα.

Μη -Εαυτός +: Στον υπο-διάστημα του θετικού Μη -Εαυτού, διαπιστώνουμε την ύπαρξη Α.Ε. που δηλώνουν ότι σε αρκετά σημεία, ο Εαυτός τοποθετείται σε μειονεκτική θέση, σε σύγκριση με την ομάδα των μη -χρηστών που εμφανίζονται ως κάτοχοι επιθυμητών ιδιοτήτων τις οποίες ο Εαυτός στερείται («δουλεύουν πιο πολύ», «πιο κοινωνικοί», «πιο ενδιαφέροντες» κ.λ.π.). Ο Άλλος («μη -χρήστες»), σε καμιά περίπτωση δεν αντικατοπτρίζει ένα στήριγμα του Εαυτού.

⁸¹ Ως «πραγματωμένες ιδιότητες» του Εαυτού, θεωρούμε εκείνες τις Α.Ε. για τις οποίες οι συμμετέχοντες εκτίμησαν κατά την Φάση II του IMIS (1ο Στάδιο), ότι «εκφοράζουν απόλυτα τον Εαυτό» στην παρούσα του κατάσταση (ο βαθμός Εγωμορφισμού τους είναι «1»).

⁸² Με (Σ) σημειώνονται οι Σημαντικές κατά την άποψη των συμμετεχόντων Α.Ε. (Φάση II, 1ο Στάδιο), ανεξαρτήτως του βαθμού Εγωμορφισμού τους, ή της θετικής ή αρνητικής αξιολόγησής τους.

⁸³ Ως «προσανατολισμοί - σχέδια» του Εαυτού, καταγράφονται εκείνες οι θετικές ιδιότητες για τις οποίες οι συμμετέχοντες εκτίμησαν κατά τη Φάση II του IMIS (1ο Στάδιο), ότι ο Εαυτός διαθέτει «μέτρια» (2), ή «ελάχιστα» (3) κατά την παρούσα στιγμή, ώστε εκλαμβάνονται περισσότερο ως προσανατολισμοί του, παρά ως πραγματωμένες του αξίες.

Σχήμα 3α: Ενσωμάτωση Αναπαραστατικών Ενοτήτων – Περιγραφών των Ομάδων «Χρήστες» και «Μη-χρήστες» στο Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Άνδρες Χρήστες Ηρωϊνης, Πρωτ. 1 – 4)

Εαυτός -: Ανάμεσα στα «σοβαρά μειονεκτήματα»⁸⁴ του Εαυτού, συγκαταλέγονται αποκλειστικά ιδιότητες που είχαν αποδοθεί στους «χρήστες», («ευάλωττου», «ευαίσθητου», «άρρωστο», «έχουν χάσει το μυαλό τους τελείως», «αντικοινωνικό», «καταπιεσμένο», «ανελεύθερο») και που έχουν εκτιμηθεί από τους συμμετέχοντες ως σημαντικές Α.Ε. Επιπλέον, υπάρχουν αναφορές στην εκλαμβανόμενη θυματοποίηση του Εαυτού μέσα από την κατάσταση της χρήσης («κορόιδα», «θύματα»), αρνητικές ιδιότητες για τις οποίες οι συμμετέχοντες θεώρησαν ότι εκφράζουν απόλυτα τον Εαυτό.

Μη -Εαυτός -: Στον χώρο του αρνητικού Μη -Εαυτού, εγγράφονται οι αρνητικά εκλαμβανόμενες ιδιότητες των μη -χρηστών («δεν είναι πιο σωστοί από τους χρήστες», «μπορεί να είναι και χειρότερο» κ.λ.π.). Οι μη -χρήστες, εμφανίζονται ως «αντίπαλο στρατόπεδο» («Us and Them») και ως μια ισχυρή πηγή απειλής για τον Εαυτό («η πλειοψηφία που επιβάλλει το παιχνίδι»).

Στο ίδιο υπο -διάστημα εντοπίζονται επίσης πολλές από τις αρνητικές Α.Ε. που είχαν αποδοθεί από τους άνδρες χρήστες στην ομάδα αντικειμενικής ένταξης τους («χρήστες») και εκλαμβάνονταν ως Αλλομορφικές περιγραφές (αφορούσαν τους «Άλλους χρήστες» και όχι τον Εαυτό). Αυτό σημαίνει, ότι ο φόβος της «εξάρτησης», η έλλειψη ελέγχου στην ουσία («δεν έχουν ρέγουλα»), η απειλή του θανάτου («δυνάμει νεκρού», «επιζώντες κατά τύχη»), αποτελούν αρνητικές ιδιότητες που αρκετοί χρήστες συμμετέχοντες είχαν επενδύσει στους Άλλους χρήστες και που δεν αφορούσαν την προσωπική τους ταυτότητα, ούτε την ένταξή τους στην ομάδα των χρηστών.

⁸⁴ Ως «σοβαρά μειονεκτήματα» του Εαυτού, καταγράφονται εκείνες οι αρνητικές ιδιότητες για τις οποίες οι συμμετέχοντες εκτίμησαν κατά τη Φάση II του IMIS (1ο Στάδιο), ότι οι ίδιοι κατείχαν σε μεγάλο βαθμό, απόλυτα (1), ή μέτρια (2). Σύμφωνα με την Zavalloni (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996), συχνά αυτές οι Α.Ε., εκφράζουν σημαντικές πηγές σύγκρουσης των ατόμων.

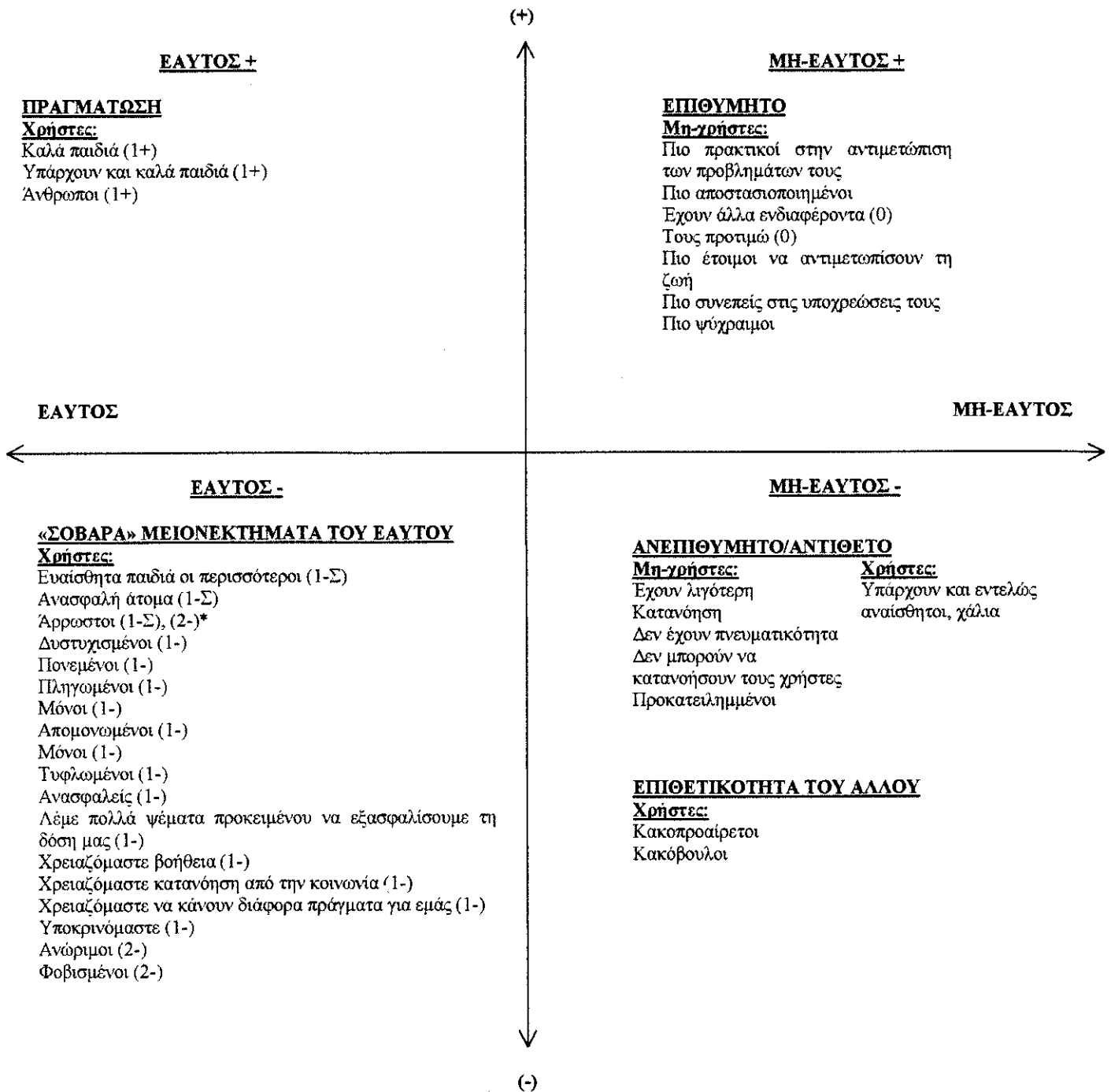
Οι αναπαραστάσεις των «χρηστών» και των «μη -χρηστών», ενσωματώνονται στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας των γυναικών χρηστών ηρωϊνης της έρευνας (Πρωτόκολλα 5 -8), με βάση το ακόλουθο πρότυπο (Σχήμα 3β):

Εαυτός +: Ο θετικός Εαυτός μοιράζεται ελάχιστα πραγματωμένα θετικά χαρακτηριστικά με την ομάδα «χρήστες». Πρόκειται για χαρακτηριστικά που αποδίδουν την γενική εικόνα του χρήστη ως «καλού» («καλά παιδιά»), χωρίς να εμφανίζονται περισσότερο διαφοροποιημένες έννοιες.

Μη -Εαυτός +: Σε αυτό το υπο-διάστημα συναντάμε περιγραφές που αποδίδονται στους μη -χρήστες ως ομάδα που κατέχει επιθυμητά χαρακτηριστικά τα οποία ο Εαυτός στερείται («ψύχραιμοι», «πιο συνεπείς», «πιο αποστασιοποιημένοι» κ.λ.π.).

Εαυτός -: Τα εκλαμβανόμενα σοβαρά μειονεκτήματα του Εαυτού και της ομάδας «χρήστες», αφορούν κυρίως την «ευαισθησία» (Σημαντική Α.Ε.), την κακή φυσική και ψυχολογική κατάσταση («άρρωστοι», «πονεμένοι», «δυστυχισμένοι», «ανασφαλείς»), την απομόνωση («μόνου»), την υποκριτική συμπεριφορά του χρήστη («υποκρινόμαστε») και ορισμένες αναφορές στην ανάγκη αναζήτησης της βοήθειας των Άλλων («χρειαζόμαστε να κάνουν διάφορα πράγματα για 'μας»).

Μη -Εαυτός -: Τρεις από τις αρνητικές περιγραφές που αποδόθηκαν στους «χρήστες» («αναίσθητοι», «κακόβουλοι», «κακοπροαίρετοι»), έχουν αποβληθεί από τον Εαυτό, ως χαρακτηριστικά των Άλλων χρηστών. Επιπλέον, ο Εαυτός δεν μετέχει σε κανένα από τα αρνητικά χαρακτηριστικά που αποδόθηκαν στους «μη -χρήστες», τα οποία εγγράφονται στο σύνολό τους, σε αυτό το υπο - διάστημα. Από αυτά τα χαρακτηριστικά, μόνον η περιγραφή «δεν έχουν πνευματικότητα» αφορά μια εκλαμβανόμενη έλλειψη της Άλλης ομάδας, ενώ τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά, εκφράζουν την επιθετικότητα του Άλλου που θεωρεί ότι δέχεται ο Εαυτός («έχουν λιγότερη κατανόηση», «προκατειλημμένοι (προς τους χρήστες)»).

Σχήμα 3β: Ενσωμάτωση Αναπαραστατικών Ενοτήτων - Περιγραφών των Ομάδων «Χρήστες» και «Μη-χρήστες» στο Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Γυναίκες Χρήστες Ηρωίνης, Πρωτ. 5 - 8)

*Οι Α.Ε., που αποδόθηκαν πανομοιότυπες από περισσότερους από έναν συμμετέχοντες, δεν εκτιμήθηκαν πάντοτε κατά τον ίδιο τρόπο, από όλους τους συμμετέχοντες που τις απέδωσαν, όσον αφορά το βαθμό Εγωμορφισμού τους (1, 2, ή 3) και τη σημαντικότητά τους. Έτσι, η περιγραφή «άρρωστοι», σύμφωνα με την άποψη μίας συμμετέχουσας εξέφραζε πλήρως τον Εαυτό και αποτελούσε αρνητική και Σημαντική Α.Ε. (1-, Σ), ενώ για μία δεύτερη συμμετέχουσα, εξέφραζε αρκετά τον Εαυτό και αποτελούσε αρνητική Α.Ε. (2-). Σ' αυτήν την περίπτωση, σημειώνουμε δίπλα στην Α.Ε. και τις δύο αξιολογήσεις (1-, Σ), (2-).

β. Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 9 -16).

Οι αναπαραστάσεις των ομάδων «χρήστες» και «μη -χρήστες», κατανέμονται στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας των ανδρών μη -χρηστών συμμετεχόντων (Πρωτόκολλα 9 -12), ως εξής (Σχήμα 4α):

Εαυτός +: Ο θετικός Εαυτός μοιράζεται με την ομάδα αντικειμενικής του ένταξης («μη -χρήστες»), όλες τις (εκλαμβανόμενες ως πραγματωμένες) ιδιότητες που αποδόθηκαν ως περιγραφές της ομάδας («δυνατού», «κοινωνικού», «με καλές οικογενειακές σχέσεις», «φυσιολογικοί τύπου» κ.λ.π.). Ανάμεσα σε αυτές τις Α.Ε., Σημαντικές θεώρησαν οι συμμετέχοντες αυτών των Πρωτοκόλλων, τις περιγραφές «υγιείς» και «έξυπνου».

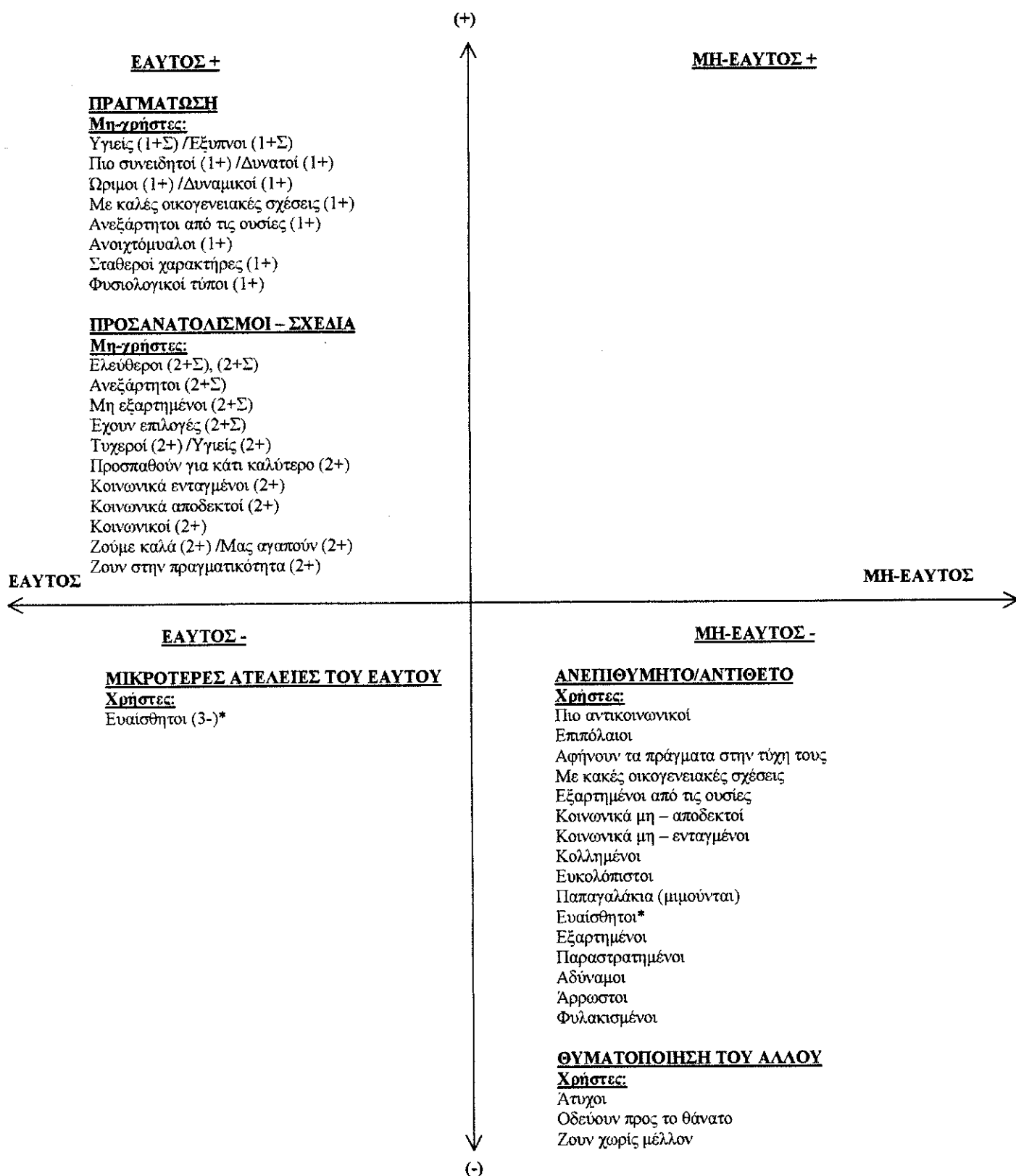
Σε επίπεδο σχεδίων, οι «μη -χρήστες», είναι η ομάδα όπου επενδύονται οι προσανατολισμοί των ατόμων («ζούμε καλά», «μας αγαπούν», «κοινωνικού», «προσπαθούν για κάτι καλύτερο»). Τα εκλαμβανόμενα ως Σημαντικά σχέδια του Εαυτού, εκφράζονται με τις Α.Ε. «ελεύθερο», «ανεξάρτητο», «έχουμε επιλογές».

Μη -Εαυτός +: Υπάρχει πλήρης απουσία «Άλλων» με αξιοθαύμαστες ιδιότητες για τον Εαυτό.

Εαυτός -: Ο αρνητικός Εαυτός, μετέχει σε μία από τις αρνητικές ιδιότητες των χρηστών, την «ευαισθησία». Η Α.Ε. εγγράφεται στο πεδίο των μικρότερων ατελειών,⁸⁵ ως αρνητική ιδιότητα που ο Εαυτός διαθέτει σε πολύ μικρό βαθμό (βαθμ. Εγωμορφισμού =3).

Μη -Εαυτός -: Όλες οι Α.Ε. που αποδόθηκαν στην ομάδα των μη -χρηστών («άρρωστος», «αδύναμο», «αντικοινωνικού», «με κακές οικογενειακές σχέσεις», «αφήνουν τα πράγματα στην τύχη τους», «επιπόλαιου»), θεωρήθηκαν αρνητικές και Αλλομορφικές από τους συμμετέχοντες.

⁸⁵ Ως «μικρότερες ατέλειες» του Εαυτού, προσδιορίζονται οι αρνητικές και Εγωμορφικές Α.Ε., τις οποίες, κατά την Φάση II του IMIS (1ο Στάδιο) οι συμμετέχοντες εκτίμησαν ως μειονεκτήματα τα οποία οι ίδιοι «κατείχαν» σε πολύ μικρό βαθμό (βαθμός Εγωμορφισμού =3).

Σχήμα 4α: Ενσωμάτωση Αναπαραστατικών Ενότητων – Περιγραφών των Ομάδων «Μη-χρήστες» και «Χρήστες» στο Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Άνδρες Μη-χρήστες, Πρωτ. 9 – 12)

*Σχετικά με το θέμα της αξιολογικής φόρτισης των Α.Ε., όπως είναι φυσικό, οι Α.Ε. που αποδόθηκαν από περισσότερους από έναν συμμετέχοντες, δεν εκτιμήθηκαν πάντοτε κατά τον ίδιο τρόπο, από όλους τους συμμετέχοντες που τις απέδωσαν. Όπου η αξιολόγηση των συμμετεχόντων για μια κοινή Α.Ε. διέφερε, όπως στην περίπτωση της περιγραφής «ευαίσθητοι», που σύμφωνα με την άποψη ενός συμμετέχοντος ήταν Εγωμορφική και θετική, ενώ για έναν δεύτερο συμμετέχοντα ήταν Εγωμορφική και αρνητική, καταγράφουμε δύο φορές την Α.Ε., και στους δύο χώρους (ως «Εαυτός +» και ως «Εαυτός -»).

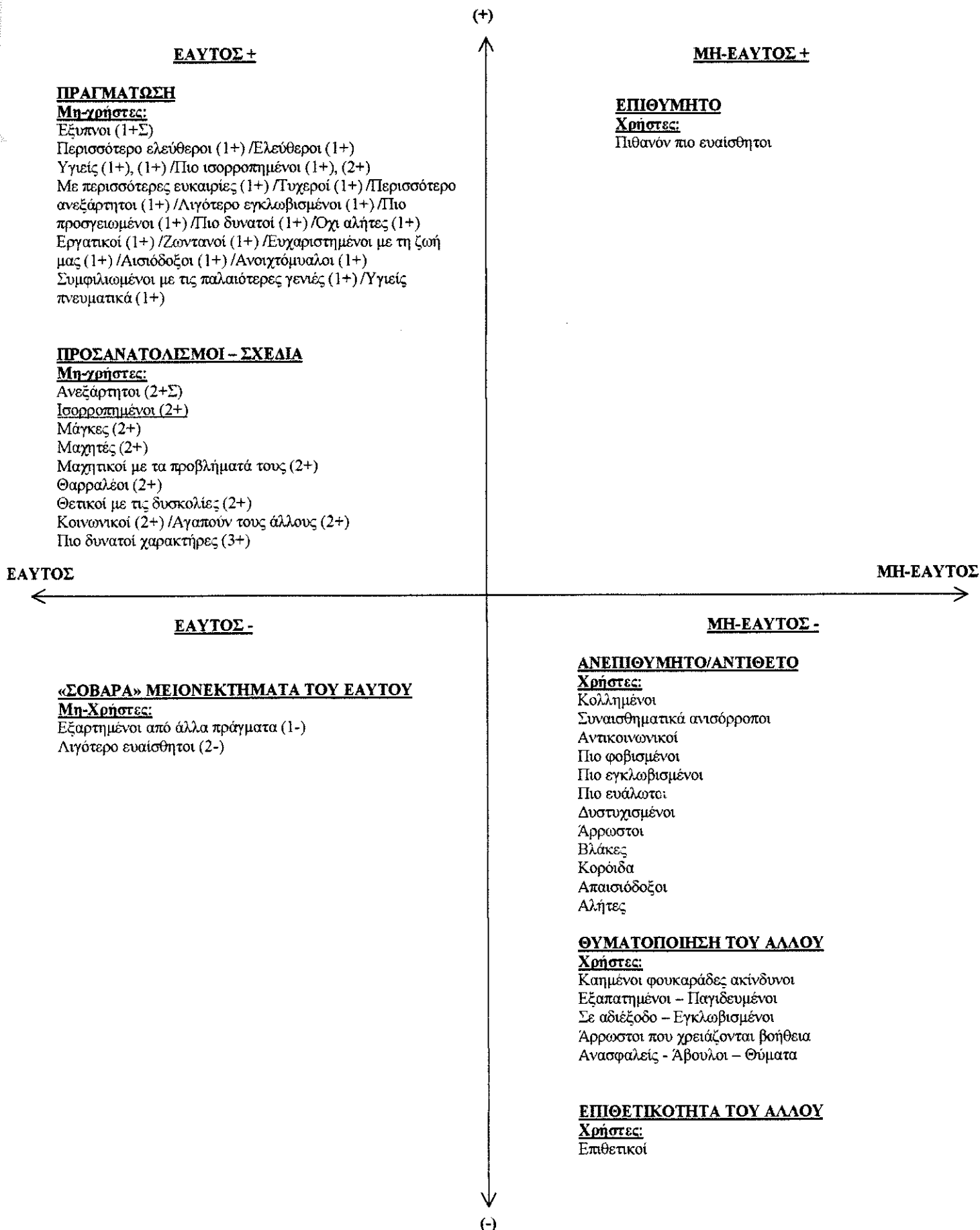
Οι γυναίκες συμμετέχουσες που δεν έκαναν χρήση (Πρωτόκολλα 13 -16), παρουσιάζουν ένα παρόμοιο πρότυπο ταύτισης και διαφοροποίησης απέναντι στις δύο ομάδες (Σχήμα 4β):

Εαυτός +: Το υπο - διάστημα του θετικού Εαυτού, συντίθεται από όλες τις θετικές πραγματοποιμένες ιδιότητες του Εαυτού και των «μη -χρηστών» («υγιείς», «ελεύθεροι», «τυχεροί», «αισιόδοξοι», «πιο δυνατοί», «όχι αλήτες» κ.λ.π.), ανάμεσα στις οποίες Σημαντική θεωρήθηκε η Α.Ε. «έξυπνο». Τα σχέδια του Εαυτού, εκφράζονται με τις Α.Ε. «ισορροπημένοι», «μάγκες», «μαχητές», «θαρραλέοι», «αγαπούν τους άλλους», «κοινωνικοί» και «συμφιλιωμένοι με τις παλαιότερες γενιές» καθώς και με την εκλαμβανόμενη ως Σημαντική Α.Ε., «ανεξάρτητο».

Μη -Εαυτός +: Η περιγραφή «πιο ευαίσθητο», που αποδόθηκε από τις συμμετέχουσες σε «Αυτούς, τους χρήστες», γίνεται αντιληπτή ως εκτιμώμενη ιδιότητα, που δεν εκφράζει τον Εαυτό.

Εαυτός -: Ως σοβαρά μειονεκτήματα του Εαυτού, θεωρούνται, η μειωμένη ευαισθησία που αποδόθηκε στους «μη -χρήστες» («λιγότερο ευαίσθητο») και η «εξάρτηση από άλλα πράγματα», εκτός των ουσιών.

Μη -Εαυτός -: Οι Α.Ε. που εγγράφονται ως αρνητικός Μη -Εαυτός, έχουν αντληθεί στο σύνολό τους, από τις περιγραφές της ομάδας «χρήστες», που ενσωματώνονται (τον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας ως αντίθετος Άλλος («παγιδευμένοι», «εξαπατημένοι», «ανασφαλείς», «απαισιόδοξοι», «αλήτες», «αντικοινωνικοί» κ.λ.π.), ως θυματοποιημένος Άλλος («θύματα», «καημένοι φουκαράδες ακίνδυνοι»), ή και ως εχθρικός, επιτιθέμενος Άλλος («επιθετικού»).

Σχήμα 4β: Ενσωμάτωση Αναπαραστατικών Ενοτήτων - Περιγραφών των Ομάδων «Μη-χρήστες» και «Χρήστες» στο Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Γυναίκες Μη-χρήστες, Πρωτ. 13 - 16)

γ. Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -24).

Οι ενότητες αναπαράστασης που απέδωσαν οι άνδρες συμμετέχοντες που ήταν χρήστες συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -20), ως περιγραφές των ομάδων «Χρήστες» και «Μη -χρήστες», τοποθετούνται στους άξονες του Στοιχειώδους Χώρου Ταυτότητας, ως εξής (Σχήμα 5α):

Εαυτός +: Στο υπο - διάστημα του θετικού Εαυτού, εγγράφονται χαρακτηριστικά που οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι ο Εαυτός μοιράζεται με την ομάδα ένταξης «χρήστες» και που αφορούν είτε πραγματωμένες ιδιότητες («ντόμπρου», «ξέρουμε να πίνουμε», «σκεπτικιστές και αναλυτές της ζωής και του περιβάλλοντος», «χαρούμενοι άνθρωποι όσο κάνουμε χρήση», «καταθλιπτικού» κ.λ.π.), είτε και σχέδια του Εαυτού («ελπίζουν», «διασκεδάζουν», «δεν αρμόζουν για τον κόσμο γύρω τους»). Στην Α.Ε. «καταθλιπτικού», εντοπίζεται μια «παραδόξη θετική αξιολόγηση» των συμμετεχόντων.⁸⁶

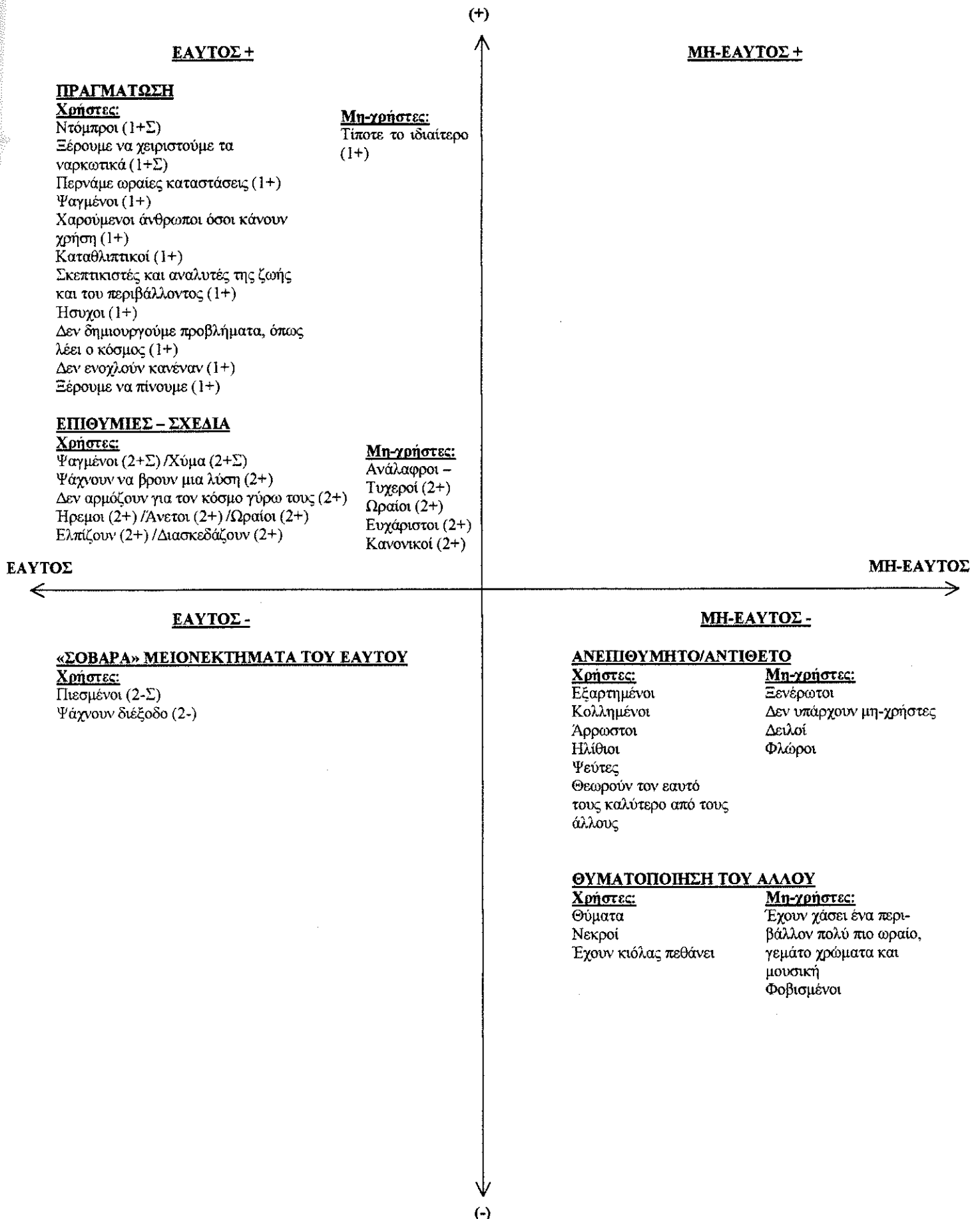
Οι Σημαντικές Α.Ε. που εκφράζουν πραγματωμένες ιδιότητες του Εαυτού, είναι οι Α.Ε. «ψαγμένο», «ντόμπρου» και «ξέρουμε να χειριστούμε τα ναρκωτικά», ενώ τα σημαντικά σχέδια του Εαυτού, εκφράζουν οι Α.Ε. «χύμα» και «ψαγμένου» (που εκτιμήθηκε τόσο ως σχέδιο, όσο και ως προσανατολισμός του Εαυτού).

Στο ίδιο υπο - διάστημα τοποθετούνται, επίσης ορισμένες Α.Ε. ενδεικτικές θετικής ταύτισης με ομάδα των μη -χρηστών («ανάλαφρο», «τυχερού», «ωραίου», «ευχάριστο», «κανονικό», όπως και ο Εαυτός), οι οποίες απο ελούν σχεδόν στο σύνολό τους, ανάμεσα στους προσανατολισμούς του Εαυτού, με εξαίρεση την Α.Ε. «τίποτε το ιδιαίτερο», που εκφράζει μια πραγματωμένη ιδιότητα του Εαυτού.

Μη -Εαυτός +: Στον χώρο του θετικού Μη -Εαυτού, διαπιστώνουμε την πλήρη έλλειψη Α.Ε. οι οποίες να εκφράζουν επιθυμητές ιδιότητες που δεν διαθέτει ο Εαυτός.

Εαυτός -: Τα εκλαμβανόμενα «σοβαρά μειονεκτήματα» του Εαυτού, εκφράζουν οι Α.Ε. «πιεσμένου» (Σημαντική Α.Ε.) και «ψάχνουν διέξοδο», τις οποίες οι συμμετέχοντες παρήγαγαν ως περιγραφές των «χρηστών».

⁸⁶ Παραδόξη θετική αξιολόγηση», ονομάζει η Zavalloni (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996), την περίπτωση όπου σύμφωνα με τον «κοινό νο», το νόημα της Α.Ε. θα μπορούσε να θεωρηθεί αρνητικό, αλλά ο συμμετέχων την εκτιμά ως θετική. Με αυτούς τους όρους, η Α.Ε. «καταθλιπτικό», έχει εκτιμηθεί, παραδόξως, ως θετική έννοια.

Σχήμα 5α: Εγγραφή Αναπαραστατικών Ενοτήτων – Περιγραφών των Ομάδων «Χρήστες» και «Μη-χρήστες» στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Άνδρες, Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών, Πρωτ. 17 – 20)

Μη -Εαυτός -: Στον χώρο του αρνητικού Μη -Εαυτού, εκτός από όλες τις αρνητικά εκλαμβανόμενες ιδιότητες των μη -χρηστών («φοβισμένου», «δειλοί», «ξενέρωτου» κ.λ.π.) εντοπίζονται επίσης πολλές από τις αρνητικές Α.Ε. που είχαν αποδοθεί από τους άνδρες χρήστες στην ομάδα αντικειμενικής ένταξης («θύματα», «εξαρτημένοι», «νεκρού», «άρρωστοι», «ψεύτες» κ.λ.π.) χαρακτηριστικά επενδεδυμένα στους «Άλλους χρήστες», που δεν αφορούσαν τον τρόπο με τον οποίο αυτοί οι συμμετέχοντες αντιλαμβάνονταν τον Εαυτό, ή την ένταξή τους στην ομάδα των χρηστών.

Οι περιγραφές των «χρηστών» και «μη -χρηστών», ενσωματώνονται στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας των γυναικών χρηστών συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 21 -24), ως εξής (Σχήμα 5β):

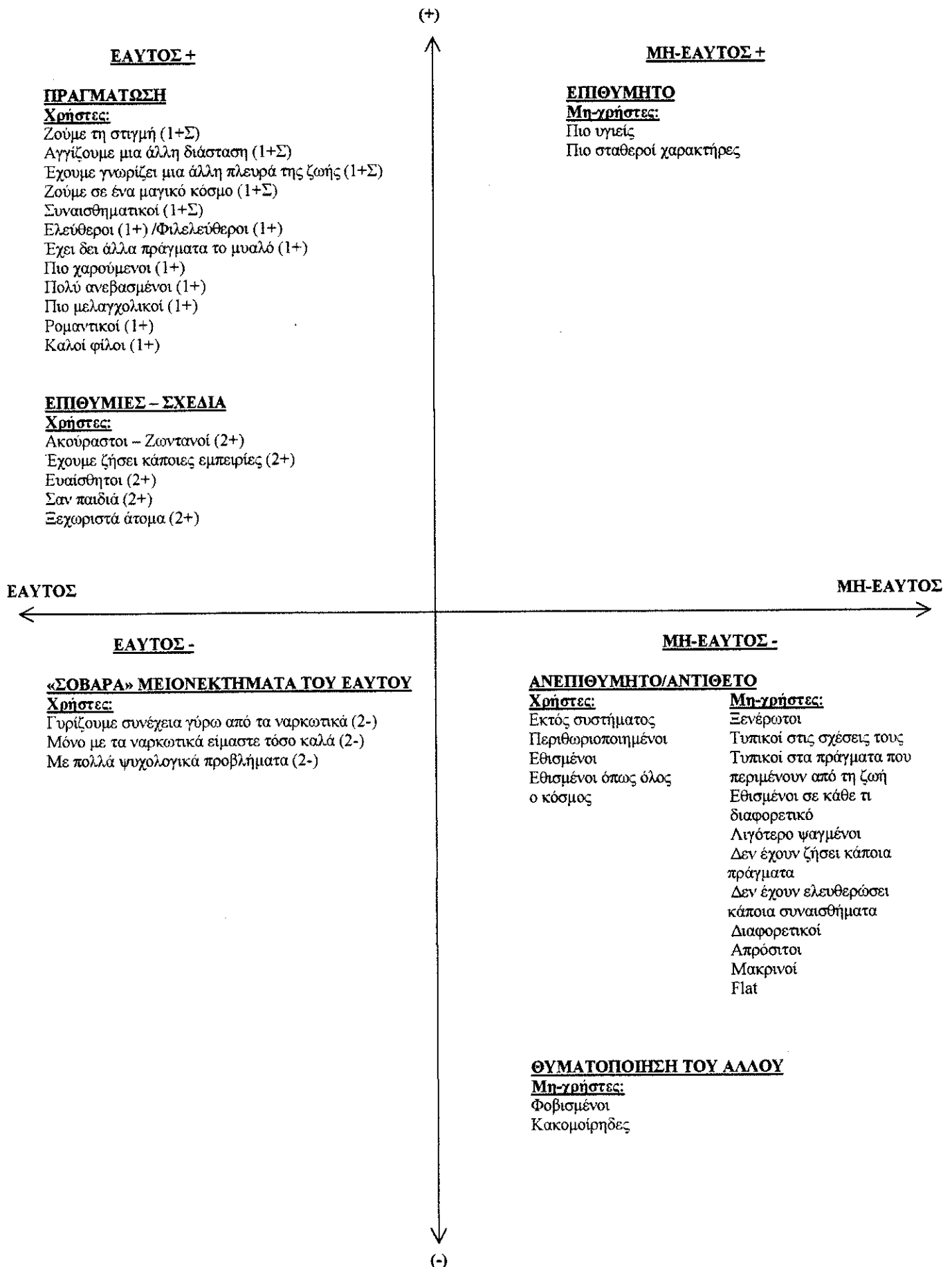
Εαυτός +: Ο θετικός Εαυτός μοιράζεται αρκετές εκλαμβανόμενες ως πραγματωμένες θετικές ιδιότητες, με την ομάδα των «χρηστών» («συναισθηματικού», «ρομαντικού», «ελεύθερου», «πολύ χαρούμενου», «πιο μελαγχολικού»), από τις οποίες ως Σημαντικές έχουν σημειωθεί οι Α.Ε. «ζούμε τη στιγμή», «αγγίζουμε μια άλλη διάσταση», «έχουμε γνωρίσει μια άλλη πλευρά της ζωής», «ζούμε σ' έναν μαγικό κόσμο» και «συναισθηματικού». Η τοποθέτηση της Α.Ε. «μελαγχολικού» σε αυτό το υπο -διάστημα, εκφράζει μια παράδοξη θετική αξιολόγηση αυτών των συμμετεχουσών.

Τους προσανατολισμούς που ο Εαυτός μοιράζεται με την ομάδα των χρηστών, εκφράζουν οι Α.Ε. «ακούραστοι -ζωντανού», «έχουμε ζήσει κάποιες εμπειρίες», «ευαίσθητο», «σαν παιδιά» και «ξεχωριστά άτομα».

Μη -Εαυτός +: Σε αυτό το υπο - διάστημα, συναντάμε δύο περιγραφές, που αποδίδονται στους μη -χρήστες ως ομάδα που απολαμβάνει ό,τι ο Εαυτός στερείται, την «σταθερότητα» του χαρακτήρα και την καλύτερη «υγεία».

Εαυτός -: Στον αρνητικό Εαυτό εγγράφονται τρία «σοβαρά» μειονεκτήματα του Εαυτού και της ομάδας ένταξης, που αφορούν την κακή ψυχολογική κατάσταση και την εξάρτηση από το ναρκωτικό («με πολλά ψυχολογικά προβλήματα», «μόνο με τα ναρκωτικά είμαστε τόσο καλά», «γυρίζουμε συνέχεια γύρω από τα ναρκωτικά»).

Μη - Εαυτός-: Οι υπόλοιπες τέσσερις αρνητικές περιγραφές που αποδόθηκαν στους «χρήστες» («εκτός συστήματος», «περιθωριοποιημένου», «εθισμένου» και

Σχήμα 5β: Εγγραφή Αναπαραστατικών Ενοτήτων - Περιγραφών των Ομάδων «Χρήστες» και «Μη-χρήστες» στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Γυναίκες, Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών, Πρωτ. 21 - 24)

«εθισμένοι όπως όλος ο κόσμος»), έχουν αποβληθεί από τον Εαυτό, ως χαρακτηριστικά των Άλλων χρηστών.

Τα αρνητικά χαρακτηριστικά που αποδόθηκαν στους «μη -χρήστες», εγγράφονται στην πλειοψηφία τους, σε αυτό το υπο - διάστημα («ξενέρωτου», «τυπικοί στις σχέσεις τους», «λιγότερο ψαγμένοι», «flat», «κακομοίρηδες», «φοβισμένου» κ.λ.π.).

δ. Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 25 -32).

Τα αντίστοιχα αποτελέσματα των ανδρών μη -χρηστών συμμετεχόντων (Πρωτόκολλα 25 -28), έχουν ως εξής (Σχήμα 6α):

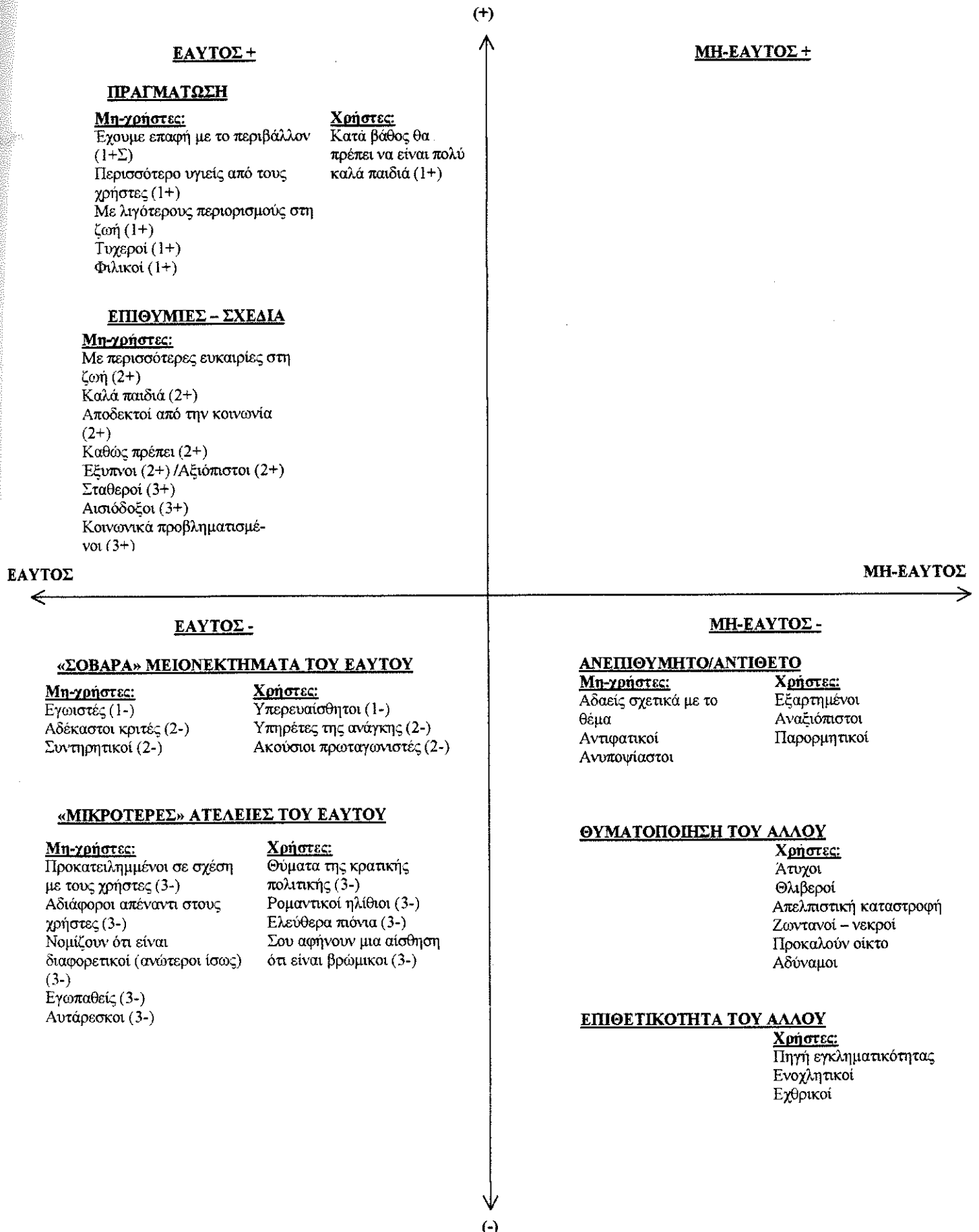
Εαυτός +: Ο θετικός Εαυτός μοιράζεται με την ομάδα αντικειμενικής του ένταξης («μη -χρήστες»), όλες τις θετικά εκλαμβανόμενες ιδιότητες που αποδόθηκαν ως περιγραφές της ομάδας, είτε ως εκφράσεις πραγματοποιμένων χαρακτηριστικών («περισσότερο υγιείς», «τυχερού», «φιλικού» κ.λ.π.), είτε προσανατολισμών του Εαυτού («με περισσότερες ευκαιρίες στη ζωή», «αποδεκτοί από την κοινωνία», «έξυπνοι», «αξιόπιστοι», «σταθερού» κ.λ.π.). Μια Σημαντική πραγματοποιμένη ιδιότητα του Εαυτού, εκφράζεται με την Α.Ε. «έχουμε επαφή με το περιβάλλον».

Επιπλέον, στο ίδιο υπο-διάστημα εγγράφεται και η Α.Ε. «κατά βάθος θα πρέπει να είναι πολύ καλά παιδιά», που εκφράζει μια πραγματοποιμένη ιδιότητα του Εαυτού, που έχει αποδοθεί ως περιγραφή της ομάδας «χρήστες».

Μη -Εαυτός +: Υπάρχει πλήρης απουσία Άλλων με αξιοθαύμαστες ιδιότητες που ο Εαυτός στερείται.

Εαυτός -: Ο αρνητικός Εαυτός, μετέχει σε ορισμένες από τις αρνητικές ιδιότητες των χρηστών, ανάμεσα στις οποίες τα εκλαμβανόμενα ως «σοβαρά» μειονεκτήματα, εκφράζονται με τις Α.Ε. «υπερευαίσθητου», «υπηρέτες της ανάγκης» και «ακούσιοι πρωταγωνιστές». Άλλες Α.Ε. που αποδόθηκαν ως περιγραφές των χρηστών και τις οποίες ενσωματώνει ο Εαυτός, ανάμεσα στις μικρότερες ατέλειές του, εκφράζονται με τις Α.Ε. «θύματα της κρατικής πολιτικής», «ρομαντικοί ηλίθιοι», «ελεύθερα πόνια» και «σου αφήνουν μια αίσθηση ότι είναι βρώμικο».

Στο υπο -διάστημα εγγράφονται και αρκετές εκλαμβανόμενες αρνητικές ιδιότητες των «μη -χρηστών», από τις οποίες οι Α.Ε. «εγωιστές», «συντηρητικοί» και

Σχήμα 6α: Εγγραφή Αναπαραστατικών Ενοτήτων - Περιγραφών των Ομάδων «Μη-χρήστες» και «Χρήστες» στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Ανδρες, Μη-χρήστες Πρωτ. 25 - 28)

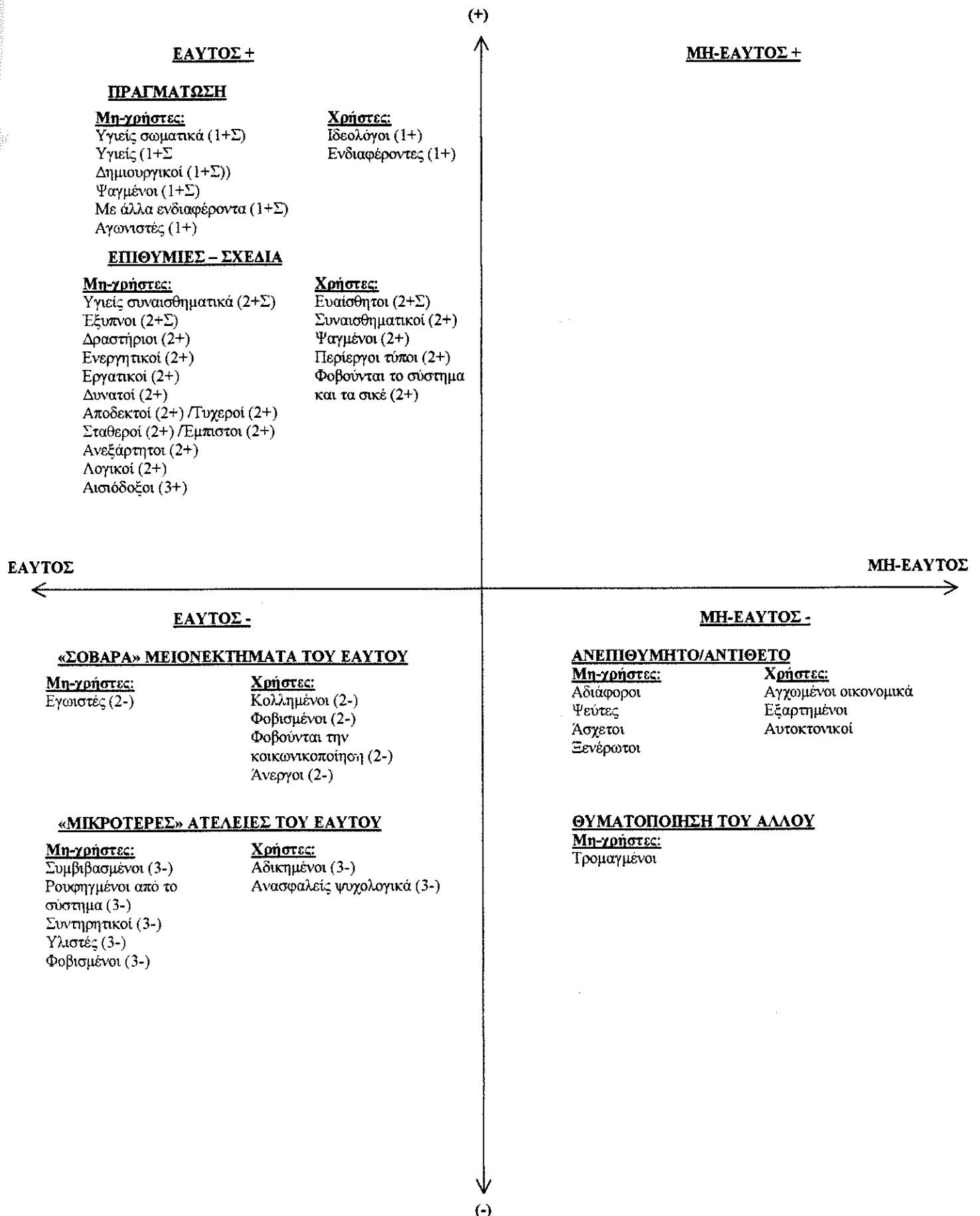
«αδέκαστοι κριτές», εκφράζουν σοβαρά μειονεκτήματα του Εαυτού. Οι υπόλοιπες Α.Ε. («εγωπαθείς», «προκατελιημμένοι σε σχέση με τους χρήστες», «αδιάφοροι απέναντι στους χρήστες» κ.λ.π.), εμπίπτουν στη ζώνη των μικρότερων ατελειών του Εαυτού.

Μη -Εαυτός -: Οι υπόλοιπες αρνητικά αξιολογημένες Α.Ε. που αποδόθηκαν στην ομάδα των μη -χρηστών, θεωρήθηκαν Αλλομορφικές από τους συμμετέχοντες και αποδόθηκαν σε «Αυτούς, τους Άλλους μη -χρήστες», εξαιρώντας τον Εαυτό («ξενέρωτο», «ανυποψίαστο», «αντιφατικό» «αδαείς σχετικά με το θέμα»). Σε αυτό το υπο-διάστημα εγγράφονται και οι περισσότερες αρνητικά αξιολογημένες Α.Ε. που αποδόθηκαν από τους άνδρες μη -χρήστες συμμετέχοντες στην ομάδα διαφοροποίησης «Αυτοί, οι χρήστες», εκφράζοντας το ανεπιθύμητο -αντίθετο («άτυχο», «αδύναμο», «εξαρτημένου», «αναξιόπιστο», «ζωντανό -νεκρού» κ.λ.π.), ή και την απειλητική διάσταση του Άλλου («πηγή εγκληματικότητας», «ενοχλητικού», «εχθρικού»).

Για τις γυναίκες συμμετέχουσες που δεν έκαναν χρήση (Πρωτόκολλα 28 - 32), το πρότυπο ενσωμάτωσης χαρακτηριστικών από τις δύο ομάδες, στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας, διαμορφώνεται ως εξής (Σχήμα 6β):

Εαυτός +: Το υπο - διάστημα του θετικού Εαυτού, συντίθεται από τις θετικές πραγματοποιόμενες ιδιότητες του Εαυτού και των «μη -χρηστών» («υγείς», «αγωνιστές», «δημιουργικοί» «ψαγμένοι» κ.λ.π.), καθώς και τους κοινούς προσανατολισμούς του Εαυτού και της ομάδας («δραστήριο», «εργατικό», «δυνατό», «αποδεκτό», «τυχερό», «ανεξάρτητο», «έξυπνο», «σταθερό» κ.λ.π.). Οι Σημαντικές πραγματοποιόμενες ιδιότητες, εκφράζονται με τις Α.Ε. «υγείς», «υγείς σωματικά», «δημιουργικοί», «ψαγμένοι» και «με άλλα ενδιαφέροντα», ενώ οι Σημαντικοί προσανατολισμοί του Εαυτού, εκφράζονται με τις Α.Ε. «υγείς συναισθηματικά» και «έξυπνο».

Στο ίδιο υπο-διάστημα, συναντάμε ορισμένες θετικά εκλαμβανόμενες διαστάσεις των «χρηστών», ως πραγματοποιόμενες ιδιότητες του Εαυτού («ιδεολόγο», «ενδιαφέροντες»), ή προσανατολισμοί -σχέδια («συναισθηματικό», «ευαίσθητο», «περίεργοι τύπου», «φοβούνται το σύστημα και τα σικέ», «ψαγμένοι»). Η τοποθέτηση της Α.Ε. «φοβούνται το σύστημα», σε αυτό το υπο-διάστημα, υποδηλώνει μια παράδοξη θετική αξιολόγηση των συμμετεχουσών (εφόσον ο «φόβος» θεωρείται

Σχήμα 6β: Εγγραφή Αναπαραστατικών Ενοτήτων - Περιγραφών των Ομάδων «Μη-χρήστες» και «Χρήστες» στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Γυναικές Μη-χρήστες Πρωτ. 29 - 32)

συνήθως ως αρνητικό στοιχείο). Επιπλέον, η Α.Ε. «ευαίσθητου», αποτελεί σημαντικό προσανατολισμό των συμμετεχουσών, επενδεδυμένο στην ομάδα «χρήστες».

Μη -Εαυτός +: Πλήρης απουσία «Άλλων» που να εκλαμβάνονται ως πηγές στήριξης ή κάτοχοι επιθυμητών ιδιοτήτων που ο Εαυτός στερείται.

Εαυτός -: Στην περιγραφή «εγωιστές», που αποδόθηκε στους «μη -χρήστες», αντικατοπτρίζεται ένα εκλαμβανόμενο σοβαρό μειονέκτημα του Εαυτού, ενώ μικρότερες ατέλειες του Εαυτού, επενδεδυμένες στην ίδια ομάδα, εκφράζονται με τις Α.Ε. «φοβισμένου», «συντηρητικού», «συμβιβασμένου», «ρουφηγμένοι από το Σύστημα», «υλιστές»).

Άλλες Α.Ε. που εκφράζουν αρνητικές όψεις του Εαυτού, αντλούνται από την ομάδα «χρήστες»: Τα σοβαρά μειονεκτήματα που ο Εαυτός μοιράζεται με αυτήν την ομάδα, εκφράζονται με τις Α.Ε. «κολλημένου», «φοβισμένου», «φοβούνται την κοινωνικοποίηση» και «άνεργου», ενώ οι Α.Ε. «αδικημένου» και «ανασφαλείς ψυχολογικά», αντικατοπτρίζουν μικρότερες ατέλειες του Εαυτού, επενδεδυμένες στην ομάδα «χρήστες»

Μη -Εαυτός -: Ανάμεσα στις Α.Ε. που εγγράφονται ως αρνητικός Μη -Εαυτός, συμπεριλαμβάνονται ιδιότητες των χρηστών που ενσωματώνονται στην ταυτότητα ως αντίθετος Άλλος («αγχωμένοι οικονομικά», «εξαρτημένοι», «αυτοκτονικοί»), αλλά και Α.Ε. που αντικατοπτρίζουν τις εκλαμβανόμενες αρνητικές διαστάσεις των Άλλων μη -χρηστών, εξαιρώντας τον Εαυτό («αδιάφορο», «ψεύτες», «τρομαγμένου», «άσχετο», «ξενέρωτο»).

3.2.2.3. Η Ομάδα Ταυτότητας του Φύλου («Άνδρες» -«Γυναίκες»).

α. Χρήστες Ηρωίνης (Πρωτόκολλα 1 -8).

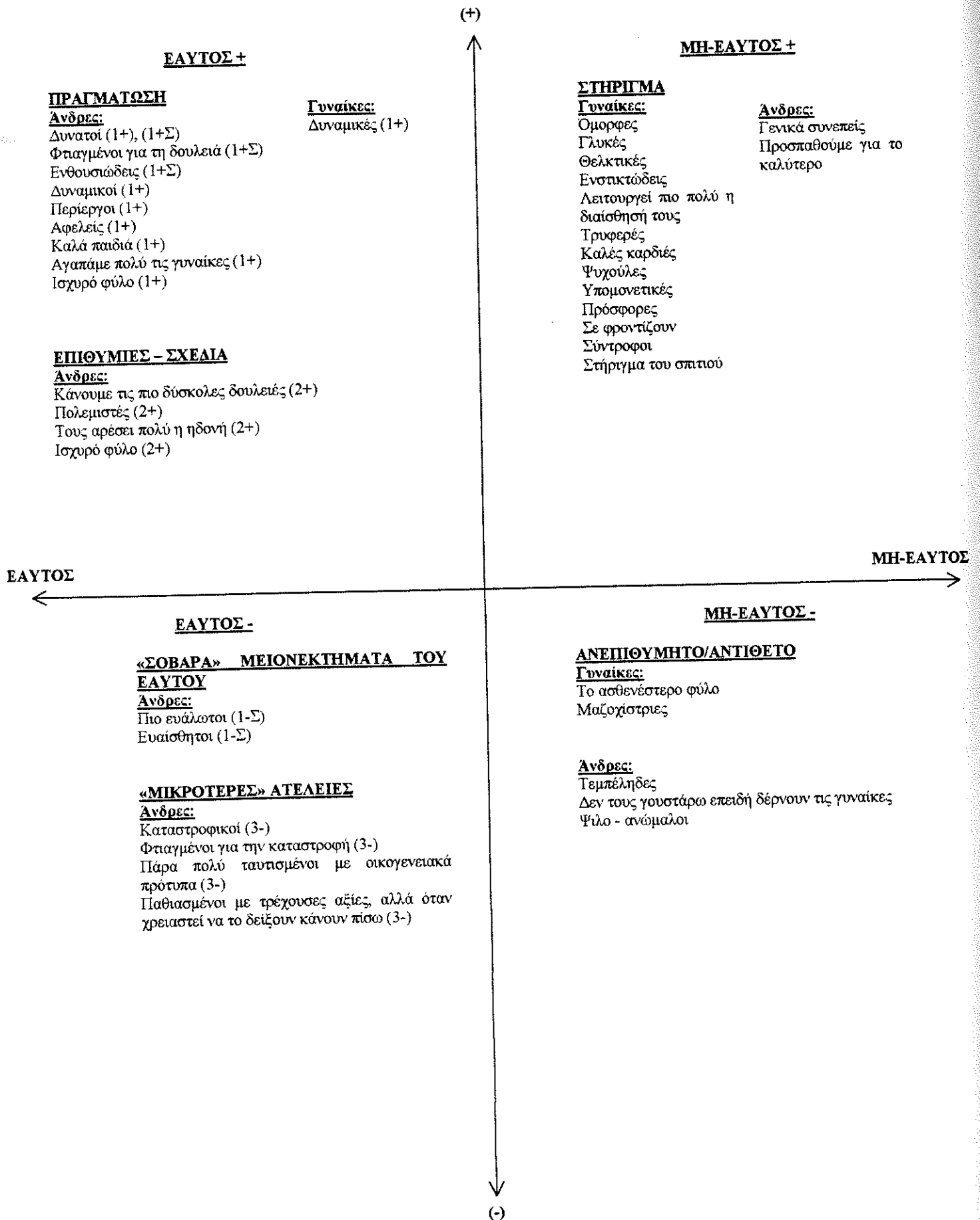
Η τοποθέτηση των Α.Ε. που αποδόθηκαν από τους συμμετέχοντες χρήστες ηρωίνης ως περιγραφείς των ομάδων του φύλου, στους άξονες του Στοιχειώδους Χώρου Ταυτότητας, δείχνει τις εξής σχέσεις Εαυτού -Άλλου -Ομάδας (Σχήματα 7α, 7β).

Εαυτός+: Οι άνδρες χρήστες ηρωίνης (Σχήμα 7α), αντιλαμβάνονται ως θετικές και πραγματωμένες ιδιότητες τις οποίες ο Εαυτός μοιράζεται με την ομάδα ένταξης «άνδρες», χαρακτηριστικά, όπως η δύναμη και η εργατικότητα («Οι άνδρες, είναι δυνατοί», «φτιαγμένοι για τη δουλειά»), το ανήσυχο πνεύμα («ενθουσιώδεις», «περίεργοι»), και η εσωτερική αγαθότητα («αφελείς», «καλά παιδιά»). Ανάμεσα σ' αυτές τις Α.Ε., οι περιγραφές «δυνατοί», «φτιαγμένοι για τη δουλειά» και «ενθουσιώδεις», εκφράζουν τις εκλαμβανόμενες ως Σημαντικές πραγματώσεις του Εαυτού. Επιπλέον, ο Εαυτός και η ομάδα του φύλου («άνδρες»), συνδέονται από θετικά αξιολογημένους προσανατολισμούς («πολεμιστές», «ισχυρό φύλο», «κάνουμε τις πιο δύσκολες δουλειές» και «τους αρέσει πολύ η ηδονή»).

Η θετική διάσταση του δυναμισμού, στην οποία ο Εαυτός μετέχει, επενδύεται και στην ομάδα «γυναίκες» («δυναμικές»).

Μη - Εαυτός+: Στον χώρο του θετικού Μη -Εαυτού, συναντάμε τις περισσότερες θετικά αξιολογημένες ιδιότητες των «γυναικών», ως υποστηρικτικού Άλλου («πρόσφορες», «σε φροντίζουν», «σύντροφοι»), καθώς και περιγραφές που εκφράζουν γενική εκτίμηση και θαυμασμό προς τις γυναίκες, κυρίως λόγω της «ομορφιάς», της «καλωσύνης» και της «δαισθητικότητάς τους» («όμορφες», «καλές καρδιές», «λειτουργεί πιο πολύ η δαισθησή τους» κ.λ.π.). Στον ίδιο χώρο τοποθετούνται και αναφορές σε εκτιμώμενες ιδιότητες που κατέχουν οι Άλλοι άνδρες και όχι ο Εαυτός («συνεπείς», «προσπαθούν για το καλύτερο»).

Εαυτός-: Στην αρνητική της εκδοχή, η αρρενωπή ταυτότητα συνδέεται με τα εκλαμβανόμενα ως σοβαρά μειονεκτήματα «ευαίσθητου» και «ευάλωτου» (Σημαντικές Α.Ε.), ενώ λιγότερο ενοχλητικές, θεωρούνται οι ατέλειες του Εαυτού και της ομάδας του φύλου, ως προς την «καταστροφικότητα», την «παθητικότητα» και την «ταύτιση με

Σχήμα 7α: Εγγραφή Αναπαραστατικών Ενοτήτων - Περιγραφών των Ομάδων του Φύλου («Ανδρες» /«Γυναίκες») στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Ανδρες, Χρήστες Ηρωϊνης, Πρωτ. 1 - 4)

τα οικογενειακά πρότυπα», («φτιαγμένοι για την καταστροφή», «παθιασμένοι με τρέχουσες αξίες, αλλά όταν χρειαστεί να το δείξουν, κάνουν πίσω», «πάρα πολύ ταυτισμένοι με οικογενειακά πρότυπα»).

Μη – Εαυτός-: Στο υπο – διάστημα του αρνητικού Μη -Εαυτού εγγράφονται οι ιδιότητες των υποβιβασμένων «Άλλων ανδρών» («τεμπέληδες», «ψίλο-ανώμαλοι», «δεν τους γουστάρω επειδή δέρνουν τις γυναίκες»). Στο ίδιο υπο – διάστημα εγγράφονται και οι αρνητικές ιδιότητες «ασθενέστερο φύλο» και «μαζοχίστριες», που έχουν αποδοθεί σε «Αυτές τις γυναίκες».

Για τις γυναίκες χρήστες ηρωίνης (Πρωτόκολλα 5 – 8), ισχύουν τα ακόλουθα (Σχήμα 7β).

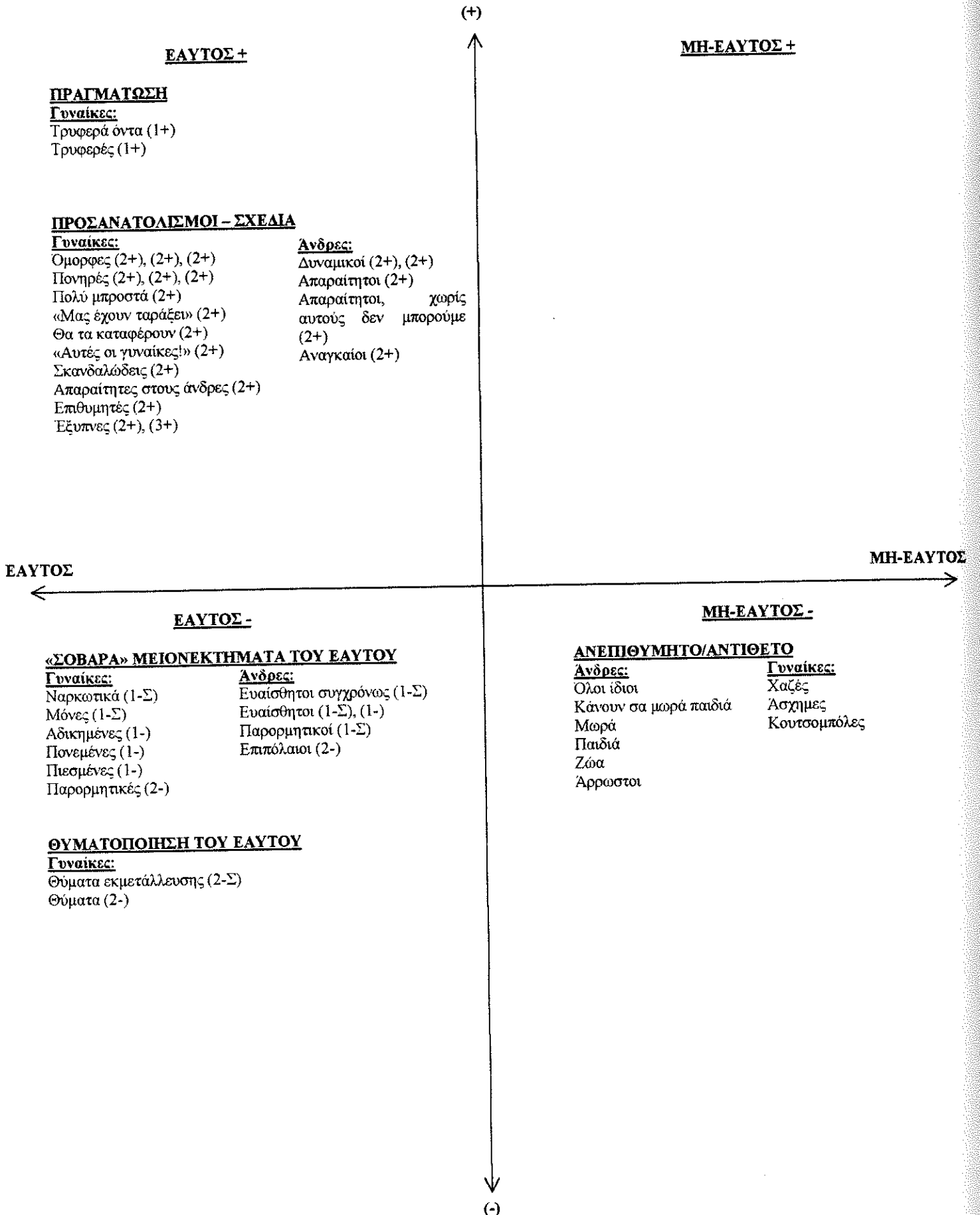
Εαυτός+: Η εκλαμβανόμενη ως πραγματωμένη θετική διάσταση του Εαυτού και της ομάδας του φύλου («γυναίκες»), αναφέρεται αποκλειστικά στην «τρυφερότητα» των «γυναικών» («τρυφερά όντα», «τρυφερές»).

Σε επίπεδο προσανατολισμού - σχεδίων, γυναικείο πλεονέκτημα θεωρείται η «ομορφιά», «πονηριά», η «εξυπνάδα», η δυνατότητα των γυναικών να είναι «επιθυμητές» και «απαραίτητες στους άνδρες» και η θετική πεποίθηση για τις δυνατότητες των γυναικών («Οι γυναίκες θα τα καταφέρουν»).

Ο θετικός Εαυτός ενσωματώνει ως προσανατολισμούς και αρκετές ιδιότητες «των ανδρών» («δυναμικό», «απαραίτητο» κ.τ.ο.).

Μη – Εαυτός+: Στο υπο – διάστημα του θετικού Μη -Εαυτού, δεν εγγράφονται περιγραφές.

Εαυτός-: Το υπο - διάστημα του αρνητικού Εαυτού συντίθεται από τα εκλαμβανόμενα σοβαρά μειονεκτήματα του Εαυτού («μόνες», «αδικημένες», «πονεμένες», «παρορμητικές»), ανάμεσα στα οποία Σημαντικό θεωρήθηκε από τις συμμετέχουσες το χαρακτηριστικό «μόνες». Εντυπωσιακή είναι η συνειρμική σύνδεση μιας συμμετέχουσας, η οποία συμπλήρωσε τη φράση «Εμείς, οι γυναίκες, είμαστε...», με την λέξη «ναρκωτικά» (αρνητικός Εαυτός), που ήρθε αυθόρμητα στο νου της όταν προσπάθησε να σκεφθεί για τις «γυναίκες», υποδεικνύοντας έτσι μια άμεση σύνδεση της θηλυκής ταυτότητας με το «σοβαρό και Σημαντικό μειονέκτημα» του να είσαι «χρήστης». Άλλες Α.Ε. εκφράζουν την εκλαμβανόμενη θυματοποίηση του Εαυτού («θύματα»), με Σημαντική την Α.Ε. «θύματα εκμετάλλευσης».

Σχήμα 7β: Εγγραφή Αναπαραστατικών Ενοτήτων - Περιγραφών των Ομάδων του Φύλου («Ανδρες» /«Γυναίκες») στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Γυναίκες, Χρήστες Ηρωίνης, Πρωτ. 5 - 8)

Επιπλέον, στο ίδιο υπο - διάστημα εγγράφονται οι Α.Ε. «ευαίσθητου», «παρορμητικού» και «επιτόλαιου», που παράχθηκαν ως περιγραφές των «ανδρών» και που εκφράζουν επίσης σοβαρά μειονεκτήματα του Εαυτού. Η Α.Ε. «ευαίσθητου», έχει σημειωθεί ως Σημαντική από τις Συμμετέχουσες.

Μη - Εαυτός-: Τέλος, στον αρνητικό Μη -Εαυτό τοποθετούνται οι υπόλοιπες αρνητικές ιδιότητες των ανδρών («όλοι ίδιου», «μωρά», «ζωά», «άρρωστος» κ.λ.π.), αλλά και ορισμένες αρνητικές ιδιότητες που επενδύονται στις Άλλες γυναίκες («χαζές», «άσχημες», «κουτσομπόλες»).

β. Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 9 -16).

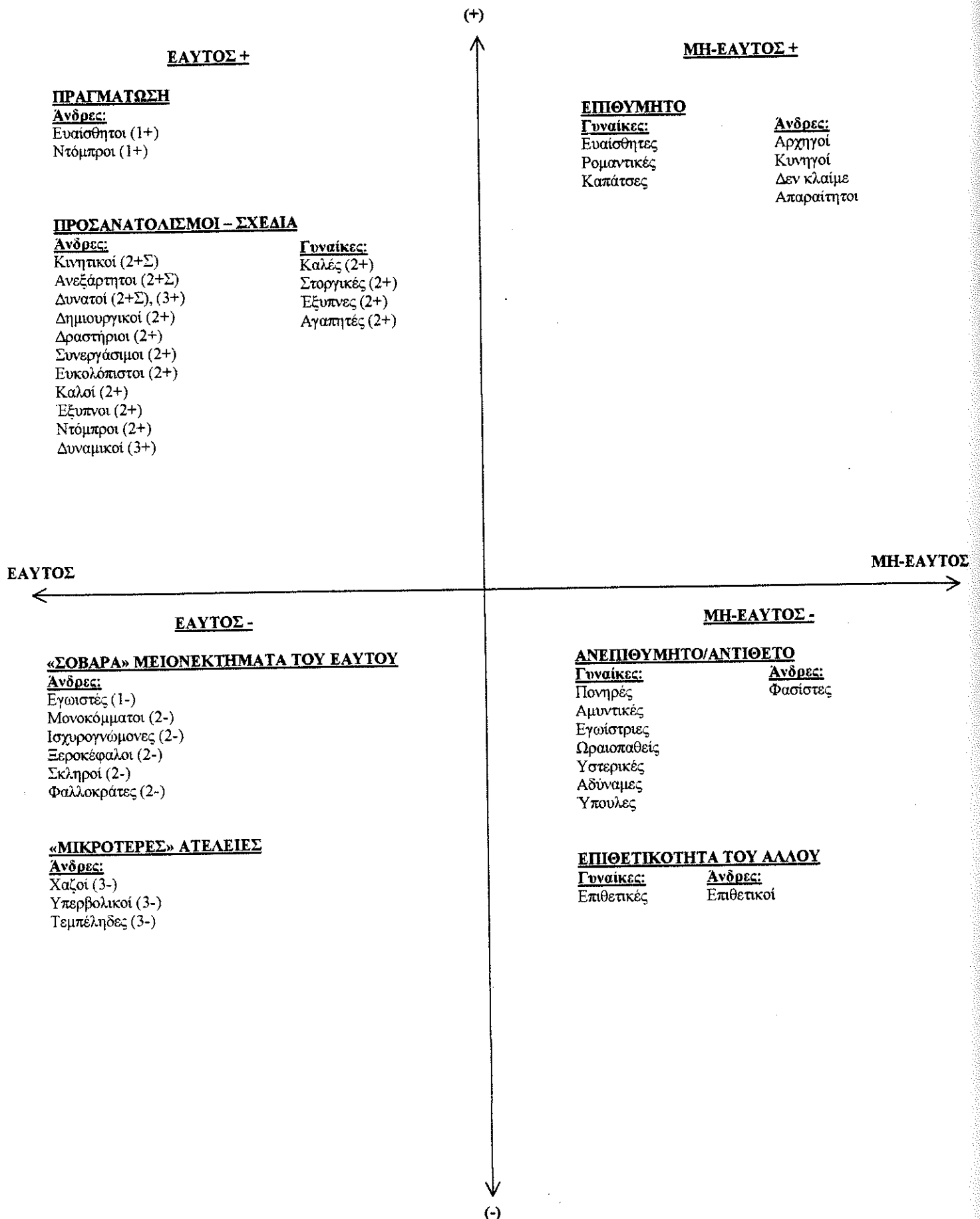
Στα Πρωτόκολλα των ανδρών μη -χρηστών συμμετεχόντων (Πρωτόκολλα 9-12), οι αναπαραστάσεις των φύλων τοποθετούνται στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Σχήμα 8α), ως εξής:

Εαυτός+: Οι άνδρες μη -χρήστες περιγράφουν τον θετικό και πραγματωμένο «αρρενωπό» Εαυτό με τις Α.Ε. «ευαίσθητου» και «ντόμπρου» (η Α.Ε. «ντόμπρου» συγκαταλέγεται και ανάμεσα στους προσανατολισμούς του Εαυτού).

Τα περισσότερα σχέδια - προσανατολισμοί του Εαυτού, επενδύονται στην ομάδα «άνδρες», με Σημαντικές τις Α.Ε. «κινητικό», «ανεξάρτητο» και «δουαντού». Ο θετικός Εαυτός ενσωματώνει και προσανατολισμούς που έχουν αποδοθεί στο αντίθετο φύλο («στοργικές», «αγαπητές»), καθώς και ιδιότητες που έχουν αποδοθεί τόσο στους «άνδρες», όσο και στις «γυναίκες» («καλού» - «καλές», «έξυπνου» - «έξυπνες»).

Μη - Εαυτός+: Στο υπο - διάστημα του θετικού Μη -Εαυτού εγγράφονται ορισμένες αναπαραστάσεις των «γυναικών» («ρομαντικές», «καπάτσες») αλλά και εκτιμώμενες ιδιότητες που αφορούν τους άλλους Άνδρες και που ο Εαυτός δεν διαθέτει («αρχηγού», «κυνηγού», «δεν κλαίμε», «απαραίτητο»).

Εαυτός-: Οι αρνητικές διαστάσεις του Εαυτού συσπειρώνονται γύρω από τη σκληρότητα και την έλλειψη ευελιξίας των ανδρών και του Εαυτού («σκληρού», «εγωιστές», «ισχυρογνώμονες», «μονοκόμματος», «φαλλοκράτες»), ενώ τις μικρότερες ατέλειες εκφράζουν οι Α.Ε. «χαζοί», «υπερβολικοί» και «τεμπέληδες».

Σχήμα 8α: Εγγραφή Αναπαραστατικών Ενοτήτων - Περιγραφών των Ομάδων του Φύλου («Άνδρες» / «Γυναίκες») στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Άνδρες, Μη-χρήστες Ηρωϊνης, Πρωτ. 9 - 12)

Μη – Εαυτός-: Στους «Άλλους άνδρες» αποδίδεται η ιδιότητα «φασίστες» που τοποθετείται ως αντι – αξία του Εαυτού και η ιδιότητα «επιθετικού», που εκφράζει μια εκλαμβανόμενη απειλή από την πλευρά των Άλλων ανδρών. Στο ίδιο υπο – διάστημα εγγράφονται και περιγραφές των γυναικών που, εκτός από «αδύναμες», αναπαριστώνται και ως «επικίνδυνες», «πονηρές», «εγωίστριες», «αμυντικές» και «ύπουλες», «επιθετικές» και «απειλητικές» για τον Εαυτό.

Για τις γυναίκες μη - χρήστες (Πρωτόκολλο 13 – 16) οι αναπαραστάσεις των φύλων ακολουθούν το εξής πρότυπο εγγραφής στο Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Σχήμα 8β):

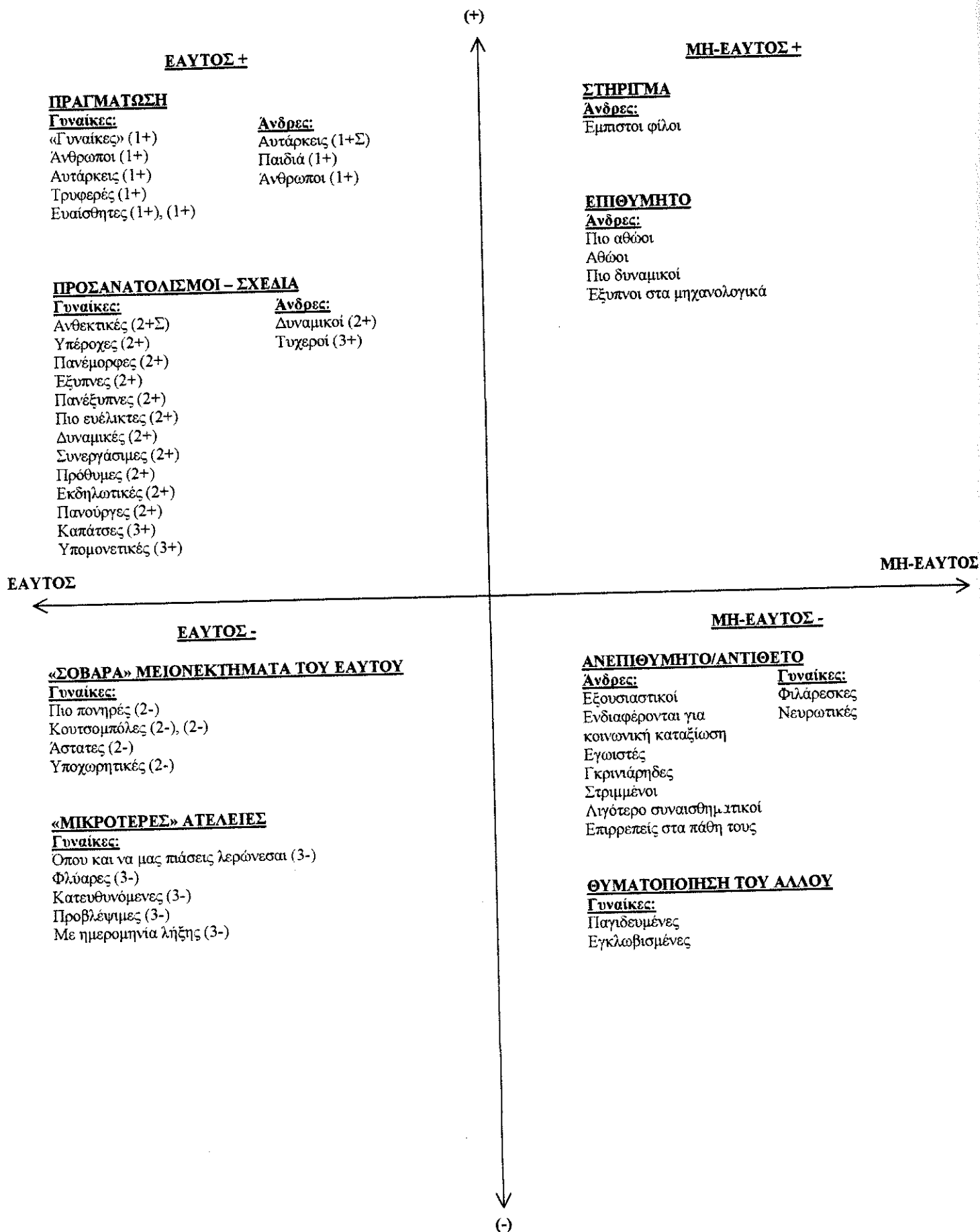
Εαυτός+: Ο πραγματωμένος θετικός Εαυτός αποδίδεται με τις Α.Ε. «ευαίσθητες» και «τρυφερές», που ο Εαυτός μοιράζεται με την ομάδα του φύλου. Οι Α.Ε. «αυτάρκειες» (Σημαντική Α.Ε.) και «άνθρωποι», εκφράζουν επίσης πραγματωμένες ιδιότητες του Εαυτού, επενδεδυμένες τόσο στην ομάδα «γυναίκες» όσο και στην ομάδα «άνδρες». Τα σχέδια του Εαυτού, εκφράζονται κυρίως μέσω Α.Ε. επενδεδυμένων στην ομάδα «γυναίκες» («ανθεκτικές», «υπέροχες», «έξυπνες», «πιο ευέλικτες», «συνεργάσιμες» κ.λ.π.), αλλά και με την Α.Ε. «τυχεροί», που έχει αποδοθεί ως ιδιότητα των ανδρών, καθώς και με τις Α.Ε. «δυναμικοί» – «δυναμικές», που αποδόθηκαν τόσο σε «Αυτούς, τους άνδρες», όσο και στις «γυναίκες».

Μη – Εαυτός+: Ως θετικός Μη -Εαυτός (Μη -Εαυτός +), εγγράφονται οι - λιγοστές- εκτιμώμενες ιδιότητες τις οποίες οι συμμετέχουσες έχουν αποδώσει στους άνδρες και θεωρούν ότι ο Εαυτός και η ομάδα ταυτότητας «γυναίκες», δεν διαθέτουν («πιο δυναμικοί», «έξυπνοι στα μηχανολογικά», «πιο αθώοι»), ή ιδιότητες που καθιστούν την ομάδα του αντίθετου φύλου, στήριγμα του Εαυτού («έμπιστοι φίλοι»).

Εαυτός-: Οι Α.Ε. «πιο πονηρές», «κουτσομπόλες», «άστατες» και «υποχωρητικές», εκφράζουν τα εκλαμβανόμενα σοβαρά μειονεκτήματα που ο Εαυτός μοιράζεται, τόσο με την ομάδα των «γυναικών», όσο και μ' εκείνη των «ανδρών».

Οι μικρότερες ατέλειες που ο Εαυτός μοιράζεται με τις «γυναίκες», εκφράζονται με τις περιγραφές «φλύαρες», «κατευθυνόμενες», «προβλέψιμες», «με ημερομηνία λήξης» και «όπου και να μας πιάσεις λερώνεσαι».

Μη – Εαυτός-: Ως αρνητικός Μη -Εαυτός, εγγράφονται αρκετές αρνητικές περιγραφές που αποδόθηκαν σε «Αυτούς τους άνδρες», εκφράζοντας τις

Σχήμα 8β: Εγγραφή Αναπαραστατικών Ενοτήτων - Περιγραφών των Ομάδων του Φύλου («Άνδρες» / «Γυναίκες») στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Γυναίκες, Μη-χρήστες Ηρωίνης, Πρωτ. 13 - 16)

εκλαμβανόμενες αδυναμίες τους («εξουσιαστικού», «εγωιστές», «γκρινιάρηδες», «ενδιαφέρονται για κοινωνική καταξίωση», «λιγότερο συναισθηματικού» κ.λ.π.) αλλά και οι περιγραφές των «Άλλων γυναικών», ως «φιλάρεσκες» και «νευρωτικές». Οι Α.Ε. «παγιδευμένες» και «εγκλωβισμένες», εκφράζουν τις θυματοποιήσεις που επενδύονται στις «Άλλες γυναίκες».

γ. Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -24).

Εαυτός+: Όπως δείχνει το Σχήμα 9α, οι άνδρες χρήστες συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -20), αντιλαμβάνονται ως θετικές και πραγματοποιμένες ιδιότητες τις οποίες ο Εαυτός μοιράζεται με την ομάδα ταυτότητας «άνδρες», χαρακτηριστικά που κυρίως αφορούν το ανήσυχο πνεύμα, εκφρασμένο μέσω ποικίλων Α.Ε. («παλαβού», «αθεόφοβου», «φευγάτου», «στο χάσιμο»).

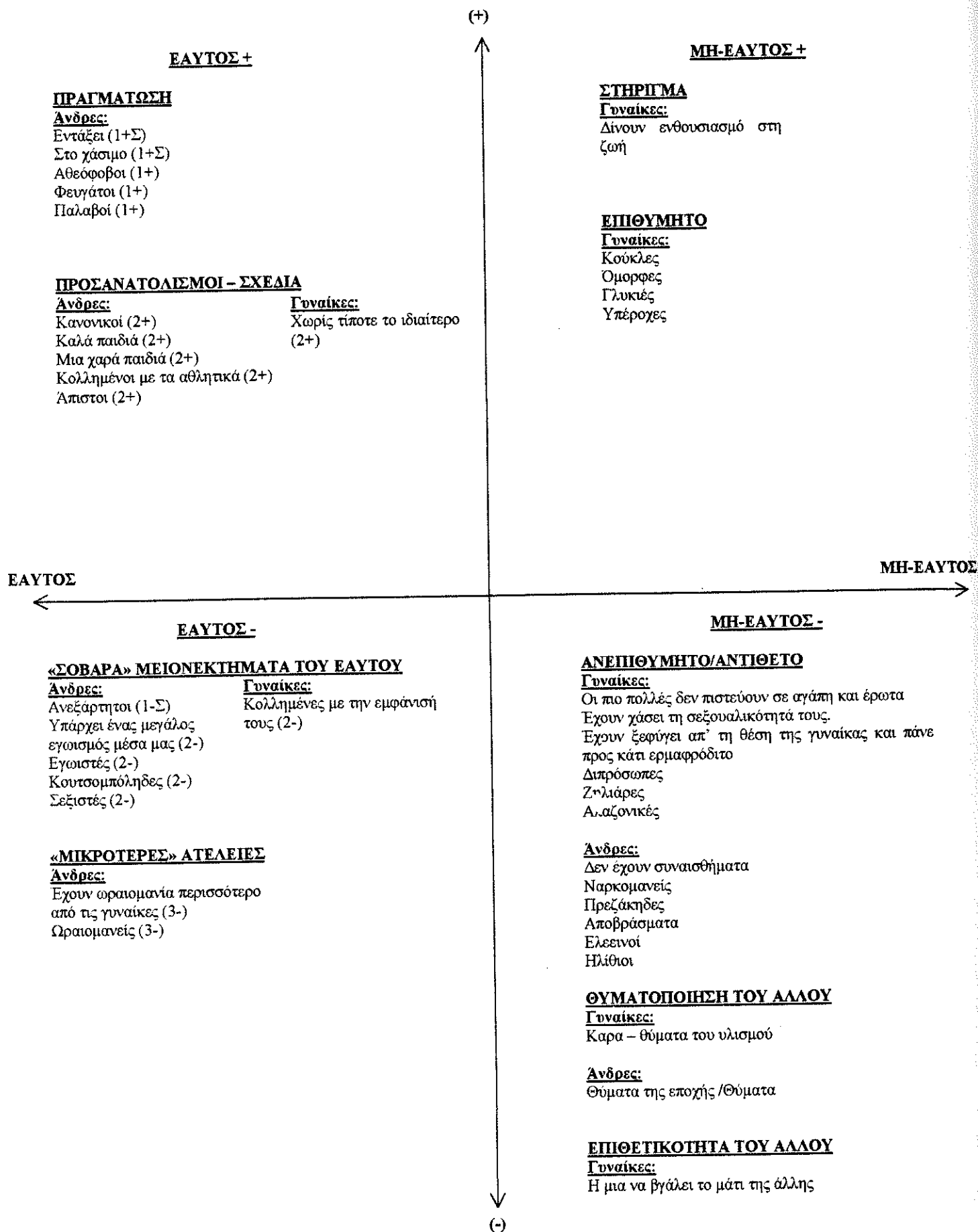
Ο Εαυτός και η ομάδα του φύλου («άνδρες»), μοιράζονται ορισμένους θετικά αξιολογημένους στόχους («κανονικού», «καλά παιδιά», «άπιστου», «κολλημένοι με τα αθλητικά», ενώ ως θετική «θηλυκή» διάσταση, στην οποία ο Εαυτός μετέχει σε επίπεδο προσανατολισμών, είναι η Α.Ε. «χωρίς τίποτε το ιδιαίτερο («γυναίκες»).

Μη – Εαυτός+: Στον χώρο του θετικού Μη -Εαυτού, εγγράφονται αποκλειστικά θετικά αξιολογημένες ιδιότητες των «γυναικών», ως υποστηρικτικός Άλλος («δίνουν ενθουσιασμό στη ζωή») ή ως εν γένει εκτιμώμενες θηλυκές ιδιότητες («όμορφες», «γλυκές» κ.λ.π.).

Εαυτός-: Ανάμεσα στα «σοβαρά» μειονεκτήματα του Εαυτού και της ομάδας «άνδρες», συμπεριλαμβάνονται οι ιδιότητες «εγωιστές», «σεξιστές», «κουτσομπόληδες» αλλά και «ανεξάρτητου» (Σημαντική Α.Ε.), μια παράδοση αρνητική αξιολόγηση των συμμετεχόντων. Μια άλλη εκλαμβανόμενη σημαντική αρνητική όψη του Εαυτού που επενδύεται στην ομάδα «γυναίκες», εκφράζεται με την Α.Ε. «κολλημένες με την εμφάνισή τους».

Η ανδρική ωραιοπάθεια («ωραιομανείς»), θεωρείται από άλλους συμμετέχοντες ως «μικρότερη ατέλεια» του Εαυτού.

Μη – Εαυτός-: Στον χώρο του αρνητικού Μη -Εαυτού εγγράφονται οι υποβιβασμένοι «Άλλοι άνδρες» («ναρκομανείς», «πρεζάκηδες», «ελεεινοί», «ελεεινοί», «δεν έχουν συναισθήματα» κ.λ.π.) και οι ανεπιθύμητες ιδιότητες των γυναικών

Σχήμα 9α: Εγγραφή Αναπαραστατικών Ενοτήτων - Περιγραφών των Ομάδων του Φύλου («Άνδρες» / «Γυναίκες») στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Άνδρες, Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών, Πρωτ. 17 - 20)

(«διπρόσωπες», «αλαζονικές», «οι πιο πολλές δεν πιστεύουν σε αγάπη και σε έρωτα», «έχουν χάσει τη σεξουαλικότητά τους»). Μια εκδοχή της επιθετικότητας του Άλλου, αφορά τις γυναίκες που αντιμετωπίζουν ανταγωνιστικά η μια την άλλη («η μια να βγάλει το μάτι της αλληνής»), είναι τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες, αναπαριστώνται ως «θύματα» της εποχής («οι άνδρες») ή του υλισμού («οι γυναίκες»).

Στα αντίστοιχα αποτελέσματα των γυναικών χρηστών συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 21 – 24), παρουσιάζεται το ακόλουθο πρότυπο ενσωμάτωσης των αναπαραστάσεων των ομάδων του φύλου στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Σχήμα 9β):

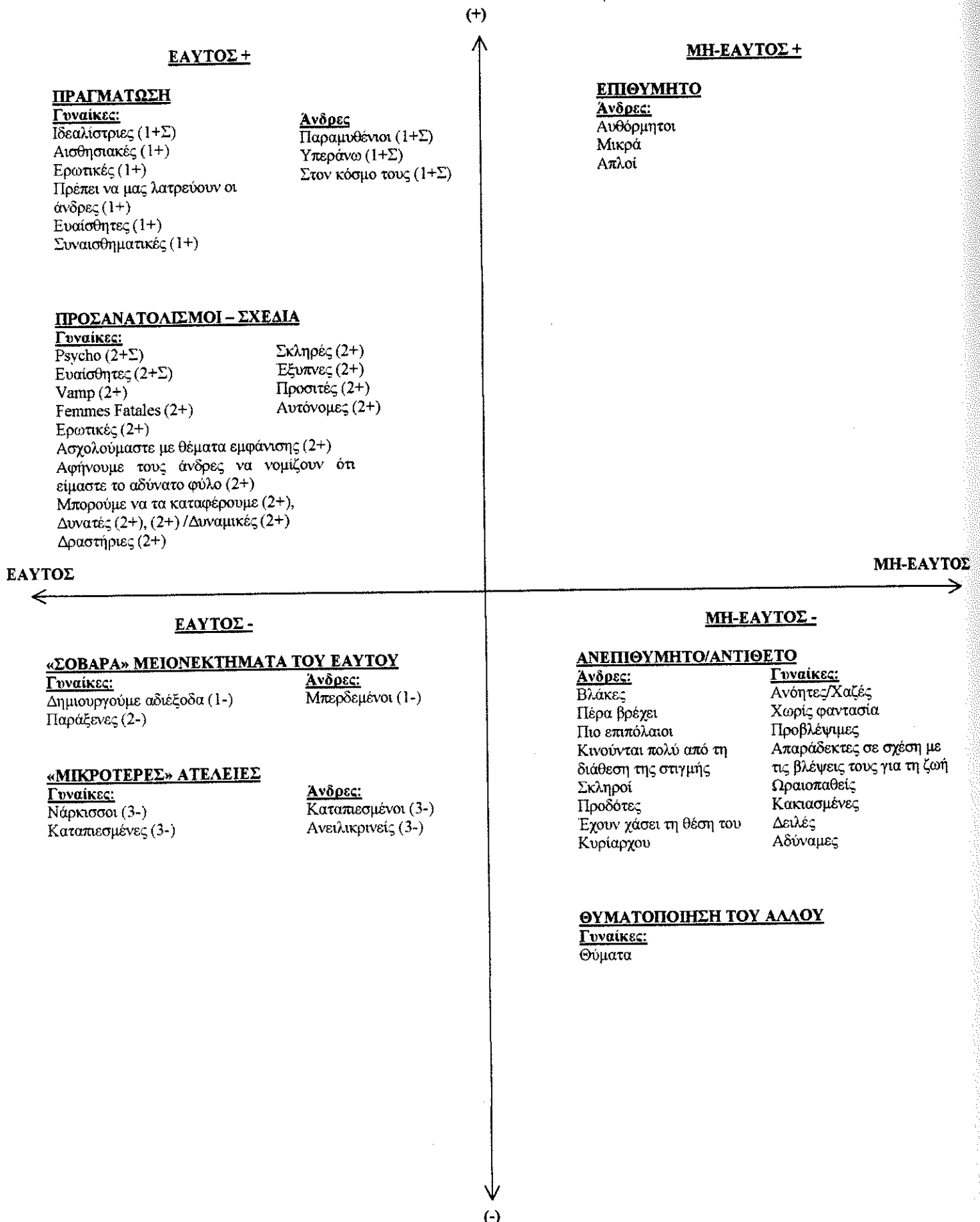
Εαυτός+: Οι θετικές πραγματωμένες ιδιότητες του Εαυτού και των «γυναικών», αφορούν τη γυναικεία γοητεία («αισθησιακές», «ερωτικές»), την «ευαισθησία» και τον «ιδεαλισμό» (Σημαντική Α.Ε.). Από την ομάδα «άνδρες», αντλούνται, επίσης, ορισμένες Α.Ε. που εκφράζουν πραγματώσεις του Εαυτού («παραμυθένιου», «υπεράνω», «στον κόσμο τους»), ιδιότητες που εκτιμήθηκαν ως Σημαντικές από τις συμμετέχουσες.

Οι Α.Ε. «ευαίσθητες» (Σημαντική Α.Ε.), «δυναμικές», «δραστήριες», «αφήνουμε τους άνδρες να νομίζουν ότι είμαστε το αδύνατο φύλο» και η περιγραφή «psycho», εκφράζουν προσανατολισμούς που ο Εαυτός μοιράζεται με την ομάδα του φύλου («γυναίκες»).

Η Α.Ε. «psycho», εκφράζει μια σημαντική επιθυμητή κατάσταση των γυναικών, που, όπως επεξηγεί η συμμετέχουσα που απέδωσε αυτήν την περιγραφή, αναφέρεται στις συνεχείς «ψυχικές μεταπτώσεις» των γυναικών.

Μη – Εαυτός+: Στο υπο – διάστημα του θετικού Μη – Εαυτού, εγγράφονται κάποιες από τις εκτιμώμενες ιδιότητες «Αυτών, των ανδρών», στις οποίες ο Εαυτός δεν θεωρείται ότι συμμετέχει, όπως ο «αυθορμητισμός», η «απλότητα» και η «παιδικότητα» («μωρά»).

Εαυτός-: Τα «σοβαρά» μειονεκτήματα του Εαυτού αφορούν τις συνέπειες ενός συγχυτικού τρόπου σκέψης («Οι γυναίκες, είναι παράξενες», «δημιουργούν αδιέξοδα», - «Οι άνδρες, είναι μπερδεμένους»).

Σχήμα 9β: Εγγραφή Αναπαραστατικών Ενοτήτων - Περιγραφών των Ομάδων του Φύλου («Ανδρες» / «Γυναίκες») στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Γυναίκες, Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών, Πρωτ. 21 - 24)

Στις μικρότερες ατέλειες, συμπεριλαμβάνονται η αρνητική έκφραση της γυναικείας προσήλωσης στην ομορφιά («νάρκισσος»), η «ανειλικρίνεια» που σύμφωνα με μία συμμετέχουσα είναι χαρακτηριστικό των ανδρών, και η «καταπίεση» που υφίστανται, τόσο οι άνδρες («καταπιεσμένοι» -«Άνδρες»), όσο και οι γυναίκες («καταπιεσμένες», -«Γυναίκες»).

Μη - Εαυτός-: Τέλος, ως αρνητικός Μη -Εαυτός (Μη -Εαυτός -), συγκαταλέγονται οι αρνητικές ιδιότητες των ανδρών («πέρα -βρέχει», «βλάκες», «επιπόλαιο», «σκληρό», «έχουν χάσει τη θέση του κυρίαρχου»), αλλά και ορισμένες αρνητικές ιδιότητες που επενδύονται στις Άλλες γυναίκες («αδύναμος», «δειλός», «χαζός», «χωρίς φαντασία», «προβλέψιμος» κ.λ.π.).

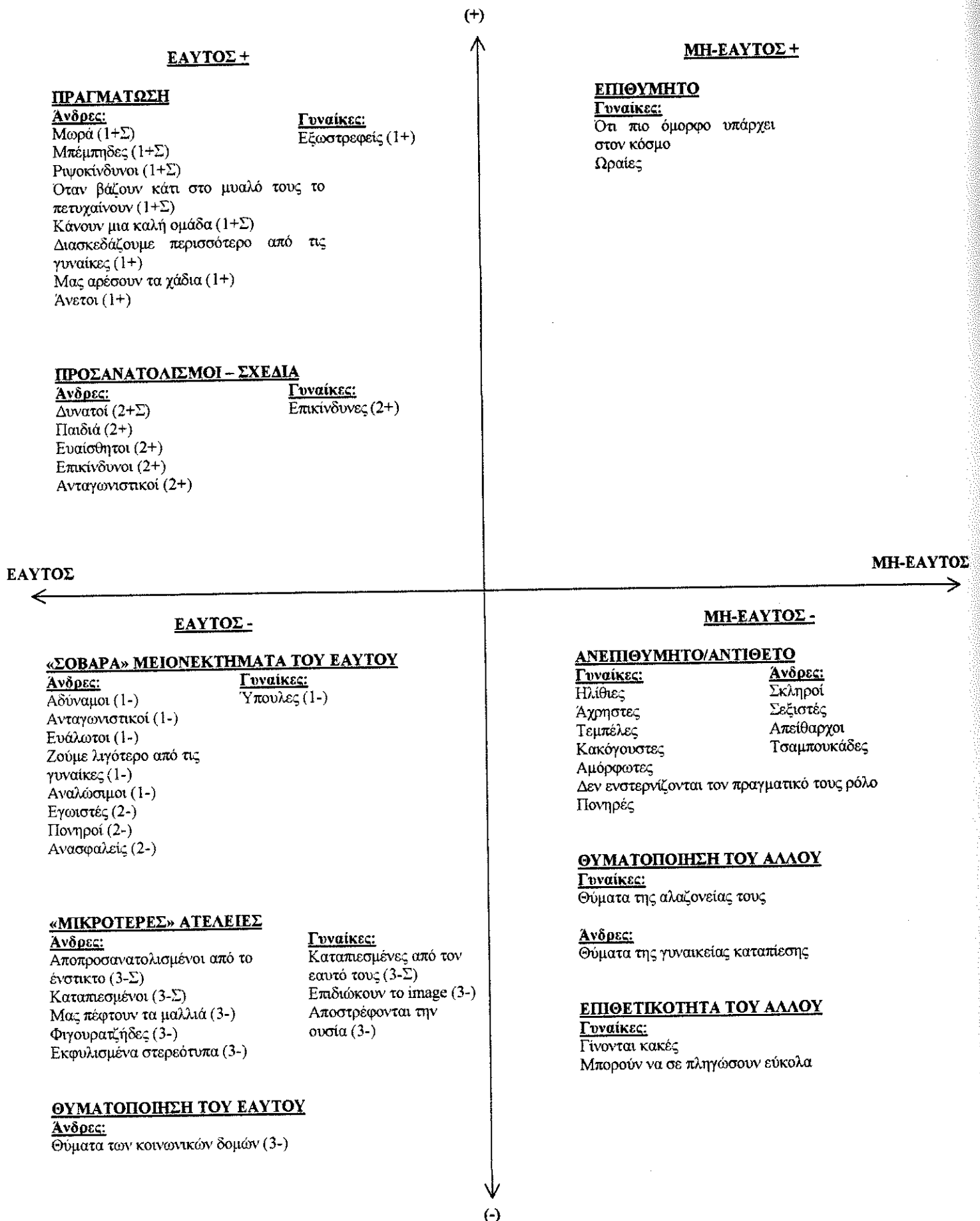
δ. Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 25 -32).

Για τους άνδρες μη - χρήστες συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 25 - 28), ισχύουν τα εξής (Σχήμα 10α):

Εαυτός+: Οι θετικές πραγματώσεις του «αρρενωπού» Εαυτού εμφανίζουν αρκετή ποικιλία εννοιών. Ως Σημαντικές πραγματωμένες ιδιότητες που ο Εαυτός μοιράζεται με την ομάδα «άνδρες», αυτοί οι συμμετέχοντες θεωρούν το παράτολμο θάρρος («ρισοκίνδυνος»), ορισμένες Α.Ε. που εκφράζουν την «τρυφερή» όψη των ανδρών («μωρά», «μπέμπηδες»), την ανδρική συνεργατικότητα («κάνουν μια καλή ομάδα»), και την επιμονή («όταν βάζουν κάτι στο μυαλό τους, το πετυχαίνουν»). Με το αντίθετο φύλο, ο Εαυτός και η ομάδα των ανδρών, μοιράζεται την πραγματωμένη ιδιότητα «εξωστρεφείς» («γυναίκες»).

Σημαντικός προσανατολισμός του Εαυτού, αφορούν την ιδιότητα «δυνατοί» («άνδρες»). Άλλοι προσανατολισμοί του Εαυτού και της ομάδας των ανδρών εκφράζονται με τις Α.Ε. «ευαίσθητος», «παιδιά», αλλά και «ανταγωνιστικού» με την Α.Ε. «επικίνδυνος» - «επικίνδυνες», έχει επενδυθεί τόσο στην ομάδα των ανδρών, όσο και σ' εκείνη των γυναικών.

Μη - Εαυτός+: Στο υπο - διάστημα του θετικού Μη -Εαυτού, εγγράφονται δύο αναπαραστάσεις των «γυναικών», που εκλαμβάνονται από τους μη -χρήστες

Σχήμα 10α: Εγγραφή Αναπαραστατικών Ενοτήτων – Περιγραφών των Ομάδων του Φύλου («Ανδρες» /«Γυναίκες») στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Ανδρες, Μη-χρήστες, Πρωτ. 25 – 28)

συμμετέχοντες, ως πλάσματα που εμπνέουν θαυμασμό («όμορφες», «ό,τι πιο όμορφο υπάρχει στον κόσμο»).

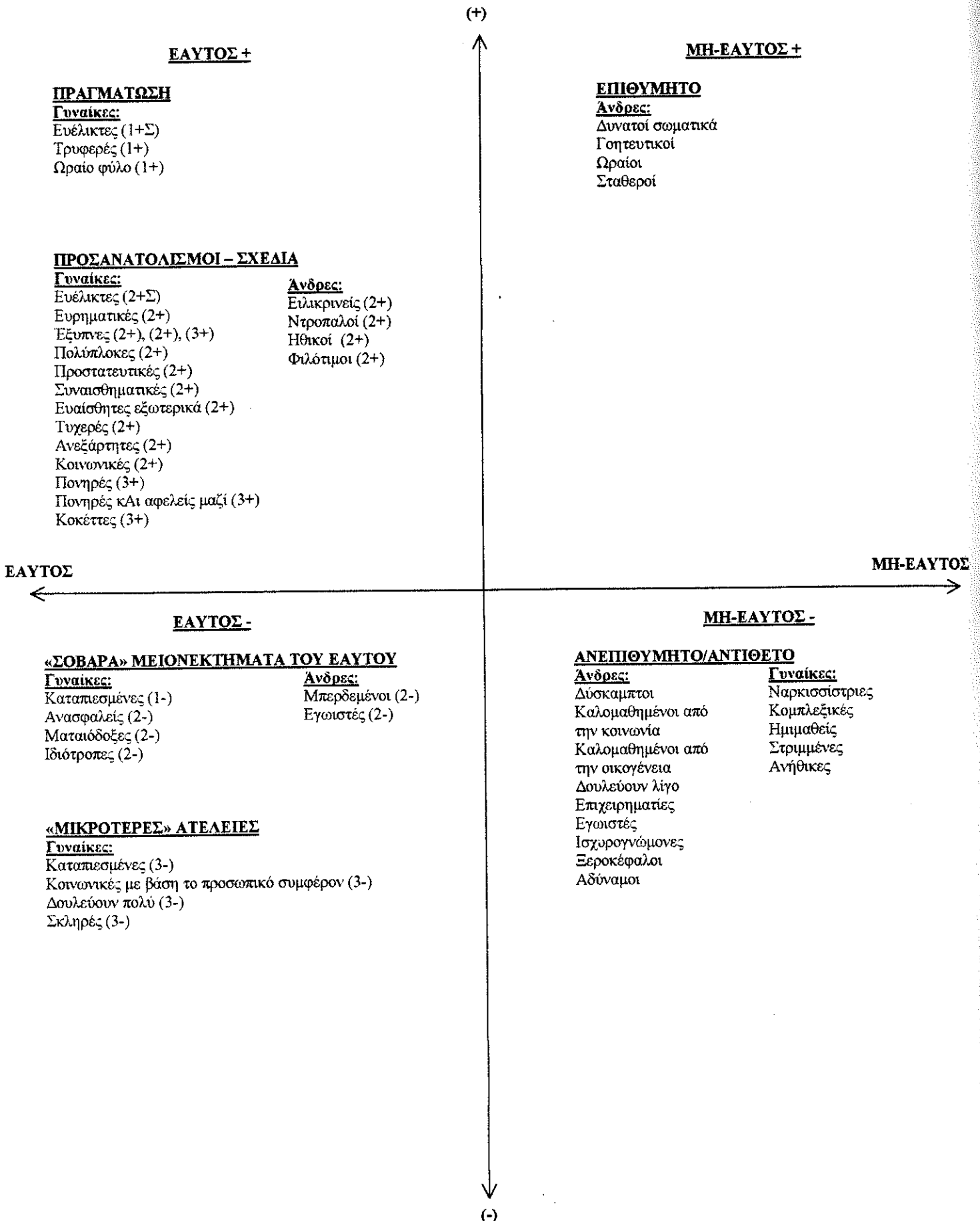
Εαυτός-: Τα «σοβαρά» μειονεκτήματα του Εαυτού και της ομάδας του φύλου («άνδρες»), συσπειρώνονται γύρω από τα γενικά θέματα της αδυναμίας και του εγωισμού («αδύναμοι», «ανασφαλείς», «ευάλωτοι», «ανταγωνιστικοί», «εγωιστές» κ.λ.π.). Η εκλαμβανόμενη ως θηλυκή ιδιότητα («ύπουλες») («γυναίκες»), ενσωματώνεται σε αυτό το υπο - διάστημα, ως σοβαρό μειονέκτημα του Εαυτού.

Οι βασικές μικρότερες ατέλειες του Εαυτού και της ομάδας του φύλου αφορούν την απομάκρυνση από την «πραγματική» ανδρική φύση («Οι άνδρες, είναι εκφυλισμένα στερεότυπα», «αποπροσανατολισμένοι από το ένστικτο»), η «καταπίεση» (καταπιεσμένοι) και την ενσωμάτωση θηλυκών ιδιοτήτων, όπως η επιφανειακότητα που αποδίδεται στις γυναίκες («Οι γυναίκες, «επιδιώκουν το image» και «αποστρέφονται την ουσία») και η καταπίεση που ο Εαυτός μοιράζεται με την ομάδα του αντίθετου φύλου («καταπιεσμένες από τον εαυτό τους»).

Μη - Εαυτός-: Σε αυτό το υπο - διάστημα εγγράφονται αντι - αξίες, που έχουν επενδυθεί στους «Άλλους άνδρες» («σκληροί», «σεξιστές», «απειθαρχοί» κ.λ.π.) ή στις γυναίκες («τεμπέλες», «αμόρφωτες», «γίνονται κακές», «πονηρές»). Οι ομάδες «γυναίκες» και «άνδρες», αναπαριστώνται, οι μεν ως «θύματα της αλαζονείας τους» και οι δε ως «θύματα της γυναικείας καταπίεσης». Παράλληλα, η Α.Ε. «μπορούν να σε πληγώσουν εύκολα» - που αποδόθηκε σε «Αυτές τις γυναίκες», εκφράζει την εκλαμβανόμενη απειλή προς τον Εαυτό.

Για τις γυναίκες μη - χρήστες (Πρωτόκολλα 21 - 24), η ενσωμάτωση των αναπαραστάσεων των φύλων στον στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας, ακολουθεί το εξής πρότυπο (Πίνακας 10β):

Εαυτός+: Ο πραγματωμένος θετικός Εαυτός αποδίδεται με τις Α.Ε. «ευέλικτες» (Σημαντική Α.Ε.), «ωραίο φύλο» και «τρυφερές». Το Σημαντικό σχέδιο του Εαυτού, το εκφράζει επίσης η Α.Ε. «ευέλικτες», ενώ άλλοι προσανατολισμοί του Εαυτού και της ομάδας του φύλου («γυναίκες»), εκφράζονται με τις Α.Ε. «έξυπνες», «συναισθηματικές», «ευαίσθητες εξωτερικά», «ανεξάρτητες», «κοινωνικές», «πονηρές». Επιπλέον, ο Εαυτός επιδιώκει την καλλιέργεια αρκετών από τις θετικές

Σχήμα 10β: Εγγραφή Αναπαραστατικών Ενοτήτων - Περιγραφών των Ομάδων του Φύλου («Άνδρες» /«Γυναίκες») στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Γυναίκες, Μη-χρήστες, Πρωτ. 29 - 32)

ιδιότητες που αποδόθηκαν και σε «Αυτούς, τους άνδρες» («ειλικρινείς», «ντροπαλού», «ηθικού», «φιλότημου»).

Μη – Εαυτός+: Ως θετικός Μη –Εαυτός, εγγράφονται οι εκτιμώμενες ιδιότητες τις οποίες οι συμμετέχουσες έχουν αποδώσει στους άνδρες και θεωρούν ότι ο Εαυτός και η ομάδα ταυτότητας «γυναίκες», δεν διαθέτουν («δυνατοί σωματικά», «σταθεροί», «ωραίου» και «γοητευτικού»).

Εαυτός-: Οι Α.Ε. «εγωιστές» και «μπερδεμένοι», θεωρούνται ως βασικά αρνητικά χαρακτηριστικά που ο Εαυτός μοιράζεται, με την ομάδα των «ανδρών». Επιπλέον, ο Εαυτός μοιράζεται με την ομάδα «γυναίκες», την «ανασφάλεια», την «καταπίεση», τη «ματαιοδοξία» και την «ιδιοτροπία», ως σοβαρά μειονεκτήματα του Εαυτού.

Οι μικρότερες ατέλειες που ο Εαυτός μοιράζεται με την ομάδα του φύλου «γυναίκες», εκφράζονται με τις περιγραφές «σκληρές», «δουλεύουν πολύ», «κοινωνικές με βάση το προσωπικό συμφέρον» και «καταπιεσμένες».

Μη – Εαυτός-: Ως αρνητικός Μη –Εαυτός, εγγράφονται αρκετές αρνητικές περιγραφές που αποδόθηκαν σε «Αυτούς τους άνδρες», εκφράζοντας τις εκλαμβανόμενες αδυναμίες τους («δύσκαμπτο», «καλομαθημένοι», «αδύναμο», «δουλεύουν λίγο», «επιχειρηματίες» κ.λ.π.) αλλά και περιγραφές των «Άλλων γυναικών» («ναρκισσίστριες», «κομπλεξικές», «ημιμαθείς», «στριμμένες», «ανήθικες»).

3.2.2.4. Η «Οικογένεια» ως Ομάδα Ταυτότητας.

α. Χρήστες Ηρωίνης (Πρωτόκολλα 1 -8).

Οι Α.Ε. που αποδόθηκαν από τους συμμετέχοντες χρήστες ηρωίνης, ως περιγραφείς της ομάδας «Οικογένεια», τοποθετήθηκαν, όπως και οι περιγραφές των ομάδων που προηγήθηκαν, στους άξονες του Στοιχειώδους Χώρου Ταυτότητας, για κάθε φύλο ξεχωριστά (Σχήματα 11α, 11β).

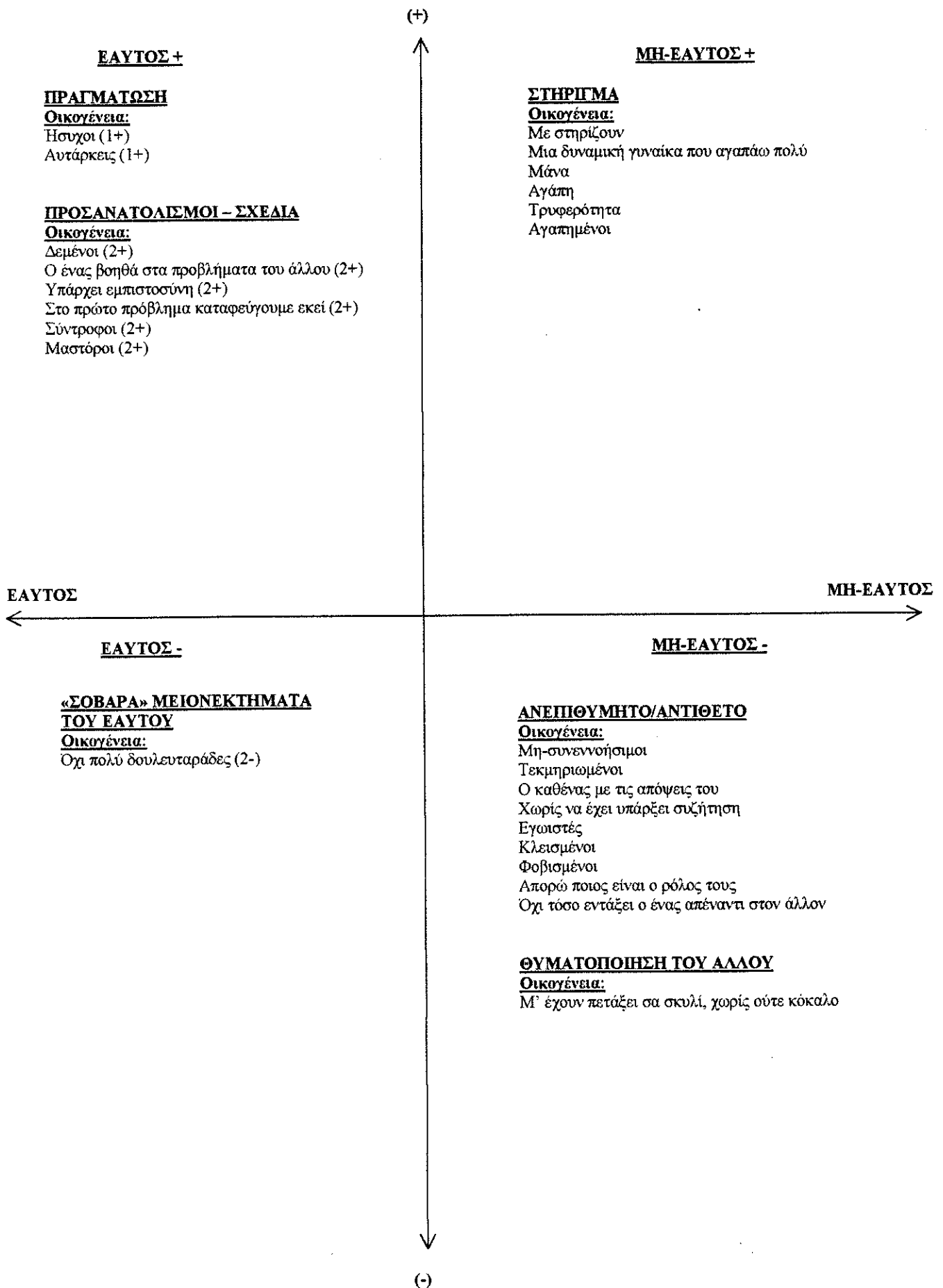
Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της δεύτερης φάσης του IMIS, η «οικογένεια» διαπλέκεται στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας των ανδρών χρηστών ηρωίνης (Πρωτόκολλα 1 -4), ως εξής (Σχήμα 11α):

Εαυτός +: Ο θετικός Εαυτός, ενσωματώνει κάποια από τα εκλαμβανόμενα ως πραγματοποιήσιμα χαρακτηριστικά των μελών της οικογένειας («αυτάρκεις», «φιλότιμο», «ήσυχου»), καθώς και προσανατολισμούς που αναφέρονται στην επιθυμητή ποιότητα των σχέσεων των μελών της οικογένειας («δεμένον», «υπάρχει εμπιστοσύνη», «στο πρώτο πρόβλημα καταφεύγουμε εκεί»).

Μη -Εαυτός +: Στο υποδιάστημα του θετικού Μη -Εαυτού, εγγράφονται κυρίως εκφράσεις της συναισθηματικής κάλυψης που οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι δέχονται από την οικογένεια («αγάπη», «τρυφερότητα», «μάννα») και κάποιες ιδιότητες των οποίων ο Εαυτός δεν θεωρείται κάτοχος, αλλά εκτιμά στον Άλλον, όπως ο δυναμισμός («μια δυναμική γυναίκα»).

Εαυτός -: Η Α.Ε. «όχι πολύ δουλευταράδες», εκφράζει ένα εκλαμβανόμενο ως σοβαρό μειονέκτημα του Εαυτού, που έχει επενδυθεί σε μέλη της οικογένειας.

Μη -Εαυτός -: Η οικογένεια ως αρνητικός Άλλος, περιγράφεται με Α.Ε. που αφορούν κυρίως την έλλειψη επικοινωνίας μεταξύ των μελών της οικογένειας («μη -συνεννοήσιμοι», «ο καθένας με τις απόψεις του χωρίς να έχει υπάρξει συζήτηση») αλλά και την εικόνα της «κλειστής» οικογένειας («κλεισμένον», «ήσυχου», «φοβισμένον») και της οικογένειας που θυματοποιεί τον Εαυτό, μέσα από μια στάση αδιαφορίας («μ' έχουν πετάξει σα σκυλί χωρίς ούτε κόκαλο»).

Σχήμα 11α: Εγγραφή Αναπαραστατικών Ενοτήτων - Περιγραφών της Ομάδας «Οικογένεια» στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Ανδρες, Χρήστες Ηρωϊνης, Πρωτ. 1 - 4)

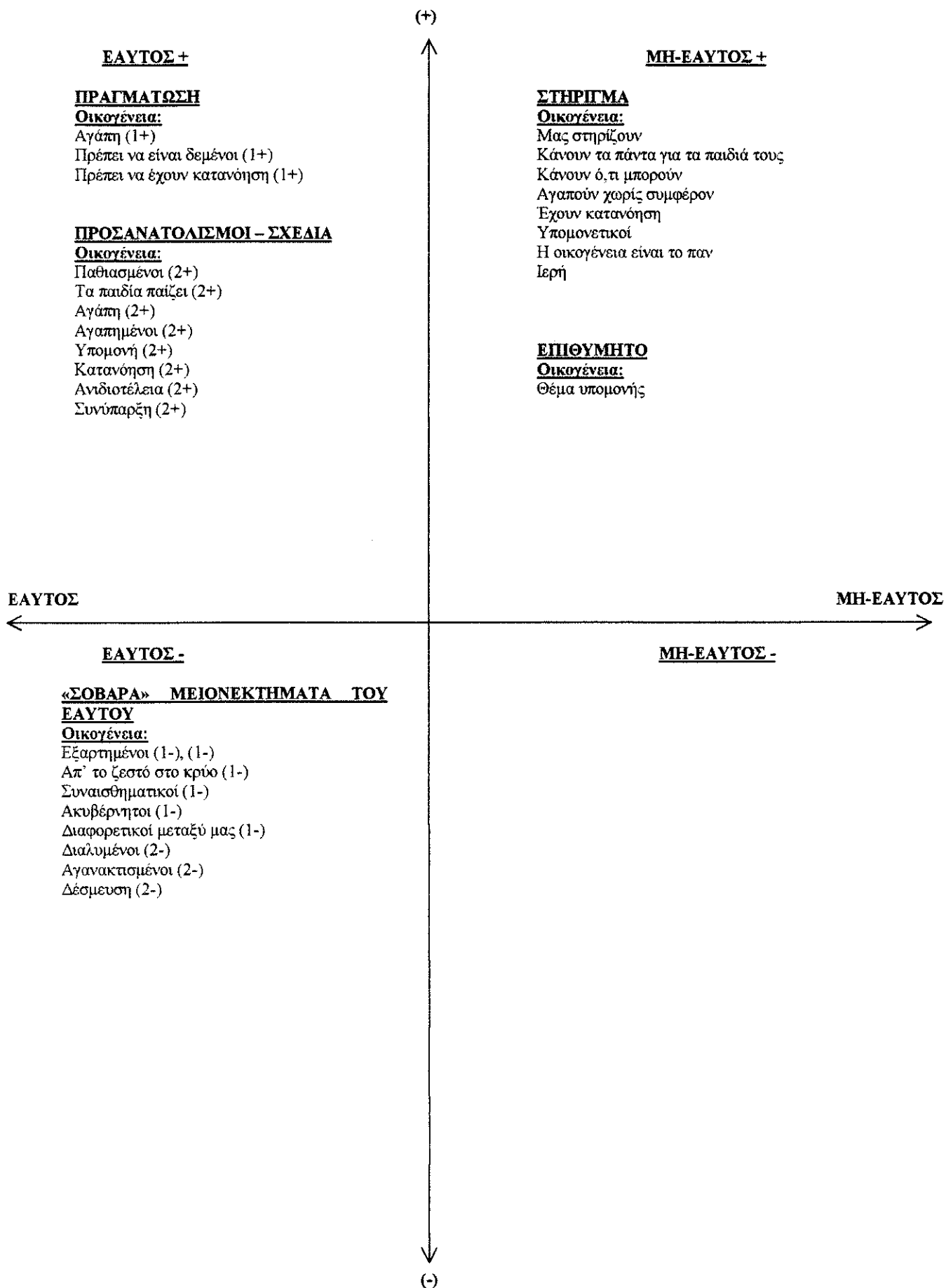
Οι συμμετέχουσες που έκαναν χρήση ηρωίνης (Πρωτόκολλα 5 -8), επενδύουν τις αναπαραστάσεις της οικογένειας στο Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας, με παρόμοιο τρόπο (Σχήμα 11β):

Εαυτός +: Ο θετικός Εαυτός που επενδύεται στην οικογένεια, βρίσκεται τοποθετημένος στην «κατανόηση» και την «αγάπη» που οφείλουν, σύμφωνα με αυτές τις συμμετέχουσες να μοιράζονται τα μέλη μιας οικογένειας («πρέπει να είναι δεμένοι», «πρέπει να έχουν κατανόηση», «αγαπημένοι»). Οι αξίες αυτές δεν θεωρούνται πραγματωμένες από όλες τις συμμετέχουσες, αλλά τοποθετούνται και σε επίπεδο σχεδίων -προσανατολισμών του Εαυτού («αγαπημένοι», «κατανόηση»). Άλλοι προσανατολισμοί του Εαυτού, εκφράζονται με τις Α.Ε. «παθιασμένοι», «συνύπαρξη», «τα παιδιά παίζουν», «υπομονή» και «ανιδιοτέλεια».

Μη -Εαυτός +: Η βασική εκτιμώμενη όψη της οικογένειας ως θετικού Μη -Εαυτού, είναι η προσφορά στήριξης στα παιδιά («κάνουν τα πάντα για τα παιδιά τους», «μας συγκρατούν»), μια προσφορά που θεωρείται τόσο σημαντική, ώστε να καθαγιάζεται («Η οικογένεια είναι το παν», «είναι ιερή»). Η «υπομονετική» οικογένεια («θέμα υπομονής»), αναπαριστά την προσδοκία του Εαυτού από το οικογενειακό περιβάλλον.

Εαυτός -: Οι εκλαμβανόμενες ως σημαντικές ελλείψεις («σοβαρά μειονεκτήματα») του Εαυτού, που έχουν επενδυθεί στην οικογένεια, αφορούν την έντονη συναισθηματικότητα των μελών της σε διάφορες εκδοχές («συναισθηματικοί», «απ' το ζεστό στο κρύο», «αγανακτισμένοι») και τη μεταξύ τους σχέσεις εξάρτησης ή απομάκρυνσης («εξαρτημένοι», «δέσμευση», «διαλυμένοι», «ακυβέρνητοι» «διαφορετικοί μεταξύ μας»).

Μη -Εαυτός -: Στον αρνητικό Άλλο, δεν εγγράφεται καμία περιγραφή της οικογενειακής ομάδας.

Σχήμα 11β: Εγγραφή Αναπαραστατικών Ενοτήτων – Περιγραφών της Ομάδας «Οικογένεια» στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Γυναίκες Χρήστες Ηρωίνης, Πρωτ. 5 – 8)

β. Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 9 -16).

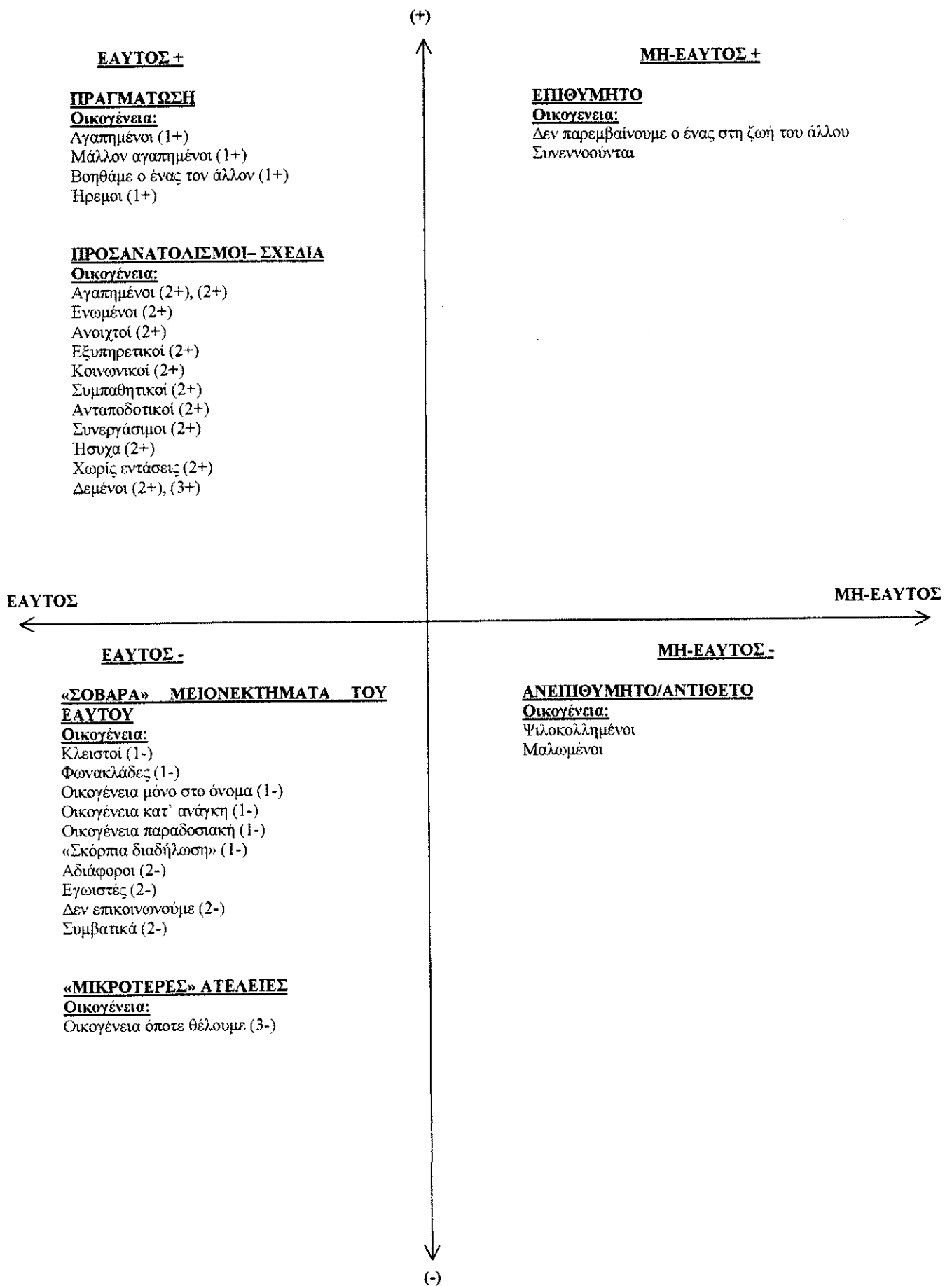
Οι άνδρες μη -χρήστες συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 9 -12), ενσωματώνουν τις αναπαραστάσεις της οικογένειας στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας, στη βάση του ακόλουθου προτύπου (Σχήμα 12α):

Εαυτός+: Σε επίπεδο ενδοοικογενειακών σχέσεων, η συναισθηματική ασφάλεια που προσφέρει το οικογενειακό περιβάλλον («αγαπημένοι», «ήρεμο», «βοηθάμε ο ένας τον άλλον»), εγγράφονται ως εξίσου πραγματοποιμένες θετικές ιδιότητες του Εαυτού και της ομάδας «οικογένεια», όσο και ως προσανατολισμοί του Εαυτού. Άλλοι προσανατολισμοί του Εαυτού ως μέλους της οικογένειας, συνοψίζονται στις Α.Ε. «ανοιχτού», «συνεργάσιμου», «εξυπηρετικού», «ανταποδοτικού», «κοινωνικού» και «συμπαθητικού».

Μη -Εαυτός +: Ως θετικός Μη -Εαυτός, τοποθετούνται περιγραφές που αφορούν την επικοινωνία («συνεννοούμαστε») και την ανεξαρτησία των μελών της οικογένειας («δεν παρεμβαίνουμε ο ένας στη ζωή του άλλου»).

Εαυτός -: Στο υπο-διάστημα του αρνητικού Εαυτού, συμπεριλαμβάνονται ποικίλα εκλαμβανόμενα ως «σοβαρά μειονεκτήματα» του Εαυτού ως μέλους της ομάδας («κλειστόν», «φωνακλάδες», «εγωιστές») και οι ελλείψεις του σε επίπεδο σχέσεων («αδιάφορο», «οικογένεια μόνο στο όνομα», «οικογένεια κατ' ανάγκη» κ.λ.π.). Η Α.Ε. «οικογένεια όποτε θέλουμε», εκφράζει μια εκλαμβανόμενη μικρότερη έλλειψη του Εαυτού.

Μη -Εαυτός -: Οι οικογενειακές συγκρούσεις («μαλωμένοι») και η «εξάρτηση» μεταξύ των μελών της οικογένειας («κολλημένοι»), εκφράζουν βασικές αντιαξίες των συμμετεχόντων, που επενδύονται στις «Άλλες οικογένειες».

Σχήμα 12α: Εγγραφή Αναπαραστατικών Ενοτήτων – Περιγραφών της Ομάδας «Οικογένεια» στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Άνδρες, Μη-χρήστες, Πρωτ. 9 – 12)

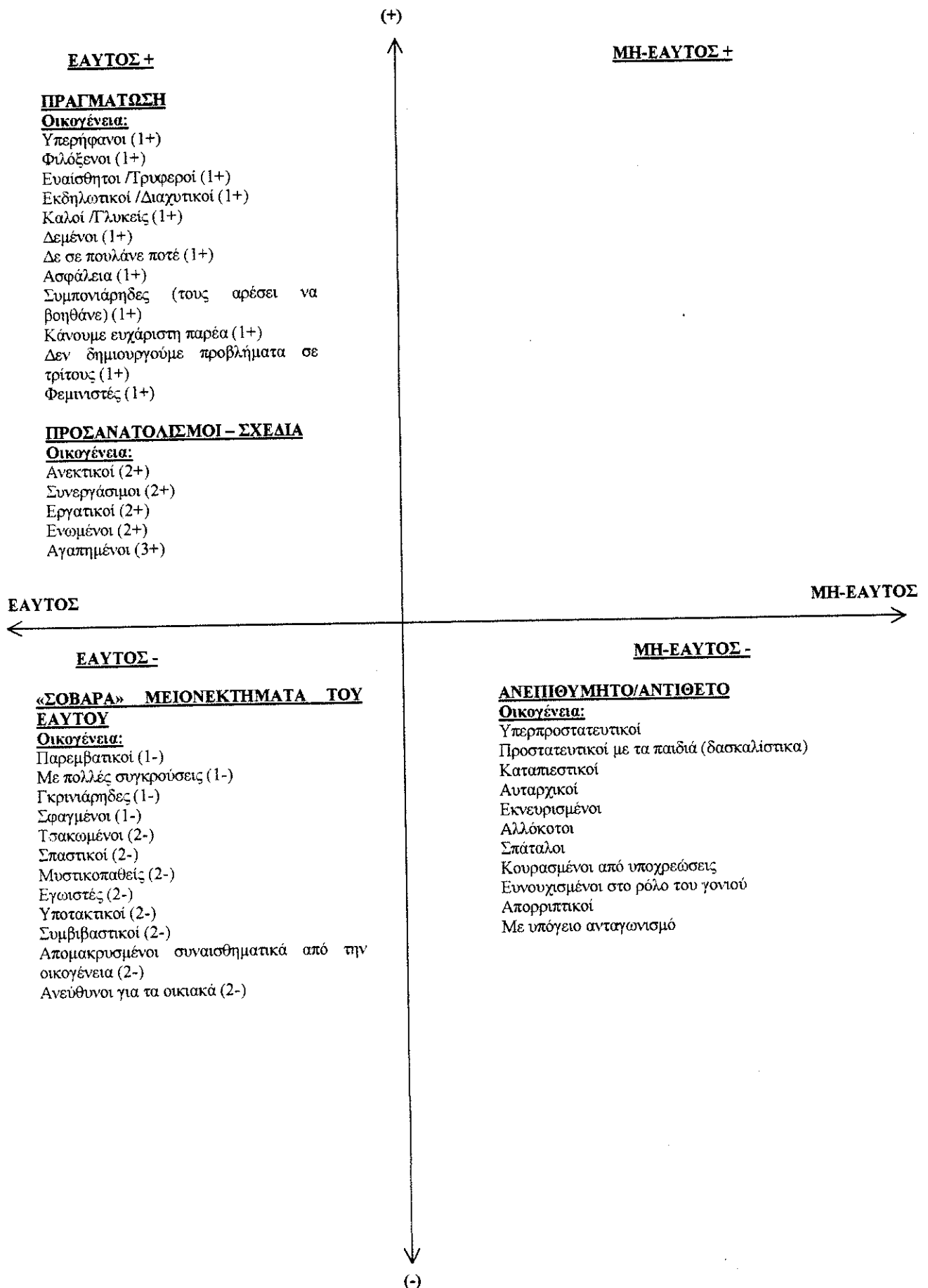
Τέλος, για τις γυναίκες μη -χρήστες αυτής της υπο-ομάδας (Πρωτόκολλα 13 - 16), ισχύουν τα εξής (Σχήμα 12β):

Εαυτός +: Τα πραγματωμένα θετικά ατομικά χαρακτηριστικά που ο Εαυτός μοιράζεται με την οικογένεια, είναι η «ασφάλεια», η «υπερηφάνεια», η «ευαισθησία», η αξία της «φιλοξενίας», η «καλοσύνη» και η «διαχυτικότητα». Σε επίπεδο σχέσεων, η πραγματωμένη θετική όψη της οικογένειας, εκφράζεται με τις Α.Ε. «δεμένοι», «δε σε πουλάνε ποτέ», «κάνουμε ευχάριστη παρέα» και «δεν δημιουργούμε προβλήματα σε τρίτους». Οι προσανατολισμοί του Εαυτού, συνίστανται στο να διατηρήσει τους ισχυρούς οικογενειακούς δεσμούς («αγαπημένου», «ενωμένου») και τους εκλαμβανόμενους ως επιθυμητούς τρόπους συμπεριφοράς και ιδεολογίες που έχουν επενδυθεί στην ομάδα («εργατικό», «συνεργάσιμον», «ανεκτικό», «φεμινιστές»).

Μη -Εαυτός +: Καμιά από τις περιγραφές που αποδόθηκαν στην οικογένεια, δεν εμπίπτει σε αυτό το υπο-διάστημα.

Εαυτός -: Ως «σοβαρά μειονεκτήματα» του Εαυτού, εγγράφονται αρκετά αρνητικά χαρακτηριστικά των μελών της οικογένειας («εγωιστές», «μυστικοπαθείς», «γκρινιάρηδες», «υποτακτικοί» κ.λ.π.), αλλά και ιδιότητες που αφορούν άμεσα την ποιότητα των ενδοοικογενειακών σχέσεων («με πολλές συγκρούσεις», «τσακωμένου», «απομακρυσμένοι συναισθηματικά από την οικογένεια»).

Μη -Εαυτός -: Στο υπο -διάστημα του αρνητικού Μη -Εαυτού, εμφανίζονται περιγραφές που αναφέρονται στην εκλαμβανόμενη «καταπίεση» που δέχονται τα μέλη άλλων οικογενειών, εξαιρώντας τον Εαυτό («υπερπροστατευτικό», «καταπιεστικό», «αυταρχικό», «απορριπτικό» κ.λ.π.), την απογοήτευση από την οικογενειακή ζωή («κουρασμένοι από υποχρεώσεις», «ευνουχισμένοι στο ρόλο του γονιού») και άλλες εκλαμβανόμενες ανεπιθύμητες ιδιότητες και σχέσεις των μελών της οικογένειας («αλλόκοτον», «σπάταλον», «με υπόγειο ανταγωνισμό» κ.λ.π.).

Σχήμα 12β: Εγγραφή Αναπαραστατικών Ενοτήτων - Περιγραφών της Ομάδας «Οικογένεια» στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Γυναίκες, Μη-χρήστες, Πρωτ. 13 - 16)

γ. Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -24).

Οι αναπαραστάσεις της οικογένειας, διαπλέκονται στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας των ανδρών χρηστών συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -20), ως εξής (Σχήμα 13α):

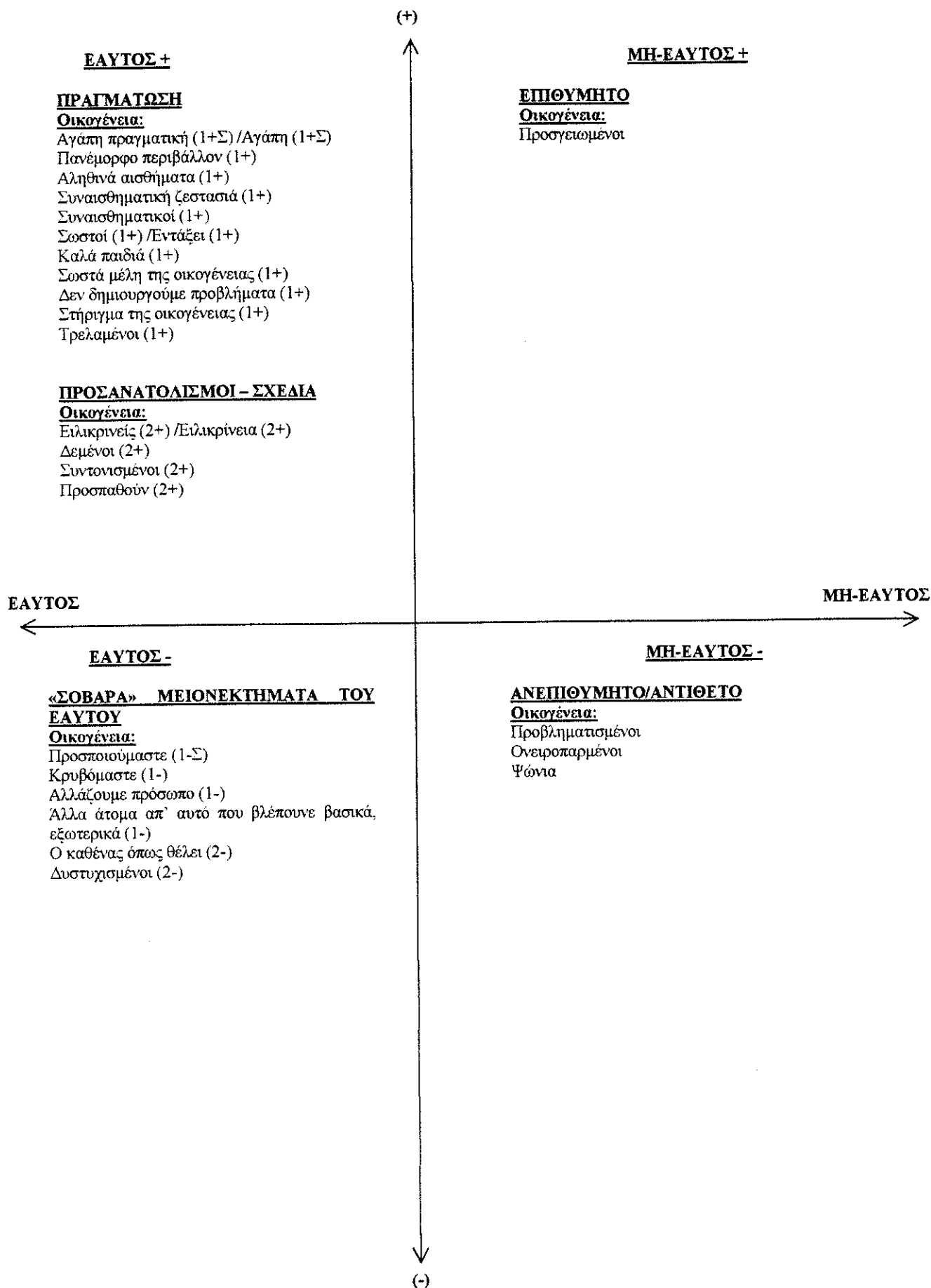
Εαυτός +: Ο θετικός Εαυτός, ενσωματώνει κάποιες από τις εκλαμβανόμενες ως πραγματωμένες ιδιότητες των μελών της οικογένειας («σωστού», «εντάξει», «καλά παιδιά», «τρελαμένοι») καθώς και ιδιότητες που αναφέρονται στην επιθυμητή ποιότητα των σχέσεων των μελών της οικογένειας («αγάπη πραγματική», «αληθινά αισθήματα», «σωστά μέλη της οικογένειας», «δεν δημιουργούμε προβλήματα»). Οι Α.Ε. «αγάπη» και «αγάπη πραγματική», εκφράζουν τις Σημαντικές πραγματώσεις του Εαυτού και της ομάδας.

Ως προσανατολισμοί του Εαυτού, αναφέρονται η ειλικρίνεια, η κοινή προσπάθεια και η ενότητα μεταξύ των μελών της οικογένειας («προσπαθούν», «συντονισμένοι», «δεμένοι»).

Μη -Εαυτός +: Σ' αυτό το υπο-διάστημα, τοποθετείται η Α.Ε. «προσγειωμένοι», μια ιδιότητα την οποία ο Εαυτός εκτιμά, αλλά δεν διαθέτει.

Εαυτός -: Τα εκλαμβανόμενα ως σοβαρά μειονεκτήματα του Εαυτού και της ομάδας, αφορούν ιδιότητες που εκφράζουν αρνητικές συναισθηματικές καταστάσεις (««δυστυχημένοι»), καθώς και την αποξένωση -προσποίηση απέναντι στην οικογένεια («ο καθένας όπως θέλει», «προσποιούμαστε», «κρυβόμαστε», «αλλάζουμε πρόσωπο»). Ταυτόχρονα, η Α.Ε. «προσποιούμαστε», εκφράζει μια Σημαντική μειονεξία του Εαυτού.

Μη -Εαυτός -: Η οικογένεια ως αρνητικός Άλλος, περιγράφεται με τις Α.Ε. «προβληματισμένοι», «ονειροπαρμένοι» και «ψώνια» (σε διπολική αντίθεση προς το επιθυμητό της «προσγειωμένης» οικογένειας).

Σχήμα 13α: Εγγραφή Αναπαραστατικών Ενοτήτων - Περιγραφών της Ομάδας «Οικογένεια» στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Άνδρες, Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών, Πρωτ. 17 - 20)

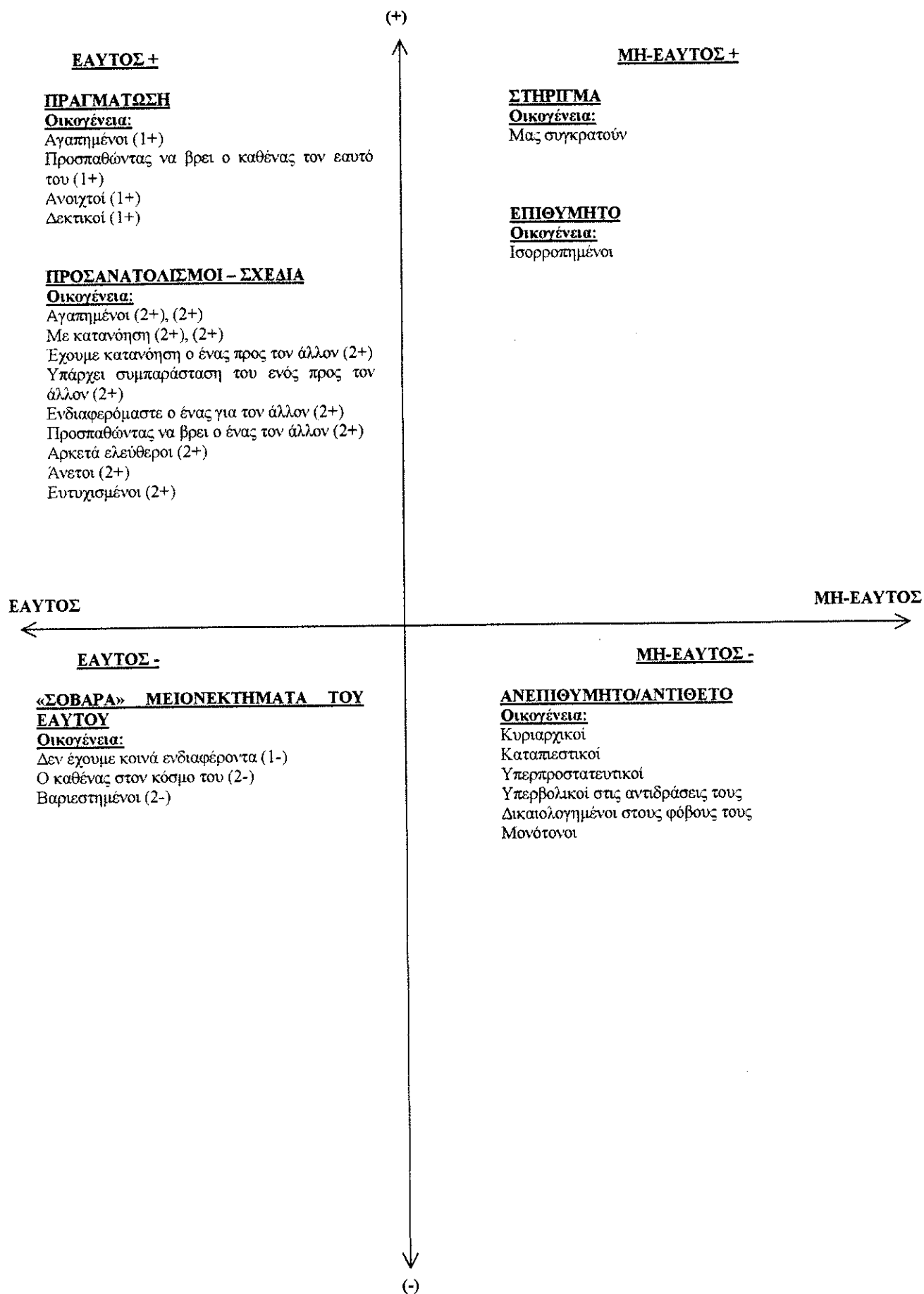
Οι συμμετέχουσες που έκαναν χρήση συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 21-24), επενδύουν τις αναπαραστάσεις της οικογένειας στο Στοιχειώδη Χώρο ταυτότητας, με παρόμοιο τρόπο (Σχήμα 13β):

Εαυτός +: Ο πραγματωμένος θετικός Εαυτός που επενδύεται στην οικογένεια, βρίσκεται τοποθετημένος σε επίπεδο σχέσεων («ανοιχτού», «δεκτικού», «αγαπημένου») και δράσεων των μελών της οικογένειας («προσπαθώντας να βρει ο καθένας τον εαυτό του»). Σε επίπεδο σχεδίων -προσανατολισμών του Εαυτού, τοποθετούνται η «ελευθερία», η «άνεση», η αμοιβαία «κατανόηση» και η «ευτυχία».

Μη -Εαυτός +: Η υποστηρικτική όψη της οικογένειας, αφορά την «χαλιναγώγηση» των μελών της («μας συγκρατούν»), ενώ ένα εκτιμώμενο χαρακτηριστικό της οικογένειας, που δεν διαθέτει ο Εαυτός, εκφράζεται με την Α.Ε. «ισορροπημένοι».

Εαυτός -: Τα εκλαμβανόμενα σοβαρά μειονεκτήματα του Εαυτού, που έχουν επενδυθεί στην οικογένεια, εκφράζουν την ανία και τη δυσαρέσκεια για την έλλειψη κοινών ενδιαφερόντων /ιδιοτήτων με τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας («δεν έχουμε κοινά ενδιαφέροντα», «ο καθένας στον κόσμο του», «βαριεστημένοι»).

Μη -Εαυτός -: Τέλος, ο αρνητικός Άλλος, εκφράζει αντιαξίες των συμμετεχουσών, όπως η «μυνοτονία» που θεωρείται ότι διέπει το οικογενειακό περβάλλον, οι περιγραφές που αφορούν την «υπερπροστατευτικότητα» και την «καταπίεση» από την πλευρά της οικογένειας. Αν και τα μέλη της οικογένειας αναπαριστώνται ως «δικαιολογημένοι στους φόβους τους», η «υπερβολή στις αντιδράσεις τους» αποτελεί ανεπιθύμητο χαρακτηριστικό γι' αυτές τις συμμετέχουσες.

Σχήμα 13β: Εγγραφή Αναπαραστατικών Ενοτήτων - Περιγραφών της Ομάδας «Οικογένεια» στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Γυναίκες, Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών, Πρωτ. 21 - 24)

δ. Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 25 -32).

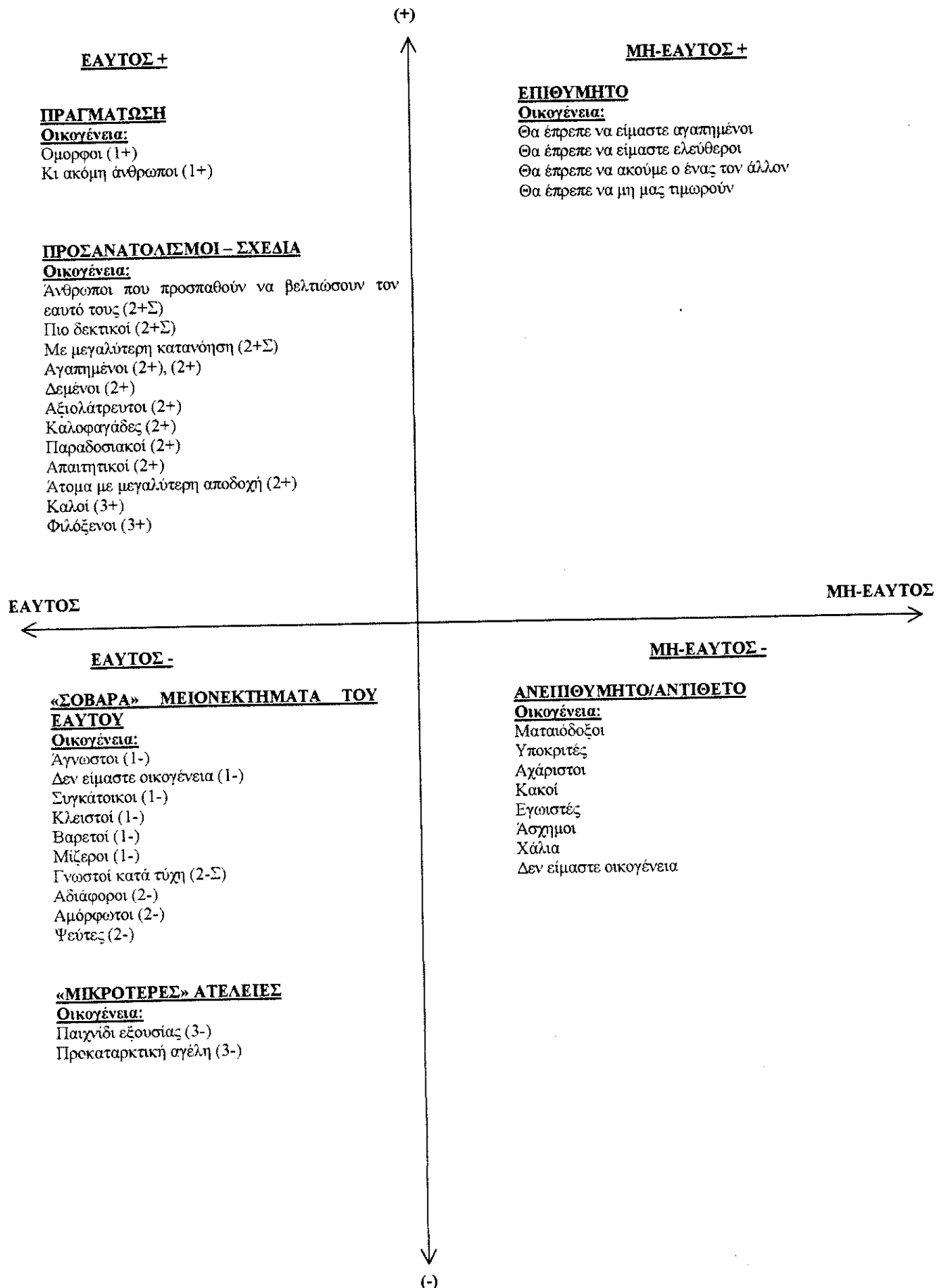
Οι άνδρες μη -χρήστες συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 25 -28), ενσωματώνουν τις αναπαραστάσεις της οικογένειας στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας, στη βάση του ακόλουθου προτύπου (Σχήμα 14α):

Εαυτός+: Οι θετικές πραγματώσεις που ο Εαυτός μοιράζεται με την οικογενειακή ομάδα, εκφράζονται με τις Α.Ε. «όμορφου» και «άνθρωπου» («κι ακόμη άνθρωπου»). Οι προσανατολισμοί του Εαυτού, εκφράζονται με όρους ενδοοικογενειακών σχέσεων («αγαπημένου», «δεμένου»), αλλά και με όρους ατομικών χαρακτηριστικών των μελών της οικογένειας («καλοφαγάδες», «παραδοσιακού», «φιλόξενου», «απαιτητικού», «καλού» κ.λ.π.). Ως Σημαντικές έχουν εκτιμηθεί οι Α.Ε. «άνθρωποι που προσπαθούν να βελτιώσουν τον εαυτό τους», «πιο δεκτικού» και «με μεγαλύτερη κατανόηση», εκφράζοντας προσανατολισμούς που ο Εαυτός μοιράζεται με την ομάδα.

Μη -Εαυτός +: Ως θετικός Μη -Εαυτός, τοποθετούνται δεοντολογίες για την ιδανική οικογένεια («θα έπρεπε να είμαστε αγαπημένοι /να είμαστε ελεύθεροι /να ακούμε ο ένας τον άλλον /να μη μας τιμωρούν»), ως αναφορές σε επιθυμητές καταστάσεις τις οποίες δεν βιώνει ο Εαυτός.

Εαυτός -: Στο υπο-διάστημα του αρνητικού Εαυτού, συμπεριλαμβάνονται αρκετά από τα εκλαμβανόμενα ως «σοβαρά μειονεκτήματα» του Εαυτού («αμόρφωτου», «βαρετού», «μίζερου», «κλειστού», «ψεύτες»), οι ελλείψεις του σε επίπεδο σχέσεων («άγνωστου», «συγκάτοικου», «γνωστοί κατά τύχη»), καθώς και η πλήρης απόρριψη των οικογενειακών δεσμών («δεν είμαστε οικογένεια»). Ως Σημαντική έχει τοποθετηθεί η Α.Ε. «γνωστοί κατά τύχη». Άλλες Α.Ε. που τοποθετούνται ως μικρότερες ελλείψεις του Εαυτού, αναφέρονται στην οικογένεια ως εξουσιαστικό χώρο («παιχνίδι εξουσίας») και μάλιστα ως χώρο εισαγωγής σ' ένα απορριπτικό κοινωνικό σύστημα («προκαταρκτική αγέλη»).

Μη -Εαυτός -: Οι αρνητικά αξιολογημένες περιγραφές που αναφέρονται σε ατομικά χαρακτηριστικά των μελών της οικογένειας, είναι εξίσου πολλές («άσχημο», «κακό», «αχάριστο», «υποκριτές», «ματαιόδοξο» κ.λ.π.). Η περιγραφή «δεν είμαστε οικογένεια», εμφανίζεται και στον χώρο του αρνητικού Μη -Εαυτού, δηλώνοντας, αυτή τη φορά, μια αρνητική κατάληξη για την οποία υπεύθυνος θεωρείται ο Άλλος (η «οικογένεια», εξαιρώντας τον Εαυτό).

Σχήμα 14α: Εγγραφή Αναπαραστατικών Ενοτήτων - Περιγραφών της Ομάδας «Οικογένεια» στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Άνδρες, Μη-χρήστες, Πρωτ. 25 - 28)

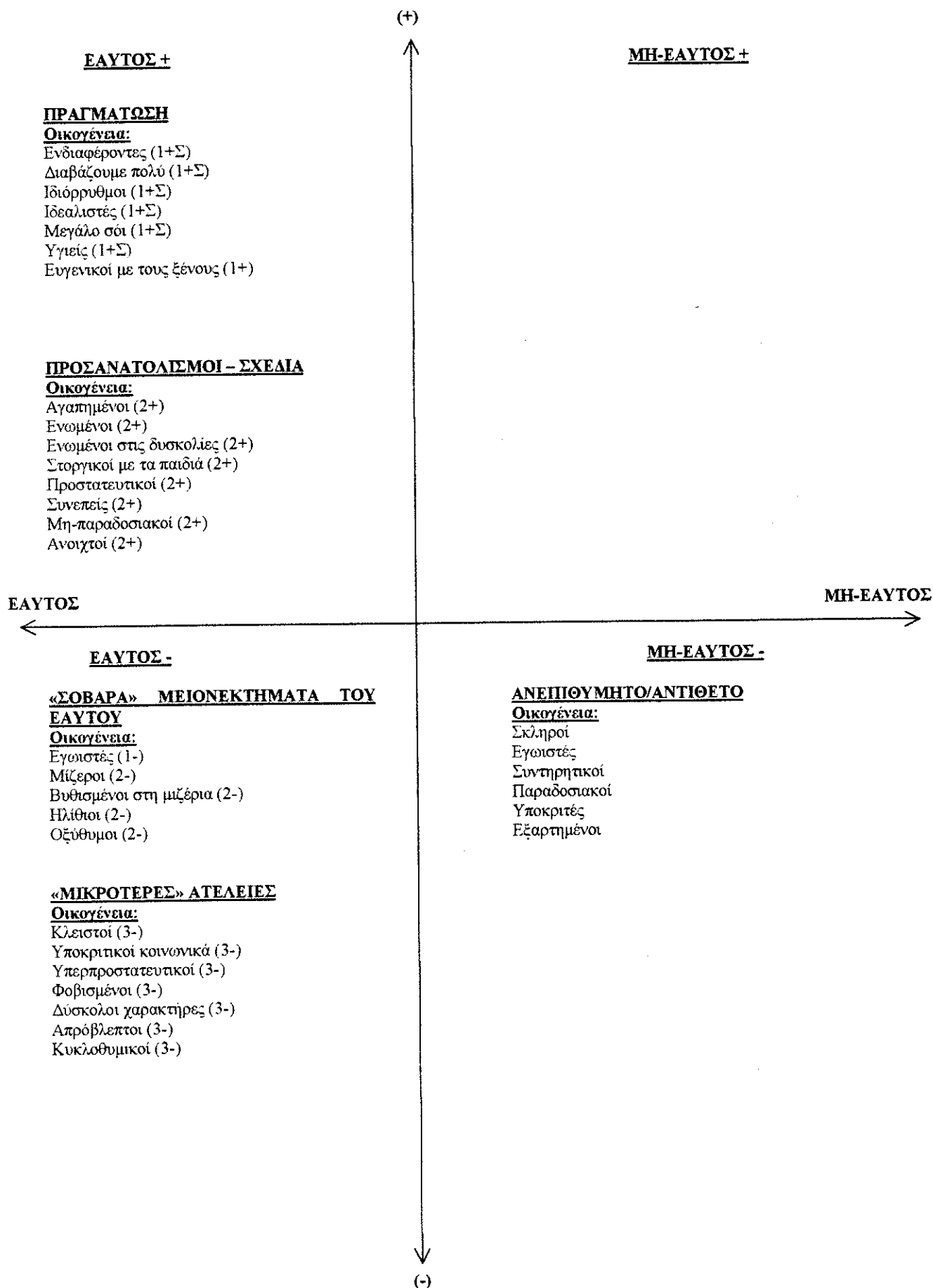
Για τις γυναίκες μη -χρήστες αυτής της υπο-ομάδας (Πρωτόκολλα 29 -32), ισχύουν τα εξής (Σχήμα 14β):

Εαυτός +: Τα πραγματωμένα θετικά ατομικά χαρακτηριστικά που ο Εαυτός μοιράζεται με την οικογένεια, έχουν θεωρηθεί από τις συμμετέχουσες, σχεδόν στο σύνολό τους (με εξαίρεση την περιγραφή «ευγενικοί με τους ξένους»), ως Σημαντικά («διαβάζουμε πολύ», «ιδεαλιστές», «ιδιόρρυθμοι», «ενδιαφέροντες», «υγιείς», «μεγάλο σόν»). Οι προσανατολισμοί του Εαυτού, συνίστανται στη διατήρηση των ισχυρών οικογενειακών δεσμών στους οποίους το άτομο μπορεί να βασιστεί («αγαπημένου», «ενωμένοι στις δυσκολίες», «συνεπείς», «προστατευτικού»), αλλά και σε περιγραφές που αναφέρονται στον «μη -παραδοσιακό» χαρακτήρα της οικογένειας και στην ιδιότητα «ανοιχτού», που ο Εαυτός μοιράζεται με τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας

Μη -Εαυτός +: Οι περιγραφές του θετικού Μη -Εαυτού («πιο ανεβασμένου», «πιο χαρούμενου», «πιο άνετου», «πιο φιλελεύθερου»), αντικατοπτρίζουν τις εκλαμβανόμενες ελλείψεις του Εαυτού, ως προς το βαθμό στον οποίο θεωρείται ως μέτοχος αυτών των χαρακτηριστικών, στα πλαίσια της οικογενειακής ομάδας.

Εαυτός -: Ως «σοβαρά μειονεκτήματα» του Εαυτού, εγγράφονται αρκετά αρνητικά ατομικά χαρακτηριστικά των μελών της οικογένειας («μίζεροι», «εγωιστές», «οξύθυμοι» κ.λ.π.). Οι εκλαμβανόμενες μικρότερες ατέλειες του Εαυτού και της ομάδας, εκφράζονται με τις Α.Ε. «κλειστού», «υποκριτικοί κοινωνικά», «υπερπροστατευτικού», «φοβισμένοι», «δύσκολοι χαρακτήρες», «απρόβλεπτοι» και «κυκλοθυμικοί».

Μη -Εαυτός -: Στο υπο-διάστημα του αρνητικού Μη -Εαυτού, τοποθετούνται περιγραφές που αφορούν αρνητικά χαρακτηριστικά των μελών της οικογένειας, στα οποία δεν μετέχει ο Εαυτός («σκληροί», «εγωιστές», «υποκριτές», «συντηρητικού», «παραδοσιακού», «εξαρτημένου»).

Σχήμα 14β: Εγγραφή Αναπαραστατικών Ενοτήτων – Περιγραφών της Ομάδας «Οικογένεια» στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Γυναίκες, Μη-χρήστες, Πρωτ. 29 – 32)

3.2.2.5. Οι «Φίλοι» ως Ομάδα Ταυτότητας.

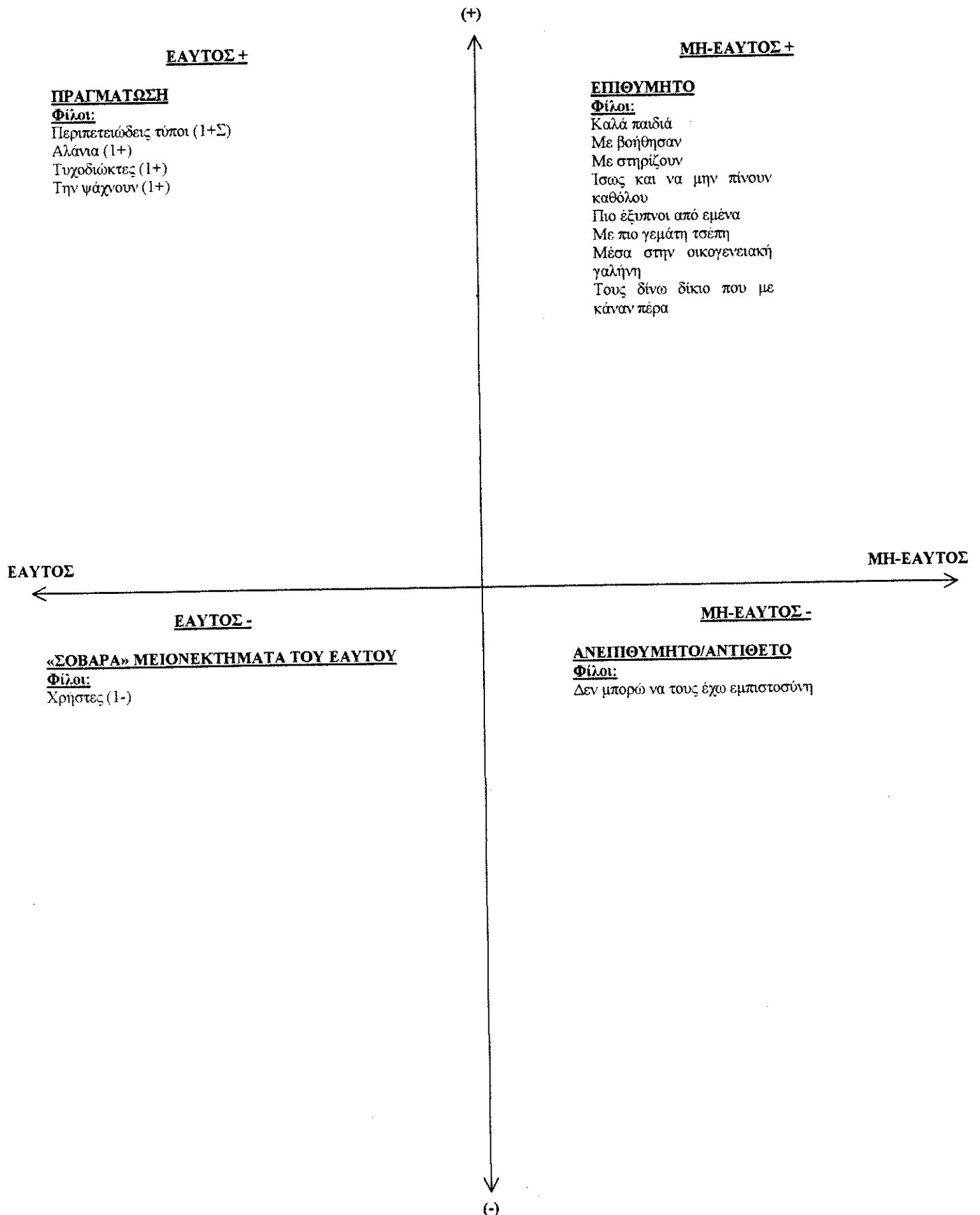
α. Χρήστες Ηρωίνης (Πρωτόκολλα 1 -8).

Η οργάνωση των περιγραφών που απέδωσαν οι άνδρες χρήστες ηρωίνης (Πρωτόκολλα 1 -4) στην ομάδα των «φίλων», στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Σχήμα 15α), έχει ως εξής:

Εαυτός +: Τα θετικά και πραγματωμένα χαρακτηριστικά που ο Εαυτός μοιράζεται με την ομάδα των φίλων, αφορούν έναν «τυχοδιωκτικό» τρόπο ζωής («περιπετειώδεις τύπου», «αλάνια», «την ψάχνουν»), ανάμεσα στις οποίες Σημαντική έχει θεωρηθεί η Α.Ε. «περιπετειώδεις τύπου». Στο υπο -διάστημα δεν εμφανίζονται περιγραφές οι οποίες να δηλώνουν κοινούς προσανατολισμούς του Εαυτού και της ομάδας.

Μη -Εαυτός +: Στο υπο-διάστημα του θετικού Μη -Εαυτού, εμφανίζονται τριών ειδών περιγραφές: Περιγραφές που υποδηλώνουν εκτίμηση για τις ιδιότητες των «φίλων» («καλά παιδιά», «μέσα στην οικογενειακή γαλήνη»), περιγραφές που αφορούν την εκλαμβανόμενη υποστήριξη την οποία δέχεται ο Εαυτός από τους φίλους («με βοήθησαν», «με στηρίζουν») και, τέλος, περιγραφές που αφήνουν να διαφανεί η αίσθηση μειονεξίας του Εαυτού απέναντι στους φίλους που κατέχουν επιθυμητές ιδιότητες τις οποίες ο Εαυτός στερείται («Οι φίλοι, είναι πιο έξυπνοι από εμένα», «με πιο γεμάτη τσέπη»). Σε ορισμένες περιπτώσεις «φίλου» θεωρούνται και οι μη -χρήστες («Οι φίλοι, ίσως και να μην πίνουν καθόλου»), αλλά και οι άνθρωποι εκείνοι, που «δικαίως εγκατέλειψαν τον Εαυτό» («τους δίνω δίκιο που με κάναν πέρα»), περιγραφή που, με την ορολογία της Zavalloni, υπόκειται σε μια «παράδοξη θετική αξιολόγηση» (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996), αφού αξιολογείται θετικά μια συμπεριφορά του Άλλου, η οποία στρέφεται εις βάρος του Εαυτού.

Εαυτός -: Η ομάδα «φίλου», μόνο σε μία περίπτωση οδηγεί στην ανάκληση μειονεκτημάτων του Εαυτού: Για έναν συμμετέχοντα, χρήστη ηρωίνης, η αρνητική όψη που ο Εαυτός μοιράζεται με τους φίλους, είναι η ιδιότητα του «χρήστη» («Οι φίλοι είναι χρήστες»).

Σχήμα 15α: Εγγραφή Αναπαραστατικών Ενοτήτων - Περιγραφών της Ομάδας «Φίλοι» στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Άνδρες, Χρήστες Ηρωϊνης, Πρωτ. 1 - 4)

Μη -Εαυτός -: Ως επιθετικός Άλλος, οι φίλοι εμφανίζονται και πάλι σε μία μεμονωμένη περίπτωση, με την περιγραφή «δε μπορώ να τους έχω εμπιστοσύνη» (στους φίλους), «γιατί είναι χρήστες».

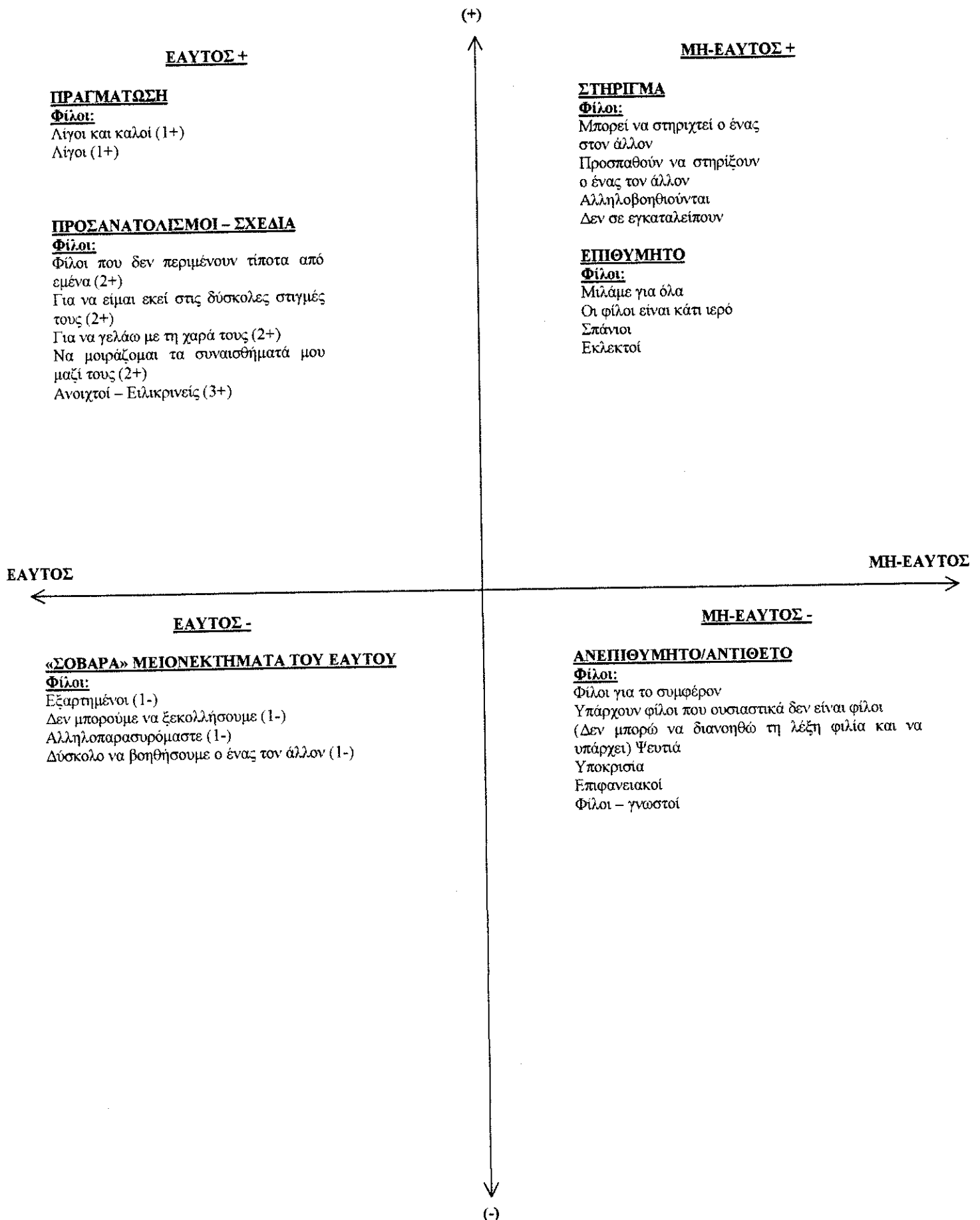
Όσον αφορά τις γυναίκες χρήστες ηρωίνης (Πρωτόκολλα 5 -8), η εγγραφή των περιγραφών που αποδόθηκαν στην ομάδα των φίλων, στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Σχήμα 15β), δείχνει ότι:

Εαυτός +: Τα θετικά χαρακτηριστικά που ο Εαυτός μοιράζεται με τους «φίλους», υποδηλώνουν ένα είδος εκλεκτικισμού, με τη διαφοροποίηση των «φίλων» από «τους πολλούς» («Οι φίλοι, είναι λίγοι και καλοί»), ενώ σε επίπεδο προσανατολισμών, τοποθετείται το «μοίρασμα των συναισθημάτων», η «ειλικρίνεια» και η ανιδιοτελής προσφορά («φίλοι που δεν περιμένουν τίποτα από μένα»).

Μη -Εαυτός +: Στον χώρο του θετικού Μη -Εαυτού, εγγράφεται η αναμενόμενη στήριξη από τους φίλους («προσπαθούν να στηρίζουν ο ένας τον άλλον», «δεν σε εγκαταλείπουν»), η δυνατότητα ελεύθερης επικοινωνίας («μιλάμε για όλα») και η καθαγιασμένη μορφή της φιλίας («κάτι ιερό»).

Εαυτός -: Οι αρνητικές όψεις του Εαυτού που επενδύονται στην ομάδα των «φίλων», είναι η ανάπτυξη κοινών εξαρτήσεων με τους φίλους και οι εκλαμβανόμενες συνέπειές της («εξαρτημένοι», «δε μπορούμε να ξεκολλήσουμε», «αλληλοπαρασυρόμαστε», «δύσκολο να βοηθήσουμε ο ένας τον άλλον»).

Μη -Εαυτός -: Στα ανεπιθύμητα χαρακτηριστικά των φίλων, που αποβάλλονται από τον Εαυτό, εγγράφεται η επιφανειακότητα των σχέσεων («επιφανειακού», «φίλοι - γνωστοί»), ο συμφεροντολογική στάση απέναντι στους φίλους («φίλοι για το συμφέρον») και η «υποκριτική» συμπεριφορά, που πλήττει σε τέτοιο βαθμό τις αξίες του Εαυτού, ώστε τα άτομα που φέρουν αυτήν την ιδιότητα αποκλείονται από την ομάδα των φίλων, ή απειλούν την ίδια την ύπαρξη της ομάδας («δε μπορώ να φανταστώ τη λέξη φιλία και να υπάρχει ψευτιά, υποκρισία», «υπάρχουν φίλοι που ουσιαστικά δεν είναι φίλοι»).

Σχήμα 15β: Εγγραφή Αναπαραστατικών Ενότητων - Περιγραφών της Ομάδας «Φίλοι» στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Γυναίκες, Χρήστες Ηρωίνης, Πρωτ. 5 - 8)

β. Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 9 -16).

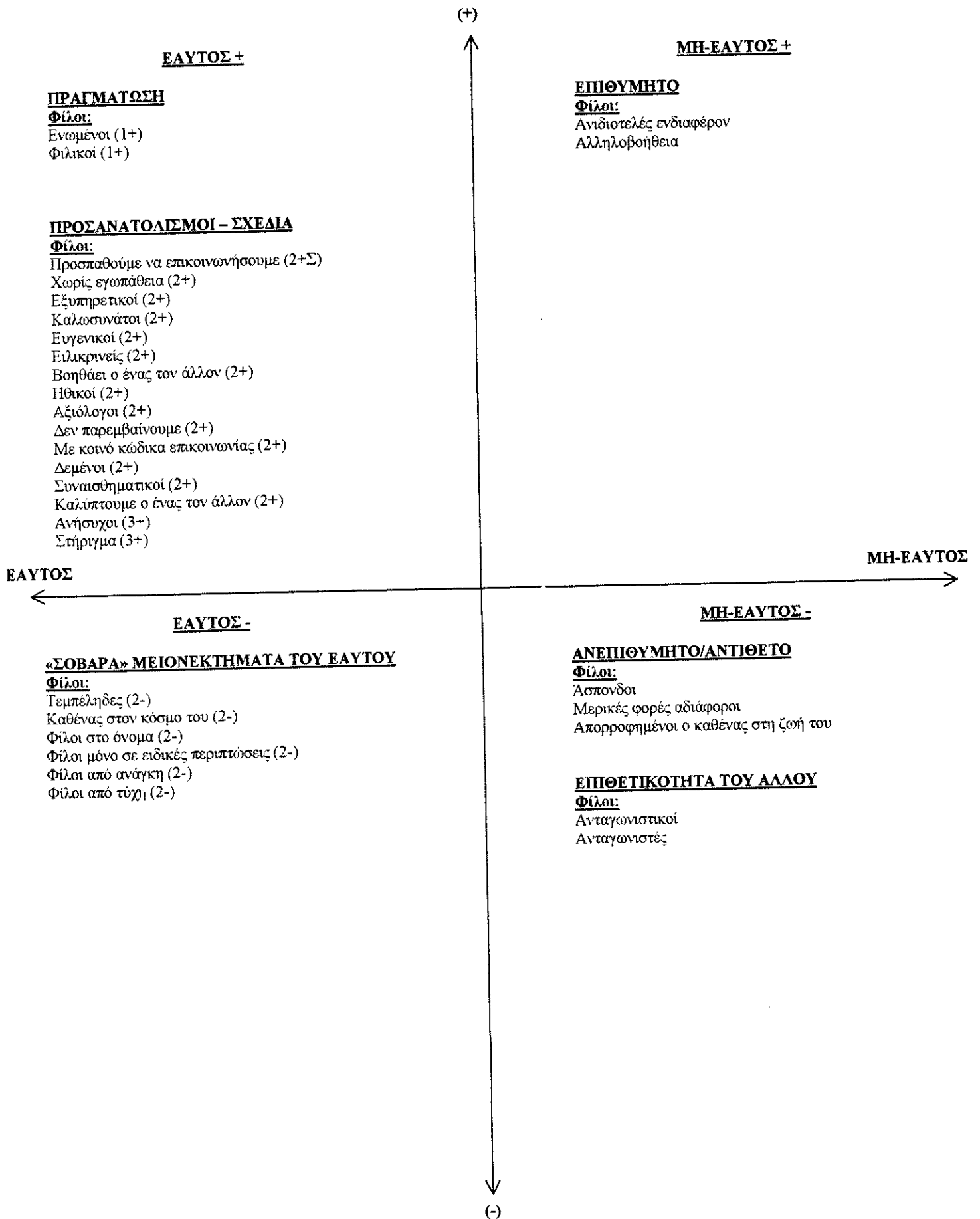
Τοποθετώντας τις αντίστοιχες περιγραφές που απέδωσαν οι άνδρες μη -χρήστες συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 9 -12), στους άξονες του Στοιχειώδους Χώρου Ταυτότητας (Σχήμα 16α), διαπιστώνεται ότι:

Εαυτός +: Η πραγμάτωση του Εαυτού και της ομάδας «φίλου», αφορά την ύπαρξη στενών φιλικών δεσμών («ενωμένου») και την καλοπροαίρετη διάθεση προς τους φίλους («φιλικοί»). Στους προσανατολισμούς του Εαυτού και της ομάδας, συγκαταλέγονται διάφορες εκφράσεις του επιθυμητού κλίματος αλληλοβοήθειας και αμοιβαίας συμπαράστασης μεταξύ φίλων («εξυπηρετικοί», «βοηθάει ο ένας τον άλλον», «στήριγμα», «καλύπτουμε ο ένας τον άλλον») και την επικοινωνία («με κοινό κώδικα επικοινωνίας»). Η προσπάθεια για επικοινωνία, έχει εκτιμηθεί ως Σημαντικό χαρακτηριστικό που ο Εαυτός μοιράζεται με την ομάδα των φίλων. Άλλοι κοινοί προσανατολισμοί του Εαυτού και της ομάδας, είναι η ανάπτυξη της «ευγένειας», της «ηθικότητας» και της «ειλικρίνειας», καθώς και η κατάκτηση μιας αποδεκτής και «αξιόλογης» προσωπικότητας («ευγενικοί», «ηθικοί», «ειλικρινείς», «αξιόλογοι»).

Μη -Εαυτός +: Οι περιγραφές των φίλων που εμπίπτουν στο διάστημα του θετικού Μη -Εαυτού, αφορούν τις αναπαραστάσεις του ανιδιοτελούς, υποστηρικτικού Άλλου («ανιδιοτελές ενδιαφέρον», «αλληλοβοήθεια»).

Εαυτός -: Τα σοβαρά μειονεκτήματα που ο Εαυτός μοιράζεται με την ομάδα των «φίλων», είναι η «τεμπελιά», η έλλειψη επικοινωνίας και η τυχαιότητα των σχέσεων που δεν είναι αποτέλεσμα επιλογής («Οι φίλοι, είναι καθένας στον κόσμο του», «φίλοι από τύχη», «φίλοι από ανάγκη» κ.λ.π.), χαρακτηριστικά που πλήττουν το κύρος της ομάδας και του Εαυτού.

Μη -Εαυτός -: Τέλος, τα ανεπιθύμητα χαρακτηριστικά των «φίλων» που αποβάλλονται από τον Εαυτό, αφορούν την υποκριτική στάση απέναντι στους φίλους («άσπονδοι») και την «αδιαφορία» για τους φίλους. Οι Α.Ε. «ανταγωνιστές» και «ανταγωνιστικοί», που αποδόθηκαν ως περιγραφές της ομάδας, εκφράζουν την αίσθηση επιθετικότητας του Άλλου («φίλων») προς τον Εαυτό.

Σχήμα 16α: Εγγραφή Αναπαραστατικών Ενότητων - Περιγραφών της Ομάδας «Φίλοι» στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Ανδρες, Μη-χρήστες, Πρωτ. 9 - 12)

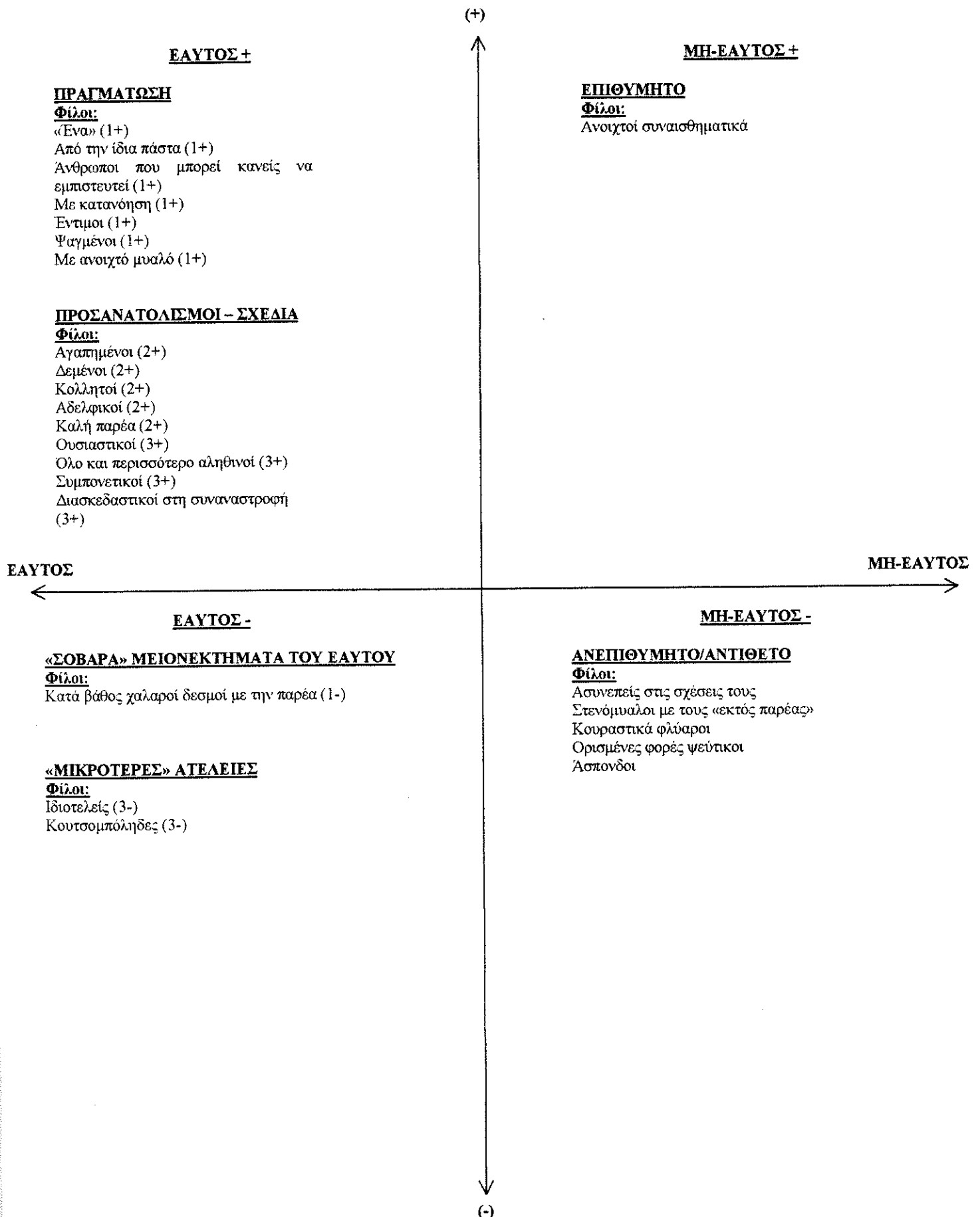
Οι αντίστοιχες περιγραφές των γυναικών που δεν έκαναν χρήση (Πρωτόκολλα 13 -16), τοποθετούνται στους άξονες του Στοιχειώδους Χώρου Ταυτότητας, ως εξής (Σχήμα 16β):

Εαυτός +: Ο θετικός Εαυτός μοιράζεται με την ομάδα ένταξης «φίλων», πραγματώσεις όπως τα χαρακτηριστικά της «εντιμότητας», της νοητικής αναζήτησης («ψαγμένοι», «με ανοιχτό μυαλό»), τον στενό σύνδεσμο και την αλληλεγγύη μεταξύ φίλων («ένα», «από την ίδια πάστα», «άνθρωποι που μπορεί κανείς να εμπιστευτεί», «με κατανόηση»). Οι περισσότεροι κοινοί προσανατολισμοί Εαυτού και ομάδας, αφορούν τη διατήρηση και την ενίσχυση αυτών των σχέσεων («αγαπημένου», «αδελφικού», «όλο και περισσότερο αληθινού»).

Μη -Εαυτός +: Στον θετικό Μη -Εαυτό, εμφανίζεται κατ' εξαίρεση μόνον μία περιγραφή, η Α.Ε. «ανοιχτοί συναισθηματικά», που αναφέρεται σε ένα επιθυμητό χαρακτηριστικό των φίλων, το οποίο η συγκεκριμένη συμμετέχουσα δεν θεωρούσε ως εφαρμόσιμο στον Εαυτό.

Εαυτός -: Το μοναδικό σοβαρό μειονέκτημα του Εαυτού, που επενδύεται στην ομάδα των φίλων, εκφράζεται με την Α.Ε. «κατά βάθος χαλαροί δεσμοί με την παρέα», ενώ οι εκλαμβανόμενες μικρότερες ατέλειες του Εαυτού και της ομάδας, αφορούν τη «συμφεροντολογική» συμπεριφορά μεταξύ φίλων («ιδιοτελείς») και την ιδιότητα «κουτσομπόληδες».

Μη -Εαυτός -: Η «ανταγωνιστική» διάθεση («άσπονδου»), η «κουραστική φλυαρία» των φίλων», η ανειλικρινής στάση («ψεύτικου»), η «ασυνέπεια» και η απόρριψη των ατόμων που δεν ανήκουν στην παρέα («στενόμυαλοι με τους εκτός παρέας»), αποτελούν χαρακτηριστικά που αποβάλλονται από τον Εαυτό, εκφράζοντας τις αρνητικές όψεις του Άλλου.

Σχήμα 16β: Εγγραφή Αναπαραστατικών Ενοτήτων – Περιγραφών της Ομάδας «Φίλοι» στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Γυναίκες Μη-χρήστες Πρωτ. 13 – 16)

γ. Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -24).

Η οργάνωση των περιγραφών που απέδωσαν οι άνδρες χρήστες συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -20) στην ομάδα των «φίλων», στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Σχήμα 17α), έχει ως εξής:

Εαυτός +: Ανάμεσα στα θετικά και πραγματωμένα χαρακτηριστικά που ο Εαυτός μοιράζεται με την ομάδα των φίλων, συμπεριλαμβάνονται περιγραφές που αφορούν έναν τρόπο ζωής που περιστρέφεται γύρω από την ελευθερία και τη διασκέδαση («χαβαλέδες», «αλητεία μεγάλη»), αλλά και αναφορές στις σχέσεις μεταξύ φίλων («καταλαβαινόμαστε», «υπάρχει βοήθεια εκεί που τη χρειάζεται ο άλλος» κ.τ.ο.). Τα Σημαντικά πραγματωμένα χαρακτηριστικά του Εαυτού και της ομάδας, εκφράζονται με τις Α.Ε. «εντάξει παιδιά» και «υπάρχει πραγματική αγάπη».

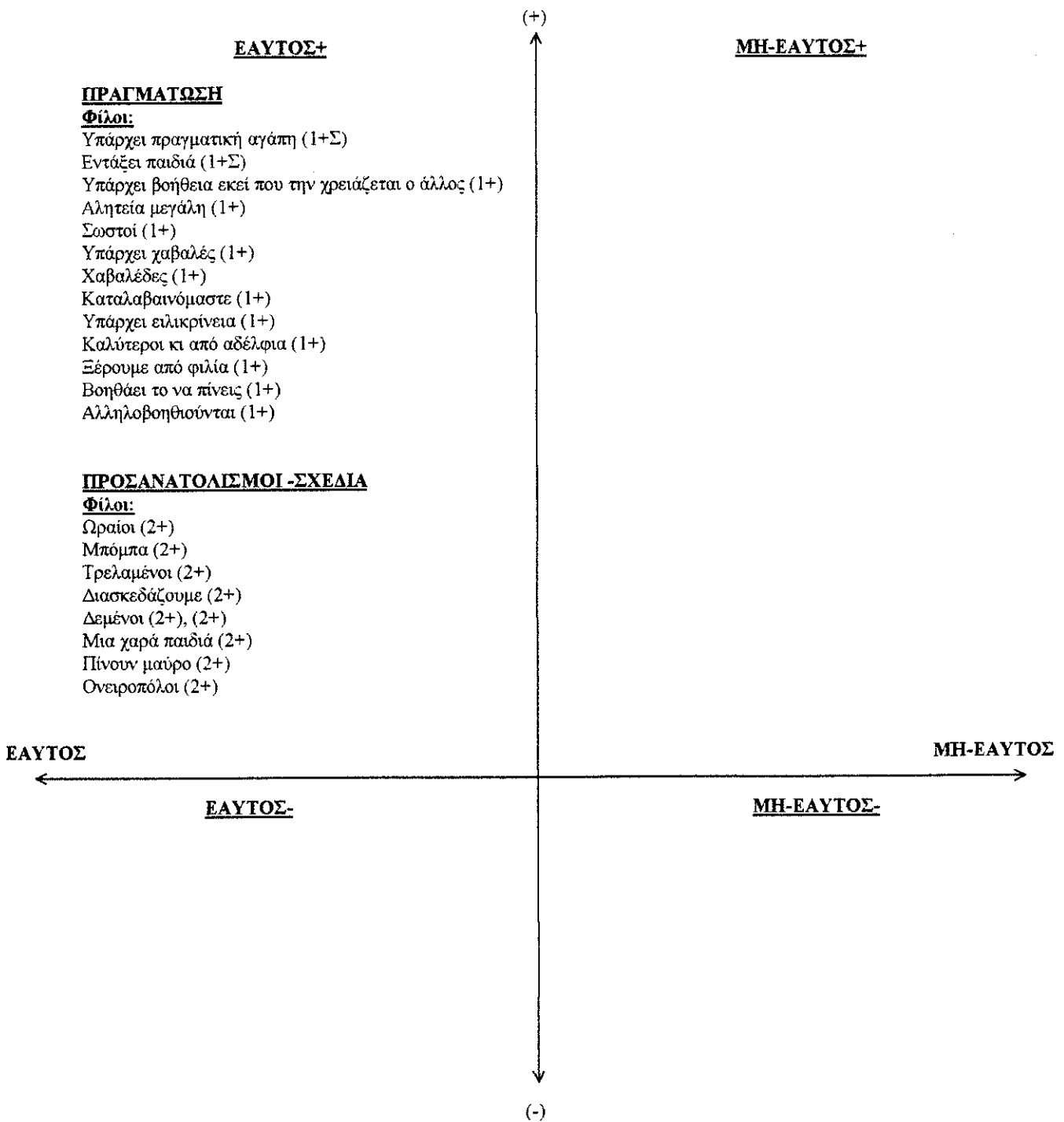
Στις περιγραφές που δηλώνουν προσανατολισμούς του Εαυτού, συμπεριλαμβάνονται και πάλι αναφορές στη διασκέδαση («διασκεδάζουμε»), σε ατομικές ιδιότητες εκφρασμένες με τις Α.Ε. «τρελαμένοι» και «ονειροπόλο» αλλά και στη χρήση ουσιών («πίνουν μαύρο», «βοηθάει το να πίνεις»).

Στα υπόλοιπα υπο-διαστήματα του Στοιχειώδους Χώρου αυτών των συμμετεχόντων, δεν εμπίπτει καμία απολύτως περιγραφή των «φίλων».

Όσον αφορά τις γυναίκες που έκαναν χρήση συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 21 -24), η τοποθέτηση των περιγραφών που απέδωσαν στην ομάδα των φίλων, στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Σχήμα 17β), δείχνει ότι:

Εαυτός +: Τα πραγματωμένα θετικά χαρακτηριστικά που ο Εαυτός μοιράζεται με τους «φίλους», αποτελούν ατομικές ιδιότητες όπως ο «ιδεαλισμός» και οι ιδιότητες «ενδιαφέροντες», «όχι μίζεροι», αλλά και την ύπαρξη στενών δεσμών με τους φίλους («δεμένοι», «σαν οικογένεια», «μοιραζόμαστε τα πάντα»). Οι Σημαντικές πραγματώσεις του Εαυτού και της Ομάδας, εκφράζονται με τις Α.Ε. «ιδεαλιστές» και «όχι μίζεροι».

Ανάμεσα στους προσανατολισμούς του Εαυτού και της ομάδας, συμπεριλαμβάνεται η επιδίωξη της «ευτυχίας» και της διαφυγής που επιδιώκεται μέσω της ένταξης στην ομάδα («ευτυχισμένοι», «ξεφεύγουμε»), η προσδοκώμενη ειλικρίνεια και συναισθηματική προσέγγιση μεταξύ φίλων («ειλικρινείς», «ζεστοί») και η

Σχήμα 17α: Εγγραφή Αναπαραστατικών Ενοτήτων – Περιγραφών της Ομάδας «Φίλοι» στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Άνδρες, Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών Ουσιών, Πρωτ. 17 – 20)

ανάπτυξη του Σημαντικού χαρακτηριστικού της «ιδιορρυθμίας» («Οι φίλοι, είναι ιδιόρρυθμοι»).

Καμία Α.Ε. -περιγραφή των φίλων δεν εμπίπτει στα υπόλοιπα υπο-διαστήματα του Στοιχειώδους Χώρου Ταυτότητας αυτών των συμμετεχουσών.

δ. Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 25 -32).

Η τοποθέτηση των περιγραφών των «φίλων», που απέδωσαν οι άνδρες μη - χρήστες συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 25 -28), στους άξονες του Στοιχειώδους Χώρου Ταυτότητας (Σχήμα 18α), δείχνει ότι:

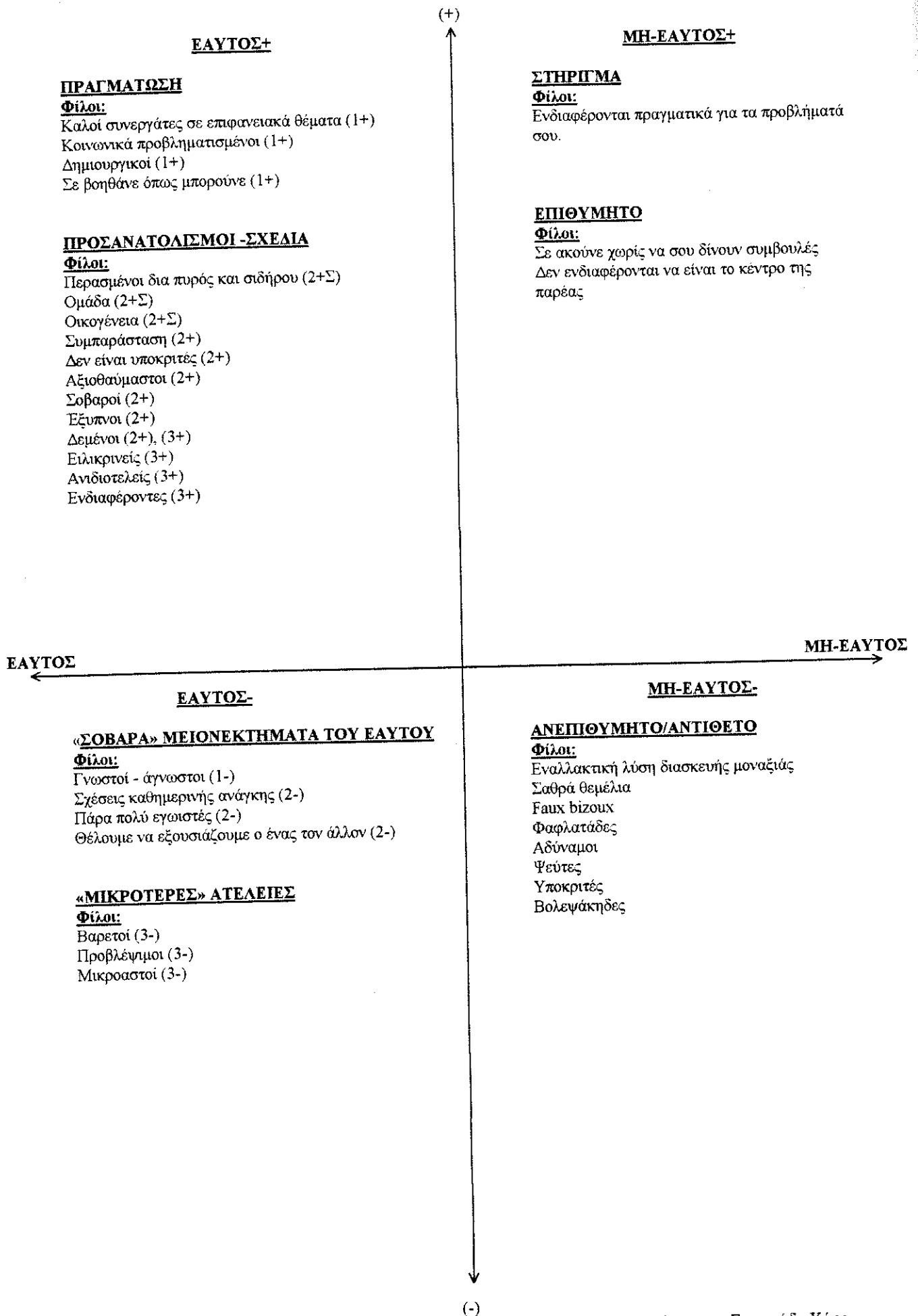
Εαυτός +: Ο Εαυτός μοιράζεται με τους φίλους αρκετές πραγματωμένες ατομικές ιδιότητες, που αφορούν τη «δημιουργικότητα» των φίλων, την περιγραφή τους ως «κοινωνικά προβληματισμένα άτομα», την ικανότητά τους για «συνεργασία σε επιφανειακά θέματα».

Ανάμεσα στους προσανατολισμούς που ο Εαυτός μοιράζεται με την ομάδα των «φίλων», συμπεριλαμβάνεται η ανάπτυξη ατομικών χαρακτηριστικών όπως η «ειλικρίνεια», η «εξυπνάδα», η «σοβαρότητα», η εδραίωση ενός «ενδιαφέροντος» ή «αξιοθαύμαστου» χαρακτήρα, αλλά και περιγραφές που αποδίδουν την επιθυμία για ενίσχυση των φιλικών δεσμών, ανάμεσα στις οποίες συμπεριλαμβάνονται οι Σημαντικές Α.Ε. «ομάδα», «οικογένεια» και «περασμένοι δια πυρός και σιδήρου».

Μη -Εαυτός +: Οι περιγραφές των φίλων που εμπίπτουν στο διάστημα του θετικού Μη -Εαυτού, αφορούν τον ιδανικό υποστηρικτικό Άλλο, τους φίλους που «ενδιαφέρονται πραγματικά», «ακούνε χωρίς να δίνουν συμβουλές» και «δεν ενδιαφέρονται να είναι το κέντρο της παρέας».

Εαυτός -: Το σοβαρό μειονέκτημα που ο Εαυτός μοιράζεται με την ομάδα των φίλων, αφορά τους αδύναμους φιλικούς δεσμούς και τις συμβιβαστικές σχέσεις με τους φίλους («Οι φίλοι, είναι γνωστοί -άγνωστοι», «σχέσεις καθημερινής ανάγκης»), αλλά και την εγωιστική -εξουσιαστική συμπεριφορά προς τους φίλους («πάρα πολύ εγωιστές», «θέλουμε να εξουσιάζουμε ο ένας τον άλλον»).

Οι ιδιότητες «βαρετού» και «προβλέψιμου», όπως και η «μικροαστική» νοοτροπία, ως μειονεκτήματα που ο Εαυτός μοιράζεται με την ομάδα των «φίλων»,

Σχήμα 18α: Εγγραφή Αναπαραστατικών Ενότητων – Περιγραφών της Ομάδας «Φίλοι» στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Άνδρες, Μη-χρήστες, Πρωτ. 25 – 28)

έχουν μικρότερη βαρύτητα και δεν φαίνεται να δημιουργούν ιδιαίτερες συγκρούσεις στους συμμετέχοντες.

Μη -Εαυτός -: Τα ανεπιθύμητα χαρακτηριστικά των «φίλων» που αποβάλλονται από τον Εαυτό, είναι οι «ψεύτικες» φιλίες που αποσκοπούν απλά και μόνο στην κάλυψη της μοναξιάς («Οι φίλοι, είναι faux -bizouκ», «εναλλακτική λύση διασκευής μοναξιάς»), αλλά και ατομικά χαρακτηριστικά των φίλων, εκφρασμένα με τις Α.Ε. «αδύναμοι», «βολεψάκηδες», «φαφλατάδες» και «υποκριτές».

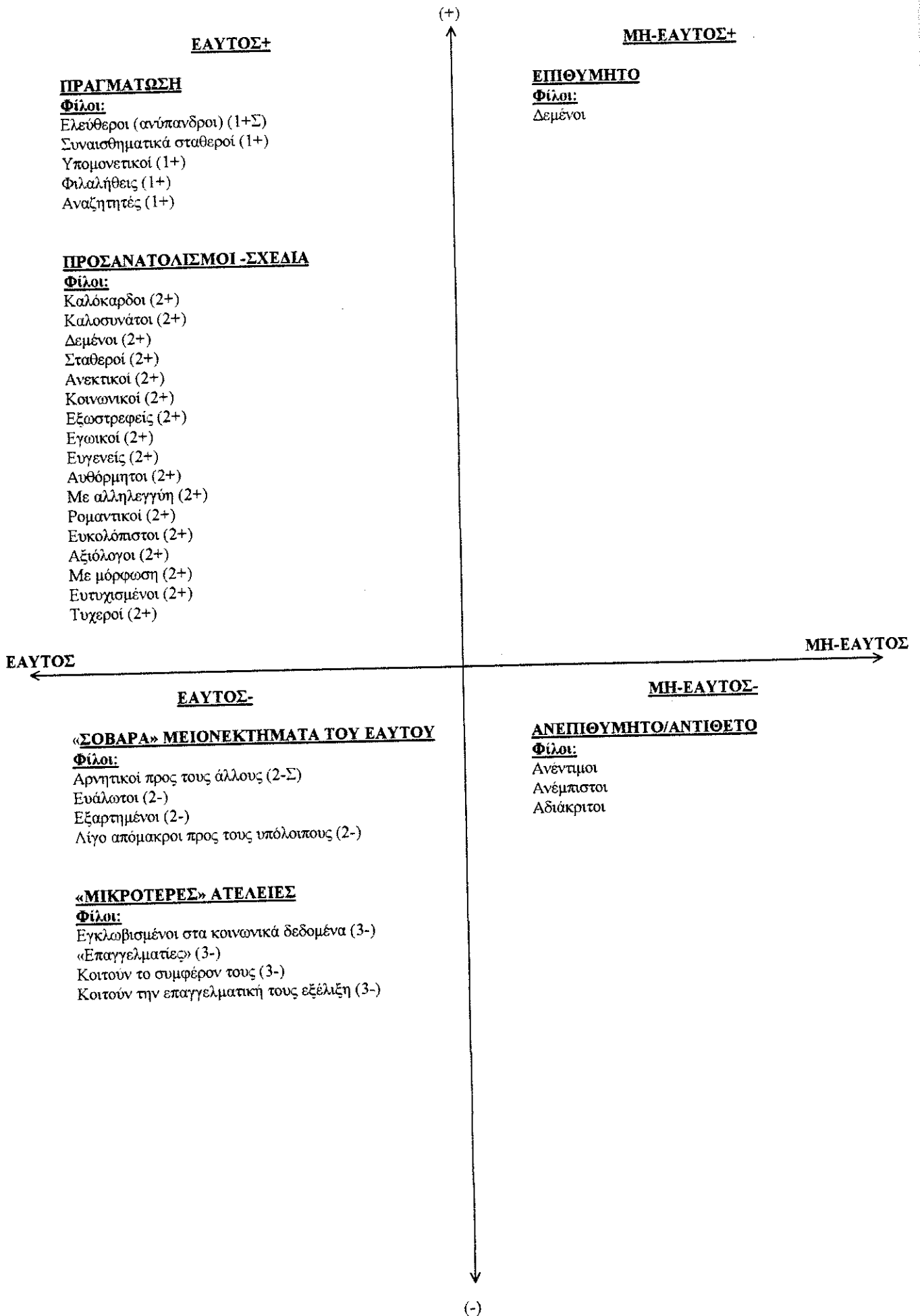
Οι περιγραφές που αποδόθηκαν στην ομάδα των φίλων, από τις συμμετέχουσες που δεν έκαναν χρήση (Πρωτόκολλα 29 -32), τοποθετούνται στους άξονες του Στοιχειώδους Χώρου Ταυτότητας, ως εξής (Σχήμα 18β):

Εαυτός +: Οι περιγραφές αυτού του υπο-διαστήματος, παρουσιάζουν το θετικό Εαυτό να μοιράζονται με την ομάδα ένταξης «φίλου», τις πραγματωμένες ατομικές ιδιότητες «φιλαλήθεις», «αναζητητές», «υπομονετικοί», «συναισθηματικά σταθεροί» και «ανύπανδρου» (Σημαντική Α.Ε.).

Τους προσανατολισμούς του Εαυτού και της ομάδας, εκφράζουν οι Α.Ε. «αξιόλογου» (που είναι δηλωτική της αίσθησης κοινού πεπρωμένου με την ομάδα και της υπερηφάνειας που συνοδεύει αυτήν την ένταξη), «καλόκαρδοι», «κοινωνικοί», «αυθόρμητοι», «ρομαντικοί», «με μόρφωση», «ευτυχισμένοι», «τυχεροί». Επιπλέον, γίνεται κι εδώ αναφορά στο στενό σύνδεσμο και την αλληλεγγύη μεταξύ φίλων («δεμένοι», «με αλληλεγγύη»).

Μη -Εαυτός +: Στον θετικό Μη -Εαυτό, εμφανίζεται κατ' εξαίρεση μόνον μία περιγραφή, η Α.Ε. «δεμένοι», που αναφέρεται σε ένα επιθυμητό χαρακτηριστικό των φίλων, το οποίο η συγκεκριμένη συμμετέχουσα δεν θεωρούσε ως εφαρμόσιμο στον Εαυτό, όσον αφορά τις προσωπικές της φιλικές σχέσεις.

Εαυτός -: Τα σοβαρά μειονεκτήματα του Εαυτού, αφορούν την αδυναμία που αντικατοπτρίζεται στην ομάδα «φίλου» («ευάλωττοι»), την εξαρτητική τους σχέση («εξαρτημένοι») και την συσπείρωση, το «κλείσιμο» της ομάδας των φίλων («αρνητικοί προς τους άλλους» -Σημαντική Α.Ε.-, «λίγο απόμακροι προς τους υπόλοιπους»). Η περιγραφή «εγκλωβισμένοι στα κοινωνικά δεδομένα», εκφράζει μια εκλαμβανόμενη μικρότερη ατέλεια του Εαυτού και της ομάδας, όπως και η «συμφεροντολογική» συμπεριφορά μεταξύ φίλων, εκφρασμένη και ως ενδιαφέρον για

Σχήμα 18β: Εγγραφή Αναπαραστατικών Ενοτήτων – Περιγραφών της Ομάδας «Φίλοι» στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Γυναίκες, Μη-χρήστες, Πρωτ. 29 – 32)

την «επαγγελματική εξέλιξη» («Οι φίλοι, είναι επαγγελματίες», «κοιτούν το συμφέρον τους», «κοιτούν την επαγγελματική τους εξέλιξη»).

Μη -Εαυτός -: Τα χαρακτηριστικά των «φύλων», που εκφράζουν αντιαξίες του Εαυτού, σχετίζονται με την έλλειψη τιμιότητας, εμπιστοσύνης και διακριτικότητας μεταξύ φύλων («ανέντιμο», «ανέμπιστο», «αδιάκριτο»).

3.2.2.6. Συμπεράσματα 1ου Σταδίου της Φάσης II του IMIS.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του 1ου Σταδίου της Φάσης II, οι δύο υπο-ομάδες των συμμετεχόντων χρηστών (χρήστες ηρωίνης -χρήστες συνθετικών ναρκωτικών), δεν διακρίνονται από τον ίδιο βαθμό συνοχής. Η μελέτη των νοητικών μηχανισμών αναστρεψιμότητας «Εγώ» -«Εμείς» (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996), υποδεικνύει διαφορετικούς εσωτερικούς δεσμούς σε κάθε υπο-ομάδα:

Οι συμμετέχοντες χρήστες ηρωίνης και των δύο φύλων, επενδύουν στην ομάδα «χρήστες», αρκετές αντιαξίες του Εαυτού κι ένα αρνητικό κοινό πεπρωμένο καταπίεσης, απομόνωσης, πόνου και φόβου. Τα σημαντικά στοιχεία της ταυτότητας αυτών των συμμετεχόντων (Σημαντικές Α.Ε.), τοποθετούνται στο υπο-διάστημα του αρνητικού Εαυτού.

Όμως, παρά τις πιθανές πηγές σύγκρουσης που εντοπίζονται ως «σοβαρά μειονεκτήματα» του Εαυτού και της ομάδας των χρηστών, η ταυτότητα αυτών των συμμετεχόντων φαίνεται να παρέχει ορισμένες πηγές αντιστάθμισης αυτών των εκλαμβανόμενων ατελειών:

Το να υπάρχει αυτοέλεγχος και μέτρο στη χρήση («ρεγουλαρισμένος» =«το να πίνεις με μέτρο»), είναι ένα Σημαντικό σχέδιο δράσης των ανδρών χρηστών συμμετεχόντων, που παρέχει ασφάλεια και αντισταθμίζει την αίσθηση αδυναμίας του Εαυτού. Έτσι, ο Εαυτός θεωρείται ικανός να αποφύγει την καταστροφή, προς την οποία οδεύουν οι «Άλλοι» χρήστες («δυνάμει νεκρού»). Οι δράσεις των χρηστών σχετικά με την ουσία, ενεργοποιούν το νοητικό μοντέλο ενός έργου δύναμης, το μοντέλο του ήρωα που παλεύει μ' έναν ισχυρό αντίπαλο (την ουσία) και βγαίνει νικητής (την θέτει υπό τον «έλεγχο του»).

Τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες χρήστες ηρωίνης, η αναφορά στους «μη -χρήστες», κινεί συναισθήματα μειονεξίας, καθώς «Αυτοί», αναπαριστώνται ως κάτοχοι αρκετών επιθυμητών ιδιοτήτων, από τις οποίες σε μία μόνον μπορεί να μετέχει και ο Εαυτός («αυτάρκειες») και περισσότερων ιδιοτήτων τις οποίες ο Εαυτός επιθυμεί αλλά στερείται, κυρίως όσον αφορά τις σχέσεις και την ικανότητα δραστηριοποίησης των μη -χρηστών («πιο κοινωνικοί», «πιο ενδιαφέροντες», «ενεργοί στην κοινωνία», «δουλεύουν πιο πολύ»).

Οι γυναίκες χρήστες ηρωίνης, επενδύουν στην ομάδα «χρήστες» την εκλαμβανόμενη αποστέρηση του Εαυτού, που σχετίζεται με την απόκτηση συναισθηματικού ελέγχου («οι μη -χρήστες είναι πιο ψυχραιμοί», «πιο πρακτικοί», «πιο έτοιμοι να αντιμετωπίσουν τη ζωή»). Γι' αυτές τις συμμετέχουσες, η θετική αναπαράσταση ενός από τη φύση του «καλού» και «ευαίσθητου» Εαυτού («καλά παιδιά», «ευαίσθητου» -«χρήστες»), δεν φαίνεται να αντισταθμίζει τα αρνητικά συναισθήματα που προκαλεί αυτή η ένταξη («πονεμένου», «πληγωμένου», «δυστυχημένου» -«χρήστες»), παρά μόνο με το νόημα του «ηρωισμού», που απορρέει από τον πόνο που έχει υποστεί ο Εαυτός.

Η εμφανής και για τα δύο φύλα, απόρριψη της αντίθετης και συχνά εχθρικής ομάδας διαφοροποίησης «μη -χρήστες», αναφέρεται κυρίως στην εκλαμβανόμενη δική τους στάση προς τους χρήστες («Us and Them», «όπως οι Ναζί με τους Εβραίους») και πολύ λιγότερο στις ατομικές ιδιότητες που έχουν επενδυθεί σε αυτήν την ομάδα («δεν έχουν πνευματικότητα», «μπορεί να είναι και χειρότεροι από τους χρήστες»).

Για τους συμμετέχοντες χρήστες συνθετικών ναρκωτικών και των δύο φύλων, τα αποτελέσματα του 1ου Σταδίου της Φάσης II, δείχνουν ότι η ομάδα «χρήστες», αποτελεί μια ισχυρή θετική ένταξη. Ο Εαυτός μοιράζεται με την ομάδα πολλές από τις αξίες και τα επιθυμητά σχέδια δράσης, που ενισχύονται από την ένταξη στην ομάδα, όπως η διασκέδαση, η αναζήτηση «ελπίδας» εν μέσω προσωπικών προβλημάτων, η ελεύθερη επικοινωνία σε μια ομάδα ομοίων, η πνευματική αναζήτηση και η απώλεια του συνηθισμένου, λογικού τρόπου σκέψης («στο χάσιμο», «έχει δει άλλα πράγματα το μυαλό»)⁸⁷.

Η απόρριψη της αντίθετης ομάδας («μη -χρήστες»), αναφέρεται κυρίως στην «συμβιβαστική» αλλά και «συμβατική» νοοτροπία του χρήστη («ξενέρωτου», «flat», «τυπικού», «φλώρο», «φοβισμένου»).

Ενδεικτική για τη βίωση ενότητας με τους Άλλους χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, είναι η διαπίστωση ότι τα μέλη αυτής της υπο -ομάδας, τείνουν να

⁸⁷ Πρόκειται για την αντίληψη πολλών από αυτούς τους συμμετέχοντες, περί της θετικής προσφοράς των ουσιών, κυρίως στον νοητικό τομέα, όπου η ουσία ανοίγει τις πύλες ενός γοητευτικού καινούργιου κόσμου εμπειριών («έχει δει άλλα πράγματα το μυαλό», «αγγίζουμε μια άλλη διάσταση», «ζούμε σ' έναν μαγικό κόσμο»).

θεωρούν την ομάδα τους ανώτερο δημιούργημα («δεν αρμόζουν για τον κόσμο γύρω τους») και να είναι πεπεισμένα για την τελική «επιτυχία» στους στόχους τους (Hofstater, 1982), χωρίς, ωστόσο, να μεγεθύνουν άμεσα τη διαφορά τους από την Άλλη ομάδα (των «μη -χρηστών»): Η ταυτότητα των χρηστών συνθετικών ναρκωτικών, δεν είναι εξ' ολοκλήρου «πολωμένη» απέναντι στους μη -χρήστες. Για τους άνδρες συμμετέχοντες αυτής της υπο-ομάδας, υπάρχουν αρκετά θετικά χαρακτηριστικά, επενδεδυμένα στους μη -χρήστες, στα οποία μετέχει ο Εαυτός («ωραίου», «ανάλαφροι -τυχεροί», «ευχάριστου»), αλλά και χαρακτηριστικά τα οποία παραπέμπουν στη σχετικοποίηση των ορίων μεταξύ των δύο ομάδων («δεν υπάρχουν μη -χρήστες», «οι μη -χρήστες είναι εθισμένοι σε κάτι το διαφορετικό»).

Για τις γυναίκες χρήστες συνθετικών ναρκωτικών και μη -χρήστες (και των δύο υπο-ομάδων μη -χρηστών), ο «ηρωισμός», φάνηκε να αποτελεί εξίσου κομμάτι της «θηλυκής ψυχής», με αρκετές αναπαραστάσεις δύναμης να ενσωματώνονται στον χώρο του Εαυτού και να επενδύονται στις ομάδες ένταξης «χρήστες» ή «μη -χρήστες».

Ενώ οι συμμετέχοντες χρήστες ενεργοποιούν, όπως προαναφέραμε, την εικόνα ενός ισχυρού Εαυτού, με την αναπαράσταση της πάλης για τον έλεγχο της ουσίας, οι μη -χρήστες συμμετέχοντες κερδίζουν το γόητρο του ήρωα με την επένδυση της δύναμης στην πλήρη αποχή από τις ουσίες, την καθαρότητα σκέψης, χωρίς την επίδραση των ουσιών και τις ευκαιρίες κοινωνικότητας που τους προσφέρει η ένταξή τους στο ευρύ σύνολο («μη -χρήστες»), αντί σε μια υπο-ομάδα του. Έτσι, το ηρωικό στοιχείο, που, σύμφωνα με την Zavalloni (1983), ενυπάρχει «σε κάθε ψυχή αρσενικού» ενεργοποιείται παράλληλα, αλλά με διαφορετικούς τρόπους, στους χρήστες και μη -χρήστες συμμετέχοντες.

Είναι χαρακτηριστικό, ότι και οι δυο ομάδες συμμετεχόντων (χρήστες και μη -χρήστες), απέδωσαν ελάχιστες θετικές περιγραφές στην ομάδα όπου δεν εντάσσονταν, αλλά όσον αφορά τους άνδρες μη -χρήστες, το αποτέλεσμα (μόνον δύο θετικές περιγραφές αποδιδόμενες σε «αυτούς, τους χρήστες»), είναι ακραίο: Οι μη -χρήστες, φάνηκαν πολύ πιο άκαμπτοι στις κρίσεις τους για τους «χρήστες» και σε καμιά περίπτωση δεν επιχειρήσαν εξομοίωση των ομάδων.

Στο αναπαραστατικό δίκτυο όλων των συμμετεχόντων μη -χρηστών, ο χρήστης θεωρείται «κατώτερος» από τον μη -χρήστη, με όρους ισχύος. Ωστόσο, φαίνεται πως για ορισμένους άνδρες μη -χρήστες συμμετέχοντες και των δύο υπο -ομάδων, η ομάδα των «μη -χρηστών», ενώνεται κάτω από την απειλή (Sartre, 1960) της «επικίνδυνης»

όψης του Άλλου (οι χρήστες ως «πηγή εγκληματικότητας», «επικίνδυνου», «εχθρικού»). Για άλλους άνδρες μη -χρήστες, τα άτομα είναι εν μέρει έρμαια των περιστάσεων. Οι μη -χρήστες είναι απλώς οι «τυχεροί» και οι χρήστες τα «ατυχή θύματα» του παιχνιδιού, είτε της «κρατικής πολιτικής», είτε των «γύρω τους», είτε του ίδιου του «ηλίθιου ρομαντισμού» τους.

Τέλος, για τους μη -χρήστες και των δύο φύλων των Πρωτοκόλλων 24 -32, παρά τις αξίες που έχει επενδυθεί η ταυτότητα του μη -χρήστη, η «συμβιβαστική νοοτροπία» που οι Άλλοι μη -χρήστες θεωρείται ότι διατηρούν («συμβιβασμένου», «φυτά», «φλώρου», «ξενέρωτοι»), είναι κι εδώ, όπως και στον λόγο των χρηστών συμμετεχόντων, άξια περιφρόνησης.

Οι γυναίκες μη -χρήστες αυτής της υπο-ομάδας (Πρωτόκολλα 28 -32), απέδωσαν αρκετές θετικές περιγραφές σε «Αυτούς τους χρήστες»,⁸⁸ που αναπαριστώνται κυρίως ως «αξιολύπητοι», παρά ως αξιόμεμπτοι για τις αδυναμίες τους ή εχθρικοί. Οι «μη -χρήστες», αναπαριστώνται ως εξίσου «φοβισμένοι» με τους «χρήστες», αν και για διαφορετικούς λόγους ο καθένας. Ο «φόβος» του χρήστη απέναντι στο «σύστημα», είναι και φόβος του Εαυτού. Από αυτήν την άποψη, οι μη -χρήστες και ο Εαυτός, που ζουν «ρουφηγμένοι από το Σύστημα και τις διαφημίσεις», αναπαριστώνται σε χειρότερη μοίρα από τους χρήστες, που «φοβούνται» και αμύνονται απέναντι στο «Σύστημα».

Οι ταυτότητες των μη -χρηστών συμμετεχόντων ως «άνδρες» ή «γυναίκες», μέλη της «οικογένειας» και της ομάδας των «φύλων», εμφανίζουν αρκετές ομοιότητες, αλλά και διακριτά χαρακτηριστικά, σε σύγκριση με τις αντίστοιχες ταυτότητες των χρηστών συμμετεχόντων. Όσον αφορά την ένταξη των συμμετεχόντων στις ομάδες «φύλο», «οικογένεια» και «φύλο», τα αποτελέσματα αυτού του Σταδίου, δείχνουν ότι:

(α) Η αρρενωπή και η θηλυκή ταυτότητα είναι αρκετά σημαντική για τη δόμηση της νοητικής πραγματικότητας όλων των συμμετεχόντων, προμηθεύοντας αρκετές «Σημαντικές» κατά τους ίδιους, αξίες και αντι-αξίες του Εαυτού.

⁸⁸ Ανατρέχοντας στα Σχήματα 3α και 3β, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι από τους άνδρες συμμετέχοντες μη -χρήστες (παρά την υπερδιπλάσια αναλογία τους συγκριτικά με τις γυναίκες που συμμετείχαν στην έρευνα) έχουν αποδοθεί δύο μόνον θετικές περιγραφές σε «Αυτούς, τους χρήστες», ενώ από τις γυναίκες μη -χρήστες, έχουν αποδοθεί οκτώ θετικές περιγραφές.

Οι άνδρες χρήστες ηρωίνης (Πρωτόκολλα 1 -4), επενδύουν την αξία της «δύναμης» (E+), εκφρασμένης με ποικίλες αναπαραστατικές εκφράσεις στην ομάδα του φύλου τους, ενώ εκτιμούν αρνητικά την προσωπική τους «ευαισθησία» (E-) και θετικά την «ευαισθησία» του υποστηρικτικού Άλλου (A+, «γυναίκες»), που προσλαμβάνει μητρικές, τροφοδοτικές διαστάσεις («πρόσφορες», «σε φροντίζουν»). Επιπλέον, οι άνδρες χρήστες ηρωίνης, αποδίδουν ορισμένα θετικά χαρακτηριστικά που ο Εαυτός στερείται («συνέπεια», «προσπάθεια για το καλύτερο»), στους «Άλλους άνδρες», αφήνοντας να αναδυθούν συναισθήματα μειονεξίας που απορρέουν από μια νοητική σύγκριση με τους «Άλλους άνδρες».

Συγκριτικά, οι άνδρες μη -χρήστες (Πρωτόκολλα 9 -12), ενσωματώνουν περισσότερες (τέσσερις Α.Ε.) «θηλυκές» ιδιότητες στον θετικό Εαυτό («καλές», «στοργικές», «αγαπητές», «έξυπνες»), αποδέχονται την «ευαισθησία» ως θετικό αρρενωπό χαρακτηριστικό (επενδεδυμένο στην ομάδα «άνδρες»), επενδύουν στους Άλλους άνδρες (θετικός Μη -Εαυτός), την ικανότητα ελέγχου των συναισθημάτων («δεν κλαίμε») και τοποθετούν τη «σκληρότητα» ως χαρακτηριστικό του αρνητικού Εαυτού.

Οι γυναίκες χρήστες ηρωίνης (Πρωτόκολλα 5 -8), αναπαριστούν τη θηλυκή ταυτότητα κυρίως ως «τρυφερότητα» και ανάγκη να νιώθουν «απαραίτητες στους άνδρες», ενώ παράλληλα αναπαριστούν και ως «θυματοποιημένο» τον θηλυκό Εαυτό. Από τις περιγραφές των «ανδρών», ενστερνίζονται 4 θετικά χαρακτηριστικά που αφορούν τον «δυναμισμό» των ανδρών και την επιθυμητή ιδιότητα «απαραίτητου», αλλά και 4 αρνητικά - χαρακτηριστικά, που αφορούν την εκλαμβανόμενη «ευαισθησία» και «επιπολαιότητα» των ανδρών.

Αντίθετα, οι γυναίκες μη -χρήστες της αντίστοιχης υπο-ομάδας, (Πρωτόκολλα 13 -16), δέχονται ως θετική ιδιότητα των «γυναικών» και του Εαυτού τόσο την «ευαισθησία», όσο και την «ανθεκτικότητα» και την «αυτάρκεια» και ενσωματώνουν μόνον ως θετικό Εαυτό ορισμένα (5) εκλαμβανόμενα ως αρρενωπά χαρακτηριστικά, που αφορούν την «παιδικότητα», την «αυτάρκεια» και τον «δυναμισμό» των ανδρών.

Οι άνδρες χρήστες συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -20), απομυθοποιούν αρκετά την αρρενωπή ταυτότητα, περιγράφοντας τους άνδρες (χωρίς αναφορές σε όρους δύναμης) ως «παλαβούς» (E+), «φευγάτους» (E+), «κουτσομπόληδες» (E-), «ωραιοπαθείς» (E-) και άλλες παρεμφερείς περιγραφές,

ενσωματώνοντας στον αρνητικό Εαυτό τη γυναικεία ωραιопάθεια («κολλημένες με την εμφάνισή τους», E-).

Οι άνδρες μη -χρήστες (Πρωτόκολλα 25 -28), αναπαριστούν ως κομμάτια της αρρενωπής ταυτότητας, τόσο τη «δύναμη», όσο και την «ευαισθησία» και, από τις περιγραφές των «γυναικών», ενσωματώνουν στον Εαυτό δύο θετικές Α.Ε. («εξωστρεφείς», «επιθετικές») και τέσσερις αρνητικές Α.Ε. που, όπως και στα Πρωτόκολλα των ανδρών χρηστών συνθετικών ναρκωτικών, αναφέρονται στην επιφανειακότητα των γυναικών («επιδιώκουν το image»). Σε αυτά τα Πρωτόκολλα, όπως και σ' εκείνα των ανδρών χρηστών συνθετικών ναρκωτικών, οι «παραδοσιακές» διαστάσεις του αρρενωπού Εαυτού, εμφανίζονται απομυθοποιημένες και επενδεδυμένες με αρκετές «θηλυκές» κατηγορίες.

Οι γυναίκες που ήταν χρήστες συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 20 -23), αναπαριστούν τη θετική όψη της θηλυκής ταυτότητας, συνδυάζοντας χαρακτηριστικά όπως η «ευαισθησία», αλλά και ο «δυναμισμός» και η «σκληρότητα». Πολλές από τις περιγραφές του φύλου αυτών των γυναικών, εκφράζουν περισσότερο ένα «στυλ», παρά μια ιδιότητα («vamp», «femmes fatales», «psycho»). Από τις περιγραφές των ανδρών, οι συμμετέχουσες ενσωματώνουν στον Εαυτό 3 θετικά «αρρενωπά» χαρακτηριστικά στον Εαυτό, που αποδίδουν μια «εξώκοσμη» διάσταση στους άνδρες («παραμυθένιου», «υπεράνω», «στον κόσμο τους») και 3 αρνητικά χαρακτηριστικά, που αναφέρονται στην σύγχυση που διακατέχει τους άνδρες («μπερδεμένοι»), την καταπίεση που δέχονται και την ανειλικρίνεια που τους διακρίνει.

Οι γυναίκες της αντίστοιχης υπο-ομάδας που δεν ήταν χρήστες (Πρωτόκολλα 29 -32), εκτιμούν θετικά την «τρυφερότητα», την «ευελιξία» και την «ανεξαρτησία» των «γυναικών» (E+) και αρνητικά τη «σκληρότητα που επενδύουν στην ομάδα του φύλου τους (E-). Επιπλέον, ενσωματώνουν στον Εαυτό 4 θετικά χαρακτηριστικά «Αυτών, των ανδρών» στον Εαυτό, που αφορούν ηθικές αρετές («ηθικού», «ειλικρινείς», «ντροπαλού», «φιλότιμου»), αλλά και 2 αρνητικά χαρακτηριστικά, τη σύγχυση («μπερδεμένοι») και τον «εγωισμό».

(β) Για τους άνδρες χρήστες ηρωίνης, η «οικογένεια», αποτελεί μια ένταξη που εδραιώνεται κυρίως στην επιθυμία για στήριξη του Εαυτού. Αντίστοιχα, για τους άνδρες μη -χρήστες, η βασική επιθυμία και ταυτόχρονα έλλειψη του Εαυτού ως προς την οικογενειακή ένταξη, αφορά την ενδυνάμωση των οικογενειακών δεσμών.

Για τις γυναίκες χρήστες ηρωίνης, η προσδοκία στήριξης συμπληρώνεται από την ανάγκη για ανεξαρτητοποίηση, η έλλειψη της οποίας εμφανίζεται στο υπο-διάστημα του αρνητικού Εαυτού. Αντίστοιχα, για τις γυναίκες μη -χρήστες της υπο-ομάδας, η βασική έλλειψη του Εαυτού, αφορά την ανάγκη για μια μη -παρεμβατική και λιγότερο υπερπροστατευτική σχέση με τους γονείς.

Οι άνδρες χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, δείχνουν αρκετά ικανοποιημένοι από το οικογενειακό τους περιβάλλον, με μοναδικό πρόβλημα την εκλαμβανόμενη υποκριτική στάση που υπαγορεύει αυτή η ένταξη, καθώς οι δραστηριότητές τους σχετικά με τη χρήση, πρέπει να αποκρύπτονται από τους γονείς. Οι άνδρες μη -χρήστες, αντλούν πολύ περισσότερα μειονεκτήματα του Εαυτού από την οικογενειακή ομάδα, με αρκετές από αυτές τις θεματικές να αναφέρονται στην απόσταση και αδιαφορία των μελών της οικογένειας στις μεταξύ τους σχέσεις.

Οι γυναίκες που έκαναν χρήση συνθετικών ναρκωτικών, δείχνουν εξίσου ικανοποιημένες με τους άνδρες της ίδιας υπο-ομάδας, από την οικογενειακή τους ένταξη, αλλά βιώνουν και αυτές ως μειονέκτημα του Εαυτού, την έλλειψη δυνατότητας να μοιραστούν κοινά ενδιαφέροντα με τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας, Απροσδόκητα, οι γυναίκες μη -χρήστες, επενδύουν στην οικογένεια θετικές όψεις του Εαυτού, όπως η «ιδιορρυθμία», ο «ιδεαλισμός», η βιβλιοφιλία («διαβάζουμε πολύ»), αλλά ανάμεσα στις περιγραφές τους συμπεριλαμβάνονται και διαμαρτυρίες για την υπερπροστατευτικότητα και την «οξύθυμη» συμπεριφορά των μελών της οικογένειας.

Συνεπώς, όσον αφορά την ένταξη στην οικογενειακή ομάδα, χρήστες και μη -χρήστες συμμετέχοντες -και των δύο φύλων- φαίνεται να έχουν κοινές προσδοκίες από την οικογενειακή ομάδα («δεμένοι», «αγαπημένοι» - «άνετοι», «ελεύθεροι»). Πρόκειται, για προσδοκίες που δεν θεωρούνται πάντοτε πραγματοποιήσιμες. Η «έλλειψη συνεννόησης», η «καταπίεση» και η «αποξένωση» στην οικογένεια, ακόμη και η αμφισβήτηση απέναντι στην οικογένεια ως βασική ομάδα ένταξης, εκφράζεται εξίσου στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας χρηστών και μη -χρηστών συμμετεχόντων, ιδιαίτερα δε, των ανδρών: ανάμεσα στις θετικές Εγωμορφικές ιδιότητες που αποδόθηκαν στην «οικογένεια», εκείνες που θεωρούνται πραγματοποιήσιμες είναι πολύ λιγότερες απ' ό,τι οι αντίστοιχες περιγραφές των ανδρών χρηστών, αποτέλεσμα

ενδεικτικό του ότι η στήριξη την οποία οι άνδρες μη - χρήστες θεωρούν ότι έχουν ήδη λάβει από την οικογένεια, είναι μικρότερη απ' ό,τι ισχύει για τους χρήστες.⁸⁹

Μικρές ιδιαιτερότητες, εντοπίζονται στον λόγο των γυναικών της έρευνας για την «οικογένεια», με τις γυναίκες μη -χρήστες να αποδίδουν ορισμένες θετικές αναπαραστάσεις της οικογένειας, που δεν βρίσκουν αντιστοιχία στον λόγο των υπόλοιπων συμμετεχόντων («ιδεαλιστές», «ιδιόρρυθμα» και «ενδιαφέροντα άτομα»), αλλά και να διαμαρτύρονται για την πατριαρχία που, κατά την άποψή τους επικρατεί στην οικογένεια, δίνοντας κοινωνικές διαστάσεις στις περιγραφές τους.

Ταυτόχρονα, αν και η «κατανόηση» και η «αποδοχή» από την οικογένεια, είναι βασικό ιδανικό για όλους τους συμμετέχοντες, ανεξαρτήτως φύλου ή ομάδας (χρήστες - μη -χρήστες) οι γυναίκες, είτε χρήστες, είτε μη -χρήστες δείχνουν να εκτιμούν θετικά, την ανεξαρτησία των μελών μιας οικογένειας, την οποία ενσωματώνουν ως ιδανικό του Εαυτού («διαφορετικοί μεταξύ μας» -Εμείς, στην οικογένεια, «ζουν χωριστά» -Αυτοί, στην οικογένεια).

(γ) Η ένταξη στην ομάδα των «φίλων» για τους χρήστες ηρωίνης και των δύο φύλων, αντικατοπτρίζει κυρίως τις εκλαμβανόμενες συναισθηματικές και υλικές στερήσεις του Εαυτού, είτε ως αποστέρηση απέναντι σε φίλους που εμφανίζονται να έχουν εκπληρώσει ιδανικά τα οποία ο Εαυτός δεν έχει προσεγγίσει, είτε ως στέρηση ουσιαστικών σχέσεων εμπιστοσύνης με τους Άλλους, λόγω των προσκομμάτων που δημιουργεί η χρήση ηρωίνης. Για τους άνδρες χρήστες ηρωίνης, η θετική όψη του Εαυτού που μοιράζονται με τους φίλους, αφορά κυρίως ατομικές ιδιότητες, όπως ο «τυχοδιωκτισμός». Για τις γυναίκες που έκαναν χρήση ηρωίνης, η θετική όψη της φιλίας στην οποία μετέχει ο Εαυτός, έγκειται στη δυνατότητα να «μοιράζονται συναισθήματα» με τους φίλους.

Οι «φίλοι», είναι μια ομάδα ολοκληρωτικά θετικής ένταξης, για όλους τους χρήστες συνθετικών ναρκωτικών και των δύο φύλων. Καμιά αρνητικά αξιολογημένη Α.Ε. δεν βρέθηκε επενδεδυμένη σ' αυτήν την ομάδα. Η κοινή δράση των «φίλων», για

⁸⁹ Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της Παραγράφου 3.2.2.4., σε όλες τις υπο-ομάδες συμμετεχόντων, με εξαίρεση τις γυναίκες χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, οι αρνητικές Α.Ε. που ενσωματώνονται ως «Εαυτός - », είναι περισσότερες για τους μη -χρήστες, παρά για τους χρήστες συμμετέχοντες. Εάν, μάλιστα, εξαιρέσουμε και τις 5 θετικές Εγωμορφικές περιγραφές της «οικογένειας», που απέδωσε ένας από τους άνδρες μη -χρήστες των Πρωτοκόλλων 25 -32 στην ομάδα, δηλώνοντας, στη συνέχεια, ότι οι απαντήσεις του δεν αφορούσαν την πραγματική του οικογένεια, αλλά τους «φίλους», τους οποίους «προτιμά να ονομάζει οικογένεια», το αποτέλεσμα αυτό, γίνεται ακόμη πιο εμφανές.

τους άνδρες χρήστες συμμετέχοντες, έχει να κάνει με τη διασκέδαση, την κοινή ιδεολογία αλλά και την χρήση, ενώ για τις γυναίκες χρήστες, η ένταξη στην ομάδα των «φίλων», συνιστά περισσότερο μια προσπάθεια διαφυγής από τα προβλήματα και προβολής της ιδιαιτερότητας της ομάδας («ξεφεύγουμε», «ευτυχισμένοι», «ιδιόρρυθμοι», «ιδεαλιστές»). Ιδιαίτερα για τους άνδρες χρήστες συνθετικών ναρκωτικών μέσα στο παιχνίδι της ανάγκης αναγνώρισης ή απόκρυψης του Εαυτού, όπου οι συμμετέχοντες αντιλαμβάνονται ότι υπερασπίζονται την αλήθεια τους, ενάντια στην προσποίηση η οποία τους επιβάλλεται από τον οικογενειακό και κοινωνικό τους κόσμο, η βασική ομάδα από την οποία φαίνεται ότι οι συμμετέχοντες αντλούν την δυνατότητα ειλικρινούς σχέσης, την ικανοποίηση και την αίσθηση της αυταξίας, είναι η ομάδα των φίλων -χρηστών της ίδιας ουσίας. Η συμπαρουσία προσώπων με κοινές πρακτικές και απόψεις, διασφαλίζει τη συναισθηματική υποστήριξη που χρειάζονται αυτά τα άτομα, προκειμένου να αποφύγουν τον «συμβιβασμό» με την Κοινωνική πραγματικότητα (Anzieu, 1984).

Οι μη -χρήστες συμμετέχοντες και των δύο φύλων, ενσωματώνουν στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας τόσο θετικά όσο και αρνητικά Εγωμορφικά και Αλλομορφικά χαρακτηριστικά από την ομάδα «φίλων», συμπεριλαμβάνοντας ανάμεσα στις εκλαμβανόμενες ελλείψεις του Εαυτού και της ομάδας, την έλλειψη ουσιαστικών φιλικών σχέσεων («φίλοι από ανάγκη», «κατά βάθος χαλαροί δεσμοί με την παρέα»).

Η ομάδα των φίλων συσχετίζεται από τους ίδιους με αρκετά από τα εκλαμβανόμενα μειονεκτήματα του Εαυτού, που βρίσκονται επενδεδυμένα σ' αυτήν την ομάδα, ώστε οι μη -χρήστες συμμετέχοντες και των δύο φύλων, θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως πιο «προσγειωμένοι» σχετικά με αυτήν τους την ένταξη (αφού αναγνωρίζουν αρκετές ατέλειες στην ομάδα), αλλά και με πολύ μικρότερη αίσθηση συνοχής απ' ότι οι μη -χρήστες, μια και αρκετές ιδιότητες των «φίλων» έχουν αποβληθεί ως «Μη -Εαυτός», εκφράζοντας το αρνητικό, αντίθετο και συχνά επιθετικό πρόσωπο των φίλων, ως «άσπονδων ανταγωνιστών».

Και σε αυτήν την ένταξη, οι γυναίκες μη -χρήστες συμμετέχουσες, επικεντρώνονται στα κοινωνικά χαρακτηριστικά των «φίλων», με όρους μορφωτικού επιπέδου, οικογενειακής κατάστασης και επαγγελματικής θέσης. Η συνεχής εμφάνιση αυτού του αποτελέσματος, μπορεί να ερμηνευθεί ως έκφραση της επιθυμίας για κοινωνικής ανάδειξη, που χαρακτηρίζει τη δόμηση των ταυτοτήτων των γυναικών μη -χρηστών της έρευνας.

3.2.3. Αποτελέσματα Φάσης II του IMIS. 2ο Στάδιο.

3.2.3.1. IMIS, Φάση II, 2^ο Στάδιο: Η Ανακωδικοποίηση των Ομάδων.

Στο 2^ο Στάδιο της Φάσης II του IMIS, οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να σκεφθούν και να προσδιορίσουν, εάν κάθε μια από τις απαντήσεις -περιγραφές τους, αφορούσε το σύνολο των μελών της ομάδας στην οποία αναφέρονταν, ή κάποια συγκεκριμένη υπο-ομάδα ή πρόσωπο (Ανακωδικοποίηση των Ομάδων), με την ερώτηση:

«Όταν λες ότι οι ... (ομάδα στην οποία αποδόθηκαν περιγραφές) είναι ... (Α.Ε. - περιγραφή της ομάδας), αναφέρεσαι:

(α) Στο σύνολο των ανθρώπων σε αυτή την ομάδα;

(β) Σε μια υπο -ομάδα ειδικά; Ποια;

(γ) Σε κάποια συγκεκριμένα άτομα; Ποια;»

Κατ' αυτόν τον τρόπο διεξάχθηκε η καταγραφή ανακωδικοποιημένων κατηγοριών ένταξης και διαφοροποίησης των συμμετεχόντων, που η Zavalloni (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996) ονομάζει «Κοινωνικό Μικρόκοσμο» του ατόμου, με την έννοια ότι αποτελεί μια μορφή εγγραφής του κοινωνικού κόσμου στο νου. Η διαδικασία αυτού του σταδίου, αποσκοπούσε στο να διακριβωθεί, μέσα από ποιες (συγκεκριμένες) εικόνες και εμπειρίες «διυλίζονταν» η σκέψη των συμμετεχόντων για τις (αφηρημένες) ολότητες τις οποίες περιγράφαν ως ομάδες, είτε επρόκειτο για υπο-ομάδες, είτε για πρόσωπα που, ως πρότυπα⁹⁰ (ή και «αντι - πρότυπα») ταυτότητας, ενσάρκωναν για τους συμμετέχοντες, ό,τι εκλάμβαναν οι ίδιοι ως πραγματικότητα των ομάδων.

⁹⁰ Στην Εγώ -Οικολογική θεωρία, το «πρότυπο ταυτότητας», δεν έχει την έννοια του θετικού μοντέλου που υιοθετεί και μιμείται το άτομο, αλλά της «πρότυπης εικόνας» μιας ομάδας: Σύμφωνα με την Εγώ -Οικολογική προοπτική (Zavalloni, 1993, 1996, Ρήγα, 1996), κάθε ομάδα στην οποία αποδίδονται περιγραφές, κατά την πρώτη φάση συμπλήρωσης του IMIS, δεν είναι αυτό που αυτονόητα θα υπέθετε κανείς στο άκουσμα της λέξης, αλλά ανάγεται στα αναφορικά στοιχεία που, πειραματικά, έχουν βρεθεί να διατηρούνται «σχετικά σταθερά στη μακροπρόθεσμη μνήμη» (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996) και να ενεργοποιούνται στην περιφέρεια της συνείδησης κάθε φορά που ο συμμετέχων με το φυσικό του λόγο παράγει περιγραφές των ομάδων.

α. Χρήστες Ηρωϊνης (Πρωτόκολλα 1 -8).

Οι αναφορές των συμμετεχόντων που ήταν χρήστες ηρωϊνης (Πρωτόκολλα 1 - 8), στα πρότυπα των ομάδων όπου επενδύονται οι αξίες και αντι-αξίες του Εαυτού (Πίνακας 39), αντλούνται κυρίως από το οικείο τους περιβάλλον (φίλοι, γνωστοί, συγγενείς), ή και από τον ίδιο τον Εαυτό. Αυτά τα Πρωτόκολλα, διακρίνονται είτε από πλήρη έλλειψη αναφορών σε θετικά πρότυπα (Πρωτόκολλα 1, 7, 8), είτε από έλλειψη Α.Ε. οι οποίες να έχουν εκτιμηθεί ως Σημαντικές (Πρωτόκολλα 1, 3, 4, 5, 6).

Συχνά, η αναφορά σε φιγούρες ταύτισης συνδέεται με αρνητικά εκλαμβανόμενες όψεις του Εαυτού (E-) (Πρωτ. 1, 3, 5, 6, 7, 8) και άλλοτε οι θετικά εκλαμβανόμενες ιδιότητες, αποτελούν Αλλομορφικές ποιότητες -αξίες, ως αξίες τις οποίες ο Εαυτός θαυμάζει, ωστόσο, δεν έχει υλοποιήσει στην παρούσα στιγμή (Πρωτ. 1, 3).

Ειδικότερα, για τους άνδρες της υπο-ομάδας (Πρωτόκολλα 1 -4), «οι χρήστες», ως ομάδα ένταξης, σπανίως θεωρούνται ως κάτοχοι θετικών ιδιοτήτων. Αυτό ισχύει μόνον στην περίπτωση του Πρωτοκόλλου 2, όπου ο συμμετέχων αναφέρεται στα συγκεκριμένα άτομα, χρήστες ηρωϊνης, που «πίνουν με μέτρο» («ρεγουλαρισμένου», E+). Στις υπόλοιπες αναφορές, τα πρότυπα που αντλούνται από την ομάδα των χρηστών, ενσαρκώνουν αρνητικά Εγωμορφικά χαρακτηριστικά (Πρωτόκολλα 3, 4), ή αρνητικά Αλλομορφικά χαρακτηριστικά (Πρωτόκολλο 1), ως «αντι-πρότυπα» ταυτότητας.

Γι' αυτούς τους συμμετέχοντες, οι περισσότερες θετικά εκτιμώμενες Α.Ε. - περιγραφές (όπως διαπιστώθηκε στο 1^ο Στάδιο της Φάσης II), εγγράφονται στη ζώνη της αποστέρησης, αντικατοπτρίζοντας ιδιότητες που ο Εαυτός θαυμάζει ή «ζηλεύει» στον Άλλον. Σ' αυτό το πλαίσιο, οι «μη -χρήστες», ομάδα στην οποία επενδύονται οι κεντρικές αξίες -ιδιότητες τις οποίες οι συμμετέχοντες εκτιμούν ότι στερούνται (Πρωτ. 1, 3), ή, ότι κατέχουν και οι ίδιοι, αν και δε μετέχουν στην ομάδα των «μη -χρηστών» (Πρωτ. 2, 4), με πρότυπα τις φιγούρες φίλων, γνωστών και μελών της οικογένειας, που «δεν έχουν μπλέξει» με τα ναρκωτικά.

Επιπλέον, άλλες αναπαραστάσεις των Μη -Χρηστών (Πρωτ. 1), εμφανίζουν την ομάδα ως επιτιθέμενο Άλλο: Η Α.Ε. «Us and Them» («Αυτοί, οι μη -χρήστες», A-), αντλείται από το αντι-πρότυπο των «Ναζί», που «έστειλαν τους Εβραίους στους φούρνους» και η Α.Ε. «η πλειοψηφία που επιβάλλει το παιχνίδι» (A-), που αποδόθηκε

στην ίδια ομάδα, από το πρότυπο του αδελφού του συμμετέχοντος που «πιστεύει ότι τους εμπόρους πρέπει να τους εκτελούν».

Για τις γυναίκες συμμετέχουσες της υπο -ομάδας (Πρωτόκολλα 5 -8), η ομάδα «χρήστες», παραπέμπει κυρίως σε ανεπιθύμητες ιδιότητες του Εαυτού, οι οποίες ενσαρκώνονται τόσο στο γενικό πρότυπο του ίδιου του Εαυτού (Πρωτόκολλο 5, 8), ή του Εαυτού σε συγκεκριμένες φάσεις της ζωής, όπως η «εφηβεία» («οι χρήστες είναι ανασφαλείς, όπως εγώ στην εφηβεία μου» -Πρωτόκολλο 7), τα πρότυπα «φίλων» και «γνωστών», «εξαρτημένων ατόμων», αλλά και η πρότυπη εικόνα που αφορά την εκλαμβανόμενη άποψη των Άλλων για τον Εαυτό («οι χρήστες είναι άρρωστοι, όπως θα τους χαρακτήριζε κάποιος με επιείκεια» -Πρωτόκολλο 7).

Τα αντι-πρότυπα που αντλούνται από την ομάδα των «χρηστών», παραπέμποντας σε αρνητικές Αλλομορφικές ιδιότητες (A-), είναι τα «κακόβουλα άτομα» («προσπαθούν να σε σπρώξουν ακόμα πιο βαθιά»), με ενδεικτική την αναφορά της συμμετέχουσας του Πρωτοκόλλου 6, στα «άτομα από πρόγραμμα απεξάρτησης», που, σύμφωνα με τις διευκρινίσεις της συμμετέχουσας, κατήγγειλαν μια υποτροπή της στους υπεύθυνους, ώστε η ίδια αποβλήθηκε από το Πρόγραμμα.

Για τις συμμετέχουσες που έκαναν χρήση ηρωίνης, οι «μη -χρήστες», δεν αποτελούν πάντοτε θετικά πρότυπα ταυτότητας. Στο Πρωτόκολλο 5, η συμμετέχουσα περιγράφει το «ιδανικό άτομο» («ο τέλειος άντρας -σύντροφος»), ως άτομο «με πνευματικότητα» (E+), αποδίδοντας στους «μη -χρήστες» την περιγραφή «δεν έχουν πνευματικότητα» (A-). Το πρότυπο σκέψης βάθους που συνοδεύει αυτήν την περιγραφή, είναι οι φιγούρες συγκεκριμένων ατόμων, «ξαδέρφια, συγγενείς, άγνωστοι άνθρωποι, που τυχαίνει να τους ακούσω, πώς μιλάνε». Στο Πρωτόκολλο 8, οι «μη -χρήστες» περιγράφονται ως «προκατελημμένοι» (A-), μια περιγραφή της οποίας η πρότυπη εικόνα αντλείται από «συγγενείς, γονείς» αλλά και «όσα βλέπουμε στις ειδήσεις».

	Α.Ε. - ΠΕΡΙΓΡΑΦΕΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ	ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΚΕΨΗΣ ΒΑΘΟΥΣ (Πρότυπα που θεωρούνται ως οι κατεξοχήν ενσάρκωτές των αποδιδόμενων περιγραφών)	ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΕΠΕΝΔΥΟΝΤΑΙ ΟΙ Α.Ε.
	ΑΝΔΡΕΣ, ΧΡΗΣΤΕΣ ΗΡΩΙΝΗΣ (ΠΡΩΤ. 1 -4)		
Πρωτ. 1	«Ανελεύθεροι» (E-Σ) «Us and Them» (A-) «Η πλειοψηφία που επιβάλλει το παιχνίδι» (A-) «Δυνάμει νεκροί» (A-)	«Οι φίλοι μου που δεν έχουν μπλέξει με τέτοια (ναρκωτικά), είναι ελεύθεροι» «Οι Ναζί με τους Εβραίους που τους έστειλαν στους φούρνους» «Ο αδελφός μου, είναι οπαδός του Πλεύρη. Πιστεύει ότι τους εμπόρους πρέπει να τους εκτελούν» «Συγκεκριμένα άτομα»	«Μη -χρήστες» «Χρήστες»
Πρωτ. 2	«Αυτάρκειες» (E+Σ) «Ρεγουλαρισμένοι» (E+Σ)	Εαυτός («Πάντα ήμουν αυτόνομο άτομο») «Οι χρήστες που πίνουν με μέτρο (Έχω δει πρεζάκια και πρεζάκια...)»	«Μη -χρήστες», «Οικογένεια» «Χρήστες»
Πρωτ. 3	«Άρρωστοι» (E-Σ) «Ενεργοί στην κοινωνία» (A+)	«Οι χρήστες σκληρών ναρκωτικών» «Η οικογένεια, ο αδελφός μου, άνθρωποι που βλέπω καθημερινά να κάνουν πράγματα διαφορετικά από εμένα»	«Χρήστες» «Μη -χρήστες»
Πρωτ. 4	«Ηλίθιοι» (E-Σ) «Πιο ενδιαφέροντες» (E+Σ)	«Οι χρήστες σκληρών ναρκωτικών» «Ο αδελφός μου, ένα ζευγάρι γείτονες, κυρίως η κοπέλα/ Εγώ, πριν τη χρήση»	«Χρήστες» «Μη -χρήστες»
	ΓΥΝΑΙΚΕΣ, ΧΡΗΣΤΕΣ ΗΡΩΙΝΗΣ (ΠΡΩΤ. 5 -8)		
Πρωτ. 5	«Πονεμένοι», «Μόνοι», «Δυστυχημένοι» (E-) «Δεν έχουν πνευματικότητα» (A-) «Έχει πνευματικότητα» (E+)	Εαυτός («Έχουμε μεγάλη σχέση με τον πόνο») «Ξαδέρφια, συγγενείς, άγνωστοι άνθρωποι που τυχαίνει να τους ακούσω, πώς μιλάνε» «Ο τέλειος άντρας -σύντροφος»	«Χρήστες» «Μη -Χρήστες» «Το ιδανικό άτομο»
Πρωτ. 6	«Αναίσθητοι» (A-) «Ευαίσθητοι» (E+Σ) «Χρειάζομαστε βοήθεια» (E-) «Τους προτιμώ» (A+)	«Άτομα από πρόγραμμα απεξάρτησης» «Φίλοι μου, άτομα που έχω γνωρίσει» «Οι χρήστες ηρωίνης» «Συγκεκριμένα άτομα μη -χρήστες»	«Χρήστες» «Χρήστες», «Άνδρες» «Χρήστες» «Μη -χρήστες»
Πρωτ. 7	«Θύματα εκμετάλλευσης» (E-, Σ) «Ανασφαλείς» (E-, Σ) «Άρρωστοι» (E-)	Εαυτός, «Οι φίλες μου» «Η εφηβεία μου» «Οι εξαρτημένοι, όπως θα τους χαρακτήριζε κάποιος με επιείκεια»	«Γυναίκες» «Χρήστες» «Χρήστες»
Πρωτ. 8	«Μόνες» (E-, Σ) «Ευαίσθητοι» (E-, Σ) «Μόνοι» (E-) «Κακόβουλου» (A-) «Προκατελημμένοι» (A-)	Εαυτός Εαυτός, «Γνωστοί μου» Εαυτός, «Γνωστοί μου» «Άτομα που προσπαθούν να σε σπρώξουν ακόμα πιο βαθιά» «Συγγενείς, γονείς, όσα βλέπουμε στις ειδήσεις»	«Γυναίκες» «Άνδρες» «Χρήστες» «Χρήστες» «Μη -Χρήστες»

Πίνακας 39: Πρότυπα Ταυτότητας - Ανακαδικοποίηση των Ομάδων (Πρωτόκολλα 1 -8. Χρήστες Ηρωίνης).

β. Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 9 -16).

Οι περισσότερες περιγραφές που απέδωσαν οι μη -χρήστες συμμετέχοντες στις ομάδες «χρήστες» και «μη -χρήστες», αποδίδονταν αδιαφοροποίητα σε γενικές και αφηρημένες «οντότητες» («όλοι οι χρήστες γενικά», «όλοι οι μη -χρήστες, γενικά»). Επιπλέον, στις περιγραφές των μη -χρηστών για τους χρήστες, δεν υφίσταται διάκριση μεταξύ χρηστών μαλακών και σκληρών ναρκωτικών, είτε οι συμμετέχοντες είχαν προσωπικές γνωριμίες με χρήστες (Πρωτόκολλα 9, 10, 12, 14, 16), είτε όχι (Πρωτόκολλα 11, 13, 15). Υπήρχαν, εντούτοις και αναφορές στις ιδιότητες των ομάδων, που βρέθηκαν να διαμεσολαβούνται από τα νοητικά μοντέλα συγκεκριμένων προσώπων ή υπο -ομάδων (Πίνακας 40).

Γι' αυτούς τους συμμετέχοντες, οι αξίες του Εαυτού και των ομάδων ένταξης, ενσαρκώνονται τόσο σε οικεία πρόσωπα, όσο και σε φιγούρες φανταστικών ατόμων, ή ηρώων ταινιών, των οποίων τα κατορθώματα εμπνέουν τον θαυμασμό (Πρωτόκολλα 9, 10, 11, 12, 13, 15).

Για τους άνδρες μη -χρήστες συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 9 -12), οι ιδιότητες αυτών των θετικών προτύπων ταυτότητας, μπορούν να συνοψιστούν ως αναζήτηση «ελευθερίας», «ανεξαρτησίας», «δύναμης», οξύνοιας που ισχυροποιεί τον Εαυτό και την ομάδα ένταξης («εξυπνάδα», «λογική») και ευτυχίας στη ζωή («ευτυχισμένου»).

Τα συγκεκριμένα πρότυπα σκέψης βάθους, που εμφανίζονται ως ενσαρκωτές αυτών των αξιών, αντλούνται από τον Εαυτό (Πρωτόκολλα 10, 11, 12), ή από τον Εαυτό σε συγκεκριμένες του στιγμές (Πρωτόκολλα 9, 10, 12): Χαρακτηριστικά, ο συμμετέχων του Πρωτοκόλλου 9, τοποθετεί ως πρότυπο «ελευθερίας» («ελεύθερου» -οι «μη -χρήστες»), τον Εαυτό, «σε περίοδο διακοπών», ενώ ο συμμετέχων του Πρωτοκόλλου 12, τοποθετεί ως πρότυπο για την ίδια Α.Ε. τον Εαυτό, όταν δεν υπάρχει κάποια γυναίκα στη ζωή του («όταν δεν έχω κάποια σχέση»). Για τον συμμετέχοντα του Πρωτοκόλλου 10, η περιγραφή του ιδανικού ατόμου ως «ευτυχισμένου», μια από τις θεμελιώδεις αξίες του συμμετέχοντος, αντλείται από την εικόνα του Εαυτού, «όπως θα ήθελα να είμαι».

Σε ορισμένα Πρωτόκολλα (Πρωτ. 9, 10, 11), οι περιγραφές που παρήγαγαν οι συμμετέχοντες για το «ιδανικό άτομο», προσεγγίζουν τις περιγραφές των μη -χρηστών: Ο συμμετέχων του Πρωτοκόλλου 9, περιγράφει τι ιδανικό άτομο ως «δυνατό πολεμιστή», «ανεξάρτητο», χαρακτηριστικά που ενσαρκώνου, για τον ίδιο, φιγούρες

πρωταγωνιστών σε ταινίες καράτε («Τσάκυ Τσαν, Μπράντον Λη»)⁹¹ Στο Πρωτόκολλο 10, η περιγραφή του ιδανικού ατόμου ως «δυναμικού» και «ανεξάρτητου», παραπέμπει τον συμμετέχοντα στη φανταστική φιγούρα του «Ντάνκαν, στο Χαϊλάντερ», ενώ στο Πρωτόκολλο 11, η περιγραφή «ξεπερνάει τα όριά του» («το ιδανικό άτομο»), αντλείται από τη φιγούρα των «αδελφών Wright».

Τα αντι-πρότυπα που ενσαρκώνουν τις ιδιότητες των «χρηστών» (και αντι-αξίες του Εαυτού) γι' αυτούς τους συμμετέχοντες, ήταν «παλιοί συμμαθητές» (Πρωτόκολλο 9, 11), «παλιοί φίλοι που κατέληξαν στα ναρκωτικά» (Πρωτόκολλο 10), πρόσωπα που έτυχε να γνωρίσουν κάποια στιγμή στη ζωή τους, σε κάποια παρέα (Πρωτόκολλο 12), αλλά και εικόνες «από την τηλεόραση» (Πρωτόκολλα 11, 12) και από την Ομόνοια (Πρωτόκολλο 12).

Οι γυναίκες μη -χρήστες (Πρωτόκολλα 13 -16), εστιάζονται, όμοια με τους άνδρες συμμετέχοντες της υπο-ομάδας, σε αξίες όπως η «δύναμη», η «ελευθερία» - «ανεξαρτησία», η ευφυΐα («έξυπνου») και ο συναισθηματικός έλεγχος («ψυχραιμία»), ιδιότητες των οποίων τα πρότυπα αντλούν από τον Εαυτό (Πρωτόκολλα 14, 16), από τον Εαυτό σε συγκεκριμένες συνθήκες («λιγότερο ευαίσθητο»: «Εγώ, σε διάφορες καταστάσεις, π.χ., χωρισμοί, οικονομικά προβλήματα» -Πρωτόκολλο 13), είτε από φίλους και άτομα που έχουν γνωρίσει κάποια στιγμή στη ζωή («ψύχραιμος»: «ένας προπονητής του βόλλεϋ» -Πρωτόκολλο 16), είτε από φιγούρες φανταστικών ατόμων και εικόνες που έχουν σχηματίσει για άτομα που δεν έχουν γνωρίσει άμεσα («γνωρίζουν τις δυνάμεις τους»: «οι ήρωες από ένα παιδικό βιβλίο που λεγόταν οι Τρεις Φύλοι» -Πρωτόκολλο 15).

Για δύο συμμετέχουσες (Πρωτόκολλα 15, 16), υπήρχαν συγκεκριμένα άτομα - χρήστες, που είχαν γνωρίσει, είτε στο φιλικό περιβάλλον (Πρωτόκολλο 15), είτε στη γειτονιά (Πρωτόκολλο 16) και των οποίων οι φιγούρες κατείχαν τη θέση αντι-προτύπου ταυτότητας. Άλλες αντι-αξίες που επενδύονταν στην ομάδα «χρήστες», παρέπεμπαν σε γενικές εικόνες «από το δρόμο», «από την τηλεόραση» (Πρωτόκολλα 12, 14, 15), ή, γενικότερα, «από τα όσα λέγονται γι' αυτούς» (Πρωτόκολλο 13).

⁹¹ Για τον Μπράντον Λη στον οποίον ο συμμετέχων έχει επενδύσει την περιγραφή «ανεξάρτητος» και «δυνατός πολεμιστής», πιθανολογείται ότι έχει πεθάνει από χρήση ναρκωτικών, γεγονός που είναι γνωστό στον συμμετέχοντα, αλλά δεν τον εμποδίζει να διατηρεί τη συγκεκριμένη φιγούρα ως πρότυπο «ανεξαρτησίας».

	Α.Ε. -ΠΕΡΙΓΡΑΦΕΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ	ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΚΕΨΗΣ ΒΑΘΟΥΣ (Πρότυπα που θεωρούνται ως κατεξοχήν ενσάρκωτές των αποδιδόμενων περιγραφών)	ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΕΠΕΝΔΥΟΝΤΑΙ ΟΙ Α.Ε.
		ΑΝΔΡΕΣ, ΜΗ -ΧΡΗΣΤΕΣ (ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΑ 9 -12)	
Πρωτ. 9	«Ελεύθεροι» (E+, Σ) «Μη -εξαρτημένοι» (E+, Σ) «Έχουν επιλογές» (E+, Σ) «Εξαρτημένοι» (A-) «Δυνατός πολεμιστής», «Ανεξάρτητος» (E+, Σ)	Εαυτός («Εγώ, σε διακοπές, μετά το τέλος της σχολικής χρονιάς») «Όλοι, γενικά» Εαυτός «Παλιοί συμμαθητές μου», «Άτομα στην Ομόνοια» «Τσάκου Τσαν, Μπράντον Λη»	«Μη -Χρήστες» «Χρήστες» «Το ιδανικό άτομο»
Πρωτ. 10	«Δυνατοί» (E+) «Αδύναμοι» (A-) «Δυναμικός», «Ανεξάρτητος» (E+) «Οικονομικά ανεξάρτητος» (A+) «Ευτυχισμένος» (E+, Σ)	«Όλοι, γενικά» «Παλιοί μου φίλοι που κατέληξαν στα ναρκωτικά» Ο Εαυτός, «Οι φίλοι μου», «Ο Ντάνκαν στο Χαϊλάντερ» «Ο Βαρδινογιάννης» Εαυτός («Όπως θα ήθελα να είμαι»)	«Χρήστες» «Μη -χρήστες» «Το ιδανικό άτομο»
Πρωτ. 11	«Με περισσότερες δυνατότητες» (E+) «Κοινωνικά μη - αποδεκτοί» (A-) «Ξεπερνάει τα όριά του» (E+)	«Εαυτός» «Πρώην συμμαθητές μου», «Ο τρόπος που μιλάνε για τα ναρκωτικά στην τηλεόραση» «Οι αδελφοί Wright»	«Μη -χρήστες» «Χρήστες» «Το ιδανικό άτομο»
Πρωτ. 12	«Ανεξάρτητοι» (E+, Σ) «Ελεύθεροι» (E+, Σ) «Έξυπνοι» (E+, Σ) «Άρρωστοι» (A-) «Ευαίσθητοι» (A-)	Εαυτός («Όταν δεν έχω κάποια σχέση») Εαυτός, «Οι φίλοι μου» «Αυτοί στην Ομόνοια», «Όπως τους δείχνει η τηλεόραση» «Άτομα που έχω γνωρίσει σε μια παλιά μου παρέα»	«Μη -χρήστες» «Χρήστες»
		ΓΥΝΑΙΚΕΣ, ΜΗ -ΧΡΗΣΤΕΣ (ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΑ 13 -16)	
Πρωτ. 13	«Πιο δυνατοί» (E+) «Λιγότερο ευαίσθητοι» (E+) «Πιθανόν πιο ευαίσθητοι» (A+)	«Όλοι, γενικά» Εαυτός («σε διάφορες καταστάσεις, π.χ., χωρισμοί, οικονομικά προβλήματα») «Αυτά που πιστεύω από τα όσα λέγονται γι' αυτούς»	«Μη -χρήστες» «Χρήστες»
Πρωτ. 14	«Ανεξάρτητοι» (E+Σ) «Ελεύθεροι» (E+Σ) «Έξυπνοι» (E+Σ) «Κορόιδα» (A-)	Εαυτός, «Ένας φίλος μου, άνδρας» Εαυτός, «Ο Τσε Γκεβέρα» Εαυτός, «Οι φίλες μου» «Ο Παράβας σε μια ταινία του Δαλιανίδη	«Μη -χρήστες» «Χρήστες»
Πρωτ. 15	«Δυνατοί χαρακτήρες» (E+) «Γνωρίζει τις δυνάμεις του» (E+)	«Ένας φίλος μου» «Οι ήρωες από ένα παιδικό βιβλίο που λεγόταν οι Τρεις Φίλοι»	«Μη -χρήστες» «Το ιδανικό άτομο»

	«Καημένοι φουκαράδες ακίνδυνοι» (A-) «Εγκλωβισμένοι» (A-)	«Ένας γνωστός» «Εικόνες από το δρόμο, από την τηλεόραση»	«Χρήστες»
Πρωτ. 16	«Μαχητικοί», «Αισιόδοξοι» (E+) «Ψύχραιμος» (E+) «Αυτοελεγχόμενος» (E+) «Ανασφαλείς» (A-)	Εαυτός, «Οι φίλοι μου» «Ένας προπονητής του βόλλεϋ» «Ένας γείτονας (χρήστης)»	«Μη -χρήστες» «Το ιδανικό άτομο» «Χρήστες»

Πίνακας 40: Πρότυπα Ταυτότητας - Ανακωδικοποίηση των Ομάδων (Πρωτόκολλα 9 -16, Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες).

γ. Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -24).

Για τους συμμετέχοντες που ήταν χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, οι θετικές όψεις του Εαυτού, διαμεσολαβούνται από φιγούρες μεμονωμένων ατόμων ή από εικόνες υπο -ομάδων χρηστών, που αναπαριστούν τους κατεξοχήν «εκπροσώπους» αυτών των ιδανικών (Πίνακας 41).

Για τους άνδρες αυτής της υπο-ομάδας (Πρωτόκολλα 17 -20), τα πρότυπα στα οποία επενδύονται οι θετικές Εγωμορφικές ιδιότητες των «χρηστών» είναι οικεία πρόσωπα, άτομα που έχουν γνωρίσει κάποια στιγμή στη ζωή τους, «οι φίλοι» ή «οι παρέες» (Πρωτόκολλα 17, 18, 20) ή και χρήστες μεγαλύτερης ηλικίας των οποίων τις ιδιότητες θαυμάζει ο Εαυτός (Πρωτόκολλο 17), λόγω του ελέγχου που ασκούν στις ουσίες και του κύρους τους ανάμεσα στους χρήστες. Για δύο άνδρες αυτής της υπο-ομάδας, η ομάδα «χρήστες» ως φορέας αξιών του Εαυτού, ανακωδικοποιείται στο πρότυπο μιας υπο-ομάδας χρηστών, των «χρηστών ecstasy» (Πρωτόκολλο 19), ή των χρηστών ναρκωτικών άλλων από την ηρωίνη («χρήστες όλων των drugs, εκτός από ηρωίνη» -Πρωτόκολλο 20).

Αναφορά στο «ιδανικό άτομο», έχουμε μόνον από έναν συμμετέχοντα αυτής της υπο-ομάδας (Πρωτόκολλο 20). Οι θετικές Εγωμορφικές περιγραφές «ελεύθερος» και «ανοίγει τον εαυτό του προς τους άλλους», αντλούνται από την πρότυπη εικόνα «οι μαύροι και η ζωή των μαύρων» (για τους οποίους ο συμμετέχων πιστεύει ότι είναι οι

κατεξοχήν ενσαρκωτές αυτών των αξιών) και από τη συγκεκριμένη φιγούρα ενός «μαύρου, σαξοφωνίστα στη Γαλλία».

Σε τρία Πρωτόκολλα (Πρωτόκολλα 17, 18, 20), οι αρνητικές Αλλομορφικές ποιότητες που επενδύονται στην ομάδα «χρήστες», αντλούνται από το αντι-πρότυπο των «χρηστών ηρωίνης», που ενσαρκώνουν αντιαξίες του Εαυτού («ψεύτες», «νεκρού», «εξαρτημένου», «θύματα»). Για έναν μόνο συμμετέχοντα (Πρωτόκολλο 19), η αρνητική Εγωμορφική Α.Ε. «ψάχνουν διέξοδο», που αποδόθηκε στους «χρήστες», αφορά την ενδο-ομάδα των χρηστών («χρήστες ecstasy»).

Τέλος, ο συμμετέχων του Πρωτοκόλλου 20, αντλεί την θετική Εγωμορφική Α.Ε. «δεν αρμόζουν για τον κόσμο γύρω τους» («χρήστες»), από ένα αντι-πρότυπο ταυτότητας: την φιγούρα ενός φίλου του, για τον οποίο θεωρεί ότι «αρμόζει εντελώς στον κόσμο που ζούμε», ως «καταναλωτικό ον».

Τα αναφορικά στοιχεία της εξω-ομάδας «μη -χρήστες», όσον αφορά τις θετικά εκλαμβανόμενες ιδιότητες που αποδόθηκαν στην ομάδα από ορισμένους συμμετέχοντες («δεν έχω πρόβλημα μαζί τους» -Πρωτ. 17, «ευχάριστο» -Πρωτ. 18, «ωραίο» -Πρωτ. 20), είναι συνήθως φίλοι, γνωστοί, ή και μέλη της οικογένειας, που αν και δεν κάνουν χρήση, μπορούν να συναναστρέφονται άνετα με τους συμμετέχοντες. Ενδεικτικά, για τον συμμετέχοντα του Πρωτοκόλλου 20, ο Εαυτός, αν και χρήστης, είναι «ωραίος», όπως οι «μη -χρήστες», ιδιότητα που διαμεσολαβείται από το πρότυπο ταυτότητας «οι γονείς μου» («ωραίο», «μη -χρήστες»).

Όσον αφορά τις αρνητικές περιγραφές που αποδόθηκαν στους «μη -χρήστες», ο συμμετέχων του Πρωτοκόλλου 19, αντλεί την αναπαράσταση των μη -χρηστών ως «φοβισμένους», από την υπο-ομάδα των «ηλικιωμένων» και τις φιγούρες «γνωστών» και «συγγενών», ενώ ο συμμετέχων του Πρωτοκόλλου 20, αντλεί την Α.Ε. «ξενέρωτου» («μη -χρήστες»), από μια γενική πρότυπη εικόνα που διατηρεί, για «το 80% της κοινωνίας, τα θύματα του υλισμού».

Για τον συμμετέχοντα του Πρωτοκόλλου 17, η αρνητική Αλλομορφική Α.Ε. «σε αναγκάζουν να προσποιείσαι» («οικογένεια»), που εκφράζει την πλήρη αντίθεση προς τα ιδανικά του Εαυτού και της ομάδας «χρήστες» («ντόμπροι»), αντλείται από την πρότυπη εικόνα των οικογενειών όπου οι γονείς δεν ξέρουν» (για την εμπλοκή των παιδιών με τη χρήση) και της «αστυνομίας», ως αντι-προτύπου ταυτότητας.

Οι γυναίκες που έκαναν χρήση συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 21 -24), αντλούν τις θετικές Εγωμορφικές αναπαραστάσεις της ομάδας των χρηστών, από τον

ίδιο τον Εαυτό, από το πρότυπο της υπο-ομάδας «χρήστες ecstasy» (Πρωτόκολλο 21), ή «χρήστες ecstasy και χρήστες χασίς» (Πρωτόκολλο 24), από οικεία πρόσωπα («παρέες») (Πρωτόκολλο 23).

Στο Πρωτόκολλο 21, η αρνητική Αλλομορφική Α.Ε. «περιθωριοποιημένου», που έχει παραχθεί ως περιγραφή των «χρηστών», αντλείται από το πρότυπο των χρηστών ηρωίνης («πρεζόνια»), ενώ η Α.Ε. «έχουμε γνωρίσει μια άλλη πλευρά της ζωής», θετική ιδιότητα που ο Εαυτός μοιράζεται με την ομάδα «χρήστες», αντλείται από το πρότυπο της υπο-ομάδας των «χρηστών ecstasy», αλλά και των «σαμάνων».

Στο Πρωτόκολλο 24, η σύνδεση Εαυτού -προτύπων -ομάδας («χρήστες»), ακολουθεί πιο έμμεσους δρόμους: Η συμμετέχουσα επενδύει την αξία του Εαυτού «σχεδόν άγιου», στην ομάδα του θρησκευματος «Αυτοί, οι Χριστιανοί», στην οποία η ίδια δεν εντάσσει τον Εαυτό, αλλά θεωρεί ότι μέσω της χρήσης μπορεί να αγγίξει την ίδια κατάσταση τελειότητας και αγάπης που αγγίζουν οι πιστοί Χριστιανοί, με πρότυπη φιγούρα «ένα κορίτσι που γνώρισα πρόσφατα» (Χριστιανή).

Για δύο από τις γυναίκες αυτής της υπο -ομάδας, τα πρότυπα ταύτισης που αναδύονται ως αναφορές στο «ιδανικό άτομο», είναι φανταστικές φιγούρες κόμικς («Η Τίνκερμπελ στον Πήτερ Παν» -Πρωτ. 21, «Η She, μια ηρωίδα από κόμικ» -Πρωτ. 24), ενώ για μία συμμετέχουσα, η Σημαντική αξία «παραμυθένιο» (που ο Εαυτός μοιράζεται με την ομάδα «Αυτοί, οι άνδρες» και «Εμείς, Shiny happy people») αντλείται από οικεία πρόσωπα («οι αισιόδοξοι άνθρωποι, οι φίλοι μου») και από πρότυπα από τον χώρο της μουσικής («Ο Boy George»).

Τέλος, οι αρνητικές Αλλομορφικές αναπαραστάσεις των «μη -χρηστών» ως «ξενέρωτου» και «flat», αντλούνται είτε από τα αντι-πρότυπα «συγγενών», εκείνων που «είναι κατά του να παίρνεις» (Πρωτόκολλα 21, 22, 23, 24), είτε από μια γενική εικόνα για τους μη -χρήστες («σχεδόν όλοι οι μη -χρήστες» -Πρωτ. 24).

	A. E. – ΠΕΡΙΓΡΑΦΕΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ	ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΚΕΨΗΣ ΒΑΘΟΥΣ (Πρότυπα που θεωρούνται ως κατεξοχήν ενσάρκωτες των αποδιδόμενων περιγραφών)	ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΕΠΕΝΔΥΟΝΤΑΙ ΟΙ Α.Ε.
	ΑΝΔΡΕΣ, ΧΡΗΣΤΕΣ ΣΥΝΘ. ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ (ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΑ 17 -20)		
Πρωτ. 17	«Ψαγμένοι», (E+, Σ) «Ξέρουμε να πίνουμε» (E+) «Ντόμπρου» (E+, Σ) «Ψεύτες», «Νεκρού» (A-) «Δεν έχω πρόβλημα μαζί τους» (A0) «Σε αναγκάζουν να προσποιείσαι» (A-)	«Άτομα πιο μεγάλα (χρήστες) που ... το ξέρουν καλά το ναρκωτικό», «Ο Κ.. ένας γνωστός μου απ' την πλατεία» «Εαυτός» «Οι χρήστες ηρωίνης» «Άτομα που δεν πίνουν, αλλά ασχολούνται και ξέρουν» «Η αστυνομία», «Οι οικογένειες όπου οι γονείς δεν ξέρουν»	«Χρήστες» «Χρήστες» «Μη -χρήστες» «Αστυνομία», «Οικογένεια»
Πρωτ. 18	«Χύμα» (E+, Σ) «Ξέρουμε να χειριστούμε το ναρκωτικό» (E+, Σ) «Εξαρτημένοι» (A-) «Ευχάριστοι» (E+) «Έχουν κάνει τους πρεζάκηδες όπως είναι» (A-)	«Παιδιά από την παρέα μου», «Όσοι πίνουν και ξέρουν τι είναι το ναρκωτικό» «Χρήστες ηρωίνης» «Ξαδέρφια, κοπελιές που ... μπορεί να μην κάνουν χρήση, αλλά περνάμε καλά μαζί» «Η Αστυνομία»	«Χρήστες» «Μη -χρήστες» «Αστυνομία»
Πρωτ. 19	«Ανεξάρτητοι» (E-, Σ) «Ψάχνουν διέξοδο» (E-) «Διασκεδάζουμε» (E+) «Φοβισμένοι» (A-)	«Ο πατέρας μου» «Οι χρήστες ecstasy», «Οι φίλοι μου» «Άνθρωποι κάποιας ηλικίας, γνωστοί, συγγενείς»	«Άνδρες» «Χρήστες» «Μη -χρήστες»
Πρωτ. 20	«Ψαγμένοι» (E+, Σ) «Θύματα» (A-) «Δεν αρμόζουν για τον κόσμο γύρω τους» (E+) «Ωραίοι» (E+) «Ελεύθεροι» (E+, Σ) «Ανοίγει τον εαυτό του προς τους άλλους» (E+, Σ)	«Χρήστες όλων των drugs, εκτός από ηρωίνη» «Χρήστες ηρωίνης» ΑΝΤΙ-ΠΡΟΓΥΠΙΟ: «Ένας φίλος μου, ο Σ., καταναλωτικό ον, αρμόζει εντελώς στον κόσμο που ζούμε» «Οι γονείς μου» «Ένας μαύρος, σαζοφωνίστας, στη Γαλλία» «Η ζωή των μαύρων και οι μαύροι»	«Χρήστες» «Μη -χρήστες» «Το ιδανικό άτομο»
	ΓΥΝΑΙΚΕΣ, ΧΡΗΣΤΕΣ ΣΥΝΘ. ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ (ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΑ 21 -24)		
Πρωτ. 21	«Έχουμε γνωρίσει μια άλλη πλευρά της ζωής» (E+, Σ) «Περιθωριοποιημένοι» (A-)	Εαυτός, «Χρήστες ecstasy», «Οι σαμάνοι» «Τα πρεζόνια»	«Χρήστες»

	«Ξενέρωτου» (A-) «Μυστήρια φιγούρα» (E+, Σ) «Λειτουργεί ελεύθερα» (E+, Σ)	«Αυτοί που είναι κατά του να παίρνεις» «Η Τίνκερμπελ στον Πήτερ Παν»	«Μη -χρήστες» «Το ιδανικό άτομο»
Πρωτ. 22	«Παραμυθένιοι» (E+, Σ) «Ζούμε τη στιγμή» (E+, Σ) «Ξενέρωτου» (A-)	«Ο Boy George», «Οι αισιόδοξοι άνθρωποι», «Οι φίλοι μου» Εαυτός («όταν κάνεις χρήση») «Συγγενείς»	«Άνδρες». «Εμείς, Shiny happy people» «Χρήστες» «Μη -χρήστες»
Πρωτ. 23	«Έχουμε ζήσει κάποιες εμπειρίες» (E+) «Δεν έχουν ζήσει κάποια πράγματα» (A-)	«Κάποιες παρέες που ... με πείσανε με τον τρόπο τους» «Συγγενείς»	«Χρήστες» «Μη -χρήστες»
Πρωτ. 24	«Αγγίζουμε μια άλλη διάσταση», «Έχει δει άλλα πράγματα το μυαλό» (E+, Σ) «Flat» (A-) «Σχεδόν άγιοι» (E+, Σ) «Πολεμίστρια», «Φοβερά δυνατή» (E+)	«Χρήστες ecstasy, χρήστες χασίς» «Σχεδόν όλοι» «Οι Χριστιανοί που ακολουθούν όσα λέει η θρησκεία, την αγάπη...», «Ένα κορίτσι που γνώρισα πρόσφατα», «Εγώ, έχοντας κάνει χρήση» «Η She, μια ηρωίδα από κόμικς»	«Χρήστες» «Μη -χρήστες» «Χριστιανοί» «Το ιδανικό άτομο»

Πίνακας 41: Πρότυπα Ταυτότητας - Ανακωδικοποίηση των Ομάδων (Πρωτόκολλα 16 -24, Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών).

δ. Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 25 -32).

Σχεδόν όλοι οι μη -χρήστες συμμετέχοντες αυτής της υπο-ομάδας, αναφέρθηκαν αδιαφοροποίητα στην ομάδα «χρήστες» (χωρίς διάκριση μεταξύ χρηστών «σκληρών» και «μαλακών» ναρκωτικών), με εξαίρεση τον συμμετέχοντα του Πρωτοκόλλου 26, που αντλεί τις περιγραφές των χρηστών από την υπο-ομάδα (και αντι-πρότυπο ταυτότητας) «χρήστες σκληρών ναρκωτικών» (Πίνακας 42).

Αναλυτικότερα, τα αποτελέσματα της ανακωδικοποίησης των ομάδων για τους άνδρες μη -χρήστες αυτής της υπο-ομάδας (Πρωτόκολλα 25 -28), δείχνουν ότι οι αξίες του Εαυτού και των ομάδων ένταξης ενσαρκώνονται είτε στις φιγούρες φιλικών προσώπων (Πρωτόκολλο 27, 28), είτε και σε πολιτισμικές και ιστορικές φιγούρες που

εμπνέουν θαυμασμό («Βασίλειος ο Βουλγαροκτόνος» -Πρωτόκολλο 25, «Οι επιστήμονες, οι διανοούμενοι» -Πρωτόκολλο 26).

Στις περιγραφές των μη -χρηστών για τους χρήστες, η διάκριση μεταξύ χρηστών μαλακών και σκληρών ναρκωτικών, υφίσταται μόνον για έναν από τους συμμετέχοντες αυτών των Πρωτοκόλλων (Πρωτόκολλα 26), ενώ όλοι οι υπόλοιποι, μένουν σε αδιαφοροποίητες αναφορές στους «χρήστες», παρόλο που όλοι είχαν, προσωπικές γνωριμίες με χρήστες.

Στις περιπτώσεις όπου συγκεκριμένα άτομα -χρήστες, κατείχαν τη θέση αντι-προτύπου για τους συμμετέχοντες, επρόκειτο για πρόσωπα που έτυχε να γνωρίσουν σε κάποια στιγμή στη ζωή τους, στο φιλικό τους περιβάλλον, ή για άγνωστα άτομα των οποίων τις «αντιδράσεις» είχαν την ευκαιρία να «παρακολουθήσουν» μέσα στην καθημερινότητά τους:

Έτσι, στο Πρωτόκολλο 16, η φιγούρα ενός φίλου του συμμετέχοντος που ήταν χρήστης, γίνεται πρότυπο διαφοροποίησης του Εαυτού, που ανακαλείται στη μνήμη με την αναφορά στην διπολικά αντίθετη ιδιότητα των «μη -χρηστών» και του Εαυτού: Οι μη -χρήστες, «έχουν επαφή με το περιβάλλον», αντίθετα με τους χρήστες, ομάδα διαφοροποίησης που διαμεσολαβείται από την εικόνα του συγκεκριμένου ατόμου (έχοντας κάνει χρήση, «δεν καταλάβαινε τίποτα», αν και, στο συγκεκριμένο περιστατικό που αφηγείται ο συμμετέχων, «είχε φάει του κόσμου το ξύλο»).

Στο Πρωτόκολλο 22, ο συμμετέχων -που τοποθετεί ως αξία του Εαυτού τη «γνώση», επενδεδυμένη στην ομάδα των «ανθρώπων του πνεύματος», μοιράζεται με την ομάδα «χρήστες», την αρνητική ιδιότητα «θύματα της κρατικής πολιτικής» (E-) και υποστηρίζει ότι εάν δεν υπήρχε η «κρατική πολιτική της απαγόρευσης», εάν οι χρήστες «έκαναν την ένεσή τους, όπως εμείς κάνουμε ένα τσιγάρο ... θα μπορούσαν να είναι θαυμάσιοι στη δουλειά τους». Ως επιχείρημα για την υποστήριξη της άποψης, χρησιμοποιείται η εικόνα των «επιστημόνων οι οποίοι έπαιρναν ηρωίνη, κοκαΐνη».⁹²

Στο Πρωτόκολλο 25, ο συμμετέχων τοποθετεί ως βασική αξία του Εαυτού την «αγάπη» και έμμεσα αποκτηρύσσει τη χρήση, με τη διαμεσολάβηση του αντι-προτύπου του μεγαλύτερου αδελφού του (που ήταν χρήστης), η σχέση με τον οποίον δεν του «δημιουργούσε» αγάπη. Ωστόσο, ο Εαυτός μοιράζεται με την ομάδα «χρήστες», την

⁹² Έτσι, ενώ ο συμμετέχων πιστεύει ότι υποστηρίζει -αποδεικνύει μια «αντικειμενική αλήθεια», στην πραγματικότητα συνδέει τα θετικά πρότυπα της ταυτότητάς του («επιστήμονες, διανοούμενοι») με τη χρήση, ώστε ο αρνητικός χαρακτήρας της χρήση αυτόματα αμβλύνεται (Zavalloni, 1983).

αρνητική ιδιότητα «υπηρετές της ανάγκης» (E-), με πρότυπο τον Εαυτό («σε περιόδους κούρασης»).

Τέλος, στο Πρωτόκολλο 27, ο συμμετέχων, ο οποίος περιγράφει ως «αδύναμοι» τους «χρήστες», αντλεί την περιγραφή από το πρότυπο των «παλιών συμμαθητών και φίλων» που ήταν χρήστες.

Αλλά και η ομάδα «μη -χρήστες», δεν διαμεσολαβείται πάντοτε από θετικά πρότυπα ταυτότητας: Στα Πρωτόκολλα 26, 27 και 28, η ομάδα «μη -χρήστες», εμφανίζεται επενδεδυμένη και με αρνητικές διαστάσεις, οι οποίες ενσαρκώνονται σε γενικές πρότυπες εικόνες («προκατειλημμένοι»: «μια πλειοψηφία, στατιστικά», «αδέκαστοι κριτές»: «αυτοί που κατακρίνουν τους χρήστες»), ή σε πιο συγκεκριμένες φιγούρες («συντηρητικοί»: «ο Σπηλιωτόπουλος», «ξενέρωτου»: «οι πολιτικοί στην Ελλάδα»).

Για τις συμμετέχουσες αυτής της υπο-ομάδας (Πρωτόκολλα 29 -32), Τέλος, είναι αξιοσημείωτο, ότι εκτός από τα οικεία πρόσωπα και τα πρότυπα που αντλούνται από πρωτογενείς ομάδες ένταξης («φύλο», «οικογένεια», «φίλοι»), ο ευρύτερος κοινωνικός χώρος αρκετά πρότυπα και αντι-πρότυπα ταυτότητας: η ομάδα εθνικότητας «Γάλλου» (Πρωτόκολλο 29) και οι ομάδες απασχόλησης «γραφίστες» και «καλλιτέχνες» (Πρωτόκολλα 30, 32), παρέχουν μια βάση εδραίωσης θετικών ιδιοτήτων του Εαυτού, μέσω προτύπων που επενδύονται με προσωπικές επιθυμίες -αξίες των συμμετεχουσών («φιλότεχνοι», «δημιουργικοί», «ιδιόρρυθμοι»).

Τα πρότυπα από τον χώρο της τέχνης, αφθονούν σε αυτά τα Πρωτόκολλα: Για τη συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 30, «η δημιουργική ομάδα του περιοδικού Face», αποτελεί ένα πρότυπο «δημιουργικότητας», μια ιδιότητα που ο Εαυτός μοιράζεται με την ομάδα των «γραφιστών». Για τη συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 31, ο θαυμασμός προς την «ευρηματικότητα» των γυναικών, αντλείται από την πρότυπη εικόνα των «ηρωίδων του Σοφοκλή» και στη συνέχεια αντικατοπτρίζεται σε ολόκληρη την ομάδα «γυναίκες», ενώ η «δημιουργικότητα» των «μη -χρηστών» και του «ιδανικού ατόμου», αντλείται από το πρότυπο της «Μελίνας Μερκούρη». Για τη συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 32, η θετικά εκτιμώμενη «ιδιόρρυθμία» που ο Εαυτός μοιράζεται με τους «καλλιτέχνες», παραπέμπει στο πρότυπο της «γλύπτριας Χρύσας». Οι δύο συμμετέχουσες (Πρωτόκολλα 31, 32), μοιράζονται την κοινή πρότυπη εικόνα της «μεσαιωνικής εποχής», στην οποία έχουν επενδύσει τις αξίες της

«γενναιότητας» και της «ιδιορρυθμίας» (σε αντίθεση με τη «βαρετή, σύγχρονη εποχή»).

Οι πρότυπες εικόνες των αναπαραστάσεων της ομάδας «χρήστες», αναδύονται ως «μια ιδέα που υπάρχει για τους χρήστες» (Πρωτόκολλο 30), αλλά και ως συγκεκριμένες φιγούρες ατόμων, «άτομα που θυμάμαι από παλιά, που έπεσαν στα ναρκωτικά» (Πρωτόκολλο 30), «άτομα που έχω γνωρίσει» (Πρωτόκολλα 29, 32), «συζητήσεις που έχω ακούσει να κάνουν (χρήστες μεταξύ τους), όχι μόνο από τα λόγια, αλλά και από τη φυσιογνωμία τους» (Πρωτόκολλο 31).

Στο Πρωτόκολλο 31, η θετική Εγωμορφική περιγραφή «ενδιαφέροντες», επενδύεται στην ομάδα «χρήστες» («άτομα που έχω γνωρίσει»), ενώ στο Πρωτόκολλο 32, η «ευαισθησία» αποτελεί θετικό Εγωμορφικό χαρακτηριστικό που ο Εαυτός μοιράζεται με την ομάδα «χρήστες», ανακωδικοποιημένη ως «χρήστες μαλακών ναρκωτικών» και παραπέμποντας στο συναφές πρότυπο καλλιτεχνών όπως «ο Cave, ο Κουστουρίτσα». Πρόκειται για το μοναδικό Πρωτόκολλο αυτής της υπο-ομάδας γυναικών, που προχωρούν σε μια παρόμοια διάκριση.

Επιπλέον, η περιγραφή «ξενέρωτοι», που αποδόθηκε από την συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 30 στους «μη -χρήστες», αφορά την πρότυπη εικόνα που η ίδια διατηρεί για την οπτική γωνία του Άλλου («οι μη -χρήστες όπως τους βλέπουν οι χρήστες»).

	Α.Ε. –ΠΕΡΙΓΡΑΦΕΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ	ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΚΕΨΗΣ ΒΑΘΟΥΣ (Πρότυπα που θεωρούνται ως κατεξοχήν ενσαρκωτές των αποδιδόμενων περιγραφών)	ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΕΠΕΝΔΥΟΝΤΑΙ ΟΙ Α.Ε.
		ΑΝΔΡΕΣ, ΜΗ -ΧΡΗΣΤΕΣ (ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΑ 25 -28)	
Πρωτ. 25	«Έχουμε επαφή με το περιβάλλον» (E+, Σ) «Ό,τι βάζουν στο μυαλό τους το πετυχαίνουν» (E+, Σ) «Προκαλούν οίκτο» (A-) «Εχθρικοί» (A-)	«Ο Α.... δεν καταλάβαινε τίποτα, αν και είχε φάει του κόσμου το ξύλο...» (Αναφορά του συμμετέχοντος σε φίλο του, χρήστη) «Συγκεκριμένα άτομα», «Ο Βουλγαροκτόνος» «Χρήστες στην Ομόνοια, έξω απ' το Έβερεστ»	«Μη -Χρήστες» «Ανδρες» «Χρήστες»
Πρωτ. 26	«Εκφραστές της επιθυμίας για γνώση» (E+, Σ) «Προκατελιμμένοι» (E-) «Με λιγότερους περιορισμούς» (E+, Σ) «Απελπιστική καταστροφή» (A-) «Θλιβερό θέαμα» (A-) «Θύματα της κρατικής πολιτικής» (E-) («... θα μπορούσαν να είναι θαυμάσιοι στη δουλειά τους»)	«Επιστήμονες, διανοούμενοι» «Μια πλειονηφία, στατιστικά» «Χρήστες σκληρών ναρκωτικών» «Τους βλέπεις στο δρόμο, κατατρυπημένους, βρώμικους...» «Παραδείγματα επιστημόνων, οι οποίοι έπαιρναν ηρωίνη, κοκαΐνη...»	«Οι άνθρωποι του πνεύματος» «Μη -χρήστες» «Χρήστες»
Πρωτ. 27	«Σταθεροί» (E+) «Κοινωνικά προβληματισμένοι» (E+) «Συντηρητικοί» (A-) «Ξενέρωτοι» (A-) «Αδύναμοι» (A-)	Εαυτός, «Ο καλύτερός μου φίλος» «Ο Σπηλιωτόπουλος» «Οι πολιτικοί στην Ελλάδα» «Παλιοί συμμαθητές και φίλοι μου, χρήστες»	«Μη -χρήστες» «Χρήστες»
Πρωτ. 28	«Άνθρωποι που προσπαθούν να βελτιώσουν τον εαυτό τους» (E+, Σ) «Αδέκαστοι κριτές» (A-) «Να έχει αγάπη» (E+, Σ) «Υπηρέτες της ανάγκης» (E-)	«Οι φίλοι μου» «Αυτοί που κατακρίνουν τους χρήστες» ΑΝΤΙ-ΠΡΟΤΥΠΟ: «Ο αδελφός μου (χρήστης) εμένα δε μου δημιούργουσε αγάπη» Εαυτός («σε περιόδους κούρασης»)	«Οικογένεια» (= «Οι φίλοι που σε αποδέχονται») «Μη -χρήστες» «Το ιδανικό άτομο» «Χρήστες»
		ΓΥΝΑΙΚΕΣ, ΜΗ -ΧΡΗΣΤΕΣ (ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΑ 29 -32)	
Πρωτ. 29	«Φιλότεχνοι» (E+, Σ) «Ιδιόρρυθμοι» (E+, Σ) «Ενδιαφέροντες» (E+, Σ) «Ρουφηγμένοι από το Σύστημα» (E-)	«Πανεπιστήμια τέχνης, μεγάλοι ζωγράφοι, συγγραφείς» «Η οικογένειά μου», «Εγώ, μέσα στην κοινωνία» «Άτομα που έχω γνωρίσει» «Οι καταναλωτικοί τύποι, κυρίως νέοι»	«Γάλλοι» «Οικογένεια» «Χρήστες» «Μη -χρήστες»

Πρωτ. 30	«Δημιουργικοί» (E+, Σ) «Αναζητητές» (E+) «Ψαγμένοι» (E+) «Λογικοί» (E+) «Ξενέρωτοι» (A-) «Ανεξάρτητοι», «Ανεξάρτητες» (E+) «Εξαρτημένοι» (A-)	«Η δημιουργική ομάδα του Face» «Οι φίλοι μου» «Μια ιδέα που υπάρχει για τους χρήστες» Εαυτός «Οι μη -χρήστες όπως τους βλέπουν οι χρήστες» «Οι γνωστοί μου, σε σύγκριση με γνωστούς που είναι χρήστες», «Οι σύγχρονες γυναίκες» «Άτομα που θυμάμαι από παλιά, που έπεσαν στα ναρκωτικά»	«Γραφίστες» «Φίλοι» «Χρήστες» «Μη -χρήστες» «Μη -χρήστες», «Γυναίκες» «Χρήστες»
Πρωτ. 31	«Ευέλικτες» (E+, Σ) «Ευρηματικές» (E+) «Δημιουργικοί» (E+) «Χαρισματικός – Δημιουργικός» (E+, Σ) «Γενναίος» (E+) «Ιδεολόγοι» (E+)	Εαυτός «Ηρωίδες του Σοφοκλή» «Έχει να κάνει με φιλοσοφικές αντιλήψεις και με οικογενειακή υποστήριξη» «Η Μελίνα Μερκούρη» «Μεσαιωνική εποχή», «Ο Σουρανό Ντε Μπερζεράκι» «Από συζητήσεις που έχω ακούσει να κάνουν ... όχι μόνο από τα λόγια, αλλά και από την έκφρασή τους»	«Γυναίκες» «Μη -χρήστες» «Το ιδανικό άτομο» «Χρήστες»
Πρωτ. 32 (Γυναίκα, Μη -Χρήστης)	«Ιδιόρρυθμοι» (E+, Σ) «Αλόμακροι» (E0) «Ευαίσθητοι» (E+, Σ)	«Η γλύπτρια Χρύσα» «Η μεσαιωνική εποχή» «Άτομα που έχω γνωρίσει» «Συγκεκριμένα άτομα» (χρήστες μαλακών ναρκωτικών), «Ο Cave, ο Κουστουρίτσα»	«Καλλιτέχνες» «Χρήστες» «Χρήστες»

Πίνακας 42: Πρότυπα Ταυτότητας - Ανακωδικοποίηση των Ομάδων (Πρωτόκολλα 25 -32, Μη - Χρήστες Συμμετέχοντες).

3.2.3.2. Συμπεράσματα 2ου Σταδίου της Φάσης II του IMIS.

Ο λόγος των συμμετεχόντων ως ανακωδικοποίηση των ομάδων στο 2^ο Στάδιο της Φάσης II του IMIS, αποκαλύπτει ότι υπάρχουν συγκεκριμένα άτομα, είτε μέλη της ομάδας ένταξης «χρήστες», είτε και άλλων, πρωτογενών και ευρύτερων κοινωνικών ομάδων, τα οποία διατηρούν έντονη επιρροή ταύτισης στους συμμετέχοντες.

Οι χρήστες ηρωίνης και των δύο φύλων (Πρωτόκολλα 1 -8), εμφανίζονται να βιώνουν ελάχιστη συνοχή με την ομάδα «χρήστες», να ενσαρκώνουν πολλά από τα πρότυπα των ταυτοτήτων τους στην Άλλη ομάδα «μη -χρήστες», χωρίς να μοιράζονται πάντα, ούτε καν το «αντίξοο», «αρνητικό πεπρωμένο», που απεικονίζεται να κατατρέχει τους Άλλους χρήστες ηρωίνης, πολύ περισσότερο απ' ότι τον Εαυτό. Αυτή η υπο -ομάδα χρηστών, εμφανίζεται να έχει πολύ λιγότερη συνοχή και να «προμηθεύει» κυρίως «αντι-πρότυπα» στις ταυτότητες των συμμετεχόντων, ενεργοποιώντας τη διαφοροποίηση από την ομάδα («Είμαι χρήστης ηρωίνης, αλλά όχι σαν Αυτούς» -«Είμαι σπάνιος, με χάρες»).

Ο Hofstater (1982), υποστηρίζει ότι οι περισσότερο περιθωριοποιημένες ομάδες, έχουν και τη μεγαλύτερη συνοχή, διότι βιώνουν συνεχώς την απειλή, ώστε τα μέλη τους συσπειρώνονται, ενωμένα από τη συνεχή αντίληψη του έξω κόσμου ως «απειλητικού πράγματος». Κι ωστόσο, εμφανίζεται εδώ το παράδοξο, η πλέον περιθωριοποιημένη ομάδα χρηστών (περιθωριοποιημένη ακόμη κι από τους χρήστες άλλων ουσιών), να μη διακρίνεται από μια τέτοια αίσθηση συνοχής και κοινού πεπρωμένου, αλλά, όλοι οι συμμετέχοντες χρήστες ηρωίνης, να προσπαθούν να διαχωρίσουν τον Εαυτό από τα υπόλοιπα μέλη της ενδο-ομάδας τους, προσδίδοντάς του θετικές ιδιότητες που «οι Άλλοι χρήστες ηρωίνης» δεν διαθέτουν.

Σ' αυτήν την περίπτωση, η αυτοεκτίμηση και η αγάπη για τον Εαυτό, συμβαδίζει με την περιφρόνηση για τα άλλα μέλη της ομάδας ένταξης. Ο χρήστης ηρωίνης πρέπει να αποσπάσει το είδωλό του από τη συλλογική ταυτότητα, προκειμένου να αποκομίσει συναισθήματα αυταξίας, αντίθετα με τους χρήστες χασίς και ecstasy, οι οποίοι εξαίροντας την ομάδα, εξυψώνουν τον Εαυτό.

Τα αποτελέσματα είναι συγκρίσιμα με εκείνα της μελέτης της Ρήγα (1997α), όπου οι περισσότεροι χρήστες συμμετέχοντες είχαν αποδώσει άμεσα μια «τυπολογία» των ομάδων ένταξής τους («χρήστες ηρωίνης», «χρήστες χασίς», «χρήστες χαπιών»), δηλώνοντας στους ερευνητές ότι δεν θα αναφερθούν με τις περιγραφές τους στους

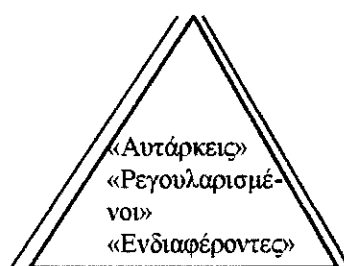
«χρήστες» ως γενική ομάδα, αλλά σε κάποια συγκεκριμένη υπο-ομάδα, ανάλογα με τη χρησιμοποιούμενη ουσία. Στην παρούσα έρευνα, αντίστοιχη διάκριση δεν έγινε άμεσα από κανέναν συμμετέχοντα χρήστη, αλλά η ανακωδικοποίηση των ομάδων κατά το 2^ο Στάδιο της Φάσης II, έδειξε ότι τα κεντρικά θέματα που δομούσαν την ψυχοκοινωνική ταυτότητα των συμμετεχόντων, είχαν αντίστοιχα αναφορικά στοιχεία, στις υπο-ομάδες «χρήστες ηρωίνης» και «χρήστες ecstasy και χασίς», καθώς και σε συγκεκριμένες φιγούρες από το περιβάλλον των συμμετεχόντων.

Οι νοητικές συνδέσεις Εαυτού -Ομάδας, που πραγματοποιούν οι συμμετέχοντες με την διαμεσολάβηση αυτών των αναφορικών στοιχείων, μπορούν να παρασταθούν σχηματικά (Σχήμα 19), ως ένα «Τρίγωνο Ταυτότητας»⁹³ (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996), που απεικονίζει την δυναμική σύνδεση Εαυτού, Ομάδας και Προτύπων (ή «αναφορικών στοιχείων της Ομάδας»):

Άνδρες, Χρήστες Ηρωίνης (Πρωτόκολλα 1-4)

ΠΡΟΤΥΠΑ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ

«Πρεζάκηδες που πίνουν με μέτρο»,
«Εγώ, πριν τη χρήση», «Ο αδελφός μου, ένα ζευγάρι
γείτονες (μη -χρήστες)»

ΟΜΑΔΑ ΣΥΜΒΟΛΙΚΗΣ
ΕΝΤΑΞΗΣ

ΕΑΥΤΟΣ

«Χρήστες (που πίνουν με μέτρο)»

Σχήμα 19: Τρίγωνο Ταυτότητας (Άνδρες, Χρήστες Ηρωίνης, Πρωτόκολλα 1-4).

⁹³ Κατά την Zavalloni (1983, 1998), ο Εαυτός και η Ομάδα, συντίθενται στη σκέψη βάθους, μέσω των προτύπων ταυτότητας που διαμεσολαβούν, ώστε ολόκληρη η ομάδα και ο Εαυτός, εγγράφονται στο αναπαραστατικό δίκτυο ως μέτοχοι σε μια κοινή ιδιότητα Έτσι, με τους όρους της Εγω-Οικολογίας, η πρόταση του Λίποβατς (1994), «αποδίδει κανείς την αγάπη σ' εκείνους με τους οποίους ταυτίζεται», προσλαμβάνει την έννοια της δυνατότητας των ατόμων να επενδύσουν θετικές όψεις του Εαυτού και της ομάδας ένταξης σε συγκεκριμένες φιγούρες, οι οποίες τους ασκούν ισχυρή «έλξη», θέτοντας σε κίνηση ένα ολόκληρο αναπαραστατικό δίκτυο συναφών θετικών εννοιών.

Γυναίκες, Χρήστες Ηρωίνης (Πρωτόκολλα 5 -8)

ΠΡΟΤΥΠΑ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ

«Φίλοι μου, άτομα που έχω γνωρίσει»
«Ο τέλειος άντρας -σύντροφος»

ΟΜΑΔΑ ΣΥΜΒΟΛΙΚΗΣ
ΕΝΤΑΞΗΣ
«Χρήστες»

ΕΑΥΤΟΣ

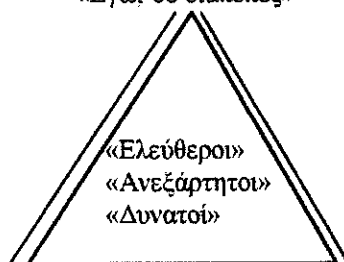
Σχήμα 20: Τρίγωνο Ταυτότητας (Γυναίκες, Χρήστες Ηρωίνης, Πρωτόκολλα 5 -8).

Οι μη -χρήστες συμμετέχοντες και των δύο φύλων (Πρωτόκολλα 9 -16), αντλούν αρκετή υπερηφάνεια και αίσθηση υπεροχής από την ένταξή τους στην ομάδα «μη -χρήστες». Η αποχή από τις ουσίες, βρέθηκε να συνδέεται για τους άνδρες μη -χρήστες συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 9 -12), με πολλαπλές διαστάσεις «δύναμης» και «ελευθερίας» στη διαχείριση της ζωής, που επιζητά ο Εαυτός, αντλούμενες από πρότυπες εικόνες επιθυμητών καταστάσεων του Εαυτού («όταν δεν έχω κάποια σχέση», «σε διακοπές») και από φιγούρες κινηματογραφικών ηρώων (Σχήμα 21).

Ανδρες, Μη -Χρήστες (Πρωτόκολλα 9 -12)

ΠΡΟΤΥΠΑ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ

«Ο Ντάνκαν στο Χαϊλάντερ»
«Ο Τσάκυ Τσαν, ο Μπράντον Λη»
«Εγώ, όταν δεν έχω κάποια σχέση»
«Εγώ, σε διακοπές»

ΟΜΑΔΑ ΣΥΜΒΟΛΙΚΗΣ

ΕΝΤΑΞΗΣ

«Μη -Χρήστες»

ΕΑΥΤΟΣ

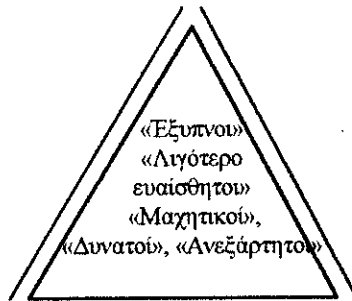
Σχήμα 21: Τρίγωνο Ταυτότητας (Ανδρες, Μη -Χρήστες, Πρωτόκολλα 9 -12).

Για τις συμμετέχουσες που δεν έκαναν χρήση (Πρωτόκολλα 13 -16), η ένταξη στην ομάδα «μη -χρήστες» εμφανίζονταν έκφραση «δύναμης» και «ανεξαρτησίας», «εξυπνάδας» και «λιγότερης ευαισθησίας», την οποία αντιλαμβάνονταν ως πλεονάζουσα στον Εαυτό, με πρότυπα που αντλούνταν από καταστάσεις του Εαυτού (η «ανθεκτικότητα» του Εαυτού σε περιπτώσεις «χωρισμών, οικονομικών προβλημάτων»), οικεία πρόσωπα και ήρωες βιβλίων (Σχήμα 22).

Γυναίκες, Μη -Χρήστες (Πρωτόκολλα 13 -16)

ΠΡΟΤΥΠΑ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ

«Οι φίλοι μου»
«Εγώ, σε διάφορες καταστάσεις
(χωρισμοί, οικονομικά προβλήματα)»
«Ένας προπονητής του βόλλεϋ»
«Οι ήρωες από ένα παιδικό βιβλίο»

**ΟΜΑΔΑ ΣΥΜΒΟΛΙΚΗΣ
ΕΝΤΑΞΗΣ**
«Μη -Χρήστες»

ΕΑΥΤΟΣ

Σχήμα 22: Τρίγωνο Ταυτότητας (Γυναίκες, Μη -Χρήστες, Πρωτόκολλα 13 -16).

Για τους χρήστες συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -24), οι περισσότερες αντιαξίες του Εαυτού επενδύονται στην ευρεία ομάδα («το 80% της κοινωνίας μας») των «μη -χρηστών» και στην υπο-ομάδα των «χρηστών ηρωίνης».

Η σύνθεση συλλογικής και ατομικής ταυτότητας, πραγματοποιείται με τη διαμεσολάβηση κυρίως οικείων ατόμων, τα οποία οι συμμετέχοντες έχουν προσωπικά γνωρίσει και που δεν φαίνεται να διαθέτουν «ασυνήθιστες ιδιότητες» (Zavalloni, 1983), αλλά οι δράσεις τους, τους έχουν αποφέρει υψηλό status ως χρήστες και τους έχουν καταξιώσει στην παρέα των χρηστών (Cochrane, 1984). Μέσω της ένταξης στην ομάδα, τα άτομα νιώθουν ισάξιοι αυτών των προτύπων, ενεργοποιούν θετικές όψεις του Εαυτού και ταυτόχρονα μοιράζονται ένα «κοινό πεπρωμένο» με την ομάδα (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996) (Σχήμα 23).

Η Kandel (1984), αναφέρει την επίδραση των συνομηλίκων ως σημαντική παράμετρο που ωθεί το άτομο προς τη χρήση, αλλά τοποθετώντας το θέμα σε επίπεδο κοινωνικής επίδρασης, παραβλέπει τη σημασία και τη λειτουργία της εγγραφής ψυχικών περιεχομένων -προτύπων ταυτότητας από τις παρέες των συνομηλίκων. Οι αναφορές των συμμετεχόντων αυτής της έρευνας, στα ονόματα των φίλων -

συνομήλικων χρηστών, των ηρωοποιημένων «μεγαλύτερων χρηστών» που έχουν ιδιαίτερο γόητρο στον κύκλο των χρηστών και στους καλλιτέχνες που προηγούνται και κατευθύνουν την κουλτούρα της ομάδας, είναι ένας άλλος τρόπος αναγνώρισης της σημασίας της «κοινότητας» στην οποία ανήκει το άτομο και υποστήριξης των συναισθημάτων υπερηφάνειας για την ομάδα και τον Εαυτό, που συνδέονται στο νου, με την ενεργοποίηση αυτών των προτύπων.

Για τις γυναίκες χρήστες συνθετικών ναρκωτικών (Σχήμα 24), πρόκειται όχι μόνο για οικεία πρόσωπα, αλλά και για «παράξενες» φιγούρες που αντλούνται από τον χώρο της τέχνης που εκφράζει φαντασία και αντιρασιοναλιστικό πνεύμα («ο Boy George», μια σχεδόν ερμαφρόδιτη φιγούρα, «η Τίνκερμπελ», «Η She», φανταστικές φιγούρες παραμυθιών και κόμικς) και που, σε κάποια δεδομένη χρονική στιγμή της ζωής, συνδέθηκαν με τις αξίες του Εαυτού («παραμυθένιου», «μυστήρια φιγούρα», «πολεμίστρια», «φοβερά δυνατή»).

Άνδρες, Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών

(Πρωτόκολλα 17- 20)

ΠΡΟΤΥΠΑ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ

«Άτομα πιο μεγάλω»,
«Ο Κ., ένας γνωστός μου απ' την πλατεία»,
«Παιδιά από την παρέα μου»
«Όσοι πίνουν και ξέρουν τι είναι το ναρκωτικό»
«Χρήστες όλων των drugs, εκτός από ηρωίνη»
«Η ζωή των μαύρων και οι μαύροι»

ΟΜΑΔΑ ΣΥΜΒΟΛΙΚΗΣ

ΕΝΤΑΞΗΣ

«Χρήστες»

ΕΑΥΤΟΣ

Σχήμα 23: Τρίγωνο Ταυτότητας (Άνδρες, Χρήστες Συνθ. Ναρκωτικών, Πρωτόκολλα 11 -15).

Γυναίκες, Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 21 -24)

ΠΡΟΤΥΠΑ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ

«Εαυτός (όταν κάνω χρήση)»
«Παρέες που με πείσανε με τον τρόπο τους»
«Χρήστες ecstasy, χρήστες χασίς»
«Η Τίνκερμπελ», «Η She»
«Ο Boy George»

ΟΜΑΔΑ ΣΥΜΒΟΛΙΚΗΣ

ΕΝΤΑΞΗΣ

«Χρήστες»

ΕΑΥΤΟΣ

Σχήμα 24: Τρίγωνο Ταυτότητας (Γυναίκες, Χρήστες Συνθ. Ναρκωτικών, Πρωτόκολλα 21 -24).

Σχετικά με τα πρότυπα που ενσαρκώνουν τις βασικές αξίες του Εαυτού και των ομάδων ένταξης των μη -χρηστών συμμετεχόντων, αυτά παρουσιάζουν αρκετά μεγάλη διασπορά ως προς τους χώρους από τους οποίους αντλούνται.

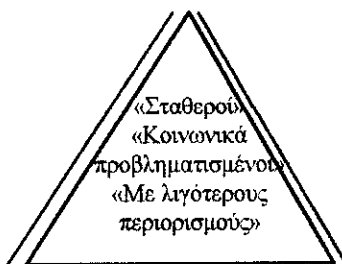
Ο κανόνας για τους άνδρες μη -χρήστες συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 25 -28), είναι ότι στην ταυτότητα του «μη -χρήστη», εδραιώνονται θεμελιώδεις αξίες του Εαυτού, μέσω προτύπων που προσδίδουν διαστάσεις δύναμης και κοινωνικής καταξίωσης στον Εαυτό και που αντλούνται από το οικείο περιβάλλον, τον Εαυτό και από φιγούρες ομάδων και ηρώων της πολιτισμικής ζωής (Σχήμα 25).

Τα Πρωτόκολλα των γυναικών μη -χρηστών αυτής της υπο -ομάδας (Πρωτόκολλα 29 -32), αναδύονται κυρίως από τον χώρο της τέχνης, με έμφαση στην ανεξαρτησία και τη δημιουργικότητα, που επενδύεται σε ολόκληρη την ομάδα των «μη -χρηστών» (Σχήμα 26).

Ανδρες, Μη -Χρήστες (Πρωτόκολλα 25 -28)

ΠΡΟΤΥΠΑ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ

«Εαυτός», «Ο καλύτερός μου φίλος»
«Μια πλειοψηφία, στατιστικά»
«Ο Βουλγαροκτόνος»
«Επιστήμονες, διανοούμενοι»

ΟΜΑΔΑ ΣΥΜΒΟΛΙΚΗΣ
ΕΝΤΑΞΗΣ

ΕΑΥΤΟΣ

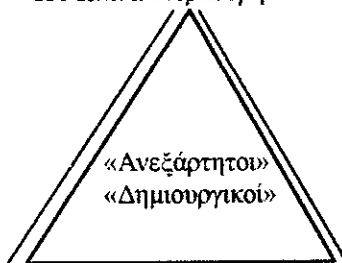
«Μη -χρήστες»

Σχήμα 25: Τρίγωνο Ταυτότητας (Ανδρες, Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες, Πρωτόκολλα 25 -28)

Γυναίκες, Μη -Χρήστες (Πρωτόκολλα 29 -32)

ΠΡΟΤΥΠΑ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ

«Γνωστοί μου (μη -χρήστες)»
«Η δημιουργική ομάδα του Face»
«Η Μελίνα Μερκούρη»

ΟΜΑΔΑ ΣΥΜΒΟΛΙΚΗΣ
ΕΝΤΑΞΗΣ

ΕΑΥΤΟΣ

«Μη -Χρήστες»

Σχήμα 26: Τρίγωνο Ταυτότητας (Γυναίκες, Μη -Χρήστες, Πρωτόκολλα 29 -32).

3.2.4. Αποτελέσματα Φάσης III του IMIS.

3.2.4.1. Περιεχόμενα Σκέψης Βάθους που αποδίδουν το Ατομικό και Συλλογικό Πλαίσιο της Ταυτότητας των Συμμετεχόντων.

Κατά την Φάση III του IMIS, το ζητούμενο ήταν τα νοητικά περιεχόμενα της σκέψης βάθους, τα οποία, κατά την Zavalloni (1988), συνοδεύουν τα πρωτογενή δεδομένα -περιγραφές των ατόμων για τις κοινωνικές ομάδες.

Μετά την καταγραφή του υλικού που είχε συλλεχθεί από τις Φάσεις I και II του IMIS, ζητήθηκε από κάθε συμμετέχοντα ξεχωριστά, να αιτιολογήσει το νόημα που είχε για τον ίδιο κάθε μια από τις αναπαραστατικές εκφορές του, ώστε να έλθουν στο φως τα ατομικά και συλλογικά περιεχόμενά τους, ως:

(α) προσωπικά νοήματα (ατομικά περιεχόμενα) που παρέπεμπαν στο υπαρξιακό πλαίσιο των αναπαραστατικών ενότητων, που διερευνήθηκε με την ερώτηση, *«Τι σημαίνει για σένα το να είσαι... (Εγωμορφική Α.Ε.)», «Όταν λες ότι εσύ δεν είσαι... (Αλλομορφική Α.Ε.), τι εννοείς;»* καθώς και βιογραφικές εμπειρίες (Συνεργιστικές εμπειρίες) που είχαν συνδεθεί με αυτές τις αναπαραστατικές ενότητες, που αναδύθηκαν με τις ερωτήσεις *«Ποια ήταν η πρώτη φορά που σκέφτηκες για τον εαυτό σου ότι είσαι... (Εγωμορφική Α.Ε.), ή, ότι δεν είσαι ... (Αλλομορφική Α.Ε.);», «Τι κάνεις όταν είσαι ... (Εγωμορφική Α.Ε.), ή, όταν δεν είσαι ... (Αλλομορφική Α.Ε.);»*

(β) Πολιτισμικά νοήματα (συλλογικά περιεχόμενα), ήτοι, πληροφορίες για τις ομάδες και την ιστορία τους, που είχαν ενσωματώσει οι συμμετέχοντες ως μέρος του συστήματος ταυτότητάς τους, όπως αναδύθηκαν με την ερώτηση *«τι εννοείς όταν λες ότι οι χρήστες, (ως ομάδα) είναι... (Α.Ε. -περιγραφή της ομάδας)»*.

Στη συνέχεια, αναζητήθηκαν οι σχέσεις συνάφειας, συμπληρωματικότητας ή αντίθεσης μεταξύ των νοημάτων αυτών των Α.Ε. και των Α.Ε. -περιγραφών που είχαν αποδοθεί σε άλλες ομάδες ταυτότητας στις οποίες είχαν αναφερθεί οι συμμετέχοντες.

Όπως υποδεικνύουν τα αποτελέσματα αυτής της Φάσης, οι σημαντικές λέξεις του αναπαραστατικού δικτύου ταυτότητας των συμμετεχόντων,⁹⁴ παρέπεμπαν σε ένα ιδιαίτερο συλλογικό και ατομικό –«υπαρξιακό» πλαίσιο, καθώς και σε συγκεκριμένα βιογραφικά επεισόδια που ήταν συνυφασμένα στο νου τους, με τα συμβολικά αντικείμενα «χρήστες» και «μη -χρήστες». Η γνώση αυτού του πλαισίου, επιτρέπει να καθοριστούν με ακρίβεια τα βαθύτερα νοήματα των λέξεων (Α.Ε. - περιγραφών των ομάδων) και να αποφευχθούν οι άκριτες ερμηνείες (White, 1978, Novitz, 1989, Bruner, 1991).

3.2.4.2. Ατομικά και Συλλογικά Περιεχόμενα Σκέψης Βάθους.

α. Χρήστες Ηρωίνης (Πρωτόκολλα 1-8).

Ατομικά και Συλλογικά Περιεχόμενα των Α.Ε.:

E+, 1, Σ «αυτάρκειες» («μη-χρήστες»)

Ατομικά περιεχόμενα: Το ατομικό νοητικό περιεχόμενο της «αυτάρκειας» (θετική και Εγωμορφική περιγραφή που έχει αποδοθεί από άνδρα χρήστη ηρωίνης, στην ομάδα των «μη - χρηστών»), παραπέμπει στην συναισθηματική αποστασιοποίηση από το περιβάλλον («*αυτάρκης στο συναισθηματικό μου κόσμο... κάποιον θα πρέπει να μάθεις να έχεις δύναμη σαν άνθρωπος ... οπωσδήποτε θα κρατήσω κάποια επαφή με το περιβάλλον, αλλά θα μπορώ και μόνος μου να ζήσω με τις σκέψεις μου*» - Πρωτόκολλο 2).

⁹⁴ Σε αυτήν την Παράγραφο, εσπάζομαστε κυρίως στις Α.Ε. που αποδόθηκαν ως περιγραφές των «χρηστών» και των «μη -χρηστών» και που είτε κρίθηκαν ως σημαντικές από τους συμμετέχοντες (σημειωμένες με «Σ»), είτε η τοποθέτησή τους στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας, έδειξε ότι παρέπεμπαν σε νοήματα που προβληματίζαν ιδιαίτερα τους συμμετέχοντες.

Η Συνεργιστική εμπειρία που συνδέεται με την Α.Ε., είναι μάλλον ένα «παράπονο» του συμμετέχοντος: *«Πάντα ήμουν αυτόνομο άτομο. Μπορούσα και κανόνιζα τις ανάγκες μου. Γενικά, δε δέχτηκα ... όχι πως δε δέχτηκα εγώ, δεν είχα ποτέ βοήθεια ουσιαστική από τους γονείς μου, ούτε, ξέρεις, να συζητήσω, πώς συζητάνε οι οικογένειες, προβλήματα. Πάντα ήμουνα μόνος μου. Δηλαδή μόνος μου έπαιρνα τις αποφάσεις μου.»*

Η αναφορά υποδεικνύει ότι μια θετικά αξιολογημένη διάσταση του Εαυτού («αυτάρκης»), στην πραγματικότητα παραπέμπει σε μια βιωμένη έλλειψη του συμμετέχοντος (βλ. και Παράρτημα 4, Πρωτόκολλο 2).

Συλλογικά περιεχόμενα:

Η «αυτάρκεια» εκλαμβάνεται ως αυτονόητο κομμάτι της ιστορίας της Άλλης ομάδας, των «μη-χρηστών» και ως έννοια αντίθετη της «εξάρτησης» (*«Οι μη – χρήστες, είναι πιο αυτάρκεις από τους χρήστες, όσον αφορά την εξάρτηση της πρέζας»*).

Άλλες ομάδες και έννοιες στις οποίες παραπέμπει η Α.Ε.: Η έννοια της «αυτάρκειας», εμφανίζει συνάφεια με τη θεματική «κλεισμένο» (Α-, «Οικογένεια»). Όπως επεξηγεί ο συμμετέχων του Πρωτοκόλλου 2, *«Είναι οι γονείς μου πολύ κλειστοί σαν οικογένεια... εμένα, και από τα μικρά μου χρόνια, για να σου δώσω να καταλάβεις... άνοιξα την πόρτα κι έφυγα από το σπίτι ... και γενικά πάντα ήμουν παιδί που γύρναγα στους δρόμους ... δε θα μ'έκλεινες σ' ένα μέρος μέσα ...»*.

Ο Εαυτός, διαφοροποιείται από την εικόνα της «κλεισμένης» οικογένειας, προκειμένου να «εξερευνήσει» τον κόσμο, μια διαφοροποίηση που μεταβιβάζεται στη συνέχεια, και στην ομάδα του φύλου («Εμείς, οι άνδρες, είμαστε περίεργοι, ενθουσιώδεις»), καθώς και την ομάδα των φίλων («αλάνια», «τυχοδιώκτες», «περιπετειώδεις τύποι»).

E+, 2, Σ «ρεγουλαρισμένοι» («χρήστες»)

Ατομικά περιεχόμενα: Η περιγραφή «ρεγουλαρισμένου», παραπέμπει στον αυτοέλεγχο και έλεγχο της ουσίας, τον οποία το άτομο ασκεί με την «δύναμη της θέλησής του», αποφασίζοντας εάν και πότε θα κάνει χρήση και χωρίς να φοβάται «τη στέρηση»: *«από τη στιγμή που δεν έχεις ρέγουλα στο πιάμα, αυτό είναι το βασικό πρόβλημα»* (Πρωτόκολλο 2).

Η Συνεργιστική εμπειρία που «πείθει» τον συμμετέχοντα ότι ο ίδιος διαθέτει ισχυρή θέληση, αφορά τον έλεγχο όχι μόνον της ηρωίνης, αλλά των ουσιών εν γένει. Ο συμμετέχων του Πρωτοκόλλου 2, αναδομεί στη μνήμη, εικόνες ενός Εαυτού ανθεκτικού σε καταστάσεις στέρησης (*«Μπορεί να μην έχω τσιγάρα, θα κάτσω χωρίς τσιγάρα ας πούμε, δε μ' ενδιαφέρει»*), που εδραιώνουν στο νου την επένδυση της ιδιότητας «ρεγουλαρισμένος», στον Εαυτό και στην ομάδα «χρήστες» (*«αυτοί που πίνουν με μέτρο»*).

Συλλογικά περιεχόμενα: Η γενική ομάδα των χρηστών, διαχωρίζεται από τους συμμετέχοντες, σ' εκείνους που πίνουν «με μέτρο», μια ιδανική, επιθυμητή κατάσταση για τον Εαυτό (*«αντίσταση στο να θέλεις να βολέυεσαι συνέχεια»*) και σ' εκείνους που «πίνουν συνέχεια» ή «πίνουν για να πίνουν» (*«χρειάζονται βοήθεια, ίσως», «χρειάζονται δύναμη θέλησης»*).

Αρκετοί χρήστες ηρωίνης (Πρωτόκολλα 1, 2, 4), πιστεύουν ότι οι ίδιοι «ελέγχουν» την ουσία, διαφοροποιώντας τον Εαυτό από τους «πρεζάκηδες» που «φοβούνται τη χαρμάνα», την έλλειψη της ουσίας, ώστε γίνονται «έρμαια» της ουσίας, ή «γίνονται ντήλερ», προκειμένου να αποφύγουν την κατάσταση της στέρησης.

Επιπλέον, κατά τον συμμετέχοντα του Πρωτοκόλλου 2, η αιτία για την αδυναμία ελέγχου της ουσίας, επενδύεται στην «λανθασμένη ενημέρωση»: *«Λειτουργεί ένα σύστημα για να φοβίσουνε το κοινό να μην πέσει στην ηρωίνη ... και τελικά δημιουργούνε μια ιδέα γύρω από όλο αυτό με αποτέλεσμα ο άλλος να φοβάται ... τη χαρμάνα ... να είναι σε φάση να κάνει τα χειρότερα πράγματα ας πούμε για να πάει να βαρέσει»*.

Η φοβία που δημιουργεί η ενημέρωση γύρω από τις εξαρτητικές ιδιότητες της ηρωίνης, είναι σύμφωνα με αυτόν τον συμμετέχοντα η βασική αιτία εξάρτησης, αφού

δημιουργεί στο χρήστη τη νοοτροπία ότι η στέρηση της ηρωίνης είναι εξαιρετικά επικίνδυνη.

E-1, Σ «ευαίσθητοι» («χρήστες»)

Η περιγραφή έχει αποδοθεί από χρήστες ηρωίνης και των δύο φύλων και έχει τοποθετηθεί στο υπο-διάστημα του αρνητικού Εαυτού (E-).

Ατομικά περιεχόμενα: Για τους άνδρες συμμετέχοντες, η «ευαισθησία» σχετίζεται με τη θυματοποίηση του Εαυτού: «*Είμαι ευαίσθητος γιατί πιάνομαι κορόιδο. Έχω πιαστεί κορόιδο (με τη χρήση)*» (Πρωτόκολλο 4).

Για τις γυναίκες της υπο-ομάδας, η έννοια της «ευαισθησίας» τοποθετείται περισσότερο στο επίπεδο των έντονων συναισθηματικών αντιδράσεων: «*Μπορεί να ακούσω στην τηλεόραση ότι σκοτώθηκε ένα παιδάκι και να βάλω τα κλάματα*» (Πρωτόκολλο 6), «*Είμαι τύπος που συγκινούμαι εύκολα*» (Πρωτόκολλο 8).

Και για τις γυναίκες χρήστες ηρωίνης, η έννοια της ευαισθησίας παραπέμπει στη χρήση: «*δεν είχα ουσιαστικό λόγο να πέσω στην πρέζα, δεν είχα άλλα προβλήματα σοβαρά, εγώ πιστεύω ότι από ευαισθησία την πάτησα*» (Πρωτόκολλο 6).

Συλλογικά περιεχόμενα: Τόσο για τους άνδρες, όσο και για τις γυναίκες της υπο-ομάδας, τα μέλη της ομάδας ένταξης «χρήστες», είναι «ευαίσθητοι» («οι ευαίσθητοι άνθρωποι πέφτουν πιο πολύ σε τέτοιες καταστάσεις» - Πρωτόκολλο 6).

Άλλες ομάδες και έννοιες στις οποίες παραπέμπει η Α.Ε.: Η Α.Ε. συνδέεται με την περιγραφή «ευάλωτου» (E-,1,Σ) που έχει αποδοθεί στους «χρήστες» και στους «άνδρες», από τον συμμετέχοντα του Πρωτοκόλλου 3: «*Οι άνδρες έχουν τις ευαισθησίες τους που τους κάνουν ευάλωτους*» - «*Οι χρήστες είναι αδύναμοι, ευάλωτοι*». Ο συμμετέχων του Πρωτοκόλλου 1, περιγράφει τους άνδρες ως «ευαίσθητους» (E-,1,Σ) και επεξηγεί την Α.Ε. ως «*αδύναμοι συναισθηματικά*», θεωρώντας την ευαισθησία ως απειλή για τον Εαυτό: «*αν με κοίταγε ένας στραβά θα ένιωθα μέσα μου δυο ώρες χάλια ... είχα και μερικές αποτυχίες στον ερωτικό τομέα, στο βαθμό που έφτασα να θέλω ν' αυτοκτονήσω... Μερικές φορές κρατάει και μέρες αυτό το συναίσθημα*».

Η διπολικά αντίθετη θεματική της «δύναμης» έχει αποδοθεί από τους άνδρες χρήστες ηρωίνης, ως περιγραφέας της ομάδας του φύλου («άνδρες»), παραπέμποντας είτε στη μυϊκή δύναμη των ανδρών, είτε στην ικανότητα αυτοελέγχου («να κοντρολάρεις τον εαυτό σου», «να είσαι πολεμιστής»). Οι αναφορές των συμμετεχόντων, χρηστών ηρωίνης, στο προσωπικό και κοινωνικό τους βίωμα, όσον αφορά τη θεματική της δύναμης, διαπλέκονται γύρω από εκφράσεις της επιθυμητής αίσθησης δύναμης και ανωτερότητας του χρήστη απέναντι στον κόσμο και της αντίθετης αίσθησης, της απόλυτης αδυναμίας (*«όταν πίνεις, δεν είσαι πολεμιστής»*).

Στο Πρωτόκολλο 2, είναι οι αναπόφευκτες υποχωρήσεις μεταξύ φίλων, που πλήττουν τη δύναμη του Εαυτού (*«υποχωρώ σε ορισμένες καταστάσεις επειδή είμαι φίλος με κάποιον»*), κυρίως όσον αφορά τις αποφάσεις του σχετικά με τη χρήση της ηρωίνης.

Ε-, 1, Σ «άρρωστοι» («χρήστες»)

Ατομικά περιεχόμενα: Η λέξη ταυτότητας «άρρωστου», έχει αποδοθεί από χρήστες ηρωίνης και των δύο φύλων, ως αναφορά στις δυσάρεστες επιδράσεις της ουσίας στον ψυχοσωματικό οργανισμό (*«άρρωστος από τη χρήση των ουσιών»* - Πρωτόκολλο 3, *«τους πρώτους μήνες... είναι ευχάριστη η μαστούρα... από κει και πέρα αρρωσταίνεις...»* - Πρωτόκολλο 4).

Η αίσθηση σωματικής αδυναμίας φαίνεται να «στοιχίζει» πολύ στους συμμετέχοντες, που νιώθουν πεισμένοι «εκβιαστικά» από την ουσία (*«εκεί μ' έχει... σα να με πυροβολάνε...»* - Πρωτόκολλο 4). Σε επίπεδο εσωτερικού βιώματος του Εαυτού, το μυαλό «κοιμάται» και το σώμα «καθηλώνεται» (*«Θέλω... να ξυπνήσει πάλι το μυαλό μου... είναι σαν ακίνητα νερά, κανένα μισάωρο μπορεί να πάρει τη φόρα του και πάλι δεν κουνιέται...»*), μια κατάσταση αδυναμίας που γίνεται αντιληπτή και μέσω της αδυναμίας για εργασία (*«δε μπορώ να βγάλω ένα οχτάωρο... εγώ, κατεξοχήν ένας σκύλος στη δουλειά...»* - Πρωτόκολλο 4) και που προκαλεί απογοήτευση στους συμμετέχοντες, σε σύγκριση με την εικόνα του «πραγματικού» («κατεξοχήν») Εαυτού.

Η συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 5, επεξηγεί την Α.Ε. «άρρωστου», αναφερόμενη σε *«στιγμές που δεν είχα να πάρω και πόναγα ... μια μιζέρια μεγάλη,*

που, το στερητικό μπορεί να στο κάνει και εκατό φορές μεγαλύτερο μέσα στο μυαλό σου, γιατί όλα μεσ' στο μυαλό είναι. Εκεί γίνεται η ζημιά».

Συλλογικά περιεχόμενα: Η ομάδα των χρηστών αναπαρίσταται δεσμευμένη σε ένα κοινό πεπρωμένο από το οποίο δεν υπάρχει διαφυγή («η ουσία τους φυλακίζει και κάνουν διάφορα πράγματα γι' αυτήν» - Πρωτόκολλο 5). Είναι η δέσμευση από την ουσία, η οποία εμφανίζεται εμψυχωμένη στον λόγο των συμμετεχόντων (ως μια ισχυρή δύναμη στην οποία υποτάσσονται), που εκφράζεται ως «αρρώστια».

Η συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 5, προσδίδει στην περιγραφή «άρρωστου», την έννοια μιας επιθυμητής, «επιεικούς» κρίσης των Άλλων για τον Εαυτό («Αν είχαν ένα χαρακτηρισμό (οι χρήστες) ότι είναι άρρωστοι άνθρωποι, θα έβλεπα ότι χαρακτηρίζονται με μια επιείκεια»).

Αντίθετα, για τον συμμετέχοντα του Πρωτοκόλλου 3, η περιγραφή «άρρωστου», αφορά μια εκλαμβανόμενη προκατάληψη των Άλλων, με αρνητικές συνέπειες για τον Εαυτό: «Είμαι άρρωστος, γιατί έχω πει στον εαυτό μου ότι κάνω χρήση η οποία, μέσα από την τηλεόραση... δείχνουνε ότι είμαι άρρωστος», «Η ενημέρωσή μου έδειξε να πιστεύω στον εαυτό μου ότι είμαι άρρωστος» (Πρωτόκολλο 3). Πρόκειται για μια αναπαράσταση του Εαυτού για την οποία οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι τους έχει επιβληθεί από μια εξωτερική πηγή -χωρίς να αντλείται από τις υποκειμενικές εκτιμήσεις τους για την κατάσταση. Η Συνεργιστική εμπειρία που συνδέεται με τη Α.Ε. «άρρωστου», κατά τον συμμετέχοντα του Πρωτοκόλλου 3, «η στιγμή που με πήρε η θεία μου και μ' έφερε σε μια κλινική...», δηλώνει τη σημασία της παρέμβασης των Άλλων στην εδραίωση αυτής της προσωπικής αίσθησης αδυναμίας.

Επιπλέον, η «αρρώστια» μεθερμηνευόμενη ως εξάρτηση, κατά την άποψη των χρηστών συμμετεχόντων και των δύο φύλων, (Πρωτόκολλα 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8), δεν είναι αποκλειστική ιδιότητα της ομάδας των χρηστών: οι μη-χρήστες δεν είναι, αναγκαστικά, λιγότερο άρρωστοι, «είναι άρρωστοι με κάτι διαφορετικό... γενικά, ο κάθε άνθρωπος πιστεύω ότι έχει κάποιο πάθος... γυναικείο φύλο ... ομοφυλοφιλία... πάθος.» (Πρωτόκολλο 3).

«Πιστεύω ότι υπάρχουν πολλοί ναρκομανείς, όχι απαραίτητα από ουσίες, υπάρχουνε ναρκομανείς του χρήματος, του στιδήποτε δηλαδή» (Πρωτόκολλο 2).

«Δεν είναι μόνο ένας άνθρωπος που παίρνει ηρωίνη ... ο τζόγος, τα χαρτιά, το φαί, τα ρούχα ... η αρρώστια του εθισμού. Ξέρω ανθρώπους που έχουν χάσει τα πάντα

στα χαρτιά ή που έχουν καρκίνο και δε μπορούν να κάνουν τίποτα γι' αυτό» (Πρωτόκολλο 7).

Με αυτούς τους όρους, ο εθισμός νοσηματοδοτείται σε πολύ ευρύτερα πλαίσια, ως «καταστροφικό πάθος», ένας αρνητικός προσανατολισμός προς τον κόσμο, που δεν πλήττει μόνον τους χρήστες ηρωίνης, αλλά ολόκληρο τον πληθυσμό. Έτσι, το εκλαμβανόμενο μειονέκτημα του Εαυτού φυσιολογικοποιείται και το αρνητικό περιεχόμενό του αμβλύνεται.

Άλλες ομάδες και έννοιες στις οποίες παραπέμπει η Α.Ε.: Η Α.Ε. «άρρωστος», έχει αποδοθεί από μία συμμετέχουσα (Πρωτόκολλο 5), στην ομάδα του αντίθετου φύλου («άνδρες»). Σ' αυτήν την περίπτωση, η περιγραφή αφορά «έναν αρρωστημένο τρόπο στάσης απέναντι στις γυναίκες» και παραπέμπει τη συμμετέχουσα σε μία παλαιότερη σχέση της, όπου υπήρξε «θύμα εκμετάλλευσης» («μου έφαγε λεφτά, με εκμεταλλεύτηκε όσο μπορούσε»).

E-2, Σ «ανελεύθεροι» («χρήστες»)

Ατομικά περιεχόμενα: Σύμφωνα με τις τοποθετήσεις των ανδρών χρηστών ηρωίνης κατά την Φάση III του IMIS, το νόημα της «ανελευθερίας», παραπέμπει στην εξάρτηση ως συνεχή κινητοποίηση του Εαυτού για την ανεύρεση της ουσίας, που προσανατολίζει, πλέον, ολόκληρη τη ζωή. Συχνά, οι έννοιες «ανελεύθερου» και «εξαρτημένου», παρουσιάζονται ως συναφείς ή και ταυτόσημες για τους συμμετέχοντες αυτών των Πρωτοκόλλων.

Συλλογικά περιεχόμενα: Αν και αρκετοί συμμετέχοντες περιγράφουν ως «ανελεύθερους» ή «εξαρτημένους» τον Εαυτό και την ομάδα ένταξης «χρήστες», η Άλλη ομάδα, των «μη-χρηστών», δεν θεωρείται πιο προνομιούχα: οι μη-χρήστες είναι «ανελεύθεροι», μέσα από τις καθημερινές συνθήκες ζωής, την «εξάρτηση από το χρήμα», την «τηλεόραση», ή τον χώρο εργασίας.

Στις προσωπικές εμπειρίες των συμμετεχόντων από τον κόσμο της εργασίας, επενδύονται αρνητικά νοητικά περιεχόμενα: «μου έβγαλε το μικροαστισμό, το

αίσθημα της ιδιοκτησίας» (Πρωτόκολλο 1), «ανέκαθεν, μου άρεσε το ελεύθερο επάγγελμα, δε μπορούσα το σταθερό ωράριο» (Πρωτόκολλο 6).

Για τη συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 6, τα προγράμματα απεξάρτησης, παρουσιάζονται ως μια επιπρόσθετη πηγή πίεσης: «Όταν ο άλλος σε περιορίσει, θα κάνεις το αντίθετο (η απεξάρτηση), δεν θέλεις να είναι κάτι που θα σου το επιβάλλουν...». Αντίστοιχα, για τον συμμετέχοντα του Πρωτοκόλλου 1, η εμπειρία των ουσιών, εμφανίζεται ως στοιχείο ωριμότητας και συνειδητοποίησης: «Δεν πιστεύω ότι είμαι πιο ανελεύθερος από άλλους, γιατί δεν είμαι πιτσιρίκι, έχω δει κι έχω κάνει μερικά πράγματα... Εγώ έχω συνειδητοποιήσει το μέγεθος. Οι άλλοι ή το έχουν συνειδητοποιήσει και δεν το δέχονται, ή δεν το έχουν συνειδητοποιήσει». Όσο μεγαλύτερη αυτή η εμπειρία, τόσο μεγαλύτερη ελευθερία απέναντι στην ουσία παρέχει.

Η άποψη συνοδεύεται από την ανάδυση συναφών προτύπων ταυτότητας – ηρώων της ομάδας, χρηστών ηρωίνης που έχουν επιτύχει κάποιον έλεγχο στη συχνότητα της χρήσης («Εγώ ξέρω πολλούς που μπορούν να σταματήσουν και δέκα και δεκαπέντε μέρες...»).

Και σε αυτήν την περίπτωση, η αίσθηση πίεσης μετριάζεται κάτω από το πρίσμα της κοινωνικής σύγκρισης (με «ανελεύθερους» μη -χρήστες) και μέσω της ενσωμάτωσης «θετικών» προτύπων χρηστών ηρωίνης (που είναι «ελεύθεροι»).

E-, 1 «υποκρινόμαστε» («χρήστες»)

Ατομικά περιεχόμενα: Για τις γυναίκες χρήστες ηρωίνης, η ειλικρίνεια τοποθετείται ως επιθυμητό, θετικό χαρακτηριστικό που ο Εαυτός στερείται. Η «ανακούφιση» και το κλίμα «εμπιστοσύνης» που, σύμφωνα με τις τοποθετήσεις των συμμετεχουσών δημιουργείται εφόσον υπάρχει η ειλικρίνεια, αποτελούν ιδανικά που παραμένουν εκτός προσέγγισης για τον Εαυτό.

Εντούτοις, τα ψέματα του χρήστη ηρωίνης προς τους Άλλους, προκειμένου να εξασφαλιστεί η δόση («λέμε πολλά ψέματα προκειμένου να εξασφαλίσουμε τη δόση μας» -Εμείς, οι χρήστες), παρά τα αρνητικά συναισθήματα που προκαλούν στον Εαυτό («αισθάνομαι άσχημα και νιώθω τύψεις»), δεν παύουν να δικαιολογούνται ως

έσχατη λύση. Η εσωτερική δικαιολόγηση που βρίσκει η υποκριτική συμπεριφορά του Εαυτού, αφορά αφ' ενός αυτές τις ιδιαίτερες συνθήκες που «αναγκάζουν» τον χρήστη να υποκριθεί (η εξάρτηση από την ουσία) και αφ' ετέρου την πεποίθηση ότι αυτά τα ψέματα, δεν στρέφονται παρά μόνον κατά του Εαυτού («δεν έχω βλάψει κανέναν εκτός τον εαυτό μου» -Πρωτόκολλο 6), αντίθετα με τα «ψέματα χωρίς λόγο» (χωρίς τη δικαιολογία της εξάρτησης), ή τα ψέματα «που βλάπτουν τον άλλον» («πολύ χειρότερα ψέματα»).

E-, 1 «πονεμένοι» («χρήστες»)

Ατομικά περιεχόμενα: Ο λόγος των γυναικών χρηστών ηρωίνης κατά την Φάση III του IMIS, περιστρέφεται σε πολλά σημεία γύρω από το θέμα του βιωμένου πόνου, όχι μόνο ως φυσικό και ψυχολογικό πόνο που προκαλείται από την αναζήτηση της ουσίας («*ότι πάλι πρέπει το πρωί να πιεις, να πας να μαζέψεις λεφτά, να γίνεις, να κάνεις, να δείξεις, έχει πόνο αυτό το πράγμα, νιώθεις άσχημα*») αλλά και γενικότερα ως αναφορά σε επώδυνες εμπειρίες ζωής. Οι συμμετέχουσες των Πρωτοκόλλων 6, 7 και 8, αναφέρονται σε εμπειρίες θανάτων αγαπημένων προσώπων (Πρωτόκολλα 6 και 7) ή αποχωρισμών με αγαπημένα πρόσωπα (Πρωτόκολλο 8), τις οποίες επαναφέρουν στη μνήμη, ως καταστάσεις που θα προτιμούσαν να μην είχαν αντιμετωπίσει («*όλ' αυτά που δε γουστάρεις να τα βιώσεις και γι' αυτό πίνεις. Για να φεύγεις, να ξεφεύγεις απ' την πραγματικότητα της ζωής*»), ή, που δεν έχουν ξεπεράσει ποτέ («*Πέθανε το αγόρι μου. Από πρέζα. Πριν δύομισυ χρόνια. Πέταξα ό,τι είχα εκείνη τη στιγμή και είπα δεν ξαναπίνω. Στιγμιαία αντίδραση ... μετά, πάλι τα ίδια. Δε μπορώ να το ξεπεράσω και ουσιαστικά δεν το σκέφτομαι, ξέρεις ... δεν ξεπερνιέται...*»).

Η συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 7, αποδίδει μια άλλη οπτική του πόνου, ως αυτοτιμωρία μέσω της χρήσης: «*Ένιωθα σα να αυτοτιμωρούμαι μερικές φορές. Όταν έπινα κόκα, δε μιλάω μόνο για την πρέζα, και ήταν φουσκωμένοι όλοι οι αδένες μου, η μύτη μου ήταν γεμάτη έρπη ... έπινα και με μεγαλύτερη λύσσα μετά ... δεν είναι δηλαδή το πονεμένοι αλλά Μάρθα Βούρτση, αλλά ότι έχουμε (οι χρήστες) μεγάλη σχέση με τον πόνο*».

Πρόκειται για μια σχέση την οποία οι γυναίκες χρήστες ηρωίνης, αντιλαμβάνονται ως εγγενές χαρακτηριστικό του Εαυτού και όχι ως αποτέλεσμα των περιστάσεων: «μερικοί άνθρωποι λες και είναι γεννημένοι για να πάνε στα ναρκωτικά» (Πρωτόκολλο 5), «όταν ξεκίνησα δεν είχα πρόβλημα κανένα... από ευαισθησία την πάτησα» (Πρωτόκολλο 6), «από πριν αρχίσω να πίνω, ήταν σα να το ήξερα, κάτι μου έλεγε ότι εγώ... πρέπει να πω πρέζα, ότι πάω για 'κει», «πριν αρχίσουν να πίνουν, ήτανε ήδη εθισμένοι κι ένιωθαν αυτό το φούσκωμα μέσα τους» (Πρωτόκολλο 7).

Συλλογικά περιεχόμενα: Οι συμμετέχουσες που έκαναν χρήση ηρωίνης, αναπαριστούν ολόκληρη την ομάδα των «χρηστών», ως ανθρώπους που «έχουν μεγάλη σχέση με τον πόνο» (Πρωτόκολλο 5), που «δε μπορούν να τα βγάλουν πέρα με τον πόνο» (Πρωτόκολλα 7 και 8), ή που «αρνιούνται να βιώσουν το τίμημα της ζωής ... τη χαρά, τη λύπη, το θάνατο» (Πρωτόκολλο 7).

Άλλες ομάδες και έννοιες στις οποίες παραπέμπει η Α.Ε.: Η Α.Ε. έχει αποδοθεί από δύο συμμετέχουσες (Πρωτόκολλα 5, 7) και στην ομάδα του φύλου («γυναίκες»), με πρότυπη εικόνα, τον Εαυτό «σε κάποιες στιγμές της ζωής» (Πρωτόκολλο 5), ή τις «αδύναμες γυναίκες» εν γένει (Πρωτόκολλο 7), εκείνες, δηλαδή, που «ακολουθούν το συναίσθημα». Η ισορροπία μεταξύ λογικής και συναισθήματος, θεωρείται από αυτές τις συμμετέχουσες ως επιθυμητή ιδιότητα που οι «αδύναμες» γυναίκες δεν διαθέτουν, με αποτέλεσμα να εμπλέκονται σε επικίνδυνες καταστάσεις για τον Εαυτό («μπορεί κάτι να είναι επικίνδυνο για μένα και επειδή νιώθω έτσι και μ' αρέσει μια κατάσταση, όσο κι αν υπάρχει η λογική ότι η κατάσταση αυτή δεν είναι για μένα, εγώ μπαίνω μέσα σ' αυτήν»).

A + «πιο ψύχραιμοι» («μη χρήστες»)

Συλλογικά περιεχόμενα: Η ομάδα διαφοροποίησης «μη-χρήστες», αναπαρίσταται από τις συμμετέχουσες που έκαναν χρήση ηρωίνης, ως άνθρωποι «αποστασιοποιημένοι» από τις καταστάσεις που βιώνουν, «ψύχραιμοι» και «πρακτικοί» στην αντιμετώπιση των προβλημάτων τους, με μια «ιδιοσυγκρασιακή»

(εγγενή) ικανότητα συναισθηματικού ελέγχου («πιστεύω πως είναι θέμα ανθρώπου» - Πρωτόκολλο 5): Οι «μη – χρήστες», «Θα κλάψουνε, θα χτυπηθούνε ... θα σηκώσουν τα μανίκια και θα προχωρήσουνε...»

Άλλες ομάδες και έννοιες στις οποίες παραπέμπει η Α.Ε.: Αυτή η περιγραφή την «μη-χρηστών», συσχετίζεται από τις συμμετέχουσες με την «ψυχρότητα» ή και την «πειθαρχία» άλλων εθνικοτήτων. Οι «Γερμανοί», έχουν περιγραφθεί ως «ψυχροί» («ψυχροί συναισθηματικά, ορθολογιστές, λειτουργούν τυπικά»), μια ιδιότητα που έχει τοποθετηθεί ως αρνητική και μη-εφαρμόσιμη στον Εαυτό (Α-). Με την αναφορά στην ομάδα άλλης, διαφορετικής εθνικότητας, ο Εαυτός παίρνει θέση υπέρ του συναισθηματισμού, που λίγο πριν έχει τοποθετηθεί ως σημαντικό μειονέκτημα. Από την άλλη πλευρά, οι περιγραφές «αυτών, των Άγγλων» (διαφορετική εθνικότητα), ως «πειθαρχημένοι», έχουν εκτιμηθεί θετικά (Α+), παραπέμποντας όχι σε μια εσωτερική ιδιότητα των μελών της ομάδας, αλλά στο επίπεδο της κρατικής οργάνωσης («υπάρχει πειθαρχία, δεν πρόκειται να περιμένεις στην ουρά») και κυρίως στον τομέα της πρόληψης όσον αφορά τα ναρκωτικά («υπάρχουν συγκεκριμένα κέντρα πρόληψης ... έχουν βρει μια λύση γι' αυτό το θέμα ... μια απαραίτητη πρόληψη, αν θες να κάνεις κάτι για τον εαυτό σου»).

Α+ «πιο κοινωνικοί» («χρήστες»)

Ατομικά περιεχόμενα: Σε αρκετά Πρωτόκολλα (Πρωτόκολλα 2, 4, 6), δεν είναι κάποιες ιδιαίτερες ιδιότητες του χρήστη, αλλά ο ίδιος ο «εθισμός», που συνιστά την αιτία απομάκρυνσης από τους Άλλους, τους παλιούς φίλους που δε μπορούν να συναναστραφούν ένα άτομο που παύει να γίνεται «ενδιαφέρον» υπό την επίρροια («λιώμα, ντάγκλα ... να μη λες κουβέντα και να σου πέφτουνε τα τσιγάρα κάτω...» - Πρωτόκολλο 2), που «νομιζεις ότι έχει πάντα δίκιο», ακόμη κι όταν «δεν είναι έτσι», που πλησιάζει τους άλλους μόνο και μόνο για να τους ζητήσει χρήματα για την εξασφάλιση της δόσης του («σε βλέπουν και κάνεις τράκες ... πού να σε πλησιάσει κανένας...» -Πρωτόκολλο 4), ή που είναι απλώς «ασυνεπές» απέναντι στους φίλους τους οποίους αμελεί να επισκεφθεί. (Πρωτόκολλο 6).

Η ίδια ρήξη επικοινωνίας βιώνεται και στην οικογένεια: «έχω τρομερό πρόβλημα με τους δικούς μου, δε μου δίνουνε κλειδιά για να μπω στο σπίτι... Να μη μπόυνε ας πούμε τίποτα δικοί μου, πρεζάκηδες...» (Πρωτόκολλο 2), «θέλω μια επικοινωνία με τον πατέρα μου ... τη χάνω ... κλείνομαι στο δωμάτιο ... τα χαλάω ... τα μιζεριάζω ... δεν εκτιμάω το σπίτι...» (Πρωτόκολλο 4), «αναγκάζεσαι να πεις ψέματα... κυρίως στην οικογένεια» (Πρωτόκολλο 6).

Η αδυναμία για εργασία, αποτελεί άλλον ένα τομέα στον οποίο εδραιώνεται η αναπαράσταση του «αντικοινωνικού» Εαυτού. Οι εμπειρίες των συμμετεχόντων από τον επαγγελματικό κόσμο, παραπέμπουν στο θέμα της κοινωνικότητας: «στη δουλειά, μπορούσα να κατανοήσω τι ζητούσε ο άλλος, υπήρχε επικοινωνία» (Πρωτόκολλο 3).

Συλλογικά περιεχόμενα: Σε επίπεδο ενδο-ομάδας, οι συμμετέχοντες χρήστες ηρωίνης, φαίνεται να συνδέονται από ένα κοινό πεπρωμένο περιθωριοποίησης. Αυτοί οι «δεσμοί», γίνονται κατ' αρχήν έκδηλοι στον κώδικα λόγου που χρησιμοποιούν οι συμμετέχοντες, κατά την Φάση III του IMIS, προκειμένου να αναφερθούν στην ομάδα των χρηστών: «το γκέττο» (Πρωτόκολλο 1), «οι δικοί μου, οι πρεζάκηδες» (Πρωτόκολλο 2), «το συνάφι των ίδιων ανθρώπων» (Πρωτόκολλο 3), «εμείς, οι *underground*, οι περιθωριακοί» (Πρωτόκολλο 6).

Εντούτοις, ως προς τη δυνατότητα ουσιαστικής επικοινωνίας μεταξύ των μελών της ενδο-ομάδας, ο συμμετέχων του Πρωτοκόλλου 3, νιώθει πως δεν υπάρχουν περιθώρια «εμπιστοσύνης» μεταξύ χρηστών («δε μπορώ να τους έχω εμπιστοσύνη, γιατί είναι χρήστες»).

Στο επίπεδο της «κοινωνικότητας» -«επικοινωνίας» με τους Άλλους, η ρήξη της επικοινωνίας των χρηστών ηρωίνης, με τον ευρύ περίγυρο (των «μη -χρηστών»), φαίνεται να αποτελεί κοινό βίωμα όλων των συμμετεχόντων των Πρωτοκόλλων 1-8. Χαρακτηριστικά, η συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 6, αναλύοντας την τοποθέτησή της, ότι η ίδια δεν διακρίνει τους ανθρώπους «σε χρήστες και μη -χρήστες» και μάλιστα «προτιμά» τους μη -χρήστες, καταλήγει στο ότι ένας μη -χρήστης, δεν θα μπορούσε να την «καταλάβει» («είναι αδύνατον να με καταλάβει... πώς αισθάνομαι... θα είναι τελείως... διαφορετικά τα ενδιαφέροντά μας»), ενώ, από την άλλη, η σχέση με έναν χρήστη, θα επιδείνωνε το πρόβλημά της με τις ουσίες. Το «κατάλληλο», θα ήταν «κάποιος που έχει κάνει την προσπάθειά του και έχει καθαρίσει... να έχει πάει σ'

ένα πρόγραμμα... να γνωρίζει απ' αυτά, να τὰ 'χει περάσει και νά 'χει φύγει». Έτσι, αν και η συμμετέχουσα περιγράφει τους μη -χρήστες ως μια ομάδα που προτιμά («τους προτιμώ», «βρίσκω και στους normal πολύ καλούς ανθρώπους»), στην πραγματικότητα οι άνθρωποι που η ίδια θεωρεί «απαραίτητους» στη ζωή της, είναι μια πολύ συγκεκριμένη υπο-ομάδα ατόμων, οι πρώην χρήστες.

Στις περισσότερες περιπτώσεις, τα δεδομένα σκέψης βάθους, σχετικά με το θέμα της κοινωνικότητας -αντικοινωνικότητας του Εαυτού και της ομάδας ένταξης, τοποθετούν τον Εαυτό ως χρήστη ηρωίνης, είτε σε μειονεκτική θέση απέναντι στους Άλλους μη -χρήστες (Πρωτόκολλα 3, 4), είτε αποστασιοποιημένο και αναγκασμένο να υποκρίνεται (Πρωτόκολλα 6, 7, 8), είτε και παρεξηγημένο ή αδικημένο από αυτούς (Πρωτόκολλα 1, 2).

Οι αναφορές των συμμετεχόντων, χρηστών ηρωίνης, στο κοινωνικό τους βίωμα, αφήνουν να διαφανεί, άλλοτε η αίσθηση μιας ουσιαστικής κοινωνικής μειονεξίας του χρήστη απέναντι στον υπόλοιπο κόσμο και άλλοτε η αίσθηση της «άδικης» καταπίεσης που υφίσταται ο Εαυτός από την «καλή κοινωνία», την πλειοψηφία των «μη -χρηστών», που «επιβάλλουν το παιχνίδι» («Us and Them»).

A- «Η πλειοψηφία που επιβάλλει το παιχνίδι», «προκατειλημμένοι (μη -χρήστες)»

Συλλογικά περιεχόμενα: «Οι μη -χρήστες» αναπαριστώνται ως μια πλειοψηφία που, κατά τους συμμετέχοντες, διατηρεί μια ακραία αρνητική άποψη για τους χρήστες: «τους βλέπουν για τους θαλάμους των αερίων», «να τους στείλουν στην Πίνδο να βγάξουν κάρβουνο», «να τους εκτελούν» (Πρωτόκολλο 1). Η όλη εικόνα, παραπέμπει σε ένα βίωμα περιθωριοποίησης, που σε επίπεδο σκέψης βάθους συσχετίζεται με το πρότυπο ενός «τυπικού» παραδείγματος ρατσισμού, την εικόνα «των Ναζί με τους Εβραίους», με την ενδο-ομάδα σε αδύναμη, θυματοποιημένη, αλλά και ηρωική θέση. Για τον συμμετέχοντα του Πρωτοκόλλου 1, η «δίωξη» των χρηστών ηρωίνης, εξαφανίζει κάθε ελπίδα σωτηρίας («σε βάζει σ' ένα γκέττο, ώστε και το ελάχιστο που έχεις για να σωθείς, να χαθεί»).

Την εκλαμβανόμενη έλλειψη κατανόησης των «μη-χρηστών» προς τους «χρήστες», η συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 5, την εκφράζει με την περιγραφή «δεν έχουν πνευματικότητα» (Α-), που αποδίδει στους «μη-χρήστες». Αν και η πρώτη εντύπωση που δημιουργεί η περιγραφή, είναι ότι αναφέρεται σε μια εσωτερική έλλειψη της ομάδας «μη-χρήστες» το νοηματικό περιεχόμενο της Α.Ε., όπως αποδίδεται με τον αυθόρμητο λόγο της συμμετέχουσας, αφορά στην πραγματικότητα, την εκλαμβανόμενη στάση των «μη-χρηστών» προς τους «χρήστες»: *«Για μας τους ναρκομανείς, δεν έχουν κατανόηση. Σου λέει, «κάτσε ρε φίλε, εγώ γιατί δεν πήρα και εσύ έτσι ... γιατί το έκανες αυτό;» Όσο και να του εξηγήσω, δε θα το καταλάβει, θα με πάρει για Μάρθα Βούρτση ας πούμε...»*. Έτσι, η έλλειψη «πνευματικότητας», μεθερμηνεύεται σε έλλειψη κατανόησης προς την ομάδα ένταξης («χρήστες»).

Άλλες ομάδες και έννοιες στις οποίες παραπέμπει η Α.Ε.: Το περιεχόμενο της περιγραφής «πολύ καλύτεροι από την καλή κοινωνία», που απέδωσε η συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 6 στην ομάδα ένταξης «περιθωριακοί», αφορά την αρνητική εκλαμβανόμενη άποψη των Άλλων για την ενδο-ομάδα (*«μας θεωρούν άτομα μηδαμινά και περιθωριακά...»*). Σε επίπεδο σκέψης βάθους, το συναφές αναπαραστατικό υλικό, είναι επενδεδυμένο στη φιγούρα μιας θεραπεύτριας (αντιπρότυπο ταυτότητας) που είχε αντιμετωπίσει τη συμμετέχουσα με υποδείξεις του τύπου *«κοίταξε να δεις, εδώ δεν είναι Ομόνοια!»*, μια Συνεργιστική εμ ειρία που ενισχύει την νοητική διάκριση που διατηρεί η συμμετέχουσα, μεταξύ «καλής κοινωνίας» και «περιθωρίου».

Επιπλέον, για τη συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 5, η Α.Ε. «δεν έχουν πνευματικότητα (κατανόηση για τους χρήστες)», που αποδόθηκε ως περιγραφή στους «μη-χρήστες», είναι συναφής με τις ιδιότητες των ατόμων των αντίθετων προς τον Εαυτό (*«αυτοί που τα ισοπεδώνουν όλα, που είναι πολύ απόλυτοι»*) με πρότυπη εικόνα τον τρόπο με τον οποίο *«αντιμετωπίζουν τους χρήστες σε συζητήσεις στην τηλεόραση, που είναι βέβαιοι και απόλυτοι ότι τα έχουν καταλάβει όλα και τα πράγματα είναι έτσι κι έτσι»*.

Αντίθετα, το «ιδανικό άτομο» (*«ο τέλειος άντρας-σύντροφος»*), έχει περιγραφεί από την ίδια συμμετέχουσα ως άτομο «με πνευματικότητα» (*«σκέπτεται για τον εαυτό του και για όσα βλέπει και ακούει στον κόσμο»*).

A- «αναίσθητοι» («χρήστες»)

Ατομικά περιεχόμενα: Σύμφωνα με τις συμμετέχουσες των Πρωτοκόλλων 6 και 7, ανάμεσα στους χρήστες υπάρχουν και «κακόβουλα άτομα», «εντελώς αναίσθητοι», «υπάρχουν φίλοι που ουσιαστικά δεν είναι φίλοι». Η Συνεργιστική εμπειρία κατά την οποία εδραιώθηκε η συναφής άποψη («υπάρχουν φίλοι που ουσιαστικά δεν είναι φίλοι», «ανειλκρινείς», «κακούς»), για τη συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 6, είναι η πρώτη φορά που η ίδια χρησιμοποίησε σύριγγα (ένας «φίλος» της έκανε την ένεση), βιώνοντας τον Εαυτό ως θύμα μιας αντεκδίκησης. Πρόκειται για μια αρκετά επώδυνη ανάμνηση: *«Ήμουν μαζί με μια φίλη μου κι αυτός είχε σε σκόνη. Και δεν ξέρω τι έγινε, αλλά μάλλον επίτηδες θα πρέπει να το έκανε, του βράχηκε και δε μπορούσαμε να σνιφάρουμε... η πρώτη μας φορά που θα κάναμε ένεση... και θυμάμαι μετά ότι μου είπε αυτός «α, σε τρύπησα κι εγώ και πήρα την παρθενιά σου, όπως μου πήρε κι ο δικός σου την παρθενιά!», δηλαδή καθαρή κακία. Φαίνεται ότι με τον δικό μου είχε ξεκινήσει αυτός και προφανώς το έκανε για εκδίκηση, τέτοια κακία, τόσο πολύ...»*

Το βίωμα επαναλαμβάνεται και η άποψη ενισχύεται, όταν η συμμετέχουσα, αποβλήθηκε από Πρόγραμμα Απεξάρτησης όπου είχε ενταχθεί, κάτι που η ίδια αντιμετωπίζει σαν αποτέλεσμα της κακοήθειας κάποιων ατόμων (χρηστών) («αναίσθητοι» -Αυτοί, οι χρήστες), που «έγραφαν σημειώματα» διαβάλλοντάς την στους υπεύθυνους, ότι είχε δυο φορές πέσει σε υποτροπή. Μ' έναν τόσο άτυπο τρόπο πληροφορήθηκαν οι υπεύθυνοι και για τις δικές της υποτροπές: *«δεν το είχαν διασταυρώσει... εγώ τις δύο υποτροπές τις έκανα, αλλά δε με έπιασαν και κάποιον το θεωρώ αδικία... θα το θεωρούσα πιο εντάξει, όχι να με διώζουν επειδή άκουσαν... αλλά να μ' έπιασαν...»*.

Αντίστοιχα, στο Πρωτόκολλο 7, η συμμετέχουσα αναφέρεται στη φιλική της σχέση με ένα άτομο που ήταν χρήστης και που, σύμφωνα με τη σημερινή αναδόμηση του περιστατικού στο νου της, προσπαθούσε να την μυήσει στα ναρκωτικά (*«προσπαθούσε να με βάλει κι εμένα στη φάση, τότε δεν το καταλάβαινα γιατί αυτό γινόταν πολύ πλάγια, αλλά τώρα το καταλαβαίνω»*).

Συλλογικά περιεχόμενα: Η «ευαισθησία» δεν αποτελεί χαρακτηριστικό που επενδύεται πάντα στην ιστορία της ομάδας: Αφ' ενός, γιατί υπάρχουν και χρήστες

που δεν μοιράζονται την ευαισθησία του Εαυτού («υπάρχουν και εντελώς αναίσθητοι»). Αφ' ετέρου, επειδή ο χρήστης ηρωίνης, έχει την «εύκολη δικαιολογία» για τις πιθανές άδικες επιθέσεις του στους γύρω του (την δικαιολογία της επίρροιας) (Πρωτόκολλο 6). Στο Πρωτόκολλο 6, η έννοια της λέξης ταυτότητας «ευαίσθητου» (χρήστες), συνδέεται με μια γνωστική αντίφαση, που εντοπίζεται στις απόψεις της συμμετέχουσας για την επίδραση της χρήσης στο άτομο:

Η ευαισθησία, «είναι τελικά στο χαρακτήρα και δεν έχει σχέση με τη χρήση...», Με την ηρωίνη, «το μυαλό συνεχίζει να λειτουργεί κανονικά» («γι' αυτό και έγινα πρεζάκι...»)
«(Η ηρωίνη) σε κάνει αμελή χωρίς να το θες...»

Με μια βιωματική λογική, η συμμετέχουσα επιχειρεί αρχικά να δείξει ότι η έλλειψη ευαισθησίας («κακία»), είναι «θέμα χαρακτήρα» και δεν οφείλεται στην επίδραση της ηρωίνης. Σύμφωνα με αυτήν τη λογική, εάν οι «κακές πλευρές» του Εαυτού οφείλονταν στην επίδραση της ουσίας, τότε οι χρήστες στο Πρόγραμμα Απεξάρτησης (που δεν βρίσκονταν κάτω από την επίδραση της ουσίας), θα συμπεριφερόντουσαν στην ίδια με μεγαλύτερη ευαισθησία και δεν θα κατήγγειλαν στους υπεύθυνους τις υποτροπές της. Παρόλ' αυτά, όταν η αναφορά γίνεται στις ιδιότητες τις οποίες η συμμετέχουσα θεωρεί ως αρνητικές πλευρές του Εαυτού («αμελής», «ανεύθυνη»), αναδύεται μια άλλη λογική, με τον ισχυρισμό ότι «η επίδραση» φταίει γι' αυτά τα τρωτά σημεία του Εαυτού («γίνεσαι εντελώς αμελής... χωρίς να το θες όμως... κι αυτό από την επίδραση...»).

A- «δυνάμει νεκρού» («χρήστες»)

Ατομικά περιεχόμενα: Παρόλο που όλοι σχεδόν οι συμμετέχοντες χρήστες ηρωίνης ελπίζουν πως οι ίδιοι μπορούν να ελέγξουν την ουσία, αντίθετα με τους Άλλους χρήστες ηρωίνης, ένας από τους ισχυρότερους φόβους, που αναδύεται μέσα από τις αναφορές τους κατά την Φάση III του IMIS, είναι ο φόβος του θανάτου.

Ο συμμετέχων του Πρωτοκόλλου 1, μετά την περιγραφή «δυνάμει νεκρού», που αποδίδει στους χρήστες ηρωίνης, αποταυτίζεται από την ομάδα και σε αυτό το σημείο δηλώνει ότι «δεν ξέρει πώς είναι δυνατόν να έχει δώσει αυτήν την απάντηση», ότι πρόκειται για κάτι που «δεν έχει σκεφθεί ποτέ», μια έκφραση που ειπώθηκε «για να ξορκίσει το κακό» αναδομώντας την αναπαράσταση ενός ασφαλούς

σχετικά Εαυτού. Αντίστοιχα για τον συμμετέχοντα του Πρωτοκόλλου 2, «καταδικασμένο» είναι οι Άλλοι χρήστες (Α-) και όχι ο Εαυτός.

Συλλογικά περιεχόμενα: Ο θάνατος, τοποθετείται από τους συμμετέχοντες ως μια «λανθασμένη εικόνα» που διατηρεί για τη ναρκομανία ο απλός πολίτης («Ο απλός άνθρωπος που ζει στην οικογένειά του κλεισμένος»), την εικόνα «του τύπου που θα πεθάνει σε κανένα γιατί». Και στο επίπεδο των συλλογικών περιεχομένων, επικρατεί άρνηση αντιμετώπισης των πραγματικών κινδύνων της χρήσης ηρωίνης, ως απειλής για τη ζωή.

Άλλες ομάδες και έννοιες στις οποίες παραπέμπει η Α.Ε.: Στο Πρωτόκολλο 6, το νόημα της Α.Ε. «ναρκωτικά», που αποδόθηκε ως περιγραφή της ομάδας του φύλου («γυναίκες»), παραπέμπει στον «θάνατο», μια έννοια που δημιουργεί αρκετή αμηχανία στην συμμετέχουσα: *«Κάθε φορά που έβλεπα τη σύριγγα του φίλου μου, τον θάνατο σκεφτόμουν... κι εγώ η ίδια δε μπορώ να το εξηγήσω... ήταν κάτι τρομερό... όταν σκέφτομαι το θάνατο, φοβάμαι, δεν ξέρω...»*. Η αντίδρασή της απέναντι σ' αυτόν τον «ανεξήγητο» φόβο, ήταν να σταματήσει τη χρήση ενέσιμης ηρωίνης να αποφεύγει τους «κακούς συνδυασμούς» ηρωίνης και χαπιών και να αρκεστεί (κατά τα τελευταία δύο χρόνια) σε «μυτιές» (*«με τις μυτιές δεν είναι τόσο... τουλάχιστον δεν πεθαίνεις... κάπου έχω επαναπαυτεί σ' αυτό»*). Αλλά η «επανάπαυση» δεν είναι πλήρης. Ο φόβος του θανάτου εξακολουθεί να υπάρχει: *«μερικές φορές αισθάνομαι ότι θα πεθάνω νέα, αλλά δεν ξέρω γιατί, τώρα ειδικά που έχω ξεφύγει από το βελόνι...»*.

Τα αποτελέσματα αυτά, εμφανίζουν σύγκλιση με τα αντίστοιχα αποτελέσματα της έρευνας της Ρήγα (1997α), για τη σημαντική θέση του «θανάτου» ως αναπαραστατική ενότητα με μεγάλη αντήχηση στο σύστημα ταυτότητας των χρηστών, που η Ρήγα (ο.π.) ερμηνεύει ως «ενόρμηση θανάτου» των χρηστών. Η διαφοροποίηση των αποτελεσμάτων της παρούσας έρευνας, έγκειται στην αποφυγή της άμεσης αναφοράς στο θάνατο από τους συμμετέχοντες χρήστες ηρωίνης, που μόλις αγγίζουν το θέμα και σταματούν μπροστά στο συναίσθημα φόβου που τους προκαλεί η εσωτερική κίνηση των συναφών νοητικών περιεχομένων.

β. Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 9 -16).

Ατομικά και Συλλογικά Περιεχόμενα των Α.Ε.:

E+, 1, Σ «υγείς» («μη -χρήστες»)

Ατομικά περιεχόμενα: Πολλοί μη -χρήστες, αναπαριστούν τους χρήστες ως «άρρωστους» και τους «χρήστες», σε διπολική αντίθεση, ως «υγείς». Η έννοια της εξάρτησης, τοποθετείται στα αναπαραστατικά δίκτυα αυτών των συμμετεχόντων, σε διπολική αντίθεση προς την «υγεία» (*«εξαρτημένη από οτιδήποτε, νιώθω άρρωστη»* - Πρωτόκολλο 15).

Σε καθαρά φυσικό επίπεδο, τα ναρκωτικά αναπαριστώνται ως *«καταστροφή για τον οργανισμό»* (Πρωτόκολλο 9, 11), ενώ σε επίπεδο πνευματικής υγείας, η χρήση *«καταστρέφει την εσωτερική ισορροπία»* (Πρωτόκολλο 16), λόγω των *«περίεργων χημικών αντιδράσεων στον εγκέφαλο»* (Πρωτόκολλο 15). Η φυσική και πνευματική «υγεία» αποτελεί μια απαραίτητη ιδιότητα για την εδραίωση της προσωπικής αίσθησης ασφάλειας και ισχύος, ενώ η φυσική φθορά αποτελεί πρόσκομμα στην πραγμάτωση των ιδανικών του Εαυτού: Πρέπει να είναι κανείς «υγιής», προκειμένου να μπορεί *«να πραγματοποιήσει τους στόχους του»* (Πρωτόκολλο 14).

Για τη συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 15, η Συνεργιστική εμπειρία όπου εδραιώνεται η πεποίθηση ότι ο Εαυτός είναι υγιής και η αναπαράσταση της υγείας ως σημαντικού αγαθού, είναι μια εμπειρία που δημιουργεί στη συμμετέχουσα της αίσθηση της καλής ανταπόκρισης του οργανισμού της σε μία περίπτωση τραυματισμού (*«όταν έσπασα το πόδι μου και έγινε καλά σε μικρότερο χρονικό διάστημα απ' ό,τι είχε πει ο γιατρός»*). Για τον συμμετέχοντα του Πρωτοκόλλου 11, είναι η εμπειρία της ασθένειας του πατέρα (*«όταν είχα πάει να δω τον πατέρα μου στο νοσοκομείο»*), στην οποία εδραιώνεται η άποψη για τη σημαντικότητα της υγείας..

Η εκδοχή της «πνευματικής υγείας» ως «εσωτερικής ισορροπίας» (Πρωτόκολλο 16), ανατοποθετεί την έννοια με όρους «εσωτερικής σταθερότητας» και αποφάσεων για τη ζωή. Η συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 16, αναπτύσσει το νόημα της Α.Ε. «πνευματικά υγείς» (E+, «μη -χρήστες»), αναφερόμενη στην σταθερότητα των αποφάσεων στις οποίες προχωρά κανείς, όπως οι αποφάσεις της

σχετικά με έναν πιθανό γάμο («το ότι δεν παντρεύτηκα»), στοιχείο που χρησιμοποιείται ως ένα είδος «απόδειξης» για την σταθερότητα του Εαυτού.

Παρόλ' αυτά, στη συνέχεια της συμπλήρωσης του IMIS, η συμμετέχουσα περιγράφει ως «συναισθηματικά σταθερά» (A-), «τα άτομα τα αντίθετα προς τον Εαυτό» και με την αναφορά σε αυτήν την ομάδα, ο Εαυτός περιγράφεται εκ νέου, ως «όχι τόσο σταθερός κατά βάθος, μέσα μου. Αλλά έχω μια αστάθεια που κατά βάθος μου αρέσει... το βρίσκω λίγο δημιουργικό... αφήνω τον εαυτό μου να δέχεται πράγματα και να τα εξετάζει καλύτερα». Η συναφής Συνεργιστική εμπειρία, είναι η διαπίστωση της συμμετέχουσας για την συναισθηματική της αστάθεια απέναντι στους Άλλους με τους οποίους σχετίζεται («τη μια μέρα μπορεί να συμπαθώ και την άλλη να αντιπαθώ κάποιον»), μια ιδιότητα για την οποία το αντιστάθμισμα αναζητάται στον Άλλον. («θέλω ο άλλος να είναι σταθερός για να με κρατάει»).

Συλλογικά περιεχόμενα: Τα συλλογικά περιεχόμενα της Α.Ε., δεν παραπέμπουν τους συμμετέχοντες σε αναπαραστάσεις της ομάδας των «μη - χρηστών» ως υγιών, αλλά σε αναπαραστάσεις της Άλλης ομάδας (των «χρηστών») ως «ράκη», («τα ράκη που δείχνουν οι εξαρτημένοι, σωματικά και ψυχολογικά» - Πρωτόκολλο 13), με την αναδυόμενη πρότυπη εικόνα ατόμων που δεν ελέγχουν τον Εαυτό τους («αλλού πατάνε και αλλού βρίσκονται» -Πρωτόκολλο 9).

Άλλες ομάδες και έννοιες στις οποίες παραπέμπει η Α.Ε.: Στο Πρωτόκολλο 13, η συμμετέχουσα αναφέρεται στους ηλικιωμένους, ως «ανήμπορους» (A-), αντλώντας το υλικό αυτής της αναπαράστασης από «εικόνες από τα ΚΑΠΗ του δήμου και από γνωστές κυρίες που δεν έχουν παντρευτεί και είναι μεγάλης ηλικίας» σε αντίθεση με την εικόνα του θετικού Εαυτού («δυνατή, αυτάρκης», E+), την οποία επιθυμεί να διατηρήσει («ελπίζω να παραμείνω νέα για πολύ ακόμα»).

Στο Πρωτόκολλο 15, οι «γυναίκες», αναπαριστώνται ως πλάσματα που αν και «έχουν ημερομηνία λήξης» (E-), «πρέπει να ανταποκρίνονται πάντα στον τύπο της γυναίκας της τρυφερής, της δροσερής» μια αναπαράσταση που παραπέμπει στην ανησυχία της συμμετέχουσας για την απώλεια της φυσικής ομορφιάς («με τις πρώτες μου ρυτίδες ένιωσα έτσι»).

E+, 1, Σ «κοινωνικοί» («μη -χρήστες»)

Ατομικά περιεχόμενα: Η έννοια της «κοινωνικότητας», επεξηγείται από τους συμμετέχοντες μη -χρήστες αυτής της υπο-ομάδας, ως επιθυμία και ικανότητα «να γνωρίζεις κόσμο», αλλά συσχετίζεται και με την «αγάπη» και την «αποδοχή» των Άλλων, αλλά και την «αγάπη» και το «ενδιαφέρον» του Εαυτού για τους Άλλους:

Στο Πρωτόκολλο 10, αναδύεται ως Συνεργιστική εμπειρία «κοινωνικότητας», *«τα ταξίδια που έχω πάει»*, μια εμπειρία στη βάση της οποίας ο συμμετέχων εδραιώνει την αναπαράσταση του Εαυτού ως «κοινωνικού»: *«μπορώ να πιάσω πολύ εύκολα παρέα, να μιλήσω, δεν είμαι ποτέ μόνος μου»*.

Στο Πρωτόκολλο 12, ο συμμετέχων αναφέρεται στην κοινωνικότητα ως αποδοχή και αγάπη από τους γύρω του, με συναφείς Συνεργιστικές εμπειρίες, τις περιστάσεις όπου *«μου προσφέρουν πράγματα που θέλω, υλικά, συναισθηματικά ... μου κάνουν δώρα στη γιορτή μου...»*, ενώ η συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 16, έχει συσχετίσει την κοινωνικότητα με την εκδήλωση ενδιαφέροντος από τη δική της πλευρά, προς τους Άλλους (*«όταν ενδιαφέρομαι πιο πολύ για τους άλλους, μιλάω, πηγαίνω, τους ρωτάω τι κάνουνε, πώς περνάνε...»*).

Συλλογικά περιεχόμενα: Η Α.Ε. «κοινωνικοί», επενδύεται σε ολόκληρη την ομάδα ένταξης «χρήστες», που εμφανίζεται στον λόγο αυτών των συμμετεχόντων, ως μια ομάδα ανθρώπων που απολαμβάνει την αγάπη και την αποδοχή, λόγω της «φυσιολογικότητάς της» (*«μας αγαπούν, μας αποδέχονται πιο εύκολα και η αγάπη είναι αποτέλεσμα αποδοχής»*, *«είμαστε κοινωνικά φυσιολογικοί, οι άλλοι μας βλέπουν σαν φυσιολογικά άτομα, μας αποδέχονται»*).

Άλλες ομάδες και έννοιες στις οποίες παραπέμπει η Α.Ε.: Η διπολικά αντίθετη ιδιότητα της «αντικοινωνικότητας», που έχει επενδυθεί στην ομάδα «χρήστες», επεξηγείται από τους συμμετέχοντες ως αποτέλεσμα της γκεττοποίησης και της παραβατικής συμπεριφοράς των χρηστών αλλά και της εχθρικής εικόνας που, σύμφωνα με αυτούς τους συμμετέχοντες, διατηρούν οι χρήστες για τους Άλλους: *«έχουν ένα γκέττο και δε μπορούν να κάνουν παρέα με τον οποιονδήποτε. Ξεκινάνε πρώτα μα μικροκλοπές και μετά μπλέκουνε και γίνονται περιθωριακοί»* (Πρωτ. 10),

«έχουν πολύ στενά πλαίσια να διαλέγουνε κόσμο που κάνουνε παρέα, οι μη -χρήστες κάνουνε παρέα με πιο πλατύ φάσμα ανθρώπων... επειδή δεν τους θεωρούν εχθρικούς» (Πρωτ. 16).

Η συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 16, περιγράφει τους χρήστες ως «επιθετικούς» («ένας άνθρωπος φοβισμένος είναι και επιθετικός και αντικοινωνικός»). Αλλά και η προσωπική της αντίδραση, προς τους χρήστες, εκφράζει έναν αντίστοιχο φόβο προς τους χρήστες, τους οποίους και αποκλείει από το περιβάλλον της: «όταν βλέπω έναν άνθρωπο στο δρόμο να είναι έτσι, θα το βάλω στα πόδια, γιατί δεν ξέρω τι μπορεί να κάνει, ακούω, διαβάζω, σκοτώσανε για να πάρουν λεφτά για τη δόση ... αποφεύγω να βάλω τέτοιους ανθρώπους στο περιβάλλον μου».

Η συναφής Συνεργιστική εμπειρία της συμμετέχουσας, παραπέμπει στη σχολική της ηλικία, «μια περίοδος της ζωής μου... μου άφησε άσχημα πράγματα»: «δεν είχα μάθει να διεκδικώ πράγματα ή να κανγαδίζω και ήταν μία συμμαθήτριά μου η οποία με έδερνε, με μοντζούρωνε, μ' έσπρωχνε κι εγώ δε μίλαγα και μου λέει η μάνα μου ότι γύριζα σπίτι κάθε φορά κλαμμένη». Την αδυναμία αντιμετώπισης των επιθετικών Άλλων, η συμμετέχουσα την αποδίδει στη διαπαιδαγώγηση που δέχτηκε από τη μητέρα («με είχε μάθει να μην κανγαδίζω γιατί έλεγε πως δεν ήταν καλό, δεν ήταν σωστό...»). Ως προς το χαρακτηριστικό αυτό του Εαυτού, θεωρεί ότι «δεν υπάρχει αλλαγή» από τότε («Άμα μου ζανατύχει, πάλι τρομάζω»).

E+, 2, Σ «ελεύθεροι», «ανεξάρτητοι» («μη -χρήστες»)

Ατομικά περιεχόμενα: Η έννοια της «ελευθερίας» και της «ανεξαρτησίας», τοποθετείται από τους συμμετέχοντες και των δύο φύλων ως Σημαντική αξία του Εαυτού. Ως προς τα ατομικά περιεχόμενα στα οποία παραπέμπει η Α.Ε., το νόημα της «ελευθερίας», εγγράφεται εκ του αντιθέτου, ως έλλειψη «δέσμευσης και εξάρτησης από την ουσία», αλλά και ως έλλειψη πιεστικών εκκρεμοτήτων («ελεύθερος από εκκρεμότητες» -Πρωτ. 11), αποτελούν συνθήκες που δίνουν στους συμμετέχοντες την εσωτερική αίσθηση ελευθερίας. Οι αναδυόμενες Συνεργιστικές εμπειρίες, παραπέμπουν σε «διακοπές, μετά από πολλή ηρεμία, ελεύθερος από

πράγματα που με πιέζαν» (Πρωτ. 9), «σε διακοπές μετά το τέλος της σχολικής χρονιάς», στην «τακτοποίηση υποθέσεων» («όταν τακτοποίησα τα κληρονομικά μου» - Πρωτ. 15), ή σε περιόδους όπου δεν υπάρχει «δέσμευση σε μία σοβαρή σχέση» (Πρωτ. 9).

Οι γυναίκες της υπο-ομάδας, θεωρούν τον Εαυτό πιο «εξαρτημένο» από τις σχέσεις με το αντίθετο φύλο («μόνο χωρίς μια σχέση δε μπορώ να κάνω» - Πρωτ. 13), αλλά όχι σε βαθμό ώστε η περιγραφή «εξαρτημένου», να γίνεται αντιληπτή ως Εγωμορφική.

Συλλογικά περιεχόμενα: Η δυνατότητα να έχεις «μεγαλύτερο φάσμα επιλογών» και να προχωράς σε «οτιδήποτε επιλέξεις, χωρίς να σε πιέζουν» (Πρωτ. 12, 14), εκλαμβάνεται ως σημαντικός προσανατολισμός του Εαυτού και της ομάδας των «μη -χρηστών», που είναι, ως ομάδα, «κατά πολύ λιγότερο υποχρεωμένοι να έχουν συγκεκριμένη συμπεριφορά, επιλογές, τρόπο ζωής» (Πρωτ. 15).

Άλλες ομάδες και έννοιες στις οποίες παραπέμπει η Α.Ε.: Η προοπτική της συζυγικής ζωής, αναπαρίσταται από όλους τους συμμετέχοντες, ως ένας από τους βασικούς παράγοντες που απειλούν την «ελευθερία» του Εαυτού («Αυτοί, οι παντρεμένοι, είναι εξαρτημένοι»). Από αυτήν την άποψη, «ελεύθεροι» είναι «οι ανύπανδρου», εφόσον μπορούν να αφοσιωθούν στα δικά τους ενδιαφέροντα, χωρίς «ευθύνες» για τις ανάγκες άλλων («έχεις την ησυχία σου» - Πρωτ. 14, «γίνεσαι ανεξάρτητος, γλιτώνεις από τα βάσανα που όλοι οι παντρεμένοι παραπονούνται, είσαι πιο ήσυχος» - Πρωτ. 16). Αντίθετα, η έλλειψη «συναισθηματικής αυτάρκειας», μπορεί να οδηγήσει σε μια λανθασμένη επιλογή συντρόφου: «άμα είσαι εξαρτημένος και θες οπωσδήποτε άνθρωπο δίπλα σου, παντρεύεσαι κάποια στιγμή κακήν κακώς και κάποιον έχεις» (Πρωτ. 16).

Η ανεξαρτησία ως απαλλαγή από τις πιεστικές υποχρεώσεις, παραπέμπει επίσης στις ενδο -οικογενειακές σχέσεις: Η περιγραφή «κολλημένου», που αποδόθηκε στην «οικογένεια», παραπέμπει τον συμμετέχοντα του Πρωτοκόλλου 12, «στη νοοτροπία που έχουν μάθει (οι γονείς) μέσα από τη ζωή τους... το είδα όταν η μάνα μου με πίεζε να κάνω κάτι με τα γράμματα», ένα σχέδιο που τελικά δεν πραγματοποιήθηκε. Σε σύγκριση με την εκλαμβανόμενη κατάσταση των χρηστών, ο Εαυτός δεν θεωρείται εξαρτημένος («έχω μια σχετική εξάρτηση από την οικογένειά

μου, αλλά γενικώς, σε σύγκριση με έναν χρήση, έχω πολύ περισσότερες δυνατότητες»). Στο Πρωτόκολλο 13, η συμμετέχουσα βιώνει ως «απορριπτική» την υπερπροστασία της οικογένειας («απορριπτικού», «υπερπροστατευτικού», A-): «Αν σε τέτοια ηλικία με ρωτάνε συνέχεια τι θα κάνω, στην ουσία με θεωρούν ανίκανη να επιβιώσω», «δεν έχω βρει μια δουλειά της προκοπής για να ανεξαρτητοποιηθώ απ' τους γονείς ... μέχρι προξενιά μου έχουν φέρει στο σπίτι ... κι η όλη αυτή κατάσταση με φέρνει σε αδιέξοδο».

Ο συμμετέχων του Πρωτοκόλλου 10, εκτιμά τη «μη -παρεμβατικότητα» της οικογένειάς του («όταν έμαθε ο πατέρας μου ότι δεν έχω σκοπό να σπουδάσω, αντέδρασε στην αρχή, αλλά ύστερα το χώνεψε, με τον καιρό»), την οποία αντιδιαστέλλει προς την «αδιαφορία». Την αρνητική εικόνα της «αδιάφορης οικογένειας» (A-), ο συμμετέχων την αντλεί από «οικογένειες γνωστών» του που έγιναν χρήστες («οικογένειες διάφορων φίλων, σε μια ο ένας, ο μεγάλος, πήγε από 15 χρονών να δουλέψει στα καράβια και έγινε πρεζόνι»).

Όμοια, η συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 12, εκτιμά την «ανεκτικότητα» της οικογένειάς της, ως έλλειψη αυστηρότητας και επιβολής («δεν υπάρχει αυστηρότητα... καθένας αφήνει στον άλλο κάποιο χώρο, κάποια ελευθερία για προσωπική ζωή»).

Για τον συμμετέχοντα του Πρωτοκόλλου 10, η «ανεξαρτησία» αποτελεί και ιδιότητα του «ιδανικού ατόμου» («ο Ντάνκαν στο Χαϊλάντερ»), που επεξηγείται ως δυνατότητα «να μην κάνεις ό,τι σου λένε οι άλλοι, αλλά ό,τι γουστάρεις». Για τον ίδιο συμμετέχοντα, που έχει στο παρελθόν ασχοληθεί με τις πολεμικές τέχνες, το ιδανικό άτομο είναι ανεξάρτητο εφόσον «ξέρει όλες τις πολεμικές τέχνες και μπορεί να σταθεί μόνος του, ό,τι κι αν του συμβεί». Αλλά η ανεξαρτησία, παραπέμπει επίσης στην επιθυμία για οικονομική άνεση, ένα επιθυμητό στοιχείο που ο Εαυτός στερείται (A+) («Θα ήθελα να έχω πολλά λεφτά ... θα μπορούσα να κάνω ό,τι θέλω... περισσότερα ταξίδια ... ωραία ζωή, με το σκάφος μου, στα καλύτερα μέρη, όπως ο Βαρδινογιάννης»).

Ε+, 2 «προσπαθούν για κάτι καλύτερο», «μαχητικοί με τα προβλήματα της ζωής» («μη -χρήστες»)

Ατομικά περιεχόμενα: Σε αρκετά Πρωτόκολλα, ο Στοιχειώδης Χώρος Ταυτότητας των συμμετεχόντων μη -χρηστών, διαπλέκεται γύρω από τη θεματική της μαχητικότητας, της δύναμης και της «προσπάθειας για μια καλύτερη ζωή», ιδιότητες που αφορούν άμεσα την αίσθηση προσωπικής ισχύος των συμμετεχόντων και θεωρούνται ως εν γένει ασύμβατες με τη νοοτροπία του χρήστη, την άφεση στην «τυχειότητα» των πραγμάτων («αφήνουν τα πράγματα στην τύχη τους», Α-).

Για τη συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 15, η Συνεργιστική εμπειρία από την οποία πηγάζει η περιγραφή «άβουλου» (Α-), που αποδόθηκε στους «χρήστες», παραπέμπει στην αδυναμία λήψης αποφάσεων, με αντι-πρότυπο *«έναν φίλο μου που ... είχε ατονήσει το μυαλό του τόσο πολύ, που δε μπορούσε να σκεφτεί τίποτα.»*

Όλοι οι συμμετέχοντες αυτών των Πρωτοκόλλων, ανεξαρτήτως φύλου, αναπαριστούν τον Εαυτό σε μια αισιόδοξη προσπάθεια για καλύτερη ζωή, δικαιολογώντας τις καταστάσεις που φαίνεται να θέτουν υπό αμφισβήτηση αυτήν την αναπαράσταση (*«Οι μη -χρήστες, είναι πρόθυμοι να προσπαθήσουν κάτι που καμιά φορά μπορεί να μην είναι σίγουρο ότι θα πάει καλά»*). Η ανεργία και η οικογενειακή κατάσταση, δεν εμποδίζει τους συμμετέχοντες να διατηρούν μια αντίστοιχη αναπαράσταση του Εαυτού, βρίσκοντας άλλες πηγές ικανοποίησης (*«πολύ ευχαριστημένη απ' τη ζωή μου νιώθω όταν πετυχαίνω κάτι που έχει πείσει ημερών προσπάθεια, όπως τον κήπο μου που τον πάλευα μήνες»* -Πρωτόκολλο 16). Το γεγονός ότι δεν προχώρησαν σε ανώτερες σπουδές, δεν φαίνεται επίσης να θίγει την αναπαράσταση του «μαχητικού» Εαυτού: *«Τελείωσα το Λύκειο, παρόλο που δεν ήμουν καλός μαθητής, αλλά έσπρωξα τον εαυτό μου να το τελειώσει»* (Πρωτόκολλο 10).

Συλλογικά περιεχόμενα: Και γι' αυτήν την Α.Ε., οι ιδιότητες της ομάδας εμφανίζονται ως «λογικά συμπεράσματα» των συμμετεχόντων, από την παρατήρηση της Άλλης ομάδας και επένδυση των αντίθετων ιδιοτήτων στον Εαυτό: Οι «μη -χρήστες» είναι «μαχητικοί άνθρωποι», επειδή «οι χρήστες» είναι αυτοί που «θέλουν να ξεφύγουν» από την πραγματικότητα η οποία δεν τους ευχαριστεί ή αφήνουν «αναγκαστικά» τα πράγματα στην τύχη τους, «γιατί λόγω της χρήσης, δεν μπορούν

να έχουν ξεκάθαρο μυαλό» (Πρωτόκολλο 10). Έτσι, οι επεξηγήσεις των συμμετεχόντων για την Α.Ε., δεν αναφέρονται σε ιδιότητες που μοιράζονται τα μέλη της ομάδας ένταξής τους, αλλά σε μια νοητική σύγκριση με τους «χρήστες», που αναπαριστώνται ως ενσαρκωτές των αντίθετων ιδιοτήτων.

Άλλες ομάδες και έννοιες στις οποίες παραπέμπει η Α.Ε.: Οι τοποθετήσεις των συμμετεχόντων για τη «μαχητικότητα», εμφανίζουν την έννοια ως συναφή με τον «δυναμισμό» ως ιδιότητα του ανδρικού φύλου (*«οι άνδρες είναι δυναμικοί, προσπαθούν να βρίσκουν λύσεις στα προβλήματα»*).

Στο Πρωτόκολλο 16, η «μαχητικότητα» ανάγεται σε ιδιότητα του «ιδανικού ατόμου» (που ενσαρκώνεται στην πρότυπη φιγούρα «ενός προπονητή στο βόλλεϋ») και επεξηγείται ως τρόπος υπέρβασης όλων των εμποδίων που προκύπτουν στην πορεία ζωής, «αυτοπεποίθηση» και ικανότητα να εκφράζεις τον καλύτερο δυνατό Εαυτό (*«να βγάζεις ό,τι καλύτερο έχεις»*).

Αντίθετες αρνητικές έννοιες αποδίδονται με την Α.Ε. «βολεμένου», που επενδύεται σε διάφορες ομάδες ταυτότητας, όπως η εθνική ομάδα «Έλληνες» («βολεψάκηδες»), οι ομάδες κοινωνικής θέσης «μικροαστού» και «μεσοαστού» («βολεψάκηδες», «βολεμένου») και η ομάδα διαφορετικής οικογενειακής κατάστασης «παντρεμένου» («βολεμένου»).

γ. Χρήστες Συνθετικών Ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17 -24).

Ατομικά και Συλλογικά Περιεχόμενα των Α.Ε.:

Ε+, 1, Σ «ντόμπροι» («χρήστες»)

Ατομικά - Συλλογικά περιεχόμενα: Η επιθυμητή κατάσταση ύπαρξης, το να είσαι «ντόμπρος» («εγώ είμαι, αυτός είμαι, αυτό κάνω» -Πρωτόκολλο 17), «χύμα» («ό,τι είναι να πεις ... να το δηλώσεις στα ίσα, σταράτα...» -Πρωτόκολλο 18), είναι, κατά τους συμμετέχοντες αλληλένδετη με τη χρήση (όταν «πίνεις», «θες δε θες είσαι ντόμπρος», «το ecstasy σε βοηθάει να είσαι χύμα, να εκφραστείς»), ώστε εκλαμβάνεται ως πραγματωμένο χαρακτηριστικό ολόκληρης της ομάδας «χρήστες».

Άλλες ομάδες και έννοιες στις οποίες παραπέμπει η Α.Ε.: Το ιδανικό της ειλικρίνειας παραβιάζεται από τον Εαυτό, μόνον μέσα στο παιχνίδι των κοινωνικών συμβάσεων όπου «δεν δίνεται πάντοτε η δυνατότητα» για αυτοαποκάλυψη, κυρίως σε περιστάσεις όπως απέναντι στην «αστυνομία» και στην «οικογένεια», ομάδες μπροστά στις οποίες πρέπει κανείς να «αλλάζει πρόσωπο» («Εμείς, στην οικογένεια»), παραβιάζοντας τα ιδανικά του Εαυτού («ειλικρινείς», «ντόμπροι», «χύμα»).

Παρόλο που αυτοί οι συμμετέχοντες νιώθουν ικανά μέλη της οικογένειας και της κοινωνίας, κατά τους ίδιους, οι γονείς «δε μπορούν να δεχτούν» την εμπλοκή τους με τις ουσίες, γιατί «έχουν λάθος πληροφόρηση».

Ο συμμετέχων του Πρωτοκόλλου 17, αναφέρεται στην φανταστική σκηνή μιας ενδεχόμενης σύλληψης του από την αστυνομία και αναπαριστά την αντίδραση του Εαυτού κάτω από αυτές τις συνθήκες: «Αν κρίνεις ότι αυτό εδώ είναι η καταστροφή μου και η καταστροφή των άλλων, τότε το δέχομαι να πάω εκεί που πρέπει να πάω. Αν όμως δεν το κρίνεις, τότε να ξέρεις ότι εσύ καταστρέφεις τη ζωή μου». Στο απόσπασμα, ο Άλλος αναπαρίσταται ως επιτιθέμενος, ενώ ο Εαυτός, σε μια προσπάθεια να υπερασπιστεί τους κεντρικούς προσανατολισμούς της ταυτότητάς του («χύμα», «ψαγμένος»), που είναι αλληλένδετοι με τη χρήση.

Για άλλους συμμετέχοντες αυτής της υπο-ομάδας (Πρωτόκολλα 20, 21, 22) δεν είναι η οικογένεια, αλλά το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο ή «η κυρίαρχη νοοτροπία», «το κυρίαρχο μοντέλο» που παρεμποδίζει τον «αυθεντικό» Εαυτό να εκφραστεί: «Όντας

αυτό που είμαι, με συγκεκριμένες επιλογές, μπορεί ορισμένες φορές να μην εγκρίνομαι από τους άλλους και πάνω σ' αυτό, κάνω μόνο τους απαραίτητους συμβιβασμούς για να μη βγω από πράγματα που θέλω να είμαι» (Πρωτόκολλο 21).

Επιπλέον, για τους περισσότερους συμμετέχοντες χρήστες συνθετικών ναρκωτικών (Πρωτόκολλα 17, 18, 20, 21, 22, 23), οι ανειλικρινείς Άλλοι, είναι οι χρήστες ηρωίνης, που αναπαριστώνται ως «ψεύτες απέναντι στον εαυτό τους», καθώς διατηρούν μια διαστρεβλωμένη εικόνα για τον Εαυτό («νομίζουν πως είναι κυριλέ, ενώ στην πραγματικότητα είναι λιώμα τελείως») και απέναντι στους άλλους, αφού -συνήθως- κρύβουν από τον περίγυρό τους το γεγονός ότι κάνουν χρήση.

E+, 1Σ «ξέρουμε να χειριστούμε τα ναρκωτικά» («χρήστες»)

Ατομικά περιεχόμενα: Για τους άνδρες χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, ο ισχυρός, θετικά αξιολογημένος Εαυτός, παραπέμπει στην έννοια του αυτοτελέγχου σχετικά με τη χρήση ουσιών («να κοντρολάρεις τον εαυτό σου»). Με αυτήν την έννοια, ο Εαυτός δεν κινδυνεύει από την «εξάρτηση», στο βαθμό που διαθέτει «αυτοέλεγχο» και «ξέρει» να μην «κολλάει» («Όταν είσαι ψαγμένος και ξέρεις τι κάνεις, δεν κινδυνεύεις γιατί ... ξέρεις τι πίνεις και μπορείς να ελέγχεις την κατάσταση...»).

Σε επίπεδο Συνεργιστικών εμπειριών, οι συμμετέχοντες είναι πεπεισμένοι για την ικανότητα αυτοελέγχου που τους διακρίνει: «Μπορώ να μην πεινάω, μπορώ να μην διψάω, μπορώ να μείνω ξύπνιος μέρες, τον εαυτό μου τον ελέγγω άμα θέλω...» (Πρωτ. 17), «ξέρω να ελέγγω τα ναρκωτικά και δε μου έχει δημιουργηθεί πρόβλημα ποτέ κανένα» (Πρωτ. 18).

Συλλογικά περιεχόμενα: Γι' αυτούς τους συμμετέχοντες, το χάσις και το ecstasy δεν είναι καθ' αυτά επικίνδυνα για τον χρήστη («μόνο από την πρέζα κινδυνεύεις ... Με το ecstasy, δεν κινδυνεύεις από τίποτα...»), αλλά μπορούν να αποβούν εθιστικά, μέσω κοινωνικών διαδικασιών: χαρακτηριστικά, η συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 24, αναφέρεται στη νόθευση των ουσιών, που, αναγκάζει τους χρήστες να συνεχίζουν να καταναλώνουν, προκειμένου να ξαναβιώσουν την αρχική, επιθυμητή αίσθηση της καθαρής ουσίας που δοκίμασαν κάποτε, οδηγώντας τους στην εξάρτηση («γυρίζουμε

συνέχεια γύρω από τα ναρκωτικά): «Στην αρχή... ήταν καθαρό MDMA. Μετά, δεν ξέρει κανείς τι είναι, τι πίνει... και τελικά δεν ξέρεις τι γίνεται και παίρνεις κι άλλα... και μπαίνεις σ' αυτή τη διαδικασία όπου είναι τα ναρκωτικά για τα ναρκωτικά...».

Αντίθετα, ο συμμετέχων του Πρωτοκόλλου 18, εδραιώνει μια αίσθηση προσωπικής ασφάλειας, στην πληροφορία ότι αντίθετα με τον χρήστη ηρωίνη, που κινδυνεύει να αγοράσει «κακό πράγμα», από άτομα που «πουλάνε αλλά δεν πίνουνε», η χρήση χασίς και ecstasy, παρέχει την ασφαλιστική δικλείδα ότι οι «έμποροι» είναι ταυτόχρονα και καταναλωτές -και επομένως πιο προσεκτικοί στην ποιότητα του «εμπορεύματός τους».

Τέλος, οι συμμετέχοντες των Πρωτοκόλλων 17 και 18, αναπαριστούν την ομάδα και τον Εαυτό ως απειλημένους από την εξαφάνιση των μαλακών και χημικών ναρκωτικών τύπου ecstasy από την αγορά, θεωρώντας ότι η απαγόρευσή τους στρέφει τα άτομα στην ηρωίνη («φτιάχνουν τους πρεζάκηδες»).

E+, 1, Σ «αγγίζουμε μια άλλη διάσταση», «έχουμε γνωρίσει μια άλλη πλευρά της ζωής», «ζούμε σ' έναν μαγικό κόσμο»

E+, 2 «δεν αρμόζουν για τον κόσμο γύρω τους» («χρήστες»)

Ατομικά -Συλλογικά περιεχόμενα: Η περιγραφή «δεν αρμόζουν για τον κόσμο γύρω τους», που αποδόθηκε στην ομάδα ένταξης «χρήστες», αφορά, για τον συμμετέχοντα του Πρωτοκόλλου 20, μια αντίδραση του Εαυτού, απέναντι σ' ένα «κοινωνικό πρότυπο» που ο Εαυτός απορρίπτει. «Δεν τρώω ό,τι μου δίνουνε, π.χ., τηλέοραση, μέσα μαζικής ενημέρωσης, ο τρόπος ζωής που πρέπει να είσαι μέσα στη μόδα και στα κόλπα για να είσαι in, εγώ θεωρώ άλλες καταστάσεις πιο καλές για 'μένα». Οι «άλλες καταστάσεις» προς τις οποίες προσανατολίζεται ο Εαυτός, αφορούν «πιο πολύ διεύρυνση του μυαλού, δηλαδή να ψάχνεσαι, να ψάχνεις τον εαυτό σου», ένας στόχος που, σύμφωνα με τον συμμετέχοντα, επιτυγχάνεται μέσω της χρήσης.

Το πρότυπο αυτής της διάστασης της ταυτότητας του συμμετέχοντος, είναι ο πατέρας του («περιφρονητής των υλικών αγαθών»), ως ενσαρκωτής μιας ιδιότητας την οποία ο ίδιος δεν αντιλαμβάνεται ως πλήρως πραγματοποιημένη ιδιότητα του Εαυτού («Μ'

έχει αναγκάσει η εποχή και είμαι μέσα στα υλικά αγαθά. Μέσα μου είμαι περιφρονητής των υλικών αγαθών. Αλλά δε μπορώ να το κάνω αυτό πραγματικά.»).

Τη διαφοροποίησή τους από την υπάρχουσα τάξη πραγμάτων, αντιλαμβάνονται εξίσου και οι συμμετέχουσες αυτής της υπο-ομάδας: «όταν βλέπω τον τρόπο που ζουν οι άνθρωποι γύρω μου, συνειδητοποιώ όλο και περισσότερο τη διαφορά μου» (Πρωτ. 21), «δεν κολλάω σε όλ' αυτά που συμβαίνουν γύρω μου, μερικές φορές το βλέπω αυτό πολύ έντονα» (Πρωτ. 23), «είμαι ιδιαίτερη από όλους αυτούς» (Πρωτ. 24).

Αν και κάποιοι συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 17, 18, 20, 21) διαμαρτύρονται για τις «άδικες επικρίσεις» που δέχονται από «τους μη -χρήστες» και από την οικογένεια («Έχω πιάσει ποτέ κανέναν να του πω «γιατί πίνεις αυτό το ποτό;» Αυτός γιατί με πιάνει και μου λέει και με κατακρίνει κιόλας;» -Πρωτόκολλο 17), οι περισσότερες αναφορές εμφανίζουν τη θέση του Εαυτού ισχυροποιημένη μέσα στο περιβάλλον του, χωρίς ενδείξεις κάποιας αίσθησης περιθωριοποίησης, αντίστοιχης με εκείνη που αποδίδεται στην ομάδα των χρηστών ηρωίνης («περιθωριοποιημένα είναι τα πρεζόνια, από τις επιλογές που κάνουν, τα συγκεκριμένα ναρκωτικά... καλύτερα να μη χάνεις τις ευκαιρίες και τις επιλογές σου επειδή παίρνεις. Πρέπει να λαμβάνεις υπόψη σου το έξω σε σχέση με το πώς κινείσαι» -Πρωτ. 21).

Οι χρήστες αυτών των Πρωτοκόλλων, δεν θεωρούν τον Εαυτό περιθωριακό ή αντικοινωνικό, αλλά ικανό μέλος της οικογένειας και της κοινωνίας και ο αυτοαναφορικός λόγος τους κατά την Φάση III του IMIS, αποκαλύπτει προβληματισμούς γύρω από το θέμα της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας και των προσωπικών τους φιλοδοξιών και τη διάθεση ενσωμάτωσης στο ευρύ κοινωνικό τους περιβάλλον:

Πρωτόκολλο 17: «Εγώ αυτή τη στιγμή, κάνω σχεδόν τα πάντα στην οικογένεια... τους στηρίζω»

Πρωτόκολλο 18: «Είμαστε εντάξει σε όλα, σε όλες τις υποχρεώσεις μας» - «(Έχοντας κάνει χρήση ecstasy) μπορώ να κάνω ό,τι θέλω, να μιλήσω, να καταλάβω, να δουλέψω...»

Πρωτόκολλο 19: «(Είναι καλό) να έχεις όνειρα... αυτό σου δίνει ζωή...»

Πρωτόκολλο 24: «Αν δεν είσαι καθόλου φιλόδοξος, σου λείπει η κινητήρια δύναμη...»
«(Είναι καλό) να έχεις την ευθύνη για τη ζωή σου...»

Αντίθετα με ό,τι ισχύει για τους συμμετέχοντες που ήταν χρήστες ηρωίνης, οι οποίοι αντιμετώπιζαν με αρκετή απαισιοδοξία το κοινωνικό τους μέλλον, η χρήση ecstasy θεωρείται από τους χρήστες των Πρωτοκόλλων 17 -24, ως απόλυτα συμβατή με μια «φυσιολογική» κοινωνική ζωή, αν όχι με μια αίσθηση κοινωνικής ανωτερότητας: *«(Έχοντας κάνει χρήση ecstasy) μερικούς τους νιώθω πολύ κατώτερους... ότι δεν καταλαβαίνουν... ένας άλλος φίλος μου που είχε φάει την ίδια ποσότητα μ' εμένα, μ' αυτόν... χωρίς να μιλήσουμε, συνεννοούμασταν τέλεια...»* (Πρωτ. 17), *«Είναι σα να την κάνεις εσύ τη ζωή. Γιατί με τα ναρκωτικά, την κάνεις τη ζωή...»* (Πρωτ. 18).

Επιπλέον, αν και οι συμμετέχοντες αυτών των Πρωτοκόλλων, απορρίπτουν την ιδέα της «ομαδοποίησης», με την έννοια του «γκέττο», ο συμμετέχων του Πρωτοκόλλου 17, χρησιμοποιεί την έκφραση «ο κλάδος μας» για να αναφερθεί στους χρήστες συνθετικών ναρκωτικών και η συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 24, αναφέρεται στους χρήστες ως «άτομα που μου μοιάζουν», «ο επόμενός μας κόσμος», «τα άτομα του δικού μου κόσμου», οι «ιδιαίτεροι» νέοι, «της γενιάς μου» (μια «πολύ ξεχωριστή γενιά»).

Σε επίπεδο επικοινωνίας στην ενδο-ομάδα, είναι το «κέρασμα» του χασίς (και όχι των συνθετικών ναρκωτικών), που θεωρείται ως ο πιο αθώος και «ιδανικός» τρόπος προσέγγισης και επικοινωνίας με τους άλλους χρήστες (*«κάνεις τις καλύτερες γνωριμίες»*), αντίθετα με ό,τι ισχύει για τις άλλες ουσίες, ακόμη και το ecstasy, του οποίου το «κέρασμα» από αγνώστους, μπορεί να θεωρηθεί «κακόβουλη» κίνηση: *«αν είναι φίλος σου, το κάνει από φιλία». Αν όχι, «το θεωρώ ότι θέλει να σε βλάψει»* (Πρωτόκολλο 18).

Ακόμη χειρότερα, αν το «κέρασμα» είναι ηρωίνη -και ιδιαίτερα *«αν σε χτυπήσουνε τη στιγμή που έχεις κάνει μια αρχή και σου αρέσει»* (Πρωτ. 17, 18). Έτσι προσχωρεί κανείς στην Άλλη ομάδα, των χρηστών ηρωίνης, («εξαρτημένου», «κολλημένου», «ομαδοποιημένου») σε πλήρη αντίθεση με ό,τι ο Εαυτός επιθυμεί και αξιολογεί θετικά.

Συχνά, οι χρήστες ηρωίνης εκλαμβάνονται ως «έμποροι» και ως άμεσα εχθρικοί απέναντι στον Εαυτό. Είναι αυτοί που θα προσπαθήσουν να παρασύρουν το άτομο στην ηρωίνη: *«Θα βρεθεί ένας εκεί πέρα και θα σου πει να πιεις αυτήν την πρέζα, καπνιστή ... σιγά -σιγά, θα βρεθεί ένας άλλος και θα σου πει ... «άμα σουτάρεις, θα την ακούσεις καλύτερα...»* (Πρωτόκολλο 17), *«Μπορεί να γνωρίσεις έναν και να σου πει, «πάρε αυτό αγόρι μου... εγώ το δίνω τόσο, αλλά για 'σένα τόσο...»* (Πρωτόκολλο 18).

Άλλες ομάδες και έννοιες στις οποίες παραπέμπει η Α.Ε.: Στο Πρωτόκολλο 24, οι αναζητήσεις του Εαυτού και της ομάδας των «χρηστών», μεταβιβάζονται σε ολόκληρη την ηλικιακή ομάδα «νέου» (*«Οι νέοι της γενιάς μου», «μια πολύ ιδιαίτερη γενιά.»: «το να πίνεις, σαφώς και σε κάνει ιδιαίτερο... ότι άγγιζες κάτι παραπάνω από αυτό που είναι συνήθως...»*).

Η αίσθηση των συμμετεχόντων για τη δυνατότητά τους να επιδράσουν στην κοινωνική πραγματικότητα, βρίσκει τις προεκτάσεις της και σε επίπεδο πολιτισμικής δημιουργίας της ομάδας: Στο Πρωτόκολλο 24, η συμμετέχουσα συνοψίζει την φιλοσοφία που συνοδεύει τη χρήση ecstasy, αναφερόμενη με μεγάλο ενθουσιασμό, σε μια «επανάσταση» που έχει ήδη συντελεστεί. Τίποτα δεν απομένει να γίνει. Οι νέοι «της γενιάς της», έχουν βιώσει και εισάγει τον καινούργιο κόσμο (*«ο κόσμος που ανήκω εγώ»*), αφήνοντας πίσω «την αισθητική του μπουζουκιού... της κόκας και της disco», όπου το ιδανικό ήταν η «ατομική ανάδειξη» και υιοθετώντας τη «νέα φιλοσοφία» της «συλλογικότητας», της «ένωσης με όλα», της γανε μουσικής και του ecstasy (*«ο επόμενός μας κόσμος... ένας κόσμος που στροβιλιίζεται γύρω από τη μουσική... μια καινούργια μουσική, υπάρχουν τα ναρκωτικά για να τη νιώσεις καλύτερα...»*).

Αρκετές αντι-αξίες του Εαυτού, επενδύονται από τους συμμετέχοντες των Πρωτοκόλλων 20, 21, 22 και 24, στην εθνική ομάδα «Έλληνες» (*«χωρίς τρόπους», «κακή απομίμηση όλων των χωρών εκτός Ελλάδας», «τοι ; έχει φάει η αισθητική του μπουζουκιού», «χωρίς κουλτούρα, λαϊκού»*), από τις ιδιότητες της οποίας διαφοροποιείται ο Εαυτός και η ηλικιακή ομάδα «νέου» (*«απλά, θα ήθελα να φύγω και να μην ξαναδώ αυτήν τη χώρα. Δεν υπάρχει τίποτα καλό για 'μένα εδώ» -Πρωτ. 20, «Οι νέοι στον δικό μου κόσμο, θέλουμε να φύγουμε απ' την Ελλάδα» -Πρωτ. 24*).

Η συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 24, ανακωδικοποιεί την ομάδα Έλληνες, στους υπέρμαχους της «αισθητικής του μπουζουκιού /του κακού λαϊκού /του σκυλάδικου», που περιορίζει τις πνευματικές αναζητήσεις τους (*«τους καταστρέφει το μυαλό»*), αντίθετα με ό,τι ισχύει για τα άτομα «του δικού της κόσμου», που προτιμούν *«τη μουσική που ... σε κάνει να ταξιδεύεις»* (την γανε μουσική). Ο συμμετέχων του Πρωτοκόλλου 20, αναφέρεται στη house, ως μουσική που *«μπορεί να σου δώσει λύσεις, μπορεί να σου δώσει απαντήσεις ζωή σου ... μπορεί να σου δώσει τα καλύτερα συναισθήματα... όλη η ζωή εκεί είναι»*.

Παράλληλα, ο συμμετέχων του Πρωτοκόλλου 20, επενδύει κάποιες από τις αξίες του Εαυτού, στην ομάδα διαφορετικής εθνικότητας «Γάλλου» («συναισθηματικού», «μουσικόφιλου», «ανοιχτόμυαλου»), ενώ η συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 22, επενδύει παρεμφερείς αξίες στην ομάδα διαφορετικής εθνικότητας «Άγγλου» («ακούνε καλή μουσική», «έχουν καλή κουλτούρα») και η συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 24, στις εθνικές ομάδες «Λονδρέζου» και «Νεουορκέζου» («δίνουν στους νέους ευκαιρίες»).

E+, 2, Σ «ψαγμένοι» («χρήστες»)

Ατομικά περιεχόμενα: Αυτή η Α.Ε. -περιγραφή των χρηστών για την ομάδα ένταξης («χρήστες»), παραπέμπει τους συμμετέχοντες στην πνευματική κίνηση και αναζήτηση μέσω της χρήσης («να μην είσαι ποτέ σε μια σταθερή κατάσταση» - Πρωτόκολλο 20), αλλά και στην εμπειρική γνώση που αναπτύσσει ο χρήστης, γύρω από τις ουσίες («να είσαι χωμένος μέσα στη φάση και να έχεις αποκτήσει γνώμη. Μόνο τότε μπορείς να μιλάς» -Πρωτόκολλα 17, 18).

Το να είσαι «ψαγμένος», σημαίνει να μην αρκείσαι ποτέ σε μια δεδομένη κατάσταση, έστω κι αν αυτή είναι ευχάριστη: «ψάχνεις κάτι παραπάνω από αυτά που νομίζεις ότι σε καλύπτουνε. Βάζεις το μυαλό σου να σκεφτεί ότι δεν είναι μόνο αυτά που σε ευχαριστούνε, αλλά υπάρχουνε κι άλλα χιλιάδες πράγματα που πρέπει να ψάξεις για να δεις αν όντως σε ευχαριστούν αυτά που έχεις τώρα, γιατί μπορεί ... να σ' αρέσουν πράγματα που δεν τα 'χεις ανακαλύψει καν» (Πρωτόκολλο 20), «Αν φοβάσαι, οι επιλογές σου είναι πολύ περιορισμένες. Αν δεν δοκιμάσεις δε μπορείς να ξέρεις να το θέλεις ή δεν το θέλεις» (Πρωτόκολλο 21).

Ο «ψαγμένος» είναι αυτός που κατακτά, ταυτόχρονα, έναν «έλεγχο στις ουσίες», αλλά και το είδος της πνευματικής υπεροχής που οι συμμετέχοντες αποδίδουν στους χρήστες, μια ικανότητα διευρυμένης αντίληψης των πραγμάτων. Πολλές από τις αναφορές των συμμετεχόντων αυτών των Πρωτοκόλλων, εστιάζονται στην αξία της νοητικής περιπλάνησης και στην ενίσχυση της νοητικής λειτουργίας μέσω της χρήσης ουσιών όπως το ecstasy και το χασίς. Παραθέτουμε τις πιο ενδεικτικές από αυτές τις αναφορές:

Πρωτόκολλο 17: «*To ecstasy έχει φιλοσοφία! Λες φιλοσοφικά πράγματα (υπό την επήρεια)*».

Πρωτόκολλο 18: «*Κλείνεις τα μάτια σου και βλέπεις... δέκα χιλιάδες εικόνες το λεπτό να περνάνε από μπροστά σου...*»

Πρωτόκολλο 19: «*Έχεις φοβερές ιδέες... (υπό την επήρεια)...*»

Πρωτόκολλο 23: «*(Η χρήση είναι) μια φαντασίωση με πολλά χρώματα και πολύ περιεχόμενο...*»

Πρωτόκολλο 24: «*Με τα drugs έχεις οράματα... μια άλλη αντίληψη του κόσμου... σου ανοίγουν το μυαλό...*» «*(Οι χρήστες), σκεπτόμαστε πολύ... εσωτερικά μας θέματα... (εγώ) αναλύω πολύ τον εαυτό μου...*»

Συλλογικά περιεχόμενα: Για ορισμένους άνδρες της υπο -ομάδας (Πρωτόκολλα 17, 18), είναι ιδιαίτερα τιμητικό να συναναστρέφονται με «ψαγμένα μεγαλύτερα άτομα» που κάνουν χρήση, αποκτώντας ένα μέρος από την εμπειρία και το γόητρο αυτών των προτύπων της ομάδας: «*Έχω χωθεί πολύ άσχημα και με άτομα πιο μεγάλα... είμαι λίγο ψαγμένος σ' αυτά τα θέματα... κάποτε δεν ήξερα. Αλλά έμαθα μετά ... και μετά έχω αποκτήσει γνώμη*» (Πρωτόκολλο 17), «*Οι μεγάλοι είναι για την πάρτη τους. Γνωρίζονται με λίγους πισσιρικάδες. Εγώ προσωπικά, γνωρίζω πολλούς μεγάλους που κάνουν τέτοια πράγματα...*» (Πρωτόκολλο 18).

E+, 2, Σ «στο χάσιμο» («χρήστες»)

Ατομικά περιεχόμενα: Στα Πρωτόκολλα των χρηστών συνθετικών ναρκωτικών, ως σημαντικό «δέλεαρ» της χρήσης για τα άτομα, εμφανίζεται η αίσθηση του «παράδοξου», ο «περιεργος» τρόπος να βλέπεις τον κόσμο κάτω από το πρίσμα της χρήσης, μια καινοφανής αντίληψη του Εαυτού και του Άλλου, που είναι άλλοτε απλώς διασκεδαστική για τους ίδιους τους συμμετέχοντες και άλλοτε τους οδηγεί στην ανάπτυξη προβληματισμών και τροφοδοτεί συναισθήματα αγάπης για τους γύρω τους.

Ο ιδιαίτερος προσανατολισμός των συμμετεχόντων, συσχετίζεται με τις νοητικές «περιπλανήσεις» τους σ' έναν κόσμο όπου εισάγονται μέσω των ουσιών και ο οποίος, σύμφωνα με τις περιγραφές τους, απέχει πολύ από την οικεία, καθημερινή

πραγματικότητα. Παραθέτουμε μερικές από τις σχετικές αναφορές σε αυτήν την αλασσομένη αντίληψη του κόσμου που προσφέρει η χρήση, το να «έχεις αγγίζει πράγματα που δε θα μπορούσες να δεις με άλλο τρόπο ... ξενέρωτος»:

Πρωτόκολλο 17: «Έβλεπα πολλά πράγματα... και δε μπορούσα να τα εξηγήσω, θα με πέρναγαν για τρελό... βλέπεις τα πιο ξεκάρφωτα... μού 'χει τύχει σκηνικό, οκτώ η ώρα το πρωί που έκλεινε το μαγαζί καθόμασταν εκεί πέρα... είχαν φύγει όλοι... κι όπως είμασταν έτσι, εφτά -οχτώ άτομα τώρα, οκτώ η ώρα το πρωί, σκάει μύτη ένα κορίτσι ξεκάρφωτο τελείως... ένα ξεκάρφωτο τελείως κορίτσι μιλάμε! Έρχεται εκεί που είμασταν εμείς, δεν την ήξερε κανένας. Ρωτάει, μήπως είδατε τη Χριστίνα; Όχι, λέει ο ένας... πρέπει να 'χει φύγει. Και έφυγε κι αυτή. Δηλαδή, εντάξει, άμα το δεις τώρα πάνω στο κόλλημά σου, έρχεται μια κοπέλα, ρωτάει για μια Χριστίνα, της λέει ο άλλος δεν την είδα και φεύγει... λες, πώς μού 'κατσε έτσι; Τι έγινε τώρα; Γιατί;...»

Πρωτόκολλο 18: «Την έχεις δει ποτέ σου τη θάλασσα κάθετα; Ψιλοκάθετα όμως, σαν ποτάμι σου λέω. Στην Ιο, πάνω σε μια ταράτσα, έξι η ώρα το πρωί κι έσκαγε το φως και κοίταγα μια τη θάλασσα και μια το βουνό και τι έπαθα σε μια φάση... Κοίταγα τη θάλασσα, σήκωνα τα μάτια μου στο βουνό, κι έβλεπα τη θάλασσα στο βουνό... Μ' αυτά τα πράγματα, βλέπεις όλα τα κουφά ρε παιδί μου, δεν ξέρω γιατί, ίσως γιατί τα παρατηρείς περισσότερο...»

Πρωτόκολλο 21: «Η λογική δε δούλευε εκείνη την ώρα, υπήρχε μόνο το feeling. Οι σαμάνοι... είμασταν σαμάνοι, μαγεία, ξέρεις... ήταν κάτι τελείως εσωτερικό. Το χαλάω έτσι, δεν περιγράφεται.»

Πρωτόκολλο 23: «Είχα μπει στο τραίνο και αντί να νομίζω πως πάει προς τα μπρος, νόμιζα πως πάει προς τα πίσω...»

Πρωτόκολλο 24: «Με τα drugs έχω αισθανθεί σχεδόν άγια... Είναι κάτι ανάλαφρο. Πάρα πολύ ανάλαφρο. Νιώθεις οντότητα. Βλέπεις την αύρα σου, έξω, έξω, δηλαδή νιώθεις ότι δε σταματάς εδώ, νιώθεις την αύρα σου ότι βγαίνει απ' τα χέρια σου, απ' τους πόρους σου, το νιώθεις και το βλέπεις και στους άλλους, δηλαδή μπορείς να επικοινωνήσεις με αύρες...»

Συλλογικά περιεχόμενα: Χαρακτηριστικά είναι τα πρότυπα ταυτότητας που ενσαρκώνουν τις αναπαραστάσεις της ομάδας, ως ανθρώπων περιπλανώμενων σε άλλες πραγματικότητες. Στο Πρωτόκολλο 17, η εικόνα της «Πυθίας, στο μαντείο» («έκαιγε δάφνες ... έχεις δει τη δάφνη πως είναι το σχήμα της; Εφτάφυλλο, κανονικό»), χρησιμοποιείται ως πρότυπο για την εδραίωση της άποψης του συμμετέχοντος ότι τα «εφτάφυλλα», όπως η κάνναβη, ενισχύουν τη διαίσθηση. Μια δεύτερη συναφής πρότυπη εικόνα, αντλείται από τους «φοιτητές στον εξωτερικό, στην Αγγλία». Η πληροφορία ότι οι φοιτητές στην Αγγλία «τρώνε τριπάκια (LSD) για να μπορεί να λειτουργήσει ο εγκέφαλος ... επειδή διαβάζουν πολύ ...», ενσωματώνεται στο αναπαραστατικό δίκτυο του συμμετέχοντος, ενισχύοντας την προδιαμορφωμένη του πεποίθηση ότι οι νοητικές λειτουργίες υποβοηθούνται από την χρήση.

Άλλες ομάδες και έννοιες στις οποίες παραπέμπει η Α.Ε.: Για την συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 24, κάνοντας χρήση, «αφήνεις πίσω όλη σου τη ζωή», αφού, «παίρνοντας τα χάπια, μετά, όλη την υπόλοιπη εβδομάδα προσπαθείς να συνέλθεις μέχρι που να ξαναπάρεις». Αυτός ο τρόπος δράσης, αντικατοπτρίζεται στην Α.Ε. «αφήνουν πίσω τον πραγματικό κόσμο» (E+), μια περιγραφή που η συμμετέχουσα απέδωσε στην ομάδα διαφορετικού θρησκευόμενου «Αυτοί, οι Βουδδιστές» (βλ. και Παράρτημα 4, Πρωτόκολλο 24).

E+, 1 «καταθλιπτικοί» («χρήστες»)

Ατομικά περιεχόμενα: Το περιεχόμενο της Α.Ε. «καταθλιπτικού» («χρήστες»), μια αρνητική εκ πρώτης όψεως περιγραφή, φαίνεται να στηρίζει θετικές διαστάσεις της ταυτότητας των συμμετεχόντων που ήταν χρήστες συνθετικών ναρκωτικών. Στο Πρωτόκολλο 20, υπάρχει μια χαρακτηριστική αναφορά του συμμετέχοντος, στην αξία της «κατάθλιψης»:

«Μετά από την κατάθλιψη, σου δημιουργείται η τρομερή χαρά, μπορείς να δεις ποιες είναι οι καλές και ποιες οι άσχημες φάσεις της ζωής ... και μέσα από την κατάθλιψη μπορείς να μάθεις πραγματικά τον εαυτό σου, όπως και μέσα απ' τη χαρά, γιατί είναι τα

δύο άκρα ... μεσ' απ' τα άκρα μαθαίνουμε ... άμα είσαι στη μέση οδό και στο βολέμενο και στο έτσι, μένεις μια ζωή τα ίδια, δε μαθαίνεις τίποτα».

Αντίστοιχα, για τη συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 24, η «ευτυχία» («ευτυχισμένοι»: «Αυτοί, οι Βουδδιστές», A+), δεν αποτελεί μόνιμο χαρακτηριστικό του Εαυτού: «Δεν ξέρω αν θα μ' άρεσε να ήμουν έτσι, ήρεμη κι ευτυχισμένη συνεχώς ... Είναι βέβαια κακό να τα περνάς αυτά, αλλά από την άλλη, είναι όπως μετά από μια κατάθλιψη, αφότου περάσει η κατάθλιψη και ηρεμήσεις, μετά έχεις μια διαύγεια...»

Η συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 22, αποδίδει μια διαφορετική προοπτική της «κατάθλιψης». Η επιθυμητή «μελαγχολία» (E+) γι' αυτήν τη συμμετέχουσα, είναι κάτι «εξωτερικό»: «βιώνεις όλη αυτήν την ατμόσφαιρα εκ του ασφαλούς, η μουσική σε βοηθάει να το βιώσεις εξωτερικά, χωρίς να γίνεσαι στην πραγματικότητα μίζερος». Αυτού του είδους η μελαγχολία, εμπεριέχει ένα στοιχείο ερωτισμού για τη συμμετέχουσα: «Έχεις ακούσει τους Theatre of Tragedy; Είναι ένας συνδυασμός δύο φωνών, ένας τύπος με πολύ βαριά και σχετικά μονότονη φωνή και αυτή κεντάει με τη φωνή της πάνω σ' αυτό. Σα συνομιλία του καλού με το κακό. Βγάζει μια πολύ αισθησιακή ατμόσφαιρα».

E+, 2 «Διασκεδάζουν» («χρήστες»)

Ατομικά περιεχόμενα: Η χρήση ουσιών όπως το ecstasy, θεωρείται ως ενισχυτική των δραστηριοτήτων που είναι σχετικές με τη διασκέδαση και που φαίνεται να προσανατολίζουν σε μεγάλο βαθμό τις ταυτότητες αυτών των συμμετεχόντων. Η ανάγκη για διασκέδαση προβάλλει τόσο επιτακτική στα Πρωτόκολλα αυτών των συμμετεχόντων, σε σημείο που «ακόμη κι όταν νυστάζεις, πρέπει να βρεις την ψυχική διάθεση» για ξενύχτι, σε κάποιον χώρο διασκέδασης:

Πρωτόκολλο 17: «Άμα είσαι κουρασμένος και θες να πας σ' ένα μαγαζί το βράδι... πώς θα κάτσεις; Με τι ψυχική διάθεση;... Άμα πιεις αλκοόλ θα πέσεις. Και δεν ευχαριστιέσαι, ούτε μουσική... ούτε χορεύεις... ούτε γίνεσαι ευχάριστος (όπως με το ecstasy)».

- Πρωτόκολλο 18: «*Να πίνεις για να γίνεις καλύτερα, όχι για να σε ρίξει ή να σε κολλήσει...*»
- Πρωτόκολλο 19: «*(Με το ecstasy) είσαι καλά, ανεβασμένος... πιο άνετα... νιώθεις τη μουσική, την καταλαβαίνεις...*»
- Πρωτόκολλο 20: «*Πέφτει γέλιο, περνάς καλά και σου μένουν αυτά τα πράγματα που κάνεις*»
- Πρωτόκολλο 21: «*Χορεύεις με τις ώρες και δε νιώθεις κούραση...*»
- Πρωτόκολλο 22: «*(Υπό την επίρροια)... είσαι γελαστό παιδί, θέλεις να χορεύεις... νιώθεις καλύτερα τη μουσική...*»

Άλλες ομάδες και έννοιες στις οποίες παραπέμπει η Α.Ε.: Η Α.Ε. «διασκεδάζουν» («οι χρήστες»), εμφανίζει συνάφεια με αρκετές από τις περιγραφές των ανδρών συμμετεχόντων αυτής της υπο-ομάδας για τους «φίλους» («χαβαδέζες», «αλητεία μεγάλη», «υπάρχει χαβαλές»). Ο συμμετέχων του Πρωτοκόλλου 18 περιγράφει την «παρέα» του, «μια παρέα τρελών, κάνουμε τα πιο απίθανα πράγματα», ενώ ο συμμετέχων του Πρωτοκόλλου 19, που αποδίδει στο «ιδανικό άτομο» την περιγραφή «έχει χιούμορ», θεωρεί ιδιαίτερα σημαντική την επικοινωνία με τους φίλους, μέσω της ανταλλαγής πειραγμάτων («κάνουμε την ίδια πλάκα»).

Εκτός όμως από τη διασκέδαση, το ecstasy, αναπαρίσταται ως ουσία που εξαίρει την επικοινωνία και υποβοηθά στην δημιουργία συναισθηματικών δεσμών μεταξύ των μελών της ομάδας, τροφοδοτώντας συναισθήματα αγάπης προς τους Άλλους. Η μορφή επικοινωνίας υπό την επήρεια, φθάνει σε ακραία ιδεαλιστικά σημεία («να επικοινωνείς με ενέργεια» -Πρωτόκολλο 24), ενώ η αναφορά στην αγάπη, ως συναίσθημα που πηγάζει από τη χρήση, είναι χαρακτηριστικό αποκλειστικά των Πρωτοκόλλων χρηστών συνθετικών ναρκωτικών:

- Πρωτόκολλο 17: «*Αμα φάνε δυο άτομα ecstasy την ίδια ώρα, έχουν την τέλεια συνεννόηση...*», «*Τα ecstasy σε κάνουν αγαπητό... αγαθό... ερωτεύεσαι κατευθείαν...*».
- Πρωτόκολλο 18: «*Με το ecstasy γεμίζεις αγάπη... νιώθεις ότι τους αγαπάς όλους... μιλάς ανοιχτά...*».

Πρωτόκολλο 20: *«Με το ecstasy το βιώνεις αυτό, στο μεγαλύτερο σημείο... με το που κοιτάς τον άλλον, τον βλέπεις σα να είναι ο εαυτός σου... υπάρχει μια απόλυτη αγάπη».*

Πρωτόκολλο 21: *«Σα να είσαι ο άλλος εσύ, ένα τέτοιο πλησίασμα...».*

Πρωτόκολλο 24: *«Με τα drugs επικοινωνείς καλύτερα με τους γύρω σου... Υπάρχει μια τάση συλλογικότητας... αγαπάς όλον τον κόσμο...».*

A- «εξαρτημένοι» («χρήστες»)

Ατομικά -Συλλογικά περιεχόμενα: Η Α.Ε. αποδόθηκε από χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, ως αρνητική περιγραφή της υπο-ομάδας των χρηστών ηρωίνης (αντι-πρότυπο του Εαυτού), στην οποία επενδύονται αντιαξίες και καταστάσεις ύπαρξης ανεπιθύμητες για τον Εαυτό. Η «σύριγγα», εμφανίζεται και σε αυτά τα Πρωτόκολλα ως «το μόνο πραγματικό ναρκωτικό», ενώ η απέχθεια για τη «βελόνα», συσχετίζεται με το ενδιαφέρον για το σώμα (*«Το μόνο που πάντα φοβόμουν, ήταν η πρέζα. Δεν ήθελα τη βελόνα... Δε λέει να τρυπίεσαι... κυρίως όταν ασχολείσαι με το σώμα σου, όπως εγώ...»* - Πρωτόκολλο 19), που αποτρέπει από την χρήση ηρωίνης σε ενέσιμη μορφή.

Γι' αυτούς τους συμμετέχοντες, ουσίες όπως το χασίς και το ecstasy δεν αποτελούν απειλή για τη φυσική και πνευματική υπόσταση: Οι χρήστες ηρωίνης «δεν νοιάζονται καθόλου για τη ζωή τους», κάτι που προκαλεί «φόβο» στη συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 21, ενώ η συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 23 θεωρεί ότι όλοι οι χρήστες φθείρουν την υγεία τους, εξαιτίας του τρόπου ζωής τους («τα ξενύχτια»), αλλά οι χρήστες ηρωίνης «καταστρέφουν την υγεία τους εντελώς». *«Αυτό που τα χαλάει όλα»*, αναφέρει ο συμμετέχων του Πρωτοκόλλου 18, *«είναι τα βαρβιτουρικά, τα σιρόπια, είναι για κατώτερους για 'μένα ανθρώπους»* - *«Η σύριγγα είναι το μόνο ναρκωτικό ... οι χρήστες ηρωίνης, δε μπορούν να σταματήσουν ... την έχουν στο αίμα τους μετά...»* (*«Πρέπει να ξέρεις πώς να πίνεις»*).

Ο φόβος του θανάτου έχει ομόφωνα και εξ' ολοκλήρου επενδυθεί στην εξω-ομάδα των χρηστών ηρωίνης (*«Τώρα στην πρέζα παίζει πολλή νοθεία ... κι άμα σκάσουνε μια καθαρή στην αγορά, θα πεθάνει πολύς κόσμος...»* - Πρωτόκολλο 17), ενώ

οι συμμετέχοντες και η ενδο-ομάδα τους, μοιράζονται την ασφάλεια. Οι χρήστες ηρωίνης, ακολουθούν, σύμφωνα με αυτούς τους συμμετέχοντες, έναν δρόμο που είναι «προδιαγεγραμμένα» αυτοκαταστροφικός. Οι συναφείς Συνεργιστικές εμπειρίες, παραπέμπουν σε θανάτους γνωστών και συγγενικών προσώπων από ηρωίνη: «είναι ήδη νεκροί (οι χρήστες ηρωίνης), εκεί τους πάει αυτό που κάνουν, το έχω δει πολλές φορές, με παλιούς γνωστούς και μετά με τον αδελφό μου» (Πρωτόκολλο 12).

Για τους χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, είναι κυρίως η «έλλειψη μέτρου» και «αυτογνωσίας» («πρέπει να ξέρεις γιατί το παίρνεις»), η «απερισκεψία» και η «ασέβεια» («έλλειψη φόβου») απέναντι στην ουσία, που οδηγεί τους χρήστες ηρωίνης στην ανελευθερία, μια ιδιότητα που δεν θεωρείται εφαρμόσιμη ούτε στον Εαυτό, ούτε στην υπο-ομάδα ένταξης «χρήστες ecstasy» («στην ταινία, το *Trainspotting*, παρομοιάζει την πρέζα με τη γυναίκα ... πραγματικά, για τους πρεζάκηδες έτσι είναι η πρέζα, σαν τη γυναίκα τους τη βλέπουν» -Πρωτόκολλο 17).

Αντίθετα, το ecstasy και το χασίς, θεωρούνται ως ουσίες που μπορούν να ελευθερώσουν το άτομο από τις πιέσεις της καθημερινότητας, χωρίς να τους οδηγήσουν σε εξάρτηση (Πρωτόκολλα 7, 15). Εξάλλου, εάν υπάρχει αυτοπειθαρχία, ακόμη και η χρήση ηρωίνης, μπορεί, σύμφωνα με αυτούς τους συμμετέχοντες, να παραμείνει σε επίπεδα περιστασιακού «πειραματισμού» («... η πρέζα... καλύτερα να μην υπήρχε. Αλλά τώρα που υπάρχει, αν κάποιος θελήσει να τη δοκιμάσει, καλύτερα να το αφήσει έτσι, να τη δοκιμάζει μόνο, συνέχεια... πιστεύω ότι γίνεται» -Πρωτ. 23).

A- «δεν υπάρχουν μη -χρήστες» («μη -χρήστες»)

Ατομικά περιεχόμενα: Η βίωση πρωτόγνωρων εμπειριών μέσω της χρήσης, δεν συνεπάγεται ότι ο χρήστης νιώθει «αφύσικος» σε σύγκριση με τους «μη -χρήστες». Σε αρκετά Πρωτόκολλα υπάρχει μια εμφανής τάση φυσιολογικοποίησης της χρήσης. Οι χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, θεωρούν τη χρήση ως κάτι που δεν διαφέρει σε τίποτε από τις καταναλωτικές συνήθειες του υπόλοιπου κόσμου, μέχρι σημείου διακήρυξης ότι «δεν υπάρχουν μη -χρήστες» και αν υπάρχουν «είναι ελάχιστοι» και εστιάζονται στη νοητική διαύγεια που τους προσφέρει η χρήση, με βασικό

«επιχείρημα», ότι κανείς δε θα μπορούσε να διακρίνει εάν βρίσκονται ή όχι υπό την επήρεια.:

Πρωτόκολλο 17: «Θα μπορούσα να έρθω στο συνέδριο που θα πας εσύ και να μιλάω μαζί τους. Και μετά, να τους πω... εγώ τώρα, αυτή τη στιγμή, έχω κάνει χρήση...»

Πρωτόκολλο 18: «Αν είχα έρθει εδώ και είχα φάει ecstasy, όσο στοίχημα θέλεις, δε θα με καταλάβαινες..., με το ecstasy, δεν γίνεται κόζι»

Πρωτόκολλο 19: «Το ecstasy δε σε παραμυθιάζει καθόλου... το μυαλό σου είναι καθαρό...»

Πρωτόκολλο 21: «Το μυαλό δουλεύει τέλεια και δεν φεύγεις, τα πράγματα είναι μπροστά, έχεις τη δύναμη να τα αντιμετωπίσεις»

Συλλογικά περιεχόμενα: Σύμφωνα με αυτούς τους συμμετέχοντες, είναι «απλώς η υπερκαταχρησία και η υπερκατανάλωση» που «κάνει το ναρκωτικό ... γιατί υπάρχουν άνθρωποι που είναι αχόρταγοι ... γι' αυτό έχοννε μείνει σα ναρκωτικά...» (Πρωτόκολλο 18).

Χαρακτηριστικός είναι ο τρόπος με τον οποίον ο συμμετέχων του Πρωτοκόλλου 17, αναφέρεται στην προμήθεια των ουσιών, όπως σε οποιοδήποτε άλλο καταναλωτικό αγαθό («καλό είναι να πας, να ψωνίσεις ορισμένες ποσότητες και στις σωστές τιμές, όπως έχει όλη η ΕΟΚ -για χασίς μιλάω- ... στην Ολλανδία, έτσι γίνεται»), καθώς και η επιθυμία του συμμετέχοντος του Πρωτοκόλλου 18, για «το καλό το μαύρο, το φυσικό, το τέλειο, να 'ναι ελεγχμένο από το κράτος...»

A- «ξενέρωτοι» («μη -χρήστες»)

Συλλογικά περιεχόμενα: Σε διπολική αντίθεση προς την τάση για «αναζήτηση» που αποδίδεται στον Εαυτό, τοποθετείται μία σειρά αντι-αξιών του Εαυτού, συνοψισμένων ως «κοινωνικό μοντέλο», που προβάλλεται ως χαρακτηριστικό της Άλλης ομάδας, των μη -χρηστών («ξενέρωτων»).

Για τους χρήστες συμμετέχοντες, η διάκριση της ενδο-ομάδας τους από τους Άλλους της αρνητικής διαφοροποίησης («ξενέρωτους»), είναι σαφής. Το περιεχόμενο της Α.Ε., συνδέεται με την εικόνα των «κολλημένων» ατόμων, που περιορίζονται σε προβληματισμούς γύρω από την καθημερινότητα και την κατανάλωση και με έναν συμβατικό τρόπο σκέψης στον οποίο ποτέ δε θα μπορούσε να προσχωρήσει ο Εαυτός: «Ξενέρωτου», θεωρούνται όσοι είναι «πολύ πιο κλειστοί σαν άνθρωποι», εκείνοι των οποίων ο τρόπος σκέψης τους είναι εντελώς «ασυμβίβαστος» μ' εκείνον των χρηστών (Πρωτόκολλο 24).

Άλλες έννοιες στις οποίες παραπέμπει η Α.Ε.: Συναφής είναι και η περιγραφή «flat» (Αυτοί, οι μη -χρήστες), που αποδόθηκε από την συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 24, προκειμένου να περιγράψει «μια ζωή χωρίς απρόοπτα, χωρίς πολλά ενδιαφέροντα, κάτι ισοπεδωμένο και συμβιβαστικό», σε πλήρη αντίθεση προς την επιθυμητή κατάσταση, «με ψυχολογικά ups and downs», τις θετικά αξιολογημένες ψυχολογικές μεταπτώσεις που αν και επενδύονται στην ταυτότητα του φύλου («psycho» –«Εμείς /Αυτές, γυναίκες»), σύμφωνα με την συμμετέχουσα, εξαιρούνται από τη χρήση («τα ψυχολογικά ups and downs ... τα οφείλω στη χρήση»).

Σύμφωνα με τις τοποθετήσεις του συμμετέχοντος του Πρωτοκόλλου 20, «το 80% της κοινωνίας», είναι «θύματα» της κοινωνίας της κατανάλωσης, άνθρωποι που «ό,τι κάνουν το κάνουν απλά και μόνο για μούρη και κατά τα άλλα είναι τελείως ψεύτικοι, χωρίς συναίσθημα καθόλου» (Πρωτόκολλο 20), εκείνοι που «φοβούνται να δοκιμάσουν από πουριτανισμό. Το φαγητό δεν είναι κακό, βιταμίνες μπορείς να πάρεις άμα θες, αλλά τα ecstasy ... κάτι που θα σε κάνει να νιώσεις καλύτερα, δεν πρέπει να πάρεις ... φοβούνται, ίσως δε μπορούν ν' αντέξουν την εξυπνάδα, μετά δε θα ξέρουν τι να κάνουν στη ζωή» (Πρωτόκολλο 21).

Επιπλέον, για τον συμμετέχοντα του Πρωτοκόλλου 20, «Αυτές, οι γυναίκες» είναι «θύματα του υλισμού περισσότερο από τους άνδρες» («αυτές την έχουν πατήσει περισσότερο») και κατ' αυτήν την έννοια, εκλαμβάνονται ως ομάδα με λιγότερες πιθανότητες διαφυγής από τον τρόπο ζωής που ο ίδιος αναπαριστά ως «ξενέρωτο».

δ. Μη -Χρήστες Συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 25 -32).

Ατομικά και Συλλογικά Περιεχόμενα των Α.Ε.:

Ε+, 1, Σ «έχουμε επαφή με το περιβάλλον» («μη -χρήστες»)

Ατομικά περιεχόμενα: Οι μη -χρήστες συμμετέχοντες αυτών των Πρωτοκόλλων, κυρίως δε οι άνδρες, ασχολούνται αρκετά με την αξία της λογικής σκέψης και της δυνατότητας επίδρασης στο περιβάλλον («έχουμε επαφή με το περιβάλλον» -Πρωτόκολλο 25, «μεγαλύτερη επαφή με την πραγματικότητα» - Πρωτόκολλο 26). Το νοητικό περιεχόμενο της περιγραφής «έχουμε επαφή με το περιβάλλον», που ο συμμετέχων του Πρωτοκόλλου 25 απέδωσε στους «μη -χρήστες», επιτρέπει να παρακολουθήσουμε τη νοητική σύνδεση μιας συνεργιστικής εμπειρίας, με την άποψη του συμμετέχοντος ότι οι μη -χρήστες «έχουν μεγαλύτερη επαφή με το περιβάλλον», ως θετικό και επιθυμητό χαρακτηριστικό της ομάδας και του Εαυτού:

«Ο Α. ήταν ωραίος, με μακριά μαλλιά, τσπάς, τέλειος... για μια εποχή τον θαύμαζα. Έπαιρνε ηρωίνη... Θα σου πω πώς «γκρεμίστηκε» για 'μένα ο Α.. Είχαμε πάει σ' ένα μαγαζί, έβαζε, heavy metal, τέτοια ακούγαμε τότε και χορεύαμε... Εκείνη τη μέρα ο Α. είχε πιει. Και ξαφνικά εκεί που χορεύαμε μέσα στον κόσμο, γυρνάω και τον βλέπω να έχει πλακωθεί μ' έναν άλλον, δεν ξέρω γιατί και το πρόσωπό του ήταν γεμάτο αίματα απ' το ξύλο που είχε φάει, αλλά αυτός δεν καταλάβαινε τίποτε... Κοιτάω τα μάτια του και φαινόταν ότι δεν καταλάβαινε τίποτα, αν και είχε φάει τον κόσμο το ξύλο... Οι άλλοι δύο που ήταν στην παρέα, έλεγαν «Κοίτα τον Α.! Κοίτα, δε μασάει με τίποτα, είναι γεμάτος αίματα αλλά συνεχίζει!» Δεν έβλεπαν ότι είναι έτοιμος να πεθάνει από το ξύλο... Κάποτε, τον βρήκαν σ' ένα διαμέρισμα, ζαπλωμένο μπρούμυτα πάνω στο πάτωμα, με πεταμένα τα κουτάλια δεξιά κι αριστερά και με τη σύριγγα έξω από το χέρι του γιατί του την είχε βγάλει ο φίλος του. Τον βρήκαν μόνο.»

Ο συμμετέχων αυτού του Πρωτοκόλλου, βρίσκει απειλητική και απωθητική την εικόνα ενός ατόμου που χάνει την επαφή με την πραγματικότητα ρισκάροντας τη ζωή του και εκτιμώντας ότι πρόκειται για μια θέση αδυναμίας, νιώθει να «γκρεμίζεται» μέσα του το μέχρι τότε ισχυρό πρότυπό του.

Ακολουθώντας μια παρόμοια λογική, ο συμμετέχων του Πρωτοκόλλου 27, εκτιμά θετικά την εκλαμβανόμενη δυνατότητα των μη -χρηστών να αποφύγουν τον «μεγάλο αποπροσανατολισμό» και να σκεφθούν με μεγαλύτερη πνευματική «διαύγεια».

Συλλογικά περιεχόμενα: Σύμφωνα με τις τοποθετήσεις των συμμετεχόντων ολόκληρη η ομάδα των «μη-χρηστών», διακρίνεται από την Άλλη ομάδα «χρήστες», εξαιτίας της «λογικής» που διακρίνει τα μέλη της. Η λέξη παραπέμπει στην «ψυχρή» αντιμετώπιση της πραγματικότητας, *«όπως είναι, χωρίς τα οράματα και τις ψευδαισθήσεις της χρήσης που ... δε λύνουν κανένα πρόβλημα.»* (Πρωτόκολλο 22).

Για την συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 30, η «λογική» παραπέμπει στην προσπάθεια ελέγχου των συναισθημάτων (*«Οι μη-χρήστες είναι λογικοί, το σκέφτονται, τα υπέρ και τα κατά ... όχι ότι δεν έχουν συναισθήματα το ίδιο, αλλά το σκέφτονται έτσι, με τη λογική τους»*), ενώ η «εξυπνάδα», μια γενικότερη κατά την συμμετέχουσα έννοια, διαχωρίζεται από τη «λογική», παραπέμποντας περισσότερο στην έννοια της διορατικότητας: *«Ο έξυπνος, είναι πολλά. Στη συγκεκριμένη περίπτωση σημαίνει ότι (οι μη-χρήστες) βλέπουν και λίγο πίσω απ' τη συγκεκριμένη κατάσταση».*

Για τον συμμετέχοντα του Πρωτοκόλλου 27, το νόημα της «λογικής», σχετίζεται με την ιδιότητα της σύνεσης: *«Αν οι μη-χρήστες δεν είχαν μυαλό, θα είχαν τρέλα. Θα ήταν χρήστες. Δε θα είχαν τη σύνεση να προστατέψουν τη ζωή τους».*

Άλλες ομάδες και έννοιες στις οποίες παραπέμπει η Α.Ε.: Οι συναφείς Α.Ε. «έξυπνο» και «σκεπτόμενο», επενδύονται από αρκετούς (άνδρες κυρίως) συμμετέχοντες αυτής της υπο-ομάδας, στην εθνική ομάδα ένταξης («Έλληνες») (Πρωτόκολλα 25, 26, 27, 30). Ως περιγραφή της εθνικής ομάδας, η «εξυπνάδα» προσλαμβάνει το νόημα της ευρηματικότητας (*«λόγω του ότι προσπαθούν με πονηρούς ή δόλιους τρόπους να βρουν εναλλακτικές λύσεις, αναγκάζουν το μυαλό τους να δουλεύει, κάτι που εγώ θεωρώ δημιουργία και τύχη»* -Πρωτ. 28) και θεωρείται χαρακτηριστικό που δεν σχετίζεται με το μορφωτικό επίπεδο: Οι Έλληνες *«μπορούν να χρησιμοποιήσουν το μυαλό τους χωρίς να είναι ιδιαίτερα μορφωμένοι»* (Πρωτ. 30) (*«Οι Έλληνες είναι ημιμαθείς»* -Πρωτ. 31), ιδιότητα που διαφοροποιείται από τη φιλομάθεια *«Αυτών, των Γερμανών»* (*«γνωσεολάτρεις, όταν πάνε να μάθουν κάτι, το μαθαίνουν σε βάθος»* -Πρωτ. 30).

Στο Πρωτόκολλο 26, ο «ρεαλισμός», εμφανίζεται ως ιδιότητα των «άθεων» (ομάδα διαφορετικού θρησκευματος), ένα Σημαντικό και θετικό χαρακτηριστικό που ενσωματώνεται ως προσανατολισμός του Εαυτού (E+,3,Σ) και που παραπέμπει στην ανάγκη του συμμετέχοντος, *«να βρω μια λογική απόδειξη στα πράγματα για να πιστέψω ή να μην πιστέψω σε κάτι».*

Επιπλέον η περιγραφή «έξυπνες» (E+), που αποδόθηκε στην ομάδα του φύλου («γυναίκες»), αντιδιαστέλλεται, σύμφωνα με τις τοποθετήσεις της συμμετέχουσας του Πρωτοκόλλου 30, προς την «πολυπλοκότητα» της σκέψης. Οι γυναίκες αναπαριστώνται ως «πολύπλοκες», χαρακτηριστικό που αξιολογείται θετικά από τη συμμετέχουσα, αλλά που εκλαμβάνεται ως στοιχείο το οποίο μερικές φορές εμποδίζει το άτομο στην ανεύρεση λύσεων (*«όταν είναι κάποιος πολύπλοκος, αυτό μπλοκάρει την εξυπνάδα. Η εξυπνάδα είναι κάτι το καθαρό»*).

Για τους άνδρες μη -χρήστες συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 16, 22, 25, 26), η «γυναικεία πονηριά» θεωρείται ως αντισταθμιστικό μέσο της εκλαμβανόμενης «αδυναμίας» των γυναικών. Οι γυναίκες, *«δε θα μπορούσαν να επιβιώσουν»* χωρίς να σκέπτονται «δολοπλόκα» και χωρίς να «βγάζουν τα νύχια», μοιραζόμενες τον ίδιο φόβο για τους γύρω τους, που αποδίδεται και σε «Αυτούς, τους χρήστες» («φοβισμένοι για τους γύρω τους»). Αντίθετα, ο Εαυτός νιώθει αρκετά ασφαλής στο περιβάλλον του, ώστε ακόμη κι όταν χρειάζεται να «σκεφθεί δολοπλόκα», να έχει στο νου ότι πρόκειται για ένα αρνητικό, «γυναικείο» τέχνασμα, που μιμείται ο Εαυτός για τις ανάγκες της στιγμής, χωρίς να αποτελεί πραγματικό του κομμάτι (Πρωτόκολλο 25).

E+, 2 «με λιγότερους περιορισμούς» («μη -χρήστες»)

Ατομικά περιεχόμενα: Για τους συμμετέχοντες αυτών των Πρωτοκόλλων, δεν αρκεί «να βάλεις κάτι στο μυαλό σου» για να το πετύχεις. Η ιδανική κατάσταση για την επίτευξη των στόχων, είναι το «να έχεις την ελευθερία» να προχωρήσεις σε δράση (*«τότε, δεν υπάρχει τίποτα να μ' εμποδίσει»* -Πρωτόκολλο 25).

Σε μερικά Πρωτόκολλα, το νόημα της «ελευθερίας», ως έλειψης περιορισμών, βρίσκεται επενδεδυμένο σε Συνεργιστικές εμπειρίες -αναμνήσεις εφηβικών «διακοπών» και στιγμών διασκέδασης, όπου ο Εαυτός βιώνει την πλήρη απαλλαγή από κάθε

εξωτερική πηγή πίεσης και από κάθε προβληματισμό (Πρωτόκολλα 29, 31): «Όταν ήμουν δεκαεφτά, ξεκίνησα να πάω διακοπές μ' έναν φίλο ήπια την πρώτη μου μπύρα ... πήγαινα απ' το ένα μπαρ στο άλλο ... ένιωσα ότι όλος ο κόσμος ήταν δικός μου...» (Πρωτ. 29).

Άλλες ομάδες και έννοιες στις οποίες παραπέμπει η Α.Ε.: Η «έλλειψη περιορισμών», έχει επίσης επενδυθεί στην ομάδα οικογενειακής κατάστασης («Οι ανύπανδροι είναι ελεύθεροι... δεν έχουν την καταπίεση και τον περιορισμό των παντρεμένων. Μπορούν να αφοσιωθούν στα δικά τους ενδιαφέροντα.» # «Οι παντρεμένοι, είναι σκλάβοι, περικόπτουν ένα μεγάλο μέρος του προσωπικού τους χώρου και χρόνου για τις ανάγκες των άλλων» -Πρωτόκολλο 26).

Σε άλλα Πρωτόκολλα, η έλλειψη περιορισμών, επενδύεται στην αρρενωπή ταυτότητα ως «δύναμη» και αναφέρεται σε έναν συνεχή αγώνα επιβολής και ανάδειξης του Εαυτού, με σημαντικές Συνεργιστικές εμπειρίες που παραπέμπουν σε κάποια άμεση «επανάσταση», απέναντι σε συμβολικές φιγούρες εξουσίας. Χαρακτηριστική είναι η αναφορά του συμμετέχοντος του Πρωτοκόλλου 25:

«Οι άνδρες, ό,τι βάζουν στο μυαλό τους το πετυχαίνουν... Οι ήρωες του «Στον Καιρό του Βουλγαροκτόνου» της Πηνελόπης Δέλτα, ένα βιβλίο που μικρός το είχα διαβάσει πολλές φορές... δεν υπήρχε τίποτα που δε μπορούσαν να κάνουν... Από την άλλη, το βιβλίο είχε μια σκληρότητα, που με εξέφραζε σε κάποια φάση, γιατί ήταν σωστός τρόπος τελικά... Ο Βουλγαροκτόνος, είχε συλλάβει Βούλγαρους και τους είχε χωρίσει σε ομάδες εκατό ατόμων, είχε τυφλώσει τους ενενήντα εννιά και είχε αφήσει έναν για να τους οδηγήσει στη Βουλγαρία... Τελικά όμως, όσο σκληρό κι αν φαίνεται, είχε ένα αποτέλεσμα. Ήθελε να προστατέψει την αυτοκρατορία του... Πάτησε επί πτωμάτων. Μετήλθε μέσω των που του δώσανε τα πάντα...»

Συνεργιστική Εμπειρία: «Όταν ήμουν δεκάξι... παρόλο που ο πατέρας μου έλεγε... «αν πας στο γήπεδο και μπλεχτείς σε επεισόδια να μην ξαναπατήσεις στο σπίτι», εγώ και πήγα στο γήπεδο και μπλέχτηκα σε επεισόδια... έκανα αυτό που ήθελα. Εγώ πιστεύω ότι χωρίς αυτό η ζωή δεν έχει νόημα...»

Γι' αυτόν τον συμμετέχοντα, η «επιμονή στο στόχο» είναι βασικό στοιχείο για τη δόμηση της αρρενωπής ταυτότητας. Η γενική διαπίστωση του συμμετέχοντος ότι

«μερικές φορές δεν έχεις δυνάμεις για όλα» (γενικά, χωρίς αναφορά στον Εαυτό), δεν του επιτρέπει να συμβιβαστεί, σε προσωπική βάση, με το γεγονός («*Αν κάποια στιγμή καταλάβω ότι παύω να πετυχαίνω αυτό που θέλω να πετύχω ... θα γεμίσω με ανασφάλειες...*»). Σ' αυτό το πλαίσιο, το ιδανικό του Εαυτού είναι τόσο ισχυρό ώστε «αγιαίνει τα μέσα». Ακόμη και το να «πατάς επί πτωμάτων», είναι ένα θεμιτό μέσο για την κατάκτηση της δύναμης: «*Αν αξίζει ν' ανέβεις θ' ανέβεις. Αν πατήσεις επί πτωμάτων ... τότε σημαίνει ότι είσαι πιο δυνατός απ' αυτόν που σκότωσες. Και στις δύο περιπτώσεις είσαι καλύτερος.*»

Στο Πρωτόκολλο 26, έχουμε μια αναφορά σε μια άλλη όψη της υπέρβασης των εμποδίων, την «αποτελεσματικότητα». Για τον συμμετέχοντα αυτού του Πρωτοκόλλου, η «αποτελεσματικότητα» αποτελεί ύψιστη αξία και πολλά θετικά στηρίγματα της ταυτότητάς του, εντοπίζονται σε αυτό που ονομάζει «τεχνοκρατική κοινωνία»: «*Μ' αρέσει γενικά να γίνονται τα πράγματα. Πολλές φορές η προσπάθεια ή οι καλές προθέσεις δεν αρκούν. Σημασία έχει να γίνεται κάτι... Όλοι νοιαζόμαστε για την αποτελεσματικότητα. Είναι ένα βασικό κριτήριο της κοινωνίας. Ο τεχνοκράτης ... βγάζει αποτελέσματα.*»

Συνεργιστική εμπειρία: «*Στο σχολείο, μια φορά που είχα γράψει ένα φοβερό διαγώνισμα στα μαθηματικά και δεν είχε γράψει κανένας άλλος στην τάξη κι από 'κει που ήμουν ο σκράπας, έγινα θεός... Εκεί, ένιωσα για πρώτη φορά αποτελεσματικός...*»

Σύμφωνα με τις τοποθετήσεις του ίδιου συμμετέχοντος (Πρωτόκολλο 26), η αναποτελεσματικότητα των «χρηστών», είναι το αρνητικό αποτέλεσμα της κρατικής πολιτικής («οι χρήστες είναι θύματα της κρατικής πολιτικής»). Κι αυτό γιατί «*αν τα άτομα αυτά έκαναν την ένεσή τους όπως εμείς καπνίζουμε ένα τσιγάρο ή πίνουμε μια μύρα, θα μπορούσαν να είναι θαυμάσιοι στη δουλειά τους*» («αποτελεσματικοί»).

Η «αποτελεσματικότητα», αποτελεί, ταυτόχρονα και έννοια που έμμεσα προσδίδει ισχύ στην ταυτότητα του φύλου («άνδρες»): Η αντίθετη ομάδα που ενσαρκώνει την αντι-αξία της αναποτελεσματικότητας, είναι, κατά τον συμμετέχοντα οι «γυναίκες» («μη -αποτελεσματικές», «άχρηστες»), που ανακωδικοποιείται ως «οι γυναίκες μεγάλης ηλικίας, γύρω στα σαράντα» («δυσκίνητες και απρόθυμες να μάθουν οτιδήποτε»).

Στο Πρωτόκολλο 30, η συμμετέχουσα που έχει θέσει ως βασικό της προσανατολισμό τη διατήρηση του «αυθορητισμού» και την αποφυγή της

«τυπικότητας», μοιράζεται την ιδιότητα «τεμπέληδες» με την εθνική ομάδα «Έλληνες» («Έλληνες δημόσιοι υπάλληλοι»), αλλά απορρίπτει πλήρως και την διαμετρικά αντίθετη στάση των «ανδρών» που είναι υπεραπασχολημένοι με επαγγελματικά θέματα («επιχειρηματίες», «γιάπηδες»).

E-, 1 «εγωιστές» («μη -χρήστες»)

Ατομικά περιεχόμενα: Η περιγραφή των «μη -χρηστών» ως «εγωιστές», παραπέμπει τους συμμετέχοντες σε εμπειρίες της προσωπικής τους ζωής, μέσω των οποίων εδραιώθηκε η ιδέα πως είτε οι ίδιοι ενδιαφέρονταν περισσότερο για το προσωπικό τους συμφέρον («*όποτε στενοχωριέμαι, στενοχωριέμαι για τον εαυτό μου*» - Πρωτ. 30), είτε οι Άλλοι τους προσέγγιζαν «προστατευτικά», στην πραγματικότητα όμως, εξυπηρετώντας τα δικά τους συμφέροντα («*στην οικογένεια, προσπαθεί να συμβουλέψει ο ένας τον άλλον, ανάλογα με το τι συμφέρει αυτόν*» - Πρωτ. 27).

Συλλογικά περιεχόμενα: Η Α.Ε. παραπέμπει στην τάση των «μη -χρηστών» να «φροντίζουν για τον εαυτό τους» (Πρωτ. 27), «να ενδιαφέρονται περισσότερο απ' όλα για τον Εαυτό τους», να «προσπαθούν ο εαυτός τους να μην πάθει κακό» («γι' αυτό δεν κάνουν χρήση» - Πρωτ. 30). Η εγωπάθεια τοποθετείται ως θετικό χαρακτηριστικό, μόνον «από την άποψη του μη -χρήστη», αλλά ως αρνητικό σε κάθε άλλη βάση.

Άλλες ομάδες και έννοιες στις οποίες παραπέμπει η Α.Ε.: Η Α.Ε. «εγωιστές», έχει αποδοθεί από τους ίδιους συμμετέχοντες και ως αρνητική περιγραφή της ομάδας του φύλου «άνδρες» («*έχουν αυτό, ότι «εγώ είμαι άντρας και εσύ αποκλείεται να ξέρεις περισσότερα από εμένα*» - Πρωτ. 30), της εθνικής ομάδας «Έλληνες» («*δεν καταφέρνουν να έχουν μια ενότητα*» - Πρωτ. 30) και της ομάδας οικογενειακής κατάστασης «ανύπανδρου» («*δεν έχουν ευθύνες για άλλους*» - Πρωτ. 27).

Ο συμμετέχων του Πρωτοκόλλου 28, αποδίδει στο «ιδανικό άτομο» την περιγραφή «έχει αγάπη» και τοποθετείται, ότι η χρήση και η αγάπη προς τους άλλους, είναι δράσεις ασύμβατες: «*Σε όσους έχω γνωρίσει... η νοοτροπία του κόσμου που μπαίνει μέσα στο κυνήγι των ναρκωτικών, αρχίζει να στρέφεται προς το βόλεμα: Να βρω*

τον τρόπο να βολέψω τον εαυτό μου, να πάρω τη δόση μου... δείγματα μη -αγάπης, ιδιοτέλειας». Η Συνεργιστική εμπειρία από την οποία αντλείται το αναπαραστατικό υλικό, αφορά τη σχέση του συμμετέχοντος με τον αδελφό του, που ήταν χρήστης ηρωίνης: «Όταν (ο αδελφός μου) μπήκε στη φάση της πρέζας... έκανε ό,τι ήθελε και πολλές φορές θα μπορούσε να μ' έχει πάρει στο λαιμό του, π.χ. με την πρέζα που έφερνε σπίτι, που θα μπορούσαν να μπουν και να μας πιάσουν. Κι εγώ τι θα έλεγα; Αφού ήμουν δίπλα... Δηλαδή, δε νοιαζόταν σ' αυτή τη φάση...»

E-, 3 «ρουφηγμένοι από το Σύστημα» («μη -χρήστες»)

Ατομικά -Συλλογικά περιεχόμενα: Τα νοητικά περιεχόμενα που αναδύθηκαν με την αναφορά στην περιγραφή «ρουφηγμένοι από το Σύστημα» («μη -χρήστες»), συνοψίζονται στην ιδέα ότι κανείς δεν θα 'πρεπε να επαναπαύεται και να σταματά να επιδιώκει στόχους και αλλαγές στη ζωή, με έμφαση στην αξία του να ακολουθείς «τη δική σου λογική» και όχι εκείνη των πολλών, να μη συμβιβάζεσαι εύκολα και να μη «συμβαδίζεις με τους δικούς τους τρόπους» (των «πολλών»). Ο «αυθορμητισμός» και η αξία του να ξεφεύγεις από «τις τυπικότητες» και «να ζεις τη στιγμή» (να είσαι «χύμα», όπως «Αυτοί, οι χρήστες»), αποτελεί μια επιθυμητή κατάσταση για τον Εαυτό, που αντιτίθεται στη «συμβατικότητα» των «μη -χρηστών».

Στη θετική αξία της «ιδιορρυθμίας» και του «αυθορμητισμού», εστιάζονται ιδιαίτερα οι γυναίκες μη -χρήστες της έρευνας (Πρωτόκολλα 29 -32), γεγονός που τις καθιστά, ταυτόχρονα, πιο ευνοϊκές στις κρίσεις τους για τους «χρήστες» (με την απόδοση περισσότερων θετικά αξιολογημένων Α.Ε. σε αυτήν την ομάδα). Σύμφωνα με αυτές τις τοποθετήσεις, η ζωή πρέπει να είναι λιγότερο «τυπική» και περισσότερο «αυθόρμητη» («να μην ακολουθείς πάντα τη λογική» -Πρωτόκολλο 30).

Η αξία του να «ξεχωρίζεις» από τους πολλούς βρίσκει, για τις περισσότερες συμμετέχουσες αυτών των Πρωτοκόλλων, αναφορικά στοιχεία στην τέχνη:

Πρωτόκολλο 29: «Είμαι ιδιορρυθμη... Νομίζω ότι μέσα στην κοινωνία, πολλές φορές κάνω πράγματα που είναι διαφορετικά και σκέπτομαι πράγματα που είναι

διαφορετικά... Όλοι θεωρούν ότι αυτός ο τρόπος ζωής εδώ είναι ο ιδανικός, εγώ θεωρώ ότι δεν είναι...»

Συnergieστική Εμπειρία: «(Παλαιότερα) περπατούσα και χόρευα... (ή) μπορεί να καθόμουν και να σε κοιτάζα στα μάτια, αλλά εγώ μέσα μου χόρευα. Αυτές είναι από τις άπειρες στιγμές στο Λύκειο, όπου, όταν βαριόμουν τα μαθήματα, χωρίς να το συνειδητοποιήσω, χόρευα με το μυαλό μου. Εντωμεταξύ οι καθηγητές πίστευαν ότι εγώ τους παρακολουθούσα στα μάτια, αλλά εγώ απλώς ήμουν συγκεντρωμένη στα μάτια τους και χόρευα...»

Η συμμετέχουσα, που έχει αποδώσει την περιγραφή «με στόχους στη ζωή» (E+, Σ), στην ομάδα οικογενειακής κατάστασης «ανύπανδρου», θέτει ως προσωπικούς της στόχους, κάποια ενδιαφέροντα άλλα από τα «συμβατικά», εκείνα που επιβάλλει η «προσαρμογή στην κοινωνία» («να κάνεις οικογένεια, παιδιά»). Στόχος της είναι να ασχοληθεί με το χορό (μια ιδέα που «πάντα με γέμιζε»). Αυτή η συμμετέχουσα θεωρεί την «ιδιορρυθμία» ως σημαντική θετική διάσταση του Εαυτού (E+, 1, Σ), αλλά έχει επενδύσει την έννοια κυρίως σε εικόνες της οικογενειακής ζωής («οι γονείς μου είναι ιδιόρρυθμοι... έχουμε κάποια περίεργα χόμπυ... ο μπαμπάς μου... διαβάζει πολύ, έχει πολύ ψαγμένες ιδέες...») και στο ενδιαφέρον για την τέχνη, ειδικότερα δε, για το χορό. Οι «Γάλλοι», ως ομάδα ταυτότητας, είναι, σύμφωνα με τη συμμετέχουσα, «φιλότεχνο» (E+, 1), που επεξηγείται ως «άνθρωποι που περιβάλλονται από πράγματα λίγο πιο ψαγμένα, όπως η τέχνη». Έτσι, όταν η συμμετέχουσα περιγράφει «Αυτούς, τους χρήστες» (μεμονωμένα άτομα), ως «ενδιαφέροντες και ψαγμένους», αναφέρεται σε ιδιότητες τις οποίες θεωρεί ότι η ίδια ήδη κατέχει (μέσω της οικογενειακής της ένταξης και της ενασχόλησής της με το χορό) και μάλιστα χωρίς την αρνητική «αυτοκτονική» ποιότητα των αναζητήσεων των χρηστών («αυτοκτονικοί» -«Αυτοί, οι χρήστες»).

Πρωτόκολλο 32: «Το ιδανικό άτομο είναι καλλιτέχνης, ιδιόρρυθμο...»

«Η διαφορά των καλλιτεχνών, είναι στη χημεία τους... τους φαντάζομαι... χαμένους μέσα στα χρώματα, εξπρεσιονιστές, γρήγοροι, ανασφαλείς, ευαίσθητοι, έτσι λίγο ορμητικοί και χειμαρρώδεις και τρυφεροί ταυτόχρονα, και όχι πολύ αυτοί οι υστερισμοί της ακρίβειας... ζουν περίεργα... είχα δει τη Χρύσα... τη γλύπτρια... στην τηλεόραση σε μια συνέντευξη... θα πρέπει να έχει ζήσει άπειρα πράγματα, πολύ διαφορετικά απ' όσα ζουν οι κοινοί θνητοί...»

Η συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 32, εκτιμά ιδιαίτερα την «ιδιορρυθμία» και την «καλλιτεχνική ευαισθησία» των ανθρώπων που «διαφέρουν από τους υπόλοιπους» (τους «πνευματικά μέτριους») και θεωρεί ότι είναι υπερβολικά «περίεργο» άτομο για να καταταχθεί στους «κοινούς ανθρώπους» (A-, «Αυτοί, οι μη -χρήστες»), ενώ αντίθετα, οι αναπαραστάσεις του Εαυτού, προσεγγίζουν από αρκετές πλευρές τις αναπαραστάσεις της ομάδας «Αυτοί, οι χρήστες» («ευαίσθητου», «χύμα», E+).

Αλλά η Συνεργιστική εμπειρία στην οποία παραπέμπει η αναφορά σε «Αυτούς, τους χρήστες», έχει αρνητικές συνέπειες για τον Εαυτό: «η πρώην καλύτερή μου φίλη... άρχισε να πίνει... να απομακρύνεται από 'μένα... έχει βρει άλλες παρέες τώρα και είναι άτομα που δε θα μπορούσα να επικοινωνήσω μαζί τους με τίποτα...» («υπερβολικά επιπόλαιοι... πέρα βρέχει... αντιμετωπίζουν τη ζωή ανάλαφρα...»). Έτσι η συμμετέχουσα προσεγγίζει την αξία της «ιδιορρυθμίας» και της «ευαισθησίας» αποκλειστικά μέσω του θαυμασμού της προς τους «καλλιτέχνες» και (σε επίπεδο δραστηριοτήτων) μέσω της ενασχόλησής της με την τέχνη («τη μουσική, τη ζωγραφική»).

Όσον αφορά την εθνική ταυτότητα της συμμετέχουσας, οι «Ευρωπαίοι», ανακωδικοποιημένοι ως «Ελβετοί», είναι η εθνική ομάδα που αναπαριστά, για τη συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 30, την «τυπική» σκέψη που η ίδια απεχθάνεται στους ανθρώπους, «κάτι ψυχρό, χωρίς λόγο ακριβές... ρολόγια με πόδια».

Άλλες ομάδες και έννοιες στις οποίες παραπέμπει η Α.Ε.: Ο φόβος ενός «Συστήματος» που τροφοδοτείται «καταπίνοντας» ανθρώπους, και η παθητική, «συμβιβαστική» νοοτροπία που αποδόθηκε στους «μη -χρήστες», επενδύεται από τους συμμετέχοντες αυτών των Πρωτοκόλλων και σε άλλες κοινωνικές ομάδες και φιγούρες, όπως η ομάδα κοινωνικής θέσης «μεσοαστού» («συμβιβαστικοί»), οι «μητέρες» («συμβιβασμένες», «συμβιβάζονται με τον τρόπο ζωής των παιδιών τους») και η ηλικιακή ομάδα «νέου» («αναλώσιμο κρέας για το σύστημα»).

Πρόκειται για ομάδες και άτομα που ενσαρκώνουν τη νοοτροπία του συμβιβασμού με τις περιστάσεις και τις επιθυμίες των Άλλων (όπως «Αυτές, οι μητέρες»), είτε την συμβιβαστικότητα που ακολουθεί την αποτυχία των προσπαθειών για αλλαγή (όπως «Αυτοί, οι μεσοαστού» που αποτυγχάνουν να αναρριχηθούν στα ανώτερα στρώματα και οι «νέου», που «όπως κάθε γενιά», όσο «μεγάλη ιδέα» κι αν

έχουν για τον εαυτό τους, δεν είναι παρά «το νέο καύσιμο» που θα μπει στη μηχανή του συστήματος).

Παρεμφερείς αρνητικές έννοιες αποδίδονται με την Α.Ε. «βολεμένοι», που επενδύεται και σε άλλες ομάδες ταυτότητας εκτός από τους «χρήστες», όπως η εθνική ομάδα «Έλληνες» («βολεψάκηδες»), οι ομάδες κοινωνικής θέσης «μικροαστού» και «μεσοαστού» («βολεψάκηδες», «βολεμένοι») και η ομάδα διαφορετικής οικογενειακής κατάστασης «παντρεμένοι» («βολεμένοι»).

Η συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 29, έχει αποδώσει στην ομάδα των «φίλων», την περιγραφή «εγκλωβισμένοι στα κοινωνικά δεδομένα» (Ε-,3), μια ιδιότητα που εμφανίζεται να θίγει την επιθυμητή ποιότητα των φιλικών της σχέσεων.

Τέλος, στο Πρωτόκολλο 30, η συμβιβαστικότητα αποδίδεται με την Α.Ε. «υπάκουου» (Α-), περιγραφή που αποδίδεται στην εθνική ομάδα «Γερμανού»: «*Το υπάκουοι, το έχω σαν κάτι κακό ... σημαίνει ότι κάνει αυτό που πρέπει, με ένα μικρό στοιχείο δουλοπρέπειας μέσα*».

Ε-, 3 «προκατειλημμένοι» («μη -χρήστες»)

Ατομικά - Συλλογικά περιεχόμενα: Για αρκετούς συμμετέχοντες μη -χρήστες και των δύο φύλων, ο Εαυτός ως μη -χρήστης, δεν φέρει πάντοτε θετικές ιδιότητες. Το νόημα αρκετών από τις αρνητικές Α.Ε. -περιγραφές που αποδόθηκαν στους «μη -χρήστες», αναφέρεται στην «προκατειλημμένη» και «αποστασιοποιημένη» στάση των μη -χρηστών απέναντι στους χρήστες, ως βασικό εκλαμβανόμενο μειονέκτημα της ενδο-ομάδας.

Από την άλλη πλευρά, οι μη -χρήστες, παραμένοντας «ανυποψίαστοι» ως προς τις «δυνάμεις που οδηγούν στην άλλη πλευρά» (στην χρήση), «τρομαγμένοι» και «απόμακροι λόγω φόβου» από τους χρήστες, δεν παύουν να διατηρούν τις «αρνητικές» και «προκατειλημμένες» θέσεις τους απέναντι στο αντικείμενο.

«Έχω μια γενική εικόνα για το πώς είναι ένας χρήστης», αναφέρει ο συμμετέχων του Πρωτοκόλλου 28, και συνεχίζει, έστω και αποδεχόμενος ότι οι κρίσεις του είναι προκατειλημμένες: «είναι αναξιόπιστος, ίσως επικίνδυνος, δε μπορώ να τον εμπιστευτώ, δε μπορώ να του δώσω ευκαιρία, ειδικά στην περίπτωση όπου ρισκάρω εγώ κάτι». Η αναγνώριση της προκατάληψης, δε βοηθά στη εξάλειψή της από το νου.

Με την περαιτέρω αναφορά του ίδιου συμμετέχοντος στη λέξη ταυτότητας «προκατειλημμένου», προκύπτουν περισσότερες λογικές αντιφάσεις:

«Σε μεγάλο βαθμό, δυστυχώς, είμαι υπέρ της απαγόρευσης, διότι δεν είναι διαθέσιμο εύκολα... Οι φίλοι μου είναι σκληροπυρηνικοί τεχνοκράτες ... ούτε πάρτυ γίνονται, ούτε είναι το περιβάλλον το φοιτητικό ... Δε με απασχολεί καν ... Έχω έναν ξάδερφο ο οποίος εάν του δινόταν η ευκαιρία, πιστεύω θα κόλλαγε. Και έχει έτσι ... προβληματική συμπεριφορά. Τώρα είναι τα κλασσικά, χωρισμένοι γονείς και τα λοιπά, αλλά πιο πολύ είναι ο χαρακτήρας των γονιών. Μέσω κάποιων παραγόντων, αυτό το παιδί βγήκε έτσι...»

Ο συμμετέχων έχει προηγουμένως περιγράψει τους «χρήστες» ως «θύματα της πολιτικής της απαγόρευσης», την οποία τοποθετεί ως αιτία για την έλλειψη ευκαιριών για τους χρήστες και τη «θλιβρότητα» της κατάστασής τους. Ωστόσο, λίγο αργότερα η «πολιτική της απαγόρευσης», εμφανίζεται ως «συμφέρουσα λύση», αφού μειώνει τις ευκαιρίες του ατόμου να συναντήσει τις ουσίες. Παράλληλα, αυτός που ενδεχομένως θα «κόλλαγε» εάν στο περιβάλλον του διακινούνταν ναρκωτικά, δεν είναι ο Εαυτός, αλλά το αντι-πρότυπο του «προβληματικού» ατόμου, με χωρισμένους γονείς, ένα παιδί που «βγήκε έτσι», κι όχι ένας συνηθισμένος άνθρωπος.

Στο Πρωτόκολλο 26, ο συμμετέχων, έχοντας την εμπειρία της συμβίωσης για πολλά χρόνια με ένα ' χρήστη ηρωίνης (τον μεγαλύτερο αδελφό), είναι σε επίπεδο «λογικών απόψεων», περισσότερο ανεκτικός απέναντι στους χρήστες και πρόθυμος να αναγνωρίσει την προκατάληψη που εμπεριέχεται στις πεποιθήσεις των μη -χρηστών για τους χρήστες: *«Ο μη -χρήστης είναι αγνός και τοποθετημένος στο αποστειρωμένο του περιβάλλον... Δε μπορεί να έχει γνώση της άλλης πλευράς ... ό,τι κι αν λέει είναι αντίφαση ... παρόλ' αυτά, έχει μάθει να κατακρίνει το χρήστη...»*. Αντίθετα όμως, σε συναισθηματικό επίπεδο, η εμπειρία της σχέσης με τον αδελφό, έχει δημιουργήσει αρκετή απογοήτευση στον συμμετέχοντα (*«με τον αδελφό μου δεν υπάρχει βαθύτερη σχέση... μόνο τυπική ... δε μπορώ να τον εμπιστευτώ... μπορεί να είναι λάθος μου, αλλά πιστεύω ότι δε μπορώ να βασιστώ πάνω του...»*).

Έτσι, όλες οι περιγραφές στη βάση των οποίων οι μη -χρήστες της έρευνας εκτιμούν ως αρνητική την «προκατάληψή τους» απέναντι στους χρήστες, αφορούν την αναγνώριση μιας υπαρκτής νοητικής πραγματικότητας που εξακολουθεί να υφίσταται.

Το συναισθηματικό –εμπειρικό υπόβαθρο των εκλογικευμένων απόψεων των μη – χρηστών, που εκφράζουν μια στάση κατανόησης προς τους χρήστες, παραμένει αρνητικό, αλλά αυτή η «προκατάληψη» εκτιμάται από τους συμμετέχοντες ως μια «μικρή ατέλεια» του Εαυτού, που δεν δημιουργεί ιδιαίτερες εσωτερικές συγκρούσεις.

A- «ξενέρωτοι» («μη -χρήστες»)

Ατομικά περιεχόμενα: Αν και η λογική σκέψη εκτιμάται θετικά από πολλούς μη –χρήστες συμμετέχοντες, η παθητική αφομοίωση σ’ έναν «συμβατικό» τρόπο σκέψης και δράσης, θεωρείται αρνητική ιδιότητα (Πρωτόκολλα 27, 29, 30, 32).

Η «τυπική λογική» και τη «συμβιβαστική» νοοτροπία που αποδίδουν αυτοί οι συμμετέχοντες στην ομάδα αντικειμενικής τους ένταξης («μη -χρήστες»), παραπέμπει στον συντηρητισμό: *«Ξενέρωτος είναι όποιος κολλάει στον συντηρητικό τρόπο ζωής που κάνει, που αποφεύγει την πρωτοτυπία και τις ακρότητες»* (Πρωτ. 27). Ο Εαυτός, διαφοροποιείται θετικά από αυτό το πρότυπο: *«Αν και αποφεύγω τις καταχρήσεις σε όλα, δεν είμαι συντηρητικός στην ερωτική μου ζωή, για να προστατέψω τη ζωή μου, εκεί είμαι συντηρητικός».*

Συλλογικά περιεχόμενα: Η περιγραφή «ξενέρωτοι» αποδίδεται σε ολόκληρη η ομάδα των «μη -χρηστών», με την έννοια του «συμβιβασμού με τον συμβατικό τρόπο ζωής» (*«συμβιβασμένοι, εντελώς προσαρμοσμένοι μέσα σε μία λογική κι έναν τρόπο ζωής, τον συμβατικό»* -Πρωτ. 29).

Για τη συμμετέχουσα του Πρωτοκόλλου 30, η περιγραφή «ξενέρωτου», αφορά περισσότερο έναν χαρακτηρισμό της Άλλης ομάδας (των «χρηστών») για τους «μη -χρήστες»: *«Οι μη -χρήστες είναι ξενέρωτοι για τους χρήστες»* (*«Ο ξενέρωτος, είναι αυτός που δεν ακολουθεί αυτό που ακολουθεί η ομάδα στην οποία ανήκω εγώ... δεν θέλεις να τον πεις άσχετο και τον λες ξενέρωτο»*).

Άλλες ομάδες και έννοιες στις οποίες παραπέμπει η Α.Ε.: Η Α.Ε. «συντηρητικοί», εμφανίζεται ως σχεδόν ταυτόσημη με την ομάδα «μη -χρήστες»: *«Αν δεν ήταν συντηρητικοί, θα ήταν χρήστες»* (Πρωτόκολλο 27).

3.2.4.2. Συμπεράσματα Φάσης III του IMIS.

α. Ατομικά Περιεχόμενα: Το «Υπαρξιακό Πλαίσιο» των Ταυτοτήτων των Συμμετεχόντων.

Ως προς το «υπαρξιακό πλαίσιο» (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996) των ταυτοτήτων των συμμετεχόντων που ήταν χρήστες ηρωίνης, η ανάλυση των νοητικών περιεχομένων σκέψης βάθους που αναδύθηκαν κατά την Φάση III του IMIS, υποδεικνύει ότι, γι' αυτούς τους συμμετέχοντες, ο Εαυτός γίνεται αντιληπτός σε μια διαρκή κατάσταση συναγερμού, άλλοτε εξαιτίας της έλλειψης της ουσίας και άλλοτε απέναντι στην απειλή προς τη φυσική του υπόσταση («άρρωστος», «καταπιεσμένος», «θύματα»).

Η εμπειρία του φυσικού σώματος, εμπλέκεται ως σημαντικό περιεχόμενο του αναπαραστατικού λόγου των συμμετεχόντων χρηστών ηρωίνης -και μάλιστα ως περιεχόμενο ιδιαίτερα εκφραστικό για τις εσωτερικές συγκρούσεις και του προσανατολισμούς αυτών των ατόμων (Rowan, 1983, Synott, 1992, Πουρκός, 1997, Κοντάκος & Πολεμικός, 2000).

Η κινητοποίηση για την αναζήτηση της δόσης, που εμφανίζεται σε διάφορες παραλλαγές, στον λόγο των συμμετεχόντων χρηστών ηρωίνης, ως κεντρικό χαρακτηριστικό του υπαρξιακού πλαισίου της ταυτότητάς τους («ότι πάλι πρέπει το πρωί να πιεις, να πας, να μεζέψεις λεφτά, να γίνεις, να κάνεις, να δείξεις...»), είναι μια εμπειρία που παραπέμπει στην αναπαράσταση του Εαυτού και της ομάδας ένταξης ως «άρρωστων». Εκτός από αυτού του είδους την κινητοποίηση, στην οποία ο Εαυτός γίνεται αντιληπτός ως «φυλακισμένος», κανένα άλλο ερέθισμα δεν παρασύρει σε δράση⁹⁵ και, παρά το «τρέξιμο»⁹⁶ για την αναζήτηση της ουσίας, η κατάσταση του Εαυτού αναπαρίσταται ως «στατική» («είναι σαν τα ακίνητα νερά»).

Οι άνδρες χρήστες ηρωίνης, αναφέρονται στην απώλεια του «δυνατού» Εαυτού, αντιλαμβανόμενοι τον Εαυτό στην παρούσα του κατάσταση ως δεσμευμένο στη χρήση («φυλακισμένος»), ενώ οι γυναίκες χρήστες ηρωίνης,

⁹⁵ «Να μη γνωρίζω τίποτα, να μη μαθαίνω τίποτα, να μη νιώθω τίποτα... αυτή είναι η μοναδική μου ευχή», έγραφε ο Baudelaire (1948).

⁹⁶ «Μέχρι ο άνθρωπος να μάθει να αντιμετωπίζει τον εαυτό του στα μάτια και στις καρδιές των συντρόφων του, θα τρέχει», διαβάζουμε στο ανάγνωσμα που συνοψίζει τη βασική φιλοσοφία του Daytop (Sugarman, 1973. αναφ. στον Γρίβα, 1993).

αναπαριστούν τη σχέση τους με την ουσία ως «πόνου». Η αίσθηση της «καταπίεσης» και του «πόνου», συνιστούν τα βασικά συναισθήματα που αναδύονται από την αντήχηση των αναπαραστατικών περιεχομένων της ταυτότητας αυτών των συμμετεχόντων στο νου.⁹⁷

Ο φόβος και ο πόνος ως βασικά συναισθήματα με τα οποία επενδύονται το αναπαραστατικό υλικό της ταυτότητας («φοβισμένοι», «πονεμένοι»), θέτει σε κίνηση ολόκληρο το αναπαραστατικό δίκτυο των συμμετεχουσών και καθορίζει τον τρόπο ύπαρξης του Εαυτού στην παρούσα του κατάσταση.

Όπως δείχνουν οι αναφορές των ανδρών χρηστών ηρωίνης στις συνεργιστικές εμπειρίες στις οποίες εδραιώνεται η παρούσα αίσθηση τους για τον Εαυτό, η εμπειρία της «αδυναμίας για εργασία», αποτελεί το βασικό μνημονικό υλικό που συνδέεται, σε επίπεδο σκέψης βάθους με την αίσθηση της αντικοινωνικότητας και της προσωπικής ανεπάρκειας. Η αρρενωπή ταυτότητα, είναι συνδεδεμένη και για όλους τους άνδρες χρήστες ηρωίνης της έρευνας, με τη διάσταση της «δύναμης», που εκλαμβάνεται και ως «ικανότητα για εργασία», μια σύνδεση που, συσχετιζόμενη με την παροντική αδυναμία του Εαυτού, πλήττει ιδιαίτερα την αυτοεκτίμηση αυτών των συμμετεχόντων.

Η απογοητευτική εμπειρία του «να μένουν τα όνειρα αλλά η ενέργεια να εξαντλείται», να αναλώνεται στις δραστηριότητες τις σχετικές με τη χρήση, που αντιμετωπίζεται ως σημαντικό πρόσκομμα στις αξίες του Εαυτού, οδηγεί τους άνδρες χρήστες ηρωίνης στην εξιδανικευμένη αναπαράσταση ενός «αυθεντικού» («κατεξοχήν»), «καλού» Εαυτού («καλός», «σπάνιος», «καθαρός», «με χάρες», «κατεξοχήν ένας σκύλος στη δουλειά»), που «νοθεύεται» από τη χρήση και θυματοποιείται από το περιβάλλον του, αλλά δεν έχει χάσει τις εγγενείς του ποιότητες: «Αυτό που μου συμβαίνει τώρα, δεν είναι νορμάλ», συμπεραίνει ο

⁹⁷ Η μελέτη της Ρήγα (1997α), έδειξε πως ο λόγος των χρηστών ηρωίνης για τον Εαυτό, ήταν διαποτισμένος από περιεχόμενα που εξέφραζαν την «ενόρμηση θανάτου» των συμμετεχόντων. Όπως επισημάνθηκε στην Παράγραφο 3.2.4.2., ο φόβος του θανάτου φαίνεται να είναι τόσο μύχιος για τους συμμετέχοντες χρήστες ηρωίνης της παρούσας έρευνας, ώστε, σε γνωστικό επίπεδο, συχνά αρνούσαν να τον αντιμετωπίσουν, ακόμη και ως περιεχόμενο των λέξεων που είχαν εκφέρει οι ίδιοι, απορώντας «γιατί είπαν» τις συναφείς «ανεξήγητες» λέξεις.

συμμετέχων του Πρωτοκόλλου 3, καταμετρώντας τις απώλειες του Εαυτού και συγκρίνοντάς τις με τον εκλαμβανόμενο «αυθεντικό» Εαυτό, που απουσιάζει.⁹⁸

Οι γυναίκες που ήταν χρήστες ηρωίνης, εστιάζονται κυρίως στα περιεχόμενα σκέψης βάθους που αφορούν τον πόνο: «Ο πόνος, νικάει το φόβο» (Πρωτ. 7) και μπορεί να οδηγήσει το άτομο έως και την περιφρόνηση της ίδιας του της ζωής. Χαρακτηριστική για την κατανόηση του πώς αυτές οι συμμετέχουσες αντιμετωπίζουν, βιώνουν και εκφράζουν τον «πόνο»,⁹⁹ είναι η τοποθέτηση της συμμετέχουσας του Πρωτοκόλλου 5, «*οι χρήστες, έχουμε μεγάλη σχέση με τον πόνο*», μια σχέση η οποία γίνεται αντιληπτή ως εγγενές χαρακτηριστικό του Εαυτού («*πριν αρχίσουν να πίνουν, ήτανε ήδη εθισμένοι*»). Σε αυτά τα Πρωτόκολλα, δεν εμφανίζονται αρκετά αντισταθμίσιμα στα αρνητικά περιεχόμενα που επενδύονται στον Εαυτό.

Για τους συμμετέχοντες που ήταν χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, οι εμπειρίες που σχετίζονται με την ενσωμάτωση του φόβου και της απειλής του θανάτου στο υπαρξιακό πλαίσιο της ταυτότητάς τους, είναι σχεδόν ανύπαρκτες. Στα Πρωτόκολλα δεν αναφέρονται εμπειρίες «άσχημων ταξιδιών», ή εμπειρίες οι οποίες να δημιουργούν ανασφάλεια σε επίπεδο ταυτότητας. Οι αναφορές των περισσότερων συμμετεχόντων, υποδεικνύουν ότι οι ίδιοι έχουν συχνά βιώσει ως επιθυμητή κατάσταση, την απώλεια της αίσθησης ότι έχουν σώμα, καθώς το σώμα «παύει να σ' ενοχλεί», γίνεται ελαφρύ και ευκίνητο υπό την επίρροια («τα πόδια σου είναι σαν αφρός...»). Μία μόνο συμμετέχουσα (Πρωτ. 24), νιώθει να «πληρώνει ακριβά» το δώρο της ουσίας, με την κούραση της επόμενης μέρας («Αφήνεις πίσω όλη σου τη ζωή...»), αλλά ακόμη και σ' αυτήν την περίπτωση, ο Εαυτός έλκεται και αξιολογεί υψηλότερα τα θετικά σημεία της ουσίας.

Το κυνήγι του χρόνου που φεύγει, η επίμονη επιδίωξη της απόλαυσης των διασκέδασεων που η νεότητα μπορεί ακόμη να «επιτρέψει» και του

⁹⁸ Μια χαρακτηριστική έκφραση αυτής της αποποίησης, αποδίδει η πρόταση του Sartre, «Είμαι αυτό που δεν είμαι και δεν είμαι αυτό που είμαι» (αναφ. από τον Mucchielli, 1986), θεωρημένη υπό το πρίσμα της Εγω-Οικολογίας.

⁹⁹ Ο Bataille (1985), διακρίνει μια «συγγένεια» μεταξύ της απόλαυσης και της ανοιχτής στο πνεύμα «φθοροποιού προοπτικής», αφού τόσο η ηδονή, όσο και ο πόνος, είναι καταστάσεις μέσα από τις οποίες ο άνθρωπος υπερβαίνει την ύπαρξη.

«σκορπίσματος» του Εαυτού μέσα στην εμπειρία (Benjamin, 1972, 1972β) είναι ένας ουσιαστικό στοιχείο του υπαρξιακού πλαισίου της ταυτότητας αυτών των συμμετεχόντων, αλληλένδετο στη σκέψη τους, με τη χρήση.

Πρόκειται για μια παράδοση νοοτροπία, σύμφωνα με την οποία, το άτομο «πρέπει» να κάνει αυτό που θέλει να κάνει, «τώρα που η ηλικία το επιτρέπει», γιατί «μπορεί μετά να μη θέλει να το κάνει», ώστε θα το έχει χάσει ανεπίστρεπτα μέσα στο χρόνο: Η λογική στην οποία βασίζεται αυτή η ιδέα (ο Εαυτός, εξεταζόμενος σε έναν μελλοντικό χρόνο, με βάση τις σημερινές του επιθυμίες) είναι σαθρή, γιατί, ευνόητο είναι πως όταν δεν θα υπάρχει επιθυμία, δεν θα είναι απαραίτητη και η δράση. Ωστόσο το νοητικό περιεχόμενο υφίσταται και οδηγεί τους συμμετέχοντες να εκτιμούν ως σημαντικό στοιχείο της παροντικής τους ζωής, το να θηρεύουν την εμπειρία και να θεωρούν ως απώλεια για την οποία «θα μετανιώσουν στο μέλλον», οτιδήποτε δεν δοκιμάζουν στο παρόν.

Ο λόγος των συμμετεχόντων που ήταν χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, σχετικά με τον Εαυτό και τον Κοινωνικό τους κόσμο, είναι αρκετά «ιδεαλιστικός» και περιστρέφεται, σε μεγάλο βαθμό, γύρω από τις πνευματικές -φιλοσοφικές τους αναζητήσεις. Οι συμμετέχοντες ανάγουν τα ιδανικά τους σε πανανθρώπινες αξίες («αλήθειες»), υποθέτοντας μια υπερβατική πραγματικότητα πίσω από τα γεγονότα («η αληθινή ζωή», «ο πραγματικός εαυτός») και ο λόγος τους τείνει να «δραπετεύει» από το συγκεκριμένο.

Η «αλήθεια» αυτών των συμμετεχόντων, ο κόσμος που δημιουργούν τα περιεχόμενα της σκέψης βάθους, είναι καθαρά «αντιρασιοναλιστικός»: Είναι ο ονειρικός κόσμος της καθαρής εμπειρίας, του πλήρους βιώματος, χωρίς κριτική παρέμβαση από την πλευρά της λογικής, που απειλεί να «καταστρέψει την εμπειρία («το χαλάω έτσι, δεν περιγράφεται» -Πρωτ. 21), παγιώνοντάς την μέσα σε κάποιο σχήμα (Linschoten, 1987).

Ένα συναφές «πλεονέκτημα» που προσφέρει η χρήση, σύμφωνα με αυτούς τους συμμετέχοντες, είναι η πρόσβαση που παρέχει στο παράδοξο, την καινοφανή «όραση» ενός «παραμυθένιου κόσμου χρωμάτων», την άμεση ζωντάνια των αντιλήψεων -αισθήσεων υπό την επίρροια.

Το «ά-λογο» στοιχείο, είναι κατά άλλους μια αναγκαία ψυχολογική λειτουργία (Jung, 1970) και κατά άλλους ένα στοιχείο που «γοητεύει σα γνώση» και οι μορφές του θεωρούνται «στοιχεία μιας γνώσης δύσκολης, κλειστής, εσωτερικής, που ανήκουν στο χώρο του μυστηρίου» (Foucault, 1964). Η έλξη είναι πολύ μεγαλύτερη όταν η γνώση που επιδιώκεται είναι ανώδυνη («παιχνίδι εκ του ασφαλούς» -Πρωτ. 22) και επιτυγχάνεται κατά βούληση, μέσω της χρήσης κάποιων ουσιών.

Οι συμμετέχοντες χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, ενσωματώνουν στην ταυτότητα τις εμπειρίες του «ά-λογου» βιώματος, ως καταστάσεις που τους φέρνουν πλησιέστερα στον «αληθινό τους Εαυτό» (αντίθετα με τους άνδρες χρήστες ηρωίνης, για τους οποίους η χρήση της ουσίας αναπαριστά τη «νόθευση» του «πραγματικού Εαυτού» και για τις γυναίκες χρήστες ηρωίνης, για τις οποίες ο εγγενής Εαυτός ευθύνεται για τον εθισμό στην ουσία). Όπως και οι χρήστες ηρωίνης, έτσι και αυτοί οι συμμετέχοντες, τεμαχίζουν τον Εαυτό, σε εσωτερικό και εξωτερικό, πραγματικό και μη -πραγματικό («είμαστε άλλα άτομα από αυτά που βλέπουν εξωτερικά», «προσποιούμαστε»), αλλά οι εσωτερικές αιτίες αυτού του διαχωρισμού, είναι εντελώς διαφορετικές και πηγάζουν από πολύ διαφορετικές εμπειρίες. Σε αυτές τις περιπτώσεις, η εικόνα του «καλού» κατά τους Άλλους, Εαυτού, τοποθετείται ως κάτι το εξωτερικό και μη -πραγματικό για τους ίδιους, ενώ ο «πραγματικός», εσώτερος Εαυτός, είναι εκείνος που δεν θα έβρισκε αποδοχή εάν ερχόταν ανοιχτά στο φως.

Έτσι, γι' αυτούς τους συμμετέχοντες, ο Εαυτός εντασσόμενος στην οικογενειακή ομάδα ή στον ευρύτερο κοινωνικό χώρο, μπορεί να διατηρήσει το «κύρος» του, στον βαθμό που είναι ικανός να παρουσιάσει μια πλαστή ταυτότητα στους Άλλους, ώστε μπροστά στην ανάγκη της κοινωνικότητας, χάνει την μυχιότητά του. Είναι μια αναπόφευκτη θυσία, για όσο διάστημα οι Άλλοι με θέση ισχύος δεν επιτρέπουν στον Εαυτό την υλοποίηση των αξιών του.

Οι μη -χρήστες συμμετέχοντες, έχουν δομήσει ένα υπαρξιακό πλαίσιο ταυτότητας, που προσανατολίζεται περισσότερο προς την ελευθερία του Εαυτού για δράση απέναντι στον κόσμο, μέσω της πραγμάτωσης κοινωνικών στόχων, είτε αυτοί είναι η «κοινωνική καταξίωση», είτε η διατήρηση της «ιδιαιτερότητας» του Εαυτού μέσα σ' έναν μαζοποιητικό κόσμο. Οι αναζητήσεις και οι ανησυχίες των

συμμετεχόντων για τις σχέσεις τους με τους Άλλους ανθρώπους, η εκφρασμένη τους ανάγκη να «αγαπήσουν και να αγαπηθούν» από τους Άλλους, και να σταθεροποιήσουν τον Εαυτό σε μια «καλύτερη» θέση κοινωνικό τους κόσμο, αποτελούν ενδείξεις μιας ανασφαλούς πραγματικότητα που αντιλαμβάνονται μέσα από το πρίσμα της ταυτότητάς τους.

Ωστόσο, η εσωτερική τους αντίληψη για τον Εαυτό, κάνει τα σχέδιά τους να μη φαίνονται ακατόρθωτα -και παρέχει τα περιθώρια αποδοχής των αποτυχιών, που γίνονται αντιληπτά ως «μικρές ατέλειες» του Εαυτού, χωρίς να προκαλούν έντονες συγκρούσεις. Η ομάδα των «μη -χρηστών», τους παρέχει έναν ιδανικό χώρο επένδυσης αυτών των όψεων του θετικού Εαυτού, καθώς βρίσκει αρκετούς συσχετισμούς με το πνεύμα εξοικονόμησης και ανάδειξης του Εαυτού, που διέπει τις ταυτότητες αυτών των συμμετεχόντων.

β. Συλλογικά Περιεχόμενα.

Για τους χρήστες ηρωίνης, οι Σημαντικές περιγραφές της ομάδας ένταξης «χρήστες», που εγγράφονται στο υπο-διάστημα του αρνητικού Εαυτού, παραπέμπουν στο φόβο μπροστά σ' ένα «αντίξοο πεπρωμένο», που αποτελεί τον μοναδικό ουσιαστικό δεσμό της ομάδας. Η «ιεροτελεστία του φόβου» (η στιγμή της ένεσης, κατά την οποία «δεν ξέρεις αν θα ζήσεις»), ενώνει νοητικά και πραγματικά τα μέλη αυτής της ομάδας, ο λόγος των οποίων δεν υποδεικνύει καμιά άλλη «αλληλεγγύη» εκτός από το κοινό αρνητικό πεπρωμένο («φυλακισμένου»).

Ο φόβος και ο πόνος, δεν αρκούν για να συνδέσουν τα μέλη της ομάδας, με δεσμούς πραγματικής αλληλεγγύης, όπως ιδανικά υποθέτει ο Sartre (1960) ότι συμβαίνει στους ανθρώπους (να συνδέονται κάτω από την απειλή του θανάτου). Εντασσόμενοι στην ομάδα των χρηστών, οι συμμετέχοντες χρήστες ηρωίνης, αποδίδουν τις αρνητικές ιδιότητες κυρίως στους «Άλλους χρήστες ηρωίνης» και τις θετικές στους «λίγους», τις «εξαιρέσεις», όπως ο Εαυτός.

Σε αυτήν την περίπτωση, η απέχθεια για τον Άλλον που είναι μέλος της ομάδας αντικειμενικής ένταξης, είναι ένα παράγωγο των μηχανισμών ταυτότητας

που επιτάσσουν τη διαφοροποίηση και την εξασφάλιση μιας «βιώσιμης» ταυτότητας για τον Εαυτό (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996).

Αντίθετα, όσον αφορά τους χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, η χρήση και η ένταξη στην ομάδα των χρηστών και στην σχεδόν ταυτόσημη ομάδα των φίλων, γίνεται αντιληπτή ως μέσο ενίσχυσης της προσωπικής επάρκειάς τους. Αυτοί οι συμμετέχοντες, εκτιμούσαν πολύ πιο θετικά τη συμμετοχή τους στην ομάδα των «χρηστών και εδραίωναν αρκετές Σημαντικές και θετικές όψεις της ταυτότητάς τους σε αυτήν την ένταξη.

Όσον αφορά τις συγκεκριμένες πολιτισμικές πληροφορίες που ενσωματώνουν οι συμμετέχοντες στις ταυτότητές τους, σε αρκετά Πρωτόκολλα χρηστών, ανεξαρτήτως φύλου και χρησιμοποιούμενης ουσίας (Πρωτόκολλα 1, 2, 3, 4, 5, 8, χρήστες ηρωίνης, Πρωτ. 17, 18, 20, 21, 22, 24, χρήστες συνθετικών ναρκωτικών), η έννοια της «εξάρτησης» αποσυνδέεται από την ιστορία της ομάδας των «χρηστών» και του Εαυτού και επενδύεται στην ευρύτερη κοινωνία, με την πεποίθηση ότι κάθε άνθρωπος αναπτύσσει τις δικές του «εξαρτήσεις» («εργασία», «τηλεόραση», «εξάρτηση από άλλους ανθρώπους»).

Η λανθασμένη ενημέρωση θεωρείται ως βασική αιτία της ουσιοεξάρτησης από τους άνδρες χρήστες και των δύο υπο-ομάδων, αφού κάνει τα άτομα είτε να φοβούνται τη στέρηση της ουσίας (σύμφωνα με τους χρήστες ηρωίνης), ή περιθωριοποιεί αδικώς τους χρήστες ναρκωτικών άλλων από την ηρωίνη και συντελεί στην εξαφάνιση των μαλακών ναρκωτικών από «την αγορά» (σύμφωνα με τους χρήστες συνθετικών ναρκωτικών).

Οι πληροφορίες των ΜΜΕ και του ιατρικού κόσμου, ότι η ηρωίνη δημιουργεί αναπόφευκτα εξάρτηση και είναι καταστροφική καθ' αυτή για τον οργανισμό, εισβάλλουν «απειλητικά» στο νοητικό σύμπαν των συμμετεχόντων χρηστών ηρωίνης, που προτιμούν να αναπαριστούν ως εχθρό εκείνους που διασπείρουν αυτές τις πληροφορίες, παρά την ίδια την ουσία.

Η ουσία δεν θεωρείται ως «εξαρτησιογόνα» ή καταστροφική καθ' αυτή, από αυτούς τους συμμετέχοντες, αλλά μόνο σε συνάρτηση με την υπερβολή στη χρήση της. Όλοι ανεξαιρέτως οι συμμετέχοντες, πίστευαν ότι «ελέγχουν το

ναρκωτικό» και ότι έχουν «ισχυρή θέληση», τοποθετώντας κατ' αυτόν τον τρόπο, μια ιδεατή άμυνα του Εαυτού.

Η αντιπαράθεση του λόγου των χρηστών ηρωίνης για τον Εαυτό στην παρούσα του κατάσταση («ικανός να ελέγξει την ουσία») κατά την Φάση III του IMIS, επαληθεύει το φαινόμενο της όρασης «του τούνελ», όπου σε περιπτώσεις κατά τις οποίες βιώνεται μια σημαντική απειλή προς τον Εαυτό, η προσοχή εστιάζεται στο άμεσο ερέθισμα που υπόσχεται την ανακούφιση (Beck, 1976), μπλοκάροντας στιγμιαία όλες τις υπόλοιπες πληροφορίες για την ουσία.¹⁰⁰

Στα Πρωτόκολλα των χρηστών συνθετικών ναρκωτικών, διαπιστώνεται επίσης μια έντονη πεποίθηση περί «ελέγχου» και φυσικής ασφάλειας μέσω της χρήσης των συγκεκριμένων ουσιών, σε σύγκριση με την ηρωίνη ή το αλκοόλ.¹⁰¹ Η αντιφοβική τάση προς την ουσία, εδραιώνεται επίσης στην ιδέα ότι η κατανάλωση της ουσίας είναι ακίνδυνη, εφόσον οι χρήστες είναι γνώστες των «νόμων του δρόμου» και του ναρκωτικού. Η πεποίθηση ότι τα χημικά και μαλακά ναρκωτικά είναι απολύτως ασφαλή, όπως και η αναπαράσταση του Εαυτού ως «γνώστη των ναρκωτικών», αποτελεί κοινό στοιχείο αυτών των Πρωτοκόλλων.¹⁰²

Ο τρόμος που διασπείρεται από τα ΜΜΕ, σχετικά με τη χρήση ναρκωτικών και οι ποικίλες πληροφορίες που συνδέουν τη χρήση με το θάνατο, συνδέονται, στο αναπαραστατικό δίκτυο αυτών των συμμετεχόντων με την επίμονη αναφορά στην προσωπική τους ασφάλεια, σε αντίθεση με τους «Άλλους», τους χρήστες ηρωίνης. Έτσι, η πληροφορία ότι οι θάνατοι από χρήση ηρωίνης, οφείλονται συνήθως στην απρόβλεπτη επίδραση μιας δόσης καθαρής ηρωίνης σ' έναν οργανισμό που δεν έχει αναπτύξει ανοχή στη συγκεκριμένη δοσολογία, αλλά και στη συνδυασμένη χρήση

¹⁰⁰ Αυτή η αφοβία θυμίζει ό,τι οι Grinker και Spiegel (1945) είχαν διαπιστώσει σε έρευνά τους για τους Αμερικανούς πιλότους του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου, οι οποίοι, σε περιπτώσεις άμεσου κινδύνου είχαν την ψευδαίσθηση ότι ήταν άτρωτοι, προφανώς για να μην αντιμετωπίσουν την προοπτική του θανάτου.

¹⁰¹ Όπως ακριβώς το εκφράζει και ο Βαμβακάρης (1978) στην αυτοβιογραφία του, «... προκειμένου να πάω να πω ούζο, να με πιάσει μεθαύριο η καρδιά μου να πεθάνω, έπινα αυτό (στη συγκεκριμένη αναφορά, το χασίς)».

¹⁰² Το Πρωτόκολλο 17, εστιάζεται, χαρακτηριστικά, στην ανακήρυξη του ecstasy ως «ασφαλούς ναρκωτικού». Ανατρέχοντας στο περιεχόμενο αυτού του Πρωτοκόλλου, θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι οι σχετικές ιδέες -αναπαραστάσεις του συμμετέχοντος, διαμορφώθηκαν αποκλειστικά από την τραυματική εμπειρία του θανάτου του αδελφού από χρήση ηρωίνης. Αλλά η αντιπαράθεση των υπόλοιπων Πρωτοκόλλων χρηστών συνθετικών ναρκωτικών, δείχνει ότι πρόκειται για μια κοινή αναπαράσταση αυτών των συμμετεχόντων.

της με μεγάλη ποσότητα αλκοόλ ή χαπιών (Ελευθεροτυπία, 13/4/1997), παράγοντες που μπορούν να θεωρηθούν «αστάθμητου» ακόμη και για τον «έμπειρο χρήστη», είναι συμβατές και αφομοιωμένες πλήρως στα αναπαραστατικά δίκτυα των συμμετεχόντων που ήταν χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, ενισχύοντας τη διπολική αντίθεση Εαυτού - Άλλου, προκειμένου να στηρίξουν, μέσω αυτής της αντίθεσης, την θετική όψη της ταυτότητάς τους.

Όμοια, η πληροφορία για την επικινδυνότητα της χρήσης ecstasy, χρησιμοποιείται επιλεκτικά. Η χρήση ecstasy μπορεί να γίνει επικίνδυνη, όταν προτρέπεται κανείς σε αυτήν, από κακόβουλα άτομα, αλλά ταυτόχρονα, είναι απολύτως ασφαλής, όταν γίνεται στα πλαίσια της παρέας, όπου χρησιμοποιείται για να ενισχύσει τις αξίες της ομάδας, τον αυθορμητισμό, την επικοινωνία και την ελεύθερη έκφραση.

Σε αυτές τις αντιφάσεις, άλλοι θα έβλεπαν το κομμάτισμα του Εαυτού (Markus, 1980, Walzer, 1994) και άλλοι έναν παραλογισμό. Αλλά η ανάλυση των Πρωτοκόλλων δείχνει ότι τα κομμάτια του Εαυτού με τα οποία τα άτομα αντιμετωπίζουν τον κόσμο, ενοποιούνται κάτω από το πρίσμα των βασικών προσανατολισμών της ταυτότητας, που συνθέτει όλες αυτές τις «γνωστικές αντιφάσεις», τις οποίες έχουν εντοπίσει σύγχρονοι ερευνητές του Εαυτού, στη μελέτη των νοητικών διαδικασιών των ατόμων (Taylor & Cooke, 1984, αναφ. από την Κωσταρίδου - Ευκλείδη, 1999).

Οι τρόποι αντίληψης των συμμετεχόντων, πηγάζουν περισσότερο από το συναίσθημα και τους ψυχοκοινωνικούς προσανατολισμούς τους, παρά από την «καθαρά» λογική διαμόρφωση απόψεων για τη χρήση. Έτσι, η ίδια πληροφορία, μπορεί να χρησιμοποιηθεί δυο φορές, με αντίθετο νόημα, ανάλογα με αυτό που θέλει να καταδείξει ο συμμετέχων στον ερευνητή -Άλλον και στον Εαυτό: Στο συγκεκριμένο παράδειγμα του ecstasy, το «κέραςμα» της ουσίας από τους φίλους, δεν περιορίζεται στο αντικείμενο που παίρνει αυτός που του προσφέρεται η ουσία. Είναι μέσα σε αυτό και «το γόητρο, τόσο εκείνου που προσφέρει, όσο και εκείνου που δέχεται» (Bataille, 1985) και η αίσθηση κοινότητας μεταξύ των μελών της ενδο-ομάδας. Η συμβολική δύναμη και ασφάλεια που βιώνει ο χρήστης κάτω από τις συνθήκες του «Εμείς», συντελεί στη δημιουργία μιας θετικής αναπαράστασης της ουσίας και της σχετικής δράσης.

Από τις πληροφορίες του ιατρικού κόσμου, οι χρήστες συμμετέχοντες ανεξαρτήτως χρησιμοποιούμενης ουσίας, προτιμούν να ενσωματώσουν εκείνες που μιλούν για την διάδοση ενός εθιστικού τρόπου ζωής (όπως η εξάπλωση της χρήσης ψυχοφαρμάκων στο γενικό πληθυσμό), στηρίζοντας την πεποίθηση ότι «όλοι κάτι πίνουν». Έτσι, οι χρήστες «περιθωριοποιούνται άδικα», εφόσον δεν εκφράζουν παρά έναν κοινό τρόπο θέασης του κόσμου.¹⁰³

Η ένταξη των χρηστών ηρωίνης στον ευρύτερο κοινωνικό κόσμο, συνοδεύεται από μια εχθρική αναπαράσταση της ενέσιμης ηρωίνης ως προς τις επιδράσεις της στον ψυχοσωματικό οργανισμό, που κινητοποιείται ως αναφορά στα εμπόδια που δημιουργεί η χρήση σε επίπεδο εργασίας και δημιουργικότητας.

Αν και αυτοί οι συμμετέχοντες θεωρούν τον ευρύ κοινωνικό χώρο -και ιδιαίτερα τον κόσμο της εργασίας ως έναν χώρο αντι-αξιών, εξίσου «εθιστικό», όσο και η ηρωίνη, όμως παράλληλα ενοχλούνται από το γεγονός ότι η χρήση τους στερεί τις απαραίτητες σωματικές και ψυχικές δυνάμεις για να κάνουν «τα πράγματα που κάνουν οι άνθρωποι που δεν έχουν μπλέξει με τέτοια». Αυτή η «εκδοχή της ναρκομανίας» (Cochrane, 1984), ενδεχομένως είναι καλύτερη, αφού μπορεί «να σου αποφέρει καλύτερο βιοτικό επίπεδο».

Στους τρόπους δόμησης του κοινωνικού Εαυτού των χρηστών ηρωίνης, κυρίαρχη είναι η αίσθηση απόρριψης και απομόνωσης (αφού δε μπορούν να εμπιστευτούν την ομάδα των ομοίων τους), αλλά και η αναζήτηση βοήθειας μπροστά στη συγκέντρωση προβλημάτων τα οποία οι ίδιοι δυσκολεύονται να επιλύσουν. Η Άλλη ομάδα, των «μη -χρηστών», ενεργοποιεί ελάχιστα νοητικά περιεχόμενα που έχουν αντίληψη στην ταυτότητα των συμμετεχόντων¹⁰⁴ και τοποθετείται με όρους

¹⁰³ Στην έρευνα της Ρήγα (1997α), είναι, αντίθετα, η αναπαράσταση του μη -χρήστη ως «αδαή», που αποτελεί έκφραση της προσπάθειας των χρηστών να αρνηθούν στους μη -χρήστες το δικαίωμα έκφρασης ενός εξουσιαστικού λόγου απέναντι στην ομάδα τους και περιθωριοποίησής της.

¹⁰⁴ Η μοναδική περιγραφή των «μη -χρηστών», που, όπως έδειξε η παρούσα ανάλυση, είχε αντίληψη στον θετικό Εαυτό των χρηστών ηρωίνης, ήταν η Α.Ε. «αυτάρκεις», η οποία όμως, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της Φάσης ΙΙΙ, αποτελούσε έκφραση της εκλαμβανόμενης εγκατάλειψης από την οικογένεια.

σχέσεων, ως ομάδα που είτε ευεργετεί, είτε κατατρέπει, είτε εγκαταλείπει τον Εαυτό.¹⁰⁵

Οι ίδιοι οι συμμετέχοντες χρήστες ηρωίνης, ζητούν την αγάπη και την εμπιστοσύνη της οικογένειας, την στήριξη των Άλλων ανθρώπων και την πρόνοια της Κοινωνίας, την οποία αναπαριστούν ως μητέρα προς την οποία απευθύνονται προκειμένου να φροντίσει για τις ανάγκες τους. Μιλώντας για τον Άλλον, μιλούν για την απελπισία του να χρειάζεσαι πράγματα που οι Άλλοι με θέση ισχύος «δεν σου προσφέρουν» («ευκαιρίες», «βοήθεια»).

Συνοψίζοντας, όλοι οι συμμετέχοντες χρήστες ηρωίνης, αντιμετώπιζαν τον κοινωνικό κόσμο σαν έναν χώρο ανελευθερίας, αλλά δεν επιθυμούσαν ούτε τον καταναγκαστικά περιθωριακό ρόλο του Εαυτού ως χρήστη. Όλοι τους, φαίνεται να έχουν οραματιστεί τον κοινωνικό τους κόσμο, πολύ πιο «προστατευτικό» και «ευνοϊκό» απ' ό,τι τον αντιλαμβάνονταν μέσω των εμπειριών τους και να έχουν θεωρήσει τον Εαυτό, πολύ ιδανικό ή πολύ αδύναμο για να παλέψει τις με τις αντιξοότητες στις οποίες θεωρούσαν ότι είχαν περιπέσει, χωρίς να τους «αξίζει» μια τέτοια μοίρα. Όλοι τους, φαίνεται να προσδοκούν ότι «θα πάνε όλα μια χαρά από μόνα τους και δε θα χρειαστεί να κάνω τίποτα εγώ... Αλλά δε γίνεται...».

Αντίθετα με τους χρήστες ηρωίνης, οι χρήστες συνθετικών / ναρκωτικών, δεν θεωρούν τον Εαυτό «άρρωστο» και δεν περιμένουν κάποια αντίστοιχη πρόνοια. Η διαμαρτυρία τους αφορά τα όσα «δεν τους επιτρέπουν». Επιθυμούν να περιπλανηθούν («ψαγμένοι»), βρίσκουν τα περιθώρια του κόσμου πολύ στενά για τους δικούς τους προσανατολισμούς («δεν αρμόζουν για τον κόσμο γύρω τους»), επιχειρούν ν' απομακρυνθούν από την «τετράγωνη λογική» των «μη -χρηστών» («flat») και τη συμβιβαστική νοοτροπία των «μεγαλύτερων» («συμβιβασμένοι με αυτό που έφτιαξαν»), που διέπεται από το στενό πνεύμα της αυτοσυντήρησης και «εξοικονόμησης του Εαυτού» και προσδοκούν, επιστρέφοντας να βρουν την αποδοχή -ίσως δε, και το θαυμασμό για τις πνευματικές ανακαλύψεις τους και

¹⁰⁵ Όπως, σύμφωνα με τις αρχές της Εγω-Οικολογίας (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996), συμβαίνει με κάθε ομάδα από την οποία διαφοροποιείται πλήρως ο Εαυτός.

πάντως όχι την απαγόρευση ή την απόρριψη των ιδανικών τους («δίνουν στους νέους ευκαιρίες» -«Αυτοί, οι Λονδρέζοι, οι Νεοϋορκέζοι»).

Η ψευδαίσθηση ελευθέρωσης του πνεύματος από τους υλικούς καταναγκασμούς και από την ένταξη στην υπηρεσία της παραγωγικής μηχανής, που ο Marcuse (1955) επένδυσε στη φιγούρα του Νάρκισσου, ως εικόνα ένωσης του ανθρώπου με το θείο και «ανταρσίας κατά του πολιτισμού» και ο Paz (1980) στην έκφραση «νοσταλγία του απείρου», αποτελεί Σημαντική αξία αυτών των συμμετεχόντων («αγγίζουμε μια άλλη διάσταση»), η οποία όμως, γίνεται αντιληπτή ως ιδανικό, η υλοποίηση του οποίου μπορεί να περιοριστεί στην ίδια της χρήση. Στις υπόλοιπες διαστάσεις της κοινωνικής ζωής, μπορούν να γίνουν πολλοί «συμβιβασμοί», προκειμένου να επιβιώσει και ενδεχομένως να αναδειχθεί κοινωνικά ο Εαυτός.

Η αναπαράσταση ενός Εαυτού που μπορεί λειτουργήσει «κανονικά» και ανταποκρινόμενος πλήρως στις κοινωνικές απαιτήσεις, συμβαδίζει με την αναπαράσταση των ναρκωτικών τύπου ecstasy, ως ασφαλή καταναλωτικά αγαθά (Coffield & Cofton, 1994, Ρήγα, 1997α), που δεν αλλοιώνουν αρνητικά τον τρόπο σκέψης και αντίληψης, ούτε και παρεμποδίζουν τη συμμετοχή τους στα πλαίσια της οικογένειας ή των ευρύτερων κοινωνικών ομάδων, αντίθετα μάλιστα, τους υποβοηθούν στις πνευματικές τους δραστηριότητες, στην επικοινωνία και τη διασκέδαση.

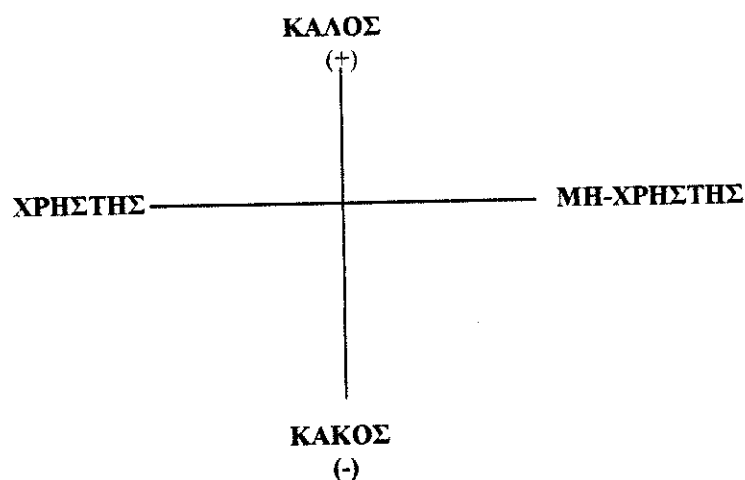
Η ανάγκη αυτών των ατόμων να τονίσουν ότι ο Εαυτός δεν είναι «εξαρτημένος», αλλά αυτόνομο άτομο, ικανό να λειτουργήσει αποδοτικά και να επιδράσει στον κοινωνικό κόσμο, συνδέεται με τις εσωτερικές συγκρούσεις που προκύπτουν από τη σχέση με την οικογένεια, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι συμμετέχοντες αναγκάζονται να αποκρύπτουν το γεγονός της χρήσης και απέναντι στην οποία νιώθουν υποχρεωμένοι να σταθούν σα «σωστά μέλη», ισχυροί και ικανοί να στηρίζουν την οικογενειακή ομάδα και όχι υποβοηθούμενοι από αυτήν, ως αδύναμα, «εξαρτημένα» της μέλη.

Οι μη -χρήστες συμμετέχοντες και των δύο υπο-ομάδων, αναπαριστούν τη συμμετοχή τους στην ομάδα «μη -χρήστες», ως κάτι αναντίρρητα θετικό, αν και η έλλειψη ουσιαστικής αίσθησης του ανήκειν, είναι εμφανής στον τρόπο με τον οποίο

οι μη -χρήστες οριοθετούν την ομάδα τους κυρίως μέσω σύγκρισης με την Άλλη ομάδα (των «χρηστών»), που ήταν σαφώς περισσότερο περιχαρακωμένη στο νου τους. Έτσι, οι «μη -χρήστες» γίνονται αντιληπτοί ως ομάδα, ακριβώς επειδή υπάρχει η διακριτή ομάδα των «χρηστών».

Στην ομάδα των «μη -χρηστών», δεν αναγνωρίζεται κανένα μειονέκτημα και δεν επενδύεται καμιά ατέλεια του Εαυτού, με εξαίρεση την προκατειλημμένη στάση απέναντι στους χρήστες και τη συμβιβαστική νοοτροπία του «ξενέρωτου» (Πρωτόκολλα 25 -32), από την οποία, ωστόσο, απέχει ο Εαυτός.

Σχηματικά, μεταλάσσοντας, όπως προτείνει ο Λίποβατς (1994), τον οριζόντιο άξονα του Εγω-Οικολογικού Στοιχειώδους Χώρου Ταυτότητας, τοποθετώντας στη θέση του διπόλου Εαυτός -Μη -Εαυτός, την αντίθεση «Χρήστες» - «Μη -Χρήστες» (Σχήμα 27), για τους χρήστες συμμετέχοντες και των δύο υπο-ομάδων, αλλά και για τους μικρότερης ηλικίας μη -χρήστες (Πρωτόκολλα 25 -32), ο άξονας «Χρήστης» - «Μη -Χρήστης», τέμνει κάθετα τον άξονα «Καλός» (+) - «Κακός» (-), ώστε «και οι δύο όψεις του νομίσματος» να υπάρχουν σε κάθε ομάδα («καλοί» και «κακοί» χρήστες, «καλοί» και «κακοί» μη -χρήστες). Αντίθετα, για τους μη -χρήστες των Πρωτοκόλλων 9 -16, δεν υφίσταται τέτοια διατομή: Ο χρήστης είναι εξ' ορισμού ένα αρνητικό αντικείμενο και ο Εαυτός ως μη -χρήστης, είναι κάτι καταφανώς «τελειότερο».

Σχήμα 27: Στοιχειώδης Χώρος Κοινωνικής Ταυτότητας, με μεταλλαγή του οριζόντιου άξονα (Πηγές: Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996, Λίποβατς, 1994, «Το Πρακτέον: Το Επιθυμητόν», σ. 154).

Από την δική τους θέση, οι μη -χρήστες συμμετέχοντες, ενσωματώνουν πληροφορίες που εξιδανικεύουν την «υγεία», με μια διευρυμένη έννοια που καλύπτει βιολογικές, ψυχολογικές, κοινωνικές, οικονομικές όψεις (CFES, 1989). Η ιδέα της «καλής υγείας», της δύναμης, της νεότητας και ομορφιάς, αποτελεί ένα «κοινωνικό φετίχ» που αρκεί για την περιθωριοποίηση όσων παραμελώντας τη δική τους υγεία, θα μπορούσαν να γίνουν επικίνδυνοι για την κοινωνική υγεία. Με αυτήν την αναπαράσταση του χρήστη ως «άρρωστου», συνδέεται και η εσωτερική τάση των συμμετεχόντων για «φυσιολογικοποίηση» των χρηστών («παροχή βοήθειας»).

Η πληροφορία ότι ο χρήστης ηρωίνης είναι «άρρωστος», που οι χρήστες και μη -χρήστες συμμετέχοντες αντλούν από τη σύγχρονη επιστημονική κοινότητα (Stanley, 1983), είναι οπωσδήποτε λιγότερο καταστροφική από την αναπαράσταση του χρήστη ως «εγκληματία» -που πολύ σπάνια (μία μόνο συναφής περιγραφή) αναδύεται ως περιγραφή της ομάδας των χρηστών από τους μη -χρήστες, αλλά αντικατοπτρίζει το (αμυντικό) πέρασμα της κοινωνίας, από την εχθρότητα απέναντι στο φοβικό αντικείμενο «χρήστης», προς την πλήρη αποδυνάμωσή του: «Δεν υπάρχει λόγος να φοβόμαστε τον χρήστη, είναι αδύναμος, άρρωστος». Αν για τους μη -χρήστες αυτό είναι μια «ανακούφιση», για τον ίδιο τους χρήστες συμμετέχοντες είναι ο καθοριστικότερος παρεμποδιστικός παράγοντας για την ανάληψη ενεργητικών δράσεων και ρόλων και για την αυτοστοχαστική δραστηριότητα (Linschoten, 1987).

Το πιο απροσδόκητο ίσως αποτέλεσμα, είναι ότι αρκετοί μη -χρήστες συμμετέχοντες (Πρωτόκολλα 25 -32), βρέθηκαν να έχουν ενσωματώσει ανάμεσα στις αρνητικές όψεις της ομάδας των μη -χρηστών, την περιγραφή «ξενέρωτου» (Αυτοί, οι μη -χρήστες), μια Α.Ε. που αποδόθηκε όπως είδαμε και από αρκετούς χρήστες συμμετέχοντες, ως βασικός αρνητικός περιγραφέας της ομάδας των μη -χρηστών.

Ο Πετρόπουλος (1981), αναφέρει ως «ξενέρωτο» τον «ξεμέθυστο», εκείνον που «συνέρχεται και ξαναβρίσκει τον εαυτό του και την καθαρότητα της σκέψης του». Στο πλαίσιο του λόγου των συμμετεχόντων, η Α.Ε. «ξενέρωτου», δεν είναι μια απλή ταυτολογία («ξενέρωτος» = «εκείνος που δεν έχει κάνει χρήση»), αλλά διατηρεί έντονο αρνητικό νόημα και για τις δυο ομάδες συμμετεχόντων, είτε ως «άτομο με το οποίο δε μπορείς να επικοινωνήσεις» (για τους χρήστες

συμμετέχοντες), είτε ως «συντηρητικός στη σκέψη», «με μια απόλυτη και τυπική λογική» (για τους μη -χρήστες συμμετέχοντες).

Πρόκειται για μια πολιτισμική πληροφορία, που έμμεσα τοποθετεί την αποχή από τις ουσίες και την «τυπικά» ξεκάθαρη σκέψη, ως μειονεξία των μη -χρηστών και που -παραδόξως, βρίσκει έντονη απήχηση στα εννοιολογικά δίκτυα τόσο των χρηστών, όσο και των μη -χρηστών συμμετεχόντων.

Για τις γυναίκες μη -χρήστες, (Πρωτόκολλα 29 -32), παρεμφερείς πληροφορίες επενδύονται στις λέξεις ταυτότητας «ιδιόρρυθμοι», «ενδιαφέροντες» και «ψαγμένοι», μέσω των οποίων εκφράζεται ο θαυμασμός για την αυθόρμητη και πρωτότυπη έκφραση, καθώς και για κάθε τι που αποκλίνει από τις κοινωνικές συμβάσεις.¹⁰⁶

Ο Baumeister (1982), έδειξε ότι ενώ οι άνθρωποι φαίνεται να προσαρμόζονται σε συγκεκριμένες καταστάσεις, προκειμένου να ευχαριστήσουν τους Άλλους, εντούτοις οι κονφομιστές αξιολογούνται αρνητικά από τη Δυτική κουλτούρα, που, τουλάχιστον θεωρητικά, προωθεί την αυτονομία και την πνευματική ανεξαρτησία και συχνά ερμηνεύει το «φυσιολογικό» ως «παθολογικό» (Mucchieli, 1986). Κατ' αυτόν τον τρόπο, εξηγεί ο Baumeister το γεγονός ότι μπροστά σ' ένα κοινό που με απειλές τιμωρίας ή απόρριψης, ωθεί το άτομο σε συμμόρφωση, τείνει κανείς να μην προσαρμόζεται, καθώς η συμμόρφωση θα αποτελούσε μια ακραία (με τους όρους αυτών των πολιτισμικών αξιών), ταπείνωση.

Στο μέτρο που το «Σύστημα» αναπαρίσταται ως μια «ανθρωποφαγική μηχανή», οι μη -χρήστες συμμετέχοντες εκφράζουν την αντίδραση -αντίσταση του Εαυτού απέναντι στην εξωτερική αυτή πηγή πίεσης και τείνουν να αρνηθούν το «συμβιβαστικό» κομμάτι της ταυτότητάς τους, επενδύοντάς το στους Άλλους μη -χρήστες.

Η αντίδραση του Εαυτού απέναντι στην αίσθηση «καταπίεσης από το Σύστημα», δε μπορεί να διοχετευτεί απέναντι σε όλες τις εκλαμβανόμενες πηγές πίεσης. Η «πίεση στο χώρο της οικογένειας», είναι κάτι που εξωραϊζεται ή συγκαλύπτεται από τους περισσότερους μη -χρήστες συμμετέχοντες, εφόσον παρέχει

¹⁰⁶ Η ανάγκη για λιγότερους συμβιβασμούς με τις κοινωνικές προτροπές, είναι μια μορφή της «ιδεολογίας του αυθορμητισμού», στην οποία αναφέρεται ο Χρηστάκης, ως ιδεολογία που έχει εισδύσει σε όλους τους τομείς της καθημερινής -πολιτιστικής ζωής (Maisonpneuve, 1973, αναφ. στο Χρηστάκης, 1994).

τα απαραίτητα αντισταθμιστικά οφέλη στον Εαυτό («κατανόηση», «ασφάλεια»). Αντίθετα, οι πιέσεις των «Άλλων ανθρώπων», που μπορεί να απαιτήσουν «αφοσίωση» και να αποτελέσουν εμπόδιο στον προσανατολισμό του Εαυτού, να ασχοληθεί με τα «ατομικά του ενδιαφέροντα», απορρίπτονται πολύ ευκολότερα.

«Γνωρίζετε τον τρόπο εκείνου που κοιμάται;», ρωτά ο Ζαρατούστρα του Nietzsche (1964). «Φοβάται γιατί το έδαφος υποχωρεί κάτω απ' τα πόδια του και το όνειρο αρχίζει.» Οι μη -χρήστες, σε καμιά περίπτωση «δεν θέλουν έναν τέτοιο τρόπο, αλλά εκτιμούν την «ασφάλεια» και τη «δύναμη» που τους παρέχουν οι δραστηριότητές τους μέσα στον κοινωνικό κόσμο.

Αντίθετα, οι χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, επιδιώκουν την («εκ του ασφαλούς» και χωρίς την απώλεια των κοινωνικών τους προνομίων) «υποχώρηση του εδάφους κάτω απ' τα πόδια τους» και βιώνουν την ισχύ μέσω της προσωρινής απόσυρσής τους από αυτόν και της άφεσής τους στο όνειρο.

Και οι δυο στάσεις, παραπέμπουν έμμεσα στην «υπεροχή της αρσενικής αρχής», της οποίας η ηθική εμβέλεια απονέμεται και στον όρο «ανδριότητα» (Lacan, 1938 /1987), μια γενικότερη πολιτισμική πληροφορία, που επιτάσσει την κατάκτηση δύναμης και που βρίσκεται από κοινού στα δίκτυα των ταυτοτήτων χρηστών και μη -χρηστών του δείγματος, αφομοιωμένη με διαφορετικούς τρόπους.

Εκείνοι που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση, είναι οι χρήστες που, μη διαθέτοντας μια συγκροτημένη «ανώτερη» ιδεολογία ως ομάδα, αποδέχονται τα κοινωνικά κριτήρια των Άλλων (των μη -χρηστών), για να συγκρίνουν και να αξιολογήσουν τον Εαυτό με όρους δύναμης (Morse & Gergen, 1970, Markus & Kitayama, 1991). Έτσι, αν συγκρινόμενοι με τα Άλλα μέλη της ομάδας τους, νιώθουν σαφώς ανώτεροι, όταν το μέτρο σύγκρισης περάσει στην ομάδα των μη -χρηστών, υποβιβάζουν τον Εαυτό και ζητούν τη συνδρομή και την προστασία του ισχυρού Άλλου.

γ. Πολιτισμικές Δημιουργίες των Ομάδων.

Το ναρκωτικό εν γένει φαίνεται να εξασφαλίζει μια «ανεξαρτησία» από τον εξωτερικό κόσμο, καθώς ο χρήστης καταφεύγει στον δικό του νοητικό και κοινωνικό μικρόκοσμο.¹⁰⁷ Αλλά ο λόγος των συμμετεχόντων, αποκαλύπτει πως η χρήση δεν είναι μόνον, όπως υποβάλλει το κοινό στερεότυπο, μια «φυγή από την πραγματικότητα», αλλά και το βασικό συστατικό στοιχείο για τη δόμηση μιας εσωτερικής πραγματικότητας από τους ίδιους τους χρήστες.

Ποιες όμως είναι οι δυνατότητες των συμμετεχόντων, να επιδράσουν εξωτερικεύοντας στοιχεία αυτής της πραγματικότητας, στον κοινωνικό τους κόσμο; Οι αναφορές των συμμετεχόντων χρηστών ηρωίνης, σε όλες τις Φάσεις του IMIS, υποδεικνύουν ότι η ομάδα και ο Εαυτός, μένουν «καταδικασμένοι» στην απάθεια, με περιορισμένες δυνατότητες να εξωτερικεύσουν κομμάτια της ταυτότητάς τους, επιδρώντας στον γύρω τους κόσμο. Η ομάδα ένταξης δεν τους προσφέρει ιδεολογίες, «ρίζες και πηγές αξιών» και ενεργοποιεί αρνητικά νοητικά περιεχόμενα, προσεγγίζοντας, με ψυχαναλυτικούς όρους, μια «άφεση στο Φαντασιακό» (Λίποβατς, 1988α).

Περιοριζόμενοι σε μια «εικονοκεντρική» ζωή (Frosh, 1991), εστιασμένοι σε όσα θυμούνται για το παρελθόν και οραματίζονται για το μέλλον, δέχονται τον κοινωνικό κόσμο μέσα από τις εικόνες της οθόνης της τηλεόρασης,¹⁰⁸ χωρίς να μπορούν να του ανταπαντήσουν.

Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με τις αναφορές των χρηστών συνθετικών ναρκωτικών, η ομάδα εμφανίζεται να ενσωματώνει διάφορα ανομοιογενή κομμάτια πολιτισμικών ρευμάτων: Από τη λεγόμενη «ψυχεδελική κουλτούρα» της δεκαετίας του '60 (Naranjo, 1989, Stafford, 1977 /1988, Walsh, 1993), κρατά την επίδραση των ανατολικών θρησκειών (Huxley, 1954), όχι όμως και τη μουσική κουλτούρα: η απομάκρυνση από την κλασική ροκ, είναι εμφανής στην έλλειψη σχετικών

¹⁰⁷ Η. με τους Φροϋδικούς όρους, μια «ανεξαρτησία» από την Αρχή της Πραγματικότητας, καθώς ο χρήστης αφήνεται στην εσωτερική απόλαυση που βιώνει μέσω της χρήσης (Freud, 1915).

¹⁰⁸ «Μουσική άκουγα πάρα πολύ πιο παλιά, τώρα τα παράτησα... κάθομαι κι αποβλακώνομαι στην τηλεόραση... Το 'χω συζητήσει και με άλλα παιδιά (χρήστες ηρωίνης), δεν ξέρω γιατί, κι αυτοί βλέπουν πολλή τηλεόραση. Δε μπορώ να το εξηγήσω...» (Πρωτόκολλο 6).

αναφορών στα Πρωτόκολλα αυτών των συμμετεχόντων, οι οποίοι στρέφονται προς την rave και την house, αλλά παράλληλα αποδέχονται το πνεύμα που αναδύεται και από άλλα μουσικά ρεύματα, όπως η jazz («ένας μαύρος, σαξοφωνίστας, στη Γαλλία») και η pop προηγούμενων δεκαετιών («Ο Boy George»), λόγω της πρωτοτυπίας τους («παράξενοι», «παραμυθένιο»), στοιχείο που τα φέρνει πλησιέστερα στις εξώκοσμες φιγούρες –πρότυπα των συμμετεχόντων («Η Τίνκερμπελ», «Η She»). Από τη σύγχρονη επιστήμη, στην κουλτούρα της ομάδας ενσωματώνεται το στοιχείο της ερμηνείας των φαινομένων με όρους «ενέργειας» («επικοινωνία με ενέργεια») (Heisenberg, 1976). Ως προς τον ιδιαίτερο κώδικα λόγου, η έκφραση (η περιγραφή «psycho», οι αναφορές στο «feeling», στα «drugs») δεν εξυπηρετεί τόσο στο να περιχαρακώσει την ομάδα και να την προστατέψει από τους «έξω», στο βαθμό που δεν αποσκοπεί να διατηρήσει τη «μυστικότητα» του μηνύματος (Πετρόπουλος, 1981, Παπαδοπούλου, 1988), αλλά μόνον την ιδιαιτερότητά του, μια ιδιαιτερότητα που συμβαδίζει συνήθως με την θετική αναπαράσταση άλλων εθνικοτήτων («Άγγλου», «Γάλλου», «Νεοϋορκέζου»), που εκλαμβάνονται ως «πιο φιλελεύθερου» και πιο δεκτικοί απέναντι στους προσανατολισμούς του Εαυτού και ολόκληρης της ομάδας των χρηστών.

Επιπλέον, αν και οι χρήστες συνθετικών ναρκωτικών απορρίπτουν στο σύνολό τους την ιδέα της θρησκευτικής ένταξης, οι βασικοί προσανατολισμοί του συστήματος ταυτότητάς τους, συγκλίνουν σε μια σχεδόν «θρησκευτική» ιδεολογία (Freud, 1915). Το θρησκευτικό πνεύμα γίνεται ήδη έκδηλο, με την ανάδυση των αναπαραστάσεων του διαχωρισμού των «δύο κόσμων», του κόσμου της «καθημερινής αντίληψης», των Άλλων της διαφοροποίησης και του «ιερού κόσμου της αντίληψης υπό την επίρροια», του Εαυτού και των ομοίων του, με «μεταβατικό κλειδί» (Hartman, 1978) τη χρήση της ουσίας.

Τα στοιχεία και οι φιγούρες αυτής της παράδοσης («αύρα», «ενέργεια», «σαμάνου»), επενδύονται με προσωπικές επιθυμίες, συναισθήματα και εμπειρίες των συμμετεχόντων και οριοθετούν τις σημαντικές όψεις της ένταξής τους στην ομάδα των χρηστών («ψαγμένοι», «φευγάτου», «αγγίζουμε μια άλλη διάσταση»).

Κατά την Zavalloni (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996), τα ισχυρά πρότυπα ταυτότητας μπορούν να αποτελέσουν «όπλα πολιτικών και κοινωνικών

αγώνων», αφού ενεργοποιούν ολόκληρο το σύστημα ταυτότητας των ατόμων και προσανατολίζουν, με την έντονη συναισθηματική τους φόρτιση, τη στάση των ατόμων απέναντι στον κόσμο. Ωστόσο, οι συμμετέχοντες χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, δεν εκδηλώνουν διάθεση αλλαγής των κοινωνικο-οικονομικών μηχανισμών της πραγματικότητας, ούτε αντιπροτείνουν μια κριτική κοινωνική σκέψη (Λίποβατς & Δεμερτζής, 1994), αλλά αποδέχονται τα κομμάτια του πολιτισμού που εξυπηρετούν τους προσανατολισμούς τους (το πρότυπο της αγαπημένης οικογένειας, η επιθυμία για επαγγελματική αποκατάσταση και ανάδειξη), αρκούνται στην θεωρητική περιφρόνηση της «μικροαστικής ζωής» και βρίσκουν εναλλακτικούς τρόπους αυτοέκφρασης στη χρήση ουσιών.

Η αφοσίωση στις «πνευματικές» αξίες του Εαυτού, εμφανίζεται να έχει ένα σοβαρό αντίτιμο με όρους του «υλικού» κόσμου, που αναπαρίσταται ως παράγοντας που απειλεί τις «αυθεντικές» αξίες του Εαυτού, την ιδέα της «πραγματικής επικοινωνίας», της «αγάπης» και της «πραγματικής αυτοέκφρασης», τις οποίες οι συμμετέχοντες βλέπουν ως υλοποιήσιμες μέσω των ουσιών.

Αυτές οι ιδέες, συγκλίνουν με τον ισχυρισμό του Paz (1980), ότι στα «πρακτικά άτομα», η χρήση ναρκωτικών μπορεί να φανεί επιβλαβής και αντικοινωνική, γιατί απομακρύνει από τις παραγωγικές δραστηριότητες, ως μια «μη - παραγωγική δαπάνη», μια δραστηριότητα που δεν αποσκοπεί σε απόκτηση αγαθών αναγκαίων για την αυτοσυντήρηση και τη συνέχιση της παραγωγικής λειτουργίας του ατόμου, αλλά που «περιέχει τον αυτοσκοπό της» (Bataille, 1985, Λίποβατς, 1988α).¹⁰⁹

Αλλά οι χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, εκτιμούν τα αγαθά του σύγχρονου κόσμου και θεωρούν την προσπάθεια κοινωνικής ανόδου απολύτως συμβατή με τον ηδονιστικό τρόπο ζωής που μπορεί να προσφέρει η χρήση. Επιθυμούν να παίξουν -και να επιτύχουν- στο παιχνίδι της Κοινωνικής πραγματικότητας, μέσα από την αντίληψη μιας γραμμικής εξέλιξης του κόσμου (Snead, 1990). Ο «παλαιός κόσμος», οφείλει να υποχωρήσει μπροστά στον «επόμενο», τον κόσμο που εκφράζουν οι αισθητικές δομές της κουλτούρας του *game* («η καινούργια γενιά», «η γενιά της *game*», «η γενιά μου»),

¹⁰⁹ Σαν ακραίο παράδειγμα τέτοιων δραστηριοτήτων, ο Bataille (οπ.π.), παραθέτει την θυσία, ως αναπαράσταση της απώλειας και ως αιματηρή «σπατάλη», μέσω της οποίας συγκροτούνται τα ιερά αντικείμενα. Μπορούμε να αναγνωρίσουμε την «ανάλωση» αυτού του είδους, στους βασικούς προσανατολισμούς της ταυτότητας όλων των χρηστών συμμετεχόντων αυτής της έρευνας, που αποστασιοποιούνται από τον κόσμο της παραγωγής και της λογικής.

δίνοντας ένα εξωτερικό σημείο αναφοράς στην ταυτότητα αυτών των ατόμων (Snead, οπ.π.).

Για τους χρήστες αυτών των Πρωτοκόλλων, ο κόσμος των «καθωσπρέπει, συνηθισμένων ανθρώπων», δεν είναι παρά ο ενοχλητικός απόηχος μιας παλιάς γενιάς που θα πρέπει να περάσει στην ιστορία, αφήνοντάς τους να βιώσουν τον «καινούργιο κόσμο», τον κόσμο του ecstasy και της rave κουλτούρας.

Η πολιτισμική δημιουργία του «καινούργιου κόσμου» και ο διαχωρισμός των δύο κόσμων («Εμείς, οι χρήστες ecstasy» -«Αυτοί, οι μεγαλύτεροι», «οι μη -χρήστες», «η γενιά της ντίσκο», «οι λαϊκοί», «ο παλαιός κόσμος»...) εμπεριέχονται και στο θέμα της «απόκρυψης του πραγματικού Εαυτού» από την οικογένεια και της μεροληψίας που αντιλαμβάνεται ο Εαυτός, από την πλευρά του κοινωνικού συνόλου, ειδικότερα δε, από την πλευρά των μέσων μαζικής ενημέρωσης και της αστυνομίας, που αποτελούν βασικές πηγές πίεσης σε πολλά Πρωτόκολλα χρηστών συνθετικών ναρκωτικών, ως εμπόδια στο να εξωτερικευθούν τα εκλαμβανόμενα ως σημαντικά κομμάτια της ταυτότητάς τους.

Όπως διαπιστώνει η Ρήγα, τόσο στη μελέτη της με χρήστες ναρκωτικών (1997α), όσο και στις μελέτες της για τις άγαμες τοξικομανείς μητέρες στην Ελλάδα (1991γ, 1991δ), μέσα απ' αυτό τον διαχωρισμό των κόσμων, οι χρήστες επιχειρούν να βρουν τους δικούς τους ρόλους και να «αρθρώσουν τον δικό τους λόγο» προς τον κόσμο, ώστε χρειάζεται να βρεθούν τρόποι που θα τους βγάλουν από την «κοινωνική αποξένωση» την οποία βιώνουν και να οργανώσουν εκ νέου τη ζωή τους, τόσο οι ίδιοι, όσο και οι οικογένειές τους. Από την δική τους πλευρά, οι μη -χρήστες, διατηρούν αναπαραστάσεις της χρήσης που δημιουργούν την εντύπωση ενός αντίστοιχου νοητικού χάσματος που τους χωρίζει από τους χρήστες, αλλά, σε επίπεδο βιώματος, αυτό δεν τους δημιουργεί κανέναν πραγματικό προβληματισμό: Δεν υπάρχει γι' αυτούς κανένας ουσιαστικός λόγος, να βρουν περάσματα προς την αντίπερα όχθη. Από την «ισχυρή τους θέση», μπορούν πολύ πιο εύκολα να μιλούν για τον Άλλον, ως αντικειμενοποιημένη ετερότητα.

Στο Επίμετρο, Παράρτημα 4, παρουσιάζεται, ενδεικτικά, η ανάλυση ορισμένων από τα Πρωτόκολλα που συμπεριλήφθηκαν στην έρευνα. Κάθε ατομική περίπτωση που μελετήθηκε, προσέθεσε και ένα επιπλέον κομμάτι κατανόησης του υπό έρευνα φαινομένου, μέσα από το πρίσμα της δικής της εσωτερικής αρχιτεκτονικής ψυχοκοινωνικής ταυτότητας. Η ενδεικτική παρουσίαση περιπτώσεων, αποσκοπεί στο να δειχθούν στο επίπεδο της ατομικής περίπτωσης, οι νοητικοί μηχανισμοί μέσω των οποίων οι αναπαραστάσεις της χρήσης και της αποχής από τις ουσίες, διαπλέκονται μέσα στο σύστημα ταυτότητας των συμμετεχόντων, αλλά και η εφαρμογή της Εγω –Οικολογικής ανάλυσης στη μελέτη μεμονωμένων περιπτώσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ –
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ – ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.

4.1.1. Χρήση και Συμβολική Ένταξη στις Ομάδες Ταυτότητας («Χρήστες» – «Μη –Χρήστες», «Φύλο», «Οικογένεια», «Φίλοι») (Υπόθεση 1).

Η ανάλυση του αναπαραστατικού ρεπερτορίου, του Στοιχειώδους Χώρου Ταυτότητας, των προτύπων και περιεχομένων σκέψης βάθους που δομούν την ταυτότητα των συμμετεχόντων, επιβεβαιώνει τη σημασία των πρωτογενών ομάδων «φύλο», «οικογένεια» και «φίλοι» καθώς και των ομάδων «χρήστες» και «μη –χρήστες», ως συμβολικών χώρων εγγραφής πληροφοριών /νοητικών περιεχομένων που δομούν την αντίληψη των συμμετεχόντων για τον κόσμο και τον Εαυτό και προσανατολίζουν τη δράση τους σχετικά με τη χρήση ουσιών. Είναι αυτά τα περιεχόμενα και ο τρόπος επεξεργασίας τους στο σύστημα ταυτότητας –και όχι κάποιο «αντικειμενικά» δυσμενές βίωμα που ωθεί τους συμμετέχοντες προς τη χρήση ή τους αποτρέπει από αυτήν. Αναλυτικότερα, τα αποτελέσματα που προηγήθηκαν, υποδεικνύουν ότι:

α. Σε επίπεδο **Κοινωνικών –Δημογραφικών Χαρακτηριστικών** (άλλων από τη σχέση με την ουσία και των αντικειμενικών καταστάσεων στις οποίες εμπλέκονταν οι χρήστες συμμετέχοντες, εξαιτίας της χρήσης), δεν υπάρχουν ορατές διαφορές ανάμεσα στους χρήστες και μη -χρήστες συμμετέχοντες και για κανέναν αυτή η πραγματικότητα δεν ήταν περισσότερο δυσμενής εξωτερικά.

β. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της **Φάσης I του IMIS**, τα αναπαραστατικά ρεπερτόρια που διατηρούσαν οι συμμετέχοντες για το συμβολισμό των ομάδων «χρήστες», «μη –χρήστες», «οικογένεια» και «φίλοι», βρέθηκαν να αντλούνται από θέματα που ήταν συναφή ή συμβατά με τη χρήση στην περίπτωση των χρηστών και ασύμβατα ή άσχετα προς τη χρήση (στην πλειοψηφία τους), στην περίπτωση των μη -χρηστών.

Όσον αφορά τη συνείδηση κοινωνικής ένταξης των συμμετεχόντων, οι χρήστες ηρωίνης δεν έβρισκαν πρόσφορες αρκετές κοινωνικές εντάξεις, αλλά εξέφρασαν αρκετή αδιαφορία για την ένταξη σε διάφορες ομάδες του κοινωνικού τους κόσμου, αποσυρμένοι εσωτερικά από αυτόν, σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό απ' ότι κάθε άλλη ομάδα συμμετεχόντων.

γ. Όπως υποδεικνύουν τα αποτελέσματα του 1ου Σταδίου της Φάσης II, για τους χρήστες συμμετέχοντες και των δύο φύλων, σημαντικότερη ανάμεσα στις ομάδες ταυτότητας (με περισσότερες σημειωμένες ως «Σημαντικές» Α.Ε.), είναι η ομάδα των «χρηστών», «δανείζοντας» ή προεκτείνοντας στις υπόλοιπες εντάξεις τους, έννοιες κοινές ή συμπληρωματικές προς εκείνες που είχαν επενδυθεί σε αυτήν την ομάδα.

Στο 1ο Στάδιο της Φάσης I, διαπιστώθηκε επίσης, ότι :

Για τους χρήστες ηρωίνης, η ταυτότητα του φύλου, διαπλέκεται κυρίως γύρω από τη θεματική της «δύναμης» και της «περιπέτειας», ενώ για τις γυναίκες που έκαναν χρήση ηρωίνης, γύρω από τη θεματική της «ευαισθησίας» και του «πόνου».¹¹⁰ Για τους άνδρες χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, διαπιστώνεται μια μεγαλύτερη απομυθοποίηση της «παραδοσιακής» αρρενωπής ταυτότητας, που δεν τοποθετείται με όρους δύναμης, αλλά με όρους συναισθημάτων, εξωτερικής εμφάνισης και ενδιαφερόντων / συμπεριφορών σχετικών με τη χρήση, ενώ για τις γυναίκες αυτής της υπο-ομάδας, η ταυτότητα του φύλου επικεντρώνεται στη «γυναικεία γοητεία», είτε σε επίπεδο εμφάνισης, είτε σε επίπεδο νοητικών - συναισθηματικών καταστάσεων, όπως οι «ψυχικές μεταπτώσεις» των γυναικών.

Η ομάδα των «φύλων», παρέχει σε όλους τους χρήστες της έρευνας έναν συμβολικό χώρο επένδυσης πολλαπλών διαστάσεων της ταυτότητας, που είναι συμβατές με την ταυτότητα του χρήστη, είτε ενδυναμώνοντας την αίσθηση της έλλειψης - εγκατάλειψης (χρήστες ηρωίνης), είτε την αίσθηση ικανοποίησης και επάρκειας του Εαυτού (χρήστες συνθετικών ναρκωτικών).

Το ίδιο βρέθηκε να ισχύει και για την ομάδα της «οικογένειας», στην οποία αντικατοπτρίζεται η αναπαράσταση του Εαυτού σε θέση αδυναμίας (χρήστες ηρωίνης), ή, η αναπαράσταση του Εαυτού ως ικανού και αποδοτικού μέλους της οικογένειας, που επιθυμεί να ανταλλάξει περισσότερα κομμάτια της ταυτότητας με τα άλλα μέλη της οικογένειας (χρήστες συνθετικών ναρκωτικών).

¹¹⁰ Στην μελέτη της Ρήγα (1997α), οι (αρνητικές) αναπαραστάσεις της θηλυκότητας, όπως αποδόθηκαν από τις γυναίκες χρήστες της έρευνας, βρέθηκαν διπολικά αντίθετες προς τις (θετικές) αναπαραστάσεις που διατηρούσαν οι συμμετέχουσες για την ομάδα των χρηστών, ώστε η ένταξη στην ομάδα των χρηστών, παρείχε μια εναλλακτική ταυτότητα που αντιστάθμιζε τα εκλαμβανόμενα μειονεκτήματά τους ως γυναίκες. Στην παρούσα έρευνα, οι γυναίκες χρήστες, τόσο ηρωίνης, όσο και συνθετικών ναρκωτικών, αναπαριστούν με κοινούς όρους την ένταξή τους στην ομάδα του φύλου και στην ομάδα «χρήστες», επενδύοντας κοινά νοητικά περιεχόμενα σ' αυτές τις ταυτίσεις.

Όσον αφορά τους μη -χρήστες συμμετέχοντες των Πρωτοκόλλων 9 -16 (νέους ηλικίας 28 -32 ετών, που δεν είχαν αυτονομηθεί από την οικογένειά τους), για τους μεν άνδρες, κυρίαρχη εμφανίζεται η ταυτότητα του φύλου, που προμηθεύει θετικά νοήματα ικανοποίησης από τον Εαυτό και προσανατολίζει προς την απόρριψη όσων αναπαριστά στο νοητικό τους δίκτυο η φιγούρα του χρήστη.

Για τις γυναίκες των Πρωτοκόλλων 13 -16 (28 -32 ετών), η κυρίαρχη ταυτότητα είναι μία «μετα -ταυτότητα» (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996), που αντλεί χαρακτηριστικά από διάφορες εντάξεις («φύλο», «φίλου», «οικογένεια», «εθνικότητα», «ομάδα οικογενειακής κατάστασης» κ.α.) και είναι συμβατή με τις αξίες που επενδύθηκαν στην ομάδα «μη -χρήστες».

Οι άνδρες μη -χρήστες των Πρωτοκόλλων 25 -28 (20 -24 ετών), επενδύουν τα Σημαντικά στοιχεία της ταυτότητάς τους στη βάση μιας σχετικοποιημένης αρρενωπής ταυτότητας που ενσωματώνει και αρκετές συναισθηματικές κατηγορίες -έννοιες και αφήνει αρκετό έδαφος για αμφισβήτηση των αξιών που επενδύονται στην ομάδα «μη -χρήστες», αλλά τα μειονεκτήματα που επενδύονται στην Άλλη ομάδα (των «χρηστών»), είναι πολύ περισσότερα, ώστε δεν επιτρέπουν την ταύτιση με την ομάδα.

Τέλος, για τις γυναίκες των Πρωτοκόλλων 29 -32 (20 -24 ετών), κυρίαρχη είναι η «καλλιτεχνική» ταυτότητα με τη γενικότερές της διαστάσεις (ως ενασχόληση με την τέχνη και επένδυση κομματιών της ταυτότητας σε πρότυπα από τον χώρο της τέχνης). Η προτεραιότητα του αυθορμητισμού και της ιδιορρυθμίας ως βασικού προσανατολισμού του Εαυτού αυτών των συμμετεχουσών, δημιουργεί το υπόβαθρο για θετικότερες αναπαραστάσεις των χρηστών, αλλά η ανάγκη για κοινωνική αποδοχή, δεν επιτρέπει την ταύτιση με την ομάδα των χρηστών, παρά μόνο στα σημεία που αφορούν την επιθυμητή «ιδιορρυθμία».

δ. Στο 2ο Στάδιο της Φάσης II, δείχθηκε ότι τα (αρνητικά στην πλειοψηφία τους) πρότυπα στη βάση των οποίων είχε δομηθεί ο Κοινωνικός Μικρόκοσμος των συμμετεχόντων χρηστών ηρωίνης, αντλούνταν σε μεγάλο βαθμό από τις φιγούρες γνωστών τους προσώπων που ήταν χρήστες, ή προσώπων που ενσάρκωναν μια στάση απέναντι στους χρήστες. Τα ελάχιστα θετικά πρότυπα αυτών των συμμετεχόντων, σε ορισμένες περιπτώσεις, αντλούνται από την ομάδα των χρηστών («εκείνοι που κάνουν χρήση με μέτρο»), ενώ σε άλλες από την ομάδα των μη -χρηστών («αυτάρκεις»).

Οι χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, αντλούσαν τα θετικά τους πρότυπα, από οικεία πρόσωπα που ήταν χρήστες, αλλά και από μέλη της οικογένειας και από

φανταστικές φιγούρες και φιγούρες από τον χώρο της τέχνης, που ενσάρκωναν αξίες παρεμφερείς με εκείνες που είχαν επενδυθεί στην ομάδα «χρήστες». Οι μη -χρήστες συμμετέχοντες, αντλούσαν τα θετικά πρότυπά τους από πρόσωπα του οικείου τους περιβάλλοντος που δεν ήταν χρήστες και από φιγούρες πολιτισμικών ηρώων ευρείας αποδοχής ή και κινηματογραφικών ηρώων. Οι γνωριμίες με άτομα που ήταν χρήστες, παρείχαν, για τους περισσότερους συμμετέχοντες αντι-πρότυπα επένδυσης των ανεπιθύμητων καταστάσεων που είχαν αποβάλλει από τον Εαυτό.¹¹¹

ε. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της **Φάσης III**, ούτε οι χρήστες, ούτε οι μη -χρήστες συμμετέχοντες δεν ήταν ικανοποιημένοι από την κοινωνική πραγματικότητα που βίωναν, τις σχέσεις τους με το αντίθετο φύλο, την οικογένεια και τους φίλους. Το επίπεδο γονεϊκής υποστήριξης, ή υποστήριξης που οι μη -χρήστες συμμετέχοντες αντιλαμβάνονται ότι δέχονται (ή θυμούνται ότι δέχτηκαν στο παρελθόν) από τους γονείς ή τους φίλους, δεν είναι υψηλότερο από εκείνο των χρηστών συνθετικών ναρκωτικών και σε ορισμένες περιπτώσεις, ούτε από εκείνο των χρηστών ηρωίνης. Αλλά το γεγονός δεν φαίνεται να προβληματίζει έκδηλα αυτούς τους συμμετέχοντες, οι οποίοι, αν και σε επίπεδο σκέψης βάθους (Φάση III) εκφράζουν αρκετή δυσαρέσκεια προς τις εκλαμβανόμενες στάσεις / συμπεριφορές της οικογένειας απέναντί τους, σε επίπεδο έκδηλης σκέψης -κώδικα λόγου, δομούν μια εικόνα «ικανοποιητικής» οικογενειακής και κοινωνικής ζωής και σε αρκετά σημεία «συγκαλύπτουν» τις διαστάσεις που θα μπορούσαν να γίνουν αντιληπτά από την ερευνήτρια ως αδυναμίες του Εαυτού. Επιπλέον, οι επώδυνες ή επιβαρυντικές εμπειρίες των μη -χρηστών συμμετεχόντων (σχολική αποτυχία, ανεργία, αποχωρισμοί, αίσθηση απόρριψης από τους Άλλους), έχουν αναδομηθεί και συνδεθεί με θετικά νοήματα στα αναπαραστατικά δίκτυα των ατόμων και συγκαλύπτονται στο επίπεδο της επιφανειακής σκέψης -έκδηλου κώδικα λόγου.

Συνεπώς, όπως προτείνεται στην **Υπόθεση 1**, δεν είναι απαραίτητα κάποιες ιδιαίτερα αντίξοες συνθήκες ή «παράγοντες υψηλού κινδύνου» που, όπως υποστηρίζουν αρκετοί ερευνητές (Peele, 1985, Hawkins et al., 1992), ωθούν τα άτομα προς την ουσιοεξάρτηση. Τα στοιχεία της «αντικειμενικής» κοινωνικής ταυτότητας των συμμετεχόντων, δε μπορούν να μας πληροφορήσουν για τις βαθύτερες αιτίες των

¹¹¹ Αντίθετα με ό,τι υποστηρίζουν οι Echabe et al (1992), κατά τους οποίους οι μη -χρήστες που έχουν γνωριμία με χρήστες, διατηρούν αναπαραστάσεις της χρήσης που προσεγγίζουν εκείνες των χρηστών, περισσότερο απ' ό,τι οι αναπαραστάσεις των μη -χρηστών που δεν έχουν γνωριμία με χρήστες.

πεποιθήσεων και των συμπεριφορών τους σχετικά με τη χρήση. Με βάση τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας, δεν θα μπορούσαμε, για παράδειγμα, να υποστηρίξουμε ότι «στα οικογενειακά προβλήματα», ή «κακές παρέες», ή, «στις αντίξοες κοινωνικές συνθήκες» οφείλεται η χρήση.

Σημασία έχει πώς αυτά τα προβλήματα και οι «αντικειμενικές» διαστάσεις της ζωής εν γένει, νοηματοδοτούνται μέσα στο δίκτυο ταυτότητας των ατόμων, ως πεδία ανάπτυξης των επιθυμιών, ελλείψεων, αξιών, αντι-αξιών, στόχων του Εαυτού, που θα βιωθούν, στη συνέχεια, από το άτομο, ως «εξωτερική πραγματικότητα», ή «πραγματικότητα των ομάδων».

Κατ' αυτήν την έννοια, ο Εαυτός, ως μνημονική δόμηση (Μάνιου -Βακάλη, 1995) και ως νοητική σύνθεση ατομικού - συλλογικού, αποτελεί τη σημαντικότερη πηγή κινήτρων (Κωσταρίδου -Ευκλείδη, 1999) αντιλήψεων και δράσεων, σχετικά με τη χρήση ναρκωτικών.

4.1.2. Χρήση και Αρνητικά Περιεχόμενα Ταυτότητας (Υπόθεση 2).

α. Η μελέτη των αναπαραστατικών ρεπερτορίων που παρήγαγαν οι συμμετέχοντες που ήταν χρήστες ηρωίνης κατά την **Φάση I του IMIS**, υποδεικνύει ότι αυτοί οι συμμετέχοντες διατηρούν μια ευρεία σειρά αρνητικών περιγραφικών όρων με τους οποίους αναπαριστούν τις ομάδες του κοινωνικού τους κόσμου και σκέπτονται γι' αυτές, ένα αποτέλεσμα που δεν ισχύει για τους συμμετέχοντες των υπόλοιπων υπο-ομάδων.

β. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του **1ου Σταδίου της Φάσης II του IMIS**, για τους χρήστες ηρωίνης της έρευνας, το μεγαλύτερο μέρος του Σημαντικού υλικού των αναπαραστατικών δικτύων αυτών των συμμετεχόντων, παραπέμπει σε νοήματα που επενδύονται στον αρνητικό Εαυτό, ένα αποτέλεσμα το οποίο η Zavalloni (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996) θεωρεί «σπάνιο» και που, πράγματι, δεν εμφανίζεται σε καμία άλλη υπο- ομάδα συμμετεχόντων.

Οι γυναίκες χρήστες ηρωίνης, αναπαριστούν τον Εαυτό ως «πληγωμένο» και θυματοποιημένο, μια εκλαμβανόμενη κατάσταση ύπαρξης που δεν βρίσκει αντιστάθμισμα σε άλλες όψεις της ταυτότητας αυτών των συμμετεχουσών, ώστε,

σύμφωνα με την Zavalloni (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996), εμπεριέχει τον κίνδυνο σοβαρής κατάθλιψης. Αντίθετα, όπως έδειξαν τα αποτελέσματα της Φάσης II (1ο Στάδιο), για τους άνδρες χρήστες ηρωίνης, υπάρχουν αρκετά αντισταθμισμένα για τις εκλαμβανόμενες ατέλειες του Εαυτού, όπως η εκλαμβανόμενη ικανότητα του Εαυτού να ελέγξει την ουσία, η «δύναμη» που μοιράζεται ο Εαυτός με την ομάδα ταυτότητας του φύλου («άνδρες»), η αποβολή αρκετών από τις εκλαμβανόμενες ατέλειες της ομάδας «χρήστες» στους Άλλους χρήστες και ο υποβιβασμός της ομάδας των «μη -χρηστών», οι οποίοι αναπαριστώνται ως «εξίσου εξαρτημένοι» με τους χρήστες, αλλά με διαφορετικού τύπου εξάρτηση.

γ. Κατά το 2ο Στάδιο της Φάσης II, διαπιστώνεται ότι οι χρήστες ηρωίνης, διατηρούν κυρίως αρνητικά πρότυπα ταυτότητας. Οι αναφορές στο «ιδανικό άτομο» σπανίζουν σε αυτά τα Πρωτόκολλα και τα θετικά πρότυπα είναι ελάχιστα. Αντίθετα, οι υπόλοιπες υπο-ομάδες συμμετεχόντων (χρήστες συνθετικών ναρκωτικών και μη -χρήστες), αναφέρονται σε αρκετές πρότυπες φιγούρες που ενσαρκώνουν τις εκλαμβανόμενες κοινές αξίες του Εαυτού και των ομάδων ένταξης.

δ. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της Φάσης III, τα περιεχόμενα σκέψης βάθους, στη βάση των οποίων δομείται η ταυτότητα των χρηστών ηρωίνης, αντλούνται κυρίως από αρνητικές εμπειρίες /πεποιθήσεις /συναισθήματα για τον Εαυτό, που τοποθετείται σε θέση «αδυναμίας» απέναντι στον Κοινωνικό του Κόσμο. Τα αρνητικά σημεία που αναγνωρίζονται στον Εαυτό από τους άνδρες χρήστες ηρωίνης, αποδίδονται κυρίως στην επίρροια της ουσίας, ώστε ο Εαυτός εκλαμβάνεται ως «φύσει» αγαθό και χαρισματικός, ενώ αντίθετα, οι γυναίκες χρήστες ηρωίνης, αντιλαμβάνονται τις αρνητικές ιδιότητες του Εαυτού, ως «εγγενείς» ποιότητές τους.

Οι χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, αναδομούν την ταυτότητά τους στη βάση θετικά εκλαμβανόμενων αναπαραστάσεων /συναισθημάτων /πεποιθήσεων /εμπειριών /πληροφοριών, με κυρίαρχη την αίσθηση μιας επιθυμητής «ιδιαιτερότητας» που έχει πραγματώσει ο Εαυτός μέσα στον κοινωνικό του κόσμο και συχνά αναπαριστούσαν «εξωτερικούς παρεμποδιστικούς παράγοντες» ως αιτίες για τις εκλαμβανόμενες ελλείψεις του Εαυτού (Wicklund & Gollwitzer, 1982, αναφ. από την Κωσταρίδου -Ευκλείδη, 1999).

Στα Πρωτόκολλα των μη -χρηστών συμμετεχόντων, γίνεται πολύς λόγος για ιδανικά όπως η «ελευθερία», η «ανεξαρτησία» και η «αγάπη», οντολογίες που η πραγματικότητά τους, όπως εμφανίζεται στις αναφορές των συμμετεχόντων κατά την

Φάση III, δεν έχει πάντοτε αντίκρουσμα στο πεδίο των εμπειριών και της πρακτικής για τον Εαυτό (Friedland, 1999). Εντούτοις, οι μη -χρήστες της έρευνας, φάνηκαν πολύ πιο έτοιμοι από τους χρήστες να υποστηρίξουν ότι στη ζωή τους «όλα πήγαιναν καλά» και να απεικονίσουν τον Εαυτό σε μια πορεία, να προσδοκεί, να περιμένει, ή να προσπαθεί για κάτι το οποίο βρίσκονταν ακόμη σε επίπεδο προσανατολισμών -σχεδίων.

Κατά συνέπεια, η **Υπόθεση 2**, σύμφωνα με την οποία οι χρήστες δομούν την ταυτότητά τους στη βάση αρνητικών νοητικών περιεχομένων, επαληθεύεται για την περίπτωση των χρηστών ηρωίνης, σε σύγκριση με τους μη -χρήστες της έρευνας, αλλά όχι και για τους χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, για τους οποίους ισχύει το ακριβώς αντίθετο, η δόμηση της ταυτότητας στη βάση θετικά εκλαμβανόμενων νοητικών περιεχομένων, με μεγάλη αντήχηση στη σκέψη βάθους αυτών των συμμετεχόντων. Επιπλέον, όσον αφορά το θέμα της αντιστάθμισης που ενδεχομένως να βρίσκουν αυτές οι αρνητικές όψεις του Εαυτού, δείχτηκε ότι οι άνδρες χρήστες ηρωίνης, διαθέτουν αρκετά «αντιστοιχεία» (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996) για την μείωση του αρνητικού συναισθήματος αυτών των ανεπιθύμητων όψεων του Εαυτού, ενώ οι γυναίκες που έκαναν χρήση ηρωίνης, φαίνονται πιο επιρρεπείς στην κατάθλιψη.

4.1.3. Τοξικοεξάρτηση και Ενσωμάτωση Πληροφοριών στο Σύστημα Ταυτότητας (Υπόθεση 3).

α. Όπως έδειξαν τα αποτελέσματα της **Φάσης I**, σε επίπεδο έκδηλου κώδικα λόγου, κάποιοι από τους περιγραφικούς όρους που χρησιμοποιούσαν οι χρήστες και οι μη -χρήστες συμμετέχοντες, προκειμένου να αναπαραστήσουν τον Εαυτό, τον Άλλον και την Κοινωνία, ήταν όμοιοι. Είδαμε, για παράδειγμα, ότι δεν ήταν λίγοι οι μη -χρήστες, που «ετικεττάρουν» τα Άλλα μέλη της ομάδας τους ως «ξενέρωτους» (Πρωτ. 25 -32), όπως, δεν ήταν λίγοι και οι χρήστες, που εγκωμιάζαν τις «πατροπαράδοτες αρχές της οικογένειας» και της παραγωγικής εργασίας (Πρωτ. 1 -9, 17 -24).

β. Ωστόσο, στα αποτελέσματα της Φάσης II (1ο Στάδιο), εμφανίζονται οι πρώτες διαφορές μεταξύ των υπο -ομάδων, ως προς τον τρόπο ενσωμάτωσης ή

«χρησιμοποίησης» αυτών των κοινών πολιτισμικών στοιχείων, που ενσωματώνονταν επιλεκτικά από κάθε συμμετέχοντα και με τρόπους συμβατούς προς τους κεντρικούς προσανατολισμούς του συστήματος ταυτότητάς του:

Οι χρήστες ηρωίνης, πληροφορούμενοι από την κουλτούρα τους ότι η ηρωίνη κάνει το άτομο «εξαρτημένο» και «άρρωστο», δεν σταματούν να είναι «χρήστες», αλλά καταφεύγουν στο μίσος προς τους Άλλους χρήστες, ή στον υποβιβασμό της ομάδας των «μη -χρηστών», προκειμένου να αντισταθμίσουν την αρνητική εικόνα του Εαυτού. Οι χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, ενσωματώνουν θετικές αναπαραστάσεις της ενδο-ομάδας τους στον χώρο του Εαυτού και αποβάλλουν το αρνητικό αναπαραστατικό υλικό στους Άλλους χρήστες. Οι μη -χρήστες, εμφανίζουν μια πολωμένη ταυτότητα, με τους «χρήστες» να καταλαμβάνουν κυρίως τα θετικά υπο-διαστήματα του Στοιχειώδους Χώρου Ταυτότητας και τους «μη -χρήστες» τα αρνητικά και διπολικά αντίθετά τους.

γ. Στα αποτελέσματα του **2ου Σταδίου της Φάσης II**, δείχθηκε πως οι χρήστες, που επί πραγματικού, υπόκεινται σε κάποια ομαδοποίηση (αφού συναναστρέφονται κυρίως με Άλλους χρήστες), σε επίπεδο σκέψης βάθους, δεν αντιλαμβάνονται τον Εαυτό ενταγμένο σε μια γενική και αδιαφοροποίητη ομάδα, αλλά σε συγκεκριμένες πρότυπες υπο-ομάδες ατόμων με τα οποία συναναστρέφονται. Σε επίπεδο ανακωδικοποίησης της ομάδας, το «Εμείς, οι χρήστες» παραπέμπει στο «Εμείς, οι χρήστες ηρωίνης», ή «Εμείς, οι χρήστες χημικών ναρκωτικών», ή «Εμείς, η παρέα μου», ανάλογα με το πραγματικό βίωμα και τον κύκλο συναναστροφών αυτών των ατόμων. Έτσι, η συμβολική ομαδοποίηση που πραγματοποιούν με τον όρο «Εμείς», έχει αντιστοιχία στην καθημερινότητά τους.

Αντίθετα, οι μη χρήστες, αν και εντάσσονται σε μια καθαρά συμβολική και «τεχνητή» για τους σκοπούς της έρευνας ομάδα, πάντως μπορούν εύκολα να αναπαραστήσουν στο νου αυτήν την ομάδα («Εμείς, οι μη -χρήστες»), σαν μια γενική και αφηρημένη οντότητα («μια στατιστική πλειοψηφία») και να μιλήσουν για τον Εαυτό ενταγμένο σε αυτήν (με εξαίρεση έναν συμμετέχοντα -Πρωτόκολλο 28). Αναγκαστικά, διαμορφώνουν τις περιγραφές αυτής της ομάδας, ως αντίθεση σε όσα αντιλαμβάνονται, αισθάνονται, πιστεύουν ή θυμούνται, σχετικά με τη χρήση (εικόνες «από τον δρόμο», «από την Ομόνοια», «από την τηλεόραση», «ιδέες που υπάρχουν για τους χρήστες»).

δ. Τα νοητικά περιεχόμενα σκέψης βάθους, στη βάση των οποίων δομείται η ταυτότητα των συμμετεχόντων, όπως αναδύονται κατά την **Φάση III του IMIS**,

υποδεικνύουν χαρακτηριστικά, πως συγκεκριμένες πολιτισμικές πληροφορίες αφομοιώνονται στα αναπαραστατικά δίκτυα των ατόμων, επιλεκτικά, και στο βαθμό που είναι συμβατές με τα «χαραγμένα μονοπάτια» (Galton, 1879, αναφ. από τις Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996) των εννοιών -εμπειριών -συναισθημάτων που συνθέτουν την ψυχοκοινωνική τους ταυτότητα.¹¹²

Κατά την Φάση III του IMIS, οι συμμετέχοντες χρήστες, βρίσκονται ενώπιον της ασυμφωνίας μεταξύ των θετικών τους προσδοκιών /εκτιμήσεων για τον Εαυτό ως χρήστη και των αρνητικών κοινωνικών αναπαραστάσεων -πληροφοριών που αντλούν από τον ευρύ κοινωνικό χώρο για την ομάδα τους. Οι χρήστες ηρωίνης, αποδίδουν την αιτία των εξαρτήσεών τους στις εκφοβιστικές πληροφορίες σχετικά με την ουσία, αντιστρέφοντας τη σχέση αιτίου -αιτιατού. Οι χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, θεωρούν αληθινές, μόνον τις πολιτισμικές πληροφορίες που είναι συμβατές με το σύστημα ταυτότητάς τους και που έχουν αντήχηση στο αναπαραστατικό τους δίκτυο: «Το χασίς, το ecstasy, είναι ασφαλείς ουσίες. Η σύριγγα, είναι το μόνο ναρκωτικό».¹¹³ Όλες οι υπόλοιπες πληροφορίες, είναι ανούσιες ή ψευδείς¹¹⁴ (Zavalloni, 1983, Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996).

Οι μη -χρήστες, που δεν αντιμετωπίζουν μια παρόμοια σύγκρουση, προσεγγίζουν τη νοητική κατάσταση του χρήστη ή τα συναισθήματά του, μέσα από την οπτική της δικής τους ταυτότητας (την οποία οι περισσότεροι θεωρούν -αυτονόητα- ως τη μοναδική υπαρκτή οπτική) και των δικών τους αξιών: της «υγείας», της «ευζωίας», της «κοινωνικής δύναμης», της ανάπτυξης μιας «αξιόλογης προσωπικότητας», λέξεις που για τους χρήστες συμμετέχοντες, είτε είχαν εντελώς διαφορετικό νόημα, είτε παρέπεμπαν σε έννοιες κενές από σημαντικά περιεχόμενα ταυτότητας. Οι δικές τους γνωστικές αντιφάσεις γίνονται εμφανείς κατά την Φάση III του IMIS, στην προσπάθειά τους για «απροκατάληπτη σκέψη», που όμως διαπλέκεται μέσα από μια σειρά προκαταλήψεων για τον χρήστη και στην ενσωμάτωση ποικίλων, συχνά αντιτιθέμενων πληροφοριών για

¹¹² Σ' αυτό το πλαίσιο, παύει να υφίσταται και η διάκριση μεταξύ «επεισοδικής» και «σημαντικής» μνήμης (Tulving, 1972, βλ. και Μάνιου -Βακάλη, 1995), αφού οι «γενικές γνώσεις» των ατόμων, φαίνεται πως εδραιώνονται ανάλογα με την αντίληψή τους για τον Εαυτό.

¹¹³ Άποψη που συμφωνεί με τη διαπίστωση του OFDT (1996), για την ανάδυση μιας πρόσφατης τάσης αποφυγής της ενέσιμης ηρωίνης και χρήσης της ουσίας με άλλους τρόπους.

¹¹⁴ Πληροφορίες για την επικινδυνότητα του ecstasy (Δικαιάκου, 1999, Εφ. Πρωινό Λόγος, 29-11-1999), ακόμη και του χασίς (Campbell, 1971, Stechever, 1973, αναφ. από τον Αρναο, 1983), είναι εξίσου διαθέσιμες και ίσως μάλιστα, σε μεγαλύτερη «αφθονία».

τους χρήστες («οι χρήστες είναι προβληματικά άτομα» - «οι χρήστες είναι θύματα της κρατικής πολιτικής –θα μπορούσαν να είναι θαυμάσιοι στη δουλειά τους»). Η ενσωμάτωση των ιδεολογιών που συσχετίζονται με το να είναι κανείς «μη -χρήστης», οδηγεί τα άτομα σε μια «ψευδή συνείδηση» της αφηρημένης ομάδας με την οποία ταυτίζονται (Δεμερτζής & Λίποβατς, 1994).

Συνεπώς, επαληθεύεται η **Υπόθεση 3**, σύμφωνα με την οποία η ουσιοεξάρτηση, δεν είναι θέμα λογικής απόφασης και ενημέρωσης των ατόμων: Όλοι οι συμμετέχοντες διαμόρφωναν τη σκέψη και τις κρίσεις τους (και ενδεχομένως δρούσαν), στη βάση των πληροφοριών που ήταν πιο έντονα επενδεδυμένες με συναίσθημα στο εσωτερικό περιβάλλον τους, χωρίς να υπάρχει απόλυτη λογική συνοχή στις τοποθετήσεις τους, άλλη από την συνοχή που προσέδιδε σε αυτές τις τοποθετήσεις, η ενσωμάτωσή τους μέσα στο δίκτυο ταυτότητας των συμμετεχόντων.

4.1.4. Πολιτισμικές Δημιουργίες των Ομάδων –Κοινωνική Ένταξη και Δυνατότητες Επίδρασης στην Κοινωνική Πραγματικότητα (Υπόθεση 4).

α. Όπως διαπιστώθηκε κατά την **Φάση I του IMIS**, τόσο οι χρήστες, όσο και οι μη –χρήστες συμμετέχοντες, περιγράφουν την Άλλη ομάδα, με χαρακτηριστικά αντίθετα προς εκείνα που αποδίδουν στην ενδο-ομάδα τους. Στα «μετριοπαθέστερα» Πρωτόκολλα των μη –χρηστών (Πρωτόκολλα 25 –32), οι άνδρες συμμετέχοντες δήλωσαν «αδαείς» και «ανυποψίαστου» ως προς τη χρήση και οι γυναίκες περίγραψαν τους χρήστες ως «ενδιαφέροντα» και «ιδιόρρυθμα» άτομα, ενώ στα αντίστοιχα Πρωτόκολλα των χρηστών, η αναφορά στους «μη –χρήστες», οδηγεί στην ανάδυση ορισμένων περιγραφών που εξομοιώνουν τις δύο ομάδες.

Οι χρήστες ηρωίνης της έρευνας, αναπαριστώντας την ομάδα των χρηστών, χρησιμοποιούν κυρίως περιγραφικούς όρους για την κατάστασή τους, ενώ αναπαριστούν τους μη –χρήστες σε σχέση με αυτήν την κατάσταση, ως πρόσωπα που «ευεργετούν ή απογοητεύουν τον Εαυτό». Αντίθετα, οι χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, αναφέρονται

εξίσου στις αξίες –αντι-αξίες της ομάδας τους («χρήστες») και της Άλλης ομάδας («μη – χρήστες»).

Επιπλέον, αρκετοί μη -χρήστες συμμετέχοντες, έχουν υιοθετήσει την οπτική και την ονοματοθεσία των χρηστών για την ομάδα τους («ξενέρωτοι»), μια περίπτωση κατά την οποία η πολιτισμική δημιουργία μιας μειονότητας (Moscovici, 1976, Παπαστάμου, 1989, 1990, Ρήγα, 1992, 1997α),¹¹⁵ έχει μετουσιωθεί σε κυρίαρχη πλέον νοοτροπία «αποστροφής του φυσιολογικού» (Cazeneuve, 1972), που έμμεσα πρεσβεύει ότι ο χρήστης έχει ως μοναδικό πλεονέκτημα, την «αντισυμβατικότητα του».

β. Τα αποτελέσματα του 1ου Σταδίου της Φάσης II του IMIS, υποδεικνύουν ότι οι χρήστες ηρωίνης αμφιταλαντεύονται μεταξύ της αίσθησης αποστέρησης των αγαθών του κοινωνικού κόσμου τα οποία απολαμβάνουν οι «μη –χρήστες» και της απόρριψης αυτών των αγαθών.

Από την άλλη πλευρά, αν και η χρήση συνήθως προβάλλεται ως μια κατεξοχήν «αντικοινωνική δραστηριότητα», οι χρήστες συνθετικών ναρκωτικών αναπαριστούν την χρήση ως ένα μέσο έκφρασης «κοινωνικότητας» και «διασκέδασης» (Marlatt & Gordon, 1985, Coffield & Cofton, 1994) και δεν θεωρούν τον Εαυτό αποκομμένο από τον κοινωνικό του κόσμο, παρόλο που, σε πολλά σημεία απορρίπτουν τα εκλαμβανόμενα χαρακτηριστικά του.

Οι περισσότεροι μη -χρήστες αντιλαμβάνονται τους χρήστες ως μειονεκτούντες, με βάση αυτά που οι ίδιοι αξιολογούν ως θετικά και σημαντικά στη ζωή, ενώ ακόμη και οι συμμετέχοντες που επενδύουν θετικά χαρακτηριστικά στην ομάδα «χρήστες» (Πρωτόκολλα 25 –32), αντλούν πολύ μεγαλύτερη ικανοποίηση από την ταύτισή τους με άλλες ομάδες που αναπαριστώνται ως φορείς των ίδιων χαρακτηριστικών, χωρίς αυτά να συνοδεύονται από τα μειονεκτήματα των χρηστών.

γ. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του 2ου Σταδίου της Φάσης II, οι χρήστες ηρωίνης, σπανίως διατηρούν ισχυρές φιγούρες θετικής ταύτισης («πολιτισμικοί ήρωες» της ομάδας), ενώ αντίθετα, για τους χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, η αμοιβαιότητα που υπάρχει στη δόμηση της πραγματικότητας μεταξύ μελών της ενδο-ομάδας (αίσθηση ότι πράγματι τα άλλα μέλη της ομάδας, μοιράζονται τις ίδιες αξίες, ιδέες κ.λ.π.),

¹¹⁵ Πρόκειται για το αποτέλεσμα που διαβλέπει στη μελέτη της η Ρήγα (1997α), επισημαίνοντας ότι ο λόγος των χρηστών συμμετεχόντων εκείνης της έρευνας, είναι «εξουσιαστικά εδραιωμένος στα αυτονόητα των σύγχρονων αστικών κοινωνιών», που επιτάσσουν την «ατομική ιδιαιτερότητα».

είναι δημιουργημένη μέσα από το μηχανισμό αναστρεψιμότητας «Εγώ» - «Εμείς», όπου το ένα αντανακλάται στο άλλο με τη μεσολάβηση των θετικών προτύπων ταυτότητας.

Ενώ οι μη -χρήστες διατηρούν ως πρότυπα ταύτισης «αξιόλογες προσωπικότητες» -πολιτισμικές φιγούρες ευρείας αποδοχής, οι χρήστες ecstasy, ενσαρκώνουν τις αξίες τους σε φιγούρες λιγότερο γνωστές και περιχαρακωμένες (ηρωίδες από παραμύθια, κόμικς, εκκεντρικοί καλλιτέχνες, σαμάνοι κ.α.), ως πρότυπα μιας «νέας» κουλτούρας, που φιλοδοξεί να γίνει κυρίαρχη («ο καινούργιος μας κόσμος»).

δ. Σύμφωνα με την ανάλυση των αποτελεσμάτων της **Φάσης III**, όλοι οι συμμετέχοντες χρήστες αμύνονται απέναντι στην κυρίαρχη κουλτούρα προσπαθώντας να πείσουν ότι ο ρόλος του «περιθωριακού» δεν τους αξίζει και επιχειρούν να αποσβέσουν την αρνητική πολιτισμική αναπαράσταση του χρήστη, που τους εμποδίζει να αποσπάσουν συναισθήματα αυταξίας από τον πολιτισμό τους.¹¹⁶ Οι χρήστες ηρωίνης, δεν αντιπροτείνουν κάποια εναλλακτική ιδεολογία, η οποία να στηρίζει τις δυνατότητες της ομάδας (το «έχω», το «μπορώ», το «κύρος της ομάδας ένταξης», όπως το διατυπώνουν οι Zavalloni και Louis -Guerin, οπ.π.). Αλλά οι χρήστες ecstasy, δημιουργούν τα δικά τους πολιτισμικά πρότυπα, και διατηρούν μια κοινή (ενδο-ομαδική) δόμηση της πραγματικότητας, τόσο εξωτερική (κοινές απόψεις, κοινές δράσεις), όσο και νοητική (αίσθηση ότι πράγματι τα άλλα μέλη της ομάδας, μοιράζονται τις ίδιες αξίες, ιδέες κ.λ.π.).

Το συλλογικό βίωμα τοποθετήθηκε από τους συμμετέχοντες χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, σ' ένα υπερβατικό επεξηγηματικό πλαίσιο. Η ουσία που κυρίως έχει συνδεθεί με το βίωμα ενότητας, το ecstasy, θεωρείται ότι προσφέρει τη δυνατότητα του σκορπίσματος του Εαυτού μέσα σε μια αφηρημένη ταύτιση με τους Άλλους αδιακρίτως («ένα με όλους και με όλα»).

Αλλά οι χρήστες ecstasy, τουλάχιστον στην Ελλάδα και στις περιπτώσεις που μελετήσαμε, «αναζητώντας τη συλλογικότητα» και την «ένωση με όλα», διαμορφώνουν ακόμη τις «παρέες» τους. Συχνά δε, τις διαμορφώνουν μέσω του χασίς, το οποίο αξιολογούν ως «ακόμη καλύτερο» κι από τα χημικά ναρκωτικά που συνηθίζουν να

¹¹⁶ Η αποκοπή από τις ευρείας αποδοχής κοινωνικές αξίες και δόμηση της πραγματικότητας στα πλαίσια της ομάδας, θυμίζει σε μεγάλο βαθμό την αντίδραση του Έλληνα ρεμπέτη («μάγκας») του 19^{ου} αιώνα (Βέλιου -Κάλ. 1978. Ρήγα. 1996β) στον αστικό τρόπο ζωής, αλλά δεν έχει ουσιαστικές ομοιότητες, ως προς τις πραγματικές συνθήκες ζωής, το πολιτισμικό υπόβαθρο, τις εμπειρίες και το υπαρξιακό πλαίσιο της ταυτότητας των δύο ομάδων.

παίρνουν και που, συχνά τους βοηθά στον αυτοπροσδιορισμό τους ως χρήστες («με το χασίς, κάνεις τις καλύτερες γνωριμίες»).¹¹⁷

Στο βαθμό που οι χρήστες ecstasy αναζητούν την «ιδιαιτερότητα» και παράλληλα τη «διασκέδαση» του Εαυτού μέσα στον κόσμο των εμπειριών και των ουσιών, γίνονται, ταυτόχρονα, εκφραστές ενός γενικότερου προβληματισμού της εποχής που «αποτυπώθηκε στο νου διαφορετικών ανθρώπων με διαφορετικούς τρόπους» (Jung, 1974), ως χαρακτηριστική ένδειξη του κορεσμού των ατόμων από τα νοήματα της καθημερινότητάς τους.¹¹⁸

Η έλλειψη «οντολογικής ασφάλειας» (Cazeneuve, 1972) και πραγματικών σχέσεων με τους Άλλους, εκφράζεται στην προσπάθεια των συμμετεχόντων (χρηστών και μη -χρηστών), να εδραιώσουν μια ταυτότητα που θα εξασφαλίζει τη μοναδικότητα του Εαυτού («να μη συμβιβαστείς, να κρατήσεις τον εαυτό σου») και της ομάδας -και ταυτόχρονα την ψευδαίσθηση ότι μπορούν να βγουν από την «κεντρικότητά τους» και να κατανοήσουν, να απαλλαγούν από τις προκαταλήψεις τους, να «ενωθούν», να μετέχουν σε άλλα πλάσματα (May, 1969).

Κάτω από αυτό το πρίσμα, η αναζήτηση του «εσώτερου», ή του «ανώτερου», του «υπερβατικού» και «απόλυτου» μέσω της χρήσης, είναι μια μορφή πολιτισμικής δημιουργίας: Είναι η αναζήτηση μιας θρησκείας, που θα δώσει νόημα και οντολογική ασφάλεια στα άτομα, αλλά παράλληλα και μιας ιδεολογίας με ενδοκόσμιο προσανατολισμό, που θα παρέχει τρόπους κοινωνικής δράσης εν τω κόσμω (Λίποβατς & Δεμερτζής, 1994).

Από την πλευρά τους, οι μη -χρήστες συμμετέχοντες, αν και αναγνωρίζουν πολλά τρωτά σημεία στο «Σύστημα» μέσα στο οποίο ζουν, δομούν την κατωτερότητα της ομάδας των χρηστών, στην οποία δεν εντάσσονται: βρίσκουν «θλιβερό θέαμα» τον τρόπο

¹¹⁷ Σ' αυτήν την προτίμηση, ενδεχομένως συντελεί και ο απλός τρόπος λήψης ενός χαπιού ecstasy, που (χωρίς να απαιτεί τις προφυλάξεις τις οποίες απαιτεί η χρήση χασίς, με όλη την τελετουργία της προετοιμασίας του ναρκωτικού για κατανάλωση, σε απομονωμένο συνήθως χώρο) προωθείται και καταναλώνεται χωρίς ιδιαίτερο «τελετουργικό», σε πολυσύχναστους χώρους διασκέδασης και ανεξάρτητα από την ύπαρξη ή απουσία της ομάδας.

¹¹⁸ Είναι αξιοσημείωτο, ότι η έρευνα διεξάχθηκε σε μια εποχή ρευστότητας, ακόμη και απώλειας του υποκειμένου (Gergen, 1994, Zavalloni, 1998). Ο Cazeneuve, από το 1972, γράφει για την «οντολογική αβεβαιότητα» που κατατρέπει τα άτομα, εν όψει των παγκόσμιων αλλαγών και ο Mucchieli (1986) επισημαίνει την «σύγχρονη κρίση της ταυτότητας», με ην σχετικοποίηση των αξιών και τον κλονισμό των αναφορικών στοιχείων της ταυτότητας στον σύγχρονο κόσμο. Έχει διατυπωθεί ότι στον σύγχρονο κόσμο, «τίποτα δεν αντανακλάται πια αληθινά, ούτε σε καθρέφτη ούτε στην άβυσσο» (Baudrillard, 1996, σ. 14), ώστε η καθημερινότητα περιορίζει τον Εαυτό σε «μια συλλογή από εικόνες - χαμαλέοντες» (Frosh, 1991, σ. 63).

ζωής των χρηστών και τους θεωρούν «τιμωρημένους» και αποκλεισμένους, («θύματα της κρατικής πολιτικής ... θα μπορούσαν να είναι θαυμάσιοι στη δουλειά τους...»), έκπτωτους από τον «Παράδεισο» της καθημερινής κοινωνικής ζωής και γίνονται «ενεργητικού» ομιλητές για τον Άλλον,¹¹⁹ μέσα από το πρίσμα της δικής τους οπτικής για τον κόσμο.

Συνεπώς, επαληθεύεται η **Υπόθεση 4**, σύμφωνα με την οποία, όσον αφορά τους μεν χρήστες ηρωίνης και τους μη –χρήστες της έρευνας, οι δυο ομάδες διαχωρίζονται πλήρως, μέσα από μια φοβική –εχθρική αντιμετώπιση της μιας ομάδας προς την άλλη, ενώ οι χρήστες ηρωίνης, εμφανίζονται ως ομάδα χωρίς συνοχή και χωρίς δυνατότητες επίδρασης στην κοινωνική πραγματικότητα που βιώνουν (μέσω της εξωτερίκευσης ιδιαίτερων στοιχείων της ταυτότητάς τους σε αυτήν). Όσον αφορά τους χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, η ομάδα εμφανίζεται να έχει αρκετή συνοχή, με τα μέλη της να μοιράζονται μια ανάμεικτη ταυτότητα, με τάσεις τόσο ενσωμάτωσης στην «κυρίαρχη κουλτούρα» και αξιοποίησης των όποιων δυνατοτήτων αυτή τους παρέχει, όσο και εξωτερίκευσης της ιδιάζουσας κουλτούρας της ενδο-ομάδας και συμβολικής κυριαρχίας στον κοινωνικό τους κόσμο.

¹¹⁹ Βλ. τη διάκριση του Λίλοβατς (1994), μεταξύ του «ακούειν» ως ενεργητικής στάσης προς τον Άλλον και του «ομιλείν», ως παθητικής στάσης.

4.1.5. Πορίσματα.

1. Στο ξεκίνημα αυτής της έρευνας, υπήρχε ήδη η αφετηρία της προγενέστερης μελέτης της Ρήγα (1997α), για τους νέους Έλληνες χρήστες ναρκωτικών. Η παρούσα έρευνα, ενισχύει και προεκτείνει τα περισσότερα από τα ευρήματα εκείνης της μελέτης, επιβεβαιώνοντας:

(α) Τη σύσταση της ταυτότητας των χρηστών ηρωίνης στη βάση αρνητικών νοητικών περιεχομένων. Η οργάνωση των αναπαραστατικών δικτύων ταυτότητας αυτών των χρηστών βρέθηκε και στις δύο έρευνες να συμπεριλαμβάνει περιεχόμενα που σχετίζονταν με το θάνατο, την αντίληψη του Άλλου ως πηγή στερησης, θυματοποίησης και αντι-αξιών και την αναπαράσταση του Εαυτού ως θυματοποιημένου και αδικημένου.

Πράγματι, οι χρήστες ηρωίνης της παρούσας έρευνας, όπως και οι συμμετέχοντες της έρευνας της Ρήγα, αναφέρονται συχνά στη δυστυχία του να είσαι «μόνος» και «πονεμένος». Πρόκειται για κοινά νοήματα στον λόγο αυτών των συμμετεχόντων, με ρίζες στην ατομική εμπειρία και τη συλλογική τους ιστορία, που αντικατοπτρίζονται σε ολόκληρη την αντίληψή τους για την κοινωνική πραγματικότητα, ως μια οργανωμένη δομή που έχει συγκρατηθεί στη μνήμη. Τα αρνητικά περιεχόμενα της ταυτότητας, έχουν μεγάλη αντίληψη στη σκέψη βάθους αυτών των ατόμων, ώστε να αναγνωρίζουν τον Εαυτό μέσω αυτών των αρνητικών εμπειριών /αναπαραστάσεων που επενδύουν στις ομάδες ταυτότητας, επώδυνων κομματιών του αναπαραστατικού τους δικτύου και αρνητικών ικανοποιήσεων (Wortall, 1995), οι οποίες προσδιορίζουν το «ποιος είμαι».

Η αναπαράσταση του Εαυτού και της ενδο-ομάδας, ως «απομονωμένων», «αξιολύπητων» και «άρρωστων», ένα σταθερό στοιχείο της γνωστικής δομής των χρηστών ηρωίνης, που έχει κατακτηθεί και εδραιωθεί κατά τη διάρκεια της ζωής τους, αποτελεί παρεμποδιστικό παράγοντα για την ανεξάρτηση αυτών των ατόμων. Η χρήση μπορεί στιγμιαία να προσφέρει (όπως αναφέρουν πολλοί συμμετέχοντες αυτής της έρευνας) ένα μέσο καταπράυνσης των επώδυνων συναισθημάτων και με αυτούς τους όρους, η συντήρηση της αρνητικής εικόνας του Εαυτού, ενισχύει τον προσανατολισμό προς τη χρήση.

(β) Την θετικότερη αντίληψη του Εαυτού των χρηστών ναρκωτικών άλλων από την ηρωίνη, σε σύγκριση με τους χρήστες ηρωίνης, ένα αποτέλεσμα το οποίο στη μελέτη της Ρήγα (ο.π.) εντοπίστηκε στους συμμετέχοντες που ήταν χρήστες χασίς, ενώ στην παρούσα έρευνα βρέθηκε να έχει ισχύ και για τους συμμετέχοντες χρήστες συνθετικών ναρκωτικών.

(γ) Την πεποίθηση των χρηστών ναρκωτικών άλλων από την ηρωίνη ότι το «φυσιολογικό» άτομο («ο μη -χρήστης») δεν γνωρίζει την «βαθύτερη αλήθεια» την οποία οι χρήστες θεωρούν ότι κατέχουν, ώστε δεν έχει την εξουσία να ασκήσει κριτική επί του ζητήματος της χρήσης.

(δ) Την αγνώριση μια «πνευματικής απογύμνωσης» (Ρήγα, ο.π.) στον κοινωνικό κόσμο και τον κορεσμό των συμμετεχόντων χρηστών ναρκωτικών άλλων από την ηρωίνη από τα νοήματα που μπορεί να προσφέρει η καθημερινότητά τους, καθώς και την απόρριψη της «συμβατικότητας», με την έννοια της συμμόρφωσης στους κοινωνικούς κανόνες.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, η «συμβατικότητα» αποτελεί αντι - αξία και ορισμένων μη-χρηστών, ενώ οι χρήστες ηρωίνης εκφράζουν ταυτόχρονα συναισθήματα μειονεξίας προς τον ίδιο τον κοινωνικό κόσμο τον οποίον απορρίπτουν και οι χρήστες συνθετικών ναρκωτικών επιθυμούν να αναδειχθούν μέσα σε αυτόν τον κόσμο, ασχέτως αν δεν εγκρίνουν ορισμένους προσανατολισμούς του. Επιπλέον, η απόσυρση των χρηστών χασίς από τον κοινωνικό τους κόσμο, που διαπιστώθηκε στη μελέτη της Ρήγα (ο.π.), ένας «Απολλώνειος», με τους όρους της Benedict (1950) προσανατολισμός, βασισμένος στην αξία της ηρεμίας, αντικαθίσταται στην παρούσα έρευνα από το «Διονυσιακό», ενεργητικό πνεύμα που επιδιώκουν οι χρήστες συνθετικών ναρκωτικών.

2. Η έρευνα αγγίζει το ζήτημα των νοητικών μηχανισμών, μέσω των οποίων μία κοινή πληροφορία, ενσωματώνεται με διαφορετικό νόημα στο αναπαραστατικό δίκτυο ταυτότητας διαφορετικών ατόμων, ανάλογα με τους προδιαμορφωμένους προσανατολισμούς τους,¹²⁰ οδηγώντας σε διαφορετικές «εκτιμήσεις» των καταστάσεων.

Οι προσανατολισμοί των συμμετεχόντων, χρηστών και μη-χρηστών, σχετικά με τη χρήση, υποστηρίζονται από ένα ολόκληρο δίκτυο σημασιών-θεμάτων, που οργανώνουν την ταυτότητά τους. Στη συνέχεια, η ταυτότητα οργανώνει την εμπειρία, τον τύπο σχέσης με τον κόσμο και με την ουσία, οδηγώντας τη μνημονική επεξεργασία των πληροφοριών.

Έτσι, η πρόταση του Wiener (1961), «δεν έχουμε στη διάθεσή μας φαρμακευτικά μέσα για να παρέμβουμε στη μακροπρόθεσμη μνήμη», βρίσκει μια νέα ερμηνεία. Ανακαλύπτοντας τη δομή του συστήματος ταυτότητας των ατόμων που είναι χρήστες, μπορούμε να γνωρίζουμε τους βασικούς μηχανισμούς μέσω των οποίων θα αφομοιωθεί κάθε νέα πληροφορία και το δίκτυο εννοιών το οποίο θα κινήσει. Μια πληροφορία που εισέρχεται σε αυτό το δίκτυο, τοποθετημένη με τον κατάλληλο τρόπο ώστε να είναι συμβατή και αφομοιώσιμη από το προδιαμορφωμένο δίκτυο ταυτότητας, αλλά ταυτόχρονα να κινεί θετικά εσωτερικά περιεχόμενα τα οποία μπορούν σταδιακά να επαναπροσανατολίσουν την ταυτότητα, αποτελεί μορφή παρέμβασης στη μακροπρόθεσμη μνήμη.

3. Για όλους τους συμμετέχοντες χρήστες, οι έννοιες που επενδύονται στην ταυτότητα του χρήστη βρέθηκαν να νοηματοδοτούν και τις υπόλοιπες μορφές ένταξής τους, δανείζοντας περιγραφές για την αναπαράσταση άλλων όψεων του κοινωνικού κόσμου και οριοθετώντας τις όμοιες, αντίθετες ή συμπληρωματικές έννοιες που εκφράζονται ως περιγραφές των ομάδων, ώστε η ένταξη στην ομάδα «χρήστες», παρέχει την κυρίαρχη ταυτότητα αυτών των συμμετεχόντων.

Η χρήση ουσιών και η συνακόλουθη ένταξη στην ομάδα «χρήστες», καθορίζει τον μνημονικό κόσμο της ταυτότητας των συμμετεχόντων. Σ' αυτό το πλαίσιο, καθώς οι χρήστες ηρωίνης κλείνονται ή αποκλείονται στον μικρόκοσμό τους, δεν έχουν πάντοτε τη δυνατότητα να ερμηνεύσουν τη δράση τους με κοινωνικούς όρους, στερούνται μια σφαιρικότερη γνώση των αντικειμενικών συνθηκών μέσα στις οποίες ζουν και δέχονται τις

¹²⁰ Χαρακτηριστική είναι η αναφορά είναι στην εμπειρία του συμμετέχοντος του Πρωτοκόλλου 25 (παρατέθηκε στη σελ. 389).

επιδράσεις της κοινωνικής πραγματικότητας, τόσο παθητικά, όσο και «περιφρονητικά» (στρέφοντας την προσοχή στα νοητικά περιεχόμενα που αναδύονται κατά τη διάρκεια της χρήσης ενισχυμένα από το συναίσθημα και παρουσιάζονται ως η μόνη αυτόνομη και αναμφισβήτητη πραγματικότητα).

Οι χρήστες ηρωίνης, δομούν μια ταυτότητα συγκρούσεων, μοιρασμένη ανάμεσα στην επιθυμία ένταξης στον κοινωνικό κόσμο και αποδοχής της στήριξης της Άλλης ομάδας (των «μη -χρηστών») και στην υποτίμηση, απόρριψη και εχθρική αντιμετώπιση του κοινωνικού κόσμου και της ομάδας των «μη -χρηστών». Λόγω των αδυναμιών που αναγνωρίζονται στην ομάδα ένταξης («χρήστες»), δεν υπάρχει ολική ρήξη με τον κοινωνικό τους κόσμο και λόγω της απόστασης που αντιλαμβάνονται από την Άλλη ομάδα, δεν υπάρχει αλλαγή ταυτότητας.

Παράλληλα, οι μη -χρήστες της έρευνας διατηρούν αρκετά αυτονομία σχετικά με την ομάδα τους, την ομάδα των χρηστών και το ναρκωτικό, είτε είχαν, είτε όχι, προσωπικές γνωριμίες με χρήστες και δομούν την αναπαράσταση του χρήστη, κυρίως ως αντίθεση σε ό,τι αντιλαμβάνονται ως θετικό για τον Εαυτό, χωρίς ουσιαστική αναγνώριση της σχετικότητας των απόψεών τους (Ferguson, 1990).

4. Το φαινόμενο της χρήσης ναρκωτικών, έχει προσλάβει ένα νέο πρόσωπο και στην χώρα μας, ένα πρόσωπο που συμπεριλαμβάνει τη στροφή προς την κουλτούρα των συνθετικών ναρκωτικών τύπου ecstasy και την αποστασιοποίηση από την «κατασταλτική» επίδραση της ηρωίνης, προς πιο «ενεργητικούς» τρόπους δράσης μέσω της χρήσης.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της Εγώ -Οικολογικής ανάλυσης, η ομάδα των χρηστών συνθετικών ναρκωτικών, έχει την εσωτερική δυναμική (συνοχή, θετικές αξίες, πρότυπα) που θα της επέτρεπε να εξωτερικεύσει κομμάτια της ταυτότητάς της στον ευρύτερο κοινωνικό - πολιτισμικό χώρο. Τα ναρκωτικά, τοποθετούνται στο αναπαραστατικό δίκτυο αυτών των συμμετεχόντων, ως αντικείμενο προς το οποίο οι κοινές στάσεις δημιουργούν την έλξη και την αίσθηση επικοινωνίας και οντολογικής ταύτισης μεταξύ των μελών της ομάδας και καθορίζουν την αντίληψή τους για την κοινωνική πραγματικότητα (Newcomb, 1956, Zavalloni, 1983).

Η χρήση ναρκωτικών άλλων από την ηρωίνη, έχει συχνά συσχετιστεί με το στερεότυπο του επαναστάτη -διανοούμενου -καλλιτέχνη -αντισυμβατικού ανθρώπου, που αντιμάχεται το «κατεστημένο» (Epton, 1989, Valleur, 1998). Οι χρήστες συνθετικών

ναρκωτικών της παρούσας έρευνας, δομούν μια ταυτότητα πολλαπλή, με διάφορες «σφαίρες συμφερόντων» (Walzer, 1994, Sandel, 1996), διχασμένη ανάμεσα στην ταυτόχρονη ταύτιση με τις «συμβατικές» και με τις ομάδες που επιχειρούν να αντικαταστήσουν τον «απογοητευτικό και περιορισμένο κόσμο» γύρω τους, με μια νέα πολιτισμική δημιουργία. Κάποιες διαστάσεις των «συμβατικών» ομάδων αξιολογούνται θετικά και κάποιες άλλες απορρίπτονται, χωρίς ολική ρήξη με τον κοινωνικό τους κόσμο.

Πρόκειται για μια δόμηση ταυτότητας που θυμίζει μορφικά, την αντίστοιχη δόμηση που η Zavalloni (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996) εντοπίζει σε συμμετέχοντες «αριστερούς, αστικής καταγωγής» τις περιπτώσεις των οποίων μελέτησε, οι οποίοι, μέχρι ενός σημείου, ταυτίζονται θετικά με τις δυνάμεις «τις οποίες επιχειρούν να καταστρέψουν».

5. Ο λόγος των χρηστών συνθετικών ναρκωτικών κατά την Φάση III του IMIS, υποδεικνύει ότι αυτοί οι συμμετέχοντες ανάγουν τη χρήση σε μυστικιστική, υπερβατική λύση των προβληματισμών και προβλημάτων τους, της αναζήτησης ενός ασφαλούς χώρου όπου θα εγγράψουν, αφ' ενός την ανάγκη για αναγνώριση του Εαυτού («το να πίνεις σαφώς και σε κάνει ιδιαίτερο») και αφ' ετέρου για κοινωνική συμμετοχή («συλλογικότητα»). Ο κίνδυνος που διαφαίνεται μέσα σ' αυτούς τους προσανατολισμούς, είναι η «συλλογικότητα» που βιώνεται κατ' αυτόν τον τρόπο, να αποτελεί περισσότερο μια ψευδαίσθηση, έναν τύπο «μυστικής συμμετοχής» (Jung, 1974), αντιμετωπίζοντας το πλήθος των άγνωστων ανθρώπων σαν μια θαυμαστή παγκόσμια ενότητα, ενώ, στην πραγματικότητα, η απομόνωση αυξάνεται και οι δεσμοί μεταξύ των μελών της ομάδας παύουν να υπάρχουν (Ingold, 1998).

Εντούτοις, οι περισσότερες ταυτότητες που συνδέουν το άτομο με την κοινότητα, βρέθηκαν να διατηρούν τη σημασία τους για τους χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, όχι «παρά την ιδέα για ένωση με όλα», αλλά ίσως εξαιτίας ακριβώς αυτής της ιδέας. Όπως το εκφράζει ο Sandel (1996), δε μπορεί το άτομο να ζήσει «σ' έναν κόσμο χωρίς σύνορα και χωρίς αίσθηση του ανήκειν», αλλά αναζητά ρίζες και πηγές νοήματος στις εντάξεις που το τοποθετούν στον κόσμο και δίνουν ηθική (αξιολογική) ιδιαιτερότητα στη ζωή.

4.2. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ - ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.

4.2.1. Σχεδιασμός Παρεμβάσεων - Προτάσεις Πρόληψης και Ψυχοκοινωνικής Στήριξης.

Η προσπάθεια για βαθύτερη κατανόηση των φαινομένων που εμπίπτουν στο πεδίο των επιστημών του ανθρώπου, αποτελεί σκοπό, όχι όμως και αυτοσκοπό της έρευνας. Η αναζήτηση εφαρμογών της μεθόδου και εκμετάλλευσης των αποτελεσμάτων της έρευνας, προς όφελος των συμμετεχόντων στη διαχείριση της ζωής τους από τους ίδιους, αποτελεί βασικό κομμάτι, αν όχι απώτερο σκοπό της κάθε έρευνας.

Κάτω από αυτό το πνεύμα, θα παρατεθούν κάποια από τα βασικά σημεία στα οποία, σύμφωνα με τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας, προσκρούουν οι περισσότερες τρέχουσες προσπάθειες αντιμετώπισης του προβλήματος της στροφής των νέων ανθρώπων προς τα ναρκωτικά, και ορισμένες προτάσεις για την άρση των εμποδίων, που ενισχύονται από αυτά τα αποτελέσματα.

4.2.1.1. Επισήμανση Προβλημάτων.

α. Αποτυχία των «Συμβατικών» Μέσων Πρόληψης και Ευαισθητοποίησης του Κοινού.

Η αφίσσα και η ενημερωτική ομιλία, τα δυο πιο διαδεδομένα μέσα πρόληψης, δεν έχουν μέχρι στιγμής ιδιαίτερη επιτυχία (Χαλκιά, 1995), αφού επικεντρώνονται σε έννοιες που, όπως δείχνουν τα αποτελέσματα της έρευνας, έχουν αντήχηση στο σύστημα ταυτότητας των μη -χρηστών («υγεία», «κοινωνική ευημερία»), όχι όμως και σ' εκείνο των χρηστών. Άλλοτε, οι προειδοποιήσεις για τους κινδύνους στους οποίους θέτουν οι ουσίες το άτομο, του τύπου, «τα ναρκωτικά οδηγούν στο θάνατο», συμβολίζουν (αυτές και όχι οι ουσίες), μια απειλή για το σύστημα ταυτότητας των χρηστών, που μάλλον θα συσπειρωθούν στην ενδο-ομάδα τους, παρά θα αλλάξουν

κατεύθυνση, απέναντι στις εκλαμβανόμενες «απειλές» που τους προβάλλει μια Άλλη ομάδα.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, ένα σημείο -κλειδί για μια επιτυχέστερη «εκστρατεία» αντιμετώπισης των ουσιοεξαρτήσεων, βρίσκεται στην επιλογή εννοιών, οι οποίες να μην εμφανίζουν ασυμβατότητα με τους βαθύτερους προσανατολισμούς των χρηστών, αλλά να βρίσκουν διόδους «συνάντησης» με τους χρήστες, μέσα από αυτές ακριβώς τις αναζητήσεις (για παράδειγμα, προτείνοντας εκδοχές «ελευθερίας», «διασκέδασης», «επικοινωνίας», «έκφρασης» και «αναζήτησης του πραγματικού Εαυτού», που θα ενισχύονταν με τη διακοπή της χρήσης).

β. Άγνοια των Πραγματικών Προβληματισμών -Προβλημάτων του Χρήστη.

Όπως διαπιστώθηκε από τα αποτελέσματα των Φάσεων II και III, όσα αντιλαμβάνεται ο μη -χρήστης ως προβλήματα του χρήστη, συχνά δεν είναι παρά ερμηνείες που αποδίδονται μέσα από το δικά του αναπαραστατικά δίκτυα και προσανατολισμούς. Η επιλογή των ναρκωτικών ως απάντηση σε κάποια καίρια ζητήματα που απασχολούν τον Εαυτό, δεν είναι θέμα «αδύναμης θέλησης», στο βαθμό που ο νους των ατόμων, είτε χρηστών, είτε μη -χρηστών, λειτουργεί στη βάση των πιο έντονα «φορτισμένων από συναίσθημα πληροφοριών», που αναδύονται ως προτροπές για δράση (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996, Costalat -Founeau, 1997, Ρήγα, 1997α, Rigas, 1998).

Το ζητούμενο είναι να γνωρίζουμε γιατί στους χρήστες υπερισχύουν οι συγκεκριμένες πληροφορίες που ωθούν προς τη χρήση, αποτέλεσμα που είναι συνάρτηση όλων των παραγόντων που εμπλέκονται στη δόμηση της ταυτότητας (υπαρξιακό πλαίσιο ταυτότητας, νοητικές συνδέσεις ατομικού - συλλογικού, εμπειρίες, πεποιθήσεις, συναισθήματα, ιδιαίτερη υπο-ομάδα χρηστών στην οποία εντάσσεται το άτομο κ.λ.π.).

Συνεπώς, οι παρεμβάσεις, δεν θα πρέπει να απευθύνονται στο στερεότυπο του μη -χρήστη για τον «χρήστη», αλλά στο πραγματικό δρων πρόσωπο. Στο βαθμό που δεν συντελείται μια τέτοια προσέγγιση του προβλήματος, τα κέντρα λήψης σημαντικών αποφάσεων, παραμένουν απομακρυσμένα από τον (εξελισσόμενο) Κοινωνικό Μικρόκοσμο του χρήστη, τις αντιλήψεις, τα προβλήματα και τις πρακτικές του. Σε αυτή τη βάση, επισημαίνεται η ανάγκη για συνεχιζόμενη έρευνα και

αμεσότερη αλληλοανατροφοδότηση μεταξύ της επιστημονικής κοινότητας και των κέντρων λήψης αποφάσεων.

γ. «Απέχθεια» των Χρηστών για τη Συμβουλευτική και τα Προγράμματα - «Σύνδρομο Εχθρικής Αντιμετώπισης» του Μη -Χρήστη -Ειδικού.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, σχεδόν όλοι οι χρήστες, θεωρούν τον Εαυτό «έμπειρο» άτομο, με ισχυρή «θέληση». Φαίνεται πως χωρίς τη βίωση της «φυσικής -ψυχολογικής αδυναμίας» που επιφέρει η χρήση ηρωίνης, οι χρήστες δεν φτάνουν στην προοπτική της απεξάρτησης, αλλά ακόμη και τότε, όπως υποδηλώνουν τα περιεχόμενα σκέψης βάθους των συμμετεχόντων, είτε δεν θεωρούν πράγματι τον Εαυτό εξαρτημένο, είτε δεν τους είναι εύκολο να αποδεχτούν έναν μη -χρήστη, ως ειδικό στις εξαρτήσεις, αλλά μάλλον τον αντιμετωπίζουν σαν έναν από «αυτούς» («Us and Them»), τους Άλλους, την «καλή κοινωνία», που είναι εν μέρει «υπεύθυνη» για το πρόβλημά τους.

Όπως επισημαίνει η Fritz (1995), το «σύνδρομο εχθρικής αντιμετώπισης» προς τον «ειδήμονα», είναι το πρώτο πρόβλημα που πρέπει να αντιμετωπιστεί προκειμένου να καταστεί αποτελεσματική μια συνεργασία «χρήστη» - «μη -χρήστη ειδικού», με σκοπό την απεξάρτηση του πρώτου. Η άμβλυνση των κοινωνικών προκαταλήψεων, του ρατσισμού και του κοινωνικού φόβου -οίκτου απέναντι στον χρήστη (μια προσπάθεια, για την οποία η μελέτη του αναπαραστατικού υλικού που οι μη -χρήστες επενδύουν στην ομάδα «χρήστες», δείχνει πως δεν έχει αποδώσει σημαντικά) και η κατανόηση της δόμησης της εσωτερικής πραγματικότητας του χρήστη και του τρόπου με τον οποίον ενσωματώνονται τα ναρκωτικά σ' αυτό το εσωτερικό σύστημα, είναι απαραίτητα βήματα προς αυτόν το σκοπό.

Στη βάση πρόσφατων μελετών (Craig, 1993), έχει υποστηριχθεί ότι η ψυχοθεραπεία δεν είναι κατάλληλη για χρήστες ναρκωτικών, επειδή οι περισσότεροι χρήστες δεν διαθέτουν «ενδοσκοπική ικανότητα». Στη βάση των αποτελεσμάτων αυτής της έρευνας, δεν θα μιλούσαμε για «έλλειψη ικανότητας», αλλά για «έλλειψη διάθεσης» των ατόμων που είναι χρήστες, να δεχτούν την παρέμβαση του Άλλου, εφόσον οι ίδιοι δεν έχουν αποφασίσει κάτι τέτοιο (χρήστες συνθετικών ναρκωτικών), ή, στο βαθμό που ο Άλλος παραμένει να αντικατοπτρίζει μια «αντίθετη» πραγματικότητα στο σύστημα ταυτότητάς τους (χρήστες ηρωίνης).

Όπως υποστηρίζει ο Mc Lahan (1972), τα άτομα που προτιμούν τη συγκεκριμένη σκέψη, έχουν καλύτερα αποτελέσματα σε μια παρεμβατική θεραπεία, ενώ, αντίθετα, τα άτομα που προτιμούν να σκέπτονται αφηρημένα, προχωρούν καλύτερα με μια μη -παρεμβατική μέθοδο υποστήριξης. Από αυτήν την οπτική γωνία, ανάμεσα στους συμμετέχοντες τα Πρωτόκολλα των οποίων αναλύσαμε, σε μία μόνον περίπτωση ανάμεσα στις δεκαέξι υπάρχει πολύ λιγότερος ιδεαλισμός και πολύ μεγαλύτερη τάση για συγκεκριμένη σκέψη (Πρωτόκολλο 3).

δ. Υπερπληθυσμός Χρηστών - Έλλειψη Προσφοράς Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης: Η απουσία της Κοινωνικής -Κλινικής Πρακτικής.

Οι χρήστες που φθάνουν, έστω και αργά, στην προοπτική της ανεξάρτησης είναι πολλοί, αλλά τα Προγράμματα λιγοστά. Στο Πρωτόκολλο 6, το πρόβλημα αυτό τοποθετείται από ένα άτομο που έχει βιώσει μια παρόμοια εμπειρία: το διάστημα που πρέπει κανείς να περιμένει, μέχρι να ξαναέρθει η «σειρά» του για να ενταχθεί από την αρχή σ' ένα πρόγραμμα π.χ. μεθαδόνης, εάν στην πρώτη του προσπάθεια φανεί «ασυνεπής», είναι αρκετά μεγάλο ώστε να αποβεί μοιραίο.

Στο βαθμό που το σύστημα ταυτότητας διαμορφώνεται στη βάση μιας δυναμικής συναλλαγής με το περιβάλλον και μπορεί να αναδομηθεί, η εξέλιξή του δεν είναι απόλυτα προκαθορισμένη. Με αυτήν την έννοια, κανείς δε μπορεί να στερήσει από τα άτομα που δεν καταφέρνουν να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις ενός προγράμματος, όσο «ασυνεπής» και «λανθασμένη» κι αν ήταν η συμπεριφορά τους, την ευκαιρία να συνεχίσουν την προσπάθειά τους. Η ψυχοκοινωνική στήριξη πρέπει να «προσφερθεί» άμεσα στον χρήστη. Ο ίδιος δεν πρόκειται να την αναζητήσει, προπάντων μετά από μια νέα εμπειρία πίεσης από τις απαιτήσεις του προγράμματος και απόρριψης από «την καλή κοινωνία». Το πιθανότερο είναι ότι θα επιστρέψει στους παλιούς του προσανατολισμούς, εκτιμώντας θετικά την ανεκτικότητα Άλλων ανθρώπων και κατ' αυτόν τον τρόπο σταματώντας τις προσπάθειες για ανεξάρτηση («Εμένα με είχαν διώξει για δύο υποτροπές κι εγώ αυτό το θεωρώ λάθος ... οι φίλοι μου και οι γονείς μου, έχουν συγχωρήσει πολύ περισσότερες ... ήτανε θέμα χρόνου για μένα... δεν μου τον δώσανε ... κι αν νομίζουν αυτοί ότι δύο ευκαιρίες που μου έδωσαν φτάνουν...» -Πρωτόκολλο 6).

Όπως επισημαίνει η Ρήγα (1997γ, 1997δ), η Κοινωνική -Κλινική Ψυχολογία, οφείλει να συναντήσει τα άτομα που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα προβλήματα, πιο

ενεργητικά και ενδεχομένως πιο οργανωμένα, συναντώντας τον πληθυσμό που χρειάζεται την ενίσχυσή της στο φυσικό του περιβάλλον και αναλαμβάνοντας δράσεις οι οποίες να καλύπτουν όσο το δυνατόν περισσότερους τομείς ζωής (υγεία, εκπαίδευση, εργασία, δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου κ.λ.π.), με την παροχή πολλαπλών υπηρεσιών.

Η πρόταση της Ρήγα (1997δ), για τη δημιουργία ενός Κέντρου Κοινωνικο – Ψυχοπαιδαγωγικής Στήριξης και Ιατρικής Φροντίδας της οικογένειας (που θα συμπεριλαμβάνει και Κέντρο αποτοξίνωσης) αποτελεί έναν ολοκληρωμένο σχεδιασμό παρέμβασης για την υποστήριξη των οικογενειών και ατόμων με ιδιαίτερα προβλήματα, με συνέχεια και συμπληρωματικότητα ως προς τις δράσεις που αναλαμβάνονται και τις παρεχόμενες υπηρεσίες. Σημαντική είναι και η συμπερίληψη της εθελοντικής δράσης στο εν λόγω μοντέλο (συμμετοχή πολιτών, με ιδιωτική πρόσληψη ατόμων με ιδιαίτερα προβλήματα), μια μορφή δράσης η οποία διακρίνεται από αμεσότητα και ευελιξία που ελάχιστοι φορείς διαθέτουν (Κατσούρος, 1994, ΕΕΤΑΑ, 1995α).

Η Χουρδάκη (2000), υπογραμμίζει την ανάγκη για ανάληψη περισσότερων δράσεων για την πρόληψη και αντιμετώπιση του προβλήματος των ναρκωτικών, από την Τοπική Αυτοδιοίκηση, λόγω της αμεσότητας και της εγγύτητας των ΟΤΑ στα τοπικά προβλήματα. Οι χρήστες ναρκωτικών, που, όπως επισημαίνει η Ρήγα (1997α), δεν επιθυμούν να γίνουν διακριτοί ως ομάδα, μπορούν να προσεγγιστούν ευκολότερα και με μεγαλύτερη ευαισθησία στο τοπικό επίπεδο της κοινότητας, με σκοπό την πρόληψη της νεανικής κοινωνικής αποξένωσης και περιθωριοποίησης (ΕΕΤΑΑ, 1995α).

ε. Ανάγκη Ενίσχυσης των Προσπαθειών Επαγγελματικής Ένταξης των Χρηστών.

Το θέμα της σημασίας του επαγγελματικού προσανατολισμού και της επαγγελματικής ένταξης των ατόμων, έχει τοποθετηθεί από την Ρήγα (1991γ, 1991δ) και την Χουρδάκη (2000), ως σημαντικός παράγοντας για την προστασία της ψυχικής ισορροπίας και ευεξίας, αλλά και ως μέσο πρόληψης της χρήσης. Πράγματι, όπως έδειξε η ανάλυση των αποτελεσμάτων της Φάσης III, η αδυναμία για εργασία λόγω της χρήσης, αποτελεί έναν από τους βασικότερους παράγοντες που κινούν μια «εχθρική» αναπαράσταση των ναρκωτικών στο νου των ανδρών χρηστών ηρωίνης,

ενώ οι χρήστες συνθετικών ναρκωτικών, διατηρούν αρκετές φιλοδοξίες επαγγελματικής αποκατάστασης και ανόδου, αλλά νιώθουν τις ευκαιρίες για δημιουργικότητα να περιορίζονται, αντιμετωπίζοντας την τρέχουσα κατάσταση στην αγορά εργασίας. Από τη δική τους πλευρά, οι μη -χρήστες της έρευνας, παρά τις λογικές προσπάθειές τους να «κατανοήσουν» τους χρήστες, σε επίπεδο σκέψης βάθους, φάνηκαν να παραμένουν δύσπιστοι και απαισιόδοξοι απέναντι στην προοπτική συνεργασίας με άτομα που είναι χρήστες.

Από αυτήν την άποψη, διαπιστώνεται η ανάγκη αντιμετώπισης των προκαταλήψεων, με τη συνεργασία των φορέων που παρέχουν υπηρεσίες ενημέρωσης γύρω από το πρόβλημα των ναρκωτικών και εφαρμογής νέων προτάσεων για την σταδιακή επαγγελματική αποκατάσταση των χρηστών που προσέρχονται στα κέντρα απεξάρτησης, τεκμηριωμένων επιστημονικά και διατυπωμένων σε ρεαλιστική βάση, ανάλογα με τις τρέχουσες συνθήκες στην αγορά εργασίας.¹²¹ Η έλλειψη των επιθυμητών «επαγγελματικών ευκαιριών», που φαίνεται να αποτελεί εξίσου καίριο πρόβλημα και των υπόλοιπων υπο-ομάδων συμμετεχόντων, χρηστών συνθετικών ναρκωτικών και μη -χρηστών, είναι μέρος ενός πολύ ευρύτερου κοινωνικού ζητήματος (Γράβαρης, 2000), που δεν εμπίπτει άμεσα στους στόχους της παρούσας έρευνας.

στ. Ανάπτυξη δεξιοτήτων λήψης αποφάσεων -πραγματοποίησης επιλογών, από την προσχολική -σχολική ηλικία.

Η σημασία της δυνατότητας επιλογής, έχει τοποθετηθεί ως καίριος παράγοντας που επηρεάζει την ανάπτυξη του ατόμου, είτε ως «δυνατότητα επιλογής προσωπικής πορείας» (Ρήγα, 1991γ), είτε ως «ανάπτυξη κριτικής σκέψης» (Χουρδάκη, 1989, 1992, 2000), είτε και ως κατανόηση των «φυσικών συνεπειών των πράξεων», αντί της αυθαίρετης απαγόρευσης που συνήθως επιβάλλεται στα παιδιά από τους γονείς (Dreikurs & Grey, 1979).

Παράλληλα, όπως έδειξαν τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, κατά την Φάση III του IMIS, οι επιλογές των συμμετεχόντων, χρηστών και μη -χρηστών, σχετικά με τις ουσίες, ήταν περισσότερο αποτέλεσμα μιας αυτόματης μνημονικής

¹²¹ Αναφερόμαστε στη διαπίστωση της ΕΕΤΑΑ (1995α), ότι τα προγράμματα επαγγελματικής ένταξης που απευθύνονται κυρίως σε φυλακισμένους ή αποφυλακισμένους χρήστες, συχνά κατευθύνουν σε υπερκορεσμένα επαγγέλματα, χωρίς πραγματικό αντίκρουσμα στην αγορά εργασίας.

/συναισθηματικής διαδικασίας¹²² παρά μιας λογικής εκτίμησης του ζητήματος, μια διαδικασία που στους μεν χρήστες συντηρούσε την εξάρτησή τους, στους δε μη - χρήστες, την προκατάληψή τους απέναντι στους χρήστες. Στη βάση της Εγω-Οικολογικής προοπτικής, ο μύθος του διαχωρισμού μεταξύ του «λογικού» ανθρώπου και του ανθρώπου που δρα σύμφωνα με τα κελεύσματα του συναίσθηματος, παύει να υφίσταται, στο βαθμό που μια ισχυρή λογική πεποίθηση / κρίση αποτελεί νοητικό περιεχόμενο διαποτισμένο από συναίσθημα (& Louis -Guerin, 1984 /1996, Rigas, 1998, 1998a).

Κατά συνέπεια, η ελευθερία του ατόμου για επιλογή, έγκειται στη γνώση που διαθέτει σχετικά με το συναίσθημα και τις εμπειρικές πηγές των ιδεών του. Η εκμάθηση της αποδοχής των συναισθημάτων και της αναγνώρισης των επιδράσεών τους στις καθημερινές επιλογές, αποτελεί σημαντικό βήμα προς την εδραίωση της εσωτερικής ελευθερίας των ατόμων και εκμάθηση της οποίας οι βάσεις θα πρέπει να τοποθετούνται από την προσχολική ηλικία (Polemikos, 1997, Κοντάκος & Πολεμικός, 2000, Χουρδάκη, 2000).

Οι έννοιες της αυτογνωσίας και της ατομικής ελευθερίας αποφάσεων, συμβατές με τις αρχές της υπαρξιστικής νόησης και της ανθρωπιστικής ψυχολογίας (Κωσταράς, 1986), φάνηκε να βρίσκουν αρκετή αντίχρηση στο σύστημα ταυτότητας των χρηστών συμμετεχόντων, τόσο όσον αφορά τους γενικότερους προσανατολισμούς τους («Εμείς, οι χρήστες, ασχολούμαστε πολύ με τα ψυχολογικά μας»), όσο και απέναντι στην προοπτική των προγραμμάτων απεξάρτησης («να μη με αναγκάσει κανείς, να είναι δική μου απόφαση»). Η μελέτη της δομής του Ν.Α. (Ανώνυμοι Ναρκομανείς), θα μπορούσε να αποδώσει πολύτιμες γνώσεις για την σωστή ισορροπία παρμεβατισμού -αυτογνωσίας -ατομικής επιλογής, καθώς παρέχει αρκετές ευκαιρίες ελεύθερης απόφασης στα άτομα που συμμετέχουν, ευκαιρίες καθημερινής επιλογής των ατόμων σχετικά με την αποχή ή μη, από τις ουσίες (Μπαρδάνης, 1990), ευκαιρίες αναζήτησης νέων ιδεολογιών, συμβατών με τους προβληματισμούς των μελών του αλλά και ένταξης σε μια ομάδα ατόμων με κοινούς

¹²² Με την έννοια ότι οι στάσεις των συμμετεχόντων σχετικά με τις ουσίες, φάνηκε να καθορίζονται αυτόματα, από τους προδιαμορφωμένους προσανατολισμούς του συστήματος ταυτότητας των συμμετεχόντων, από το συναίσθημα και την ενσωμάτωση των αντίστοιχων προτύπων ταυτότητας και όχι από τη συνειδητή λογική επεξεργασία του τι είναι και τι συνέπειες επιφέρει η χρήση ναρκωτικών.

στόχους, που μπορεί, ενδεχομένως, να αντικαταστήσει ως κυρίαρχη ταυτότητα, την ένταξη στην ομάδα των χρηστών.

4.2.1.2. Παρεμβάσεις.

α. Εφαρμογή της Εγω-Οικολογικής Μεθόδου στην Κοινωνική –Κλινική Πράξη

Στον ορισμό του «εθισμού», ο Αριστοτέλης (Ηθικά Νικομάχεια 1103a), τοποθετεί τον εθισμό σαν ουδέτερο (ούτε θετικό ούτε αρνητικό) ψυχολογικό μηχανισμό, που μετατρέπει το «δυνάμει» σε «ενεργεία» και οδηγεί στην εδραίωση των μαθήσεων και των ιδιοτήτων του ατόμου. Με αυτήν την έννοια, η Εγω-Οικολογία παρέχει ένα ιδανικό εργαλείο μελέτης των «εθισμών», όχι μόνον με την στενή έννοια των «εξαρτήσεων», αλλά γενικότερα, με την έννοια της «ενεργοποίησης μιας αναπαραστατικής περιφέρειας, που διατηρείται σχετικά σταθερή στο χρόνο» (Zavalloni & Louis –Guerin, 1984 /1996), συνθέτοντας την ταυτότητα, μέσω της επανάληψης και εδραίωσης συγκεκριμένων αναπαραστατικών εγγραφών για τον Εαυτό, τον Άλλον και την Κοινωνία.

Επιδιώκοντας, την κατάδυση στο εσωτερικό περιβάλλον των συμμετεχόντων, όπου μπορούμε να προσεγγίσουμε τη δόμηση της ταυτότητάς τους, υποθέτουμε ότι υπάρχει κάποια σταθερότητα σ' αυτήν την εσωτερική λειτουργία. Γιατί παρά την ποικιλία των αναπαραστατικών μορφών και αντιλήψεων των ατόμων «αυτό που η μνήμη συγκρατεί, είναι πιθανότατα πολύ πιο περιορισμένο» (Zavalloni, 1998). Πώς εννοούμε, τότε, την «αλλαγή» ή την «ψυχοκοινωνική στήριξη»; Η διαπίστωση για τη δομική σταθερότητα της ταυτότητας, δε σημαίνει πως το σύστημα ταυτότητας δεν είναι δυνατόν ν' αλλάξει. Οι αναπαραστάσεις, ως πρώτη ύλη για τη δόμηση της ταυτότητας, δεν αποτελούν ένα στατικό αντικείμενο, ούτε το αποτέλεσμα της παθητικής ενσωμάτωσης κοινωνικών δεδομένων. Η συναισθηματική επένδυση των αναπαραστάσεων που αναγνωρίζει η Zavalloni (1996, 1998), παραπέμπουν στην ίδια τη δυναμική της ταυτότητας, με τη δυνατότητα μετασχηματισμού των

αναπαραστάσεων (Costalat -Founeau, 1997, σ. 13).¹²³ Έτσι, η κατανόηση των εννοιών στη βάση των οποίων εδραιώνεται η λειτουργία της ταυτότητας, μπορεί να καταστεί αφετηρία για τη διαμόρφωση νέων σχέσεων με τον κόσμο.

Η Zavalloni (1998) και ο Desmarais (1998), επισημαίνουν τη σημαντικότητα της εφαρμογής του Πολύπλευρου Ανιχνευτή Ψυχοκοινωνικής Ταυτότητας, προκειμένου να συλλεχθούν δεδομένα ενός βαθύτερου επιπέδου («Σκέψη Βάθους»), που μπορούν να πληροφορήσουν τόσο τον ερευνητή και τον κλινικό ψυχολόγο, όσο και τον συμμετέχοντα, για τα κεντρικά σημεία της ταυτότητάς του, ως νόηση και ως συναίσθημα, και για τον τρόπο με τον οποίο συντελούνται οι εσωτερικές, νοητικές και συναισθηματικές διεργασίες.

Η μέθοδος δεν είναι «λογοκεντρική» (Hartman, 1978), αλλά εννοιοκεντρική και παραπέμπει στον εσωτερικό διάλογο του ατόμου με τον κόσμο: Δείχθηκε ήδη, πως με την Εγώ -Οικολογική ανάλυση, μπορούμε να εντοπίσουμε την λειτουργία των λέξεων ταυτότητας και να κατανοήσουμε τη συμπεριφορά (χρήση ή αποφυγή της χρήσης), ως αποτέλεσμα ενεργοποίησης ενός ολόκληρου δικτύου φαντασιακών σχέσεων Εαυτού - Άλλου - Κοινωνίας, που δομούν την ψυχοκοινωνική ταυτότητα. Οι ιδέες, αξίες, εικόνες, εμπειρίες, το συναισθηματικά φορτισμένο αναπαραστατικό υλικό που οι ερωτώμενοι έχουν εγγράψει ως Εαυτό ή αποβάλλει ως «κάτι Άλλο, που δεν ισχύει /δεν ανήκει στον Εαυτό» (Ο' Leary & Martin, 1989), μπορούν να μας πουν πολλά για τους συμμετέχοντες και για τα κοινωνικά φαινόμενα στα οποία συμμετέχουν.

Η συμπλήρωση του IMIS, ως ποιοτική μέθοδος, δίνει την ευκαιρία στους συμμετέχοντες να βρεθούν ενώπιον ενός καλού ακροατή ή συνομιλητή (Stebbins, 1972, Ρήγα, 1991, 1997), να γίνουν κέντρο της προσοχής και να παρουσιάσουν διαστάσεις του Εαυτού που, σε άλλη περίπτωση, θα έμεναν ίσως άρρητες (Gorden, 1956, σ.159, Ρήγα, 1997α). Η Ρήγα (1991, 1997), παρατηρεί ότι η παρουσίαση του Εαυτού, η έκθεση προσωπικών εμπειριών, αναμνήσεων και απόψεων στον ερευνητή, συχνά λειτουργεί θετικά για τους συμμετέχοντες των ποιοτικών ερευνών,

¹²³ «Καμιά αντίληψη αντικειμένων δεν είναι οριστική και συμπερασματική. Πάντα μένει χώρος για νέες αντιλήψεις... κάθε αντίληψη και κάθε αντιληπτικό αντίγραφο μπορεί να επεκταθεί. έτσι η διαδικασία είναι ατελείωτη». γράφει ο Husserl (1931. αναφ. από τις Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996). άποψη την οποία επιβεβαιώνουν οι σύγχρονες μελέτες για τη μεταβλητότητα των αναπαραστάσεων (Moscovici, 1998. Μαριδάκη -Κασσωτάκη, 1998).

επιφέροντας μείωση του άγχους και δημιουργώντας ευνοϊκότερες προϋποθέσεις για την αντιμετώπιση των ψυχοκοινωνικών τους προβλημάτων.

Επιπλέον, η μέθοδος συντελεί στην αποφυγή του «συνδρόμου» εχθρικής αντιμετώπισης των ενήλικων -ειδικών, όπως και των μη -χρηστών (Fritz, 1995), σύμφωνα με το οποίο οι νέοι χρήστες βλέπουν τις παρόμοιες «φιγούρες εξουσίας» και διαφοροποίησης, ως άτομα που μπορούν να τους παρέχουν οικονομική βοήθεια, όχι όμως και βοήθεια σχετικά με τους προσωπικούς τους προβληματισμούς. Η Εγω -Οικολογία κάνει το εσωτερικό περιβάλλον των συμμετεχόντων προσιτό στον ερευνητή, ώστε, αυξάνοντας την κατανόησή του για τους προβληματισμούς του συμμετέχοντος, μπορεί να συμβάλλει στη μετακίνηση αυτών των ορίων, τουλάχιστον από την πλευρά του ερευνητή (και χωρίς να παραβιάζει τα όρια που ενδεχομένως θα θέσει ο συμμετέχων, εάν δεν «πειστεί» γι' αυτήν την κατανόηση).

Η Εγω -Οικολογική προσέγγιση, δεν αποτελεί μέθοδο ψυχοθεραπείας, αλλά μέθοδο διερεύνησης και κατανόησης της πραγματικότητας του Άλλου, που επιτρέπει στον συμμετέχοντα να παρουσιάσει την δική του εσωτερική οπτική για τον κόσμο,¹²⁴ διαχωρίζεται δε από την ψυχολογία του βάθους, η οποία επιδιώκει την ανάδυση των ασυνείδητων ενορμήσεων του ψυχισμού, για να εστιαστεί στις «λεπτές και σύνθετες» διαδικασίες της νόησης, στη βάση των οποίων συντίθεται η αναπαραστατική σκέψη και η ταυτότητα (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996).

Η Ρήγα (Ρήγα, 1991, 1997α, Rigas, 1998), τοποθετεί την βιογραφική μέθοδο, ως σημαντική προέκταση της «κατάδυσης» στον Εαυτό μέσω της Εγω -Οικολογίας, με θεραπευτικές προεκτάσεις. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνάς της σε χρήστες ναρκωτικών (1997α), η μέθοδος ανάλυσης περιεχομένου του βιογραφικού υλικού, με τη συνεργασία των ίδιων των συμμετεχόντων, μια καινοτόμος μέθοδος ανάλυσης περιεχομένου που επινοήθηκε από την ίδια την Ρήγα, (ο.π.), οδηγεί τους συμμετέχοντες στην αναγνώριση όψεων της ταυτότητάς τους για τις οποίες δεν είχαν την ευκαιρία να σκεφθούν στο παρελθόν, φέρνοντας στην επιφάνεια της συνείδησης περιεχόμενα που σχετίζονται με τη χρήση ουσιών και που κατεύθυναν τη δράση τους σχετικά με τις ουσίες.

¹²⁴ Μεταξύ του λόγου της «προσταγής» και του λόγου της «κατάδειξης του νοήματος» (Blanchot, 1981, αναφ. από τον Λίποβατς, 1988α), ο λόγος της ψυχοκοινωνικής στήριξης, θα έπρεπε να είναι ο δεύτερος.

Κατά την Ρήγα (1997α, Rigas, 1998), η διαδικασία της κατευθυνόμενης Εστιασμένης Ενδοσκόπησης μέσω της Εγώ -Οικολογίας, όταν τα άτομα στρέφονται στις εμπειρίες -τα πρότυπα μέσω των οποίων εδραιώθηκαν τα νοήματα στα οποία αναφέρθηκαν, αποτελεί το πρώτο βήμα προκειμένου να προχωρήσουν, ενδεχομένως, σε μια απομυθοποίηση όσων μέχρι τη στιγμή της έρευνας αποτελούσαν για τους ίδιους ανυπέρβλητα εμπόδια ή αμετακίνητες πραγματικότητες της ζωής και να σκεφθούν για το ναρκωτικό και τις συνέπειές του στη ζωή τους.

Κάθε παρούσα επίγνωση επηρεάζει τη μεταγενέστερη (Kempfer, 1974), ενώ όσο καλύτερη γνώση έχει το άτομο για τις πεποιθήσεις του, τόσο περισσότερο είναι σε θέση να ρυθμίσει τη συμπεριφορά του. (Beck et. al., 1993). Η ανακάλυψη της σκέψης που βρίσκεται «κάτω από τη σκέψη» («σκέψη βάθους»), μπορεί να αποτελέσει το πρώτο στάδιο για την ανακάλυψη του «εσωτερικού σύμπαντος» (Costalat -Founeau, 1997) των χρηστών, ως σκέψη, μνήμη και συναίσθημα, ένα κατάλληλο σημείο αφετηρίας, προκειμένου ο αποχαιρετισμός στα ναρκωτικά, να καταστεί δικό τους επίτευγμα, αντί εξωτερικός καταναγκασμός, ή «τελευταία λύση».

β. Το Πλαίσιο Ανάπτυξης Δραστηριοτήτων.

Το Εργαστήριο Κοινωνικής Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου της Κρήτης, αποτελεί κατάλληλο χώρο για την εκπόνηση σειράς παρεμβάσεων στο πρόβλημα της χρήσης ναρκωτικών με αξιολογικά αποτελέσματα, συνδυάζοντας την ενεργητική κοινωνική προσφορά με την διεύρυνση των ερευνητικών δραστηριοτήτων, την ανατροφοδότηση της τεχνογνωσίας - γνώσης πάνω στις μεθοδολογίες δράσης (Μπαϊρακτάρης, 1995). Η μέχρι στιγμής εμπειρία των Πανεπιστημιακών ομάδων που έχουν αναλάβει την εκπόνηση προγραμμάτων στήριξης πληθυσμών με ιδιαίτερα προβλήματα¹²⁵ έχει δείξει ότι το Πανεπιστήμιο ενδείκνυται ως χώρος ανάπτυξης δραστηριοτήτων, εναρμονισμένων με τα σημαντικά κοινωνικά προβλήματα της χώρας μας.

¹²⁵ Ενδεικτικά αναφέρουμε τα Προγράμματα του Πανεπιστημίου Αθηνών (Εργαστήριο Πειραματικής Παιδαγωγικής) υπό την εποπτεία των καθ. Ι.Σ. Μαρκαντώνη και Α.Β. Ρήγα, μεταξύ των ετών 1992 και 1996, που απευθύνονταν σε άτομα και ομάδες όπως παιδιά εγκαταλελειμμένα σε ίδρυμα, άτομα με ειδικές ανάγκες, παιδιά μεταναστών κ.λ.π., τα Προγράμματα της Σχολής Κοινωνικών Επιστημών (Τμήμα Ψυχολογίας) του Πανεπιστημίου Κρήτης, υπό την εποπτεία της καθ. Α.Β. Ρήγα, για Ψυχοκοινωνική Παρέμβαση σε ειδικές κοινωνικές ομάδες και άτομα και τα Προγράμματα ομάδας πρωτοβουλίας του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Νομική Σχολή), υπό την εποπτεία του καθ. Ν. Παρασκευόπουλου για την επαγγελματική κατάρτιση -απασχόληση και στήριξη αποφυλακισμένων.

Ο σχεδιασμός μιας τέτοιας σειράς παρεμβάσεων, χρειάζεται να περιλαμβάνει:

α. Συνεχιζόμενη έρευνα, για τον εμπλουτισμό και την ανανέωση της γνώσης πάνω στο θέμα της χρήσης ναρκωτικών, που αλλάζει μορφή με την πάροδο του χρόνου (ως παρακολούθηση των νέων τάσεων στη χρήση) και εμφανίζει διαφοροποιήσεις από περίπτωση σε περίπτωση (ως αναγνώριση του ιδιαίτερου ψυχοκοινωνικού προφίλ των υπο-ομάδων των χρηστών) (Ρήγα, 1997α, Ρήγα & Τριανταφυλλίδου, 2000).

β. Οργάνωση Κέντρου Μελέτης των Εξαρτήσεων, για μια σφαιρικότερη προσέγγιση του θέματος της εξάρτησης, όχι μόνον όσον αφορά τη χρήση παράνομων ναρκωτικών, αλλά και σε ευρύτερα πλαίσια (εξαρτήσεις από νόμιμες ουσίες όπως η νικοτίνη, η ζάχαρη, το αλκοόλ, εξαρτήσεις από Σημαντικά πρόσωπα κ.λ.π.) ως σωματική /νοητική /συναισθηματική διαδικασία, ένας σφαιρικός τρόπος προσέγγισης του θέματος, που θα εξυπηρετήσει:

- στην πληρέστερη μελέτη των εσωτερικών μηχανισμών του νου, που εμπλέκονται στην ανάπτυξη εξάρτησης από ένα αντικείμενο
- στην βαθύτερη κατανόηση του συστήματος ταυτότητας, των αντιλήψεων, συναισθημάτων, επιθυμιών, ελλείψεων, πραγματικών αναγκών και προβληματισμών των χρηστών, ώστε να ανατροφοδοτηθούν οι στρατηγικές παρέμβασης
- στην διερεύνηση των αναπαραστάσεων των μη -χρηστών, τον εντοπισμό των πιθανών κοινωνικών προκαταλήψεων απέναντι στους χρήστες, των βαθύτερων αιτιών τους σε επίπεδο ταυτότητας και των καταλληλότερων λύσεων
- στην άμβλυνση των κοινωνικών προκαταλήψεων απέναντι στους χρήστες, μέσω της δημοσιοποίησης σχετικού υλικού.

γ. Συνεργασία με δομές όπως τα σχολεία, τα νοσοκομεία, οι θεραπευτικές κοινότητες, οι ΟΤΑ κ.λ.π. Ο ρόλος του Εργαστηρίου, μπορεί να ξεκινά με την ευαισθητοποίηση του γενικού πληθυσμού πάνω στο θέμα των ναρκωτικών, μέσω της δημοσίευσης υλικού και της οργάνωσης ανοιχτών στο κοινό ημερίδων και σεμιναρίων για εκπαιδευτικούς και νοσηλευτικό προσωπικό και να επεκτείνεται έως την ανάληψη υποστηρικτικών δράσεων σε συνεργασία με τις θεραπευτικές κοινότητες (ψυχοκοινωνική στήριξη οικογενειών χρηστών και απεξαρτημένων χρηστών, για την

πρόληψη της πιθανότητας υποτροπών, ευαισθητοποίηση και υποστήριξη χρηστών που βρίσκονται εν όψει απόφασης για απεξάρτηση).

δ. Ανάλυση συμβουλευτικών δραστηριοτήτων, με σκοπό την ενημέρωση των ενδιαφερόμενων, φορέων ή ατόμων (χρηστών, οικογενειών χρηστών και μη -χρηστών με προβληματισμούς -προβλήματα πάνω στο ζήτημα των ναρκωτικών), για τις παρεχόμενες πηγές βοήθειας - προγράμματα - υπηρεσίες -θεραπευτικές κοινότητες και την διεξαγωγή μιας πρώτης προσέγγισης και διερεύνησης του συστήματος ταυτότητας (συλλογή δεδομένων μέσω του IMIS) των ατόμων που είναι χρήστες.

Σε ένα πρώτο στάδιο της προσπάθειας για απεξάρτηση, το Εργαστήριο μπορεί να υλοποιήσει, μέσω της εφαρμογής της Εγω -Οικολογικής μεθόδου, τη διαλεύκανση του εσωτερικού περιβάλλον των ατόμων που αναζητούν βοήθεια, του συναισθηματικά επενδεδυμένου μνημονικού υλικού που επικρατεί στα δίκτυα ταυτοτήτων τους, ώστε να υποδειχθεί η κατάλληλη στρατηγική παρέμβασης - απεξάρτησης, ανάλογη με την ιδιαιτερότητα της περίπτωσης, αλλά και να ευαισθητοποιηθεί το ίδιο το άτομο -χρήστης προς την προοπτική της απεξάρτησης, για την οποία η τελική απόφαση θα πρέπει να είναι δική του.

Σε επίπεδο πρόληψης, η μελέτη της επιρρέειας των ατόμων που είναι μη - χρήστες, ή πρώην χρήστες προς εξαρτησιογόνα αντικείμενα, μέσω του IMIS, σε συνεργασία με σχολεία, ιδρύματα και φορείς που διαθέτουν υπηρεσίες πρόληψης, μπορεί να υποδείξει χρήσιμες οδούς παρέμβασης για την αποφυγή της ανάπτυξης εξαρτήσεων και των υποτροπών (Ρήγα & Τριανταφυλλίδου, 2000).

ε. Κατάρτιση φοιτητών που επιθυμούν να υποστηρίξουν τις δραστηριότητες του Κέντρου Μελέτης των Εξαρτήσεων ή τις συμπληρωματικές δραστηριότητες άλλων φορέων που υλοποιούν προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού, επαγγελματικής ένταξης, δημιουργικής απασχόλησης ανήλικων παραβατών και ψυχοκοινωνικής στήριξης των οικογενειών των χρηστών.

4.2.2. Προεκτάσεις της Έρευνας.

4.2.2.1. Προοπτικές προέκτασης της Έρευνας σε Συμμετέχοντες με διαφορετικά Κοινωνικά -Δημογραφικά Χαρακτηριστικά.

Τα αποτελέσματα της έρευνας, παρέχουν, ταυτόχρονα και αρκετές πληροφορίες για τους ενδεικνυόμενους πληθυσμούς στους οποίους θα ήταν ενδιαφέρον να προεκταθεί αυτό το έργο:

Στην παρούσα έρευνα, το σύστημα ταυτότητας του χρήστη, μελετήθηκε, σε νέους ενήλικους, που ήταν χρήστες ναρκωτικών για πολλά χρόνια (και δεν είχαν περιοριστεί σε μια απλή δοκιμή του ναρκωτικού), προκειμένου να μελετηθεί ένα ήδη εδραιωμένο σύστημα νοητικής δόμησης της πραγματικότητας και όχι η διαδικασία γένεσης της ταυτότητας. Ωστόσο, όπως υποστηρίζει η Zavalloni (Zavalloni & Louis - Guerin, 1984 /1996), η μέθοδος θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί και σε παιδιά και εφήβους, αποδίδοντας πολύτιμα συμπεράσματα για την πρώιμη δόμηση αναπαραστάσεων σχετικά με τη χρήση, τη γένεση του συστήματος ταυτότητας, αλλά και (διαχρονικά) για την παρακολούθηση του τρόπου με τον οποίον επέρχονται πιθανές αλλαγές στο σύστημα ταυτότητας, αλλαγές οι οποίες ενδέχεται να στρέψουν ή να απομακρύνουν τα άτομα από τα ναρκωτικά, στη συνέχεια της πορείας ζωής τους.

Επιπλέον, η ανάλυση των Πρωτοκόλλων των χρηστών ecstasy που έλαβαν μέρος στην έρευνα, υποδηλώνει την ύπαρξη μιας ξεχωριστής υπο-ομάδας χρηστών, η οποία αν και έχει ενσωματώσει αρκετά κομμάτια της παλαιάς «ψυχεδελικής» κουλτούρας, δεν διακρίνεται από την ίδια μορφή «αντίδρασης» ή «απόσυρσης» από το «σύστημα», αλλά παράλληλα με τη χρήση, διεκδικεί έναν ενεργητικότερο ρόλο μέσα σ' αυτό και επιδιώκει την εξωτερίκευση των αξιών της («αγάπη», «συλλογικότητα», «ιδιαιτερότητα»).

Είτε αυτή η «ενδιάμεση θέση» αποτελεί την πραγματική ιδεολογία της ενδο-ομάδας των χρηστών ecstasy, είτε πρόκειται για μια εξελισσόμενη ταυτότητα, που δεν έχει ακόμη εδραιωθεί στον Ελληνικό χώρο, είτε για μια μεταβατική ταυτότητα, πριν αυτοί οι νέοι ενήλικες ανακαλύψουν επαγγελματικούς και οικογενειακούς ρόλους και ομάδες ένταξης στις οποίες θα επανεπενδύσουν τις αξίες του Εαυτού, η

συνέχιση της έρευνας με χρήστες ecstasy, θα μπορούσε να αποδώσει μια λεπτομερέστερη κατανόηση για τις τρέχουσες τάσεις του φαινομένου της χρήσης, όπως εγγράφονται στο πλαίσιο της Ελληνικής πολιτισμικής ζωής.

4.2.2.2. Η σκοπιμότητα της προσέγγισης Εγώ -Οικολογίας και Νευρο-Ψυχολογίας στη Μελέτη της Ταυτότητας του Χρήστη.

Τι νόημα έχει, μέσα σ' όλα τα προαναφερόμενα, η φυσιολογική δράση της ουσίας και οι επιδράσεις της σε επίπεδο βιολογίας; Από την προοπτική της νευρο-ψυχολογίας, τα «λογικά νοήματα» που αναζητούν τα άτομα στον κόσμο, «συνειδητοποιούνται», ή βιώνονται στον αριστερό μετωπιαίο φλοιό (Μαρκαντώνης, 1995), ώστε μια καταστροφή ή αλλαγή σε αυτήν την περιοχή του αριστερού ημισφαιρίου, θα σήμαινε απώλεια ελέγχου και αξιολόγησης της συμπεριφοράς (Benton, 1968, Kalvin, 1994, Καφετζόπουλος, 1995), ή και άφεση στα ενορατικο-συναισθηματικά στοιχεία (Μαρκαντώνης, οπ.π.). Μπροστά στα κοινά σημεία των αναπαραστατικών δικτύων των χρηστών συμμετεχόντων κάθε υπο-ομάδας, θα ήταν ενδιαφέρον να γνωρίζουμε τι σημαίνει η επίδραση του ναρκωτικού για τον εγκεφαλικό φλοιό¹²⁶ (Μαρκαντώνης, 1995, Ρήγα, 1995).

Αλλά η τοποθέτηση ότι η αντίληψη δεν κατευθύνει μόνο, αλλά και κατευθύνεται από την εμπειρία, δεν είναι μια «ακραία ιδεαλιστική ακροβασία» (Καφετζόπουλος, οπ.π.). Όπως στην περίπτωση της όρασης, τα μάτια είναι συνηθισμένα να προσηλώνονται σε ορισμένο σημείο, θεωρώντας τα γύρω σημεία ως «φόντο» (Escher, 1979), έτσι και οι αντιληπτικές συνθέσεις, κινούνται πάνω σε προδιαμορφωμένα νοήματα, τα οποία δεν καθορίζονται αποκλειστικά από τις φαρμακολογικές δράσεις των ουσιών (Παναγής & Καστελλάκης, 1999), εφόσον οι

¹²⁶ Η νευροψυχολογία μας πληροφορεί ότι ο εγκεφαλικός φλοιός έχει τρεις ιδιαίτερες «συνειρμικές περιοχές», που είναι υπεύθυνες για την ολοκλήρωση ενός μεγάλου αριθμού αισθητικών πληροφοριών. Αυτές οι πληροφορίες διοχετεύονται στη συνέχεια στις «προκινητικές περιοχές» (προμετωπιαίος λοβός), όπου προετοιμάζονται τα κινητικά προγράμματα μέσω των οποίων τα άτομα θα αναλάβουν δράσεις για την πραγματοποίηση των αναγκών, των επιθυμιών ή των σκέψεών τους. «απαντώντας» με τη συμπεριφορά τους, στον κόσμο που αντιλαμβάνονται (Καφετζόπουλος, 1995).

πολιτισμικά διακινούμενες αναπαραστάσεις της ουσίας και της ομάδας ένταξης, έχουν βαθιά επίδραση στη δόμηση της ψυχοκοινωνικής ταυτότητας και στον τρόπο θέασης του κόσμου μέσω της ταυτότητας.

Σαν χαρακτηριστικό παράδειγμα, ας επανέλθουμε για λίγο, στην εμπειρία της μεταφυσικής ένωσης με το σύμπαν, που οι χρήστες αυτής της έρευνας υποστηρίζουν ότι βιώνουν μέσω του ecstasy. «Ο Θεός είναι στους εγκεφαλικούς λοβούς», γράφει πρόσφατα ο νευροψυχίατρος Raj Persaud (1999), και υποστηρίζει ότι υπάρχει ένας σύνδεσμος μεταξύ νευρολογίας και θρησκείας, αναζητώντας βιολογική βάση στην ανθρώπινη πίστη στο υπερφυσικό και μελετώντας ποια συναισθήματα εμπλέκονται στη μυστικιστική εμπειρία της ενότητας με το σύμπαν. Ο Persaud (ο.π.), επικαλείται τις μελέτες του Κέντρου Εγκεφαλικών και Γνωστικών Ερευνών του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνια, όπου δείχτηκε ότι οι «υπερκόσμιες» εμπειρίες, όμοιες με αυτές που περιγράφουν οι χρήστες της παρούσας έρευνας, ενδέχεται να διαμεσολαβούνται από συγκεκριμένα κέντρα του εγκεφάλου (temporal lobes, posterior superior parietal lobule) που φαίνεται να βοηθούν στη διαφοροποίηση Εαυτού και μη -Εαυτού, «ώστε η αλλαγμένη δραστηριότητα σ' εκείνη την περιοχή, μπορεί να συνδεθεί με μια αίσθηση ενότητας με τον κόσμο... κοινότητας και συνοχής».¹²⁷

Θα ήταν πολύ σημαντικό να γνωρίζει κανείς πώς εγγράφονται, σωματικά, τα ίχνη των βιωμάτων, ή πώς η βιολογική επίδραση των ουσιών σχετίζεται με τις συγκεκριμένες μορφές κωδικοποίησης των ερεθισμάτων που εναποτίθενται στη σκέψη βάθους. Σε οποιοδήποτε επίπεδο, οι πληροφορίες που διαθέτει κανείς για τον Εαυτό του και τις λειτουργίες του, δε μπορεί παρά να προωθούν την αυτοδυναμία και την ανεξαρτησία του. Το ζήτημα, όπως είδαμε, απασχολεί και τους ίδιους τους συμμετέχοντες, που προβληματίζονται και γενικότερα, γύρω από τον τρόπο με τον οποίο βιώνουν τον Εαυτό μέσα από τη χρήση της ουσίας:

«Γύρω μου συνέβαιναν πράγματα που δεν ήξερα αν συμβαίνουν στ' αλήθεια» (Πρωτόκολλο 10), *«Έβλεπα πολλά πράγματα... και δε μπορούσα να τους εξηγήσω, θα με περνάγαν για τρελό... βλέπεις τα πιο ξεκάφωτα...»* (Πρωτόκολλο 12), *«Μ' αυτά τα πράγματα βλέπεις όλα τα κουφά... δεν ξέρω γιατί, ίσως γιατί τα παρατηρείς*

¹²⁷ Πόσο συμπτωματικό μπορεί να είναι το γεγονός ότι το ecstasy, η ουσία που μπορεί να θεωρηθεί ως αντιπροσωπευτική των σύγχρονων, χημικών ναρκωτικών, πρωτοχρησιμοποιήθηκε στην ψυχοθεραπεία. «για να κάνει τους ανθρώπους να εμπιστεύονται ο ένας τον άλλον και να σπάσει τους φραγμούς μεταξύ εραστών, γονέων και παιδιών, θεραπευτών και ασθενών»: (Raj Gupta, 1993).

περισσότερο» (Πρωτόκολλο 13), «βλέπεις πράγματα που δεν πιστεύω ότι είναι ψεύτικα... Αλλά, από την άλλη... όλοι έχουν οράματα με τα drugs. Και μπορεί να σκεφτείς πως δεν είσαι εσύ ιδιαίτερος, είναι τελικά η χημεία ιδιαίτερη...» (Πρωτόκολλο 14).

Αλλά ακόμη κι αν η χημική επίδραση της ουσίας προκαλεί την αίσθηση αυτής της υπερφυσικής ενότητας με το σύμπαν, εξακολουθεί να υπάρχει το υποκείμενο του λόγου που αναρωτιέται για τις εμπειρίες του, που προσπαθεί να τους αποδώσει ένα νόημα και που τις ολοκληρώνει μέσα στο παρελθόν και το παρόν του, ενσωματωμένες μέσα σ' ένα προϋπάρχον δίκτυο εννοιών. Η ταυτότητα του χρήστη, συνιστά κάτι περισσότερο από αποτέλεσμα της επίδρασης της ουσίας στη βιολογική - σωματική δομή του ατόμου: αποτελεί έκφραση των δυναμικών αλληλεπιδράσεων ενός κοινωνικά τοποθετημένου νου /σώματος με τον κόσμο (Zavalloni, 1997).

Μια οποιαδήποτε επίδραση ή ψευδαίσθηση, δε θα μπορούσε να δημιουργήσει νοητικά περιεχόμενα, τα οποία να καθορίζουν τόσο βαθιά το «ποιος είμαι» και «ποιοι είναι οι Άλλοι γύρω μου», εκτός εάν υπήρχε ήδη η πρώτη ύλη των πληροφοριών /εμπειριών /αναπαραστάσεων, τα μονοπάτια μέσα από τα οποία η «ψευδαίσθηση» θα έβρισκε τη θέση της, ως δομικό στοιχείο της ταυτότητας του ατόμου. Αν και σε κάθε στιγμή της αντίληψης, υπάρχουν παραλλαγές σε αυτό που βιώνεται, όπως επισημαίνει η Ρήγα (Rigas, 1998), ο πυρήνας του αναπαραστατικού δικτύου ταυτότητας μεταφέρεται στην επόμενη στιγμή και συνενώνει τις εμπειρίες κάτω από κοινές έννοιες, οδηγώντας το υποκείμενο στην παραγωγή «ενός συνεκτικού και λογικοφανούς λόγου» (Λίποβατς, 1996).

Αφαιρώντας την έννοια της ταυτότητας, είτε ως Εγώ, είτε ως σύνθεσης Εαυτού -Άλλου, τίποτε από τα παραπάνω δεν έχει ιδιαίτερο νόημα και κάθε συμπεριφορά είναι απολύτως τυχαίο και απρόβλεπτο αποτέλεσμα συνδυασμού πληροφοριών που (άγνωστο γιατί), απέκτησαν ιδιαίτερη έμφαση σε μια στιγμή της αντίληψης και αναδύθηκαν μπροστά από το φόντο των υπόλοιπων. Ποιο ανθρώπινο ον θα βίωνε έτσι τον Εαυτό, και θα μπορούσε να συνεχίσει να δρα, άνευ προθετικότητας και νοήματος;

Και μια τελική παρατήρηση: Εθνικές έρευνες στην Αμερική, τη Βρετανία και την Αυστραλία, έδειξαν 40% των ατόμων να αναφέρουν μυστικιστικές εμπειρίες και 60% των ατόμων να αναφέρουν αντίστοιχες εμπειρίες, όταν η συνέντευξη προχωρούσε σε βάθος (Persaud, 1999). Από μια άλλη οπτική γωνία, η διαπίστωση

δεν είναι ούτε νέα, ούτε μυστηριώδης. Ανεξαρτήτως του ποια εγκεφαλικά κέντρα μπορούν να συσχετιστούν με τις αντίστοιχες εμπειρίες, η εμπάθυνση στον Εαυτό, βιώνεται, όπως υποστηρίζει η Ρήγα (1991, 1997), ως «ιερή» εμπειρία για τα άτομα, αφού εκφράζει τα βαθύτερα οντολογικά προβλήματα της ύπαρξής τους (Ricoeur, 1977, Ganapath, 1990). Χωρίς τη μελέτη αυτών των προβλημάτων, οι νευρολογικές έρευνες θα μένουν πάντα ανολοκλήρωτες, όπως ακριβώς και οι μελέτες της ταυτότητας, χρειάζονται τη συνεισφορά της νευρο-ψυχολογίας για την πληρέστερη διαφώτιση των εσωτερικών μηχανισμών που εμπλέκονται στη δόμηση του Εαυτού (Zavalloni, 1998), συνθέτοντας, όπως προτείνει η Ρήγα (1995), ένα «πολυμοντέλο ανάλυσης» του ψυχοκοινωνικού Εαυτού, μέσω ψυχοδυναμικών, βιολογικών, γνωστικών και πολιτισμικών στοιχείων.

Ο σύγχρονος διεθνής προβληματισμός, ρίχνει το βάρος για την αντιμετώπιση του προβλήματος των ναρκωτικών στην άμεση λύση της μεθαδόνης (Ελευθεροτυπία, 3/12/1999). Αλλά την ίδια στιγμή, η κοινωνία, ο νους και το σώμα, συνδέονται με τρόπους τους οποίους «ακόμη ανακαλύπτουμε» (Synott, 1992, Μαρκαντώνης, 1995, Ρήγα, 1995).

4.2.2.3. Η Εφαρμογή της Εγώ –Οικολογικής Προσέγγισης στην Ανάλυση του Γραπτού (Λογοτεχνικού -Φιλοσοφικού) Λόγου.

Εκτός από την χρήση του ερωτηματολογίου IMIS για τη συλλογή ερευνητικών δεδομένων από τους συμμετέχοντες, η Εγώ –Οικολογική προσέγγιση μπορεί να εφαρμοστεί και για την εμπάθυνση στο σύστημα ταυτότητας και τα νοητικά αναπαραστατικά δίκτυα των συγγραφέων που έχουν παραθέσει σε λογοτεχνικά και φιλοσοφικά κείμενα, το ιδιαίτερο, δικό τους τρόπο θέασης του κόσμου. Η ίδια η Zavalloni, έχει αναλύσει κείμενα διάφορων συγγραφέων, όπως ο Nietzsche, ο Sartre, η Simon DeBeauvoir (Zavalloni, 1986, 1998, 1998a) στη βάση της Εγώ –Οικολογίας, εντοπίζοντας τη «γενεαλογία των λέξεων ταυτότητας» αυτών των συγγραφέων και εισδύοντας στα βαθύτερα νοητικά περιεχόμενα του λόγου τους.

Προκειμένου να δειχθεί η εφαρμογή της Εγω –Οικολογικής μεθόδου στην ανάλυση του συγγραφικού λόγου, παραθέτουμε, ενδεικτικά, την προσπάθεια ανάλυσης μιας αφήγησης που εμφανίζει συνάφεια με το αντικείμενο της παρούσας έρευνας. Τα αποσπάσματα που αναλύονται στη βάση της Εγω – Οικολογικής Προοπτικής, προέρχονται από την «*Ιστορία μιας Μέθης από Χασίς*» του Walter Benjamin, κείμενο εμπνευσμένο από τους πειραματισμούς που επιχείρησε ο συγγραφέας με τα ναρκωτικά (1927-1934) κρατώντας σημειώσεις από αυτές του τις εμπειρίες.

**Η «ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΜΕΘΗΣ ΑΠΟ ΧΑΣΙΣ», ΤΟΥ W. BENJAMIN:
ΕΓΩ -ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ.**

«Αντικειμενική» Κοινωνική Ταυτότητα του Συγγραφέα: Ο Benjamin, γεννημένος το 1892 στο Βερολίνο, σπούδασε φιλοσοφία και είχε εκτεταμένη πνευματική δραστηριότητα (συγγραφή δοκιμίων και πραγματειών, μεταφράσεις έργων του Baudelaire), ήταν λάτρης των ταξιδιών και προπάντων της Γαλλίας, όπου και μετανάστευσε το 1933 για να συνεχίσει εκεί το έργο του, αφού απέτυχε να γίνει υφηγητής στο Πανεπιστήμιο της Φρανκφούρτης. Με έντονες τις επιρροές του Μαρξισμού και έχοντας ζήσει για διαστήματα κοντά στον Μπρεχτ, αυτοκτονεί τελικά, το 1940, στην ισπανική μεθόριο, μπροστά στην προοπτική της σύλληψής του από τη Γκεστάπο (Schweppenhauser, 1972). Αυτό είναι, πολύ συνοπτικά, το πλαίσιο του κοινωνικού -πολιτισμικού κόσμου μέσα στον οποίον εγγράφεται η «αντικειμενική» κοινωνική ταυτότητα και εκτυλίσσεται το βίωμα του Benjamin.

Ανάλυση του Στοιχειώδους Χώρου Ψυχοκοινωνικής Ταυτότητας.

Εκ πρώτης όψεως, η αφήγηση περιστρέφεται γύρω από ένα απλό περιστατικό, ένα ταξίδι του αφηγούμενου - συγγραφέα, στη Μασσαλία.

1. «Πάνω απ' όλα ήμουν ευτυχισμένος που θα γνώριζα...τη Μασσαλία, την πόλη του Μοντιτσέλλι, στον οποίο οφείλω τα πάντα σε σχέση με την τέχνη μου για να μην μιλήσω για τα άλλα που αντιπροσώπευε τότε για μένα η Μασσαλία.»

Από την εισαγωγή ακόμη του κειμένου, ο συγγραφέας μας προϋποθέτει για τον τρόπο με τον οποίο έχει άρρηκτα συνδέσει στο νου του την τέχνη, την πρότυπη φιγούρα του Μοντιτσέλλι και την εικόνα «της πόλης του», της Μασσαλίας, με τις αναζητήσεις του Εαυτού, θέμα στο οποίο θα επανέλθει στη συνέχεια :

2. «Μολονότι είχα περπατήσει μόνος μου... ένιωθα να βρίσκομαι επιτακτικά σε μια παρέα ναυτών που γλεντούσαν, λιμενεργατών που γύριζαν σπίτι... και η ομήγυρη αυτή να καταλήγει - στην περίπτωση κάποιων ναυτικών ή χασομέρηδων, όπως εγώ - στις κεντρικές αρτηρίες... Μ' έπιασε κάτι από εκείνη τη θλίψη που και σήμερα ακόμα αγαπώ στο φως των πινάκων του Μοντιτσέλλι... είναι η παιδικότητα που βρίσκει τις πηγές του πόνου και για να γνωρίσει κανείς τη θλίψη πόλεων, που η φήμη τους τις θέλει να ακτινοβολούν τόσο, πρέπει μέσα να υπήρξε παιδί.»

Σε αυτό το απόσπασμα, αναδύονται αρκετά αναφορικά στοιχεία των αναπαραστάσεων του συγγραφέα (υπο-ομάδες, πρόσωπα, αφηρημένες έννοιες κ.λ.π.) αναδύονται παρέχοντας κάποια βασικά σημεία προσδιορισμού του τρόπου με τον οποίο αντιλαμβάνεται την κοινωνική του πραγματικότητα. Κάνοντας μια κατάτμηση αυτής της πραγματικότητας, εξομοιώνει τον Εαυτό στον οποίο αναφέρεται με την περιγραφή «χασομέρης», με τις ομάδες ταύτισης των «ναυτών» και των «λιμενεργατών», με τις οποίες βιώνει, υλοκειμενικά, την ένταξη. Στη συνέχεια, θετικά αξιολογημένες ιδιότητες του Εαυτού όπως η «θλίψη που αγαπώ» και η «παιδικότητα... που βρίσκει τις πηγές του πόνου» (αναφορά στο συναίσθημα που συνοδεύει τις θετικές αυτές όψεις, πηγάζοντας από εμπειρίες της παιδικής ζωής), συνδέονται με τις σημαίνουσες εικόνες της Μασσαλίας («η θλίψη των πόλεων») και του Μοντιτσέλλι («η θλίψη των πινάκων του») που ενσαρκώνει, ως πολιτισμικός ήρωας, ένα ιδανικό του Εαυτού.

Πώς όμως ενσωματώνεται η χρήση σ' αυτό το σύστημα ταυτότητας που μόλις αμυδρά έχει αρχίσει να διαφαίνεται; Ο Benjamin αναφέρεται ξανά στην επιθυμία του να βιώσει ό,τι αντιπροσώπευε για 'κείνον η Μασσαλία.

3. «Δεν πιστεύω, ότι... ήταν η ενδόμυχη επιθυμία να ξεφύγω από τη θλίψη μου που μ' έκανε... να πάρω χασίς. Πολύ περισσότερο ήταν η προσπάθεια να σκύψω ολόκληρος κάτω από το μαγικό χέρι της πόλης...»

Αν και δεν μπορούμε να ρωτήσουμε τον Benjamin, «όταν λες, «να σκύψω ολόκληρος κάτω από το μαγικό χέρι της πόλης», τι σκέπτεσαι; Ποιες εικόνες σου έρχονται στο νου;», όμως το καθαρά ενδοσκοπικό του κείμενο, ήδη μας προσανατολίζει να σκεφθούμε για το χασίς ως συνδετικό κρίκο μεταξύ του Εαυτού και των όσων ο Εαυτός επιθυμεί να ενσωματώσει («το μαγικό χέρι της πόλης»), αλλά και ως μέσο αποφυγής των αντι-αξιών του, μια προοπτική που εκφράζεται στη συνέχεια του κειμένου.

4. «Με το κουτάλι πρέπει ν' αντλείς την ομοιομορφία από την πραγματικότητα... η νέα προοπτική που ανοίγονταν ήταν ολότελα διαφορετική... το λιθόστρωτο μπροστά μου που... μπορούσε, μένοντας ίδιο κι απαρύλλαχτο, να είναι και το λιθόστρωτο του Παρισιού... Εδώ αυτές οι πέτρες ήταν το ψωμί της φαντασίας μου που... ήθελε να γευτεί κάθε τι το όμοιο σ' όλους τους τόπους και τις χώρες. Κι ωστόσο, σκέφτηκα με μια πειώρια περηφάνεια ότι κάθομαι εδώ στη Μασσαλία, μεθυσμένος από το χασίς, ποιος άλλος θα μπορούσε να συμμεριστεί τούτο το βράδυ τη μέθη μου, πόσο λίγοι. Πόσο θα ήμουν ανίκανος να φοβηθώ τη δυστυχία, τη μοναξιά που ερχόταν, αν υπήρχε πάντα το χασίς... ένιωθα ήδη αυτή τη θαυμαστή ελαφράδα και σιγουριά στο βήμα που μου έκανε το λιθόστρωτο... εγώ, σφριγηλός οδοιπόρος... Στο τέρμα αυτής της μεγάλης πλατείας υψώνονταν ένα αποκρουστικό, συμμετρικό υπόστεγο... Το ότι είναι το λέω τώρα τότε δεν θα μπορούσα να το πιστοποιήσω. Όχι μόνο επειδή όταν έγινε πάρει χασίς δεν γνωρίζουμε το αποκρουστικό, αλλά προ παντός επειδή αφυπνίστηκε μέσα μου ένα βαθύ αίσθημα ευγνωμοσύνης...»

Η μέθη, αυτή που «λίγο» μπορούν να συμμεριστούν, είναι αυτό που αντιτίθεται στη συμμετρία, την «αποκρουστική» ομοιομορφία της πραγματικότητας («τρέφοντας τη φαντασία») συνοδευόμενη από συναισθήματα υπερηφάνειας για τον Εαυτό. Επιπλέον, το χασίς εισάγεται στο ρεπερτόριο που διατηρεί ο συγγραφέας για να κωδικοποιήσει την πραγματικότητα, ως αντικείμενο που μεταστοιχειώνει τις αρνητικές ιδιότητες ή καταστάσεις στα αντίθετά τους, ως απάντηση του Εαυτού σε ό,τι εκλαμβάνεται απ' αυτόν ως εξωτερική απειλή:

5. «Σ' εκείνο το μικρό μπαρ του λιμανιού άρχισε σ' αλήθεια το χάσις να ασκεί την κανονική του μαγεία... να με κάνει φυσιογνωμιστή... κάρφωνα το βλέμμα στη μορφή προσώπων που.... Εν μέρει ξεχώριζαν για την ωμότητα ή την αποκρουστικότητα τους. Πρόσωπα που, συνήθως θα είχα αποφύγει για δύο λόγους: ούτε θα ήθελα ποτέ να τραβήξω το βλέμμα τους επάνω μου ούτε θα μπορούσα να αντέξω την κτηνωδία τους... Πάω τότε σε αρκετή απόσταση από την rue Bouterie, κι όμως κανένας αστός δεν καθόταν εδώ, το πολύ -πολύ, πλάι στους γνήσιους προλετάριους του λιμανιού, μια -δυο μικροαστικές οικογένειες από τα πέριξ. Συνέλαβα τότε μεμιάς πως σ' έναν ζωγράφο - δεν συνέβει αυτό στο Ρέμπραντ και σε πολλούς άλλους;- μπορούσε η αποκρουστικότητα να εμφανίζεται ως το αληθινό απόθεμα της ομορφιάς...»

Η επιθετικότητα του Άλλου («το βλέμμα τους πάνω μου») που τοποθετείται μακριά από την ανθρώπινη εμπειρία του Εαυτού («κτηνωδία», «ωμότητα», «αποκρουστικότητα») φιλτράρεται μέσα από την αίσθηση που δημιουργεί το γεγονός της χρήσης και μετουσιώνεται σε μέρος του υπαρξιακού προσανατολισμού του συγγραφέα. Παράλληλα, τα συναισθήματα αποστροφής υποχωρούν.

Και πάλι η επίκληση εικόνων -μοντέλων αναφοράς («ζωγράφος», «ο Ρέμπραντ»), των οποίων οι ιδιότητες βιώνονται ως στοιχεία του Εαυτού, παρέχουν στον συγγραφέα μια αληθοφανή βάση για να υποστηρίξει τις κρίσεις του, τα ιδανικά και τους υπαρξιακούς προσανατολισμούς του («συνέβει αυτό στον Ρέμπραντ»).

Στο επόμενο απόσπασμα γίνεται αμεσότερη η αναφορά στο συλλογικό. Σημαντική είναι η ταύτιση με την ομάδα ένταξης («Εμείς, οι χρήστες χάσις, οι πεζογράφοι»), η οποία περιγράφεται με εγωμορφικό τρόπο (σε πρώτο πληθυντικό πρόσωπο, ως «Εμείς»).

6. «Προχωρούμε, ανακαλύπτουμε όμως προχωρώντας όχι μόνο τους δαιδαλούς του λαβύρινθου όπου νικήσαμε τον εαυτό μας, αλλά... την ευτυχία της ανακάλυψης.... στο φόντο εκείνης της ρυθμικής μακαριότητας που συνίσταται στο ζετύλιγμα ενός κουβαριού. Μια τέτοια σιγουριά για το έντεχνα τυλιγμένο κουβάρι που ζετυλίγουμε -δεν είναι τούτο η ευτυχία κάθε παραγωγικότητας, τουλάχιστον της πεζογραφικής; Και υπό την επήρεια του χάσις είμαστε δοσμένοι στην απόλαυση, όντα της πεζογραφίας στο αποκορύφωμα της δυνάμεώς τους.»

Τώρα η έλξη που ασκεί η ουσία στον συγγραφέα, μπορεί να γίνει κατανοητή ως επένδυση προσωπικών του σχεδίων, επιλογών και δραστηριοτήτων που συνδέουν το ατομικό με το συλλογικό. Τα προσωπικά χαρακτηριστικά που ο ίδιος θεωρεί σημαντικά («η ευτυχία της ανακάλυψης», «η ευτυχία κάθε πραγματικότητας»),

συσχετιζόμενα με την χρήση, επενδύονται σε ολόκληρη την ομάδα ένταξης («Εμείς, όντα της πεζογραφίας»), μια ομάδα που υποστηρίζει τους προσανατολισμούς του Εαυτού.

Η εικόνα του «λαβίρυνθου», του «κουβαριού που ξετυλίγεται», μας επαναφέρει στη θεματική της μοναξιάς:

7. «η μοναξιά μιας τέτοιας μέθης έχει και τις σκοτεινές της όψεις... μια σφοδρή πίεση στο διάφραγμα ζητούσε ν' ανακουφιστεί με βογητό. Και σίγουρα δεν ξυπνάει τίποτα το ωραίο, το φωτεινό. Από την άλλη όμως, η μοναξιά λειτουργεί τότε πάλι ως φίλτρο. Ό,τι καταγράφεις την επόμενη μέρα είναι κάτι παραπάνω από μια απαρίθμηση εντυπώσεων... Για να προσεγγίσεις τα μυστήρια της ευτυχίας που χαρίζει η μέθη, θά 'πρεπε να ζανασκεφθείς τον μίτο της Αριάδνης. Πόση ηδονή σου δίνει απλά και μόνο να ξετυλίγεις ένα κουβάρι.»

Σ' αυτό το σημείο διαφαίνεται πως ένας κοινός κώδικας λόγου, έχει διαφορετική σημασία για τον Εαυτό και για την Ομάδα. Ο Εαυτό, είναι λίγο πιο αδύναμος από «τα (υπόλοιπα) όντα της πεζογραφίας». Κατά το ξετύλιγμα του κουβαριού, δοκιμάζει και τις σκοτεινές όψεις της μοναξιάς που απαιτεί κάτι τέτοιο. Αλλού, διαβάζουμε για τον εχθρικό (απρόσωπο και γενικευμένο Άλλο):

8. «σ' αυτήν την πόλη των μυριάδων ανθρώπων που κανείς τους δεν με ξέρει, δε μπορεί να μ' ενοχλήσει κανείς...»

Κι αλλού (υπό την επίρροια και πάλι):

9. «στο εστιατόριο Basso... η δυσαναλογία του να είμαι μονος σ' ένα τόσο μεγάλο τραπέζι μου έφερε τέτοια ντροπή, που διέσχισα ολόκληρο τον όροφο, πηγαίνοντας... σ' ένα μικρότερο...»

Όταν όμως η προσοχή εστιάζεται στο «Αυτοί» της ομάδας ένταξης («Αυτοί, όποιοι έχουν πάρει χασίς»), τότε,

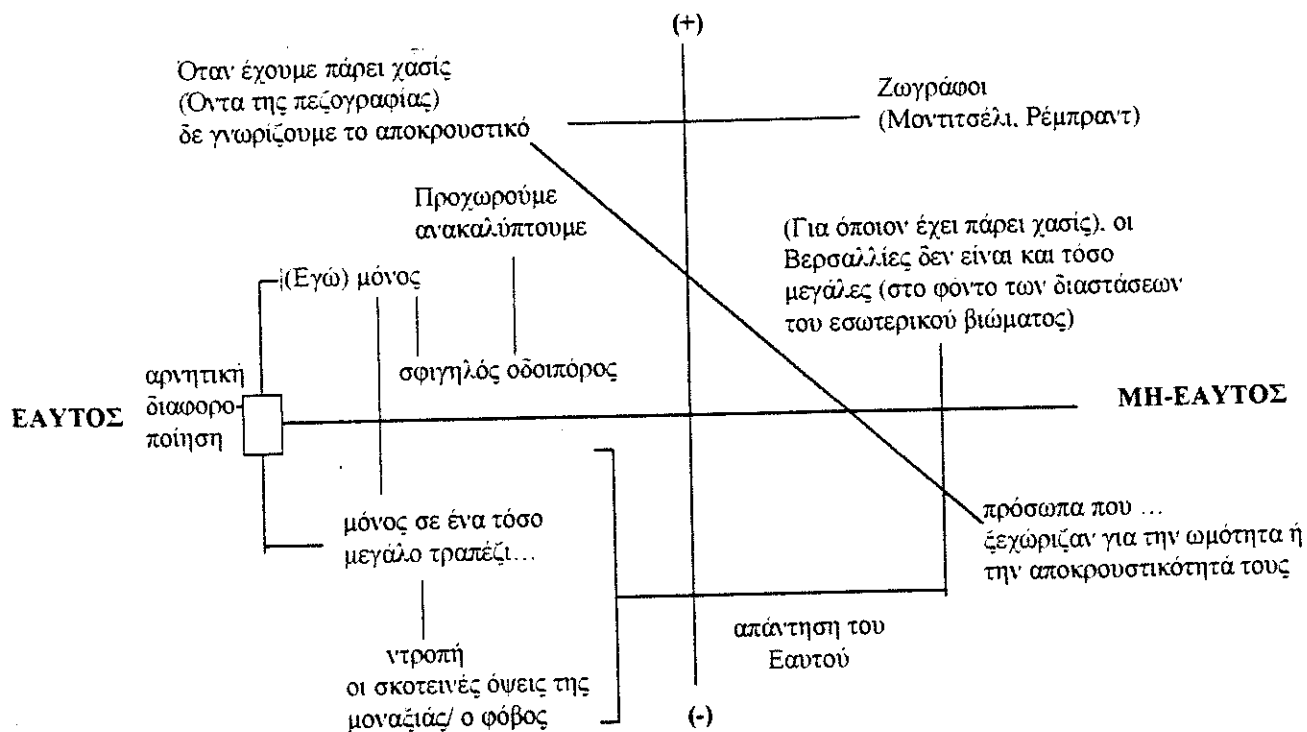
10. «Οι Βερσαλλίες δεν είναι και τόσο μεγάλες για όποιον έχει πάρει χασίς.... Στο φόντο αυτών των τεράστιων διαστάσεων του εσωτερικού βιώματος... μένει τώρα ένα θαυμαστό, μακάριο χιούμορ... Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες δε μπορούσε να γίνει λόγος για μοναξιά. Ήμουν άραγε ο ίδιος η παρέα του εαυτού μου;»

Η αναπαραστατική ενότητα «μόνος» οδηγεί στην παραγωγή αμφίσημων εικόνων. Από τη μια πλευρά, βιώνεται ως ευκαιρία να δοκιμάσει κανείς «ανενόχλητος» το βύθισμα στην εσωτερικότητα, μια μορφή δημιουργικότητας που αναγνωρίζεται ως κύριο θετικό χαρακτηριστικό της ομάδας ένταξης. Το βίωμα της

μοναχικότητας, πιστοποιεί για τον συγγραφέα την ίδια την παρουσία του στην ομάδα των «όντων της πεζογραφίας». Είναι κάτι που συμμερίζονται «τόσο λίγοι» και που γεμίζει υπερηφάνεια τον Εαυτό (απόσπασμα 4).

Από την άλλη πλευρά, όταν η αναφορά γίνεται στα ατομικά περιεχόμενα της ταυτότητας και τον Εαυτό αποσπασμένο από την ομάδα ένταξης, αναδύεται η «σκοτεινή όψη της μοναξιάς», «ο φόβος» και η «ντροπή» που μπορεί να προκαλέσει. Εντούτοις, κι αυτές οι «σκοτεινές όψεις» αντισταθμίζονται από θετικές αναφορές στην κατάσταση της μέθης, με τις αξιολογήσεις που παράγονται όταν ο συγγραφέας επικεντρώνεται στον Άλλον (απ. 10), ενεργοποιώντας εικόνες με ισχυρή θετική συγκινησιακή φόρτιση. Η κατάσταση της μέθης και οι θετικές εννοιολογικές συνεκδοχές της («εσωτερικό βίωμα», «θαυμαστό, μακάριο χιούμορ»), δίνουν απάντηση στην προηγούμενη αμφιταλάντευση του συγγραφέα. Η σημαντικότητα του εσωτερικού βιώματος της μέθης, είναι «τεραστίων διαστάσεων». Έτσι, ο συγγραφέας μπορεί να αντιπαρέλθει την αρνητική όψη της μέθης («δε μπορεί να γίνει λόγος πια για μοναξιά»).

Μέχρι στιγμής, μπορούμε να συνοψίσουμε (Σχήμα 28):

Σχήμα 28: Κεντρικές Α.Ε. του Στοιχειώδους Χώρου Ταυτότητας (Benjamin).

Το κείμενο παρέχει κάποια επιπρόσθετα στοιχεία ανάλυσης αυτού του πλέγματος αναπαραστατικών ενοτήτων. Ξεκινώντας από μια αναφορά στον Εαυτό υπό την επήρεια της ουσίας, ο συγγραφέας περιγράφει:

11. «έγινα ο ίδιος για τον εαυτό μου, ο πιο τετραπέρατος, τρυφερός, αδιάντροπος μαστροπός και προμήθευα στον εαυτό μου πράγματα με την αμφίβολη βεβαιότητα εκείνου που ξέρει σε βάθος(...) τα γούστα του αφεντικού του.»

Συναντάμε επίσης, και μια σύντομη αναφορά στο υπόβαθρο των εμπειριών του παρελθόντος, που προκαλεί μια εσωτερική σύγκρουση στον συγγραφέα:

12. «Τη μουσική (...) θα την έλεγα αχυρένια ουρά της τζαζ (...) επέτρεψα στον εαυτό μου ν' ακολουθεί το ρυθμό της με το πόδι μου. Αυτό αντιβαίνει στην ανατροφή μου και συνέβαινε όχι χωρίς εσωτερική διαμάχη.»

Παρά τη μάλλον αστική καταγωγή του συγγραφέα, την οποία μπορούμε να υποθέσουμε από τη βιογραφία του και από το απόσπασμα 12, ο ίδιος εντάσσει τον Εαυτό (όπως και στο απ.2 και -έμμεσα- στο απ.5), στην ίδια ομάδα με τους «προλετάριους του λιμανιού» (απ.5) ή με τον Άραβα της «κακόφημης ταβέρνας» απ' τον οποίον γνώρισε το χασίς:

13.«Μακάρι... να υπήρχαν τα καλολογικά στοιχεία για να μπορούσα να περιγράψω τώρα πώς σε κάποια κακόφημη ταβέρνα του λιμανιού της πόλης γνώρισα από έναν Άραβα, που θα μπορούσε να ήταν θερμαστής σε φορτηγό ή και αχθοφόρος. Αυτήν την καλολογία όμως δεν την χρειάζομαι γιατί ίσως να έμοιαζα περισσότερο σ' αυτόν τον Άραβα απ' ότι στους ξένους που ο δρόμος τους βγάζει σε τούτη ακριβώς την ταβέρνα. Από την άποψη τουλάχιστον ότι κι εγώ στα ταξίδια μου είχα μαζί μου το χασίς.»

Με ερέθισμα τη θεματική «μαστροπός» (απ.11) και «χασομέρης» (απ.2) εγείρεται μια νέα σύνδεση του Εαυτού με τα πρότυπα της ταυτότητάς του καθώς και με υπο-ομάδες με τις οποίες βιώνεται μία αίσθηση εγγύτητας.

14. «από τις σκιές των πλεούμενων αναδύθηκε ξαφνικά ο U. στη μορφή ενός χασομέρη του λιμανιού κι ενός μαστροπού... Γλίστρησαν μπροστά μου δυο φιγούρες - μαστροποί, αήτες, πού να ξέρω - «ο Δάντης και ο Πετράρχης». «Όλοι οι άνθρωποι είναι αδέρφια». Ξεκίνησε έτσι μια αλύσιδα σκέψεων που δε μπορούσα πια να ακολουθήσω.»

Το χασίς αποτελεί και πάλι έναν αρμό στο αναπαραστατικό δίκτυο του συγγραφέα, μέσω του οποίου το προσωπικό βίωμα συναρθρώνεται με το συλλογικό.

Το χαρακτηριστικό της χρήσης εισάγει στο κοινωνικό περιβάλλον του Εαυτού «τους γνήσιους προλετάριους του λιμανιού»(απ.5) που ανακωδικοποιούνται στο πρότυπο του «Αραβα της κακόφημης ταβέρνας», αντιληπτοί ως μια κοινωνική τάξη που διαφέρει από τη δική του, που όμως μοιράζεται κάποιες θετικές διαστάσεις του Εαυτού και κάποιες από τις δραστηριότητες του, είτε σε ρεαλιστικό επίπεδο («είχα μαζί μου το χασίς») ή και σε συμβολικό («μαστροπός...για τον εαυτό μου», «χασομέρης» -όπως οι «χασομέρηδες του λιμανιού»).

Αυτή η διαπίστωση προεκτείνεται στην αμφισβήτηση της διάκρισης μεταξύ κοινωνικών τάξεων («Όλοι οι άνθρωποι είναι αδέρφια»), ώστε, ακολουθώντας, τα πρότυπα ταυτότητάς του («Ο Δάντης κι ο Πετράρχης») απογυμνώνονται από ταξικούς προσδιορισμούς («Αλήτες;»).

15. «Το μάτι μου έπεσε στο χέρι μου, το αναγνώρισα, σκούρο, αιθιοπικό, και ενώ τα χείλη μου παρέμεναν κλειστά, αυστηρά κολλημένα τόνα πάνω στ' άλλο, αρνούμενα κατ' τον ίδιο τρόπο να μιλήσουν ή να πιουν, ανέβηκε σ' αυτά από μέσα μου ένα γέλιο υπεροπτικό, αφρικανικό, ένα γέλιο σαφδανάπαλου, το γέλιο του άνδρα που είναι έτοιμος ν' αντικρύσει την κίνηση του κόσμου και τα πεπρωμένα σ' όλη τους την έκταση, αυτού για τον οποίο δεν υπάρχει πια μυστήριο στα πράγματα και τα ονόματα. Σκουρόχρωμο (Braun) και σιωπηλό (Schweigend) με είδα να κολυμπάω στη σύγχυση. Braunschweiger. Το μυστικό αυτού του ονόματος, που στα έγκατα του θα έκρυβε υποτίθεται πλούτη αμύθητα, είχε ανοίξει. Γελώντας ακατάπαυστα από συμπόνια έπρεπε με την πρώτη να σκεφθώ τους κατοίκους του Braunschweig που φυτοζωούν στην πολίχνη τους, στην Κεντρική Γερμανία, ανίδεοι σε σχέση με τις μαγικές δυνάμεις που κρύβονται στ' όνομά της.»

«Braunscheweiger»,¹²⁷ είναι ένα όνομα του οποίου το νόημα αποκαλύπτεται σταδιακά μέσα από ένα ολόκληρο φαντασιακό σχήμα, ένα πολύπλοκο παιχνίδι μορφών κοινωνικής ένταξης, διαφοροποίησης και αναγνώρισης του Εαυτού που εκτυλίσσεται στο κείμενο (κυριολεκτικά πια, το «ξετύλιγμα του κουβαριού», το έργο της πεζογραφίας κατά τον συγγραφέα, η αναζήτηση του εσωτερικού βιώματος μέχρι του σημείου εκείνου όπου «δεν υπάρχει πια μυστήριο στα πράγματα και τα ονόματα»).

«Braun», «Σκουρόχρωμος», όπως ένα «σκούρο, αιθιοπικό» χέρι ή το «αφρικανικό γέλιο» της μέθης, ο «Αραβας» απ' τον οποίον ο συγγραφέας γνώρισε το

¹²⁷ «Braunscheweiger» είναι το «μυστικό όνομα» που επιλέγει ο ήρωας προκειμένου να υπογράψει μ' αυτό τις τηλεγραφικές του εντολές σε συμφωνία με τον διευθυντή της τράπεζας, προς αποφυγήν καταγρήσεως («είπα: "Braunscheweiger". Δεν γνώριζα κανέναν μ' αυτό το όνομα, ούτε καν την πόλη απ' όπου η προέλευσή του». αρχίζει το κείμενο.)

χασίς. «Scheweiger», παραπέμποντας στη λέξη «Scheweigend», «σιωπηλός», «μοναχικός», κατ' επέκταση «σφριγηλός οδοιπόρος» («προχωρούμε», «ανακαλύπτουμε», «όντα της πεζογραφίας στο αποκορύφωμα της δύναμής τους»). Ταυτόχρονα, αυτές οι επιθυμητές όψεις του Εαυτού, που συνοψίζονται στη λέξη «Braunscheweiger», ενεργοποιούν στο νου του συγγραφέα μια άλλη κοινωνική κατηγορία που εκφράζει πλήρη αντίθεση προς τα ιδανικά του:

Οι κάτοικοι του Braunschewig «φυτοζωούν στην πολίχνη τους», «ανίδεον», αναπαριστώντας μια ομάδα αντίθετη προς τον Εαυτό, για τον οποίον «δεν υπάρχει πια μυστήριο στα πράγματα και τα ονόματα» (απ.6).

Έτσι, η αρχικά αφηρημένη κοινωνική κατηγορία ένταξης (Εμείς, «όταν έχουμε πάρει χασίς»), αποκτά συγκεκριμένο νόημα στην πορεία του κειμένου, ανακωδικοποιημένη σε σημασιολογικά υποσύνολα (όχι όλοι όσοι παίρνουν χασίς, αλλά τα «όντα της πεζογραφίας») και ενσαρκώνεται σε συγκεκριμένες φιγούρες και πρότυπες εικόνες (Μοντιτσέλλι, Ρέμπραντ, το λιθόστρωτο, η κακόφημη ταβέρνα του λιμανιού...) πραγματικές ή συμβολικές.

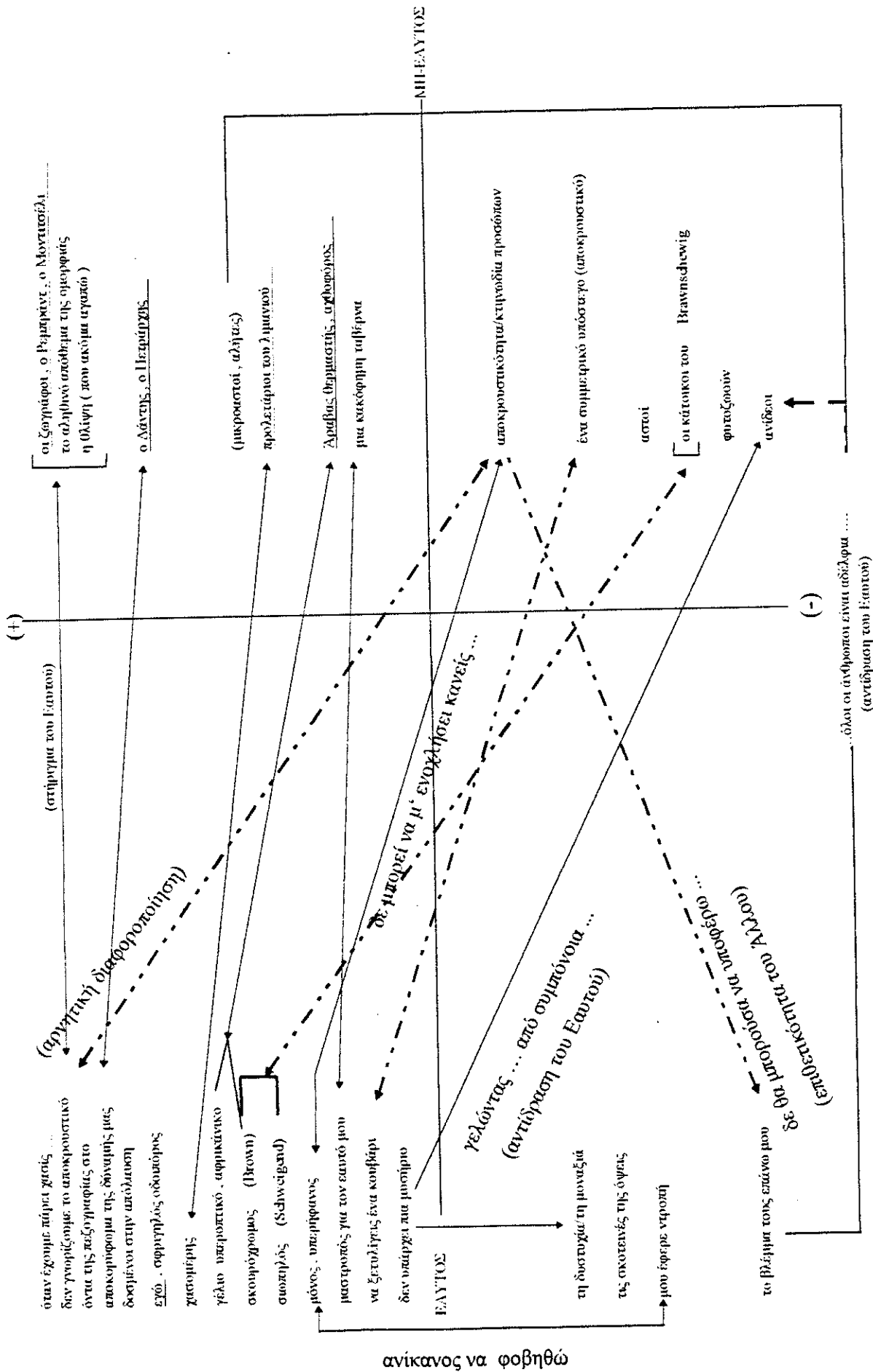
Επιπλέον, ο Εαυτός εντάσσεται συμβολικά σε διάφορες κοινωνικές ομάδες («μια παρέα ναυτών», «λιμενεργατών») και ταυτίζεται με πρόσωπα («Άραβας... θερμαστής ή αχθοφόρος»), με τα οποία παρά την «αντικειμενική» διαφορά κατάστασης, ο συγγραφέας βιώνει την προσέγγιση και την ομοιότητα, ενώ απέναντι σε άλλες ομάδες, τοποθετείται σε θέση διπολικής αντίθεσης («κτηνώδη» πρόσωπα του λιμανιού, αδαείς κάτοικοι του Braunschewig).

Αλλά η ιδέα πως «όταν έχουμε πάρει χασίς δεν γνωρίζουμε το αποκρουστικό» (απ.4), επαναναδύεται με την έκφραση «γελώντας ακατάπαυστα, από συμπόνια», δηλωτική μιας στάσης οίκτου προς τους Άλλους που δε συμμερίζονται τις αναζητήσεις του Εαυτού. Το «θαυμαστό, μακάριο χιούμορ» της μέθης (απ.10), συμφιλιώνει τον Εαυτό με ό,τι ασύμβατο προς τις δικές του αξίες συναντά στον εξωτερικό κόσμο και μάλιστα τοποθετώντας τον υπεράνω αυτών, σε μια θέση καθαρά θεωρητική, απ' όπου μπορεί να παρατηρεί και να γελά με ό,τι σε διαφορετική περίπτωση θα μπορούσε να αποτελεί απειλή για τους προσανατολισμούς του (γέλιο «υπεροπτικό», «αφρικάνικο»).

Έτσι, σε συμβολικό επίπεδο, ολόκληρη η αυτοβιογραφική αφήγηση του Benjamin, αποκαλύπτει τις πραγματικές της διαστάσεις, μέσα από ένα κρυμμένο όνομα, που, αφ' ενός συνοψίζει τις βασικότερες αναπαραστάσεις των ομάδων όπου ο συγγραφέας θεωρεί ότι ανήκει και άλλων, αντιθέτων και ομοίων, το νόημα αυτών των

αναπαραστάσεων (συνοδευτικά συναισθήματα, αξία, σημασία στη ζωή του) και τις άρρητες αναφορές στις οποίες αυτές παραπέμπουν (ειδικότερες υπο-ομάδες, πρότυπες εικόνες), τις καίριες όψεις της κοινωνικής συνείδησης και του ατομικού του σχεδίου ζωής και, αφ' ετέρου, λειτουργεί ως «μαγική επωδός» (Hartman, 1978), με την έννοια της δυναμικής έννοιας που κατέχει για τον συγγραφέα (Ρήγα, 1997α, Rigas, 1998).

Η βασική δομή αυτού του εσωτερικού περιβάλλοντος, όπως το κείμενο την αφήνει να διαφανεί, συνοψίζεται στο Σχήμα 29.

Σχήμα 29: Δίκτυο Σχέσεων μεταξύ των Στοιχείων της Ταυτότητας (Βενιαμίν)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5
ΕΝΔΟΣΚΟΠΗΣΗ

5. ΕΝΔΟΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑΣ.

Ο Borghes και ο Eco συμφωνούν, ότι ο λόγος του Άλλου είναι ένα δάσος από διχαλωτά μονοπάτια, ανάμεσα στα οποία ο αναγνώστης -ακροατής, μπορεί να επιλέξει πώς θα προχωρήσει (Eco, 1994). Κατά τον Eco (ο.π.), ενώ ο «εμπειρικός αναγνώστης», ερμηνεύει χρησιμοποιώντας τον λόγο του Άλλου ως χώρο προβολής των δικών του συναισθημάτων και ιδεών, ο «ιδανικός αναγνώστης», ή «αναγνώστης -πρότυπο», ακολουθεί τους κανόνες του παιχνιδιού του αφηγούμενου και δεν βλέπει μόνον τις δικές του προσδοκίες από τον λόγο του.

Πόσο εφικτό -αλλά και πόσο σκόπιμο- είναι για έναν ερευνητή, να γίνει ένας «ιδανικός αναγνώστης» του λόγου των συμμετεχόντων; Η Zavalloni (1998), πιστεύει ότι αυτή η στάση αποτελεί μια μεγάλη έλλειψη της κοινωνικής ψυχολογίας, που δεν έχει δώσει μέχρι στιγμής μεγάλη βοήθεια στην κατανόηση των απαντήσεων που προκαλούνται από τους συμμετέχοντες -και υποκείμενα των κοινωνικών δρώμενων τα οποία μελετώνται- κάτι που επιχειρεί να πραγματοποιήσει η Εγώ - Οικολογία, εξετάζοντας τον λόγο των συμμετεχόντων ως έκφραση νοητικών κομματιών που ενεργοποιούνται σε επίπεδο σκέψης βάθους (Mc Guire, 1998, αναφ. από την Zavalloni, 1998)

Την ίδια στιγμή, η αναπαράσταση του «απροκατάληπτου» ερευνητή, έχει προ πολλού πάψει να κυριαρχεί τον χώρο των επιστημών, όχι μόνο της ψυχολογίας, αλλά και των επιστημών εκείνων που κατεξοχήν εδραιώνονται στην παρατήρηση και το πείραμα, όπως η φυσική. Ούτε καν η φυσική επιστήμη δεν θεωρείται πλέον ότι «περιγράφει αντικειμενικά τη φύση», με την αποδοχή ότι τα ευρήματά της είναι αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης της φύσης και του ερευνητή: «Αυτή ήταν μια πιθανότητα που ο Descartes δε θα μπορούσε να έχει σκεφθεί», γράφει ο Heisenberg (1976), αλλά καθιστά την αυστηρή διάκριση μεταξύ του κόσμου και του Εγώ, αδύνατη».

Ένα από τα βασικότερα προβλήματα που εντοπίστηκαν από τις πρώτες συναντήσεις με τους συμμετέχοντες, ήταν η ανάγκη να ξεπεραστεί η αυθόρμητη τάση της ερευνήτριας, να «συμβουλέψει» και να «προστατέψει» τους χρήστες συμμετέχοντες, ή να «διορθώσει» τις απόψεις τους που θεωρούσε «λανθασμένες»,

απόψεις του τύπου «το ecstasy είναι ένα απολύτως ακίνδυνο ναρκωτικό», ή «η κοινωνία φταίει, που κάνω χρήση ηρωίνης». Χρειάζεται αρκετή άσκηση για να γίνει κανείς καλός ακροατής, όταν οι απόψεις των Άλλων δεν τον βρίσκουν σύμφωνο και υπάρχει πολύς δρόμος μέχρι να μάθει να μην υποτιμά αυτές τις απόψεις.

Άλλοι βασικοί προβληματισμοί, αναδύθηκαν κατά το στάδιο της ανάλυσης των δεδομένων. Η ποιοτική μεθοδολογία επέτρεπε στους συμμετέχοντες να μιλήσουν για τον Εαυτό, τον Άλλο, τα συναισθήματά τους, τις εμπειρίες τους. Δεν επρόκειτο για μια μηχανιστική ή τυποποιημένη προσέγγιση, όπως σε ένα εργαστηριακό πείραμα. Όταν τα δεδομένα που είχαν συλλεχθεί, έπρεπε να ταξινομηθούν για την ανάλυση, οι αναφορές -ψυχικά περιεχόμενα των συμμετεχόντων, έπρεπε να υποστούν τον απαραίτητο βαθμό αντικειμενοποίησης: να «εξεταστούν», να «μελετηθούν» και να «αναλυθούν», αυτή τη φορά στη βάση θεωριών και εξωτερικών κρίσεων, αυτό που ο Sartre (1943), ονόμασε «υπαρξιστική αιμοραγία», μια συμβολική αφαιμάξη που συμβαίνει όταν εξετάζομαι από έναν Άλλον (πόσο μάλλον, όταν αυτός ο Άλλος τοποθετεί τον λόγο μου σε Πίνακες, τον συγκρίνει με τον λόγο Άλλων και πρόκειται να γνωματεύσει για λογαριασμό μου).

Αλλά χωρίς την απαραίτητη αντικειμενοποίηση, ο ερευνητής είναι χαμένος στον κόσμο των συμμετεχόντων. Είναι ενδεικτικό, ότι ενώ η έρευνα ξεκίνησε από έναν «λογικό» στόχο, μια σύγκριση ψυχοκοινωνικών ταυτοτήτων χρηστών και μη -χρηστών, αρκετά θέματα (όπως αυτό της «υπέρβασης πραγματικότητας μέσω της χρήσης») αφορούσαν το «ά-λογο», θέμα που, όπως υποστηρίζει η Hunt (1989), θα μπορούσε να αποπροσανατολίσει εντελώς την έρευνα, χωρίς την εκλογίκευσή του.

Έτσι, η έρευνα περιείχε έναν αρκετά μεγάλο βαθμό αποστασιοποίησης από τα δεδομένα και διχοτομίας υποκειμένου -αντικειμένου. Αυτή η αποστασιοποίηση, έφερε την ερευνήτρια αρκετές φορές σε αμηχανία, σχετικά με την εμπλοκή της ερευνητικής ταυτότητας στην παραγωγή της κοινωνικής γνώσης (Wolcott, 1995, Agar, 1996).

Τι θα αισθάνονταν οι συμμετέχοντες, χρήστες και μη, βλέποντας τον λόγο τους καταγραμμένο στον Στοιχειώδη Χώρο της Ψυχοκοινωνικής Ταυτότητας και αναλυμένο με ορολογία που αγνοούσαν; Θα αναρωτιόνταν τι σήμαιναν οι λέξεις «Εγωμορφισμός», «Αλλομορφισμός» και Ενότητες Αναπαράστασης; Θα ένιωθαν ευχαριστημένοι ή «αντικειμενοποιημένοι», θεωρώντας ότι είναι υποτιμητικό να

ερμηνεύεις τον Άλλον; Θα θεωρούσαν την ερευνήτρια «καλή» ή «κακή» ως «αναγνώστρια» του λόγου τους; Θα έμεναν αδιάφοροι;

Η ανάγνωση των ερευνητικών δεδομένων, δεν είναι ποτέ η ανακάλυψη «εκείνου που ήδη υπάρχει», αλλά εμπεριέχει τις αναπαραστάσεις του ερευνητή γι' αυτό (Freeman, 1993). Ίσως χρειάζεται πολύ περισσότερη διερεύνηση του πώς ο ερευνητής δομεί τα «υποκείμενά του» και πολύ περισσότερη προσπάθεια να μετακινηθεί από την «εξωτερική θέα των περιθωριακών ομάδων», προς τη διερεύνηση του πώς η δική του υποκειμενικότητα και πρακτική, μετέχει στη δημιουργία των περιθωρίων (Giroux, 1992).

Πέρα απ' όλες τις «φαντασιώσεις ισότητας» και απελευθέρωσης από έναν εξουσιαστικό «Λόγο της γνώσης» (Λίποβατς, 1988α), το βέβαιο είναι ότι αυτό το κείμενο, έδωσε μια «φωνή» στους συμμετέχοντες (Clough, 1988, Ρήγα, 1997α). Πιστεύουμε ότι αυτή η φωνή τους εκφράζει και ελπίζουμε ότι τα αποτελέσματά της, θα είναι μόνον προς όφελός τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Αγναο, G. (1978). *Το Απαγορευμένο Χόρτο*, Ν. Αλιβιζάτος (μτφρ.), Λιβάνη, Αθήνα, 1983.
- Bataille, G. (1985). *Το Καταραμένο Απόθεμα*, Λ. Λυμπεροπούλου (μτφρ.), Praxis, Αθήνα
- Baudrillard, J. (1996). *Η Διαφάνεια του Κακού, Δοκίμιο πάνω στα Ακραία Φαινόμενα*, Εξάντας, Αθήνα.
- Bell, J. (1997). *Μεθοδολογικός Σχεδιασμός Παιδαγωγικής και Κοινωνικής Έρευνας*, Α.Β. Ρήγα (Πρόλογος –Εισαγωγή –Απόδοση), Gutenberg, Αθήνα.
- Benjamin, W. (1972). *Για το Χασίς*, Θ. Λουπασάκης (μτφρ.), Πλέθρον, Αθήνα, 1992.
- Benjamin, W. (1972α). Μύλοςβιτς -Μπράουνσβαϊγκ -Μασσαλία, στο W. Benjamin, *Για το Χασίς*, οπ.π.
- Benjamin, W. (1972β). Το Χασίς στη Μασσαλία, στο W. Benjamin, οπ.π.
- Blanchet, A. & Trognon, A. (1997). *Ψυχολογία Ομάδων. Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Εφαρμογές των Ομαδικών Μοντέλων*, Δ. Παπαδόπουλος (μτφρ.), Σαββάλας, Αθήνα.
- Bolton, J.D.P. (1962). Aristeas of Proconnesus, στο J.P. Couliano, *Εμπειρίες της Έκστασης*, Χατζηνικολή, Αθήνα, 1986, σ. 20.
- Borghes, H.L. & Bioy Casares, A. (1941). *Σύντομες και Παράξενες Ιστορίες*, Ύψιλον, Αθήνα, 1990.
- Bruner, J. (1990). *Πράξεις Νοήματος*, Η. Ρόκου & Γ. Καλομοίρης (μτφρ.), Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1997.
- Burgoughs, W.S. (1981). *Οι Πόλεις της Κόκκινης Νύχτας*, Ν. Ρέγκας & Δ. Κουμανιώτης (μτφρ.), Απόπειρα, Αθήνα.
- Byke, R. (1989). Ο Freud και η Κοκαΐνη, Εισαγωγή στο S. Freud, *Χειρόγραφα Κοκαΐνης*, Ερατώ, Αθήνα, σσ. 15 -56.
- Cooper, D. (1971). *Ο Θάνατος της Οικογένειας*, Χ. Τσαμαδού (μτφρ.), Καστανιώτης, Αθήνα.

- Cooper, D. (1974). *Η Γραμματική της Ζωής*, Καστανιώτη, Αθήνα, 1977.
- Couliano, J.P. (1984). *Εμπειρίες της Έκστασης. Έκσταση, Ανάβαση και Οράσεις, από τον Ελληνισμό μέχρι τον Μεσαίωνα*, Λ. Παλλαντίου (μτφρ.), Χατζηνικολή, Αθήνα, 1986.
- Davies, P. (1991). Το Χάος Ελευθερώνει το Σύμπαν, *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, τ. β', τευχ. 5, Σεπτ. 1991, σσ. 215–224.
- Dreikurs, R. & Grey, L. (1979). *Το Δικαίωμα να Είσαι Παιδί*, Ζ. Χατζηδάκη (μτφρ.), Γλάρος, Αθήνα.
- Eco, U. (1994). *Εξι Περιπλανήσεις στο Δάσος της Αφήγησης*, Α. Παπακωνσταντίνου (μτφρ.), β' εκδ., Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
- Erpton, T. (1989). Κάνναβη, Μτφρ. Μ. Παπαδοπούλου, *Περ. Ανοιχτή Πόλη*, τ. 18, σ. 20.
- Foucault, M. (1964). *Η Ιστορία της Τρέλας*, Φ. Αμπατζόγλου (μτφρ.), Αθήνα, 1975.
- Foucault, M. (1989). *Επιτήρηση και Τιμωρία. Η Γέννηση της Φυλάκης*, Μ. Χατζηδήμου (μτφρ.), Ράππας, Αθήνα.
- Freud, S. (1932). *Νέα Σειρά των Παραδόσεων για την Εισαγωγή στην Ψυχανάλυση*, Επίκουρος, Αθήνα.
- Gergen, K.J. (1991). *Ο Κορεσμένος Εαυτός*, Α. Ζώτος (μτφρ.), Εργαστήριο Διερεύνησης Ανθρώπινων Σχέσεων, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1997.
- Giles, H.A. (1989). Chuang Tzu, στο H.L. Borghes & A. Bioy Casares, *Σύντομες και Παράξενες Ιστορίες*, Ύψιλον, Αθήνα, 1990.
- Goldbeter -Merinfeld, E. (1994). Ο Μείζων Τρίτος του Συστήματος, Σ. Χριστοδουλάκου (μτφρ.), *Τετράδια Ψυχιατρικής*, 45, σσ. 34–38.
- Hofstater, P. (1982). *Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχολογία*. Νέα Σύνορα, Αθήνα.
- Holmes, J.C. (1968). Παρατίθ. στον Maffi (1969 /1983), οπ.π., σσ. 29–30.
- Javeau, C. (1996). *Η Έρευνα με Ερωτηματολόγιο*, Κ. Τζαννονέ –Τζώρτζη (μτφρ.), Δάρδανος, Αθήνα.
- Jung, C.G. (1974). *Άνθρωπος και Ψυχή*, Γ. Βάμβαλης (επιμ. εκδ.), Επίκουρος, Αθήνα
- Kankrini, L. (1998). *Τοξικομανίες*, Ν. Καραχάλιου (μτφρ.), Αποσπερίτης, Αθήνα.
- Kernberg, O.F. (1991). Η Ναρκισσιστική Διαταραχή Προσωπικότητας και η Διαφορική Διάγνωση από την Αντικοινωνική Συμπεριφορά, Κ. Μπαζαρίδης (μτφρ.), *Ψυχολογικά Θέματα*, τ. 4, τευχ. 1, σσ. 55–72.
- Kuhn, T.S. (1962). *Η Δομή των Επιστημονικών Επαναστάσεων*, Σύγχρονα Θέματα, Θεσσαλονίκη, 1981.

- Lacan, J. (1938). *Η Οικογένεια Τα Οικογενειακά Συμπλέγματα στη Διαμόρφωση του Ατόμου*, Καστανιώτης, Αθήνα.
- Laing, R.D. (1967). *Η Πολιτική της Εμπειρίας και το Πουλί του Παραδείσου*, Ι. Ραλλίδη (μτφρ.), Καστανιώτης, Αθήνα, 1977.
- Levine, H. (1967). Παρατιθ. στο Ν. Κοντογούρης, *Ανθολογία Ψυχεδελικής Ποίησης*, τ.α΄, Ψυχαγωγός, Αθήνα, 1988.
- Maffi, M. (1969). *Underground*, Τ. Καραϊσκάκη (μτφρ.), Οδυσσέας, Αθήνα, 1983.
- Moscowitz, D. & Byrd, J. (1968). Παρατιθ. στο Ν. Κοντογούρης, *Ανθολογία Ψυχεδελικής Ποίησης*, τ.α΄, Ψυχαγωγός, Αθήνα, 1988.
- Olievnestein, C. (1982). *Η Ζωή του Τοξικομανή*, Ε. Μορφίνη (μτφρ.), Παλλάδα, Αθήνα.
- Olievnestein, C. (1987). Θέση και Αντικείμενο των Μεταβατικών Θεραπειών στη Θεραπευτική Αντιμετώπιση των Σκληρών Τοξικομανιών, *Τετράδια Ψυχιατρικής*, 17, σσ. 64 -67.
- Raz, O. (1980). *Καθένας Έχει τον Παράδεισο που του Αξίζει*, Ν. Πρατσίνης (μτφρ.), Απόπειρα, Αθήνα, 1989.
- Petit, P. (1988). Τοξικομανία και Πατρική Λειτουργία, Ε. Σκλήρη (μτφρ.), *Τετράδια Ψυχιατρικής*, 19 -20, σσ. 43 -47.
- Powell, W. (1971). *Ο Τσελεμεντές του Αναρχικού*, Γ. Καράμπελας (εκδ. -μτφρ.), εκδ. Ο Άγιος Θεράπων, Αθήνα, 1982.
- Racionero, L. (1977). *Οι Φιλοσοφίες του Underground*, Οδυσσέας, Αθήνα, 1980.
- Saraydarian, T. (1973). *Το Πόρινο Άρμα και τα Ναρκωτικά*, (Ομάδα Μετάφρασης), Πνευματικός Ήλιος, Αθήνα.
- Schwerpenhauser, H. (1972). Χρονολόγιο στο W. Benjamin, *Για το Χασίς*, σπ.π.
- Skoglund, A. (1980). *Χαμένα Νιάτα. Στο Δρόμο της Καταστροφής*, β΄ εκδ., Μίνωας, Αθήνα.
- Stafford, P. (1977). *Η Εγκυκλοπαίδεια των Ψυχεδελικών*, Ν. Νικολόπουλος & Π. Σουλιώτου (μτφρ.), β΄ εκδ., Praxis, Αθήνα, 1988.
- Sugarman, B. (1973). Εγχειρίδιο Εκπαιδευτών του Daytop, στο Κ. Γρίβας, *Ναρκωτικά και Εξουσία*, Εκδοτική Θεσσαλονίκης, 1990.
- Thomassin, P. (1993). *Αναζητώντας τις Ρίζες*, Κέδρος, Αθήνα.
- Thomassin, P. (1997). Πρόλογος στο J. Bruner, *Πράξεις Νοήματος*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.

Vernant, J.P. & Naquet, P.V. (1988). *Μύθος και Τραγωδία στην Αρχαία Ελλάδα*, Σ. Γεωργούδη (μτφρ.), Ζαχαρόπουλος, Αθήνα.

WHO (1965). Δελτίο της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας, αρ.2, στο G. Αρναο, *Το Απαγορευμένο Χόρτο*, Λιβάνη, Αθήνα, 1983.

Wittgenstein, L. (1931). *Γλώσσα -Μαγεία -Τελετουργία*, Κ. Κωβαίος (μτφρ.), Καρδαμίτσα, Αθήνα, 1990.

Worrall, N. (1995). Σχεδιασμός ενός Προγράμματος Παρέμβασης στην Ουσιοεξάρτηση, στο ΕΕΤΑΑ, *Το Τρίγωνο της Συνάντησης*, οπ.π., σσ. 174 -195.

Zavalloni, M & Louis -Guerin, C. (1984). *Κοινωνική Ταυτότητα και Συνείδηση. Εισαγωγή στην Ερω -Οικολογία*, Α.Β. Ρήγα (επιμ. εκδ.), Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1996.

Αλεβιζόπουλος, Γ. & Κουτσελίνης, Α. (1995). Η Υποκατάσταση με Μεθαδόνη στην Εξάρτηση από Παράγωγα του Οπίου, *Τετράδια Ψυχιατρικής*, 49, σσ. 111 -120.

Αλεβιζόπουλος, Γ. (1998). Ψυχοδραστικές Ουσίες, στο Γ. Αλεβιζόπουλος (επιμ. εκδ.), *Δικαστική Ψυχιατρική*, Επιστημονικές Εκδόσεις Γ. Παρισιάνος, Αθήνα, σσ. 135 -175.

Αλμαλιώτου, Γ. (1993). Δημοσίευση, στην Εφ. *Το Έθνος*, 20-11-1993.

Αργυράκης, Θ. (2000). Έκθεση Συντονιστικού Οργάνου Δίωξης Ναρκωτικών, Εφ. *Ελεύθερος Τύπος*, 8-5-2000.

Αριστοτέλης, *Ηθικά Νικομάχεια* ΙΙΙ, Φιλολογική Ομάδα, Εκδ. Κάκτος, Αθήνα, 1993.

Βέλιου -Καύλ, Α. (1978). Εισαγωγή, στο *Αυτοβιογραφία Βαμβακάρη*, Παπαζήση, Αθήνα, σσ. 1 -17.

Βέλτσος, Γ. (1998). Juger le Gout tres Moderne: Μια Αισθητική Κρίση της Μεταμοντέρνας Συνθήκης: Η Μη -Κοινωνιολογία, στο Γ. Αριστηνός κ.α. (εκδ.), *Μοντέρνο -Μεταμοντέρνο*, Σμίλη, Αθήνα, σσ. 27 -38.

Βότσης, Γ. (1993). Πρόλογος στο Κ. Γρίβας, *Κάνναβη -Μαριχουάνα -Χασίς*, Νέα Σύνορα, Λιβάνη, Αθήνα, σσ. 15 -18.

Βουδούρης, Κ.Ι. (1974). *Προσωκρατική Φιλοσοφία*, Εκδ. Πανεπιστημίου Αθηνών.

Βουδούρης, Κ.Ι. (1984). *Πλατωνική Φιλοσοφία*, Εκδ. Πανεπιστημίου Αθηνών.

Βύρας, Π.Ι. & Νέστορος, Ι.Ν. (1996α). Η Ψυχολογία του Stress, *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, τ.ε', τευχ.19, Ιούλ. 1996, σσ. 71 -88.

- Βύρας, Π.Ι. & Νέστορος, Ι.Ν. (1999). Ο Προσδιορισμός της Συγκρότησης: Ένα Ψυχολογικό Εργαλείο για Χρήση σε Υπηρεσίες Υγείας, Παιδείας και Κοινωνικής Πρόνοιας, *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, τ. στ', τευχ. 25 -26, Χειμ.-Άνοιξη 1999, σσ. 195 -204.
- Γράβαρης, Δ. (2000). Κοινωνικό Κράτος και Διεθνής Πολιτική Οικονομία, Εισήγηση στο Συνέδριο του ΕΚΚΕ σε συνεργασία με το Mannheim Centre for European Social Research, *Η Οικογένεια και το Κράτος Πρόνοιας στο Νέο Αιώνα: Τάσεις και Προοπτικές στην Ευρώπη*, 25 -26 Μαΐου 2000, Αθήνα.
- Γρίβας, Κ. (1982). *Αποδοπομπάιος Τράγος: Ψυχική Αρρώστια και Τοξικομανία*, Μαλλιάρης-Παιδεία, Αθήνα.
- Γρίβας, Κ. (1990). *Ναρκωτικά και Εξουσία*, Εκδοτική Θεσσαλονίκης.
- Γρίβας, Κ. (1993). *Κάναβη -Μαριχουάνα -Χασίς*, Νέα Σύνορα, Λιβάνη, Αθήνα.
- Γρίβας, Κ. (1995). *Οπιούχα. Μορφίνη -Ηρωίνη -Μεθαδόνη*, Νέα Σύνορα, Λιβάνη, Αθήνα.
- Γώγου, Κ. (1988). *Ο Μήνας των Παγωμένων Σταφυλιών*, Καστανιώτη, Αθήνα.
- Διδασκάλου, Θ., Τσαγκανάκη, Μ., Ρογκότης, Χ. & Φωτιάδης, Π.Κ. (1995). Η Υποπολιτισμική Περιγραφή των Τοξικομανών. Μια Χαρακτηρολογική Περιγραφή, *Τετράδια Ψυχιατρικής*, 49, σσ. 121 -124.
- Δικαιάκου, Μ. (1996). Χορεύοντας με την Έκσταση, Εφ. *Ελευθεροτυπία*, 21-1-1996.
- Δορμπαράκης, Π.Χ. (1987). *Επίτομον Λεξικόν της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσης*, Εκδ. Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα.
- Δραγώνα, Θ. & Ναζίρη, Δ. (1995). *Οδεύοντας προς την Πατρότητα. Εξιχνίαση μιας Παραγνωρισμένης Πορείας*, Ίδρυμα Ερευνών για το Παιδί, Εξάντας, Αθήνα.
- Δρούλιας, Ι. (1978). Εισήγηση στο *Η Απειλή των Ναρκωτικών*, Πρακτικά Συνεδρίου, Σεμινάριο Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, 23 -27/1/1978, Αθήνα.
- Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά και την Τοξικομανία (ΕΚΤΕΠΝ), (1998). *Ετήσια Έκθεση του ΕΚΤΕΠΝ για την Κατάσταση των Ναρκωτικών στην Ελλάδα*, Α. Κοκκέβη (επιμ. εκδ.), Εθνικός Φορέας του EMCDDA, Αθήνα.
- Ελληνική Εταιρία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (ΕΕΤΑΑ), (1995). *Το Τρίγωνο της Συνάντησης. Ουσία -Περιβάλλον -Προσωπικότητα. Το Φαινόμενο της Ουσιοεξάρτησης*, Αθήνα.

- Ελληνική Εταιρία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (ΕΕΤΑΑ), (1995α). *Τελική Έκθεση Προγράμματος Κατάρτισης Στελεχών ΟΤΑ για την Ανάπτυξη Σχεδίων Δράσης Ένταξης Αποφυλακισμένων*, Αθήνα.
- Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας (E MCDDA), (1997). *Ετήσια Έκθεση σχετικά με την Κατάσταση του Προβλήματος των Ναρκωτικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο.
- Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας (E MCDDA), (1998). *Ετήσια Έκθεση σχετικά με την Κατάσταση του Προβλήματος των Ναρκωτικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο.
- Ηρόδοτος, *Ιστορία (Μούσες)*, Βιβλίο Δ', Βιβλιοθήκη Αρχαίων Ελλήνων Συγγραφέων, Αθήνα.
- Καββαδίας, Ν. (1933). *Μαραμπού*, δ' εκδ., Άγρα, Αθήνα, 1990.
- Καλλαρύτης, Γ. & Υφαντή, Κ. (1998). *Κοινωνικοδημογραφικά και άλλα Χαρακτηριστικά των Ατόμων που Προσέγγισαν το Θεραπευτικό Πρόγραμμα Στροφή το 1997*, ΣΤΡΟΦΗ, Αθήνα.
- Καλλινικάκη, Θ. (1996). Ο Ρόλος του Πατέρα στην Ανάπτυξη του Φύλου στην Εφηβεία, στο Ι.Ν. Παρασκευόπουλος κ.α. (επιμ. εκδ.), *Διαφυλικές Σχέσεις*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, σσ. 349 -353.
- Κατάκη, Χ. (1994). Αντιφατικά Γνωστικά Συστήματα Αυτοαναφοράς στη Σύγχρονη Οικογένεια: Εφαρμογές στην Κλινική Πράξη, *Τετράδια Ψυχιατρικής*, 45, σσ. 353 - 361.
- Κατσούρος, Κ. (1994). Το Κίνημα του Εθελοντισμού, *Οικοτοπία*, τ.25, Ιουν. 1994, σσ. 52 -55.
- Καυκαλίδης, Θ. (1987). *Η Δύναμη της Μητέρας και η Υποκειμενική Αλήθεια*, Ελεύθερος Τύπος, Αθήνα.
- Καφετζόπουλος, Ε. (1995). *Εγκέφαλος, Συνείδηση και Συμπεριφορά, Μια Ιστορική Εισαγωγή στη Νευροψυχολογία*, Εξάντας, Αθήνα.
- Κοκκέβη, Α. (1987). Διατάξεις της Χρήσης Ναρκωτικών στην Ελλάδα, *Proceedings of the Community Epidemiology Work Group*, Department of Health and Human Services.

- Κοκκέβη, Α. (1988). Η Χρήση Νόμιμων και Παράνομων Τοξικών Ουσιών στην Εφηβεία, Ι. Τσιάνης & Σ. Μανολόπουλος (επιμ. εκδ.), *Σύγχρονα Θέματα Παιδοψυχιατρικής*, τ.2, σσ. 358 –379, Καστανιώτης, Αθήνα.
- Κοκκέβη, Α., Μαδιανού, Δ. & Στεφανής, Κ. (1993). *Τα Ναρκωτικά στην Ελλάδα Η Χρήση Ουσιών στον Μαθητικό Πληθυσμό*, τ.β', Ψυχιατρική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Κονταξάκης, Β., Χαβάκη –Κονταξάκη, Μ. & Χριστοδούλου, Γ. (1992). Απόπειρες Αυτοκαταστροφής σε Άτομα με Κατάχρηση Ουσιών ή Αντικοινωνική Προσωπικότητα, *2ο Συνέδριο Προληπτικής Ψυχιατρικής*, 9 –12 Απρ., Αθήνα, Περίληψη, σ. 92.
- Κοντάκος, Α. & Πολεμικός, Ν. (2000). *Μη –Λεκτική Επικοινωνία στο Νηπιαγωγείο*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
- Κοντογούρης, Ν. (1988). *Ανθολογία Ψυχεδελικής Ποίησης*, τ.α', Ψυχαγωγός, Αθήνα.
- Κοντολέων, Μ. (1989). *Το Ταξίδι του Σκοτώνει*, Καστανιώτης, Αθήνα.
- Κουτσελίνης, Α.Β. & Δημόπουλος, Γ.Δ. (1973). *Ναρκωτικά. Συνοπτική Παρουσίασις*, Gutenberg, Αθήνα.
- Κουτσελίνης, Α.Β. & Δημόπουλος, Γ.Δ. (1973). *Ναρκωτικά. Συνοπτική Παρουσίασις*, Gutenberg, Αθήνα.
- Κρασανάκης, Γ. (1983). *Ψυχολογία της Νοημοσύνης*, Αθήνα.
- Κρασανάκης, Γ. (1986). *Η Εφηβεία*, Αθήνα.
- Κρασανάκης, Γ. (1987). *Ψυχολογία του Παιδιού. Βασικές Έννοιες -Θέματα Γνωστικής Ανάπτυξης του Βρέφους, του Νηπίου, του Παιδιού και του Εφήβου*, Αθήνα.
- Κρασανάκης, Γ. (1992). Η Τιμωρία ως Μορφή Επιθετικής Συμπεριφοράς των Ελλήνων Πατέρων προς τα Παιδιά τους, στο Ι.Ν. Νέστορος (επιμ. εκδ.), *Η Επιθετικότητα, στην Οικογένεια, στο Σχολείο και στην Κοινωνία*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, σσ. 152 -163.
- Κωβαίος, Κ. (1990). Πρόλογος στο L. Wittgenstein, *Γλώσσα -Μαγεία -Τελετουργία*, Καρδαμίτσα, Αθήνα, σσ. 9 -11.
- Κωσταράς, Γ.Φ. (1986). *Martin Heidegger, ο Φιλόσοφος της Μεριμνης (Εισαγωγή εις την Φιλοσοφία της Υπάρξεως)*, Εκδ. Πανεπιστημίου Αθηνών.
- Κωσταρίδου –Ευκλείδη, Α. (1992). *Γνωστική Ψυχολογία, Art of Text*, Θεσσαλονίκη.
- Κωσταρίδου –Ευκλείδη, Α. (1997). *Ψυχολογία της Σκέψης*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
- Κωσταρίδου –Ευκλείδη, Α. (1999). *Ψυχολογία Κινήτρων*, δ' εκδ., Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.

- Λεονταρή, Α. (1996). *Αυτοαντίληψη*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
- Λιάππας, Α.Ι. (1995). Θεραπευτικές Προσεγγίσεις στο Πρόβλημα της Ουσιοεξάρτησης, στο *ΕΕΤΑΑ, Το Τρίγωνο της Συνάντησης*, Αθήνα, σσ. 118 -135.
- Λίποβατς, Θ. (1988). Το Όνομα Του Πατέρα, στο J. Lacan, *Τετράδια Ψυχιατρικής*, Γεν. -Φλεβ. -Μαρτ. 1998, σσ. 9 -18.
- Λίποβατς, Θ. (1988α). *Η Απόρνηση του Πολιτικού*, Οδυσσέας, Αθήνα.
- Λίποβατς, Θ. (1991). Η Διάσταση της Εξουσίας στις Διαπροσωπικές Σχέσεις, μέσα από την Ψυχαναλυτική Προοπτική, στο Ι.Σ. Μαρκαντώνης & Α.Β. Ρήγα (εκδ.), *Οικογένεια -Μητρότητα -Αναδοχή. Διεπιστημονική Προσέγγιση*, Μαυρομάτη, Αθήνα, σσ. 353 -362.
- Λίποβατς, Θ. (1994). Ιδεολογία και Κριτική Θεωρία, στο Θ. Λίποβατς & Ν. Δεμερτζής, *Δοκίμιο για την Ιδεολογία Ένας Διάλογος της Κοινωνικής Θεωρίας με την Ψυχανάλυση*, Οδυσσέας, Αθήνα, σσ. 137 -141.
- Λίποβατς, Θ. (1996). *Ψυχανάλυση, Φιλοσοφία, Πολιτική Κουλτούρα (Διαπλεκόμενα Κείμενα)*, Πλέθρον, Αθήνα.
- Λίποβατς, Θ. & Δεμερτζής, Ν. (1994). *Δοκίμιο για την Ιδεολογία Ένας Διάλογος της Κοινωνικής Θεωρίας με την Ψυχανάλυση*, Οδυσσέας, Αθήνα.
- Μαβίδης, Ν. (1983). Η Ελληνική Νομοθεσία και το Πρόβλημα των Ναρκωτικών, Παράρτημα στο G. Αγαο, *Το Απαγορευμένο Χόρτο*, Λιβάνη, Αθήνα, σσ. 181 -194.
- Μαγκίνα -Βλαχαντώνη, Μ. (1990). Νομιμοποίηση της Χρήσης Ναρκωτικών, στο Εθνικό Συμβούλιο Κατά των Ναρκωτικών, *Ναρκωτικά: Κοινωνικά Αίτια -Πρόληψη -Θεραπεία*, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, σσ. 293 -304.
- Μαδιανού, Δ., Μαδιανός, Μ., Κοκκέβη, Α. & Στεφανής, Κ. (1993). *Τα Ναρκωτικά στην Ελλάδα: Η Χρήση Ουσιών στο Γενικό Πληθυσμό*, τ.γ', Ψυχιατρική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Μαλούτας, Θ. & Πανατζής, Π. (1998). Η Κοινωνική Γεωγραφία της Αθήνας, Πρόδρομη δημοσίευση, στην Εφ. *Ελευθεροτυπία*, 17-5-1998.
- Μάνιου -Βακάλη, Μ. (1974). *Γνωστική Ψυχολογία*, Θεσσαλονίκη, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο.
- Μάνιου -Βακάλη, Μ. (1995). *Μάθηση -Μνήμη -Λήθη*, Art of Text, Θεσσαλονίκη.
- Μάνος, Β. (1990). Αιτίες που Γεννούν και Μεγαλώνουν το Πρόβλημα των Ναρκωτικών, στο Εθνικό Συμβούλιο Κατά των Ναρκωτικών, *Ναρκωτικά: Κοινωνικά Αίτια -Πρόληψη -Θεραπεία*, ο.π., σσ. 174 -195.

- Μάνος, Ν. (1988). *Βασικά Στοιχεία Κλινικής Ψυχιατρικής*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη, 1992.
- Μάνος, Κ.Γ. (1993). *Ψυχολογία του Εφήβου*, Γρηγόρη, Αθήνα.
- Μαριδάκη -Κασσωτάκη, Α. (1997). *Η Διαμόρφωση Συγκεκριμένων Εννοιών - Ψυχολογική Προσέγγιση*, Γρηγόρης, Αθήνα.
- Μαριδάκη -Κασσωτάκη, Α. (1997α). *Σύγχρονες Απόψεις για τη Σκέψη του Παιδιού*, Γρηγόρη, Αθήνα.
- Μαριδάκη -Κασσωτάκη, Α. (1998). Η Μεταβλητότητα της Αναπαράστασης Εννοιών στη Μακρόχρονη Μνήμη: Μια Αναπτυξιακή Προσέγγιση, *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, τ.στ', τευχ.23, Φεβρ. 1998, σσ. 191 -199.
- Μαρκαντώνης, Ι.Σ. (1986). *Παραδόσεις Παιδαγωγικής -Ψυχολογίας*, Εκδ. Παν/μίου Αθηνών.
- Μαρκαντώνης, Ι.Σ. (1991). Μορφές Σύγχρονης Οικογένειας και Οικογενειακή Αγωγή, στο Ι.Σ. Μαρκαντώνης & Α.Β. Ρήγα (εκδ.), *Οικογένεια -Μητρότητα - Αναδοχή. Διεπιστημονική Προσέγγιση*, Μαυρομάτη, Αθήνα, σσ. 17 -88.
- Μαρκαντώνης, Ι.Σ. (1995). Η Υπόθεση της Αντιστοιχίας μεταξύ Αριστερού -Δεξιού Εγκεφαλικών Ημισφαιρίων και Δύσης -Ανατολής, ως Αφετηρία Μείζονος Ολοκλήρωσης της Προσωπικότητας, Εισηγήση στο Επιστημονικό Συμπόσιο *Η Βιοψυχολογία ως Κλάδος των Νευροεπιστημών. Συμβολή στη Μελέτη του Εγκεφάλου και των Ψυχικών Διαταραχών*, Ρέθυμνο, 24 -26 Νοεμβρίου 1995.
- Μαρσέλος, Μ. & Φραγκίδης, Χ. (1985). Τα Ναρκωτικά στα Σχολεία, *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, ΕΚΚΕ, 58, σσ. 145 -146.
- Μαρσέλος, Μ. (1986). *Ναρκωτικά*, Ιατρικές Εκδόσεις Λίτσα, Αθήνα.
- Μάτσα, Κ. (1990). Από τη Σκύλα της Εξάρτησης στη Χάρυβδη της Καταστολής, στο Εθνικό Συμβούλιο Κατά των Ναρκωτικών, *Ναρκωτικά: Κοινωνικά Αίτια -Πρόληψη - Θεραπεία*, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, σσ. 279 -292.
- Μάτσα, Κ. & Μαρινοπούλου, Μ. (1991). Ο Τοξικομανής στο Ρόλο του Εξίλαστηριου Θύματος της Οικογένειας, Πρόδρομη Ανακοίνωση, *Γαλλοελληνικό Συνέδριο για το Παιδί και τον Έφηβο*, 27 -30/3/1991, Αθήνα.
- Μάτσα, Κ. (1994). Ο Τοξικομανής στο Ρόλο του Εξίλαστηριου Θύματος της Οικογένειας και της Κοινωνίας, *Τετράδια Ψυχιατρικής*, 45, σσ. 83 -89.
- Μάτσα, Κ. (1995). Η Έννοια της Κοινωνικής Επανένταξης του Απεξαρτημένου, στο ΕΕΤΑΑ, *Το Τρίγωνο της Συνάντησης*, Αθήνα, σσ. 136 -143.
- Μελισσινός, Τ. (1991). Cyberno-psychedelia, Περ. *ΚΛΙΚ*, τ.215, Δεκ. 1991.

- Μενούτης, Β. & Κρητικού, Ρ. (1990). Τοξικοεξάρτηση -Προσωπικότητα - Περιβάλλον, στο Εθνικό Συμβούλιο Κατά των Ναρκωτικών, *Ναρκωτικά: Κοινωνικά Αίτια -Πρόληψη -Θεραπεία*, σπ.π., σσ. 122 -137.
- Μεσημέρης, Σ. (1990). Ναρκωτικά και Ιδεολογία των Φυγών και Ψευδαισθήσεων, στο Εθνικό Συμβούλιο Κατά των Ναρκωτικών, *Ναρκωτικά: Κοινωνικά Αίτια - Πρόληψη -Θεραπεία*, σπ.π., σσ. 99 -121.
- Μουσσούρου, Λ.Μ. (1985). *Γυναικεία Απασχόληση και Οικογένεια στην Ελλάδα και Αλλού*, Εστία, Αθήνα.
- Μουσσούρου, Λ.Μ. (1995). Η Δομή της Οικογένειας, οι Παραλλαγές της και οι Διαφυλικές Σχέσεις, στο Ι.Ν. Παρασκευόπουλος κ.α. (εκδ.), *Διαφυλικές Σχέσεις*. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, σσ. 137 -143.
- Μουτσόπουλος, Ε.Α. (1972). *Γνώσις και Επιστήμη*, Αθήναι.
- Μουτσόπουλος, Ε.Α. (1984). *Φιλοσοφία της Καιρικότητας*, Εκδ. Πανεπιστημίου Αθηνών.
- Μπαϊρακτάρης, Κ. (1995). Πολύμορφες Δράσεις σαν Ενιαία Κοινωνική Διεργασία, Εισήγηση στο *Πρόγραμμα Κατάρτισης Στελεχών ΟΤΑ για την Ανάπτυξη Σχεδίων Δράσης Ένταξης Αποφυλακισμένων*, Ιουλ. 1995, Αθήνα.
- Μπαρδάνης, Γ. (1990). Ο Έφηβος Χρήστης Ναρκωτικών, η Οικογένειά του και η Ανοιχτή Θεραπευτική Κοινότητα ΣΤΡΟΦΗ, στο Εθνικό Συμβούλιο Κατά των Ναρκωτικών, *Ναρκωτικά: Κοινωνικά Αίτια -Πρόληψη -Θεραπεία*, σπ.π., σσ. 323 -329.
- Μπατσαλιάς, Κ. (1990). Τα Προγράμματα Οικογένειας στη Δευτεροβάθμια Αντιμετώπιση της Εξάρτησης, *Τετράδια Ψυχιατρικής*, 49, σσ. 130 -132.
- Νέστορος, Ι.Ν. & Βαλλιανάτου, Ν.Γ. (1988). *Συνθετική Ψυχοθεραπεία με Στοιχεία Ψυχοπαθολογίας*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.
- Νέστορος, Ι.Ν. (1992). Ψυχοπαθολογία και Επιθετικότητα, στο Ι.Ν. Νέστορος (επιμ. εκδ.), *Η Επιθετικότητα στην Οικογένεια στο Σχολείο και στην Κοινωνία*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, σσ. 189 -224.
- Νέστορος, Ι.Ν. (1993). *Στον Κόσμο της Ψύχωσης*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.
- Νιάρχος, Κ.Γ. (1984). *Θεμελιώδεις Έννοιες της Φιλοσοφίας*, τ.1, εκδ. Πανεπιστημίου Αθηνών.
- Οικονομόπουλος, Γ. (1980). *Ψυχεδελικά ή Ψυχοδηλωτικά Κοινότητα*, Αθήνα.
- Οικονομόπουλος, Γ. (1994). Συνέντευξη στο Περιοδικό *Θ1*, 46, Μάρτης 1994, σ. 46.

- Παναγής, Γ.Θ. & Καστελλάκης, Α.Α. (1999). Ο Εθισμός υπό το Πρίσμα της Βιοψυχολογίας και της Ψυχοφαρμακολογίας: Νευρωνικοί Μηχανισμοί και η Σημασία τους στη Θεραπεία, *Ψυχολογία*, τ.6, σσ. 55 -71.
- Παναγιωτοπούλου, Μ. (1990). Ναρκωτικά: Πρόληψη -Σημερινή Πραγματικότητα - Προτάσεις, στο Εθνικό Συμβούλιο Κατά των Ναρκωτικών, *Ναρκωτικά: Κοινωνικά Αίτια -Πρόληψη -Θεραπεία*, ο.π., σσ. 228 -244.
- Παπαγεωργίου, Γ.Ε. (1990). *Εξαρτήσεις στη Ζωή μας*, Ιατρικές Εκδόσεις Πασχαλίδης (2η εκδ.), Αθήνα.
- Παπαγεωργίου, Γ.Ε. (1995). Εξαρτημένη Συμπεριφορά. Στοματικός Χαρακτήρας - Κατάθλιψη, στο ΕΕΤΑΑ, *Το Τρίγωνο της Συνάντησης*, ο.π., Αθήνα, σσ. 21 -33.
- Παπαδόπουλος, Ν.Γ. (1978). 1^η Συζήτηση Στρογγυλής Τραπέζης, στο *Η Απειλή των Ναρκωτικών*, Σεμινάριο Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, 23 -27-1-1978, Αθήνα.
- Παπαδόπουλος, Ν.Γ. (1982). Το Πρόβλημα της Πειθαρχίας στη Σύγχρονη Αγωγή, *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, τ.8, 1982.
- Παπαδόπουλος, Ν.Γ. (1983). *Θέματα Σύγχρονης Ψυχολογίας και Αγωγής*, Κέντρο Ψυχολογικών Μελετών, Αθήνα.
- Παπαδόπουλος, Ν.Γ. (1991). *Ψυχολογία, Σύγχρονα Θέματα*, Κέντρο Ψυχολογικών Μελετών, Αθήνα.
- Παπαδόπουλος, Ν.Γ. (1992). Επιθετικότητα: Κλασσικές Θεωρίες και Πειραματικές Διαπιστώσεις, στο Ι.Ν. Νέστορος (επιμ. εκδ.), *Η Επιθετικότητα στην Οικογένεια, στο Σχολείο και στην Κοινωνία*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, σσ. 22 -36.
- Παπαδόπουλος, Ν.Γ. (1993). *Ψυχολογία*, γ' εκδ., Κέντρο Ψυχολογικών Μελετών, Αθήνα.
- Παπαδόπουλος, Ν.Γ. (1994). *Λεξικό της Ψυχολογίας (με τετραγλωσσία όρων)*, α' εκδ., Αθήνα.
- Παπαδοπούλου, Π. (1988). Γλώσσα και Φυλακή, *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, ΕΚΚΕ, τ. 68α, σσ. 163 -203.
- Παπαστάμου, Σ. (1989). *Σύγχρονες Έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία: Η Κοινωνική Επιρροή*, Οδυσσεάς, Αθήνα.
- Παπαστάμου, Σ. (1990). *Διομαδικές Σχέσεις*, Οδυσσεάς, Αθήνα.
- Παρασκευόπουλος, Ι.Ν. (1985). *Εξελικτική Ψυχολογία. Η Ψυχική Ζωή από τη Σύλληψη ως την Ενηλικίωση*, τ.δ', εκδ. Πανεπιστημίου Αθηνών.
- Πετμεζίδου, Μ. (1990). *Παιδαγωγική -Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια*.
- Πετρόπουλος, Η. (1981). *Λεξικό της Πιάτσας*, Ε. Ζάχος (επιμ. εκδ.), Κάκτος, Αθήνα.

- Πετρόπουλος, Η. (1991). *Το Άγιο Χασισάκι*, Νεφέλη, Αθήνα.
- Πίνη, Μ. (1999). Ευρω-πρωτιά σε Θανάτους, Εφ. *Ελευθεροτυπία*, 18-5-1999.
- Πλωρίτης, Μ. (1982). Η Επιδημία των Ναρκωτικών και οι Επικαρπωτές της, δημοσίευση στην Εφ. *Το Βήμα*, 12-12-1982.
- Πόθος, Μ.Ε. (1971). *Εγκληματικά Περιοχάι και Συμμορίες Ανηλίκων*, ΕΚΚΕ, Αθήνα.
- Πουρκός, Μ. (1997). *Ο Ρόλος του Πλαισίου στην Ανθρώπινη Επικοινωνία, την Εκπαίδευση και την Κοινωνική Μάθηση*, Gutenberg, Αθήνα.
- Ραφαηλίδης, Β. (1990). Ναρκωτικά, στο Εθνικό Συμβούλιο κατά των Ναρκωτικών, *Ναρκωτικά. Κοινωνικά Αίτια – Πρόληψη – Θεραπεία*, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, σσ. 39 –60.
- Ρήγα, Α.Β. (1991). *Μαρία Τ. Ιστορία Ζωής -Ψυχοβιογραφική Προσέγγιση*, Μαυρομάτη, Αθήνα.
- Ρήγα, Α.Β. (1991α). *Καρκίνος: Από τη Μητέρα στην Κόρη. Η Δυναμική της Επανάληψης*, Μαυρομάτη, Αθήνα, β' εκδ., 1997.
- Ρήγα, Α.Β. (1991β). Κοινωνικές Αναπαραστάσεις, *Μεγάλη Παιδαγωγική και Ψυχολογική Εγκυκλοπαιδεία*, τ.5, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, σσ. 2664 -2665.
- Ρήγα, Α.Β. (1991γ). Μητρότητα Εκτός Γάμου και Τοξικομανία, στο Ι.Σ. Μαρκαντώνης & Α.Β. Ρήγα (εκδ.), *Οικογένεια -Μητρότητα -Αναδοχή*, Μαυρομάτη, Αθήνα, σσ. 135 -148.
- Ρήγα, Α.Β. (1991δ). Πρόταση για τη Δημιουργία ενός Κέντρου Κοινωνικής – Ψυχοπαιδαγωγικής Στήριξης και Ιατρικής Φροντίδας της Οικογένειας, στο Ι.Σ. Μαρκαντώνης & Α.Β. Ρήγα (εκδ.), *Οικογένεια -Μητρότητα -Αναδοχή*, Μαυρομάτη, Αθήνα, σσ. 149 -152.
- Ρήγα, Α.Β. (1992). Διομαδική Σύγκρουση και Λογο-ανάλυση στην Κοινωνική Ψυχολογία, στο Ι.Ν. Νέστορος (Επιμ. Εκδ.), *Η Επιθετικότητα στην Οικογένεια, στο Σχολείο και στην Κοινωνία*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
- Ρήγα, Α.Β. (1995). Η Θέση της Βιοψυχολογίας στη Δόμηση της Κοινωνικής Ταυτότητας: Η Εγώ –Οικολογική Έρευνα, Εισήγηση στο Επιστημονικό Συμπόσιο *Η Βιοψυχολογία ως Κλάδος των Νευροεπιστημών. Συμβολή στη Μελέτη του Εγκεφάλου και των Ψυχικών Διαταραχών*, Ρέθυμνο, 24 –26 Νοεμβρίου 1995.
- Ρήγα, Α.Β. (1996). Πρόλογος στο Μ. Zavalloni & C.L. Guerin, *Κοινωνική Ταυτότητα και Συνείδηση. Εισαγωγή στην Εγώ -Οικολογία*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, σσ. 11 - 20.

- Ρήγα, Α.Β. (1996α). Η Ψυχοκοινωνική Ταυτότητα του Έλληνα Χρήστη: Μελέτη Περιπτώσεων, *14ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ψυχιατρικής*, 30/3 –3/4 1996, Ηράκλειο Κρήτης, Περίληψεις, σ.123, Ελληνική Ψυχιατρική Εταιρεία.
- Ρήγα, Α.Β. (1996β). Οι Κοινωνικές Αναπαραστάσεις του Ρεμπέτικου στη Σημερινή Ελληνική Κοινωνία (Εγω -Οικολογική Προσέγγιση -Μελέτη Περιπτώσεων), Εισήγηση στο *1^ο Πανελλήνιο Συνέδριο για το Ρεμπέτικο στην Εξέλιξη του*, αδημοσίευτο, Ρέθυμνο, Πανεπιστήμιο Κρήτης.
- Ρήγα, Α.Β. (1997). *Μαρία Τ. Ιστορία Ζωής -Ψυχοβιογραφική Προσέγγιση*, γ' βέλτ. εκδ., Μαυρομάτη, Αθήνα.
- Ρήγα, Α.Β. (1997α). *Κοινωνικές Αναπαραστάσεις και Ψυχοκοινωνική Ταυτότητα Σύγχρονες Ελληνικές Μελέτες, Βασισμένες στην Εγω -Οικολογική Θεωρία*, Μαυρομάτη, Αθήνα.
- Ρήγα, Α.Β. (1997β). Πρόλογος στο J. Caron, *Ανύπανδρες Μητέρες –Γυναικείο Κίνημα. Από την Υποταγή στην Απελευθέρωση* (Α.Β. Ρήγα, Μτφρ. –Επιμέλεια –Απόδοση), Gutenberg, Αθήνα, 1997, σσ. 9 –50.
- Ρήγα, Α.Β. & Τριανταφυλλίδου, Σ. (1996). Η Ψυχοκοινωνική Ταυτότητα των Νεαρών Χρηστών Χασις: Εγω-Οικολογική Προσέγγιση. *Συνέδριο Κοινωνικής Ψυχολογίας –Δελφοί, Πρακτικά Συνεδρίου*.
- Ρήγα Α.Β. & Τριανταφυλλίδου, Σ. (1997). Κοινωνικές Αναπαραστάσεις και Ψυχοκοινωνική Ταυτότητα των Παιδιών του Δρόμου, Ανακοίνωση στο *Συνέδριο της WAEER*, 9-12 Μαΐου, Ρέθυμνο, Κρήτη.
- Ρήγα, Α.Β. & Τριανταφυλλίδου, Σ. (1999). Η περίπτωση της Χρήσης Ecstasy στην Ελλάδα, Εισήγηση στο Συνέδριο Αξιολόγησης του Προγράμματος ΕΠΕΑΕΚ, *Ψυχοκοινωνική Παρέμβαση για Ειδικές Κοινωνικές Ομάδες και Άτομα*, 11/12/1999, Ρέθυμνο, Πρακτικά Συνεδρίου.
- Ρήγα, Α.Β. & Τριανταφυλλίδου, Σ. (2000). Η Χρήση Ναρκωτικών υπό την Οπτική Γωνία των Λέξεων Ταυτότητας: Η Εγω –Οικολογική Προσέγγιση της Ψυχοκοινωνικής Ταυτότητας του Χρήστη (Μελέτη Περιπτώσεων), *Περ. Ψυχολογία* (υπο δημοσίευση).
- Ρογκότης, Χ., Γεώργακας, Π., Γαργαλίδης, Κ. & Αλεκτορίδης, Π. (1992). Ψυχολογική Διερεύνηση της προσωπικότητας των Τοξικοεξαρτημένων με βάση το ΜΡΡΙ και το ΡΙΕ, *2ο Συνέδριο Προληπτικής Ψυχιατρικής*, 9-12 Απρ., Αθήνα, Περίληψη, σ. 161.
- Σιούτη, Β. (1999). Φυλακές και Ναρκωτικά, *Περ. «Ε»*, τ.426, 6-6-1999, σσ. 28 –35.

- Σκιαδάς, Α.Δ. (1986). *Αρχαίος Λυρισμός*, Ελληνική Ανθρωπιστική Εταιρεία, Διεθνές Κέντρο Ανθρωπιστικών Κλασικών Ερευνών, Σειρά Β', Μελέται και Έργα, Αθήνα.
- Στεργίου, Α. (1996). Ρέιβ Πάρτυ, Περ. *Το Ανεξήγητο*, τ.110, Μάρτης 1996, σσ. 65-68.
- Σταυροπούλου, Ε.Α. (1983). *Στοιχεία για την Ανάλυση του Μυθιστορήματος*, Πολυγραφημένη έκδοση της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα, 1983-1984.
- Στεφανής, Κ. & Κοκκέβη, Α. (1994). Δημοσίευση, στην Εφ. *Τα Νέα*, 27-10-1994.
- Συμβούλιο της Ευρώπης (1992). *Εξεταστική Επιτροπή για το Οργανωμένο Έγκλημα και το Εμπόριο Ναρκωτικών στις Χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας: Έκθεση σχετικά με τα Πορίσματα της Έρευνας*, Βρυξέλλες, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων της ΕΟΚ.
- Τερζάκης, Φ. (1988). Εισαγωγικό Δοκίμιο στο P. Stafford, *Εγκυκλοπαίδεια των Ψυχεδελικών*, ο.π.π., Αθήνα.
- Τζούλης, Θ. (1996). Η Ταυτότητα του Φύλου και η Διαμόρφωσή της, στο *Διαφυλικές Σχέσεις*, Ι.Ν. Παρασκευόπουλος κ.α. (εκδ.), Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, σσ. 317 - 342.
- Τομαράς, Β. (1994). Γενική θεωρία Συστημάτων: Η Επίδρασή της στην Θεραπεία Οικογένειας, *Τετράδια Ψυχιατρικής*, 45, σσ. 67-71 και 134-141.
- Τσαούσης, Δ. (1980). Τα Ναρκωτικά σαν Κοινωνικό Πρόβλημα, *Εκλογή Θεμάτων Κοινωνικής Πρόνοιας*, 52, σσ. 81-92.
- Τσαούσης, Δ. (1995). Δημογραφικές Όψεις των Διαφυλικών Σχέσεων, στο Ι.Ν. Παρασκευόπουλος κ.α. (εκδ.), *Διαφυλικές Σχέσεις*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, σσ. 144-155.
- Φακιολάς, Ν. & Αρμενάκης, Α. (1994). Δημοσίευση στην Εφ. *Τα Νέα*, 12-19-1994.
- Φακιολάς, Ν. (1995). Εμπλοκή Μαθητών και Χρηστών Τοξικών Ουσιών σε Βιαιότητες, *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, τ.81, σσ. 42-50.
- Φακιολάς, Ν. & Αρμενάκης, Α. (1995). Παραβατικότητα και Επιθετικότητα Εφήβων Μαθητών, Γ. Σταμίρης (επιμ. εκδ.), *Ειδικά Κοινωνιολογικά Ζητήματα*, Αθήνα.
- Φίλιας, Β. (1982). Ναρκωτικά: Κοινωνιολογικά Αίτια της Χρήσης των στη Σύγχρονη Καπιταλιστική Κοινωνία, *Επιστημονική Σκέψη*, Σεπτ.-Μαρτ.-Απρίλ. 1982.
- Φίλιας, Β. (1990). Ναρκωτικά: Οι Ουσιώδεις Πλευρές του Ζητήματος, στο Εθνικό Συμβούλιο Κατά των Ναρκωτικών, *Ναρκωτικά: Κοινωνικά Αίτια - Πρόληψη - Θεραπεία*, ο.π.π., σσ. 94-98.
- Φραγκουδάκη, Α. (1989). *Γλώσσα Λαοθάνοια -3*, Δίνη, Αθήνα.

- Φρειδερίκου, Α. (1995). *Αναπαραστάσεις των Φύλων στα Εγχειρίδια Γλωσσικής Διδασκαλίας του Δημοτικού Σχολείου*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
- Φωστέρη, Μ. (1990). Η Πρόταση της Θεραπευτικής Κοινότητας ΙΘΑΚΗ, στο Εθνικό Συμβούλιο Κατά των Ναρκωτικών, *Ναρκωτικά: Κοινωνικά Αίτια - Πρόληψη - Θεραπεία*, ο.π., σσ. 317 -322.
- Χάιδου, Α. (1989). *Το Θεωρητικό και Θεσμικό Πλαίσιο του Κοινωνικού Ελέγχου των Ανηλίκων*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Χάιδου, Α. (1995). Ναρκωτικά: Τρέχουσα Νομοθεσία και Διεθνείς Τάσεις, στο ΕΕΤΑΑ, *Το Τρίγωνο της Συνάντησης*, Αθήνα, σσ. 66 -84.
- Χαλκιά, Γ. (1995). Κύριες θεωρητικές Έννοιες και Ιστορική Εξέλιξη της Έννοιας Πρόληψη, στο ΕΕΤΑΑ, *Το Τρίγωνο της Συνάντησης*, Αθήνα, σσ. 85 -100.
- Χατζηστεφάνου, Π. & Χατζηστεφάνου, Κ. (1998). Από την Έκσταση στην Αγωνία, *Περ. Νίτρο*, τ. 36, σ. 168.
- Χατζίδης, Κ. (1999). Πεζές Περιπολίες στους Δρόμους του Εγκλήματος, *Εφ. Τα Νέα*, 21-4-1999.
- Χείλαρη, Ε. (1995). Έφηβος, Γονέας, Ομήλικος, Χρήση, Κατάχρηση, Εξάρτηση, στο ΕΕΤΑΑ, *Το Τρίγωνο της Συνάντησης*, Αθήνα, σσ. 34 -53.
- Χουρδάκη, Μ. (1989). *Προτάσεις για την Πρόληψη της Χρήσης Ναρκωτικών, προς την Τοπική Αυτοδιοίκηση*, Αθήνα.
- Χουρδάκη, Μ. (1992). *Οικογενειακή Ψυχολογία*, β' εκδ., Γρηγόρη, Αθήνα.
- Χουρδάκη, Μ. (2000). *Ναρκωτικά. Πρωτογενής Τομέας*, γ' εκδ., Leader Books, Αθήνα.
- Χρηστάκης, Ν. (1994). *Μουσικές Ταυτότητες*, Δελφίνι, Αθήνα.
- Χρησιτίδης, Λ. (1997). *Τα Χαστουκόψαρα*, Καστανιώτης, Αθήνα.

B. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Abrams, S. (1966). Cannabis Law Reform in Britain, in D.Solomon (ed.), *The Marijuana Papers*, Indianapolis, Bobbs -Merrill, p. 78.
- Abrams, D. & Hogg, M. (eds.), (1999). *Social Identity and Social Cognition*, Oxford, Blackwell.
- Abrams, R.B. & Niaura, R.S. (1987). Social Learning Theory, in H.T. Blane & K.E. Leonard (eds.), *Psychological Theories of Drinking and Alcoholism*, N.Y., Guilford Press.
- ADAGE (1996). *Etude Adage* (Non -publiee).
- Adler, P.A. (1985). *Wheeling and Dealing: An Ethnography of an Upper -Level Drug Dealing and Smuggling Community*, N.Y., Columbia University.
- Adler, P.A. & Adler, P. (1987). *Membership Roles in Field Research*, Beverly Hills, CA, Sage.
- Agar, M. (1996). *The Professional Stranger: An Informal Introduction to Ethnography*, San Diego, CA, Academic Press.
- Ainsworth, M. (1985). Patterns of Infant -Mother Attachments: Antecedents and Effects on Development, *Bulletin of New -York Academy of Medicine*, 66(9), pp. 771 - 790.
- Akers, R.L., Khron, M.D., Lanza -Kaduce, L., Radosevich, M. (1979). Social and Deviant Behavior: A Specific Test of a General Theory, *American Sociological Review*, 44, pp. 636 -655.
- Alles, G. (1935). Some Relations between Chemical Struture and Physiological Action of Mescaline and Related Compounds, *Neuropharmacology*, Abramson H.A., N.Y., 1959.
- Altheide, D.L. (1987). Ethnographic Content Analysis, *Qualitative Sociology*, 10(1), pp. 65 -67.
- American Psychiatric Association (1994). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM IV)*, Washington D.C.

- Anastasi, A. (1975). The Influence of Hereditary Factors on Behaviour, in H. Brown & R. Stevens (eds.), *Social Behaviour and Experience: Multiple Perspectives*. London, Hodder & Stoughton.
- Andry, R.G. (1962). Paternal and Maternal Roles and Delinquency in Deprivation of Maternal Care, *Public Health Papers*, n.14, Geneva, WHO.
- Annis, H.M. (1974). Patterns of Intra -Familiar Drug -Use, *British Journal of Addictions*, 69, pp. 361 -369.
- Anzieu, D. (1984). *Le Groupe et l' Inconscient: L' Imaginaire Groupal*, Paris, Dunod.
- Asch, S.E. (1946). Forming Impressions of Personality, *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 49, pp. 258 -290.
- Asch, S.E. (1952). *Social Psychology*, N.Y., Prentice Hall.
- Bandura, A. (1965). Influence of Model's Reinforcement Contingencies on the Acquisition of Imitative Responses, *Journal of Personality and Social Psychology*, v.1, pp. 589 -595.
- Bandura, A. (1980). Albert Bandura, in R.I. Evans, *The Making of Social Psychology*, N.Y., Gardner Press.
- Bank, S. & Kahn, M. (1975). Sisterhood -Brotherhood is Powerful: Sibling Subsystems and Family Therapy, *Family Process*, 3, pp. 311 -337.
- Barre, M.D. (1996). Drug Addiction and Criminality, OFDT, *Drugs and Drug -Addiction. Indicators and Trends*, Paris, pp. 86 -87.
- Bartlett, F. (1932). *Remembering*, Cambridge, Cambridge University Press, 1967.
- Baudelaire, C. (1948). *Oeuvres Completes*, Paris, La Girouette.
- Baudelaire, C. (1964). *Les Paradis Artificiels*, Paris, Gallimard.
- Baumbrind, D. (1983). Effective Parenting During the Early Adolescent Transition, in P.A. Cowan & E.M. Hetherington, (eds.), *Family Transitions*, N.J., Hillsdale, Lawrence Erlbaum Associates.
- Baumeister, R.F. (1982). A Self -Presentational View of Social Phenomena, *Psychological Bulletin*, 91, pp. 3 -26.
- Beach, H.D. (1957). Morphine Addiction in Rats, *Canadian Journal of Psychology*, 11, pp. 104 -112.
- Beck, A.T. (1976). *Cognitive Therapy and Emotional Disorders*, N.Y., Interntional Universities Press.

- Beck, A.T., Steer, R.A., Kovacs, M. & Garrison, B. (1985). Hoplessness as a Predictor of Suicide: A 10 -Year Prospective Study of Patients with Suicidal Ideation, *American Journal of Psychiatry*, 147(11), pp. 1577 -1578.
- Beck, A.T., Wright, F.D., Newman, C.F. & Liese, B.S. (1993). *Cognitive Therapy of Substance Abuse*, N.Y., Guilford Press.
- Becker, H.S. (1970). *Sociological Work: Method and Substance*, Chicago, Aldine.
- Beckerlegge, G. (ed.) (1998). *The World Religions*, Philadelphia, The Open University.
- Bejerot, N. (1972). A Theory of Addiction as an Artificially Induced Drive, *American Journal of Psychiatry*, 128, pp. 842 -846.
- Benedict, R. (1950). *Echantillons de Civilization*, Gallimard, Paris.
- Benton, A.L. (1968). Differential Behavioral Effects of Frontal Lobe Disease, *Neuropsychologia*, 6, pp. 53 -60.
- Berger, P. & Luckmann, T. (1966). *The Social Construction of Reality: A Treatise of the Sociology of Knowledge*, N.Y., Double Day.
- Bergeret, J. (1981). Aspects Economiques du Comportement d' Addiction, in J. Bergeret (ed.), *La Psychanalyste a l' Ecoute du Toxicomane*, Paris, Dunod, pp. 9 -26.
- Berkeley, University of California (1990). Is There an Addictive Personality?, *The Wellness Letter*, 6(9), pp. 1 -2.
- Berman, M. (1982). *All that is Solid Melts into Air*, London, Verso.
- Bernabud, A. (1972). *Commission of Inquiry into the Non -Medical Use of Drugs*, Harmondsworth, Penguin Books.
- Berry, N. (1987). *Le Sentiment de l' Identite*, Editions Universitaires, Begeidis, Belgique.
- BESSIS (1990). *Etude Bessis (Non -publiee)*.
- Billig, M., Codor, S., Edwards, D., Gane, M., Middleton, D. & Radley, A.R. (1988). *Ideological Dilemmas*, London, Sage.
- Billig, M. (1989). Social Cognition, in D. Howitt (ed.), *Social Psychology: Conflicts and Communities*, Open University Press, Milton Keynes, PP. 99 -121.
- Billig, M. (1989a). Groups and Intergroup Relations, in D. Howitt (ed.), *Social Psychology -Conflicts and Continuities*, Philadelphia, The Open University Press, pp. 139 -159.

- Billing, L. & Eriksson, M. (1985). Pre-School Children of Amphetamine Addicted Mothers, *Acta Paediatrica Scand.*, 74, pp. 179 -184.
- Blau, Z. (1973). *Old Age in Changing Society*, N.Y., New Viewpoints.
- Blumer, H. (1969). *Symbolic Interactionism: Perspective and Method*, Englewood Cliffs, N.J., Prentice Hall.
- Bogdan, R.C. & Biklen, S.K. (1982). *Qualitative Research for Education: An Introduction to Theory and Methods*, Boston, Allyn & Bacon Inc.
- Bowen, M. (1978). *Family Therapy in Clinical Practice*, Jason Aronson, N.Y.
- Bowker, J. (1988). Introduction, in J. Holm & J. Bowker (eds.), *Making Moral Decisions*, London, Pinter, pp. 1 -16.
- Bowlby, J. (1944). Forty -four Juvenile Thieves: Their Characters and Home Life, *International Journal of Psychoanalysis*, 25, pp. 1 -57 & 297 -208.
- Bowlby, J. (1951). *Maternal Care and Mental Health*, Geneva, WHO.
- Bowlby, J. (1953). *Child Care and the Growth of Love*, London, Pelican Books.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss: Loss, Sadness and Depression*, N.Y., basic Books.
- Breakwell, G. (ed.), *Research Methods in Psychology*, London, Sage.
- Bretano, F. (1973). *Psychology from an Empirical Standpoint*, London, Routledge and Kegan Paul.
- Brewer, M.B. (1991). The Social Self: On Being the Same and Different at the Same Time, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 17, pp. 475 -482.
- Brewer, M.B. & Weber, J.C. (1994). Self -Evaluation Effects of Interpersonal Versus Intergroup Social Comparison, *Journal of Personality and Social Psychology*, 66, pp. 268 -275.
- Brewer, M.B. & Brown, R.J. (1998). Intergroup Relations, in D.T. Gillet, S.T. Fiske & G. Lindzey (eds.), *The Handbook of Social Psychology*, 4th ed., N.Y., Mc Graw - Hill, pp. 554 -594.
- Brown, R., Cazden, C.B. & Bellugi, U. (1969). The Child's Grammar from 1 to 111, in J.P. Hill (ed.), *Minnesota Symposia on Child Psychology*, v.2, University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Bruner, J.S., Goodnow, J. & Austin, G. (1956). *A Study of Thinking*, N.Y., Wiley.
- Bruner, J.S. (1975). The Ontogenesis of Speech Acts, *Journal of Child Language*, v.2, pp. 1 -19.

- Bruner, J.S. (1991). *Car la Culture Donne Forme a l' Esprit*, Paris, Eschel.
- Cacciopo, J.T. & Brentson, G.G. (1992). Social psychological Contributions to the Decade of the Brain, *American Psychologist*, v.47 (8), pp. 1019 -1028.
- Caplow, T. (1956). The Dynamics of Information Interviewing, *American Journal of Sociology*, 62(2), pp. 165 -171.
- Carritt, E.F. (1962). *The Theory of Beauty*, London, Methuen.
- Cazeneuve, R.B. (1972). Individu et Societe, *Encyclopedie de la Psychologie*, v. 2: *Psychologie Sociale*, F. Nathan.
- Chessick, R.C. (1987). *Great Ideas in Psychotherapy*, Jason Aronson Inc., N.J., Northvale.
- Childress, A.R., Hole, A.V. & DePhillippis, D. (1990). *The Coping with Craving Program: Active Tools for Reducing the Craving Arousal to Drug Related Cues*, Philadelphia, P.A., Addiction Research Centre, University of Pennsylvania.
- Chomsky, N. (1957). *Syntactic Structures*, Mouton, The Hague.
- Christiansen, B.A., Goldman, M.S. & Inn, A. (1982). Development of Alcohol Related Expectancies in Adolescents: Separating Pharmacological from Social Learning Influences, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 50, pp. 336 -344.
- CFES (1989). *Dossiers Techniques*, Paris.
- CFES (1995). *Barometre Sante Adultes*, Paris.
- CFES (1997). *Rapport du Professeur Parquet, Pour Une Prevention en Matiere de Comportements de Consommation de Substances Psychoactives*, Vanves.
- CFES (1998). *Pour une Prevention de l' Usage des Substances Psycho-actives: Usage, Usage Nocif, Dependance*, Education pour la Sante, Universite du Droit et de la Sante de Lille.
- Clark, C. (1987). Sympathy Biography and Sympathy Margin, *American Journal of Sociology*, 62(2), pp. 165 -171.
- Clough, P.T. (1988). *Women Writting and the Life -History: A Reading of Toni Morrison's «The Bluest Eye»*, Unpublished Material.
- Cochrane, R. (1984). Social Aspects of Illegal Drug Use, in D.J. Sanger & D.E. Blackman (eds.), *Aspects of Psychopharmacology*, London, Methuen.
- Codol, J.P. (1979). *Semblables et Differents. Recherches sur la Quete de Similitude et de la difference Sociale*. These d' Etat, Universite de Provence.
- Coffield, F. & Cofton, L. (1994). *Drugs and Young People*, London, IPPR.

- Cohen, S. (1967). *The Beyond Within*, N.Y., Atheneum.
- Cohen, S. (1972). *Folk Devils and Moral Panics: The Creation of the Mods and Rockers*, London, McGibbon & Kee.
- Cohen, C.P., White, E.H. & Schoolar, J.C. (1977). Interpersonal Patterens of Personality for Drug Abusing Patients and their Therapeutic Implications, *Archives of General Psychiatry*, 24, pp. 353 -358.
- Colaizzi, P.F. (1978). Psychological Research as the Phenomenologist Views it, in R.S. Vale & M. King (eds.), *Existential -Phenomenological Alternatives for Psychology*, N.Y., Oxford University Press.
- Coleman, S.B. & Stanton, M.D. (1978). An Index for Measuring Agency Involvement in Family Therapy, *Family Poces*, 17, pp. 479 -483.
- Coleman, S.B. (1979). Siblings in Sessions, in E. Kaufman & P. Kaufman (eds.), *Family Therapy of Drug and Alcohol Abuse*, BostonAllyn & Bacon, pp. 131 -143.
- Coleman, S.B. (1980). Incomplete Mourning and Addict -Family Transactions. A Theory for Understanding Heroin Abuse, in D.J. Lettieri et al., (eds.), *Theories on Drug Abuse*, Research Monograph, Rockville, NIDA.
- Cooper, D. (1967). *Psychiatry and Anti -Psychiatry*, London, Tavistock Publications, LTD.
- Cooper, J.S. (1983). *Fairy Tales. Allegories of the Inner Life*, Thornsons Publishing Group, Aquarian Press.
- Costalat -Founeau, A.M. (1997). *Identite Sociale et Dynamique Representationnelle*, Rennes, Presses Universitaires.
- Costalat -Founeau, A.M. & Martinez, N. (1998). Identite et Changement: Comparaison de deux Situations de Reussite d' Adolescentes d' Origine Culturelle Differente, *L' Orientation Scolaire et Professionnelle*, 27(1), pp. 23 -46.
- Coulson, M. (1995). Models of Memory Development, in V. Lee & P. DasGupta, *Children's Cognitive and Language Development*, Oxford, Blackwell, pp. 81 -114.
- Council of Europe (1992). *The Prevention of Drug Dependence*, European Health Committee.
- Council of Europe (1995). *Tendances Recentes Observees en ce qui concerne l' Usage de Drogues*, R. Hartnoll, European Health Committee.
- Craig, R.G. (1993). Contemporary Trends in Substance Abuse, *Professional Psychology: Research and Practice*, 24, pp. 128 -129.

- Crites, S. (1997). The Narrative Quality of Experience, in L.P. Hinchman & S.K. Hinchman (eds.), *Memory, Identity, Continuity*, N.Y., State University of New York Press.
- Crowley, P. (1988). Family Therapy Approach to Addiction, *Bulletin of Narcotics*, xi(1), pp. 57 -62.
- Danziger, K. (1990). *Constructing the Subject. Historical Origins of Psychosocial Research*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Danziger, K. (1997). *Naming the Mind. How Psychology Found its Language*, London, Sage.
- Darwin, C. (1859). *The Origin of Species*, G. Suriano (ed.), Grammercy, 1998.
- Davies, J.B. (1992). *The Myth of Addiction*, Chur, Switzerland, Harwood Academic Publishers.
- Delile, J.M. (1998). Les Usages d' Ecstasy en Expansion, *La Sante de l' Homme*, 334, 1er semestre, pp. 13 -15.
- Denzin, N.K. (1989). *Interpretive Biography*, Qualitative Research Methods, 17, London, Sage.
- Descartes, R. (1637). *A Discours on Method*, N.Y., E.P. Dutton, 1988.
- Desmarais, M. (1998). ProgImis, le Logiciel de Saisie et de Pre-analyse de Protocole IMIS, Annexe in M. Zavalloni, Vers une Orientation et une Intervention Interactive: L' Identite comme Hypertexte (IMIS), *L' Orientation Scolaire et Professionnelle*, 1998, 27, no1, pp. 15 -22.
- DeTours, M.J.J. (1845). Du Haschisch et de l' Alientation Mentale, *Hashish and Mental Illness*, N.Y., Raven, 1973.
- Devereux, G. (1980). Normal and Abnormal, *Basic Problems in Ethnopsychiatry*, B.M. Gualti & G. Devereux (transl.), Chicago, University of Chicago Press.
- DiGiacomo, J.P. (1986). *Representazioni Sociali e Movimenti Collectivi*, Napoli, Linguori, SRL.
- Dishion, T.J., Patterson, G.R. & Reid, J.R. (1988). Parent and Peer Factors Associated with Drug Sampling in Early Adolescence: Implications for Treatment, in E.R. Rahdert & J. Grabowski (eds.), *Adolescent Drug Abuse: Analyses of Treatment Research*, national Institute of Drug Abuse, Rockville MD, pp. 69 -93.
- Doise, W. (1982). *L' Explication en Psychologie Sociale*, Paris, PUF.

- Doise, W. (1990). Les Représentations Sociales, *Traite de Psychologie Cognitive*, 3, pp. 111 -172.
- Dolby -Stahl, S.K. (1985). A Folkloristic Methodology for the Study of Meaning in Personal Narrative, *Journal of Folklore Research*, 22, pp. 45 -70.
- Dole, V.P. & Nyswander, M.E. (1986). The Use of Methadone for Narcotic Blocade, *British Journal of Addictions*, 63, pp. 53 -57.
- Dole, V.P. (1988). Implications of Methadone Maintenance for Theories of Narcotic Addiction, *Journal of American Medical Association*, 260, pp. 3025 -302.
- Douglas, J.D. (1976). *Investigative Social Research*, Beverly Hills, CA, Sage.
- Doyle, C. (1888). *The Sign of Four*, The Penguin Complete Sherlock Holmes, 1981.
- Dressen C. (1998). Les Représentations sur les Drogues et les Usagers, *La Sante de l'Homme*, 334, 1er semestre, pp. 21 -22.
- Dunn, J. & Kendrick, C. (1982). *Siblings: Love, Enemy and Understanding*, London, Grant McIntyre.
- DuPont, R.L. (1997). *The Selfish Brain: Learning from Addiction*, American Psychiatric Press Inc., Washington D.C.
- Duval, S. & Wicklund, R.A. (1972). *A Theory of Objective Self -Awareness*, N.Y., Academic Press.
- Eaves, L.J., Eysenck, H.J. & Martin, N.G. (1989). *Genes, Culture and Personality: An Empirical Approach*, London, Academic Press.
- Echabe, A.E., Guede, E.F., Guillen, C.S. & Garate, J.F.V. (1992). Social Representations of Drugs, Casual Judgement and Social Perception, *European Journal of Social Psychology*, v.22, pp. 73 -84.
- Edwards, D. & Middleton, D. (1988). Conversational Remembering and Social Relationships: How Children Learn to Remember, *Journal of Social and Personal Relationships*, 5, pp. 3 -25.
- Edwards, D. (1989). Becoming an Individual in Society: Social Development through Language, in D. Howitt (ed.), *Social Psychology -Conflicts and Continuities*, Philadelphia, The Open University Press, pp. 5 -20.
- Eibl -Eibesfeldt, I. (1970). *Ethology: The Biology of Behaviour*, N.Y., Holt, Rinehart & Winston.
- Eisner, B. (1993). *Ecstasy*, Ranin Publishing, U.S.A.
- Eliade, M. (1964). *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy*, N.Y., Pantheon.

- Elliott, D.S., Huizinga, D. & Ageton, A.S. (1985). *Explaining Delinquency and Drug Use*, Newbury Park, CA, Sage Publications.
- EMCCDA, (1996). *Annual Report on the State of the Drugs Problem in the European Union*, European Communities.
- EMCCDA (1997). *Annual Report*, European Communities.
- Enright, J. (1970). An Introduction to Gestalt Techniques, in J. Fagan & I. Shepard (eds.), *Gestalt Therapy Now: Theory, Techniques and Application*, Palo Alto, Science and Behavior Books, pp. 107 -124.
- Erickson, K.C., Javors, M.A., Morgan, W.W. & Stimmerl, B. (1990). *Addiction Potential of Abused Drugs and Drug Classes*, N.Y., Haworth Press.
- Erikson, E.H. (1950). *Childhood and Society*, N.Y., W.W. Norton Company.
- Erikson, E.H. (1956). Ego -Identity and the Psycho -Social Moratorium, in H.L. Witmer & R. Kosinsky (eds.), *New Perspectives for Research in Juvenile Delinquency*, U.S. Children's Bureau, Publication 356, pp. 1 -23.
- Erikson, E.H. (1959). *Identity and the Life -Cycle*, N.Y., W.W. Norton Company, 1980.
- Erikson, E.H. (1964). *Insight and Responsibility*, N.Y., W.W. Norton Company.
- Erikson, E.H. (1965). *Childhood and Society*, Harmondsworth, Penguin Books.
- Erikson, E.H. (1968). *Identity, Youth and Crises*, N.Y. W.W. Norton Company.
- Escher, M.C. (1971). *The Graphic Work of M.C. Escher*, N.Y., Ballantine Books.
- Eysenck, H.J. (1970). *Readings in Extraversion -Introversion: Bearings on Basic Psychological Processes*, v.3, N.Y., Wiley.
- Fagan, J. & Shepard, I. (1970). *Gestalt Therapy Now: Theory, Techniques and Application*, Palo Alto, Science and Behavior Books.
- Fairbank, J.A. (1994). Do Methadone Patients Substitute in Opiate Drug Dependence? A Review, *British Medical Journal*, 309, pp. 997 -1001.
- Ferguson, R. (1990). Cit. In T.A. Simpson, «Constructions of Self and Other in the Experience of Rap Music», D. Grodin & T.R. Lindolf (eds.), *Constructing the Self in a Mediated World*, London, Sage, p. 108.
- Fiske, S.T. & Taylor, S.E. (1984). *Social Cognition*, 2nd ed., N.Y., McGraw Hill, 1991.
- Fort, J. (1954). Heroin Addiction among Young Men, *Psychiatry*, 17, pp. 251 -259.
- Foucault, M. (1966). *Les Mots et les Choses*, Paris, Gallimard.

- Fournier, L. (1998). La Consommation de Drogues, *Actualite et Dossier en Sante Publique*, 22, Mars, pp. ii -v.
- Freeman, M. (1993). *Rewriting the Self: History, Memory, Narrative*, London & New York, Routledge.
- Freud, S. (1884). Uber Coca. Secundararzt im KK Allemein Krakenhause in Wien. *Therapie*, 2, pp. 289 -314.
- Freud, S. (1909). Analysis of a Phobia in a Five -Year -Old Boy, *Standard Edition*, 10, pp. 1 -149.
- Freud, S. (1914). On Narcissism, in S. Freud, *Papers on Metapsychology*, Harmondsworth, Penguin, 1984.
- Freud, S. (1915). *Papers on Metapsychology*, Harmondsworth, Penguin, 1984.
- Freud, S. (1921). Psychologie des Foules et Analyse du Moi, *Essais de Psychanalyse*, Paris, Payot.
- Freud, S. (1923). The Ego and the Id, in S. Freud, *Papers on Metapsychology*, Harmondsworth, Penguin, 1984.
- Freud, S. (1936). La Feminite, *Nouvelles Conferences sur la Psychanalyse*, Paris, NRF.
- Freud, A. (1936). *The Ego and the Mechanisms of Defence*, C. Baines (trans.), London, Hogarth Press, 1966.
- Friedland, R. (1999). When God Walks in History: The Institutional Politics of Religious Nationalism, *International Sociology*, v.14(3), pp. 301 -320.
- Fries, E.D. (1954). Mental Depression in Hypertensive Patients Treated for Long Periods with Large Doses of Reserpine, *New England Journal of Medicine*, v.251, pp. 1006 -1008.
- Fritz, J.M.(1995). Health Promotion in the Community: Working Effectively with Juvenile Delinquents, Paper Presented at 46o RC of ISA, *Multidisciplinary Approaches to Social Intervention*, 28 May 1995, Rome, Italy.
- Frosch, S. (1991). *Identity Crises: Modernity and the Self*, London, McMillan Education LTD.
- Galotti, K.M. & Neisser, U. (1982). Young Children's Recall of Christmas, *Quarterly Newsletter of the Laboratory of Comparative Human Cognition*, San Diego, California, 4, pp. 72 -74.

- Gananath, O. (1990). *The Work of Culture: Symbolic Transformation in Psychoanalysis and Anthropology*, Chicago, The University of Chicago Press.
- Gardner, H. (1985). *The Mind New Science*, N.Y., Basic Books.
- Gaulejac, V.De (1987). *La Nervose de la Classe: Trajectoire Sociale et Conflicts d' Identite*, Paris, H+G.
- Geertz, C. (1973). *Thick Description: Towards an Interpretive Theory of Culture*, The Interpretation of Cultures, N.Y., Basic Books.
- Gergen, K.J. (1972). Multiple Identity: The Healthy, Happy Human Being Wears Many Masks, *Psychology Today*, 6, pp. 31 -35.
- Gergen, K.J. (1981). The Functions and Foibles of Negotiating Self -Conception, in M.D. Lynch, A.A. Norem -Hebeisn & K. Gergen (eds.), *Self -Concept: Advances in Theory and Research*, Cambridge, M.A., Ballinger.
- Gergen, K.J. (1982). *Toward Transformation in Social Knowledge*, N.Y., Springer - Verlag.
- Gergen, K.J. (1994). *Realities and Relationships*, Cambridge, Harvard University Press.
- Gibson, J.J. (1966). *The Senses Considered as Perceptual Systems*, Boston, Houghton Mifflin.
- Gibson, J.J. (1979). *The Ecological Approach to Visual Perception*, Boston, Houghton Mifflin.
- Giroux, H. A. (1992). *Border Crossings*, Routledge.
- Goffmann, E. (1959). *The Presentation of Self in Everyday Life*, Harmondsworth, Penguin.
- Goldberg, S.R. & Stolerman, I.P. (1986). *Behavioral Analysis of Drug Dependence*, London, Academic Press Inc.
- Goldstein, A. (1979). Heroin -Maintenance. A Medical View (A Conversation between a Physician and a Politician), *Journal of Drug Issues*, 9, pp. 341 -347.
- Goodman, A. (1990). Addiction: Definition et Implications, in M. Valleur, 1998, op. cit.
- Gorden, R. (1956). Dimensions of Depth Interview, *American Journal of Sociology*, 62(2), pp. 158 -164.
- Gossop, M. (1982). *Living with Drugs*, London, Temple Smith.

- Gouldner, A. (1957). Cosmopolitans and Locals: Towards an Analysis of Latent Social Roles, *Administrative Science Quarterly*, 2, pp. 281 -306.
- Green, J. (1990). *Experimental Research Designs*, Page Bros, Norwich, U.K.,
- Greenwald, A.G. (1980). The Totalitarian Ego: Fabrication and Revision of Personal History, *American Psychologist*, 35, pp. 603 -618.
- Grinker, R.R. & Spiegel, J.P. (1945). *Men Under Stress*, Philadelphia, Blakiston.
- Grof, S. (1973). *Realms of Human Unconscious: Observations from LSD Research*, N.Y., Dutton.
- Grof, S. & Halifax, J. (1978). *The Human Encounter with Death*, London, Souvenir Press.
- Gudorf, G. (1980). Conditions and Limits of Autobiography, in J. Olney (ed.), *Autobiography: Essays Theoretical and Critical*, Princeton, N.J., Princeton University Press, pp. 28 -48.
- Gurwitsch, A. (1966). *Studies in Phenomenology and Psychology*, Evanston, IL, Northwestern University Press.
- Hakim, C. (1987). *Research Design Strategies and Choices*, The Design of Social Research, London, Allemand.
- Hamel, J., Dufour, S. & Fortin, D. (1993). *Case Study Methods*, Sage Publications Inc.
- Hamilton, G.C., Trott, A., Sanders, A.B. & Strange, G.R. (1991). *Emergency Medicine. An approach to Clinical Problem -Solving*, Harcourt Brace, W.B. Saunders Company.
- Harre, R. (1983). *An Encyclopaedic Dictionary of Psychology*, Blackwell Publishers.
- Harre, R. & Gillet, G. (1994). *The Discursive Mind*, Sage, London.
- Hartmann, P. (1974). *Painting from Spheres of the Unconscious: Artists Experiments with LSD*, Cologne, Verlag M. Du Mont Schauberg.
- Hartman, G.H. (ed.) (1978). *Psychoanalysis and the Question of the Text*, The John Hopkins University Press, London.
- Hawkins, J.D. (1985). Childhood Predictors of Adolescent Substances Abuse, *Journal of Children in Contemporary Society. Special Issue: Children's Chemical Abuse*, v.18 (1-2), pp. 11 -48.

- Hawkins, J.D., Catalano, R.F. & Miller, J.Y. (1992). Risk and Protective Factors for Alcohol and Other Drug Problems in Adolescence and Early Adulthood: Implications for Substance Abuse Prevention, *Psychological Bulletin*, 112, pp. 64 -105.
- Heisenberg, W. (1976). The Nature of Elementary Particles, *Physics Today*, 29, pp. 32 -39.
- Herzlich, C. (1973). *Health and Illness. A Social Psychological Analysis*, London & New York, Academic Press.
- Higgins, E.T. (1992). Achieving Shared Realities in the Communication Game: A Social Action that Creates Meaning, *Journal of Language and Social Psychology*, 11, pp. 372 -384.
- Hinchman, L.P. & Hinchman, S.K. (eds.), (1997). *Memory, Identity, Community. The Idea of Narrative in the Human Sciences*, N.Y., State University of New York Press.
- Hite, S. (1989). *Women and Love*, N.Y., St.Martin's Press.
- Hochmann, J.S. & Brill, N.Q. (1973). Chronic Marihuana Use and Psychosocial Adaptation, *American Journal of Psychiatry*, 130(2), pp. 132 -140.
- Hoffmann, A. (1943). The Discovery of LSD and Susequent Investigations on Naturally Occuring Hallucinogens, in F.J. Ayd & B. Blackwell (eds.), *Discoveries in Biological Psychiatry*, Philadelphia, J.B. Lippincott Co., 1970.
- Hoffmann, A. (1978). LSD -My Problem Child, *Hallucinogens, Shamanism and Modern Life*, San Francisco, Proceedings of the International Conference, 30 Sept., 1978.
- Hogg, M. & Abrams, D. (1999). *Social Identity and Social Cogniion*, Oxford, Blackwelll.
- Holmstedt, B. (1967). Histoical Survey, in D.H. Efron, B. Holmstedt & N.S. Kline (eds.), *Ethnopharmacologic Search for Psychoactive Drugs*, Public Health Service, HEW, Washington DC, pp. 3 -12.
- Horney, K. (1967). *Feminine Psychology*, N.W., Norton Company Inc.
- Howell, J.C. (1975). *Principles of Family Psychiatry*, N.Y., Brunner -Mazel.
- Hume, D. (1739). *A Treatise of Human Nature*, L.A. Selby -Bigge (ed.), 2nd ed., revised by P.H. Nidditch, Oxford, Clarendon Press, 1978.
- Hunt, J.C. (1989). *Psychoanalytical Aspects of Fieldwork*, Qualitative Research Methods, 18, London, Sage.

- Husserl, E. (1976). *La Crise des Sciences Europeenes et la Phenomenologie Transcendantale*, Paris, Gallimard, NRF.
- Huxley, A. (1954). *The Doors of Perception. Heaven and Hell*, N.Y., Harper & Row.
- IFOP (1990, 1996, 1997). Etudes IFOP, in C. Dressen, Les Représentations sur les Drogues et les Usagers, *La Sante de l' Homme*, 334, 1er semestre, p.22.
- Ingold, R. (1998). Produits et Modes de Consommation: Et Demain? *Actualite et Dossier en Sante Publique*, 22, Mars, p. xvii.
- Ingold, R. & Toussirt, M.P. (1998). *Le Cannabis en France*, Paris, Anthropos.
- Jessor, R. & Jessor, J. (1980). A Social -Psychological Framework for Studying Drug -Use, in D.J. Lettieri et al., (eds.), *Theories on Drug Abuse*, Rockville, Research Monographs, NIDA.
- Jessor, R. (1992). Risk Behavior in Adolescence: A Psychosocial Framework for Understanding Action, *Developmental Review*, 12, pp. 374 -390.
- Jodelet, D. (1984). Representation Sociale: Phenomenes, Concept et Theories, in S. Moscovici (ed.), *Psychologie Sociale*, Paris, Presses Universitaires de France.
- Jodelet, D. (1991). Représentations Sociales: Un Area en Expansion, in D. Paez et al. (eds.), *SIDA: Imagen y Prevention*, Madrid, Fundamentos.
- Joel, E. & Frankel, B. (1962). Der Hascisch -Rausch, *Klinical Wochenschrift*, 5, p.37.
- Johnson, B.D. (1980). Toward a Theory of Drug Sub -Culture, in D.J. Lettieri et al., (eds.), *Theories on Drug Abuse*, Rockville, Research Monographs, NIDA.
- Johnson, V. (1988). Adolescent Alcohol and Marijuana Use: A Longitudinal Assessment of a Social Learning Perspective, *American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 14, pp. 419 -439.
- Johnson, A.,G. (1989). *Human Arrangements. An Introduction to Sociology*, 2nd ed., San Diego, Harcourt & Brace, Jovanovich.
- Jones, E.E. & Davies,, K.E. (1965). From Acts to Dispositions: The Attribution Process in Person Perception, in L. Berkowitz (ed.), *Advances in Experimental Social Psychology*, vol. 2, N.Y., Academic Press, pp. 219 -266.
- Jovelovitch, S. (1998). Intervening in the Public Sphere: Emanicipation and domination in Representational Fields, in A.V. Rigas (ed.), *Social Representations and Contemporary Social problems*, Athens, Ellinika Grammata.
- Jung, C.G. (1970). *Collected Works*, Princeton N.J., Princeton University Press.

- Jung, C.G. (1973). *Psyche and Symbols: A Selection from the Writings of C.G. Jung*. Garden City, N.Y., Double Day.
- Kalvin, W. (1994). The Emergence of Intelligence, *Sci. Am.*, 271, pp. 78 -85.
- Kandel, D.B. (1984). An Ordered Process of Peer Influence in Adolescent Drug -Use: A Developmental Perspective, *Alcohol and Substance Abuse*, v.4, pp. 139 -159.
- Kant, I. (1787). *Critique of Pure Reason*, N.K. Smith (trans.), N.Y., St. Martin's Press, 1963.
- Kaplan, H.B., Martin, S.S. & Robins, C.A. (1984). Pathways to Adolescent Drug -Use: Self -Derogation, Peer Influence, Weakening of Social Controls and Early Substance Use, *Journal of Health and Social Behavior*, 25, pp. 270 -289.
- Kaplan, H.B., Martin, S.S., Johnson, R.J. & Robins, C.A. (1986). Escalation of Marijuana Use, *Journal of Health and Social Behavior*, 27, pp. 44 -61.
- Kardiner, A. (1946). *The Psychological Frontiers of Society*, N.Y., Columbia University Press.
- Kaufman, E. & Kaufman, P. (eds.) (1979). *Family Therapy of Drug and Alcohol Abuse*, Boston, Allyn & Bacon.
- Kaufman, E. & Kaufman, P. (1979a). Multiple Family Therapy with Drug Abusers, in E. Kaufman E. & P. Kaufman (eds.), *Family Therapy of Drug and Alcohol Abuse*, Boston, Allyn & Bacon, pp. 81 -93.
- Keller, J. & Redfering, D.L. (1973). Comparison between the Personalities of LSD Users and Nonusers as Measured by the MMPI, *Journal of Nervous and Mental Disease*, 156 (4), pp. 271 -277.
- Kelley, H.H. (1967). Attribution Theory in Social Psychology, in D. Levine (ed.), *Nebraska Symposium on Motivation*, Lincoln, NB: University of Nebraska Press, pp. 192 -238.
- Kelly, G.A. (1963). *A Theory of Personality: The Psychogy of Personal Constructs*, N.Y., Norton.
- Kempler, W. (1974). Gestalt Therapy, in R.G. Corsini (ed.), *Current Psychotherapies*, Itaca Press.
- Kerby, A.P. (1986). The Language of the Self, Paper Presented at the *Conference on Contemporary Issues in Phenomenology and Existentialism*, McGill University, Montreal, 11 -25 Nov., 1985.

- Khantzian, E.J. (1980). An Ego -Self Theory of Substance Dependence. A Contemporary Psychoanalytic Perspective, in D.J. Lettieri et al., (eds.), *Theories on Drug Abuse*, Rockville, Research Monograph, NIDA.
- Khantzian, E.J. (1985). The Self -Medication Hypothesis of Addictive Disorders: Focus on Heroin and Cocaine Dependence, *American Journal of Psychiatry*, 143, pp. 1259 -1264.
- Kirschenbaum, M., Leonoff, G. & Maliano, A. (1974). Characteristic Patterns in Drug Abuse Families, *Family Therapy*, 1, pp. 43 -62.
- Klein, M. (1975). *The Writings of Melanie Klein*, London, The Hogarth Press & Institute of Psychoanalysis.
- Kleinman, S. & Copp, A. (1993). *Emotions and Fieldwork*, London, Sage.
- Kokkevi, A. (1987). Drug Use Patterns in Greece, Patterns and Theories of Drug Abuse in the United States and Europe, *Proceedings of the Community Epidemiology Work Group*, June 1987.
- Kokkevi, A., Stephanis, N., Anastasopoulou, E. & Kostogianni, C. (1998). Personality Disorders in Drug Abusers: Prevalence and Their Association with AXIS I Disorders as Predictors of Treatment Retention, *Addictive Behaviors*, 23(6), pp. 841 -853.
- Koob, G.F. & Bloom, F.E. (1988). Cellular and Molecular Mechanisms of Drug Dependence, *Science*, 242, pp. 715 -723.
- Koob, G.F. (1992). Drugs of Abuse: Anatomy, Pharmacology and Function of Reward Pathways, *Trends in Pharmacological Sciences*, 13, pp. 177 -184.
- Kopp, M. (1998). Cout Social et Choix de Politique, *Actualite et Dossier en sante Publique*, 22, Mars, pp. xxvii -xxxii.
- Kosten, T.R. (1983). Family Denial as a prognostic Factor in Opiate Addict Treatment Outcome, *Journal of Nervous and Mental Disease*, 171, n.10, pp. 611 -616.
- Kosten, T.C. & Kosten, T.R. (1991). Criteria for Diagnosis, in N.S. Miller (ed.), *Comprehensive Handbook of Drug and Alcohol Addiction*, n.Y., Marcel Deker, pp. 263 -283.
- Kumar, R., Steinberg, H., Stolerman, I.P. (1968). Inducing a Preference for Morphine in Rats without Premedication, *Nature*, 218, pp. 564 -565.
- Lacan, J. (1966). *Ecrits*, Paris, Seuil.
- Laclau, E. & Mouffe, C. (1985). *Hegemony and Socialist Strategy*, London, Verso.

- Laing, R.D. & Cooper, D.G. (1964). *Reason and Violence*, London, Tavistock Publications, Humanities Press.
- Lamb, M.E. (1976). Fathers and Child Development: An Integrative Overview, in M.E. Lamb (ed.), *The Role of the Father in Child Development*, N.Y., Wiley.
- Lamb, M.E. (1987). *The Father's Role: Cross -Cultural Perspective*, N.J., Hillsdale, Lawrence Erlbaum.
- Larson, J.R. & Christensen, C. (1993). Groups as Problem -Solving Units. Toward a New Meaning of Social Cognition, *British Journal of Social Psychology*, 1993, 32, pp. 5-30.
- Lash, C. (1984). *The Minimal Self*, N.Y., W.W. Norton.
- Lauer, Q. (1967). On Evidence, in J.J, Kockelmans (ed.), *Phenomenology*; Garden City, N.Y., Double Day, pp 83 -105.
- Leledakis, K. (1995). *Psyche and Society*, Bridgend, Mid -Glamorgan, Berg Publishes Limited.
- Lettieri, D.J. (ed.), (1980). *Theories on Drug Abuse*, Rockville, Research Monograph, NIDA.
- Levinson, D.F. & Stevens, R. (1995). Developmental and Evolutionary Approaches to Identity, in J. Anderson & M. Ricci (eds.), *Society and Social Science*, Milton Keynes, The Open University.
- Lewin, K. (1936). *Principles of Topological Psychology*, N.Y., McGraw -Hill.
- Lewin, K. (1951). *Field Theory in Social Science*, N.Y., Harper.
- Lhomme, J.P. (1998). Substitution et Sortie de la Dependance, *La Sante de l' Homme*, 334. 1er semestre, pp. 48 -49.
- Linschoten, J. (1987). On Falling Asleep, in J.J, Kockelmans (ed.), *Phenomenological Psychology. The Dutch School*, Martinus Nijhoff Publishers, pp. 79 -116.
- Locke, J. (1959). *An Essay Concerning Human Understanding*, A.C. Fraser (ed.), N.Y., Dover.
- Lynn, R. (1971). *Personality and National Character*, Pergamon, Oxford.
- Maccoby, E.E. & Jacklin, C.N. (1974). *The Psychology of Sex Differences*, Stanford, California, Stanford University Press.
- Madanes, C. (1980). Family Ties of Heroine Addicts, *Archives of General Psychiatry*, 37, pp. 889 -894.

- Main, M. & Goldwyn, R. (1984). Predicting Rejection of her Infant from Mother's Representation of her own Experience: Implications for the Abused -Abusing Inter -Generational Cycle, *Child Abuse and Neglect*, 8, pp. 203 -217.
- Markou, A. & Koob, G.F. (1991). Postcocaine Anhedonia. An Animal Model of Cocaine Withdrawal, *Neuropsychopharmacology*, 4, pp. 17 -26.
- Markus, H.R. (1977). Self -Schemata and Processing Information about the Self, *Journal of Personality and Social Psychology*, 35, pp. 63 -78.
- Markus, H.R. & Nurius, P. (1986). Possible Selves, *American Psychologist*, 41, 954 -969.
- Markus, H.R. & Wurf, E. (1987). The Dynamic Self -Concept: A Social -Psychological Perspective, *Annual Review of Psychology*, 38, pp. 299 -337.
- Markus, H.R. & Kitayama, S. (1991). Culture and the Self: Implications for Cognition, Emotion and Motivation, *Psychological Review*, 98, 224 -253.
- Markuse, H (1955). *Eros and Civilization*, Boston, Beacon Press, 1966.
- Marlatt, G.A. & Gordon, J.R. (1985). *Relapse Prevention. Maintenance Strategies in the Treatment of Addictive Behavior*, N.Y., Guilford Press.
- Martin, W. (1997). Aspects of the Psychophysiology of Addiction, *Drug and Alcohol Dependence*, 2, pp. 185 -202.
- Maslow, A.H. (1954). *Motivation and Personality*, N.Y., Harper & Row, 1987.
- Masters, R.E. & Houston, J. (1966). *Varieties of Psychedelic Experience*, N.Y., Holt, Rinehart & Winston.
- Masters, R.E. & Houston, J. (1968). *Psychedelic Art*, N.Y., Balance House.
- McAuliffe, W.E., Rohman, M., Fishman, P., Friedman, R., Wechler, H., Soboroff, S.H., Toth, D. (1984). Psychoactive Drug Use by Young and Future Physicians, *Journal of Health and Human Behavior*, 25, pp. 1421 -1428.
- Mc Call, G.J. & Simmons, J.L. (1966). *Identities and Interaction*, N.Y., Free Press.
- McCall, M. & Wittner, J. (1988). The Good News about Life -History, Contribution to the 1998 *Annual Symposium of the Society for the Study of Symbolic Interaction*, Chicago, Illinois, Apr. 29.
- McCracken, G. (1988). *The Long Interview*, Qualitative Research Methods, 13, Sage, London.
- McGinn, C. (1991). *The Problem of Consciousness*, Cambridge, Blackwell.

- McIlveen, R. & Gross, R. (1996). *Biopsychology*, Holder & Sloughton Educational, London.
- McKenna, D. & McKenna, T. (1975). *The Invisible Landscape*, N.Y., Seabury Press.
- McKenna, T. (1992). *Food of the Gods. The Search for the Original Tree of Knowledge (A Radical History of Plants, Drugs and Human Evolution)*, London, Rider.
- McLahlan, J.F.C. (1972). Benefit from Group Therapy as a Function of Patient - Therapist Match on Conceptual Level, *Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 9, pp. 317 -323.
- McMurrin, M. (1997). *The Psychology of Addiction*, East Sussex, Hove, Taylor & Francis.
- Mead, G.H. (1934). *Mind, Self and Society*, Chicago, University of Chicago Press.
- Mervis, C.B. & Rosch, E. (1981). Categorization of Natural Objects, *Annual Review of Psychology*, 32, pp. 89 -115.
- Michaux, H. (1964). *Light Through Darkness*, Paris, Orion, 1985.
- Miell, D. (1990). The Self and the Social World, I. Roth (ed.), *Introduction to Psychology*, v.1, Philadelphia, The Open University.
- Milkman, H. & Frosch, W. (1973). On the Preferential Abuse of Heroin and Amphetamine, *Journal of Nervous Mental Disease*, 156, pp. 242 -248.
- Milkman, H. & Frosch, W. (1980). Theory of Drug Use, in D.J. Lettieri et al., (eds.), *Theories on Drug Abuse*, Rockville, Research Monograph, NIDA.
- Miller, D. (1964). *Growth to Freedom*, London, Tavistock Publications.
- Miller, N.S. (1991). Special Problems of the Alcohol and Multiple -Drug Dependent: Clinical Interactions and Detoxification, in R.J. Frances & S.I. Miller (eds.), *Clinical Textbook of Addictive Disorders*, pp. 194 -218.
- Mills, C.W. (1959). *The Sociological Imagination*, Oxford University Press.
- Mink, L. (1978). Narrative Form as a Cognitive Instrument, in R. Canary & H. Kozicki (eds.), *The Writing of History: Literary Form and Historical Understanding*, Madison, University of Wisconsin Press, pp. 129 -149.
- Minuchin, S., Montalvo, B., Guerney, B.G., Rosman, B.L. & Schumer, F. (1967). *Families of the Slums*, N.Y., Basic Books.
- Minuchin, S. (1974). *Families and Family Therapy*, Cambridge, MA, Harvard University Press.

- Montague, A. (1980). *Sociobiology Examined*. Oxford, Oxford university Press.
- Moorey, S. (1989). Drug Absers, in J. Scott, J.M.G. Williams & A.T. Beck (eds.), *Cognitive Therapy in Clinical Practice: An Illustrative Casebook*, London, Routledge.
- Morgan, M. (1998). Qualitative Research: Science, or Pseudo-Science?, *The Psychologist*, 11, pp. 481 -483.
- Morse, S. & Gergen, K.J. (1970). Social Comparison, Self -Consistency and the Concept of Self, *Journal of Personality and Social Psychology*, v.16, pp. 148 -156.
- Mosbach, P. & Leventhal, H. (1988). Peer Group Identification and Smoking, *Journal of Abnormal Psychology*, 97, pp. 238 -245.
- Moscovici, S. (1961). *La Psychanalyse, son Image et son Public*, Paris, PUF, 1976.
- Moscovici, S. (1976). *Social Influence and Social Change*, London, Academic Press.
- Moscovici, S. (1988). Notes Towards a Description of Social Representations, *European Journal of Social Psychology*, 18, pp. 211 -250.
- Moscovici, S. (1998). Preface, in A.V. Rigas (ed.), *Social Representations and Contemporary Social Problems*, Ellinika Grammata, Athens, pp. x-xxv.
- Mucchielli, A. (1986). *L' Identite*, Paris, Presses Universitaires de France.
- Muncler, H. (1999). Nation as a Model of Political Order and the Growth of National Identity in Europe, *International Sociology*, v.14(3), pp. 283 -300.
- Munn, H. (1971). The Mushrooms of Language, in M.J. Harner (ed.), *Shamanism and Hallucinogens*, London, Oxford University Press.
- Mutran, E. & Burke, P.J. (1979). Feeling Useless: A Common Component of Young and Old Adult's Identities, *Journal of Research on Aging*, v.1, pp. 37 -63.
- Naranjo, C. (1989). Psychedelic Experience in the Light of Meditation, in C.R. Ytsch (ed.), *Gateway to Inner Space: Sacred Plants, Mysticism and Psychotherapy*, Dorste, Prism -Unity, pp. 123 -130.
- Neisser, U. (1967). *Cognitive Psychology*, N.Y., Appleton -Century -Crofts.
- Neisser, U. (1988). Five Kinds of Self -Knowledge, *Philosophical Psychology*, 1, pp. 35 -39.
- Neisser, U. (1988a). Time Present and Time Past, in M.M. Gruneberg, P.M. Morris & R.N. Sykes (eds.), *Practical Aspects of Memory, II*, London, Academic Press.
- Newcomb, T.M. (1956). The Prediction of Interpersonal Attraction, *American Psychologist*, 11, pp. 575 -586.

- Newcomb, M.D., Maddahian, E. & Bentler, P.M. (1986). Risk Factors for Drug use among Adolescents: Concurrent and Longitudinal Analyses, *American Journal of Public Health*, 76, pp. 525 -531.
- New York Academy of Medicine (1953). *Conference on Drug Addiction Among Adolescents*, N.Y., Blakiston.
- Nietzsche, F. (1964). *Also Sprach Zarathustra*, Werke, b7, Kroner, Leipzig.
- Nisbett, R.E. & Ross, L. (1980). *Human Inference: Strategies and Shortcomings of Social Judgement*, Englewood Cliffs, N.J., Prentice Hall.
- Noone, R.J. & Reddig, R.L. (1976). Case -studies in the Family Treatment of Drug Abuse, *Family Process*, 15, pp. 325 -332.
- Novitz, D. (1989). Art, Narrative and Human Nature, *Philosophy and Literature*, v.13(1), pp. 57 -74.
- Nyswander, M. (1956). *The Drug -Addict as a Patient*, N.Y., Grune & Stratton.
- Oakes, P.J., Haslam, S.A. & Turner, J.C. (1994). *Stereotyping and Social Reality*, Oxford & Cambridge, M.A., Blackwell.
- O'Brien, C.P. (1992). Conditioned Responses, Craving, Relapse and Addiction, *Facts about Drugs and Alcohol*, 1, pp. 1 -3.
- OFDT (1996). *Drugs and Drug Addiction. Indicators and Trends*, Paris.
- OFDT (1997). *Drogues et Toxicomanies: Reperoire des Sources Statistiques*, Paris.
- OFDT (1997b). *L' Ecstasy. Recherche Pilot*, Paris.
- OFDT (1998). *Recherche sur les Usages d' Ecstasy en Gironde*, Paris.
- O'Leary, E. & Martin, A. (1989). Gestalt Therapy, *Institute of Guidance Counsellors Journal*, 15, pp. 13 -17.
- Oughourlian, J.M. (1978). *La Personne du Toxicomane*, Paris, Pivat.
- Overholser, C. (1986). Quality, Quantity and Thinking Real Hard, *Journal of Advertising Research*, 26(3), RC7 -RC12.
- Parker, S.T. & Gibson, K.R. (1979). A Developmental Model for the Evolution of Intelligence and Language in Hominids, *Behavioural and Brain Sciences*, 2, pp. 367 -408.
- Patterson, G.R., DeBaryshe, B.D. & Ramsey, E. (1989). A Developmental Perspective on Antisocial Behavior, *American Psychologist*, 44, pp. 329 -335.
- Paul, N. (1967). The Use of Empathy in the Resolution of the Grief, *Perspectives in Biology and Medicine*, 2, pp. 153 -169.

- Pavlov, I.P. (1927). *Conditioned Reflexes*, London, Oxford University Press.
- Perls, F.S., Hefferline, R.F. & Goodman, P. (1951). *Gestalt Therapy -Excitement and Growth in the Human Personality*, N.Y., Julian Press.
- Perls, F.S. (1969). *Gestalt Therapy Verbatim* Toronto, Bantam.
- Peele, S. (1985). *The Meaning of Addiction: Compulsive Experience and its Interpretation*, Lexington, MA, Lexington Books.
- Persaud, R. (1999). God's in your Cranial Lobes, *The Financial Times*, 9-5-1999.
- Piaget, J. (1962). The Stages of Intellectual development of the Child, *Readings in the Development of the Child*, N.Y., Holt, Rinehart & Winston, pp. 124 -130, 1975.
- Pickens, R. & Thompson, T. (1968). Cocaine Reinforced Behavior in Rats: Effects of Stimuli Associated with Morphine Reinforcement, *International Journal of the Addictions*, 3, pp. 223 -230.
- Polemikos, N. (1997). Psychotherapy with Children, in A.N. Nestoros & P.J. Hawkins (eds.), *Psychotherapy: New Perspectives on Theory and Practice*, Ellinika Grammata, Athens, pp. 287 -320.
- Plomin, R. (1989). Environment and Genes. Determinants of Behavior, *American Psychologist*, v.44 (2), pp. 105 -111.
- Polkinghorne, D. (1988). *Narrative Knowing and the Human Sciences*, Albany, State University of New York Press.
- Pollner, M. & Emerson, R.M. (1983). The Dynamics of Inclusion and Distance in Fieldwork Relations, in R.M. Emerson (ed.), *Contemporary Field Research*, Boston, Little Brown, pp. 235 -252.
- Polomeni, P. & Gremy, I. (1998). Mortalite et Morbidite des Toxicomanes, *Actualite et Dossier en Sante Public*, 22, Mars, pp. xi -xiv.
- Potter, J. & Edwards, D. (1992). *Discursive Psychology*, Sage, London.
- Prescott, W.J. (1975). Body Pleasures and the Origins of Violence, *The Futurist*, 9, pp. 64 -74.
- Pribram, K. (1971). *Language and the Brain*, Englewood Cliffs, N.J., Prentice Hall.
- Rabinow, P. (1977). *Reflections on Fieldwork in Morocco*, Berkley, University of California Press.
- Rado, S. (1926). The Psychic Effect of Intoxicants: An Attempt to Evolve a Psychoanalytic Theory of Morbid Craving, *International Journal of Psychoanalysis*, 7, pp. 395 -413.

- Rado, S. (1957). Narcotic Bondage: A General Theory of the Dependence of Narcotic Drugs, *Journal of Nervous and Mental Disease*, Aug., pp. 165 -170.
- RajGupta, G. (1993). *Sociology of Mental Health*, N.J. Prentice Hall.
- Reilly, D.M. (1979). Drug -Abusing Families, in E. Kaufman & P. Kaufman (eds.), *Family Therapy of Drug and Alcohol Abuse*, Boston, Allyn & Bacon, pp. 115 -130.
- Richards, G. (1987). *Human Evolution*, London, Routledge & Kegan Paul.
- Ricoeur, P. (1974). Structure, Word, Event, in J. Roemer (ed.), *The Conflict of Interpretations*, Evanston.
- Ricoeur, P. (1977). *Freud and Philosophy: An Essay on Interpretation*, New Heaven and London, Yale University Press.
- Ricoeur, P. (1983). Action, Story and History, *Salmangundi*, 60. Pp. 60 -72.
- Ricoeur, P. (1992). *Oneself as Another*, K. Blamey (trans.), The University of Chicago Press.
- Rigas, A.V. (1996). The Social Identity of the Illegitimate Adolescent, in *European Association of Experimental Social Psychology Congress*, July 13 -17, Gmudsen, Austria.
- Rigas, A.V. (1996a). The Social Representations of Rebetico at the Greek Society of our Days: An Ego-Ecological Approach, in *1st Panhellenic Congress of the Rebetico Issue with International Participation*, Apr. 26 -28, Rethymno, Crete.
- Rigas, A.V. (1998). Life History as Representations: A Post Positivistic Qualitative Research Design, in A.V. Rigas (ed.), *Social Representations and Contemporary Social Problems*, Athens, Ellinika Grammata.
- Rigas, A.V.(1998a). Analysing the Biographical Materials: Within the Context of a New Content Analysis Approach, in J.S. Markantonis & A.V. Rigas (eds.), *Qualitative Analysis in Human Sciences, New Perspectives in Methodology*, Athens, Mavrommatis, pp. 101 -116.
- Rigas, A.V. & Triandafyllidou, S. (1995). Social Representations of the Young Greek Drug Abusers, paper presented at RC ISA, *Multidisciplinary Approaches to Social Inetrvention: The Role of Clinical Sociology*, Rome, 28 -31/3/1995.
- Rogers, C.R. (1955). *Client Centred Therapy*, Boston, Houghton Mifflin.
- Rosch, E. (1978). Principles of Organization, in E. Rosch & B.B. Lloyd (eds.), *Cognition and Categorization*, Hillsdale, N.J. Erlbaum, pp. 27 -48.

- Rose, R.M. (1974). Cited in J. Archer & B. Lyoyd, Sex Roles: Biological and Social Interactions, *New Scientist*, 21, Nov. 1978.
- Rose, S., Lewontin, R.C. & Kamin, L.J. (1984). *Not in Our Genes: Biology, Ideology and Human Nature*, Harmondsworth, Penguin Books.
- Rosenberg, M. (1979). *Conceiving the Self*, N.Y., Basic Books.
- Rostack, T. (1971). *La Nascita di una Contro -Cultura*, Milano.
- Roth, I. (1994). *Introduction to Psychology*, v.1, Philadelphia, The Open University.
- Rothbart, M. (1981). Memory Processes and Social Beliefs, in D.L. Hamilton (ed.), *Cognitive Processes in Stereotyping and Intergroup Behavior*, N.Y., Erlbaum.
- Rounsaville, B.J. & Weissman, M.M. (1980). A Comparison of the SADS/RD and the DSM-III. Diagnosing Drug Abusers, *Journal of Nervous and Mental Disease*, 168, pp. 90 -97.
- Rowan, J. (1983). *The Reality Game: A Guide to Humanistic Counselling and Therapy*, London, Routledge & Kegan Paul.
- Sandel, M. (1996). *Democracy Discontent: America in Search of a Public Philosophy*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Sapir, E. (1968). Language and Environment, in D.G. Mandelbaum (ed.), *Selected Writings of Edward Sapir in Language, Culture and Personality*, Berkeley, L.A., University of California Press.
- Sartre, J.P. (1943). *Being and Nothingness*, N.Y., Philosophical Library, 1956.
- Sartre, J.P. (1960). *Critiques de la Raison Dialectique*, Paris, Gallimard.
- Schmitt, R. (1967). Husserl's Transcendental -Phenomenological Reduction, in J.J. Kockelmans (ed.), *Phenomenology*, Garden City, N.Y., Double Day, pp. 58 -68.
- Schneider, M., Haase, R. & Lauer, E., (1989). *Cosmic Music. Musical keys to the Interpretation of Reality*, J. Godwin (ed.), Rochester, Inner Traditions.
- Schutz, A. (1967). *A Phenomenology of the Social World*, G. Walsh & F. Lehnert (transl.), Evanston, Northwestern University Press.
- Schwartzman, J. (1975). The Addict, Abstinence and the Family, *American Journal of Psychiatry*, 132(2), pp. 154 -157.
- Sherif, M. (1936). *The Psychology of Social Norms*, N.Y., Harper Bros.
- Siegel, S., Krank, M.D. & Hinson, R.E. (1987). Anticipation of Pharmacological and Nonpharmacological Events: Classical Conditioning and Addictive Behaviour, *Journal of Drug Issues*, v.17, pp. 83 -110.

- Simon, W.E. (1974). Psychological Needs, Academic Achievement and Marihuana Consumption, *Journal of Clinical Psychology*, 30, pp. 496 -498.
- Simon, R. (1998). *Generation Ecstasy: Techno, Electronica and Rave Culture*, Little Brown & Co (Trd.), USA.
- Smart, R.G. & Jones, D. (1970). Illicit Drug -Users: Their Personality Characteristics and Psychopathology, *Journal of Abnormal Psychology*, 75(3), pp. 286 -292.
- Smith, R.K. (1983). Human Sociobiology, in J. Nicholson & B. Foss (eds.), *Psychology Survey*, n.4, Leicester, B.P.S.
- Smith, T.E. (1985). Ecology of Adolescents' Marijuana Abuse, *International Journal of Addictions*, v.20(9), pp. 1421 -1428.
- Smith, L. & Heshusius, L. (1986). Closing down the Conversation: The End of the Qualitative -Quantitative Debate among Educational Inquirers, *Educational Researcher*, 15, pp. 4 -12.
- Smith, R.K. (1991). *The Psychology of Grandparenthood: An International Perspective*, London, Routledge.
- Snead, A. (1990). Cit. in T.A. Simpson, «Constructions of Self and Other in the Experience of Rap Music», D. Grodin & T.R. Lindolf (eds.), *Constructing the Self in a Mediated World*, London, Sage.
- Snyder, M. & Uranowitz, S.W. (1978). Reconstructing the Past: Some Cognitive Consequences of Person Perception, *Journal of Personality and Social Psychology*, 36, pp. 941 -950.
- Snygg, D. & Combs, A.W. (1949). *Individual Behavior: A New Frame of Reference for Psychology*, N.Y., Harper.
- Solomon, R.L. (1968). The Opponent Process Theory of Acquired Motivation: The Costs of Pleasure and the Benefits of Pain, *American Psychologist*, 33, pp. 691 -712, 1980.
- Spradley, J.P. (1979). *The Ethnographic Interview*, N.Y., Holt, Rinehart & Winston.
- Stanley, E. (1983). *The Drug -User*, N.Y., Plenum Press.
- Stanton, M.D. (1976). Structural Family Therapy with Families of Heroine Addicts, Paper Presented at the *Society for Psychotherapy Research*, 16 -19 June, San Diego, California.
- Stanton, M.D., Todd, T.C., Heard, D.B., Kirschner, S., Kleiman, J.I, Mowatt, D.T., Riley, P., Scott, S.M. & VanDeusen, J.M. (1978). Heroine Addiction and a Family

- Phenomenon: A New Conceptual Model, *American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 5, pp. 125 -150.
- Stanton, M.D. & Todd, T.C. (1979). Structural Family Therapy with Drug Addicts, in E. Kaufman & P. Kaufman (eds.), *Family Therapy of Drug and Alcohol Abuse*, Boston, Allyn & Bacon, pp. 55 -79.
- Stebbins, R.A. (1972). The Unstructured Research Interview as Incipient Interpersonal Relationship, *Sociology and Social Research*, 56(2), pp. 164 -177.
- Steiner, S. (1989). *Real Presences*, Chicago, Chicago University Press.
- Stephanis, C. & Kokkevi, A. (1986). Depression and Use of Drugs, *Psychopathology*, v.19(2), pp. 124 -131.
- Stevens, J.O. (1971). *Awareness: Exploring, Experimenting, Experiencing*, Utah, Real People Press.
- Stewart, J., DeWit, H. & Eikelboom, R. (1984). Role of Unconditioned and Conditioned Drug Effects in the Self -Administration of Opiates and Stimulants, *Psychological Review*, v.91, pp. 251 -268.
- Stolerman, I.P. & D'Mello, G.D. (1981). Oral Self -Administration and the Relevance of Conditioned Taste Aversions, *Advances in Behavioral Pharmacology*, Academic Press, N.Y., v.3, pp. 169 -214.
- Strawson, P.F. (1959). *Individuals*, London, Routledge.
- Subcommittee of the New York Academy of Medicine (1955). In E. Stanley, *The Drug User*, N.Y., Plenum Press, 1983, p. 18.
- Sutherland, S. (1991). *MacMillan Dictionary of Psychology*, MacMillan Press Ltd.
- Synott, A. (1992). Tomb, Temple, Machine and Self: The Social Construction of the Body, *British Journal of Sociology*, v.43(1), pp. 79 -110.
- Tajfel, H. (1957). Value and the Perceptual Judgement of Magnitude, *Psychological Review*, 64, pp. 192 -204.
- Tajfel, H. (1969). Cognitive Aspects of Prejudice, *Journal of Social Issues*, 25, pp. 79 -97.
- Tajfel, H. (1970). Experiments in Intergroup Discrimination, *Scientific American*, 223, pp. 96 -102.
- Tajfel, H. (1981). *Human Groups and Social Categories*, Cambridge, Cambridge University Press.

- Tajfel, H. (1982). *Social Groups and Intergroup Relations*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Taylor, S.E. (1981). A Categorization Approach to Stereotyping, *Cognitive Processes in Stereotyping and Intergroup Behaviour*, D.I. Hamilton (ed.), N.Y., Erlbaum.
- Tesch, R. (1990). *Qualitative Research Analysis, Types and Software Tools*, N.Y., The Farmer Press.
- Thompson, T. & Pickens, R. (eds.) (1971). *Stimulus Properties of Drugs*, N.Y., Appleton -Century -Crofts.
- Thompson, T. & Schuster, C.R. (1964). Morphine Self -Administration, Food -Reinforced and Avoidance Behaviors in Rhesus Monkeys, *Psychopharmacologia*, 5, pp. 87 -94.
- Tolman, E.D. (1932). *Purposive Behavior in Animals and Man*, N.Y., Appleton -Century -Crofts.
- Tolman, E.D. (1948). Brain Bisection and Consciousness, in J. Eccles (ed.), *Brain and Conscious Experience*, N.Y., Springer Verlag.
- Triandis, H.C. (1989). The Self and Social Behavior in Differing Cultural Contexts, *Psychological Review*, 93, pp. 506 -520.
- Turner, J.C. (1982). Towards a Cognitive Reflection of the Social Group, in H. Tajfel (ed.), *Social Identity and Group Relations*, Cambridge, Cambridge University Press, pp. 15 -40.
- Turner, J.C. (1987). Social Categorization and the Self -Concept: A Social -Cognitive Theory of Group Behaviour, in E.J. Lawler (ed.), *Advances in Group Processes*, v.2, Greenwich, CT: JAI Press, pp. 77 -122.
- Turner, J.C. (ed.) (1987). *Rediscovering the Social Group*, Oxford, Blackwell.
- Turner, J.C. (1991). *Social Influence*, Philadelphia, The Open University Press.
- US Public Health Publication (1971). *Marihuana and Health: First Annual Report to the US Congress*, US Government Printing Office, Washington DC.
- Vaillant, G.E. (1966). A 12 -Year Follow -Up Study of New York Narcotic Addicts, *Archives of General Psychiatry*, 15, pp. 599 -609.
- Vaillant, G.E. (1975). Sociopathy as a Human Process: A View Point, *Archives of General Psychiatry*, 32, pp. 178 -183.

- Vaillant, G.E. (1988). What Can Long -Term Follow -Up Research Teach us about Relapse and Prevention of Relapse in Addiction, *British Journal of Addiction*, 83, pp. 1147 -1157.
- Valencia, J.F. (1994). Children and Poverty, *Papers on Social Representations*, v.3(2), pp. 201 -206.
- Valleur, M. (1998). Au -delà des Produits. Les Conduites Addictives, *Actualite et Dossier en Sante Publique*, 22, Mars, pp. XL -XLIII.
- Varela, F.J., Thompson, E. & Rosch, E. (1996). *The Embodied Mind*, Massachusetts, MIT Press.
- Vygotsky, L. (1962). *Thought and Language*, 2nd ed., Cambridge, MA, MIT Press.
- Wachs, T.D. (1992). *The Nature of Nurture*, London, Sage.
- Wagner, W. (1994). Speaking is Acting is Representation, *Papers on Social Representations*, v.3(2). pp. 130 -133.
- Walsh, R. (1993). Mysticism: Contemplative and Chemical, *Gnosis*, 26, wint., pp. 19 - 21.
- Walzer, M. (1994). *Thick and Thin: Moral Argument at Home and Abroad*, Notre Dame, IN: Notre Dame University Press.
- Weeks, J.R. (1962). Experimental Morphine -addiction. Method for Automatic Intravenous Injections in Unrestrained Rats, *Science*, 138, pp. 143 -144.
- Wetherel, M. (1991). Identities and Interaction, in J. Anderson & M. Ricci (eds.), *Society and Social Science*, Philadelphia, The Open University Press, pp. 149 -153.
- White, H. (1987). *The Content of the Form: Narrative Discourse and Historical Representation*, Baltimore, J. Hopkins University Press.
- Whiting, W.H.M. (1961). Socialization Process and Personality, *Psychological Anthropology*, Francis L.K. Hsu (ed.), Homewood, Illinois, Dorsey Press.
- WHO (1965). *Manual of the International Statistical Classification of Diseases, Injuries and Cause of Death*, ICD -8, Geneva.
- WHO (1992). *Manual of the International Statistical Classification of Diseases*, CIM -10, Geneva.
- Wiesler, F. (1856). *Narkissos: Eine Kunstmythologische Abhandlung*, Gotingen, pp. 90, 94.
- Wills, T.A., McNamara, G., Vaccaro, D. & Hirky, A.E. (1997). Escalated Substance Use: A Longitudinal Grouping Analysis from Early to Middle Adolescence, in G.A.

- Marlatt & R. Vandebos (eds.), *Addictive Behaviors. Readings on Etiology, Prevention and Treatment*, Washington D.C., American Psychological Association, pp. 97 -128.
- Wilson, E.O. (1978). *On Human Nature*, Cambridge, Harvard University Press.
- Wilson, W.G., McGreary, R. & Baxter, J.C. (1979). The Development of Preschool Children of Heroine Addicted Mothers, *Pediatrics*, 63(1), pp. 135 -141.
- Winnicott, D.W. (1958). *The Maturation Process and the Facilitating Environment*, N.Y., IUP.
- Winnicott, D.W. (1964). *The Child, the Family and the Outside World*, Harmondsworth, Penguin Books.
- Winnicott, D.W. (1971). *Playing and Reality*, Harmondsworth, Penguin.
- Wittgenstein, L. (1958). *The Blue and Brown Books*, Oxford, Blackwell.
- Wittgenstein, L. (1967). *Bemerkungen über Frazers «The Golden Bough»*, Dordrecht, Holland, Reidel Publishing Co.
- Wohlwill, J.F. (1973). The Concept of Experience: S or R?, *Human Development*, 16, pp. 90 -107.
- Wolcott, H.F. (1995). *The Art of Fieldwork*, Walnut Creek CA, Altamira Press.
- Woolett, A. & Phoenix, A. (1991). *Motherhood. Meanings, Practices and Ideologies*, London, Sage.
- Zacune, J. (1976). A Comparison of Canadian Narcotic addicts in Great Britain and Canada, in G. Edwards, M.A.H. Russel, D. Hawks & M. McCafferty (eds.), *Drugs and Drug Dependence*, Farnborough, Hants, Saxon House /Lexington Books.
- Zavalloni, M. (1983). Ego -Ecology: The Study of the Interaction between Social and personal Identity, in A. Jacobson -Widding (ed.), *Identity: Personal and Social*, Atlantic Highlands, N.J., Humanities Press, pp. 205 -213.
- Zavalloni, M. & Louis -Guerin, C. (1984). *Identite Sociale et Conscience. Introduction a l' Ego -Ecologie*, Les Presses de l' Universite de Montreal.
- Zavalloni, M. (1986). The Affective -Representational Circuit and the Creation of Identity, *New Ideas in Psychology*, 4,3, pp. 333 -349.
- Zavalloni, M. & Louis -Guerin, C. (1988). La Transdimensionalite des Mots Identitaires: Exploration Ego -Ecologique, *Revue Internationale de Psychologie Sociale*, v.1(2), pp. 173 -187.

- Zavalloni, M. (1989). L' Effect de la Resonance dans la Creation de l' Identite et des Representations, *Revue Internationale de Psychologie Sociale*, 3, pp. 407 -438.
- Zavalloni, M. (1993). Identity and Hyperidentities: The Representational Foundation of Self and Culture, *Papers on Social Representations*, v.2(3), pp. 218 -235.
- Zavalloni, M. (1996). Concepts and Methods of Ego -Ecology, *Identity Processes and the Social Context: The Ego -Ecological Approach*, IV European Congress of Psychology, Athens, Ellinika Grammata.
- Zavalloni, M. (1997). Identity, Ethnicity, Gender and the Politics of Education, Paper presented at the 12th International WAER Congress, 9-12 May, Rethymno. Creta.
- Zavalloni, M. (1998). Grounding Discourse Analysis in Identity Processes: A Theory of Background Thinking, in J.S. Markantonis & A.V. Rigas (eds.), *Qualitative Analysis in Human Sciences. New Perspectives in Methodology*, Athens, Mavrommati.
- Zavalloni, M. (1998a). Vers une Orientation et une Intervention Interactive: L' Identite comme Hypertexte (IMIS), *L' Orientation Scolaire et Professionnelle*, v.27(1), pp. 5 - 22.
- Ziegler -Driscoll, G. (1979). The Similarities in Families of Drug Dependents and Alcoholics, in E. Kaufman & P. Kaufman (eds.), *Family Therapy of Drug and Alcohol Abuse*, Boston, Allyn & Bacon, pp. 19 -39.
- Zinberg, N.E. (1975). Addiction and Ego -Function, *Psychonal. Stud. Child.*, 30, pp. 567 -585.

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

- **ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ -ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ**
- **ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2. ΤΟ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ IMIS**
- **ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3. ΠΙΝΑΚΕΣ 3 –30: ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ - ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ, ΧΡΗΣΤΩΝ ΚΑΙ ΜΗ -ΧΡΗΣΤΩΝ**
- **ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ**

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ – ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΩΝ
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ*

*Το Ερωτηματολόγιο Καταγραφής Κοινωνικών – Δημογραφικών Χαρακτηριστικών σχεδιάστηκε από την Α.Β. Ρήγα για τις ανάγκες των ερευνών πεδίου, στα πλαίσια των Παραδόσεων Εφαρμοσμένης Κοινωνικής Ψυχολογίας του Παν/μίου Κρήτης (1997 – 1999). Για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας, προστέθηκαν από την γράφουσα οι ερωτήσεις 19 – 24, που αφορούσαν άμεσα το υπό έρευνα αντικείμενο.

1	Φύλο	Ανδρας ☐	Γυναίκα ☐
2	Χρονολογία Γέννησης		
3	Εθνικότητα		
4	Θρήσκευμα		
5	Τόπος Γέννησης	Επαρχία (χωριό) ☐	Ποια;
		Πόλη ☐	
		Αθήνα ☐	
		Εξωτερικό ☐	
6	Τόπος Διαμονής	Επαρχία (χωριό) ☐	Ποια;
		Πόλη ☐	
		Αθήνα ☐	
		Εξωτερικό ☐	
7	Εκπαίδευση		
7α	Εκπαίδευση του -της ερωτώμενου -ης	Φοίτηση στο Δημοτικό ☐	
		Απολυτήριο Δημοτικού ☐	
		Φοίτηση στο Γυμνάσιο ☐	
		Απολυτήριο Γυμνασίου ☐	
		Φοίτηση στο Λύκειο ☐	
		Απολυτήριο Λυκείου ☐	
		Φοίτηση σε Τεχνική Σχολή ☐	
		Δίπλωμα Τεχνικής Σχολής ☐	
		Προσδιορίστε ποιας ☐	
		Φοίτηση σε Ανώτερη Σχολή ☐	
		Πτυχίο Ανώτερης Σχολής ☐	
		Προσδιορίστε ποιας ☐	
		Φοίτηση σε Ανώτατη Σχολή ☐	
		Πτυχίο Ανώτατης Σχολής ☐	
		Προσδιορίστε ποιας ☐	
		Άλλο ☐	
		Προσδιορίστε ☐	

7β	Τρέχουσα εκπαιδευτική κατάσταση του -της ερωτώμενου -ης	Μαθητής -τρια Γυμνασίου ☐ Μαθητής -τρια Λυκείου ☐ Φοιτητής -τρια Τεχνικής Σχολής ☐ Φοιτητής -τρια Ανώτερης Σχολής ☐ Φοιτητής -τρια Ανώτατης Σχολής ☐ Λήξη Εκπαίδευσης ☐ Άλλο ☐ Προσδιορίστε..... ☐
7γ	Εκπαίδευση πατέρα	Φοίτηση στο Δημοτικό ☐ Απολυτήριο Δημοτικού ☐ Φοίτηση στο Εξατάξιο Γυμνάσιο ☐ Απολυτήριο Εξαταξίου Γυμνασίου ☐ Φοίτηση στο Γυμνάσιο ☐ Απολυτήριο Γυμνασίου ☐ Φοίτηση στο Λύκειο ☐ Απολυτήριο Λυκείου ☐ Φοίτηση σε Τεχνική Σχολή ☐ Δίπλωμα Τεχνικής Σχολής ☐ Προσδιορίστε ποιας ☐ Φοίτηση σε Ανώτερη Σχολή ☐ Πτυχίο Ανώτερης Σχολής ☐ Προσδιορίστε ποιας ☐ Φοίτηση σε Ανώτατη Σχολή ☐ Πτυχίο Ανώτατης Σχολής ☐ Προσδιορίστε ποιας ☐ Άλλο ☐ Προσδιορίστε ☐
7δ	Εκπαίδευση μητέρας	Φοίτηση στο Δημοτικό ☐ Απολυτήριο Δημοτικού ☐ Φοίτηση στο Εξατάξιο Γυμνάσιο ☐

		Απολυτήριο Εξαταξίου Γυμνασίου ☐ Φοίτηση στο Γυμνάσιο ☐ Απολυτήριο Γυμνασίου ☐ Φοίτηση στο Λύκειο ☐ Απολυτήριο Λυκείου ☐ Φοίτηση σε Τεχνική Σχολή ☐ Δίπλωμα Τεχνικής Σχολής ☐ Προσδιορίστε ποιας ☐ Φοίτηση σε Ανώτερη Σχολή ☐ Πτυχίο Ανώτερης Σχολής ☐ Προσδιορίστε ποιας ☐ Φοίτηση σε Ανώτατη Σχολή ☐ Πτυχίο Ανώτατης Σχολής ☐ Προσδιορίστε ποιας ☐ Άλλο ☐ Προσδιορίστε ☐
8α	Επάγγελμα πατέρα:	
	Εργασιακή θέση	Ανώτερος δημόσιος υπάλληλος ☐ Απλός δημόσιος υπάλληλος ☐ Ανώτερος ιδιωτικός υπάλληλος ☐ Απλός ιδιωτικός υπάλληλος ☐ Ελεύθερος επαγγελματίας ☐ Ειδικευμένος εργάτης στον Δημόσιο Τομέα ☐ Ειδικευμένος εργάτης στον Ιδιωτικό Τομέα ☐ Ανειδίκευτος εργάτης στον Δημόσιο Τομέα ☐ Ανειδίκευτος εργάτης στον Ιδιωτικό Τομέα ☐ Εισοδηματίας ☐ Άλλο ☐ Προσδιορίστε ☐
	Τρέχουσα εργασιακή	Εργαζόμενος ☐

	κατάσταση	Συνταξιούχος ☐ Άνεργος ☐ Άλλο ☐ Προσδιορίστε
8β	Επάγγελμα μητέρας	
	Εργασιακή θέση	Ανώτερος δημόσιος υπάλληλος ☐ Απλός δημόσιος υπάλληλος ☐ Ανώτερος ιδιωτικός υπάλληλος ☐ Απλός ιδιωτικός υπάλληλος ☐ Ελεύθερος επαγγελματίας ☐ Ειδικευμένος εργάτης στον Δημόσιο Τομέα ☐ Ειδικευμένος εργάτης στον Ιδιωτικό Τομέα ☐ Ανειδίκευτος εργάτης στον Δημόσιο Τομέα ☐ Ανειδίκευτος εργάτης στον Ιδιωτικό Τομέα ☐ Εισοδηματίας ☐ Άλλο ☐ Προσδιορίστε
	Τρέχουσα εργασιακή κατάσταση	Εργαζόμενη ☐ Συνταξιούχος ☐ Άνεργη ☐ Άλλο ☐ Προσδιορίστε
8γ	Επάγγελμα ερωτώμενου -ης	
	Εργασιακή θέση	Ανώτερος δημόσιος υπάλληλος ☐ Απλός δημόσιος υπάλληλος ☐ Ανώτερος ιδιωτικός υπάλληλος ☐ Απλός ιδιωτικός υπάλληλος ☐ Ελεύθερος επαγγελματίας ☐ Ειδικευμένος εργάτης στον Δημόσιο Τομέα ☐ Ειδικευμένος εργάτης στον Ιδιωτικό Τομέα ☐

		Ανειδίκευτος εργάτης στον Δημόσιο Τομέα ☐
		Ανειδίκευτος εργάτης στον Ιδιωτικό Τομέα ☐
		Εισοδηματίας ☐
		Άλλο ☐
		Προσδιορίστε
	Τρέχουσα εργασιακή κατάσταση	Εργαζόμενος -η ☐
		Άνεργος -η ☐
		Άλλο ☐
		Προσδιορίστε
	Τύπος Εργασίας	Μόνιμη θέση / απασχόληση ☐
		Περιστασιακά απασχολούμενος -η ☐
		Άλλο ☐
		Προσδιορίστε.....
9	Προσωπική οικονομική κατάσταση	Κακή ☐
		Μέτρια ☐
		Καλή ☐
10	Οικονομική κατάσταση οικογένειας	Κακή ☐
		Μέτρια ☐
		Καλή ☐
11	Βασική πηγή προσωπικού εισοδήματος (μέχρι δύο απαντήσεις)	Προσωπική εργασία ☐
		Επίδομα ☐
		Περιουσία ☐
		Οικονομική βοήθεια από την οικογένεια ☐
		Άλλη πηγή ☐
		Προσδιορίστε
12	Έχετε αδέρφια;	Ναι ☐ Όχι ☐
13	Φύλο και αριθμός αδελφιών	Αγόρια ☐ Αριθμός.....
		Κορίτσια ☐ Αριθμός.....

14	Σειρά γέννησης του - της ερωτώμενου -ης	Μοναχοπαιδί ☐ Πρωτότοκο παιδί ☐ Δευτερότοκο παιδί ☐ Τριτότοκο παιδί ☐ Άλλο ☐ Προσδιορίστε..... ☐
15	Οικογενειακή Κατάσταση του -της ερωτώμενου -ης	Έγγαμος -η ☐ Άγαμος -η ☐ Άλλο ☐ Προσδιορίστε ☐
16	Εάν είστε έγγαμος -η έχετε αποκτήσει παιδιά;	Ναι ☐ Όχι ☐
17	Φύλο και αριθμός παιδιών του -της ερωτώμενου -ης	Αγόρια ☐ Αριθμός..... Κορίτσια ☐ Αριθμός.....
18	Ζείτε μόνοζ/η	Ναι ☐ Όχι ☐
		Εάν όχι με ποιους; Γονείς ☐ Αδέλφια ☐ Μητέρα ☐ Πατέρας ☐ Παππούς ☐ Γιαγιά ☐ Σύζυγο ☐ Σύζυγο και παιδιά ☐ Φίλους ☐ Με άλλους ☐ Προσδιορίστε ☐
19	Σχέση με τα ναρκωτικά στο παρελθόν	Δεν έχω δοκιμάσει ποτέ καμία ουσία ☐ Έχω δοκιμάσει κάποιες ουσίες ☐ Έχω κάνει χρήση για μικρά διαστήματα στη ζωή μου ☐

		Έχω κάνει σταθερή χρήση για ☐ (Προσδιορίστε το χρονικό διάστημα)
20	Εάν είχατε κάποια σχέση με τα ναρκωτικά στο παρελθόν, σε ποια ηλικία ξεκίνησε η γνωριμία σας με τις ουσίες;
21	Παροντική σχέση με τα ναρκωτικά	Δέν κάνω χρήση ☐ Βρίσκομαι σε προσπάθεια απεξάρτησης ☐ Κάνω χρήση περιστασιακά ☐ Κάνω χρήση σταθερά ☐ Άλλο ☐ Προσδιορίστε.....
22	Συχνότητα χρήσης κατά τον τελευταίο χρόνο (Συμπληρώστε κάθε πότε, κατά μέσο όρο, κάνατε χρήση ναρκωτικών κατά τον τελευταίο χρόνο)
23	Χρησιμοποιούμενες ουσίες	Χασίς ☐ LSD ☐ Κοκαΐνη ☐ Ηρωίνη ☐ Ecstasy ☐ Άλλες ☐ Προσδιορίστε.....
24	Τύπος χρήσης	Συνήθως κάνω χρήση μόνος-η μου ☐ Συνήθως κάνω χρήση μαζί με την παρέα μου ☐ Συνήθως κάνω χρήση μαζί με έναν-δυο φίλους ☐ Αλλιώς ☐ Προσδιορίστε.....

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

**IMIS
(INVESTIGATEUR MULTISTADE DE
L' IDENTITE SOCIALE)**

**ΠΟΛΥΣΥΝΘΕΤΟΣ ΑΝΙΧΝΕΥΤΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ**

IMIS

© Zavalloni & Louis-Guerin. 1984

Καθένας από μας, συνειδητά ή όχι, ανήκει σε πολλές διαφορετικές κοινωνικές ομάδες. Εντασσόμαστε σε ομάδες ανάλογα με το φύλο, την ηλικία, το επάγγελμά μας και άλλα χαρακτηριστικά.

Αυτό το ερωτηματολόγιο σας ζητά να περιγράψετε ορισμένες από αυτές τις ομάδες στις οποίες ανήκετε, καθώς και άλλες, στις οποίες δεν ανήκετε και οι οποίες αποτελούνται από άτομα, λίγο ή πολύ, διαφορετικά από εσάς.

Η Φάση I και το 1ο Στάδιο της Φάσης 2, μπορούν να συμπληρωθούν και από εσάς τους ίδιους. Στην Φάση I του IMIS χρειάζεται να απαντήσετε σε κάθε ερώτηση, με πέντε λέξεις ή σύντομες φράσεις, γράφοντας αυτό που σας έρχεται κάθε φορά στο νου, αυθόρμητα, χωρίς να ανησυχείτε για την ακρίβεια των απαντήσεών σας. Δεν υπάρχουν ούτε σωστές, ούτε λάθος απαντήσεις. Το μόνο που έχει σημασία για αυτήν την έρευνα είναι οι προσωπικές σας εντυπώσεις. Οδηγίες για τη συμπλήρωση του 1ου Σταδίου της Φάσης II υπάρχουν στο τέλος του ερωτηματολογίου. Για τη συμπλήρωση του 2ου Σταδίου της Φάσης II και της Φάσης III, θα χρειαστείτε τη βοήθεια του ερευνητή.

Όπως θα διαπιστώσετε, το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο και το υλικό του θα χρησιμοποιηθεί αποκλειστικά για ερευνητικούς σκοπούς. Ελπίζουμε να νιώσετε ελεύθερος να γράψετε οτιδήποτε σκεπτόσαστε, ακούγοντας τις ερωτήσεις.

Μπορείτε να διαθέσετε όσο χρόνο θέλετε για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου. Ξεκινήστε όμως από το πρώτο φύλλο και μην γυρίζετε στα επόμενα πριν τη στιγμή της συμπλήρωσής τους.

Σας ευχαριστούμε για τη συμμετοχή σας.

IMIS
ΦΑΣΗ Ι ΚΑΙ ΦΑΣΗ ΙΙ, 1ο ΣΤΑΔΙΟ

1. Εάν επιχειρήσεις να σκεφθείς για τα άτομα του ίδιου φύλου με το δικό σου, χρησιμοποιώντας τη φράση «Εμείς, οι άνδρες»/ «Εμείς, οι γυναίκες», τι σου έρχεται στο νου;
 «Εμείς, οι άνδρες / Εμείς, οι γυναίκες είμαστε ...»
 (Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο											
	Ισχύς		Βαθμός			Αξία		Σημαντικότητα			
	N	O	1	2	3	+	-	Σ	1	2	3
1.											
2.											
3.											
4.											
5.											

2. Εάν, τώρα, σκεφθείς για την ίδια ομάδα ατόμων, του ίδιου φύλου με το δικό σου, χρησιμοποιώντας τη φράση «Αυτοί, οι άνδρες»/ «Αυτές, οι γυναίκες», τι σου έρχεται στο νου;

«Αυτοί, οι άντρες είναι/ Αυτές, οι γυναίκες είναι ...»

(Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II, 1ο Στάδιο						
Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα	
1.	☐ N	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ +	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
	☐ O			☐ -		
2.	☐ N	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ +	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
	☐ O			☐ -		
3.	☐ N	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ +	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
	☐ O			☐ -		
4.	☐ N	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ +	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
	☐ O			☐ -		
5.	☐ N	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ +	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
	☐ O			☐ -		

3. Έχεις αναφερθεί σε άτομα του ίδιου φύλου με το δικό σου. Εάν, τώρα, επιχειρήσεις να σκεφθείς για τα άτομα αντίθετου φύλου, με τους όρους «Αυτοί, οι άνδρες» / «Αυτές, οι γυναίκες», τι σου έρχεται στο νου; «Αυτοί, οι άντρες / Αυτές, οι γυναίκες είναι...»
 (Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο						
Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα	
1.	☐ N	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ +	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
	☐ O			☐ -		
2.	☐ N	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ +	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
	☐ O			☐ -		
3.	☐ N	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ +	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
	☐ O			☐ -		
4.	☐ N	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ +	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
	☐ O			☐ -		
5.	☐ N	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ +	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
	☐ O			☐ -		

4. Ποια είναι η εθνικότητά σου;.....

5. Εάν σκεφτείς για τα άτομα της ίδιας εθνικότητας με τη δική σου, τι σου έρχεται στο νου;

«Εμείς, οι (εθνικότητα), είμαστε...»

(Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο									
1.	Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα			
	N	1	2	3		+	Σ	1	2
	O				-				
2.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
3.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
4.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
5.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				

6. Μιλώντας για τα άτομα της ίδιας εθνικότητας με τη δική σου, με τους όρους «Αυτοί οι
 (εθνικότητα), είναι...», θα έλεγες ότι «Αυτοί οι είναι ...»
 (Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο								
Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα			
☐ N	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ +	☐ Σ	☐ 1	☐ 2	☐ 3
☐ O				☐ -				
1.								
2.								
3.								
4.								
5.								

7. Εάν, τώρα, σκεφτείς για άτομα άλλης, διαφορετικής εθνικότητας από τη δική σου, τι σου έρχεται στο νου;
 «Αυτοί, οι (διαφορετική εθνικότητα), είναι...»
 (Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο						
Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα	
1.	☐ N	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ +	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
	☐ O			☐ -		
2.	☐ N	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ +	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
	☐ O			☐ -		
3.	☐ N	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ +	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
	☐ O			☐ -		
4.	☐ N	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ +	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
	☐ O			☐ -		
5.	☐ N	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ +	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
	☐ O			☐ -		

8. Ποιο είναι το θρήσκευμά σου;
9. Εάν μιλούσες για τους ανθρώπους αυτού του θρησκεύματος, με τους όρους «Εμείς, οι
(θρήσκευμα), είμαστε...», τι θα σου ερχόταν στο νου;
«Εμείς, οι(θρήσκευμα), είμαστε ...»
(Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο											
	Ισχύς		Βαθμός			Αξία		Σημαντικότητα			
	N		1	2	3	+		Σ	1	2	3
	O					-					
1.											
2.											
3.											
4.											
5.											

10. Σκέψου τώρα για τους ανθρώπους του ίδιου θρησκειώματος με το δικό σου με τους όρους, «Αυτοί, οι..... (θρήσκευμα), είναι ...».

(Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο									
1.	Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα			
	N O	1	2	3	+ -	Σ	1	2	3
2.	Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα			
	N O	1	2	3	+ -	Σ	1	2	3
3.	Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα			
	N O	1	2	3	+ -	Σ	1	2	3
4.	Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα			
	N O	1	2	3	+ -	Σ	1	2	3
5.	Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα			
	N O	1	2	3	+ -	Σ	1	2	3

11. Προσπάθησε να περιγράψεις τους ανθρώπους ενός άλλου θρησκειώματος, διαφορετικού από το δικό σου.
 «Αυτοί, οι (διαφορετικό θρήσκευμα), είναι...»
 (Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο								
Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα			
N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
O				-				
1.								
2.								
3.								
4.								
5.								

12. Προσπάθησε, τώρα, να σκεφθείς για την οικογένεια, χρησιμοποιώντας τη φράση,

«Εμείς, στην οικογένεια, είμαστε ...»

(Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο									
Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα				
1.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
2.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
3.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
4.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
5.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				

13. Και αν σκεφθείς για την οικογένεια, με τους όρους, «Αυτοί, στην οικογένεια, είναι ...»; (Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο			
Ισχύς	Βαθμός	Αξία	Σημαντικότητα
1. ☐ N ☐ O	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3	☐ + ☐ -	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
2. ☐ N ☐ O	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3	☐ + ☐ -	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
3. ☐ N ☐ O	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3	☐ + ☐ -	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
4. ☐ N ☐ O	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3	☐ + ☐ -	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
5. ☐ N ☐ O	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3	☐ + ☐ -	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3

14. Προσπάθησε, τώρα, να σκεφθείς για τους γονείς.

«Αυτοί, οι πατέρες, είναι ...»

(Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο										
Ισχύς		Βαθμός			Αξία		Σημαντικότητα			
1.	☐ N	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ +	☐ -	☐ Σ	☐ 1	☐ 2	☐ 3
	☐ O									
2.	☐ N	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ +	☐ -	☐ Σ	☐ 1	☐ 2	☐ 3
	☐ O									
3.	☐ N	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ +	☐ -	☐ Σ	☐ 1	☐ 2	☐ 3
	☐ O									
4.	☐ N	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ +	☐ -	☐ Σ	☐ 1	☐ 2	☐ 3
	☐ O									
5.	☐ N	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ +	☐ -	☐ Σ	☐ 1	☐ 2	☐ 3
	☐ O									

15. Και «Αυτές, οι μητέρες, είναι ...»

(Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο											
	Ισχύς			Βαθμός			Αξία		Σημαντικότητα		
	N	1	2	3			+				
	O						-	Σ	1	2	3
1.											
2.											
3.											
4.											
5.											

16. Ποια είναι η οικογενειακή σου κατάσταση* ;

17. Εάν σκεφθείς για τα άτομα της ίδιας οικογενειακής κατάστασης μ' εσένα, τι σου έρχεται στο νου;

«Εμείς, οι (οικογενειακή κατάσταση), είμαστε»

(Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο											
1.	Ισχύς		Βαθμός			Αξία		Σημαντικότητα			
	N	O	1	2	3	+	-	Σ	1	2	3
2.	N	O	1	2	3	+	-	Σ	1	2	3
3.	N	O	1	2	3	+	-	Σ	1	2	3
4.	N	O	1	2	3	+	-	Σ	1	2	3
5.	N	O	1	2	3	+	-	Σ	1	2	3

*Προσδιορίστε: Ανύπανδρος -η. Παντρεμένος -η. Διαζευγμένος -η. Συμβίωση. Άλλο (Προσδιορίστε.....)

18. Και αν σκεφθείς για τα άτομα της ίδιας οικογενειακής κατάστασης με εσένα χρησιμοποιώντας τον όρο «Αυτοί, οι ... (οικογενειακή κατάσταση), είναι ...», τι σου έρχεται στο νου;
 «Αυτοί, οι ... (οικογενειακή κατάσταση), είναι...»
 (Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο					
Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα
1. ☐ N ☐ O	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ + ☐ -	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
2. ☐ N ☐ O	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ + ☐ -	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
3. ☐ N ☐ O	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ + ☐ -	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
4. ☐ N ☐ O	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ + ☐ -	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
5. ☐ N ☐ O	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ + ☐ -	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3

19. Εάν τώρα σκεφθείς για τα άτομα άλλης οικογενειακής κατάστασης, διαφορετικής από τη δική σου, τι σου έρχεται στο νου;

«Αυτοί, οι (διαφορετική οικογενειακή κατάσταση), είναι ...»

(Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο						
Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα	
1.	☐ N	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ +	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
	☐ O				☐ -	
2.	☐ N	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ +	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
	☐ O				☐ -	
3.	☐ N	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ +	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
	☐ O				☐ -	
4.	☐ N	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ +	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
	☐ O				☐ -	
5.	☐ N	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ +	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
	☐ O				☐ -	

20. Ποιο είναι το επάγγελμα ή η απασχόλησή σου;

21. Εάν σκεφθείς για τους ανθρώπους που έχουν το ίδιο επάγγελμα ή απασχόληση μ' εσένα, τι σου έρχεται στο νου;

«Εμείς, οι(επάγγελμα ή απασχόληση), είμαστε ...»

(Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II, 1ο Στάδιο			
Ισχύς	Βαθμός	Αξία	Σημαντικότητα
1. N O	1 2 3	+ -	Σ 1 2 3
2. N O	1 2 3	+ -	Σ 1 2 3
3. N O	1 2 3	+ -	Σ 1 2 3
4. N O	1 2 3	+ -	Σ 1 2 3
5. N O	1 2 3	+ -	Σ 1 2 3

22. Προσπάθησε τώρα να σκεφθείς για τους ανθρώπους που έχουν το ίδιο επάγγελμα ή απασχόληση μ' εσένα, με τους όρους, «Αυτοί οι (επάγγελμα ή απασχόληση), είναι ...»
 (Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο																	
Ισχύς	Βαθμός	Αξία	Σημαντικότητα														
1.	<table border="1"> <tr> <td>N</td> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>O</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	N	1	2	3	O				<table border="1"> <tr> <td>+</td> </tr> <tr> <td>-</td> </tr> </table>	+	-	<table border="1"> <tr> <td>Σ</td> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> </tr> </table>	Σ	1	2	3
N	1	2	3														
O																	
+																	
-																	
Σ	1	2	3														
2.	<table border="1"> <tr> <td>N</td> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>O</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	N	1	2	3	O				<table border="1"> <tr> <td>+</td> </tr> <tr> <td>-</td> </tr> </table>	+	-	<table border="1"> <tr> <td>Σ</td> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> </tr> </table>	Σ	1	2	3
N	1	2	3														
O																	
+																	
-																	
Σ	1	2	3														
3.	<table border="1"> <tr> <td>N</td> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>O</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	N	1	2	3	O				<table border="1"> <tr> <td>+</td> </tr> <tr> <td>-</td> </tr> </table>	+	-	<table border="1"> <tr> <td>Σ</td> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> </tr> </table>	Σ	1	2	3
N	1	2	3														
O																	
+																	
-																	
Σ	1	2	3														
4.	<table border="1"> <tr> <td>N</td> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>O</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	N	1	2	3	O				<table border="1"> <tr> <td>+</td> </tr> <tr> <td>-</td> </tr> </table>	+	-	<table border="1"> <tr> <td>Σ</td> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> </tr> </table>	Σ	1	2	3
N	1	2	3														
O																	
+																	
-																	
Σ	1	2	3														
5.	<table border="1"> <tr> <td>N</td> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>O</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	N	1	2	3	O				<table border="1"> <tr> <td>+</td> </tr> <tr> <td>-</td> </tr> </table>	+	-	<table border="1"> <tr> <td>Σ</td> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> </tr> </table>	Σ	1	2	3
N	1	2	3														
O																	
+																	
-																	
Σ	1	2	3														

23. Εάν σκεφθείς για τα άτομα διαφορετικού επαγγέλματος ή απασχόλησης απ' ότι εσύ, χρησιμοποιώντας τη φράση «Αυτοί, οι(διαφορετικό επάγγελμα ή απασχόληση), είναι...», τι σου έρχεται στο νου;

«Αυτοί, οι(διαφορετικό επάγγελμα ή απασχόληση), είναι...»

(Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο									
1.	Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα			
	☐ N ☐ O	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ + ☐ -	☐ Σ	☐ 1	☐ 2	☐ 3
2.	Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα			
	☐ N ☐ O	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ + ☐ -	☐ Σ	☐ 1	☐ 2	☐ 3
3.	Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα			
	☐ N ☐ O	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ + ☐ -	☐ Σ	☐ 1	☐ 2	☐ 3
4.	Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα			
	☐ N ☐ O	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ + ☐ -	☐ Σ	☐ 1	☐ 2	☐ 3
5.	Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα			
	☐ N ☐ O	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ + ☐ -	☐ Σ	☐ 1	☐ 2	☐ 3

24. Σε ποια κοινωνική τάξη θεωρείς ότι ανήκεις;

.....

25. Πως θα περιέγραφες τους ανθρώπους που ανήκουν στην ίδια κοινωνική τάξη μ' εσένα;

«Εμείς, οι (κοινωνική τάξη), είμαστε ...»

(Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο									
1.	Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα			
	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
2.	Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα			
	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
3.	Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα			
	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
4.	Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα			
	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
5.	Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα			
	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				

26. Σκέψου τώρα για τους ανθρώπους της κοινωνικής τάξης όπου ανήκεις, με τους όρους «Αυτοί, οι(κοινωνική τάξη), είναι...»

(Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο								
Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα			
N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
O				-				
1.								
2.								
3.								
4.								
5.								

27. Προσπάθησε, τώρα, να μιλήσεις για άλλες, διαφορετικές κοινωνικές τάξεις, με τους όρους, «Αυτοί, οι (διαφορετική κοινωνική τάξη) είναι ...»
 (Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο					
Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα
☐ N	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ +	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
☐ O				☐ -	
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					

28. Κάνεις, ή έκανες ποτέ συστηματική χρήση κάποιων ναρκωτικών; (Λέγοντας συστηματική χρήση, δεν εννοούμε την απλή δοκιμή μιας ουσίας κάποια στιγμή στη ζωή σου, αλλά τη σταθερή για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα χρήση).....

Εάν η απάντηση είναι «ναι», προχώρησε στις ερωτήσεις 32, 33, 34 (μην απαντήσεις τις ερωτήσεις 29, 30, 31).

Εάν η απάντηση είναι «όχι», προχώρησε στις ερωτήσεις 29, 30, 31 (μην απαντήσεις στις ερωτήσεις 32, 33, 34).

29. Εάν σκεφθείς για τους ανθρώπους που δεν κάνουν χρήση ναρκωτικών, με τους όρους «Εμείς, οι μη-χρήστες», τι σου έρχεται στο νου; «Εμείς, οι μη-χρήστες, είμαστε...»

(Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο									
	Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα			
	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
1.									
2.									
3.									
4.									
5.									

30. Εάν σκεφθείς για τους ανθρώπους που δεν κάνουν χρήση ναρκωτικών με τους όρους «Αυτοί, οι μη-χρήστες», τι σου έρχεται στο νου; «Αυτοί, οι μη-χρήστες, είναι ...»
 (Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο									
Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα				
1.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
2.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
3.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
4.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
5.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				

31. Και αν σκεφθείς για εκείνους που κάνουν χρήση ναρκωτικών, με τους όρους «Αυτοί, οι χρήστες», τι σου έρχεται στο νου; «Αυτοί, οι χρήστες, είναι ...»
 (Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση Π. 1ο Στάδιο								
Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα			
N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
O				-				
1.								
2.								
3.								
4.								
5.								

32. Εάν σκεφθείς για τους ανθρώπους που κάνουν χρήση ναρκωτικών με τους όρους «Εμείς, οι χρήστες, είμαστε...», τι σου έρχεται στο νου:

(Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο											
1.	Ισχύς		Βαθμός			Αξία		Σημαντικότητα			
	N	O	1	2	3	+	-	Σ	1	2	3
2.	N	O	1	2	3	+	-	Σ	1	2	3
3.	N	O	1	2	3	+	-	Σ	1	2	3
4.	N	O	1	2	3	+	-	Σ	1	2	3
5.	N	O	1	2	3	+	-	Σ	1	2	3

33. Εάν τώρα σκεφθείς για τους ανθρώπους που κάνουν χρήση ναρκωτικών, με τους όρους «Αυτοί, οι χρήστες», τι σου έρχεται στο νου; «Αυτοί, οι χρήστες, είναι...»
 (Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο										
	Ισχύς		Βαθμός			Αξία		Σημαντικότητα		
	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3	
	O				-					
1.										
2.										
3.										
4.										
5.										

34. Και αν σκεφθείς για εκείνους που δεν κάνουν χρήση ναρκωτικών, με τους όρους «Αυτοί, οι μη-χρήστες», τι σου έρχεται στο νου; «Αυτοί, οι μη-χρήστες, είναι...»
 (Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο			
Ισχύς	Βαθμός	Αξία	Σημαντικότητα
1. N ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ O ☐		+ ☐ - ☐	Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐
2. N ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ O ☐		+ ☐ - ☐	Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐
3. N ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ O ☐		+ ☐ - ☐	Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐
4. N ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ O ☐		+ ☐ - ☐	Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐
5. N ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ O ☐		+ ☐ - ☐	Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐

35. Εάν σκεφθείς για τους ανθρώπους της ίδιας ηλικίας με τη δική σου, με τους όρους «Εμείς, οι νέοι, είμαστε...», τι σου έρχεται στο νου;
 (Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο									
Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα				
1.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
2.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
3.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
4.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
5.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				

36. Σκέψου, τώρα, για τους ανθρώπους της ίδιας ηλικίας με τη δικιά σου, με τους όρους, «Αυτοί, οι νέοι είναι...»

(Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο			
Ισχύς	Βαθμός	Αξία	Σημαντικότητα
1.	N 1 2 3 O	+ -	Σ 1 2 3
2.	N 1 2 3 O	+ -	Σ 1 2 3
3.	N 1 2 3 O	+ -	Σ 1 2 3
4.	N 1 2 3 O	+ -	Σ 1 2 3
5.	N 1 2 3 O	+ -	Σ 1 2 3

37. Σκέψου για τους ανθρώπους άλλης, διαφορετικής ηλικίας από τη δική σου. «Αυτοί οι
 (διαφορετική ηλικιακή ομάδα), είναι...»
 (Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο									
Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα				
1.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
2.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
3.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
4.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
5.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				

38. Αν προσπαθήσεις να σκεφθείς τους φίλους σου, τι σου έρχεται στο νου, «Εμείς, οι φίλοι, είμαστε ...»
 (Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο									
Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα				
1.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
2.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
3.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
4.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
5.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				

39. Σκέψου, τώρα, για τους φίλους σου, χρησιμοποιώντας τους όρους «Αυτοί, οι φίλοι, είναι ...»
 (Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο									
Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα				
1.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
2.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
3.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
4.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
5.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				

40. Υπάρχει κάποια ομάδα, η οποία να μην αναφέρθηκε, όπου να ανήκεις και να την θεωρείς σημαντική για την παροντική σου ζωή;

41. Αν ναι, προσπάθησε να σκεφθείς για όσους ανήκουν σ' αυτήν την ομάδα.

«Εμείς, οι (ομάδα), είμαστε»

(Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο			
Ισχύς	Βαθμός	Αξία	Σημαντικότητα
1. ☐ N ☐ O	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3	☐ + ☐ -	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
2. ☐ N ☐ O	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3	☐ + ☐ -	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
3. ☐ N ☐ O	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3	☐ + ☐ -	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
4. ☐ N ☐ O	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3	☐ + ☐ -	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
5. ☐ N ☐ O	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3	☐ + ☐ -	☐ Σ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3

42. Αν τώρα σκεφθείς για αυτήν την ίδια ομάδα με τους όρους «Αυτοί, οι (ομάδα), είναι ...», τι σου έρχεται στο νου;
 (Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο											
	Ισχύς		Βαθμός			Αξία		Σημαντικότητα			
	N	O	1	2	3	+	-	Σ	1	2	3
1.											
2.											
3.											
4.											
5.											

43. Αξιολογήστε τη σημασία που έχει για σας η ένταξη σας σε κάθε μια από τις αναφερόμενες ομάδες (Σημειώστε με ⊗ την αντίστοιχη αξία κάθε ομάδας)

Ομάδες	Αξία					
	Πολύ θετική	Αρκετά θετική	Εν μέρει θετική και εν μέρει αρνητική	Αρκετά αρνητική	Πολύ αρνητική	Αδιάφορη (ούτε θετική, ούτε αρνητική)
Φύλο (άνδρες ή γυναίκες)	0	0	0	0	0	0
Εθνικότητα (Ελληνες)	0	0	0	0	0	0
Θρησκευμα	0	0	0	0	0	0
Οικογενεια	0	0	0	0	0	0
Οικογενειακή κατάσταση	0	0	0	0	0	0
Επάγγελμα ή απασχόληση	0	0	0	0	0	0
Κοινωνική θέση (τάξη)	0	0	0	0	0	0
Ομάδα χρηστών ή μη-χρηστών	0	0	0	0	0	0
Ηλικιακή ομάδα	0	0	0	0	0	0
Φίλοι	0	0	0	0	0	0
Άλλες ομάδες	0	0	0	0	0	0

44. Μπορείς να αναφερθείς σε ένα άτομο, άνδρα ή γυναίκα, πραγματικό ή φανταστικό, που να θεωρείς πρότυπό σου;

.....

45. Περιγράψε αυτό το πρότυπο με πέντε τουλάχιστον επίθετα ή σύντομες φράσεις:

«Αυτός/Αυτή, το ιδανικό άτομο, είναι ...»

Φάση II. 1ο Στάδιο									
Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα				
1.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
2.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
3.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
4.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
5.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				

46. Εάν τώρα σκεφθείς με έναν γενικό τρόπο, τα άτομα που δεν μοιάζουν καθόλου μ' εμένα, δηλαδή τα άτομα που είναι αντίθετα προς τις αντιλήψεις σου, τον τρόπο ζωής σου κ.λ.π., πώς θα τα περιέγραφες; «Αυτοί, τα άτομα τα αντίθετα προς εμένα, είναι ...»

(Δώσε τουλάχιστον πέντε περιγραφές, επίθετα ή σύντομες φράσεις.)

Φάση II. 1ο Στάδιο									
Ισχύς	Βαθμός			Αξία	Σημαντικότητα				
1.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
2.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
3.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
4.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				
5.	N	1	2	3	+	Σ	1	2	3
	O				-				

ΦΑΣΗ ΙΙ, 1^ο ΣΤΑΔΙΟ

Αφού καταγράψετε τις απαντήσεις σας, χρειάζεται, επίσης, να συμπληρώσετε τα πλαίσια που υπάρχουν σε κάθε σελίδα, με τον τίτλο «Φάση ΙΙ, 1^ο Στάδιο». Για το σκοπό αυτό, καλό θα ήταν να κόψετε και να κρατήσετε δίπλα σας αυτό το φύλλο, που θα σας χρησιμεύσει ως οδηγός. Σας ζητάμε να ξαναδιαβάσετε τις απαντήσεις σας και να δώσετε κάποιες επιπρόσθετες πληροφορίες:

1. Ισχύει ή όχι η περιγραφή που δώσατε, για τον εαυτό σας; (Είναι κατά τη γνώμη σας μια ιδιότητα που χαρακτηρίζει και εσάς τους ίδιους, ή όχι;) Εάν ναι, τότε σημειώστε το τετράγωνο (N), εάν όχι, το τετράγωνο (0), στη στήλη «Ισχύς», δίπλα από κάθε απάντησή σας.
2. Εάν η περιγραφή ισχύει και για τον εαυτό σας, (N), τότε προσδιορίστε εάν ισχύει εντελώς (1), αρκετά (2), ή λίγο (3) για τον εαυτό, σημειώνοντας το αντίστοιχο τετράγωνο στη στήλη «Βαθμός». Εάν δεν ισχύει, τότε μην σημειώνετε τίποτα και προχωρήστε στην επόμενη ερώτηση.
3. Είναι το περιεχόμενο της λέξης θετικό ή αρνητικό για σας; Σημειώστε αντίστοιχα, «+» ή «-», στη στήλη «Αξία».
4. Σημειώστε στη στήλη «Σημαντικότητα», εάν η περιγραφή εκφράζει ένα χαρακτηριστικό με μικρή σημασία (3), αρκετά σημαντικό (2), πολύ σημαντικό (1), ή καθοριστικό, ύψιστης σημασίας για τη ζωή (Σ), πάντοτε σύμφωνα με την προσωπική σας κρίση.

ΦΑΣΗ II, 2ο Στάδιο*

Μιλώντας για τους (ομάδα), έδωσες τις ακόλουθες απαντήσεις.....

(Α.Ε. που αποδόθηκαν από τον συμμετέχοντα – την συμμετέχουσα).

Όταν λες ότι «Εμείς οι (ομάδα – ερέθισμα), είμαστε..... (Α.Ε.)»,

ή «Αυτοί οι (ομάδα – ερέθισμα), είναι..... (Α.Ε.)», αναφέρεσαι:

α) Στο σύνολο των ανθρώπων σε αυτή την ομάδα;

β) Σε μια υπο – ομάδα ειδικά; Ποια;

γ) Σε κάποια συγκεκριμένα άτομα; Ποια;

*Συμπληρώνεται από τον ερευνητή – την ερευνήτρια

ΦΑΣΗ ΙΙΙ

1. ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ – ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΩΝ Α.Ε. ΠΟΥ ΠΕΡΙΓΡΑΦΟΥΝ ΤΗΝ ΟΜΑΔΑ:

Λέγοντας ότι οι (ομάδα – ερέθισμα) είναι (Α.Ε.), τι εννοείς; Τι σημαίνει αυτό για την ομάδα;

2. ΑΝΑΛΥΣΗ ΥΠΑΡΞΙΑΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΩΝ Α.Ε.

2α. Λέγοντας ότι εσύ ο ίδιος / η ίδια, είσαι(Εγωμορφική Α.Ε.), τι εννοείς; Αυτό τι σε κάνει να σκέπτεσαι;

2β. Λέγοντας ότι εσύ ο ίδιος / η ίδια δεν είσαι(Αλλομορφική Α.Ε.), τι εννοείς; Σε τι πιστεύεις ότι διαφέρεις; Αυτό τι σε κάνει να σκέπτεσαι;

3. ΣΥΝΕΡΓΙΣΤΙΚΕΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΣΥΝΔΕΔΕΜΕΝΕΣ ΜΕ ΤΙΣ Α.Ε.

3α. Ποια ήταν η πρώτη φορά που σκέφτηκες για τον εαυτό σου ότι είσαι(Εγωμορφική Α.Ε.) ή ότι δεν είσαι(Αλλομορφική Α.Ε.); Ποιο ήταν το επεισόδιο που σε έκανε να σκεφθείς για πρώτη φορά τον εαυτό σου κατ' αυτόν τον τρόπο;

3β. Τι κάνεις όταν είσαι(Εγωμορφική Α.Ε.); Διηγήσου μου μια ιστορία όπου πιστεύεις ότι ήσουν(Εγωμορφική Α.Ε.).

3γ. Και όταν δεν είσαι(Αλλομορφική Α.Ε.); Διηγήσου μου μια ιστορία όπου πιστεύεις ότι δεν ήσουν καθόλου(Αλλομορφική Α.Ε.).

*Συμπληρώνεται από τον ερευνητή – την ερευνήτρια.

ΦΑΣΗ ΙΙΙ

1. ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ – ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΩΝ Α.Ε. ΠΟΥ ΠΕΡΙΓΡΑΦΟΥΝ ΤΗΝ ΟΜΑΔΑ.

Λέγοντας ότι οι (ομάδα – ερέθισμα) είναι (Α.Ε.), τι εννοείς; Τι σημαίνει αυτό για την ομάδα;

2. ΑΝΑΛΥΣΗ ΥΠΑΡΞΙΑΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΩΝ Α.Ε.

2α. Λέγοντας ότι εσύ ο ίδιος / η ίδια, είσαι (Εγωμορφική Α.Ε.), τι εννοείς; Αυτό τι σε κάνει να σκέπτεσαι;

2β. Λέγοντας ότι εσύ ο ίδιος / η ίδια δεν είσαι (Αλλομορφική Α.Ε.), τι εννοείς; Σε τι πιστεύεις ότι διαφέρει; Αυτό τι σε κάνει να σκέπτεσαι;

3. ΣΥΝΕΡΓΙΣΤΙΚΕΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΣΥΝΔΕΛΕΜΕΝΕΣ ΜΕ ΤΙΣ Α.Ε.

3α. Ποια ήταν η πρώτη φορά που σκεφτηκες για τον εαυτό σου ότι είσαι (Εγωμορφική Α.Ε.) ή ότι δεν είσαι (Αλλομορφική Α.Ε.); Ποιο ήταν το επεισόδιο που σε έκανε να σκεφθείς για πρώτη φορά τον εαυτό σου κατ' αυτόν τον τρόπο;

3β. Τι κάνεις όταν είσαι (Εγωμορφική Α.Ε.); Μπορείς να θυμηθείς ένα περιστατικό όπου πιστεύεις ότι ήσουν (Εγωμορφική Α.Ε.).

3γ. Και όταν δεν είσαι (Αλλομορφική Α.Ε.); Μπορείς να θυμηθείς ένα περιστατικό όπου πιστεύεις ότι δεν ήσουν καθόλου (Αλλομορφική Α.Ε.).

*Συμπληρώνεται από τον ερευνητή – την ερευνητρια.

ΣΧΟΛΙΑ

Το ερωτηματολόγιο τελείωσε, ενδεχομένως όμως να θέλετε να προσθέσετε ορισμένα σχόλια, όπως για παράδειγμα, να σημειώσετε ορισμένες σκέψεις που σας ήρθαν στο μυαλό ενώ απαντούσατε στις διάφορες ερωτήσεις, να προσθέσετε κάποιες απαντήσεις – περιγραφές ομάδων που δεν δώσατε κατά την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, ή, ακόμη, να διατυπώσετε κριτική σε ό,τι αφορά το περιεχόμενο του ερωτηματολογίου, τη μορφή του κ.λ.π.

Όλες οι παρατηρήσεις σας θα είναι για μας πολύτιμες.

Ευχαριστούμε πολύ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

**ΠΙΝΑΚΕΣ 3 - 30: ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ - ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ, ΧΡΗΣΤΩΝ ΚΑΙ
ΜΗ-ΧΡΗΣΤΩΝ.**

ΗΛΙΚΙΕΣ	ΧΡΗΣΤΕΣ ΗΡΩΙΝΗΣ			ΜΗ - ΧΡΗΣΤΕΣ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
28 ετών	2	2	4	2	2	4
32 ετών	2	2	4	2	2	4
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8

Πίνακας 3: Ηλικία και Φύλο των Συμμετεχόντων (Χρήστες Ηρωίνης Πρωτόκολλα 1 – 8, Μη-χρήστες Πρωτόκολλα 9 – 16).

ΤΟΠΟΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ	ΧΡΗΣΤΕΣ ΗΡΩΙΝΗΣ			ΜΗ - ΧΡΗΣΤΕΣ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Αθήνα	2	3	5	3	4	7
Άλλη πρωτεύουσα	2	1	3	1	-	1
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8
ΤΟΠΟΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ						
Αθήνα	4	4	8	4	4	8
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8

Πίνακας 4: Τόπος Γέννησης - Τόπος Διαμονής των Συμμετεχόντων (Χρήστες Ηρωίνης Πρωτόκολλα 1 – 8, Μη-χρήστες Πρωτόκολλα 9 – 16)..

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΑΤΕΡΑ	ΧΡΗΣΤΕΣ ΗΡΩΙΝΗΣ			ΜΗ - ΧΡΗΣΤΕΣ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
			7	3	4	7
Απολυτήριο Δημοτικού	4	3	7	3	4	7
Φοίτηση στο Γυμνάσιο	-	1	1	1	-	1
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8

Πίνακας 5: Επίπεδο Εκπαίδευσης Πατέρα (Χρήστες Ηρωϊνης Πρωτόκολλα 1 - 8. Μη-χρήστες Πρωτόκολλα 9 - 16).

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΠΑΤΕΡΑ	ΧΡΗΣΤΕΣ ΗΡΩΙΝΗΣ			ΜΗ - ΧΡΗΣΤΕΣ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Εργασιακή Θέση						
Απλός δημόσιος υπάλληλος	1	-	1	1	-	1
Απλός ιδιωτικός υπάλληλος	3	4	7	3	4	7
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8
Τρέχουσα εργασιακή κατάσταση						
Εργαζόμενος	4	4	8	4	4	8
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8

Πίνακας 6: Επάγγελμα Πατέρα (Εργασιακή Θέση και Τρέχουσα Εργασιακή Κατάσταση) (Χρήστες Ηρωϊνης Πρωτόκολλα 1 - 8. Μη-χρήστες Πρωτόκολλα 9 - 16).

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ	ΧΡΗΣΤΕΣ ΗΡΩΙΝΗΣ			ΜΗ - ΧΡΗΣΤΕΣ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
			7	4	4	8
Απολυτήριο Δημοτικού	4	3	7	4	4	8
Φοίτηση στο Γυμνάσιο	-	1	1	-	-	-
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8

Πίνακας 7: Επίπεδο Εκπαίδευσης Μητέρας (Χρήστες Ηρωϊνης Πρωτόκολλα 1 - 8. Μη-χρήστες Πρωτόκολλα 9 - 16).

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΜΗΤΕΡΑΣ	ΧΡΗΣΤΕΣ ΗΡΩΙΝΗΣ			ΜΗ - ΧΡΗΣΤΕΣ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Επάγγελμα - Απασχόληση						
Οικιακά	4	4	8	4	4	8
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8
Τρέχουσα εργασιακή κατάσταση						
Οικιακά	4	4	8	4	4	8
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8

Πίνακας 8: Επάγγελμα Μητέρας (Επάγγελμα -Απασχόληση και Τρέχουσα Εργασιακή Κατάσταση)
(Χρήστες Ηρωϊνης Πρωτόκολλα 1 - 8. Μη-χρήστες Πρωτόκολλα 9 - 16).

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ	ΧΡΗΣΤΕΣ ΗΡΩΙΝΗΣ			ΜΗ - ΧΡΗΣΤΕΣ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Απολυτήριο Γυμνασίου	2	3	5	2	1	3
Φοίτηση στο Λύκειο	1	-	1	-	1	1
Απολυτήριο Λυκείου	1	1	2	2	2	4
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8
ΤΡΕΧΟΥΣΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ						
Λήξη Εκπαίδευσης	4	4	8	4	4	8
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8

Πίνακας 9: Επίπεδο Εκπαίδευσης και Τρέχουσα Εκπαιδευτική Κατάσταση των Συμμετεχόντων
(Χρήστες Ηρωϊνης Πρωτόκολλα 1 - 8. Μη-χρήστες Πρωτόκολλα 9 - 16)..

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ	ΧΡΗΣΤΕΣ ΗΡΩΙΝΗΣ			ΜΗ - ΧΡΗΣΤΕΣ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Εργασιακή Θέση στην οποία έχουν εργαστεί στο παρελθόν						
Ιδιωτικοί υπάλληλοι σε κατάστημα	4	3	7	4	4	8
Μικροπωλητές	-	1	1	-	-	-
	4	4	4	4	4	8
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8
Τρέχουσα εργασιακή κατάσταση						
Εργαζόμενος -η	-	-	-	-	-	-
Άνεργος -η	4	4	4	4	4	4
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8

Πίνακας 10: Επαγγελματική Κατάσταση Συμμετεχόντων (Εργασιακή Θέση στην οποία έχουν εργαστεί στο παρελθόν και Τρέχουσα Εργασιακή Κατάσταση) (Χρήστες Ηρωίνης: Πρωτόκολλα 1 - 8. Μη-χρήστες: Πρωτόκολλα 9 - 16).

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ	ΧΡΗΣΤΕΣ ΗΡΩΙΝΗΣ			ΜΗ - ΧΡΗΣΤΕΣ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Κακή	-	-	-	-	-	-
Μέτρια	4	4	8	4	4	8
Καλή	-	-	-	-	-	-
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8
ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ						
Κακή	4	4	8	-	-	-
Μέτρια	-	-	-	4	4	8
Καλή	-	-	-	-	-	-
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8

Πίνακας 11: Οικονομική Κατάσταση της Οικογένειας και Προσωπική Οικονομική Κατάσταση των Συμμετεχόντων (Χρήστες Ηρωίνης: Πρωτόκολλα 1 - 8. Μη-χρήστες: Πρωτόκολλα 9 - 16).

ΒΑΣΙΚΗ ΠΗΓΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ	ΧΡΗΣΤΕΣ ΗΡΩΙΝΗΣ			ΜΗ - ΧΡΗΣΤΕΣ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Προσωπική Εργασία	-	-	-	-	-	-
Οικονομική Βοήθεια από την οικογένεια	4	4	8	4	4	8
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8

Πίνακας 12: Βασική Πηγή Προσωπικού Εισοδήματος (Χρήστες Ηρωίνης, Πρωτόκολλα 1 - 8, Μη-χρήστες, Πρωτόκολλα 9 - 16).

ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΑ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ	ΧΡΗΣΤΕΣ ΗΡΩΙΝΗΣ			ΜΗ - ΧΡΗΣΤΕΣ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Δεν έχω δοκιμάσει ποτέ καμιά ουσία	-	-	-	4	4	8
Έχω δοκιμάσει κάποιες ουσίες	-	-	-	-	-	-
Έχω κάνει χρήση για μικρά διαστήματα στη ζωή μου	-	-	-	-	-	-
Έχω κάνει σταθερή χρήση για αρκετά χρόνια	4	4	8	-	-	-
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8

Πίνακας 13: Σχέση με τα Ναρκωτικά στο Παρελθόν (Χρήστες Ηρωίνης, Πρωτόκολλα 1 - 8, Μη-χρήστες, Πρωτόκολλα 9 - 16).

ΗΛΙΚΙΑ "ΓΝΩΡΙΜΙΑΣ" ΜΕ ΤΑ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ	ΧΡΗΣΤΕΣ ΗΡΩΙΝΗΣ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
13 ετών	1	-	1
14 ετών	-	1	1
15 ετών	-	-	-
16 ετών	1	1	2
17 ετών	-	-	-
18 ετών	2	2	4
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8

Πίνακας 14: Ηλικία "Γνωριμίας" με τα Ναρκωτικά (Χρήστες Ηρωίνης, Πρωτόκολλα 1 - 8).

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕΝΕΣ ΟΥΣΙΕΣ	ΧΡΗΣΤΕΣ ΗΡΩΙΝΗΣ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΑ
		-	1
Χασίς	1	-	-
LSD	-	3	5
Κοκαΐνη	2	4	8
Ηρωίνη	4	-	1
Μεθαδόνη	1	-	-
Ecstasy	-	-	4
Χάπια (κατασταλτικά)	2	2	

Πίνακας 15: Ουσίες που χρησιμοποιούν οι Συμμετέχοντες (Χρήστες Ηρωίνης, Πρωτόκολλα 1-8).

ΤΥΠΟΣ ΧΡΗΣΗΣ	ΧΡΗΣΤΕΣ ΗΡΩΙΝΗΣ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Συνήθως κάνω χρήση μόνος μου	3	3	6
Συνήθως κάνω χρήση μαζί με την παρέα μου	-	-	-
Συνήθως κάνω χρήση με έναν - δύο φίλους	1	1	2
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8

Πίνακας 16: Τύπος Χρήσης (Χρήστες Ηρωίνης, Πρωτόκολλα 1-8).

ΗΛΙΚΙΕΣ	ΧΡΗΣΤΕΣ ΣΥΝΘ. ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ			ΜΗ - ΧΡΗΣΤΕΣ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
20 ετών	2	1	3	1	-	1
21 ετών	-	-	-	1	2	3
22 ετών	-	1	1	-	-	-
23 ετών	1	1	2	1	1	2
24 ετών	1	1	2	1	1	2
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8

Πίνακας 17: Ηλικία και Φύλο των Συμμετεχόντων (Χρήστες Συνθ. Ναρκωτικών, Πρωτόκολλα 17 - 24. Μη-χρήστες, Πρωτόκολλα 25 - 32).

ΤΟΠΟΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ	ΧΡΗΣΤΕΣ ΣΥΝΘ. ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ			ΜΗ - ΧΡΗΣΤΕΣ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Αθήνα	4	3	7	4	2	6
Άλλη πρωτεύουσα	-	1	1	-	2	2
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8
ΤΟΠΟΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ						
Αθήνα	4	4	8	4	4	8
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8

Πίνακας 18: Τόπος Γέννησης - Τόπος Διαμονής των Συμμετεχόντων (Χρήστες Συνθ. Ναρκωτικών, Πρωτόκολλα 17 - 24. Μη-χρήστες, Πρωτόκολλα 25 - 32).

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΑΤΕΡΑ	ΧΡΗΣΤΕΣ ΣΥΝΘ. ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ			ΜΗ - ΧΡΗΣΤΕΣ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Απολυτήριο Δημοτικού	-	-	-	-	1	1
Φοίτηση στο Γυμνάσιο	-	-	-	-	2	2
Απολυτήριο Γυμνασίου	2	3	5	2	1	3
Απολυτήριο Λυκείου	2	1	3	2	-	2
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8

Πίνακας 19: Επίπεδο Εκπαίδευσης Πατέρα (Χρήστες Συνθ. Ναρκωτικών, Πρωτόκολλα 17 - 24. Μη-χρήστες, Πρωτόκολλα 25 - 32).

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΠΑΤΕΡΑ	ΧΡΗΣΤΕΣ ΣΥΝΘ. ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ			ΜΗ - ΧΡΗΣΤΕΣ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Εργασιακή Θέση						
Απλός δημόσιος υπάλληλος	1	-	1	-	-	-
Απλός ιδιωτικός υπάλληλος	-	2	2	1	1	2
Επιχειρηματίας	3	2	5	3	3	6
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8
Τρέχουσα εργασιακή κατάσταση						
Εργαζόμενος	4	4	4	4	4	8
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8

Πίνακας 20: Επάγγελμα Πατέρα (Εργασιακή Θέση και Τρέχουσα Εργασιακή Κατάσταση) (Χρήστες Συνθ. Ναρκωτικών, Πρωτόκολλα 17 - 24, Μη-χρήστες Πρωτόκολλα 25 - 32).

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ	ΧΡΗΣΤΕΣ ΣΥΝΘ. ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ			ΜΗ - ΧΡΗΣΤΕΣ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Απολυτήριο Δημοτικού	-	-	-	-	-	-
Φοίτηση στο Γυμνάσιο	-	-	-	-	2	2
Απολυτήριο Γυμνασίου	2	3	5	3	-	3
Απολυτήριο Λυκείου	2	1	3	1	2	3
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8

Πίνακας 21: Επιπεδο Εκπαίδευσης Μητέρας (Χρήστες Συνθ. Ναρκωτικών, Πρωτόκολλα 17 - 24, Μη-χρήστες, Πρωτόκολλα 25 - 32).

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΜΗΤΕΡΑΣ	ΧΡΗΣΤΕΣ ΣΥΝΘ. ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ			ΜΗ - ΧΡΗΣΤΕΣ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Επάγγελμα - Απασχόληση						
Δημ. Υπάλληλος	-	-	-	-	1	1
Ιδ. Υπάλληλος	4	4	8	4	3	7
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8
Τρέχουσα εργασιακή κατάσταση						
Οικιακά	4	4	8	4	4	8
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8

Πίνακας 22: Επάγγελμα Μητέρας (Επάγγελμα -Απασχόληση και Τρέχουσα Εργασιακή Κατάσταση)
(Χρήστες Συνθ. Ναρκωτικών. Πρωτόκολλα 17 - 24. Μη-χρήστες Πρωτόκολλα 25 - 32).

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ	ΧΡΗΣΤΕΣ ΣΥΝΘ. ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ			ΜΗ - ΧΡΗΣΤΕΣ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Ιδιωτικά ΙΕΚ /Άλλοι ιδιωτικοί εκπαιδευτικοί οργανισμοί	3	2	5	2	3	5
ΤΕΙ	-	-	-	1	-	1
Σπουδές σε Ωδείο /Σχολή χορού	1	2	3	1	1	2
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8
ΤΡΕΧΟΥΣΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ						
Συνέχιση Εκπαίδευσης	4	4	8	4	4	8
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8

Πίνακας 23: Επίπεδο Εκπαίδευσης και Τρέχουσα Εκπαιδευτική Κατάσταση των Συμμετεχόντων
(Χρήστες Συνθ. Ναρκωτικών. Πρωτόκολλα 17 - 24. Μη-χρήστες Πρωτόκολλα 25 - 32).

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ	ΧΡΗΣΤΕΣ ΣΥΝΘ. ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ			ΜΗ - ΧΡΗΣΤΕΣ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Εργασιακή Θέση στην οποία έχουν εργαστεί στο παρελθόν						
Ιδιωτικοί υπάλληλοι σε κατάστημα	4	2	6	3	1	4
Ελεύθεροι επαγγελματίες	-	2	2	1	3	4
	4	4	8	4	4	8
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8
Τρέχουσα εργασιακή κατάσταση						
Εργαζόμενος -η	-	-	-	-	-	-
Ανεργός -η	4	4	4	4	4	4
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8

Πίνακας 24: Επαγγελματική Κατάσταση Συμμετεχόντων (Εργασιακή Θέση στην οποία έχουν εργαστεί στο παρελθόν και Τρέχουσα Εργασιακή Κατάσταση) (Χρήστες Συνθ. Ναρκωτικών, Πρωτόκολλα 17 -24 - Μη -χρήστες, Πρωτόκολλα 25 -32).

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ	ΧΡΗΣΤΕΣ ΣΥΝΘ. ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ			ΜΗ - ΧΡΗΣΤΕΣ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Κακή	-	-	-	-	-	-
Μέτρια	-	-	-	-	-	-
Καλή	4	4	8	4	4	8
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8
ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ						
Κακή	-	-	-	-	-	-
Μέτρια	-	-	-	-	-	-
Καλή	4	4	8	4	4	8
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8

Πίνακας 25: Οικονομική Κατάσταση της Οικογένειας και Προσωπική Οικονομική Κατάσταση των Συμμετεχόντων (Χρήστες Συνθ. Ναρκωτικών, Πρωτόκολλα 17 - 24, Μη-χρήστες, Πρωτόκολλα 25 -

ΒΑΣΙΚΗ ΠΗΓΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ	ΧΡΗΣΤΕΣ ΣΥΝΘ. ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ			ΜΗ - ΧΡΗΣΤΕΣ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Προσωπική Εργασία	-	-	-	-	-	-
Οικονομική Βοήθεια από την οικογένεια	4	4	8	4	4	8
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8

Πίνακας 26: Βασική Πηγή Προσωπικού Εισοδήματος (Χρήστες Συνθ. Ναρκωτικών, Πρωτόκολλα 17 - 24. Μη-χρήστες, Πρωτόκολλα 25 - 32).

ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΑ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ	ΧΡΗΣΤΕΣ ΣΥΝΘ. ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ			ΜΗ - ΧΡΗΣΤΕΣ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Δεν έχω δοκιμάσει ποτέ καμιά ουσία	-	-	-	3	3	6
Έχω δοκιμάσει κάποιες ουσίες	-	-	-	1	1	2
Έχω κάνει χρήση για μικρά διαστήματα στη ζωή μου	-	-	-	-	-	-
Έχω κάνει σταθερή χρήση για αρκετά χρόνια	4	4	8	-	-	-
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8	4	4	8

Πίνακας 27: Σχέση με τα Ναρκωτικά στο Παρελθόν (Χρήστες Συνθ. Ναρκωτικών, Πρωτόκολλα 17 - 24. Μη-χρήστες, Πρωτόκολλα 25 - 32).

ΗΛΙΚΙΑ "ΓΝΩΡΙΜΙΑΣ" ΜΕ ΤΑ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ	ΧΡΗΣΤΕΣ ΣΥΝΘ. ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
14 ετών	1	-	1
15 ετών	1	-	1
16 ετών	2	1	3
17 ετών	-	2	2
18 ετών	-	-	-
19 ετών	-	-	-
20 ετών	-	1	1
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8

Πίνακας 28: Ηλικία "Γνωριμίας" με τα Ναρκωτικά (Χρήστες Συνθ. Ναρκωτικών, Πρωτόκολλα 17 - 24. Μη-χρήστες, Πρωτόκολλα 25 - 32).

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕΝΕΣ ΟΥΣΙΕΣ	ΧΡΗΣΤΕΣ ΗΡΩΙΝΗΣ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΑ
Χασίς	4	4	8
LSD	4	4	8
Κοκαΐνη	2	3	5
Ηρωίνη	1	1	2
Μεθαδόνη	-	-	-
Ecstasy	4	4	8
Χάπια (κατασταλτικά)	-	-	-

Πίνακας 29: Ουσίες που χρησιμοποιούν οι Συμμετέχοντες (Χρήστες Συνθ. Ναρκωτικών Πρωτόκολλα 17 - 24. Μη-χρήστες, Πρωτόκολλα 25 - 32).

ΤΥΠΟΣ ΧΡΗΣΗΣ	ΧΡΗΣΤΕΣ ΣΥΝΘ. ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ		
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Συνήθως κάνω χρήση μόνος μου	-	-	-
Συνήθως κάνω χρήση μαζί με την παρέα μου	4	4	8
Συνήθως κάνω χρήση με έναν - δυο φίλους	-	-	-
ΣΥΝΟΛΑ	4	4	8

Πίνακας 30 Χρήστες Συνθ. Ναρκωτικών, Πρωτόκολλα 17 - 24. Μη-χρήστες, Πρωτόκολλα 25 - 32).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ

Πρωτόκολλο 2 (Ανδρας, χρήστης ηρωίνης)

α. Αντικειμενική Κοινωνική Ταυτότητα: Άνδρας, 32 ετών, απόφοιτος Λυκείου. Έχει γεννηθεί σε μεγάλη πόλη της επαρχίας, αλλά η οικογένεια έχει μετακινηθεί στην Αθήνα όταν ο ίδιος ήταν έξι ετών. Δεν υπάρχουν άλλα παιδιά στην οικογένεια και η οικονομική κατάσταση των γονέων είναι, κατά την εκτίμηση του συμμετέχοντος, «μέτρια». Ο συμμετέχων έχει στο παρελθόν εργαστεί περιστασιακά, σε διάφορα επαγγέλματα, σε θέση απλού ιδιωτικού υπάλληλου. Έχει ξεκινήσει τη χρήση δεκατέσσερα χρόνια πριν (στην ηλικία των 18 ετών), με χασίς, αλλά κατά τα τελευταία τρία χρόνια χρησιμοποιεί αποκλειστικά ηρωίνη. Τον συναντήσαμε σε Συμβουλευτικό Σταθμό Κέντρου Απεξάρτησης..

β. Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου IMIS.

Φάση I.

Κατά την Φάση I του IMIS, διεξάχθηκε η καταγραφή των περιγραφών που απέδωσε ο συμμετέχων στις ομάδες ταυτότητας, τόσο με τους όρους του «Εμείς», όσο και με τους όρους του «Αυτού». Οι περιγραφές αυτές, αποτελούν κομμάτια του αναπαραστατικού ρεπερτορίου που χρησιμοποιεί ο συμμετέχων, προκειμένου να κατανοήσει τον Εαυτό, τον Άλλον και τον Κοινωνικό του Κόσμο.

Ο συμμετέχων δηλώνει, αρχικά, απόλυτη απροθυμία να εντάξει τον Εαυτό σε οποιαδήποτε από τις ομάδες στις οποίες αναφέρεται το ερωτηματολόγιο IMIS («δεν ανήκα ποτέ μου σε ομάδες εγώ») και μόνον μετά από αρκετή διαπραγμάτευση, αρχίζει να θεωρεί ότι είναι σε θέση να δώσει κάποιες περιγραφές σε αρκετές από τις αναφερόμενες ομάδες. Διευκρινίζει εντούτοις, ότι μιλώντας με τους όρους του «Εμείς», δεν θα κυριολεκτεί, αλλά θα αναφέρεται, κάθε φορά, σε μια «φανταστική» ή «τυπική» ένταξη του Εαυτού σε αυτές τις ομάδες.

Ξεκινώντας από την ομάδα του φύλου, ο συμμετέχων παράγει αδιαφοροποίητες περιγραφές για το «Εμείς» και το «Αυτοί», ενδεικτικό της αίσθησης συνοχής με την ομάδα (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996) αναπαριστώντας τους «άνδρες» με τις Α.Ε. «δυνατού», «αφελείς», «περιέργου» και «ενθουσιώδεις». Στο αντίθετο φύλο («Αυτές, οι γυναίκες»), αποδίδονται οι περιγραφές «θελκτικές», «υπομονετικές», «πρόσφορες», «ενστικτώδεις» και «σε φροντίζουν».

Με τους όρους του «Εμείς» η οικογενειακή ομάδα περιγράφεται με τις Α.Ε. «μη -συνεννοήσιμοι», «τεκμηριωμένοι», «ο καθένας με τις απόψεις του, χωρίς να έχει υπάρξει συζήτηση» και «εγωιστές». Με τους όρους του «Αυτοί», στην οικογένεια αποδίδονται οι περιγραφές «κλεισμένοι», «φοβισμένοι», «ήσυχου», «αυτάρκειες» και «αγαπημένοι».

Η ομάδα των «χρηστών», περιγράφεται ως «Εμείς», με τις Α.Ε. «κολλημένοι», «καταδικασμένοι» και «φευγάτοι στα όνειρά μας», ενώ σε «Αυτούς, τους χρήστες», αποδίδονται οι περιγραφές «ρεγουλαρισμένοι», «χρειάζονται βοήθεια ίσως», «χρειάζονται δύναμη θελήσεως» και «φοβούνται τη χαρμάνια, την εξάρτηση».

Στους «φίλους», ομάδα που περιγράφεται με κοινές Α.Ε. για το «Εμείς» και το «Αυτοί», αποδίδονται οι περιγραφές «αλάνια», «τυχοδιώκτες», «περιπετειώδεις τύπου» και «την ψάχνουν.»

Απέναντι στις υπόλοιπες ομάδες του IMIS (εθνική ομάδα, ομάδα κοινωνικής τάξης, επαγγελματική ομάδα, ομάδα οικογενειακής κατάστασης και θρησκείας) ο συμμετέχων δήλωσε «αδιάφορος», ώστε τα συγκεκριμένα ερεθίσματα δεν οδήγησαν στην παραγωγή περιγραφικών απαντήσεων. Όσο για το «ιδανικό άτομο», ο συμμετέχων το θεώρησε ανύπαρκτο και δήλωσε ότι δεν έχει «απολύτως κανένα πρότυπο στη ζωή του».

Τέλος, όσον αφορά τα αποτελέσματα για τη «συνείδηση κοινωνικής ένταξης» του συμμετέχοντος (IMIS, Ερώτηση 43), πολύ θετική, θεώρησε ο συμμετέχων την ένταξη στην ομάδα του φύλου («Εμείς /Αυτοί, οι άνδρες») και στην ομάδα των φίλων («Εμείς /Αυτοί, οι φίλοι») και αρκετά αρνητική την ένταξή του στην ομάδα των χρηστών («Εμείς /Αυτοί, οι χρήστες») καθώς και στην οικογενειακή ομάδα («Εμείς /Αυτοί,

στην οικογένεια»). Η ένταξη στις υπόλοιπες ομάδες, εκτιμήθηκε από τον ίδιο ως «αδιάφορη».

Φάση II.

1^ο Στάδιο:

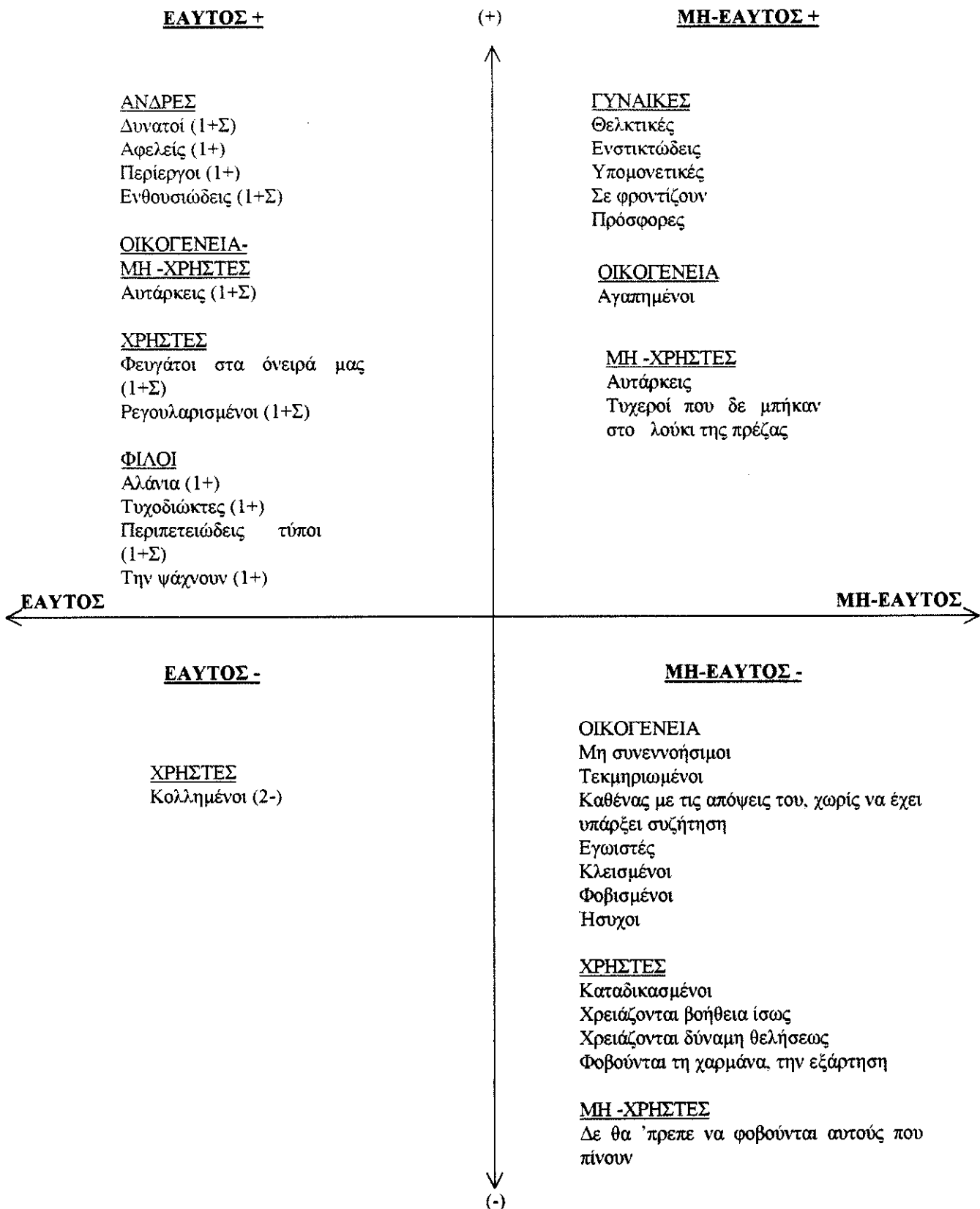
Οι περιγραφές των ομάδων ταυτότητας που παράγαγε ο συμμετέχων κατά την Φάση I του IMIS, καταχωρήθηκαν στα τέσσερα υποδιαστήματα του Στοιχειώδους Χώρου Ψυχοκοινωνικής Ταυτότητας (Σχήμα 30), με βάση τις τοποθετήσεις του συμμετέχοντος στο 1^ο Στάδιο της Φάσης II, σχετικά με τον Εγωμορφικό (Εαυτός) ή Αλλομορφικό (Μ – Εαυτός), θετικό (+) ή αρνητικό (-) χαρακτήρα κάθε μιας από αυτές τις περιγραφές, τον βαθμό του Εγωμορφισμού τους (1, 2, ή 3) και την επιλογή των Σημαντικών («Σ») Α.Ε.

Το Σχήμα 30, αποδίδει μια πρώτη εικόνα των χώρων από τους οποίους αντλεί και στους οποίους επενδύει ο συμμετέχων τις αναπαραστάσεις του Εαυτού, του Άλλου και του Κοινωνικού του κόσμου.

Η ταυτότητα του φύλου («άνδρες»), αποδίδεται με θετικές και Εγωμορφικές στο σύνολό τους Α.Ε. ανάμεσα στις οποίες, οι περιγραφές «δυνατοί» (1+Σ) και «ενθουσιώδεις» (1+Σ), εκτιμήθηκαν ως Σημαντικά χαρακτηριστικά (σημειωμένα από τον συμμετέχοντα με «Σ»). Το ίδιο ισχύει και για τις περιγραφές των «φίλων», μια ομάδα που συνιστά ένα γόνιμο «Εμείς» για τον συμμετέχοντα και που οδηγεί στην παραγωγή Α.Ε. οι οποίες εγγράφονται στο σύνολό τους στο υπο-διάστημα του Θετικού Εαυτού (Εαυτός +). Ανάμεσα σ' αυτές τις Α.Ε., ως Σημαντική διέκρινε ο συμμετέχων την περιγραφή «περιπετειώδεις τύπου» (1+Σ).

Στον ίδιο υπο-διάστημα εγγράφεται η περιγραφή «αυτάρκειες» (1+Σ), που αποδόθηκε στους «μη – χρήστες» και στην «οικογένεια», καθώς και δύο από τις περιγραφές που αποδόθηκαν στην ομάδα των «χρηστών» («φευγάτοι στα όνειρά μας», «ρεγουλαρισμένου», 1+Σ), τις οποίες ο συμμετέχων διέκρινε ως Σημαντικές.

Στο υπο-διάστημα του θετικού Μη – Εαυτού (Μη – Εαυτός -), τοποθετείται το σύνολο των περιγραφών του αντίθετου φύλου

Σχήμα 30: Στοιχειώδης Χώρος Ψυχοκοινωνικής Ταυτότητας. Αποτελέσματα Φάσης I και II (1ο Στάδιο) του IMIS* (Πρωτόκολλο 2).

*Εντός παρενθέσεως, δίπλα σε κάθε Εγωμορφική Α.Ε., καταγράφεται ο βαθμός ισχύος της περιγραφής για τον Εαυτό (1, 2, 3) και το σθένος της περιγραφής (+, -), σύμφωνα με τις τοποθετήσεις του συμμετέχοντος, ενώ με «Σ» σημειώνονται οι ιδιαίτερα σημαντικές, κατά τον συμμετέχοντα, περιγραφές.

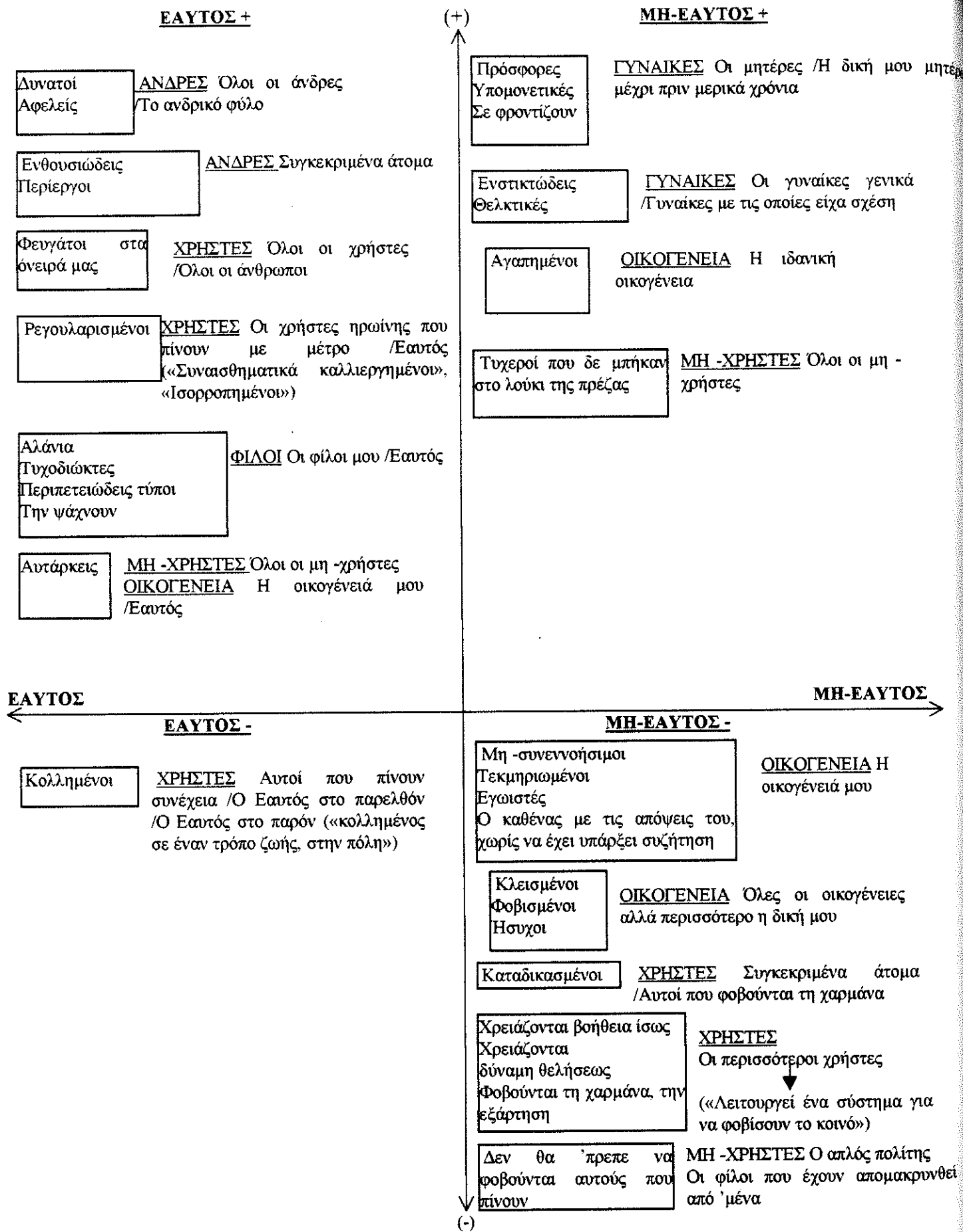
(«γυναίκες»), η περιγραφή «αγαπημένοι», που έχει αποδοθεί στην οικογενειακή ομάδα και οι περιγραφές «αυτάρκεις» και «τυχεροί που δε μπήκαν στο λούκι της πρέζας», που απέδωσε ο συμμετέχων στην ομάδα των «μη -χρηστών».

Ο αρνητικός Εαυτός (Εαυτός -), εκφράζεται με την Α.Ε. - περιγραφή των «χρηστών», «κολλημένοι» (2-). Τέλος, στο υπο-διάστημα του αρνητικού Μη -Εαυτού (Μη -Εαυτός -), τοποθετούνται οι περισσότερες περιγραφές της «οικογένειας» («μη -συνεννοήσιμου», «τεκμηριωμένοι», «ο καθένας με τις απόψεις του», «εγωιστές», «κλεισμένοι», «φοβισμένοι», «ήσυχου») και των «χρηστών» («καταδικασμένοι», «χρειάζονται δύναμη θελήσεως», «χρειάζονται βοήθεια ίσως» και «φοβούνται τη χαρμάνια, την εξάρτηση»), καθώς και μια περιγραφή της ομάδας των «μη -χρηστών» («δεν θα 'πρεπε να φοβούνται αυτούς που πίνουν»).

2° Στάδιο:

Στο 2° Στάδιο της Φάσης II, ο συμμετέχων κλήθηκε να ανακωδικοποιήσει τις ομάδες ταυτότητας, παρουσιάζοντας για κάθε μια από τις περιγραφές του ξεχωριστά, τα συγκεκριμένα πρότυπα, υπο-ομάδες ή άτομα, τα οποία θεωρούσε ως κατεξοχήν «ενσαρκωτές» των ιδιοτήτων που απέδωσε σε αυτές τις ομάδες. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της ανακωδικοποίησης των ομάδων (Σχήμα 31), τα αναφορικά στοιχεία από τα οποία αντλεί ο συμμετέχων τις περιγραφές των ιδιοτήτων που προβάλλονται σε ολόκληρες τις ομάδες, είναι μεμονωμένα άτομα, γνωστοί από τον προσωπικό του κύκλο ή και ο ίδιος ο Εαυτός («ρεγουλαρισμένοι» = «γνωστοί που είναι χρήστες ηρωίνης /Ο Εαυτός»), ή και γενικές εικόνες που διατηρεί ο συμμετέχων για τις ομάδες (π.χ. «αυτάρκεις» = «όλοι οι μη -χρήστες, όσον αφορά την ηρωίνη.»).

Έτσι, αν και στη βάση της οργάνωσης του κοινωνικού κόσμου που πραγματοποιεί ο συμμετέχων, ο Εαυτός μοιράζεται τις ιδιότητες της γενικής ομάδας «άνδρες» («το ανδρικό φύλο» εν γένει), ορισμένα από τα εκλαμβανόμενα ως αρρενωπά χαρακτηριστικά («αφελείς», «ενθουσι-

Σχήμα 31: Κοινωνικός Μικρόκοσμος,* Αποτελέσματα Φάσης II, 2ο Στάδιο του IMIS (Πρωτόκολλο 2).

* Αναφορικά Στοιχεία των Ομάδων Ταύτισης και Διαφοροποίησης του Εαυτού (Υπο-ομάδες ή άτομα, ως πρότυπα από τα οποία ο συμμετέχων αντλεί -σε επίπεδο σκέψης βάθους- αυτό που θεωρεί ως πραγματικότητα ολόκληρης της ομάδας στην οποία αποδόθηκε η κάθε περιγραφή).

ώδεις»), αφορούν περισσότερο τον ίδιο τον Εαυτό («συγκεκριμένα άτομα», «ο Εαυτός»), παρά ολόκληρη την ομάδα. Οι «γυναίκες» ως υποστηρικτικός Άλλος, ανακωδικοποιούνται στο πρότυπο συγκεκριμένων ατόμων, στις γυναίκες με τις οποίες ο συμμετέχων είχε κάποια σχέση στο παρελθόν και στην πρότυπη φιγούρα της μητέρας («η δική μου μητέρα, μέχρι πριν μερικά χρόνια»).

Η «οικογένεια», αποτελεί πηγή τόσο θετικού, όσο και αρνητικού αναπαραστατικού υλικού, αλλά η θετική Αλλομορφική περιγραφή «αγαπημένου», που αποδόθηκε από τον συμμετέχοντα στην «οικογένεια», αντλείται από μια ιδεατή εικόνα χωρίς αντίκρουσμα στο επίπεδο των εμπειριών του, την εικόνα της «ιδανικής οικογένειας». Αντίθετα, για την αναφορά στον αρνητικό Μη –Εαυτό, ως «φίλτρο μνήμης» (Zavalloni & Louis –Guerin, 1984 /1996) χρησιμοποιείται κυρίως η εικόνα της πραγματικής οικογένειας του συμμετέχοντος, η σχέση με την οποία φαίνεται υπερέχουσα ως πηγή αρνητικών εικόνων για τον Εαυτό. Τα μέλη της οικογένειας –εκτός του συμμετέχοντος- αναπαριστώνται ενωμένα από χαρακτηριστικά τα οποία είτε απορρίπτονται από τον Εαυτό («κλεισμένου», «φοβισμένου», «ήσυχου»), είτε θίγουν τον Εαυτό («ο καθένας με τις απόψεις του; χωρίς να έχει υπάρξει συζήτηση»).

Τα νοητικά περιεχόμενα που επενδύονται στην ομάδα «μη – χρήστες» (αρνητικός Μη –Εαυτός), διαμεσολαβούνται από την πρότυπη εικόνα του «απλού πολίτη», του «απλού ανθρώπου που ζει κλεισμένος στην οικογένειά του», μια εικόνα που έμμεσα συνδέεται με την εικόνα της οικογένειας του συμμετέχοντος («κλεισμένου» = «όλες οι οικογένειες, αλλά περισσότερο η δική μου»).

Με την περιγραφή «φευγάτοι στα όνειρά μας» («χρήστες»), η ομάδα παρουσιάζεται αρχικά αδιαφοροποίητη και εξομοιωμένη με το ευρύ κοινωνικό σύνολο («φευγάτοι στα όνειρά μας» –«όλοι οι χρήστες – όλοι οι άνθρωποι»). Με τις επόμενες περιγραφές, η ομάδα επιμερίζεται σε δυο βασικές κατηγορίες ή «υπο-ομάδες»:

(α) στα συγκεκριμένα άτομα από τα οποία διαφοροποιείται πλήρως ο Εαυτός, τους χρήστες ηρωϊνης που περιγράφονται ως «καταδικασμένου». Το αρνητικό χαρακτηριστικό «κολλημένου», που

αντλεί ο συμμετέχων από το πρότυπο των χρηστών «που πίνουν συνέχεια», εφαρμοζόμενο στον Εαυτό, δεν αφορά τη σχέση με την ουσία καθαυτή, αλλά τον «τρόπο ζωής στην πόλη».

(β) στα συγκεκριμένα άτομα, χρήστες ηρωίνης, που διαθέτουν τις θετικές ιδιότητες του Εαυτού («χρήστες ηρωίνης που πίνουν με μέτρο» - «έχω δει πρεζάκια και πρεζάκια»), χωρίς ωστόσο να διαφαίνεται η συνείδηση κάποιας συλλογικότητας μεταξύ των μελών μιας ιδιαίτερης υπο-ομάδας χρηστών στην οποία να εντάσσεται ο Εαυτός, ή κάποιας υπερέχουσας σχέσης στα πλαίσια της ομάδας, η οποία να τροφοδοτεί τις θετικές του διαστάσεις.

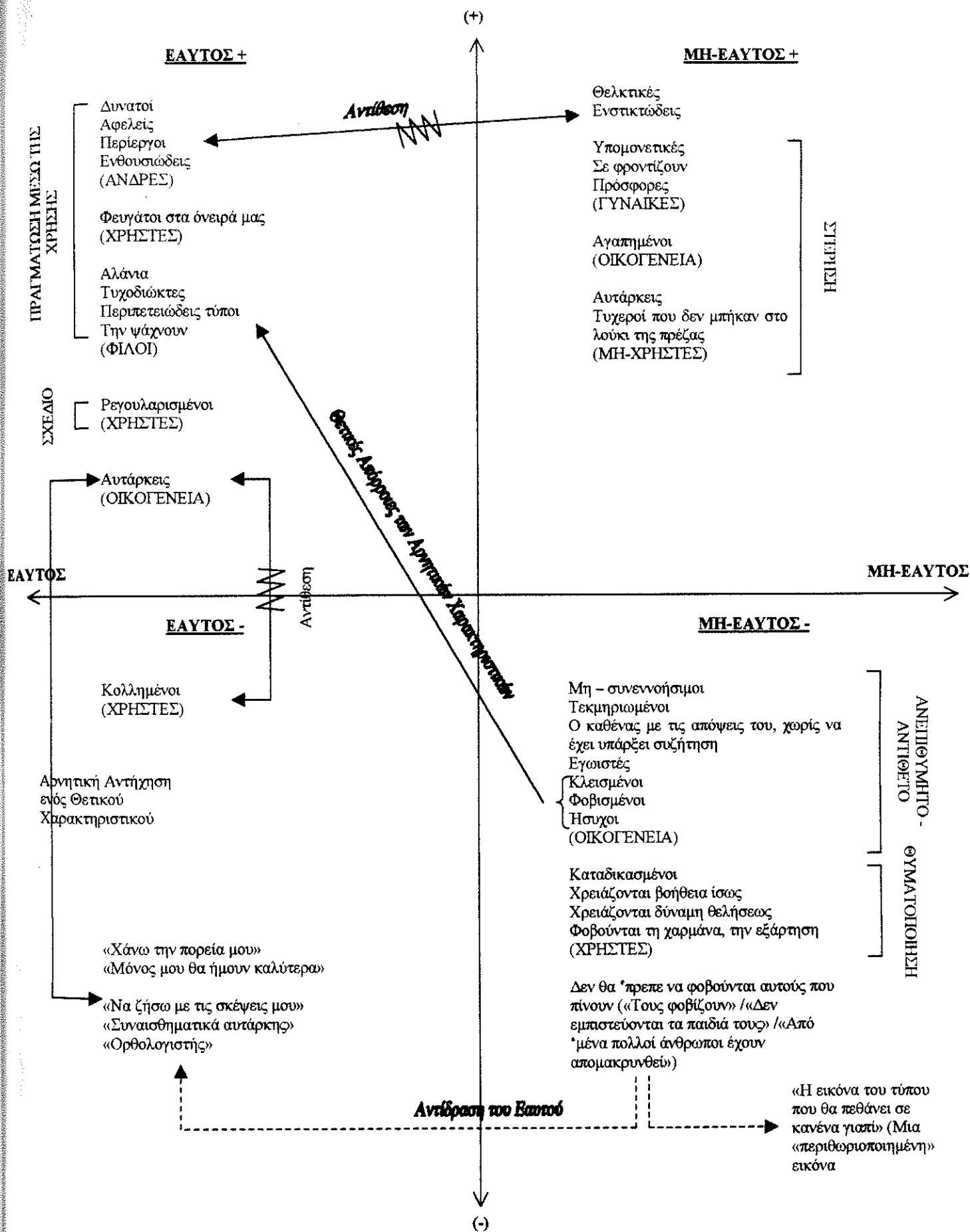
Φάση III.

Στο Σχήμα 32, παρουσιάζεται το δίκτυο σχέσεων μεταξύ των στοιχείων της ταυτότητας του συμμετέχοντος, η οργάνωση των στοιχείων της ταυτότητας που προσανατολίζουν τη δράση του απέναντι στον Κοινωνικό του κόσμο και σχετικά με τη χρήση ουσιών.

Αν και η αρρενωπή «δύναμη», αποτελεί, σύμφωνα με την άποψη του συμμετέχοντος, ένα κοινωνικό στερεότυπο («το ισχυρό φύλο», όπως λένε), η «δύναμη» ως θετικά αξιολογημένο Εγωμορφικό χαρακτηριστικό, επεξηγείται ως «δυνατή θέληση», ιδανικό που φαίνεται να θίγεται από τις «υποχωρήσεις» του Εαυτού απέναντι στον Άλλον («υποχωρώ σε ορισμένες καταστάσεις, επειδή είμαι φίλος με κάποιον»).

Το δεύτερο χαρακτηριστικό της αρρενωπής ταυτότητας, το οποίο ο συμμετέχων θεώρησε ως Σημαντικό, αποδίδεται με την περιγραφή «ενθουσιώδεις» («άνδρες»), που επεξηγείται από τον ίδιον κατά τη Φάση III του IMIS, ως τάση να «παρασύρεται» κανείς από «διάφορες ιδέες». Η Α.Ε. είναι συναφής με την περιγραφή «περιέργου» («άνδρες»), όπου η περιέργεια οριοθετείται ως κινητήρια δύναμη του Εαυτού («περιέργος ... να διαβάσω, ... να δω, ... να συζητήσω»).

Το ατομικό περιεχόμενο της Α.Ε. «ενθουσιώδης», έχει το παρεμφερές νόημα του να κινητοποιεί εύκολα από «καινούργιες ιδέες», αλλά επιπλέον συσχετίζεται με τη φυσική δραστηριοποίηση και τη

Σχήμα 32: Δίκτυο Σχέσεων μεταξύ των Στοιχείων της Ταυτότητας, Αποτελέσματα Φάσης III του IMIS (Πρωτόκολλο 2)

σωματική άσκηση («είμαι πολύ ενθουσιώδης, δηλαδή ... είμαι αθλητικός τύπος.»).

Από την άλλη πλευρά, αν και ο «ενθουσιασμός» και η «περιέργεια» κινητοποιούν αρκετά τον Εαυτό και του προσδίδουν την αίσθηση της κατάκτησης μιας αρρενωπής ταυτότητας, τα ατομικά περιεχόμενα της περιγραφής δεν είναι εξ' ολοκλήρου θετικά, καθώς η Α.Ε. προσλαμβάνει και το νόημα της «απερισκεψίας», ως έλλειψη ρεαλιστικού προγραμματισμού, που μπορεί να ματαιώσει τα σχέδια: «... σου κάθεται μια ιδέα, αλλά δε μπορείς να τη βάλεις στη βάση και να τη δεις αν είναι πραγματοποιήσιμη ή όχι...». Για τον κίνδυνο αυτών των ματαιώσεων που αντιλαμβάνεται ο συμμετέχων, ως αιτία θεωρείται από τον ίδιον η χρήση («ήμουν καλός μαθητής, αθλητικός, ... τα 'βαζα όλα σε τάξη... με το που άρχισα να πίνω πρέζα, τα έγραψα όλα...»).

Εντασσόμενος στην ομάδα του φύλου, ο Εαυτός περιγράφεται επίσης ως «αφελής», χαρακτηριστικό που αν και σε γενικές γραμμές θεωρείται θετικό από τον συμμετέχοντα («είναι καλό να μην πονηρεύεσαι»), όταν τοποθετείται κοινωνιοκεντρικά, προσλαμβάνει αρνητική χροιά («όπως έχει γίνει σήμερα η ζωή... είσαι αναγκασμένος να ... διεκδικήσεις και να πείσεις... πρέπει να μην είσαι τόσο αφελής»).

Μια θετική προέκταση της ανδρικής «αφέλειας», επενδύεται από τον συμμετέχοντα στην ομάδα των «χρηστών» («φευγάτοι στα όνειρά τους»). Η Α.Ε. εκφράζει μια επιθυμητή κατάσταση ύπαρξης («... ζύπνιος και να ονειρεύεσαι, να ζεις... σε ένα παραμύθι. Αρκεί να μπορείς να βρεις τον κωδικό για να μπεις»). Πρόκειται για μια αξία η οποία τροφοδοτείται από τη δραστηριοποίηση του συμμετέχοντος προς τις καινούργιες ιδέες («αν έχεις διαβάσει λίγο στη ζωή σου και μπορείς να συνδυάσεις το πριν με το τώρα και το μετά... φτιάχνεις ορισμένα σενάρια επιστημονικής φαντασίας»). Ταυτόχρονα, το να είναι κανείς «φευγάτος στα όνειρά του», δεν τοποθετείται ως αποκλειστικό χαρακτηριστικό των «χρηστών», αλλά επενδύεται σε «όλους τους ανθρώπους», ως κοινό χαρακτηριστικό («καθένας έχει τα δικά του όνειρα»).

Με την περιγραφή «κλεισμένου» («οικογένεια»), οι θεματικές της «περιέργειας» και του «ενθουσιασμού», συνδέονται από τον

συμμετέχοντα με τα χαρακτηριστικά που έχει επενδύσει στην οικογένειά του («μια κλειστή οικογένεια»). Αν και η περιγραφή αξιολογείται ως Αλλομορφική και αρνητική (Α-), εντούτοις παραπέμπει σε θετικά στοιχεία του Εαυτού, ως μια κατάσταση που ενισχύει τις (θετικά αξιολογημένες) τάσεις του Εαυτού για εξερεύνηση του κόσμου (*«Είναι οι γονείς μου πολύ κλειστοί σαν οικογένεια, ίσως επειδή δεν έχουνε μείνει σε ένα μέρος... είμαστε τελείως spread... πάντα ήμουν παιδί που γύρναγα στους δρόμους... Δε θα μ' έκλεινες σ' ένα μέρος μέσα». Σε επίπεδο συνεργιστικών εμπειριών, η περιγραφή «κλεισμένου» συνδέεται με αναμνήσεις της πρώιμης παιδικής ζωής, όπου ο συμμετέχων πραγματοποιεί τα πρώτα βήματα της εξόδου από το οικείο περιβάλλον του σπιτιού στον ευρύτερο χώρο (*«μόλις άρχισα να περπατάω... άνοιξα την πόρτα κι έφυγα απ' το σπίτι. Πήγα, βρήκα φίλους σε μια πλατεία...»*).*

Ο «ενθουσιασμός» και η «περιέργεια», αποτελούν αξίες που ενισχύονται από τη μεταγενέστερη ένταξη στην ομάδα των φίλων («αλάνια», «περιπετειώδεις τύπου», «την ψάχνουν»), οι οποίοι συμερίζονται τα ιδανικά του Εαυτού. Η ζωή με τους φίλους, κατά τον πρώτο καιρό της χρήσης, έχει αποτυπωθεί στη μνήμη του συμμετέχοντος ως μια θετική εμπειρία για τον Εαυτό, συμβατή με τα ιδανικά του και τις συνεργιστικές εμπειρίες των παιδικών περιπλανήσεων, τα μνημονικά ίχνη μιας ανέμελης, «τυχοδιωκτικής ζωής»: *«Είχε καλές πρέζες και τζάμπα... ούτε λεφτά να βγάλουμε, ούτε κύκλωμα... ουσιαστικά ήταν κέφι μας... πίναμε κανένα τσιγάρο και... γυρνάγαμε... στις πλατείες, τα πάρκα... όμορφα ήτανε...»*

Η περιγραφή «φοβούνται τη χαρμάνια, την εξάρτηση» («χρήστες»), αφορά τη δυσάρεστη έκβαση αυτής της κατάστασης, την οποία ο συμμετέχων αντιλαμβάνεται ως θυματοποίηση του Εαυτού και της ομάδας από το σύστημα ενημέρωσης. Η αιτία της κατάχρησης της ηρωίνης, που στερεί τον Εαυτό από τις δυνάμεις του (*«Η πρέζα στο πλάκωμά της σ' έκανε έρμαιο»*), είναι, σύμφωνα με τις τοποθετήσεις του συμμετέχοντος, ο φόβος του στερητικού συνδρόμου, που έχει δημιουργηθεί από την ενημέρωση που δέχονται τα άτομα (*«δημιουργούνε μια ιδέα γύρω από όλο*

αυτό, με αποτέλεσμα ο άλλος να είναι σε θέση να κάνει τα χειρότερα πράγματα... για να πάει να βαρέσει.»)

Ο Εαυτός, διαφοροποιείται πλήρως από αυτό το πρότυπο σκέψης και δράσης που κάνει τους χρήστες «καταδικασμένους», «κολλημένους» απέναντι στην ουσία, χωρίς μέτρο στη χρήση («δεν έχουν ρέγουλα στο πιάμα»). Έτσι, η γενική ομάδα χρηστών, διαχωρίζεται από τον συμμετέχοντα σε εκείνους που «πίνουν με μέτρο», μια ιδανική, επιθυμητή κατάσταση –προσανατολισμός του Εαυτού («ρεγουλαρισμένος») και σ' εκείνους που «πίνουν συνέχεια» ή «πίνουν για να πίνουν» («χρειάζονται βοήθεια ίσως», «χρειάζονται δύναμη θέλησης»). Η «πνευματική καλλιέργεια» και η «συναισθηματική ισορροπία», είναι, κατά τον συμμετέχοντα οι συμπληρωματικές ιδιότητες που διαθέτουν οι χρήστες εκείνοι οι οποίοι επιτυγχάνουν μια μη –εξαρτητική σχέση με την ηρωίνη.

Αυτή η γενική εικόνα, διαφωτίζεται περισσότερο με την αναφορά του συμμετέχοντος στον «φόβο» των μη –χρηστών απέναντι στους χρήστες («δεν θα 'πρεπε να φοβούνται αυτούς που πίνουν»). Ο συμμετέχων πιστεύει ότι οι πληροφορίες που διακινούνται σχετικά με τη χρήση ηρωίνης, είναι τρομοκρατικές, όχι μόνο για τους χρήστες -οι οποίοι αναπτύσσουν μια εξάρτηση ακριβώς εξαιτίας του ότι μαθαίνουν να φοβούνται τη στέρηση της ουσίας, αλλά και για τους μη-χρήστες, οι οποίοι διαμορφώνουν «μια περιθωριοποιημένη εικόνα για τη ναρκομανία».

Για τον συμμετέχοντα, ο οποίος θεωρεί «καλλιεργημένο» και «ισορροπημένο» τον Εαυτό, είναι δύσκολο να αποδεχτεί την εικόνα που θεωρεί ότι διατηρούν οι Άλλοι για τους χρήστες («ο τύπος που θα πεθάνει σε κανένα γιατί»). Σύμφωνα με τις τοποθετήσεις του ίδιου, πρόκειται για μια «υποκριτική» εικόνα, εφόσον η χρήση ναρκωτικών, κάτω από μια ευρύτερη προοπτική, δεν είναι παρά ένα κοινό πρότυπο ζωής («Σίγουρα όλοι κάτι πίνουν, δουλειά, τηλεόραση... υπάρχουνε ναρκομανείς του χρήματος, του στιδήποτε δηλαδή... υπάρχει φοβερός αλκοολισμός στην Ελλάδα... στην επαρχία... στον Τύρναβο, που φτιάχνουνε τσίπουρα... να δεις τι γίνεται...»)

Σε επίπεδο ατομικών περιεχομένων, η συναφής συνεργιστική εμπειρία έχει σημαντική θέση στο αναπαραστατικό δίκτυο ταυτότητας του

συμμετέχοντος: Οι φίλοι, είναι αρκετά δικαιολογημένοι για την απομάκρυνσή τους από τον Εαυτό, εφόσον ο ίδιος άλλαξε προς το χειρότερο (*«να πας τώρα σ' ένα σπίτι και να μη λες κουβέντα και να σου πέφτουν τα τσιγάρα κάτω... ε, είναι λίγο...»*). Αλλά ο φόβος και η επακόλουθη δυσπιστία της οικογένειας και του ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος απέναντι στον ίδιο, αντιμετωπίζεται ως βασική αιτία της θυματοποίησης του Εαυτού, ένας εξωτερικός παράγοντας που τον εμποδίζει να ξαναβρεί τις εγγενείς του δυνατότητες και να ξαναμπει σ' έναν φυσιολογικό ρυθμό ζωής (*«... φοβία, τους φοβίζουμε, να μην εμπιστεύονται τα παιδιά τους... δε μου δίνουν κλειδιά για να μπω στο σπίτι... να μη μπούνε τίποτα δικοί μου πρεζάκηδες... σίγουρα αυτά τα πράγματα κάποιος τους τα έχει πει.»*).

Πώς αντιδρά ο Εαυτός απέναντι σε αυτήν την αίσθηση αποξένωσης; *«Χάνω την ηρεμία μου... δε μπορώ να λειτουργήσω σωστά»*, είναι μια πρώτη αντίδραση. *«Μόνος μου, θα ήμουν καλύτερα»*, είναι η επακόλουθη σκέψη και προσανατολισμός του Εαυτού, με στόχο την αυτονόμησή του (*«αυτάρκης»*).

Σε αυτές τις αναζητήσεις του Εαυτού, εμπλέκεται η ομάδα διαφοροποίησης του φύλου (*«Αυτές, οι γυναίκες»*), με δύο βασικές εκφάνσεις. Η πρώτη, είναι η τροφοδοτική, μητρική φιγούρα (*«υπομονετικές», «πρόσφορες», «σε φροντίζουν»* -*«Γυναίκες, κυρίως οι μητέρες»*), που παραπέμπει στο επιθυμητό που ο Εαυτός στερείται: Η μητέρα, ήταν *«πρόσφορη»* για τον Εαυτό, *«μέχρι και πριν μερικά χρόνια»* (*«τελευταία οι σχέσεις μας έχουν χαλάσει πολύ»*).

Η δεύτερη «θηλυκή» εκδοχή, είναι η έκφραση της εκλαμβανόμενης ενστικτώδους φύσης των γυναικών (*«ενστικτώδεις»*), χαρακτηριστικό που, αν και αξιολογείται ως θετική διάσταση *«Αυτών, των γυναικών»*, όμως απέχει πολύ από τις αξιώσεις του ίδιου του Εαυτού να στηριχτεί στην *«λογική του σκέψη»*: Σύμφωνα με τις τοποθετήσεις του συμμετέχοντος, ο περιορισμός της *«λογικής σκέψης»*, κάνει τους χρήστες *«καταδικασμένους»*: *«(όταν) μέσω των ναρκωτικών προσπαθείς να ξεπεράσεις κάποια προβλήματα, είτε να τα σβήσεις από το μυαλό σου, χωρίς να προσπαθήσεις να τα λύσεις, (τότε), είσαι καταδικασμένος»*. Ο

Εαυτός απέχει από αυτό το πρότυπο («είμαι λίγο πιο ... ορθολογιστής, πρέπει να σκέφτεσαι ας πούμε τι κάνεις...»).

Το αρνητικό χαρακτηριστικό που τοποθετείται στον αντίποδα, ο ενστικτώδης τρόπος αντιμετώπισης των καταστάσεων, θεωρείται χαρακτηριστικό ενός παρελθοντικού Εαυτού, που δεν έχει πλέον ισχύ: *«λειτουργούσα πολύ ενστικτωδώς εγώ, δε σκεφτόμουνα... το βλέπεις ότι γίνονται πολύ μοιραία μερικά πράγματα...»* Ωστόσο η τελευταία φράση, διατυπωμένης σε χρόνο ενεστώτα, μοιάζει να αντηχεί μια παροντική διαπίστωση του συμμετέχοντος, παρόλο που ο ίδιος δηλώνει ότι «ήταν» ένας παρελθοντικός (και λανθασμένος) τρόπος αντιμετώπισης των καταστάσεων.

Με την αναφορά στην Α.Ε. «αυτάρκειες» («μη -χρήστες»), αναδύεται ένας συναφής, αντιφατικός προβληματισμός: Η επιθυμητή αυτονομία του Εαυτού, που εντοπίζεται κυρίως στις συναισθηματικές λειτουργίες («συναισθηματικά αυτάρκης», «να βάλω τις σκέψεις μου σε τάξη»), συνοδεύεται από μια αίσθηση απογοήτευσης απέναντι στις «διαπιστώσεις» ότι *«πάντα ήμουν μόνος... δεν είχα ποτέ ουσιαστική βοήθεια από τους γονείς μου... να συζητήσω, πώς συζητάνε οι οικογένειες προβλήματα... μόνος μου έπαιρνα τις αποφάσεις μου...»* και *«όταν είχα σχέσεις με γυναίκες, είχα ανάγκη να είμαστε μαζί, συναισθηματικά... Αυτό δεν είναι ενοχλητικό, αλλά κάπου δεν γίνεται.»*

Έτσι, η επιθυμητή απομάκρυνση -απόσυρση από το οικείο περιβάλλον που ο συμμετέχων αντιλαμβάνεται ως χώρο αντίξοο για την κατάκτηση μιας επιθυμητής ταυτότητας (*«θα μπορώ και μόνος μου να ζήσω με τις σκέψεις μου»*), αποτελεί περισσότερο μια «πεισματική» αντίδραση απέναντι στους Άλλους που δεν επιβεβαιώνουν τις θετικές εικόνες τις οποίες διατηρεί ο συμμετέχων για τον Εαυτό, κυρίως όσον αφορά τη σχέση του με την ουσία και τις αξίες που ο συμμετέχων έχει συνδέσει με αυτήν τη σχέση («ρεγουλαρισμένος» ως προς την ουσία και κατά συνέπεια «καλλιεργημένος» και «ισορροπημένος»). Η παρούσα δόμηση της πραγματικότητας, μέσα από το πρίσμα της ταυτότητας του συμμετέχοντος, τοποθετεί τον Εαυτό σε μια πραγματικά δύσκολη θέση. Είναι μια θέση από την οποία το επόμενο βήμα, είτε θα υποτάξει τον

Εαυτό, με την αποδοχή των μειονεκτημάτων που οι Άλλοι του αναγνωρίζουν και αναζητώντας νέους προσανατολισμούς, είτε θα διατηρήσει πεισματικά το κύρος του Εαυτού, διαιωρίζοντας το αδιέξοδο στις σχέσεις του με την οικογένεια και με την ευρύτερη κοινωνία.

Συμπεράσματα:

Τα αποτελέσματα της Φάσης I του IMIS, υποδηλώνουν την αποστασιοποίηση («αδιαφορία») του συμμετέχοντος, από αρκετές πιθανές κοινωνικές εντάξεις, οι οποίες δεν αποτελούν πρόσφορους συμβολικούς χώρους για την επένδυση των νοημάτων που χρησιμοποιούνται για την δόμηση της ταυτότητας. Τα αποτελέσματα των Φάσεων II και III, επιβεβαίωσαν ότι σε επίπεδο συνδέσεων ατομικού –συλλογικού, αυτός ο συμμετέχων δεν έχει κατορθώσει να τοποθετήσει τον Εαυτό ως μέλος ενός ισχυρού «Εμείς» με πολιτισμική ιστορία, ιδεολογία και αξιολογικούς προσανατολισμούς, εκτός από τον μικρόκοσμο των φίλων, στον οποίον επενδύεται το μοντέλο ενός «τυχοδιωκτικού» τρόπου ζωής, συμβατού με το υπαρξιακό πλαίσιο της ταυτότητάς του.

Τα περιεχόμενα σκέψης βάθους που συνοδεύουν το αναπαραστατικό υλικό που διατηρεί ο συμμετέχων και μέσω του οποίου αντιλαμβάνεται τον Εαυτό, τον Άλλον και τον Κοινωνικό του κόσμο (αποτελέσματα Φάσης III), υποδεικνύουν ότι κατά την εποχή διεξαγωγής της έρευνας, ο συμμετέχων πραγματοποιεί μια δύσκολη συναλλαγή με το περιβάλλον του. Αν και οι πιέσεις που δέχεται ο Εαυτός δεν είναι εξ' αρχής εμφανείς στο αναπαραστατικό ρεπερτόριο του συμμετέχοντος (Φάση I), οι μετέπειτα φάσεις ανάλυσης (Φάση II και III), υποδεικνύουν ότι υπάρχουν πολλές ιδέες και προσανατολισμοί που «επιβάλλονται» στον Εαυτό, ως «θετικά», μέσω μιας διεργασίας αντίδρασης στην εκλαμβανόμενη απόρριψη από τους Άλλους.

Ο Εαυτός, «συντονίζεται» περισσότερο με τις αναπαραστάσεις της χρήσης που είναι συμβατές με τα πρώιμα νοήματα που έχουν ενσωματωθεί στο σύστημα ταυτότητας (Zavalloni, 1998). Το γόητρο του

Εαυτού, έγκειται σε μια σειρά αρρενωπών ιδιοτήτων («τυχοδιώκτης», «ενθουσιώδης», «ενστικτώδης», «δυνατός» -«ρεγουλαρισμένος»), που παραμένουν συνδεδεμένες με τη χρήση. Η συναισθηματική εξάρτηση από τη μητέρα, που έχει θεωρηθεί από πολλούς ερευνητές ως ένα από τα χαρακτηριστικά των χρηστών ηρωίνης (Kaufman & Kaufman, 1979, Stanton & Todd, 1979) και η σημαντικότητα της μητρικής φιγούρας στη δόμηση του δικτύου ταυτότητας, που έχει επισημανθεί από πολλές έρευνες της Ρήγα (1991, 1991γ), εκφράζεται στο Πρωτόκολλο ως «διαμαρτυρία» για την έλλειψη μιας «πρόσφορης» μητέρας, πρόθυμης να συντρέξει ανά πάσα στιγμή προς βοήθεια, νοητικό περιεχόμενο που διοχετεύεται σε ολόκληρη την ομάδα των «γυναικών».

Ο συμμετέχων έχει επιχειρήσει να υιοθετήσει κάποιες εναλλακτικές εικόνες του Εαυτού (Bargh, 1982, Markus, 1980, αναφ. Στο Κωσταρίδου –Ευκλείδη, 1999) και ορισμένους προσανατολισμούς οι οποίοι έχουν λογικά αποδειχθεί περισσότερο «συμφέροντες» για τις αλληλεπιδράσεις του με το περιβάλλον («ορθολογιστής», «συναισθηματικά ισορροπημένος», «αυτάρκης»), χωρίς αυτό να σημαίνει ότι αποδέχεται ουσιαστικά την αξία τους: Ο θαυμασμός της ενστικτώδους φύσης των «γυναικών», υποδηλώνει την έλξη προς ένα κομμάτι του Εαυτού που ο συμμετέχων έχει αποποιηθεί για λόγους αυτοσυντήρησης («είμαι λίγο πιο ορθολογιστής»), παρ' ότι οι πεποιθήσεις που εκφράζονται με τον αυθόρμητο λόγο του, συχνά δεν συναινούν («γίνονται πολύ μοιραία μερικά πράγματα»). Όμοια, η «αυτάρκεια» της «οικογένειας» και των «μη-χρηστών», δεν αποτελεί πραγματικά θετικό χαρακτηριστικό για τον συμμετέχοντα, εφόσον συνοδεύεται από ένα πλαίσιο σκέψης βάθους που παραπέμπει στις συναισθηματικές του ελλείψεις («δεν είχα ποτέ βοήθεια»). Έτσι, οι τοποθετήσεις του συμμετέχοντος κατά την Φάση I (1^ο Στάδιο) σχετικά με το θετικό ή αρνητικό σθένος των περιγραφών που παρήγαγε, μεταλλάσσονται σε αρνητικές εκτιμήσεις, με την ανάδυση των βαθύτερων αναφορικών τους στοιχείων κατά την Φάση III του IMIS.

Η ανάλυση βιογραφικών συνεντεύξεων χρηστών από την Ρήγα (1997α), έχει δείξει πως η πεποίθηση ότι ο Εαυτός καλλιεργεί θετικές αξίες οι οποίες δεν βρίσκουν αποδοχή από τους Άλλους και ο φόβος της

μη -αποδοχής, αποτελεί σημαντική πηγή πίεσης για τους χρήστες που θεωρούν ότι υποχρεώνονται σε «επώδυνους συμβιβασμούς». Για τον συμμετέχοντα αυτού του Πρωτοκόλλου, η απάντηση στην εκλαμβανόμενη έλλειψη αποδοχής και εκτίμησης από το οικογενειακό περιβάλλον, είναι η προσωπική «αυτάρκεια», ως αντίδραση στις απορρίψεις των Άλλων.

Έτσι, αν και ο συμμετέχων έχει καταφύγει στο Συμβουλευτικό Σταθμό προκειμένου να ξεκινήσει μια προσπάθεια απεξάρτησης, τα πρώτα του βήματα προσανατολίζονται περισσότερο προς την επιβολή της δικής του ηθικής στα πράγματα και την επιβεβαίωση των αξιών του («ρεγουλαρισμένος», «έχω ισχυρή θέληση», «συναισθηματικά ισορροπημένος», «καλλιεργημένος»), παρά προς την αναζήτηση ενός νέου υπαρξιακού πλαισίου, που να μην συμπεριλαμβάνει τις ουσίες. Ταυτόχρονα, λόγω της αντήρησης των συνεργιστικών εμπειριών μέσω των οποίων έχει εδραιωθεί το αναπαραστατικό δίκτυο αυτής της ταυτότητας, ο συμμετέχων δε μπορεί παρά να θεωρεί ως απόλυτα αληθινή και προφανή την τρέχουσα αντίληψη που διατηρεί για την πραγματικότητα. Θα χρειαζόταν μια πραγματική «καταστροφή» και «αναδόμηση» του κόσμου του (Zavalloni, 1993), προκειμένου να επέλθει μια ουσιαστική αλλαγή σε αυτό το δίκτυο.

Η αναδόμηση αυτή, είναι εφικτή, εφόσον τα αναπαραστατικά δίκτυα είναι δυναμικά και μεταβαλλόμενα (Costalat -Founeau, 1997, Μαριδάκη -Κασσωτάκη, 1997, Moscovici, 1998), αλλά το πόσο ανώδυνα ή επώδυνα μπορεί να επέλθει, εξαρτάται από τις διόδους που θα βρουν τα «καινούργια στοιχεία» στο μνημονικό /συναισθηματικό σύμπαν του συμμετέχοντος. Το να αποδεχτεί ο συμμετέχων την «περιθωριοποιημένη εικόνα της ναρκομανίας» και να την εφαρμόσει στον Εαυτό, επιδιώκοντας την αλλαγή, με το πνεύμα της «μετάνοιας», φαίνεται να είναι ο πιο επώδυνος από αυτούς τους τρόπους, εφόσον θα οξύνει την αίσθηση μη -ουσιαστικής επικοινωνίας με τους Άλλους. Αντίθετα, η αναπαράσταση του Εαυτού ως «ενθουσιώδους», φαίνεται να προσφέρεται για επένδυση σε νέα αντικείμενα εκτός της χρήσης ουσιών, ώστε να διαμορφωθούν εκείνες οι συνεργιστικές εμπειρίες που θα υπαγορεύουν στον Εαυτό ότι η

«αυθόρμητη» και «δυναμική» πλευρά του, μπορούν να εκφραστούν μέσα από δράσεις λιγότερο παρακινδυνευμένες απ' ότι η χρήση ναρκωτικών.

**ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ 2: ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ
ΥΛΙΚΟΥ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ**

α. Δεδομένα Φάσης Ι και ΙΙ (1ο Στάδιο) του ΙΜΙΣ.*

Αναπαραστατικές Ενότητες Που αποδόθηκαν στις Ομάδες Ταυτότητας	Εστιασμένη Ενδοσκόπηση			
	Εαυτός/ Μη- Εαυτός (Άλλος) (Ε/Α)	Βαθμός Εγχομορφισμού (1, 2, 3)	Αξία (+, -, 0)	Σημαντικές Α.Ε (Σ)
ΑΝΔΡΕΣ (ΚΟΙΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΥΤΟΙ)				
Δυνατοί	E	1	+	Σ
Αφελείς	E	1	+	
Περίεργοι	E	1	+	
Ενθουσιώδεις	E	1	+	Σ
ΓΥΝΑΙΚΕΣ (ΑΥΤΕΣ)				
Θελκτικές	A		+	
Υπομονετικές	A		+	
Πρόσφορες	A		+	
Ενσπικτώδεις	A		+	
Σε φροντίζουν	A		+	
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ (ΕΜΕΙΣ)				
Μη συννενοήσιμοι	A		-	
Τεκμηριωμένοι	A		-	
Ο καθένας με τις απόψεις του, χωρίς να έχει υπάρξει συζήτηση	A		-	
Εγωιστές	A		-	
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ (ΑΥΤΟΙ)				
Κλεισμένοι	A		-	
Φοβισμένοι	A		-	
Ήσυχοι	A		-	
Αυτάρκειες	E	1	+	Σ
Αγαπημένοι	A		+	
ΧΡΗΣΤΕΣ (ΕΜΕΙΣ)				
Κολλημένοι	E	2	-	
Καταδικασμένοι	A		-	
Φευγάτοι στα όνειρά μας	E	1	+	
Θύματα	E	1	-	Σ

ΧΡΗΣΤΕΣ (ΑΥΤΟΙ)				
Ρεγουλαρισμένοι	E	2	+	Σ
Χρειάζονται βοήθεια ίσως	A		-	
Χρειάζονται δύναμη θελήσεως	A		-	
Φοβούνται τη χαρμάνια την εξάρτηση	A		-	
ΜΗ - ΧΡΗΣΤΕΣ (ΑΥΤΟΙ)				
Αυτάρκεις	E	1	+	Σ
Τυχεροί που δεν μπήκαν στο λούκι της πρέζας	A		+	
Δεν θά 'πρεπε να φοβούνται αυτούς που πίνουν	A		-	
ΦΙΛΟΙ (ΚΟΙΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΥΤΟΙ)				
Αλάνια	E	1	+	
Τυχοδιώκτες	E	1	+	
Περιπετειώδεις τύποι	E	1	+	Σ
Την ψάχνουν	E	1	+	

*Η καταγραφή των Εγω -Οικολογικών δεδομένων των Φάσεων I και II (1ο Στάδιο) του IMIS, διεξάχθηκε σύμφωνα με το μοντέλο των Costalat -Founeau και Martinez (1998):

Στην στήλη «Εαυτός» / «Μη -Εαυτός» («Άλλος»), σημειώνεται με E («Εαυτός»), οι Εγωμορφικές Α.Ε. και με A («Άλλος»), οι Αλλομορφικές Α.Ε.

Στην στήλη «Βαθμός Εγωμορφισμού», σημειώνεται «1» στις περιγραφές για τις οποίες ο συμμετέχων θεωρεί ότι το χαρακτηριστικό εξέφραζε πλήρως τον Εαυτό, «2», στις περιγραφές για τις οποίες θεωρεί ότι εξέφραζε μέτρια τον Εαυτό και «3», στις περιγραφές για τις οποίες θεωρούσε ότι εξέφραζαν σε πολύ μικρό βαθμό τον Εαυτό.

Στην στήλη «Αξία», σημειώνεται η αρχική τοποθέτηση του συμμετέχοντος για την αξία των Α.Ε., θετική («+»), αρνητική («-») ή ουδέτερη («0»). (Η τοποθέτηση αυτή, ορισμένες φορές αλλάζει με την μετέπειτα ανάλυση των απαντήσεων).

Στην στήλη «Σημαντικότητα», σημειώνεται με «Σ», κάθε Α.Ε. για την οποία ο συμμετέχων θεωρεί ότι έχει ουσιαστικό νόημα για τον ίδιο, συνιστώντας βασικό χαρακτηριστικό της ζωής του.

β. Δεδομένα Φάσης II, 2^ο Στάδιο του IMIS

(Η Ανακωδικοποίηση των Ομάδων).

ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΓΩΜΟΡΦΙΚΕΣ Α.Ε. (E+)

«Δυνατοί» (ΑΝΔΡΕΣ) = «Όλοι οι άνδρες, το ανδρικό φύλο»

«Αφελείς» (ΑΝΔΡΕΣ) = «Οι περισσότεροι άνδρες, σχεδόν όλοι /Ο Εαυτός»

«Ενθουσιώδεις», «Περίεργοι» (ΑΝΔΡΕΣ) = «Συγκεκριμένα άτομα /Εαυτός»

«Φευγάτοι στα όνειρά μας» (ΧΡΗΣΤΕΣ) = «Όλοι οι χρήστες /Όλοι οι άνθρωποι»

«Ρεγουλαρισμένοι» (ΧΡΗΣΤΕΣ) = «Αυτοί που πίνουν με μέτρο /Γνωστοί, χρήστες ηρωίνης /Εαυτός («συναισθηματικά καλλιεργημένοι, ισορροπημένοι»)

«Αλάνια», «Τυχοδιώκτες», «Περιπετειώδεις τύποι», «Την ψάχνουν» (ΦΙΛΟΙ) = «Οι φίλοι μου /Ο Εαυτός»

«Αυτάρκειες» (ΜΗ -ΧΡΗΣΤΕΣ) = «Όλοι, όσον αφορά την ηρωίνη /Ο Εαυτός»

«Αυτάρκειες» (ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ) = «Η οικογένειά μου /Ο Εαυτός»

ΘΕΤΙΚΕΣ ΑΛΛΟΜΟΡΦΙΚΕΣ Α.Ε. (A+)

«Πρόσφορες», «Υπομονετικές», «Σε φροντίζουν» (ΓΥΝΑΙΚΕΣ) = «Οι μητέρες, η δική μου μητέρα μέχρι πριν μερικά χρόνια»

«Ενστικτώδεις», «Θελκτικές» (ΓΥΝΑΙΚΕΣ) = «Οι γυναίκες γενικά /Γυναίκες με τις οποίες είχα σχέση»

«Αγαπημένοι» (ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ) = «Η ιδανική οικογένεια»

«Τυχεροί που Δε μπήκαν στο λούκι της πρέζας» (ΜΗ -ΧΡΗΣΤΕΣ) = «Όλοι οι μη -χρήστες»

ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΕΓΩΜΟΡΦΙΚΗ Α.Ε. (E-)

«Κολλημένοι», «Θύματα» (ΧΡΗΣΤΕΣ) = «Αυτοί που πίνουν συνέχεια /Ο Εαυτός στο παρελθόν («Εγώ, μέσα από τη χρήση -έτσι όπως είχα πέσει κολλημένος») /Ο Εαυτός στο παρόν («κολλημένος σ' έναν τρόπο ζωής στην πόλη»)

ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΑΛΛΟΜΟΡΦΙΚΕΣ Α.Ε. (A-)

«Μη -συνεννοήσιμοι», «Τεκμηριωμένοι», «Ο καθένας με τις απόψεις του χωρίς να έχει υπάρξει συζήτηση», «Εγωιστές» (ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ) = «Η οικογένειά μου»

«Κλεισμένοι», «Φοβισμένοι», «Ήσυχου» (ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ) = «Όλες οι οικογένειες, αλλά περισσότερο η δική μου»

«Καταδικασμένοι» (ΧΡΗΣΤΕΣ) = «Συγκεκριμένα άτομα, αυτοί που φοβούνται τη χαρμάνω»

«Χρειάζονται βοήθεια ίσως», «Χρειάζονται δύναμη θελήσεως», «Φοβούνται τη χαράνα την εξάρτηση» (ΧΡΗΣΤΕΣ) = «Οι περισσότεροι χρήστες /Πολλοί άνθρωποι που πίνουν πρέζα» («λειτουργεί ένα σύστημα για να φοβίσουνε το κοινό»)
«Δεν θα 'πρεπε να φοβούνται αυτούς που πίνουν» (ΜΗ -ΧΡΗΣΤΕΣ) = «Όλοι γενικά /Η οικογένειά μου /Ο απλός άνθρωπος, ο απλός πολίτης που ζει στην οικογένειά του κλεισμένος /Οι φίλοι που έχουν απομακρυνθεί από εμένα»

γ. Δεδομένα Φάσης III του IMIS: Νοηματική Διευκρίνιση των Α.Ε.

ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΓΩΜΟΡΦΙΚΕΣ Α.Ε. (E+)

E+, 1Σ «Δυνατό» ΕΜΕΙΣ /ΑΥΤΟΙ, ΑΝΑΡΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Είναι το ισχυρό φύλο, όπως λένε.» Έννοια για τον Εαυτό: «Έχω δύναμη χαρακτήρα, έχω δυνατή θέληση. Βέβαια δε μπορώ να πω ότι είμαι και τέρας δύναμης. Πολλές φορές συμβαίνει να υποχωρώ σε ορισμένες καταστάσεις, επειδή είμαι φίλος με κάποιον... ξέρεις...»

E+, 1Σ «Ενθουσιώδεις» ΕΜΕΙΣ /ΑΥΤΟΙ, ΑΝΑΡΕΣ_Έννοια για την Ομάδα: «Ενθουσιάζονται εύκολα με διάφορες ιδέες.» Έννοια για τον Εαυτό: «Είμαι πολύ ενθουσιώδης. Με το που μου κάθεται μια ιδέα, λέω, ω! Φοβερή ιδέα! Και αυτά, και πώς θα γίνει... Αλλά τελικά δεν το 'χω βάλει προγραμματισμένα, γιατί, ξέρεις, σου κάθεται μια ιδέα, αλλά δε μπορείς να τη βάλεις στη βάση και να τη δεις αν είναι πραγματοποιήσιμη ή όχι. Ναι, γενικά με σιδήποτε έχει να κάνει με καινούρια πράγματα, με καινούριες ιδέες, είμαι πολύ ενθουσιώδης, δηλαδή, έτσι... γενικά... είμαι αθλητικός τύπος.»

Συνεργιστική Εμπειρία: «Μέχρι τα είκοσι χρόνια έπαιζα μπάσκετ, έκανα σκέητμπορντ, αυτά... Τώρα θέλω να πάω να κάνω baggy jumping, κάτι τέτοια. Είμαι "addict"! Στο σχολείο, ήμουνα καλός μαθητής, αθλητικός, τά 'βαζα όλα σε τάξη, ήμουνα τέτοιος τύπος. Ε, ξαφνικά, με το που άρχισα να πίνω πρέζα, τα έγραψα όλα, έλεγα, "σχολείο;", δεν ζύπναγα το πρωί. Από 'κει κατάλαβα τα ναρκωτικά τι άσχημο είναι, ότι κάτι τρέχει...»

E+, 1 «Περίεργου» ΕΜΕΙΣ /ΑΥΤΟΙ, ΑΝΔΡΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Έχουν ενδιαφέροντα.»

Έννοια για τον Εαυτό: «Ορισμένα πράγματα... μου κινούν την περιέργεια, θα πάρω να διαβάσω ή θα πάω να δω ή θα συζητήσω ας πούμε.»

E+, 1 «Αφελείς» ΕΜΕΙΣ /ΑΥΤΟΙ, ΑΝΔΡΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Δεν έχουν πονηριά, όπως οι περισσότερες γυναίκες.»

Έννοια για τον Εαυτό: «Δεν πονηρέομαι. Είναι καλό να μην πονηρέεσαι, όμως, κακά τα ψέματα, όπως έχει γίνει σήμερα η ζωή, καλό είναι να την ψάχνεις και λίγο. Δηλαδή, απ' τη στιγμή που είσαι αναγκασμένος να βγεις έξω και να διεκδικήσεις και να πείσεις και αυτά... πρέπει να μην είσαι τόσο αφελής.»

E+, 1 «Φευγάτοι στα όνειρά μας» ΕΜΕΙΣ, ΧΡΗΣΤΕΣ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: «Καθένας έχει τα δικά του όνειρα. Μπορεί να είσαι ζύπνιος και να ονειρεύεσαι, να ζεις ας πούμε σε ένα παραμύθι. Αρκεί να μπορείς να βρεις τον κωδικό για να μπεις. Συγκεκριμένα δε μπορώ αυτή τη στιγμή να σου φέρω παράδειγμα, αλλά αν έχεις διαβάσει λίγο στην ζωή σου, βιβλία και αυτά και μπορείς να συνδυάσεις το πριν και το τώρα και το μετά, εντάξει, φτιάχνεις ορισμένα σενάρια επιστημονικής φαντασίας.»

E+, 2Σ «Ρεγουλαρισμένοι» ΕΜΕΙΣ, ΧΡΗΣΤΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Έχω δει πρεζάκια και πρεζάκια. Ρεγουλαρισμένοι είναι αυτοί που πίνουν με μέτρο.»

Έννοια για τον Εαυτό: «Εγώ αν δεν είχα λεφτά δε θά 'πινα. Δεν ήμουν ο τύπος που θα μπλεκόμουν να γίνω ντήλερ ας πούμε κ.λ.π. Δεν είχα; Δε θά 'πινα. Ούτε θα πήγαινα να παρακαλέσω ας πούμε, θα κλεινόμουν στο σπίτι, θα τράβαγα τη χαρμάνια μου και εντάξει, η ζωή συνεχίζεται... και συναισθηματικά ας πούμε, ίσως (...) Από τη στιγμή βέβαια που δεν έχεις ρέγουλα στο πώμα, αυτό είναι το βασικό πρόβλημα σε όλους - όχι μόνο σε μένα - αν δηλαδή πεις κάτι και δεν είσαι συναισθηματικά ισορροπημένος και δεν είσαι καλλιεργημένος η οτιδήποτε άλλο που θα σου δημιουργήσει μια αντίσταση στο να θέλεις να βολέυεσαι συνέχεια. Οπότε τα απαγορεύεις όλα και τελειώνει η υπόθεση.»

Συνεργιστική Εμπειρία: «Και το τσιγάρο ακόμη, κάπου το ελέγχο. Εντάξει, μπορεί να μην έχω τσιγάρα στο σπίτι μου, δεν θα τρέξω να πάρω τσιγάρα, θα κάτσω χωρίς τσιγάρα ας πούμε, δε μ' ενδιαφέρει... Αλλά έλα όμως που δεν μπορεί ο κόσμος, κι όμως υπάρχει και το πουλάνε στα περίπτερα, και δεν είναι καλό, μαυρίζουν τα πνευμόνια σου, σου δημιουργεί θρομβώσεις, τα ζέρεις αυτά... δε χρειάζεται να στα πω...»

E+, 1Σ Αυτάρκειες» ΑΥΤΟΙ, ΜΗ –ΧΡΗΣΤΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Πιο αυτάρκεις από τους χρήστες, όσον αφορά την εξάρτηση της πράξης.»

Έννοια για τον Εαυτό: «Όσον αφορά το συναισθηματικό μου κόσμο, ναι, έχω γίνει πολύ αυτάρκης. Αλλά υλικά, οπωσδήποτε κανείς δεν είναι αυτάρκης.

Πρέπει να είσαι αυτάρκης. Περισσότερο συναισθηματικά το λέω αυτό. Μέσα σου να είσαι αυτάρκης. Κοίταξε, πάντα θα έχεις την ανάγκη για μια ανώτερη βοήθεια κ.λ.π., αλλά γενικά, μέσα στα εγκόσμια, θα πρέπει να μάθεις να είσαι αυτάρκης. Δηλαδή κάπου θα πρέπει να μάθεις να έχεις δύναμη σαν άνθρωπος... Είμαι αυτάρκης, όχι όμως σε όσα πράγματα θα ήθελα να είμαι... Μπορώ να κάτσω μόνος μου σε ένα μέρος και να ηρεμήσω, να βάλω τις σκέψεις μου σε κάποια τάξη. Όχι τελείως μόνος μου, εντάξει, οπωσδήποτε θα κρατήσω κάποια επαφή με το περιβάλλον, αλλά θα μπορώ και μόνος μου να ζήσω με τις σκέψεις μου.»

Συnergieτική Εμπειρία: «Πάντα ήμουν αυτόνομο άτομο. Μπορούσα και κανόνιζα τις ανάγκες μου. Γενικά, δε δέχτηκα... όχι πως δε δέχτηκα εγώ, δεν είχα ποτέ βοήθεια ουσιαστική από τους γονείς μου, ούτε, ξέρεις, ας πούμε να συζητήσω, πως συζητάνε οι οικογένειες, προβλήματα, πάντα ήμουνα μόνος μου, δηλαδή μόνος μου έπαιρνα τις αποφάσεις μου, τι να κάνω... κι έπειτα, λειτουργούσα πολύ ενστικτωδώς εγώ, δε σκεφτόμουνα... Το βλέπεις ότι τελικά γίνονται πολύ μοιραία μερικά πράγματα. Έπειτα, δεν είμαι και τόσο, είμαι λίγο πιο... ορθολογιστής, πρέπει να σκέφτεσαι ας πούμε τι κάνεις, κλπ. Και υπήρχαν βέβαια εποχές όπου είχα ανάγκη κάποιον άνθρωπο να είναι δίπλα μου, να είμαστε μαζί, γενικά, όταν είχα σχέσεις με γυναίκες, όσο πιο πολύ καιρό ήμουνα μαζί τους, τόσο πιο πολύ είχα ανάγκη να είμαστε μαζί, συναισθηματικά δηλαδή. Αυτό δεν είναι ενοχλητικό, αλλά κάπου δε γίνεται. Τότε δεν ήμουν αυτάρκης. Είχα την αίσθηση ότι κάπου είχα ανάγκη έναν άνθρωπο να είμαστε μαζί, είτε ήταν οι φίλοι μου, είτε η κοπέλα μου, είτε οι γονείς μου... Όμως αυτό είναι κάτι εντελώς υποκειμενικό, η αυτάρκεια. Μπορώ να σκεφτώ πολλές περιπτώσεις όπου θα είχα ανάγκη κάποιον...»

ΘΕΤΙΚΕΣ ΑΛΛΟΜΟΡΦΙΚΕΣ Α.Ε. (A+)

A+ «Πρόσφορες» ΑΥΤΕΣ, ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Οι μητέρες κυρίως το έχουν αυτό το χαρακτηριστικό, συγκεκριμένα η δική μου μητέρα, ιδιαίτερα μέχρι και πριν μερικά χρόνια, γιατί τελευταία οι σχέσεις μας έχουν χαλάσει πολύ, αλλά γενικά, πιστεύω ότι αυτό είναι χαρακτηριστικό των γυναικών.»

Διαφοροποίηση του Εαυτού: «Όχι πως δε θα μπορούσα να φροντίσω κάποιον, αλλά δεν έχει τύχει ποτέ τέτοια περίπτωση... Και για 'μένα, αυτό που επιδιώκω κυρίως τώρα, είναι η ανεξαρτησία μου.»

ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΓΩΜΟΡΦΙΚΕΣ Α.Ε. (Ε-)

Ε-, 3 «Κολλημένοι» ΕΜΕΙΣ, ΧΡΗΣΤΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Δεν έχουν ρέγουλα, δεν είναι αυτάρκεις.» Έννοια για τον Εαυτό: «Κολλημένος σ' έναν τρόπο ζωής, σε μια ρουτίνα, στην πόλη.»

ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΑΛΛΟΜΟΡΦΙΚΕΣ Α.Ε. (Α-)

Α- «Κλεισμένοι» ΑΥΤΟΙ, ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Έννοια για την Ομάδα: «Είναι οι γονείς μου πολύ κλειστοί σαν οικογένεια, ίσως επειδή δεν έχουνε μείνει σ' ένα μέρος, κάποτε μέναμε Θεσσαλονίκη, έχουμε έρθει στην Αθήνα, το σόι της μητέρας μου είναι από την Έδεσσα, δηλαδή είμαστε τελείως spread, κατάλαβες;»

Έννοια για τον Εαυτό, με παράλληλη αναφορά στη Συνεργιστική Εμπειρία: «Εμένα και από τα μικρά μου χρόνια για να σου δώσω να καταλάβεις, μόλις άρχισα να περπατάω, άνοιξα την πόρτα και έφυγα από το σπίτι. Πήγα, βρήκα φίλους σε μία πλατεία. Είχα πάει θυμάμαι κάποια εποχή... γενικά, ήμουνα δαιμόνιος τύπος... Πολύ πιτσιρικάς μού 'χανε κάνει δώρο ένα απ' αυτά με τα slides, ξέρεις, που γυρνάγανε κάτι παραμύθια, ξέρεις, η Αλίκη στη χώρα των θαυμάτων και αυτά, και παίρναμε τους φίλους και τους βάζαμε εισητήριο και τους κάναμε προβολές. Και γενικά πάντα ήμουνα παιδί που γύρναγα στους δρόμους, στα βουνά, στο Χολαργό, τον Υμηττό τον έχω γυρίσει ολόκληρο, δε θα μ' έκλεινες σ' ένα μέρος μέσα...»

Α- «Δεν θά 'πρεπε να φοβούνται αυτούς που πίνουνε» ΑΥΤΟΙ, ΜΗ -ΧΡΗΣΤΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Αυτοί που δεν πίνουν, δεν θά 'πρεπε να φοβούνται ίσως αυτούς που πίνουν... Η εικόνα που έχει ο απλός πολίτης, ο απλός άνθρωπος που ζει στην οικογένειά του κλεισμένος, είτε για τον αλκοολισμό, είτε για την ναρκομανία, είναι τελείως περιθωριοποιημένη. Δηλαδή, ο τύπος που πηγαίνει στο δρόμο έτσι ξέρω 'γω... ή ο τύπος που θα πεθάνει σε κανένα γιατί, αυτήν την εικόνα του έχουνε δώσει. Θέλει κοινωνιολογική γνώση. Πιστεύω ότι υπάρχουν πολλοί ναρκομανείς, όχι απαραίτητα από ουσίες δηλαδή, υπάρχουνε ναρκομανείς του χρήματος, του οτιδήποτε δηλαδή. Εντάξει, δε λέω, από τη στιγμή που κάτι σου αποφέρει καλύτερο βιοτικό επίπεδο είτε σε φτιάχνει

καλύτερο άνθρωπο ή οτιδήποτε, εντάξει, δε λέω, καλύτερη εκδοχή της ναρκομανίας. Αλλά για τις ουσίες αυτή την εντύπωση έχει ο κόσμος.»

Συνεργιστική Εμπειρία: «Για μαύρο όταν έπινα, δεν είχανε (οι γονείς) καταλάβει, νομίζανε ότι ήταν της εφηβείας κι αυτά... Μετά βρίσκανε σαΐα στο σπίτι κ.λ.π. και άρχισε κι ο κόσμος και μάθαινε για τα ναρκωτικά κι αυτά... Ε, κι από αυτό το ενδιαφέρον τους, πηγαίνουν και τους κάνουν ενημέρωση και τους έχω δει, τους έχει εντυπωθεί αυτή η ιδέα, ότι δε μπορείς να κόψεις την πρέζα μόνος σου, φοβία, τους φοβίζουνε, να μην εμπιστεύονται τα παιδιά τους, να μην τα βάζουν στο σπίτι τους... καταλαβαίνεις τι σου λέω;

Δηλαδή, για να σου δώσω να καταλάβεις, αυτή τη στιγμή έχω τρομερό πρόβλημα με τους δικούς μου, δε μου δίνουνε κλειδιά για να μπω στο σπίτι. Το διανοείσαι; Κανονίζω τις δουλειές μου ας πούμε να είναι μπαμ, για να είμαι την ώρα που θα είναι και αυτή στο σπίτι για να μπω μέσα. Να μη μούνε ας πούμε τίποτα δικό μου, πρεζάκηδες... Ποιος ξέρει τώρα τι μπορεί να φαντάζονται, μην τους πουλήσω το σπίτι, οτιδήποτε μπορεί... μπορεί να φαντάζονται ότι θα πάρω ξέρω 'γώ τους πίνακες και τα στερεοφωνικά κι αυτά και θα πάω να τα πουλήσω. Ξέρω άλλους δέκα που το έχουν κάνει, δε λέω. Πάντως σίγουρα αυτά τα πράγματα κάποιος τους τα έχει πει, γιατί εγώ δεν έκανα τέτοια πράγματα, δούλευα, εργαζόμουνα και έπινα, έκανα το κομμάτι μου, κουμάντο μου ήτανε, ήθελα να πω -έπινα. Ούτε έκλεβα κανέναν, ούτε... δεν ήμουνα δηλαδή άνθρωπος που πήγαινα να κάνω τέτοιες αηδίες... Κι όμως τους έχει εντυπωθεί. Κάποιος τους τα έχει πει αυτά τα πράγματα. Σίγουρα κάποιος τους τα έχει πει αυτά τα πράγματα. Εκ των πραγμάτων δηλαδή, από αυτή τη φάση που έχει δημιουργηθεί με το σπίτι μου ας πούμε και με αυτήν την εντύπωση που τους έχει δημιουργηθεί, δε μπορώ να λειτουργήσω, κατάλαβες. Ενώ, θα μπορούσα να έχω έρθει εδώ, θα μπορούσα να έχω φτιάξει μια κατάσταση άλφα, στρωτή, με δουλειά ξέρω 'γω με ενδιαφέροντα, εντάξει, γιατί σου λέω θέλω να αθλούμαι, θέλω πολλά πράγματα, να πάω κινηματογράφο, έχω φίλους σ' όλη την Αθήνα, μπορώ να γεμίσω το χρόνο μου άνετα με άλλα πράγματα εκτός το να πίνω, κι όμως δε μπορώ να το κάνω γιατί έχω αυτά τα προβλήματα με το σπίτι μου, κατάλαβες. Δηλαδή θα βγω έξω ξέρω 'γώ, θ' αργήσω το βράδι και θα γυρίσω και θα με κοιτάει ξέρω 'γω ο γέρος μου, ή η μάνα μου, να δει αν έχω πει... τέτοιες βλακείες, κατάλαβες... Εκνευρίζομαι δηλαδή χάνω την ηρεμία μου κι εγώ και δε μπορώ να λειτουργήσω σωστά, ξέρεις, τσακώνομαι συνέχεια, συνέχεια λογομαχώ με τους γονείς μου... Μόνος μου θα ήμουνα σίγουρα καλύτερα. Και βασικά να σου πω και την αλήθεια, θέλω να φύγω και για κρουαζιερόπλοιο τώρα. Έχω κάνει κάποια αίτηση και... ελπίζω να είναι θετική η απάντηση. Θέλω να δω πρώτ' απ' όλα πώς θα είναι οι γονείς μου. Και ένας λόγος που τα κάνω όλ' αυτά (την επίσκεψη στο Συμβουλευτικό Σταθμό), είναι οι γονείς μου, κανένας άλλος λόγος εγώ προσωπικά πιστεύω ότι δεν πρόκειται να ζαναπέσω στην πρέζα έτσι όπως είχα πέσει, κολλημένος... Εντάξει τώρα, αν θα πω, μπορεί να βγω έξω και να πω τρία -τέσσερα

ποτά, δεν έχει καμιά σημασία και καμιά διαφορά από το να πω ένα τσιγάρο ή μια μπιά ας πούμε.»

Διαφοροποίηση του Εαυτού: «Προσωπικά για 'μένα, είναι υποκρισία να κυκλοφορούν τόσοι αλκοολικοί, γιατί έχε υπόψη σου ότι υπάρχει φοβερός αλκοολισμός στην Ελλάδα. άσχετα αν δε φαίνεται, πήγαινε στην επαρχία μια βόλτα να δεις, Τύρναβος, που φτιάχνουνε τσίπουρα και αυτά, να δεις τι γίνεται... Τα ξέρω, έχω... εντάξει... είναι υποκρισία. Σίγουρα όλοι κάτι πίνουν, δουλειά, τηλεόραση ... το θέμα είναι να ωφελεί περισσότερο.

Από μένα πολλοί άνθρωποι έχουν απομακρυνθεί. Και φίλοι. Φίλοι που παλιά πίναμε μαύρο μαζί και μετά εγώ έπεσα στην πρέζα, δε με κάνανε παρέα. Δηλαδή έβλεπα... βέβαια εγώ δεν το καταλάβαινα, πήγαινα ας πούμε σ' ένα σπίτι και ήμουνα λιώμα, ντάγκλα. Με βλέπανε οι φίλοι λέγανε, "π", "πώς"... Δηλαδή, εντάξει, δικαιολογημένα. Αλλά έτσι ήτανε. Να πας τώρα σε ένα σπίτι και να μη λες κουβέντα και να σου πέφτουνε τα τσιγάρα κάτω... Ε, είναι λίγο...»

A- «Φοβούνται τη χαρμάνια, την εξάρτηση» ΑΥΤΟΙ, ΧΡΗΣΤΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Λειτουργεί ένα σύστημα, έτσι όπως έχω δει εγώ από την ηρωίνη, έτσι όπως έχει γίνει, πιστεύω ότι λειτουργεί ... είτε για να φοβίσουνε το κοινό να μην πέσει στην ηρωίνη, αλλά σε οπιδήποτε έχει σχέση με την χαρμάνια, βλέπω ότι πολλοί άνθρωποι που πίνουνε πρέζα φοβούνται μη χαρμανιάσουνε και αν δεν έχουν να πουν τι θα κάνουν και δε ξέρω 'γω τι ας πούμε... δηλαδή πράγματα τα οποία εγώ δεν έχω... Εκεί δηλαδή πιστεύω ότι είναι όλο το πρόβλημα. Ε, και φοβίζουν τον κόσμο ώστε να μην μπλέξουνε με την πρέζα και τελικά δημιουργούνε μια ιδέα γύρω από όλο αυτό με αποτέλεσμα ο άλλος να φοβάται, δηλαδή να φοβάται, να το τρέμει αυτό, να είναι σε φάση να κάνει τα χειρότερα πράγματα ας πούμε για να πάει να βαρέσει...»

Έννοια για τον Εαυτό: «Εγώ δεν είμαι έτσι. Για να σου δώσω να καταλάβεις, σε χαρμάνια, φάρμακο δεν έχω πάρει ποτέ, άντε κάνα υπνοστεντόν, πολύ σπάνια, για να καταφέρω να κοιμηθώ ας πούμε... Βέβαια, εντάξει, έκανα σωστή χρήση, δηλαδή δε πλακωνόμουνα μια γραμμή την ημέρα για να πάω να το κόψω μετά, εντάξει ... έκανα σταδιακή ελάττωση.»

Συnergieτική Εμπειρία: «Στις αρχές, όταν είχα πρωτοπέσει, πρέζα, ... έπινα πολύ τότε, είχε καλές πρέζες και τζάμπα, δεν είχαμε πρόβλημα, ούτε λεφτά να βγάλουμε, ούτε κύκλωμα, και ουσιαστικά ήταν κέφι μας, δηλαδή πίναμε κανένα τσιγάρο και α-χαχα, γυρνάγαμε από 'δώ, από 'κεί, στις πλατείες, τα πάρκα, τη βρίσκαμε ωραία, δηλαδή όμορφα ήτανε... Ε, μετά, άρχισε να εξαπλώνεται. Είδαμε πλέον ότι η πρέζα στο πλάκωμά της σ' έκανε έρμαιο και αυτά, και σε πάνει μαστουρομανία μετά, δηλαδή αν δεν έχεις ένα συναισθηματικό κόσμο ισορροπημένο και δεν έχεις ενδιαφέροντα άλλα εκτός από το να έχεις το κεφάλι σου γεμάτο, ε, θέλεις να είσαι συνέχεια μαστουρωμένος.»

A- «Καταδικασμένοι» ΑΥΤΟΙ, ΧΡΗΣΤΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Αυτοί που φοβούνται τη χαρμάνια, κολλάνε και είναι πλέον καταδικασμένοι.»

Διαφοροποίηση του Εαυτού: «Εγώ προσωπικά δεν πιστεύω ότι είμαι καταδικασμένος, είμαι άτομο λογικό, έχω καταφέρει να κάνω πολλά πράγματα στη ζωή μου, να ξεπεράσω πολλές δυσκολίες, είτε drugs ήταν αυτά, είτε άλλες καταστάσεις, αλλά από τη στιγμή που μέσω των ναρκωτικών προσπαθείς είτε να ξεπεράσεις κάποια προβλήματα, είτε να τα σβήσεις από το μυαλό σου, χωρίς να προσπαθείς να τα λύσεις... είσαι καταδικασμένος. Πιστεύω ότι η ηρωίνη σε κάποια φάση, σε κοιμίζει τόσο πολύ και στην πορεία σου δημιουργούνται προβλήματα διάφορα, τα οποία δεν τα εξερευνάς, δεν τα σκέφτεσαι, το μυαλό σου είναι κολλημένο πως να βρεις να πεις κτλ. Και τα αφήνεις και συσσωρεύονται και μετά περνάς καμιά χαρμάνια και σου 'ρχονται όλα μαζί στο μυαλό και τρελαίνεσαι και εκεί δεν μπορείς να κόψεις την πρέζα πιστεύω. Σου 'ρχονται όλα μαζί στο μυαλό και δε θέλεις να σκέφτεσαι, πιστεύω, ουσιαστικά, αυτή είναι η πρέζα.»

Πρωτόκολλο 24 (Γυναίκα, Χρήστης ecstasy).

α. «Αντικειμενική» Κοινωνική Ταυτότητα: Γυναίκα, 24 ετών, απόφοιτος ιδιωτικής σχολής γραφιστών. Έχει γεννηθεί σε μεγάλη πόλη της επαρχίας, αλλά ζει, κατά τα τελευταία 6 χρόνια στην Αθήνα. Η οικογένεια είναι εύπορη. Ο πατέρας είναι συνταξιούχος δημόσιος υπάλληλος και η μητέρα εργάζεται σε ιδιωτική επιχείρηση, με υψηλό μισθό. Η συμμετέχουσα είναι το πρωτότοκο παιδί, με έναν μικρότερο αδελφό (20 ετών) στην οικογένεια. Εργάζεται περιστασιακά, για διάφορα περιοδικά και εκδοτικούς οίκους, αλλά τα έξοδά της καλύπτονται κυρίως από τους γονείς. Από την ηλικία των 17 ετών μέχρι σήμερα, η συμμετέχουσα έχει δοκιμάσει όλα τα γνωστά ναρκωτικά και κατά τη διάρκεια του τελευταίου έτους, κάνει συστηματικά χρήση ecstasy και χασίς.

β. Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου IMIS.

Φάση I.

Η αναφορά στην ομάδα ένταξης του φύλου, είτε με τους όρους του «Εμείς», είτε με τους όρους του «Αυτού», παραπέμπει τη συμμετέχουσα στην παραγωγή των περιγραφών των γυναικών «psycho», «ευαίσθητες» και «νάρκισσο». Αποκλειστικά ως «Εμείς», οι γυναίκες περιγράφονται ως «προσιτές» και «παράξενες», ενώ αποκλειστικά με τους όρους του «Αυτού» («Αυτές»), στις γυναίκες αποδίδονται οι περιγραφές «ερωτικές» και «καταπιεσμένες». Από την άλλη πλευρά, «Αυτοί, οι άνδρες», περιγράφονται από την συμμετέχουσα με τις Α.Ε. «καταπιεσμένοι» (όπως και οι γυναίκες), «μπερδεμένοι», «στον κόσμο τους», «ανειλικρινείς» και «απλοί».

Η ηλικιακή ομάδα «νέου», περιγράφεται με κοινές Α.Ε. για το «Εμείς» και το «Αυτού», υποδηλώνοντας την αίσθηση ταύτισης με ό,τι

αναπαριστά η ομάδα («η μπερδεμένη γενιά», «ανικανοποίητου», «ασχολούμαστε πολύ με τα ψυχολογικά μας», «τρωγόμαστε με τα ρούχα μας», «ιδιαιτέρου»). Η ηλικιακή ομάδα διαφοροποίησης «Αυτοί, οι μεγαλύτεροι», περιγράφεται με τις Α.Ε. «αλλού», «σε άλλο πλανήτη», «πολύ συμβιβασμένοι με την καθημερινότητά τους», «συμβιβασμένοι με αυτό που έφτιαξαν», «μας θεωρούν UFO».

Ταύτιση εκφράζεται και με την ομάδα «οικογένεια», που περιγράφεται με επίσης κοινές Α.Ε. για το «Εμείς» και το «Αυτό» («ο καθένας στον κόσμο του», «αγαπημένοι», «προσπαθώντας να βρει ο ένας τον άλλον», «προσπαθώντας να βρει ο καθένας τον εαυτό του»). Οι «πατέρες», περιγράφονται ως άνθρωποι που «δεν καταλαβαίνουν πολλά», «λειτουργούν πολύ με τη λογική», «δεν ξεπερνούν τον εαυτό τους», «απλού», «με κάποια στάνταρ», «προσπαθούν αλλά δεν τα καταφέρνουν». Οι «μητέρες», αναπαριστώνται ως «τα καλύτερα πλάσματα στον κόσμο». Είναι αυτές που «προσπαθούν να ξεπεράσουν τον εαυτό τους και τον ξεπερνάνε», «προσπαθούν να έρθουν κοντά στο παιδί», είναι «τρυφερές», «λιμάνια».

Η εθνική ομάδα «Έλληνες», αποδίδει μόλις δύο απαντήσεις με τους όρους του «Εμείς»: «Εμείς, οι Έλληνες, περνάμε δύσκολα χρόνια» και «θέλουμε να φύγουμε από την Ελλάδα». Με τους όρους του «Αυτού», παράγονται άλλες τρεις περιγραφές: «Αυτοί, οι Έλληνες, έχουν πρόβλημα με την οικονομία» και «τους έχει φάει η αισθητική του μπουζουκιού». Για την αναφορά σε «άλλες εθνικότητες», η συμμετέχουσα επέλεξε να περιγράψει τους «Λονδρέζους» και τους «Νεοϋορκέζους», ομάδες στις οποίες η ίδια εντοπίζει πολλά κοινά στοιχεία: «αφήνουν τους νέους να εκφραστούν», «βασίζονται πολύ στους νέους», «είναι λιγότερο καταπιεστικού» και «πιο προοδευτικού» από τους Έλληνες.

Η συμμετέχουσα δεν βιώνει την ένταξη σε κάποια θρησκευτική ομάδα και περιγράφει, τόσο τους «Χριστιανούς», όσο και τους «Βουδδιστές», θρησκευτικές ομάδες στις οποίες επέλεξε να αναφερθεί, με τους όρους του «Αυτού». «Αυτοί, οι Χριστιανοί», αναπαριστώνται με τις Α.Ε.

«παίδεμα», «ευτυχισμένου», «έχουν βρει το δρόμο τους», «σχεδόν άγιο», «βγάζουν μια καλή ενέργεια», ενώ «Αυτοί, οι Βουδδιστές», περιγράφονται με τις Α.Ε. «πράου», «πολύ ήρεμου», «ευτυχισμένου», «αφήνουν πίσω τον πραγματικό κόσμο» και «έχουν βρει το δρόμο τους».

Η «μεσαία τάξη», στην οποία η συμμετέχουσα προσδιορίζει ότι ανήκει, περιγράφεται με τους όρους του «Εμείς», ως «Ο.Κ.», «οι καλύτεροι», «αποτυχημένοι πλούσιου», «τυχεροί φτωχού» και «κουρασμένου». Με τους όρους του «Αυτού», στη «μεσαία τάξη» αποδίδονται οι περιγραφές «κουράζονται πάρα πολύ», «αποτυχημένοι πλούσιου», «αποτυχημένοι σίγουρα», «κουράζονται για πράγματα που δεν έχουν σκεφθεί» και «συνηθισμένοι άνθρωποι». Η ομάδα μη-ένταξης «φτωχού», περιγράφεται με τις Α.Ε. «άνθρωποι που έχουν συμβιβαστεί με μια απλή ζωή έξω από την πόλη», «με περισσότερη αυτάρκεια» και «έχουν διάφορα πράγματα, αλλά δεν έχουν το χρήμα».

Η αναφορά στην επαγγελματική ομάδα («γραφίστες»), με τους όρους του «Εμείς», οδηγεί στην παραγωγή των Α.Ε. «κολυμπάμε στις σκέψεις μας», «κατά βάθος μοναχικού», «μόνου», «αγχωτικού» και «φιλόδοξου». Με τους όρους του «Αυτού», οι «γραφίστες» αναπαριστώνται με τις Α.Ε. «πολύ φιλόδοξο», «έχουν ανάγκη την αναγνώριση», «εκμεταλλεύονται ανθρώπους και καταστάσεις» και «ανειλικρινείς».

Ως περιγραφές της ομάδας των χρηστών, η συμμετέχουσα αποδίδει τις Α.Ε. «έχει δει άλλα πράγματα το μυαλό», «αγγίζουμε μια άλλη διάσταση», «γυρίζουμε συνέχεια γύρω από τα ναρκωτικά», «με πολλά ψυχολογικά προβλήματα» και «μόνο με τα ναρκωτικά είμαστε τόσο καλά», κοινές απαντήσεις για το «Εμείς» και το «Αυτού», εκφράζοντας την πλήρη ταύτιση με την ομάδα. Η ομάδα των «μη-χρηστών», περιγράφεται με τις Α.Ε. «τριπάρουν με κάτι άλλο», «έχουν τα δικά τους κολλήματα», «μακρινού», «απρόσιτου» και «Flat».

Η ομάδα των «φίλων», περιγράφεται επίσης με τις κοινές Α.Ε. για το «Εμείς» και το «Αυτοί», «ξεφεύγουμε», «δεμένοι», «εκλεκτικές συγγένειες», «σαν οικογένεια» και «ενωμένοι».

Η ομάδα οικογενειακής κατάστασης («ανύπανδρον»), περιγράφεται ως «Εμείς», με τις Α.Ε. «πατάμε στα πόδια μας», «υπεύθυνοι των πράξεών μας», «ανασφαλείς», «δεν έχουμε κάποιον να μας τροφοδοτεί με θετική ενέργεια» και «τα πάμε καλά με τον εαυτό μας», ενώ με τους όρους του «Αυτοί», με τις Α.Ε. «ήσυχον», «θέλουν την ηρεμία τους», «ήρεμον» και «δε συμβιβάζονται με θεσμούς και δεσμούς». Στην ομάδα αντίθετης οικογενειακής κατάστασης («παντρεμένοι»), αποδίδονται οι Α.Ε. «πολύ συμβιβασμένοι» και «χάνουν τον εαυτό τους».

Η συμμετέχουσα επιλέγει να αναφερθεί σε μια ομάδα ένταξης την οποία η ίδια θεωρούσε «σημαντική», την ομάδα που ονομάζει «τα άτομα που μου μοιάζουν» («ο επόμενός μας κόσμος»). Οι περιγραφικοί όροι που αναδύονται με αυτήν την αναφορά, είναι οι Α.Ε. «ο κόσμος που στροβιλίζεται γύρω από τη μουσική», «αλλιώτικου», «έχουν ψάξει κάποια πράγματα περισσότερο», «σαφώς και έχουν αφήσει άλλα πράγματα» και «λειτουργούμε συλλογικά».

Το «ιδανικό άτομο», είναι μια γυναικεία φιγούρα («Η She, μια ηρωίδα από κόμικς), που περιγράφεται αυθόρμητα από την συμμετέχουσα με τις Α.Ε. «κουκλάρα», «φοβερά δυνατή», «πολεμίστρια» και «η τέλεια γυναίκα». Από την άλλη πλευρά, τα άτομα τα «αντίθετα προς τον Εαυτό» («Τα άτομα τα αντίθετα προς εμένα»), περιγράφονται από την συμμετέχουσα με τις Α.Ε. «δεν έχουν ανοίξει ποτέ βιβλίο», «δεν έχουν ψάξει ποτέ τον εαυτό τους», «το μόνο τους ενδιαφέρον είναι τα χρήματα» και «πολλή επίδειξη».

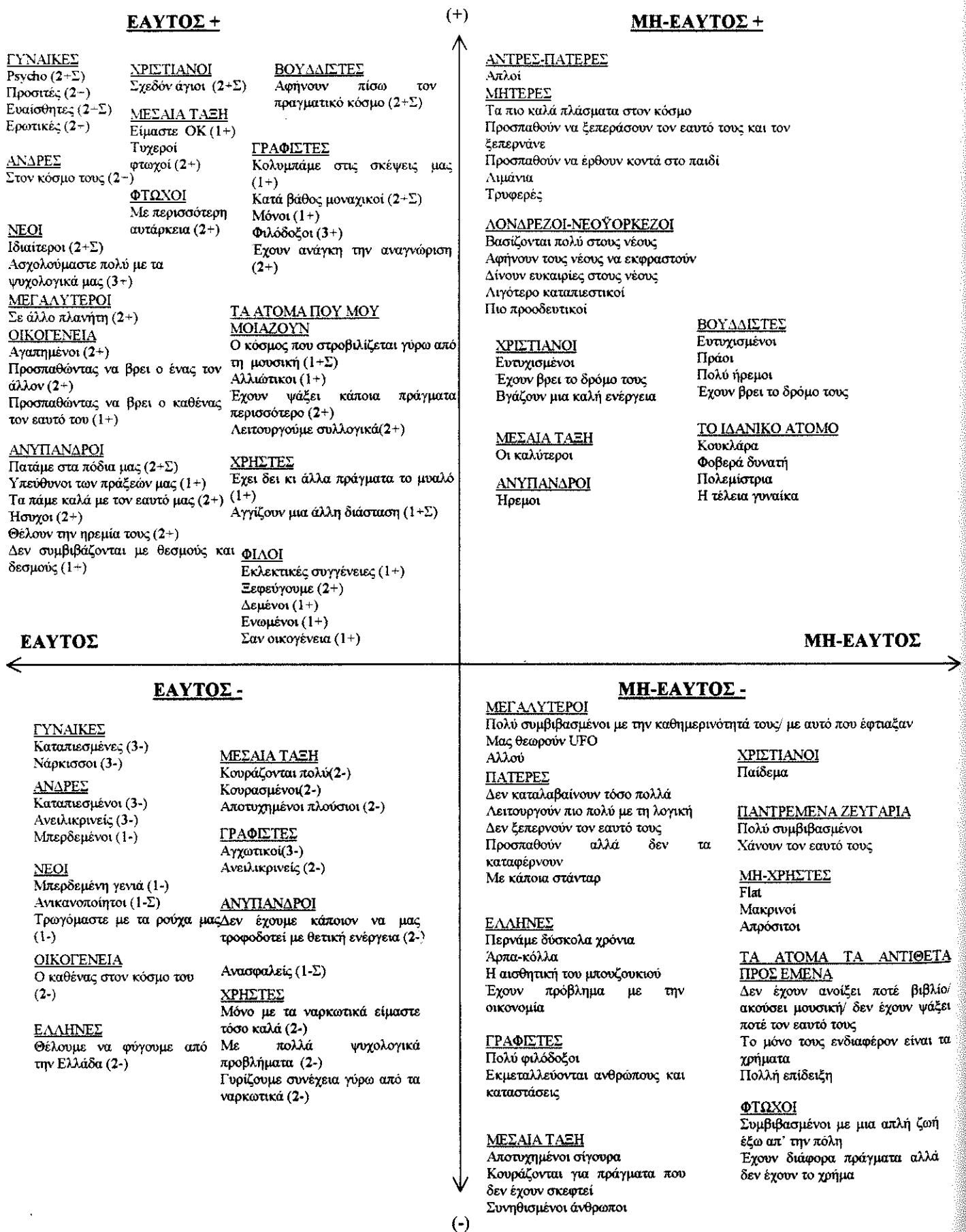
Φάση II.

1ο Στάδιο:

Ο Στοιχειώδης Χώρος Ταυτότητας αυτής της συμμετέχουσας (Σχήμα 33), συντίθεται στη βάση ενός πλούσιου αναπαραστατικού ρεπερτορίου, με πολυάριθμες κοινωνικές ομάδες στις οποίες έχουν επενδυθεί θετικά Εγωμορφικά χαρακτηριστικά (Εαυτός +), όπως οι ομάδες του φύλου (Εμείς /Αυτές, οι γυναίκες - Αυτοί, οι άνδρες), η ηλικιακή ομάδα (Εμείς /Αυτοί οι νέοι), η οικογενειακή ομάδα (Εμείς /Αυτοί στην οικογένεια), η ομάδα της τάξης (Εμείς, η μεσαία τάξη), η επαγγελματική ομάδα (Εμείς, οι γραφίστες), η ομάδα των φίλων (Εμείς /Αυτοί, οι φίλοι), της οικογενειακής κατάστασης (Εμείς /Αυτοί, οι ανύπανδροι) και η ομάδα των χρηστών (Εμείς /Αυτοί, οι χρήστες). Τα περισσότερα εκλαμβανόμενα ως Σημαντικά χαρακτηριστικά του Εαυτού και των ομάδων ταυτότητας, εγγράφονται σε αυτό το υπο-διάστημα («psycho», «ευαίσθητες», «ιδιαίτερου», «πατάμε στα πόδια μας», «αφήνουν πίσω τον πραγματικό κόσμο», «κατά βάθος μοναχικού», «ο κόσμος που στροβιλίζεται γύρω από τη μουσική»)

Στο υπο-διάστημα του Μη-Εαυτού της θετικής διαφοροποίησης (Μη-Εαυτός +), εγγράφεται η Α.Ε. «απλοί» που αποδόθηκε από κοινού στις ομάδες «άνδρες» και «πατέρες», όλες οι Α.Ε. που παρήχθησαν ως περιγραφές των «μητέρων», όλες οι περιγραφές των «διαφορετικών εθνικών ομάδων» («Λονδρέζου» - «Νεοϋορκέζου»), οι περισσότερες από τις περιγραφές των θρησκευτικών ομάδων «Χριστιανού» - «Βουδδιστές», όλες οι περιγραφές του «ιδανικού ατόμου», καθώς και από μία περιγραφή των ομάδων κοινωνικής τάξης («οι καλύτεροι» -«Η μεσαία τάξη») και οικογενειακής κατάστασης («ήρεμοι» -«Οι ανύπανδροι»).

Στο υπο-διάστημα του αρνητικού Εαυτού (Εαυτός -), εγγράφεται η Α.Ε. «καταπιεσμένου», που αποδόθηκε ως περιγραφή και των δύο φύλων («άνδρες» -«γυναίκες»), ορισμένες περιγραφές των «νέων», της «οικογένειας», της «μεσαίας τάξης», της εθνικής και επαγγελματικής ομάδας ένταξης, τρεις από τις περιγραφές της ομάδας «χρήστες», καθώς και δύο

Σχήμα 33: Στοιχειώδης Χώρος Ψυχοκοινωνικής Ταυτότητας. Αποτελέσματα Φάσης I και III (1ο Στάδιο) του IMIS (Πρωτόκολλο 24).

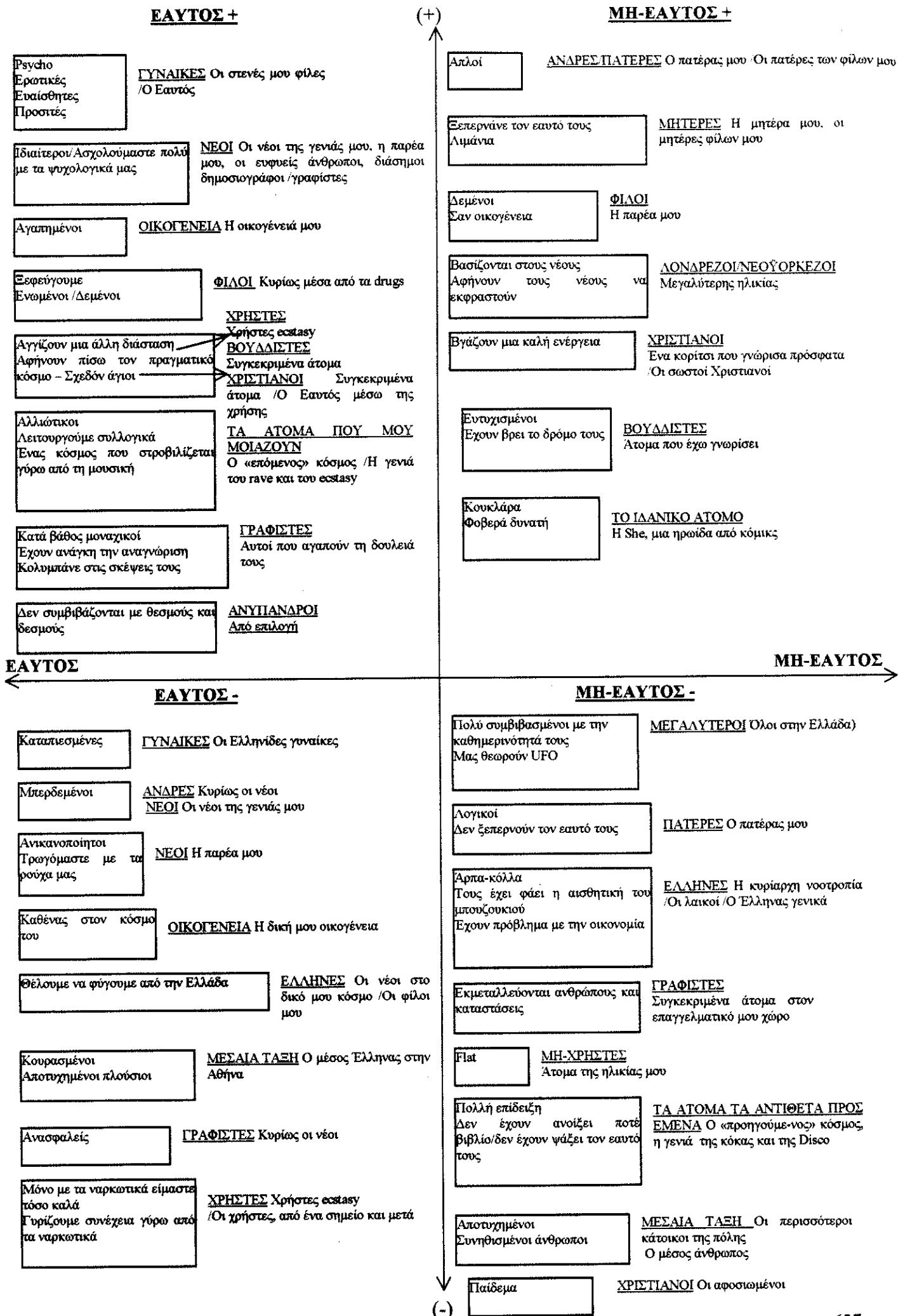
περιγραφές της ομάδας οικογενειακής κατάστασης («ανύπανδρου»), ανάμεσα στις οποίες συμπεριλαμβάνεται και η περιγραφή «ανασφαλείς», που εκτιμήθηκε ως Σημαντική από την συμμετέχουσα.

Τέλος, το υπο-διάστημα του αρνητικού Μη -Εαυτού (Μη -Εαυτός -), συμπεριλαμβάνει το σύνολο των περιγραφών που αποδόθηκαν στα άτομα τα «αντίθετα προς τον Εαυτό», στην ομάδα «μη -χρήστες» και στην ομάδα διαφορετικής οικογενειακής κατάστασης («παντρεμένου»), τις περισσότερες περιγραφές των «πατέρων» και της εθνικής ομάδας «Έλληνες», καθώς και περιγραφές άλλων ομάδων ταυτότητας, όπως «οι μεγαλύτεροι», οι «γραφίστες», η «μεσαία τάξη», οι «φτωχοί» και οι «Χριστιανοί».

2° Στάδιο:

Όπως υποδεικνύουν τα αποτελέσματα της ανακωδικοποίησης των ομάδων (Σχήμα 34), τα πρότυπα από τα οποία αντλεί η συμμετέχουσα τις Α.Ε. που απέδωσε στις ομάδες ταυτότητας, εντοπίζονται σε συγκεκριμένα άτομα ή υπο-ομάδες ταύτισης και διαφοροποίησης, με κυρίαρχες τις φιγούρες των φίλων («η παρέα μου») και των «χρηστών ecstasy», οι ιδιότητες των οποίων αντανακλώνται στις ομάδες «φίλου», «νέου», «χρήστες» και «ο επόμενός μας κόσμος» («τα άτομα που μου μοιάζουν»).

Η συμμετέχουσα ανακωδικοποιεί την ηλικιακή ομάδα ένταξης «νέου», ως «οι νέοι της γενιάς μου», μια ολική οντότητα, χωρίς αναφορά σε συγκεκριμένα άτομα -συνομηλίκους. Παρόμοια είναι και τα πρότυπα που αποκαλύπτει η ανακωδικοποίηση των «ατόμων που μοιάζουν στον Εαυτό» («η γενιά του rave και του ecstasy», «ο επόμενός μας κόσμος»). Η κατεξοχήν αντίθετη ομάδα «Τα άτομα τα αντίθετα προς εμένα», είναι «η γενιά της κόκας και της disco», ένα πρότυπο διαφοροποίησης που χαρακτηρίζεται από τις απορριπτέες κατά τη συμμετέχουσα επιλογές, ως προς τη χρήση ουσιών και τη μουσική κουλτούρα.

Σχήμα 34: Κοινωνικός Μικρόκοσμος, Αποτελέσματα Φάσης II, 2ο Στάδιο του IMIS (Πρωτόκολλο 24).

Στο Πρωτόκολλο δεν υπάρχει η διαφοροποίηση μεταξύ χρηστών «μαλακών» και «σκληρών» ναρκωτικών, αλλά οι «χρήστες» ανακωδικοποιούνται σε μια μοναδική υπο-ομάδα, που είναι «οι χρήστες ecstasy», στους οποίους επενδύονται τόσο τα πλεονεκτήματα, όσο και οι αρνητικές ιδιότητες που μοιράζονται η ομάδα και ο Εαυτός, ως ένα κοινό και στις δύο του όψεις πεπωμένο.

Η ομάδα του φύλου («γυναίκες»), περιγράφεται με την αναφορά στις «στενές φίλες και τον Εαυτό» («psycho», «παράξενες», «προσιτές»), ενώ η ομάδα του αντίθετου φύλου παραμένει ως μια γενική και αδιαφοροποίητη οντότητα, χωρίς ευδιάκριτες πρότυπες εικόνες για την συμμετέχουσα («Αυτοί, οι άνδρες», είναι «Οι άνδρες γενικά»).

Η οικογένεια της συμμετέχουσας και ειδικότερα η φιγούρα της μητέρας, είναι τα αναφορικά στοιχεία όλων των περιγραφών που έχει αποδώσει η ίδια στην «οικογένεια» και σε «Αυτές, τις μητέρες», αναπαριστώντας καταστάσεις που εμφανίζουν συμπληρωματικότητα με τις αναζητήσεις του Εαυτού («προσπαθούν να ξεπεράσουν τον εαυτό τους και τον ξεπερνάνε» -«Μητέρες», «η μητέρα μου»), αντίθετα με ό,τι ισχύει για την φιγούρα του πατέρα, που παραπέμπει σε ανεπιθύμητες ιδιότητες για τον Εαυτό («λογικοί», «δεν ξεπερνούν τον εαυτό τους» -«Πατέρες», «ο πατέρας μου»).

Η ομάδα οικογενειακής κατάστασης («Εμείς /Αυτοί, οι ανύπανδρου»), ανακωδικοποιείται στην γενική εικόνα των ατόμων που «επιλέγουν» αυτόν τον -θετικό κατά τη συμμετέχουσα- τρόπο ζωής, ενώ η ομάδα επαγγελματικής κατάστασης («Εμείς /Αυτοί, οι γραφίστες»), περιγράφεται μέσω πρότυπων εικόνων που αντλούνται από συγκεκριμένα άτομα και υπο-ομάδες του επαγγελματικού χώρου της συμμετέχουσας, είτε ενισχύοντας τις αξίες του Εαυτού «Αυτοί που θεωρούνται καλοί», «που αγαπούν τη δουλειά τους», είτε αναπαριστώντας το ανεπιθύμητο για τον Εαυτό («ανασφαλείς» - «οι νέοι γραφίστες», «εκμεταλλεύονται ανθρώπους και καταστάσεις» - «συγκεκριμένα άτομα»).

Τα αναφορικά στοιχεία των αρνητικών περιγραφών της «μεσαίας τάξης», είναι «οι κάτοικοι της πόλης», «η μεσαία τάξη στην Αθήνα», ενώ αντίθετα, οι θετικές περιγραφές των «φτωχών», αφορούν μια ειδυλλιακή εικόνα της «ζωής στην ελληνική επαρχία», την οποία φαίνεται να εκτιμά η συμμετέχουσα, ως προς το χαρακτηριστικό της «αυτάρκειας» με την οποία έχει συνδέσει τη συγκεκριμένη εικόνα.

Από άλλες ομάδες, όπως η ομάδα εθνικότητας, εξαιρείται ολοκληρωτικά ο Εαυτός: «Αυτοί, οι Έλληνες», παραπέμπει περισσότερο σε μια «αρνητική» κατά την συμμετέχουσα μουσική προτίμηση («οι λαϊκοί»), που αντανακλάται σε όλους τους Έλληνες («ο Έλληνας γενικά», «η Ελλάδα σαν χώρα»), χωρίς εναλλακτική υπο-ομάδα όπου η ένταξη θα ήταν εφικτή ή επιθυμητή για τον Εαυτό. Οι «γυναίκες», εκτός από την υπο-ομάδα «οι στενές μου φίλες», που προσφέρεται για την επένδυση θετικών ιδιοτήτων του Εαυτού, είναι επίσης και «οι Ελληνίδες γυναίκες», μια υπο-ομάδα που παραπέμπει στην θυματοποίηση του Εαυτού («καταπιεσμένες»). Οι «μεγαλύτερου», ως ηλικιακή ομάδα διαφοροποίησης, ανακωδικοποιείται ως «οι μεγαλύτεροι στην Ελλάδα», υπο-ομάδα που επενδύεται με αντι-αξίες του Εαυτού («πολύ συμβιβασμένοι με την πραγματικότητά τους», «μας θεωρούν UFO»).

Έτσι, πολλές από τις πρότυπες εικόνες όπου εδραιώνεται το «ανεπιθύμητο» ή «αντίθετο» για τον Εαυτό, αντλούνται από την ελληνική κοινωνική πραγματικότητα, που τοποθετείται ως εν γένει αρνητική για ην συμμετέχουσα. Αντίθετα, οι ομάδες Άλλης εθνικότητας, «οι Λονδρέζοι, οι Νεοϋορκέζοι», είναι οι «μεγαλύτερου» που μπορούν να υποστηρίξουν τον Εαυτό στις προσπάθειές του («βασίζονται πολύ στους νέους», «αφήνουν τους νέους να εκφραστούν»).

Όσον αφορά τις ομάδες θρησκευματος («Χριστιανούς», «Βουδδιστές») αν και αποτελούν ομάδες στις οποίες η συμμετέχουσα αναγνωρίζει αρκετά προνόμια (θετικές Α.Ε.), η ίδια δεν αισθάνεται πραγματικά ενταγμένη, ούτε καν στην ομάδα αντικειμενικής της ένταξης («Χριστιανούς»), ώστε αρκείται

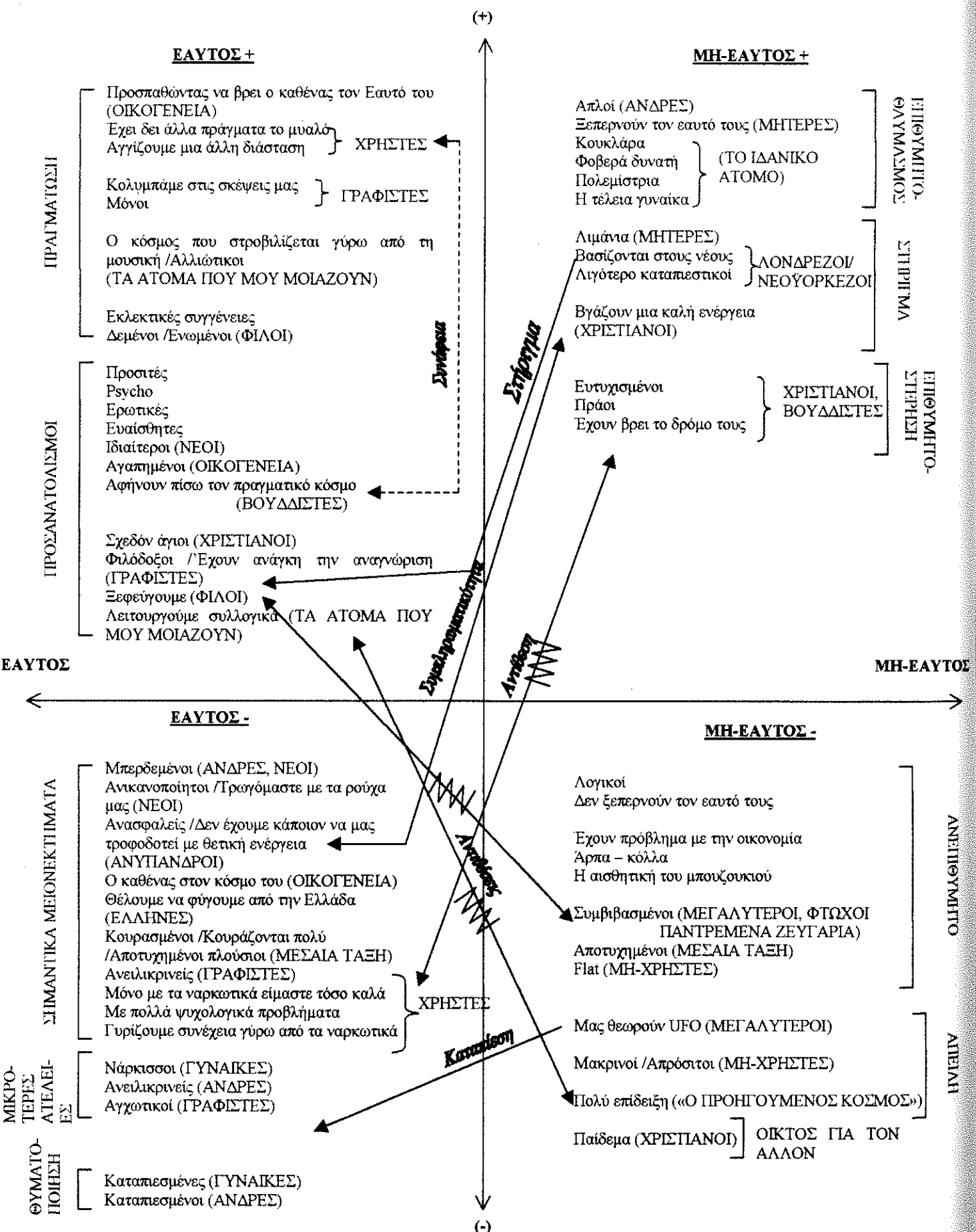
να τις περιγράψει με τους όρους του «Αυτού», με πρότυπα από το οικείο της περιβάλλον («άτομα που έχω γνωρίσει», «ένα κορίτσι που γνώρισα πρόσφατα») και με το αφηρημένο πρότυπο των «σωστών Χριστιανών» ή, εκείνων που «προσπαθούν να είναι καλοί Χριστιανοί», που παραπέμπει σε αντιφατικές περιγραφές («ευτυχισμένου» - «παίδεμα»).

Φάση III.

Στο Σχήμα 35, παρουσιάζεται το δίκτυο των Α.Ε. γύρω από τις οποίες διαπλέκεται το εσωτερικό περιβάλλον της ταυτότητας της συμμετέχουσας.

Ξεκινώντας από την επεξήγηση των Α.Ε. που περιγράφουν την ταυτότητα του φύλου, η συμμετέχουσα αποδίδει διαφορετικά νοήματα στις περιγραφές, ανάλογα με την κοινωνιοκεντρική ή εγωκεντρική προοπτική από την οποία τοποθετούνται. Έτσι, η θετικά αξιολογημένη Α.Ε. «ευαίσθητες» («γυναίκες», E+, 2Σ), που επεξηγείται ως «ευαισθητοποίηση με πράγματα που μπορεί να μη φαίνονται σημαντικά στους άλλους», αντιμετωπίζεται ως χαρακτηριστικό που ο Εαυτός θα πρέπει να επιχειρήσει να ελέγξει («κάποτε ήμουν υπερευαίσθητη... Τώρα, με τον καιρό, πιστεύω ότι το ξεπερνάω...»). Αντίθετα, η Α.Ε. «ερωτικές» (E+,2, «γυναίκες»), παραπέμπει σε ένα θετικό χαρακτηριστικό που κατά την άποψη της συμμετέχουσας διατρέχει ολόκληρη τη ζωή των γυναικών, αλλά που η ίδια θα επιθυμούσε να διαθέτει σε μεγαλύτερο βαθμό («θα προτιμούσα να υπήρχε περισσότερο αυτό το στοιχείο στη ζωή μου»).

Οι συνεργιστικές εμπειρίες που συσχετίζονται με την αίσθηση αυτής της έλλειψης του Εαυτού, αντλούνται από την εφηβεία και τις σχέσεις με τους πρώτους φίλους που απέκτησε η συμμετέχουσα ερχόμενη στην Αθήνα, ένα «gay περιβάλλον εντελώς», ένας τρόπος ζωής που, σύμφωνα με τη συμμετέχουσα, «καταπίεσε» αρκετά την ερωτική διάσταση του Εαυτού.

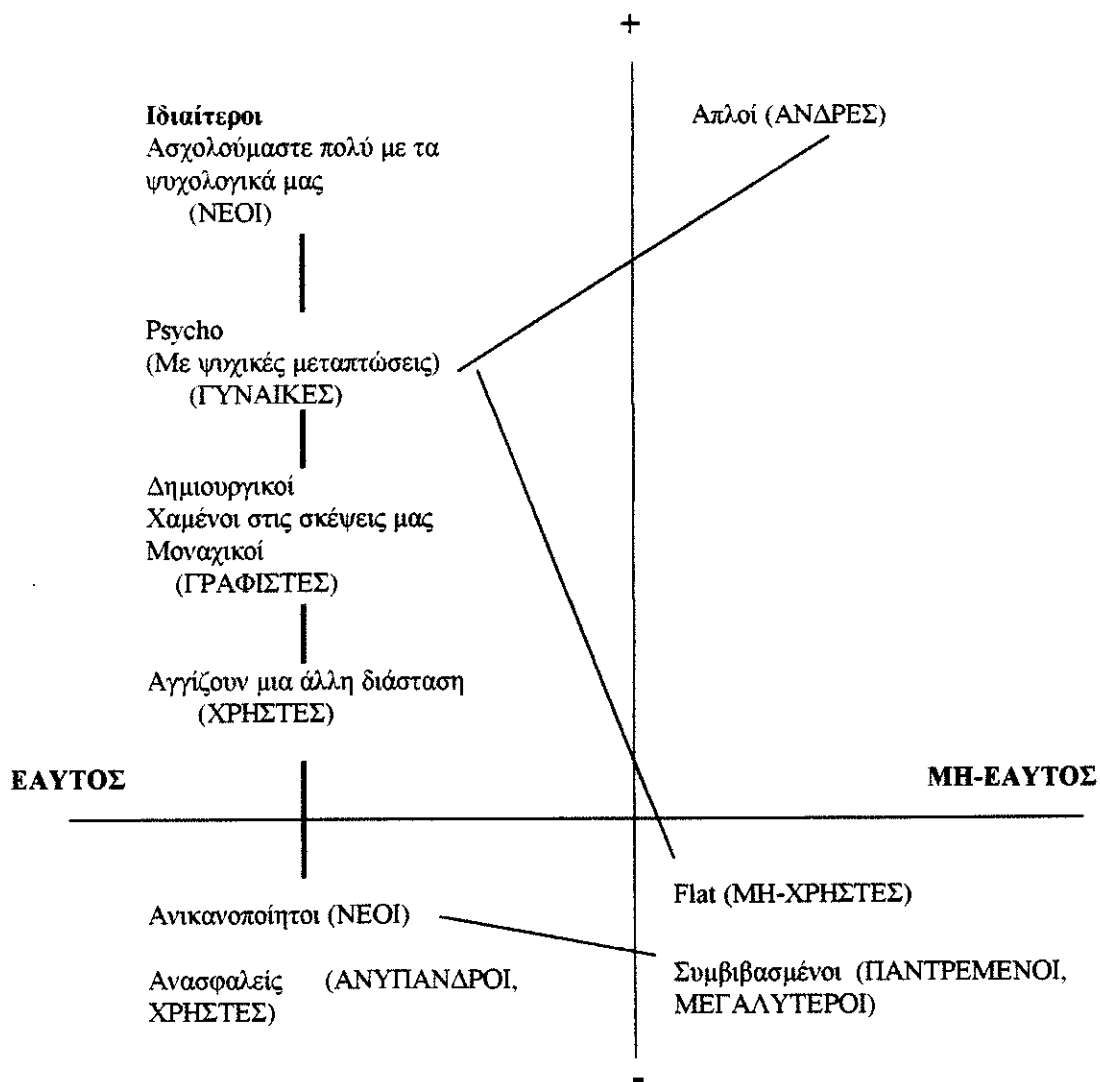

Σχήμα 35: Δίκτυο Σχέσεων μεταξύ των Στοιχείων της Ταυτότητας, Αποτελέσματα Φάσης III του IMIS (Πρωτόκολλο 24).

Οι ίδιες συνεργιστικές εμπειρίες επανέρχονται, με την αναφορά της συμμετέχουσας στο «ιδανικό άτομο» («η τέλεια γυναίκα»), την She, μια ηρωίδα από κόμικς, που ενσωματώνει θηλυκά και ταυτόχρονα αρρενωπά στοιχεία («κοριτσάκι, αλλά φοβερά δυνατή, σαμουράι που νικάει τους κακούς, πολεμίστρια»). Η πρότυπη εικόνα της She, ως ιδανικού Εαυτού, προκαλεί μια «ευχάριστη» εσωτερική κίνηση που, σε στιγμές κατάθλιψης μπορεί να εμπυχώσει τη συμμετέχουσα («την είχα κολλήσει απέναντι στο κρεβάτι μου και πολλές φορές που ... έπεφτα σε κάτι παράξενα downs, σκεφτόμουν τη She και ένιωθα καλά...»). Ταυτόχρονα, η φιγούρα της She αναπαριστά ό,τι υπήρξε ο Εαυτός σε μια παρελθοντική στιγμή («τέλεια»), μέσα σε μια παρέα ομοφυλόφιλων ανδρών. Η παρέα των συγκεκριμένων ατόμων, έκανε τη συμμετέχουσα να νιώθει «όμορφη» («ήταν σα να έχεις μια αυλή να σε θαυμάζει»), αλλά και της δημιουργούσε το άγχος ότι θα όφειλε να είναι «τέλεια», μια τελειότητα που όμως, κατά την ίδια, παρέμενε σε επίπεδο εικόνας («να 'μαι πάντα μια βιτρίνα»).

Σύμφωνα με τις τοποθετήσεις της συμμετέχουσας, η τέλεια γυναίκα, δε μπορεί παρά να είναι «ηρωίδα από κόμικ». Στα «ανθρώπινα» πλαίσια, είναι πειστικό, αν όχι αδύνατον, να μη χάσεις ποτέ «τίποτα απ' την εικόνα σου» απέναντι στους Άλλους.

Ένα από τα σημαντικά θέματα που προσανατολίζουν την κοινωνική συμπεριφορά της συμμετέχουσας, αποδίδεται με τη λέξη ταυτότητας «ιδιαιτερου» (E+,2, «νέου»), θέμα που τέμνει πολλές νοητικές διαστάσεις και δρα ως πηγή συμβολικής δύναμης για τον Εαυτό. Η λέξη συσχετίζεται από την συμμετέχουσα με δραστηριότητες όπως η σκέψη, η πνευματική και καλλιτεχνική δημιουργία, η αυτοπαρατήρηση και η χρήση του ecstasy και παραπέμπει κατά σε μια σειρά θετικών διαστάσεων του Εαυτού και των ομάδων ταύτισης (Σχήμα 36):

Σχήμα 36: Συναφή Θέματα -Περιγραφές των Ομάδων Ταυτότητας (Ηλικιακή Ομάδα, Φύλου, Επαγγελματική Ομάδα, Ομάδα Οικογενειακής Κατάστασης, Ομάδα των Χρηστών) (Πρωτόκολλο 24).

Όπως δείχνει το Σχήμα 36, τα συναφή θέματα της Α.Ε. «ιδιαιτέρου», διαπλέκονται γύρω από:

- (α) τις αναζητήσεις των νέων ανθρώπων («ανικανοποίητο», E-, 1Σ, «ασχολούμαστε πολύ με τα ψυχολογικά μας», E+, 3, -«Εμείς, οι νέοι»), αντίθετα με τους μεγαλύτερους, τους οποίους η συμμετέχουσα περιγράφει ως «συμβιβασμένους» (A-, «Αυτοί, οι μεγαλύτεροι»),
- (β) τις «ψυχικές μεταπτώσεις», την εσωτερική αστάθεια που η ίδια διακρίνει στις «γυναίκες» («psycho», E+, 2Σ -«Εμείς, οι γυναίκες»), μια ιδιότητα που τοποθετεί το ουσιαστικό διαφοροποιητικό σημείο της θηλυκότητας, από την αρρενωπή «απλότητα» (A+ «Αυτοί, οι άνδρες»),
- (γ) τη «σκέψη» και την πνευματική -καλλιτεχνική παραγωγή της επαγγελματικής ομάδας ένταξης («κοιυμπάμε στις σκέψεις μας», E+, 1 - «Εμείς, οι γραφίστες») και
- (δ) τη χρήση ναρκωτικών που κάνει τους ανθρώπους να «αγγίζουν μια άλλη διάσταση» (E+, 1Σ - «Εμείς, οι χρήστες»), αντίθετα με την εκλαμβανόμενη «επίπεδη» κατάσταση ζωής που βιώνουν οι μη -χρήστες («flat», A- - «Αυτοί, οι μη -χρήστες»).

Η περιγραφή «ιδιαιτέρου» αποδόθηκε για πρώτη φορά στον Εαυτό, μέσω συγκεκριμένων συνεργιστικών εμπειριών, που αφορούν την πνευματική δραστηριότητα. Μέσω αυτών των εμπειριών, δημιουργήθηκε στη συμμετέχουσα η αίσθηση ότι ο Εαυτός είναι «πολύ διαφορετικός» από τον περίγυρό του, το περιβάλλον μιας μικρής επαρχιακής πόλης όπου γεννήθηκε. Πρόκειται για εμπειρίες που αναδύονται στο νου με την διπολικά αντίθετη περιγραφή «συνηθισμένοι άνθρωποι», μια ιδιότητα που αποδόθηκε στην ομάδα της «μεσαίας τάξης» και από την οποία η συμμετέχουσα επεξηγεί την διαφορά της: *«στην επαρχία, ένιωθα ότι κανείς δε με καταλάβαινε και καθόμουν και έγγραφα αυτά που σκεφτόμουν. Την πρώτη φορά που συνειδητοποίησα τι γράφω, αυτό ακριβώς σκέφτηκα... είμαι ιδιαίτερη απ' όλους αυτούς. Έμενα πολύ μόνη μου... δεν επικοινωνούσα... και από τις καταθλίψεις αυτό συνειδητοποίησα, ότι είμαι ιδιαίτερη.»*

Η χρήση ως μια μεταγενέστερη εμπειρία, προστίθεται σ' αυτό το δίκτυο εννοιών, («το να πίνεις, σαφώς και σε κάνει ιδιαίτερο» - «το να πίνεις έχει να κάνει με τη σκέψη και τη δημιουργία») ενισχύοντας αυτήν την εικόνα του Εαυτού.

Η λέξη «ιδιαίτερο» κινεί στη σκέψη βάθους την εικόνα της υπο - ομάδας «οι νέοι της γενιάς μου», αλλά και το μοντέλο των «ευφυών ανθρώπων», των «διάσημων γραφιστών» και «διάσημων δημοσιογράφων» (Σχήμα 37): «... ένα φοβερό μυαλό... ένα φοβερό ταλέντο, είχα αισθανθεί έτσι με τα κείμενα ενός τύπου... και μετά (αρκετές φορές έχω αισθανθεί αυτό το πράγμα), νιώθεις ανασφαλής». Πρόκειται για ένα πρότυπο το οποίο στηρίζει μεν τη θετική όψη του Εαυτού, αλλά ταυτόχρονα εγγράφεται ως σημείο σύγκρισης, που προκαλεί την αίσθηση μειονεξίας του Εαυτού, «όταν ξέρω πως μπορεί ποτέ μου να μην φτιάξω κάτι τόσο καλό».

Σ' αυτό το νοηματικό πλαίσιο, η πνευματικότητα ανάγεται σε ιδανικό του Εαυτού και σε κεντρικό άξονα αναφοράς των «κοινωνιο -δυναμικών κινήτρων», των προθέσεων που κατευθύνουν τη δράση του. Το ιδανικό στο οποίο παραπέμπει η περιγραφή «ιδιαίτερο», επεκτείνεται στη συνέχεια, σε ολόκληρη την επαγγελματική ομάδα ένταξης, «Εμείς οι γραφίστες» («κολυμπάμε στις σκέψεις μας», E+,1, «μοναχικοί», E+, 2Σ), καθώς και την ηλικιακή ομάδα («ιδιαίτερο», E+, 2Σ -«Οι νέοι της γενιάς μου») και υλοποιείται μέσα από την πνευματική δραστηριότητα της συμμετέχουσας: «Το ότι είμαι ιδιαίτερη... το καταλαβαίνω κυρίως όταν κάθομαι και γράφω κάποια πράγματα και μετά από καιρό, όταν θα τα διαβάσω, τότε λέω... πως άγγιξα κάτι παραπάνω από αυτό που είναι συνήθως. Αν και άλλες φορές δεν είμαι σίγουρη...».

Σχήμα 37: Τρίγωνο Ταυτότητας (Πρωτόκολλο 24) (Πηγή: Zavalloni & Louis Guerin, 1984/1996).

Η συμμετέχουσα θεωρεί ότι η πνευματική παραγωγή, σχετίζεται άμεσα με τη χρήση, διευκολύνοντας αλλά μόνον κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις:

«Το να πίνεις... έχει να κάνει με τη σκέψη και τη δημιουργία, αλλά όταν το παρακάνεις, μετά σου παίρνει πάρα πολύ καιρό να συμμαζέψεις το μυαλό σου, δηλαδή μπορεί να έχεις νιώσει πράγματα, αλλά δε μπορείς να τα γράψεις, ή, ξέρεις, είναι όλα μπερδεμένα στο μυαλό σου, παίρνει πολύ καιρό αυτή η φάση, να μπούνε όλες σου οι σκέψεις σε μια σειρά και να μπορέσεις να λειτουργήσεις...»

Η ίδια μορφή ανασφάλειας, μεταφέρεται και στο βίωμα της χρήσης και αντικατοπτρίζεται ως αναπαράσταση μιας αρνητικής όψης ολόκληρης της ομάδας των χρηστών («Εμείς οι χρήστες, έχουμε πολλά ψυχολογικά προβλήματα» = «είμαστε ανασφαλείς»):

«Στην αρχή, παίρνοντας τα ναρκωτικά, τα πρώτα ένα -δυο χρόνια, νιώθεις μια ασφάλεια φοβερή, μια χαρά... αλλά μετά, γυρίζει μπουμεραγκ κι όλες οι ανασφάλειες βαίνουν στην επιφάνεια ...Αν έχεις πραγματικούς φίλους, μέχρι

και με την εξωτερική σου εμφάνιση, τα πάντα, ξέρεις, σα να φοβάσαι τους ανθρώπους πάρα πολύ.»

Έτσι η χρήση, παρά το δώρο της πνευματικότητας, έχει, κατά την συμμετέχουσα και το -πολύ ακριβό- αντίτιμό της:

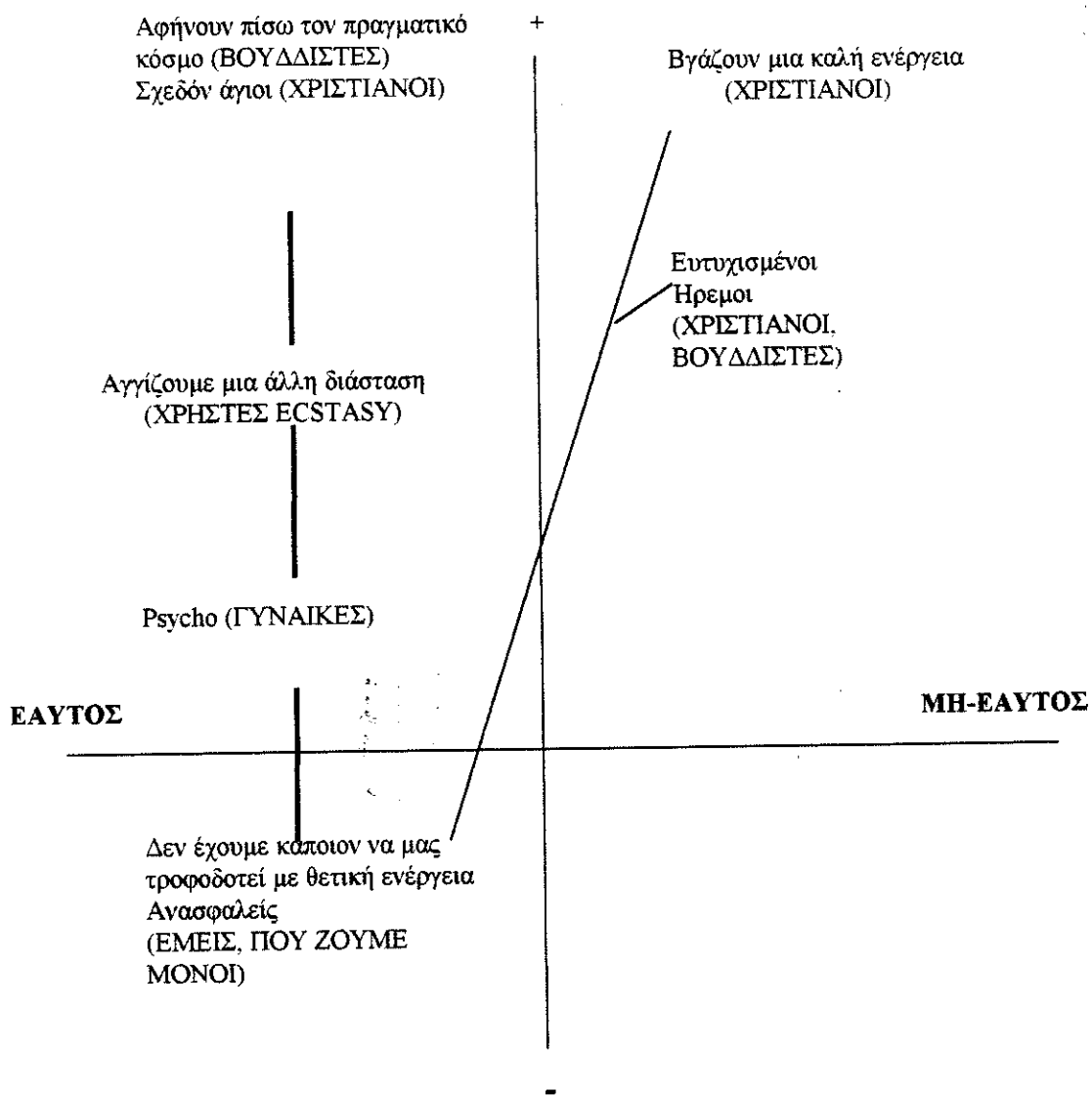
«Ό,τι σου δίνει, το πληρώνεις με το παραπάνω, δηλαδή, σ' έχουν κάνει να νιώσεις έξυπνος; Θα νιώσεις βλάκας μετά. Μετά, αφού ξεπεράσεις το όριο, θα νιώθεις βλάκας για αρκετό καιρό μέχρι να καθαρίσει το μυαλό σου... ό,τι σου δίνουν στο παίρνουν, ακριβώς αυτό.»

Μια από τις βασικές κατηγορίες που χρησιμοποιούνται ως περιγραφείς της ομάδας ένταξης «Εμείς, οι χρήστες ecstasy», η περιγραφή «αγγίζουμε μια άλλη διάσταση» (E+, 1Σ), εμφανίζεται επίσης ως αναφορά στη θρησκευτική ομάδα «Αυτοί, οι Βουδδιστές» (Σχήμα 38), στην οποία ο Εαυτός δεν εντάσσεται άμεσα, αλλά αποκτά πρόσβαση στις ιδιότητές της μέσω της χρήσης: Αυτοί, οι Βουδδιστές, «αφήνουν πίσω τον πραγματικό κόσμο» (E+, 2Σ), «για να αφοσιωθούν σ' αυτό που πιστεύουν», μια απομάκρυνση από τον κόσμο που συνδέεται σε επίπεδο σκέψης βάθους, με την αντίστοιχη στάση των χρηστών :

«Όλη τη... βδομάδα προσπαθείς να συνέλθεις, μέχρι (το Σαββατοκύριακο) να ξαναπάρεις (ecstasy), κατάλαβες; Αφήνεις όλη σου τη ζωή.»

Από την άλλη πλευρά, η περιγραφή «σχεδόν άγιος» (E+, 2Σ, «Αυτοί, οι Χριστιανοί»), είναι μια θετική ιδιότητα της θρησκευτικής ομάδας στην οποία η συμμετέχουσα, αν και δεν εντάσσει τον Εαυτό, εντούτοις αγγίζει τα χαρακτηριστικά της μέσω της χρήσης : με το ecstasy γίνεσαι «σχεδόν άγιος ... Είναι κάτι ανάλαφρο... Νιώθεις οντότητα. Βλέπεις την αύρα σου, έξω, έξω, δηλαδή νιώθεις ότι δε σταματάς εδώ, νιώθεις την αύρα σου ότι βγαίνει απ' τα χέρια σου, απ' τους πόρους σου, το νιώθεις και το βλέπεις και στους άλλους, δηλαδή μπορείς να επικοινωνήσεις με αύρες...»

Η αναφορά στην ίδια ομάδα («Αυτοί, οι Χριστιανοί»), προκαλεί την περιγραφή «βγάζουν μια καλή ενέργεια» (A+), μια επιθυμητή διάσταση που ο Εαυτός στερείται («Δεν έχουμε κάποιον να μας τροφοδοτεί με θετική

Σχήμα 38: Χρήση και ένταξη στις Θρησκευτικές Ομάδες Ταυτότητας (Πρωτόκολλο 24).

ενέργεια», E-, 2 -«Εμείς, ανύπανδρου»), ώστε η ομάδα των Χριστιανών εμφανίζεται σαν στήριγμα στις ελλείψεις του Εαυτού. Κατά την συμμετέχουσα, υπάρχει μια σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των δύο θρησκευτικών ομάδων διαφοροποίησης, στις οποίες αναζητάται ένα στήριγμα του Εαυτού στις επιδιώξεις του, και της ομάδας ταύτισης των χρηστών ecstasy: οι πιστοί Χριστιανοί και οι Βουδδιστές, αυτοί «*δείχνουν... ευτυχισμένοι και ήρεμοι, σα να είναι αυτό μια κατάσταση σταθερή*», μια κατάσταση που δεν χαρακτηρίζει τον Εαυτό και την ομάδα ταύτισης των χρηστών: «*Μπορεί εξωτερικά να δείχνω ήρεμη, αλλά δεν είμαι εσωτερικά. Έχω πολλά ψυχολογικά ups and downs που... οφείλονται στα ναρκωτικά...*»

Είναι μια εν γένει δυσάρεστη κατάσταση, που όμως αξιολογείται (κατά παράδοξο τρόπο) θετικά, αφού θεωρείται ότι επιτρέπει στον Εαυτό να πραγματώσει την κεντρικότερη αξία του, την πνευματική υπεροχή και κατά συνέπεια την «ιδιαιτερότητά του»: «*Είναι βέβαια κακό να τα περνάς αυτά, αλλά από την άλλη, είναι όπως μετά από μια κατάθλιψη, αφότου περάσει η κατάθλιψη και ηρεμήσεις, μετά έχεις μια διαύγεια, έτσι το βλέπω εγώ.*»

Σε αντίθεση προς τον «τετραγωνισμένο», ορθολογικό τόπο σκέψης των «πατέρα», οι αναπαράστάσεις της «μητέρας» οδηγούν στην ανάδυση μιας προστατευτικής και ιδιαίτερα κατανοητικής φιγούρας απέναντι στις αναζητήσεις του Εαυτού («Οι μητέρες είναι λιμάνια», A+, «προσπαθούν να ξεπεράσουν τον Εαυτό τους και τον ξεπερνάνε» A+), μια εικόνα που έχει εδραιωθεί μέσω συνεργιστικών εμπειριών που σχετίζονται και πάλι με τη χρήση: Η αντίδραση της μητέρας, όταν ανακαλύπτει ότι τα παιδιά της κάνουν χρήση χασίς, είναι ήπια και εύκολα πείθεται ότι «*το χόρτο δεν είναι τίποτα*». Με τις υπερβολές στη χρήση χημικών ναρκωτικών («χημείες»), όπου η συμμετέχουσα πιστεύει ότι η εικόνα της προς τους Άλλους ήταν «*πολύ παρακμιακή*» («*μ' έχουν δει και πολύ decadance*»), η μητέρα είναι το διακριτικό μάτι που δεν θα παρέμβει απαγορευτικά στη ζωή της συμμετέχουσας («*δεν ξέρω αν εκεί το κατάλαβε και δεν είπε τίποτα...*»).

Παρά την εν γένει θετική αναπαράσταση της οικογένειας, στην πραγματικότητα «οι φίλοι», είναι για την συμμετέχουσα «ίσως περισσότερο από οικογένεια», καλύπτοντας την ανάγκη του Εαυτού για στενούς δεσμούς αλληλοϋποστήριξης στην τρέχουσα φάση της ζωής της.

Μια βασική πηγή ανασφάλειας αλλά και ταυτόχρονα υπερηφάνειας για τον Εαυτό, εκφράζεται με την ένταξη στην ομάδα οικογενειακής κατάστασης («ανύπανδρου») και αφορά την αβεβαιότητα του Εαυτού, στην προσπάθειά του να καταφέρει να σταθεί εξ' ολοκλήρου «στα δικά του πόδια» (E+, 2Σ), να αναλάβει «την ευθύνη των πράξεών του» (E+, 1) («ανασφαλείς», E-, 1Σ, «δεν έχουμε κανέναν να μας τροφοδοτεί με θετική ενέργεια», E-, 2 -«ανύπανδρου»). Παράλληλα, αυτή η ένταξη συνοδεύεται από συναισθήματα υπερηφάνειας για την πραγματωμένη «ασυμβίβαστη» στάση του Εαυτού («ασυμβίβαστοι με θεσμούς και δεσμούς», E+, 1), αντίθετα με «Αυτούς, τους παντρεμένους», «Αυτούς, τους μεγαλύτερους» και «Αυτούς, τους φτωχούς», που είναι «συμβιβασμένοι» (A-) με καταστάσεις τις οποίες η συμμετέχουσα θεωρεί καταστροφικές για τον Εαυτό.

Αλλά το ιδανικό της προσωπικής ανεξαρτησίας, φαίνεται να προσκρούει, κατά την συμμετέχουσα, στις συνθήκες της Ελληνικής πραγματικότητας, που διαψεύδουν τις προσδοκίες της για επαγγελματική και κοινωνική άνοδο, καθώς «στερούν από τους νέους τις ευκαιρίες», ή δεν παρέχουν πεδίο για την ανάπτυξη των ιδανικών των νέων ανθρώπων: Οι μεγαλύτεροι στην Ελλάδα, αντιμετωπίζουν τους νέους «σαν εξωγήινους» («μας θεωρούν UFO», A-) και αγνοούν εντελώς τις εκφράσεις της νεανικής κουλτούρας την οποία ενστερνίζεται η συμμετέχουσα, μια κουλτούρα που επικεντρώνεται στη μουσική, την εσωτερική αναζήτηση και το πνεύμα συλλογικότητας που ενισχύεται από τη χρήση του ecstasy: «Υπάρχει μια τάση συλλογικότητας, οι πολλοί να γίνουν ένας, κάτι που με το ecstasy... το βιώνεις πολύ έντονα... ότι είσαι ένα με όλο τον κόσμο...». Αντίθετα, η κουλτούρα που παρουσιάζεται ως διαφορετική, η κουλτούρα του «προηγούμενου κόσμου»,

είναι ο τρόπος ζωής των ανθρώπων που «ο σκοπός τους είναι να ξεχωρίσουν από τους άλλους, να φανούν... όπως... με τη disco», νοοτροπία την οποία η συμμετέχουσα απεικονίζει με την αναφορά της στις «επιδεικτικές» χορευτικές φιγούρες των ατόμων της «γενιάς της disco» και στη «λαϊκή» διασκέδαση, με το ανόητο, κατά τη συμμετέχουσα, σκόρπισμα χρημάτων, μόνο και μόνο για λόγους «προσωπικής επίδειξης».

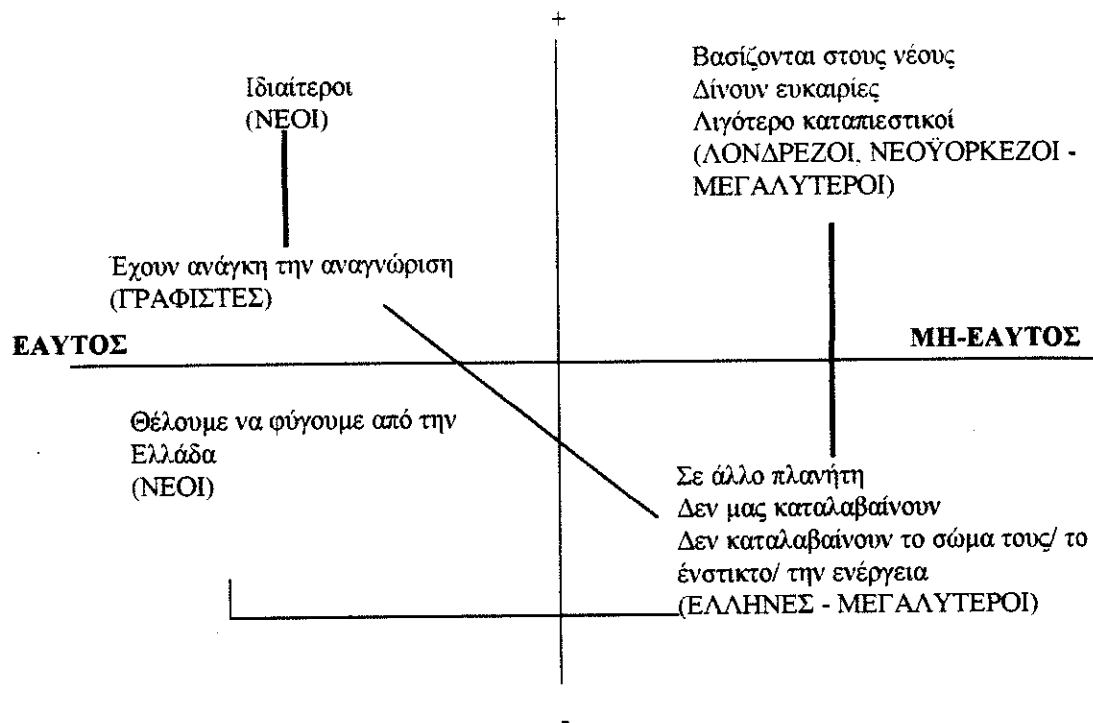
Οι κυριότερες ομάδες που ενεργοποιούν τις αντι-αξίες του Εαυτού («αυτά που μισώ /που δεν είμαι /που δεν θέλω να είμαι», A-), είναι η ηλικιακή ομάδα διαφοροποίησης «Αυτοί, οι μεγαλύτεροι», με αναφορικό στοιχείο «τους μεγαλύτερους στην Ελλάδα» και «Αυτοί, οι Έλληνες», ανακωδικοποιούμενοι ως «μια πλειοψηφία, ο Έλληνας γενικά» (Σχήμα 39).

«Αυτοί, οι μεγαλύτεροι» (ειδικότερα στην Ελλάδα), είναι κατά την συμμετέχουσα «συμβιβασμένοι», «δεν μας καταλαβαίνουν /δεν καταλαβαίνουν το σώμα τους /το ένστικτο /την ενέργειά τους», αντίθετα με τους «Λονδρέζους, τους Νεουορκέζους» (A+), που αναπαριστώνται ως «λιγότερο καταπιεστικού», καθώς «παρέχουν ευκαιρίες στους νέους και βασίζονται σε αυτούς», στηρίζοντας τον θετικό Εαυτό, ειδικότερα στην ανάγκη του για αναγνώριση («Εμείς, οι γραφίστες»).

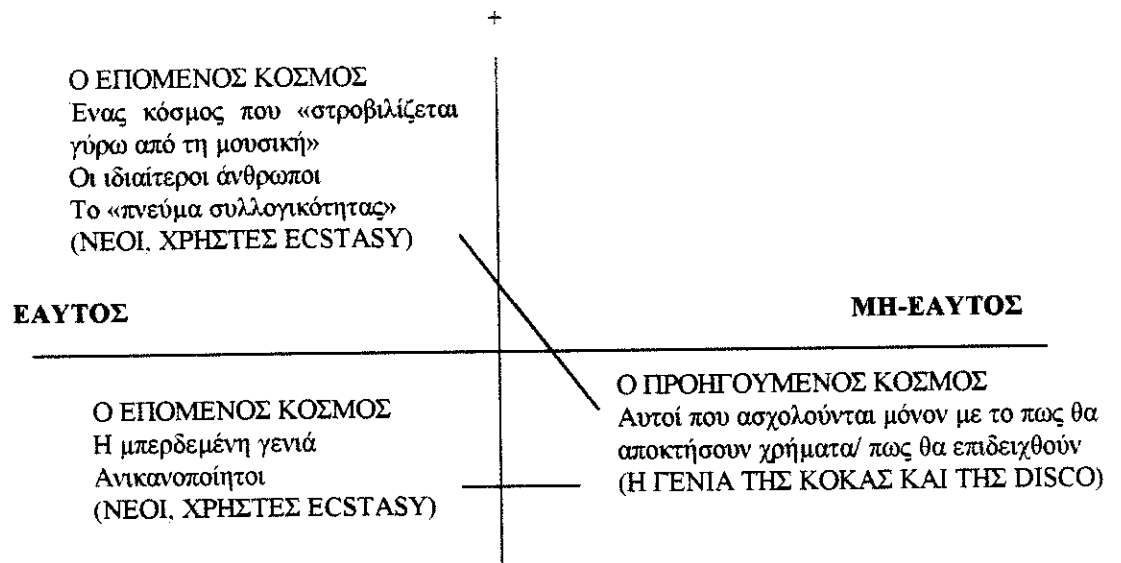
Η διπολική αντίθεση που εμφανίζεται στις περιγραφές των ομάδων «Εμείς, οι νέοι» και «Αυτοί, οι μεγαλύτεροι στην Ελλάδα», χαράσσει, κατά την συμμετέχουσα τα όρια μεταξύ δύο κόσμων (Σχήμα 40): Ο κόσμος των νέων, αναπαρίσταται ως «ένας κόσμος που στροβιλίζεται γύρω από τη μουσική, την ενέργεια, ο επόμενός μας κόσμος». Αντίθετα, ο κόσμος «των μεγαλύτερων», ή, «ο προηγούμενος κόσμος», ανήκει στους ανθρώπους που «το μόνο τους ενδιαφέρον είναι πώς θα κάνουν λεφτά», που αρέσκονται στο να «επιδεικνύονται με κάθε τρόπο», και που κωδικοποιείται από την συμμετέχουσα, ως «η γενιά της ντίσκο, όπου ακόμη και μέσα από τον χορό, ο σκοπός ήταν να ξεχωρίσει το άτομο από την ομάδα», αντίθετα με ότι πιστεύει η συμμετέχουσα για τη δική της γενιά, όπου ως σκοπός παρουσιάζεται «η συλλογικότητα» («Ο επόμενος κόσμος», «Τα άτομα που μου μοιάζουν»):

«Υπάρχει μια καινούργια φιλοσοφία, υπάρχουν τα ναρκωτικά για να τη νιώσεις καλύτερα, αφήνεσαι στη μουσική, υπάρχει μια ιεροτελεστία», «μια τάση συλλογικότητας, οι πολλοί να γίνουν ένας».

Εντούτοις, αυτός ο καινούργιος κόσμος, αναπαρίσταται από την συμμετέχουσα ως κάτι που προσφέρει ένα νέο αχανές πεδίο, αλλά χωρίς ξεκάθαρο νόημα: «Ο καινούργιος κόσμος», με αναφορά στην υπο-ομάδα «Οι νέοι της γενιάς μου» «είναι η μπερδεμένη γενιά», οι «ανικανοποίητοι». Το ιδανικό του να «ενώνεται με όλους και όλα», είναι μια ιδέα που την ίδια στιγμή, θα μπορούσε να απειλήσει τη θετικότερη διάσταση του Εαυτού, την «ιδιαιτερότητά του». Αυτό, γιατί οι εμπειρίες μέσα στην ομάδα ένταξης των χρηστών και των νέων ανθρώπων δείχνουν μοναδικές, αλλά από μια άλλη οπτική γωνία, όπως παρατηρεί η ίδια η συμμετέχουσα, δεν παύουν να είναι «συνηθισμένες» εμπειρίες, που βιώνονται από όλους τους χρήστες υπό την επίρροια του ecstasy: *«Το να πίνεις σαφώς και σε κάνει ιδιαίτερο, όταν π.χ. έχεις οράματα, σαφώς και είσαι ιδιαίτερος. Αλλά είναι κάτι που όλοι όσοι πίνουν το έχουν. Όλοι έχουν οράματα με τα drugs. Και μπορεί να σκεφτείς πως δεν είσαι εσύ ιδιαίτερος, είναι τελικά η χημεία ιδιαίτερη, ότι δηλαδή κάποια σου γνωρίσματα τα οφείλεις στα drugs, όπως τα ψυχολογικά ups and downs, σίγουρα.»*

Σχήμα 39: Ένταξη -Διαφοροποίηση από τις Ηλικιακές και Εθνικές Ομάδες Ταυτότητας (Πρωτόκολλο 24).

Σχήμα 40: Οι Θεματικές του «Προηγούμενου» και του «Επόμενου» Κόσμου (Πολιτισμική Δημιουργία, Πρωτόκολλο 24).

Συμπεράσματα:

Όπως έδειξαν τα αποτελέσματα των Φάσεων I και II του IMIS, οι ομάδες ταυτότητας «φίλοι», «νέοι» και «χρήστες», παρουσιάζονται αδιαφοροποίητες, με κοινές απαντήσεις κάτω από τους όρους του «Εμείς» και του «Αυτού», με εξάλειψη των διαφορών ανάμεσα στα μέλη τους και με μεγέθυνση των διαφορών αυτών των ομάδων, από τις άλλες ομάδες που εκλαμβάνονται ως αντίθετες από την συμμετέχουσα. Συνεπώς, οι τρεις αυτές ομάδες, ιδιαίτερα δε, η ομάδα των «φίλων», στην οποία αποδίδονται εξ' ολοκλήρου θετικά Εγωμορφικά χαρακτηριστικά, αποτελούν ισχυρά πεδία δόμησης της ψυχοκοινωνικής ταυτότητας της συμμετέχουσας και ανάπτυξης της ιδεολογίας της.

Από την άλλη πλευρά, παρατηρείται μια έντονη απροθυμία της συμμετέχουσας να αποδώσει περιγραφές για την εθνική ομάδα όπου αντικειμενικά εντάσσεται («Εμείς, οι Έλληνες»), με περιορισμένο αριθμό περιγραφών, οι οποίες αποδίδονται αποκλειστικά σε σχέση με τους προβληματισμούς που αναπτύσσονται γύρω από την ομάδα των «νέων», των «φίλων» και των «χρηστών», με αναφορά στα προβλήματα των νέων ανθρώπων («οι άνθρωποι στον κόσμο μου», «οι νέοι της γενιάς μου») στην Ελλάδα και την αντίθεση του «καινούργιου» κόσμου των νέων, της κουλτούρας τους και των φιλοδοξιών τους, με τον «παλιό» κόσμο των μεγαλύτερων.

Ως προς τη θρησκευτική ομάδα αντικειμενικής ένταξης «Εμείς, οι Χριστιανοί», η συμμετέχουσα εκφράζει τη μη ταύτισή της, αδυνατώντας να δώσει απαντήσεις με τους όρους του «Εμείς» («Το θρήσκευμα, είναι κάτι το τυπικό, όχι ουσιαστικό... ποτέ δεν τό 'χω δει σαν «Εμείς»...»), ώστε εξαιρείται ολοκληρωτικά από την ομάδα. Πρόκειται για μια περίπτωση διαχωρισμένης ταυτότητας, που υποδηλώνει την έλλειψη αλληλεγγύης προς τη συγκεκριμένη ομάδα (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996).

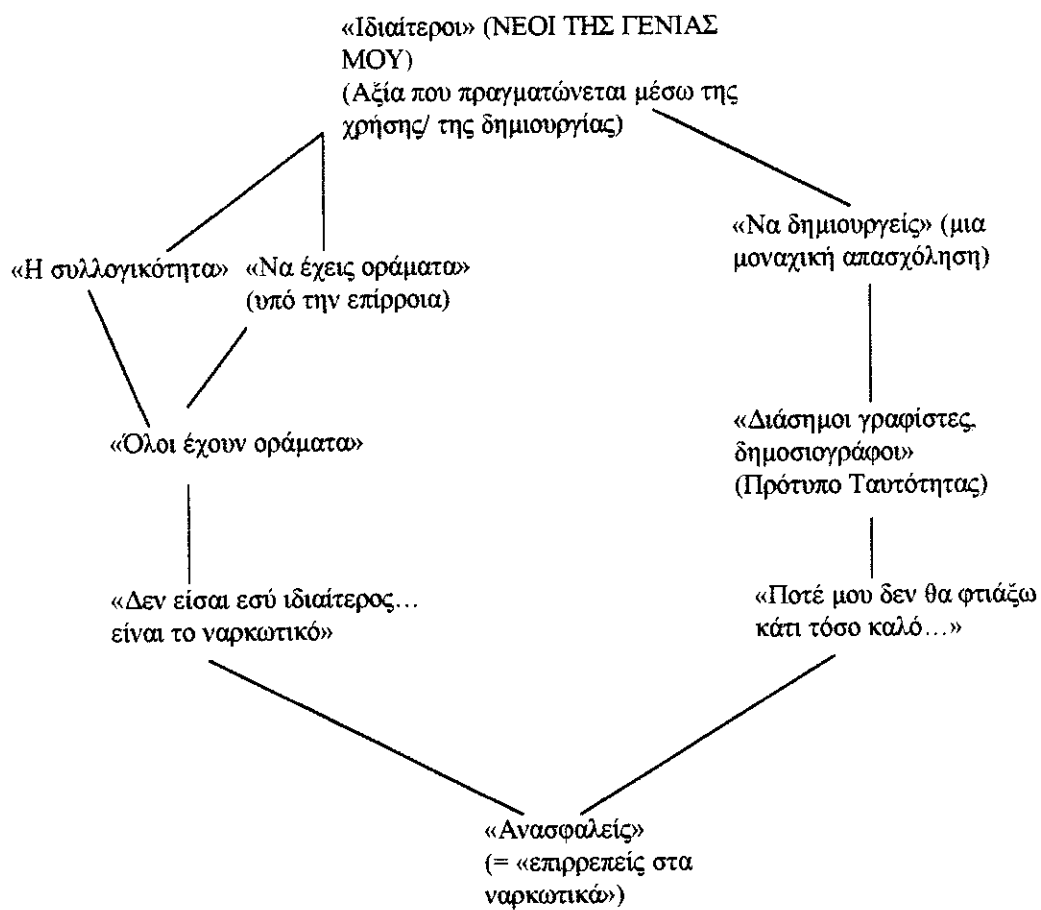
Ένας αριθμός σημαντικών διαστάσεων του Εαυτού που έχουν επενδυθεί σε ομάδες ένταξης (γυναίκες, νέοι, φίλοι, γραφίστες), βρέθηκαν

συνδεδεμένες σε επίπεδο σκέψης βάθους, με την εμπειρία της χρήσης ecstasy, ώστε οι επαγγελματικές φιλοδοξίες της συμμετέχουσας, η ανάπτυξη φιλικών σχέσεων, αλλά και η θηλυκή ταυτότητα, έχουν δομηθεί νοητικά, ώστε να είναι συμβατές με την σχέση της με την ουσία.

Αν και από τις περιγραφές της ομάδας «χρήστες», άλλες τοποθετούνται στον θετικό και άλλες στον αρνητικό Εαυτό, αλλά στην ομάδα «μη –χρήστες», επενδύονται μόνον αντι-αξίες του Εαυτού, ώστε η συμμετέχουσα δεν βιώνει την ένταξη σε αυτήν την ομάδα, παρά τις αρνητικές πεποιθήσεις που διατηρεί σχετικά με τις συνέπειες των ουσιών.

Ανάμεσα στους κεντρικούς προσανατολισμούς του Εαυτού, κυρίαρχη αναδεικνύεται η επιθυμία της συμμετέχουσας, τόσο για «ιδιαιτερότητα» όσο και για «συλλογικότητα», η ανάγκη να αναγνωρίσει τη μοναδικότητα του Εαυτού, αλλά και να συμμετέχει στον κοινωνικό της κόσμο, αξίες που εκλαμβάνονται ως αλληλένδετες με τη χρήση του ecstasy.

Έτσι, η χρήση της ουσίας σηματοδοτεί στο αναπαραστατικό δίκτυο της συμμετέχουσας, την δυνατότητά της να είναι μέρος του «επόμενου κόσμου» των αξιών της («της ιδιαιτερότητας», «της συλλογικότητας», του καινούργιου κόσμου της «αυρικής επικοινωνίας και της ενέργειας») και να αντιταχθεί στη νοοτροπία της «προηγούμενης γενιάς» (τον «συμβιβασμό», «τον ατομικισμό»), χωρίς από την άλλη πλευρά να υπάρχει καμιά σταθερή βεβαιότητα ότι οι ιδιότητες που θεωρεί πραγματωμένες αξίες του Εαυτού, είναι πράγματι «δικές της» και όχι της ουσίας. Πρόκειται για έναν συνεχή κύκλο επιβεβαίωσης και ανασφάλειας, μέσα από τον οποίο λειτουργεί, όχι μόνον η σχέση της συμμετέχουσας με τις ουσίες, αλλά και το κεντρικότερο κομμάτι του συστήματος ταυτότητάς της (Σχήμα 41).

Σχήμα 41: Η Χρήση ως Κύκλος Επιβεβαίωσης και Ανασφάλειας («Ιδιαίτεροι» - «Ανασφαλείς») (Πρωτόκολλο 24).

Πολλές από τις πολιτισμικές πληροφορίες που ενσωματώνει στο αναπαραστατικό της δίκτυο η συμμετέχουσα, αντλούνται από ένα υπερβατικό επεξηγηματικό πλαίσιο, με αναφορές στην «ενοποιητική εμπειρία» (Racionero, 1977/1980), την αίσθηση της εξαφάνισης του Εγώ ως «ατομικής προσωπικότητας» («συλλογικότητα») και τη διάχυση των ορίων του Εαυτού με τον περίγυρο («να επικοινωνείς με αύρες»). Από αυτήν την άποψη, η χρήση του ecstasy εκλαμβάνεται ως δυνατότητα προσέγγισης των Άλλων, μέχρι του σημείου της ταύτισης μαζί τους («ένα με όλους και με όλα»).

Όσον αφορά το συλλογικό στοιχείο της ταυτότητας, που αναδύεται με τις περιγραφές της ομάδας «νέου» («Οι νέοι της γενιάς μου», «Οι άνθρωποι στον κόσμο μου», «Τα άτομα που μου μοιάζουν»), η συμμετέχουσα δεν επιθυμεί την αποστασιοποίηση, αλλά την ενεργητική ένταξη στον κοινωνικό της κόσμο, με τη συμμετοχή σε ομάδες που θα παρέχουν τα περιθώρια ανάδειξης των ιδανικών του Εαυτού.

Επιπλέον, τόσο τα ίδια τα σημαίνοντα του λόγου (ημικωδικοποιημένο λεξιλόγιο με συχνή χρήση αγγλικών όρων) της Φάσης I του IMIS, όσο και τα περιεχόμενα της σκέψης βάθους που αναδύθηκαν κατά την Φάση III, υποδεικνύουν ότι ο τρόπος με τον οποίο δομεί εσωτερικά τον Εαυτό αυτή η συμμετέχουσα, συμπεριλαμβάνει μια αποστασιοποίηση - αντίθεση προς την εθνική της ταυτότητα ως «Ελληνίδα», στο βαθμό που αυτή η ταυτότητα εμφανίζεται ως πρόσκομμα στις φιλοδοξίες του Εαυτού. Η πεποίθηση περί κατωτερότητας «του Έλληνα», κυρίως των προηγούμενων γενεών (που, σύμφωνα με τις τοποθετήσεις της συμμετέχουσας δεν είναι σε θέση να κατανοήσουν και δεν επιθυμούν να υποστηρίξουν τις αξίες του Εαυτού), συμβαδίζει με την επιθυμία ανάδειξης στον επαγγελματικό χώρο (ως «δημιουργικό» και «ιδιαίτερο» άτομο), ένας προσανατολισμός προς τον οποίον η χρήση φαίνεται όχι μόνον συμβατή, αλλά και ενισχυτική: Η χρήση, «έχει να κάνει με τη σκέψη», «τη δημιουργία», «τις ψυχολογικές

μεταπτώσεις», τις οποίες η συμμετέχουσα θεωρεί ως προνόμιο ενός «ιδιαιτέρου Εαυτού», που αξίζει την κοινωνική αναγνώριση.

Ταυτόχρονα, είναι αξιοσημείωτο ότι η συμμετέχουσα αντλεί αρκετές από τις εκλαμβανόμενες ως θετικές όψεις του Εαυτού («psycho», «ευαίσθητες», «ιδιαιτερου», «αφήνουν πίσω τον πραγματικό κόσμο», «μοναχικού»), από εμπειρίες που θα μπορούσαν να θεωρηθούν αρνητικές (κατάθλιψη, απομόνωση από τον περίγυρο). Εντούτοις, αυτά τα περιεχόμενα, έχουν θετική συναισθηματική αντίληψη στο νου της συμμετέχουσας. Μέσα στα «απρόοπτα» της ζωής και στα «παράξενα downs», η ίδια βρίσκει τη μοναδικότητά της, εδραιώνοντας την αίσθηση ενός «ιδιαιτέρου Εαυτού».

**ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ 24: ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΥΛΙΚΟΥ
ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.**

α. Δεδομένα Φάσης I και II (1^ο Στάδιο) του IMIS.

Αναπαραστατικές Ενότητες που αποδόθηκαν στις Ομάδες Ταυτότητας (Φάση I)	Εστιασμένη Ενδοσκόπηση (Φάση II, 1 ^ο Στάδιο)			
	Εαυτός/ Μη-Εαυτός (Άλλος) (Ε/Α)	Βαθμός Εγωμορφισμού (1, 2, 3)	Αξία (+, -, 0)	Σημαντικές Α.Ε (Σ)
ΓΥΝΑΙΚΕΣ (ΕΜΕΙΣ)				
Psycho	E	2	+	Σ
Προσιτές	E	2	+	
Παράξενες	E	2	-	
Νάρκισσοι	E	3	-	
Ευαίσθητες	E	2	+	Σ
ΓΥΝΑΙΚΕΣ (ΑΥΤΕΣ)				
Ευαίσθητες	E	2	+	Σ
Psycho	E	2	+	Σ
Ερωτικές	E	2	+	
Καταπιεσμένες	E	3	-	
Νάρκισσοι	E	3	-	
ΑΝΔΡΕΣ (ΑΥΤΟΙ)				
Μπερδεμένοι	E	1	-	
Καταπιεσμένοι	E	3	-	
Στον κόσμο τους	E	2	+	
Ανευλικρινείς	E	3	-	
Απλοί	A		+	
ΝΕΟΙ (ΚΟΙΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΥΤΟΙ)				
Η μπερδεμένη γενιά	E	1	-	
Ανικανοποίητοι	E	1	-	Σ
Ασχολούμαστε πολύ με τα ψυχολογικά μας	E	3	+	
Τρωγόμαστε με τα ρούχα μας	E	1	-	
Ιδιαίτεροι	E	2	+	Σ

ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΙ (ΑΥΤΟΙ)				
Αλλού	A		-	
Σε άλλο πλανήτη	E	2	+	
Πολύ συμβιβασμένοι με την καθημερινότητά τους	A		-	
Συμβιβασμένοι με αυτό που έστιαζαν	A		-	
Μας θεωρούν UFO	A		-	
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ (ΚΟΙΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΥΤΟΙ)				
Ο καθένας στον κόσμο του	E	2	-	
Αγαπημένοι	E	2	+	
Προσπαθώντας να βρει ο ένας τον άλλον	E	2	+	
Προσπαθώντας να βρει ο καθένας τον εαυτό του	E	1	+	
ΠΑΤΕΡΕΣ (ΑΥΤΟΙ)				
Δεν καταλαβαίνουν τόσο πολλά	A		-	
Λειτουργούν πιο πολύ με τη λογική	A		-	
Δεν ξεπερνούν τον εαυτό τους	A		-	
Απλοί	A		+	
Προσπαθούν, αλλά δεν τα καταφέρνουν	A		-	
Με κάποια στάνταρ	A		-	
ΜΗΤΕΡΕΣ (ΑΥΤΕΣ)				
Τα πιο καλά πλάσματα στον κόσμο	A		+	
Προσπαθούν να ξεπεράσουν τον εαυτό τους και τον ξεπερνάνε	A		+	
Προσπαθούν να έρθουν κοντά στο παιδί	A		+	
Λιμάνια	A		+	
Τρυφερές	A		+	
ΕΛΛΗΝΕΣ (ΕΜΕΙΣ)				
Περνάμε δύσκολα χρόνια	A		-	
Θέλουμε να φύγουμε από την Ελλάδα	E	2	-	
ΕΛΛΗΝΕΣ (ΑΥΤΟΙ)				
Τους έχει φάει η αισθητική του μπουζουκιού	A		-	

Άρπα -κόλλα	A		-	
Έχουν πρόβλημα με την οικονομία	A		-	
ΛΟΝΔΡΕΖΟΙ /ΝΕΟΪΟΡΚΕΖΟΙ (ΑΥΤΟΙ)				
Βασίζονται πολύ στους νέους	A		+	
Αφήνουν τους νέους να εκφραστούν	A		+	
Λιγότερο καταπιεστικοί	A		+	
Πιο προοδευτικοί	A		+	
ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ (ΑΥΤΟΙ)				
Παίδεμα	A		-	
Ευτυχημένοι	A		+	
Έχουν βρει το δρόμο τους	A		+	
Σχεδόν άγιοι	E	2	+	Σ
Βγάζουν μια καλή ενέργεια	A		+	
ΒΟΥΔΔΙΣΤΕΣ (ΑΥΤΟΙ)				
Πράσι	A		+	
Πολύ ήρεμοι	A		+	
Ευτυχημένοι	A		+	
Αφήνουν πίσω τον πραγματικό κόσμο	E	2	+	Σ
Έχουν βρει τον δρόμο τους	A		+	
ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ (ΕΜΕΙΣ)				
Είμαστε Ο.Κ.	E	1	+	
Οι καλύτεροι	A		+	
Αποτυχημένοι πλούσιοι	E	2	-	
Τυχεροί φτωχοί	E	2	+	
Κουρασμένοι	E	2	-	
ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ (ΑΥΤΟΙ)				
Κουράζονται πάρα πολύ	E	2	-	
Αποτυχημένοι πλούσιοι	E	2	-	
Αποτυχημένοι σίγουρα	A		-	
Κουράζονται για πράγματα που δεν έχουν σκεφθεί	A		-	
Συνηθισμένοι άνθρωποι	A		-	
ΦΤΩΧΟΙ (ΑΥΤΟΙ)				
Άνθρωποι που έχουν συμβιβαστεί με μια απλή ζωή, έξω απ' την πόλη	A		-	
Με περισσότερη αυτάρκεια	E	2	+	
Έχουν διάφορα πράγματα, αλλά δεν έχουν το χρήμα	A		-	

ΓΡΑΦΙΣΤΕΣ (ΕΜΕΙΣ)				
Κολυμπάμε στις σκέψεις μας	E	1	+	
Κατά βάθος μοναχικοί	E	2	+	Σ
Μόνοι	E	1	+	
Αγχωτικοί	E	3	-	
Φιλόδοξοι	E	3	+	
ΓΡΑΦΙΣΤΕΣ (ΑΥΤΟΙ)				
Πολύ φιλόδοξοι	A		-	
Έχουν ανάγκη την αναγνώριση	E	2	+	
Εκμεταλλεύονται ανθρώπους και καταστάσεις	A		-	
Ανείλικρινείς	E	2	-	
ΧΡΗΣΤΕΣ (ΚΟΙΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΥΤΟΙ)				
Έχει δει άλλα πράγματα το μυαλό	E	1	+	
Αγγίζουμε μια άλλη διάσταση	E	1	+	Σ
Γυρίζουμε συνέχεια γύρω από τα ναρκωτικά	E	2	-	
Με πολλά ψυχολογικά προβλήματα	E	2	-	
Μόνο με τα ναρκωτικά είμαστε τόσο καλά	E	2	-	
ΜΗ - ΧΡΗΣΤΕΣ (ΑΥΤΟΙ)				
Τριπάρουν με κάτι άλλο	A		0	
Έχουν τα δικά τους κολλήματα	A		0	
Μακρινοί	A		-	
Απρόσιτοι	A		-	
Flat	A		-	
ΦΙΛΟΙ (ΚΟΙΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΥΤΟΙ)				
Ξεφεύγουμε	E	2	+	
Δεμένοι	E	1	+	
Εκλεκτικές συγγένειες	E	1	+	
Σαν οικογένεια	E	1	+	
Ενωμένοι	E	1	+	
ΑΝΥΠΙΑΝΔΡΟΙ				
Πατάμε στα πόδια μας	E	2	+	Σ
Υπεύθυνοι των πράξεών μας	E	1	+	
Ανασφαλείς	E	1	-	Σ
Δεν έχουμε κάποιον να μας	E	2	-	

τροφοδοτεί με θετική ενέργεια				
Τα πάμε καλά με τον εαυτό μας	E	2	+	
ΑΝΥΠΙΑΝΔΡΟΙ				
Ήσυχτοι	E	2	+	
Θέλουν την ηρεμία τους	E	2	+	
Δε συμβιβάζονται με θεσμούς και δεσμούς	E	1	+	
Ήρεμοι	A		+	
ΠΑΝΤΡΕΜΕΝΑ ΖΕΥΓΑΡΙΑ				
Πολύ συμβιβασμένοι	A		-	
Χάνουν τον εαυτό τους	A		-	
ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΠΟΥ ΜΟΥ ΜΟΙΑΖΟΥΝ (Ο ΕΠΟΜΕΝΟΣ ΜΑΣ ΚΟΣΜΟΣ)				
Ο κόσμος που στροβιλίζεται γύρω από τη μουσική	E	1	+	Σ
Αλλιώτικοι	E	1	+	
Έχουν ψάξει κάποια πράγματα περισσότερο	E	2	+	
Σαφώς και έχουν αφήσει άλλα πράγματα	E	2	0	
Λειτουργούμε συλλογικά	E	2	+	
ΤΟ ΙΔΑΝΙΚΟ ΑΤΟΜΟ				
Κουκλάρα	A		+	
Φοβερά δυνατή	A		+	
Πολεμίστρια	A		+	
Η τέλεια γυναίκα	A		+	
ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΤΑ ΑΝΤΙΘΕΤΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ				
Δεν έχουν ανοίξει ποτέ βιβλίο	A		-	
Δεν έχουν ψάξει ποτέ τον εαυτό τους	A		-	
Δεν έχουν ακούσει ποτέ τους μουσική	A		-	
Το μόνο τους ενδιαφέρον είναι τα χρήματα	A		-	
Πολλή επίδειξη	A		-	

β. Δεδομένα Φάσης II, 2^ο Στάδιο του IMIS (Η Ανακωδικοποίηση των Ομάδων).

ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΓΩΜΟΡΦΙΚΕΣ Α.Ε. (E+)

«Psycho», «Προσιτές», «Παράξενος», «Ευαίσθητος» (ΓΥΝΑΙΚΕΣ) = «Οι στενές μου φίλες /Εαυτός»

«Ασχολούμαστε πολύ με τα ψυχολογικά μας», «Ιδιαίτεροι» (ΝΕΟΙ) = «Οι νέοι της γενιάς μου», «Η παρέα μου», «Οι ευφυείς άνθρωποι», «Οι διάσημοι δημοσιογράφοι και γραφίστες»

«Αγαπημένοι», «Προσπαθώντας να βρει ο ένας τον άλλον» (ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ) = «Η οικογένειά μου», «Προσπαθώντας να βρει ο καθένας τον εαυτό του» (ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ) = «Η οικογένειά μου, η μητέρα, ο Εαυτός»

«Σχεδόν άγιοι» (ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ) = «Αυτοί που ακολουθούν όσα λέει η θρησκεία, την αγάπη /Ο Εαυτός μέσω της χρήσης»

«Αφήνουν πίσω τον πραγματικό κόσμο» (ΒΟΥΔΔΙΣΤΕΣ) = «Συγκεκριμένα άτομα /Ο Εαυτός μέσω της χρήσης»

«Τυχεροί φτωχοί» (ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ) = «Οι περισσότεροι άνθρωποι στην πόλη»

«Με περισσότερη αυτάρκεια» (ΦΤΩΧΟΙ) = «Η ζωή της ελληνικής επαρχίας»

«Κολλυμπάμε στις σκέψεις μας» (ΓΡΑΦΙΣΤΕΣ) = «Κυρίως αυτοί που θεωρούνται καλοί»

«Κατά βάθος μοναχικοί» (ΓΡΑΦΙΣΤΕΣ) = «Αυτοί που αγαπούν τη δουλειά τους»

«Μόνοι» (ΓΡΑΦΙΣΤΕΣ) = «Άτομα από τον επαγγελματικό μου χώρο που θαυμάζω»

«Φιλόδοξοι» (ΓΡΑΦΙΣΤΕΣ) = «Πολλοί απ' όσους προσπαθούν να αναδειχθούν στο χώρο»

«Έχει δει άλλα πράγματα το μυαλό» (ΧΡΗΣΤΕΣ) = «Οι χρήστες ecstasy»

«Αγγίζουμε μια άλλη διάσταση» (ΧΡΗΣΤΕΣ) = «Οι χρήστες ecstasy»

«Ξεφεύγουμε», «Δεμένοι», «Ενωμένοι» (ΦΙΛΟΙ) = «Οι δικοί μου φίλοι, κυρίως μέσα από τα drugs»

«Εκλεκτικές συγγένειες», «Σαν οικογένεια», «Ενωμένοι» (ΦΙΛΟΙ) = «Οι φίλοι μου»

«Πατάμε στα πόδια μας», «Υπεύθυνοι των πράξεών μας» (ΑΝΥΠΙΑΝΔΡΟΙ) = «Οι νέοι που ζουν μακριά από την οικογένεια, που προσπαθούν να δημιουργήσουν και να σταθούν μόνοι»

«Τα πάμε καλά με τον εαυτό μας» (ΑΝΥΠΙΑΝΔΡΟΙ), «Δε συμβιβάζονται με θεσμούς και δεσμούς» «Ήσυχου», «Θέλουν την ηρεμία τους», «Ηρεμοι» (ΑΝΥΠΙΑΝΔΡΟΙ) = «Όσοι έχουν επιλέξει αυτόν τον τρόπο ζωής»

«Ο κόσμος που στροβιλίζεται γύρω από τη μουσική», «Έχουν ψάξει κάποια πράγματα περισσότερο», «Λειτουργούμε συλλογικά» (ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΠΟΥ ΜΟΥ ΜΟΙΑΖΟΥΝ) =

«Τα άτομα που έχουν ίδιο τρόπο ζωής με τον δικό μου, εκείνοι που ζουν τη μουσική»,

«Η γενιά του rave και του ecstasy», «Ο επόμενός μας κόσμος»

«Αλλιώτικοι» (ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΠΟΥ ΜΟΥ ΜΟΙΑΖΟΥΝ) = «Η παρέα μου και όλοι όσοι μας μοιάζουν»

ΘΕΤΙΚΕΣ ΑΛΛΟΜΟΡΦΙΚΕΣ Α.Ε. (Α+)

«Απλοί» (ΠΑΤΕΡΕΣ) = «Ο πατέρας μου, οι πατέρες των φίλων μου»
«Τα πιο καλά πλάσματα στον κόσμο», «Προσπαθούν να ξεπεράσουν τον εαυτό τους και τον ξεπερνάνε», «Προσπαθούν να έρθουν κοντά στο παιδί», «Λιμάνια», «Τρυφερές»
(ΜΗΤΕΡΕΣ) = «Η μητέρα μου, οι μητέρες των φίλων μου»
«Βασίζονται πολύ στους νέους», «Αφήνουν τους νέους να εκφραστούν» (ΛΟΝΔΡΕΖΟΙ /ΝΕΟΎΟΡΚΕΖΟΙ) = «Οι μεγαλύτεροι»
«Βγάζουν μια καλή ενέργεια» (ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ) = «Ένα συγκεκριμένο άτομο, ένα κορίτσι που γνώρισα πρόσφατα»
«Ευτυχισμένοι», «Έχουν βρει το δρόμο τους» (ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ) = «Οι σωστοί Χριστιανοί»
«Ευτυχισμένοι», «Έχουν βρει το δρόμο τους», «Πράσινο», «Πολύ ήρεμο»
(ΒΟΥΔΔΙΣΤΕΣ) = «Άτομα που έχω γνωρίσει»
«Κουκλάρα», «Φοβερά δυνατή» (ΤΟ ΙΔΑΝΙΚΟ ΑΤΟΜΟ) = «Η She, μια ηρωίδα από κόμικ»

ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΓΩΜΟΡΦΙΚΕΣ Α.Ε. (Ε-)

«Καταπιεσμένες» (ΓΥΝΑΙΚΕΣ) = «Οι Ελληνίδες γυναίκες»
«Μπερδεμένοι» (ΑΝΔΡΕΣ) = «Κυρίως οι νέοι»
«Μπερδεμένη γενιά» (ΝΕΟΙ) = «Οι νέοι της γενιάς μου»
«Ανικανοποίητοι», «Τρωγόμαστε με τα ρούχα μας» (ΝΕΟΙ) = «Η παρέα μου»
«Ο καθένας στον κόσμο του» (ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ) = «Η οικογένειά μου»
«Θέλουμε να φύγουμε από την Ελλάδα» (ΕΛΛΗΝΕΣ) = «Οι άνθρωποι στο δικό μου κόσμο, οι φίλοι μου»
«Αποτυχημένοι πλούσιοι», «Κουρασμένοι» (ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ) = «Ο μέσος Έλληνας στην πόλη, στην Αθήνα»
«Ανασφαλείς» (ΓΡΑΦΙΣΤΕΣ) = «Κυρίως οι νέοι»
«Γυρίζουμε συνέχεια γύρω από τα ναρκωτικά» (ΧΡΗΣΤΕΣ) = «Οι χρήστες από ένα σημείο και μετά»
«Μόνο με τα ναρκωτικά είμαστε τόσο καλά» (ΧΡΗΣΤΕΣ) = «Οι χρήστες ecstasy»

ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΑΛΛΟΜΟΡΦΙΚΕΣ Α.Ε. (Α-)

«Πολύ συμβιβασμένοι με την καθημερινότητά τους», «Μας θεωρούν UFO»
(ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΙ) = «Όλοι στην Ελλάδα»
«Δεν ξεπερνούν τον εαυτό τους», «Προσπαθούν, αλλά δεν τα καταφέρνουν»
(ΠΑΤΕΡΕΣ) = «Ο πατέρας μου»
«Τους έχει φάει η αισθητική του μπουζουκισού» (ΕΛΛΗΝΕΣ) = «Οι λαϊκοί, ο Έλληνας γενικά»
«Άρπα -κόλλα» (ΕΛΛΗΝΕΣ) = «Η κυρίαρχη νοοτροπία»
«Έχουν πρόβλημα με την οικονομία» (ΕΛΛΗΝΕΣ) = «Η Ελλάδα, σα χώρα»
«Παίδεμα» (ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ) = «Οι αφοσιωμένοι /Εκείνοι που προσπαθούν να είναι καλοί Χριστιανοί»
«Αποτυχημένοι σίγουρα», «Κουράζονται για πράγματα που δεν έχουν σκεφθεί»
(ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ) = «Οι περισσότεροι κάτοικοι της πόλης»
«Συνηθισμένοι άνθρωποι» (ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ) = «Ο μέσος άνθρωπος»
«Άνθρωποι που έχουν συμβιβαστεί με μια απλή ζωή, έξω απ' την πόλη» (ΦΤΩΧΟΙ) = «Αυτοί που ζουν στην επαρχία»

«Εκμεταλλεύονται ανθρώπους και καταστάσεις» (ΓΡΑΦΙΣΤΕΣ) = «Συγκεκριμένα άτομα στον επαγγελματικό μου χώρο»
«Μακρινοί», «Απρόσιτοι», «Flat» (ΜΗ -ΧΡΗΣΤΕΣ) = «Άτομα της ηλικίας μου»
«Δεν έχουν ανοίξει ποτέ βιβλίο», «Δεν έχουν ψάξει ποτέ τον εαυτό τους», «Δεν έχουν ακούσει ποτέ τους μουσική», «Το μόνο τους ενδιαφέρον είναι τα χρήματα» (ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΤΑ ΑΝΤΙΘΕΤΑ ΠΡΟΣ ΕΜΕΝΑ) = «Άτομα που έχω γνωρίσει», «Λαϊκού»
«Πολλή επίδειξη» (ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΤΑ ΑΝΤΙΘΕΤΑ ΠΡΟΣ ΕΜΕΝΑ) = «Η γενιά της κόκας και της disco /Ο προηγούμενος κόσμος»

γ. Δεδομένα Φάσης III του IMIS: Νοηματική Διευκρίνιση των Α.Ε.

ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΓΩΜΟΡΦΙΚΕΣ Α.Ε.

E+, 2Σ «Psycho» ΕΜΕΙΣ /ΑΥΤΕΣ, ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: «Έχουμε πολλές ιδιαιτερότητες... ξέρεις, είμαστε λίγο πιο ιδιότυπες από τους άντρες, σαν προσωπικότητες... και έχουμε φοβερές ψυχολογικές μεταπτώσεις.»

E+, 2Σ «Ευαίσθητες» ΕΜΕΙΣ /ΑΥΤΕΣ, ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Έχουν μια λεπτότητα, έχουν έντονα συναισθήματα, ευαισθητοποιούνται με πράγματα που μπορεί να μη φαίνονται ιδιαίτερα σημαντικά στους άλλους, σ' έναν άντρα ας πούμε... συγκαίνονται εύκολα.»

Έννοια για τον Εαυτό: «Κάποτε ίσως ήμουν και υπερευαίσθητη. Έκλαιγα με το παραμικρό, από χαρά, από λύπη, από ενθουσιασμό... Τώρα, με τον καιρό, πιστεύω ότι το ξεπερνάω, ότι κάπως ισορροπώ.»

E+, 2 «Ερωτικές» ΑΥΤΕΣ, ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Είναι ένα βασικό τους στοιχείο, ο ερωτισμός που κυριαρχεί στη ζωή τους. Δεν εννοώ τον έρωτα αλλά κάτι γενικότερο, αυτήν την ερωτική διάθεση που υπάρχει στις εκδηλώσεις τους, την κίνηση, το ντύσιμο, τη σκέψη τους, τα πάντα.»

Έννοια για τον Εαυτό: «Δεν είμαι τόσο όσο θα ήθελα. Είμαι περισσότερο ή λιγότερο ανά φάσεις, γενικά όμως θα προτιμούσα να υπήρχε περισσότερο αυτό το στοιχείο στη ζωή μου, γιατί, ξέρεις,

υπάρχουν μερικές φορές που νιώθεις χάλια, καθόλου όμορφη, καθόλου έξυπνη... τότε είναι αδύνατον να νιώθεις ερωτικά... Χρειάζεται αρκετή αυτοπεποίθηση, που δεν την έχεις πάντα... »

Συnergιστική Εμπειρία: «Κυρίως όταν πρωτοήρθα στην Αθήνα κι έκανα μια παρέα, όμως, κάπου... πολύ παράξενα στην αρχή, γιατί ήμουνα πολύ με γαν, γαν περιβάλλον εντελώς... κοίτα, ήταν παράξενη φάση γιατί ήμουν μικρή κι αυτοί ήταν παιδάκια γαν, ξέρεις, ήταν φίλοι μου... Αλλά ήμουνα πολύ μαζί τους και καταπίεσα εντελώς τη σεξουαλικότητά μου, δηλαδή σε κάποια φάση, ήμουνα δεκαοχτώ χρονών, μέσα εκεί που όλοι κάνουν σεξ, κι εγώ τό 'χα ξεχάσει εντελώς...»

E+, 3 «Ασχολούμαστε πολύ με τα ψυχολογικά μας» ΕΜΕΙΣ /ΑΥΤΟΙ, ΝΕΟΙ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: «Σκεφτόμαστε πολύ, κυρίως εσωτερικά μας θέματα... τα συζητάμε και μεταξύ μας και... τους δίνουμε γενικά, πολύ μεγάλη σημασία.»

E+, 1Σ «Ιδιαίτερου» ΕΜΕΙΣ /ΑΥΤΟΙ, ΝΕΟΙ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: «Πιστεύω πως σ' αυτήν την εποχή, οι νέοι άνθρωποι είναι ιδιαίτεροι, μια πολύ ξεχωριστή γενιά, ένας κόσμος τελείως διαφορετικός από αυτόν των γονιών μας, ακόμη και απ' αυτόν της προηγούμενης δεκαετίας...»

Συnergιστικές Εμπειρίες: «Το ότι είμαι ιδιαίτερη, το καταλαβαίνω κυρίως όταν κάθομαι και γράφω κάποια πράγματα για 'μένα και μετά από καιρό, όταν θα τα διαβάσω, τότε λέω, «εκείνο τον καιρό, υπήρξα ιδιαίτερη», ξέρεις... πως άγγιξα κάτι παραπάνω από αυτό που είναι συνήθως. Αν και άλλες φορές δεν είμαι σίγουρη. Όταν δεν είμαι ιδιαίτερη, όταν δηλαδή είμαι χάλια τύπος, έχω αισθανθεί έτσι πολλές φορές, πάντα το δικαιολογώ στον εαυτό μου, λέω, ξέρεις, «έχω κουραστεί πολύ», «έχω πιεστεί πολύ», δηλαδή πάντα δίνω δικαιολογίες στα πράγματα. Μετά, μερικές φορές γνωρίζεις ανθρώπους, ξέρεις... ξεχωριστούς, ίσως γνωρίζοντας ένα φοβερό μυαλό, κάτι τέτοιο, ένα φοβερό ταλέντο, είχα αισθανθεί έτσι με τα κείμενα ενός τύπου, ξέρεις, τα διάβαζα και έλεγα «ουάου!» και μετά -αρκετές φορές έχω αισθανθεί αυτό το πράγμα, όταν ξέρω ότι μπορεί ποτέ να μη φτιάξω κάτι τόσο καλό- νιώθεις ανασφαλής.»

«Το να πίνεις, σαφώς και σε κάνει ιδιαίτερο, όταν π.χ. έχεις οράματα, σαφώς και είσαι ιδιαίτερος. Αλλά, από την άλλη, είναι κάτι που όλοι όσοι πίνουν το έχουν. Όλοι έχουν οράματα με τα drugs. Και μπορεί να σκεφτείς πως δεν είσαι εσύ ιδιαίτερος, είναι τελικά η χημεία ιδιαίτερη, ότι δηλαδή κάποια σου γνωρίσματα τα οφείλεις στα drugs, όπως τα ψυχολογικά ups and downs, σίγουρα. Κι εκεί δεν ξέρω τι γίνεται... Σου δημιουργεί διάφορα οράματα και βλέπεις πράγματα, που δεν πιστεύω ότι είναι ψεύτικα. Δε μπορώ να πιστέψω ότι το ναρκωτικό είναι ψεύτικο. Είναι ψεύτικη η διαδικασία. Να πάρεις τη χημεία, ξέρεις να στο βγάλει αυτό. Αλλά στο βγάζει το αποτέλεσμα. Άλλο μετά, από κει και πέρα τι πληρώνεις και τι γίνεται. Αλλά νομίζω στο βγάζει στην πραγματικότητα.»

«Το να πίνεις, έχει να κάνει με τη σκέψη και τη δημιουργία. Αλλά όταν το παρακάνεις, μετά σου παίρνει πάρα πολύ καιρό να συμμαζέψεις το μυαλό σου, δηλαδή μπορεί να έχεις νιώσει πράγματα,

αλλά δε μπορείς να τα γράψεις, ή, ξέρεις, είναι όλα μπερδεμένα στο μυαλό σου, παίρνει πολύ καιρό αυτή η φάση, να μούνε όλες σου οι σκέψεις σε μια σειρά και να μπορέσεις να λειτουργήσεις.

Δηλαδή, αν δεν έκανε κακό το ναρκωτικό, αν μετά δεν πλήρωνες όλο αυτό... ό,τι σου δίνει, το πληρώνεις με το παραπάνω, δηλαδή, σ' έχουν κάνει να νιώσεις έξυπνος; Θα νιώσεις βλάκας μετά. Μετά, αφού ξεπεράσεις το όριο, θα νιώθεις βλάκας για αρκετό καιρό μέχρι να καθαρίσει το μυαλό σου. Σ' έχουν κάνει να νιώσεις φιλικός με όλους; Θα νιώσεις... θά 'χεις... ξέρεις, μετά θα νομίζεις ότι σε καταδιώκουν οι άνθρωποι, δηλαδή ό,τι σου δίνουν στο παίρνουν, ακριβώς αυτό. Είναι παράξενο, στα drugs πιστεύω ότι είναι πιο επιρρεπείς οι ανασφαλείς άνθρωποι, γιατί στην αρχή τους καλύπτουν όλες τους τις ανασφάλειες. Αλλά από την άλλη μετά, τους βγάζουν άλλες τόσες και κάπου μετά είναι ένα παιχνίδι πολύ παράξενο, ξέρεις, δηλαδή μπορείς να βγεις έξω μόνο με drugs, διαφορετικά, δε μπορείς να αντιμετωπίσεις τον εαυτό σου.»

E+, 2Σ «Σχεδόν άγιοι» ΑΥΤΟΙ, ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

Έννοια για την Ομάδα: «Ακολουθούν έναν τρόπο ζωής πολύ... ζουν σαν άγιοι.»

Έννοια για τον Εαυτό: «Δεν είναι κάτι μόνιμο, όπως σ' αυτούς. Με τα drugs το έχω αισθανθεί. Είναι κάτι ανάλαφρο. Πάρα πολύ ανάλαφρο. Νιώθεις οντότητα. Βλέπεις την αύρα σου, έξω, έξω, δηλαδή νιώθεις ότι δε σταματάς εδώ, νιώθεις την αύρα σου ότι βγαίνει απ' τα χέρια σου, απ' τους πόρους σου, το νιώθεις και το βλέπεις και στους άλλους, δηλαδή μπορείς να επικοινωνήσεις με αύρες. Κοίτα, κάπου δηλαδή αυτό το συναίσθημα αλλά πολύ πιο λίγο, δηλαδή σε πολύ πιο μικρό βαθμό, γιατί ίσως δεν το καλλιέργησα εκεί, το ένιωσα με τη γιόγκα, κάποιες φορές που είχα ξεκινήσει, το ένιωσα αυτό το συναίσθημα σε κάποια φάση.»

E+, 2Σ «Αφήνουν πίσω τον πραγματικό κόσμο» ΑΥΤΟΙ, ΒΟΥΔΔΙΣΤΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Αφήνουν τον πραγματικό κόσμο για να αφοσιωθούν σ' αυτό που πιστεύουν. Κάπου, κάπως, πρέπει ν' αφήσεις τον πραγματικό κόσμο για να το κάνεις αυτό, ε, και υπάρχουν μερικοί που το κάνουν αυτό.»

Έννοια για τον Εαυτό: «Με τα drugs, εκεί αφήνεις πίσω τον πραγματικό κόσμο, και όχι μόνο με το μυαλό, πραγματικά αφήνεις πίσω όλη σου τη ζωή... Όλη η φάση είναι ότι παίρνεις τα χάπια και μετά, όλη την υπόλοιπη βδομάδα προσπαθείς να συνέλθεις, μέχρι που να ξαναπάρεις, κατάλαβες; Αφήνεις όλη σου τη ζωή...»

E+, 2Σ «Κατά βάθος μοναχικοί» ΕΜΕΙΣ, ΓΡΑΦΙΣΤΕΣ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: «Χρειάζεται αρκετή απομόνωση για να μπορέσεις να δημιουργήσεις και πιστεύω ότι όλοι οι γραφίστες το έχουν αυτό το στοιχείο, τη μοναχικότητα.»

Συnergieτική Εμπειρία: «Στα παιδικά μου χρόνια, στην επαρχία -ήταν μια χαρά παιδικά χρόνια- ήμουν λίγο μοναχική, εσωτερικά εννοώ, ενώ, ξέρεις, όταν έφυγα, άρχισα σιγά -σιγά να δένομαι με ανθρώπους. Όχι ότι με πίεζαν εκείνοι, ίσως ήταν κι αυτό, αλλά βασικά εγώ ήθελα ν' απομακρύνομαι πάντα, να φεύγω, να πηγαίνω σε μια παραλία μόνη μου, να λέω στους φίλους μου ότι... έχω δουλειά, έχω να διαβάσω στο σπίτι και να πηγαίνω σε μια παραλία και ν' αράζω μόνη μου. Και γενικά, μου άρεσε νά 'μαι μόνη μου, πάντα.»

E+, 3 «Φιλόδοξοι» ΕΜΕΙΣ, ΓΡΑΦΙΣΤΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Ένα κύκλωμα υπερβολικά φιλόδοξων ανθρώπων που μπορεί να εκμεταλλέονται τα πάντα μόνο και μόνο για να κερδίσουν αναγνώριση.»

Έννοια για τον Εαυτό: «Στο βαθμό που είμαι, είναι καλά. Φοβάμαι αρκετά τη δόξα, αλλά και τη θέλω λίγο. Αυτό είναι καλό, αν δεν είσαι καθόλου φιλόδοξος, σου λείπει η κινητήριος δύναμη.»

E+, 2Σ «Πατάμε στα πόδια μας» ΕΜΕΙΣ, ΑΝΥΠΑΝΑΡΟΙ

Έννοια για την Ομάδα: «Προσπαθούν να τα καταφέρουν μόνοι τους.»

Έννοια για τον Εαυτό: «Στο ένα πόδι πατάω... προσπαθώ, αλλά δεν τα έχω καταφέρει εντελώς, το οικονομικό είναι ο βασικός λόγος.»

E+, 2 «Ξεφεύγουμε» ΕΜΕΙΣ /ΑΥΤΟΙ, ΦΙΛΟΙ

Έννοια για την Ομάδα: «Όταν είναι μαζί, ξεφεύγουν από τον κόσμο γύρω τους και φτιάχνουν τη δική τους πραγματικότητα, τον δικό τους κόσμο.»

Έννοια για τον Εαυτό: «Ξεφεύγω από την πραγματικότητα και χάνομαι μέσα στις σκέψεις μου.»

E+, 1 «Σαν οικογένεια» ΕΜΕΙΣ /ΑΥΤΟΙ, ΦΙΛΟΙ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: «Είναι σαν οικογένεια κι ίσως περισσότερο από οικογένεια. Περισσότερο, γιατί υπάρχει αυτή η ενότητα, όπως στην οικογένεια, αλλά με τους φίλους έχεις και μια καλύτερη επικοινωνία, κοινά προβλήματα, μπορείς να μοιραστείς περισσότερες καταστάσεις και ιδέες, να επικοινωνήσεις περισσότερο.»

E+, 1Σ «Αγγίζουν μια άλλη διάσταση» ΕΜΕΙΣ /ΑΥΤΟΙ, ΧΡΗΣΤΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Αποκτούν μια άλλη αντίληψη του κόσμου.»

Έννοια για τον Εαυτό: «Έχω φτάσει στο σημείο που επικοινωνούσα μόνο με ενέργεια. Κι ένιωθα πολύ clean, πολύ καθαρή, πολύ καλά, φοβερή διαίτηγεια το μυαλό μου και είχα μια άλλη αντίληψη του κόσμου.»

E+, 1Σ «Ένας κόσμος που στροβιλίζεται γύρω από τη μουσική» ΑΥΤΟΙ, ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΠΟΥ ΜΟΥ ΜΟΙΑΖΟΥΝ

Έννοια για την Ομάδα: «Υπάρχει μια ολόκληρη φιλοσοφία... Υπάρχει μια καινούργια μουσική, υπάρχουν τα ναρκωτικά για να τη νιώσεις καλύτερα, αφήνεται στη μουσική, υπάρχει μια ιεροτελεστία... αυτός είναι ο επόμενός μας κόσμος.»

Έννοια για τον Εαυτό: «Είναι πολύ σημαντικό στοιχείο στη ζωή μου, η μουσική, σε μεταφέρει αλλού, κυρίως η συγκεκριμένη μουσική, σε οδηγεί να βιώσεις άλλες καταστάσεις, πολύ εγκεφαλικές και κυρίως σε συνδυασμό με τα drugs, το βιώνεις πολύ έντονα όλο αυτό το ταξίδι με τη μουσική.»

E+, 2 «Έχουν ψάξει κάποια πράγματα περισσότερο» ΑΥΤΟΙ, ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΠΟΥ ΜΟΥ ΜΟΙΑΖΟΥΝ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: «Έχουν ψάξει τη μουσική, το σώμα τους, την απελευθέρωση της ενέργειας, πράγματα που για τους μεγαλύτερους είναι σαφώς ακατανόητα ή και ανύπαρκτα, όμως για μας είναι μια πραγματικότητα.»

E+, 2 «Λειτουργούμε συλλογικά» ΑΥΤΟΙ, ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΠΟΥ ΜΟΥ ΜΟΙΑΖΟΥΝ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: «Υπάρχει μια τάση συλλογικότητας, οι πολλοί να γίνουν ένας, κάτι που με το ecstasy κυρίως, το βιώνεις πολύ έντονα, την αίσθηση ότι είσαι ένα με όλα, με όλο τον κόσμο...»

ΘΕΤΙΚΕΣ ΑΛΛΟΜΟΡΦΙΚΕΣ Α.Ε. (A+)

A+, «Προσπαθούν να ξεπεράσουν τον εαυτό τους και τον ξεπερνάνε» ΑΥΤΕΣ, ΜΗΤΕΡΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Πλησιάζουν περισσότερο το παιδί, είναι ευκολότερο να συζητήσεις μαζί τους.»

Συνεργιστική Εμπειρία: «Κάποια πράγματα με τη μητέρα μου τα λέμε ανοιχτά, δηλαδή, ξέρεις, τα joints ας πούμε, πάντα το ήξερε ότι έκανα, ή, σε κάποια φάση που, ξέρεις, είχε φέρει ο αδερφός μου stuff, μου λέει, «ο αδερφός σου είναι ναρκομανής». «Κι εγώ είμαι», της λέω, ξέρεις, το ξέρει

ότι το χόρτο δεν είναι τίποτα, ανησυχεί βέβαια, αλλά προσπάθησα κι εγώ και της εξήγησα ότι δεν είναι τίποτα αυτό. Τώρα για χημείες δεν ξέρω τι φαντάζονται για 'μένα, γιατί σε κάποια φάση με είχε δει και πολύ *decadance* ξέρω 'γώ, αλλά δεν ξέρω αν το κατάλαβε εκεί και δεν είπε τίποτα... »

A+ «Πολύ ήρεμο» ΑΥΤΟΙ, ΒΟΥΛΔΙΣΤΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Η εσωτερική πραότητα. Κάτι βαθύ που τους χαρακτηρίζει σε όλες τους τις στιγμές.»

Διαφοροποίηση του Εαυτού: «Εμένα δε με χαρακτηρίζει. Μπορεί εξωτερικά να δείχνω ήρεμη, αλλά δεν είμαι εσωτερικά. Έχω πολλά ψυχολογικά *ups and downs* που όπως σου έλεγα πριν, αυτά οφείλονται στα ναρκωτικά.»

A+ «Ευτυχισμένοι» ΑΥΤΟΙ, ΒΟΥΛΔΙΣΤΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Έχουν βρει αυτό που έψαχναν στη ζωή τους κι αυτό τους δίνει κι εκείνη τη φοβερή ηρεμία που έχουν. Δείχνουν ευτυχισμένοι, ήρεμοι, σα να είναι αυτό μια κατάσταση σταθερή.»

Διαφοροποίηση του Εαυτού: «Δεν είμαι έτσι διαρκώς. Π.χ., πριν μια βδομάδα ένιωθα ευτυχισμένη, αυτή τη στιγμή όμως όχι. Αλλά δεν ξέρω και αν θα μ' άρεσε να ήμουν έτσι, ήρεμη και ευτυχισμένη συνεχώς... Είναι βέβαια κακό να τα περνάς αυτά, αλλά από την άλλη, είναι όπως μετά από μια κατάθλιψη, αφότου περάσει η κατάθλιψη και ηρεμήσεις, μετά έχεις μια διαύγεια, έτσι το βλέπω εγώ.»

A+ «Κουκλάρα» ΑΥΤΗ, ΤΟ ΙΔΑΝΙΚΟ ΑΤΟΜΟ

Συνεργιστική Εμπειρία: «Δε νιώθω πάντα όμορφη, ανά φάσεις μπορεί να νιώθω πολύ όμορφη κι ύστερα να με πιάσουν οι ανασφάλειές μου και να νιώσω πολύ άσχημη... Τότε που ήμουν μ' εκείνη την παρέα που ήταν *gay* -τότε έπινα μόνο χασίς, είχα και μια άλλη παρέα που μού 'χαν δώσει *ecstasy*, μεγαλύτερους, τό 'χα ανακαλύψει από τότε, αλλά μετά το ζέχασα, δηλαδή αυτή η παρέα που είχα δεν έκανε)... και, τότε, ένιωθα σα να... ήταν σα να έχεις μια αυλή και να σε θαυμάζει και να πρέπει πάντα εκεί πέρα να είσαι άψογη... Αλλά... όχι, δεν αισθανόμουν άνετα, δεν ήμουν χύμα, ξέρεις, όλη μέρα, «ω, τι όμορφη, τι όμορφη, τι όμορφη!» και «άντε, έλα να σε βάψουμε, να σε κάνουμε, να είσαι ωραία...» Δε μπορούσα αυτό το άγχος, να είσαι πάντα τέλεια... Κι από την άλλη, νά 'μαι πάντα μια βιτρίνα, όλοι, ξέρεις, να φιλιούνται με αγόρια και ξέρεις... εγώ να μην πρέπει να χάσω τίποτα απ' την εικόνα μου... Δε μου άρεσε. Εκτός βέβαια αν είσαι κόμικ, οπότε μπορείς να είσαι πάντα τέλεια και δεν υπάρχει πρόβλημα.»

A+ «Φοβερά δυνατή» ΑΥΤΗ, ΤΟ ΙΔΑΝΙΚΟ ΑΤΟΜΟ

Νοηματική διευκρίνιση και αναφορά στο Πρότυπο Ταυτότητας: *«Όπως η She, την είχα ερωτευτεί. Πιστεύω ότι είναι η τέλεια γυναίκα, η σούπερ γυναίκα. Ή μάλλον, κοριτσάκι, αλλά φοβερά δυνατή, σαμουράι που νικάει τους κακούς, πολεμίστρια... Ίσως είναι χαζό εντελώς, αλλά εμένα μου έκανε κάτι. Παλιά την είχα κολλήσει απέναντι απ' το κρεβάτι μου, ξέρεις, και πολλές φορές που ήμουν, ξέρεις, έπεφτα σε κάτι παράξενα downs και τέτοια, σκεφτόμουν τη She και ένιωθα καλά. Εντελώς στον κόσμο μου, ε;... »*

ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΓΩΜΟΡΦΙΚΕΣ Α.Ε. (E-)

E-, 1Σ «Ανασφαλείς» ΑΥΤΟΙ, ΑΝΥΠΑΝΔΡΟΙ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: *«Κάποιες φορές, έχει και κάποια ανασφάλεια όλο αυτό, το να ξέρεις ότι πρέπει να αντιμετωπίσεις μόνος σου τις καταστάσεις, με όποιο τρόπο θεωρείς εσύ σωστό... »*

Συνεργιστική Εμπειρία: *«Ανασφάλειες είχα πολλές τον πρώτο καιρό που είχα έρθει στην Αθήνα. Είχα φοβερές ανασφάλειες, αν έχω πραγματικούς φίλους, μέχρι και με την εξωτερική μου εμφάνιση, τα πάντα, ξέρεις, σα να φοβόμουνα τους ανθρώπους πάρα πολύ, ένιωθα ότι όλοι με κοίταζαν στο δρόμο, ήταν η περίοδος της μεγάλης ανασφάλειας. Και στην αρχή, παίρνοντας τα ναρκωτικά, τα πρώτα ένα -δυο χρόνια, ένιωθα μια ασφάλεια φοβερή, μια χαρά... Αλλά μετά, γύρισε μπουμέραγκ κι όλες οι ανασφάλειες βγήκανε στην επιφάνεια, ξέρεις... »*

E-, 2 «Γυρίζουμε συνέχεια γύρω από τα ναρκωτικά» ΕΜΕΙΣ /ΑΥΤΟΙ, ΧΡΗΣΤΕΣ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: *«Από ένα σημείο και μετά, είναι τα ναρκωτικά για τα ναρκωτικά... είναι το μόνο που σε νοιάζει. Εκτός αυτού, πέφτουν και διάφορα. Στην αρχή δηλαδή, ήταν καθαρό MDMA. Μετά, δεν ξέρει κανείς τι είναι, τι πίνει, είναι χάζεμα εντελώς, γίνεσαι λιώμα, καμιά σχέση με το συναίσθημα του ecstasy... Και τελικά δεν ξέρεις τι γίνεται και παίρνεις κι άλλα, κι άλλα χάπια, ε, και μετά, και τα ίδια τα χάπια, αρχίζεις να τα συνδυάζεις, π.χ. τριπάκια με χάπια... και μπαινεις σ' αυτή τη διαδικασία, όπου είναι τα ναρκωτικά για τα ναρκωτικά.»*

E-, 2 «Με πολλά ψυχολογικά προβλήματα» ΕΜΕΙΣ /ΑΥΤΟΙ, ΧΡΗΣΤΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Έχουν πολλές ανασφάλειες και κυρίως πολλή... τρέλα στο κεφάλι τους, πολλές ιδέες που μερικές φορές δεν καταφέρνεις να τις συνδέσεις όλες μαζί και να βγάλεις μια λογική κι αυτό σε τρελαίνει.»

Έννοια για τον Εαυτό: «Μερικές φορές αναρωτιέμαι αν ο κόσμος που ζω είναι πραγματικός, δεν ξέρω αν βλέπω πράγματα ή τα φαντάζομαι...»

Συνεργιστική Εμπειρία: «Μετά από ένα σημείο, δε σου φτάνει το *ecstasy*. Δηλαδή εγώ πάντα συνδύαζα *ecstasy* και τριπάκι γιατί ήθελα το *speed* απ' το τριπάκι. Αλλά απ' το τριπάκι μπορεί να τρελαθείς πολύ πιο εύκολα, ποτέ δεν κατάφερα να πάρω ένα ολόκληρο. Δε μου πήγαινε.»

E-, 2 «Μόνο με τα ναρκωτικά είμαστε τόσο καλά» ΕΜΕΙΣ /ΑΥΤΟΙ, ΧΡΗΣΤΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Μόνο με τα ναρκωτικά μπορούν να έχουν όλα αυτά τα καλά συναισθήματα... Ιδίως το *ecstasy*, είναι ένα συναισθήμα αγάπης, ευφορίας, αγάπης όλον τον κόσμο, είσαι ο καλύτερος εαυτός σου που μπορείς να είσαι ποτέ, αγάπης όλους, ξέρεις, είσαι γελαστό παιδί, θέλεις να χορεύεις...»

Έννοια για τον Εαυτό: «Αυτό είναι αρκετά δεσμευτικό, αλλά τελικά ίσως δεν υπάρχει άλλος τρόπος να βιώσεις τόσο όμορφα πράγματα.»

ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΑΛΛΟΜΟΡΦΙΚΕΣ Α.Ε. (Α-)

A- «Περνάμε πολύ δύσκολα χρόνια» ΕΜΕΙΣ, ΕΛΛΗΝΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Υπάρχει πολλή ανεργία, προβλήματα με την πολιτική, την οικονομία, δεν είναι τόσο καλή εποχή.»

Διαφοροποίηση του Εαυτού: «Υπάρχουν βέβαια όλα αυτά τα προβλήματα, που είναι μια πραγματικότητα, αλλά προσωπικά εγώ περνάω αρκετά καλά όπως ζω σήμερα.»

Συνεργιστική Εμπειρία («Μια ευχάριστη περίοδος της ζωής»): «Ερωτεύτηκα ένα αγόρι. Και το αγόρι αυτό, ήταν το πιο καλό αγόρι στον κόσμο, ξέρεις, ένα πάρα πολύ καλό αγόρι, ξέρεις... μ' αυτόν, πολύ ευτυχημένη, γενικά, μεγάλος έρωτας στην αρχή και τέτοια, ίσως αυτός πιο ερωτευμένος από μένα, ε, και μετά, περάσαμε και τρελά, εντελώς τρελά, μαζί με αυτό το αγόρι ξεκίνησα τα *drugs*, καλά, δε μιλάμε για *joint*s και τέτοια, Ο.Κ. ε; Αυτά τα είχα ξεκινήσει από πολύ παλιά, από τα δεκατέσσερα μου, αλλά χάπια, ξέρω 'γώ, δοκίμασα στα δεκαεφτάμιση, δεκαοχτώ,

εκεί... και μετά τα άφησα γιατί η παρέα μου εκείνη που είχα τότε δεν έκανε. Τα άφησα εντελώς και μετά ξαναεμφανίστηκαν στη ζωή μου όταν ήμουν με αυτό το αγόρι. Και οι δυο μαζί. Αλλά περισσότερο εγώ κόλλησα. Δηλαδή αυτός πάντα κρατούσε πισινή και πάντα το φοβότανε λίγο. Εγώ έπεσα κάθετα, ξέρεις, δηλαδή σε σημείο που του 'κρυβα πα πόσα παίρνω, σε κάποια φάση. Ήταν μια περίοδος εντελώς τρελή, γεμάτη clubbing, πολλά drugs, πολλά ταξίδια, μετά όμως, είχα ξεενερώσει... Είμασταν τόσο καλά μ' αυτή τη φάση και τότε είχα πολύ δεμένη παρέα, είχαμε κάνει το δικό μας μικρόκοσμο και είχαμε κλειστεί εκεί, αλλά περνούσαμε πολύ ωραία ... Και μετά έληξε, εμένα μου έφυγε ίσως πιο νωρίς ο έρωτας, αλλά σίγουρα τον θεωρώ τον πιο σημαντικό άνθρωπο της ζωής μου. Αλλά ο έρωτας έφυγε και... ξέρεις... τελειώνει εκεί. Αυτό ήταν η πιο έντονη περίοδος της ζωής μου. Και η πιο χαρούμενη ίσως.»

A- «Τους έχει φάει η αισθητική του μπουζουκιού» ΑΥΤΟΙ, ΕΛΛΗΝΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Όλο αυτό το πράγμα, ο τρόπος ζωής των λαϊκών, αυτή η αισθητική του κακού λαϊκού που είναι για πουλήμα, για τους τουρίστες, η αισθητική του σκυλάδικου... τους καταστρέφει το μυαλό.»

Διαφοροποίηση του Εαυτού: «Προτιμώ τη μουσική που απελευθερώνει άλλα πράγματα, που σε κάνει να απογειώνεσαι, να ταξιδεύεις...»

A- «Συνηθισμένοι άνθρωποι» ΑΥΤΟΙ, ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ

Έννοια για την Ομάδα: «Ο μέσος άνθρωπος... Κανονικοί, συνηθισμένοι άνθρωποι.»

Διαφοροποίηση του Εαυτού: «Πιστεύω πως είμαι πολύ ιδιαίτερο άτομο.»

Συnergιστική Εμπειρία: «Θυμάμαι, σκέφτηκα για πρώτη φορά ότι είμαι ιδιαίτερη όταν ήμουν ακόμη στην επαρχία κι ένιωθα ότι κανείς δε με καταλάβαινε και καθόμουν και έγγραφα αυτά που σκεφτόμουν. Την πρώτη φορά που συνειδητοποίησα τι γράφω, αυτό ακριβώς σκέφτηκα, ξέρεις, «είμαι ιδιαίτερη απ' όλους αυτούς». Έμενα πολύ μόνη μου, ξέρεις, η αλήθεια είναι ότι δεν επικοινωνούσα και έμενα πολύ μόνη. Δηλαδή, κάπου, και από τις καταθλίψεις αυτό συνειδητοποίησα, ότι είμαι ιδιαίτερη.»

A- «Flat» ΑΥΤΟΙ, ΜΗ -ΧΡΗΣΤΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Όλη η ζωή τους είναι ξενέρωτη, flat τελείως, χωρίς απρόοπτα, χωρίς πολλά ενδιαφέροντα, κάτι ισοπεδωμένο, επίπεδο και συμβιβαστικό, μια... ομοιομορφία σ' όλη τους τη ζωή.»

A- «Το μόνο τους ενδιαφέρον είναι τα χρήματα» ΑΥΤΟΙ, ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΤΑ ΑΝΤΙΘΕΤΑ ΠΡΟΣ ΕΜΕΝΑ

Έννοια για την Ομάδα: *«Ο μόνος σκοπός στη ζωή τους είναι το χρήμα, αλλά και πάλι το χρήμα το θέλουν για να το επιδεικνύουν κι όχι για να το χρησιμοποιούν.»*

Διαφοροποίηση του Εαυτού: *«Εγώ δεν το περιφρονώ το χρήμα και δε λέω ότι δε θα το ήθελα, αλλά θα το ήθελα όχι για να το δείχνω, για κάποιους σκοπούς, για να περάσω καλύτερα, να κάνω περισσότερα ταξίδια...»*

A- «Πολλή επίδειξη» ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΤΑ ΑΝΤΙΘΕΤΑ ΠΡΟΣ ΕΜΕΝΑ

Έννοια για την Ομάδα: *«Ο σκοπός τους είναι να ξεχωρίσουν από τους άλλους, να φανούν, όπως, αν θυμάσαι, με τη disco, τις φιγούρες που έκαναν όταν χόρευαν... ο σκοπός ήταν να φανεί ο ένας, το άτομο.»*

Διαφοροποίηση του Εαυτού: *«Ο κόσμος που ανήκω εγώ, είναι ο κόσμος όπου μεγαλύτερη σημασία έχει η συλλογικότητα, η ένωση με όλα, παρά το να ξεχωρίσεις μέσα από τους πολλούς και να αναδειχτείς. Και αυτό φαίνεται και από τη μουσική και από το χορό, όπου δεν υπάρχει το ζευγάρι που θα βγει μπροστά και θα ξεχωρίσει ή εκείνες οι υπερβολικές φιγούρες, αλλά και το ίδιο το ecstasy στο φτιάχνει αυτό, σε κάνει πιο πολύ να νιώσεις συλλογικά, παρά σαν μεμονωμένο άτομο...»*

ΟΥΔΕΤΕΡΕΣ ΕΓΩΜΟΡΦΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΟΜΟΡΦΙΚΕΣ Α.Ε. (Ε0, Α0)

Ε0,2 «Έχουν αφήσει κάποια άλλα πράγματα» ΑΥΤΟΙ, ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΠΟΥ ΜΟΥ ΜΟΙΑΖΟΥΝ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: *«Αφήνεις κάποια πράγματα πίσω, σαφώς και αφήνεις άλλα πράγματα για να αφοσιωθείς σε κάτι, για παράδειγμα, έχουν αφήσει την επικοινωνία με τους άλλους ανθρώπους, αυτούς που είναι έξω από όλη αυτή τη φιλοσοφία, αλλά δε γίνεται αλλιώς..»*

Α0 «Τριτάρουν με κάτι άλλο» ΑΥΤΟΙ, ΜΗ -ΧΡΗΣΤΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: *«Καθένας έχει τα δικά του κολλήματα. Δεν ξέρω αν υπάρχουν μη - χρήστες. Άλλος φεύγει με τη μουσική, άλλος με το wind-surfing, καθένας έχει τους δικούς του τρόπους.»*

Πρωτόκολλο 31 (Γυναίκα, Μη-χρήστης)

α. Αντικειμενική Κοινωνική Ταυτότητα: Γυναίκα, 24 ετών, απόφοιτος Λυκείου και σπουδάστρια μουσικής, ζει με τους γονείς στην Αθήνα και εργάζεται περιστασιακά, σε «διάφορες μουσικές εκδηλώσεις», ή παραδίδοντας μαθήματα πιάνου. Δεν υπάρχουν άλλα παιδιά στην οικογένεια. Η συμμετέχουσα έχει περάσει την παιδική της ηλικία σε μεγάλη πόλη της επαρχίας. Η οικογένεια μετακινήθηκε στην πρωτεύουσα, όταν η ίδια ήταν 10 ετών. Ο πατέρας είναι ανώτερος ιδιωτικός υπάλληλος και η μητέρα δεν έχει χρειαστεί να εργαστεί.
Η συμμετέχουσα δεν έχει κάνει ποτέ χρήση ναρκωτικών.

β. Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου IMIS.

Φάση I.

Η ομάδα του φύλου («γυναίκες») περιγράφεται από την συμμετέχουσα αυτού του Πρωτοκόλλου ως «Εμείς» («Εμείς, οι γυναίκες»), με τις Α.Ε. «ευέλικτες», «τυχερές», «ανασφαλείς» και «προστατευτικές». Παρόμοιες περιγραφές αναδύονται και για «Αυτές, τις γυναίκες» («πονηρές», «ανασφαλείς», «καταπιεσμένες» και «έξυπνες»). «Αυτοί, οι άνδρες», περιγράφονται ως «δυνατοί σωματικά», «μπερδεμένοι», «εϊλικρινείς», «δύσκαμπτοι», και «ντροπαλοί».

Όσον αφορά τις περιγραφές της ομάδας εθνικότητας, για το «Εμείς, οι Έλληνες», η συμμετέχουσα αποδίδει τις Α.Ε. «φιλόξενου», «πολυλογάδες», «χαμογελαστοί», «ανοιχτόκαρδοι» και «καλοφαγάδες», ενώ «Αυτοί, οι Έλληνες», περιγράφονται ως «φιλόξενου», «χαμογελαστοί», «ερωτικό», «καταφερτζήδες» και «καλοφαγάδες». Ως ομάδα άλλης, διαφορετικής εθνικότητας, η συμμετέχουσα επιλέγει να αναφερθεί σε «Αυτούς, τους Γερμανούς», στους οποίους αποδίδει τις περιγραφές «πειθαρχημένοι», «αγέλαστοι», «τυπικά ευγενικοί», «πιο μορφωμένοι» και «σκληροί».

Η ομάδα του θρησκευματος («Χριστιανούς»), με τους όρους του «Εμείς», περιγράφεται με τις Α.Ε. «μονομερείς», «καλόκαρδοι», «φανατικοί», «αυστηροί» και «εγωιστές», ενώ με τους όρους του «Αυτοί», στην ομάδα αποδίδονται οι περιγραφές «μονομερείς», «φανατικοί», «αγαθοί», «αυστηροί» και «υποκριτές». «Αυτοί, οι Βουδδιστές», ως ομάδα «άλλου, διαφορετικού θρησκευματος», περιγράφονται ως «ενωμένοι», «μοιρολάτρες», «φιλικόι», «καλοδιάθετοι» και «ειρηνιστές».

Οι Α.Ε. «οξύθυμοι», «προστατευτικοί», «συνεπείς», «απρόβλεπτοι» και «υγιείς», αποδόθηκαν από την συμμετέχουσα στην οικογενειακή ομάδα με τους όρους του «Εμείς» («Εμείς, στην οικογένεια»), ενώ ως «Αυτοί» («Αυτοί, στην οικογένεια»), η οικογένεια περιγράφεται με τις Α.Ε. «κυκλοθυμικοί», «υποκριτικοί», «ενωμένοι», «υπερπροστατευτικοί» και «στοργικοί». Όσον αφορά τους πατέρες, «Αυτοί», περιγράφονται από την συμμετέχουσα ως «αυστηροί», «επίμονοι», «σκληροί», «ευαίσθητοι» και «εργατικοί», ενώ «Αυτές, οι μητέρες», περιγράφονται ως «χαμογελαστές», «φιλικές», «ακούραστες», «καταπεσμένες» και «στοργικές».

Στις ομάδες οικογενειακής κατάστασης, η συμμετέχουσα αποδίδει από μία μόνο περιγραφή. Οι «ανύπανδροι», τόσο ως «Εμείς», όσο και ως «Αυτοί», περιγράφονται ως: «λιγότερο αποδεκτοί», ενώ «Αυτοί, οι παντρεμένοι», περιγράφονται ως «ολοκληρωμένοι».

Όσον αφορά την απασχόληση, η συμμετέχουσα εντάσσει τον Εαυτό στην ομάδα των «μουσικών», τους οποίους περιγράφει με τους όρους του «Εμείς», ως «ευαίσθητους», «δημιουργικούς», «ελεύθερους», «αυστηρούς» και «ξεκούραστους» και με τους όρους του «Αυτοί», ως «ξεκούραστους», «άδικους», «φιλελεύθερους», «ανασφαλείς» και «ευαίσθητους». Ως ομάδα διαφορετικού επαγγέλματος ή απασχόλησης, η συμμετέχουσα προτιμά να αναφερθεί σε «Αυτούς, τους λογιστές», στους οποίους αποδίδει αποκλειστικά την περιγραφή «κουρασμένοι».

Αναφερόμενη στις ομάδες κοινωνικής τάξης, η συμμετέχουσα εντάσσει τον Εαυτό στη «μεσαία τάξη», περιγράφοντας τα μέλη της με τους όρους του «Εμείς», ως «ξέγνοιαστους», «αδεολόγους», «ασφαλείς», «βολεμένους» και «ευδιάθετους». «Αυτοί, η μεσαία κοινωνική τάξη», περιγράφονται ως «φιλελεύθεροι», «οραματιστές», «ξεκούραστοι»,

«εγωπαθείς» και «παρορμητικοί». «Αυτοί, οι πολύ πλούσιοι» (διαφορετική κοινωνική τάξη) περιγράφονται ως «εγωιστές», «επιφανειακά σοβαροί», «καλομαθημένοι», «φοβισμένοι» και «μονόπλευροι».

Προχωρώντας στις ερωτήσεις που αφορούν την ομάδα των μη - χρηστών, η συμμετέχουσα αποδίδει τις περιγραφές «δραστήριου», «υγιείς», «αποδεκτοί», «δημιουργικοί», και «τυχεροί» («Εμείς, οι μη - χρήστες»), «ενεργητικοί», «δυνατοί», «υγιείς», «αγωνιστές» και «εργατικοί» («Αυτοί, οι μη - χρήστες»). Από την άλλη πλευρά, σε «Αυτούς, τους χρήστες», αποδίδονται οι περιγραφές «αδικημένοι», «ιδεολόγοι», «άνεργοι», «ανασφαλείς» και «αγχωμένοι».

Η ηλικιακή ομάδα («νέοι»), περιγράφεται με τις κοινές για το «Εμείς» και το «Αυτοί» Α.Ε., «αισιόδοξοι», «χαμογελαστοί», «εγωιστές», «ενεργητικοί» και «μάχιμοι». Τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας («Αυτοί, οι μεσήλικες»), περιγράφονται ως «σοβαροί», «μονόχρωτοι», «ώριμοι», «προβλέψιμοι» και «επεμβατικοί».

Η αναφορά στους «φίλους» με τους όρους του «Εμείς», οδηγεί στην ανάκληση των περιγραφών «καλόκαρδοι», «σταθεροί», «ευκολόπιστοι», «ρομαντικοί», και «ευγενικοί», ενώ με τους όρους του «Αυτοί», οι «φίλοι», περιγράφονται ως «ανέντιμοι», «ανέμπιστοι», «αδιάκριτοι», «ευτυχισμένοι», και «τυχεροί».

Σύμφωνα με τις περιγραφές της συμμετέχουσας, το «ιδανικό άτομο», είναι «καλοφτιαγμένο», «γενναίο», «ευαίσθητο», «δημιουργικό» και «απτοτικό». Τέλος, τα άτομα τα «αντίθετα προς τον Εαυτό», περιγράφονται ως «μαλθακοί», «άζεστοι», «βίαιοι», «μονόπλευροι» και «επιπόλαιοι».

Φάση II.

1ο Στάδιο:

Οι περισσότερες από τις περιγραφές που απέδωσε η συμμετέχουσα στις ομάδες του κοινωνικού της κόσμου, συγκεντρώνονται, σύμφωνα με τις τοποθετήσεις της κατά το 1ο Στάδιο της Φάσης II, στο υπο-διάστημα του Θετικού Εαυτού (Εαυτός +), εκφράζοντας κυρίως προσανατολισμούς του Εαυτού (βαθμός Εγωμορφισμού =2 ή 3) αλλά και αρκετές ιδιότητες που εκλαμβάνονται ως ήδη πραγματοποιμένες, εκτιμώμενες όψεις του Εαυτού (βαθμός Εγωμορφισμού =1) (Σχήμα 42).

Οι εκλαμβανόμενες ως πραγματοποιμένες ιδιότητες του Εαυτού, εκφράζονται με τις περιγραφές «υγιείς», «αγωνιστές», «εργατικοί» («μη-χρήστες»), «αυστηροί» («πατέρες», «μουσικοί»), «ευαίσθητοι» («πατέρες», «μουσικοί»), «ελεύθεροι», (μουσικοί), «ιδεολόγοι» («μεσαία τάξη», «χρήστες»), «οραματιστές» («μεσαία τάξη»), «αισιόδοξοι» («νέοι»). Οι υπόλοιπες Α.Ε. αυτού του υποδιαστήματος, αφορούν προσανατολισμούς - στόχους του Εαυτού.

Οι περιγραφές αυτού του υπο-διαστήματος, τις οποίες η συμμετέχουσα διέκρινε ως ιδιαίτερα σημαντικές για την ίδια (σημειωμένες με «Σ»), είναι οι Α.Ε. «ευέλικτες» (2+,Σ, «γυναίκες»), «καλόκαρδοι» (3+,Σ, «χριστιανούς»), «υγιείς συναισθηματικά» (2+,Σ, «μη-χρήστες»), «υγιείς» (1+,Σ, «μη-χρήστες», «οικογένεια»), «χαρισματικός», (2+, Σ, «το ιδανικό άτομο») και «δημιουργικοί» θετική και «Σημαντική» περιγραφή στην οποία σημειώνεται βαθμός Εγωμορφισμού «1» όταν αναφέρεται ως ιδιότητα των «μη-χρηστών» και βαθμός Εγωμορφισμού «2», όταν αναφέρεται ως ιδιότητα των «μουσικών»).

Επιπλέον, στο υπο-διάστημα του Θετικού Εαυτού, εγγράφονται οι περισσότερες περιγραφές της ομάδας του φύλου «γυναίκες»), της εθνικής ομάδας («Έλληνες»), της ομάδας απασχόλησης («μουσικοί»), κοινωνικής τάξης («μεσαία τάξη»), της ομάδας των φίλων («φίλοι»), οι περιγραφές του «ιδανικού ατόμου» και των «μη-χρηστών» στο σύνολο τους, αλλά και μία ιδιότητα των «χρηστών» («ιδεολόγοι», 1+), καθώς και οι 5 από τις 10 περιγραφές που αποδόθηκαν στην οικογενειακή ομάδα («οικογένεια»).

ΕΑΥΤΟΣ +

(+)

ΜΗ-ΕΑΥΤΟΣ +ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Ευέλκτες (2-Σ)
 Τυχερές (2+)
 Ευρηματικές (2+)
 Προστατευτικές (2-)
 Πιονηρές (3+)
 Εξυπνες (2-)

ΜΗ-ΧΡΗΣΤΕΣ

Δραστήριοι (2-)
 Υγιείς (1+Σ)
 Αποδεκτοί (2+)
 Δημιουργικοί (1+Σ)
 Τυχεροί (2+)
 Ενεργητικοί (2+)
 Δυνατοί (2-)

ΜΟΥΣΙΚΟΙ

Ευαίσθητοι (2-)
 Δημιουργικοί (2+Σ)
 Ελεύθεροι (1+)
 Αυστηροί (2+)
 Ξεκούραστοι (1-)
 Φιλελεύθεροι (2-)

ΑΝΔΡΕΣ

Ευέλικτοι (2-)
 Ντροπαλοί (2+)

Υγιείς συναισθηματικά

(2-Σ)
 Αγονιστές (1+)
 Εργατικοί (1+)

ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ

Ξεγνοιαστοί (2-)
 Ιδεολόγοι (1+)
 Ασφαλείς (2-)
 Ευδιάθετοι (2+)
 Φιλελεύθεροι (2-)
 Οραματιστές (1+)
 Ξεκούραστοι (2+)
 Παρορμητικοί (2+)

ΕΛΛΗΝΕΣ

Φυλόξενοι (2-)
 Χαμογελαστοί (2+)
 Ανοιχτόκαρδοι (2-)
 Καλοφαγάδες (2-)
 Ερωτικοί (2-)
 Καταφερτζήδες (2-)

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Προστατευτικοί (2+)
 Συνεπείς (2+)
 Υγιείς (1+Σ)
 Ενωμένοι (2+)
 Στοργικοί (2+)

ΧΡΗΣΤΕΣ

Ιδεολόγοι (1+)

ΓΕΡΜΑΝΟΙ

Πιο μορφωμένοι (3+)

ΠΑΤΕΡΕΣ

Αυστηροί (1+)
 Σκληροί (2+)
 Ευαίσθητοι (1+)
 Εργατικοί (1+)

ΦΙΛΟΙ

Καλόκαρδοι (2+)
 Σταθεροί (2+)
 Ευκολόπιστοι (2+)
 Ρομαντικοί (2+)
 Ευγενικοί (2+)
 Ευτυχισμένοι (2+)
 Τυχεροί (2+)

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

Καλόκαρδοι (3+Σ)
 Αυστηροί (2+)

ΒΟΥΔΔΙΣΤΕΣ

Φίλικοι (2+)
 Καλοδιάθετοι (2+)
 Ειρηνιστές (2+)

ΜΗΤΕΡΕΣ

Χαμογελαστές (2+)
 Φιλικές (2+)
 Ακούραστες (2-)
 Στοργικές (2+)

ΤΟ ΙΔΑΝΙΚΟ ΑΤΟΜΟ

Καλοφτιαγμένο (2+)
 Γενναίο (2-)
 Ευαίσθητο (2+)
 Χαρισματικό (2+Σ)
 Ιπποτικό (3+)

ΝΕΟΙ

Αισιόδοξοι (1+)
 Χαμογελαστοί (2+)
 Ενεργητικοί (2-)
 Μάχημοι (1+)

ΜΕΣΗΛΙΚΕΣ

Σοβαροί (3+)
 Ωριμοί (2+)

ΕΑΥΤΟΣΜΗ-ΕΑΥΤΟΣΕΑΥΤΟΣ -ΜΗ-ΕΑΥΤΟΣ -ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Ανασφαλείς (2-)
 Καταπιεσμένες (3-)

ΠΟΛΥ ΠΛΟΥΣΙΟΙ

Εγωιστές (2-)
 Σοβαροί (επιφανειακά) (3-)
 Καλομαθημένοι (3-)
 Φοβισμένοι (3-)
 Μονόπλευροι (3-)

ΑΝΔΡΕΣ

Μπερδεμένοι (2-)

ΧΡΗΣΤΕΣ

Αδικημένοι (3-)
 Άνεργοι (3-)
 Ανασφαλείς ψυχολογικά (3-)

ΓΕΡΜΑΝΟΙ

Τοπικά Ευγενικοί (3-)

ΝΕΟΙ

Εγωιστές (2-)

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

Εγωιστές (2-)

ΜΕΣΗΛΙΚΕΣ

Προβλέψιμοι (3-)

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Οξύθυμοι (2-)
 Απρόβλεπτοι (3-)
 Κυκλοθυμικοί (3-)
 Υποκριτικοί (3-)
 Υπερπροστατευτικοί (3-)

ΝΕΟΙ

Εγωιστές (2-)

ΠΑΤΕΡΕΣ

Επιμονοί

ΜΗΤΕΡΕΣ

Καταπιεσμένες (1-)

ΛΟΓΙΣΤΕΣ

Κουρασμένοι (3-)

ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ

Βολεμένοι (2-)
 Εγωπαθείς (2-)

ΑΝΔΡΕΣ

Δύσκαμποι

ΧΡΗΣΤΕΣ

Αγχωμένοι οικονομικά

ΕΛΛΗΝΕΣ

Πολυλογάδες

ΜΕΣΗΛΙΚΕΣ

Μονόθυμοι
 Επεμβατικοί

ΓΕΡΜΑΝΟΙ

Αγέλαστοι
 Σκληροί

ΦΙΛΟΙ

Ανέντιμοι
 Ανέμπιστοι
 Αδιάκριτοι

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

Μονομερείς
 Φανατικοί
 Υποκριτές

ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΤΑ ΑΝΤΙΘΕΤΑΠΡΟΣ ΕΜΕΝΑ

Μαλθακοί
 Αξεστοί
 Βίαιοι
 Μονόπλευροι
 Επιπόλαιοι

ΒΟΥΔΔΙΣΤΕΣ

Μοιρολάτρες

ΑΝΥΠΑΝΔΡΟΙ

Λιγότερο αποδεκτοί

ΜΟΥΣΙΚΟΙ

Αδικοί
 Ανασφαλείς

(-)

Στο υπο-διάστημα του Αρνητικού Εαυτού (Εαυτός -), εντοπίζονται αρκετές εκλαμβανόμενες «μικρές ατέλειες» του Εαυτού, Εγωμορφικού ιδιότητες που θεωρήθηκαν αρνητικές από την συμμετέχουσα (με βαθμό Εγωμορφισμού «3»), αλλά και εξίσου αρκετές Α.Ε. που θα μπορούσαν να παραπέμπουν σε πηγές εσωτερικής σύγκρουσης (αρνητικές εγωμορφικές ιδιότητες, με βαθμό Εγωμορφισμού «1» και «2»).

Οι Α.Ε. «επίμονοι» («πατέρες») και «καταπιεσμένες» («μητέρες», «γυναίκες»), (βαθμός Εγωμορφισμού =1), «ανασφαλείς» («γυναίκες»), «μπερδεμένοι» («άνδρες»), «εγωιστές» («χριστιανού», «πολύ πλούσιου»), «εγωπαθείς», «βολεμένοι» («μεσαία τάξη») και «οξύθυμοι» («οικογένεια»), (βαθμός Εγωμορφισμού =2), εμφανίζονται ως αρνητικές ιδιότητες τις οποίες η συμμετέχουσα θεωρεί ως σοβαρά μειονεκτήματα του Εαυτού.

Στο ίδιο υποδιάστημα εγγράφονται οι περισσότερες από τις περιγραφές που αποδόθηκαν σε «Αυτούς, τους χρήστες», το σύνολο των περιγραφών που αποδόθηκαν στην ομάδα «αντίθετης» κοινωνικής τάξης («Αυτοί, οι πολύ πλούσιοι), οι 5 από τις 10 περιγραφές που αποδόθηκαν στην οικογενειακή ομάδα («οικογένεια»), καθώς και μεμονωμένες περιγραφές ομάδων «Γερμανοί», «λογιστές», «νέοι» και «μεσήλικες».

Στο υπο-διάστημα του Θετικού Μη-Εαυτού (Μη-Εαυτός +), τοποθετείται από μία περιγραφή για κάθε μια από τις ομάδες «άνδρες» («δυνατοί σωματικά»), «Γερμανοί» («πειθαρχημένου»), «Χριστιανού» («αγαθού»), «Βουδδιστές» («ενωμένου») και «παντρεμένου» («ολοκληρωμένου»).

Τέλος, στο αρνητικό Μη-Εαυτό (Μη-Εαυτός -), εγγράφεται από μία περιγραφή των ομάδων «άνδρες» («δύσκαμπτοι»), «Έλληνες» («πολυλογάδες»), «Βουδδιστές» («μοιρολάτρες»), «ανύπανδρου» («λιγότερο αποδεκτού»), «χρήστες» («αγχωμένοι οικονομικά»), ορισμένες περιγραφές των ομάδων «Γερμανοί» («αγέλαστοι», «σκληροί»), «Χριστιανού» («μονομερείς», «φανατικοί», «υποκριτές»), «μουσικού» («άδικο», «ανασφαλείς»), «μεσήλικες» («μονόχρωτου», «επεμβατικού») και «φίλου» («ανέντιμο», «ανέμπιστο», «αδιάκριτο»). Στο ίδιο υποδιάστημα

εγγράφεται και το σύνολο των περιγραφών που αποδόθηκαν στα άτομα τα «αντίθετα προς τον Εαυτό».

2ο Στάδιο:

Όπως δείχνουν τα αποτελέσματα του 2ου Σταδίου (Σχήμα 43), τα πρότυπα στα οποία εδραιώνονται, σε επίπεδο σκέψης βάθους, οι περιγραφές που απέδωσε η συμμετέχουσα στις ομάδες ταυτότητας, αφορούν πρόσωπα του παροντικού και πρώιμου οικείου της περιβάλλοντος, τον Εαυτό, αλλά και φιγούρες από τον χώρο της πνευματικής δημιουργίας, της τέχνης και των γραμμάτων.

Έτσι, στο υπο-διάστημα του Θετικού Εαυτού, το πρότυπο σκέψης βάθους στο οποίο θεμελιώνεται η περιγραφή των γυναικών «ευέλικτες», είναι ο Εαυτός, ενώ η περιγραφή «ευρηματικές» («γυναίκες»), αφορά τις «ηρωίδες του Σοφοκλή». Η περιγραφή των γυναικών «πονηρές», παραπέμπει σε «γυναίκες από ταινίες», ενώ η περιγραφή «έξυπνες», σε γυναίκες «που έχουν κάποιο image» και η περιγραφή «προστατευτικές», στο πρότυπο της μητέρας («οι μαμάδες»). Οι περιγραφές των ανδρών, παραπέμπουν σε δύο βασικά πρότυπα, τους ώριμους άνδρες («μεσήλικες»), των οποίων την «ειλικρίνεια» εκτιμά θετικά η συμμετέχουσα και τους «νεαρούς», τους οποίους περιγράφει ως «ντροπαλούς».

Οι περιγραφές των Ελλήνων, αφορούν τους «νησιώτες» («χαμογελαστοί», «ανοιχτόκαρδοι», «ερωτικοί»), τους βουνήσιους («καλοφαγάδες») και τους «ανθρώπους των πόλεων» («καταφερτζήδες»), ενώ οι Γερμανοί των οποίων το μορφωτικό επίπεδο εκτιμά η συμμετέχουσα («πιο μορφωμένοι»), είναι «οι κάτοικοι των μεγάλων πόλεων».

Η περιγραφή της θρησκευτικής ομάδας «καλόκαρδοι» («Χριστιανοί»), παραπέμπει στους ιερείς («κυρίως αυτοί που έχουν σχέση με ιεροσύνη»).

Από την άλλη πλευρά, όλες οι θετικές Εγωμορφικές περιγραφές της οικογένειας, αντλούνται από πρότυπα του οικογενειακού περιβάλλοντος

ΕΑΥΤΟΣ +

ΓΥΝΑΙΚΕΣ
 Ευέλικτες → Εαυτός
 Ευρηματικές → Οι ηρωίδες του
 Πονηρές → Γυναίκες από ταινίες
 Προστατευτικές → Μαμάδες
 Εξυπνες → Οι γυναίκες που έχουν κάποιο image

ΑΝΔΡΕΣ
 Εύλικρινεις → Οι ενήλικες
 Ντροπαλοί → Οι νεαροί

ΕΛΛΗΝΕΣ
 Χαμογελαστοί → Οι νησιώτες
 Ανοιχτόκαρδοι →
 Ερωτικοί → Οι βουνίσιοι,
 Καλοφαγάδες → όπως η μαμά μας
 Καταφερτζήδες → Οι άνθρωποι των πόλεων

ΓΕΡΜΑΝΟΙ
 Πιο μορφομένοι → Οι κάτοικοι των μεγάλων πόλεων

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ
 Καλόκαρδοι → Κυρίως αυτοί που έχουν σχέση με ιερουσινή

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ
 Προστατευτικοί → Οι γονείς μου.
 Συνεπείς → Ο μπαμπάς μου
 Ενημεροί → Η οικογένειά μου
 Σπονητικοί → Οι γονείς και τα αδέρφια του πατέρα μου

ΠΑΤΕΡΕΣ
 Αυστηροί
 Σκληροί
 Ευαίσθητοι
 Ενοιατικοί
 Ο πατέρας μου

ΜΗΤΕΡΕΣ
 Χαμογελαστές
 Φιλικές
 Ακούραστες
 Σπονητικές
 Η μητέρα μου

ΧΡΗΣΤΕΣ
 Ιδεολόγοι → Συζητήσεις που έχω ακούσει να κάνουνε

ΜΟΥΣΙΚΟΙ
 Ευαίσθητοι → Σχεδόν όλοι η καλλιτεχνική ιδιότητα
 Δημιουργικοί → Οι δάσκαλοι σε παλαιότερη εποχή
 Ελεύθεροι → Οι δάσκαλοι, όσον αφορά το ωράριο εργασίας
 Αυστηροί → Μεγάλοι καθηγητές οικονομικά ανεξάρτητοι
 Ξεκούραστοι
 Φιλελεύθεροι

ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ
 Ξέγνοιαστοι → Νεαροί
 Ιδεολόγοι → Περίοδοι διακοπών, όπου υπάρχει χρόνος να φιλοσοφήσεις

ΜΗ-ΧΡΗΣΤΕΣ
 Δημιουργικοί → Έχει να κάνει με φιλοσοφικές αντιλήψεις και με οικογενειακή υποστήριξη

ΝΕΟΙ
 Αισιόδοξοι → Εαυτός
 Χαμογελαστοί → Γνωστοί μου
 Ενεργητικοί → Άτομα με σωματική δύναμη
 Μάχιμοι

ΦΙΛΟΙ
 Καλόκαρδοι → Οι φίλοι μου
 Σταθεροί → Παρέες που έχω στο μυαλό μου να συζητάνε σε πάρκα
 Ευκολόπιστοι → Άτομα με καλύτερο γνωσιολογικό επίπεδο
 Ρομαντικοί
 Ευγενικοί

ΤΟ ΙΔΑΝΙΚΟ ΑΤΟΜΟ
 Καλοφτιαγμένο → Ο Ερμής του Πραξιτέλη
 Γενναίο → Μεσαιωνική εποχή / Ο Συναρό ντε Μπερζεράκ
 Ευαίσθητο → Ηρωες του Σαίξπηρ
 Χαρισματικό → Η Μελίνα Μερκούρη
 Ιπποτικό → Η μουσική του Σοπέν

ΜΗ-ΕΑΥΤΟΣ +

Αγαθοί → **ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ**
 Μοναχοί

Ολοκληρωμένοι -ες → **ΠΑΝΤΡΕΜΕΝΟΙ**
 Ο άγραφος νόμος που έχει επιβληθεί από την κοινωνία

ΕΑΥΤΟΣ

ΕΑΥΤΟΣ -

Ανασφαλείς
 Καταπιεσμένες → **ΓΥΝΑΙΚΕΣ**
 Νουκοκυρές

Οξύθυμοι
 Ατρόβητοι
 Κυκλοθυμικοί
 Υποκριτικοί
 Υπερπροστατευτικοί → **ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ**
 Οι άντρες της οικογένειάς μου
 Ο μπαμπάς μου
 Η μαμά μου
 Οι σχέσεις μου με τον κοινωνικό περίγυρο
 Η οικογένειά μου

Επίμονοι → **ΠΑΤΕΡΕΣ**
 Ο πατέρας μου

Καταπιεσμένες → **ΜΗΤΕΡΕΣ**
 Η μητέρα μου

Μπερδεμένοι → **ΑΝΔΡΕΣ**
 Οι νεαροί

Εγωπαθείς → **ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ**
 Άνθρωποι μεγαλύτερης ηλικίας που διαιωνίζουν την κατάσταση αυτή

Φοβισμένοι
 Μονόπλευροι → **ΠΟΛΥ ΠΛΟΥΣΙΟΙ**
 Μεσήλικες και άτομα μεγαλύτερης ηλικίας

Άνεργοι → **ΧΡΗΣΤΕΣ**
 Αυτοί που ζητούν λεφτά

Εγωιστές → **ΝΕΟΙ**
 Αρκετοί από τους φίλους μου

ΜΗ-ΕΑΥΤΟΣ

ΜΗ-ΕΑΥΤΟΣ -

Σκληροί → **ΓΕΡΜΑΝΟΙ**
 Οι κάτοικοι των χωριών που δεν είναι τόσο ενσωματωμένοι στις κοινωνικές ομάδες

Αυστηροί
 Υποκριτές → **ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ**
 Ιερείς
 Αυτοί με τα ανώτερα αξιώματα

Άδικοι
 Ανασφαλείς → **ΜΟΥΣΙΚΟΙ**
 Οι πολλοί νεαροί στο επάγγελμα
 Οι περισσότεροι

Μονόχωνοι
 Επεμβατικοί → **ΜΕΣΗΑΙΚΕΣ**
 Λογιστές
 Φοροτεχνικοί

Μαλθακοί
 Αξεστοί
 Βίαιοι
 Μονόπλευροι
 Επιτόλαιοι → **ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΤΑ ΑΝΤΙΘΕΤΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ**
 Άγνωστοι, που έχω συναντήσει σε διάφορα χωριά, σε διακοπές
 Νεαρά άτομα των μεγαλουπόλεων
 Άτομα που εκφράζουν θρησκευτικές πεποιθήσεις
 Άνθρωποι που δείχνουν κοινωνικοί και πολυλογάδες

της συμμετέχουσας, γονείς και άλλους στενούς συγγενείς, ενώ οι αντίστοιχες περιγραφές των «πατέρων» και των μητέρων», αφορούν τα πρότυπα των γονέων της συμμετέχουσας.

Η περιγραφή των «μουσικών» ως «αυστηρού», αφορά τους «δασκάλους» μουσικής, «σε παλαιότερη εποχή». Όμοια, οι περιγραφές «ξεκούραστου» και «φιλελεύθερου», αφορούν η πρώτη τους «δασκάλους μουσικής» και η δεύτεροι τους «μεγάλους καθηγητές» που είναι «οικονομικά ανεξάρτητου».

Όσον αφορά τις περιγραφές της «μεσαίας τάξης» που εγγράφονται στο ίδιο υπο-διάστημα, η περιγραφή «ξέγνοιαστου» παραπέμπει στο πρότυπο των νέων ανθρώπων («οι νεαροί»), ενώ η περιγραφή «ιδεολόγου», στην εικόνα των «διακοπών, όπου υπάρχει χρόνος να φιλοσοφήσεις».

Η «δημιουργικότητα» των «μη-χρηστών», είναι μια περιγραφή που παραπέμπει τη συμμετέχουσα στη γενικότερη πρότυπη έννοια των «φιλοσοφικών αντιλήψεων και της οικογενειακής υποστήριξης», ενώ η περιγραφή των «χρηστών» ως ιδεολόγου, αντλείται από «συζητήσεις» που η συμμετέχουσα έχει παλαιότερα «ακούσει να κάνουν» μεταξύ τους ορισμένοι συμμαθητές της που έκαναν χρήση ναρκωτικών.

Ανάμεσα στις θετικές Εγωμορφικές περιγραφές των «νέων» οι «αισιόδοξοι» και «χαμογελαστοί» νέοι, σε επίπεδο σκέψης βάθους, αφορούν κυρίως διαστάσεις του Εαυτού (με πρότυπο τον ίδιο τον Εαυτό), η περιγραφή «ενεργητικού», αφορούν άτομα του οικείου περιβάλλοντος της συμμετέχουσας («γνωστοί μου»), ενώ η περιγραφή «μάχιμου», αφορά τα άτομα «με σωματική δύναμη».

Οι περιγραφές των «φίλων» που εγγράφονται στο ίδιο υπο-διάστημα, αντλούνται επίσης από διάφορα πρότυπα σκέψης βάθους, εικόνες συγκεκριμένων ατόμων, φίλων της συμμετέχουσας («καλόκαρδου», «σταθερού», «ευκολόπιστου»), εικόνες από «παρέες που έχω στο μυαλό μου, να συζητάνε σε πάρκα» («ρομαντικού») και άτομα «με καλύτερο γνωσεολογικό επίπεδο («ευγενικό»).

Τέλος, ως πρότυπο «χαρισματικού» ατόμου («το ιδανικό άτομο»), η συμμετέχουσα αναφέρει την «Μελίνα Μερκούρη», ενώ οι υπόλοιπες περιγραφές του «ιδανικού ατόμου» παραπέμπουν σε πρότυπα από τον χώρο

της τέχνης («καλοφτιαγμένος» = «Ο Ερμής του Πραξιτέλη», «γενναίος» = «ο Συρανό Ντε Μπερζεράκο», «ευαίσθητος» = «οι ήρωες του Σαίξπηρ», «ιπποτικός» = «η μουσική του Σοπέν»).

Στο υποδιάστημα του Αρνητικού Εαυτού (Εαυτός -) οι περιγραφές των «γυναικών» ως «ανασφαλείς» και «καταπιεσμένες», κινούνται από το πρότυπο της «νοικοκυράς», ενώ η περιγραφή των «ανδρών», «μπερδεμένοι», από το πρότυπο των «νεαρών». Αντίθετα, η περιγραφή «εγωπαθείς» («μεσαία τάξη»), όπως και οι περιγραφές «φοβισμένοι» και «μονόπλευροι» («πολύ πλούσιοι»), αφορούν το πρότυπο των ανθρώπων «μεγαλύτερης ηλικίας», οι οποίοι θεωρούνται ως οι κατεξοχήν «εκπρόσωποι» αυτών των ιδιοτήτων. Και σ' αυτό το υποδιάστημα, οι αρνητικές Εγωμορφικές περιγραφές της «οικογένειας», των «μητέρων» και των «πατέρων», αντλούνται από πρότυπα ατόμων της οικογένειας της συμμετέχουσας, ενώ η περιγραφή της «οικογένειας» ως υποκριτικοί, αφορά «τις σχέσεις με τον κοινωνικό περίγυρο».

Ο «εγωισμός» ως ιδιότητα των «νέων», παραπέμπει τη συμμετέχουσα στο πρότυπο αρκετών «από τους φίλους» της, ενώ η περιγραφή «άνεργου» που αποδόθηκε στους «χρήστες», αφορά την εικόνα των χρηστών που «ζητούν λεφτά» στον δρόμο.

Από τις περιγραφές που εγγράφονται στο υποδιάστημα του Θετικού Μη-Εαυτού (Μη-Εαυτός +), η «αγαθότητα που η συμμετέχουσα θαυμάζει στους «Χριστιανούς», αντλείται από το πρότυπο των «μοναχών», ενώ η περιγραφή «ολοκληρωμένοι», που αποδόθηκε στους «παντρεμένους», αφορά το γενικό πρότυπο του «άγραφου νόμου που έχει επιβληθεί από την κοινωνία».

Στο υπο-διάστημα του Αρνητικού Μη-Εαυτού (Μη-Εαυτός -), η περιγραφή των «Γερμανών», «σκληροί», παραπέμπει τη συμμετέχουσα στα πρότυπο των «κατοίκων των χωριών, που δεν είναι τόσο ενσωματωμένοι στις κοινωνικές ομάδες». Την περιγραφή «αυστηροί» («Χριστιανοί») αντλεί η συμμετέχουσα από το πρότυπο των «Χριστιανών ιερέων» και την περιγραφή «υποκριτές» («Χριστιανοί»), από το πρότυπο ατόμων «με ανώτερα αξιώματα». Η περιγραφή «άδικοι», που αποδόθηκε στους «μουσικούς», αφορά «τους πολύ νεαρούς στο επάγγελμα». Περιγράφοντας

τους «μεσήλικες» ως «μονόχρωτους», η συμμετέχουσα αναφέρεται στο πρότυπο των «λογιστών και φοροτεχνικών», ενώ οι «επεμβατικοί» μεσήλικες, είναι, σύμφωνα με τα περιεχόμενα σκέψης βάθους, οι «γονείς, οι δάσκαλοι, οι άνθρωποι εξουσίας». Όσον αφορά τις περιγραφές των ατόμων των «αντίθετων προς τον Εαυτό», αυτές αντλούνται από διάφορες πρότυπες φιγούρες: Η περιγραφή «άξεστοι», παραπέμπει σε «άγνωστους που έχω συναντήσει σε διάφορα χωριά, σε διακοπές», η περιγραφή «βίαιου» στα «νεαρά άτομα των μεγαλουπόλεων», η περιγραφή «μονόπλευρου» στα συγκεκριμένα άτομα που «εκφράζουν θρησκευτικές πεποιθήσεις», ενώ, τέλος, η περιγραφή «επιτόλαιου», στους ανθρώπους «που δείχνουν κοινωνικοί και πολυλογάδες».

Φάση III.

Τα αποτελέσματα αυτής της Φάσης, συνοψίζονται στο Σχήμα 44, που αποτελεί μια χαρτογράφηση των σχέσεων μεταξύ των στοιχείων της ταυτότητας της συμμετέχουσας. Ξεκινώντας από τις περιγραφές που συνοψίζουν την ταυτότητα του φύλου, σημαντική θέση σε αυτό το δίκτυο ταυτότητας κατέχει η νοητική δύναμη που επενδύεται στην ομάδα των «γυναικών» («ευέλικτες», «ευρηματικές», «έξυπνες», «πονηρές»). Σε προσωπικό επίπεδο, η συμμετέχουσα έχει πειστεί εμπειρικά για την αξία του να «χρησιμοποιείς τεχνάσματα» προκειμένου να επιτύχεις το σκοπό σου απέναντι στους άλλους, με συνεργιστικές εμπειρίες που ξεκινούν από τη σχέση με τον πατέρα: «Σε κανγάδες ή διαξιφισμούς ... έχω καταφέρει να «εκμεταλλευτώ» την αδυναμία του και να περάσει αυτό που θέλω εγώ τελικά».

Η γυναικεία «ευελιξία», ως «όπλο της συμμετέχουσας, προκειμένου να ανταπαντήσει στην «επιμονή» του «πατέρα» και την ενδεχόμενη απειλή των «βίαιων ατόμων», αποτελεί έννοια που έχει επενδυθεί και στην ομάδα εθνικότητας («Έλληνες»): «Οι Έλληνες, είναι καταφερτζήδες, έχουν την ικανότητα να πείθουν, όπως οι έμποροι». Πρόκειται για μια ιδιότητα που, όπως αναφέρει η συμμετέχουσα έχει ενστερνιστεί, παρατηρώντας τη

Ευαί
Στορ
Ιδείο
Οραί

Αισυ
Μάχι

Αυστ
Αγοί
Εργα
Δημι
Υγει
Εσκο
Ελεό

Ευαί
Ρομα
Ιπποί
Χαμέ
ΜΗΤ
Ανοί
Καλό
Ευτο
Τυχεί
ΓΥΝ
Υγει
Προσ
Στορ
Ενεργ
Εργα
Δημι
Δρασ

Ευέλι
Ευρη
Κατα
Πιο μ
Αποδ
Συνεπ
Σταθ
Σοβα

Χαρι
ΕΑΥΤΟΣ

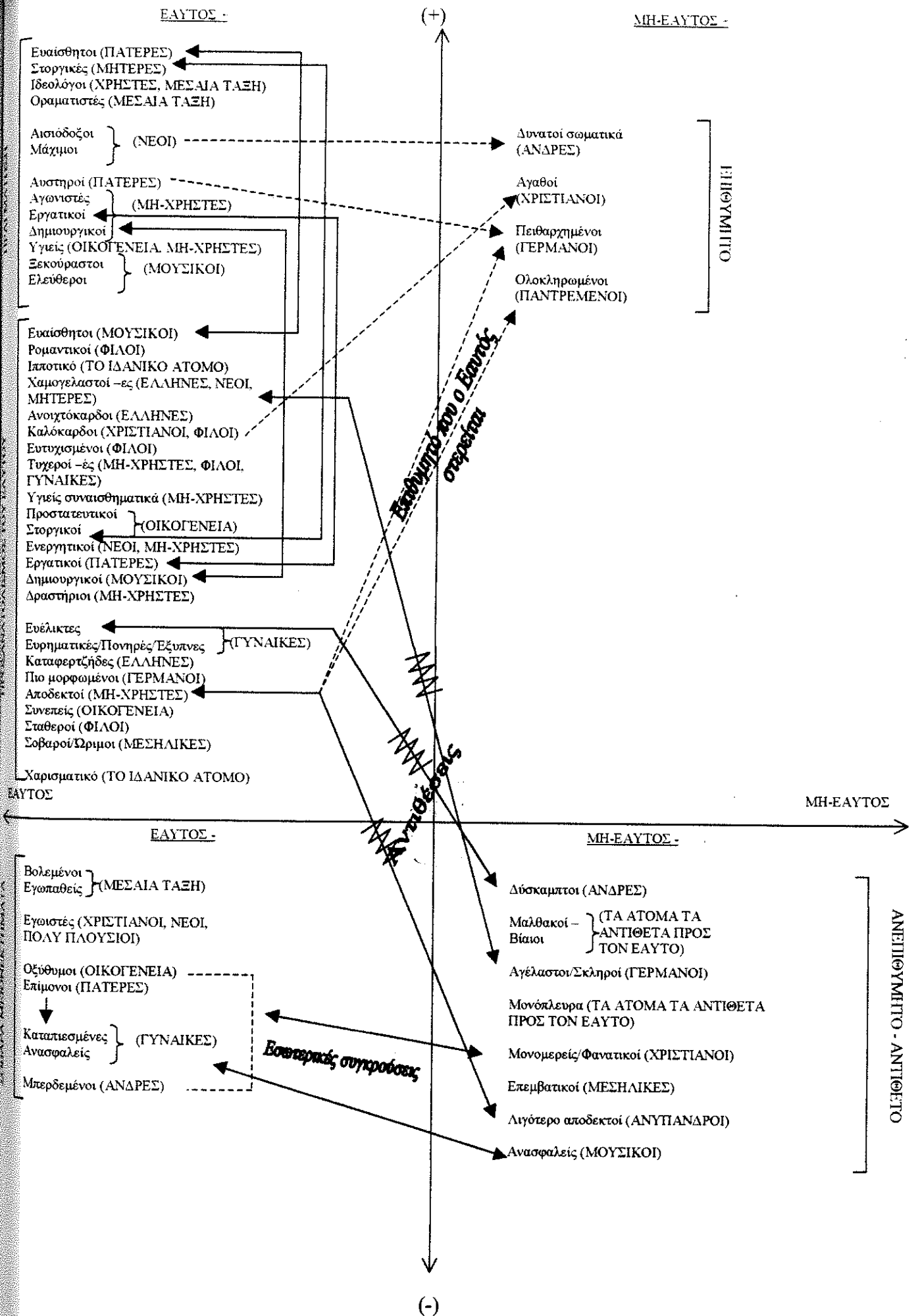
Βολει
Εγωπ

Εγωπ
ΠΟΛ

Οξύθ
Επίμε

Κατα
Ανασ

Μπερ

Σχήμα 44: Δίκτυο Σχέσεων μεταξύ των Στοιχείων της Ταυτότητας. Αποτελέσματα Φάσης III του IMIS (Πρωτόκολλο 31).

συμπεριφορά *«ανθρώπων που έχουν καταφέρει να μου πουλήσουν κάτι που δεν είχα ανάγκη»*.

«Αυτοί, οι πατέρες», έχουν περιγραφεί από τη συμμετέχουσα ως «επίμονου», περιγραφή που παραπέμπει στις «απαγορεύσεις» που επιβάλλουν οι πατέρες και τις οποίες *«δεν αισθάνονται πάντα, αλλά νιώθουν ότι πρέπει να τις επιβάλλουν για να προστατέψουν τα παιδιά τους»*. Η ίδια η συμμετέχουσα, έχει μάθει να απαντά με «επιμονή» στην «επιμονή του πατέρα» (*«να διεκδικώ τα πράγματα που θέλω»*), προσπαθώντας να αποφύγει τις συνέπειες της προστατευτικότητας των γονέων. Η οικογενειακή καταπίεση, συνδέεται από τη συμμετέχουσα με την ταυτότητα του φύλου, ως μια από τις αρνητικές διαστάσεις των γυναικών (*«καταπιεσμένες»*). Σύμφωνα με τις τοποθετήσεις της ίδιας, οι γυναίκες *«αναγκάζονται να δεχτούν διάφορα κοινωνικά πρότυπα... μια συμπεριφορά η οποία δεν είναι δικιά τους»*.

Η συναφής συνεργιστική εμπειρία, αφορά ένα περιστατικό που βίωσε η συμμετέχουσα στην εφηβική της ηλικία: *«όταν ήρθε να ζήσει και ο ξάδελφος μου στο σπίτι, ο οποίος είχε όλες τις ελευθερίες κι εγώ έπρεπε να ζήσω πίσω από τη σκιά του»*.

Άλλες συναφείς αρνητικές περιγραφές της οικογένειας, εκφράζονται με τις Α.Ε. «οξύθυμου», «απρόβλεπτο» και «κυκλοθυμικοί». *«Οι άνδρες της οικογένειας, ανεβάζουν τον τόνο της φωνής»*, προσπαθώντας να επιβάλλουν αυτό που θεωρούν «καλό» («οξύθυμο»). Η *«απότομη αλλαγή διάθεσης»*, ενοχλεί τη συμμετέχουσα που νοιώθει ότι χάνει τον έλεγχο των καταστάσεων, αλλά η αρνητική «απρόβλεπτη» συμπεριφορά «του πατέρα» (*«δεν ανακοίνωσε τα σχέδια του»*), αποκτά θετικό νόημα όταν υιοθετείται από τον Εαυτό: Το να κρατάς «κρυμμένα χαρτιά» στις σχέσεις με την οικογένεια και τους άνδρες, δημιουργεί μια αίσθηση ασφάλειας (*«Έτσι με χρειάζονται περισσότερο για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα»*).

Από την άλλη πλευρά, «Αυτοί, οι άνδρες», αν και «δυνατοί σωματικά», περιγράφονται επίσης ως «δύσκαμπτο», σε αντίθεση προς την «ευελιξία» των γυναικών. Η περιγραφή «δύσκαμπτο», παραπέμπει τη συμμετέχουσα στην εικόνα της *«σωματικής κίνησης που υιοθετούν οι άντρες, από φόβο μην τους περάσουν για θηλυπρεπείς»* και στη συνεργιστική

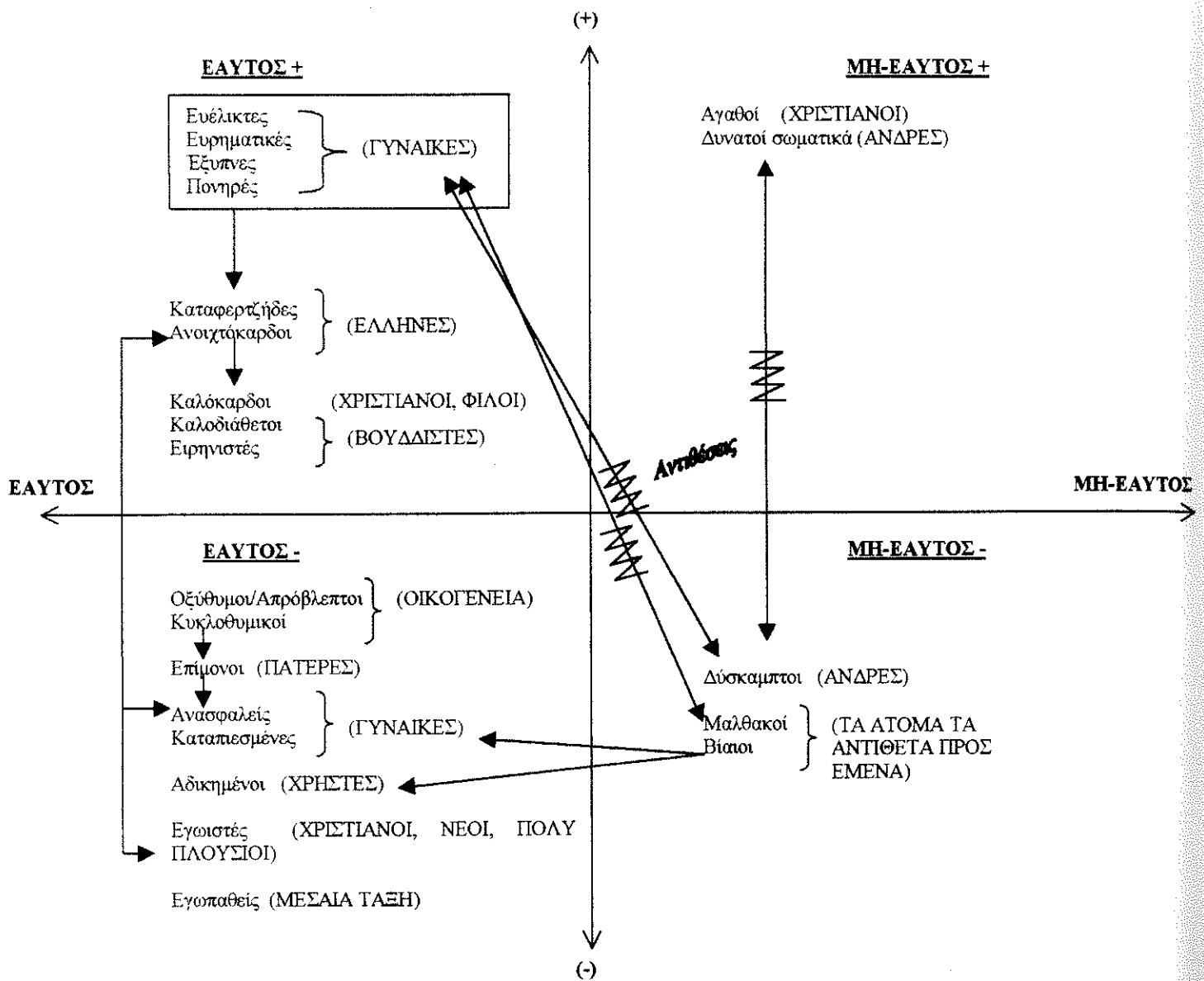
εμπειρία, όταν κατά τα μαθητικά της χρόνια παρατηρούσε την κίνηση των ανδρών «στο μάθημα της γυμναστικής, την απουσία τους από τη χορωδία και από άλλες ήπιες εκδηλώσεις».

Ο θαυμασμός για τη σωματική δύναμη των ανδρών, σχετίζεται από τη συμμετέχουσα με την απόρριψη τόσο της «μαλθακότητας», όσο και της «βιαιότητας» («Τα άτομα τα αντίθετα προς τον Εαυτό»). Το να είσαι «μαλθακός», αποτελεί ιδιότητα που αντιτίθεται προς τις αξίες της «ενεργητικότητας», «εργατικότητας» και «δημιουργικότητας», οι οποίες, σύμφωνα με τις τοποθετήσεις της συμμετέχουσας εκφράζουν τον Εαυτό. Η «βιαιότητα», αποτελεί ένα εξίσου ανεπιθύμητο χαρακτηριστικό, που επεξηγείται από τη συμμετέχουσα ως «άσκηση εξουσίας» στους Άλλους, ένας «εγωιστικός τρόπος λειτουργίας», άδικος γι' αυτούς που τον υφίστανται. Από αυτήν την πλευρά, οι αναπαραστάσεις του φύλου («καταπιεσμένες» -«γυναίκες»), προσεγγίζουν εκείνες των χρηστών («αδικημένοι» -«χρήστες»).

Ταυτόχρονα, ο «εγωισμός» αποτελεί αρνητική ιδιότητα την οποία η συμμετέχουσα μοιράζεται με τη θρησκευτική, την ηλικιακή ομάδα και τις ομάδες κοινωνικής τάξης («εγωιστές», «εγωπαθείς» -«Χριστιανοί», «νέου», «μεσαία τάξη», «πολύ πλούσιου»). Η «εγωιστική» πλευρά του Εαυτού, γίνεται αντιληπτή από την συμμετέχουσα ως αποτέλεσμα της ανατροφής της («έχω συνηθίσει να έχω πολλά πράγματα δικά μου»). Ως επιθυμία -προσανατολισμός του Εαυτού, εκλαμβάνεται η διάθεση προσφοράς στους Άλλους («ανοιχτόκαρδο» -«Έλληνες»), μια διάθεση που επικρατεί όταν η συμμετέχουσα νιώθει περισσότερο ασφαλής («όταν νιώθω ότι έχω λύσει τα περισσότερα προβλήματά μου»).

Παρεμφερείς Α.Ε. επενδύονται και στις θρησκευτικές ομάδες «Χριστιανοί» («καλόκαρδο», «αγαθού»), «Βουδιστές» («φιλικού», «καλοδιάθετου», «ειρηνιστές») και στην ομάδα των «φίλων» («καλόκαρδο»).

Το Σχήμα 45, παρουσιάζει μια χαρτογράφηση του δικτύου σχέσεων μεταξύ των θεματικών της «ευελιξίας», της «δύναμης» και της «καταπίεσης» και των συναφών τους Α.Ε., όπως διαπλέκονται στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας της συμμετέχουσας.

Σχήμα 45: «Ευελξία», «Δύναμη» και «Καταπίεση». Δικτύωση των συναφών Α.Ε. στον Στοιχειώδη Χώρο Ταυτότητας (Πρωτόκολλο 31).

Η περιγραφή «ντροπαλού» που η συμμετέχουσα απέδωσε σε «Αυτούς, τους άνδρες», εισάγει το θέμα της προσαρμογής στα «κοινωνικά πρότυπα» και της επιδίωξης της «κοινωνικής αποδοχής» από τη συμμετέχουσα. Η συμπεριφορά των ανδρών που «δυσκολεύονται να εκφραστούν», είναι θετική ιδιότητα που ενσωματώνει ο Εαυτός και που συνδέεται *«με τις ηθικές αξίες που με έχουν μεγαλώσει σαν κοπέλα, καλό σαβουάρ βιβρ... τήρηση των κοινωνικών προτύπων και της ευρύτερης κοινωνίας και της γειτονιάς»*

Σύμφωνα με τις αναφορές της συμμετέχουσας, που αναδύθηκαν με ερέθισμα την Α.Ε. «συνεπείς» («οικογένεια»), η «συνέπεια» ως θετική διάσταση του Εαυτού, «έχει να κάνει με αρχές και με προσπάθεια να μην υπάρχει κοινωνική απόρριψη». Η αξία της «συνέπειας» έχει συνδεθεί, σε επίπεδο σκέψης βάθους, με την ανάμνηση της εποχής όπου η ίδια «αργούσε να γυρίσει από το σχολείο», με αποτέλεσμα να την «επιπλήττουν» οι γονείς. Η προσήλωση στις ηθικές αρχές από την πλευρά της οικογένειας, μπορεί να είναι «υποκριτική» («υποκριτικού» - «οικογένεια»), στην περίπτωση όπου τα μέλη της οικογένειας *«προσποιούνται τηρώντας τους κοινωνικούς κανόνες που μπορεί να μην πιστεύουν»*. Ως «υποκριτές», έχει περιγράψει η συμμετέχουσα και τους «Χριστιανούς», εκείνους που *«δεν είναι πράγματι καλόκαρδοι»*. Αντίθετα, η ίδια αντιλαμβάνεται τον Εαυτό σε μια ειλικρινή προσπάθεια τήρησης *«των αρχών που έχω μάθει από την οικογένειά μου»*.

Η ομάδα που κατεξοχήν περιγράφεται με την Α.Ε. «αποδεκτοί», είναι οι «μη-χρήστες». Σύμφωνα με την αιτιολόγηση της συμμετέχουσας, είναι *«οι άγραφοι νόμοι της κοινωνίας μας»* που διασφαλίζουν την αποδοχή *«αυτής της μερίδας ανθρώπων, ως ικανούς ή περισσότερο ικανούς»*. Σε προσωπικό επίπεδο, το νόημα της αποδοχής, αφορά την ανταπόκριση των Άλλων στις ανάγκες του Εαυτού *«όταν θα χρειαστεί να ζητήσω κάτι και με εξυπηρετήσει χωρίς δυσανασχέτηση ο άλλος, όταν θα χρειαστεί να ζητήσω δουλειά και δεν θα απορριφθώ αμέσως»*.

Αντίθετα, οι «χρήστες», έχουν περιγραφεί ως «αδικημένοι» από το «κοινωνικό κατεστημένο», «παρεξηγημένοι γιατί αντιμετωπίζονται ως άνθρωποι οι οποίοι δεν έχουν ιδανικά». Η συμμετέχουσα ταυτίζεται με

αυτήν τη θέση, όταν νιώθει ότι *«τα πράγματα που έχει πει παρεξηγούνται»* και με συνεργιστική εμπειρία την άδικη συμπεριφορά που πιστεύει ότι αντιμετώπισε από τον καθηγητή της Βιολογίας στο σχολείο (*«με αδικούσε βαθμολογικά και η συμπεριφορά του ήταν απότομη»*).

Ως «αδικία» εκφράζει η συμμετέχουσα και την «μονομέρεια των καλλιτεχνών» («άδικον» - «μουσικού»), που προτιμούν συγκεκριμένα είδη τέχνης απορρίπτοντας τα υπόλοιπα. Και με αυτήν την αναφορά, η συναφής συνεργιστική εμπειρία, προέρχεται από τα σχολικά χρόνια, *«στο σχολείο (όταν) θεωρούσα ότι είχα αδικηθεί από την καθηγήτρια της μουσικής»*.

«Λιγότερο αποδεκτούς», θεωρεί η συμμετέχουσα τους «ανύπανδρους» (ομάδα οικογενειακής κατάστασης), αντίθετα με τους παντρεμένους» τους οποίους έχει περιγράψει ως «ολοκληρωμένους». Σύμφωνα με τις τοποθετήσεις της ίδιας, *«ο άγραφος νόμος που έχει επιβληθεί»*, επιτάσσει ότι *«μέσω των παιδιών και της οικογένειας θα καταφέρει ο άνθρωπος να διαιωνίσει το είδος και να εκπληρώσει το σκοπό της ζωής του»*. Από τον «νόμο» αυτό, εξαιρούνται μόνο «οι μοναχοί» και από αυτήν την άποψη, η συμμετέχουσα δε νιώθει «ολοκληρωμένη». Ωστόσο, πιστεύει ότι η ηλικία της, επιτρέπει την επένδυση μιας τέτοιου είδους «ολοκλήρωσης», στο μέλλον: Οι γονείς, μπορούν ακόμη «να το αποδεχτούν» και να «περιμένουν για το μέλλον», ενώ ταυτόχρονα η ίδια φροντίζει να υιοθετεί συμπεριφορές που θα την κάνουν αποδεκτή στο περιβάλλον της, μέχρι τη στιγμή της οικογενειακής αποκατάστασής της.

Με την ένταξη στη «μεσαιά τάξη», ο Εαυτός μετέχει στην θετική αξιολογημένη ιδιότητα «φιλελεύθερο», που, όσον αφορά την ομάδα, επεξηγείται ως τακτική της μεσαιάς κοινωνικής τάξης που «αφήνουν αρκετές ελευθερίες» στους Άλλους, π.χ. οι γονείς στα παιδιά τους», ενώ όσον αφορά τον Εαυτό, παραπέμπει στην τάση της συμμετέχουσας να «δοκιμάζει καινούργια πράγματα». Η ίδια περιγραφή, εφαρμοζόμενη στους «μουσικούς», αφορά μια *«ταμπέλα... η οποία τους προσδίδει κάποια ελευθερία στην έκφραση και στη συμπεριφορά τους»*, ενώ σε προσωπικό επίπεδο, η συμμετέχουσα θεωρεί τον Εαυτό «φιλελεύθερο», με την έννοια ότι προσπαθεί «να εκφραστεί ελεύθερα», όταν αυτό *«δεν θίγει καταστάσεις και πρόσωπα»*. Η πρότυπη εικόνα ενός «καθηγητή μουσικής»,... που

αναδύεται με αυτήν την αναφορά, σχολιάζεται από την συμμετέχουσα: *«(είναι) πολύ εκκεντρικός στο ντύσιμο και τη συμπεριφορά του (αλλά αυτό) δε μας ξενίζει, γιατί θεωρούμε ότι είναι ιδεολόγος».*

Η περιγραφή «ιδεολόγου», που έχει αποδοθεί από την συμμετέχουσα στην ομάδα «χρήστες», επεξηγείται ως *«πολύ ευαίσθητα άτομα, τα οποία δυσκολεύονται να αποδεχτούν είτε την κοινωνική κατάσταση, είτε τον κόσμο έτσι όπως είναι φτιαγμένος και καταφεύγουν στη λύση των ναρκωτικών».* Ως «ιδεολόγου», έχουν επίσης περιγραφεί και τα μέλη της «μεσαίας τάξης», αυτοί που «μέσα από την ξεγνοιασιά» που τους προσφέρει το επίπεδο διαβίωσης τους, μπορούν να διαθέσουν χρόνο «για να φιλοσοφήσουν». Το ατομικό περιεχόμενο της περιγραφής «ιδεολόγου» (όταν εφαρμόζεται στον Εαυτό), προσεγγίζει περισσότερο την δεύτερη εκδοχή: Το να έχεις «ιδανικά» για τα οποία «να παλεύεις», δεν σημαίνει άγνοια ή αδυναμία αντιμετώπισης των κοινωνικών συνθηκών (*«να παλεύεις, έχοντας επίγνωση όμως του πώς λειτουργεί ο κόσμος και ξέροντας ότι δε θ' αλλάξει η κατάσταση»*).

Ο «ιδεαλισμός», συσχετίζεται από τη συμμετέχουσα με την «ευαισθησία» («ευαίσθητου» - «μουσικόν», «πατέρες», «το ιδανικό άτομο») που εκλαμβάνεται ως μια βαθύτερη διάσταση της προσωπικότητας του πατέρα, κάτω από την επίφαση των αυστηροτέρων «απαγορεύσεων» και επενδύεται στην ομάδα των «μουσικών» και στη φιγούρα του «ιδανικού ατόμου». Η «ευαισθησία» των μουσικών, αποδίδεται στην «εκμάθηση της μουσικής» που βασίζεται σε «λεπτά στοιχεία». Κατ' αυτόν τον τρόπο, σύμφωνα με την άποψη της συμμετέχουσας, στους μουσικούς καλλιεργείται η ικανότητα να κατανοούν «πιο λεπτομερείς έννοιες». Τα ατομικά περιεχόμενα της «ευαισθησίας», αφορούν *«ένα ρομαντικό τρόπο που θέλω να αντιλαμβάνομαι τα πράγματα»*, μια ιδιότητα που η συμμετέχουσα σκέφτηκε για πρώτη φορά ότι διέθετε, όταν στο γυμνάσιο άρχισε να ασχολείται με το γράψιμο (*«και μέσα από συζητήσεις που είχα με καθηγητές, διαπίστωσα ότι τα κείμενα εξέφραζαν αρκετή ευαισθησία»*).

Η καλλιτεχνική «ευαισθησία», συσχετίζεται από τη συμμετέχουσα με την «αυστηρότητα». Είναι το στοιχείο που κάνει τους μουσικούς «αυστηρούς», στο βαθμό που *«αναγνωρίζοντας τη λεπτομέρεια, είναι σε*

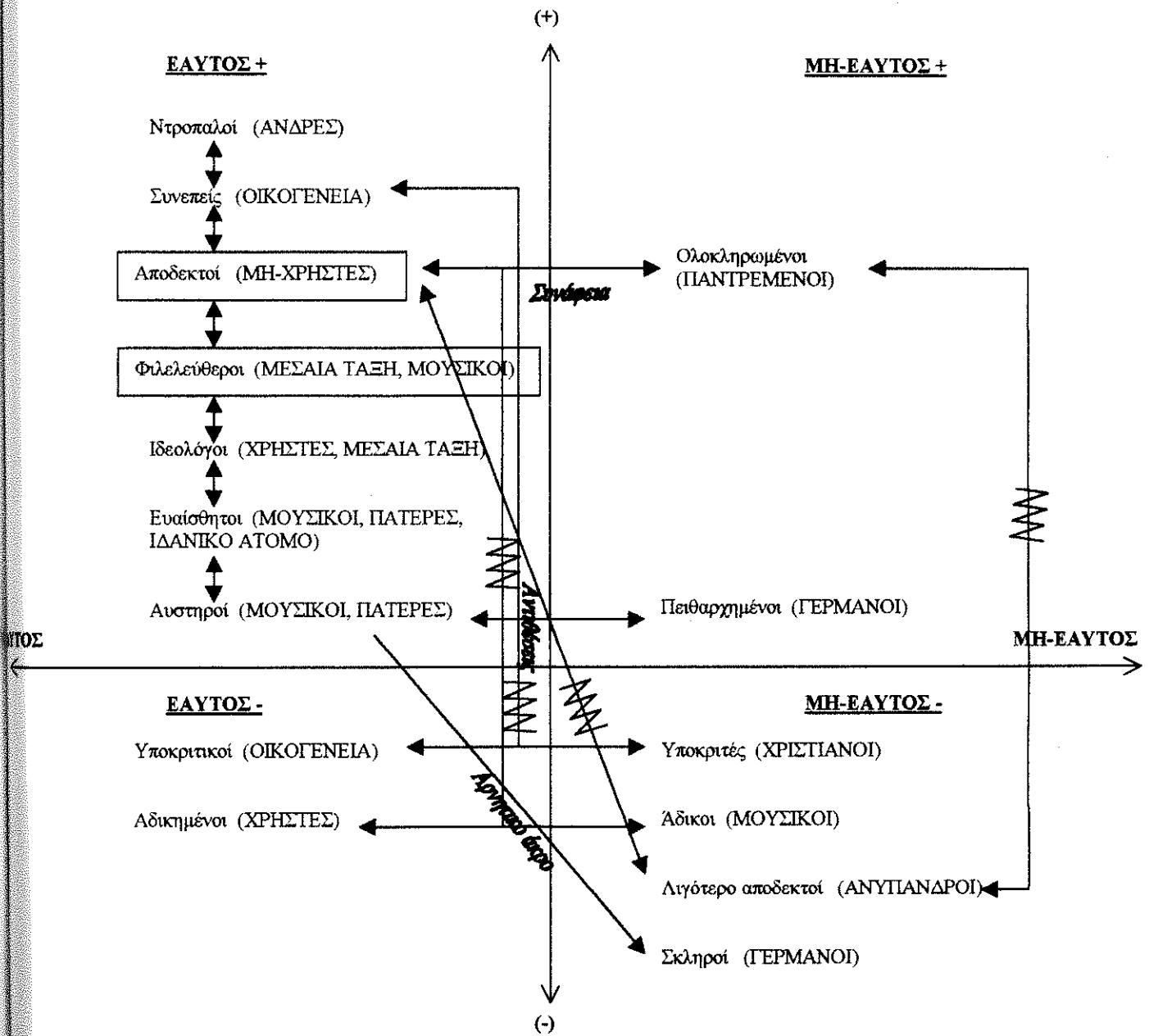
θέση να διακρίνουν περισσότερα πράγματα κι αυτό έχει συνέπειες στη συμπεριφορά τους». Ο συνδυασμός «ευαισθησίας» και «αυστηρότητας», παραπέμπει επίσης στο πρότυπο του πατέρα («ευαίσθητου», «αυστηρού» - «πατέρες»).

Οι κατεξοχήν ενσάρκωτές της αυστηρότητας και πειθαρχίας, είναι κατά την συμμετέχουσα «οι Γερμανοί» («πειθαρχημένοι»), που αναπαριστώνται ως προσαρμοσμένοι σε έναν «μετρημένο τρόπο ζωής», «τηρώντας τους νόμους της κοινωνίας τους», μια νοοτροπία που η συμμετέχουσα εκτιμά αλλά που δε μπορεί να ενστερνιστεί πλήρως. Η «καταπίεση πραγμάτων την οποία θα έκαναν αν ήταν ελεύθερου», τους καθιστά «σκληρούς» («έχουν πνίξει κάποιες ευαισθησίες τους»). Η ίδια η συμμετέχουσα προτιμά να διατηρήσει τις ευαισθησίες της, τηρώντας μια «αυστηρή» στάση όπου αυτό επιβάλλεται για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων της, ιδιαίτερα δε, απέναντι στους γονείς, όταν πρέπει «να τους θέσει όρια» για να μην παρεμβαίνουν στην προσωπική της ζωή.

Στο Σχήμα 46, παρουσιάζεται το δίκτυο σχέσεων μεταξύ των περιγραφών των ομάδων ταυτότητας, μέσω των οποίων αποδίδεται το νόημα της παράλληλης αναζήτησης «αποδοχής» και «ελευθερίας» από την συμμετέχουσα.

Οι επιλογές της συμμετέχουσας, αφορούν μια μορφή «ελευθερίας» που συνδέεται με τη δημιουργικότητα («δημιουργικού», «ελεύθερου» - «μουσικού»): «Έχω συνδέσει την τέχνη με τη δημιουργία. Ο καλλιτέχνης έχει μεγαλύτερες ελευθερίες», επεξηγεί η ίδια. Μέσω της ενασχόλησης με τη μουσική, η συμμετέχουσα αισθάνεται ελεύθερη «να μην τηρεί κάποια στάνταρ» που έχουν να κάνουν με «την εικόνα του εαυτού προς τα έξω». Η δυνατότητα «συναισθηματικής έκφρασης» μέσω της τέχνης, κάνει τους «μουσικούς» να είναι «ξεκούραστοι», αντίθετα με άλλες επαγγελματικές ομάδες όπως «οι λογιστές» («κουρασμένοι») των οποίων «οι προσωπικές ελευθερίες περιορίζονται» στον επαγγελματικό τους χώρο.

Αν και οι επαγγελματικές προοπτικές των «μουσικών», εκτιμώνται από την συμμετέχουσα ως περιορισμένες στην Ελλάδα («ανασφαλείς» - «μουσικού»), η ίδια ανταπεξέρχεται σε αυτήν την ανασφάλεια, με την ένταξή της στη «μεσαία τάξη» («ασφαλείς» = «χωρίς το άγχος της

Σχήμα 46: Δικτύωση των Α.Ε. γύρω από τις θεματικές της «Αποδοχής» και της «Ελευθερίας», ως Παράλληλων Προσανατολισμών της Συμμετέχουσας (Πρωτόκολλο 31).

επιβίωσης») και που παραπέμπει στην *«αρκετά καλή οικονομική κατάσταση»* της οικογένειάς της.

Μια συναφής έκφραση της επιθυμητής ελευθερίας, αφορά την ανάγκη αποφυγής *«των πιέσεων της καθημερινότητας»*, και εκφράζεται από την συμμετέχουσα με την Α.Ε. *«χαμογελαστού»* (*«Έλληνες»*), περιγραφή που παραπέμπει σε *«ζέγνοιαστες στιγμές»*, χωρίς πίεση από *«την καθημερινή ρουτίνα»* και που έχει επενδυθεί στη συνεργιστική εμπειρία *«των πρώτων καλοκαιρινών διακοπών»* της συμμετέχουσας. Αυτή η ανάλαφρη διάθεση, κάνει τη συμμετέχουσα να νιώθει *«εξωστρεφής, ερωτική»* (*«ερωτικοί - «Έλληνες»*) μια αίσθηση που έχει συνδεθεί με την εμπειρία μιας *«ρομαντικής σχέσης»*, που βίωσε η ίδια κατά τη διάρκεια των πρώτων της διακοπών (*«τον συναντούσα κάθε βράδι στο παράθυρό μου γιατί δε με άφηναν να βγαίνω... μια πλατωνική κατάσταση... με φεγγάρι και με τέτοια...»*).

Επιπλέον, η περιγραφή *«χαμογελαστές»* (*«μητέρες»*), συνοψίζει την οικογενειακή ασφάλεια που βιώνει η συμμετέχουσα, ενσαρκωμένη στη φιγούρα μιας χαμογελαστής μητέρας, που έχει συνδεθεί στη σκέψη βάθους με *«το δημοτικό σχολείο, τη γιορτή της μητέρας, τα ποιήματα που έχω έντονα χαραγμένα στη μνήμη μου»*.

Ένα ακόμη θέμα ταυτότητας που φαίνεται να απασχολεί αρκετά τη συμμετέχουσα, εκφράζεται με τις Α.Ε. *«υγιείς»* (*«μη -χρήστες»*, *«οικογένεια»*) και *«υγιείς συναισθηματικά»* (*«μη -χρήστες»*). Όσον αφορά την οικογενειακή ομάδα, η συμμετέχουσα έχει νιώσει απειλημένη από την ιδέα ότι *«οι συγκρούσεις του καθενός μας μέσα του και μεταξύ μας... θα δημιουργούσαν προβλήματα υγείας»* στα μέλη της οικογένειάς της, μια απειλή που βίωσε πολύ έντονα όταν ο πατέρας της αντιμετώπισε πράγματι προβλήματα υγείας. Η *«σωματική υγεία»*, θεωρείται ως *«απαραίτητη προϋπόθεση»*, προκειμένου *«να πραγματοποιήσεις τα σχέδιά σου»*, μια δυνατότητα που ο Εαυτός και οι ομάδες ένταξης *«μη -χρήστες»* και *«οικογένεια»* διαθέτουν. η *«συναισθηματική υγεία»*, ως επιδίωξη και όχι ως πλήρως πραγματωμένη ιδιότητα του Εαυτού, αφορά την διατήρηση μιας *«ισορροπίας»* μεταξύ *«συμπεριφοράς και αρχών που έχω μάθει από την οικογένειά μου»*. Πρόκειται για μια ισορροπία την οποία οι *«μη -χρήστες»*

έχουν περισσότερες πιθανότητες να επιτύχουν. Αντίθετα οι «χρήστες», μη - κατορθώνοντας να ισορροπήσουν «μέσα από τις συγκρούσεις που έχουν», βιώνουν μια ανασφάλεια («ανασφαλείς» - «χρήστες»), την οποία η συμμετέχουσα μοιράζεται περιστασιακά με την ομάδα («σε ορισμένες εποχές»), ως ανησυχία για την εικόνα της προς τους Άλλους («πως με βλέπουν οι άλλοι ... τι σκέφτονται για 'μένα»).

Η περιγραφή «τυχερού» - «τυχερέζ» («μη - χρήστες», «γυναίκες», «φίλου»), αφορά μια γενικότερη εκτίμηση της συμμετέχουσας για το πως έχει μέχρι στιγμής εξελιχθεί η ζωή της, «χωρίς πολλά αδιέξοδα» και με τα περισσότερα σχέδιά της «να πραγματοποιούνται». Ως περιγραφή των ομάδων, η Α.Ε. «τυχερού», παραπέμπει στη δυνατότητα των «μη - χρηστών» να «επιβιώσουν κοινωνικά», να αντιμετωπίσουν πολύ λιγότερα προβλήματα, «τόσο υγείας όσο και συναισθηματικά» και να μην χρειαστεί να «τους εκμεταλλεύονται άλλοι άνθρωποι οι οποίοι λειτουργούν εις βάρος τους, π.χ. έμπορου». η «ευτυχία» των «φίλων» («τυχερού», «ευτυχισμένου»), είναι το γεγονός «ότι βρήκαν ο ένας τον άλλον», ενώ οι «γυναίκες» θεωρούνται «τυχερέζ», επειδή «μπορούν να υπερισχύσουν των ανδρών σε πολλούς τομείς».

Οι περιγραφές του «ιδανικού ατόμου», συνοψίζουν κάποιες από τις βασικές αξίες της συμμετέχουσας. Το «ιδανικό άτομο», είναι «καλοφτιαγμένο», («εμφανίσμιμο»), μια ιδιότητα την οποία η συμμετέχουσα θεωρεί σημαντική και την συνδέει με την αναζήτηση κοινωνικής αποδοχής («όλα τα κοινωνικά πρότυπα εκφράζουν εμφανίσιμους ανθρώπους»). Επιπλέον η «ευαισθησία», η «η γενναιότητα» και η «υποτική» συμπεριφορά, εκφράζουν τη διάθεση ευγενικής προσφοράς προς τους Άλλους, «από το να σου προσφέρει κάποιος το παλτό του για να μην κρυώνεις, μέχρι το να προσπαθήσει να σε σώσει». Το «ιδανικό άτομο» περιγράφεται επίσης ως «χαρισματικό», επαναφέροντας το θέμα της «δημιουργικότητας... με έναν ιδιαίτερο τρόπο, που ξεχωρίζει από τους πολλούς». Ο Εαυτός εκλαμβάνεται ως μέτοχος αυτής της ιδιότητας «σε κάποιες του πλευρές», μια τοποθέτηση που εδραιώνεται στη συνεργιστική εμπειρία της ενασχόλησης της συμμετέχουσας με την Λογοτεχνία, μια ενασχόληση από την οποία η ίδια δέχτηκε αρκετή επιβεβαίωση: «όταν στο

Γυμνάσιο άρχισα να γράφω κάποια πεζά κείμενα τα οποία είχαν μεν στοιχεία από Λογοτεχνία που είχα διαβάσει, αλλά λόγω του προσωπικού στοιχείου που είχε μπει μέσα, είχαν γίνει πιο ιδιαίτερα ». Η περιγραφή «χαρισματικός» («Το ιδανικό άτομο»), ενσαρκώνεται στο πρότυπο της Μελίνας Μερκούρη, ένα πρότυπο το οποίο ο Εαυτός εσσωτερνίζεται με την ένταξη στην ομάδα των «μουσικών» («η καλλιτεχνική ταυτότητα», η «δημιουργικότητα») αλλά και με την υιοθέτηση της ταυτότητας του μη -χρήστη (Σχήμα 47).

Σχήμα 47: Τρίγωνο Ταυτότητας (Πρωτόκολλο 31).
(Πηγή, Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996)

Συμπεράσματα:

Η μελέτη του δικτύου των σχέσεων μεταξύ των στοιχείων της ταυτότητας της συμμετέχουσας, αποκάλυψε πολλές σύνθετες σχέσεις συνάφειας, μεταξύ των Α.Ε. που συνθέτουν τον Θετικό Εαυτό: Συχνά, η ίδια Α.Ε., τοποθετείται τόσο ως πραγματωμένη ιδιότητα, όσο και ως προσανατολισμός του Εαυτού. Για παράδειγμα η Α. Ε. «δημιουργικό» ως ιδιότητα των «μη -χρηστών», τοποθετείται από την συμμετέχουσα ως μια πλήρως κατακτημένη προσωπική της ιδιότητα (βαθμός Εγωμορφισμού = 1). Παράλληλα η ίδια Α.Ε., ως ιδιότητα των «μουσικών», τοποθετείται ως προσανατολισμός του Εαυτού (βαθμός Εγωμορφισμού = 2). Το ίδιο συμβαίνει και με την Α.Ε. «ευαίσθητου» (πραγματωμένη ιδιότητα του Εαυτού, ως περιγραφή που αποδόθηκε στους «πατέρες» αλλά προσανατολισμός του Εαυτού, ως περιγραφή των «μουσικών»). Όμοια, η «ανασφάλεια» ως χαρακτηριστικό των «γυναικών», ενσωματώνεται στην ταυτότητα της συμμετέχουσας ως διάσταση του Αρνητικού Εαυτού, ενώ αντίθετα, η «ανασφάλεια» των «μουσικών» εκλαμβάνεται ως χαρακτηριστικό που δεν εκφράζει τον Εαυτό και εγγράφεται στο υπο-διάστημα του Αρνητικού Μη - Εαυτού. Πρόκειται, συνεπώς για μια σύνθετη ταυτότητα, η οποία διαπλέκεται γύρω από τις λεπτές δικτυώσεις των αναπαραστάσεων, που αλλάζουν νόημα, ανάλογα με το σημείο αναφοράς τους.

Επιπλέον, οι περισσότερες Α.Ε. αφορούν προσανατολισμούς του Εαυτού και όχι ήδη πραγματωμένες του ιδιότητες, ώστε ο τρόπος με τον οποίο η συμμετέχουσα αντιλαμβάνεται τον Εαυτό της κατά την εποχή της διεξαγωγής της συνέντευξης, έχει να κάνει περισσότερο με την ενατένιση κάποιων μελλοντικών της στόχων.

Ειδικότερα, η ταυτότητα της συμμετέχουσας, δομείται σε μεγάλο βαθμό, στη βάση των εκλαμβανόμενων θετικών προσανατολισμών και πραγματωμένων ιδιοτήτων του Εαυτού και των ομάδων ένταξης. Η συμμετοχή στις πρωτογενείς ομάδες ένταξης, «γυναίκες», «οικογένεια» και «φίλου», εν μέρει υποστηρίζει και εν μέρει θίγει τις επιδιώξεις του Εαυτού: Η θηλυκή ταυτότητα («γυναίκες»), έχει συνδεθεί με αρκετά «προνόμια»,

του Εαυτού (Εαυτός +), αλλά και με ορισμένες «αδύνατες» πλευρές του (Εαυτός -). Το ίδιο ισχύει και για την οικογενειακή ομάδα («οικογένεια»), η ένταξη στην οποία σχετίζεται με την ενσωμάτωση τόσο θετικών, όσο και αρνητικών ιδιοτήτων στον Χώρο της Ταυτότητας.

Επιπλέον οι «φίλοι», αποτελούν μια ομάδα με την οποία η συμμετέχουσα μοιράζεται αρκετές από τις αξίες του Εαυτού, αλλά που κινητοποιούν πολύ λιγότερα συναισθηματικά φορτισμένα στοιχεία. Όπως έγινε εμφανές με την ανάλυση των αποτελεσμάτων της Φάσης III του IMIS, οι περιγραφές που είχαν αποδοθεί ως αναφορές στην ομάδα των «φίλων», δεν ανακαλούσαν εξίσου πλούσιο νοητικό υλικό, όπως στην περίπτωση άλλων ομάδων, ώστε οι «φίλοι», εκλαμβάνονται ως κάτοχοι ορισμένων ιδιοτήτων που ενδέχεται να στραφούν εναντίον του Εαυτού (Αρνητικός Μη -Εαυτός).

Όσον αφορά τους «μη -χρήστες», οι περιγραφές αυτής της ομάδας βρέθηκαν να εκφράζουν εξ ολοκλήρου τον θετικό Εαυτό και μάλιστα να αποδίδουν τα περισσότερα κεντρικά θέματα ταυτότητας της συμμετέχουσας («αποδεκτοί», «δημιουργικοί», «τυχεροί»). Από την άλλη πλευρά, ο Εαυτός ενσωματώνει τις περισσότερες ιδιότητες «Αυτών, των χρηστών», είτε στην θετική του όψη («ιδεολόγους»), είτε ανάμεσα στα μειονεκτήματά του («αδικημένοι», «άνεργοι», «ανασφαλείς ψυχολογικά»), με εξαίρεση την ανησυχία τους για την επιβίωση («αγχωμένοι οικονομικά»), την οποία δεν συμμαρτίζεται η συμμετέχουσα (Αρνητικός Μη -Εαυτός)

Οι κεντρικοί προσανατολισμοί του Εαυτού, αφορούν την παράλληλη επιθυμία της συμμετέχουσας, αφ' ενός να παραμείνει «αποδεκτή» στο οικείο και στο ευρύτερο κοινωνικό της περιβάλλον και αφ' ετέρου να εκφραστεί «ελεύθερα». Η «χρυσή τομή» εντοπίζεται στην «ευέλικτη» αξιοποίηση της ασφάλειας που προσφέρει το οικογενειακό περιβάλλον, βρίσκοντας στην καλλιτεχνική ταυτότητα («μουσικού») το απαραίτητο πρόσχημα, προκειμένου να εκφραστεί «εκκεντρικά» και να «φιλοσοφήσει», χωρίς να θεωρηθεί αντιδραστική και αποκλίνουσα από τους γύρω της. Έτσι, η προοπτική μιας μέλλουσας «ολοκλήρωσης», μέσα από τον γάμο, μια αποδοχή των κοινωνικών για τον

κύκλο της ζωής, μπορεί να είναι απόλυτα συμβατή με την πρωτότυπη (ιδιαίτερη) έκφραση του Εαυτού μέσω της τέχνης.

Πρόκειται λοιπόν για έναν Χώρο Ταυτότητας όπου οι πιθανές πηγές σύγκρουσης εξομαλύνονται και οι εικόνες του Εαυτού εμφανίζονται μάλλον «εξωραϊσμένες», συνδεδεμένες με συνεργιστικές εμπειρίες και πρότυπες φιγούρες, που κινούν κυρίως θετικά συναισθήματα υπερηφάνειας για τον εαυτό και τις κοινωνικές του εντάξεις. Ο «εγωισμός», είναι μια μικρή ατέλεια του Εαυτού, που αντισταθμίζεται απ' την προσπάθεια της συμμετέχουσας να αναπτύξει μια ευχάριστη, «ανοιχτόκαρδη» και «ξέγνοιαστη» διάθεση προς τον κόσμο. Η «επιμονή» του πατέρα την οποία η συμμετέχουσα έχει βιώσει ως «καταπίεση» («καταπιεσμένες» - «γυναίκες»), βρίσκει αντιστάθμισμα στην «ευελιξία» των γυναικών, μέσω της οποίας μπορούν να δεσμεύσουν προς όφελός τους, την πατρική εξουσία. Μέσα σ' αυτό το δίκτυο, οι περιγραφές της ομάδας «χρήστες» που ενσωματώνονται ως αδύναμες όψεις του Εαυτού, εύκολα μπορούν να ξεπεραστούν, στο ευνοϊκό πλαίσιο που δημιουργούν οι υπόλοιπες ταυτίσεις της συμμετέχουσας.

**ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ 31: ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ
ΥΛΙΚΟΥ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.**

α. Δεδομένα Φάσης Ι και ΙΙ (1^ο Στάδιο) του IMIS.

Αναπαραστατικές Ενότητες που αποδόθηκαν στις Ομάδες Ταυτότητας (Φάση Ι)	Εστιασμένη Ενδοσκόπηση (Φάση ΙΙ, 1 ^ο Στάδιο)			
	Εαυτός/ Μη- Εαυτός (Άλλος) (Ε/Α)	Βαθμός Εγωμορφισμού (1, 2, 3)	Αξία (+, -, 0)	Σημαντικές Α.Ε (Σ)
ΓΥΝΑΙΚΕΣ (ΕΜΕΙΣ)				
Ευέλικτες	E	1	+	Σ
Τυχερές	E	2	+	
Ευρηματικές	E	2	+	
Ανασφαλείς	E	2	+	
Προστατευτικές	E	2	+	
ΓΥΝΑΙΚΕΣ (ΑΥΤΕΣ)				
Ευέλικτες	E	1	+	Σ
Πονηρές	E	3	+	
Ανασφαλείς	E	2	-	
Καταπιεσμένες	E	3	-	
Έξυπνες	E	2	+	
ΑΝΔΡΕΣ (ΑΥΤΟΙ)				
Δυνατοί σωματικά	A		+	
Μπερδεμένοι	E	2	-	
Ελίκρινείς	E	2	+	
Δύσκαμπτοι (κινητικά)	A		-	
Ντροπαλοί	E	2	+	
ΕΛΛΗΝΕΣ (ΕΜΕΙΣ)				
Φιλόξενοι	E	2	+	Σ
Πολυλογάδες	A	2	-	
Χαμογελαστοί	E	2	+	
Ανοιχτόκαρδοι	E	2	+	
Καλοφραγάδες	E	2	+	
ΕΛΛΗΝΕΣ (ΑΥΤΟΙ)				
Φιλόξενοι	E	2	+	Σ
Χαμογελαστοί	E	2	+	
Ερωτικοί	E	2	+	

Καταφερτζήδες	E	2	+	
Καλοφαγάδες	E	2	+	
ΓΕΡΜΑΝΟΙ (ΑΥΤΟΙ)				
Πειθαρχημένοι	A		+	
Αγέλαστοι	A		-	
Τυπικά ευγενικοί	E	3	-	
Πιο μορφωμένοι	E	3	+	
Σκληροί	A		-	
ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ (ΕΜΕΙΣ)				
Μονομερείς	A		-	
Καλόκαρδοι	E	3	+	Σ
Φανατικοί	A		-	
Αυστηροί	E	2	+	
Εγωιστές	E	2	-	
ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ (ΑΥΤΟΙ)				
Μονομερείς	A		-	
Φανατικοί	A		-	
Αγαθοί	A		+	2
Αυστηροί	E	2	+	2
Υποκριτές	A		-	
ΒΟΥΔΔΙΣΤΕΣ (ΑΥΤΟΙ)				
Ενωμένοι	A		+	
Μοιρολάτρες	A		-	
Φίλικοι	E	2	+	
Καλοδιάθετοι	E	2	+	
Ειρηνιστές	E	2	+	
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ (ΕΜΕΙΣ)				
Οξύθυμοι	E	2	-	
Προστατευτικοί	E	2	+	
Συνεπείς	E	2	+	
Απρόβλεπτοι	E	3	-	
Υγιείς	E	1	+	Σ
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ (ΑΥΤΟΙ)				
Κυκλοθυμικοί	E	3	-	
Υποκριτικοί (κοινωνικά)	E	3	-	
Ενωμένοι στις δυσκολίες	E	2	+	
Υπερπροστατευτικοί	E	3	-	
Στοργικοί (με τα παιδιά)	E	2	+	
ΠΑΤΕΡΕΣ (ΑΥΤΟΙ)				
Αυστηροί	E	1	+	
Επίμονοι	E	1	-	
Σκληροί	E	2	+	
Ευαίσθητοι	E	1	+	

Εργατικοί	E	1	+	
ΜΗΤΕΡΕΣ (ΑΥΤΕΣ)				
Χαμογελαστές	E	2	+	
Φιλικές	E	2	+	
Ακούραστες	E	1	+	
Καταπιεσμένες	E	1	-	
Στοργικές	E	1	+	
ΑΝΥΠΙΑΝΔΡΟΙ (ΕΜΕΙΣ)				
Λιγότερο αποδεκτοί	A		-	
ΠΑΝΤΡΕΜΕΝΟΙ (ΑΥΤΟΙ)				
Ολοκληρωμένοι	A		+	
ΜΟΥΣΙΚΟΙ (ΕΜΕΙΣ)				
Ευαίσθητοι	E	2	+	
Δημιουργικοί	E	2	+	
Ελεύθεροι	E	1	+	
Αυστηροί	E	2	+	
Ξεκούραστοι	E	1	+	
ΜΟΥΣΙΚΟΙ (ΑΥΤΟΙ)				
Ξεκούραστοι	E	1	+	
Άδικοι βαθμολογικά	A		-	
Φιλελεύθεροι	E	2	+	
Ανασφαλείς (οικονομικά)	A		-	
Ευαίσθητοι	E	2	+	
ΛΟΓΙΣΤΕΣ (ΑΥΤΟΙ)				
Κουρασμένοι	A		-	
ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ (ΕΜΕΙΣ)				
Ξέγνοιαστοι	E	2	+	
Ιδεολόγοι	E	1	+	
Ασφαλείς (οικονομικά)	E	2	+	
Βολεμένοι	E	2	-	
Ευδιάθετοι	E	2	+	
ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ (ΑΥΤΟΙ)				
Φιλελεύθεροι	E	2	+	
Οραματιστές	E	1	+	
Ξεκούραστοι	E	2	+	
Εγωπαθείς	E	2	-	
Παρορμητικοί	E	2	+	
ΠΟΛΥ ΠΛΟΥΣΙΟΙ (ΑΥΤΟΙ)				
Εγωιστές	E	2	-	
Σοβαροί επιφανειακά	E	3	-	
Καλομαθημένοι	E	3	-	

Φοβισμένοι	E	3	-	
Μονόπλευροι	E	3	-	
ΜΗ -ΧΡΗΣΤΕΣ (ΕΜΕΙΣ)				
Δραστήριοι	E	2	+	
Υγιείς (σωματικά)	E	1	+	Σ
Αποδεκτοί	E	2	+	
Δημιουργικοί	E	1	+	Σ
Τυχεροί	E	2	+	
ΜΗ - ΧΡΗΣΤΕΣ (ΑΥΤΟΙ)				
Ενεργητικοί	E	2	+	
Δυνατοί	E	2	+	
Υγιείς (συναίσθηματικά)	E	2	+	Σ
Αγωνιστές	E	1	+	
Εργατικοί	E	2	+	
ΧΡΗΣΤΕΣ (ΑΥΤΟΙ)				
Αδικημένοι	E	3	-	
Ιδεολόγοι	E	1	+	
Άνεργοι	E	3	-	
Ανασφαλείς (ψυχολογικά)	E	2	-	
Αγχωμένοι (οικονομικά)	A		-	
ΝΕΟΙ (ΚΟΙΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΥΤΟΙ)				
Αισιόδοξοι	E	1	+	
Χαμογελαστοί	E	2	+	
Εγωιστές	E	2	-	
Ενεργητικοί	E	2	+	
Μάχιμοι	E	1	+	
ΜΕΣΗΛΙΚΕΣ (ΑΥΤΟΙ)				
Σοβαροί	E	3	+	
Μονόχωτοι	A		-	
Ωριμοί	E	2	+	
Προβλένιμοι	E	3	-	
Ελεμβατικοί	E		-	
ΦΙΛΟΙ (ΕΜΕΙΣ)				
Καλόκαρδοι	E	2	+	
Σταθεροί	E	2	+	
Ευκολόπιστοι (μεταξύ μας)	E	2	+	
Ρομαντικοί	E	2	+	
Ευγενικοί	E	2	+	
ΦΙΛΟΙ (ΑΥΤΟΙ)				
Ανέντιμοι	A		-	
Ανέμπιστοι	A		-	
Αδιάκριτοι	A		-	

Ευτυχημένοι	E	2	+	
Τυχεροί	E	2	+	
ΤΟ ΙΔΑΝΙΚΟ ΑΤΟΜΟ				
Καλοφτιαγμένος (εμφανίσιμος)	E	2	+	
Γενναίος	E	2	+	
Ευαίσθητος	E	2	+	
Χαρισματικός (δημιουργικός)	E	2	+	Σ
Ιπποτικός	E	3	+	
ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΤΑ ΑΝΤΙΘΕΤΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ				
Μαλθακά	A		-	
Άξεστα (στους τρόπους)	A		-	
Βίαια	A		-	
Μονόπλευρα	A		-	
Επιπόλαια	A		-	

β. Δεδομένα Φάσης II, 2^ο Στάδιο του IMIS (Η Ανακωδικοποίηση των Ομάδων).

ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΓΩΜΟΡΦΙΚΕΣ Α.Ε. (E+)

- «Ευέλκτες» (ΓΥΝΑΙΚΕΣ) = «Εαυτός»
«Τυχερές» (ΓΥΝΑΙΚΕΣ) = «Γενικά οι γυναίκες»
«Ευρηματικές», «Πονηρές» (ΓΥΝΑΙΚΕΣ) = «Από αρχαίες τραγωδίες, οι ηρωίδες του Σοφοκλή»
«Εξυπνες» (ΓΥΝΑΙΚΕΣ) = «Οι γυναίκες που έχουν ενταχθεί επαγγελματικά και έχουν κάποιο image»
«Προστατευτικές» (ΓΥΝΑΙΚΕΣ) = «Μαμάδες»
«Ειλικρινείς» (ΑΝΔΡΕΣ) = «Οι μεσήλικες /Οι κατασταλαγμένοι άνδρες»
«Ντροπαλοί» (ΑΝΔΡΕΣ) = «Οι νεαροί»
«Φιλόξενοι» (ΕΛΛΗΝΕΣ) = «Οι Έλληνες γενικά»
«Χαμογελαστοί», «Ανοιχτόκαρδοι» (ΕΛΛΗΝΕΣ) = «Οι νησιώτες»
«Καλοφαγάδες» (ΕΛΛΗΝΕΣ) = «Οι βουνίσιοι, όπως η μαμά μου»
«Ερωτικοί» (ΕΛΛΗΝΕΣ) = «Όλοι»
«Καταφερτζήδες» (ΕΛΛΗΝΕΣ) = «Κυρίως άνθρωποι των πόλεων»
«Πιο μορφωμένοι» (ΓΕΡΜΑΝΟΙ) = «Οι κάτοικοι των πόλεων»
«Καλόκαρδοι» (ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ) = «Κυρίως αυτοί που έχουν σχέση με ιεροσύνη»
«Αυστηροί» (ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ) = «Σχεδόν όλοι /Οι ιερείς»
«Φιλικόι» (ΒΟΥΔΔΙΣΤΕΣ) = «Οι περισσότεροι»
«Καλοδιάθετοι» (ΒΟΥΔΔΙΣΤΕΣ) = «Αρκετοί»
«Ειρηνιστές» (ΒΟΥΔΔΙΣΤΕΣ) = «Πιστεύω όλοι»
«Προστατευτικοί» (ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ) = «Οι γονείς μου /Οι γονείς γενικά»
«Συνεπείς» (ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ) = «Ο μπαμπάς μου»
«Υγιείς» (ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ) = «Όλοι»
«Ενωμένοι στις δυσκολίες» (ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ) = «Η οικογένειά μου»
«Στοργικοί» (ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ) = «Οι γονείς μου και τα αδέρφια του πατέρα μου»
«Αυστηροί», «Σκληροί», «Ευαίσθητοι», «Εργατικοί» (ΠΑΤΕΡΕΣ) = «Ο μπαμπάς μου»
«Χαμογελαστές», «Φιλικές», «Ακούραστες», «Στοργικές» (ΜΗΤΕΡΕΣ) = «Η μαμά μου»
«Ευαίσθητοι» (ΜΟΥΣΙΚΟΙ) = «Όλοι οι μουσικοί και οι καλλιτέχνες /Οι περισσότεροι»
«Δημιουργικοί» (ΜΟΥΣΙΚΟΙ) = «Έχει να κάνει με την καλλιτεχνική ιδιότητα»
«Ελεύθεροι» (ΜΟΥΣΙΚΟΙ) = «Οι περισσότεροι -Το κοινωνικό κατεστημένο όπου δεν υπάρχει πολύ στάνταρ στα μουσικά»
«Αυστηροί» (ΜΟΥΣΙΚΟΙ) = «Δάσκαλοι, σε παλαιότερη εποχή»
«Ξεκούραστοι» (ΜΟΥΣΙΚΟΙ) = «Οι δάσκαλοι, όσον αφορά το ωράριο εργασίας»
«Φιλελεύθεροι» (ΜΟΥΣΙΚΟΙ) = «Μεγάλοι καθηγητές, οικονομικά ανεξάρτητοι, που έχουν ξεπεράσει κάποια πράγματα και ψάχνονται»
«Ξέγνοιαστοι» (ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ) = «Οι νεαροί, ένα ποσοστό»
«Ιδεολόγοι» (ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ) = «Νεαρά άτομα /Περίοδοι διακοπών που υπάρχει χρόνος να φιλοσοφήσεις»
«Ασφαλείς» (ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ) = «Οι περισσότεροι, περιστασιακά»

«Ευδιάθετοι» (ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ) = «Όλοι, περιστασιακά όμως»
 «Φιλελεύθεροι», «Οραματιστές» (ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ) = «Νεαροί και μεσήλικες κατά περιόδους στη ζωή τους»
 «Παρορμητικούς» (ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ) = «Έφηβου»
 «Δραστήριου», «Υγιείς», «Αποδεκτοί», «Τυχεροί», «Ενεργητικοί», «Δυνατοί», «Εργατικοί» (ΜΗ -ΧΡΗΣΤΕΣ) = «Όλοι»
 «Δημιουργικοί» (ΜΗ -ΧΡΗΣΤΕΣ) = «Έχει να κάνει με φιλοσοφικές αντιλήψεις και οικογενειακή υποστήριξη»
 «Αγωνιστές» (ΜΗ -ΧΡΗΣΤΕΣ) = «Ανεξαρτήτως κοινωνικής τάξης. Έχει να κάνει με τη διάθεση να αντιμετωπίσεις τις καταστάσεις μέσα σου»
 «Ιδεολόγοι» (ΧΡΗΣΤΕΣ) = «Από συζητήσεις που έχω ακούσει να κάνουν κι όχι μόνο από τα λόγια αλλά και από την έκφρασή τους»
 «Αισιόδοξου», «Χαμογελαστοί» (ΝΕΟΙ) = «Εαυτός»
 «Ενεργητικοί» (ΝΕΟΙ) = «Άτομα με ενεργητική διάθεση, γνωστοί μου»
 «Μάχιμοι» (ΝΕΟΙ) = «Άτομα με σωματική δύναμη»
 «Σοβαροί», «Ωριμοι» (ΜΕΣΗΛΙΚΕΣ) = «Όλοι /Οι περισσότεροι»
 «Καλόκαρδοι», «Σταθεροί», «Ευκολόπιστοι», «Ευτυχισμένοι» = «Όλοι οι φίλοι μου»
 «Ρομαντικοί» (ΦΙΛΟΙ) = «Παρέες που έχω στο μυαλό μου να συζητάνε σε πάρκα»
 «Ευγενικοί» (ΦΙΛΟΙ) = «Συγκεκριμένα άτομα που έχουν κάποιο καλύτερο γνωσεολογικό επίπεδο»
 «Καλοφτιαγμένος» (ΤΟ ΙΔΑΝΙΚΟ ΑΤΟΜΟ) = «Ο Ερμής του Πραξιτέλη»
 «Γενναίος» (ΤΟ ΙΔΑΝΙΚΟ ΑΤΟΜΟ) = «Η Μεσαιωνική εποχή /Ο Συρανό Ντε Μπερζεράκ»
 «Ευαίσθητος» (ΤΟ ΙΔΑΝΙΚΟ ΑΤΟΜΟ) = «Οι ήρωες του Σαίξπηρ»
 «Χαρισματικός (δημιουργικός)» (ΤΟ ΙΔΑΝΙΚΟ ΑΤΟΜΟ) = «Η Μελίνα Μερκούρη»
 «Ιπποτικός» (ΤΟ ΙΔΑΝΙΚΟ ΑΤΟΜΟ) = «Εποχή ρομαντισμού - Η μουσική του Σοπέν»

ΘΕΤΙΚΕΣ ΑΛΛΟΜΟΡΦΙΚΕΣ Α.Ε. (Α+)

«Δυνατοί (σωματικά)» (ΑΝΔΡΕΣ) = «Οι περισσότεροι»
 «Πειθαρχημένοι» (ΓΕΡΜΑΝΟΙ) = «Όλοι»
 «Αγαθοί» (ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ) = «Μοναχοί, όχι ιερείς»
 «Ενωμένοι» (ΒΟΥΔΔΙΣΤΕΣ) = «Όλοι»

ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΓΩΜΟΡΦΙΚΕΣ Α.Ε. (Ε-)

«Τυπικά ευγενικοί» (ΓΕΡΜΑΝΟΙ) = «Όλοι»
 «Εγωιστές» (ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ) = «Όλοι»
 «Οξύθυμοι» (ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ) = «Κυρίως οι άντρες της οικογένειας»
 «Απρόβλεπτοι» (ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ) = «Ο μπαμπάς μου»
 «Κυκλοθυμικοί» (ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ) = «Η μαμά μου»
 «Υποκριτικοί κοινωνικά» (ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ) = «Οι σχέσεις ανάμεσα στην οικογένεια και τον κοινωνικό περίγυρο»
 «Υπερπροστατευτικοί» (ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ) = «Η οικογένειά μου»
 «Επίμονοι» (ΠΑΤΕΡΕΣ) = «Ο μπαμπάς μου»
 «Καταπιεσμένες» (ΜΗΤΕΡΕΣ) = «Η μαμά μου»
 «Βολεμένοι» (ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ) = «Οι περισσότεροι, περιστασιακά»
 «Εγωπαθείς» (ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ) = «Κυρίως άνθρωποι μεγαλύτερης ηλικίας που διαιώνίζουν την κατάσταση αυτή»

«Εγωιστές», «Σοβαροί επιφανειακά», «Καλομαθημένοι» (ΠΟΛΥ ΠΛΟΥΣΙΟΙ) = «Όλοι»
«Φοβισμένοι», «Μονόπλευροι» (ΠΟΛΥ ΠΛΟΥΣΙΟΙ) = «Μεσήλικες και άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, που τους έχει πιάσει φόβος να μη χάσουν αυτά που έχουν»
«Αδικημένοι» (ΧΡΗΣΤΕΣ) = «Αδικημένοι κοινωνικά»
«Ανεργοί» (ΧΡΗΣΤΕΣ) = «Αυτοί που ζητούν λεφτά»
«Ανασφαλείς ψυχολογικά» (ΧΡΗΣΤΕΣ) = «Όλοι»
«Εγωιστές» (ΝΕΟΙ) = «Εγώ αλλά και αρκετοί από τους γνωστούς μου»

ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΑΛΛΟΜΟΡΦΙΚΕΣ Α.Ε. (Α-)

«Ανασφαλείς», «Καταπιεσμένες» (ΓΥΝΑΙΚΕΣ) = «Νοικοκυρές»
«Μπερδεμένοι» (ΑΝΔΡΕΣ) = «Οι νεαροί»
«Δύσκαμπτοι (κινητικά)» (ΑΝΔΡΕΣ) = «Όλοι»
«Πολυλογάδες» (ΕΛΛΗΝΕΣ) = «Όλοι»
«Αγέλαστοι» (ΓΕΡΜΑΝΟΙ) = «Όλοι»
«Σκληροί» (ΓΕΡΜΑΝΟΙ) = «Οι κάτοικοι των χωριών που δεν είναι τόσο ενσωματωμένοι στις κοινωνικές ομάδες»
«Μονομερείς» (ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ) = «Όλοι»
«Φανατικοί» (ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ) = «Κυρίως πιστοί -σχεδόν όλοι»
«Υποκριτές» (ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ) = «Η ιεροσύνη, αυτοί με τα ανώτερα αξιώματα»
«Μοιρολάτρες» (ΒΟΥΔΔΙΣΤΕΣ) = «Όλοι»
«Αδικοί βαθμολογικά» (ΜΟΥΣΙΚΟΙ) = «Οι πολύ νεαροί στο επάγγελμα, που προβάλλονται»
«Ανασφαλείς οικονομικά» (ΜΟΥΣΙΚΟΙ) = «Ημι-απασχολούμενοι νέοι»
«Αγχωμένοι οικονομικά» (ΧΡΗΣΤΕΣ) = «Όλοι»
«Μονόχρωτοι» (ΜΕΣΗΛΙΚΕΣ) = «Ανάλογα με το επάγγελμα, κυρίως οι λογιστές, οι φοροτεχνικοί»
«Προβλέψιμοι» (ΜΕΣΗΛΙΚΕΣ) = «Όλοι, ανεξαρτήτως επαγγέλματος»
«Επεμβατικοί» (ΜΕΣΗΛΙΚΕΣ) = «Όλοι αλλά κυρίως γονείς, δάσκαλοι, άνθρωποι εξουσίας»
«Ανέντιμοι», «Αδιάκριτοι», «Ανέμπιστοι» (ΦΙΛΟΙ) = «Ελάχιστοι»
«Άξεστα» (ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΤΑ ΑΝΤΙΘΕΤΑ ΠΡΟΣ ΕΜΕΝΑ) = «Άτομα που έχω συναντήσει σε διάφορα χωρία, σε διακοπές»
«Βίαια» (ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΤΑ ΑΝΤΙΘΕΤΑ ΠΡΟΣ ΕΜΕΝΑ) = «Νεαρά άτομα των μεγαλουπόλεων»
«Μονόπλευρα» (ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΤΑ ΑΝΤΙΘΕΤΑ ΠΡΟΣ ΕΜΕΝΑ) = «Άτομα διαφόρων ηλικιών, που εκφράζουν θρησκευτικές πεποιθήσεις»
«Επιτόλαια» (ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΤΑ ΑΝΤΙΘΕΤΑ ΠΡΟΣ ΕΜΕΝΑ) = «Άνθρωποι που δείχνουν κοινωνικοί και πολυλογάδες»

γ. Δεδομένα Φάσης III του IMIS: Νοηματική Διευκρίνιση των Α.Ε.

ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΓΩΜΟΡΦΙΚΕΣ Α.Ε.

E+, 1Σ «Ευέλικτες» ΕΜΕΙΣ /ΑΥΤΕΣ, ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: *«Μπορούν σε διάφορα προβλήματα να είναι πολυμήχανες, να βρίσκουν λύσεις, δεν πελαγώνουν, παρόλο που από τη φύση υτους είναι πιο λεπτομερείς.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Έχω διαμορφώσει διάφορα τέτοια στοιχεία.»*

Συnergιστική Εμπειρία: *«Στη σχέση με τον πατέρα μου, σε κανγάδες ή διαξιφισμούς στο ποιανού θα περάσει η άποψη, έχω καταφέρει να «εκμεταλλευτώ» την αδυναμία του και να περάσει αυτό που θέλω εγώ τελικά»*

E+2 «Τυχερές» ΕΜΕΙΣ, ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: *«Παρόλο που οι γυναίκες θεωρούνται αδύναμες, μπορούν να υπερισχύσουν έναντι των αντρών σε πολλούς τομείς.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Και το παραπάνω και ότι, έτσι όπως το 'χει φέρει η ζωή, δεν έχω αντιμετωπίσει πολλά αδιέξοδα.»*

Συnergιστική Εμπειρία: *«Τα περιουσιακά μου στοιχεία και η κατάσταση έτσι όπως είναι διαμορφωμένη, ευνοϊκά, από μικρή.»*

E+2Σ «Ευρηματικές» ΕΜΕΙΣ, ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: *«Ίδιο με το «ευέλικτες».»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Ως προς την ποικιλία των τεχνασμάτων που χρησιμοποιώ, αυτό αφορά ο βαθμός «2».»*

E+.2 «Προστατευτικές» ΕΜΕΙΣ, ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: *«Είναι η γυναικεία φύση και η μητρότητα.»*

E+, 2Σ «Ειλικρινείς» ΑΥΤΟΙ, ΑΝΔΡΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: *«Πηγάζει από τη διάθεσή τους να εκφράσουν πράγματα και από την ασφάλεια που έχουν, ότι σε κάποια πράγματα υπερτερούν.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Όταν αισθάνομαι ασφαλής, είμαι κι εγώ πιο ειλικρινής.»*

Συνεργιστική Εμπειρία: *«Η περίοδος στην οποία έχω μεγαλύτερη οικονομική άνεση, όπου οι άλλοι με αποδέχονται περισσότερο.»*

E+, 2 «Ντροπαλού» ΑΥΤΟΙ, ΑΝΔΡΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: *«Δυσκολεύονται στο να εκφραστούν, να προσεγγίσουν μια κοπέλα και να της μιλήσουν.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Το έχω συνδέσει με τις ηθικές αξίες που με έχουν μεγαλώσει σαν κοπέλα, καλό σαβουάρ βιβρ, οριοθετούσαν τις σχέσεις από μια ηλικία και μετά, μετά το σχολείο, τήρηση των κοινωνικών προτύπων και της ευρύτερης κοινωνίας και της γειτονιάς.»*

E+, 2 «Φιλόξενοι» ΕΜΕΙΣ /ΑΥΤΟΙ, ΕΛΛΗΝΕΣ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: *«Μια εκμάθηση, η οποία έχει εκφραστεί πλέον και σαν ανάγκη για κοινωνικοποίηση και η οποία πιστεύω ότι ισχύει, ευρύτερα.»*

Συνεργιστική Εμπειρία: *«Από φιλικά σπίτια στα οποία έχω φιλοξενηθεί και από αγνώστους που με έχουν περιβάλει.»*

E+, 2 «Χαμογελαστού» ΕΜΕΙΣ /ΑΥΤΟΙ, ΕΛΛΗΝΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: *«Ο μεσογειακός τύπος ανθρώπου, το μεσογειακό κλίμα και εικόνες ανθρώπων σε πιο ξέγνοιαστες στιγμές, που δεν πιέζονται από την καθημερινή ρουτίνα.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Εγώ, σε στιγμές όπου όλα πηγαίνουν καλά.»*

Συνεργιστική Εμπειρία: *«Οι πρώτες μου καλοκαιρινές διακοπές.»*

E+, 2 «Ανοιχτόκαρδου» ΕΜΕΙΣ, ΕΛΛΗΝΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: *«Διάθεση να προσφέρεις στον άλλον πράγματα. Μπορεί να είναι ένα πρότυπο από το πως έχουμε δει τους μεσογειακούς ανθρώπους.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Κατά περιόδους, όταν αισθάνομαι ότι έχω λύσει τα περισσότερα προβλήματά μου.»*

E+, 2 «Καλοφαγάδες» ΕΜΕΙΣ /ΑΥΤΟΙ, ΕΛΛΗΝΕΣ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: *«Θεωρώ ότι δεν είναι τυχαίο ότι στην πλειοψηφία μας είμαστε εντραφείς. Έχουμε συνδέσει τη διασκέδαση με την έκφραση «να σου κάνω το τραπέζι.»*

E+, 2 «Ερωτικού» ΑΥΤΟΙ, ΕΛΛΗΝΕΣ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: «*Η διάθεση της εξωστρέφειας η οποία εκφράζεται κυρίως σε διακοπές και σε περιόδους που είμαστε πιο χαλαροί. αλλά και μέσα από περιόδους υπερβολικής πίεσης -περικλείεται σ' όλες τις εκφράσεις της ζωής μας.*»

Συνεργιστική Εμπειρία: «*Την πρώτη φορά που ένωσα έλξη από κάποιο αγόρι, γύρω στα 13 -14, όπου σύνδεσα τον ερωτισμό με μια ρομαντική κατάσταση, σε διακοπές, είχα ερωτευτεί ένα αγόρι αρκετά μεγαλύτερο και τα αισθήματα φαινότουσαν αμοιβαία. Τον συναντούσα κάθε βράδι στο παράθυρό μου γιατί δε μ' άφηναν να βγαίνω. Δεν είχα σεξουαλική ζωή, αλλά ήταν ένα πλατωνικό σε γενικές γραμμές... μια πλατωνική κατάσταση που κράτησε γύρω στον ένα μήνα, με φεγγάρι και με τέτοια.*»

E+, 2 «Καταφερτζήδες» ΑΥΤΟΙ, ΕΛΛΗΝΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «*Έχει να κάνει με την ικανότητα να πείθουν τους άλλους, ο στόχος τους είναι τα οικονομικά κίνητρα, όπως οι έμποροι, οι μικροπωλητές... οποιοδήποτε.*»

Έννοια για τον Εαυτό: «*Η θηλυκότητα και τα στοιχεία που έχω αντλήσει από ανθρώπους που έχουν καταφέρει να μου πουλήσουν κάτι που δεν το είχα ανάγκη.*»

Συνεργιστική Εμπειρία: «*Είχα μπει σε μαγαζί να ψωνίσω, γύρω στα 18 μου και ήταν ένας πολύ χαρακτηριστικός τύπος που μ' έναν ποιητικό τρόπο κατάφερε να μου πουλήσει δυο μπλούζες παραπάνω, δείχνοντάς μου όλα τα χρώματα και παραλληλίζοντάς τα με ένα έργο τέχνης και τη σύνθεση των χρωμάτων σε σχέση με το ουράνιο τόξο. Τη μια από τις δυο αυτές μπλούζες δε μπορώ ακόμα να την ξεφορτωθώ.*»

E+, 3 «Πιο μορφωμένου» ΑΥΤΟΙ, ΓΕΡΜΑΝΟΙ

Έννοια για την Ομάδα: «*Οι συνθήκες ζωής, τα σχολεία τους που τους παρέχουν περισσότερες δυνατότητες, άρα μεγαλώνουν με περισσότερα εφόδια.*»

Έννοια για τον Εαυτό: «*Μου έχει δοθεί η ευκαιρία να ασχοληθώ με κάποιες καλλιτεχνικές δραστηριότητες, σ' ένα χώρο όπως η Ελλάδα, που δεν προωθεί τέτοιες ιδέες.*»

Συnergieστική Εμπειρία: «Όταν είχα ταξιδέψει στη Γερμανία και είχα δει σε συναυλία να συμμετέχουν παιδιά πολύ μικρής ηλικίας, τα οποία κατανοούσαν αρκετά πράγματα. »

E+, 3Σ «Καλόκαρδοι» ΕΜΕΙΣ, ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

Έννοια για την Ομάδα: «Κάποιοι απ' αυτούς, παρόλο που είναι μονομερείς, λόγω των αρχών του Χριστιανισμού, αναγκάζονται να δείξουν μια πιο ανθρώπινη συμπεριφορά κι αυτό εκφράζεται μέσα από διάφορες φιλανθρωπίες που κάνουν. »

Έννοια για τον Εαυτό: «Η συμπόνια μου στον πόνο των άλλων και η διάθεσή μου να προσφέρω κάποια πράγματα. »

Συnergieστική Εμπειρία: «Από διάφορες εκπομπές που υπάρχουν άνθρωποι που ζητάνε βοήθεια και τελικά ανταποκρίνεται αρκετά ο κόσμος. Άνθρωποι στη γειτονιά μου, που έχουν βρεθεί σε πολύ δύσκολη κατάσταση και είχε συνδράμει ολόκληρη η γειτονιά. »

E+, 2Σ «Αυστηροί» ΕΜΕΙΣ /ΑΥΤΟΙ, ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

Έννοια για την Ομάδα: «Ο κλήρος και οι συμβουλές που δίνουν στους πιστούς, οι απαγορεύσεις που επιβάλλουν, αρκετές φορές άδικα. »

Έννοια για τον Εαυτό: «Είμαι αυστηρή απέναντι στους γονείς μου, όταν πρέπει να τους θέσω όρια για να μην οικειοποιούνται την προσωπική μου ζωή. »

Συnergieστική Εμπειρία: «Κάτι που γίνεται διαρκώς από την εφηβεία και μετά. »

E+, 2 «Ειρημιστές» ΑΥΤΟΙ, ΒΟΥΛΔΙΣΤΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Γενικώς φιλήσυχοι απ' ό,τι ξέρω από την ιστορία τους. »

E+, 2 «Προστατευτικοί» ΕΜΕΙΣ, ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Έννοια για την Ομάδα: «Η ανησυχία τους για τα παιδιά και για το μέλλον των παιδιών. »

Έννοια για τον Εαυτό: «Η τάση που έχω να βοηθήσω τους άλλους στα προβλήματά τους. »

E+, 2Σ «Συνεπείς» ΕΜΕΙΣ, ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: «Έχει να κάνει με αρχές και με μία προσπάθεια να μην υπάρχει κοινωνική απόρριψη, όπου τόσο μέσα στην

οικογένεια, όσο και στις κοινωνικές μας υποχρεώσεις. λειτουργούμε με μια συνέπεια και στην πράξη και στο λόγο.»

Συnergieστική Εμπειρία: «Όταν λόγω απόστασης του σπιτιού από το σχολείο είχα αργήσει κάποιες φορές, με αποτέλεσμα να με επιπλήτουν και να αισθάνομαι μια φοβερή σύγκρουση μέσα μου με το πως είχα συνηθίσει να συμπεριφέρομαι και να με αποδέχονται οι άλλοι.»

E+, 1Σ «Απρόβλεπτοι» ΕΜΕΙΣ, ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Έννοια για την Ομάδα: «Κυρίως η συμπεριφορά του πατέρα μου, που δεν ανακοίνωνε το τι θα κάνει, σ' εμένα αλλά κάποιες φορές και στη μητέρα μου κι αυτό δημιουργούσε το στοιχείο της έκπληξης, αλλά πολλές φορές προκαλούσε και ασυνεννοησία.»

Έννοια για τον Εαυτό: «Κρατάω κάποια «κρυμμένα χαρτιά», τόσο στις σχέσεις μου με την οικογένεια, όσο και με τους άντρες. Θεωρώ ότι έτσι με χρειάζονται περισσότερο, για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.»

E+, 1Σ «Υγιείς» ΕΜΕΙΣ, ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Έννοια για την Ομάδα: «Παρόλες τις συγκρούσεις, τόσο του καθενός μας μέσα του, όσο και αναμεταξύ μας, φοβήθηκα ότι στην πορεία θα δημιουργηθούν προβλήματα υγείας, που τελικά αποφεύχθηκαν.»

Έννοια για τον Εαυτό: «Δεν έχω προβλήματα υγείας.»

Συnergieστική Εμπειρία: «Ο πατέρας μου, εμφάνισε κάποια προβλήματα στην καρδιά του, αλλά στην πορεία, διατηρήθηκε σε μια ισορροπία.»

E+, 2 «Στοργικού» ΑΥΤΟΙ, ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Έννοια για την Ομάδα: «Με άπειρη αγάπη και τρυφερότητα για τα παιδιά τους.»

Έννοια για τον Εαυτό: «Με άπειρη αγάπη και τρυφερότητα για τους γονείς.»

E+, 1 «Αυστηρού» ΑΥΤΟΙ, ΠΑΤΕΡΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Οι φόβοι τους, στο ότι πρέπει να μεγαλώσουνε σωστά τα παιδιά τους, η διάθεσή τους να επιβληθούν στα παιδιά.»

E+, 2 «Σκληρού» ΑΥΤΟΙ, ΠΑΤΕΡΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Ενώ έχουν μια φαινομενικά σκληρή συμπεριφορά, μέσα τους νιώθουν στενοχώρια για τον τρόπο που αντιδρούν.»

E+, 1Σ «Ευαίσθητου» ΑΥΤΟΙ, ΠΑΤΕΡΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: *«Ευαίσθητοι. παρά τη φαινομενική τους αυστηρότητα.»*

E+, 2 «Χαμογελαστές» ΑΥΤΕΣ, ΜΗΤΕΡΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: *«Η εικόνα που έχω για τις μητέρες από το δημοτικό σχολείο, η γιορτή της μητέρας, τα ποιήματα που είναι πολύ έντονα χαραγμένα στη μνήμη μου και η εικόνα που έχω για τη μητέρα μου.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Είμαι συνήθως έτσι, κυρίως τις εποχές όπου είμαι ξέγνοιαστη.»*

E+, 1 «Ακούραστες» ΑΥΤΕΣ, ΜΗΤΕΡΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: *«Κρατάνε την οικογένεια και έχουν πολύ μεγάλες αντοχές.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Είμαι δραστήριο άτομο.»*

E+, 2 «Ευαίσθητου» ΕΜΕΙΣ /ΑΥΤΟΙ, ΜΟΥΣΙΚΟΙ

Έννοια για την Ομάδα: *«Η εκμάθηση της μουσικής βασίζεται σε «λεπτά στοιχεία» τα οποία όταν μπορείς να τα διακρίνεις, σε βοηθούν να μπορείς πιο εύκολα να προσδιορίζεις και να κατανοείς πιο λεπτομερείς έννοιες. Αυτό κυρίως προσδιορίζεται στο άκουσμα, αλλά μπορείς να το μεταφέρεις και σε άλλες σου αισθήσεις.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Και μέσα από τη μουσική, αλλά και μέσα από έναν ρομαντικό τρόπο που θέλω να αντιλαμβάνομαι τα πράγματα.»*

Συνεργιστική Εμπειρία: *«Στο γυμνάσιο, όταν άρχισα να ασχολούμαι με το γράψιμο και μέσα από συζητήσεις που είχα με καθηγητές, διαπίστωσα ότι τα κείμενα εξέφραζαν αρκετή ευαισθησία.»*

E+, 2Σ «Δημιουργικοί» ΕΜΕΙΣ, ΜΟΥΣΙΚΟΙ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: *«Έχω συνδέσει την τέχνη με τη δημιουργία. Ο καλλιτέχνης έχει μεγαλύτερες ελευθερίες.»*

Συνεργιστική Εμπειρία: *«Όταν μαγειρεύω ένα καινούργιο φαγητό και του προσθέτω καινούργια στοιχεία.»*

E+, 1 «Ελεύθερου» ΕΜΕΙΣ, ΜΟΥΣΙΚΟΙ

Συνεργιστική Εμπειρία: *«Όταν μου δίνεται η ευκαιρία, κυρίως μέσω της μουσικής αλλά και μέσα από άλλες καλλιτεχνικές δραστηριότητες, να μην τηρώ τα στάνταρ που έχω για την εικόνα του εαυτού μου προς τα έξω.»*

E+, 2 «Αυστηρού» ΕΜΕΙΣ, ΜΟΥΣΙΚΟΙ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: *«Αναγνωρίζοντας τη λεπτομέρεια, είναι σε θέση να διακρίνουν περισσότερα πράγματα κι αυτό έχει συνέπειες στη συμπεριφορά τους κυρίως προς τους άλλους.»*

E+, 1 «Ξεκούραστο» ΕΜΕΙΣ /ΑΥΤΟΙ, ΜΟΥΣΙΚΟΙ

Έννοια για την Ομάδα: *«Ξεκούραστοι από το πολύ δύσκολο ωράριο των υπαλλήλων, σαν επάγγελμα είναι πολύ ελεύθερο και δεν είναι μια απασχόληση που σε εξουθενώνει, γιατί είναι κάτι που αγαπάς και όχι μια τυπική δουλειά.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Η μουσική η ίδια με ξεκουράζει. Εκφράζομαι, βγαίνουν πολλά συναισθήματα κι αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να νιώθω πιο καλά μετά, όσες ώρες κι αν ασχοληθώ.»*

E+, 2 «Φιλελεύθερου» ΑΥΤΟΙ, ΜΟΥΣΙΚΟΙ

Έννοια για την Ομάδα: *«Μια ταμπέλα που τους έχουμε βάλει και η οποία τους προσδίδει κάποια ελευθερία στην έκφραση και τη συμπεριφορά τους.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Προσπαθώ να εκφράζομαι ελεύθερα, όταν αυτό δεν θίγει καταστάσεις και πρόσωπα.»*

Συνεργιστική Εμπειρία -Πρότυπη Εικόνα: *«Ένας καθηγητής, πολύ εκκεντρικός στο ντύσιμο και τη συμπεριφορά του. Αυτό δε μας ξενίζει γιατί θεωρούμε ότι είναι ιδεολόγος.»*

E+, 2 «Ξεγνοιαστού» ΕΜΕΙΣ, ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: *«Βρισκόμαστε σε ένα μέσο επίπεδο, όπου υπάρχουν τα μέσα για μια καλή επιβίωση, αλλά χωρίς να είναι τόσο πολλά ώστε να φοβάμαι να μην τα χάσω.»*

E+, 1 «Ιδεολόγου» ΕΜΕΙΣ, ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: *«Μέσα από την ξεγνοιασιά που υπάρχει, υπάρχει και ο χρόνος να φιλοσοφήσεις.»*

E+, 2 «Ασφαλείς (οικονομικά)» ΕΜΕΙΣ, ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ

Έννοια για την Ομάδα: *«Δεν έχουν το άγχος της επιβίωσης.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Δε χρειάστηκε να βρεθώ από μια φτωχή οικογένεια στην οικονομική κατάσταση που είμαστε τώρα. Ήταν ανέκαθεν έτσι η οικογένειά μου και μεγάλωσα μέσα σε μια ασφάλεια.»*

Συνεργιστική Εμπειρία: *«Θυμάμαι στο σχολείο υπήρχαν παιδιά που έπρεπε να ρωτήσουν τους γονείς τους εάν θα αγοράσουν κάτι που είχε πει η δασκάλα να πάρουμε. Εγώ ήξερα πως θα το έπαιρνα έτσι κι αλλιώς. Δεν είχα αυτήν την ανασφάλεια. Αισθανόμουν ότι... υπήρχε ασφάλεια.»*

E+, 2 «Ευδιάθετοι» ΕΜΕΙΣ, ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ

Έννοια για την Ομάδα: *«Χαρούμενοι, γιατί είναι ασφαλείς.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Ευχάριστη με τους άλλους, χαρούμενη.»*

E+, 2 «Φιλελεύθεροι» ΑΥΤΟΙ, ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ

Έννοια για την Ομάδα: *«Αφήνουν αρκετές ελευθερίες, π.χ. οι γονείς στα παιδιά τους. Δέχονται αρκετά τις καινούργιες ιδέες.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Μου αρέσει να δοκιμάζω καινούργια πράγματα και Δε στερώ την ελευθερία του άλλου στις σχέσεις μου. Προσπαθώ να μη γίνομαι καταπιεστική.»*

E+, 1 «Οραματιστές» ΑΥΤΟΙ, ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: *«Οραματίζονται κάτι καλύτερο για τον εαυτό τους και για την κοινωνία.»*

E+, 2 «Ξεκούραστο» ΑΥΤΟΙ, ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: *«Επειδή δεν έχουν το άγχος της επιβίωσης, ούτε αναγκάζονται να κάνουν βαριά χειρωνακτική δουλειά, όπως η εργατική τάξη.»*

E+, 2 «Παρορμητικού» ΑΥΤΟΙ, ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: *«Δεν υπάρχουν ούτε πολύ λίγα χρήματα για να τα μετράς, ούτε τόσα ώστε να γίνεσαι επιπόλαιος. Υπάρχουν απλώς στιγμές παρόρμησης.»*

E+, 2 «Δραστήριο» ΕΜΕΙΣ, ΜΗ -ΧΡΗΣΤΕΣ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: *«Λόγω της φυσικής τους κατάστασης, που συνήθως είναι καλή, έχουν την ευκαιρία να συμμετέχουν σε κοινωνικές ομάδες, καλλιτεχνικά σε χόμπυ... να δραστηριοποιούνται.»*

E+, 1Σ «Υγιείς σωματικά» ΕΜΕΙΣ, ΜΗ -ΧΡΗΣΤΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: *«Υγιείς σωματικά, όχι γιατί αυτό μου συμβαίνει πάντα, αλλά υπάρχει σα δυνατότητα. Συναισθηματικά μπορεί να μην είναι πάντα υγιείς, αλλά μπορούν να ανταπεξέρχονται.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Είμαι αρκετά υγιής σωματικά. Αν δεν υπάρχει αυτό, δε μπορείς να πραγματοποιήσεις τα σχέδιά σου. Είναι μια απαραίτητη προϋπόθεση.»*

E+, 2 «Αποδεκτού» ΕΜΕΙΣ, ΜΗ -ΧΡΗΣΤΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: *«Οι άγραφοι νόμοι της κοινωνίας μας, λένε ότι αποδέχονται αυτή τη μερίδα ανθρώπων ως ικανούς, ή περισσότερο ικανούς.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Όταν θα χρειαστεί να ζητήσω κάτι και με εξυπηρετήσει χωρίς δυσανασχέτηση ο άλλος, όταν θα χρειαστεί να ζητήσω δουλειά και δεν θα απορριφθώ αμέσως.»*

E+, 2 «Τυχερού» ΕΜΕΙΣ, ΜΗ -ΧΡΗΣΤΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: *«Πρώτον, θα μπορέσουν να επιβιώσουν μέσ' από την κοινωνία μας όπως είναι διαμορφωμένη, θα έχουν περισσότερες ευκαιρίες. Δεύτερον, τα προβλήματα, τόσο υγείας όσο και συναισθηματικά, θα είναι πολύ λιγότερα. Τρίτον, δε θα χρειαστεί να τους εκμεταλλευτούν άλλοι άνθρωποι, οι οποίοι λειτουργούν εις βάρος τους, π.χ. έμποροι.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Για τους ίδιους λόγους και γιατί γενικά στη ζωή μου τα πράγματα πηγαίνουν σχεδόν όπως τα θέλω και πραγματοποιούνται τα σχέδιά μου, μέχρι στιγμής.»*

E+, 2 «Δυνατού» ΑΥΤΟΙ, ΜΗ -ΧΡΗΣΤΕΣ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: *«Ικανοί να ανταπεξέλθουν στις δυσκολίες της ζωής.»*

E+, 2 «Υγιείς συναισθηματικώ» ΑΥΤΟΙ, ΜΗ -ΧΡΗΣΤΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Έχουν περισσότερες πιθανότητες να μπορέσουν να ισορροπήσουν συναισθηματικά και αυτό τους κατατάσσει αυτομάτως σε μια πιο καλή κατάσταση.»

Έννοια για τον Εαυτό: «Το να εκλογικεύω κάποια πράγματα στη συμπεριφορά μου και να τα φέρνω σε μια ισορροπία με τις αρχές που έχω μάθει από την οικογένειά μου.»

E+, 1 «Αγωνιστές» ΑΥΤΟΙ, ΜΗ -ΧΡΗΣΤΕΣ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: «Μέσα από την προσπάθειά τους να επιβιώσουν και την αντιμετώπιση των προβλημάτων, πολλές φορές πληγώνονται, αλλά δεν αφήνονται σ' αυτήν την κατάσταση.»

Συνεργιστική Εμπειρία: «Όταν οι γονείς μου περνούσαν μια αρκετά δύσκολη περίοδο στη σχέση τους, στην εφηβεία μου και αισθάνθηκα όλη αυτήν την απόρριψη εγώ, αλλά το πάλεψα και κατάφερα να επιβιώσω χωρίς να καταφύγω σε άλλες λύσεις που θα με έβλαπταν. Εφόσον το έκανα μία φορά, είδα ότι μπορώ να το κάνω και άλλες φορές.»

E+, 2 «Εργατικού» ΑΥΤΟΙ, ΜΗ -ΧΡΗΣΤΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Αν έχουν τα παραπάνω στοιχεία, αυτά αναγκαστικά διοχετεύονται στην εργασία, ή στη διάθεση για εργασία.»

Έννοια για τον Εαυτό: «Γενικά είμαι πολύ εργατική σε ό,τι θέλω να ασχοληθώ. Στα πράγματα που δε μου αρέσουν, δεν ισχύει το ίδιο.»

E+, 1 «Ιδεολόγιο» ΑΥΤΟΙ, ΧΡΗΣΤΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Αρκετά ευαίσθητα άτομα, τα οποία δυσκολεύονται να αποδεχτούν είτε την κοινωνική κατάσταση, είτε τον κόσμο έτσι όπως είναι φτιαγμένος και καταφεύγουν στη λύση των ναρκωτικών.»

Έννοια για τον Εαυτό: «Να έχεις ιδανικά για τα οποία να παλεύεις, έχοντας επίγνωση όμως του πώς λειτουργεί ο κόσμος και ξέροντας ότι δε θ' αλλάξει η κατάσταση. Έχω συμβιβαστεί με την παρούσα κατάσταση, γιατί βλέπω ότι καταστάσεις όπως η πείνα, ο πόλεμος, η ανισότητα κ.λ.π., ισχύουν και θα συνεχίσουν να ισχύουν. Η διαφορά είναι ότι εκφράζονται αλλιώς σε κάθε εποχή, εξωτερικά χαρακτηριστικά τις διαφοροποιούν.»

Συνεργιστική Εμπειρία: *«Συζητήσεις συμμαθητών μου που έπαιρναν και είχαν εντυπωσιαστεί από τον τρόπο που σκέπτονται, γιατί θεωρούσα ότι δεν είχαν τη δυνατότητα να σκεφτούν πολλά πράγματα.»*

E+, 1 «Σοβαροί» ΑΥΤΟΙ, ΜΕΣΗΛΙΚΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: *«Είναι ένας ρόλος που τους έχει επιβληθεί, τον οποίον τον έχουν αποδεχτεί για να μπορέσουν να είναι αποδεκτοί. Ένας μεσήλικας που θα εκφραζόταν σαν παιδί, θα φαινόταν γελοίος.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Προσπαθώ να έχω κι εγώ έναν πιο ώριμο τρόπο σκέψης. Αλλά το διαφοροποιώ πολύ από τη σοβαροφάνεια και προσπαθώ να εκτιμώ τα πράγματα πιο μετρημένα.»*

E+, 2 «Καλόκαρδοι» ΕΜΕΙΣ, ΦΙΛΟΙ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: *«Είναι καλόκαρδοι άνθρωποι, ευχάριστοι, δεν κρατάνε κακία, ούτε σε αναγκάζουν να είσαι επιφυλακτικός.»*

E+, 2 «Σταθεροί» ΕΜΕΙΣ, ΦΙΛΟΙ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: *«Πιστοί στις φιλίες τους.»*

E+, 2 «Ευκολόπιστοι» ΕΜΕΙΣ, ΦΙΛΟΙ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: *«Είναι καλοδιάθετοι. Υπάρχει εμπιστοσύνη αναμεταξύ μας.»*

E+, 2 «Ρομαντικοί» ΕΜΕΙΣ, ΦΙΛΟΙ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: *«Ενυαίσθητοι και ρομαντικοί χαρακτήρες.»*

E+, 2 «Ευγενικοί» ΕΜΕΙΣ, ΦΙΛΟΙ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: *«Ευγενικοί, όχι τυπικά αλλά ουσιαστικά, νοιάζονται για τους άλλους.»*

E+, 2 «Ευτυχισμένοι» ΑΥΤΟΙ, ΦΙΛΟΙ

Έννοια για την Ομάδα: *«Αν βρεις πραγματικούς φίλους, είναι ένα από τα καλύτερα πράγματα που μπορείς να έχεις. Είναι ευτυχία.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«(Ευτυχισμένη), όχι τόσο με τους φίλους. Ενώ από τον τρόπο που ζω, πιο γενικά. Είμαι αρκετά ευτυχισμένη.»*

E+, 2 «Τυχερού» (ΑΥΤΟΙ, ΦΙΛΟΙ)

Έννοια για την Ομάδα: *«Τυχεροί που βρήκαν ο ένας το άλλον.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Τυχερή για πολλά πράγματα στη ζωή μου, από τον τρόπο που μεγάλωσα, τα πράγματα που έζησα, όλ' αυτά με κάνουν να νιώθω τυχερή.»*

E+, 2 «Καλοφτιαγμένο» ΤΟ ΙΔΑΝΙΚΟ ΑΤΟΜΟ

Νοηματική διευκρίνιση: *«Έχει μεγάλη σημασία σε όλους τους τομείς, γιατί όλα τα κοινωνικά πρότυπα εκφράζουν εμφανίσιμους ανθρώπους. Γενικότερα, εμφανίσιμος, καλοφτιαγμένος, εννοώ μια αρχαιοελληνική ρώμη, αλλά με σύγχρονα χαρακτηριστικά, ντύσιμο κ.λ.π.. Ο Ερμής του Πραξιτέλη στο πιο σύγχρονό του.»*

E+, 2 «Γενναίο» ΤΟ ΙΔΑΝΙΚΟ ΑΤΟΜΟ

Νοηματική διευκρίνιση: *«Είναι ιδανικό το οποίο θεωρώ ότι εκλείπει στις μέρες μας λόγω του χρήματος και άλλων παραγόντων. Από το να σου προσφέρει κάποιος το καλό του για να μην κρυώνεις, μέχρι το να προσπαθήσει να σε σώσει.»*

Συnergιστική Εμπειρία: *«Μια φορά στο σχολείο, όταν έπρεπε να αποβάλλουν την καλύτερή μου φίλη και την υπερασπίστηκα παίρνοντας πάνω μου τις κατηγορίες που ήταν για 'κείνη. Και άλλη μια φορά, όταν επέλεξα να κάνω παρέα με δυο κοπέλες οι οποίες ήταν απορριπτές και θεώρησα πιο σημαντικό να κάνω αυτό που νόμιζα, παρά να μπω μέσα στα κοινωνικά πλαίσια.»*

E+, 2Σ «Χαρισματικό» ΤΟ ΙΔΑΝΙΚΟ ΑΤΟΜΟ

Νοηματική διευκρίνιση: *«Δημιουργικό, αλλά με έναν ιδιαίτερο τρόπο, που να ξεχωρίζει από τους πολλούς.»*

Συnergιστική Εμπειρία: *«Όταν στο Γυμνάσιο άρχισα να γράφω κάποια πεζά κείμενα τα οποία είχαν μεν στοιχεία από λογοτεχνία που είχα διαβάσει, αλλά λόγω του προσωπικού στοιχείου που είχε μπει μέσα, είχαν γίνει πιο ιδιαίτερα.»*

ΘΕΤΙΚΕΣ ΑΛΛΟΜΟΡΦΙΚΕΣ Α.Ε.

A+ «Δυνατοί (σωματικά)» ΑΥΤΟΙ, ΑΝΔΡΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: *«Λόγω σωματικής κατασκευής, υπερτερούν σε σχέση με την κοινωνία που ζούμε και τη βία που επικρατεί.»*

Διαφοροποίηση του Εαυτού: *«Περιορίζονται οι δουλειές οι καθημερινές που μπορώ να κάνω»*

A+ «Πειθαρχημένοι» ΑΥΤΟΙ, ΓΕΡΜΑΝΟΙ

Έννοια για την Ομάδα: *«Ο τρόπος ζωής τους είναι πολύ μετρημένος και τηρούν, είτε θέλουν, είτε δε θέλουν, τους νόμους της κοινωνίας τους. Θεωρώ ότι αρκετοί από αυτούς τους νόμους εξυπηρετούν ωφέλιμους σκοπούς, μπορούν να σώσουν ζωές, όταν π.χ. πρόκειται για οδική ασφάλεια.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Είμαι περισσότερο αντιδραστική.»*

Συνεργιστική Εμπειρία: *«Όταν κάποια στιγμή είχα σκεφτεί, λόγω επαγγελματικής ανασφάλειας ή διάθεσης για πρωτοτυπία, να δώσω εξετάσεις στην πενταετή θητεία και διαπίστωσα ότι θα μου ήταν πολύ δύσκολο να μπω σε τέτοια στεγανά.»*

A+ «Ενωμένοι» ΑΥΤΟΙ, ΒΟΥΔΔΙΣΤΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: *«Έχω δει μικρές ομάδες Βουδδιστών στην Ελλάδα και έχω παρατηρήσει αυτό το χαρακτηριστικό.»*

A+ «Ολοκληρωμένοι» ΑΥΤΟΙ, ΠΑΝΤΡΕΜΕΝΟΙ

Έννοια για την Ομάδα: *«Εκτός από τους μοναχούς που είναι γνωστό ότι ζουν μόνοι τους, με έχουν μάθει από το σχολείο και από το σπίτι μου, ότι μέσω των παιδιών και της οικογένειας θα καταφέρει ο άνθρωπος να διαιωνίσει το είδος και να εκπληρώσει το σκοπό της ζωής του. Το «ολοκληρωμένες» βγαίνει από τον άγραφο αυτό νόμο που έχει επιβληθεί από την κοινωνία.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Αυτή τη στιγμή δε θεωρούμαι ότι έχω ολοκληρώσει τον προορισμό μου, σύμφωνα με αυτούς τους κοινωνικούς νόμους.»*

ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΓΩΜΟΡΦΙΚΕΣ Α.Ε.

Ε-, 2 «Ανασφαλείς» ΕΜΕΙΣ /ΑΥΤΕΣ, ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: *«Λόγω ηλικίας, περνώντας τα χρόνια, μεγαλώνει η ανασφάλεια, κυρίως στις γυναίκες»*

Ε-, 3 «Καταπιεσμένες» ΑΥΤΕΣ, ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: *«Αναγκάζονται να δεχτούν διάφορα κοινωνικά πρότυπα μέσα από διαφημίσεις, τα οποία περνάνε μέσα τους και τις οδηγούν σε μια συμπεριφορά η οποία δεν είναι δικιά τους. Επίσης, καταπιεσμένες από τους άνδρες.»*

Συνεργιστική Εμπειρία: *«Αισθάνθηκα πολύ καταπιεσμένη στην εφηβεία μου, όταν είχε έρθει να ζήσει κι ο ξάδερφός μου στο σπίτι, ο οποίος είχε όλες τις ελευθερίες κι εγώ έπρεπε να ζήσω πίσω από τη σκιά του.»*

Ε-, 2 «Μπερδεμένους» ΑΥΤΟΙ, ΑΝΔΡΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: *«Ενώ αισθάνονται διάφορα πράγματα, δυσκολεύονται να τα εκφράσουν, από αδυναμία.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Αισθάνομαι σα να πρέπει να μαντέψω τι θέλουν να πουν, μπερδεύομαι.»*

Συνεργιστική Εμπειρία: *«Εμπειρίες από τις πρώτες μου σχέσεις, αλλά και τις τωρινές.»*

Ε-, 3 «Τυπικά ευγενικού» ΑΥΤΟΙ, ΓΕΡΜΑΝΟΙ

Έννοια για την Ομάδα: *«Είναι ευγενικοί., αλλά χωρίς να ενδιαφέρονται πραγματικά για τους άλλους, από απλή τυπικότητα.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Θεωρώ ότι είναι καλύτερα να είσαι ουσιαστικά ευγενικός, όχι απλή τυπικότητα.»*

Ε-, 2 «Εγωιστές» ΕΜΕΙΣ, ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

Έννοια για την Ομάδα: *«Είναι εγωιστές, γιατί παρ' όλη τη διάθεση για προσφορά, γίνεται αυτό μ' έναν τρόπο πολύ φανερό που έχει σκοπό να προβάλλει τη θρησκεία τους.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Ίσως έχει να κάνει με το ότι είμαι μοναχοπαιδί. Έχω συνηθίσει να έχω πολλά πράγματα δικά μου.»*

E-, 2 «Οξύθυμο» ΕΜΕΙΣ, ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: *«Σε διάφορες συζητήσεις, ανεβαίνει ο τόνος της φωνής, πολλές φορές ασυνείδητα κι αυτό γίνεται αρκετά συχνά, χωρίς όμως να έχει περαιτέρω επιπτώσεις.»*

E-, 3 «Κυκλοθυμικό» ΑΥΤΟΙ, ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Έννοια για την Ομάδα: *«Οι διαθέσεις που αλλάζουν συχνά τα μέλη μιας οικογένειας, επειδή καθένας έχει τη δική του διάθεση και φαίνεται αρκετά.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Το συνδέω αρκετά με αναμνήσεις που μου προκαλούν την ανάλογη διάθεση, χωρίς να μπορώ να το ελέγξω εκείνη τη στιγμή.»*

Συνεργιστική Εμπειρία: *«Το έχω παρατηρήσει κυρίως σε συγκεντρώσεις συγγενών στο σπίτι μας, όπου καθώς κυλάει η συζήτηση, αλλάζουν οι διαθέσεις απότομα. Και το 'χω παρατηρήσει ακόμα και σε κηδείες αυτό.»*

E-, 3 «Υποκριτικό» ΑΥΤΟΙ, ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: *«Προσποιούνται τηρώντας τους κοινωνικούς κανόνες που μπορεί και να μην πιστεύουν, όπως η ευγένεια και η φιλοξενία.»*

E-, 1 «Επίμονο» ΑΥΤΟΙ, ΠΑΤΕΡΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: *«Μέσα από την αυστηρότητα που δείχνουν, εκφράζουν απαγορεύσεις τις οποίες δεν τις αισθάνονται πάντα, αλλά νιώθουν ότι πρέπει να τις επιβάλλουν για να προστατεύσουν τα παιδιά τους.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Επιμονή στο να διεκδικώ τα πράγματα που θέλω.»*

E-, 1 «Καταπιεσμένες» ΑΥΤΕΣ, ΜΗΤΕΡΕΣ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: *«Η οικογένειά μου, όπως οι περισσότερες, είναι πατριαρχικές, με όχι καλή ισορροπία, επιβάλλεται ο άντρας στην οικογένεια.»*

Συνεργιστική Εμπειρία: *«Όταν σκέφτηκαν να αλλάξουν κατοικία και να ζήσουν στην πόλη, η μητέρα μου δεν ήταν σίγουρη, αλλά τελικά ακολουθήσαμε.»*

E-, 3 «Κουρασμένοι» ΑΥΤΟΙ, ΛΟΓΙΣΤΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: *«Είναι ένα επάγγελμα που έχει περισσότερα κλισέ και περιορίζει τις προσωπικές ελευθερίες. Σε αναγκάζει να μετράς το κάθε τι και κυριολεκτικά και μεταφορικά, να έχεις φορτωμένο το μυαλό σου με αριθμούς.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Είναι κάτι που είπα επειδή σίγουρα κι εγώ, ορισμένες φορές νιώθω κουρασμένη, αλλά είναι ελάχιστες... είναι η φυσική κούραση όταν μέσα σε μια μέρα έχεις πολλά πράγματα να κάνεις. Αλλά δεν είναι δυσάρεστο, αν τα πράγματα αυτά ήταν δημιουργικά.»*

E-, 2 «Βολεμένο» ΕΜΕΙΣ, ΜΕΣΑΙΑ ΤΑΞΗ

Έννοια για την Ομάδα: *«Κοιτάζουν τον εαυτό τους πιο πολύ και δε σκέφτονται αρκετά για τους άλλους, ας πούμε τους πιο φτωχούς.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Ορισμένες φορές, σκέφτομαι έτσι κι εγώ.»*

E-, 2 «Εγωιστές» ΑΥΤΟΙ, ΟΙ ΠΟΛΥ ΠΛΟΥΣΙΟΙ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: *«Εγωπαθείς, δε σκέφτονται τους άλλους.»*

E-, 3 «Σοβαροί επιφανειακά» ΑΥΤΟΙ, ΟΙ ΠΟΛΥ ΠΛΟΥΣΙΟΙ

Έννοια για την Ομάδα: *«Το εξωτερικό τους ντύσιμο. Χωρίς να τους ξέρεις μπορείς να δεις σε τι τάξη ανήκουν. Και η γενικότερη συμπεριφορά τους, αν τους γνωρίσεις καλύτερα, βλέπεις ότι είναι ένα προσωπίδιο.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Δείχνω αυτήν την επιφανειακή σοβαρότητα, όταν ξέρω πως πρόκειται να με κρίνουν, σε διάφορες περιπτώσεις, κοινωνικές υποχρεώσεις κ.λ.π.»*

E-, 3 «Καλομαθημένοι» ΑΥΤΟΙ, ΟΙ ΠΟΛΥ ΠΛΟΥΣΙΟΙ

Έννοια για την Ομάδα: *«Δεν έχουν αντιμετωπίσει σοβαρά προβλήματα γι' αυτό ίσως δε μπορούν να καταλάβουν και τα προβλήματα των άλλων.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Καλομαθημένη από τη φροντίδα της οικογένειάς μου. Θα μου κακοφαίνονταν πολύ αν μου στερούσαν κάποια πράγματα από αυτά που μου δίνουν τώρα.»*

E-, 3 «Φοβισμένοι» ΑΥΤΟΙ, ΟΙ ΠΟΛΥ ΠΛΟΥΣΙΟΙ

Έννοια για την Ομάδα: *«Έχουν την ανασφάλεια μήπως χάσουν αυτά που έχουν.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Είμαι ανασφαλής με τα πράγματα που αγαπώ.»*

E-, 3 «Μονόπλευρου» ΑΥΤΟΙ, ΟΙ ΠΟΛΥ ΠΛΟΥΣΙΟΙ

Κοινή έννοια για την Ομάδα και τον Εαυτό: *«Δε μπορούν εύκολα να καταλάβουν τη θέση του άλλου, κυρίως εκείνοι που δεν έχουν την οικονομική άνεση και που ζουν κάτω από άλλες συνθήκες.»*

E-, 3 «Αδικημένου» ΑΥΤΟΙ, ΧΡΗΣΤΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: *«Έτσι όπως είναι διαμορφωμένο το κοινωνικό κατεστημένο, δεν τους δίνει ευκαιρίες. Είναι παρεξηγημένοι, γιατί αντιμετωπίζονται ως άνθρωποι οι οποίοι δεν έχουν ιδανικά.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Ένα δυσάρεστο συναίσθημα, έχει να κάνει πιο πολύ με παρεξήγηση και παρερμηνεία των πραγμάτων που έχω πει και μετά με διαπληκτισμό.»*

Συνεργιστική Εμπειρία: *«Στο σχολείο, όταν με τον καθηγητή της βιολογίας, για κάποιους λόγους που δεν έχω ακόμη κατανοήσει, με αδικούσε βαθμολογικά και η συμπεριφορά του ήταν απότομη.»*

E-, 3 «Άνεργου» ΑΥΤΟΙ, ΧΡΗΣΤΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: *«Στην πραγματικότητα, κανένας δεν τους αποδέχεται, δεν τους εμπιστεύεται, τους απορρίπτουν γιατί θα υπάρχει διαπόμπευση από τους υπόλοιπους, γι' αυτόν που θα δεχτεί να περιθάλλει έναν χρήστη ή να του δώσει εργασία.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Ούτε κι εγώ έχω δουλειά αυτόν τον καιρό, αλλά ξέρω ότι όταν το αποφασίσω σοβαρά μπορώ να βρω.»*

E-, 3 «Ανασφαλείς» ΑΥΤΟΙ, ΧΡΗΣΤΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: *«Μέσα από τις συγκρούσεις που έχουν, έχουν κατανοήσει ότι δεν έχουν καταφέρει να ισορροπήσουν αυτά τα πράγματα κι αυτό τους δημιουργεί ανασφάλεια.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Έχω αρκετή ανασφάλεια για το πώς με βλέπουν οι άλλοι. Αυτό δε συμβαίνει πάντα, σε όλες τις φάσεις, αλλά σε ορισμένες εποχές ανησυχώ για την εμφάνισή μου, για το τι σκέφτονται οι άλλοι για 'μένα.»*

E-, 3 «Προβλέψιμοι» ΑΥΤΟΙ, ΜΕΣΗΛΙΚΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: *«Επειδή δε δοκιμάζουν καινούργια πράγματα και δεν τολμούν αλλαγές.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Όταν ένας άνθρωπος με γνωρίζει καλά και αυτό μπορεί να σημαίνει και ότι με βαριέται.»*

ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΑΛΛΟΜΟΡΦΙΚΕΣ Α.Ε.

A- «Δύσκαμπτοι» ΑΥΤΟΙ, ΑΝΔΡΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: *«Η σωματική τους κίνηση, είναι υιοθετημένη σαν τρόπος συμπεριφοράς, από τον φόβο να μην τους περάσουν για θηλυπρεπείς.»*

Διαφοροποίηση του Εαυτού: *«Από τη φύση του το σώμα έχει κάποια πλαστικότητα που δεν πρέπει να παρεμποδίζεται.»*

Συνεργιστική Εμπειρία: *«Από τα σχολικά χρόνια, από το μάθημα της γυμναστικής, που δεν συμμετείχαν (τα αγόρια) καθόλου στη χορωδία, σε διάφορες εκδηλώσεις ήπιες.»*

A- «Πολυλογάδες» ΕΜΕΙΣ, ΕΛΛΗΝΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: *«Μια μανία να αναλύουν πολύ τα πράγματα, με λεπτομέρειες.»*

Διαφοροποίηση του Εαυτού: *«Δεν έχω τέτοια τάση.»*

A- «Αγέλαστοι» ΑΥΤΟΙ, ΓΕΡΜΑΝΟΙ

Έννοια για την Ομάδα: *«Έχω την εικόνα του ανέκφραστου, αγέλαστου ανθρώπου για τους Γερμανούς.»*

Διαφοροποίηση του Εαυτού: *«Έχω πολύ καλή διάθεση, στις περισσότερες στιγμές.»*

A- «Σκληροί» ΑΥΤΟΙ, ΓΕΡΜΑΝΟΙ

Έννοια για την Ομάδα: *«Η άμυνά τους ως άνθρωποι, γιατί για να είναι τόσο πειθαρχημένοι, έχουν καταπιέσει αρκετά πράγματα τα οποία θα έκαναν αν ήταν ελεύθεροι, με αποτέλεσμα να έχουν πνίξει κάποιες ευαισθησίες τους.»*

A- «Μονομερείς» ΕΜΕΙΣ /ΑΥΤΟΙ, ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

Έννοια για την Ομάδα: *«Δέχονται μόνον τη δικιά τους θρησκεία.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Θεωρώ ότι δεν είμαι τόσο καταπιεστική απέναντι στους άλλους, ασχέτως του τι δέχομαι σα σωστό.»*

A- «Υποκριτές» ΑΥΤΟΙ, ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

Έννοια για την Ομάδα: *«Όλη τους η συμπεριφορά, δεν είναι πραγματικά καλόκαρδοι, αλλά υιοθετούν αυτόν το ρόλο γιατί τους το επιβάλλει η θρησκεία τους.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Αισθάνομαι ότι δεν είμαι υποκρίτρια, ότι προσπαθώ να τηρώ τις αρχές που έχω μάθει από την οικογένειά μου, αλλά υπάρχουν και τα κατά συνθήκη ψεύδη τα οποία δε θα μπορούσα ούτως ή άλλως να αποφύγω.»*

A- «Μοιρολάτρες» ΑΥΤΟΙ, ΒΟΥΔΔΙΣΤΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: *«Οι δοξασίες τους περί ζωής και θανάτου. Κάρμα κ.λ.π.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Υπάρχουν κάποια πράγματα καθοριστικά, αλλά είναι θέμα δικό μας να τα αλλάξουμε και να τα διαμορφώσουμε.»*

A- «Λιγότερο αποδεκτού» ΕΜΕΙΣ, ΑΝΥΠΗΑΝΔΡΟΙ

Έννοια για την Ομάδα: *«Πιστεύω πως κοινωνικά, είσαι λιγότερο αποδεκτός αν μέχρι μια ορισμένη ηλικία δεν έχεις ολοκληρώσει κάποια πράγματα που περιμένουν από 'σένα και ένα από αυτά τα πράγματα είναι ο γάμος.»*

Έννοια για τον Εαυτό: *«Φροντίζω να είμαι αρκετά αποδεκτή στους άλλους με την όλη συμπεριφορά μου. Ως προς το θέμα του γάμου, σίγουρα οι γονείς κυρίως, θα περίμεναν από 'μένα να παντρευτώ, να κάνω οικογένεια και ως προς αυτό μπορεί να μην είναι τόσο ευχαριστημένοι από εμένα, αλλά νομίζω πως είναι νωρίς ακόμα. Δεν ξέρω δηλαδή πώς θα το αντιμετώπιζαν αν έφταναν στα 30 -35 και δεν είχα παντρευτεί. Πάντως αυτή τη στιγμή το αποδέχονται και περιμένουν, για το μέλλον.»*

A- «Αδίκου» ΑΥΤΟΙ, ΜΟΥΣΙΚΟΙ

Έννοια για την Ομάδα: *«Έχει να κάνει με τη μονομέρεια των καλλιτεχνών, αδυναμία να δεχτούν άλλες μορφές τέχνης, ή ακόμα και πράγματα που σχετίζονται με την τέχνη που ακολουθούν, σε διαφορετικές χρονικές περιόδους.»*

Ένας μουσικός, μπορεί να είναι κολλημένος με την κλασική μουσική και να απορρίπτει τη μοντέρνα. »

Διαφοροποίηση του Εαυτού: «Μου αρέσει να ακούω απ' όλα τα είδη, χωρίς να απορρίπτω τίποτα. »

Συnergιστική Εμπειρία: «Στο σχολείο, θεωρούσα ότι είχα αδικηθεί από την καθηγήτρια που είχαμε της μουσικής. Είχα από τους πιο χαμηλούς βαθμούς στην τάξη, ενώ η μουσική ήταν κάτι που πάντα το λάτρευα. »

A- «Ανασφαλείς (οικονομικά)» ΑΥΤΟΙ, ΜΟΥΣΙΚΟΙ

Έννοια για την Ομάδα: «Παρά τα καλά που έχει σαν επάγγελμα, έχει και φοβερή επαγγελματική και οικονομική ανασφάλεια, δεν είναι εύκολο να βρεις δουλειά και κυρίως στην Ελλάδα. »

Διαφοροποίηση του Εαυτού: «Ευτυχώς, λόγω του ότι η οικογένειά μου είναι σε πολύ καλή οικονομική κατάσταση, δεν έχω νιώσει ποτέ αυτήν την ανασφάλεια για την επιβίωση. »

A- «Μονόχρωτου» ΑΥΤΟΙ, ΜΕΣΗΑΙΚΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Δεν αλλάζουν εύκολα συνήθειες και δε δοκιμάζουν καινούργια πράγματα. »

A- «Επεμβατικόί» ΑΥΤΟΙ, ΜΕΣΗΑΙΚΕΣ

Έννοια για την Ομάδα: «Κάποιοι που πιστεύουν ότι έχουν πείρα και πρέπει να συμβουλεύουν τους πιο νεαρούς, αλλά με έναν τρόπο που τους επιβάλλουν την άποψή τους. »

Διαφοροποίηση του Εαυτού: «Δε μου αρέσει να μου επιβάλλουν τις απόψεις τους και δεν έχω αφήσει να γίνει αυτό στην οικογένειά μου. »

A- «Ανέντιμο» ΑΥΤΟΙ, ΦΙΛΟΙ

Έννοια για την Ομάδα: «Άτομα που πιστεύεις ότι είναι φίλοι σου, αλλά τελικά μπορεί να μη σου συμπεριφερθούν έντιμα, να σε πουλήσουν. »

Διαφοροποίηση του Εαυτού: «Δε θα συμπεριφερόμουν έτσι στους φίλους μου. »

Συnergιστική Εμπειρία: «Όταν εμπιστεύτηκα σε μια φίλη μου ένα μυστικό και την άλλη μέρα το ήξεραν όλοι. »

A- «Αδιάκριτο» ΑΥΤΟΙ, ΦΙΛΟΙ

Έννοια για την Ομάδα: *«Όταν θέλουν να τα ξέρουν όλα αλλά όχι από ενδιαφέρον, από περιέργεια, για κουτσομπολιό.»*

A- «Μαλθακά» ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΤΑ ΑΝΤΙΘΕΤΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ

Νοηματική διευκρίνιση: *«Η μαλθακότητα είναι ένας άνθρωπος που δεν παίρνει πρωτοβουλίες στη ζωή του και γενικότερα τον χαρακτηρίζει μια δειλία που εκφράζει μια παθολογία, χωρίς όμως να είναι πραγματικά έτσι, απλώς εκφράζεται παθολογικά.»*

Διαφοροποίηση του Εαυτού: *«Είμαι δραστήρια και παίρνω πρωτοβουλίες, διαλέγω»*

A- «Άξεστο» ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΤΑ ΑΝΤΙΘΕΤΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ

Νοηματική διευκρίνιση: *«Αγενείς, χωριάτες, όχι τυπικά αλλά ουσιαστικά.»*

Διαφοροποίηση του Εαυτού: *«Η ευγένεια είναι κάτι που το εκτιμώ πολύ.»*

A- «Βίαια» ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΤΑ ΑΝΤΙΘΕΤΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ

Νοηματική διευκρίνιση: *«Η βία είναι μια αντίθετη κατάσταση στην οποία το βίαιο άτομο σφετερίζεται την εξουσία που θεωρεί ότι έχει, με αποτέλεσμα να λειτουργεί καθαρά εγωιστικά και να αδικεί τους άλλους.»*

Διαφοροποίηση του Εαυτού: *«Και σωματικά και ψυχολογικά, δεν ασκώ βία στους άλλους.»*

A- «Μονόπλευρα» ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΤΑ ΑΝΤΙΘΕΤΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ

Νοηματική διευκρίνιση: *«Δε μπορούν να λάβουν υπόψη τους τη γνώμη του άλλου ή να δοκιμάσουν καινούργια πράγματα.»*

A- «Επιπόλαια» ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΤΑ ΑΝΤΙΘΕΤΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ

Νοηματική διευκρίνιση: *«Παρασύρονται και δρουν αυθόρμητα, χωρίς να το σκεφτούν. Αυτό οδηγεί σε πολύ περισσότερα λάθη απ' ότι αν ήταν πιο οργανωμένοι.»*

Διαφοροποίηση του Εαυτού: *«Σκέφτομαι αρκετά και πριν κάνω και πριν πω κάτι.»*